

Valla
Linacer
PRISCIANVS
GELLIVS
FRANCISCI
SANCTII
MINERVA
cum
Animadversionibus
JAC: PERIZONII.
AMSTELÆDAMI
apud
VIDUAM et FILIUM
S. Schouten,
1754.

Adm. R. P. M. Jo. Roothaan don. et add. Bib. Scr. Coll. R.

FRANC. SANCTII,
BROCENSIS
In Inclyta Salmanticensi Academia Primarii Rhetorices & Græcæ Linguæ Doctoris,

MINERVA,
SEU
DE CAUSIS LINGUÆ LATINÆ
COMMENTARIUS,
Cui inserta sunt, uncis inclusa, quæ addidit

GASP. SCIOPPIUS,
Et subjectæ suis paginis Notæ

JAC. PERIZONII.

***Editio Sexta**, prioribus emendatior & accessione Correctionum ipsius* **Sanctii**, *Diatribesque* **L. Kusteri** *de Verbo* **Cerno** *auctior.*

AMSTELÆDAMI,

Apud Viduam & Filium SALOMONIS SCHOUTEN.
MDCCLIV.
CUM GRATIA ET PRIVILEGIO POTENT. REG. POLON. ET ELECT. SAXON.

LECTORI BENIVOLO

S. D.

BIBLIOPOLA.

*Q*Uum Sanctianae Minervae, *eruditis JAC. PERIZONII adnotationibus instructae, exempla deficerent, faciundum censui, ut nova frequentarentur editione; cujus quidem praecipua dos erit, quod & prioribus multo sit correctior & auctior: accesserunt enim, ante his in oris nunquam visae*, Correctiones Capitum L. III. 8. & 9. *ab ipso FRANC. SANCTIO olim deproperatae. Missae fuerunt a Viro Generoso & de litteris humanioribus praeclare merito, GREGORIO MAJANSIO, ex ultima Hispania ad Illustrem OTHONEM FRIDERICUM Comitem de LYNDEN, admirabili nexu priscam generis nobilitatem & elegantium disciplinarum culturam atque in eruditos favorem cum maxime in Belgica no-*

ſtra egregie copulantem: cujus ego ſingulari bumanitati & beneficio, quod gratus publice teſtor, eas acceptas refero. Adſtruxi praeterea L. KUSTERI *Diatriben* de Verbo Cerno, *accuratiſſime a* JAC. PERIZONIO *examinatam & confutatam, ut deſiderantibus cenſendi copia in promtu foret. Atque baec bactenus: Tu Vale, Lector, meisque conatibus fave.*

GE-

GENEROSISSIMO

ATQUE

EXCELLENTISSIMO

VIRO

SICCONI à GOSLINGA,

FRANEQUERANI AGRI PRÆFECTO, ACADEMIÆ FRISIORUM CURATORI, ET CUM MAXIME ILLUSTRIUM FRISIÆ ORDINUM DELEGATO NOVEMVIRO, NUPER A FOEDERATA SEPTEM POPULORUM REP. ÆSTIVIS SUPERIORIS BELLI CONSILIO ET AUCTORITATE GUBERNANDIS SÆPIUS ADHIBITO, NOVISSIME AD PACEM PANGENDAM ULTRAJECTUM PLENA CUM POTESTATE MISSO, JAMQUE AD POTENTISSIMUM GALLIÆ TOTIUS REGEM LEGATO EXTRAORDINARIO, ETC. ETC.

S. P. D.

JAC. PERIZONIUS.

INſcripſi ante Hos Viginti & Sex jam annos Nomini Tuo primum, VIR ILLUSTRISSIME, Sanctianam hanc Minervam, meis Notis & Animadverſionibus paſſim explicitam,

quando Tibi ex Academiis etiamdum recenti, & ex peregrinatione per Britanniam & Galliam mox instituta tantum quod reduci, gratulabar prima Honorum initia, quæ ultro ad Te in ipso ætatis ineuntis flore ipsa detulerat Frisia, quam Patriam habes, dum amplum illud & decorum sane adspiciendarum curandarumque publicarum Rationum munus Tibi mandarat, quoddam quasi Honorum Tibi ab se destinatorum, & sustinendæ deinceps abs Te dignitatis, rudimentum. Præsagiebam jam tunc liquido plane augurio, longe majora, Tuis Natalibus, & maxime Tuis animi Dotibus, ut debita, ita certo eventura quondam ab ipsa vestra Rep quæ suæ quoque de Te exspectationis atque opinionis veluti argumentum quoddam & pignus, primum hunc Honoris in Te collati gradum esse voluerat. Iteratis dein hujus *Minervæ* editionibus, maxima jam Fortunæ & Dignitatis Tuæ incrementa faustissimis sum ominibus ac votis prosecutus. Nunc quartum illa prodit in publicum, multis sane

ne

ne & novis Notarum acceſſionibus locupletata. Ita vero aucta jam & exculta, ut nunquam videatur per ætatis ingraveſcentis cauſam meas iterum ſubitura manus, mirifice ſe denuo Tibi, VIR EXCELLENTISSIME, offerre geſtit, qui & ipſe in illud jam Auctoritatis Dignitatisque Faſtigium eſcendiſti, ut nihil habeas in fœderata hac Rep. amplius, quo enitaris. Gratulatur videlicet non Tibi tantum, ſed & ſibi, quod pari quaſi fato & paſſu in hanc ſpeciem ac molem, una cum Gloriæ & Fortunæ tuæ ornamentis, excreverit ſimul. Ego certe voluptatem nunc percipio ſane ingentem ex eo, quod quæ olim opinione mea augurabar de adoleſcentis tunc Dignitatis Tuæ incrementis; ea in hoc Tuæ ætatis robore videam luculentiſſimo eventu probata. Neque tamen ea in ſolis poſita Honoribus duco, qui in Te deinceps collati ſunt complures & ampliſſimi, verum in iis ita publico bono gerendis, ut omnium merearis, & jam dudum habueris, laudem, ut præcipuam Tibi apud po-

pulares tuos auctoritatem, præclaram etiam apud universam Fœderatorum Remp. existimationem & gloriam abunde jam comparaveris; ut non tantum Patriæ Tuæ, ejusque publicis ac privatis rationibus singulari semper consulas studio, sed eidem etiam ornamento sis & decori apud Socios, quod inprimis commemorent & laudibus efferant nominatim, quotiescunque Frisiacæ Nobilitatis incidit mentio: ut admirentur denique & prædicent palam in te omnes generosum illud Honesti & Decori studium, egregiamque Animi Liberalitatem, non illam, quæ in splendido, sed damnoso, luxu, aut inconsulta profusione, cui ratio non constat, & quæ nihil minus, quam *Liberalitas* est dicenda, consistere vulgo creditur, sed eam, quæ, non intenta suis unice rationibus, bene de publico, bene de quibusvis, Patriæ & Bonarum Artium studiosis, mereri contendit, quæ non addicta vulgarium factionum partibus, quas Magni vere Animi, ut infra se positas, despicere solent, ipsam Virtu-

tem

tem & præclaras mentis atque ingenii dotes fovet, colit, ornat, in quocunque eas repererit Homine. Hæc demum genuina eſt Liberalitas, qua Te maxime delectari ſcio, ut omnes ſolent altæ & erectæ indolis Viri. His artibus vera comparatur Dignitas, cujus ſummum tenes cum maxime gradum titulo ſimul ac re ipſa, dum non modo iterum in Ampliſſimo Delegatorum Ordinum Collegio Friſiorum Remp. ſecunda prorſus fama, & conſtanti omnium applauſu, adminiſtras: ſed & a communi Sociorum, arctiſſimo & æterno, ut augurari vel certe precari fas eſt, Fœderis nexu in Unum ferme Populum coaleſcentium, Concilio ad graviſſima quæque & luculentiſſima cum paucis Aliis parilis ferme Loci & Dignitatis Viris gerenda maximo publico bono fuiſti identidem admotus. Quid enim gravius Viro, Nobiliſſimo quidem, ſed qui domi ſolitus eſt communem curare Patriam, in caſtris quoque Reip. perſonam agere, atque ipſa conſilio ſuo gubernare arma, quæ tibi Provincia ſuperiore in Bel-

lo ſæpius eſt Friſiæ tuæ nomine demandata. Quid rurſus magis arduum & ſimul magis glorioſum, quam poſt res militiæ & foris præclare adminiſtratas, tantum tamque diutinum præliorum atque obſidionum ſtrepitum, per totam pene Europam diffuſum, ad ſuaviſſima blandæ Pacis otia revocare, & omnia ex terribili illo tumultu placidam in quietem redigere, quod Tibi itidem, ea gratia Ultrajectum miſſo *plena* ut dicitur, cum auctoritate, curandum, prudentiſſimi delegarunt Patriæ Patres. Quid jam ſupereſſe Tibi poterat ad ſummum ſplendoris & amplitudinis gradum? niſi unum hoc, ut pace tandem facta ad potentiſſimum Galliæ totius Regem, Amicitiæ quoque inſtaurandæ, vel potius confirmandæ cauſa, extra ordinem Legatus proficiſcereris. Neque vero aliter cenſuerunt Nobiliſſimi Reip. noſtræ Proceres, quippe qui Te Friſiæ habenas in præcipuo iſtic Delegatorum Ordinum Concilio tractantem, jamque rebus Patriæ tuæ intentum atque incumbentem unice, ſæpius tamen coram

&

& per literas ſerio ſollicitatum, ut illuſtrem hanc Legationem una cum Excellentiſſimo Viro, WILHELMO BUSIO, capeſſeres, tandem expugnarunt, & Friſiæ tuæ ad tempus extorſerunt. Nolebas ſcilicet ejus commoda Tuæ ipſius poſthabere Gloriæ, ſed neque ſuſtinebas tantis Fœderatæ Reip. deſideriis pertinacius Te tuamque negare operam, quo minus debitum omnium judicio colophonem rebus præclare adeo abs Te domi foriſque jam geſtis imponeres. Ita ergo in Galliam nunc contendes, multo honorum prætexto jam illuſtris, ubi tanquam in ſplendidiſſimo Orbis terrarum theatro, ut copioſam denuo, Tuam animi Magnitudinem ac Virtutem exſerendi, atque Exteris æque ac Civibus Tuis approbandi reperies materiam, ita utêris ea, ſat ſcio, ac fruêris quam ſtudioſiſſime, unde & maximus prioribus Tuis in publicam rem meritis accedet cumulus. Hæc autem omnia voluptatis meæ, ut dixi, præcipuam nunc faciunt partem, quum rebus ipſis comperior, haud vanum me olim de futura tunc Digni-

gnitatis tuæ Amplitudine fuisse Vatem. Quapropter sicuti tunc per occasionem edendæ primum hujus *Minervæ* faustis sum ominibus Tuæ Laudis initia prosecutus, ita nunc, quum illa quartum meis cum animadversionibus ex Amstelædamensi jam prodit officina, de corroborata jam prorsus & florentissima tua Auctoritate ac Honorum Splendore lætus ac lubens Tibi ac Reip. nostræ gratulor, majoremque in modum simul Te rogo, ut Grammaticam hanc Sanctianæ & Meæ quoque curæ *Minervam*, sicuti olim comiter accepisti, ita nunc in hoc Dignitatis Tuæ fastigio ne respuas aut repudies. Ausus est quondam, (ut cum alios, tum maxime Aelium Antonium Nebrissensem taceam; qui suam *Artem* Isabellæ Hispanorum Reginæ dedicavit) Eximius ille Gerh. Joh. Vossius suos *de Arte Grammatica* Commentarios mittere ad Serenissimum Britanniæ Principem, Caroli Primi Filium natu maximum. Quod si Regiam in Aulam & Familiam, aditum sibi patefacere, ac penetrare potuerunt ejus generis

&

& argumenti opera, nihil eſt, quod ſequius quidquam mihi augurer de tua Humanitate ſimul & egregio illo liberalium diſciplinarum Amore, quo minus hanc *Minervam*, publice ſatis bene acceptam dudum, Tu quoque facilis admittas. Deum Opt. Max. ſupplex veneror, ut ſalvus & incolumis in Galliam pervenias, atque inde mox, exſtinctis penitus omnibus Belli reliquiis, & confirmata prorſus in poſteritatem ſeram Pace ac Voluntate mutua, in Patriam maxima cum gloria, & ſecunda omnium exiſtimatione revertaris, utque Vitæ Tibi uſum & fructum Ille proroget in tempus quam longiſſimum, atque ita ipſe diu non Friſiacæ modo, ſed & Fœderatorum omnium Reip. conſilio curaque Tua adſis ac præſis. Vale, & annum, quem perendina die inibimus, multosque alios deinceps, feliciter decurre & exige.

Lugduni in Batavis, ad III. Kal. Januarias CIϽ IϽ CCXIIII.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

FRanciscus Sanctius, patria Brocensis, natione Hispanus, Professor seu *Doctor* exeunte sæculo XVI. fuit *Rhetorices Græcæque Linguæ* in Academia Salmanticensi *Primarius;* ut ipse se describit in Præfatione, quam huic *Minervæ* præfixit, & quam Ego ex Salmanticensi Editione, vitiose licet istic expressam, hic iterum exhibui, ab aliis prætermissam. Varia etiam scripsit, quæ in *Bibliotheca Scriptorum Hispaniæ* videas ordine exposita: Sed quibus miror *Origines* Sanctii, ab ipso in hac *Minerva* IV. 16. pag. 841. laudatas, non adnumerari, nisi si credendum sit, cœptas eas & paratas forsan, at nunquam editas. Inter Illa vero etiam Libellum *Paradoxôn*, memoratum hic quoque III. 3. pag. 298. Antverpiæ typis Plantinianis anno 1582. in publicum emisit, quem tamen ferme integrum in hanc *Minervam* deinde collatum reperio. Ipsa enim demum an. 1587. non Madriti, ut in primæ quæ Amstelædami fuit facta, editionis præfatione traditur, sed Salmanticæ prodiit, & magno cum applausu ab omnibus statim est excepta. Mox etiam in exteras perlata regiones, & tandem ab Duce Alcalæo, Hispanici Regis Legato, Romam deportata, in Gasp. Scioppii pervenit manus, qui eam

mul-

multis ornatam laudibus, notulisque ſuis auctam, Patavino iterum prelo ſubjecit. Hujus Editionis exemplar Marq. Gudius, Vir Clariſſimus, ex Italia ad Amſtelædamenſem detulit Bibliopolam, cujus in officina illud denuo excuſum an 1664. in dias Batavæ quoque lucis auras exiit. Quum vero a Doctiſſimis quibusque Viris hic locorum, & merito quidem ſuo, commendaretur omnibus, qui Linguæ Latinæ rationes inveſtigare, ejuſque clariorem intellectum & facultatem ſibi comparare vellent, ſic evenit, ut brevi *Minerva* hæc librariis in Tabernis iterum deſideraretur, utque Bibliopola Franequeranus tandem anno 1687. in officinam remittere eam decerneret, & mecum ſedulo ageret, ut, ſi quid haberem, quod ad eam quacunque acceſſione locupletandam pertineret, ſuæ, quam parabat, editioni adderem. Non abhorrebam ab hac cura, ſiquidem in mundo mihi eſſe arbitrabar, quæ ad illuſtrandam, vel etiam caſtigandam alicubi, facere videbantur. Etenim Eruditiſſimorum Virorum, quos adoleſcens audivi, auctoritate excitatus, magna olim diligentia libellum evolveram, & pro modulo judicii, quod illa ferebat ætas, maximo probaveram opere; quo lubentius iſtas ſuſcipiebam partes: & ita *Minervam* hanc Sanctii, copioſis animadverſionibus ac diſputationibus a me inſtructam, tunc primum edidi eo cum ſucceſſu, ut idem Bibliopola mox an. 1693. me ignaro, & ex Friſiaca in Batavam jam Academiam profecto, ſecundam illius fecerit editionem, ejuſque exempla-

plaribus iterum brevi divenditis, obnixe me rogaverit, ut tertium edendam ipſe jam recognoſcerem. Quod tamen negotium aliis tunc diſtrictus occupationibus aliquantiſper diſtuli, tanto magis, quoniam multa habebam, quæ adderem prioribus Notis, aut, ut ſoleo mea ipſe, ubi opus eſt, vineta lubens cædere, ſubſtituerem. Serius ergo, ſed mea magis quam Librarii culpa, prodiit illa Tertia, & demum exeunte jam anno 1702. Idem de hac Quartâ fateri me ipſa veri vis cogit. Nam quum jam ante quatuor annos denuo pauciſſima ſupereſſent hujus opuſculi exemplaria, de nova ejus editione agere mecum cœpit Amſtelædamenſis, Franequerano fatis ſuis defuncto, Bibliopola; verum & tunc, ut ferme fit in laborioſa hac ſtatione, & quia *Originibus* inſuper *Babylonicis* atque *Ægyptiis* conſcribendis atque edendis eram occupatus, rejicere ejus deſideria oportunius in tempus debui, in primis quum comperiſſem jam, Virum Doctiſſimum, Georg. Henricum Urſinum, publicatis dudum *Inſtitutionibus Latinæ Linguæ* meas in Sanctium obſervationes ad examen revocaſſe, multa in iis ſuo firmaſſe aſſenſu, alia rejeciſſe, quæ idcirco diſertius mihi videbantur & liquidius probanda. Sed valde doleo Virum Clariſſimum non vidiſſe tunc Tertiam meam editionem. Multa enim iſtic reperiſſet caſtigata, alia omiſſa, quæ non ſatis certa aut plane veriſimilia erant, complura denique addita, aut clarius demonſtrata. Sed videre eam non potuerat, quum iſtæ *Inſtitutiones* plus anno an-

ante in publicam exiissent jam lucem. Ego vero illas aliquot annis, post demum quum invenissem Amstelædami solo libri indice, & Auctoris nomine, inductus, argumenti ceteroquin ignarus plane, mihi comparavi. Ceterum fuit sane Ursinus iste Vir Doctissimus, & diligenter excussit Grammaticorum, ac Recentiorum maxime, J. C. Scaligeri, Aug. Saturnii, Franc. Sanctii, Gasp. Scioppii, Gerh. Joh. Vossii, aliorumque opera. Indolis porro videtur fuisse, quantum ex scriptis ejus colligere mihi licet, (nam ipsum nunquam vidi) liberæ, candidæ, apertæ, simplicis, quod postremum a me non vitio, sed laudi, ducitur. Verum quum cura hæc in infinitas sit sparsa particulas, easque minutas valde, nihil sane mirum, non æque semper intentum ac limatum rebus singulis adhibuisse judicium, quod certe sæpiuscule in eo desideravi. Unde & factum, ut non modo in ipsis Grammatici argumenti controversiis, sed & in factis Historicis, temere quid sæpe affirmaverit, quod tamen plane aliter se habebat. Veluti, quando Me dicit Præceptorem habuisse Virum sane Magnum, Joh. Frid. Gronovium, sed quem Ego nunquam docentem vidi aut audivi, mortuum quippe, quum Ultrajecti agerem, in disciplinam tunc Viri Egregii, Joh. Georgii Grævii, a Patre meo traditus; quum Andream Borrichium V. C. sæpius appellat Olai Borrichii Filium, quod certe non fuit; quum Vallam dicit Popularem Sanctii, quorum tamen ille Italus, immo Romanus, fuit, hic Hispanus. Similia sunt

 alia,

alia, quæ certe pronam ad affirmandum res non ſatis conſideratas indolem declarant. Huc refero vel maxime, quod Voſſium notat Sect. V. cap. 7. pag. 602. ut cui *aliud agenti exciderit*, (Analog. III. 17.) ſicuti antiquiſſima *Futura Activa*, *quæ per* Eſſe *vel* Fuiſſe *circumloquimur*, *eadem voce VARIATA jungi cujuſvis Generis ac Numeri nominibus*, *ita* idem in *Participiis* Futuri infiniti *Paſſivis*, *longe uſitatius fieri*. Et addit, *adferre eum iſtic exempla tantum de Futuris infinitivi paſſivi non Variatis.* Debuiſſet utique ex eo collegiſſe, ſi maxime ita apud Voſſium legeretur, id ex Typographi errore ortum, non excidiſſe Viro Summo, quum exempla contrarium liquido doceant, & ipſe Voſſius alibi non *emendaverit* illud, ut ait Urſinus, ſed quod hic, etiam ibi tradiderit. At vero quî jam illud exciderit ipſi Urſino, valde miror, quum utique non in poſteriore modo, ſed etiam in priore Voſſianæ Analogiæ editione, ab ipſo Voſſio curata, legatur d. l. diſerte *INVARIATA*, ut ſenſus & nexus rerum requirebat, & Urſinus volebat. Sed & deprehendiſſe in Viro Clariſſimo videor, quod in compluribus reperitur Senibus, ut quod ab ineunte ætate didicerunt ac dein docuerunt ipſi jam alios, difficilime id poſtea dimittant. Certe in pleriſque, in quibus pro recepta ſententia & Veteribus Grammaticis diſputavi, licet aliter paulo, quam ante fieri ſolebat, contra Sanctium, reperi mihi prorſus ſuffragantem, at in quibus diſſentio ab iis, refragantem, etiam quando nullis id rationibus vel in

ſpe-

ſpeciem refellere poſſet. Verum hæc non impediunt, quo minus opera ejus, quam rei Grammaticæ navavit, fuerit utiliſſima, & ipſe pro Viro valde Docto haberi vel ſic debeat. Nec enim ejus unquam fui ſententiæ aut animi, ut diſcrepantes a nobis, ſi eleganter & modeſte id faciant, durius idcirco excipiendos, & omnem eorum operam continuo damnandam prorſus, cenſeam, quæ iniquiſſima multorum eſt agendi ratio. Tu vero miraberis forſan, Lector, quod tantum ſtudii & temporis impendere quidem his rebus voluerim, quod aliis publici magis ſaporis, & ſecundæ magis famæ, devovere potuiſſem. Nam quid vilius & abjectius nunc inter eos etiam, qui ſe doctos putant, habetur, quam *Grammatici* nomen? Unde & ſolent iſtius generis homines, pro opprobrio eos, quos contemni volunt, *Grammaticos* appellare, licet ipſi Grammaticam interpretandi rationem in Sacris quoque libris vel maxime exigant, & vetuſtiores, quos *Patres* vulgo dicimus, æque ac recentiores Interpretes, qui eam neglexerint, acriter increpent. Sed vere *inelegantes*, ut mitiſſime cum Gronovio Patre, in lib. de Pec. Veteri, loquar, ſunt *homines, qui hoc nomine in contumeliam utuntur*. Nec enim utilius quidquam præſtari poteſt omnibus ſcientiis ex antiquitate repetendis, quam earum Linguarum, quibus conſcriptæ ſunt olim, Grammaticam rationem & uſum declarare, quod unicum eſt & certiſſimum Vetuſtos Auctores interpretandi fundamentum. Nec abſurde idcirco, ſi Politice rem

consideremus, Tridentini Theologi, ut Scripturam S. suis arbitriis & decretis penitus subjicerent, Grammaticos ab ea interpretanda excludendos censebant, quum viderent, eos, si admitterentur, longe aliter illam exposituros plerumque, quam ipsi vellent, qui desiderabant, non verum verborum sensum, sed unice suis dogmatibus accommodatum. Quocirca quum non auderent palam ipsam Sacrorum Codicum auctoritatem rejicere & exstinguere, rectam tamen eorum interpretationem, Grammatica ratione faciendam, volebant abolitam, ne, ut ipsi dicebant, Grammatici, aut quiqui ea methodo Scripturam explicabant, facile confutarent Théologos, solis Decretis ac Versionibus in Ecclesia receptis subnixos. Tantum illis metus incutiebat Grammatica interpretandi ratio: tantam ea vim habet ad veram Veterum Scriptorum sententiam investigandam & declarandam, falsamque refellendam funditus. Neque ergo abs re aut à Professione nostra alienum existimavi, hanc Latinæ Grammaticæ liquido, quantum potest, constituendæ provinciam in me suscipere, quum insuper ante me complures jam Viri, sanequam Egregii, & omnis Eruditionis laude cumulatissimi, eam sibi quoque cepissent; quos inter familiam suo jure ducunt, ut ex Veteribus ipse C. Julius Cæsar, qui prima Romanæ Monarchiæ jecit fundamenta, & M. Terentius Varro, reip. gerendæ itidem admotus, qui pariter *de Analogia* Linguæ Latinæ scripserunt; ita ex Recentioribus Lau-

Laurentius Valla, Jul. Cæſar Scaliger, hic ipſe Sanctius, tum Gaſp. Scioppius, & præclarum illud conſummatæ in hoc genere eruditionis & ſtupendæ induſtriæ exemplar, Gerh. Joh. Voſſius; denique Anonymus Gallico ſermone Scriptor *Novæ Methodi* Græcæ Latinæque Linguæ facilius feliciuſque addiſcendæ. Horum multorumque inſuper aliorum, quos ſciens prætereo, veſtigia legere, & exemplum ſequi, quid aliud mihi, quam decorum eſſe queat? Sed nec e re noſtra exiſtimabam, invaleſcere illam opinationem, qua, qui ſingularium rerum locorumque Obſervationes, Animadverſiones, ſæpe & Emendationes, ut vocant, Criticas, ſibi inter legendum antiquos Auctores natas, edere & publicare malunt, quam repetita toties jam omnibus in diſciplinis Syſtemata, nunquam aliis, eandem licet ſtudiorum ſectam amplexis, placita, aut placitura, qua illi, inquam, traducuntur ideo per ora hominum, & proſcribuntur, tanquam ab omni ſyſtematica doctrina alieni, vel quod eam faſtidiant, vel potius, quia vix credibile eſt, quenquam in docendis artibus & diſciplinis eam ex animi ſui ſententia prorſus averſari & repudiare, quod anguſto eam pectore capere nequeant, atque ita ſua ſibi jubeant habere, vulpeculæ in modum, quæ ſuis quod percipere non valebat viribus, verbis elevabat. Neque tamen nos Syſtema aliquod heic damus, ne pro eo obtrudere me cenſeas hanc operam; ſed damus tamen perpetuas pene obſervationes ad Librum, quo ipſe

ejus Auctor suam Grammatices Latinæ Epitomen, Minervæ huic idcirco nostris in Edd. additam, uberius explicuit, caussas Linguæ investigavit, & omnia multis rationibus confirmare studuit. Atque adeo Systematica, maximam certe partem, sint oportet, quæ hic ab ipso illo Auctore, quæque ad eum in Notis disputantur, Grammaticam rerum locutionumque naturam & causas indagantia. Rectius forte fecissem, si ex meis ipse Annotationibus, qualescunque illæ sint, unum aliquod construxissem corpus, à quo supervacua omnia & aliena abessent. Sed aliter res rationesque meæ tulerunt. Nam cum primum ad dandam hanc Minervæ Sanctianæ operam invitarer, non licuit sane per varias occupationes integram & per omnes suas partes simul eam explorare, priusquam manus commentando jam admoverem: neque arbitrabar tunc, toties me ab ejus Auctore, singulis sub examen maturioris jam judicii revocatis, in alia omnia abiturum. Præterea sic semper existimavi, consultius esse literis & studiis omnibus, quæ jam copia potius, & multitudine librorum, quam inopia laborant, si bene à prioribus edolata iterum incudi reddantur, & adspersis hinc inde animadversionibus expoliantur, quam si nova ejusdem argumenti opera identidem in publicum protrudantur, quæ plerumque, quicquid habent adfabre factum aut dictum, alienæ seu priorum debent dolabræ, sed quorum hac ratione memoriam prorsus, contra quam oportebat, intercipiunt. Verum, ut fit, quum

quum in rem præsentem venissem, & singula per partes suas considerarem, usu ipso deprehendi, nimium quantum in plerisque ab antiquioribus Grammaticis secessisse Sanctium, rejiciendo, quæ jam inveterata usu, & satis commode olim inventa mihi quidem videbantur: immo sæpe Eum insolenter nimis illos exagitare, quippe quos sine exceptione *Carnifices* ait *Linguæ Latinæ*, IV. 15. pag. 793. *caligare in omnibus*, IV. 16. init. adeo stupidos, ut Ablativi Absoluti *altioris sint considerationis, quam quo Grammaticorum ingenium possit ascendere*, II. 7. pag. 192. idque facere etiam, ubi ipse tamen errat satis manifeste, illi autem erroris sunt immunes, in quo inclementer adeo increpantur: Veluti, de Superlativis & Voce *Proximus*, II. 11. pag. 232, 233. de Passivorum constructione III. 4. init. de Gerundiis in DI & DO, III. 8. pag. 449. immo nominatim etiam & acriter invehi in Aug. Saturnium de Impersonalibus, quæ ipse temere prorsus explodit, III. 1. pag. 266. sed maxime in Laur. Vallam III. 10. init. III. 12. init. & alibi passim, etiam in præfatione, etiam ubi ipse, non consideratis diligenter satis Vallæ verbis, quæ carpit, turpiter se dedit. Vide sis II. 10. pag. 218. & confer Vallæ de Reciproc. caput VII. & VIII. Ex hoc enim Capite Sanctius illum, qui dixerat alibi (Elegantiarum I. 13.) Comparativum ad Duo semper referri, quod verum esse ostendimus pag. 218. refutare annititur suis ipsius verbis, eo quod dicto Capite scribat Valla, *Posterior, quæ eadem quarta est causa,*

quasi ille τὸ *posterior* istic de re quarti loci seu ordinis adhibuisset, & ita Comparativum ipse retulisset ad plura quam *Duo;* quum Valla quatuor istas erroris in Reciprocorum usu causas dividat in duas unius, & duas alterius generis, harumque *Priorem*, quam & *Tertiam* vocat, exponat Capite. VII. at *Posteriorem* scil. harum duarum, *quæ eadem Quarta est*, scil. omnium Causarum, cap. VIII. Adde his etiam, quæ notavi ad IV. 7. pag 697. seq. & maxime quæ ad IV. 15. pag. 765. Vellem sane, prudentius in his & modestius egisset Sanctius, nec ita studiose ac temere multa abjecisset, quæ ad discernendas explicandasque constructiones Verborum, *Neutrorum*, *Impersonalium*, &c. bene in Artem Grammaticam ab ipsis jam Veteribus erant inducta. Quod tamen non ita accipi velim, ac si vitio id illi vel cuiquam vertam, quod non mordicus tenuerit superiorum præcepta, seu quod ea ad Genium & Usum Linguæ Latinæ cum cura exegerit, aliasque, quam illi dederant, rationes causasque locutionum exquisiverit, & invenerit. Qui hoc ingenio sunt, præclare illi plerumque studiis & disciplinis, quas pertractant, mea quoque sententia, consulunt. Neque vero conveniret, me insimulare alium ejus culpæ, cujus ipse me adfinem, si qua ea esset, fateri deberem, aut si id gravarer, præsentibus documentis argui possem. Nam multa sine dubio nove, uti nunc sunt, & forsan etiam paradoxe, disputata hic à me & tradita reperies, sed quæ pleraque putem probata, ut vix hæsitatio-

tioni locus ſupereſſe ullus queat. De *Participiis*, ut veris Nominibus, atque ideo *Accuſativum* Caſum per ſe neutiquam regentibus in Lingua Latina, ſi quis refragetur, minime id mihi mirum, aut præter omnem exſpectationem accidet, quum in vernaculis Linguis aliter ſane ſe res habere videatur, h. e. Active illa, æque ac ipſa Verba, iſtic adhibeantur, & facile crediderim, ipſos Græcæ Latinæque antiquos Scriptores, non animadverſa conſtructionis Participiorum cum Accuſativo prorſus frequentiſſimæ natura, ſicuti id eos ſæpe & alias non feciſſe variis exemplis clariſſime, ni fallor, docui, non aliter ergo illos exiſtimaſſe, quam ab iſtis Participiis proxime hunc caſum flagitari; atque idcirco & ipſe eam σύνταξιν magis magiſque illo animi ſenſu frequentaſſe. At nos hic primigeniam ſingularum conſtructionum naturam, & ſic frequentati deinceps Uſus, licet ſæpe in Abuſum degenerantis, originem ex Linguæ genio primiſque initiis eruere pro virili, & protrahere ſtuduimus, ſicuti id vere noſtri eſſe muneris, ſuſceptis hiſce partibus, judicabamus. Ea vero gratia rationem ipſam uſu vetuſtiſſimorum, Plauti, Terentii, Lucretii, Aliorumque, ſubnixam maxime adhibuimus, noſtraque Adverſaria ſeu ſcrinia noſtro modo & jure compilavimus. Ceterum effugere in his ſtudui, quantum poteſt, omnem ταυτολογίαν, & ſupervacuam verborum copiam, idque adeo, ut etiam, quando, ut à Sanctio diſſentirem, aut ejus quacunque de re ſententiam refutarem, viſum

ſum fuit faciendum, vix unquam tamen omnia æque Auctorum loca ab eo ſecundum iſtam ſententiam male explicita, vel ſimul ad partes unâ diſſertatione vocaverim, vel per ſingulas paginas aliter exponenda monuerim, ſed reliquerim potius pleraque Lectorum arbitrio, qui me iſtic cum Sanctianis comparare ſuſtinuerint. Verum ita, quamvis ſæpe ſic ſatis prolixæ evaſerint Animadverſiones noſtræ, vereor tamen, ne nimis aliquando in verbis, & variis rationibus accumulandis, brevitati ſtuduerim, & ſic dum brevis eſſe laboro, obſcurior alicubi ſim factus. Quod tamen ſi quando evenit, evenit certe præter meam voluntatem & opinionem, ut qui ipſe aliis in ſcribendo nihil antiquius aut ſtudioſius commendare ſoleam, quam ut primam dent operam perſpicuitati. Atque ideo neque in his ſperem aut rear, quenquam attentum ſatis Lectorem facile uſquam prorſus adhæſurum. Vale Benevole Lector, & quartam hanc Minervæ Sanctianæ meis cum Notis editionem ſuperioribus longe locupletiorem, ac alicubi emendatiorem, benigne accipe.

AD

A D

V. C.

JACOBUM PERIZONIUM,

Humaniorum litterarum Professorem.

Cum Sanctii Minervam, notis & Animadversionibus auctam, Franequeræ primum ederet.

JUno, Minerva, Venus, quarum regit altera terras,
Altera mortales non sinit esse rudes.
Tertia divinis humana calescere flammis
Pectora, naturâ corda movente, jubet.
Arbitrium peterent quando æmula Numina formæ,
Debuerat judex justior esse Paris.
Magne PERIZONI, *quo Franica nostra superbit,*
Franica Doctorem non habitura parem,
Æquior hanc litem sententia vestra diremit,
Et victrix meritæ est palma tributa Deæ.
Arbitrii jurisque tui Natura reliquit,
Quam Tibi Divarum demeruisse velis.
At bene posthabitis, quarum Venus arbitra, formis,
Et quas innumeras altera jactat opes,
Judice Te, nostræ cessit victoria Divæ,
Et superat binas una Minerva Deas.
Hanc colis, Hanc ornas, Hæc Te cultore renascens,
Altius Augustum tollit in astra caput.
Redditus est Latiæ tandem, Te vindice, linguæ,
Quem prope delerant barbara secla, nitor.
Reddita majestas, modò deplorata, Minervæ est,
Quam vix monstrarat Sanctius esse Deam.
Sermonis Veneres Tibi se debere fatentur,
Et puræ antiqui divitiæ eloquii.

Nec

Nec tantum victrix plaudit Tibi Diva, sed ipsa
Judicio accedunt Numina victa tuo.
Sublatisque odiis, olim altâ mente repostis,
Jungunt, Te, faciles, conciliante, manus.
Promittuntque Tibi vel dant tot munera Divæ,
Quot data Priamidæ, pactave, fama negat.
Inferior tantum poterat tua caussa videri,
Numina quod judex viderit ipsa Paris:
Hoc oculis etiam, vel plus, tua numina vestris,
Si quid habet veri nostra Camœna, dabunt.
Tres ergo ut spectes humano in corpore Divas,
Et referas meritis præmia digna tuis,
Dii faciant, jungenda Tibi sit femina, dote,
Ingenio, formâ, Juno, Minerva, Venus.

CORNELIUS VAN ECK,
J. U. D. & Professor, tunc Franequeranus, nunc Ultrajectinus.

IN-

INCLYTÆ SALMANTICENSI

C A D E M I Æ,

Matri Piissimæ,

?ANCISCUS SANCTIUS BROCENSIS,

Primarius Rhetorices Græcæque Linguæ Doctor,

Gaudere & bene rem gerere.

INgrati animi nota quî possem liberari, Mater Academia, omnium quot sunt, quotque fuerunt, Præstantissima, si ego hîc altus & educatus, ac per annos qua-?inta tuis artibus & disciplinis exornatus, ti-?utricationis præmium non persolvissem? Sed ?am præmia tantæ altrici solvisse queam? Exi-?sane, si digna tanta majestate munera velim ?re. At vero, quod possumus, libenter offeri-?: Ea porro, nec me animus fallit, offerimus, ?us nullus alius aut majora aut necessaria ma-?btulit. Dolui etenim semper, & non sine la-?is sæpe sum testatus, quum tu semper in cæ-? disciplinis magistros habueris præstantissimos, ?mmaticam, quæ omnium aliarum fundamen-? est, ita depositam jacuisse, ut nulla medicina ?vari potuisse videretur. Et quum pestis Bar-?i pene totum orbem occupaverit, tu sola hac ?inureris, & innocens apud exteros accusaris: ? ullam possimus Academiam reperire, ubi ve-ra,

ra, puræque Latinitatis indagatrix, Grammatica doceatur. Quotus enim quisque est Grammatices Præceptor, qui Laurentium Vallam, & eum sequutos non laudet, veneretur, exosculetur? Hinc licebit conjectari, quales fuisse oporteat rivulos, qui ex tam cœnoso turbidoque fonte defluxerunt. Nunc tu, Mater, huic tanto malo facile mederi poteris, si è cathedris tuis primariis, Laurentio deturbato, Minervam, quæ tibi offertur, patiaris pro illo pueris explicari. Hæc veræ Latinitatis normam tradit. Hac duce puer poterit Poëtarum & Oratorum virentia prata secure perambulare: hinc Dialecticæ, quæ itidem perturbata est, vera principia expiscari. Nunc igitur hoc præcipue, o Mater, est inter tua, quoniam inter omnes Princeps appellaris, ut literarum omnium fundamenta firma & verissima, te prima instituente, jaciantur. Nihil omnino hic novi afferimus: stulti vulgi ride sermonem: sed antiquitatem, quæ Barbarorum (Mammotretos dico, Catholicones, & Pastranas) sævitia jacuerat, sublevamus, & in gradum reponimus. Hi enim quum contra Ciceronem & reliquos Latinos acerrimum bellavissent bellum, bonas literas longe lateque pessum dederunt. Jacebant itaque bonæ literæ, quum abhinc annis centum Antonius Nebrissensis hos rebelles conatus est castigare. Sed adeo malum hoc radices egerat altas, ut innumeris monstris debellatis multo plura debellanda remanserint. Quod si ille iterum aut sæpius rediret, non dubito (quæ erat illius solertia) quin omnia facillime composuisset. Ars enim (ut præclare differit

D.

D. Thomas) mutari debet, quoties intellectui melius aliquid occurrit. Itaque quod ille non potuit tunc perficere, mihi forsitan perficiendum delegavit. Qui pote? inquis. Quia dum ille in patria mea Brocis, ubi Dictionarium *&* Artem *adornabat, febricitans decumberet domi Marcelli Nebrissensis, Filii, cruce Alcantarensis ordinis insigniti, subinde suspirans, (ut Patrem meum sæpe dicere audivi) conquerebatur,* Artem *sibi &* Dictionarium *imperfecta relinqui. Quid si illud interim Virgilianum occinebat?*

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor,
Qui face Barbatos, ferroque sequare Perotos.

Ego certe, quasi ille hoc mihi munus injunxisset, simul ut tibi, Matri Venerandæ, aliquo modo gratificarer, totis viribus in hanc operam incubui, ut Grammaticam addiscentibus via brevior, planior, & fidelissima sterneretur. Hanc methodum ante annos aliquot non sine præclaris experimentis divulgatam huic operi subjunxi. Quia Minerva tota in hoc est, ut regulas illas tum veras, tum facillimas, esse perdoceat. Invidiam vero, quum semper contemnere potius, quam deprecari studuerim, neque placare contendo, neque cupio. Imo vero illi nunc bellum indico facioque. Qua invita & renuente, Lector attentus & diligens hic tum Veterum tum Recentiorum supra tria millia errorum expiscabitur. Sunt hic innumera sublata, quæ frustra erant: prava multa correcta: plurima adducta necessaria: ac demum quæ collapsa, & propriis sedibus erant expulsa, restituuntur. Vale.

A P-

APPROBATIO.

Regii Senatus Supremi juſſu Minervam Franciſci Sanctii Brocenſis, quæ Latini Sermonis cauſas veriſſime & erudititiſſime perſequitur, diligenter perlegi, & digniſſimam judico, quæ in lucem quamprimum prodeat. Eſt enim opus, unde hujus ætatis Grammatici, (ſi tandem aliquando ſerio ſapere velint) vera, brevia, claraque præcepta diſcere poſſunt. Madriti in Gymnaſio, ubi Latina Lingua publice docetur. Pridie Kalend. Junii. 1585.

El Licendiado Luys de la Cruz Vaſco.

FRAN-

FRANCISCI SANCTII MINERVA,

Sive de Proprietate sermonis Latini,

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

ARGUMENTUM.

Minervæ munera. Causæ Latini sermonis investigandæ. Nomina rebus imposita consilio, non casu. Prima Linguæ verba significabant naturam rerum. Aliarum Linguarum verba habent aliquam rationem. Ratio a Linguis minime excludenda.

INERVAM narrat Homerus, poëtarum princeps, inter bellantium turmas Diomedi apparuisse, oculorumque caliginem, ut bellantes Deos ab hominibus posset discernere, discussisse. Quod figmentum Plato in *Alcibiade secundo*, pag. 150. Tom. II. nihil aliud interpretatur quam Rationem ipsam, quæ discussa caligine, qua quisque tenetur, animum fæcibus purgat, ut mala bonave possit propius contemplari. Quin & ipse Plato in *Cratylo*, pag. 406. 407. Tom. I. quum *Pallados* etymon scrutatur, ἀπὸ τοῦ πάλλειν καὶ πάλλεσθαι, id est, ab agitatione & saltatione, quod sese, vel aliud quippiam, a terra in altum tollat, dictam existimavit: Idem eodem

dem loco Ἀθηνᾶν, quam nos *Minervam* dicimus, (1) Mentem agitationemque esse declarat. Hæc tam præclara Minervæ munera, ut ad Homerum revertamur, non cuivis revelantur, sed Diomedi tantum, qui Διὸς μῆδος, id est, *Jovis cura* sive *consilium*, aut *deliberatio*, dici potest. Bonarum enim artium scientia (2) humani ingenii inventum non est, sed ex Jovis cerebro, unde nata Minerva dicitur, in humanum usum delapsa divinitus. Itaque nisi te totum inquisitioni tradideris, nisi artis tuæ, quam tractas, causas rationesque probe fueris perscrutatus, crede te alienis oculis videre, alienisque auribus audire. At invasit multos perversa quædam opinio, seu barbaries potius, in Grammatica & sermone Latino nullas esse causas, nullamque penitus inquirendam esse rationem: quo figmento nihil quicquam vidi ineptius, nihilque potest excogitari putidius. An homo rationis particeps quicquam aget, dicet, machinabitur, sine consilio & ratione? Audi Philosophos, qui nihil fieri sine causa obnixe testantur; audi Platonem ipsum, qui nomina & verba natura constare affirmat, qui sermonem esse a natura, non ab arte, contendit. Scio Aristoteleos aliter sentire; sed nemo diffitebitur, nomina esse velut

(1) *Mentem agitationemque &c.*] Nempe Platoni Ἀθηνᾶ, quasi ἡ θεονόη, *mens divina*, vel ἠθονόη, *cogitatio morum*, dicta, & inde nomen hoc suum, sed in concinniorem dein sonum deflexum, accepisse videtur. At sine dubio Ἀθηνᾶ nihil aliud, si originem vocis spectes, notavit, quam propriam Urbis, quæ Ἀθῆναι dicebatur, Deam. Hinc ergo Æliano V. H. XII. 28. Urbs illa Πόλις τῆς Ἀθηνᾶς appellatur, & passim apud Homerum ipsa Dea conjunctim dicitur Πάλλας Ἀθήνη, h. e. *Pallas Atheniensis.* Nimirum & Urbs & Dea nomen habent a Terra *Attica*, dicta olim Ἀκτικὴ ab Ἀκτὴ, littus, quo ipso nomine tota etiam regio designatur. Vide me ad Ælian. V. H. VI. I. 14.

(2) *Humani ingenii inventum non est &c.*] Revera est, sed non ita, ut omnes homines ex natura sua eam teneant, verum ut ratione, tum sedula investigatione, denique experientia ipsa eam invenerint primi, ac reliqui dein discendo comparatam habeant.

ut inſtrumenta rerum & notam; inſtrumentum autem cujuſlibet artis ita illi arti accommodatur, ut ad alia omnia ineptum eſſe videatur; ſic terebro terebramus, & ſerra ſcindimus lignum, at lapides cuneis diſcindimus, & cunei graviſſimis malleis adiguntur. Qui igitur primi nomina rebus impoſuere, credibile eſt illos adhibito conſilio id feciſſe; & id crediderim Ariſtotelem intellexiſſe, quum dixit, ad placitum nomina ſignificare. (3) Nam qui nomina caſu facta contendunt, audaciſſimi ſunt, nimirum illi, qui univerſi mundi ſeriem & fabricam fortuito ac temere ortam perſuadere conabantur. Nomina certe & verba, rerum naturam ſignificare cum Platone aſſererem libentiſſime, ſi hoc ille tantum de primæva omnium linguarum aſſeveraſſet: ut in Geneſi cap. 2. legimus: *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & univerſis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, ut videret, quid vocaret ea: omne enim, quod vocavit Adam animæ viventis, ipſum eſt nomen ejus; appellavitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & univerſa volatilia cœli, & omnes beſtias terræ.* Vides in illo primo ſermone, quicunque ille fuit, nomina & etymologias rerum ab ipſa natura fuiſſe depromptas. Sed ut hoc in cæteris idiomatis aſſeverare non poſſum, ita mihi facile perſuaſerim, in omni idiomate cujuslibet nomenclaturæ reddi poſſe rationem: quæ ſi in multis eſt obſcura, non tamen propterea non inveſtiganda. Multa

(3) *Nam qui nomina caſu &c.*] Sine dubio verum eſt, quod Auctor mox ait, *cujuslibet nomenclaturæ in omni idiomate reddi poſſe rationem* aliquam, licet nobis nunc plerumque ignotam. Sed tamen illa ipſa ratio ſæpe ſita eſt in caſu & fortuito arbitrio hominum vulgarium, neque igitur naturam rerum, quæ vocabulis ſignificantur, nec aliquod prudentium Conſilium in imponendo rebus ſuo nomine, declarat aut præfert, ſed commune Vulgi aut Civitatis placitum tacite & paulatim ortum. Plura vide infra *lib.* IV. ad initium Capitis XIV. *de Homonymis.*

ta latuerunt Philoſophos, quæ Plato eruit in lucem; multa poſt eum invenit Ariſtoteles; multa ignoravit ille, quæ nunc ſunt paſſim obvia: latet enim veritas: ſed nihil pretioſius veritate. Sed dices, quî poteſt fieri, ut vera ſit nominis etymologia, ſi una eademque res variis nominibus per orbem terrarum appellatur? Dico ejuſdem rei diverſas eſſe cauſas, quarum illi hanc, nos aliam contemplamur: ſic Græci *ἄνεμον*, Latini *ventum* appellavere; illi ab ſpirando, (4) hi a *veniendo*. Feneſtram ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι deduxit Latinus:

(4) *Hi a veniendo*] Mallem a *Vehendo*, ut ita notet proprie flatum vehementiorem, *vehentem* & propellentem res, quas aſſequitur. Certe Germanos facile quis crediderit formaſſe ex eo ſuum *weben*, pro quo Belgæ *weyen*, vel, ut nunc ſcribimus, *waeyen*, Unde *wind* vel *wend*, quaſi *Webende*. Sed forſan horum æque ac *Venti* origo non ex Latino ſermone, ſed Græco petenda eſt, ut fecit Angelus Caninius, & primitus quidem ab eodem vocabulo, unde ἄνεμος deducitur, h. e. ab ἄω, *ſpiro*. Hinc etiam Particip. ἀεὶς, ἀέντος, & dein ἀέτης & ἀήτη, *ſpiritus*, *ventus*. Heſiod. Ἐργ. v. 645.

Εἰχ' ἄνεμοί γε κακὰς ἀπέχωσιν ἀήτας.

Si venti abſtinuerunt noxios flatus. & v. 675. νότοιο δεινὰς ἀήτας. *Noti graves flatus.* Atque ita *Maleventum*, pro quo poſtea dixerunt εὐφημίας gratia *Beneventum*, formarunt Latini ex Græco Μαλόεις, Μαλόεντας. Vide Salmaſium ad Solinum, p. 64. b. Forſan ab eadem origine repetendus etiam *Venter*, ut in quo laxius ſumpto fit, vel certe ſentitur maxime, reſpiratio. Nam quæ ab ἐν & ἔντερον, unde ceteroqui ſpecioſe prorſus Viri Docti derivant *ventrem*, acceperunt Latini, in iis τὸ E mutatur in I. Ἐν, *In*, ἐντὸς, *intus*, ἔντερα, *inteſtina*: niſi ſi quæ vel integra, vel ſerius, in Linguam Latinam ſunt recepta, veluti *dyſenteria*, *exenterare*. In quibus ipſis nullum tamen reperitur veſtigium *Ventris* ab ἔντερον formati. Nam ſi hoc *Ventris* nomen eſſet proprie idem, quod ἔντερον, & ex eo formatum, dixiſſent Latini etiam *eventrare* pro *exenterare*. Ceterum in hoc etymo *venti*, & forſan *ventris*, præciditur per Apocopen litera A. ut ſæpe fit in derivationibus. Vide Voſſium de *permutatione Literarum*. Et ita prius fuiſſet *Aventus*, litera V, ut ſolet, inter duas vocales interpoſita, unde forſau *Aventinus* mons, quaſi vento expoſitus, niſi ab *Avente* fluvio, ut vult Varro apud Servium, vel ab *Avibus*, aut *Avere*, quis malit eum derivare, quia iſtic auſpiciis operam dabant. Nam quod ab Aven-

tinus: *ventana* a nostris dicitur, Lusitanis *janella*, quasi parva janua. Præterea multa traxit Latinus a Græcis, quorum Græci reddent rationem: ridendi enim sunt, qui in suo idiomate alieni nominis rationem scrutantur; (5) ut qui *petram*, quod pedibus teratur, aut pedem terat; & *lapidem* a labando, sive a pede lædendo deducunt; quum utrumque sit a Græcis πέτρα καὶ λᾶς. Non igitur dubium est, quin rerum omnium, etiam vocum, reddenda sit ratio: quam si ignoraverimus rogati, fateamur potius nos nescire, quam nullam esse constanter affirmemus. Scio Cæsarem Scaligerum de Causis linguæ Latinæ cap. 67. &c. aliter sentire; sed hæc vera ratio est. Hæc tam multa invitus congessi contra morosos quosdam, qui, quum

ventino Rege deducitur hoc Nomen, id vero fabulosum mihi certe videtur.

(5) *Ut qui petram &c.*] Apprime his conveniunt, quæ ex Varrone A. Gellius adfert *Noct. Att.* l. 18. *In quo*, ait Varro, *L. Ælius noster literis ornatissimus memoria nostra erravit aliquoties. Nam aliquot verborum antiquorum Græcorum, proinde atque essent propria nostra, reddidit causas falsas. Non enim* Leporem *dicimus, ut ait, quod est levipes, sed quod est vocabulum antiquum Græcum. Multa enim vetera illorum ignorantur, quod pro iis, aliis nunc vocabulis utantur: & illorum esse plerique ignorent* Græcum, *quod nunc nominant* Ἕλληνα: puteum, *quod vocant* φρέαρ: leporem, *quod* λαγωὸν *dicunt.* Ridiculus hic est Phil. ille Carolus, qui *hoc loco existimatum esse* queritur, *leporem* ἀπὸ τοῦ λαγωῦ *potius, quam a levitate pedum nomen invenisse*: eaque occasione invehitur in *hæresin literatorum quorundam, qui opinantur Latina pleraque vocabula Græcis accepta referenda.* Atqui hoc ipsum voluit utique Varro, & verissimum est, sicuti contra ineptissimum est, quod tuetur Carolus, *leporem* a *levitate pedum* dictum: sed & inscitum prorsus, quod hoc loco vel Varronem, vel quemcunque alium, *leporem* ἀπὸ τοῦ λαγωῦ derivare ait, quum is nihil aliud dicat, quam hanc causam esse, quare *leporis* etymon non quæsiverit Ælius in Græca lingua, quod Græci non amplius uterentur antiquo illo vocabulo, unde suum sumserunt Latini, sed pro eo tunc jam λαγωὸν dicerent. Antiquum autem illud, quo priores Græci, & maxime Æoles, sunt usi, λέπορν fuisse tradit lib. III. *de Re Rust.*

quum in Grammatica rationem explodant, testimonia tantum Doctorum efflagitant. An non legerunt Quinctilianum, lib. I. cap. 6. init. qui *sermonem constare ratione, vetustate, auctoritate, consuetudine*, scripsit? Ille igitur non Rationem excludit, sed in præcipuis enumerat, quasi vero Laurentius, & alii Grammatici, suarum etiam ineptiarum non statim conentur adhibere rationes, quales quales ipsæ sint. (6) Usus porro sine

(6) *Usus porro &c.*] Sæpe tamen Usus ab Analogia & omni Ratione recedere deprehenditur, quoniam antiquissimis temporibus Romani Grammaticam rationem suæ linguæ ignorabant, Usus autem sæpe forte fortuna, & ex inconsiderata vulgi libidine oriebatur, atque ita Rationi prævalebat. Quando Comici dicunt *Nemo homo*, a ratione illud certe est alienum, siquidem in τῷ *Nemo* jam expressum est τὸ *Homo*. Sic quum *deorsum* dici credatur brevius pro *devorsum*, parum accurate Cl. Quadrigarius apud Gellium IX. 1. *Deorsum versum mitti* ait. Denique cum quis *gratulari* amico dicitur de re, quæ ei prospere evenerit, non alia est ejus locutionis & syntaxeos ratio ac significatio, quam, pro amico & propter amicum gratias agere Diis. Non ergo huic rationi attendunt, sed usui, qui ipsos *Deos gratulantes* inducunt. Veluti Phædr. *fab.* 69. dum *Herculem cælo receptum persalutasse* memorat *gratulantes Deos*. Auctor *Biblioth. Univers.* Joh. Clericus, qui Anno 1687. quo primum meis cum Notis hæc *Sanctii Minerva* prodiit, eam quoque recensuit, tria hæc exempla usus ab analogia deflectentis commemorat, sed postremum in controversiam vocat hac ratione, quod *gratulari amico* nihil aliud notet, quam *dicere amico, gratum seu jucundum sibi esse, quod ipsi evenerit*; eam autem significationem non probat, sed ait suo more tantum, *nihil eam habere, quod non sit plane consonum analogiæ & rationi.* At vero quum Analogia significationis nihil sit aliud, quam similitudo quædam inter significationem secundariam & primitivam, ex qua illa, recta & commoda quadam translatione, sit orta, sequitur Analogiam hanc constitui non posse, nisi prius eruta & probata sit primitiva vocis significatio. Atque ideo debuisset ille probasse, *Gratulari* primitus & proprie notare, *dicere aliquid sibi gratum esse*, & porro ostendisse, ex hac significatione deduci posse justa analogia omnes dein alias ejusdem Verbi. Quod quum non fecerit, concidat necesse est omnis illius oppositio. Adde jam, falsum etiam esse, quod ita simpliciter affirmat. Siquidem *Gratari* & *Gratulari* proprie notat *grates agere*, ut jam osten-

ne ratione non movetur; alioqui abusus, non usus, dicendus erit: auctoritas vero ab usu sumpsit incrementum; nam si ab usu recedat, auctoritas nulla est: unde Cicero Cœlium & M. Antonium reprehendit, qui suo arbitratu, non ex usu, loquerentur: *Nihil autem potest esse diuturnum*, ut inquit Curtius lib. IV. *cui non subest ratio.* Reliquum est igitur, ut omnium re-

ostendit dudum Vir Summus in arte critica, Joh. Fred. Gronovius *Observat.* II. 19. qui etiam inde repetit omnes alias hujus Verbi significationes. Atque ita, præter loca antiquissimorum Scriptorum ex Nonio & aliunde ab illo istic allata, etiam Scipio Afric. prior apud Gellium *Noct. Att.* IV. 18. *Eamus Jovi O. M. gratulatum.* Hinc *Gratulationes:* Cicero *Verr.* V. *Quod in precibus ac gratulationibus non solum id* (simulacrum Herculis) *venerari, sed & osculari solent*, h. e. quando aliquid rogabant Herculem, vel ei gratas agebant. Sed & κατ' ἐξοχὴν ea Vox notat Sacra, quibus gratiæ publicæ Diis agebantur ob rem bene gestam. Cicero *Famil.* XI. 18. *Gratulationem tuo nomine ad omnia Deorum templa fecimus. Catil.* IV. 10. *Ceteris bene gestæ, mihi uni conservatæ Reip. gratulationem decrevistis*, scil. Diis faciendam. Hæc ergo primitiva est Verbi significatio. Et hinc jam reliquæ deduci debent, ac possunt commodissime. Sic enim absolute *Gratulari* apud Sueton. *Tiber.* 60. *Gratulanti inter pœnam, quod non & locustam obtulisset*, h. e. Diis gratias agenti. Et sic passim. Hinc jam *gratulari sibi*, Cic. *Famil.* III. 11. & IV. 11. est, non *dicere sibi*, *gratum hoc sibi esse*, sed *gratias agere Diis suo ipsius nomine.* Et *gratulari Amico*, gratias agere Diis *Amici nomine.* Dicet quis forsan, quando *gratulamur alteri*, tunc tamen revera dicimus ei, nobis gratam & jucundam accidere ipsius bonam fortunam: at vero recidit quidem eo sensus locutionis, quæ & causa istius abusus apud Phædrum, sed non proprie & directe illud notat, quæ probe, in indaganda significationis analogia, sunt distinguenda. Sic ex. gr. nemo est, quin intelligat ex Usu Linguæ sensum τοῦ *Refert*, *id mea minime refert*, *magni refert*; at paucissimi, qui eorum rationem & veram ac proximam significationem norint. Nec enim proxime id significant, quo breviter ea interpretari solemus, licet is tamen sit sensus. Vide me infra ad III. 5. *de Verbis Substantivis.* Ceterum de Usu in Abusum degenerante per causam non animadversæ Analogiæ, sæpius & pluribus egi infra. Vide *Indicem* in V. *Usus.* Recte tamen Sanctius omnium rationem etiam in lingua, præsertim Latina, censuit indagandam, id quod & præclare præstitit.

rerum ratio primum adhibeatur, tum deinde, si fieri poterit, accedant testimonia, ut res ex optima fiat illustrior. Quæ causa fuit, ut has nostras vigilias, *Minerva*, seu *de caussis linguæ Latinæ*, inscriberemus; quia cujuslibet quæstionis causas & vera principia eruere conamur; improbantes cum Cicerone II. de nat. Deorum, Pythagoricum illud, *Ipse dixit*. At *de linguæ Latinæ causis* jam scripserat Cæsar Scaliger; quem quia in multis sequor, nonnunquam tamen ab eo dissentiens, titulum non abjiciendum putavi. Et Augustinus Saturnius suas acutissimas dissertationes in Grammatica *Mercurium* vocavit; quem quia minus aliquando probamus, Minervam illi fidum monitorem adhibemus.

CAP. II.

Grammaticorum sine ratione nullam esse auctoritatem. Grammaticam non dividi in Historicen & Methodicen: illam non esse partem Grammaticæ. Quis sit perfectus Grammaticus. Nec dividi Grammaticam in Orthographiam, Prosodiam, Etymologiam, Syntaxin. Hanc esse Finem Grammaticæ. Grammaticæ definitio. Artes sermonem perficientes. Partes orationis enumerantur, Pronomen, & Interjectio excluduntur.

QUONIAM res, de qua agimus, ratione primum, deinde testimoniis & usu, est comprobanda, nemo mirari debet, si magnos interdum viros non sequamur; nam quantacunque auctoritate mihi Grammaticus polleat, nisi ratione propositisque exemplis, quod dixerit, confirmaverit, nullam in re præsertim grammatica fidem faciet. *Grammatici* enim, ut inquit Seneca Epist. 95. *sermonis Latini custodes sunt*, non auctores. (1) Neque sexcentorum Grammaticorum aucto-

(1) *Neque sexcentorum &c.*] Prorsus assentior Doctiss. Sanctio, non auctoritate Grammaticorum, sed ratione & usu, seu

ctoritas mihi persuadebit, (Vide infra lib. III. cap. 3. in

seu propositis exemplis, probandam esse Latinam dictionem. Sciendum tamen est & illud, multo facilius eam probari, & certius affirmari, quam negari & rejici. Vel hæ ipsæ locutiones, quas Sanctius sibi numquam neque a sexcentis Grammaticis persuasum iri affirmat, si non earum ipsarum, certe similium tamen, Usu, & deinde Ratione, adferi satis superque queant. Etenim si quis dicat, *Vapulo a Præceptore*, *Exsulo a Prætore*, in utraque locutione Rationem, quæ eadem utrobique, in priore (Vide infra III. 3. in voce *Vapulo*, & ibi Scioppium) etiam Usum habebit sibi adstipulantem, in posteriore vere Ratio tantum non potuit, ut eam Usus admitteret, quia durissima est, cujusmodi locutiones Usus aversatur. Ceteroquin enim *ab ali quo vapulare*, seu *exsulare*, idem est, ac si dicas, *opera alicujus vapulare & exsulare*, seu *a parte alicujus*, (sicuti Auctor ipse lib. III. c. 4. τὸ *A* exponit) proficisci id, quod τοῖς *vapulare & exsulare* significatur. Et quid quæso discriminis, quod ad Rationem, inter ista, & hæc, Livii I. 1. *Æneam ab simili clade domo profugum.* Cicer. *Famil.* IX. 16. *Levior est plaga ab amica, quam a debitore.* Quidni eodem modo, *levius est vapulare ab amico &c.?* *Somn. Scip.* c. 8. *Nec umquam ab alio renascetur.* Sall. *Jug.* 17. *Nisi qui ferro, aut a bestiis interiere.* Quibus paria, quæ Auctor & Scioppius d. l. congesserunt: *Quis nolit ab isto ense mori*; *Infesto ne vir ab hoste cadat*: *Caput a Sole dolet*, *&c.* Nihil ergo causæ, quare τὸ *Vapulare ab aliquo*, cum & Ratio & Usus id ferat, ita plane repudiet Sanctius. Sed neque idoneam video rationem, quamobrem rejiciat prorsus, tanquam minime Latinum, *Ego amo Deum*, quum & significatio & syntaxis verborum, quod ad Rationem & Usum, phrasin illam approbare utique videatur. Sicuti enim Dii vel Deus passim a Latinis scriptoribus *amare* dicitur *homines*, ut vel ex juris jurandi formula, *ita me Deus amet*, perspicuum est: quidni eodem modo homo vicissin recte dicatur *amare Deum*, æque ac parentes suos, & ipsas virtutes, quæ in hominibus sunt quasi quædam imagines Dei? Cicero certe *Famil.* IX. 22. *Amo verecundiam* ait, & I. 7. *Quam magnitudinem animi tui semper sum admiratus, semper amavi.* IX. 16. *Amavi amorem tuum.* Quid ergo? An ratio Sanctii petenda erit ex iis, quæ tradit. *lib.* IV. cap. 3. *de Ellipsi*, in *Regulis generalibus.* Nempe *in Primis* (ait istic) *& Secundis Personis rustice, nisi discretionis, aut alia impellente causa, apponitur suppositum*, & proinde *rectius subticetur.* Non itaque rejiceret τὸ *Amare Deum*, sed τὸ *Ego amo Deum.* Verumtamen neque hæc locutio rejicula ipsi simplici-

in Verbo *Vapulo.*) ut *vapulo a præceptore*, *exsulo a Prætore*, &, *ego amo Deum*, & alia hujusmodi, Latine dicantur. Unde illud verissimum est, quod Paulus tradit Leg. 1. de Reg. jur. *Regula est, quæ rem, quæ est, breviter enarrat; non ut ex regula jus sumatur, sed ex jure, quod est, regula fiat.* Quare extirpanda est consuetudo, quæ legem habeat reclamantem, quæ potius corruptela vocanda est, ut passim tradunt Juris consulti: neque enim, quæ barbaries admisit, fovenda sunt, sed quæ pervertit, vindicanda. Quare jam nemo mihi turbam Grammaticorum aliter præcipientium opponat: nam tantum cuique credendum est, quantum ratione comprobaverit. Cicero ad Attic. lib. VII. epist. 3. etiam aliquando circa Grammaticam ab Attico reprehensus, primum ratione, deinde

ter esse potest, sed tum demum, si nulla adsit τοῦ *Ego* exprimendi causa, quod proinde & hic, si ita sensisset, declarare debuisset, ut posset intelligi. Nam quamplurimæ ceteroqui dantur causæ, quibus recte τὸ *Ego* adhibeas cum suis Verbis. Non possum itaque mihi persuadere, id Auctorem nostrum hic respexisse, aut voluisse, & tanto quidem minus, quia infra *lib.* III. *cap.* 2. circa finem diserte rejicit non tantum illud, *Ego amo Deum*, sed & hoc, *Deus amatur a me.* Videtur ergo prorsus totam repudiare phrasin, quasi τὸ *Amare* quid notet, quod infra majestatem Dei sit, nec Hominis ad Deum relationi conveniat. Sed tamen quum illud Verbum in Lingua Latina non brutum modo affectum & cum libidine conjunctum, sed & purum ac honestum significet, quo magni facimus & veneramur alios, nihil video rationis, quare non *Homo* quoque recte dicatur *amare Deum*, æque ac *Deus Hominem*: & *Pater Filium* æque ac *Filius Patrem*, immo & *Canis Dominum* apud Ciceron. de *Nat. Deor:* II. 63. qui & *pro Flacco* cap. 38. *nimiam pietatem & summum Amorem in Patriam* conjunctim tanquam Synonyma memorat. Sed & quum recte dicamus *amare virtutes aliorum hominum*, quidni & *virtutes Dei*? Eas autem *amare* est idem, quod *amare* ipsum *Deum*. Certe in S. Script. passim Homo jubetur *amare*, ἀγαπᾶν & φιλεῖν, *Deum*, æque ac *Dominum nostrum Jesum Christum.* Vide & omnino, quæ attuli infra III. 2. 7. ubi phrasin hanc *Amo Deum* ex Plauto & Seneca disertissime probavi.

inde antiquorum teſtimoniis, ſe defendit. Non igitur mirandum eſt, ſi Quinctiliano lib. I. cap. 4. & 9. non aſſentiar, qui Grammaticam in *Hiſtoricen*, & *Methodicen* diviſit, quam diviſionem deinceps Grammatici mordicus tenuerunt: Verum intereſt philoſophi, placitis humanis anteponere rationem. Eam (2) opinor vocavit *Hiſtoricen*, quæ omne Scriptorum genus excutit; quæ nec citra Muſicen poteſt eſſe perfecta, nec ſi rationem ſyderum ignoret; quæ neque ſit ignara Philoſophiæ, cui Eloquentia quoque non deſit. Omnes igitur diſciplinas huic Grammaticæ ſubjicit. Ubinam gentium ea Grammatica eſt? Quis eam conſcripſit? Unde hanc reginam artium petemus? Vulgi errorem ſequutus eſt Quinctilianus; dicebantur enim quondam Grammatici vulgo, qui primis rudimentis pueros inſtituebant, & eis poëtas enarrabant: quo in munere ſubeundo adhibebant, præter Grammaticam, variarum artium cognitionem: neque tamen vulgus intelligebat doctorem illum Muſicæ, Aſtrologiæ, Philoſophiæ eſſe peritum. Mihi perfectus abſolutuſque Grammaticus eſt ille, qui in Ciceronis vel Virgilii libris intelligit, quæ dictio ſit Nomen, quæ Verbum, & cætera, quæ ad ſolam Grammaticam ſpectant, (3) etiamſi ſenſum verborum non intelligat: eſt enim oratorum & poëtarum lectio variis artibus referta, quas ſi magiſter iſte callet, jam non grammaticus dicendus eſt, ſed dum explanat Aſtrologiam, aſtrologus; dum Hiſtoriam, hiſtoricus; dum præcepta Eloquentiæ, rhetor.

(2) *Opinor*] Neſcio, quare *Opinor* dicat, quum diſerte Quinctilianus I. 9. *Hiſtoricen* vocet eam, quæ in *enarratione Auctorum* conſiſtit & Sanctius ſequentia hujus periodi de hac Grammatices parte ex illius cap. 4. deſcripſerit.

(3) *Etiamſi ſenſum &c.*] Debuiſſet, ni fallor, dixiſſe, *Etiamſi ſenſus Grammatici veritatem aut rationem non perſpiciat*. Nam ſenſus ſimplex ſeu Grammaticus cognoſcitur ex ratione & conſtructione Grammatica; at ejus veritas ex aliis ſcientiis.

tor. Verbi causa, *Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis.* Hic Grammaticus explicabit grammaticam, doctrinam vero nonnisi Mathematicus. Quem deinde Grammaticum dabis, qui se expediat ab illo Davidico, Psal. 67. *Rex virtutum dilecti dilecti, & speciei domus dividere spolia. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.* (4) Sed quid in refellendo Quinctiliano frustra operam consumimus, quum ipse se suo gladio con-

(4) *Sed quid in refellendo &c.*] Frustra sane opera ponitur in refellendo Quinctiliano, cui neutiquam peculiaris fuit hæc sententia, quæ *Grammaticen* extendit ad facultatem Scriptores omne genus excutiendi & interpretandi. Secutus enim est inveteratum jam apud Græcos Latinosque usum, cum in vocabuli significatione, tum in munere Grammaticis assignando. Ipse Cicero lib. I. *de Oratore*, singularum artium munia percensens, *In Grammaticis*, ait, *Poëtarum pertractatio, Historiarum cognitio, verborum interpretatio, pronunciandi quidam sonus.* Idem lib. I. *de Divin. Grammaticos Poëtarum interpretes* appellat. Et hinc Imp. Tiberius, qui maxime curabat notitiam Historiæ fabularis, *Grammaticos*, dicitur a Sueton. cap. 70. *ejusmodi fere quæstionibus, quæ mater Hecubæ, quid Sirenes cantaverint, experiri*, satis sane inepte, *solitus.* Immo adeo hæc vera, ut quæ sola *Grammaticum* ex sententia Sanctii absolvunt, olim fere a Grammaticis fuerint sejuncta, nec tam ad eos pertinuerint, quam ad illos, quos Græci Γραμματιστὰς, Latini *Literatores* vocabant. V. Sueton. de *ill. Gramm. cap.* 4. Atque hinc in Historia Augusta passim dicitur quis in pueritia usus primum hoc vel illo *literatore*, aliis vero deinceps *Grammaticis*; Immo in jure Civili *Grammaticis* æque ac aliis Professoribus indulta fuit immunitas, non item illis, qui primis literis pueros imbuunt, qua de re Wowerius *Polymath. cap.* 4. Verum quidem, vocabulum *Grammatices* a primis illis literis formatum, & antiquissimis temporibus illas quoque ad Grammaticorum curam vel maxime pertinuisse, immo inde Grammatices studia cœpisse; & forte etiam istic quondam desiisse. Sed neque id ignoravit Quinctilianus, ut qui diserte tradit II. 1. Grammaticen *ab illa appellationis suæ paupertate, intra quam primi constiterunt, tantum* suo tempore *provectam*, ut ea omnia complectatur, quæ lib. I. c. 4. exposuit, quæque hoc loco, ubi *suum cuique professioni modum* vult *dare*, tamen illis relinquit, conquestus tantum, quod ea quoque invadant, quæ proprie & solorum debebant esse Rhetorum,

confodiat? Queritur enim in principio libri secundi cap. 1. *Grammaticos alienas sedes occupasse:* deinde subdit ibidem: *Nos suum cuique professioni modum demus. Et Grammatica (quam in Latinum transferentes, Literaturam vocaverunt) fines suos norit: præsertim tantum ab hac appellationis suæ paupertate, intra quam primi illi constitere, provecta.* Hanc Quinctiliani sententiam valde probo: & cum doctissimis viris hoc teneo, *Artium usum conjunctum esse oportere; artes vero ipsas separatim tradendas.*

Alii vero dividunt Grammaticam in literam, syllabam, dictionem, & orationem; sive quod idem est, in orthographiam, prosodiam, etymologiam, & syntaxin. Sed (5) Oratio sive Syntaxis est Finis grammaticæ; ergo igitur non Pars illius; nam ut inquit Cicero,

rum, scil. prosopopœias, & suasorias declamationes. Hoc est, quod dicit illos *alienas sedes occupasse*, quodque eos intra *suum professionis modum* continere se jubet. Neutiquam vero istis verbis a priore sententia recedit, aut *suo se gladio confodit*, quod ait Sanctius. Sed & ex hoc usu, quo Grammaticis jam ante tempora Quinctiliani tribuebatur utrumque, & *rationem loquendi docere*, & *enarrare Auctores*, orta est distinctio hæc Grammatices in *Methodicen*, quæ prius respicit munus, & *Historicen*, quæ posterius, ut ipse Quinctil, tradit I. 9. Si tamen vera volumus, ista significatio vocis *Grammatici*, & hoc munus *enarrandi* quoslibet *auctores*, non est proprium Grammatico, sed postea ad eum accessit: atque adeo illa Μεθοδικὴ, etiam sola, constituit & absolvit *Grammaticum* proprie dictum, altera vero, Ἱστορικὴ, ornat eum, & distinguit ab jejuno *Grammatista*, quæ tamen *distinctio* semel recepta ita invaluit dein, ut tempore Quinctiliani, publico loquendi usu, *Grammaticus* non diceretur, nisi qui istam Ἱστορικὴν quoque profiteretur, æque ac τὰ γράμματα, & *literæ*, notabant tunc etiam Eruditionem variam. Vide & Vossium *de Arte Grammat. lib.* I. Capp. 1. 5. & 6,

(5) *Oratio sive Syntaxis est Finis Grammaticæ &c.*] Diversa hæc sunt. Oratio quippe conficitur Syntaxi Grammaticâ: atque adeo illa est *Finis*, at Syntaxis *Pars Grammaticæ*. Hæc enim inter res, quas tradit, etiam Syntaxin nos docet, &, ut ipse Auctor mox pag. seq. loquitur, *Solæcismos & Barbarismos expellit ab oratione.* Nulla certe alia est Ars, quæ nos do-

ro, lib. V. de Finibus: *Aliud eſt pars, aliud artis finis: quia nulla ars in ſe verſatur.* Sic enim aliud eſt grammatica, aliud grammaticæ finis, & ſcopus, ſeu, quod Græce dicitur ὑποκείμενον. Tum deinde litera pars eſt ſyllabæ, ſyllaba dictionis, & dictiones ipſæ partes orationis; non igitur partes grammaticæ: & cujuſcunque rei pars alius rei eſſe non poteſt. Nos autem omiſſa Grammaticæ diviſione (quoniam nulla ſatis commoda occurrebat) ſic ſumus exorſi: *Grammatica eſt ars recte loquendi.* Cum *Artem* dico, diſciplinam intelligo; eſt enim Diſciplina ſcientia acquiſita in diſcente. Addidi deinde; *Cujus finis eſt congruens oratio.* Hæc oratio conſtat ex vocibus vel dictionibus; voces rurſus ex ſyllabis; ſyllabæ ex literis; & quia ultra non progredimur dividendo, vocamus Literam *individui ſoni comprehenſionem.* Dividimus igitur Orationem in voces ſeu dictiones, & has vocamus *Partes orationis:* in quibus tanta eſt inconſtantia Grammaticorum, ut nihil certi nobis adhuc potuerint conſtituere. Varro duas ponit, deinde ex ſententia Dionis tres: unam, quæ adſignificat caſus; alteram, quæ tempora; tertiam, quæ neutrum. *De his*, inquit 7. linguæ Lat. p. 86. *Ariſtoteles duas partes orationis eſſe dicit, Vocabula, & Verba, ut homo & equus, Et, legit & currit.* Et eodem libro pag. 93. *Quod ad partes ſingulas orationis, deinceps dicam, quarum vis, quoniam ſunt diviſiones plures, nunc ponam potiſſimum, in quæ dividitur. Oratio ſecanda, ut natura, in quatuor partes: unam, quæ habet caſus: alteram, quæ habet tempora: tertiam, quæ habet neutrum: & quartam, in qua eſt utrumque.* Sed is poſtea dividit primam in provocabula, ut *quis:* in vocabula, ut *ſcutum:* in nomina, ut *Romulus:* in pronomina, ut *hic:* & ſtatim ſubdit; *Duo media dicuntur nomina; prima, &*

doceat Nominum & Verborum Concordiam, & Conſtructionem, hoc eſt, Syntaxin.

& extrema, *articuli:* hactenus Varro. Quinctilianus Lib. I. c. 4. ostendit ab Aristarcho (quem frequenter sequitur Varro) octo partes esse factas; sed idem Quinctilianus ad undecim usque progressum fuisse ostendit, & has recenset: *Nomen*, *Appellationem*, *Articulum*, *Pronomem*, *Verbum*, *Participium*, *Adverbium*, *Conjunctionem*, *Præpositionem*, (6) *Asseverationem*, *Attrectationem*. Servius item undecim agnoscit. Nebrissensis cum octo primum constituisset, addidit in constructione *Gerundia*, ut ipse vocat, & *Supina*, quod & ab aliis acceptisse testatur. Hic ego vestram fidem compello, Defensores errorum, qui omnia conturbari a me dicitis, quid sentitis? quid statuendum inter tot veterum & recentiorum tenebras judicatis? Audite igitur Minervam. Creavit Deus hominem rationis participem, cui, quia sociabilem esse voluit, magno pro munere dedit sermonem. Sermoni autem perficiendo tres opifices adhibuit. Prima est *Grammatica*, quæ ab oratione Solœcismos & Barbarismos expellit. Secunda *Dialectica*, quæ in sermonis veritate versatur. Tertia *Rhetorica*, quæ ornatum sermonis tantum exquirit. Cum igitur Oratio sit Finis grammatici, excutiamus, ex quibus hæc oratio possit constitui, ita ut nihil sit, quod per orationem non possimus enunciare. Sunt autem hæc tria, *nomen*, *verbum*, *particulæ*. Nam apud Hebræos tres sunt partes orationis, nomen, verbum, & dictio consignificans. Arabes quoque has tantum tres orationis partes habent: *Pheal*, verbum; *Ismî*, nomen; *Herph*, dictionen: quas tres partes orationis omnes linguæ Orientales habent. Rabbinus ille, qui contra

(6) *Asseverationem &c.*] Asseverationis exemplum adfert Quinctilianus *Heu*, sicuti Attrectationis *Fasciatim*, sed adjicit, *sibi ea non approbari*. Non video etiam, quare *Heu* adscribatur Asseverationi. An voluit *Eu*, vel *Euge*, vulgo, atque ideo & Comicis, in approbando ac applaudendo vel sibi, vel aliis, usitata?

contra Cosdram regem Persarum disputat, omnes linguas ab Hebraica originem duxisse contendit, & Græcam & Latinam olim tantum tres orationis partes habuisse. Idem sentit Plutarchus in *Quæstion. Platonicis:* & D. Augustinus in *Categoriis* ex Aristotelis sententia tres partes orationis constituit. Quorum sententiam ut verissimam approbantes, perspicuitatis tamen gratia ex Platone sic disputamus. Inquit enim ille Lib. *de Ente.*

Quicquid enuntiatur, aut est permanens, ut Arbor, Durum; aut fluens, ut Currit, Dormit. Res permanentes sive constantes vocamus, quarum natura diu perstat: harum notam Nomen *dixere. Fluentes dicimus, quarum natura est, esse tamdiu, quamdiu fiunt. Harum nota* Verbum *est. Rursus verbis & nominibus deerat modus, per quem causarum ratio explicaretur. Hic in Nominibus dicitur* Præpositio: *ut,* versatur in tenebris propter ignorantiam. *In Verbis est* Adverbium: *Nam si qualitatem innuas, dices;* bene currit: *si tempus;* hodie legam. *Postremo orationes ipsæ inter se indigebant ligaturis; quare* Conjunctio *fuit excogitata.* Hæc Plato. *Participium* autem Nomen est, (vide infra c. 15.) sed habet a Verbo temporis adsignificationem, & constructionem. Diogenes Laërtius in *vita Zenonis* has quinque enumerat partes; *Nomen, Appellationem, Verbum, Conjunctionem, Articulum.* Nomen, ut Socrates; Appellationem, ut Consul. Præterea quum res omnes constent ex materia & forma, oratio itidem constabit, nam *in Verbis,* ut inquit Fabius lib. I. c. 4. *vis est sermonis, ut in Nominibus, materia; quia alterum est, quod loquimur: alterum, de quo loquimur.*

Interjectionem non esse partem orationis, sic ostendo: Quod naturale est, idem est apud omnes: sed gemitus & signa lætitiæ idem sunt apud omnes: sunt igitur naturales. Si vero naturales, non sunt partes orationis. Nam eæ partes, secundum Aristotelem, *ex instituto, non natura,* debent constare. Interjectionem

Græci

Græci Adverbiis adnumerant, (6) ſed falſo. Nam neque voces Latinæ aut Græcæ ſunt, etiam ſi Latinis aut Græcis literis ſcribantur; ſed ſigna triſtitiæ, aut lætitiæ, qualia in avibus, aut quadrupedibus, quibus tamen nec vocem, nec orationem, concedimus. Vide Adagium, *Ne my quidem; & Ne gry quidem.* Valla lib. 2. cap. 11. Interjectionem a partibus orationis rejicit. Itaque Interjectionem a partibus orationis excludimus, tantum abeſt, ut eam primam & præcipuam cum Cæſare Scaligero conſtituamus.

Pronomina itidem non dubiis rationibus a Partibus orationis rejiciemus. Primum omnium, ſi Pronomen differret a Nomine, ejus natura per definitionem poſſet oſtendi. At vero nulla eſt definitio Pronominis; neque poteſt vera & propria inveſtigari: nullum igitur Pro-

(6) *Sed falſo*] Non ita abſurde, aut falſo. Nam pleraque, quæ Interjectionibus adſcribuntur, non tam ſua natura, quam ex *inſtituto*, ad deſignandos varios rerum modos & animorum motus, veluti admirationem, comminationem, exhortationem &c. adhibentur, & idcirco in variis linguis diverſæ ſunt, ut aliæ item particulæ. Minus itaque recte a Partibus Orationis penitus excluduntur. Vide & Voſſium de *Analogia* IV. 28. Sed Vir Clariſſ. Georg. Henr. Urſinus in *Inſtitut. Gramm.* Sect. VII. cap. 11. p. 1104. miratur *me probare Græcorum ſententiam, qui Interjectionem Adverbiis annumerant.* At Ego eam Adverbiis non ita abſolute annumero, ſed melius iis adſcribi a Græcis dico, quam a Partibus Orationis prorſus excludi, ut facit Sanctius. Sed & ad nullam illa Orationis partem propius utique accedit, quam ad Adverbium. Nam & hoc ſolum per ſe in exclamando abſolvit ſenſum, æque ac Interjectio. Certe *Eu* & *Euge*, quæ Interjectionibus adſcribuntur, vera ſunt Adverbia apud Græcos, & notant *bene*. Et ſic iidem in acclamando καλῶς, ut Latini *bene*, *recte*, adhibent. Porro autem, ſi *En* & *Ecce* Interjectiones quoque ſunt, quod non puto, qui pro Adverbiis demonſtrandi ea habeo, tum vero etiam cum aliis illæ partibus Orationis non conſtruuntur modo, ut *ecce autem, ecce tibi*; Vide Turſellinum *de Particulis cap.* 54. ſed & componuntur, ut *ellum, ellam, eccum, eccos* pro *en illum, ecce eum &c.* Hoc vero magis convenit in Adverbia, quam in Interjectiones, quæ non ſint Partes Orationis, quod tamen certe ſunt tales voculæ, quæ cum aliis Orationis Partibus conſtruuntur & componuntur.

Pronomen est. Quid, quod definitio nominis non excludit pronomina? Nam quum dicis, Nomen declinari per casus, nec significare cum tempore, cur non apponas pro exemplo, Ut, *Ego*, *Tu?* Adde quod Aristoteles acturus de oratione, Nominis & Verbi tantum meminit. Igitur ex illius sententia, *Ego disputo*, (7) non esset

(7) ***Non esset oratio***] Si scil. *Ego* esset aliud quid, quam Nomen. Sed & reliqua Pronomina, veluti *Hic*, *Ille*, *Meus*, &c. nihil differre censet Sanctius ab Adjectivis, quia eadem est utrorumque concordia cum Substantivis. Denique etiam perperam dici ***Pronomina*** quasi *pro **Nomine*** posita, quum multis Nominibus fuerint antiquiora. Verum in hoc postremo haud magna inest ratio. ***Pronomina*** enim a Priscis dicta sunt post inventam jam Orationem, quia in usu loquendi, brevitatis gratia, pro ipsis Nominibus Substantivis poni solent, ne eadem Nomina sæpius, quod ingratum auribus accidit, repetere cogamur: & quia pleraque nihil Rei per se notant, sed Rem Substantivis designatam tantum commonstrant. Nolim tamen Sanctio refragari in eo, quod Pronomina & Nomina censet easdem fere Orationis esse partes. Sed repugnat ei acriter Vir Doctissimus G. H. Ursinus *Gramm. Instit. Sect.* IV. *cap.* 1. *pagg.* 362. &c. omnes illius rationes ordine refellere annixus: atque ideo lubens arripit, quæ in proximis seqq. contra Sanctium Ego tradidi. Fateor vero, multa in hisce Sanctii, quæ Ursinus istic quoque profert, non magnam habere vim. Sed tamen non video sane multum differentiæ inter Naturam & Usum Nominis ac Pronominis. Ipse Ursinus *pag.* 381. monet utique, quod verissimum est, *Ego*, *Tu*, *Sui*, ***naturam referre Substantivorum***, ***reliqua Adjectivorum***. Natura hæc usu ipso & constructione perpetua confirmatur. Neque vero satis capio, quod Vir Doctiss. in hac locutione, *Hannibal peto pacem*, censet *deesse Ego*, sed ut *vicarium*, non ut *primarium*; *Hannibal* autem *principale esse Verbi*, peto, *Suppositum*. Atqui certum arbitror Verbum hoc proxime & directe cohærere cum τῷ *Ego*, quod intelligitur, neutiquam cum τῷ *Hannibal*, quippe quod directe cum Verbo primæ personæ jungi nequit. Sensus enim est, Ego, qui sum ille Hannibal, peto pacem. Sic posset dici *Consul peto pacem*, *Pater rogo filium*, h. e. Ego, qui sum Consul, qui sum Pater. Res patet ex locis, quæ Sanctius attulit, *de te queror hospita Phyllis*, h. e. Ego, quæ sum Phyllis, hospita nuper tua, vel per appositionem, Ego, illa Phyllis. *Audi Tu Populus Albanus*, h. e. Tu, qui es Populus Albanus. Satis ex his apparet, τὸ *Ego* vel *Tu* primarium esse in ratione Grammatica Nominativum Verbi, quod sequitur. Neque vero No-

esset oratio. At (ut inquit D. Augustinus Lib. *de Magist.*) *Nomen pro pronomine usurpare solemus.* Et ita Aristotelei intelligunt, quum in voce *Nominis* pronomina etiam includi fatentur.

Sed & quum puero traduntur præcepta de concordia nominum inter se, non indigemus nova doctrina ad hanc concordiam explicandam: nam quemadmodum dicimus, *Liber bonus, & doctus;* sic *liber meus, tuus, suus.* Præterea, quomodo possunt poni *pro nomine*, si illis significamus res non habentes nomina, aut ea, quorum nomen ignoramus? Imo res omnes, antequam nomen haberent, vocabantur *Hoc* vel *Illud.* Unde & cœlum ipsum, teste Platone in *Timæo*, vocatum est ab antiquis, *Hoc:* quia essetne Deus, an res creata, illis in incerto erat. Itaque vetustiora sunt Pronomina hæc, (8) quam ipsa Nomina, quomodo igitur *Pronomina* appella-

Nomina, quæ illis junguntur, induunt idcirco vim primæ personæ, ut censet Ursinus. In eundem tamen lapidem impingit quoque Vossius de *Anal.* IV. 2. extr. dum putat *Ille*, *Ipse*, esse omnis personæ, primæ æque ac tertiæ, quia dicat Virgilius *Ille Ego*, & Alii *Ego ipse*. Ast ita omnia Adjectiva forent itidem omnis personæ, quum Virgilius *Ecl.* I. dicat quoque, *Stultus Ego putavi* &c. *Tu lentus doces* &c. Et sic *Alter Ego*, ac similia passim occurrunt. Sic Genitivi *Mei*, *Tui*, *Sui*, junguntur non tantum Adjectivis, sed & Substantivis per Appositionem, ac Participiis varii Generis. Ovidius Heroid. in Ep. Acontii v. 74. *Copia placandæ sit modo parva tui;* ubi tamen Viri Doctissimi reponunt *placandi.* Et sic passim *purgandi sui* &c. Vide infra II. 13. 10. & III. 8. 15. Quocirca statuendum hinc potius, τὸ *Ego* &c. habere naturam & vim Substantivi, atque ideo Adjectiva ei & Pronomina recte jungi. Ceterum quas differentias Pronominis a Nomine commentus est Ursinus, ejus sunt generis, ut etiam in Nomina, maxime Adjectiva, conveniant, a quibus tamen propria differentia potissimum debuissent distingui. Mihi vero videntur Pronomina vi suæ significationis Demonstrare rem, at Adjectiva Describere, sed ratio Grammatica utrorumque esse eadem. Dicuntur autem *Pronomina*, quia talem habent significationem, ut pro Nomine, quod paulo ante expressum est, ne illud sæpius repetatur, poni possint & soleant ad eandem rem, quæ Nomine ipso notatur, demonstrandam.

(8) *Quam ipsa Nomina*] Ne erres,

labuntur? Quid quod individua substantia (ut physice dicamus) melius & peculiarius explicatur per tria hæc pronomina, (9) quam per nomina propria: cum enim dico *Ego*, neminem alium poteris intelligere. At cum dico, *Franciscus*, etiam in alium potest transmitti intellectus: unde *Franciscus* potius pro *Ego* ponitur, quam contra. Multo plus errarunt, qui loco nominis proprii pronomen posse poni docuerunt: nam hoc modo *Magister*, *Rex*, *Dux*, *Gubernator* essent pronomina: quia pro Pompejo; aut Cicerone ponuntur: Sic *Poëta* pro Virgilio, *Orator* pro Cicerone, & hujusmodi sexcenta. Tum etiam adjectiva a proprio nomine ducta, ut Cæsariani, aut Pompejani milites, essent pronomina, quia Cæsaris vel Pompeji milites intelliguntur; ut (apud Virg. Æn. 10.) *Evandrius ensis*, pro Evandri. Errarunt item & illi, qui Pronomen vocem esse Nominis vicariam definierunt: nam in iis sermonibus, *Hannibal peto pacem*, *hospita Phyllis queror*, deest *ego*, non ut vicarium, sed ut primarium. Item illo Livii lib. 1. *Audi tu*

res, non omnia Nomina, sed quædam tantum, quæ quia nondum erant inventa, vel quia ignorabantur, designabantur ideo res ipsæ per τὸ *Hoc* δεικτικῶς, quod proinde antiquius erat multis Nominibus, quorum loco adhibebatur. Ceteroqui Nomina natura sua sunt vetustiora Pronominibus, nec dici potest *Hoc*, nisi intelligatur, & ordine naturalis syntaxeos præcedat, *Negotium*.

(9) *Quam per nomina propria*] Verum id quidem est, quando illa desierunt esse vere propria singulorum, seu amisere naturam proprietatis. At vero, quando vere unius sunt, & necdum cum ullo alio communicata, æque, immo melius & peculiarius, per illa, quam per tria pronomina, significatur individua substantia. Etenim quum audis hæc verba, *Ego feci*, non statim intelligis, quis feceris, priusquam scias, quis id dicat. At si audias, *Numa fecit*, & nullus sit alius, qui eo nomine appelletur, tu autem non ignores, quis eo designetur, ut nec in altera locutione ignorare debes, quid per τὸ *Ego* notetur, confestim intelligis quam optime, quæ sit illa individua substantia, quæ fecerit. Hoc vero ubi per nomina propria intelligere nequis, illa non amplius sunt, quod appellantur. Quapropter nulla est vis in hoc quidem argumento Sanctii, licet id sequatur etiam Vossius de *Anal.* IV. 1.

tu populus Albanus, *tu* specialius & prius est, quam *populus Albanus*. Alii ut eludant argumentum, dicunt, pronomina personam certam significare, quo apparet non esse nomina. Imo propterea magis essent nomina, quia melius & proprius res ipsas significarent. Sed quid sit persona, illi omnino ignorarunt, nos inferius (Cap. 12. de Verbo) aperiemus. *Nomen*, ait Donatus, *est pars orationis cum casu, corpus aut rem proprie communiterve significans*. Hæc definitio comprehendit omnia pronomina. Rursus idem: *Pronomen est pars orationis, quæ pro nomine posita tantundem pene significat, personamque interdum recipit*. Sed hæc definitio ridicula est, & in multis peccat. Probus grammaticus enumerat Pronomina unum & viginti; Priscianus & alii, quindecim: Donatus quærit, quid inter Pronomia & Articulos intersit: Varro de lingua Latina bis mentionem fecit de pronomine, quum de nomine *hic*, *hæc*, *hoc*, loqueretur, quod & *Articulum* vocat. Quinctilianus, Lib. I. cap. 5. pronomina vocat, *quantus*, *qualis*. Quare desinant isti mirari, cur huic doctrinæ non assentiamur, quum & ipsa secum non consentiat. Et ut semel, quod sentio, dicam: *Ego*, *tu*, *sui*, *Pronomina* vel *prima nomina* rectius vocarentur, quum sint aliorum duces, & sui juris; non enim aliorum norma declinantur, quod Regum proprium est, nisi velis grammaticorum commentis accedere, qui etiam, si Musis placet, (10) prono-

(10) *Pronominum declin. &c.*] Vult dicere, *Me* ex. gr. non esse declinatum ab *Ego*, quod volunt Grammatici. Ipse enim Pronomina irregularia esse ait, nec ad Declinationum regulas revocanda. Vide eum infra *cap.* 8. Non potest tamen Pronominibus plane omnis declinatio negari. Nam declinatio est, quando dicimus *Tu*, *Tis*, qui Genitivus est obsoletus (vide Voss. *de Anal.* IV. 4.) *Tibi*, *Te*: *Quis*, *Cujus*, *Cui*, *Quem*, *Quo &c.* Irregularis ea est, fateor, seu Anomala, sed Talia etiam in Nominibus & Verbis occurrunt. Quid dicemus de Verbo Substantivo, *Sum*, *Eram*, *Fui*, *Esse*? Quid de tot Nominibus, quorum Obliqui non respondent suis Nominativis, & pluribus insuper modis variant? Maxime anomalum est τὸ *Ego*, ut a quo nihil videtur esse

nominum declinationes obtrudunt: nam cætera omnia nomina ab his gubernantur, & eis ſublatis reliqua omnia muta & manca reperientur.

eſſe declinatum. Sed ſi, ut volunt Caninius & Voſſius, deſcendit ab Syriaco *Eno*, litera N. in G. mutata, cujus tamen mutationis ante alias literas, quam G. & K. exempla deſidero, (nam quod ajunt *Ignobilis*, *Ignarus*, dici pro *Innobilis*, *Innarus*, turpiter errant, quum N. in iis & ſimilibus tantum elidatur, ac ſimplicia ex ſua origine ſint *Gnobilis*, *Gnarus*) ſi tamen inde deſcendit, dici forſan poſſet ab eadem radice oriri ἐμοῦ, ἐμοὶ, ἐμὲ, & μου, μοι, με, ac Latina *mis*, *mihi*, *me*, litera N in M transeunte.

CAP. III.

De Accentu, *Figura*, *Specie.*

ANTEQUAM ad ſingulas partes orationis explicandas accedamus, præmittenda ſunt breviter, quæ accidunt omni voci: hæc ſunt Accentus, Figura, & Species.

Accentus, ſive Tenores, quos Græci τόνους καὶ προσῳδίας vocarunt, tres fuerunt apud antiquos, ut teſtatur his verbis Cicero in Oratore cap. 17. *Mira eſt quædam natura vocis: cujus quidem e tribus omnino ſonis, inflexo, acuto, gravi, tanta ſit, & tam ſuavis varietas perfecta in cantibus.* Quinctilianus hanc (1) obſervationem accentuum difficilem eſſe dicit. Et Servius antiquus gramma-

(1) *Obſervationem accentuum difficilem &c.*] Accentuum ratio breviter ſic ſe habuit. Syllaba duarum vel plurium ultima nunquam apud Romanos acuebatur, ut diſerte tradunt Quinctilianus I. 5. & Mart. Capella lib. III. At penultima, quæ in pronunciando erat tractim producenda, quaſi duas haberet vocales, dicebatur pronunciari ſono Inflexo vel Circumflexo, cujus nota fuit litera V. inverſa. Ceteroqui quæcunque ſyllaba penultima, ſive antepenultima, ſimpliciter in pronunciando paulum intendebatur, illa dicebatur acui, & Acutum habere accentum, cujus nota fuit lineola ab ſiniſtra parte, unde ſcribimus, ſeſe erigens verſus dextram. Reliquæ ſyllabæ, quæ remiſſius pronunciabantur, credebantur habere Gravem accentum, quaſi in guttur ſubſidentem,

maticus in Donatum, *Gravem accentum in usu non esse* con-tem, & proinde ejus nota fuit lineola ab finistra parte sese remittens versus dextram. Notis quidem istis veteres non multum reperiuntur usi, sed tamen sonos ipsos, prout vel intendebantur, vel remittebantur, istis appellationibus distinxerunt jam antiquis temporibus, ut ex Ciceronis locis, quæ attulit Sanctius, patet: postea vero eos Grammatici etiam notis illis seu lineolis, quas memoravi, insigniverunt. Vide Mart. Cappellam *lib.* III. *Capite*, *de Fastigio*, h. e. Accentu. Sciendum autem, Pronunciationem factam olim secundum hosce *Accentus*, & simul secundum *Vocalium* vel *Productionem*, apice itidem, quæ erat lineola transversa, declaratam a multis, teste Quinctiliano I. 7. vel *Correptionem*. Hæc enim reddebant sonum vel duplicis vocalis, vel simplicis, nec quantitati metricæ syllabarum semper congruebant. Unde syllabæ ejusdem quantitatis, aliæ producebantur in pronunciando, aliæ corripiebantur. Veluti, *Ungo prima litera breviter dicitur*, at *Unctito prima litera longa pronimus*, ait Gellius IX. 6. addens ibidem, *Dictito correpte dici*, licet *Dico* producatur. Similiter ab ipso Cicerone traditum ait Idem II. 17. *Præpositiones IN & CON verbis aut vocabulis præpositas produci atque protendi, quum literæ sequuntur S vel F, in aliis autem omnibus correpte pronunciari.* Dicit autem Cicero istic, *si consulas Veritatem, reprehensum id iri, at si ad aures referas, probatum*; *orationem autem voluptati aurium debere morigerari.* Orta ergo fuit hæc Pronunciatio non a *Veritate*, h. e. non ab ratione metrica, aut Prosodica analogia, sed unice a *voluptate aurium*, quæ nihil certæ rationis habet, & alia est aliis temporibus, aliisque hominibus. Quæ & caussa est, quare alii aliter easdem sæpe pronunciarint syllabas, ut ex eodem Gellio IV. 7. & 17. VI. 15. VII. 7. IX. 6. &c. discimus. Sed & ideo nihil mirum est, Pronunciationem illam, quæ haud dubie mutata est sæpe, interiisse nunc penitus, præsertim quum, sicuti Notæ Accentuum, sic & Apices Vocalium, non ita invaluerint in Latini sermonis scriptura, sed in scholis tantum Grammaticorum obhæserint. Sed & accidebat aliquando, ut syllabæ penultimæ natura breves in vocabulis plurium syllabarum accentu tamen acuto pronunciarentur. Sic Festus particulam *Adeo secunda acuta efferri vetusta quadam loquendi consuetudine* ait, ut distingueretur a Verbo *Adeo*. Verum tunc particula isthæc pronunciabatur, quasi duæ essent voculæ, ex quibus composita est. Reperias quoque illud in Vocativis in I exeuntibus, *Virgili*, *Mercuri* &c. Sed hæc est veluti Exceptio quædam ab Regula, quam mox ex Quinctiliano proferemus, & quam etiam ipse Priscianus agnoscit, qui lib. VII. agens de Vocativis Secundæ Declinationis, diserte ait, *debuerunt hujusmodi Vocativi, id est, qui in I desinentes penultimam correptam ha-*

contendit. Ego quoque credo circumflexum periiſſe, &

habent, antepenultimam acuere. Hoc autem addit *minime licere* in hiſce, in quibus *penultimam*, ait, *acuimus.* Rationem ejus pronunciationis hanc dein reddit, quod hi Vocativi per *Abſciſſionem ultimæ ſyllabæ* ſint formati, quum Antiquiores dixiſſent *Mercurie*, *Virgilie*; Abſciſſionem autem non mutare *Accentum perfecti Vocativi*, qui eſt *Mercurie*, atque adeo *ſervari* in his *Accentum integrum* ſecundæ ſyllabæ. At quomodo jam pronunciabatur? Nimirum medio ſono inter *Mercùri*, & *Mercúri*, ut leniter quidem intenderetur vel elevaretur in pronunciando ſecunda ſyllaba, ſed breviter id fieret. Poteſt hoc intelligi: ut & illud, quod particulæ, *que*, *ve*, *ne*, transferre dicuntur accentum in ultimas ſyllabas vocum, quibus junguntur, etiamſi breves illæ ſint. *Proprium* enim earum particularum eſt, ut ait Mart. Capella, d. l. *acuere partes extremas vocum, quibus adjunguntur.* Pronunciabatur ergo ex. g. *ſuavéque*, *lignáve*, non *ſuaveque*, *lignāve*, multo minus *ſuavêque*, *lignâve.* Particulis autem his tribus adde Capellæ ex MSto meo quartam *ce*, & ex eodem emendatius totum hunc locum ſic lege: *Mutant accentus adjunctis vocibus* que, ve, ne, ce, *quum tamen complexiva conjunctio eſt* que; ve, *quum expletiva.* Peſſime & ſine ullo ſenſu editur *conjunctione Que.* Ceterum quod Voſſius, præeuntibus licet Grammaticis quibusdam, in *Arte Grammat.* II. 10. putat Veteres in pronunciando in *Exaſverſum & Aliquando ſimul & tertiam a fine acuiſſe, & ſequentem produxiſſe*, id vero qui factum fuerit, haud ſatis capio, quum utique nulla vox in duas ſimul ſyllabas recipiat tonum, ſicuti id & ratio pronunciandi, atque ipſa auctoritas Veterum, nos docet: Quo pertinet, quod & Cicero in *Oratore* c. 18. & Quinctil. I. 5. *in omni voce utique acutam eſſe* ajunt, *ſed nunquam plus una.* Adde Mart. Capellam d. l. eumque ibi ſic diſtingue & lege, *Omnis vox Latina &c. habet unum ſonum, aut acutum aut circumflexum: Duos autem acutos aut inflexos habere nunquam poteſt, graves vero ſæpe*, ſcil. habere duos poteſt Latina vox. Sequitur dein nova periodus, incipiens ab *Acutum.* Mox etiam pro *Syllaba antepenultima* lege *Syllaba autem penultima.* Quod vero una Vox plures graves accentus habere poteſt, id oritur ex eo, quod omnes ſyllabæ præter eam, quæ acuitur aut circumflectitur, gravem dicuntur habere accentum, quia earum tonus deprimitur. Porro *productio* & *correptio in pronunciando* proprie eſt vocalium, non autem ſyllabarum aut quantitatis metricæ, ut ex Gellio II. 17. & IV. 17. liquet. Denique quando acuitur antepenultima, tunc ſemper penultima habet correptam vocalem. Quinctil. d. l. *Trium media longa, aut acuta aut flexa erit; eodem loco brevis utique gravem habebit ſonum, ideoque poſitam, ante ſe, id eſt, ab ultima tertiam, acuet.* Gellius VII. 7. *Syllabæ natura longior non fermè*

pe-

& solum acutum, vel quasi acutum remansisse. Quare ve-

patitur acui priorem in vocabulis syllabarum plurium quam duarum. Sequitur ergo in *Aliquando*, *Exadversum*, &c. si recte acuitur antepenultima, istic esse tonum, & sequentem syllabam ac vocalem, ut natura brevem, corripiendam fore, seu breviter quomodocunque pronunciandam: Sæpe quidem vocalis natura, & accentus, & quantitas metrica simul concurrunt in unam syllabam, vel potius accentus, & illa quantitas, sæpe accommodant sese naturæ vocalium. Sed aliter se res habuisse videtur, quando in trisyllabis media vocalis est natura brevis, at syllaba positione facta est longa, cujus longitudinis in vulgari pronunciatione non semper habita tunc videtur ratio, non magis, quam in vernaculis habetur linguis, ubi itidem syllabæ tales in pronunciando sæpissime corripiuntur. Sed id ipsum videtur tempore Prisciani, & æqualium Grammaticorum, denuo mutatum, siquidem illi omnem rationem accentus seu toni in pronunciando retulerunt ad quantitatem metricam syllabæ penultimæ. Quod & Antiquiores Romanos fecisse, nullus dubito. Certe ex Quinctiliani verbis modo allatis id liquere satis videtur. Verum prout Pronunciatio, ut ex Gellio probavimus, fuit varia olim, & sæpius tractu temporis mutata, sic videntur sane Grammatici quidam sæculo secundo & tertio Cæsarum ab illa recta & antiqua pronunciatione in quibusdam descivisse, sed male, & ideo eos rursus reliquit Priscianus, aliique æquales. Neque vero video, (licet satis norim, quod ingerunt identidem Vossius & Alii, inter Accentus & Quantitates Vocalium in pronunciando esse distinguendum) quomodo audiri potuerit in quotidiani sermonis pronunciatione, quæ celerior esse solet, acutus ille & elevatus sonus in antepenultimis τῶν *Aliquando* & *Exadversum*, si penultimæ tractim & producte pronunciarentur. Fateor tamen in Pronunciatione veterum, prout ea nobis traditur a Gellio aliisque, occurrere etiam nonnulla, quæ ex eorum scriptis liquido satis percipi nunc nequeant. Veluti quando ille IX. 6. Τὸ E in *Edo* ait *breviter dici*, h. e. ut paulo ante loquitur, *ita pronunciari*, *ut corripiatur*, at in *Esito*, *promi* (h. e. pronunciari) *longum*, quum utique E in *Edo* & *Edere* vix possit ita diversum pronunciari, ut modo corripi, modo produci audiatur, nisi productio illa statuatur naturalem sonum τοῦ E flectere in Græcum H. Quin si maxime discrimen aliquod pronunciationis formare possimus, quod pernegare nolim, inter *Edo* ac *Esito*, similiter inter *Legit* Præsens & *Legit* Præteritum, proferendo illic E simplex breviter & celeriter, hic quasi duplex lento tractu, at quam molestum & difficile foret certe nunc nobis, diversitatem pronunciandi facere in primis syllabis verborum *Legebam* & *Legissem*, ut & *Legerem* & *Legerim*, *Dabit* & *Stabis*, denique *Edo*, *Edere* ci-

vero magis acutus, quam cæteri, permanserit, ex eodem Ciceronis libro causa poterit elici. *Natura*, inquit cap. 18. *quasi modularetur hominum orationem, in omni verbo posuit acutam vocem, neque una plus, neque a postrema syllaba citra tertiam: quo magis naturam ducem ad aurium voluptatem sequatur industria.* Vide Quinctilian. lib. I. cap. 5. & Erasmum in lib. *de pronunciatione*; qui tamen mihi in omnibus placere non possunt.

Figura dicta est a fingendo, & (2) *fingere* est exprime-

cibum & *Edo Edere* librum. Certe talia hæc sunt, quæ melius forsan ex continuo pronunciandi auditu & usu cognosci olim potuerunt, quam a nobis nunc ex Grammaticorum præceptis percipi. Vide & Sanctium infra IV. 14.

(2) *Fingere est exprimere &c.*] Ipsa hæc sunt verba, quibus Jul. C. Scaliger in *lib. de Caus. L. L.* *τὸ fingere* exposuit, existimans videlicet idem esse, & ejusdem originis *fingere* & *pingere*. Sequitur eum Sanctius, & inde ortum, quod *Figuræ* vocem in simplici vocabulo non agnoscat, nec admittat. Sed pace utriusque dixerim, aliud est *fingere*, & æque Simplici ac Composito convenire potest *Figuræ* vox. Etenim *fingi* dicitur proprie omnis res, quæ figendo, seu affigendo alterum alteri, cogitur & constringitur in spissum & in certam formam, non solum alterius imitatione expressam, sed etiam plane novam. Et hinc aves quando nidos suos struunt, apes quum favos, homines cum ex argilla vel luto vasa fictilia & statuas cujusque rei conficiunt, proprie *fingere* ea dicuntur, quia omnia hæc opera primis temporibus facta sunt affigendo & addendo materiam materiæ, eamque in formam quandam redigendo. Hinc porro *vasa fictilia* cujuscunque formæ, & *figuli*, qui ea conficiunt, denique Prometheus, qui hominis, eorumque singula membra, ex luto finxisse primus traditur, *Auctor vulgi fictilis* vocatur apud Phædr. *fab.* 72. Immo *fingere* & *pingere* diversæ prorsus fuerunt artes, unde Alexander M. *ab Apelle pingi*, sed *à Lysippo fingi* volebat, teste Cicer. *Famil.* V. 12. & Nero simul *pingendi fingendique non mediocre babuisse studium* dicitur Sueton. c. 53. Sed & crediderim ferme, *τὸ fingere ἀπὸ τῦ figere* esse formatum, vel potius utrumque vocabulum fuisse olim unum idemque, & tunc *τὸ Figere* ad illa, quæ utroque nunc verbo significantur, adhibitum, unde etiam a *Figere* dixerunt nonnulli *Fictus*, æque ac a *Fingere*. Vide Gronovium Patrem *Observ.* I. 19. *extr.* Postea vero ad significationem operum fictilium ab aliis rebus, quæ item figendo fiunt, distinguendam, prolatum esse quasi novum vocabulum *τὸ Fingere*, interposita, ut solet, ante G. litera N. Id quod inde etiam confirmatur, quod

mere imitatione rem veram. Ita vocamus *figuras* in tabulis & ſignis: hinc ducta eſt ſimilitudo in re literaria, quando ex duabus vel pluribus vocibus effingimus unam. Ego Figuram in voce Simplici proprie non invenio: propterea in hac parte hoc mihi nomen non ſatis arridet: nam antequam Compoſitio inventa eſſet, Simplicia nullius fuiſſe Figuræ certum eſt; ſed fortaſſe per relationem, ut vocant Dialectici, recte dicemus, quicquid non ſit Compoſitæ Figuræ, Simplicis debere appellari. *Simplices voces*, inquit Fabius lib. 1. cap. 5. *prima poſitione, id eſt, natura ſua, conſtant; compoſitæ aut præpoſitionibus ſubjunguntur, ut* innocens, *interdum repugnantibus inter ſe duabus, quale eſt*, imperterritus: *alioqui poſſunt aliquando continuari duæ, ut* incompoſitus, reconditus, *& quo Cicero utitur*, ſubabſurdum: *Aut e duobus quaſi corporibus coaleſcunt, ut* malcficus: *nam ex tribus noſtræ uti-*

quod pleraque vocabula ex eo & hac ejus ſignificatione olim derivata non agnoſcunt hanc literam, Veluti *figura*, *figulus*, *figmentum*, *effigies*. Neque mira cuiquam accidere debet illa unius vocis in duas diſtinctio, quum & in aliis ſimiliter evenerit, veluti in *quæſo* & *quære*, *anſa* & *ara*, de quibus vide infra *lib.* IV. Cap. *de Analogia ſignificationum* ad vocem *Vertex:* Obſtare tamen id unum hic nobis videtur, quod I in *Fingo* fuerit brevis, ut liquet ex derivatis, *Figulus*, *Figura*, *Effigies*, quum in *Figo* ſit longa. Atque ideo dubitem, an potius a *σφίγγω* illud ſit derivatum, ut *Fallo* a *σφάλλω*, *Funda* a *σφενδόνη*. Eſt autem *σφίγγω* proprie *cogo in denſum & ſpiſſum*, *contineo*. Hinc Philo *de Mundo*, deſignans Deum, Creatorem Mundi, *συνάγων πάντα τὰ μέρη, καὶ σφίγγων*, *omnes partes contrahens*, *& in ſolidum ac firmum cogens*, *colligans*. Ita vero etiam illi, qui quid *fingunt*, tenuem ac liquidam fere materiam in ſpiſſum & ſolidum cogunt & compingunt. Ceterum ex paulo ante diſputatis ſatis liquere jam poteſt, *Figuram* proprie ſignificare quamcunque formam fingendo factam, & proindo non minus Simplicem vocabuli formam poſſe denotare, quam Compoſitam, aut aliunde effictam. Et quidni in ipſis vocabulis duæ vel tres ſtatuantur Figuræ, cum & in oratione tot a Rhetoribus ponantur. Audi Auct. ad Herenn. IV. 8. *Sunt tria genera, quæ nos Figuras appellamus, in quibus omnis oratio non vitioſa conſumitur. Unam gravem, alteram mediocrem, tertiam extenuatam, vocamus.*

utique linguæ non concesserim: quamvis Capsis *Cicero dicat compositum esse ex* cape si vis; *& inveniantur qui* Lupercalia *æque tres partes orationis esse contendant, quasi* luere per caprum: *nam* solitaurilia, *jam persuasum est, esse* ex sue, ove & tauro: *& sane ita se habet Sacrum: quale apud Homerum quoque est: Sed hæc non tam ex tribus, quam ex particulis trium coëunt. Cæterum etiam ex præpositione & duobus vocabulis dure videtur struxisse Pacuvius:* Nerei repandirostrum, incurvicervicum, pecus. *Junguntur autem ex duobus Latinis integris, ut* superfui, subterfugi: (*quanquam ex integris an composita sint quæritur*) *aut ex integro & corrupto, ut* malevolus: *aut ex corrupto, & integro, ut* noctivagus: *aut ex duobus corruptis, ut* pedisequus: *aut ex nostro & peregrino, ut* biclinium: *aut contra, ut* epitogium, & Anticato: *aut ex duobus peregrinis, ut* epirhedium. *Nam cum sit præpositio* ἐπὶ *Græca,* rheda *Gallicum, neque Græcus tamen neque Gallus utitur composito. Romani suum ex alieno utroque fecerunt. Frequenter autem præpositiones quoque copulatio ista corrumpit: Inde,* abstulit, aufugit, amisit: *cum præpositio sit* ab *sola; &,* coit, *cum sit præpositio* con. *Sic,* ignavi & erecti. Hactenus Fabius. Illud addendum fuit, ubicunque rectus sit, flectetur; obliquus non flectetur, ut *omnipotens.* Neque excipies cum Prisciano hoc nomen *alteruter;* nam *alter* factum est ex *alterus;* & (3) *alterutrius* ex *alteri utrius*, more antiquo.

Species dicitur ab *specio* antiquo; dicitur & *forma*, atque

(3) *Alterutrius.*] Dicitur tamen & *alterius utrius*, & sic porro. Festus in *Rapi solet: quo utroque mors propinqua alterius utrius captari putatur.* Ubi male substitutum volunt in margine *alterutrius.* Nam & Cic. *Famil.* VI. 1. *Si mihi alterum utrum de exitu rerum promittendum esset.* Et Cœlius VIII. 8. *alteram utram ad conditionem descendere.* Unde Priscianus *Lib.* VI. *init.* utroque modo declinat *alteruter*, addens, *utramque declinationem in usu fuisse Veterum.* Neque opus fuit, ut *lib.* VIII. p. 831. quem locum respicit Sanctius, ad *Vetustissimos* relegaret hanc declinationem quum, ut liquet, Ciceronis etiam tempore fuerit adhuc in usu. Et forte contractior illa ex hacce, ut videtur voluisse Sanctius, per elisio-

que etiam *figura*; unde hæc nomina confuse aliquando a Grammaticis sunt imposita. Sed dicamus *Speciem* more Logico dici; illi enim vocant *species* partes generi subjectas: sic in re literaria flexiones illæ, quæ ducuntur ab uno capite, dicentur *species*; ut a *lego*, *legens*, *lectio*, *lector*, Hanc flexionem seu derivationem Varro non uno in loco *Declinationem* vocat; sed latius extendit nomenclaturam, quam cæteri grammatici opinantur. Varronis verba sunt lib. 5. Linguæ Latinæ. *Declinantium genera sunt quatuor: unum nominandi, ut ab* equo equile: *alterum casuale, ut ab* equo equum: *tertium augendi, ut ab* albo albius: *quartum minuendi, ut a* cista cistula. Hæc ille. Possemus hic verborum Species numerare, ut *cursito*, *sorbillo*, *calesco*, sed quas ego ad Grammaticam nihil pertinere arbitror, cum illorum discrimen a sola significatione pendeat.

elisionem est orta, ceteroqui recte *excepta* a Prisciano, quia servat τὸ *alter* sine flexione per omnes casus, & utrumque numerum.

Cap. IV.

De Numero. Dualis Numerus inutilis.

Postquam ea, quæ dictioni accidunt, enumeravimus, quomodo ipsæ voces inter se dividantur, explicemus. Omnes fere grammatici hanc divisionem per Declinationes distinxere, ut partim dicerent *declinari*, partim non item. Sed *declinatio* posterius quid est, & ex Numero, Casu, Tempore, & Genere constat: nam de quolibet nomine prius rogamus Speciem, Figuram, Numerum, & Genus, quam Declinationem. Quid quod in rectis, si proprie loqui velis, nulla est Declinatio, sed in obliquis. Adde quod etiam adverbia flecti, seu declinari, possunt, teste Varrone, Ut *cras*, *crastinus*. Contra vero Numerus prior est omnibus iis; quia cæteras partes per numeros explicamus; ut prima per-

persona, primus casus, prima declinatio, prima conjugatio, &c. Itaque Numerus accidit tribus partibus, nomini, verbo, & participio.

Numerus alius Singularis, alius Pluralis; neque plures numeri fuerunt necessarii: nihil enim tertium est inter unum & plura; quoniam unum & plura ex uno frequentato facta sunt. Neque rationi consonum est, aliquos Græcorum (ut Jones) recepisse Numerum Dualem, quem Æoles non receperunt, quos Latini in multis fuere imitati; & Latinos, qui contendebant esse numerum dualem, satis exagitat Quinctilianus lib. 1. cap. 5. (1) Non tamen ibo inficias, duo nomina esse apud Latinos in duali numero *ambo*, & *duo*. Sed a Græcis hæc acceperunt, & tamen cum verbo plurali conjungunt, ut *ambo currunt*. Sed jam ad singulas vocis partes accedamus.

(1) *Non tamen ibo inficias &c.*] Præivit Sanctio Donatus in *Artis ed. Sec. Numeri sunt duo, singularis, ut hic sapiens, pluralis, ut sapientes. Est & dualis numerus, qui singulariter enunciari non potest, ut hi ambo, hi duo.* Verum quidem hoc, quod ad significationem, at minime quod ad rationem Grammaticam, de qua hic agitur, & ad quam, ut infra initio cap. 7. traditur, *significatio non pertinet.* Latini prorsus non agnoscunt in sua lingua Dualem numerum, sicuti neque Æoles, a quibus potissimum suam illi acceperunt linguam, atque idcirco illa ipsa vocabula *ambo* & *duo* a Græcis quidem habent cum terminatione Dualis apud Eos Numeri, sed tamen declinant & flectunt in casus Pluralis apud se Formæ, & construunt cum plurali non suæ modo linguæ, sed & Græcæ, quæ Dualem ceteroquin habet. Manifestum id ex Gellio Noct. Att. I. 16. *sicuti una* χιλιὰς, *& duæ* χιλιάδες. Quod si *Duo* in arte Grammatica Latinorum Dualis haberetur numeri, debuisset utique necessario additum sibi habere etiam Dualem illius Græci vocabuli, qui est χιλιάδε, non autem Pluralem, seu *Plurativum*, ut ibidem Gellius, & alibi sæpius, hunc Numerum appellat. Non magis ergo propter *Duo* & *Ambo* peculiaris est & novus in Grammatica L. Latinæ fingendus Numerus, quam propter *Tres*, *Quatuor*, &c.

CAP.

Cap. V.

De Nomine. Est Vox Numeri Casualis cum Genere. Donatus male Nomen definit.

Nomen dici a Græco ὄνομα omnes sentire videntur; mihi autem a *nosco novi*, *notum*, *novimen*, *nomen*: ut a *moveo*, *movi*, *motum*, *movimen*, *momen*. (1) Est enim imago quædam *Nomen*, qua quid noscitur. Hæc Scaliger. Porro (2) Nominis finitio est per Vocem Numeri casualis cum Genere, quæ definitio propria est & perfecta: *vox* enim, seu

(1) *Est enim imago quædam &c.*] Immo est signum potius, quo lecto vel audito cognoscitur res illa, quæ eo designatur, & ab aliis ejusdem generis distinguitur. Vide Me in *Origg. Babylonicis* cap. XI. pag. 195. Origo vocis dubitatur utrum repetenda sit a Præsenti *Nosco*, an a supino *Notum*. Prius tuetur contra Beckmannum Gronovius Pater *Observ.* IV. 22. Posterius contra hunc asserit G. Henr. Ursinus *Gramm. Instit.* in *Addendis* ad pag. 79. sed frivolis plane rationibus, quum nullum plane proferat manifestæ derivationis a Supinis exemplum. Nam *putamen*, *stamen*, *munimen*, quæ a Supinis derivanda affirmat, nullam utique Supini speciem magis præbent, quam Præsentis. Ab hoc autem multa ejus formæ originem trahere certum est; sic ab *Ago*, *agimen*, *agmen*, unde *examen*, *Tego tegimen*, *tegmen*, unde *subtemen*. Sic a *Fulcio fulcimen*, *fulcimentum*, *fulmentum*, *Farcio farcimen*, *sedeo sedimentum*, *Rego regimen*, &c. Non tamen *Nomen* deduxerim proxime a *Nosco*, quasi *noscimen*, quod Gronovius facit, sed ab antiquo, seu Græco, *Gnoo* vel *Noo*, unde *Novi*, & ipsum *Nosco*, sicuti a *Gnao Nascor*, *Natus*, &c.

(2) *Porro Nomen finitio est &c.*] Excidisse hic ex Edd. *Participem*, certissimum est ex ipsa Grammatica, quam huic Minervæ subjecit Sanctius, & cujus Definitonum in hac Minerva rationes reddit. Repone ergo, *Nominis Finitio est per Vocem Participem Numeri Casualis cum Genere.* Nam in illa Grammatica Sanctius dixit, *Nomen est Vox Particeps Numeri &c.* Sed & *Verbum* eodem modo definit in illâ, & in hac Min. cap. 12. *Verbum est Vox Particeps Numeri Personalis cum Tempore.*

ſeu dictio, ſeu pars orationis, genus proximum eſt, & *caſus* eſt ſpecialis differentia.

Auctor ille περὶ ἑρμηνείας, qui circumfertur, indignus perfecto Ariſtotelis nomine, Nomen definit, *vocem ſignificantem ad placitum ſine tempore, cujus nulla pars ſignificet ſeparata.* An nomina ſignificent natura, an fortuito, magna quæſtio eſt, & tota phyſica, nihil ad grammaticos: aliqua tamen (2) attigimus *cap.* 1. Cæterum hæc pſeudo-Ariſtotelea definitio, aut potius deſcriptio, etiam conjunctiones & adverbia comprehendit: ut mittam interim peſſimam eſſe definitionem, ubi negatio reperitur. Neque neceſſe fuit addere, *ſine tempore*, ut differat a participio. Participium enim omnino nomen eſt, ſed habet præterea aliquid a Verbo, ut Rex Philippus (*ſcil. Hiſpaniæ*) eſt etiam Dux, & Comes. Sed hæc latius, quum de Participiis agemus. Alii dixerunt: *Nomen eſt, quod corpus aut rem proprie, communiterve, ſignificat.* Quaſi corpus non eſſet res; aut quaſi hæc definitio ipſorum pronominibus non conveniret. Sed de iis nugis hactenus: nunquam enim finis eſſet, ſi ſingula vellemus perſequi.

(2) *Attigimus cap.* 1.] Vide etiam, quæ notavimus infra lib. IV. ad initium Capitis. 14.

CAP. VI.

De Caſibus. Rectus Caſus. Caſuum Nomina Antiquiſſima. Cauſa & Origo Sex Caſuum. Ablativus *non recte dicitur. Græci Sexto* (ſed vide Notam Quartam) *non carent.*

PRIMA & ſpecialis Nominis differentia, teſte Scaligero, *Caſus* eſt. De cujus natura, ordine, atque nomine deinceps eſt dicendum. Ac primum ſolet quæri, cur Rectus dicatur *Caſus*; ſi *Caſus* dicuntur a cadendo, quia cadant a Recto; Hoc late diſputat Sca-

Scaliger, tandemque huc tendit, Obliquos dici *Casus*, quia cadant a recto; Rectum autem ipsum, voce largius communicata, *Casum* etiam appellari. Disputat insuper Scaliger, non recte casibus nomina indita ab officio, ut *Nominativus*, *Genitivus*, &c. Sed hæc nomina probat, *Primus*, *Secundus*, *Tertius*, usque ad *Sextum*. Ego ut Scaligero non possum non assentiri, ita etiam antiquissimorum vocabula non audeo convellere. Video M. Varronem (qui ad Ciceronem scripsit) iis uti nominibus, quibus nunc utimur: „ (similiterque Asconium in 3. Verrin. *Nominativum* „ *casum*; & in 2. Verrin. (1) *Ablativum* dicere:) quin etiam Varro lib. 1. de Analogia, rationem casuum iis verbis conatur ostendere: *Sunt declinati casus, ut is, qui de altero diceret, distinguere posset, quum vocaret, quum daret, quum accusaret. Sic alia quædam discrimina, quæ nos & Græcos ad declinandum duxerunt.* Idem Varro eodem lib. & secundo, *Vocativum non esse Rectum, quamvis Recto similis sit.* Donatus nominativum & vocativum *rectos* appellat, non recte. Priscianus late ordinem casuum ostendit, & singulorum reddit rationem, quare ita vocentur; simulque confutat lib. 5. extr. eos, (2) qui Septimum casum sunt commenti, in

(1) *Ablativum dicere.*] Adde Sueton. *Aug. c.* 87. *Domos Genitivo casu singulari, pro domus*, Gell. IV. 16. ubi promiscue *Genitivum* & *Patrium casum*, *Dativum* & *Dandi Casum*, secundum & tertium vocitat. Quinctil. I. 4. *cum dico*, Hasta percussi, *non utor Ablativi natura, nec si idem Græce dicam, Dativi.*

(2) *Qui septimum casum.*] Sic appellabant Ablativum, quando ad instrumentum vel modum, quo res gesta, denotandum adhibebatur, nec ita manifeste regebatur a præpositione. Servius ad Virgil. Ecl. II. *Mollia luteola pingit vaccinia caltha: nisi luteola*, inquit, *Septimus sit casus, non stat versus.* Et ad Æn. I. vs. 79. *pulchra faciat te prole parentem: Quod nos per Genitivum singularem dicimus, antiqui per Septimum dicebant, ut hoc loco, parentem pulchra prole, id est, pulchræ prolis.* Neque hoc satis recte. Nam *pulchra prole* non refertur unice ad *parentem*, sed ad totam sententiam, *faciat te parentem.* At quomodo? Scilicet edendo pulchram pro-

in quibus eſt Quinctilianus lib. 1. c. 4. In omni porro nomine natura ſex partes conſtituit. Primum ipſam nomenclaturam, cui merito datus eſt Rectus, qui vere Nomen eſt; reliqui enim, ut cenſet Ariſtoteles, non ſunt Nomina, ſed Caſus Nominis. Deinde quid generet, aut poſſideat. Tertio cui fini, vel operi deſtinetur. Quarto in quem finem tendat actio. Quinto vocandi officium. Poſtremo modum, in quo cauſas & inſtrumentum collocamus. Hic eſt Sextus caſus, (3) qui peſſime vocatur *Ablativus:* quum ſit in illo comparatio; ut *doctior Cicerone:* & modus; ut *lento gradu:* & cauſa efficiens; ut *amore patris:* & materia; ut *lapide quadrato:* & inſtrumentum; ut *lapide ictus.* Et vero ſi Quinctilianus adverteret, Sextum caſum omnino a præpoſitione pendere (quod in conſtructione infra II. 8. oſtendemus) & pro natura præpoſitionis ſignificationem mutare, nunquam in dubium verteret, an Septimi caſus vis apud Latinos reperiretur. (4) Sed quoniam hæc

prolem, vel pulchra proie edenda. Recte autem Priſcianus *Septimum Caſum* rejicit, quod & Voſſius facit *de Anal.* I. 45.

(3) *Qui peſſime vocatur Ablativus.*] Nihilo pejus, quam alii caſus receptis appellationibus ſunt inſigniti, quum & in illis varii uſus poſſint notari, & ſæpe contrarii iſtis appellationibus, Veluti in *Dativo*, & *Accuſativo*, qui æque eripienti ac danti, æque defendenti atque accuſanti junguntur. Denominationes hæ caſuum factæ a potiſſimo Uſu. Hic autem in *Ablativo* eſt, quod regitur a præpoſitionibus, quæ, unde quid ſumitur & proficiſcitur, maximam partem ſignificant. Priſcianus *lib.* 5. p. 671. *Multas alias quoque & diverſas unusquiſque caſus habet ſignificationes, ſed a notioribus & frequentioribus acceperunt nominationem.*

(4 *Sed quoniam hæc caſuum &c.*] Falſa & inanis eſt omnis hæc diſputatio, quæ ſequitur, de Sexto Græcorum caſu. Nam primo, quæ de *partitione naturali caſuum*, & *Sexti in omni idiomate neceſſitate*, traduntur, inepta adeo ſunt, ut ipſa experientia refutentur. Neque Latini Sextum adhibuere ad *modum*, *inſtrumentum*, *cauſam*, *pretium*, *materiam*, *locum*, per ſe denotandum, ſed in omni ſignificatione Præpoſitionibus, quæ non requirunt Quartum, junxerunt, ſive expreſſis ſive intellectis. Græci vero Præpoſitionum & Sexti caſus uſum penes Latinos, diviſum habent in Secundum

hæc casuum partitio naturalis est, in omni item idiomate

dum & Tertium aliquando & Quartum. Immo quoniam Sanctius heic Tertium Græcorum, præcipuum, vel potius solum, dispertiri vult in Latinorum duos, Tertium & inprimis Sextum, quasi cui ille ex Græcis casibus maxime respondeat, sicuti revera facit, affirmare tamen vix vereor, huic Sexto, si spectemus usum & Syntaxin, Genitivum seu Secundum Græcorum æque convenire, quippe qui longe pluribus apud istos nectitur Præpositionibus, quam Dativus, & maximam partem iisis, unde formatæ sunt Latinæ, Ablativum requirentes. Nihil magis proprium Ablativo, quam Absoluti, ut dicitur, constructio. Eam vero ipsam etiam Genitivo dederunt Græci. Incassum porro quæritur, *si Græci Sextum non haberent, unde Latini eum formassent in Græcis vocabulis*, quum utique, si Græca hæc vocabula in suæ linguæ formam & constructionem transferebant, debuerint iis dare istos casus, qui in sua lingua erant usitati, & proinde etiam illum, qui in ea destinatus erat præpositionibus seu expressis, seu suppressis. Neque vero *ineptius cogitatu* est, *præpositiones ἐν, σὺν* &c. *in lingua Græca jungi*, non Ablativo, sed *Dativo*, quam alias jungi istic etiam Genitivo, neque generationem tamen, neque possessionem significantes, veluti ἀντὶ, διὰ, μετὰ, περὶ, πρὸ, &c. Sed maxime suam sententiam confirmari credit Sanctius eo, quod *Græcorum Tertius casus sæpenumero cum Latinorum Adjectivis in Sexto casu, vel eorum Præpositionibus Sextum requirentibus*, construitur, tanquam si istis proinde in locis sine controversia fit idem, qui Latinorum Sextus, seu revera jam sit Sextus Græcorum. Heic vero sciendum, Latinos ipsos Sextum postremo loco (unde Priscianus lib. V. p. 672. *Ablativus proprius est Romanorum*, & dein, *quia Novus videtur a Latinis inventus, vetustati reliquorum casuum concessit*. h. e. etiam post Vocativum est rejectus.) formasse ex Tertio tum suo, tum Græcorum: & antiquissimis temporibus, quando propius multo accedebant ad linguam Græcorum, Sextum non habuisse, sed ad ejus usum adhibuisse, item ut Græcos, Tertium, qui proinde tunc apud Latinos æque, ac apud Græcos, a Præpositionibus quoque regebatur: postea vero tractu temporis, & consuetudine diversi usus, prout Tertius ille a præpositione regebatur, vel non regebatur, ex Uno casu factos Duos; itidem ut ex tertia Latinorum Litera C duæ similiter factæ sunt, C & G; & ut in his ipsis Casibus ex uno Sexto deinceps Veteres Grammatici duos fingere voluerunt, Sextum & Septimum, prout vel recipere præpositiones vel recusare ipsis videbatur. Atque hac de caussa etiam nunc in plurali numero omnium declinationum apud Latinos conveniunt plane Tertius & Sextus. Id quod etiam in singularibus quondam eodem se

mate tot casus reperiri, fuerit necesse. Quare contra unise modo habuit. Nam in prima Declinatione dictum olim MENSAI: & hinc dein formatum in Dativo MENSÆ, in Ablativo MENSA, A longa, utpote orta ex diphthongo AI, cum ceteroquin in Nominibus terminalis A semper sit brevis. In secunda prorsus etiam nunc convenit uterque casus. In tertia quoque olim nulla fuit inter eos distinctio, licet terminatio esset incertior per promiscuum usum literarum E & I. Sic olim dictum *Sibei*, *sibe*, *sibi*, *Tibe*, *Tibi*, ut ex inscriptionibus inter eruditos constat. V. & Quinctil. I. 7. de τῷ *sibe*. Similiter Festus *Me pro mibi dixisse antiquos* refert, quamvis exempla, quæ affert, aliter exponi queant, frustra tuente ea Luca Fruterio *Verisim.* I. 16. Rectius probatur, quod voluit Festus, ex Plauto *Bacchid.* III. 6. 36. *& me ires consultum male*, manifeste pro *mibi*. Fuit ergo olim Dativi & Ablativi, ut unius ejusdemque Casus, una quoque eademque forma & pronunciatio etiam in Tertia Declinatione. Et proinde illic terminatio hodierni Ablativi manifeste etiam Dativo tribuitur in antiquissimo Plauti Epitaphio, quod est apud Gell. Noct. Att. I. 24. *Postquam est morte datus Plautus, comœdia luget*. *Morte* pro *morti*. Adde alia ex Vossio *de Analog.* II. 10. Contra Ablativis sæpe apud Plautum datur forma Dativi, *Pseud.* I. 2. 64. *Carnaria tria grandia tergoribus oneri*, ubi *oneri* ponitur pro *onere*. *Men.* III. 2. 14. *Loquitur fatur de me & de parti mea*, ubi vide Taubm. sed & denuo Vossium d. l. cap. 12. ac Sanctium nostrum II. 7. plura alia adferentes. Postea vero usu distingui cœpit Una forma Tertii casus, in Duas, pristinam Tertii & novam Sexti, atque illi tunc assignata est veluti propria, ut & erat antiquior Græcisque convenientior, terminatio I. Huic vero in nonnullis I, in aliis plerisque E. Jam vero in quartæ Declinationis Dativo non modo *fructui*, sed & *fructu* dixisse priscos multis exemplis probat Gellius IV. 16. Immo *C. Cæsarem in Analogicis libris omnia istiusmodi sine I. litera dicenda censuisse* tradit. Similiter in quinta olim promiscue modo *Diei* per diphthongum ex Græca forma, modo *Die* per E longum dixere. Plautus *Mercat.* I. 1. 4. *amatores, qui aut Nocti, aut Die, aut Soli, aut Lunæ miserias narrant suas*. Ex his omnibus patet jam, ni fallor, manifeste, Sextum Latinorum fuisse primitus eundem Tertio, qui tunc, ut apud Græcos, Præpositiones quoque recepit. Postea vero hunc usum, seu hanc constructionem cum Præpositionibus, a reliquo istius casus usu distingui cœptum, & in quarundam Declinationum singulari numero paulatim etiam discretum terminatione, atque ita tandem duos videri Casus ex uno factos, seu novum & peculiarem casum ex Dativo ortum reliquis tandem additum: ut adeo nihil mirum sit, Latinos, si quando Græca vocabula suis tum

universum Grammaticorum cœtum Græcos sexto casu non

tum Ablativis Adjectivorum, tum Præpositionibus Ablativum requirentibus, jungere debebant, ea posuisse in Dativo, ut ex quo ipsorum Ablativus originem suam revera ducebat, & cui apud Græcos, quin etiam olim apud se, usus Ablativi erat inclusus, & qui ideo recte conjungi poterat Latinorum non Tertio modo, sed & Sexto casui, quod ipsum exemplis a Sanctio allatis probatur, & probari solum debebat. Quæ hic notata & disputata vides contra Sextum Græcorum casum, typis in prima mea Sanctianæ Minervæ editione jam descripta erant, cum inciderem demum in Gallicam illam *Novam Methodum Linguæ Græcæ*; in qua *lib.* VIII. c. 2. deprehendi magno conatu id agi, ut Sextus ille casus Græcis quoque adferatur, itidem ut Latinis. Rationes itaque ejus præcipuas, nostræ sententiæ adversas, paulo pressius & intentius examinabimus. Et primo, quod ait de admirabili consensu inter linguam Græcam & Latinam hac quoque in re futuro, si utrique sex casus tribuantur; fateor equidem, magnam & esse, & statui debere, inter illas linguas plerisque in rebus convenientiam, cum Latina vere ex Græca sit orta. Sed ista convenientia non est quærenda in istis Latinæ linguæ temporibus, quibus jam longius recessit a sua origine, verum in iis, quibus propius ad eam accessit. Non itaque ex hujus linguæ posteriore usu addendus est Græcæ Sextus casus, non magis quam Septimus, quem tandem quoque Grammatici Latinorum sunt commenti: sed potius ostendendum, primis temporibus Latinam itidem ut Græcam, non habuisse nisi quinque casus, id quod, ni fallor, clarissime ostendi. Plane sicuti tertia litera Alphabeti apud Hebræos, Græcos, & Latinos olim revera eadem fuit; sed postea apud Latinos Una illa litera cœpit primum diversis pronunciari modis, dein vero etiam nota quadam in duplicem illam pronunciationem distingui, & sic tandem in duas diversas dividi literas Alphabeti Latini, tertiam & septimam, & ita quidem, ut recentior pronunciatio pristinum in Alphabeto locum & pristinam figuram C retineret, vetustior novum locum, & novam figuram G, acciperet. Heic ergo ut convenientia ostendatur inter utramque linguam, recurrendum est ad illa tempora, quibus nondum in usu fuit litera septima, seu quibus litera tertia septimæ vim & sonum adhuc habuit sicuti patet ex Inscr. Duiliana, ubi *Macistratos*, *Exfociont*, *Pucnando*, *Cartacinienses* &c. occurrunt. Similiter itaque quod ad Casus, lingua Latina tunc maxime convenit cum Græca, quando Sextum casum nondum habuit, & quando uterque & Tertii & Sexti casus usus hæsit in uno Tertio, itidem ut apud Græcos. Sed sicuti recessit in tertia litera a Græcis, formando ex una illa duas, sic item in Tertio casu, eum di-

non carere contendo. Primo enim in omni idiomate da-

distinguendo tandem, pro duplici ejus apud Græcos & primitus etiam apud se usu, in duos diversos casus, peculiari Terminatione, sed exiguæ differentiæ, in quorundam tantummodo Singularibus, discretos. Absque eo enim si esset, seu nisi evenisset qualiscunque differentia Terminationis pro diverso Tertii casus usu, mansisset in utroque illo usu apud Latinos æque ac Græcos unus idemque casus: sicuti forte etiam nunc mansisse censendus est, dicendumque tantummodo, unum illum casum pro duplici suo usu, quem utrumque primitus habuit, levi tantum discrepantia fuisse, non semper, nec plerumque, sed aliquando, distinctum. De quo utcunque sit, hoc certum, ex levi illa Terminationis differentia, quæ in quibusdam vocabulis invaluit, factum esse, ut apud Latinos pro diversis habeatur casibus, qui olim unus idemque fuerat, sicuti est, semperque fuit, apud Græcos. Sed dicit Auctor *Methodi*, diversitatem Terminationum non facere differentiam Casuum, quia sic Neutra non haberent nisi tres casus in Singulari & Plurali, & Græcorum Dualis tantum duos. Verum eadem ratione negaverit Generis Grammatici numerum esse constitutum ex triplici Terminatione Adjectivorum, quia illa triplex Terminatio rarissime occurrit, nec nisi in Nominativis & Accusativis quorundam Adjectivorum, & longe sæpius duplex tantummodo, immo & unica Terminatio. Aliter & rectius ea certe de re sentiunt omnes Grammatici, quin & ipse Sanctius, quem in his ille sequitur, *Cap. seq. Si non essent*, inquit, *nomina Adjectiva, nemo quæreret Genus Grammaticum, neque si nomina Adjectiva unam tantum haberent Terminationem.* Sicuti ergo in confesso est, ex triplici Terminatione, quæ reperitur in quibusdam casibus nominum Adjectivorum, quæque singulæ peculiarem usum habent, & peculiari tantum Generi Substantivorum jungi possunt, ortum esse triplex Genus in arte Grammatica: & sicuti sufficit reperiri in quibusdam tantum casibus illam triplicem terminationem, ad constituendum illud triplex Genus: & sicuti denique non recte inferretur, quia Genitivus τοῦ *Doctus*, *Docta*, *Doctum* habet tantummodo duplicem terminationem, *Docti* & *Doctæ*, eum proinde non habere triplex Genus, seu usum & constructionem triplicis Generis, cum potius inde colligendum esset, Masculinum & Neutrum in eo casu convenire in unam Terminationem: Sic prorsus ex eo, quod reperitur Nomen apud Græcos flexum in quinque summum diversas Terminationes, quæ singulæ peculiarem etiam usum & constructionem habent, recte statuitur & affirmatur numerus Casuum totidem, quot reperiuntur istiusmodi Terminationes: & sufficit in quibusdam eas reperiri. Neque ex eo, quod non reperiuntur in omni Nomine,

dativus acquisitioni tantum deservit: per illum igitur,

ne, aut in omni Nominis Genere vel Numero, inferendum, vel non habere illa Nomina tot Casus, vel Casuum doctrinam & numerum non esse constituendum ex numero diversarum Terminationum, in quas Nomen plerumque flectitur, quod male censet Auctor *Methodi*, ut ita probet, plures etiam dari Casus, quam reperiantur in ullo Nomine Terminationes, seu unam eandemque Dativi terminationem duas tamen apud eosdem constituere casus. Certe apud Græcos quinque tantum reperiuntur Terminationes diversæ, quæ singulæ peculiarem habent usum, & proinde, nostra quidem sententia, etiam quinque tantum sunt Casus; quorum Primus quasi ducit orationem, & præmittitur Verbo. Secundus pendet ab altero Nomine Substantivo. Tertius accedit omni Orationi & constructioni. Quartus regitur a verbo Activo. Quintus adhibetur ad vocandum. Præpositionibus Græci nullum peculiarem tribuerunt Casum, qui inde *Præpositionis Casus* appellandus esset, ut rectius appellatum iri Latinorum Ablativum censent Sanctius & Auctor *Methodi*: Sed Præpositiones distribuerunt potius in tres præcipuos obliquos casus, Genitivum, Dativum, Accusativum. Jam vero, quæ quæso est tandem illa rei *natura*, quæ me subigat, necessario, ut volunt, in omni lingua *sex Casus* statuere, vel potius Dativum adimere Præpositionibus, & eandem Terminationem Dativi, prout adjungitur vel aliis Orationis partibus, vel solis Præpositionibus, pro diversis habere Casibus, magis quam illas Accusativi vel Genitivi? Atqui *Dativi unicus usus est*, inquiunt, *ut notetur, cui fini & operi quid destinetur.* Ego vero similiter Accusativum assevero proprie notare id, in quod tendit actio. Et tamen recipit ille omnium consensu Præpositiones, quidni ergo & Dativus? Nulla itaque ratione justa moti sunt viri Doctissimi, cum tanto studio Græcis asserere voluerunt Ablativum, sed solo præjudicio ex Lingua Latina petito. Ea vero est quidem, ut dixi, ex Græca orta, nonnulla tamen etiam immutavit, vel ex suo addidit; & proinde etiamsi Latini tandem formaverint casum Sextum, quem a Græcis non acceperant, non tamen idcirco addendus is est Græcorum quoque Nominibus, non magis, quam septima Latinorum litera, quam itidem Græci non habent, Græcorum Alphabeto. Sed & Latini Genitivis non præmittunt Præpositiones: An ergo & iis Græcorum Genitivos spoliabimus? Immo vero ipse Sanctius e contrario, licet perperam, etiam antiquis Latinorum Genitivis eas ideo tribuit. Vide infra II. 3. Quid ergo causæ ipsi, quare non & Dativis ex ejus sententia præmitti queant Præpositiones, tum a Græcis, tum olim etiam a Latinis, quando nondum fuit ex uno eo casu du-

tur, pretium, materiam, locum, & multa alia, non signi-

duplex factus, seu nondum uni Dativo pro diverso ejus usu duplex terminatio data? Certe olim fuisse Hunc etiam Latinis Unum Casum unius Terminationis, licet duplicis usus, aeque ac Accusativum, & apud Graecos etiam Genitivum, abunde jam paulo ante probavimus, quibus adde, quae ipse Sanctius infra *lib.* II. c. 7. de promiscua Ablativi tertiae declinationis Terminatione in E & I. disputat. Inde enim patebit, etiam Ablativum terminationem habuisse olim in I. aeque ac Dativum Latinorum & Graecorum. Sed & Ea Terminatio etiam deinceps quasi propria mansit quibusdam locutionibus Nominum Propriorum, *sum Carthagini* &c. & similiter *sum ruri*; quarum tamen nulla alia est constructio, quam Elliptica praepositionis cum Ablativo, pro, *Sum in Carthagini*, *sum in ruri*. Pro his enim dicitur etiam *Carthagine* & *rure*. Vide infra Sanctium d. l. II. 7. extr. Et eodem plane modo se res habet in illis, quae Adverbialiter videntur posita, sed quae veri sunt Ablativi. Talia sunt *vesperi* & *vespere*, quae satis sunt nota. Sic *tempori* & *tempore*, pro quibus dicitur etiam *in tempore* eodem plane sensu. Sall. Jug. 56. *in tempore se cum exercitu adfore*, pro, tempori, seu tempestive. Vide & Donatum ad Terent. Andr. IV. 4, 19. Denique sic *Luci*, Plaut. Amphitr. I, 1, 11. *Nonne idem hoc luci me mittere potuit.* Et Casin. IV, 4, 7. *Ut veniamus luci.* Ne vero dubites esse Ablativum, reperies etiam cum Praepositione, Pl. Stich. II, 3, 40. *Cum luci simul me ad portum misisti.* Lucret. IV. 236. *in luci quae poterit rei Accidere ad speciem.* De Dativo & Ablativo quartae & quintae Declinationis, quae notavi, iis addi velim, vel animadverti potius; licet prisci etiam in Dativo dixerint *Fructu*, *Die*, tamen antiquorum & origini Graecae propiorem esse formam *fructui*, *diei*, ut quae ex Graecorum jota adscripto vel subscripto orta, plane ut *mensai* in prima declinatione olim fuit in usu: sed sicuti in Ablativis Latini deinceps omiserunt I, sic & prisci aliquando fecerunt etiam in Dativo, qui & ipsi vicissim Ablativum quoque ista Dativi forma aliquando enunciarunt. Varro lib. I. de re rust. *A quo, quod indigent potui, poma dicta esse possunt.* Vide Nonium *cap.* IX. n. 20. ubi hic locus, & alius ex Sisenna, adfertur. Atque adeo inter Dativum & Ablativum in hac quoque parte nullam fuisse olim discrepantiam, diversamque dein unius Dativi pronunciationem, dum modo apponebatur I. modo demebatur, in diversum tandem casum apud Latinos abiisse, ex his quoque liquet. Adeo vero haec manifesta & clara arbitror, ut auctoritatibus veterum Grammaticorum nec adstrui desiderent, nec refutari queant. Possemus ceteroquin illis Grammaticis, quos ex H. Stephani, & P. Rami, vel potius Prisciani, au-

significabimus. Deinde si Græcis non esset Sextus casus,

auctoritate memorat Auctor *Methodi*, alios oponere, quos laudatos vide sis apud Vossium de *Analog.* I. 45. nostræ sententiæ faventem. Sed & neutiquam nobis adversatur Priscianus, neque id dicit, quod voluit vir Doctissimus, sed plane contrarium. Nempe *Ablativum esse Romanorum proprium, novum, & a Latinis inventum.* Addit tantum, *Latinos videri eum a vetustissimis Græcorum Grammaticis accepisse, qui Sextum Casum* (non *Ablativum*, ut perperam ait *Auct. Meth.* conficiens ex eo, *Græcis* ergo *Grammaticis etiam Nomen* Ablativi *fuisse usitatum*) *dixerint* οὐρανόθεν & similia, *quæ Ablativi vim possideant, quia etiam Præpositionem assumant, ut* ἐξ οὐρανόθεν. Sed etiam est ineptia horum Grammaticorum, fingentium inter Græcos Sexti casus vim quandam, quæ aliorum in Latio nobis obtrudentium Septimum & Octavum. Illa οὐρανόθεν &c. sunt Adverbia locum, unde quid venit aut proficiscitur, denotantia, quibus aliquando per pleonasmum Præpositio ἐξ, quæ idem ferme notat, a Poëtis præmittitur. Quinctiliani quoque auctoritas non magis potest valere pro Sanctio & Auctore *Methodi* ad dandum Græcis Sextum casum, quam contra eos ad Septimum Latinis addendum, quem ipsi tamen rejiciunt contra illius auctoritatem; & summo quidem jure, sed non majore, quam quo nos explodimus Sextum Græcorum. Nam certe neutiquam magis ei credendum in alienæ linguæ rationibus, quam in suæ. Sed neque ille tamen quidquam decernit: jubet tantum, *quærere Grammaticum, sitne apud Græcos*, non, Sextus casus, sed, *Vis quædam Sexti casus*. Exempla, quæ Auctor *Methodi* ex Græcis adfert, aliter construi & exponi possunt ac debent. Posterius ex Thucydide IV. 93. τῷ δὲ Ἱπποκράτει ὄντι περὶ τὸ Δήλιον, ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη, manifeste Pleonasmum præfert Græcis frequentem; non Ablativum absolutum. Sic Actor. III. 17. ἐφ' ᾧς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς. & XXIII. 27. τὸν ἄνδρα τοῦτον &c. ἐξειλόμην αὐτόν. Ælianus *Var. Hist.* IV. 7. de impiis, etiamsi jam sepulti sint, eos tamen ἐκ τῆς τελευταίας τιμῆς καὶ ἐκεῖθεν ἐκπίπτειν ait. In priore itidem ex Thucyd. I. 73. τὰ, Ἀεὶ προβαλλομένοις jungi cum τῷ, Ἀνάγκη, & construi possunt, ἀνάγκη ἡμῖν ἀεὶ προβαλλομένοις λέγειν. h. e. *necesse est, nos, qui semper ea proferimus, apud Vos quoque illa dicere, licet minus grata vobis futura.* Etenim quam plurimis sane modis Dativus adjungitur Verbis & Nominibus, inprimis apud Græcos. Sed si maxime eadem esset in illo loco Dativi constructio & sensus, qui est Ablativi absoluti apud Latinos, quid tum? An idcirco ex illo rariore Dativi in hunc modum usu, conficiemus statim, etiam Græcis esse verum quendam Ablativum, quum utique ceteroquin apud Eos Ablativis absolutis Latinorum perpetuo respondeat Genetivus,

ſus, unde Latini *Penelope*, *Paraſceve*, *Grammatice*, in ſexto caſu dicerent, ut Juvenalis, *Penelope melius, melius torquetis Arachne.* An quicquam ineptius excogitatum fuit, quam præpoſitiones Græcas invenire, quæ Dativo jungerentur? Sed quod maxime fidem poteſt facere, Ciceronis multa ſunt, in quibus, Græcis nominibus adjectiva Latina in ſexto caſu, vel etiam Latinæ præpoſitiones, quæ ſextum caſum regant, junctæ reperiuntur. Ad Atticum: lib. 2. Epiſt. 13. *qua τοποθεσίᾳ, quaſve hiſtorias de* Ἀμαλθείᾳ *habes.* Ibidem lib. 4. *In πολιτείᾳ.* lib. 10. epiſt. 8. ζηλοτυπίᾳ *mea.* lib. 16. epiſt. 8. *Nunquam in majore* ἀπορίᾳ *fui.* Ibidem, *prudentia cum* εὐμενείᾳ. Ibidem epiſt. 14. ἐν πολιτικῷ *genere.* lib. 3. ad Q. Fratrem epiſt. 1. ἀποδυτηρίῳ *nibil alſius.* lib. 16. Famil. *Non enim ſejunctus eſt a philologia, & quotidiana* συζητήσει. Itaque ἐν χερσὶν, *in manibus:* σὺν θεῷ, *cum Deo,* (5) cave credas eſſe ſeptimum caſum.

quem nemo tamen propterea pro Ablativo habet? immo an non potius ex his omnibus colligemus, Ablativi caſum Romanis eſſe proprium, Græcis ignotum, ſed vim & conſtructionem ejus reperiri tamen apud Græcos, partim in eorum Genitivo, partim in Dativo. Sed ſatis de hiſce non ita magni momenti rebus, excutiendis tamen hic, & explicandis paulo uberius, quoniam tanto ſtudio in contrarium nituntur hodie pierique Grammaticorum.

(5) *Cave credas eſſe ſeptimum caſum*] Voluit haud dubie Auctor, certe debuit ex ſua ſententia, *Tertium* dixiſſe. Exhibet tamen illud etiam Salmanticenſis editio, ab ipſo Auctore profecta, ut & Patavina.

Cap. VII.

De Genere Nominum: Generis apud Græcos magna incertitudo: Arborum nomina Maſculina: Neutrum non eſt Genus: Commune Genus nullum eſt: Epicœnum Genus. Adjectiva nomina non habent Genus. Propria Genus non habent. Adjectiva non conjunguntur cum Nominibus Propriis.

Nihil eſſe in re Grammatica incertius *Genere*, recte aſſeruit Vergara in ſua Græca Grammatica; unde non eſt mirandum, ſi *Genus Maſculinum* eſſe diximus, *cujus nota eſt hic; Fœmininum, hæc; Neutrum, hoc:* in quo M. Varronem ſumus ſequuti; qui ſecundo de Analogia ſic ait: *Sic itaque ea virilia dicimus, non quæ virum ſignificant, ſed quibus præponimus, hic & hi: & ſic muliebria, in quibus dicere poſſimus, hæc & hæ.* Eadem eſt etiam Diomedis doctrina. Et vero ex ſententia Varronis qui dicunt nomina virorum eſſe maſculina, ad ſignificationem confugiunt: ſed ſignificatio ex illius ſententia non pertinet ad Grammaticam; *quoniam*, inquit, *Grammaticæ propoſitum non eſt ſingularum vocum ſignificationes explicare, ſed uſum.* Alii dicunt *Maſculinum nomen eſſe, cui addi poteſt adjectivum maſculinum*, Recte quidem: ſed ego quæro, quæ ſint hæc nomina; nam prius me cogis ſcrutari omnia nomina, eorumque ſignificationes, quam quæ ſint nomina maſculina, quæ fœminina, perdiſcere. Deinde circa Græca nomina in *os*, quibus paſſim utuntur Latini, tanta eſt apud Græcos confuſio, ut neſcias maſculina, an fœminina, an potius ambigua omnia ſint dicenda. Sed quis Græcos ad normam rediget, cum Ariſtoteles dicat (1) de *leæna*, ὁ λέων,

(1) *De leæna*. ὁ λέων.] Et de *mula*, ὁ θῆλυς ὀρεὺς *Lib.* VI. *Hiſt. Anim. Cap.* 24. *init.* Sic Ælianus *Hiſt. Anim.* I. 2. de piſce Femina, ὁ ἰχθὺς, & bis ὁ θῆλυς. Similiter τὸν ἔλαφον dicit *Var. Hiſt.* XIII.

λέων, &, *οἱ ὄρνιθες τίκτουσι*, id eſt, *hi aves pariunt?* quod aptius verteretur Hiſpane, *los leones paren*. Homerus dixit *τὸν αἶγα*, id eſt, *hunc capram*, *τοὺς οἶας*; id eſt, *bos oves*. Jam *Ὄνος asinus*, *ἄρκτος urſus*, *ἔλαφος cervus*, tum maſculina, tum fœminina reperiuntur. Apud Græcos multa etiam nomina arborum [vide infra in Ellipſi V. *Arbor*, & Voſſ. de Anal. I. 13.] reperies maſculina; quos imitatus Ennius dixit, *Rectoſque cupreſſos*. Et Martialis, *Palladius lotus*. Plin. I. 16. *Arbores*, *quos Tubulos vocant*. Idem lib. 24. c. 8. cum de Platanis loquitur; *folia eorum tenerrima*. „ [Vitru- „ vius lib. 2. cap. 9. *Larix non eſt notus niſi his*, *qui ſunt circa ripam Padi.*] Hinc in ſacris Bibliis legimus; *Præpara tibi buxos multos*. Item: *Quaſi Libanus non inciſus vaporavi habitationem meam*. Itaque Pinaſter, Oleaſter, Pyraſter, maſculina ſunt juxta terminationem. ;, [Lucret. 6. *Oleaſter nectare tinctus*,] Sed ſi dicas, *magna Oleaſter*, deeſt *arbor*, ut in Ellipſi dicetur. Ut tandem aliquid certum de Genere ſtatuamus; (2) Genera duo

XIII. 35. intelligens *Cervam*: ubi Me vide & Kuhnium; Sed & promiſcue *Equas τοὺς* & *τὰς ἵππους* non Æiianus modo IX. 32. verum etiam Herodotus, VI. 103. Et Latini olim, æque varii & incerti in Genere Vocabuiis aſſignando, ut docet nos Feſtus in v, *Maſculino*, *Hic* & *Hæc Lupus* dixerunt. Similiter Ovidius Arte Am. 1, 296. & 302. modo in Feminino pro Vacca, modo in Maſculino pro Tauro adhibet Vocem *Bovis*. Sed hæc ad Epicœna pertinent, de quibus mox Noſter, & Voſſius de Analogia i. 16.

(2) *Genera duo eſſe dicimus*] Genus in arte Grammatica, uſu certe, ſignificat non tam ſexum, quem duplicem modo natura novit, quam diverſas variarum terminationum claſſes, quarum earundem quæque vocabuia in convenientia Adjectivi & Subſtantivi, non item diverſarum claſſium, jungi inter ſe queant. Quæ claſſes proinde in diverſis iinguis diverſæ numero & ſunt, & eſſe poſſunt. Nullum tamen dubium, quin hæc Generis Grammatici, iſtarumve claſſium differentiæ, doctrina originem primam duxerit ab iliis vocabulis, quibus animantia ſignificantur. Hæc enim quia in duplicem naturam ac ſexum diſcreta ſunt omnia, idcirco etiam illa vocabuia, vel certe nonnulla eorum, prout modo ad maſcuios, modo ad feminas iſtorum maxime animantium, quæ

duo esse dicimus, quæ sola novit ratio naturæ; nam quia per mares & fœminas propagarentur genera, *genus* dictum fuit: & lingua Chaldæa, Hebræa, Syra, Punica, Hispana, Gallica, Italica & aliæ plures, duo tantum agnoscunt genera. *Neutrum* vero *genus*, genus ve-

re

quæ vulgo erant nota, designandos adhibebantur, duplicem accepere terminationem, ut diceretur *Iisch Vir*; *Iischa Vira*, unde *Virago*; *Melech*, *Rex*, βασιλεὺς; *Malcha*, *Regina*, βασίλισσα. Porro jam, quia Adjectiva omnibus omnino Substantivis etiam utriusque sexus, jungi possunt, & junguntur, ut esset convenientia quædam terminationum inter ea, quæ sic jungerentur, visum fuit, etiam illam terminationum varietatem Adjectivis dare, ut diceretur *Thob*, *Thoba*, *Bonus*, *Bona*, & proinde *Iischa Thoba*, *femina bona*. Ea vero varietas cum jam data esset, quia Adjectiva junguntur non modo vocabulis, quibus animantia notantur, sed & aliis quibuscunque, visum deinceps fuit pene necessario, omnia Substantiva cujuscunque significationis dividere in duas quasi classes, in quot Natura dispertita est genus Animantium, easque denominationibus a sexu petitis, *Masculina* scil. & *Feminina*, insignire, remque ita ordinare, ut earum prior reciperet tantum Adjectiva prioris quoque terminationis seu Masculinæ, altera posterioris & Femininæ. Hanc arbitror fuisse rationem & originem Generis Grammatici in linguis primis seu Orientalibus, quæ duo tantum *Genera*, certe *Neutrum* nullum, agnoscunt. Græci postea auxerunt hunc numerum istarum classium, qui in prioribus linguis respondebat numero sexuum: ita tamen, ut simul significarent per appellationes istarum classium, olim in sua quoque lingua, vel certe in iis, unde sua est derivata, fuisse duas tantum, easque diversitatem sexuum præcipue respexisse, vel originem suam ei debere; dum nempe & ipsi istas classes appellarunt Γένη, *Genera*, earumque duas priores a sexuum discrimine γένος ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν, *masculinum & feminimum*, tertiam vero οὐδέτερον, *neutrum*: ipsa illa appellatione quodammodo declarantes, hanc serius accessisse illis prioribus, primitus solis existentibus, & sic usum suæ linguæ in eo recessisse a prima rei origine. Græcos imitati sunt per omnia Latini. Germanorum quoque lingua triplex genus recipere videtur. Dicunt enim der mann/ die frau/ das kind/ & sic in Adjectivis, ein reicher mann/eine reiche frau/ ein reiches kind. Belgica dialectus, properata loquendi ratione, recidit terminationes adjectivorum, quia duriusculæ sunt, utpote in consonantem exeuntes. Superfunt tamen etiamdum in Pronominibus, seu Articulis, Hy/ Sy/ Het/ ut apud Germanos Er/ Sie/ Es.

re non eſt, ſed per utriuſque negationem, ut Græci expreſſius declarant, οὐδέτερον: nec enim ex duobus compoſitum eſt, ut dicebant imperiti, ſed utrumque excludit: Hoc Genus Græci acceperunt, unde Latini ſunt mutuati.

Commune genus vocabant grammatici, quod ita ex æquo conveniret mari & fœminæ, ut ſi ſolum poneretur, de utro fiat ſermo, non poſſis diſtinguere; qualia ſunt, *homo*, *ſacerdos*, *agricola*, *vates*, *ſus*, *bos*. Quæ ratio futilis eſt & manca; ſic enim neceſſe ſemper foret, ut adjectiva illis nominibus copularentur, ut diſtinctio fieret. Deinde etiam contra Philoſophicam rationem aliqua nomina ex æquo duo vel plura ſignificarent, quod eſt contra Platonem in *Cratylo*, & contra Ariſtotelem, qui *Homonyma*, quæ imperiti vocant *æquivoca*, duo quidem ſignificare contendit, ſed unum proprie, cætera per ſimilitudinem quandam: quam male autem hoc intellexerint, qui ſe Ariſtoteleos profitentur, (3) alibi docuimus. Aſſerimus igitur nulla eſſe nomina Communia duobus, nullaque eſſe ambigua ex his, quibus aliqua animalia ſignificamus: error enim fuit Grammaticorum inter ambigua genera, *Talpa*, *dama*, *pan-*

(3) *Alibi docuimus*] Vide infra *lib.* IV. *cap.* 14. *init.* Ceterum hæc diſputatio non valde apposita videtur huic loco, ſiquidem nihil impedit, quominus unum vocabulum, ex. gr. *Homo*, ſignificet ex æquo utrumque, marem & feminam, non quidem una in locutione, ſed in diverſis, atque adeo modo marem, modo feminam. Atque hinc revera, *ſi ſolum ponitur* tale vocabulum, ſciri nequit, *de maſculo an de femina fiat ſermo*. Nec tamen ideo Sanctius illud tanquam futile prorſus rejicere debuerat. Etenim invenitur ex. gr. in tenebris Homo infans, idque alteri ſignificatur. Hic vero id unum audiens, diſtinguere nequit, utrum puer, an puella ſit inventa. Scit tamen inventum Infantem, non aliud quid. Quapropter ſignificat hoc certe vocabulum, *Homo*, Genus Logicum, cujus ſpecies ſunt *Mas* & *Femina*, quæ proinde ex æquo ſignificari poſſunt ea voce, ſicuti Genus ex æquo complectitur ſuas ſpecies. In ratione tamen Grammatica Maſculini eſt Generis *Homo*.

panthera, *bubo*, inserere. Fatemur quidem multa esse nomina *Epicœna*, quæ mares & fœminas significent, sed non ex æquo: nam *homo*, *latro*, *miles*, *comes*, *sacerdos*, *vates*, *milvus*, *corvus*, *elephantus*, mascula prius intelligimus, „ (4) [quasi adjectum esset nomen Mas: „ ut Plautus Pœn. *Tunc contrectare audes, quod mares* „ *homines amant?*] Deinde si de fœminis velis facere sermonem, *sacerdotem fœminam*, vel *elephantem fœminam*, dices. Rursus, *Balæna*, *Dama*, *Aquila*, fœminino genere intelliguntur; significabis tamen mares, *si Aquilam marem*, vel *Balænam marem*, dices, ut in Ellipsi latius in *Fœmina.* Mitto hic ridiculos illos, qui Epicœna ad aves tantum & quadrupedes retulere; satis enim constat illos non intellexisse, quid vox *Epicœnum* apud Græcos significaret; unde pessime *promiscuum* Latine verterunt. Verbum hoc Græcum unico Latino verti non potest, significat enim sexum communem, in quo alterum excellat, quasi dicas, *Supercommune.* Hoc Cæs. Scaliger de causis ling. Latin. cap. 79. minime intellexit, unde ut Græcos sugillet, melius Latinos dixisse de hac re contendit. Sed ejus verba subscribam; ut totum negotium melius intelligatur: *At illud*, inquit, *ferendum non fuit; quum animalia quædam suis generibus non notarent. Hanc negligentiam Græci vocarunt Genus ἐπίκοινον pessime: nam κοινὸν id, quod duo comprehenderet genera, nominabant: hoc autem alterutrum tantum quum recipiat, non potuit habere præpositionem ἐπὶ: addit enim quantitatem Mathematicis, ut ἐπίτριτον, Nostri melius, Promi-*

(4) *Quasi adjectum esset Mas.*] Non id voluit Sanctius, nec velle debuit. Sed istæc vocabula vere esse masculina per se, seu per causam suæ terminationis; si vero adhibeantur in genere feminino, tunc per Ellipsin intelligendum esse, quasi iis appositum foret nomem *Femina.* Sicuti *Aquila* &c. e contrario sine ulla Ellipsi sit femininum, sed si de Mare adhibeas, tunc etiam intelligi per Ellipsin τὸ *Mas*. cui respondeat terminatio Masculina Adjectivi.

miscuum. Hæc ille. (5) Rectius aliquanto Quinctilianus,

(5) *Rectius aliquanto Quinctilianus* &c.] Hic tamen isto loco etiam *Promiscua* Latine appellat *τὰ Ἐπίκοινα*, dum ait, *Nec statim diligentem putabo, qui Promiscua, quæ & Epicœna dicuntur, ostenderit, in quibus sexus uterque per alterum apparet. Epicœna* autem dicta, quoniam utrumque sexum una non modo terminatione, sed & uno genere Grammatico exprimere valent, ut dicatur *hic passer* etiam de femina, *hæc aquila* etiam de masculo. V. Voss. de *Anal.* I. 16. in *Addendis*. Naturam Epicœnorum non perspexit Sanctius noster, dum distinguere non valuit inter aliarum rerum *Communia*, vel *Dubia*, & Animantium *Epicœna*. Hæc enim caussa, quod *ridiculos* pronunciet (Vide & infra *lib.* IV. in *Ellipsi*, voce *Femina*) temere nimis *illos, qui Epicœna ad aves tantum & quadrupedes*, haud dubie etiam pisces, & insecta, *retulerint*, & quod ipse perperam iis quoque attribuat (ut facit etiam Ursinus Grammatic. Institut. Sect. III. cap. 22.) humanæ actionis & officii nomina, quæ revera *Communia* sunt pleraque, & in utroque Genere ad utrumque separatim sexum declarandum usurpantur. Nec enim dicitur solo masculino etiam de femina, *hic sacerdos*, ut *hic passer*. Vossius tamen etiam *Mancipium, scortum*, & Græcum *τέκνον*, Epicœnis adscribit, quia eodem Genere de utroque dicantur sexu. Sed in quo Me certe neutiquam sibi habet assentientem. Non enim proprie hæc notant ipsos homines diversi sexus, sed quandam eorum qualitatem, quæ in utrumque sexum potest cadere. Ut multa verba & facta utrique sexui possunt esse communia, ita quidni etiam vocabula, factum aliquod, fortunam, aut qualemcunque descriptionem, declarantia, utrumque sexum uno Genere designent? In servitutem incidisse potest & Vir & Femina, uterque ergo & est tunc, & dici potest, *mancipium*. Huc refero etiam Pluralia Masculini Generis, sub quibus etiam Feminæ comprehenduntur, Veluti *Liberi*. Immo sic etiam *Filios* & *Fratres* dixisse Veteres ostendi infra *lib.* IV. *cap.* 10. de *Syllepsi Generis*, licet intelligerent Filium & Filiam, Fratrem & Sororem. Sed in his pluralibus uterque Sexus communiter designatur potiori Genere, ut sæpe fit etiam in Adjectivis. Vide ipsum Sanctium infra d. l. Vera autem *Epicœna* illorum maxime fuerunt Animalium, quorum sexus discretio vulgo non erat nota. Idcirco enim illa Animalia utriusque sexus promiscue, dum ignorabatur, cujus sexus essent singula, uno Grammatico Genere apud Græcos & Latinos designabantur: Reliquorum vero Animantium vocabula sunt *Communia* utriusque Generis Grammatici sub una terminatione, veluti, *hic Bos* & *hæc Bos*, *hic Canis* & *hæc Canis*. Atque ita etiam olim dixerunt *hic Puer* & *hæc Puer*, à Græco *ὁ καὶ ἡ παῖς*, unde Æoles

nus, lib. 1. cap. 4. *Epicœna*, inquit, *esse*, *in quibus sexus uterque per alterum apparet*. Advertendum tamen, *genus Epicœnum* ad grammaticum nihil spectare, sed ad Rhetorem, sive linguæ peritum; nam rogatus puer, cujus generis sit *Aquila*, si dicat esse *Epicœnum*, nihil certi attulit, nisi dicat esse *Epicœnum fœmininum*.

(6) Communia igitur nomina, quæ intelliguntur à gram-

oles formarunt παῖς, & Latini suum *Puer*. Utrorumque discrimen manifestum habemus apud Aristotelem *Hist. Animal.* VI. 24. ubi in una *Sectione* 352. dicit ἵππον θήλειαν, & ὁ θῆλυς ὀρεὺς: ex quo patet, Vocem ἵππος esse nomen Commune utriusque Generis, at ὁ Ὀρεὺς, *Mulus*, esse Epicœnum, uno quippe Masculino Genere etiam Feminam notans. Sic Ael. *Hist. Anim.* I. 2. de pisce Scaro femina, non modo ait τὸν ἰχθὺν ζῶντα, τὸν ἑαλωκότα σκάρον, sed & bis τὸν θῆλυν, manifesto indicio, Nomen illud piscis, quod est ὁ σκάρος, esse verè Epicœnum, seu Unius Grammatici Generis, non Commune duorum Generum. Veteres tamen etiam Communia utriusque Generis Nomina Animantium *Epicœna* aliquando dixerunt, ut ostendam paulo post. Recte autem illud forsan Sanctius, quod *Genus Epicœnum* ex Grammatica exturbat. *Nomina* sunt *Epicœna* h. e. unico suo Genere utrique Sexui Κοινὰ, atque ita Ἐπίκοινα h. e. *magis communia* præ aliis *Communibus*, quæ suum, quod ex terminatione habere debent, & maxime habent, Genus non communicant cum utroque sexu, ut *Epicœna*, sed diversum seu duplex Genus ab utroque illo sexu accipiunt. *Aquila* ergo, si quis roget, non dici potest, nisi καταχρηστικῶς, esse *Generis Epicœni*, sed, esse *Nomen Epicœnum*, *Generis* autem *Feminini*, quod tamen tribuatur promiscue utrique Aquilarum Sexui. *Epicœnorum* exempla vide supra ad init. Capitis.

(6) *Communia igitur nomina &c. nulla sunt.*] Immo sunt, & ad eundem lapidem impingit Sanctius, dum non distinguit inter *Nomen Commune*, seu *Duplicis Generis*, & *Genus Commune*, quod dici utcunque posset de Epicœnis, ut in quibus unum Genus Grammaticum utrique Sexui est Commune; non item de his, quæ duplici in Genere promiscue adhibentur. Ceterum sicuti Lingua Latina recepit Epicœna hæc vocabula, quæ uno Genere, & una constructione, utrumque sexum declarare queunt, quidni similiter ejusmodi habeat vocabula, quæ in constructione utrique Generi se accommodent, prout vel ad masculum, vel ad feminam significandam adhibentur, ut dicatur, *Hic sacerdos, hæc sacerdos, hic Dux, hæc Dux*. Veluti Florus IV. 11. *Prima Dux fugæ Regina*. Ubi τὸ *Prima* sine ἐλλείψει ulla referri ad τὸ *Dux*, certum esse nobis

D po-

grammaticis, nulla sunt: nam, ut diximus, ineptus esset fer-

potest ex his Ciceronis locis: *de Senect.* c. 2. *Quod naturam optimam ducem sequimur*, & de Amic. c. 5. *Qui assequuntur naturam, optimam recte vivendi ducem.* In quibus manifesta est, ac proximæ & directæ constructionis, convenientia illa Adjectivi & Substantivi, per quam solam utique Generis doctrina cognoscitur, & propter quam solam in arte Grammatica illud requiritur. V. & infra p. 54. Nulla ergo causa quamobrem refugiamus, & hoc Nomen *Dux*, & alia nonnulla, dicere, non quidem cum Grammaticis, *Communis* esse *generis*, sed potius, *Duplicis*, vel esse *Communia Utriusque, masculini & feminini, Generis*, ut quæ construuntur per se & directe, modo tanquam masculina, modo tanquam feminina. At in eo, quod hic malui Nomina, non tam *Communis*, quam *Duplicis esse Generis*, vel ipsa potius *Communia Utriusque Generis, dicere, plane nodum in scirpo me quærere*, pronunciat Vir Clariss. G. H. Ursinus *Instit. Gramm.* Sect. III. cap. 21. p. 226. Fateor id me mirari, quum res sit manifestissima, si spectemus, quid proprie & vere *Commune* sit. Nihil enim aliud hoc est, quam res simplex, cujus plures participant, aut cujus jus, usus, sensus &c. ad plures pervenit. Quando Cicero *Famil.* II. 10. *Amanum montem sibi cum Bibulo esse communem* ait, nihil aliud significat, quam sibi & Bibulo jus esse agendi in uno illo monte. Mons ergo ipse *Communis* erat *utriusque Proconsulis*, at neutiquam dici potest, Montem eum fuisse *Communis Proconsulis*, quod nullum habet sensum. Sic ergo & Nomina, quæ in Utroque Genere, Masculino & Feminino, adhibentur, rectius utique dicuntur *Communia Utriusque Generis*, (sicuti fecit & ipse Sanctius IV, 4. voce *Fœmina*, ipso initio, licet & istic male ea rejiciat penitus.) vel esse *Duplicis Generis*, at minus recte, esse *Communis Generis*, quum utrumque Genus singulatim & pariter in isthæc Nomina, tanquam *Communia* sibi, conveniat. Neque tamen id a me hic agebatur, ut recepta appellatio prorsus jam rejiceretur, sed ut ostenderem, Nomina quidem ipsa *Communia*, quæ Sanctius *nulla esse* dicebat, longe rectius vocari, quam *Generis Communis* dici, quod vulgo faciunt Grammatici, quorum errores passim Vossius (Vide Eum omnino de Anal. I. 15.) & ipse Ursinus exagitant. Ceterum, ut ad Sanctium revertamur, Nomina illa Communia non tamen *utrumque sexum ex æquo* simul singulis locis *significant*, sed modo hunc, modo illum, prout diversimode construuntur, & potiorem, h. e. Masculinum, si simpliciter dicatur ex gr. *Vidi Sacerdotem*, *Habeo Ducem.* Neque video, quid discriminis sit in re ipsa, sive directe *Hic dux*, *Hæc dux*, sive per Ellipsin perpetuam *Hic masculus dux*, *Hæc femina dux*, dictum olim tradas, nisi quod hoc operosius ac difficilius, magisque idoneum sit turbandis mentibus discentium,

ſermo, *vidi vatem*, *vidi ſacerdotem*, ſine adjectivis, ſi nomina ex æquo ſignificarent utrumque ſexum. Si igitur animal nullum eſt in rerum natura, quod ſexus ambos æque potentes habeat, fruſtra erit nomen, quod nominet rem, quæ non ſit. Nec mihi quiſquam objiciat Hermaphroditos, ſeu Androgynos: nam in iis Hermaphroditis alter ſemper ſexus excellit. Imo ratio eſt à me, qui Epicœna Nomina conſtituo, *in quibus*, ut dixit rectè Quinctilianus, *ſexus uterque per alterum apparet*. Sed in Epicœnis diſtinguendis antiqui ſolebant addere, pro rei natura, *mas*, aut *fœmina*; ut *Aquilæ mares*, *piſcis fœmina*. Aliquando tamen hoc ſigno ſuperſedebant, ita ut nomen maſculinum viderentur efferre fœminine, aut contra: ut ſi dicas, *vidi murem fœtam*, cum *mus* perſpicue ſit maſculinum. Quod ut facilius & explicatius probemus, Quinctilianum ipſum audiamus Lib. 9. cap. 3. *Fiunt*, inquit, *& circa Genus figuræ in nominibus; nam &* oculis capti Talpæ, *&* timidi Damæ *dicuntur a Virgilio: ſed ſubeſt ratio, quia ſexus uterque altero ſignificatur; tam enim mares eſſe Talpas Damaſque, quam fœminas certum eſt.* Hæc Fabius. Virgilius in illo loco figura Ellipſi uſus eſt, quum dixit Eclog. 8. *Cum canibus timidi venient ad pocula Damæ:* & Georg. 1. *Atque oculis capti fodere cubilia talpæ*; (7) reſpexit enim
non

tium, illud clarius & expeditius. Uſu certe res ipſa eodem recidit, & per iſtam Ellipſin, quæ tamen hic minime eſt neceſſaria, Subſtantiva æque cum Adjectivis alterius Generis conſtrui utique ex Auctoris noſtri ſententia queunt, ac ſi eſſent & ipſa ejus plane Generis. Denique nulla prorſus cauſa eſt, quare Subſtantiva ſub una terminatione recipere non queant duplex Genus, æque ac in Adjectivis una item terminatio omni Generi accommodatur. Communibus autem adſcribunt nonnulli Vocem *Juvenis*. Negant id Voſſius *de Anal.* I. 15. & Auctor *Methodi L. L. ſect.* 1. *cap.* 1. *Notarum*, & Urſinus *Sect.* III. cap. 22. p. 244. affirmantes *ſemper id eſſe Maſculinum*; ac negantes licitum dicere de Femina, *Egregia juvenis*. Sed tamen erraſſe eos liquet ex Munkeri Notis ad Hyginum *Fab.* 182. Suetonius etiam in *Auguſto cap.* 31. *juvenes utriuſque Sexus* dixit.

(7) *Reſpexit enim non ad Vocem &c.*] Aliter Ego cenſeam. Nam,

non ad vocem, sed ad significationem maris; quia Talpa, quicquid tandem obstrepant Sanctius, Vossius, immo ipse Quinctilianus, Virgilius has voces Animalium, *Damæ* & *Talpæ*, considerevit, ut *Communes* utriusque Generis, atque ideo, ex sententia Servii, probante Vossio, tantum ad vitandum ὁμοιοτέλευτον dixit potius *timidi*, quam *timidæ Damæ*: quod & fecit Georg. III. 538. in medio versu conjungens *timidi Damæ*, quia hoc longe concinnius etiam istic sonat, quam *timidæ Damæ*. Neutiquam tamen id fecisset, ut opinor, utique tam levi de causa, nisi putasset Utroque Genere recte eas voces adhiberi. Sanctius tradit intelligi *Mares*, quod hic alienissimum. Nam ita sequeretur ex sententia Virgilii, tantum *Mares Damas* venturos ad pocula cum Canibus, non item Feminas, & tantum *mares Talpas* esse oculis captos, quum manifestum sit loqui Virgilium de toto Genere istorum animantium sine discrimine sexus. At Plinius *Vespertilionis* vocem, quæ Masculina ceteroquin est & Epicœna, Feminino genere usurpavit Nat. Hist. x. 61. *Eadem sola volucrum lacte nutrit, ubera admovens, & geminos volitat amplexa infantes.* Nempe sumsit hoc sibi, quia nimis manifeste de actionibus tantum Feminæ loquebatur. Quinctilianus pro Epicœnis hæc Communia quoque habuit: Sed ille omnia Animantium vocabula, quibus uterque sexus sub una tantum Terminatione designatur, *Epicœna* putat, sive uno Genere nobis occurrant apud Scriptores, ut *hic Passer*, sive Utroque, ut *hic & hæc Bos*: prævalere autem id Genus, quod præfert aut indicat Terminatio. Atque ita intelligendum, quod ait *Epicœna* esse, *in quibus sexus uterque per alterum apparet*, vel *significatur.* Nempe *Talpa* sub una illa terminatione, quæ Genus Femininum, atque adeo & Sexum hunc, proprie & primum præfert, utrumque tamen Sexum significat, sive semper dicatur *hæc Talpa*, sive modo *hic Talpa*, modo *hæc Talpa.* Quia vero usitatius dicitur *hæc Talpa*, idque postulare videtur terminatio, *ideo per figuram* dictum ait à Virgilio *oculis capti Talpæ. Figura* enim ipsi nihil aliud est, quam *novata quædam forma dicendi*, & à consuetudine vulgata deflectens. Vide *lib.* IX. *cap.* 1. & 3. Sed hanc figuram loquendi præter & contra receptam consuetudinem, *ratione* defendi posse addit, quia *Talpa* &c. sit vocabulum *Epicœnum*, quæ vocabula sub una terminatione alterutrius Generis vel Sexus, utrumque tamen Sexum significent, & ideo etiam utroque Sexuum Genere adhibita occurrant. Videntur autem Plures olim in hac fuisse sententia, atque ideo Epicœna etiam appellasse *Promiscua*, non per modum *Versionis*, ut Sanctius loquitur, sed respicientes usum vocabulorum, quæ sub una terminatione, sæpe etiam uno Genere, utrumvis sexum *promiscue* designant. Ea tamen ipsa distinguebant, ut facit diserte & Quinctil. I. 4. à *Communibus* proprie dictis, quæ non Animantium erant, sed alia-

pa, & Dama Epicœna sunt: & quoties à terminationis genere deflectimus, figura est, vel Syllepsis, si aliud concipimus, quam proferimus, vel Ellipsis, si deest aliquod nomen generale, cum quo adjectivum debeat concordare. Syllepsios exempla aliqua subjiciam, reliqua require in *Syllepsi*. Terentius: *Mea Glycerium*, *quid agis?* Glycerium juxta terminationem neutrum est, ut sunt omnia nomina diminuta in *On* apud Græcos; ut τὸ γλυκέριον, *suavium*; τὸ ἀνθρώπιον, *homunculus*; τὸ ἀνθρωπάριον, *homuncio*, τὸ γραΐδιον, *vetula*. Id quod etiam Quinctilianus significavit, quum inquit lib. 1. cap. 4. *Aut quæ fœminina positione mares; aut neutrali, fœminas significant, qualia sunt Muræna, & Glycerium.* Idem paulo post, quasi se exponens, inquit; *In eadem specie sunt nomina fœminina, quibus mares utuntur; & neutralia, quibus fœminæ.* Sed hoc antea Varro docuerat lib. 2. Analog. *Ut calcei*, inquit, *muliebres sint, an viriles, dicimus ad similitudinem figuræ, quum tamen sciamus, nonnunquam & mulierem habere calceos viriles, & virum muliebres: sic dici virum Perpennam, & Marcum Leccam, muliebri forma.* Quasi dicat: Perpenna, Lecca, Antonius Musa, & Joannes Maria, cognomina sunt fœminina; tamen ideo habentur masculina, quia maribus adhærent, & de maribus dicuntur. Prisciani etiam hæc sunt verba Lib. 5. de genere. *In E quoque productum inveniuntur fœminina, sed Græca duntaxat, ut Taygete, Euterpe; & in* um *figurate, ut Glycerium mea, Dorcion, & Philotium.* Figuratè, inquit Priscianus, quod & sentit Linacer. Itaque Latine dicitur:

aliarum rerum vocabula. Rectius tamen Alii *Epicœna* ita a *Communibus* distinguunt, *ut vel Masculina sint, vel Feminina tantum, quæ Una voce & Uno Articulo Utriusque Naturæ Animalia soleant significare.* Verba hæc sunt Prisciani *lib.* V. *init.* Similiter Diomedes lib. I. de Epicœno, *quod aut specie Masculini generis declinatur, & simul significat etiam Femininum Genus, ut Hic Passer; aut declinatur specie Feminini generis, ac etiam Masculinum Genus significat, & sic sub uno Genere utrumque intelligitur, ut Hæc Aquila.*

citur: *Hæc mulier eſt novus miles*, *bonus comes*, *ignavus agricola:* ut dicimus; *hic homo eſt fera bellua*, *&* *taurus*, *maxima victima; & aurum eſt dux bonus; & vinum optimus index; & hoc animal eſt teſtis bonus.* (8) Sed quum dixit Cicero, *naturam bonam ducem;* & Valer. Maximus Lib. 2. cap. 5. & 6. *Antiquorum ſimplicitas certiſſima index:* Et de Maſſilia loquens, *Severitatis cuſtos acerrima*, figura eſt Syllepſis: quemadmodum & in illo Plauti, quum de fœmina dicitur; *Qui hic commercaris cives homines liberos:* & Terentius de Ancilla; *Quum ejus tam negliguntur internuntii.* [At Vide ad pag. 49.] Et in ſacris, in hiſtoria Abrahæ ſæpe iteratur, *Mortuum meum*, quum de Sara fiat ſermo. De Ellipſi quære exempla in voce *Fœmina*, *Fabula*, *Urbs*, *navis*, *Herba.* Deſinant igitur jam obſtrepere Grammatiſtæ cum nomine *Homo* (quos vel Calepinus inſcitiæ arguit) ex illo Ciceronis; *Quoniam homo nata erat;* nam *homo* ibi nullum habet adjectivum; ut *tua filia na-*

(8) *Sed quum dixit Cicero.*] At vide quæ diſputavi paulo ante de Communibus pag. 50. Eo enim referenda hæc ſunt, *Dux*, *Index*, *Cuſtos*, neutiquam ad Syllepſin, aut Ellipſin. Syllepſis quidem per Ellipſin foret expedienda. At quæ hic Ellipſis? quid intelligitur? quando ex. gr. *ſimplicitas* illa dicitur *certiſſima index continentiæ:* quid immo intelligi poteſt, quod ſeparet τὸ *certiſſima* a Voce *Index?* Quid multa? Sicuti Genus Subſtantivi ex Adjectivis ei junctis cognoſcitur potiſſimum, ut mox pag. 56. ipſe docet Sanctius, ſic Adjectivum *Certiſſima*, quod hic ad nihil aliud referri poteſt, declarat liquido Vocem *Index* hic poni in Genere Feminino, atque adeo eſſe eam vere Nomen Commune. Urſinum valde miror, qui pag. 245. τὸ *Index* in Epicœna confert. Si ita, tum vero Valerius dicere debuiſſet, prout Epicœna ejuſdem ſemper ſunt Generis, nec illud mutant, Simplicitatem illam fuiſſe *indicem certiſſimum* non *certiſſimam.* Plane ut ipſe Urſinus neutiquam vult dici *bonam Principem*, *Hominem miſeram*, *Furem magnam*, quia *Princeps*, *Homo*, *Fur*, licet de Feminis quoque dicantur, tamen ſint tantum Maſculini generis, itidem ut *Index* ex ejus ſententia eſſe debet. Neutiquam tamen affirmaverim Ego, Plautum, quando de Feminis dixit, *Fures eſtis ambæ*, ſi Epitheton voluiſſet addere, dicturum potius *Magni fures eſtis ambæ*, quam *Magnæ*,

nata erat homo, sic potuisset dicere, *nata erat animal* ut Terentius in Phormione dixit, *Virum me natam vellem.*
„ [Livius lib. 28. (9) *Porcus natus erat fœmina.* Et Ovid.
„ 2. Amor. 5. *O mihi perpetuum nata puella malum:* qui
„ etiam de Cæneo loquens: *Fœmina natus erat.* An ergo
„ stolidum Grammaticorum pecus contendet, *Fœminam*
„ esse masculini generis? quod similiter de *muliere* face-
„ re eos oportet; cum Plautus dicat, *Amphitruo factus*
„ *est mulier.* Pari modo *Puer* erit eis fœmina, cum sit
„ apud Justinum lib. 1. *Semiramis puer credita est.*]

Adjectiva nomina non habent Genus, sed terminationes, & (ut Grammatice dicam) personas ad Genus; ita ut terminatio in *us* adaptetur masculinis; in *a*, fœmininis; in *um*, neutris. Itaque Genus est in Substantivis tantum, & invento Genere, quærimus terminationem in Adjectivis: & ita, si non essent nomina Adjectiva, nemo quæreret Genus Grammaticum; neque si nomina adjectiva unam tantum haberent Terminationem. Ut *parens*, *conjux*, *infans*, *adolescens*, *juvenis*, *senex*, *pauper*, *dives*, & hujusmodi alia. Sed mirandum non est, Adjectiva nomina in singulari, aut plurali, propter rariorem usum aliqua terminatione deficere, præcipue neutrali; ut in nomine *Alma*, quod quum sit adjectivum, tamen raro in masculino, nunquam in neutro reperitur. Sic *nova nupta*, quum *nuptus* sit participium. Unde Plautus Casina; *Novum nuptum cum novo marito:* sic apud Græcos πότνια, id est, *veneranda.* Sic *victrix*, & *ultrix*; quæ merito vocantur ab Scaligero adjectiva, etiam in singulari: nam in plurali dubium non est; ut *arma victricia*; *ultricia tela.* Et apud Lucanum; *victrici dextra.* Priscianus ideo dixit, *hæc nomina facere ablativum in* e, *vel* i, *quia*

(9) *Porcus natus erat femina*] Verba Livii aliter se habent *Porcus biceps, & agnus mas, idemque femina, natus erat*, lib. XXVIII. c. 11. Vide & infra Sanctium IV, 4. in V. *Fœmina.*

quia ſint Adjectiva. Denique nominum vis & natura eſt intuenda, etiam ſi uſus non totam nominis naturam aſſumat; nec enim, quia ſola fœmina poſſit eſſe prægnans, dicendum eſt cum imperitis, prægnans eſſe generis fœminini tantum: nam *prægnans Jovis cerebrum* legimus; & *fœtum ejuſdem femur* dicimus; Et, *ſcandit fatalis machina muros*, *fœta armis*; & *gravidum equum Trojanum.*

Sed jam, ut ſentio, exſpectas à me, ut hæc nomina, quæ exempli cauſa adduxi, probem eſſe Adjectiva. Primum omnium, Adjectivum neceſſe eſt ſit omne nomen, unde duci poteſt comparatio; ut *ſenior*, *junior*, *adoleſcentior*; quia qualitas nominibus ſignificatur adjectivis, non ſubſtantivis. *Parens à pario* fit, inquit Feſtus, *& verum participium* eſt; nam *parere* apud antiquos de homine etiam dicebatur, ſicut τίκτω apud Græcos. Homerus, ὄν ἀθάνατος τίκετο Ζεὺς, id eſt; *quem immortalis peperit Jupiter.* „ [Cicero 2. Tuſc. „ Deianiram ait *Oenei partu editam*, quod pater Oe„ neus eam pepererit, id eſt, genuerit.] In Pandectis *parere* de hominibus etiam dicitur; quomodo Nonius Marcellus (10) citat Cæcilium poëtam. *Conjux* eſt, quicquid eſt ſub eodem jugo: reliqua ad hunc locum pete ab Ellipſi, in voce *Vir*, vel *Fœmina*, & *Puer*, & *Homo.* Reſtat illud, quod à nemine animadverſum eſſe video, (11) Nomina propria homi-

(10) *Citat Cæcilium Poëtam*] Vide Nonium cap. VI. n. 94. ubi ait, *Parere etiam Viros dici poſſe Cæcilius auctor eſt*, ac profert dein ipſa Cæcilii verba.

(11 *Nomina propria &c.* Non abſurde quidem diſputantur ſequentia, ſed tamen exemplis demonſtrari poteſt contrarium, ſcil. etiam Nomina Propria Adjectivis directe & per ſe ſine ἐλλείψει ulla jungi, & proinde Genus Grammaticum revera habere, quod utrumque negat Sanctius. Ne longe abeamus, nec repetamus exempla Arborum, in initio hujus Capitis ab ipſo Sanctio allata; nomina propria Urbium, quæ maſculino in genere ponuntur & conſtruuntur, nullam utique patiuntur ἔλλειψιν, veluti quum dicitur *Narbo Marcius*, *Sulmo aquoſus*: Livius XXIV. 2. *Ut receptus Croto Brutiorum eſſet.* Hæc enim ut

minum, urbium, fluviorum, montium, cætera hujusmo-

ut Adjectiva & Substantiva directe conjungi, manifestius adhuc ex eo est, quod nulla prorsus nomina urbium masculino genere constructa occurrant, nisi quorum terminatio est masculina. Ex quo proinde apparet, ista etiam Nomina recipere Genus suæ Terminationi conveniens, & in constructione eorum cum Adjectivis haberi rationem non alicujus ἐλλείψεως, sed Terminationis, & quod ex ea oritur, Generis. Nam si Ellipsis quædam statui posset in illis masculinæ terminationis & constructionis urbibus, occurreret eadem illa aliquando etiam in femininæ vel neutrius terminationis urbibus, & dici posset per eandem Ellipsin æque, *Roma vel Brundisium receptus*, ac *Croto*, quod nusquam tamen fit, & alienum foret ab omni ratione Grammatica. Similiter Nomina Urbium Neutrius formæ etiam Adjectiva & Participia ejusdem Generis sibi habent juncta. Livius II, 65. *Antium paucas circumsessum dies deditur*. Et III, 1. *Antio capto*; non *capta*. At ibidem mox, sed per Appositionem, *Antium, propinquam, opportunam, & maritimam Urbem, coloniam deduci posse*. Liquet hinc si occurreret *Antium capta*, fore illud expediendum per talis *Appositionis* Ellipsin; at quando dicitur *Antium captum*, *receptus Croto*, accipienda ea esse, ut per disertam Adjectivi & Substantivi Concordiam dicta. Sed &, quidni propria Nomina reciperent Adjectivum descriptionis, immo & distinctionis? Nam non omnia Adjectiva præferunt distinctionem. Quum dicitur *Narbo Marcius*, non significatur eo, esse & aliam istius nominis urbem, à qua isthoc Epitheto hæc distinguatur: sed simplici descriptione, eam, cum potuisset ab alio, fuisse à Marcio conditam. Sed tamen & Distinctionis Epitheta quidni conveniant nominibus Propriis, quando plures sunt, quibus unum illud nomen Proprium convenit? Sic utique *Alba Longa* Ascanii fuit dicta, non respectu omnium aliarum urbium, sed tantum aliarum *Albarum*, seu aliarum urbium, quæ item appellabantur *Alba*. Immo & in Propriis nominibus civium Romanorum Prænomen & nomen Gentilicium sunt vere Substantiva & Adjectiva. Veluti: *M. Tullius* significat illum *Marcum*, qui est ex gente *Tullia*, cum plures essent alii Marci in aliis gentibus. Est autem *Tullius* vere Adjectivum, & proinde dicitur *Tullius*, *Tullia*, *Tullium*. Verissima hæc sunt, & tamen Cl. Ursinus *Grammat. Instit. Sect.* VIII. seu To. II. p. 16. superiora quidem, quæ de Nominibus Propriis hic disputavi, probat, at postrema, quod nollem, rejicit. Fatetur ipse Nomina Gentilicia, *Tullius*, *Julius*, &c. esse Adjectiva, sed tamen cum Prænominibus juncta putat pro Substantivis accipienda, & per Appositionem explicanda, una hac ratione, quod *finis Prænominum sit distinguere homines ejusdem Gentis*, atque adeo *Gentili-*

modi, Genus Grammaticum habere non posse; nam, ut sæpe monuimus, si non essent Adjectiva nomina, Genus apud Grammaticos locum non haberet: si enim dicas; *Revereor patrem: Ne lædas hominem: Exclude canem*; non refert, cujus generis sit, interrogare, nisi addendum sit adjectivum. Hinc jam patebit, Genus in illis nominibus non esse quærendum, quæ Adjectivis conjungi non possunt: qualia sunt, *Ego*, *Tu*, *Sui*. (At vide, quæ disputavimus in contrarium supra 1, 2, 7. extr.) & hominum, & Deorum nomina propria: ut *Ego sum Hispanus*, scilicet, *homo:* vide in Ellipsi *Homo*. *Magna Tarentum*, scilicet, *urbs:* vide Ellipsin, *Urbs*, *Arbor*, *Fluvius*, *mensis*, &c.

Cau-

tilicium sit natura prius, cui postea Prænomen per modum Appositionis adjiciatur. At ratio hæc & falsa est, & nulla. Falsa, quia Prænomina sunt vere antiquiora Nominibus Gentiliciis, quæ inventa demum sunt, quando jam in Latio complures exoriebantur ejusdam Nominis Homines, quod antea unum modo erat singulis, ut apud Græcos, tum Hebræos, aliosque Populos, etiam Nostros Majores, sed quod Nomen tunc demum *Prænomen* cœpit dici, quum illud alterum addi jam cœpisset, quo ergo antiquius longe & *natura prius* fuit. Nulla porro est, quia, licet homo, qui nascitur in Gente Tullia, *Tullius* statim sit, & antequam *Marci* prænomen habeat, non inde tamen sequitur, vocem *Tullius* mutare suam naturam, quando dicitur *Marcus Tullius*, aut aliud quidpiam hæc significare, quam *Marcus ille, qui est Gentis Tulliæ.* Plane sicuti quando plures sunt ejusdem Nominis, ac Ego distinctionis gratia dico, *Zeno Eleates*, *Zeno Cittieus*, *Dio Syracusanus*, *Dio Prusæus* &c. certum est hæc ab Urbium Nominibus derivata vocabula esse plane Adjectiva, quæ ad Nomina illa Hominum tanquam ad sua Substantiva directe referantur. Et tamen illi Homines prius fuerunt *Eleatæ*, *Syracusani* &c. quam *Zenonis* aut *Dionis* nomine præditi. Immo si Pindarum dicam *Poetam Thebanum*, certum est, prius fuisse Thebanum, quam Poetam, & tamen concordia est illa Adjectivi & Substantivi. Multa sunt similia. Quocirca quum plures Romæ essent *Marci*, idcirco, ut apud Plautum in Trin. plures *Lesbonici* in una platea debebant describi, ut is, qui quærebatur, ostendi posset, ita & ex *Marcis* illis, ut cognoscerentur singuli, unus *Tulliæ*, alter *Juniæ*, &c. Gentium nominibus quoque designabantur.

Causa nunc est aperienda, quare nomina Propria nolint Adjectivis conjungi. Quod proprium & singulare est, sic à rebus cæteris separatur, ut nulli alii videatur posse conferri & comparari. Porro si comparari non potest, non admittit qualitatem aut quantitatem: non enim dicitur, *urbs parva*, nisi comparatione alius urbis. Si igitur velis conjungere cum Roma hoc nomen *Magna*, significas esse aliam Romam parvam, quod intelligi non potest. Dices igitur, *Roma est magna*, subaudi, *urbs*. Sic *Petrus est albus*, subaudi, *homo*, nam albus est, non quatenus Petrus, sed quatenus homo est. Scio Pseudosophistas nostri temporis aliter hæc disputare: sed ex ipso Aristotele discant se delirare, nos recte sentire: nam in prima Philosophia lib. 5. cap. 9. *Singularia*, inquit, *non suscipiunt determinationem, quia de pluribus non affirmantur:* & lib. 7. cap. 4. & ibidem cap. 15. sic ait: *Singularium non est demonstratio, neque definitio, ac proinde neque scientia:* ἀεὶ γάρ ἐςι πᾶς ὅρος καθόλε, id est, *semper enim est omnis definitio universalis.* Hebræi præterea notant, nomina Propria ideo non recipere articulos, quia satis per se nota sunt. Nec te moveat, quod *Athenas doctas* dicimus; *vestros Metellos; nostros Cicerones;* nam nulla pluralia verè dici possunt Propria: (12) nam Athenæ olim fuere multæ athenaides, hoc est,

(12) *Nam Athenæ &c.*] Nihili hæc sunt, licet temere satis ea admittat Ursinus *Sect.* III. *cap.* 10. p. 96. probans ceteroqui cap. 22. p. 229. & maxime *Sect.* VIII. *pag.* 15. & 16. quæ contra Sanctium paulo ante disputavi de Genere Nominum Propriorum, & adjectivo illis absque Ellipsi addito. *Athenæ* autem dictæ olim haud dubie ab Ἀκτὴ, *littus*, unde terra Ἀκτικὴ, sed dein faciliore pronunciatione Ἀττικὴ. Prius illud & antiquius occurrit in antiquissima inscriptione Arundeliani marmoris, ubi dicitur Regio a Cecrope appellata Cecropia, τὸ πρότερον καλεμένη Ἀκτικὴ ἀπὸ Ακταίε τῦ Ἀυτόχθονος, *prius appellata Actica ab Actæo Indigena.* Liquet hinc antiqua regionis appellatio, licet falsa detur ratio, quum Ἀκτικὴ illa olim etiam Ἀκτὴ fuerit dicta, quod ex Syncello, qui sua ex antiquioribus haurire solet Scriptoribus, discimus. Is ergo pag. 48. Ogygium Diluvium ait accidisse ἐν Ἀκτῇ, τῇ

eſt, olivæ, vel oliveta, quæ poſtea in unam urbem coaluerunt. Sic *Pariſii*, multi pæſi. Sic *Burgi*, multi Pyrgi, id eſt, turres. Sic patria mea *Brocæ*, quo nomine antiquitus dicebantur mapalia. Nec nomina Deorum propria dici debent, quum pro re, cui præſunt, inveniuntur: ut *dubio Marte: dura Tellus; ardens Veſta.*

τῇ νῦν Ἀττικῇ. Et pag. 50. Cecropem regnaviſſe τῆς τότε μὲν Ἀκτῆς, νῦν δὲ Ἀττικῆς, h. e. in regione, *quæ tunc quidem Acte* dicebatur, *nunc vero Attica* dicitur. Hinc ergo ipſa Urbs tandem, quum plures ejus terræ pagi aut oppidula in unam coaluiſſent πόλιν, *civitatem*, vocata eſt Ἀθῆναι pro Ἀκτῆναι. Vide etiam, quæ notavi ad Æliani Var. Hiſt. VI. 1. 14. Sed quæcunque fuerit ipſius Nominis origo, eſt utique proprium Urbis & Civitatis Nomen, cujus Grammaticum Genus ex Adjectivis cognoſcimus clariſſime, quippe quæ ſuam terminationem æque illi accommodant, ac Nominibus Appellativis. Propria autem quidni etiam pluralia eſſe poſſint? cum non tantum Singuli homines proprium habeant nomen, ſed & plures ſimul unius Familiæ nomen, ut *Metelli*, immo totius Civitatis, ut *Athenarum*, unde *Athenienſes*, *Thebarum*, unde *Thebani*, *Vejorum*, unde *Vejentes*, quæ ſunt utique Propria Civium cujuſque Urbis Nomina. Sed & Propria ipſarum Urbium & Hominum quoque ſingulorum Nomina non deſinunt eſſe Propria, licet exſiſtant tandem plures, qui pariter illud Nomen habeant. Quando autem plures exſiſtunt ejuſdem Nominis, tum recte illud in Plurali adhibetur, ut apud Plautum in Trinummo IV. 2. 74. *At enim multi Lesbonici ſunt hic, niſi nomen Patris dices, non monſtrare poſſum.* Nullum aliud erat illi, qui quærebatur, Proprium Nomen, quam *Lesbonicus*, & tamen plures erant ejuſdem Nominis, atque ideo recte in Plurali *multi* dicuntur eſſe *Lesbonici*. Quin & ſæpe Proprium Nomen non in Singulari modo, ſed & in Plurali, additum ſibi habet Adjectivum diſtinctionis gratia. Sic *Locri*, Urbes in Græcia & Italia ſic dictæ in Plurali & Maſculino, Epithetis eodem Genere & Numero additis, ab ſe invicem diſtinguuntur, æque ac in Singulari *Hippo Regius*, & *Hippo Diarrhytus*, in Africa, & paſſim *Syrtis Major* & *Minor*, ac in plurali *Syrtes*. Certe Græci & Latini olim a Nomine vere Proprio Pluralem Numerum adeo non abhorrere cenſuerunt, ut multis Urbibus dederint Proprium vere nomen, ſed Numeri tantum Pluralis, quod etiam conſtruunt ideo cum Adjectivis & Verbis pluralibus, in ſenſu, non illo, quem forte in origine ſua habuit id Nomen, ſed quo Unam & Certam Urbem proprie deſignavit.

CAP.

Cap. VIII.

De Declinatione.

Quid ſit Declinatio apud Grammaticos, melius jam uſu intelligitur, quam definitione explicatur. *Declinatio*, inquiunt, *eſt caſuum variatio.* Nos nullam poſuimus definitionem, contenti dixiſſe, ex differentiis nominis oriri declinationem. Varro I. de Analogia innumeras formas (1) *declinandi* proponit; ut à Terentio, Terentii: ab equo, equito: ab homine, homunculus: à capite, capitulum: ab homine, homines: à prudentia, prudens: ab ingenio, ingenioſus: à pugnando & currendo, pugiles & curſores. Hæc carptim ex Varrone: ſed rurſus Varro: *Vocabulorum*, inquit, *ut Homo, & Equus, Declinationum genera ſunt quatuor: unum nominandi, ut ab* equo, equile: *alterum caſuale, ut ab* equo, equum: *tertium augendi, ut ab* albo, albius; *quartum minuendi, ut à* ciſta, ciſtula. Et declinationum ordinem

(1) *Declinandi*] Antiquiſſimi Scriptores *Declinandi* & *Inclinandi* verba in ſenſu cujuſcunque derivationis adhibuerunt, non tantum, quando Caſus Obliqui nominum a Recto, ſed & quando perſonæ & tempora in Verbis ab ipſo Themate deducuntur: immo &, quando Nomina a verbis, Adverbia a Nominibus formantur. Gellius Noct. Att. II. 25. *Analogiam* dicit eſſe *ſimilium ſimilem Declinationem*, *Anomaliam* vero *inæqualitatem declinationum*, & exempla dein ex Varrone omnium Generum, quæ modo memoravi, profert Similiter III. 12. de voce *Biboſus* agens, nullum aliud eſſe ait, *quod ſimili inclinatu dicatur; non enim ſimile eſſe Vinoſus* &c. *quoniam à Vocabulis*, (h. e. Nominibus) *non a Verbis*, *inclinata ſint.* Sed & IV. 9. Nigidii Figuli verba exhibet, in quibus *inclinamentum* reperimus, certam Nominis Adjectivi formam ſignificans. Feſtus quoque, *Oſi ſunt ab Odio declinaſſe Antiquos*, ait: Diomedes lib. I. *Partes Orationis* dicit eſſe *Octo*, quarum *Quatuor*, in quibus eſt *Verbum*, *ſint Declinabiles.* Sed tamen jam illius & Chariſii ac Priſciani tempore *Declinatio* κατ' ἐξοχὴν notabat flexionem Nominis in ſuos Caſus, ut nunc plerumque accipitur.

nem alium ponit Varro, alium alii; & fortaſſe commodiorem, quam quo utimur. Sed in re levi noluimus eſſe moroſi; Priſciani rationem omnes fere ſequimur, qui à vocali genitivi ordinem declinationum exequitur. Pronominum verò declinationes conſtituere ineptum Grammaticorum eſt commentum: [Vide ſupra c. 2.] Sunt enim irregularia, quæ iſti vocant Pronomina; neque ad declinationum regulas fuerunt revocanda; neque quicquam ad analogiam faciunt, quemadmodum reliqua paradigmata.

CAP. IX.

Nulla eſſe nomina Heteroclita, aut Heterogenea. Nomina, quæ promiſcue in US & UM deſinunt.

IN anomalis reliquis ridiculi ſunt Grammatici, qui Centauros & Hermaphroditos effingunt; nullum enim nomen eſt, quod in plurali degeneret à ſingulari, aut in genere, aut in declinatione. *Cælum* plurali caret apud Latine loquentes, qui unicum cælum ſtatuebant. Planetarum circulos aut orbes vocat Cicero: ſed ſi neceſſe ſit *cælos* in plurali dicere, non propterea genus mutatur, quia *hic cælus* dicebant antiqui. *Cælum hoc*, inquit Chariſius, *quum ſit neutrum, etiam maſculine Veteres dixerunt: ut Ennius; Quem Cælus genuit.* Idem quoque *Cælos profundos.* Cicero lib. 9. Familiar. *quæſiturum putabat, an eſſet unum cælum, an innumerabilia.* Idem ſentiendum de *locus* & *jocus:* nam quo alio argumento credam aliquando fuiſſe in *um*, niſi quod in plurali etiam deſinant in *a?* Jam quis eſt tam hebes, qui non intelligat aliud eſſe *epulum* in ſingulari, aliud *epulæ* in plurali? Nos non diffitemur eſſe nomina, quæ altero numero, aut certis caſibus careant; ſed permixtionem aut generum, aut numerorum, non concedimus. Præclare mihi videtur ſentire Johannes Paſtrana, quum præcipit, omnia

omnia nomina in *us*, non ſignificantia vere marem aut fœminam, poſſe etiam terminari in *um*; ut *baculus*, *baculum*; *puteus*, *puteum*. Ego animi gratia aliqua collegi ex Varrone, Chariſio, Feſto, Nonio, quæ in utraque terminatione inveniantur; tu ſi erit otium, alia diligentius exquires. Abſinthius, acinus, angiportus, anfractus, Avernus, baculus, bacillus, baltheus, buxus, callus, calcaneus, candelabrus, capillus, carbaſus, carrus, caſeus, cibus, clivus, cælus, collus, corius, clypeus, crocus, cryſtallus, cubitus, culeus, dorſus, eventus, us. faſcinus, fenus, fimus, forus, fretus, gelus, vel gelu, genus, vel genu, intubus, jocus, locus, lectus, lucrus, lupinus, lutus, medimnus, modius, naſus, palatus, us, &, i, patibulus, hoc pelagus, peccatus, us, (1) peditus, pileus, pileolus, porrus, punctus, puteus, prætextus, us. raſtrus, reticulus, rictus, us. ſagus, ſenſus, us. ſexus, us. ſcutus, ſibilus, ſparus, ſtylus, ſtimulus, ſupparus, Tartarus, tergus, tignus, vallus, vultus, uterus, hoc vulgus: & plurima Græca, quæ in *Os* ſimul & *On* deſinunt, ut Cryſtallos, Gargaros, Dyndimos, Tympanos, Barbitos, Tartaros, Pergamos. „ [(2) Ita „ cingulus Ciceroni, cingulum Virgilio placuit.

(3) Sunt & aliter redundantia, ut hic, vel hæc *penus*,

(1) *Peditus*] Vitioſum hoc opinor. Nam quid eſt *Peditus* aut *Peditum*? Nuſquam id occurrere putem. Credo voluiſſe Sanctium *Pedatus*. Nam *Pedatu* reperimus apud Plautum in *Ciſtel.* at *Pedato* ex Catonis *Origg.* apud Nonium *Cap.* 1. §. 325. Alia & longe plura hujus varietatis exempla habet Voſſius de Anal. II. 20. & Urſinus *Tom.* I. *Sect.* III. c. 20. ſed maxime *Cap.* 24. *pag.* 212. &c.

(2) *Ita Cingulus &c.*] Multa alia à Voſſio collecta vide in *Lib. de Analogia*, I. 36. ſed & ſequentium Variationum plura exempla, *cap.* 35. & *lib.* II. *cap.* 20. & Urſinum Tom. I. Sect. III. cap. 23. pag. 283.

(3) *Sunt & aliter &c.*] Huc forſan pertinet etiam illud Terentii *Adelph.* V. 3, 55. *Cum primo lucu ibo hinc.* Ubi Donatus: *Veteres dicebant Lucum pro Luce, pro Sole ponentes.* Et dein, *Veteres Maſculino Genere dicebant Lucem.* Poſterius hoc ex Veteribus probat Georg. Fabricius ad h. l. in quo ipſo

nus, i, & *penus*, us, hoc *penum*, i, *penus*, *oris*, *penu*, u. *Jugerum*, *jugeri*; *juger*, is. *Plebs*, is, *plebes*, ei, *adipes*, *adeps*, *sepes*, *seps*, *trabes*, *trabs*. *Delicium*, ii, *delicia*, æ, *Margaritum*, *hæc margarita*. *Cavillum*, *hæc cavilla*. *Mendum*, *hæc menda*. *Balneum*, *balineum*, *hæc balnea*. *Cingulum*, *hæc cingula*. *Labruscum*, *hæc labrusca*. *Tapetum*[1], *tapes*, *etis* : *tapete*, *is*. *Gausapum*, *hoc gausape* indecl. *Prænestis*, *hoc Præneste* indecl. *Soractes*, *hoc Soracte* indecl. *Tonitrus*. *tonitrum*, *hoc tonitru*. *Gelus*, *hoc gelu*. *Genus*, *hoc genu*. *hoc rete*, *hic retis*.

ipso ex Veteri MSto profert *cum primo luci*, quod & Bembus probat ac præfert. Sed & Plautus *Aul.* IV. 10, 18. *Luce claro*, & Cistell. II, 1. 49. *Cum primo luci cras nisi ambo occidero*. Ceterum eadem declinatione, qua *Lucu*, licet diverso Genere, dixerunt Veteres quoque *Noctu multa*, *Noctu concubia*. Vide Macrobium *Saturn.* I. 4. Sed & sine dubio eadem est ratio τῶν *Diu*, & *Interdiu*, quæ iti dem videntur Ablativi à *Dius* pro *Dies*. Hinc antiquissimi dixerunt etiam *Interdius* pro *Interdiu*: Vide Plautum Asin. III, 3. 9. *Ut largus est opera nocturna: Nunc est negotiosus interdius*. Aulul. I. 1. 33. *Pervigilat noctes totas, tum autem interdius Quasi claudus sutor domi sedet totos dies*. & Mostell. II. 2. 14. *Sed quid hoc? occlusa janua est interdius*. Ubi hoc tanquam Adverbium adhibetur, licet revera sit Nominativus, æque ac *Perdius & Pernox* apud Gellium II, 1. Negat hoc quidem Gronovius Pater ad Livium XXIX, 14. Sed quid obstat, quo minus vere Nominativi fuerint *Dius* & *Interdius*, & Ablativi *Diu* & *interdiu*, atque illi Nominativi pro Adverbio fuerint adhibiti, æque ac *Nox*. Plaut. Asin. III, 3, 7. *Nox, si voles, manebo*, h. e. noctu, per noctem. Rud. II. 4, 4. *accipiam hospitio, si nox venis*. Sed & diserte Gellius in deperdito Libro VIII. cap. 1. docuit XV. Viros in XII. Tabulis *Nox* dixisse pro *Noctu*. Similiter *Nudius* esse Nominativum ex Epithetis *tertius*, *quartus*, &c. est manifestissimum, & tamen ut Adverbium aliis locutionibus jungitur. Dicitur autem contracte quasi *Novidius*, seu *Novudius*, eodem modo, quo *Nuper*, quasi *Noviper*. Solet porro *Novus* etiam de præterito adhiberi tempore, ut vel ex hoc ipso *Nuper* liquet, & ex *Novissimus* ac *Novissime*. Sallust. Catil. 33. *sæpe ac novissime memoria nostra*. Jug. 19. *Fines Carthaginiensium, quos novissime habuerant*. Certe hæc derivatio longe mihi videtur verisimilior, quam quæ est Viror. Doctissimorum, Vossii in Etymol. v. *Dies*, & Gronovii d. l. Volunt Hi *Nudius tertius* dici contracte pro *Nunc dies tertius*, vel *Nunc diust* (pro *dies est*) *tertius*, eaque *cum sæpissime conjun-geren-*

tis. (4) *Emblema*, *emblematum*. Sic *toreuma* & similia. *Quies*,

gerentur, cohæsisse, & in unam coaluisse vocem. At rarius solet in Lingua Lat. N. ante consonas elidi, sed addi potius solet & interponi: deinde non tantum dicitur *Nudius tertius*, sed & *Nudius quartus*, *quintus*, *sextus* V. Plaut. Mostell. IV, 2, 41. & Trin. III, 2. 101. Immo & *Nudius tertius decimus* apud Ciceron. Philipp. V. 1. Hæc autem declarant non unam vocem ex diversis frequenti usu coalitam, sed certam Nominativi Substantivi cum variis Adjectivis in eodem casu constructionem, verum adverbii in modum adhibitam.

(4) *Emblema*, *Emblematum*] Illud Græcæ, hoc Latinæ est formæ, cujus casus plurales frequentiori in usu fuere apud antiquissimos, ut dicerent etiam *emblematorum*, *emblematis*. Nonius Marc. peculiare caput scripsit *de mutata declinatione*, (debuisset potius appellasse *de varia declinatione*) in quo reperias *Poëmatorum non bonorum* ex Afranio, & *Neque scriptum in Poëmatis* ex Plauto. Disertius & uberius hanc formam asseruit Charisius *lib.* I. cujus verba tum Manutius ad Cicer. *Famil.* XVI. 21. ubi & is eodem modo ait, *in exscribendis hypomnematis:* tum Vossius *de Anal.* II. 14. retulere; idcirco hic ea repetere nihil attinet. Heic vero addendum, illam Græcæ linguæ formam à Latinis non modo in illam Secundæ, ut dicitur, Declinationis terminationem aliquando translatam, sed & in aliam Primæ. Sic enim à τὸ σχῆμα dixerunt etiam *schema*, *mæ*. Sueton. *Tiber.* c. 43. *Ne cui in opera edenda exemplar imperatæ schemæ deesset.* Ubi Vide Torrent. qui plura adfert ejus generis. Præterea frequens hoc fuit Latinis, ut in vocabulis ex Græca lingua sumptis formam seu declinationem imprimis variarent. Sic promiscue *hebdomas*, & *hebdomada* passim, sic *Croton*, & *Crotona* Frontin. III. 6. 4. *Salamis*, & *Salamina* Justin. II. 7. *Ptolemais*, & *Ptolemaida* Sulpic. Sev. lib. II. aliaque innumera usurpaverunt veteres. V. Th. Munkerum in *Dissert.* Hygino præmissa, alia & quam plurima exempla adferentem. Immo vero mutaverunt aliquando simul declinationem, numerum, & genus. Veluti urbs Lydiæ τὰ Θυάτειρα Græcis, unde Apocal. c. 1. ἄγγελος τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας. At apud Liv. XXXVII. 44. *Legati ab Thyatira venerunt.* Sic & Τιγρανόκερτα πόλις Ἀρμενίας, οὐδετέρως, ait Stephanus, h. e. *Tigranocerta urbs Armeniæ*, *neutro* genere, plurali scilicet. At Frontin. II. 1. 14. & II. 2. 4. *in Armenia majore apud Tigranocertam.* Sed & ipsi Græci hoc modo in suis nominibus variasse reperiuntur. Ita enim in sacra quoque Scriptura iisdem in locis simul ἡ Λύστρα & τὰ Λύστρα occurrunt. Actor. XIV. 6. κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις Λυκαονίας, Λύστραν καὶ Δέρβην, Mox v. 8. καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις. Sic XVI. v. 1. κατήντησε εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν, at v. 2. ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις, Nihil ergo mirum, si in eorum vocabulis similia sibi permiserunt Latini, qui tamen

E etiam

Quies, etis, quies, ei, sic *requies.* Alia sub uno fine, secundæ vel quartæ: *Acus, Arcus, Cornus, Laurus, Pinus, Specus, Quercus, Ficus, Lacus, Colus, Domus, Fastus, Jussus, Prætextus, Eventus.* Alia sunt primæ vel quintæ; ut *Avaritia, Avarities:* sic *barbaries, blandities, durities, materies, maceries, malities, mundities, nigrities, notities, nequities, pigrities, segnities, scabrities, spurcities.* Sunt & adjectiva redundantia; ut *Inermis, inermus:* sic *enervus, hilarus, imbecillus, effrenis, exanimis, acclivis, insomnis, gracilus, bijugus, quadrijugus: violens, violentus: opulens, opulentus:* & multa in *er*, ut *hic October, hic* & *hæc Octobris,* & *hoc Octobre.* Sic *acer, alacer, celer, celeber, campester, equester, pedester, paluster, saluber, silvester, volucer, September,* &c.

etiam in suis eadem sunt ausi. Etenim oppidum illud, quod portus vicem Romanis præbuit, dictum fuit *Ostia, æ,* & *Ostia, orum,* de quo vide Gronovium Patrem ad Livium, IX. 19.

CAP. X.

De nominibus Diminutis.

OMNIA nominis accidentia erant jam explicata, nisi alia *Declinationum* genera restarent, quæ alio nomine derivata vocantur, quarum plura sunt genera: Sed nos ea tantum persequimur, quæ a grammaticis ignorantur; ea sunt *Diminuta, possessiva, Comparata, Superlata.* Nunc de *Diminutis,* & *Comparatorum* derivatione; reliqua in constructione prosequemur. *Diminutio,* inquit Fabius lib. 1. cap. 6. *Genus tantum detegit:* quasi dicat; quoties dubitaveris de Genere, (nam Declinationem non ostendunt diminuta) occurras licet ad Diminuta: nam *funis* masculinum esse, *funiculus* ostendit. Cum hæc regula verissima sit, nugis tamen armatus Laurentius Valla, illam evertere lib. 1. cap. 5. conatur: adducit enim multa Di-

Diminuta, quæ ab origine videantur in genere discordare. Illum ego suis exemplis jugulabo, & omnia insuper Diminuta sui primigenii significationem conservare ostendam, *Pes*, *dis*, pro vestigio, & pro capitis vermiculo capitur; ab utroque significatu fit *pediculus*; nam *pedunculus*, & *pediolus* barbara sunt. *Pedis* in recto declinat Nonius. A *Cuccus* fit *cucculus*, à *Cicera*, *cicercula*, non à *Cicer*, ut ille somniat. Ab *auris* pro ipsa cartilagine, teste Cicerone & Cæsare, *auricula*. (1) *Acicula* in usu non est, quam ille ab *acu* deducit. A *terebro*, *terebellum*; ut à *terebra*, *terebella*. Sæpe tamen auctores formare solent diminuta per quandam similitudinem, ut *avunculus*, quasi parvus avus, auctore Festo, & Paulo Jurisconsulto: ita *murenula* pro monili picturato, & *musculus* pro parte corporis, quæ etiam *piscis* dicitur, Hispane *Murezillo*, quasi parvus mus; inde *Morcillo*. *Geniculum* pro nodo in herbis. *Jugulum* pro osse in pectore in modum *jugi*. *Cuniculus* quasi parvus *cuneus*, quia terram perforat. (2) *Ranunculus* non est parva *rana*, sed quod Hispane dicimus *ra-*

(1) *Acicula in usu &c.*] Memorat tamen illud, tanquam si in usu esset, Priscianus. Et sane ἀναλόγως deducitur ab *acu*, non repugnante nec forma, nec genere, nec significatione. At de *Aculeo* quid dicemus? quod æque Grammaticorum Veterum, Prisciani & Probi, auctoritas derivari jubet per diminutionem ab *Acus*. Colligendum ergo hinc, etiam τὸ *acus* inter exempla variatæ declinationis, de quibus *sup. cap.* referendum, & dixisse veteres *hic acus*, *i*, & *hæc acus*, *us*. At Vossius *de Analogia* II. 29. aliter hunc nodum secat, non solvit; nam rationem nullam addit, dum simpliciter *Aculeus* ait *Denominativum est*, *non Diminutivum*. Neque tamen *seq. cap.* inter *Denominativa* hanc formam, sed illo ipso in Capite inter *Diminutorum* terminationes, memorat. An voluit *Aculeum* esse aliquid Acui simile? Sed revera est Diminutivum. Nam ita & *Equuleus* proprie parvus est equus, seu pullus Equi. Obsequens *cap.* 83. *Equuleus cum quinque pedibus natus*. Et Cicero sæpius. Sic *Hinnuleus*, Cervi, Horat. Od. I. 23. & Scrib. Largus Comp. 13. Sic ergo & *Aculeus* parva est acus, quam apes & similia habent insecta.

(2) *Ranunculus non est parva rana*] Immo vero est. Cic. *Famil.* VII. 18. *Ulubris honoris mei causa vim*

ranaquajo; nam à rana, ranula fit: neque *anguilla*, ab anguis, sed *anguiculus*. Nec etiam accedo Sosipatro Charisio, (3) qui à glande deducit *glandulam*; & à pane *pa-*

vim maximam ranunculorum se commosse constabat. Festus in *Cyprio*: *Paludem demonstrat, in qua nascuntur pisces, similes ranunculis*. Confitendum itaque forsan cum Vossio de Analog. II. 29. recedere &hoc & pauca alia Diminutiva à genere sui primitivi. Sic uti etiam facere videtur *tabernaculum*, si à *taberna* descendit, & parvam tabernam, ut erant castrenses respectu urbanarum, significat. Sic *conventiculum* à conventu, *senaculum* à senatu quasi *senaticulum*. Sed tamen quia hujus formæ vocabula pleraque omnia a Verbis, non à Nominibus, formantur, Veluti, *piaculum*, *gubernaculum*, *spectaculum*, *curriculum*, *vehiculum*, *jaculum*, *speculum*, *ferculum* &c. nihil argumenti ex iis contra generalem hanc regulam Diminutivorum ab aliis Nominibus descendentium elici potest. Propter quam regulam, & quia in *ranunculus* repugnat huic diminutioni ab *rana* etiam forma, dicendum forsan ranas appellatas à veteribus etiam *ranones*: eam certe formam primitivi requirere videtur *ranunculus*. At τὸ *anguilla*, quo minus ab *anguis* primitus deducatur, nihil obstat: Nec significatio, non magis, quam *catulus*, quod ab uno animali per diminutionem formatum, pluribus tamen tribuitur: Nec Genus, siquidem etiam feminine usurpatur *Anguis*: Nec ἀναλογία formationis, nam ut *lapillus* à lapis, sic *anguilla* ab anguis. Sed Priscianus *lib.* 3. *extr*. Denominativis illud, non Diminutivis adscripsit; quod & Varro fecisse videtur, dum appellatam tradit, *quod angui similis sit*. Caninius à Græco ἔγχελυς deducit, referente, sed nihil affirmante, Vossio. Ego vero nullus dubito, τὸ *anguilla* esse originis Latinæ ab *anguis*, ut modo ostendi. Sed &, ut ab *ovibus* & *suibus* dicitur *ovilla* & *suilla* per diminutionem pro *ovina* & *suina* caro: sic ab *anguis* est *anguineus*, & *anguinus*, *a*, *um*, & hinc jam eadem ratione esse utique potest *anguilla* in genere feminino, scil. bestiola. Plane sicuti statim *pistrilla* recte deducitur à *pistrina*. Hoc enim prorsus voluit Sanctius, non ut *pistrina fieret à pistrilla*, quemadmodum perperam editur. Est autem & hoc Adjectivæ naturæ, & intelligitur *taberna*, ut ex Donati verbis patet.

(3) *Qui a Glande &c.*] Voluit Sanctius *a Glandio*. Nam tum demum discrepantis Generis in Diminutione hoc erit exemplum. Sed & diserte ita Sosipater Charisius, ex quo exempla hæc profert, ut ea refutet. Vide Edit. Putschii *pag*. 24. Denique quare à *glande* formari nollet *glandulam*, nulla profecto dari posset causa, nisi forte, quod recesserit aliquantum à *glandis* prima significatione. Atqui & *glandem* recepisse illam *glandulæ*, non modo ex diminuto hoc patet, sed & ex de-

pastillum, & pistrillam à *pistrino*; nam *pistrina* fit a pistrilla. ,, [Terent. Adel. A. 4. Scen. 2. *Apud ipsum la-* ,, *cum est pistrilla.* Ubi Donat. *Veteres absolute dicebant* ,, Pistrinam, *ut* Sutrinam, Medicinam, *ad* Tabernam ,, *referentes; nam* Pistrino Pistrilla *non convenit. Et si-* ,, *mulata diminutiva diversa sunt a genere nominum primæ* ,, *positionis*, ut Rana ranunculus, Scutum scutella, Ca- ,, nis canicula. Hæc Donatus; qui *simulata*, non vera ,, *Diminutiva* vocat, quæ à primitivorum genere dif- ,, ferunt.] Vulgo habentur diminuta *paxillus*, *taxillus*, *axilla*; sed magno cum errore, teste Cicerone de Perfect. orat. nam *paxillus* integrum est, *palus*conscissum. (4) Sic *talus* à taxillo, & *ala* ab axilla, *velum* à vexillo.

denominativo *glandium*. Et quidni olim significaverit etiam res in carne suilla similes aliqua ex parte glandibus, cum & in re militari globulos iisdem similes denotet. Sall. Jug. 57. *Pars eminus glande aut lapidibus pugnare.* Liv. XXXVIII. 29. *ne flexa habena volutetur in jactu glans.* Paulo ante hanc glandem vocaverat *saxa globosa*. *Pastillus* vero etiam Festus, ut *diminutivum*, *à pane* deducit, & interpretatur esse *formam panis parvi*. Et assentiri videtur Vossius. Sed profecto & hoc est adjectivi generis, formatum à *pastinus*, h. e. pascendo aptus, unde dicitur & *pastillus* & *pastillum*. In priore intelligitur panis vel globus, in posteriore libum. De pistrilla jam egimus in superiori animadversione. *Scutella* autem non derivatur à *scutum*, ut vult Donatus & Alii, sed vel à *scuta*, quod Veteres etiam dixisse ex Lucilio probat Priscianus, *lib.* 3. *extr.* vel potius propter quantitatem primæ syllabæ, quæ brevis est, à *scutra*, quod notat discum, lancem, ex Græco Χύτρα. Vide omnino Salmasium ad Vopiscum *Carino cap.* 20. Hinc *scutella*, ut *mitella* à mitra, *capella* à capra &c. Porro *Canis* utriusque fuit Generis, atque ideo recte inde, & salva Diminutorum regula, deducitur Femininum *Canicula*. Vide Vossium Analog. II. 29. pag. 382, 383.

(4) *Sic talus à taxillo*] Sicuti *palus* contracte dicitur pro *paxillus*, & hoc est à *pago*, ut dicebant antiquissimi pro *pango*, non à Græco πάσσαλος, ut vult Vossius in *Mala:* sic *talus* ex *taxillus* contractum est, & hoc à *tago*, pro quo posteriores *tango* dixerunt. Similiter *ala* ab *axilla*, hoc autem ab *ago*, unde *axit*, quod *pro egerit antiquos dixisse* tradit Festus in *Axitiosi*. Ex quo patet etiam *axillæ* vocabulum perperam à Vossio deduci vel ex Græco, vel ex Hebræo sermone. Nam alis *agunt*, h. e. movent, propellunt, corpus suum volucres. Eadem

lo, Nomina quæ à verbis ducuntur, diminuta dici non de-

porro analogia habemus à *vebo vexi*, *vexillum* & denique *velum*, immo &, ut ego quidem arbitror, à *figo*, *fixi*, *fixillum*, contracte *filum*, quippe quo conseritur & configitur vestimentum: unde *exfilatum* Festo est idem quod *exser tum*. Immo à *figo*, *fixi*, habemus etiam *fibula* & *fixula*, quod posterius olim pro *fibula* fuit usurpatum teste Festo. Quidni ergo & *fixulum*, unde proxime *fixillum*, & ita dein *filum*? Indubiam hanc puto *fili* originem, sed quam non animadverterunt Veteres Recentioresque, quornm illi ab *bilum* vel *pilus*, hi à Gr. πιλέω h. e. *denso*, derivarunt. Et similiter erraverunt iidem, mea quidem sententia, dum *Paulus* vel à παῦρος, vel à φαῦλος, vel à *parum*, vel à *parvus* deduxerunt, & inde porro *pauxillus*: cum hoc fuerit antiquius, & proinde Plauto frequentatum, originemque dederit τῷ *Paulus*, eadem superioribus ratione, sicuti eam acceperat a *paucus*. Denique eodem modo putem etiam prænomen *Aulus* dictum brevius pro *Auxillus*, bene ominata significatione ab *augeo*, *auxi*; certe *aula*, pro quo posteriores maluere *olla*, venit ab *auxilla*. Hoc enim antiquis in usu fuisse ex Festo & Glossis Pythœi patet, sed male tanquam diminutum τῷ *olla* explicatur quum haud dubie sit ab *augendo*, quod cibo, & ita satietate, augeat homines. Adde his omnibus tandem *mala*, quod ex *maxilla*, & hoc a *Mando* recte formavit Jul. C. Scaliger, & *tela*, quod pro *texilla*, ut hoc à *texo*, dictum, nullus dubitem. Imo & à *quasillus*, *quasillum*, *qualus*, *qualum*, & ita pene censeam etiam a *pusillus* descendere *pullus*, vel, ut olim, quando formata sunt vocabula, & quando non geminarunt literas, dixere, *pulus*, quod præcipue usurpatur de pusillis equuleis, aviculis, & stolonibus arborum. Nolim tamen prorsus repugnare ei, qui τὸ *pullus* derivare malit à Græco, πῶλος. Sunt &, qui a *puellus* deducunt, scil. eadem contractione, qua etiam pro *pueri* reperiuntur Veteres aliquando dixisse *puri*. Neque sane absurde & illud. Ut adeo incertus hæream de hujus quidem vocabuli vera origine, quæ varia esse potest. Ceterum ea ratione, qua *qualus* à *quasillus* deducebam. *pilum* quoque & *pila* à *pisillum* & *pisilla* formata sunt, & hæc ab antiquo *Pisere*, pro quo postea dixerunt *Pinsere*. Nam *Pila* erat proprie Vas, in quo pinsebatur & tundebatur frumentum, *Pilum* vero ipsum instrumentum erat, quo tundebatur. Plinius *Nat. Hist.* XVIII. 10. *Etruriam* ait *pisere spicam farris tosti pilo præferrato*. Et ibidem. *Triticum sole siccatum pilo repetere*. Festus in v. *Muries*. *Sal in pila tunsum*. Plinius XIX. 8. *Semine paululum in pila pulsato*. Ubi Vide Harduinum, & adde Vossii Etymologicum. Hæc porro omnia Diminutorum habent formam, sed quæ vel à Verbis sunt formata, vel à primitivis nominibus, quæ dudum interierunt.

debent, ut *ſpectaculum*, *umbraculum.* Sic *novacula*, à novando: (5) *macula* à maculando: (6) *baculus* & *baculum*

(5) *Macula a maculando*] Immo vero *maculare* dictum à *macula*, quod videri poſſit Hebraicæ originis. Nam ea in lingua מעל ſignificat *peccavit*. Solet autem ע in C tranſire: ſic à עורב *Corvus*, à עור *Corium*. Eſt autem *macula* labes & vitium quacunque in re, etiam in animo. Hinc Terent. *Adelph.* avaritiam primo *vitium* commune ſenum, dein *maculam* vocat. Id autem malim, quam cum Voſſio de *Analogia* II. 29. derivare *maculam* à כחל quod ait eſſe *maculavit*, ſed quod potius eſt *miſcuit*, præterquam quod litera ח in C mutari non ſoleat. Sed tamen, ut dicam, quod ſentio, putem deſcendere hanc vocem potius à Gr. μιαίνω, pro quo vetuſtiſſimi dixere μιάω, ſicuti βάω pro βαίνω, φάω pro φαίνω, χάω pro χαίνω &c. Significat autem illud *maculo*, idque omni modo, veluti quando quid colore inficitur, ſordibus conſpurcatur, vitiis & flagitiis contaminatur. Inde vero, eliſa litera I, habemus *macula*, eadem prorſus ratione, qua mox à βαίνω ſeu βάω *baculus* tandem, à φαίνω ſeu φάω *facula*, deducemus.

(6) *Baculus & baculum a batuendo*] Si illa eſſet hujus vocabuli origo, ejus, credo equidem, major fuiſſet habita ratio in proſodia, & proinde primam haberet productam. Quapropter quum ſecus ſe res habeat, putem potius peregrinæ eſſe originis, derivandumque à βάω, *gradior*, *incedo*, unde & βάκτρον, quod *ſcipionem* ſignificat, quo in incedendo utimur & adjuvamur, h. e. *baculum*; quæ vox proinde ejuſdem videtur eſſe originis. Quid vero? ſi eadem ratione hinc porro deducamus *vacillo*, quaſi ita dictum, ut notet incedere cum baculo, baculo uti, niti, & juvari, ut ſolent, qui per ſe minus firmo greſſu incedunt. Sed tamen malim Ego τὸ *Vacillo* derivare a *Vaco*, quia minus ſtabile eſt, & ideo vacillat, quod pondere juſto vacat, veluti Naves Vacuæ. Certe poſterius hoc prætulerim, licet prius illud auctoritate Nonii *Cap.* I. §. 48. nitatur: Vide & Voſſii Etymol. Ceterum Analogia *Baculi* ſic derivati ex ſimilibus manifeſta. Sic enim & à φάω *Facula*, non quidem proximam, ſed tamen primam, originem ducit. *Poculum* ab antiquo πόω *bibo*: *Diluculum* a *diluo*. Nam ſimplex *luo* certam originem dat, ut *lumini*, ſic & *luci*, unde deinceps *luculentus* oritur. Immo vero hinc jam patet quoque vera etymologia vocis *Suculæ*, pro ſtellis hyadibus, quæ adeo quæſita, & adeo non reperta eſt à priſcis & recentioribus. Neque enim, ut erravere ipſi, tum Cicero lib. 2. *de Nat. D.* tum ejus libertus Tiro Tullius apud Gell. XIII. 9. imperitiæ arguentes in eo Latinos ſuos, à *ſuibus*, neque etiam ab *hyadibus* primo quaſi *ſyades*, & dein *ſuculæ*, ut Gellius, nec denique à *ſucco*, ut Servius & alii, (V. Martin. in *Hyades*) formatum eſt olim hoc-

lum à batuendo, à quibus *bacillus*, & *bacillum*. Sic *curriculum*, *amiculum*, *conventiculum*, *vehiculum*, *ridiculus*. Charisius (7) *curriculus* à parvo curru deducit, *curriculum* autem à verbo pro ſpatio ad currendum, aut ipſo currendi officio. Nomina in *aſter* male vocat Valla diminuta per qnandam ſimilitudinem; mihi ſignificant (8) incrementum cum quadam irriſione; nam quod Hiſpani dicimus, Sordazo, Truhanazo, Pinazo, Calvazo, Latinè dicitur, *Surdaſter*, *paraſitaſter*, *pinaſter*, *recalvaſter*. Neque obſtat, quod Terentius dixit; *Paraſitaſter parvulus:* nam alterum ætatis eſt, alterum officii. Fallitur item Valla, cum credit diminutis non poſſe addi diminutionem; Cicero enim Præf. Paradox. dixit, *minutis interrogatiunculis*. Terent. Andr. 2. 2. 32. (9) *piſciculos minutos*. Plinius, *oſſicula parva*. Cæſ. *naviculam parvam*. Valer. Max. 8, 8. ext. 1. *Cum parvulis filiolis ludens*. Cicero de Natura Deorum: *Itaque cum piſciculi par-*

hocce vocabulum, ſed ab illo ipſo ὕω, quod eſt *pluo*, unde & ὑάδες Græcis, quia pluviam portendebant, aſpiratione Verbi, quod ſæpiſſime fit, (Vide Gell. d. l.) mutata in S. Ita ergo ab ὕω *Suculæ* analogice formatur, ut *Poculum* a πόω, *Baculum* a Βάω, *Curriculum* &c.

(7) *Curriculus a parvo curru*] Sic & Feſtus, qui ait *Curriculus diminutivum eſt à curru*. Hinc *curriculo bijugi* apud Suetonium in *Calig*. 19.

(8) *Incrementum cum quadam irriſione*] Immo potius *imitamentum cum irriſione aut diminutione quadam, vel etiam ſine iis*. Nam quem *paraſitaſtrum* dicis, eum ſignificas imitari quidem velle paraſitos, ſed tamen artis paraſiticæ numeros non abſolvere, nec haberi poſſe pro perfecto paraſito. Sic *ſurdaſter* ſignificat hominem non prorſus aut cum incremento ſurdum, ſed ſurdo quaſi affinem & proximum. Accedit quod hæc forma ejuſdem videtur indolis, originis, & ſignificationis, cujus Græca ſunt verba, Λεσβιάζειν, & ſimilia, quæ certe imitationem potiſſimum notant. Atque ita quo ſenſu Græci dixerunt Λεσβιάζειν, Latini dicerent *Lesbiaſter*. Vide & Voſſium de *Anal*. II. 29. & Cæſ. Scaligerum de *Cauſis* L. L. *cap*. 95.

(9) *Piſciculos minutos*] Adde Plaut. Capt. V. 3. *Quadrimulum parvulum*. Curcul. IV. 2. *Puella parvola*. Pſeud. II. 4. *libellus pauxillulus*. Ter. Eun. I. 2. 28. *parvulam puellam*.

parvi in concham innataverint. Martial. *Ne munuſcula parva, nec minora.*

Cap. XI.

De formatione Comparativorum & Superlativorum. Nomina ſubſtantiva non habent gradus comparationis. Verba itidem non comparantur, ut neque Particulæ.

Subſtantia, inquit Ariſtoles, *non recipit magis & minus.* Idem agens de Qualitate, *Suſcipiunt* (inquit) *Qualia magis & minus.* Ex his verbis colligimus, Comparativa non poſſe trahi à nominibus Subſtantivis: unde falluntur, qui hæc nomina, *ſenex, juvenis, adoleſcens, infans*, Subſtantiva credunt, cum ſint omnino Adjectiva. Nec obſtat, quod Plautus à *Pœnus* fecit *Pœnior;* (1) non enim ibi ſubſtantiam, ſed calliditatem voluit ſignificare; quaſi dicat, *callidior:* Pœni enim habiti ſunt callidiſſimi. Sic qui dixit *Neronior* à *Nerone*, crudelitatem ſignificavit. Nec à verbis poſſunt creari Comparativa; quia verbum eſt veluti forma orationis, nec re-

(1) *Non enim ibi ſubſtantiam &c.*] Verum quidem, habitos Pœnos pro callidiſſimis & fallacibus, unde *Punica fides* proverbio notata: ſed tamen *Pœnior* apud Plaut. *Pœn.* V. 2. 31. proxime & directe ſubſtantiam Pœni, vel qualitatem veram Pœni, calliditatem vero non, niſi tacite & per ambages forſan, ſignificat, ſiquidem rogatus ſimpliciter, an ſciret Punice, reſpondet, *nullus me eſt hodie Pœnus Pœnior*, h. e. qui magis habeat omnia requiſita ad conſtituendum Pœnum, qui rectius appellari poſſit Pœnus, non tam propter calliditatem ingenii, quam peritiam linguæ. Præterea ex aliis etiam ſubſtantivis, aut ſubſtantive ſumptis, formati aliquando, ſed plerumque per jocum, & mutata aliquantulum, vel flexa in Comparationem, ſignificatione, Comparativi & Superlativi. Vide exempla apud Vechnerum *Hellenolex.* I. 5. & Voſſium *de Anal.* II. 22. Immo etiam ex ipſis Superlativis, veluti *proximior, poſtremiſſimus.* Vide Voſſ. *ibid. cap.* 26. Quidni ergo & a *Pœnus*, Punicum hominem denotante, inprimis quum *Pœnus* & *Pœnior* revera ſint Adjectiva, ſub quibus intelligitur Homo, æque ac ſub *Græcus* & *Latinus?*

recipit comparationem, nisi addito adverbio: ut, *currit, magis currit.* Nescio igitur, quid moverit aliquos, ut à *potior*, & *detero*, Verbis, formaverint *potior*, *potissimus*, & *deterior*, *deterrimus*, cum ad manum essent *potis* & *deter*, Nomina. Nec à particulis possunt creari; ut ab *extra*, *exterior*; (2) ab *ultra*, *ulterior*. An obscura sunt no-

(2) *Ab ultra ulterior*] Observanda sunt etiam Superlativa horum vocabulorum seu Nominum, quorum nonnulla duplicem habent terminationem, REMUS & UMUS, seu, ut postea dixere, IMUS, omnia vero habent hanc postremam. Nam ab *exterus*, *exterior*, est *extremus* & *extimus*. Festus. *Extimum extremum significat, ita ut intimo sit contrarium.* Plautus *Trucul.* In fragmentis, *Extimus sum factus à vobis.* Gell. III. 10. *Poli axem extimum tangunt.* Cic. *Somn. Scip.* c. 4. *Extimus circulus.* Sic porro dicitur *intimus*, *ultimus*, *citimus*, *infimus*, *supremus* & *summus* contracte pro *supumus*. Sic denique *postremus* & *postumus*. Ultimum hocce non intellexere multi tum veterum, tum recentiorum. Scilicet imponebatur hoc nomen sæpe infantibus, ut Proprium; hi autem dicebantur *Primi*, *Quincti*, *Sexti*, *Decimi*, *Postumi*, respectu non matrum, sed patrum à quibus isto ordine erant geniti. Jam vero, Quia vix quisquam vivus, & vitam longius producere sperans, filium recens natum appellare certa ratione poterat *Postumum*, h. e. postremum, quum sicuti hoc anno istum, ita sequenti alium posset suscipere; atque adeo Quia illud nomen ista de causa vix unquam ulli imponebatur, & vix imponi poterat, nisi ei, qui post mortem patris sui editus esset, quippe jam Postremus sine controversia istius hominis filius; Hinc ortum, ut Grammatici, etiam Veteres, putarint, hoc vocabulum proprie significare eum, qui post mortem patris, seu *post humatum* patrem, esset natus; quin immo ex his vocabulis illud compositum tradiderint, & ita tandem etiam cum aspiratione scripserint. At vero refelluntur hi, quod ad orthographiam, uno jam consensu omnium eruditorum, tum scriptura antiquissimorum codicum, sed maxime marmorum & nummorum, in quibus omnibus sine H. scribitur, non hæc tantum Vox, sed & Gentis *Postumiæ* Nomen inde formatum. Quod vero ad etymon & significationem, refutantur ipsa forma, quæ manifesto est Superlativi; ut ex aliis omnibus modo memoratis patet. Nam profecto quum hujus generis vocabula omnia habeant eam Superlativi formam, & ceteroqui solum *posterus*, si *postumus* non sit ejus Superlativum, eam non haberet, quid caussæ, quare hanc, illis plane convenientem, illis tamen accensere nolis; inprimis, quum & apud Tertullianum, Sidonium, aliosque, *postumus* pro ultimo clarissime ponatur, & in Glossis Isi- dori

nomina, unde hæc melius formentur? An obscura sunt su-

dori sic exponatur. Nec morari quem debet, quod hoc vocabulum maxime per V scribitur *Postumus*, cum reliqua ejus formæ tandem I receperint. Nam, ut taceam, etiam reliquorum nonnulla in vetustissimis codd. per V scripta occurrere, ut *Citumus* &c. nec nisi sero, seu tempore demum Imperatorum, cœptum dici & scribi *Citimus, intimus*; sciendum est, hoc vocabulum, quia ex promiscuo in Proprii Nominis usum pene prorsus fuit translatum, tanto magis, quod promiscuo usui aliud ejusdem significationis & gradus, scil. *Postremus*, relinqueretur: & porro, quia Propria Nomina non tam facile subeunt illas pronunciandi & scribendi mutationes, quibus obnoxia sunt Appellativa; illud ergo vocabulum idcirco constantius retinuisse antiquam scripturam, quam reliqua ejusdem formæ, quæ in promiscuo Appellativorum manebant usu. Ne temere hoc affirmare videar, cogitari velim, similiter plane se rem habere in voce *Quintus*, quæ in Appellativo usu sine C litera scribitur, at cum Proprium est Nomen, cum ea, cum qua & antiquitus scripta fuit, utpote derivata à *quinque*, posteriore Q mutata in C. In Proprii vero Nominis usu vere retentam esse hanc literam, scriptumque *Quinctus*, probant gentium *Quinctiæ* & *Quinctiliæ* nomina, quæ in antiquissimis lapidibus & nummis sic scripta semper occurrunt, tum etiam nomen proprium mensis *Quinctilis*. Ergo sicuti hæc vox, quando Proprii nominis usum obtinet, diutius & rectius servavit tum ipsa, tum quæ ab ea descendunt, priscam scripturam, eademque, cum appellativa est, eam mutavit; sic profecto nihil mirandum est, τὸ *Postumus* quoque eam præferre integram, adulteratis licet aliquantum appellativis, quæ ejusdem formæ sunt. Ad eandem hanc formam pertinent etiam *dextimus* & *sinistimus*, quomodo *antiquos dixisse* testatur Festus. Vossius *de Anal.* II. 25. contra sententiam Prisciani Positivis hæc adscribi *omnino* vult; sed nulla profecto ratione, præsertim quum nulli alii in usu sint Superlativi a *Dexter* & *Sinister*. Licet negari nequeat esse etiam ejus fere formæ positivos, ut, *Legitimus*, *Finitimus* &c. Sed hæc tamen diversæ revera sunt formæ, & desinunt in *Timus*, quum illa desinant in *Imus*, & T habeant ab suo primitivo vel positivo. Si quis dicat, quod ait Cl. Ursinus Tom. 1. p. 344. formam quidem esse Superlativi, sed usum ad positivi significationem illa traduxisse, minime refragabor, præsertim quum etiam *Dexterior* & *Sinisterior* manifeste, certe æque ac illa *Dextimus* & *Sinistimus*, in Positivi significationem usu traducta videantur. Sic apud Sueton. Tiber. 6. *Sinisteriore funali equo*, & *dexteriore vehi*; Claud. 7. *dexteriore humero*, Domit. 17. *Sinisteriore brachio*, nihil aliud notant, quam simpliciter dextro & sinistro. Nemo tamen propterea Positivis ea adscribet, aut negabit, Grammatice esse Comparativa. Rectius ibi-

superus & *inferus*; ut *mare superum*, *mare inferum*? *Citer ager* dixit Cato; *exter bonos* Statius; *extera regna* Virgilius; *exteras nationes* passim legas; *super inferque vicinus* Cato. (3) *Sæpus* aliquando fuit in usu; unde Cato dixit, teste Prisciano, *sæpissimam discordiam*. „ [Itaque *Sæpius* „ non est Adverbium à *Sæpe*, sed Nomen neutrum, & „ Græco more dicitur per Ellipsin præpositionis κατὰ, „ sicut cetera, quæ vulgo Adverbia comparativa dicun„ tur, *Melius*, *Pejus*, *Deterius*, *Citius*, *Celerius*, &c. „ quorum usus est Positivorum similis; *Dulce ridet*, *Tur*„ *bidum lætatur*, *Insanum irascitur*.] *Propus* antiquum fuit, unde *propior*. Varro 7. de lingua Lat. sic ait [pag. 99. sed ita, ut verba hæc uncis inclusa inde absint.] *alias ut duo prima absint; ut*, [*optum*, *optius*] *optimum: alias ut primum*, & *tertium; ut*, [*melum*] *melius*, [*melissimum*] Nec verum est, quod ajunt, non posse duci Comparativa à nominibus habentibus vocalem ante *is*, vel *us*; nam à *tenuis*, *tenuior*, & *tenuissimus* trita sunt. Cicero in Bruto; *Assiduissime autem mecum fuit Dionysius*. Suetonius in Galba; *assiduissimi usus*. Varro 2. Rustic. *Ita sunt assiduiores*. Et paulo post; *eosque assiduiores faciant*. Plin. lib. 18. *Milites strenuissimi ex agricolis gignuntur*. Tacitus lib. 20. *Bellum strenuissimi cujusque periculo geri*. Plin. lib. 7. Epist. *Exiguissima legata*. „ [Ovid. epist. Hyperm. *De* „ *fratrum populo pars exiguissima restat*.] Lucretius lib. 4. *Nam*

ibidem de voce *postumus* disputat Vossius, quod & facit Maximus Ictorum, Jac. Cujacius, non aliena hæc existimans, quæ in *Observ.* suis, III. 4. doceret juris civilis studiosos.

(3) *Sæpus aliquando fuit*] Quidni potius *Sæpis*, unde Neutra *Sæpe* & *sæpius*? Certe Ego ita malim; Et sic forsan *Propis*, unde *Prope*, & *Propter* pro *Propiter*, sicut *Fortiter* & similia. Hoc tamen posterius non ita constanter affirmaverim, quia *Propinquus* & *Longinquus* eodem modo videntur formata a *Propum* & *Longum*. Nisi quis censeat, N interpositum in his esse, ut ferme solet, atque adeo dictum primitus a *Prope* & *Longe*, *Propiquus* & *Longiquus*. Ad quod exemplum certe ab *Ante* ortum est *Antiquus*, a *Post Posticus*, plane ut à Verbis, ab *Amo Amicus*, a *Pudeo Pudicus*.

Nam nihil egregius, quam res est cernere apertas. Piissimus reprehendit Cicero Philip. 3. Sed satis est Antonium eo fuisse usum. Utitur & hoc nomine Curtius lib. 9. „ [*No-„ xiissimum animal* dicit Seneca de Clement. lib. 1. in „ fine.] Citat præterea Priscianus ex Catone *arduius iter*, & *arduissimo aditu:* ex Pacuvio, *egregiissima forma:* ex Juvenali Satyr. 4. *egregius cœnat:* ex Catone, (4) *industriorem exercitum;* ex eodem Catone, *vitam noxiorem*, & *perpetuius*, & *perpetuissimo curriculo:* ex Lucilio, *villicus paulo strenuior.* „ [Plaut. Epid. *Si deterior strenuiori „ suas pugnas prædicat.*] Notanda etiam sunt, (5) *Maturrimus* apud Tacitum, & *maturissimus* apud Ciceronem & Columellam: *ipsissimus*, & *oculissimus*, & *patruissimus* apud Plautum. Superlativa in *limus* plura ponunt alii; ego (6) tria tantum reperio, *simillimus*, *facillimus*, *humillimus:* Seneca utitur, *imbecillimus*, & (7) *imbecillissimus*, epist. 86. Neutrum probo.

(4) *Industriorem exercitum*] Sic Plaut. Mostell. I. 2. 71. *Quo neque industrior de juventute erat.* Sed plura hujus generis vide apud Voss. *de Anal.* II. 27.

(5) *Maturrimus*]. Sic a *creber* non modo *creberrimus*, sed & *crebrissimus*. Gell. II. 30. *Fluctus, qui flante Aquilone maximi & crebrissimi excitantur:*. a *celer* tum *celerrimus*, tum etiam *celerissimus*. Ennius in Ann. *Celerissimus rumor.*

(6) *Tria tantum*] Alii vere plura. Vide Clariss. Ursinum *Tom.* I. *Sect.* III. *pag.* 342.

(7) *Imbecillissimus*] Sic *amabilissimus* Cic. *de Amic.* cap. 14.

Cap.

CAP. XII.

Verbi definitio. Accidentia: Quid ſit Perſona in verbis: Agentes aut Patientes Perſonæ nullæ ſunt: Exploduntur Imperſonalia Grammaticorum. Infiniti natura oſtenditur.

(1) V*Erbum eſt vox particeps numeri perſonalis cum tempore.* Hæc definitio vera eſt & perfecta, reliquæ omnes Grammaticorum ineptæ. Neque etiam Ariſtoteles, ſeu quiſquis ille fuit, qui περὶ ἑρμηνείας ſcripſit, aptè diſtinxit, quid eſſet Verbum, quum ait; *Verbum eſt vox ſignificativa ad placitum*, &c. Neque enim hæc deſcriptio attingit cauſas, ſed effecta, & adjuncta; atque adeo inſerit negationem, quod in definitione ferri non poteſt. Sed his omiſſis, de iis, quæ accidunt verbo, diſputemus: ea verò ſunt, *Accentus*, *figura*, *ſpecies*, *numerus*, *perſona*, *tempus*, *conjugatio*. At de quatuor primis jam dictum eſt, de reliquis nunc erit dicendum. *Perſonam* vocarunt Grammatici, quod Græcis eſt

(1) *Verbum eſt vox*] Mallem, *Verbum eſt vox, ſignificans actionem, vel paſſionem, vel exiſtentiam, varia per numeros, perſonas, & tempora, terminatione.* Ceterum de definitionibus hujuſmodi ſubtiliter diſputant, non Sanctius modo, ſed & alii Grammatici, & ita, ut nunquam de iis in concordiam coeant. Anxia mihi hæc videtur & obſcura diligentia, certe nullius fere uſus, quum de re ipſa ſatis conſtet. Vide Voſſium de *Anal.* I. cap. 2. & 3. ac Urſinum *Sect.* V. *cap.* 1. *pag.* 400. &c. Neque video quicquam diſcriminis, ſive Verba *Actionem* vel *Paſſionem*, ſive *Agere* vel *Pati*, dicantur ſignificare, quod illi tamen ſtatuunt. A Nominibus, quæ itidem Actionem vel Paſſionem notent, ut hæc ipſa Vocabula *Actio* & *Paſſio*, ſatis diſtinguuntur Verba, aliis differentiis in definitione expreſſis, quæ in Nomina non conveniunt. Et tamen hæc ipſa Nomina, quæ, & quia, Actionem &c. notant, Verbalia potiſſimum vulgo dicuntur, ut adeo ad definitionem verborum, *Actionis* vel *Paſſionis* ſignificatio vel maxime pertinere videatur.

est πρόσωπον: (2) aptius verterent *Faciem*, aut *Vultum*: nam

(2) *Aptius verterent faciem*] Nullus tamen dubitem, quin eodem sensu & significatu Grammatici Græci πρόσωπον dixerint, quo Latini *personam*, quum etiam in vulgari usu utraque vox ejusdem sit significationis, h. e. significet primitus larvam, quæ histrionum ori & vultui applicabatur, eumque referebat hominem, cujus illi personam sustinerent suis in fabulis. Verum quidem, quod terminationum verbalium differentiæ recte possint *facies*, seu *species*, seu *figuræ*, seu etiam *genera*, appellari, sed non modo hæ, quæ constant diversitate *Personarum*, sed & illæ, quæ *Temporum* ac *Modorum*, immo & in Nominibus, quæ *Generum* & *Casuum*. Verum sicuti Veteres in Nominibus varias terminationum differentias, prout variis ex caussis oriebantur, appellarunt *Genera*, vel *Casus*, sic in Verbis similes eodem jure vocarunt *Personas*, vel *Tempora*, vel *Modos*. *Personæ* autem respondent quodammodo *Generibus*, at *Tempora*, & *Modi* maxime, *Casibus*. Nam quemadmodum in *Generibus* duo sunt præcipua *masculinum* & *femininum*, pro diversitate sexuum duplici, unde *Generis* doctrina originem traxit: sic in *Personis* duæ item sunt præcipuæ, pro natura sermonis, qui ab uno proficiscitur, & dirigitur ad alterum; Ejus nempe, qui loquitur, & Ejus, ad quem oratio tendit. Accedit *Generibus* tertium, quia quam plurima sunt vocabula, quæ nihil ad sexum animantium pertinent: similiter & duabus *Personis* tertia est addita, quoniam in fabulis seu colloquiis sermo plerumque fit etiam de aliis, quam inter quos instituitur. Immo sicuti tertium *Genus* a Grammaticis appellatur *Neutrum*, sic & tertiæ *personæ* verba dicta etiam sunt *Nullius* (Vide Voss. *de Anal.* I. 4.) quia *intellectus Nominativi istic est infinitus*, ut ait Priscianus, sed & sæpe indefinitus. Porro *Genera* in Nominibus requirunt convenientiam Substantivi & Adjectivi, quæ declaratur per *Hic, Hæc, Hoc*, sic *Personæ* convenientiam Verborum & Nominum, quæ declaratur per *Ego, Tu, Ille*. Nam uti nequis dicere *Vir docta*, sic neque *Ego amas*. Denique diversa Nominum *Genera* recipiunt diversas ab se invicem terminationes per *Casus* in Singulari & Plurali: similiter diversæ Verborum *Personæ* eandem terminationum diversitatem recipiunt per *Tempora* & *Modos* in utroque item Numero. Quapropter sicuti tres terminationum differentiæ in Nominibus, maxime Adjectivis, conspicuæ, *Genera* appellantur, non vulgari illa significatione, ut diversæ terminationum species, sed peculiari a sexuum discrimine olim petita, sic eodem jure & ratione tres illæ in Verbis differentiæ terminationum appellatæ sunt πρόσωπα & *Personæ*, a duabus colloquentium personis, quarum altera est loquens, altera audiens & sermonem accipiens. Hinc etiam *ex persona* sua vel alterius loqui dicitur Scriptor, prout suo nomine, vel alterius, quid

nam proprie terminationes illæ verbales dicuntur *Facies*. (3) Nomina enim perſonam non habent, ſed ſunt alicujus perſonæ verbalis. Et vero recte enuntiant Grammatici: *Omnis nominativus eſt tertiæ perſonæ*, *præterquam* ego, *quod eſt primæ:* & tu, *quod eſt ſecundæ.* Sed longè falluntur in eo, quod credunt, Petrum, Joannem, eſſe *per-*

quid tradit. Sic Suetonius in *Cæſare cap.* 55. quum Oratio Cæſaris in diverſis exemplaribus diverſum haberet Titulum, *Pro Metello*, &, *Quam ſcripſit Metello*, poſteriorem refutat hoc argumento, quod in ea Oratione *ex perſona Cæſaris ſermo ſit*, *Metellum ſeque adverſus communium obtrectatorum criminationes purgantis.* Itaque *Ego* in illa Oratione eſt *Perſona Cæſaris*, *Nos* eſt *Perſona Cæſaris & Metelli.* Quapropter ſicuti *Generum* differentia revera ineſt in Subſtantivis, ſed maxime conſpicitur per varietatem terminationum in Adjectivis, ſic & *Perſonarum* differentia revera eſſe videtur potius penes Nomina & Pronomina, licet terminationes earum ratione diſcrepantes appareant maxime in Verbis.

(3) *Nomina enim perſonam &c.*] Sic loqui debet Auctor, quia *Perſonarum* appellationem in re Grammatica non aliter accipit, quam variam Terminationum verbalium Speciem ſeu Faciem. At vero ſi rem recte conſideres, ipſis Nominibus & Pronominibus vel maxime, immo unice, ineſt ipſa *Perſona*, & verba ſe habent in *Perſonarum* ratione ad Nomina plane, ſicuti Adjectiva in ratione *Generum* ad Subſtantiva, quibus ſolis Auctor *cap.* 7. & recte, *Genus* adſcribit, excluſis Adjectivis. Et proinde, quum dicimus, *Petrus videt parietem*, mea quidem ſententia, *Petrus* eſt *Perſona tertia*, ſeu deſignat perſonam ejus, qui argumentum eſt ſermonis, atque adeo Tertius inter Loquentem & Audientem. *Videt* vero proprie non eſt *Perſona*, ſed terminatio verbalis ad *Perſonam tertiam* accommodata, ſicuti *Forte* eſt terminatio Adjectivi ad *Genus Neutrum* ſeu *Tertium* conformata. Hinc jam *imperſonalia* dicebantur ab ipſis Veteribus, quæ formam quidem tertiæ in Verbis perſonæ habent, ſed nullam ante ſe Perſonam Nominis expreſſam. Ceterum ſicuti *Generis* mentio & differentia in arte Grammatica propter terminationum in Adjectivis diverſitatem jam eſt neceſſaria, & abſque ea eſſet, non requireretur; & porro ſicut illæ Adjectivorum terminationes recte dicuntur iſtius *Generis*, cujus formam præ ſe ferunt, & cui jungi queunt; ſic plane *Perſonarum* diſcriminis ratio & appellatio in eadem arte propter ſolam terminationum in Verbis diverſitatem requiritur, ſed & illæ ipſæ Verbales Terminationes recte illius *Perſonæ*, cui conveniunt, dicuntur.

personas; & quod pejus est, vocant *agentes* & *patientes personas*, suppositum & appositum personæ verbalis; (4) quasi Latine diceretur, *hic sunt quatuor personæ*, ubi sunt quatuor homines. Quum enim dicimus, *Petrus videt parietem*, Petrus aut paries non sunt *personæ*, sed *videt* est persona, id est, *facies*, cujus suppositum est *Petrus*, appositum *paries*. Et cur voces *agentem personam*, quæ sæpè in recto patiatur etiam in activa voce, ut *Petrus accipit plagas*, *dolet*, *patitur vulnera*. Quid? quod verba ab hac Facie, seu Persona, dicuntur *Personalia* aut *Impersonalia*? hæc enim Facies solis verbis convenit. Qua in re supine falluntur Grammatici, qui quum verba *Personalia* esse dicant, quæ *personas*, *tempora*, *&* *numeros habeant*; *Impersonale* nescierunt definire, quum illud omnino deberet esse, *quod numeris*, *personis*, *&* *temporibus careret*: quale est, *amare*, & *amari*; quod propterea verè dicitur *Infinitum*, quod neque numeros, neque personas, (5) neque tempora finiat, nec determinet; quæ omnia in verbis fini-

(4) *Quasi Latine diceretur &c.*] Sic tamen Suet. *Ner.* 1. *Modo continuantes unumquodque prænomen per ternas personas, modo alternantes per singulas.* Ubi manifestissime *ternæ* & *singulæ personæ* pro tot hominibus gentis Domitiæ ponuntur. Sic forte & Cic. *Famil.* V. 12. *si uno in argumento, unaque in persona, mens tua tota versabitur.* Scioppius de *Stylo Histor. pag.* 119. posterioris tantum ævi scriptoribus hanc *Personæ* significationem tribuit, probatque ex his Senecæ verbis in *Apocoloc.* *In personam, non in rem dicere.* Sed profecto, si heic simpliciter *hominem* significat, ut vult, significat etiam in Cicer. *Famil.* VI. 6. *Nunquam nisi honorificentissime Pompejum appellat* Cæsar; *at in ejus personam multa fecit asperius*, h. e. in ipsum hominem, quum viveret. Sic XII. 16. *Turpitudo personæ ejus, in quem liberius invehimur, nos vindicabit.* Nolim tamen ita absolute & directe pro ipso Homine separatim, seu absque ulla relatione ad personam, quam in Rep. aut Communi vita is sustinet, Vocabulum hoc adhibere ex usu vernaculi sermonis, in quo revera longe alius est ejus usus, quam in Latino, ut notarunt non Scioppius tantum, sed & Julius Scaliger de *Causis L. L. cap.* 73. tum Nizolius, Rob. Stephanus, Vossius, Borrichius, Cellarius, Val. Accinctus.

(5) *Neque Tempora &c.*] At Vide, quæ disputamus infra ad *Caput* XIV.

nitis, ut *amabo*, *docebis*, præscripta inveniuntur. Nam quæ insania exagitat Grammaticos, quum dicunt, *Impersonalia esse, quæ haberent tantum tertias personas; ut accidit, curritur?* Sed hoc multis modis falsum est; *nam si in tertiis personis*, inquit Cæsar Scaliger lib. 5. cap. 100. *verbum tantum inveniatur, id satis est ad verborum naturam constituendam: neque enim deest hoc verbis iis, sed res, quæ ipsis sunt applicandæ. Fac terram de se loqui, invenies illico primam passivi personam*, aror ab ingratis. *Sic nihil impedimento est, quominus verbum* Pluit, *primam personam habere dicamus, si modo loquatur Deus.* Hæc ille. Sic *decet* aut *decent* semper in tertiis personis inveniuntur; quia res, quæ decet & ornat aliam, in tertiam verbi personam fertur: neque enim ego possum decere alium, sed coma vel vestis decet illum: quod Hispani dicimus, *Esta le bien.* Si tamen ego aliquo modo orno regem, & condecoro, cur non dicam, *ego regem deceo?* quemadmodum de Sacerdote quodam Apollinis appositissimè dixit Statius 10. Thebaid. *Si non dedecui tua jussa, tulique prementem.* Plato in Dialogo *de Ente* aperte docet, *sine nomine & verbo nullam constare orationem.* Si igitur ex nomine & verbo debet constare oratio, ut postea docebimus, perperam docent Grammatici, verba impersonalia sine supposito inveniri, ut *miseret*, *licet*, *curritur*, *egetur.* Sed longe falluntur; qui suppositum, aut in verbo latere, aut ibidem in oratione esse, non viderunt. Nos *Impersonalia* non rejicimus, sed ea esse, quæ vulgus Grammaticorum obtrudit, pernegamus. Nam si Personale verbum est, quod personas, & numeros, ac tempora finit & determinat, ut *amabam*, *legissem*; Impersonale erit, quod omnibus iis caret, ut *amare*, *legisse*: juxta illud Aristotelis, *Contrariorum eadem est disciplina:* in iis enim neque personas, nec numeros, neque tempora poteris assignare. At objicit Grammaticus, in *convenit*, *licet*, *curritur*, non esse tertias personas, sed aliquid simile tertiis personis. Sed quid mirum, si Grammaticus cæ-

cæcutit, quum Quinctilianum habeat ignorantiæ suæ auctorem: inquit enim lib. 1. cap. 4. *Jam, Itur in antiquam silvam, nonne propriæ cujusdam rationis est? Nam quod initium ejus invenias?* (6) *cui simile*, Fletur, *accipimus: aliter; ut* Panditur interea domus omnipotentis Olympi: *aliter; ut* Totis usque adeo turbatur agris. Hæc ille, qui, si legisset Aristotelem & Platonem, sæpe testantes, sine nomine & verbo non posse constare affirmationem vel negationem, in hac salebra non hæsisset: nam *itur iter; & fletur fletus; & turbatur turbatio;* id est fit turba, quid differunt a *panditur domus?* Sed de hoc latius in principio *Ellipseos*, & lib. 3. cap. 1. Sed rursus insurgunt Grammatici, asserentes, *decet*, *convenit*, & similia, dici posse Infinita; quia nec numeros, nec tempora, finiant & terminent: nam absolute dicitur, *Decet nos*, *decet te*, *me*, *illos*. Imperite sane illi, qui ex accusativo transitionis judicent verbi naturam, quasi non eadem sit ratio in omnibus verbis; ut, *somnus capit me*, *te*, *illos*, *Virtus oblectat vos*, *me*, *te*, *illos*. Sic, *cantare decet nos*, *me*, *te*, *illos*, id est, cantus. At quid dicent de temporibus? negabuntne, *decet*, *decebat*, *decebit*; *curritur*, *currebatur*, *curretur*; esse diversa tempora? Illos igitur omittamus, & vera Impersonalia, cum Consentio Romano, credamus esse, *amare*, *amavisse*, *amari*: nam quemadmodum, *amo*, *amavi*, certæ personæ, numeri, & tempo-

(6) *Cui simile &c.*] Verba hæc Quinctiliani, ut recte intelligi queant, putem aliter distinguenda, quam sit & hic. & in ejus edd. Nempe. *cui simile*, Fletur. *Accipimus aliter*; *ut*, Panditur &c. Voluit Auctor, oppositis inter se Personali locutione & Impersonali, clarius probare & confirmare, quod modo dixerat, esse hanc *propriæ cujusdam rationis:* & Impersonalem non habere *initium*, h. e. non habere Vel Primam Verbi personam, *Eor*, *Fleor:* Vel Nominativum, unde naturaliter *initium* ducitur omnis locutionis. Veluti, *Itur*, *Fletur*, *Usque adeo turbatur totis agris:* at Personalem habere, Veluti, *Panditur domus*, quod multum differt ab illis *Itur*, *Fletur* &c. quæ per se sola sensum idoneum efficiunt, ut mox ostendemus.

poris esse cernuntur, unde vere vocantur *Personalia* & *Finita;* sic in *amari* & *amare*, neque personas, neque numeros, nec tempora possis definire; unde merito *impersonalia* & *infinita* nuncupantur. Postremo illa differre dicuntur, quæ natura differunt; sed *amat*, *decet*, *amatur*, *curritur*, natura non differunt; quia personas, tempora ac numeros, & nominativum pro supposito habent: sunt igitur *Personalia*. *Amare* vero, & *amari*, & *amavisse*, neque personas, neque tempora, neque numeros invenias; & accusativum pro supposito habent, qui casus nominativo maxime adversatur. Hæc igitur procul dubio (7) mera dici debent *Impersonalia*.

(7) *Mera dici debent Impersonalia*] Putem ego rectius dici *Infinita*, quam *Impersonalia*, quia ipsorum persona, ut dicitur, & numerus nulla quidem terminationum differentia definitur, ipsa vero personæ non sunt plane nullius, sed revera omnis sub una illa terminatione. Nam dicimus, *scio me*, *te*, *illum amare* in omnibus personis. Accusativus enim ante Infinita præbet per omnia vicem Nominativi & Personæ ante Finita: atque adeo sicuti Adjectiva quædam dicuntur Omnis Generis, sic omnis Personæ sunt Infinita. Certe argumentum, quo utitur Sanctius in id, ut *Impersonalium* appellationem neget illis Constructionibus, quibus eam tribuerunt Veteres Grammatici, & transferat ad sua infinita, illud vero æque validum est contra hæc Infinita, quæ utique Tempora habent. Veluti, *Amare*, *Amavisse*, *Amasse* vel *Amaturum esse*, ut ostendimus contra Sanctium clarissime ad Caput 14. Si ergo *Personalia* sunt, quæ *Personas*, *tempora*, & *numeros* habent, & ideo *Impersonalia iis omnibus carere debent*, ut ait identidem, tum certe Infinita non sunt *Impersonalia*, quia non carent *Temporibus*. Fateor etiam Grammaticorum *Impersonalia* non carere *temporibus*; Dicitur enim constructione Impersonali, *Fletur*, *Flebatur*, *Flebitur* &c. Quid ergo? Vitiosa est illa *Personalium & Impersonalium* definitio, à qua *Temporum* mentio abesse debebat, quippe quo respectu nulla est differentia inter *Personalia*, *Impersonalia*, & *Infinita*. Omne discrimen inter *Personalia* & *Impersonalia* collocandum erat in *Persona* seu supposito, & *Numero*, quo utroque Infinita non magis carent, quam Finita Personalia, quum, sicuti hæc Nominativum, ita illa Accusativum pro Supposito suo habeant vel requirant, idque per omnes Personas & Numeros Suppositi. At vero illa Grammaticorum *Impersonalia*, *Itur*, *Curritur*, *Fletur* &c. quæ nullum omnino habere certum Suppositum seu Personam, & directe atque uni-

unice ipsam Verbi actionem notare videtur, ut nullam ergo recipiunt varietatem terminationis Personalis, sic neque Numeralis. Nec enim dicitur constructione Impersonali, *Euntur*, *Curruntur*, *Flentur*. Vide omnino, quæ notavi infra III. 1. 4. & 8. 2. Quapropter *Impersonalium* appellationem reliquerim ego sane plerisque Verbis, vel potius certis eorum Constructionibus, quas ipsi Veteres ita appellaverunt, (vide Voss. *de Anal.* III. 1.) quoniam Usus distinxit quodammodo à ceteris Verbis illas eorum Verborum constructiones, quasi *propriæ cujusdam rationis*, ut ait Quinctilianus I, 4. & absque *Initio*, h. e. vel prima Persona verbali, vel Nominativo. Vide super. Notam. Tantum monerem tirones, *impersonalia* dici, non quod nullius sint personæ Verbalis, sed quod videantur sine Supposito seu Nominativo, in quo ipsa inest persona, consistere; tum quod, in multis duas priores personas, seu personales terminationes, vix recipiat usus, quia vix admittit significatio; denique non omnia esse vere Impersonalia, quæ vulgo feruntur, veluti *Decet*, *Libet*, *Licet*, &c. quippe quæ Nominativum habent sæpe expressum, sæpe in infinito latentem. Vide me infra ad *Lib.* III. *Cap.* 2. nota 1. ubi agimus de Neutris, & *cap.* 3. ad *Ambulare viam*, & *cap.* 8. n. 2. Inde enim patebit clarius, recte appellata à Grammaticis *Impersonalia*, h. e. impersonalis constructionis, verba, siquidem usus vulgi, penes quem est arbitrium & norma loquendi, & qui non sequitur in his Platonem aut Aristotelem, ita hæc sæpe adhibuit, eaque in constructione, ut vix ullus Nominativus possit intelligi, & proinde sine ulla relatione ad aliquam Nominis personam dicantur, illa præsertim, quæ a Neutris orta passivam habent formam; sed simpliciter actionem, quæ fit, significent. Vide ad lib. III. cap. 8. Ceterum Ursinus Sect. V. capite 17. p. 806. *optat, ut acrius aliquanto mentis aciem intendissem huic Controversiæ, nec ita perfunctorie in ea essem versatus.* Scilicet non satisfecerunt Viro Doctissimo, nec Veteres, nec Recentiores, & ideo ipse expediendæ tandem rei viam tentat, sed re vera multis & miris se implicat difficultatibus. Etenim *Impersonalia* censet *non inde dici, quia illis certæ personæ Nominativus præponi non possit aut debeat, sed quia duabus primis & primariis personis usitate destituantur.* At vero posteriore hac ratione, non *Impersonalia*, sed *Defectiva*, ut censuit jam Frischlinus, male hic à Vossio rejectus, dici deberent, ut dici solent Verba, quæ non habent omnes Modos, Tempora, Numeros, & Personas: quin ipse Urs. Cap. 16. ad eam classem refert idcirco etiam hæc *Impersonalia*. Ea vero si inde ita recte dicerentur, debuissent etiam illa Verba, quæ plerisque destituuntur Temporibus, *Intemporalia* dici, quod tamen neutiquam fuit factum. Sed neque Nomina, cum Substantiva, tum Adjectiva, quæ variis destituuntur Casibus aut Comparationis Gradibus, idcirco appellantur unquam vocabulo, quod *Casus* illis aut *Comparationis Gradus* neget, quæ tamen natura est vocabuli *Impersonalium*. Prior autem ratio,

tio, quam rejicit, si non unice, certe potissimum, vera est, immo verissima. Ipsi Veteres simpliciter *persona destitui* ajunt Impersonalia, tali autem persona, quæ *addi* possit aut debeat aliunde, h. e. ipso Supposito actionis. Certe Priscianus lib. VIII. p. 812. *Impersonale actum quidem perfectum significat per omnes modos, persona vero sola deficit, quæ si ADDATUR, perfecti vice verbi fungitur.* Manifestum *personam*, a qua *Impersonalia* dicuntur, esse, ex illius sententia, non in ipsis Verbis, sed aliunde *addi* posse, qua *addita* perfecti Verbi vim illa sustineant. Diomedes quoque pag. 328. *Impersonalem verborum significationem ita dictam* ait, *quod sine persona pronominis intelligi non possit.* Male quidem ille ita sentit, & exponit hæc per pronomen, *Me*, *Te*, *Illum;* sed tamen etiam inde liquet, verbis non inesse *personam*, a qua nomen acceperunt *Impersonalia*. Miror vero Ursinum, qui Personas proprie non inesse Verbis, sed ipsis Nominibus vel Pronominibus, Verba autem habere tantum terminationes diversas ad diversam personam Nominum accommodatas, sicuti ostendi ad sup. Caput, Nota 2. qui inquam illud admittit, eoque nomine me laudat, (Vide Tom. I. p. 36. extr. & p. 532. init.) non perspicere tamen, quod inde sequitur clarissime, Impersonalia ergo esse proprie illa Verba, quæ construuntur vel adhibentur ita, ut videantur nullam respicere personam, seu a nullo pendere supposito personæ: ut sunt Passiva Neutrorum certe, *Statur*, *Curritur*, &c. de quibus adeo hoc verum est, ut ipse Ursinus pag. 829. de iis scribat, *si vel cogitatione modo Nominativum iis aliquem addideris, continuo ex Impersonalibus Personalia feceris Passiva.* At de Activis, fateor, res est valde incerta, quia pleraque etiam Nominativum ante se admittunt, & omnia fere reguntur a Nominativo Elliptico, vel ab locutione Infinita, vel ab integra oratione, quæ Nominativi vicem, & personam rei sustinent. Vide Sanctium III. 1. Nam quod Viri Doctissimi, ipse Vossius d. l. & Ursinus p. 308. in his locutionibus, *pœnitet me facti*, *pudet me Fratris*, &c. nescio quam hypallagen fingunt, seu Accusativum istic *præstare munia* Nominativi tradunt, ineptissimum est, quum phrasis hæc regatur a suppresso Nominativo, *Negotium*, *Respectus*, aut simili, ut probavimus liquido ad II. 3. Ast in Passivis aliter se res habet. Difficulter enim ibi invenias Nominativum, qui commode satis intelligi possit, aut personam, ad quam illa locutio referatur, & ideo eâ *simpliciter* & absolute *actionem* Verbi ipsam, *quæ fit*, *significari* dixi hic & infra III, 1, 4. Hoc vero indecorum in modum captat Ursinus pag. 827. jubetque dici *passionem;* quasi voluerim Ego, Impersonalibus Passivis inesse significationem Activam, quod nunquam cogitavi; quum id voluerim tantum, designari hac Impersonali locutione simpliciter rem ipsam actionis, aut, si malis, significationis, Verbi, non tam Activi, quam totius, sine relatione ulla ad aliquam personam: veluti, quum dico *Curritur*, idem hoc esse,

esse, ac si dicerem *Fit Cursus*, vel τὸ *Currere*, *Caletur*, ac si dicerem *Est calor*, seu τὸ *Calere nunc invaluit*, vel, ut malit Ursinus *Sentitur calor*. Rejecit illud quidem & Vossius, sed male, at praeiverunt nobis, Charisius p. 224. ac Diomedes p. 393. Grammatici veteres, qui ea forma *non demonstrari, qui faciat aliquid, sed quid fiat*, tradunt. Sed & hinc haud dubie Valerius Probus, Grammat. Instit. lib. 1. p. 1418. passiva haec *Infinitae declinationis* dicit, quia non finiunt aut definiunt, neque suppositum ipsum, quod ametur, quod curratur, neque agentem, qui amet aut qui currat, sed quia simplicem rei actionem, quae fiat, tantum declarant. Verum ut haec absolvamus, dicendum quod res est, & ex quo non observato omnis hallucinatio oritur; Non tam ipsa Verba esse *Impersonalia*, sed eorum constructionem sic proprie appellandam. Etenim, *Stare*, *Currere*, *Vivere*, &c. neutiquam sunt verba *Impersonalia*, sed *Statur*, *Curritur*, *Vivitur*, &c. construuntur *Impersonaliter*. Hinc Gellius Noct. Att. XV. 13. *Veritum*, *sicut Puditum & Pigitum*, *non Personaliter dictum* ait. Sic Varro lib. IX. de L. L. p. 132. *Declinatus* Verborum, h. e. Formationes & Constructiones, memorat, *qui tempora habeant sine personis*. Nec aliter Diomedes lib. I. p. 391. *Impersonalis Verborum Declinatio Personae Tertiae formam habet*. Videmus hinc, illos, qui accuratius locuti sunt, non Verbis ipsis, sed eorum Declinationibus & Constructionibus, istam *Impersonalium* appellationem tribuere. Et sic sublata erit omnis haesitatio, in qua implicitus haeret Ursinus, qui p. 807. *conveniens* negat, *unumidemque Verbum in eadem significatione modo Personale statui*, *quum nominativum expresse sibi praepositum habet*, *modo Impersonale*, *cum suppressus is est*. Et p. 814. *non videre* se ait, *qui verbum*, *Liquere*, *cum una sit ejus notio*, *modo Personale haberi debeat*, *modo Impersonale*. Et tamen in Passivis non modo idem Verbum, sed & eandem Verbi personam, veluti *Amatur*, modo pro Personali, modo pro Impersonali habet, Vide pag. 820. & 829. Unde tandem eo delabitur, ut pag. 821. *Activa hoc solo nomine* censeat esse *Impersonalia*, *quia primis duabus personis careant*, *Passiva* autem *strictius sibi hoc nomen vendicare*. Rectius longe dixisset, nulla Verba esse Impersonalia; sed tantum quasdam eorum Constructiones, maxime Passivas; Activas autem minus proprie ita dici, nisi forte excipienda sint Verba *Pluit*, *Ningit*, & similia, quum reliqua sint revera Personalia, ita ut pro supposito habeant Infinitam, aut aliam integram Orationem, vel Nominativum per Ellipsin suppressum; sed relinquere nos hanc Appellationem quibusdam Verbis, Tironum, & facilioris distinctionis gratia, & propter alias rationes paulo ante expositas.

CAP. XIII.

Modus excluditur à Verbis: enumerantur verbi Finiti Tempora. Imperandi tempus semper est Futurum,

MODUS in verbis, quæ *Species* vocatur à Varrone, (1) non attingit verbi naturam; ideo verborum at-

(1) *Non attingit verbi naturam*] Multa sane præclara docuit, & primus observavit Sanctius in hacce *Minerva*, in primis in Constructionis ratione. Sed tamen in ipso artis Systemate, dum nimio novandi & mutandi omnia studio fuit ductus, modum aliquando excessit, abjiciendo temere, quæ dudum jam fuere recepta, & suum in arte Grammatica habent usum. Indicio sint vel hi ipsi *Modi*, quos *non attingere verbi naturam*, nec *verborum esse attributum*, ait, & proinde *à Verbis excludit*. Atqui eodem plane modo se habent *Modi* in Verbis, quo *Casus* in Nominibus. Utrique consistunt in diversis terminationibus pro diversitate constructionis. Utrique ab illa Terminationum diversa forma nomen suum accepere, ut illi dicantur Terminationum varii *Casus*, hi *Modi*. Denique utrorumque terminationes singulares appellantur a potissimo earum usu, non unico, veluti *Nominativus*, *Genitivus*, &c. tum *Indicativus* &c. Neque vero *Modorum* in Verbis appellatio ad significationem refertur, ut per quos significetur, quo modo quidque, quod singulis verbis denotatur, factum sit, quod sane, ut vult & incassum monet Sanctius, per adverbia, vel etiam per sextum casum Nominum, explicari debet; Sed ad rationem variarum terminationum diverso modo diversis elocutionibus & constructionibus aptandarum refertur. Ceterum excessere sane & Grammatici priores modum, dum immodice, certe ultra quam debebat, h. e. ultra terminationum diversitatem, auxere *Modorum* numerum. Recte tamen constituti sunt hi tres in verbis Finitis, *Indicativus*, *Imperativus*, & *Subjunctivus*, terminationibus quippe variis distincti. *Imperativum*, per se patet, ita dictum, quia potissimum quidem imperantis orationi convenit. Usurpatur tamen & in rogando & flagitando. *Indicativus* adhibetur ad indicandam simpliciter rem ipsam; & proinde in absoluta oratione, seu in commate cujusque periodi priore, secundum naturalem constructionis ordinem, vel etiam in simplici unius commatis periodo, itidem ut Imperativus, reperitur passim adhibitus. At *Subjunctivus* ita dictus est, quia ejus terminationes solum in commate, quod priori in construendo subjungitur, locum habent. Nam quod Priscianus *lib.* XVIII, *pag.* 1141. ait, *Subjunctivum* dici, vel

attributum non est; sed explicatur frequentius per casum sex-

vel quod subjungitur Conjunctioni, *vel quod alteri verbo omnimodo subjungitur*, *vel quod subjungit sibi alterum verbum*, in iis sola secunda ratio est vera. Nam ceteroquin etiam indicativus Conjunctiones, *dum*, *quum*, *quando*, *quamquam*, *si* &c. sibi præmissas habet, & vel maxime sibi subjungit alterum verbum. At Subjunctivi proprium est, *omni modo* & semper *subjungi Verbo* alterius commatis, etiam Participio, licet prius illud verbum sæpe absit, per Ellipsin suppressum, sicuti abest in illis exemplis, quæ Auctor mox adfert, & quæ *cujus Modi sint*, rogat. Nam in Livii verbis, *Tum vero ego nequicquam Capitolium servaverim*, non est absoluta oratio, sed Subjunctiva, & Elliptica, hoc modo explenda: *Tum vero res ita erit*, *ut ego neq. Cap. serv.* Sic supple Virgiliana: *Nec res ita est*, *ut vos arguerim Teucri.* Et *Res ita erat*, vel *licebat*, *ut tu dictis maneres*, vel potius, *fuit*, *quod maneres dictis*, plane ut Liv. I. 28. *Si unquam antea fuit*, *quod diis gratias ageretis*, *hesternum id fuit prælium.* Similiter *fuerat*, *quod me vocasses*, vel etiam, *est ita*, *ut velim*, *ut me vocasses*, ut sit Optativæ locutionis. Eam vero hoc modo expleri posse patet vel ex uno Terentii loco *Adelph.* IV. 1. 2. *Utinam quidem ita se defatigarit*, *velim*, h. e. *est*, *quod velim*, *utinam* (seu *uti*) *ita se defatigarit.* Ex his vero liquet ad Optativas etiam locutiones adhiberi Terminationes illius Modi, qui a præcipuo ejus Usu *Subjunctivus* dicitur: atque adeo, quum istæ Locutiones nullam apud Latinos habeant, ut habent apud Græcos, propriam sibi Terminationem, sed semper adhibeant per ambages quasdam circumlocutionis, sed Ellipticæ, Subjunctivi Terminationem, recte ergo ex Latinæ Linguæ Grammatica ejicitur *Optativus Modus*, quippe cui nullus est istic proprius Terminationum modus, cujusque omnis usus adscribitur Subjunctivo; plane ut Græcis negatur Ablativus Casus, apud Latinos demum exortus, quia propriam apud illos nullam is habet terminationem, ejusque usus reperitur istic divisus in Genitivum & Dativum, ab alio tamen & præcipuo sibi usu, æque ac Accusativus, ita nominatos. Ceterum contra ea, quæ de Natura & Usu *Subjunctivi* Modi dixi, & maxime contra Elliptica ejus Supplementa, quæ Scioppius & Ego fecimus, multis per decem integras fere paginas disputat Ursinus *Sect.* V. p. 563. &c. Quid faciam? si pari verborum copia respondere vellem, plures etiam paginæ mihi forent explendæ. Et tamen pleraque nullius sunt momenti, utilitatis, immo controversiæ. Nec enim id agitur a nobis, ut sola nostra Supplementa admittantur, quasi aliis verbis suppleri non debeant Ellipticæ Subjunctivi Modi locutiones. Certe Ego id volui tantum ostendere, talibus verbis posse eas suppleri, ac sensum earum declarari. Perinde

sextum, ut *mea sponte*, *tuo jussu feci:* non raro per adverinde mihi est, sive ad eas supplendas adhibeat quis, *Res ita est*, sive *Opto*, *Oportet*, *Licet* &c. modo de sensu locutionis & ratione constructionis nobis constet. Unum vero inter nos controversum puto, & alicujus simul in constituenda re Grammatica atque hujus Modi natura momenti, utrum Subjunctivi Modi verba, tanquam absolutæ constructionis, & absque Ellipsi, possint aliquando ac debeant accipi, æque ac Indicativi verba. Ex. gr. ut *Hoc Ithacus velit*, æque absolute & absque Ellipsi sit dictum & à nobis accipiendum, ac illud, *Hoc Ithacus vult*. Affirmat id Ursinus, ast Ego negaverim, qui omnium Artium principia quam simplicissima simul & quam expeditissima statui debere censeo. Jam vero certum puto, Modos, Indicativum & Subjunctivum, non fuisse a Latinis plane confusos, nec debere a nobis confundi, in eundem Usum; sed fuisse in diversum plerumque, quasi ex natura sua, distinctos; seu Indicativum adhibitum ad directas & absolutas locutiones, Subjunctivum vero ad connexas prioribus, &, ut ita dicam, subjunctas. Hæc nisi vera sint, & linguæ ipsius congruant Naturæ, tum vero recte Auctor Methodi & maxime Scioppius, *Veteres Verbis Indicativi & Subjunctivi Modi sine discrimine usos* tradiderunt: sed quo *nihil stultius ab Scioppio scriptum* judicat Boeclerus in *Chrestom. Terent.* & ex eo repetit ipse Ursinus *pag.* 543. Sed res manifesta in contrarium, ex distincto Modorum Usu in plenioribus Periodis. Dein ex eo, quod etiam in Subjunctivo vel Præsens vel Imperfectum ponitur plerumque, prout vel Præsens vel Præteritum Indicativi potissimum præcessit: iude enim annon liquet, aliunde pendere Subjunctivi usum? Valde autem miror, hoc non agnosci liquido ab illis, qui ipsius Indicativi Imperfectum tempus, quod vere absolutum est, pro non absoluto habent, seu *semper aliud verbum post vel ante se requirere, quo sensus absolvatur*, censent. Vide Ursinum *pag.* 536. & mox Sanctium. At vero falsissimum est illud, vel certe nihil hoc pertinet ad rationem aut constructionem Grammaticam. Eâ enim æque absolute dicitur *Legebam heri*, ac *lego nunc*. Nempe Tempus Præsens declaratur absolute per *Lego*, jam plane Præteritum per *Legi*, Futurum per *Legam*, at Tempus certi & præteriti facti, quo durante alind quid accidit, per *Legebam*, Tempus vero facti jam plane, sed paulo ante præteriti, quam alind quid accideret, per *Legeram*. Ut adeo tria priora Tempora sint latius sumpta & minus definita, at duo posteriora ad certum temporis præteriti momentum referantur. Quando ergo dicitur, *Legebam Epistolam, quum tu advenires*, posterius hoc comma non refertur ad *Legebam*, sed ad *Tunc*, quod intelligitur; atque adeo æque illud est absoluti sensus, ac in Futuro, *Legam*, *quum jusseris*. Quum ergo imperfectum Indicativi, in quo vere absolutus inest

verbia; ut *male currit*, *bene loquitur*. Et cum Aristoteles

inest sensus, aliud tamen verbum semper requirere perperam censeat Ursinus, mirum est, illum in Subjunctivo id non videre & agnoscere, quum Subjunctivus nulla alia re differat ab Indicativo, quam quod ex natura sua absolutis hujus aut alterius Modi locutionibus, sed non semper expressis, per particulas quasdam itidem non semper expressas, addatur vel subjungatur. Sed abhorret Vir Doctus a frequenti adeo Ellipsi, & maxime ab longis ejus supplementis. Ego vero id valde miror in Grammatico, quum tota fere lingua Latina sit Elliptica, h. e. vix ulla proferatur major sententia absque aliqua Ellipsi, & passim occurrant, quæ longis valde supplementis explicari debeant, si a vera & certa vocabulorum significatione sensum totius locutionis repetere velimus. Quando Terentius in *Phorm.* ait, *parvi retulit non suscepisse*, non possumus rectius & brevius id explere, quam hoc modo, *Eum non suscepisse olim filiam, retulit se ad illius negotia parvi momenti.* Omnia hæc nihil aliud significant, quam *parum profuit*. Si quis nunc rogitet, quis ita loquitur, fatebor lubens, neminem ita nunc reperiri locutum. Et tamen ipse Ursinus *Sect.* VIII. pag. 194. & p. 200. supplementum hoc Ellipticæ istius phraseos probare debuit. Similiter quando apud Terent. Andr. II. 6. Simoni roganti, *Quid Davus narrat?* respondet Davus, *æque quidquam nunc quidem*, eo ipso nihil aliud aut plus dicit, quam *Nihil*, ut liquet ex responso Simonis, *Nihilne? hem*, & ipsius Davi, *Nihil prorsus*. Unde vero extorquebimus jam τὸ *Nihil* in verbis Davi primis, in quibus nulla negationis species vel minima inest? Nempe ipsa vis responsi non ex illis verbis, sed ex longa Ellipsi est petenda, quasi dictum esset a Davo, *Nunc quidem æque quicquam narro, ac narro tunc, quando nihil narro.* Prætereo alia innumera similium Ellipseon exempla. Quidni ergo & in Subjunctivis admittimus Ellipsin, licet longe peti & illa sæpe debeat. Quin ipse Ursinus *pag.* 569, 570, 571. in plerisque Subjunctivi locutionibus eam ultro agnoscit, quidni ergo & in paucis reliquis, ut eadem Modi istius natura & ratio ubique servetur. Quod ait Vir Doctus *pag.* 568. *in multis Ellipsin, quæ forte primitus fuit, melior cultus usuque posterior quodammodo abolevit*, id vero est indecorum in modum confundere Naturam & Usum locutionum. Natura earum, de qua potissimum hic agitur, cognosci debet & indagari ex eo maxime, quod *primitus fuit*. Usus *posterior* per Ellipsin plerumque omisit, quod ex reliquis intelligi satis poterat, atque adeo *abolevit*, & elegantiori brevitate limavit longas illas locutiones. At de eo nulla est controversia, & largiar insuper lubens, si hoc quoque postulet, multos Veterum adhibuisse Ellipticas locutiones, *parvi retulit*, *amatum iri*, & similes, magis ex usu, quam cum

les de Modis, seu Modalibus, disputat, *Contingenter*, *ne-*

cum scientia aut intellectu ipsius Ellipseos, quæve ejus supplendæ sit ratio. Vide me ipsum infra ad *Lib.* III. *cap.* 3. ad Voces *Æstuo* & *Ambulare Viam*, & passim alibi. Excipit *pag.* 563. inprimis locum Horatii, *Epist.* II. 1. *Quum tot sustineas & tanta negotia solus &c. in publica commoda peccem, Si longo sermone morer tua tempora Cæsar.* Hunc ille nullo modo suppleri posse aut debere putat, sed mirifica prorsus ratione, scilicet quia subjungitur in eo hic Modus conjunctioni *Quum*. Atqui semper subjungitur aliis modis fere per Conjunctiones, unde & nonnulli, sed male, dictum tradiderunt *Subjunctivum*, quod *Conjunctionibus subjungatur*. Sed rogat dein, *an quæ vulgo priora habentur commata, velim natura esse posteriora*. Nescio quæ vulgo haberi priora putet, hoc scio, sæpe præmitti, quæ naturâ sunt vere posteriora, & ita factum in isto Horatii loco, cujus hic est ordo constructionis, *peccem in publica commoda*, *si morer longo* &c. ejus autem rei hæc est ratio jam præmissa, licet natura sua in Constructionis ordine postponi debeat, *quum tot sustineas &c.* Sic si dicam, *quum id feceris*, *non mirandum est*, *Te eum offendisse*, naturalis utique totius sententiæ ordo erit, *non mirandum est*, *Te eum offendisse*, *quum id feceris*. Ellipsis itaque in Horatiano loco statuenda ante *Peccem*, eaque explenda hoc modo vel sensu, *Res ita est*, vel *res ita se habet*, *ut peccem*, vel denique, si quis ab illo supplemento adeo abhorreat, *Necesse est*, *ut peccem*. Quid vero in his durius est, quam in aliis ipsius Ursini, quum in illo Virgilii, *at Tu dictis*, *Albane*, *maneres*, intelligi jubet, *oportebat*, *fas erat*, *ut*, &c. in hocce, *O quam te memorem virgo*, supplet *convenit ut.* Sic ergo & in illis quæ *pag.* 571. nobis opponit *Hoc Ithacus velit*, vel, quod passim dicitur, *Velim*, Ellipsin statuo, *Res ita est*, *ut velim*, vel *Est*, *cur Ithacus hoc velit.* Quando ait Terentius, *Si attigisses*, *ferres infortunium*, sensus est, *res ita se tibi habuit*, *ut ferres infort. si attig.* Quum Cicero, *plura scripsissem*, *nisi Tui festinarent*, suppleo, *Erat cur plura scr. Sic τὸ non negaverim* suppleri potest per *Res ita est*, vel *esse potest*, *ut non negaverim: Omnium doctissimus*, *quos ego viderim*, per *quos*, *ita factum est*, *ut ego viderim*, plane ut ipse Ursinus, *fac*, *faxo*, &c. ante Subjunctivos sæpe, & recte, intelligi fatetur p. 564. Ex his jam facile perspicitur, quo modo aut sensu suppleri quoque possint, quæ *pag.* 566. memorat. *Ferreus essem*, *nisi te amarem*, h. e. *res ita se jamdudum habuit*, *ut ferr. essem.* Eodem modo interpretor, *plura scriberem*, *nisi* &c. h. e. *erat*, *cur plura scriberem.* At hæc, *si paululum cessassem*, *domi non offendissem*; *ita jam ornarat fugam:* possent ita connecti, *ornarat jam fugam ita*, *ut domi non offendissem*, *si* &c. vel, si separanda omnino sunt, tum sensus erit, *res ita erat*, *ut*

necessario, per accidens currit, sæpe dicit. Viderat hoc Cæ-

ut domi &c. atque ita prius illud comma per Ellipsin omissum explicatur per sequentia, *ita jam ornarat fugam*, quæ clarissime videntur probare supplementi illius veritatem. Quando Cicero ait, *Tu quid faceres tali in re*, manifestum est intelligi, *Dic mihi, cedo.* Quando Plinius, *nec facile dixerim*, explendum id puto, *nec res ita est, ut fac. dix.* Inprimis vero rejicit Vir Doctus *pag.* 567. quæ Ego in locis ab Sanctio allatis supplementa supra adhibui, nec ferre ulla ratione potest illud, *res ita est, ut velim, ut me vocasses*, locumque Terentii, ex quo phrasin hanc probatam volui, aliter ex Donato distinguit. Ego vero istic Fæerni distinctionem sequor potius quam Donati, quæ mihi prorsus frigere videtur. Nec ignotum est, ab Donati sententia secedere in alia omnia sæpissime Doctissimos interpretes, quod & nobis licere puto. Quin ipse Ursinus agnoscit *pag.* 568. & in extremo *pag.* 569. ante *utinam* recte intelligi, atque adeo præmitti quoque, τὸ *Velim*, quia *Utinam* ex UT sit factum, addita scilicet particula *nam*, quæ & aliis voculis addi solet, ut ostendimus infra ad *Lib.* III. *cap.* 13. Hæc si vera sunt, ut sunt, nulla tunc est hæsitatio, quare non recte secundum naturam linguæ ita distinguatur Terentii locus, ut a me factum, & similiter suppleatur illud Virgilii, *Est cur velim, ut me vocasses.* Sed de ipsis Supplementis nolim cum quoquam litigare, quum varia possint dari, & alterum altero melius. Quando dicitur *Ego illud non facerem, ille hoc faceret*, diversa in diversis locis ex sensu adferri possunt ad supplendam Ellipsin: Eam vero inesse omnino istic locutionibus, satis liquet ex Terentii *Andr.* III. 3. 46. *Num censes, faceret, nisi sciret* &c. Hinc sæpe, etiam nullo commate præcedente, præmittitur Subjunctivis Vocula UT. Terent. *Andr.* III. 5. 12. *Tibi ego ut credam?* Phorm. II. 1. 74. *Egon' illam cum illo ut patiar nuptam?* Manifestum desiderari in his aliquod comma, unde pendeat, *ut credam, ut patiar.* At eadem res foret, si maxime abesset τὸ UT. Veluti ibidem v. 30. *Egon' illi non succenseam?* h. e. an res ita est, ut Ego illi non succenseam? Nam sæpe etiam illud *Est* præmittitur in his ante UT. *Adelph.* III. 5. 4. *Si est, facturus ut sit officium suum.* Hec. III. 5. 51. *Si est, reducere ut velit uxorem.* Et IV. 1. 43. *Roga &c. Si est, ut dicat velle, Redde: Sin est autem, ut nolit, recte Ego consului meæ.* Sæpe etiam præmittitur *Fac.* Adelph. III. 5. 1. *Bono animo, fac, sis, Sostrata, & istam, Fac, consolere.* Ovid. Arte Am. I. v. 385. & 389. *Fac Domina potiare prius, comes illa sequatur*, scil. Ancilla. Et dein; *Aut non tentaris; aut perfice*, ubi manifeste id est explendum, *Aut fac, ut non tentaris, aut perfice.* Adde his ipsum Sanctium infra IV, 5. ad Verba *Esto vel Fac, & Oro, Maneo.* Liquet hinc ratio supplendi Ellipses, & sic in reliquis se res habet.

Sup-

Cæsar Scaliger lib. 5. cap. 121. quum dixit; *Modus in verbis non fuit necessarius.* Sed quod bene sensit, male tenuit, secutus Grammaticorum turbam, qui adeo varii sunt in iis modis constituendis, ut nihil prorsus certi nobis constituerint. Alii vocant *modos*, alii *divisiones*, alii *qualitates*, alii *status*. Deinde alii sex modos, alii octo, alii quinque; quidam etiam quatuor tantum, infinitivo rejecto, tenuerunt. Sunt, qui addant *deprecativum*; ut *Musa mihi causas memora.* Sunt, qui *potentialem*; ut *non eam?* Alii *permissivum*; ut *profundat*, *pereat*, *perdat*. Alii *promissivum*; ut *dabo*, *faciam*. Varronis verba sunt ex lib. 9. pag. 132. *Tertia* (species declinationis in verbis) *rogandi; ut* scribone? legone? scribisne? legisne? *Quarta respondendi; ut* fingo, pingo, fingis, pingis. *Quinta optandi; ut*, dicerem, facerem. Vides confusionem Grammaticorum, qui in *Modis* explicandis nullum modum tenuerunt. Ego certe si Modos statuissem, quædam tempora aliter ordinassem. Nam *amabam*, & *amaveram*, quis non videt ita imperfecta esse tempora, (2) ut Subjunctivi voces esse omnino fateare?

Supplementa ipsa incerta sunt, & varia esse possunt, at certum haberi debet, naturam Subjunctivi eam esse, ut subjungatur per suas particulas conjunctionum aliis Modis, etiam Participiis, utque ii, si non fuerint expressi, per Ellipsin intelligi, & ad eam explendam revocari in ratione Constructionis indaganda debeant, quod unum fuisse controversum, & jam satis a me probatum puto.

(2) *Ut subjunctivi voces &c.*] Ineptum sane hoc est. Nam Subjunctivi esse nequit, quod in Constructione nihil ante se agnoscit, unde pendeat; sed primitivi revera illud est Ordinis seu Modi, licet aliquid desideret amplius ad absolvendum sensum, quod plerumque est tantum designatio temporis. Quod vero ita adjungitur, id demum foret, & est sæpe, Subjunctivi. Veluti, *Cicero scribebat epistolam, quum ille interveniret.* Sed de his Temporibus, Imperfecto & Plusquam perfecto Indicativi in superiore Nota pag. 91. jam egi. Mallem vero dixisset Sanctius, Futurum Indicativi secundæ personæ habere aliquando usum & vim Optativi, aut Imperativi. Cic. *Famil.* VII. 20. *Sed valebis, meaque negotia videbis, meque exspectabis.* IX. 22. *Tu me diliges & valebis.* Terent. *Heaut.*

teare? Nam si dicas; *Cicero scribebat carmina*; & *Cicero scripserat*; suspensum habes auditoris animum, donec verbum aliud adjungas, quo sensus absolvatur. Has igitur tenebras abjiciamus, quæ tenera puerorum ingenia mire offuscant: & ut pauca pro exemplo adducam: cujus Modi erit Livii lib. 6. c. 14. *Tunc vero ego nequicquam Capitolium arcemque servaverim, si civem in servitutem duci videam.* Virgil. *Nec vos arguerim Teucri.* Terent. *Denique hercle aufugerim potius, quam.* Virgil. *At tu dictis, Albane, maneres.* Idem, *Eadem me ad fata vocasses.* Et si ego admonerem aliquem, dicens, *cave cadas*, & responderet ille, (3) *cadam*, cujusmodi diceres esse tempus illud?

Tempora finiti verbi natura tria sunt; sed differentias undecim facimus: duas præsentis; ut *amo*, *amem:* duas infecti; ut *amabam*, *amarem:* duas perfecti; ut *amavi*, *amaverim:* duas plusquam perfecti; ut *amaveram*, *amavissem:* tres futuri; ut *amabo*, *amavero*, *Ama* vel *amato*. Illud tamen acriter advertendum, (4) omnia tem-

Heaut. III. 1. 54. *Sic me Dii amabunt, ut tuarum miseritum est fortunarum.* Et IV. 5. 1. *Ita me Dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem miseret me.* Sed in his intelligitur, *Sicut spero, & opto.* At Sensus est plane idem, ac si diceretur, *Ita me Dii ament.*

(3) *Cadam, cujusmodi &c.*] Dicerem esse vel Futurum Modi Absoluti seu Indicativi; vel Præsens Subjunctivi, quod quidem supplementum hocce requirat, *Esto ita, ut cadam*, vel *res ita erit, ut cadam.* De cujusmodi supplementorum Ellipsi vide Mariangelum in *Auctario Epist.* 5.

(4) *Omnia tempora secunda.*] Intelligit tempora Subjunctivi Modi, quorum usus, quia est Subjunctivus priori commati, & quia optando, tum finem ac conditionem exponendo, maxime inservit, ad rem quidem Futuram, cujus rei pleræque sunt illius Modi locutiones, aliquando adhibetur, sed tamen etiam in illa re futura Præsentis & Præteriti temporis distinctionem servat, ut patet ex eo, quod Subjunctiva sola per se Futurum tempus nunquam denotant. Nec enim pro, *Ego donabo tibi hunc librum*, simpliciter poteris dicere, *Ego donem &c.* Quapropter etiam sæpe inserviant enunciandæ rei futuræ, non tamen propterea magis ipsa Futuri sunt Temporis in ratione Grammatica, quam τὸ *Sum* in *sum facturus*: Ubi futurum rei latet in

tempora ſecunda pro futuro poſſe poni: quod ſigillatim

in τῷ *facturus*, non in τῷ *ſum*, quod etiam in illa locutione manet Præſentis Temporis æque ac *dicitur* in his Planci apud Cic. *Famil.* X. 23. *Et adhuc vivit*, & *dicitur victurus*. Ergo in his Virgilii, *Quum faciam vitula pro frugibus*, *ipſe venito*, ſi modo τὸ *faciam* revera eſt Subjunctivum, & non potius Futurum indicativi, quod putem: ſed tamen, ſi maxime ita ſit, futurum rei non latet in τῷ *faciam*, ſed in verbo *erit*, per Ellipſin ſuppreſſo, quaſi dictum eſſet, *Quum erit*, *ut faciam*: vel etiam ſimpliciter in τῷ *Quum*. Nam hoc ipſum æque in Indicativo, & quidem Præſenti Grammaticis tempore, poſſis efferre, *Quum facio vitula pro frugibus*, *ipſe venito*. Atque ita *facio* non tamen eſſet Futuri temporis, ſed tempus, quo præſens jam erit illud *facere*, deſignaretur tantum per particulam *Quum*. Quid? quod per Præſens Abſoluti ſeu Indicativi Modi ſimpliciter aliquando deſignatur Futurum? Plaut. *Caſin.* II. 6. 53. *Compreſſan' palma*, *an porrecta ferio?* reſpondente altero, *age*, *ut vis*. Sic. II. 8. 69. *jamne abeo?* reſp. *volo*. Bacchid. IV. 6. 6. *Quam mox navigo Epheſum?* Ciſtel. II. 3. 86. *Ibo domum*, *atque ad parentes ſuos reduco Silenium*. Ratio autem harum locutionum eſt, quod Præſentis temporis momentum habetur pro extremo Præteriti, & primo initio Futuri, ut adeo tempus, quo actioni futuræ jam quaſi præparamur, etiam ipſi futuræ actioni adſcribatur. Veluti quum ait Obſequens *cap.* 76. *Proficiſcens*, *quum immolaret*, h. e. profecturus, & jam profectioni ſe accingens. Et Johannes *Evang.* XIII. 11. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτὸν, h. e. *qui proditurus erat ipſum*, jamque id agebat, ut eum proderet, & dederet inimicis. Certe in Futuro deinde effertur v. 21. εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Sic ibid. v. 27. ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον, *quod facis*, *fac cito*, h. e. quod facturus es, vel potius, quod jam incipis facere, & cujus faciendi conſilium jam cepiſti. Et ſic in Præterito etiam tempore ſe res habet, quod, & cujus perſeveratio, aliquando etiam Præſenti Grammaticorum denotari videtur. Plaut. *Sticho* IV. 1. 23. *Quam dudum in portum venis?* *Caſ.* II. 3. 9. *poſtquam amo Caſinam*. *Epid.* III. 4. 61. *plus jam ſum libera quinquennium*. *Men.* V. 9. 76. *Hunc cenſebat te eſſe*, *quum vocat te ad prandium*. Cic. *Famil.* IV. 13. *Quærenti mihi jamdiu*, *quid ad te ſcriberem*. Simile eſt, quod Auctor *cap. ſeq.* ex Cicerone ad Atticum adfert, *Cupio*, & *jampridem cupio*, *Ægyptum viſere*. Sic & quum Terent. in *Adel.* III. 3. 26. ait, *Et clamo ſæpe*, Præſens illud *clamo* refertur ad diverſos Præteriti temporis actus. Vide & infra *cap.* XV. Nihil itaque mirum, ſi Præſens Tempus etiam in Subjunctivo ad Futurum, ſed & in Infinito ad Futurum & Præteritum denotandum videatur adhiberi. De Infinito agemus *cap. ſeq.* De Subjunctivo clariſſima ſunt exempla hæc: Liv. XLV. 24. *Vos judicate*,

tim conabor ostendere. *Amem*, *doceam*, & similia, jun-

te, sit Rhodus in terris, an funditus deleatur, h. e. utrum erit, seu utrum velitis, ut sit, &c. Sall. Catil. cap. 52. *Ubi socordiæ te tradideris, nequicquam Deos implores*, idem est, ac si dixisset, implorabis, vel nequicquam erit, si tunc implores. Sic. cap. 58. *Quem neque gloria, neque pericula excitant, nequicquam hortere*. Nep. Eum. cap. 8. *Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat, neque rem ullam nisi tempus interesse judicet*. Liv. Præfat. *Si in tanta Scriptorum turba meum nomen in obscuro sit, nobilitate eorum, qui nomini meo officient, me consoler*. Plaut. *Bacchid.* IV. 1. 4. *percunctarier, utrum aurum reddat, anne eat secum simul.* Cic. *Famil.* XVI. 5. *Nunc quidem non dubito, quin te neque navigationi, neque viæ committas*. Intelligi tamen in his plerisque potest, ut & in allatis a Sanctio, *res ita est*, vel *erit*, *ut*, atque adeo ipsum Futurum ita non inesse proprie Subjunctivo, sed in Ellipsi latere suppressum videtur. Fateor tamen in quibusdam locutionibus Subjunctivum magis propendere in Futuri temporis significationem, quam in iisdem Indicativum. Aliud enim est, *Credet: siquidem tu illud dicis*, aliud, *siquidem tu illud dicas*. Ista enim locutione conditio & ratio rei jam præteritæ, seu quæ hoc ipso momento fit, & fieri perseverat, Hac rei adhuc futuræ vel adhuc faciendæ, significatur. Sed tamen & illud accidit forsan, non per naturam Subjunctivi, sed per causam Ellipseos, quæ in Indicativo nulla, in Subjunctivo solennis & ordinaria atque adeo hic quoque statui potest, quasi scriptum sit, *siquidem erit, ut tu id dicas*. At miratur Ursinus *pag.* 581. Me Præsens Subjunctivum spoliare Futuri significatione, quam tamen concesserim Præsenti Indicativo. Ego vero huic non aliter concessi illam Futuri significationem, quam ut a Præsenti tempore eam deducerem. Neque Subjunctivum ea plane spolio, immo simile Indicativo in hac temporis significandi parte, judico. Verum ad vitandam confusionem, ostendo, etiam in Subjunctivo distinguenda Tempora, quod ratio Grammatica postulat, idque fieri per Ellipsin Subjunctivis frequentissimam commode satis posse. Nihil tamen repugno, si quis in locis Ciceronis, Plauti, & similibus, *percontarier utrum reddat, non dubito, quin te non committas*, Præsens illud, ut in Indicativo, absque Ellipsi pro Futuro, *redditurus sit*, *commissurus sis*, positum accipiat. Porro Ursinus ista, *judicate, utrum Rhodus sit, percontarier utrum reddat*, commodius censet ita capienda & explananda, *utrum Rhodus esse debeat, utrum reddere velit*. At vero πρῶτον ψεῦδος est Viri Optimi, quod non distinguit sensum, qui sæpe ex ipsa oritur Ellipsi, & Rationem Grammaticam locutionum, quam unam hic quærimus. Quin ipse mox pag. 582. tradit, *quamvis Præsens Subjunctivi ex usu in Futurum aliquando* en-

juncta particula *quum*, præsentis habent significationem. Horat. *Quum tot sustineas, & tanta negotia solus:* In reliquis fere semper futuri. Terent. *Purgem me? laterem lavem.* Atque adeo cum particula, *quum*, aliquando futurum est. Virgil. *Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.* Optando duplex futurum significatur: propinquius; ut Martial. *Tabescas utinam Sabelle belle.* Idem, *Pereat, qui crastina curat:* remotius; ut Cicero, *Utinam aliquando dolor populi Romani pariat, quod jamdiu parturit.* Idem Attico, *De qua utinam aliquando tecum loquar.* Particula, *si*, futurum denotat. Terent. *Si sumas in illis exercendis, plus agas.* Idem; *Quod si omnes omnia sua consilia conferant, atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil afferant.*

Amarem, docerem, (5) passim in futuro reperiuntur: quare uno Terentii loco contentus ero, quod multorum vicem supplet, in Adelph. *Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus: tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis? subli-*

extrahatur, in ratione tamen Grammatica Præsens non esse idcirco definit. Si verum hoc est, ut est, tum vero non video, quare superiora mihi opponat, qui nihil aliud utique volo. Nam quin Tempus hoc in allatis a me locis in Futurum quoque sit extrahendum, nullum est dubium; id tantum quæritur, quæ ejus expositionis ratio sit Grammatica in Temporis Præsentis Verbo.

(5) *Passim in futuro:*] Sed tamen & in Præterito. Sueton. *Tib.* 62. *Scriptaque abolita, quamvis probarentur aliquot ante annos.* Sall. *Jug.* 59. *Neque diutius Numidæ resistere quivissent, ni pedites magnam cladem in congressu facerent.* Plaut. *Rud.* II. 7. 32. *Si invitare nos paulisper pergeret, ibidem obdormissemus.* Cic. *Famil.* VI. 10. *Antea misissem literas, si genus scribendi invenirem.* Intellige, *si res ita fuisset, ut invenirem.* In significatione Futuri clarior multo est locus Ciceronis *Famil.* XV. 4. *Quumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet.* Sed expone, *quum res ita esset, ut certo concitaretur.* Notat hoc Tempus etiam officium, seu id quod fieri deberet. Cicero *Famil.* II. 16. *Quid enim fuit in istis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberent quam tuum*, h. e. habere deberent.

ſublimem medium arriperem, & capite primum in terram ſtatuerem, ut cerebro diſpergat viam; adoleſcenti ipſi eriperem oculos, poſt hæc præcipitem darem: cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & proſternerem. Si denique optamus, ſemper futurum innuimus; ut, *Utinam hoc contingeret.*

(6) *Amaverim, docuerim,* ſæpe in futuro leges. Terent.

(6) *Amaverim, docuerim, ſæpe in Futuro &c.*] Convenit ſane ea forma in omnibus præter Primam Singularem Perſonis cum illa *Futuri exacti*, quomodo appellantur exeuntia in RO, ut *amavero, docuero*, diverſa ab Indicativi Futuris, quæ rem ſimpliciter futuram notant, quum iſta rem factam in futuro ſignent, & ideo a Forma Præt. Perfecti deriventur. Aliud enim eſt, *quum cœnabo*, aliud, *quum cœnavero.* Vide Voſſium *de Anal.* III. 15. Atque illa de cauſſa ſæpiſſime confunduntur hæc cum præteritis Perfectis Subjunctivi, ut quæ & ipſa ſimul ad rem futuram pro uſu Subjunctivæ conſtructionis adhibeantur, & rem factam, utpote Præterita, ſignificent; plane ut Priſcianus lib. 8. de Græcorum Præt. Perfecto Imperativi obſervat, ſimul præteritum & Futurum notare. *Apud Græcos*, inquit, *etiam præteriti temporis ſunt Imperativa, quamvis ipſa quoque ad Futuri temporis ſenſum pertineant, ut, ἀνεωχθήτω πύλη, aperta ſit porta. Videtur enim imperare, ut in Futuro tempore ſit Præteritum.* Similiter ſe res habet in hiſce locutionibus, *ſi te inde exemerim* &c. quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, *ſi per me inde eris exemptus.* In qua certe locutione utrumque tempus oſtendi, tam Præteritum, quam Futurum, cenſuere Icti Doctiſſimi, Q. Scævola, Brutus, & Manilius, ad verba legis Atiniæ, *quod ſubreptum erit, ejus rei æterna auctoritas eſto.* Vide Gellium XVII. 7. Cl. Urſinus *pag.* 587. malit *Uſum* hunc *Subjunctivæ conſtructionis*, qui ad *rem futuram adhibetur, ex ſe & ſuapte vi, ut cæteris temporibus, ſic Præteritis perfectis convenire;* immo *hoc Tempus abſolute poſitum aliquando mutata quaſi colonia plane ad Indicativum tranſiſſe videri* cenſet, ut in eo, *pace tua dixerim*, quod interpretatur, *volo dixiſſe.* Id vero quid eſt, niſi miris modis confundere omnia, & ſpectare tantum Senſum locutionum ex illo uſu, at ejus Rationem non indagare nec intelligere? Etenim Subjunctivum tradit ipſe in eo potiſſimum *differre ab Indicativo*, quod *de rebus incertis* maxime adhibeatur. Ad hæc incerta refert quoque *Futura*, quæ hic *ex ſe & ſuapte vi* notari eo putat. At vero in futuris rebus requiruntur ſæpe etiam Verba, quæ notent facta tunc jam præterita. Ex. gr. *Ego cras, poſtquam prandium ſumpſeris, veniam.* In his tota res, quæ dicitur, eſt quidem futura etiam-

 dum,

rent. And. *ea lege, atque omine, ut, si te inde exemerim, ego*

dum, at Verbum nullum est futuri temporis, nisi *Veniam*. Nam *sumpseris* nihil notat per se, nisi tunc jam præteritum, nihil ergo quod Futurum istic tantum inest in Re ipsa. Atque adeo ejusdem in re Grammatica temporis & significationis est, cujus *Sumpsisti*, quod utique dicere eodem sensu potuissem, & quod tamen nemo *ex se & suapte vi* Futurum notare autumabit, licet de re futura adhibeatur. Aliud enim est adhiberi de & in re futura, aliud per se notare futurum tempus. Æque putidum est, quod hoc Tempus *plane ad Indicativum transire* aliquando ait. Sed oriuntur hæc & similia ex eo, quod nescio quo præjudicio agitatur Vir Doctissimus contra Ellipses, quas tamen vel sic agnoscere debet. Etenim, *quod pace tua dixerim*, vere est & plane Subjunctivi Modi, sed Elliptice, pro, *quod rogo*, vel *volo, ut pace tua dixerim*. Sic passim pro, *quid faciam?* occurrit plenius paulo, *quid, vis, faciam?* Ter. *Eun.* 5. 8. 23. & *Heaut.* 4. 8. 5. *quid igitur vis, tibi dicam? Heaut.* 4. 6. 14. *quid, vis, dicam? Hec.* 3. 4. 22. At quum dicitur, *Non speraverim, non negaverim illud*, intellige, *non est negotium, propter quod sper.* vel *negaverim illud.* Sic pro eo, quod passim breviter dicitur, *dic, quid me velis*, plenius ait Ter. *Andr.* 1. 1. 18. *dic, quid est, quod me velis. Heaut.* 4. 2. 5. *Nihil est, quod de argento sperem.* Sed quid dicam de Futuro Exacto, *amavero*, quod Vir Doctissimus omni conatu & studio penitus ferme excludit Subjunctivo, & ad Indicativum refert *pag.* 546. & seqq. atque in eo præter suum morem secedit prorsus ab recepta & vulgari sententia. Et tamen rectum videtur ac naturæ Verbi conveniens, ut sicuti Indicativus, sic & Subjunctivus, suum Præsens, Præteritum, & Futurum habeat, quum cetera omnia eadem Tempora pariter hi Modi habeant. Accedit quod manifeste Futurum illud controversum a Præterito Perfecto Subjunctivi derivetur, & ita ut in omnibus reliquis Personis, præter Primam singularem, eandem prorsus habeat formam, sed & ipsa verba eadem, quæ illud Perfectum. At vero neutiquam probabile est, Indicativi Modi & Usus Tempus formatum fuisse a Subjunctivo. Sed utitur Vir Doctiss. auctoritate Varronis, qui *lib.* 8. *de* L. Lat. Tempora dividens in *Infecta* & *Perfecta*, eorum exempla sumit omnia, præter hoc Unum, ex Indicativo; Nempe Infecta sunt, *Discebam, disco, discam*, Perfecta, *didiceram, didici, didicero*. Videtur ergo ex sententia Ursini illud *didicero* ejusdem esse Modi, cujus reliqua omnia. At voluit Varro tantum de Temporibus agere, & ostendere tria esse in Infecto, & tria in Perfecto. Sumsit autem exempla ex Primo potissimum Modo, verum quum ille non haberet, nisi quinque Tempora, seu non haberet Futurum Perfecti, arripuit illud ex Secundo seu Subjunctivo Modo. Nec tamen inde se-

ego pro te molam. Idem Adelph. *Ne mora sit, si innuerim,*

sequitur, esse ergo illud Indicativi quoque Modi, quum de Modis non agat Varro, & illud Tempus communiter ab aliis ad Subjunctivum referatur. Certe Veteres quique Grammatici, Charisius, Diomedes, Priscianus &c. diserte illud Subjunctivo tribuunt. Probare porro studet Ursinus suam sententiam ex eo, quod *desideretur exemplum hujus Temporis in prima Persona cum UT vel expresso vel intellecto constructi.* Nam in reliquis Personis res est incerta, quum eædem sint etiam Præteriti perfecti; omnia autem Subjunctiva tempora, non quidem Futurum per se notent, sed tamen ad rem futuram sæpissime adhibeantur, ut adeo ex sensu parum distingui queat inter Præsens, Perfectum, & Futurum subjunctivi, atque ideo, ubi talis Constructio occurrit cum reliquis hujus Futuri personis, tuto eam ad Præt. Perfectum semper rejiciat Ursinus. At vero iniquum est, totum tempus loco seu Modo suo movere, quia in promptu non sint loca, in quibus occurrat constructio illa cum unica illius Temporis persona. Difficile immo foret, talia quoque ostendere exempla in variis seu pluribus Personis Plusquam-perfecti, & tamen neque ipse illud Subjunctivo propterea excludet. Ac cedit quod frequentissima fit Ellipsis illius voculæ ante Tempora reliqua, atque adeo etiam ante hoc Futurum, Subjunctivi. Certe quando Cicero ait, *Age restitero Peripateticis, qui &c. Sustinuero Epicureos, Diodoro quid faciam Stoico?* non possunt hæc aliter accipi, quam ut per Ellipsin dicta, & cum incerto eventu: quod Subjunctivis ipse Ursinus *pag.* 576.577. proprium adeo esse contendit, ut *incertis de rebus cum sermo est, vix locum esse nisi Subjunctivo posse* censeat cum Corrado. Sensus autem est Verborum Ciceronis, *age, esto ut restitero* &c. Et ita passim, *videro, dixero,* & similia, immo in reliquis etiam Personis, *Videris, Viderit, Viderint,* haud dubie sunt explicanda, quando absolute posita occurrunt. Denique pro Indicativo Ursinus haberi illud postulat etiam ideo, quia cum Futuro Indic. per simplicem copulam aliquando conjungitur. At nullam esse hanc rationem vel ex iis liquet, quæ ipse *pag.* 578. ex Auctore Methodi adfert, & in quibus itidem per copulam Verba Indicativi & Subjunctivi Modi junguntur, Veluti *Eloquere, quid Tibi Est, & quid meam Velit operam; Quia Tibi aurum reddidi, & quia Te non defraudaverim.* Si manent hæc tamen Subjunctiva, etiamsi cum Indicativo per copulam conjungantur, quidni & Futurum exactum per eandem rationem manebit Subjunctivum? Modestius egit Vossius *de Anal.* III. 13. qui ad utrumque Modum referri vult hoc Futurum. Sed neque id approbaverim, quum sic latissima Confusionis in indaganda Linguæ natura & Grammatica ratione aperiatur fenestra. Quando repetitur ita positum, ut sensu possit

rim, quin pugnus continuo in mala hæreat. Idem, *Ubi, si quid paululum te fugerit, ego perierim.* Livius lib. 7.; *Jussu tuo imperator extra ordinem nunquam pugnaverim, non si certam victoriam videam.* Tacitus in Agricola; *Ego facilius crediderim naturam margaritis deesse.* Columella; *Non affirmaverim.* Salluft. *De iis haud facile compertum narraverim.* Apud poëtas sæpius: Virgil, lib. 3. *Nec vos arguerim Teucri.* Tibull. lib. 3. *Nec tibi crediderim votis contraria vota.* Propert. lib. 3. *Sic ego non ullos jam norim in amore tumultus, Nec veniat sine te nox vigilanda mihi.* Cicero Phil. 2. *Citius dixerim jactasse se aliquos.* Idem lib. 9. epist. *Videor sperare debere, si te viderim.* Idem in Lucullo, *Illud vero non censuerim, ut ejus auctoritate moveatur.* Terent. Hecyra; *Denique Hercule aufugerim potius, quam redeam.* Gellius lib. 18. cap. 2. *Postrema*, inquit, *quæstionum omnium hæc fuit*, Scripserim, venerim, legerim, *cujus temporis verba sint, præteriti, futuri, an utriusque.*

(7) *Amavissem, docuissem*, etiam ipsa in Futuro usurpan-

absoluto & directo exponi, id vero per usitatissimam Ellipsin, æque ac in Præt. Perfecto, abunde expediri potest. Sæpissime autem occurrunt Subjunctiva per hanc Ellipsin juvanda, quæ videntur ceteroqui, quod ad sensum, absolute, seu prorsus eodem sensu, quo Indicativa, fuisse posita, sed quæ ideo per se non habent Indicativi vim & constructionem: non magis, quam Secunda Persona Futuri Indicativi, & Præsentis Subjunctivi, quia in *imperandi* usu & sensu sæpe reperitur adhibita, idcirco *Imperativi* esse modi a quoquam statuitur.

(7) *Amavissem &c.*] Hæc forma etiam in istis Sanctii exemplis longe præcipuam Præteriti vim & significationem habet præ Futuro, & indicat aliquid fore, sed non nisi postquam prætererit jam tempus factæ ejus rei, quæ verbis ipsis notatur; atque adeo res futura, quæ aliis verbis inest & significatur, in eadem periodo retro respicit ad significationem Præteriti Perfecti, quæ huic formæ inest. Sic ergo, *si se Consulem fecissent* idem est, ac si diceretur, postquam se Consulem fecissent, tum demum illud fore. *Si* enim hic idem pene notat, quod *postquam*, nisi quod insuper designet incertam adhuc rei, quam factam

pantur. Cæsar. 1. Gallico: *Nonnulli etiam Cæsari nuntiabant, quum castra moveri, aut signa ferri jussisset, non fore dicto audientes milites.* Cicero 2. Offic. de Mario: *Si se consulem fecissent, brevi tempore aut vivum aut mortuum Jugurtham se in potestatem populi R. redacturum:* & sub finem lib. *At ille ubi ingressus est, confestim gladium distrinxit, juravit se illum statim interfecturum, nisi jusjurandum sibi dedisset, se patrem missum esse facturum.* Horat. *Dispeream, ni submosses omnes.* Cicero ad Trebatium: *Rescripsi quam gratum mihi esset futurum, si quam plurimum in te studii, officii, liberalitatis contulisset.* Virgil. *Verum anceps fuerat belli fortuna, fuisset.*

In futuro tertio, *Imperativum* vocant, (8) hæ voces, *ama*, & *amato*, non differunt: nam vulgo putant, *ama*, præsentis esse, & *amato*, futuri remotissimi; quasi vero

volumus, conditionem, ut adeo, quicquid futuri in tota hac ineit locutione, oriatur ex vocula, *si*, & ex altero commate, quod aperte rem futuram promittit, modo alia res prius sit facta.

(8) *Hæ voces &c.*] Plures sunt Imperativi voces, per duas personas, Secundam & Tertiam, Utriusque Numeri, de quibus, ut & His ipsis, Vide Vossium *de Anal.* III. 14. & Ursinum *Sect.* V. *cap.* 7. pag. 556. &c. qui & ipsi rejiciunt distinctionem Præsentis & Futuri in Imperativo, suamque sententiam ex variis Auctorum locis satis superque probasse sibi videntur. Sed tamen quum duplex illa terminatio Secundæ personæ constanter in Singulari pariter & Plurali, in Activo itidem & Passivo, reperiatur, accesserim fere Mario Corrado, de Ling. Lat. lib. 7. p. 244. & aliis, qui priorem formam, *Ama*, ad præsens futurum seu statim faciendum, posteriorem *Amato* ad remotius & postea futurum referunt, sed ita, ut hæc distinctio agnoscatur tantum, si causam duplicis istius terminationis quærimus, at non, si usum spectamus, qui postea eas etiam promiscue prorsus adhibuit. Virgilius tamen in Eclogis revera videtur distinxisse, quum ait, *Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola: Quum faciam vitulâ pro frugibus, ipse venito.* Ubi certe *Est* Indicativi Præsens cum *Mitte*, at Futurum Ind. *Faciam* cum *Venito*, jungitur. Non alienior ergo est hæc distinctio ab hisce Imperativi formis, ac illa, quam ipse Ursinus pag. 560. tradit, posteriori scil. forma exprimi potissimum permissionem, quod utique est non modo remotius aliquid, sed & incertum Futurum, ut *si voles, lavato: si placuerit, facitote: Phormionem, qui volet, lacessito.*

ro possimus, nisi de futuro, imperare. Lucanus de longissimo tempore dixit; *Totum sub Latias leges cum miseris orbem, In te verte manus:* & Propertius utramque vocem in eodem sensu conjunxit; *Aut si es dura, nega; sin es non dura, venito.* Virgil. *Et potum pastas age, Tityre, & inter agendum Occursare capro (cornu ferit ille) caveto.* Idem Georg. *Nudus ara, sere nudus:* & subdit; *Primus humum fodito. Laudato ingentia rura, exiguum colito.* Ridiculum igitur fuerit dicere, Ama, *ama tu luego:* Amato, *ama tu despues.*

CAP. XIV.

Infinitum verum impersonale. Modus *Infinitivus nullus est. Tempora personalia explicantur.* Esse. *&* Fore *omnium temporum, ut* Amare, *&* Amavisse: venturum fore.

INfinitum verbum est, (1) quod personas, modos, & tempora non finit, „ (sive quod personis, numeris, „ &

(1) *Quod personas, modos & tempora non finit*] Gravissima occurrunt passim in hoc opere Errata, seu μνημονικὰ ipsius Auctoris seu typographica. Certe & hoc loco nullus dubitem, licet omnia eadem præferant Salmanticensis & Patavina editio, voluisse tamen Sanctium, *Personas, Numeros, & tempora*, sicuti supra *cap.* 12. de Infinito locutus est. Accedit, quod mox *de personis & Numeris jam dixisse se* dicat, & tantum superesse *quæstionem de temporibus*, nulla *Modorum*, qui & alieni ab hoc loco, facta mentione. Sed & Scioppius hæc breviter exponens recte non *Modos*, sed *Numeros* nominat, quasi & Auctor ita scripsisset. Ceterum ego Infinita *Omnis Personæ & Numeri* dicenda potius putem, quam *Nullius*, quia cum omnis personæ & numeri nominibus construuntur, nullamque Terminationum istis de causis habent differentiam: æque ac Adjectiva quædam, veluti *Felix*, &c. quæ nullam itidem habent respectu Generum, nec tamen idcirco Genera illis magis negantur, quam aliis. *Nullius* autem Personæ aut Generis Vocabula sunt, quæ nihil ejus rei habent, neque in terminatione sua, neque in Usu aut Constructione Grammatica. Id tamen verum: dicta hæc ideo *Infinita* & *Indefinita*, & *Perpetua*, quia nulla Termi-

„ & temporibus non definitur; aut quod certam & de-
„ fi-

minationum diversitate definiuntur in unum certum Numerum aut Personam, sed sub una ac perpetua Terminatione Variis seu Omnibus Nominum ac Pronominum Personis & Numeris junguntur. At vero cum *Temporum* respectu in varias discreta sint terminationes, nulla est satis justa causa, Infinitis negandi *Temporum* discrimen. Confunduntur aliquando? At idem accidere etiam Subjunctivis & Indicativis *sup. cap.* ostendimus, rationemque dedimus ejus rei, maxime de Præsenti Indicativi, quod imprimis, & æque ac Infinitum Præsens, in usum præteritæ vel futuræ rei sæpe confertur, nec tamen propterea Nullius est certi *Temporis* in ratione Grammatica. Fateor equidem, aliquanto magis promiscuum videri & confusum apud Auctores in Infinito earum terminationum, quibus *Tempora* distingui solent, usum. Sed ratio est, quia sæpe Infinitum, non tanquam Verbum, sed tanquam Nomen verbale (Vide infra III. 6.) usurpatur a Scriptoribus sine ullo respectu temporis cujuscunque, maxime in locutionibus, ubi nulla potest esse ambiguitas, nec ulla temporis ratio habetur aut requiritur. Quod eodem modo se habet in Participiis, quibus tamen omnes fere tribuunt Temporis quoque adsignificationem, sive distinctionem in varia Tempora. At vero ubi jam diversa Tempora per Infinitum in una periodo exprimi necesse est, illa quoque per varias Infiniti terminationes, æque ac Finiti, diligenter distinxere veteres, sicuti hoc ipso capite ipse Sanctius agnoscere cogitur. Præterea nihil foret mirum, si quæ Auctorum loca, in his quoque parum Grammatica, proferri queant, quum sæpe Usus recesserit ab Analogia, ut supra ad *cap.* 1. pag. 7. ostendimus, & vel maxime ex Infiniti Futuri (*Amaturum esse* &c.) circumlocutionibus patet. Has enim omni Generi & Numero in Nominibus applicuisse aliquando Usus ille deprehenditur, tanquam æque invariabiles & indeclinabiles, ac *amare* & *amavisse*. Veluti, *Credo inimicos meos hoc dicturum*. Et, *Non putant hoc eam facturum*. Vide omnino Gell. I. 7. Vossium de Anal. III. 16. & infra Nostrum, ac Me, III. 11. Gellius quidem hasce locutiones solœcismi excusare tentat auctoritate plurimorum exemplorum; at Scioppius infra d. l. figurata interpretatione, tanquam si diceretur, *Credo inimicos meos esse negotium hoc dicturum*. Sed sine dubio origo quidem locutionis hinc repetenda, at usus dein hanc formam & phrasin adhibuit etiam ita, ut satis appareat, non attendisse semper Scriptores ad hanc ejus originem & analogiam. Veluti apud Gellium d.l. *Hostium copias ibi occupatas futurum*. Manifestum enim ex eo, *futurum* seu *futurum esse* poni hic absolute & simpliciter pro *fore*: manifestum etiam, illud Scioppianum supplementum pla-

„ finitam personam, certum numerum, & certum tem-
„ pus

ne hinc esse alienum. Nam secundum id dicendum fuisset *occupatum futurum*, non *occupatas*, quod nullo modo ad illam accommodari constructionem potest. Quapropter videntur sane prisci illi repertas hasce locutiones in paradigmate sibi in pueritia proposito simpliciter habuisse pro Futuro Infiniti, & proinde sic ut Præsens & Perfectum Infiniti omni constructioni convenit, similiter & eas sine ulla variatione diversæ constructioni applicuisse. Unde ille Gellii amicus, qui locutionem hanc tuetur, & Solœcismi purgat, apud Gellium d. l. *Verba indefinita* hæc vocat, *neque Numeris, neque Generibus præservientia, sed libera undique & impromiscua, & ab omni Generum necessitate absoluta*, Et quæ *omnia istbæc* (Numeros & Genera) *una eademque terminatione complectantur*. Ex quibus patet, solo eum usu probare hanc locutionem, quasi ex paradigmate receptam, & æque ac reliqua Infinita, nulli variationi respectu *Generis* aut *Numeri* obnoxiam, atque adeo nihil participii retinentem. Nullam ergo neque ille, *multa* licet *lectione exercitus, cui pleraque omnia veterum literarum quæsita meditataque erant*, analogiæ in ea tuenda rationem indagavit, aut habuit, sed simpliciter, æque ac Scriptores nonnulli, formulæ huic, in paradigmate expressæ, indeclinabilis & invariabilis infiniti naturam tribuit. Secuti autem sunt illos Veteres aliquando etiam posteriores, atque ipse Cicero, ut ex Gellio liquet. Sed tamen secus faciendum. Hi facile dein animadverterunt, atque etiam fecerunt, quum jam ars Grammatica, & Syntaxeos ratio, magis esset illustrata. Habuit autem Infinitum olim tres proprias, sed inter se diversas terminationes pro ratione Temporis triplicis, Præsentis, Præteriti, & Futuri, *amare*, *amavisse*, & *amassere*. Postremam hanc in usu fuisse Veteribus satis probavit Vossius *Analog.* III. 17. Ei vero deinceps suffecta circumlocutio, & ipsa quidem primo per Ellipsin, dein tanquam nulli prorsus variationi obnoxia, ut diximus, postea tamen rectius ei accommodata, quam Genus & Numerus requirebat. Diversæ illæ triplicia Temporis terminationes formatæ sunt omnes a Subjunctivi diversis temporibus, *amare* ab *amarem*, *amavisse* ab *amavissem*, *amassere* antiquum ab *amasso* item antiquo. Rem ita se habere manifestum est ex eo, quod eadem prorsus est formatio secundi Subjunctivi, & primi illius Infiniti, etiam quum ab analogia recedunt, veluti a *Volo*, *vellem*, *velle*; a *Fero*, *ferrem*, *ferre*; a *Fuo*, *forem*, *fore*; a *Sum*, *essem*, *esse*, a *Nosco*, *noscerem*, *noscere*, & *nossem*, *nosse*. Patet hinc duplex error Vossii, prior, quod *Anal.* III. 16. *Fore* proprie *Præsentis*, *non Futuri esse temporis*, Augustino Saturnio, alia tamen, & inepta satis, ratione id suspicanti, negat, cum eodem utique modo formetur ac reliqua ab Imperfecto Subjunctivi, ablato tantum M: ac pro-

„ pus non habet; ut *amare*, *amari*, *amavisse*. Ac de Personis & Numeris jam diximus: de Temporibus major est quæstio; de quibus antequam disputem, apponam Consentii Romani præclara verba, cui hanc pulchram

proinde in ratione Grammatica, quum ejusdem sit originis & formationis, eandem, quam reliqua infinita, habere naturam & tempus debeat. Quod autem maxime ad futuram rem significandam vulgo adhibetur, illud non ex Grammatico hujus vocis Tempore, sed ex ipsius Verbi significatione, quæ est, *nasci*, *fieri*, oritur. Quæ & in illo *Forem* apparet plerumque, licet hoc ipsum etiam in Præsentis ac Præteriti Temporis sensu revera & diserte satis aliquando adhibeatur. Veluti Phædrus *præfat. Libri* III. *ut dixit Sinon, Ad Regem quum Dardaniæ perductus foret.* Et fab. 49. *Qui quum de puero multa mentitus foret, Adjecit &c.* ubi manifeste pro *esset*, vel *fuisset*, ponitur. Sallust. Catil. 31. *ficuti* (l. *ficubi*, ut in Jug. c. 60.) *jurgio lacessitus fuit*. Liv. XXVII. 44. *Exercitu, cui detractum foret omne, quod roboris fuerit.* Alter error est, quod ibidem asserit, Primam Infiniti formam neutiquam continere significationem præteriti Imperfecti, sed id facere Secundam modo, quum tamen Prima, ut ostendimus, sit orta ab ipso Imperfecto verbi Finiti, sed Subjunctivi, & præterea plerumque, certe in omnibus pene exemplis a Sanctio hic allatis de Prima illa in significatione Præteriti, si traducatur in locutionem Finitam, per Imperfectum efferri possit & debeat. Veluti, *de cælo tactas memini prædicere quercus*, h. e. memini, quum id prædicerent, vel, ejus temporis, quo id prædicebant. Et sic in ceteris, ubi aliquid Præteriti hæc forma Infinita videtur significare. Isthoc autem pacto evaditur etiam illud, quod ex hoc usu Primæ formæ in sensu Præteriti concludi ad rejiciendam in ea plane omnem significationem & distinctionem Temporum voluit Sanctius. Quæ sententia tanto magis est rejicula, quod hæc Infiniti forma per se, & sola, vix unquam ad Præteritum Perfectum denotandum adhibetur: Nec enim ex. gr. *Scio te illud habere*, & similia, temere occurrent simpliciter in significatione præteriti Perf. usurpata, quam præfert hæc locutio, *Scio te illud habuisse*. Accedit vel maxime, quod & hæc & reliquæ Infiniti formæ deriventur proxime ab iisdem Finiti Verbi Temporibus, quorum istæ quoque esse vulgo creduntur, & quorum usui ideo potissimum inserviunt. Æque ac in lingua Græca, ubi eadem sunt Tempora, eædemque characteristicæ singulorum Temporum, in Infinito, quæ in Finito. Veluti liquet ex Indicativi omnium Temporum tertia Persona, a qua, Infinita istic pleraque videntur formata, Præfentis τύπτει, τύπτειν, Perfecti, τέτυφε, τετυφέναι, Futuri, τύψει, τύψειν. &c.

chram doctrinam de veris Imperſonalibus me fateor debere. *Qualitas*, inquit, *verborum, aut finita eſt, aut infinita: finita eſt, quæ notat certam perſonam, certum numerum, certum tempus*; ut, lego, ſcribo. *Infinita eſt, in qua hæc univerſa confuſa*; ut, legere: *legere enim & ego, & tu, & ille poteſt; item legere & unus, & plures dicuntur; item legere etiam poſſum hodie, & heri potui, & cras potero. Quoniam ergo hæc neque perſonam, neque numerum, neque certum tempus definiunt, & ubique natura ſimplici eodem modo reſpondent, infinita dicuntur.* Hæc ille; qui, præterquam quod egregie naturam infiniti ſeu imperſonalis verbi demonſtrat, refellit eorum errorem, (2) qui *Modum infinitivum* vocarunt, quum ſit merum verbum. Eadem fere Aulus Gellius libro primo, cap. 7. *Qui modus dicendi*, inquit, *neque in modos, neque in perſonas, neque in genera, neque in tempora diſtrabitur, ſed omnia iſthæc una eademque declinatione complectitur.* Vidit etiam hæc Accurſius in l. 5. *Stipulationum. §. ſtipulatio*, verbo, *daturum.* D. de *verbor. oblig. Quia verba*, inquit, *infiniti modi etiam ad futurum*

(2) *Qui Modum Infinitivum vocarunt*] Sic tamen & ipſe Gellius in ſeqq. verbis, ſed quæ plane aliter ſe habent, quam heic citantur. Nempe, illa, *occiſurum, facturum eſſe, indefinito Modo dixerunt, qui Modus neque in Numeros, neque in perſonas, neque in genera, neque in tempora diſtrabitur.* Vides hic *Modum* appellari diſerte, & in citando Gellio eundem hic errorem commiſſum, qui ſupra, *Modos* pro *Numeros* exhibendo. Tum ſcito, Phil. Rubenium in *Electis*, II. 17. delere hæc verba, *neque in tempora*, in quibus ſolis conſiſtit, quod ex Gellio probatum volebat Sanctius, de non ſtatuenda Infiniti in Tempora diſtinctione. *Modum* tamen neque Ego tribuerim Infinito, quippe quod in nullas utique terminationum differentias per cauſam Modorum diſtrahitur, at a Finiti Modis quibuſcunque ſeu Verbis diſtinguitur, non eo, quod alterius ſit Modi, ſed hoc ipſo, quod ſit Verbum Infinitum. *Modi* proprii ſunt illis Verbis, quæ eorum nomine & cauſa varias ſuſcipiunt terminationes, h. e. Verbis Finitis: Infinita e contrario nullam habent Modorum varietatem, atque adeo nulla ſunt Verba Infiniti Modi, ſed ſimpliciter & directe Verba Infinita.

rum respiciunt, & ideo dicuntur infinita, quia omne tempus respiciunt: recte enim dicitur, volui legere, volo legere, volam legere. Hæc ille recte, nisi *modum* vocasset *infinitum.* (3) Nunc accipe testimonia de præterito in tuo illo Præsenti infinitivi: Cicero; *Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque visi sumus senatum commovere.* Catull. ad Manlium; *Quale ferunt Graji, Peneum propter amœnum Siccari emulsa pingue palude solum* Mart. lib. 6. *Lusus erat sacræ connubia fallere tædæ; Lusus & immeritos exsecuisse mares.* Ibidem; *Vix tangente vagos ferro resecare capillos Doctus, & hirsutas excoluisse genas,* Ovid. Her. Epist. 2. *Sæpe fui mendax pro te mihi, sæpe putavi Alba procellosos vela referre notos.* Cicero lib. 4. epist. *Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æque ferre posse.* Exemplum hoc de præterito est, & futuro. Virgil. *De cœlo tactas memini prædicere quercus.* Horat. *Memini quæ plagosum mihi parvo Orbilium dictare.* Plaut. Epidico; *Non meministi me inaurem ad te adferre natali die?* Terent. *Forma bona memini me videre.* At dicent aliqui, verbum *memini* non posse jungi præterito: sed non sunt

(3) *Nunc accipe &c.*] In compluribus sequentium exemplorum, ipso Infinito nihil Præteriti, certe non Perfecti, significatur. *Visi sumus Senatum commovere;* hic illud *commovere* præsentem rem significat, sed quæ præsens fuit tempore præterito, quod exprimitur non *τῷ commovere*, sed *τῷ visi sumus.* Sic *vidimus aliquoties te pulcherrime ferre fortunam: vidimus* denotat præteritum, *ferre* præsens. Et sic alia nonnulla, in quibus proinde non unum tempus, sed duplex, præsens & præteritum, conjunctim significatur, sicuti in illis, *subreptum erit, subrepturus fuit*, præteritum & futurum: Vide notata ad caput superius. In reliquis vero Sanctii exemplis Infinitum potest optime transferri in Imperfectum Finiti: sicuti ostendimus paulo ante in *memini prædicere.* At in verbis Horatii *Fertur Prometheus addere.* &c. videretur sane Præsens *addere* directe positum pro *addidisse*; Sed Sanctius negligenter prorsus istic omisit verbum, *Coactus*, in quo tota vis Præteriti Perfecti hæret. Vide locum, qui est in *Oda* XVI. *Libri Primi.*

funt audiendi; quos fatis arguit Perfius, dum ait; *Nec in bicipite fomniaffe Parnaffo memini:* „ [& Cicero; *Meminifti me ita diftribuiffe caufam; ego memini fummos in civitate noftra fuiffe viros:*] Sed ad inftitutum. Horat. *Dictus & Amphion, Thebanæ conditor arcis, Saxa movere fono teftudinis, & prece blanda Ducere, quo vellet.* Idem; *Ploravere fuis non refpondere favorem Speratum meritis.* Cæfar; *Cognita Cæfar caufa, reperit a Suevis auxilia miffa effe.* Cicero pro Archia; *Ex hoc effe hunc numero, quem Patres noftri viderunt divinum hominem Africanum.* Horat. *Fertur Prometheus addere principi limo particulam, & infani leonis vim ftomacho appofuiffe noftro.* Idem. 3. Carm. *Arbiter pugnæ pofuiffe nudo fub pede palmam Fertur, & leni recreare vento fparfum odoratis humerum capillis.* L. unica. D. fi tabul. teft. nullæ extab. *Licet*, inquit, *poftea interierint, competet bonorum poffeffio; quia verum fuit tabulas extare*, pro extitiffe.

(4) Exempla de futuro. Cicero Attic. Lib. 1. *Cætera*

(4) *Exempla de futuro.*] Adde his: Plaut. *Afin.* II. 4. 36. *Ajebat reddere, quam extemplo fibi redditum effet*, Aulul. I. 2. 30. *Nam noftræ qui eft magifter curiæ, Dividere argenti dixit nummos in viros.* Curcul. I. 3. 25. *Tu Veneri pervigilare te vovifti*; V. 1. 7. *Nego me dicere.* Ciftell. II. 3. 41. *Inftare ufque adeo, donec fe adjurat anus jam mihi monftrare, fed fe ajebat quandam mulierem fuam benevolentem convenire etiam prius.* Moftell. V. 2. 11. TR. *promitte, ego Ibo pro te, fi tibi non libet.* TH. *Verbero, etiam irrides?* TR. *quian' me pro te Ire ad cœnam autumo?* TH. *Non enim Ibis.* Terent. And. II. 3. 5. *Sed fi tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet.* II. 4. 8. *fi dices ducere.* Eun. III. 3. 14. *Credo ei placere hoc: fperat fe a me avellere*, fcil. hoc prædium. Ovid. *Metam.* XIV. 250. *Ire negabamus, vel tecta ignota fubire.* VII. 740. *Dum cenfus dare me promitto.* Heroid. III. 57. *Quin etiam fama eft quum craftina fulferit Eos, Te dare nubiferis linea vela notis*, pro daturum effe. Cic. *Famil.* III. 6. *Qui brevi tempore fibi fuccedi putarent.* X. 24. *Ex quo tempore ipfe mihi profeffus eft, fe venire.* Liv. II. 9. *Nifi, quanta vi civitatis libertatem expetant, tanta regna Reges defendant, æquari fumma infimis.* Sic enim ibi diftinguendum. XLIV. 27. *Nunciaret quinque millium opera tantum uti Regem.* Florus. IV. 2. *Nifi dictis ftaretur, non fe remittere exercitum.* Locutionem autem ha-

ra spero prolixa esse. Ibidem lib. 7. *Spero etiam in præsentia, pacem nos habere.* Idem. Fam. lib. 10. ep. 24. *Nec ille intermisit affirmare, sine mora venire.* Idem; *Mihi scito in dies majori curæ esse dignitatem tuam.* Idem; *Hi quum se a tanto squalore unius morte liberari intelligerent; omnia ei peragere promiserunt.* Idem. 1. Tuscul. *Magna me*, inquit Socrates, *spes tenet*, *Judices*, *bene mihi evenire*, *quod mittar ad mortem.* Virgil. Æneid. lib. 6. *Neque credere quivi*, *Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem.* Livius; *Sciantque*, *& ita posteris tradant*, *nullas opes humanas armis Romanis resistere posse.* Plin. *Adjicit miracula*, *quæ indicasse conveniat.* Cæsar l. 6. Gal. *Si amplius obsidum velit*, *dare pollicentur.* Valer. Maximus lib. 6. cap. 5. *Juraverunt in squalore se esse*, *quoad Imperator ipsorum reus esset futurus.* Cato de re rust. cap. 5. *Ne quid emisse velit insciente domino*, *neu quid dominum celavisse velit.* Et infra; *Chaldæorum ne quem consuluisse velit.* Horat. 2. Serm. *Ne quis humasse velit Ajacem*, *Atri-*

barum, seu Præsentis in significatione Futuri, usum etiam in verbis Finitis esse frequentem, & nihil præjudicare Grammaticæ Temporum distinctioni, superiori capite, reddita ratione, ostendimus. Quod vero Noster mox Perfecti Temporis formas etiam pro Futuro accipit, id alienissimum est. Nam primo multo minus Futuræ est significationis, *ne quis hoc fecisse velit*, quam, *ne quis hoc facere velit*. Infinitivus autem junctus verbo *Volo* notat simpliciter ipsam cujuscunque rei actionem, quæ Futuri Temporis forma non exprimitur. Nam quis unquam dixit aut scripsit, *Volo hoc facturum esse*, sive *me*, sive *te*, sive *illum?* Si quid futuri in hac inest locutione, id hæret in ipso Verbo *Volo*, quod suam certæ actionis voluntatem extendit a præsenti Temporis momento usque in illud, quo ea actio tandem fit, aut desiderata res sibi obvenit: atque adeo Infiniti in his eadem ratio est, ac Nominis substantivi in hac locutione, qua Tibi roganti, *quid vis?* respondeo, *Volo tuam amicitiam.* Deinde sola hac Perfecti Temporis forma videtur aliqua certe Temporis distinctio plerumque notari. Nam *Volo te emisse* notat, non, Volo te velle & incipere emptionem, aut eam facere jam re ipsa, sed, te eam mihi factam & absolutam præstare. Ceteroqui, si promiscue pro Præsenti ponitur, tunc notat ipsam rem, seu ipsum illud *emere* sine ulla relatione ad certum tempus.

Atrida, vetas cur? Persius; *Verum, nec nocte paratum Plorabit, qui me volet incurvasse querela.* Cicero pro Muræn. *Omnes verebamur nimis iracundam futuram fuisse victoriam.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. *Sed abunde erit ex iis duo exempla retulisse.* Lucan. lib. 2. *Liceat scripsisse, Catonis Marcia.* Virgil. 6. Æn. *Magno si pectore posset Excussisse Deum.* Mart. lib. 1. epigr. 108. *Condere victuras tentem per secula chartas, Et nomen flammis eripuisse meum.* Terent. Adelph. Act. 3. sc. 2. *Ante ædeis non fecisse, erit melius, hic convicium:* id est, præstabit, non facere ante ædes turbam, aut vociferationem. Idem Phorm. *Cras mane argentum mihi miles se dare dixit.* „ [Et Hecyr. *In-* „ *terdico, ne extulisse extra ædes puerum velis.* Propert. „ *Tu minitare oculos subjecta exurere flamma.*]

Non leviter advertendum præcipiunt Grammatici, (5) nullum verbum in infinitivo habere proprium futurum, nam *lecturum esse*, vel *fuisse*, non proprium futurum dicunt, sed per circumloquutionem: solum enim dicunt Verbum Substantivum habere futurum, *fore*. Sed hoc falsum est. Primum enim, *fore* non est a *sum*, sed a *fuo:* deinde *fore* significat omnia tempora; ut, *amare, esse, legere.* Ac de verbo *esse* jam aliqua de præterito & futuro retulimus exempla; restat, ut de *fore* in Præterito & Præsenti proferamus, quoniam de Futuro lis

(5) *Nullum verbum in Infinitivo &c.*] Habuere olim In SSERE exeuntia Futura, ut *amassere.* Sed & postea τὸ *amaturum esse* &c. licet per circumlocutionem dicta, tamen etiam ut propria Infiniti futura sunt usurpata, ut patet ex eo, quod olim contra Analogiam constructionis, Accusativis etiam pluralis Numeri, uti & feminini Generis, fuere juncta, uti supra ostendimus, sine ulia variatione, tanquam vere indeclinabilia, more veris Infinitis proprio, *Fore* autem rectissime observat Sanctius non esse a *sum*, sed a *fuo.* Est autem Præsentis temporis in ratione Grammatica, ut item jam probavimus contra Vossium; licet ejus significatio, quæ nihil ad Grammaticam, per se inclinet in Futurum. Est enim idem quod *fieri*; quia vero, quod jam fit, id brevi post, ut speratur, erit factum, & exsistet, ideo, quod *fore* dicimus, id significamus brevi post in rerum natura exstiturum & futurum.

lis non eſt. Cæſar 1. Gal. *Commiſſum cum equitatu prælium fore videbat.* Cicero 1. de Invent. *Ex qua conficitur, ut certas animo res teneat auditor, quibus dictis peroratum fore intelligat.* Cicero, ut citatur, in Valerium; *Marius quum a Senatu ex urbe repulſus eſſet, ea, quæ in eum falſo conflata fuerant, diluere voluit. Quid ita? quia ſe ſine ſcelere fore intelligebat.* Et rurſus; *Quanto robore animi is ſemper extiterit, qui vitam ſibi integram fore intelligit, difficile dictu eſt.* Laurentius Valla contendit duo Futura jungi non poſſe; ut ſi dicas, *Fore venturum*, & *faciendum fore.* In quo dupliciter fallitur; nam neque *fore*, futurum eſt; nec *venturum*, aut *faciendum*, certum aliquod tempus præfiniunt, ut mox dicetur (6) *capite proximo;* imo vero duo Futura multo melius cohærebunt, quam futurum cum præterito, aut præſenti: quinimo (7) ſi *amaturus* eſſet veri futuri, nunquam dicere poſſemus, *Amaturus fui;* ſed ſemper, *amaturus ero;* peſſimèque locutus eſſet Cicero: *Non dubito, quin te legente has literas, confecta jam res futura ſit.* Sed agamus teſtimoniis contra Laurentium: [vide & Alexandrum ab Alex. 1. 8.] Plautus Caſina: *Lepide diſſimulant fore hoc futurum.* Cicero Attico; *Deinde addis, ſi quid ſecus, te ad me fore venturum.* Idem pro Milone; *Nihil horum vos viſuros fore.* Liv. lib. 47. *Aut ſub pellibus habendos milites fore.* Idem. lib. 6. *Eo quoque mittendos fore legatos.* Idem. lib. 8. *Non id Corneliæ magis familiæ, quam urbi Romanæ fore erubeſcendum.* Sed ut ad rem; non negaverim de Infiniti temporibus, cogi nos aliquan-

(6) *Capite proximo.*] Ubi tamen & Notas noſtras velim videas.

(7) *Si amaturus eſſet veri &c.*] Et eſt veri Futuri, & recte dicitur *amaturus fui, eram.* Cic. *famil.* V. 10. *Supplicium, quo uſurus eram in eum, tibi remitto.* Quin aliud utique eſt, *amaturus fui, amaturus ſum*, aut *ero*, aliud *amans fui, amans ſum*, aut *ero.* Sed & ſupra oſtendimus: ſæpe in una locutione duplex exprimi tempus, quod & fit in *amaturus fui.* Vide & ad *Caput ſequens*, ubi hanc ipſam locutionem, *Dicturus fui*, expoſitam dedi.

quando propter inopiam temporum, & distinctionis causa, sic distinguere tempora, ut *Amare*, *esse*, *legere*, sint omnino præsentis; & *Amavisse*, *fuisse*, *legisse*, præteriti; & *fore* futuri. Id contingit fere in verbis famæ, aut linguæ: ut, *ajunt*, *ferunt*, *fertur*, *dicunt*, *dicitur*, *affirmo*, *scribo*, & similia: ut, *affirmat non solum venire regem, sed venisse jam: dico esse periculum, atque etiam fore: dixit se dedisse pecunias, & dare, & daturum.* Cicero lib. 7. epistolarum; *Scripsit ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore.* Idem lib. 3. *Sequitur illud, ut te existimare velim mihi magnæ curæ fore, atque esse jam*, &c. Idem libro 3. de Oratore, in ultima pagina, *Quem quidem ego confido omnibus istis laudibus excellentem fore:* & Crassus; *Fore dicis? Esse jam dico, & tunc judicavi*, &c. Idem libro 13. epistolarum. *Sperare tamen videor, Cæsari collegæ nostro fore curæ, & esse, ut habeamus aliquam Rempub.* Ibidem. ep. 28. *Tua sponte amicum Lacedæmoniis, & esse, & fore.* Idem pro Balbo in calce; *Tum etiam illud cogitatote, sic vivere, ac vixisse Cornelium, ut* &c. Idem lib. 10. Epistol. *Quam & esse jam, & futuram amplissimam intelligo.* Cæsar 3. Civil. *Pompeji summam esse, ac fuisse semper voluntatem, ut componerentur.* Catull. *Tibi hæc fuisse, & esse cognitissima*, scilicet, *ait.* (8) In iis

(8) *In iis omnibus mihi videntur &c.*] Non tamen sunt distincta & diversa verba, sed unius verbi distincta & diversa tempora; hæc, *venire* & *venisse*; *dedisse*, *dare*, & *daturum esse*; *vivere* & *vixisse*; quæ etiam in memoratis exemplis apparent. Neque ergo unius Infiniti diversæ terminationes idem notant ratione Temporum in arte Grammatica, licet aliquando, ubi nullum est ambiguitatis & obscuritatis periculum, promiscue usurpari videantur, plane sicuti mox in allatis ex Cicerone verbis ipsum Finitum *Cupio* promiscue de præsenti, & præterito seu cœpto jamdudum, tempore usurpatur. Quapropter quum tamen id ipsum in ratione Grammatica perseveret esse & haberi Præsentis proprie Temporis, nulla etiam causa est, quin idem statuatur de ejus infinito *Cupere*, licet & hoc aliquando promiscue adhibeatur.

iis omnibus mihi videntur diſtincta eſſe verba: ut ſi dicas; *laudare, & extollere; currere, & ridere;* ſic *eſſe, & fore:* nam *fore* non eſt a *ſum;* nec *fuiſſe;* ſed a verbo *fuo,* quod ſemper magis inclinat ad futurum tempus ſua natura: & hoc magis meam opinionem confirmat, tempora infinita indiſcreta eſſe, niſi aliquid accedat, quo diſcernantur; nam *Me amare,* intelligis eſſe ſingularem; *Nos amare,* pluralem. Sic Cicero ad Atticum diſtinxit duo præſentia perſonalia; quaſi unum eſſet præteritum, alterum præſens, dum inquit; *Cupio, & jam pridem cupio, Alexandriam reliquamque Ægyptum viſere.* Sed quid ſi reſpondeam, eſſe aliquas orationes, quæ quum eiſdem verbis enuntientur, ſenſu tamen diſtinguantur? Ut ſi dicas: *Vir bonus nulla laceſſitus injuria ab amicitia recedit. Vir malus nulla laceſſitus injuria ab amicitia recedit.* Hic ſignificat *diſcedere,* illic *non diſcedere.* Sic in exemplis citatis (9) ſunt aliqua, quæ diſtinguant ea duo tempora, quæ abſque illis promiſcue poterant apponi: ut illud; *Magnæ curæ fore, atque eſſe jam.* In reliquum infiniti verbi tempora confuſa ſunt, & a verbo perſonali temporis ſignificationem mutuantur; ut, *cupio legere,* ſeu *le-*

(6) *Sunt aliqua, quæ diſtinguant &c.*] At cum liquida temporum diſtinctione opus eſt, & cum Scriptores etiam revera diſtincta ea voluerunt, quæ cauſa, cur in ea diſtinctione, Præſentis, tum præteriti Perfecti, ac Futuri, magis propria ſit terminatio una quam altera, eâque in diſtinctionis neceſſitate nunquam illæ occurrant confuſæ? quæ cauſa inquam, niſi quod in arte Grammatica ipſæ per ſe & in ſe habeant diſtinctionem temporum, cui ſemper attendant ſcriptores, quum opus eſt tempora diſtingui. Ut taceam niſi Infinitum etiam haberet ſua tempora, non tam conſtantem fore in omnibus verbis triplicem ejus formam, cujus nulla poteſt eſſe ratio & uſus, quam neceſſitas triplicis temporis, Præſentis, Præteriti, & Futuri, per eas denotandi. Adde quod clariſſima utique eſt temporum diſtinctio in Infinitis in Græca lingua, cui Latina ſuam originem debet: ut & quod Latini in maxime emphatica temporis deſignatione, eodem modo utantur Infinito ac Finito: veluti, quum dicebant *vixit, fuit,* pro mortuus eſt. Unde Plaut. *Bacchid.* I. 2. 43. *Vixiſſe nimio ſatius eſt jam, quam vivere.*

legisse, præsentis est; *cupivi legere*, seu *legisse*, Præteriti; *cupiam legere*, seu *legisse*, futuri. In Passiva vero, *Amari*, *legi*, *audiri*, sine discrimine omnibus deserviunt; ut, *voluit diligi*; *vult diligi*; *cupiet diligi*. De *Amatum iri*, vel *ire*, postea lib. 3. cap. 11. dicemus.

CAP. XV.

Singula participia omnia tempora adsignificare.

(1) PArticipia non dicuntur, quod partem capiant a verbo, partem a nomine; sed quod a verbo partem

(1) *Participia non dicuntur, quod &c.*] *Participium* dicitur a *Particeps*, ut *Principium* a *Princeps*: Esse autem videtur Nomen Adjectivum, quippe quum Genera, Casus, & Gradus, seu omnia, quæ Nominibus Adjectivis accidunt, habeat; Verbo autem est particeps alicujus rei, seu partem quandam capit a Verbo. At quam partem? Nullam profecto aliam, quam adsignificationem Temporis: quam male, ut seqq. notis docebimus, illi videtur negare Sanctius. Miratur autem in Me Ursinus *Sect.* VI. *init.* quod *tam strenue hoc suum Accidens Participiis contra Sanctium asseruerim*, & tamen *incaute prorsus sequar illum in eo, quod Participia sint Nomina Adjectiva*. Ipse vero, *si Nomina sine Tempore, Participia cum Tempore significant, diversæ ea sint naturæ*, *necesse* putat. At idem hoc est, ac si quis contenderet, Substantiva tantum esse *Nomina*, ut sunt prima & præcipua; & diceret, *Nomina* non comparantur, *Adjectiva* comparantur, Ergo Adj. non sunt *Nomina*. Si tamen vel sic Duplicis Classis dantur Nomina, quidni & Triplicis esse possint? Scilicet illa, quæ non comparantur, nec Tempus adsignificant; tum quæ comparantur quidem, sed Tempus non adsignificant; denique quæ utrumque faciunt. Certe omnia, quæ de Nomine Adjectivo affirmantur, habet Participium. Ipse Ursinus *Sect.* VI. *cap.* 3. quinque *Accidentia* ab Nominibus sumpta, *Casus*, *Declinationem*, *Genus*, *Motionem*, *& Comparationem*, Participio tribuit, at ab Verbo solum *Tempus*. Quid inde sequitur, nisi esse Nomen, quod præter *Casus*, *Declinationem*, & *Genus*, habet etiam *Motionem & Comparationem*, ut habet Nomen Adjectivum; sed quod insuper unius rei est particeps Verbo. Hæc ipsa autem res, h. e. adsignificatio Temporis, ne quis præcipuam putet, sæpissime reperitur neglecta, immo plane exstincta, adeo ut ipse Ursinus tra-

tem capiant, quum sint omnino adjectiva nomina, & verbalia.

(2) *Amans*

tradat, p. 850. quædam *primitus fuisse Participia, posterius ordine suo plane deserto omnino ad Nomina transiisse*. Talia sunt, *Sapiens*, *Diligens*, *Potens*, *Adolescens*, *Doctus*, *Cautus*, *Aptus*, *Rectus*, *Promptus* &c. Unde & Grammatici ea vocarunt Nomina *Verbalia*. Quo pertinet locus Quintiliani I. 4. *Nam & quædam Participia an Verbi appellationes sint, dubitari potest, quia aliud alio loco valent, ut Lectus & Sapiens*. Summus Criticus, Adr. Turnebus non videtur hunc locum satis intellexisse. Nam legi vult, *an verba sint, dub. potest*. Deceptum putem verbo *dubitari*, quod accepit in sensum negantem quum Veteres sequente *An* adhibuerint illud sensu affirmante, æque ac *Haud scio an*, *Nescio an*. Sic Corn. Nepos Thrasyb. cap. 1. *dubito, an hunc primum omnium ponam*, eo sensu, quo dicitur vulgo, dubito annon debeam hunc ponere primum. Vide me infra III. 3. 47. Sic alibi, & hic apud Quinctilianum, qui talia, ut *Lectus & Sapiens*, censet videri aliquando potius esse *Appellationes Verbi*, h. e. Nomina Verbalia, quam vera Participia, quæ ille, ut plerique Grammatici, a Nominibus distinguit. Accedit aliud argumentum pro nostra sententia, quod Participia sæpe componantur sola, & secus, quam ipsa Verba, & tanquam nihil amplius pertinentia ad illa Verba, unde oriuntur. Veluti *Insperans*, *Insciens*, *Imprudens*, *Ineptus*, *Indoctus*, *Impotens*, *Illæsus*, *Impunitus*, *Intolerandus*: Sic *Illectus*, pro, non lectus. Ovid. Arte 1, 469. *Si non accipiet scriptum, illectumque remittet, Lecturam spera*. Sequentibus exemplis bis compositorum adde, *Indefensus* ex Livio xxvi, 5. *Irreligatus* ex Ovid. Art. 1, 530: immo aliquando bis componantur, ut *Imperterritus*, *Incompositus*, *Inconditus*: denique si maxime Verba eodem modo sint composita, reperias tamen significationem utrorumque compositorum plane diversam, immo contrariam. *Indictum* est idem, quod non dictum, *Me Indicente hæc non fiunt*, h. e. non dicente, at *Indicere* est denunciare, imperare. Sic *infectum* pro non factum, quum *Inficere* longe aliud quid notet. *Illæsus* pro non læso, at *Illidere*, compositum ex *lædere*, alterius est significationis, quam *Illæsus*. Quin ab his ipsis Verbis alia item Participia ipsorum significationi consona, formantur, veluti *indictum bellum*, *Infecta lana*, *Illisus scopulo*. Quid porro opus statuere in iisdem plane vocabulis tantam Naturæ diversitatem, ut eadem, quum Tempus adsignificant, non sint Nomina, at sint, quum id non adsignificant? Quanto rectius traditur, esse Nomina, sed quæ etiam Tempus sæpe, non tamen semper, adsignificant, ut Adjectiva sunt Nomina, sed quæ

etiam comparantur? Certe Latini pro Nominibus illa videntur habuisse; De Græcis aliquantulum dubitem, quia istic magis inhærent suo Verbo, & in omnia Activa, Passiva, & Media Tempora, analogica ex ipso Verbo & ejus Temporibus derivatione, formantur, adeo ut etiam Augmentum Præteriti retineant, & Characteristicas omnium Temporum Verbi Finiti literas. Sed vel sic Stoici ea *Verbalia*, seu *Verborum Nomina*, nec male, dixerunt. Male autem facit Sanctius etiam mea sententia, quod Participiis plane adimit omnem Temporum distinctionem, dum ea Temporum *omnium esse* ait, h. e, proprie Nullius Certi. Ipse, quia *partem a verbo capere* dicit, & pro ratione addit, quod *sint omnino Adjectiva Nomina & Verbalia*, videtur velle, partem istam consistere unice in Significatione actionis passionisve, & secundum hanc Constructione. At vero utrumque æquali modo etiam aliis accidit, immo omnibus pene Nominibus Verbalibus, Substantivis & Adjectivis. Etenim *vitabundus* & similia actionem significare videntur, & construuntur plane, ut Activa Verba; *Amabilis* &c. passionem maxime notant. Sic in Substantivis *Lector*, & *Lectio*, activa sunt, & reperiuntur, posterior certe forma, etiam cum Accusativis juncta. Ergo & hæc omnia, partem istam a Verbo itidem capientia, deberent quoque esse *Participia*, quod utique non sunt. Ceterum, ut dicam, quod sentio, omnes hi Accusativi, qui utique a Nominibus regi nequeunt, ut recte in plerisque observavit Sanctius & Scioppius, idcirco neque ab hisce veris Nominibus, sive Participiis, seu Verbalibus aliis, regi queunt, sed videntur potius regi a Præpositione per Ellipsin suppressa, eaque, quæ Græcis in hoc sensu, & in hac constructione, est frequentissima, & olim etiam, certe tunc magis, quam deinceps, fuit Latinis: ut patet ex innumeris locutionibus olim frequentatis, (Vide infra lib. III, cap. 3. & cap. 8. ut & lib. IV. de *Hellenismo*, & *Ellipsi Præp. κατά*.) ex quibus residuas habemus, tum eam, quæ duos Accusativos jungit uni Verbo, quorum alter hoc modo omnino est interpretandus, ut docuit ipse Sanctius II. 6. tum eam, quæ Accusativum addit Passivis, immo etiam illis Verbis, quæ *Deponentia* appellantur, & quæ vere Passiva olim fuerunt, licet nobis nunc propria eorum & passiva significatio non ita plane semper perspiciatur; denique & eam, quæ Accusativos junxit variis Nominibus, veluti, *Gnarus hanc rem*, *cetera indoctus* &c. Sed frequentissimam & pene solennem fuisse olim etiam Latinis hanc constructionem, patere vel maxime arbitror ex eo, quod de hisce tum Participiis, tum omnibus Verbalibus Nominibus, monui, non alia ratione istis quoque jungi Accusativum. Hoc, utpote paradoxum, tanto accuratius erit nobis probandum. Et primum quidem memoria repetendum, Accusativum non regi proxime a Nominibus: tum ista omnia, quæ *Participia* dicuntur, vera esse Nomina, ut quæ omnia No-

Nominibus Accidentia habent, nihil vero a Verbis, nisi unum id, quod Sanctius iis in hoc capite negat, h. e. adsignificationem Temporis, sibi assumunt. Debuerunt ergo etiam ut Nomina construi, & revera ita construuntur. Nam dicis æque, *Amans uxoris*, & *Amans uxorem*, & utriusque locutionis eadem videtur esse Grammatica ratio, quæ est in *Gnarus hujus rei*, & *Gnarus hanc rem*. Nam *Amans uxoris*, *gnarus rei*, *studiosus patriæ*, &c. quum dicis, in omnibus hisce intelligendum est *in negotio*, *in causa uxoris* &c. aut simile quid. Jam quæ hujus locutionis est ratio, eadem est & alterius, *amans uxorem*, *gnarus hanc rem*, *alias res impense improbus*: hæc enim requirunt supplementum *quod ad*, *κατὰ*, vel plenius, *in caussa*, *in negotio*, *quod ad uxorem*, *hanc rem*, *alias res*, *attinet*. Sed dices, longe tamen frequentius hisce Participiis, ut & Gerundiis, ac Supinis, jungi Accusativum, quam aliis Nominibus, ut adeo Verbalis esse & directa videatur in Participiis constructio. At ego facile crediderim, Veteres ipsos non attendisse plerosque ad hujus Constructionis rationem, utpote Grammatica arte sero constituta: & proinde, quia antiquissimis temporibus, quando lingua Latina propius accessit ad Græcam, frequentissimus fuit ejus Constructionis usus, eam in hisce Participiis præcipue, & longe magis quam in aliis Nominibus, esse retentam a posterioribus, quia revera tunc existimaverint forsan saltem nonnulli, regi hunc Accusativum proxime ab ipsis Participiis, utpote actionem significantibus, non vero a præpositione suppressa: unde & factum, ut apud illos occurrant nobis aliquando locutiones, quæ ex vera origine aut ratione Grammatica talium Constructionum minus commode expleri ac explicari queant. Id quod de illis non est magnopere mirandum, quum & nos in vernaculis linguis hodie magis earum usum, quam rationem, cognoscamus & sequamur: & Veteres illi, immo ipse Cicero, a Scioppio & aliis sæpe ac merito rationis Grammaticæ ignari arguantur. Atque hinc etiam est, quod usus vulgaris quodammodo distinxit Participii Præsentis significationem ratione Constructionis, seu, prout vel Genitivo vel Accusativo jungitur. Nam *patiens inediæ* quum dicunt Veteres, videntur significare eum, qui æquo animo sæpius patitur, vel facile potest pati: at *patiens inediam*, qui uno actu aut tempore volens nolens patitur. Vide & infra III. 10. 2. Quin reperiuntur aliquando Participia, itidem ut alia Adjectiva prorsus constructa tanquam Substantiva. Nam sicuti dicitur *Amicus meus*, & *Amicus illius*, ita ut intelligatur conjunctim *Homo Amicus*, tanquam unum Substantivum, quod alios recipere possit Adjectivos, aut Genitivos regere; (Vide Mariangelum *Auctar. Ep.* III. p. m. 16.) sic apud Plaut. *Cistell.* II. 3. 43. *Sed illæc se quandam ajebat mulierem suam benevolentem convenire prius*, ubi *suam* manifeste refertur non tam ad *mulierem*, quam ad *bene volentem*, tan-

tanquam Substantivum, quod cum Voce *mulierem*, forte repetenda denuo per Ellipsin, coaluit. *Trin.* V. 2 23. *Megaronides hoc communis meus & tuus benevolens commentus est.* *Captiv.* V. 1. 15. *Ut beneficium benemerenti nostro merito muneres.* Vide & infra ad II. 13. Nota 13. Præterea dominatur in his etiam Casus, qui facere potuit, ut in Participiis magis retentus sit ille cum Ellipsi Accusativus, quam in aliis Nominibus; certe fecit, ut & iste Accusativus, qui a Grammaticis perperam peculiari vocabulo appellatur *Supinum*, retinuerit constantissime illam Accusativi alterius constructionem, de qua hic agimus. & quam reliqui Casus ejusdem Nominis, etiam alterum Supinum in V. desinens, quorum tamen per se eadem est natura, non retinuerunt. Similiter in Gerundiis solum illud in DI exiens construitur cum aliis Genitivis, at relliqua minime, cujus rei certa ratio reddi nulla potest. Vide me ad III. 8. 2. Quin ipsa Participia in NS exeuntia Genitivum & Accusativum promiscue ferme sibi adsciscunt, at in Comparativo & Superlativo nunquam Accusativum, sed solum Genitivum, quod iidem ex usu, per casum quendam magis, quam per certam rationem, invalescente videtur ortum. Dices denuo, Actionem tamen æque significari Participiis ac ipsis Verbis, & proinde respectu significationis τὸ *Amans*, æque ac *Amo*, requirere Accusativum, in quo significatio actionis terminetur. Sed sic etiam Nomina Substantiva a verbis descendentia, quæ pleraque Actionem æque notant, requirerent eundem semper Accusativum, veluti *Lectio*, *Lector*, *Obsidium*, &c. At vero in quibus horum prisca illa locutio aliquando reperitur adhibita, in iis tamen in desuetudinem dein abiit, atque ita posteriores, dum pro Accusativo maluerunt Genitivum usurpare, indicasse videntur, neglectum istum casum non fuisse Nominum inter se constructioni proprium, ne tum quidem, si maxime eorum Prius, quod est Nomen Verbale, & quod alterum regere videbatur, Actionem significaret. Æqualis enim est significatio actionis in *Lectio*, *Lector*, & *Legens*. Et tamen sicuti priora non requirunt Accusativum, nec amplius recipiunt, sic & posterius eo carere sane potest, & revera sæpe etiam caret: licet in omnibus æque tamen intelligatur per se id ipsum, in quo terminatur actio, h. e. id quod legitur: & aliquando etiam exprimatur, sed modo in Genitivo, modo per Ellipsin longioris circumlocutionis in Accusativo. Verumtamen existimant Viri Docti, Sanctius, Scioppius, Vossius, Ursinus, aliique, non modo Participia, sed etiam ipsa Verbalia nomina recipere & regere per se & proxime casum sui verbi, seu Accusativum, (nam de Dativo non opus, ut dicamus, quum ille æque Nominibus quibuscunque, ac Verbis, jungi queat) veluti quum dicitur *vitabundus castra; quid tibi hanc rem curatio est; eo spectatum ludos;* &c. Ego vero, in his quæ fit Constructionis ratio, putem clarissi-

riſſime patere ex iis, quæ dicuntur *Gerundia*, ſed quæ revera ſunt Participia Paſſiva, diverſorum Caſuum, neutrius Generis. Ea enim per omnes caſus æque eandem Accuſativi recipere conſtructionem, docent ſingulatim quam plurimis exemplis Sanctius infra III. 8. & Voſſ. *Anal.* III. 10. atque adeo non eſſe peculiaria vocabula, ſive *Gerunda* ſive *Gerundia*, ſed veros caſus Participii paſſivi cum Accuſativo conſtructi, recte cenſuit Scioppius *Parad. Lit. Ep.* 2. Et idem ſenſiſſe, neque ex ſola diverſitate conſtructionis eoſdem eorundem Vocabulorum caſus pro diverſis habuiſſe vocabulis debuiſſent tum Sanctius d. l. tum Voſſius de Anal. III. 9. & Urſinus Sect. V. cap. 8. licet ex antiquitate ſibi illam magis peculiarem, ſed olim frequentiorem & communem cum aliis, conſtructionem retinuerint, & quaſi uſuceperint. At vero ſi ita ſe res habet, tum utique nihil prorſus Actionis ſignificare poſſunt iſti caſus, quum revera ſint paſſivæ formæ, & ſignificationem paſſivam habeant; & proinde neutiquam porro regere per ſe poſſunt accuſativum, qui tamen illis æque jungitur ac omnibus Participiis & Verbalibus Nominibus, quæ Actionem denotant: probabili ſane indicio, eum ergo Accuſativum non pendere a ſignificatione, quæ in utriſque illis, Participiis ſcil. Activis, & Gerundis, plane contraria eſt, ſed ab Ellipſi, quæ ſimilis utrobique eſſe poteſt, & eſt. Sanctius infra d. l. exiſtimat, tantum eſſe Gerundia in *Di* & *Do* exeuntia, ſi expreſſum habeant accuſativum, ceteroquin & hæc & omnes voces in *Dus*, *di*, *do*, *dum* exeuntes, paſſionem ſignificare aſſeverat. Inepte prorſus, nulla quippe diverſitatis illius ratione. Longius tamen excedit Voſſius Anal. III. 9. qui Gerunda, nomina eſſe Verbalia ſtatuit, deſcendentia proxime ab ipſo verbo, æque ac Participia; neutiquam vero eſſe Participia, neque a Participio activo vel paſſivo formata; idque tribus firmat maxime argumentis, ſed quæ mihi parum valida videntur. Primum eſt, quod Græci dicunt, non Participio, ſed peculiari vocabulo, λεκτέον, *cui reſpondeat Latinorum gerundium, Dicendum.* At vero aliter apud Græcos, aliter apud Latinos ſe res habere poteſt; Habent Græci quam plurimas Temporis Aoriſti, & Futuri, formas, Latinis ignotas: habent multa alia, quæ Latini non receperant. Ceterum apud hos aliter res concipi nequit, quam τὸ *Dicendum* ſit Neutrum τοῦ *dicendum* quomodocunque illud a Græcis enuncietur. Secundum, *quod Participia in ablativo producantur, Gerundia vero in O terminata eam literam habeant communem æque ac Verba.* At vero eadem ratione probet quædam Adverbia in O exeuntia, quorum reliqua omnia, quia ſunt revera Ablativi caſus Nominum, ultimam habent productam, non eſſe ejuſdem naturæ & originis, cujus cetera, quia ultimam habent item communem, vel etiam correptam, veluti *ſero*, *poſtremo*, *profecto*, *cito* & ipſum *quomodo*, quod utique eſt manifeſtæ convenientiæ Adjectivi & Subſtantivi in ablati-

vo. Vide & infra de hisce *lib.* IV, *cap.* 4. de *Ellipsi* ad Vocem *Judicio*. ficuti de quantitate metrica Gerundii in DO Priscianum *lib.* VIII. pag. 823. Præterea Gerundia in *do* non tam a Virgilio, aut optimis Poëtis, corripiuntur, quam ab aliis quum jam *Gerundiorum* appellatio in Grammaticam esset inducta, eaque peculiaria haberentur Vocabula, vel etiam *Modi* verborum, qua ratione paulatim in metro aliquid esse mutatum, nihil est mirum. Tertium est, & quidem *validum sane*, ut arbitratur, quod *Participia sint unius significationis, vel activæ, vel passivæ, Gerundia vero utramque gerant.* Ego vero, ut taceam, etiam participia præsentis activi, & præteriti passivi, habere aliquando significationem utramque, Vide Diomedem *lib.* I. de Participio, & Me infra in hoc Capite de Præterito Passivo ad *Amatus*; sed & ipsum Vossium *Anal.* IV. 10. cujus Præsentibus Activis addas licet *Gignentia* pro iis, quæ gignuntur & nascuntur e terra. Sall. *Jug.* 79. *per loca æqualia & nuda gignentium.* & cap. 93. *ilex aucta in altitudinem, quo cuncta gignentium natura fert.* Certe ita hæc exponunt Turnebus *Adversar.* III. 15. & Schottus *Observ.* III. 40. Nisi tamen quis malit, *Gignentia* dici herbas & arbores, quia ab natura sua semper gignunt aliquid, veluti fructus, vel saltem semina, unde alia iterum nascuntur. Verum hæc ut taceam, nego & pernego, Gerundia ista aliam habere significationem quam passivam, quamque habent eorum masculina & feminina, unde illa descendere postulat ipsa ratio. Nam unde ceteroquin esse possent hæc Neutrius Generis vocabula, per omnes casus declinata? At his opponit se vehementer Ursinus *Sect.* V. *pag.* 619. 620. hoc uno argumento, quod multa sint Gerundia Verborum Neutrorum, quæ Verba, ut non habent Passivam formam, sic neque Participium habeant Passivum in *Dus*: At hoc tamen multa habent, Vide ipsum *Sect.* VI. cap. 5. *pag.* 896. Ergo, pergit, talia per naturam suam non posse a Masculinis & Femininis istius Participii esse formata. Veluti *standum est*, *standi*, &c. quia non dicatur *Standus*, *standa*, neutiquam ergo inde derivari. Quapropter eo delabitur tandem, ut tradat, Gerundia si sint ab Activis verbis descendentia, derivari proxime a Particip. in *Dus*, at si ab Neutris descendant, aliunde derivari, ab *ipso* scil. *Verbo*, vel, ut in Addendis ait, a *Participio Activo Præsenti*, veluti *Stans*. Quidquamne absurdius dici potest, quam ut Vocabula ejusdem formæ Grammaticæ, naturæ, usus, constructionis, diversæ credantur formationis seu derivationis Grammaticæ. Eat ergo Vir Doctus, & tradat pariter, Impersonalia *Amatur*, & *Statur*, non esse ejusdem formationis Grammaticæ, quia sicuti dicitur *Amor*, *Amaris*, sic non dicitur itidem, *Stor*, *Staris*. Nemo tamen ipsi credet, opinor, diversæ idcirco illa, *Statur*, & *Amatur*, rationis esse ac originis Grammaticæ, plane ut hoc respectu nihil diversi est inter impersonalia *Amandum est* & *Standum*

dum est, ac *Amandi* & *Standi*. Quin immo futile adeo est hoc Viri argumentum, ut ipse id in casu prorsus simili alibi rejiciat. Etenim Sect. V. cap. 9. p. 657. docet, *cœnatus*, *pransus*, *potus*, esse Participia Passiva, addens, *neque officit*, *quod*, *cœnor*, *prandeor*, *potor*, *nusquam reperiantur : idem quippe fatum & alia Participia sunt experta. Et sufficit ita dici posse*. Sed & quando agit *Sect*. VI. *cap*. 4. p. 863. 864. 865. de Participio Præt. Passivo & Futuro Activo, formata ea censet a Supinis in U, quod tamen falsissimum arbitror. At quando Vossius de *Anal*. IV. 10. id rejicit, *hac una*, ut ille ait, *motus ratione*, *quia Deponentia careant posteriori Supino*, *eo quod illud habeat significationem passivam*: nec tamen careant istis participiis, *active significantibus*, quid respondet? Nempe *derivata non semper naturam sui primigenii servare*, atque adeo isthæc participia *analogice secundum suam conjugationem formari*, veluti ab *largior*, licet *largitu* non reperiatur, dici tamen *largitus* & *largiturus*, æque ac ab *auditu*, *auditus* & *auditurus*: immo compiura esse ab Neutris Verbis talia Participia, nulla licet eorum quoque Supina in U exstent, ut a *placeo*, *placitus* & *placiturus*, quum *placitu* nusquam reperiatur. Addit tandem, sibi itaque *tutam viam non videri deserendam*, *ut isthæc scil. proxime sint a Supinis in U*. Quare ergo Gerundia *Standum*, *Standi* &c. non æque censet analogice formari a suo Masculino, licet illud in Verbis Neutris non reperiatur, quum ultro largiatur Gerundia Activorum inde formari, & utrorumque idem plane sit usus, eademque constructio, quando absolute adhibentur. Sed tota Viri doctrina de Gerundiis mera est & absona rerum Grammaticarum confusio, ex hoc solo orta, quod longiora Ellipseos supplementa fastidiose nimis rejicit, ut ostendemus infra ad *Libri* III. *Caput*. 8. Jam vero si Gerundia vere sunt Casus Participii Passivi, tum necessario eandem, quam illud, h. e. Passivam, vel saltem Neutralem, habere significationem debent. Neque vero credendum est, mutari naturam vocabuli, etsi addatur ei accusativus, ut qui etiam aliis passivis jungitur sæpissime. Quapropter idem est natura sua vocabulum, sive dicam, tempus est *legendi*, sive *legendi libri*, sive *legendi librorum*, sive *legendi librum*. Et miror, Vossium ita d. l. (de Anal. III. 9.) disputasse, quum in *lib. de Constructione cap*. 53. Gerundia fateatur esse nomina Adjectiva, in quibus Substantivum aliquod necessario intelligatur, &, quod ad rationem constructionis, accedat Scioppio, qui *Parad. Ep*. 2. censet semper intelligi in iis ipsum Infinitum Verbi, atque adeo Accusativum non regi a Gerundiis, ut dicuntur, sed ab illo Infinito, quod Substantivi vicem expleat. Veluti, quum dicitur, *ardet desiderio discendi literas*, τὸ *literas* regitur, ex ejus & Scioppii sententia, ab Intellecto infinito *discere*, quod simul exhibet vicem Substantivi respectu τοῦ *Discendi*. Ego vero putem, in his intelligi potius idem Substantivum, quod in aliis Adjectivis neutrius Generis, h. e. *negotium*, (Vide infra ad III.

III. 8. Nota 1.) & Accusativum regi hic eodem modo, quo regitur, quando aliis passivis reperitur adjunctus, h. e. per præpositionem suppressam, κατὰ, *secundum*, *quod ad*. Ita Sall. Hist. III *Inulti terga cædebantur*. Plaut. *Trin.* II. 4. 26. *Quas sponsiones pronuper tu exactus es.* Ovidius Metamor. VII. 772. *Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno.* In his enim & similibus, qualia multa collegit Ipse Vossius de *Construct. cap.* 41. Accusativos neutiquam regi a verbo, sed a suppressa præpositione, quæ Græcæ κατὰ respondeat, agnoscit. Similiter ergo se res habet in Gerundiis. Sed alia adhuc afferam, quæ item huc referenda videntur. Plaut. in *prol. Amphitr. versu* 33. *Justam rem & facilem esse oratum a vobis volo.* Et Pompejus apud Cicer. *ad Attic.* VIII. 18. *Cohortes ad me missum facias.* Ubi *oratum*, & *missum*, non sunt *omnis Generis*, nec mutanda in femininum, ut quidem in Plauto prius illud volunt Interpretes, & Vossius *Anal.* III. 16. posterius nonnulli Editores ac librarii. Sequitur tamen illos Ursinus, & censet pag. 599. Tom. 1. poni isthæc Neutra Participii Passivi per omne Genus, & cum omni Genere construi, æque ac *Amaturum esse* &c. Futuri Infiniti. Sed quam dabunt illi rationem, quare ad hujusmodi locutiones Neutra sola Participiorum reperiantur adhibita, nulla Masculina aut Feminina, nisi quia Neutra Elliptice potissimum ponuntur, & intelligatur tunc sub iis plerumque *Negotium*, ut adeo ab illa Ellipsi origo istarum constructionum omnino sit repetenda. Accedit, quod & Neutra Participiorum Passivorum sola prorsus, & tantum in Singulari Numero, ad Gerundiorum adhibeantur Constructiones; eæ autem ortæ sint ab Activorum Passivis, sub quibus itidem intelligebatur *Negotium*, licet deinde usu ipso paulatim etiam ad Neutrorum Passiva fuerint translatæ, sub quibus tamen *Negotium* vix poterat intelligi. Si quis ergo jam cum Vossio, Ursino, &c. malit hæc personaliter construere & directe, *volo justam rem & facilem esse oratum a vobis*, facile id patior, modo ex natura & origine hujus constructionis agnoscatur intelligi *negotium*, ut plenum sit *esse negotium oratum a vobis*. Malui autem Ego, sed ut contendere de ea re cum quoquam nolim, hæc accipere, ut solent accipi Participia Passiva Neutra & Gerundia, ut sensus sit *volo oratum esse a vobis negotium*, *quod ad justam rem & facilem attinet*, h. e. negotium justæ & facilis rei. Similiter *missum facias cohortes ad me*, pro *missum esse ad me negotium*, *quod ad cohortes*, h. e. negotium cohortium. Frequentissimam autem esse hanc, licet longiorem, Ellipsin, *Negotium quod ad*, patet ex frequenti usu vocularum *quod ad*, quarum non alia esse potest ratio in constructione. Considera sis Plaut. Aului. IV. 10. 40. *Ego te de alia re rescivisse censui*, *quod ad me attinet*. Illud *quod* quo referri potest, nisi ad suppressum *negotii*? Sic pene Cicer. Famil. XVI. 4. *Sumtu ne parcas ulla in re*, *quod ad valetudinem tuam opus sit*. Possent illi simpliciter etiam dixisse,

quod

quod ad me, *quod ad valetudinem tuam*. Terentius *Phorm.* III. 1. 17. *De ejus consilio sese velle facere, quod ad hanc rem attinet*: scil. *omnia istius negotii*, *quod* &c. Immo vero, ubicunque τὸ *Quod* initium est orationis, semper intelligitur, in, vel *de negotio illo*, *secundum quod negotium* &c. Cicero *Famil.* VI. 18. *De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo, non desinam cum Balbo communicare.* Terent. Heaut. III. 1. 86. *Quod sensisti illos me incipere fallere, id ut maturent facere*, h. e. de negotio, vel id negotium, secundum quod sensisti illos &c. Hecyr. III. 4. 23. *Quod constitui me hodie conventurum eum, dic me non posse*, scil. convenire eum secundum id negotium, secundum quod constitui &c. Phædr. Fab. 35. *Quod vides fodere terram aprum, quercum vult evertere.* Plaut. Capt. III. 4. 54. *Filium tuum quod redimere se ait, id neutiquam mihi placet.* Sic Epidico I. 2. 28. *Empta est ancilla, quod tute ad me literas missiculabas*, h. e. negotium, propter quod negotium tute &c. III. 4. 20. *Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intelligas.* Sic quando *quod* rationem rei significat, seu pro *quia* ponitur, intelligendum est semper *propter negotium, secundum quod.* Phædr. Fab. 49. *Ut adjuvaret jurisjurandi fidem, Quod ipsos error implicuisset criminis.* Plautus Mil. Glor. v, 22. *Juro me nociturum nemini, quod ego bic vapulo.* Et præmisso *propterea* Terent. Andr. I. 1. 11. *feci &c. propterea quod serviebas liberaliter.* Quasi dictum esset, propter ea negotia negotii istius, secundum quod serv. &c. Sic. Liv. I. 32. *Quod Latini adversus pop. R. fecerunt, deliquerunt, quod populus R. bellum jussit esse, senatusque consensit, ob eam rem bellum indico.* Longioris etiam est circuitionis, quando *quod* in initio periodi vel in transitu faciendo ponitur ante *si*, ut passim fit, sed & ante *Nisi*, *Etsi*, *Ubi*, *Utinam*, *Quum*. Quibus in locis plerumque superioris periodi sententia, quasi per Appositionem Ellipticam vocis *Negotium*, *secundum quod*, repetitur & sequentibus nectitur. Sæpe tamen etiam ex usu vel abusu potius & neglectu rei Grammaticæ, τὸ *Quod* ita ponitur, ut nihil habere videatur, quo respiciat, atque adeo abundet prorsus. Exempla locutionum ejusmodi plura vide apud Grosippum, seu Marlangelum Auctario Ep. vi. p. m. 53. 54. 60. 64. Gronovium Patrem ad Livium xxvii. 7. denique & me Infra IV. 5. ad Verb. *Respondeo.* Jam vero *negotium ad me*, vel *ad illam rem*, pro *meum*, vel *illius rei*, merus est Græcismus. Passim istic τὸ καΐ' ἐμὲ scil. πρᾶγμα, h.e. *quod ad me*, *in negotio*, *quod ad me attinet.* Sic Theoph. Instit. de *Divisione rerum*, & alibi, *res singulorum* vocat τὰ καΐ' ἕκαςον πράγματα. Ael. *Var. Hist.* II. 42. ἡ κατὰ Πλάτωνα ἀρετὴ, *Virtus Platonis*, III. 36. ὁ καΐ' Ἀριςοτέλη κίνδυνος, *periculum Aristotelis*, I. 34. τοῖς λοιποῖς τοῖς κατὰ γένος, *reliquis gentilibus.* Sic in S. Scriptura sæpe; Act. Ap. xviii. 15. Εἰ δὲ ζήτημά ἐςι περὶ τῦ Νόμυ τῦ καθ' ὑμᾶς, *de Lege vestra.* Ephes. I, 15. ἀκύσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίςιν, *fidem vestram.* Act. xxv. 14. *exposuit* illi τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, *res Pauli.* Rejicit hanc supplendi ra-

rationem, & phrasin *negotium rei*, aut *negotium quod ad hanc rem*, Ursinus Tom. 1. p. 599. & 600. ac Tom. 2. p. 386. & 394. nihil fere refellens, sed clamitans tantum, an *Negotium Prætorum* est idem quod *Prætores*, an *Negotium quod ad Legatos attinet*, est idem, quod *Legati*? At vero, si nondum satis id hic probavi, videas tum velim, quæ & infra IV. 4. in Ellipsi ad vocem *Negotium* annotavimus. Sed & quid discriminis est inter *Negotium Prætorum*, & *Quid hominis Tu es*, *Quid mulieris uxorem habes*? in quibus *Negotium* certissime intelligitur. Quid? quomodo explebit quis aliter, quam bis per *Negotium negotii*, isthæc Plauti, *Quid hujus veri sit*, h. e. quid negotium hujus negotii sit negotium veri negotii. At quam absona, clamabunt, hæc est repetitio *negotii*, quis unquam ita locutus? Nemo, dixerim; nam Latini jam ab initio cum omni Lingua etiam Ellipses a Græcis acceperunt, qui suum χρῆμα vel πρᾶγμα sub Adjectivis Neutris semper fere per Ellipsin omiserunt. Notum est illud Homeri, Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Dein respondeo ex ipso Vossio de Constr. 53. qui objicienti, *at non ita loquimur*, reponit, *Quid tum? Non de sermonis consuetudine agimus*, *sed de causa sermonis*, h. e. ratione & origine. Sed tamen quia illud *Negotium* multum negotii nobis in Gerundiis Verborum Neutralium facessit, ostendimus infra ad III. 8. Nota 2. in fine, posse nos in iis, at non in Activorum Gerundiis, abstinere illo *Negotii* aut alterius Substantivi supplemento, æque ac Nominativo in Impersonalibus, quum hæ locutiones Gerundiorum sint plane Impersonales, seu ab Impersonali Verborum constructione ortæ. Ceterum ex superioribus intelligi jam sic satis potest, quæ sit in hisce passivis, quando Accusativos sibi habent junctos, ratio constructionis, quæ eadem esse debet in Gerundiis, ut quæ item passiva sunt; veluti in hoc Virgiliano, *pacem Trojano ab Rege petendum*, quod Sanctius III. 8. male mutat in *petendam*, eodem modo, quo apud Plautum nonnulli *oratum* in *oratam* deformaverant. Explicandum potius erat, ut illud Lucretii: *Multa novis rebus præsertim quum sit agendum*; in quo ille ipse *optime deesse posse* censet ταῦτα, quod proinde & in illo Virgilii, & in omnibus talibus Gerundiis, deest. Vide plura ejus locutionis exempla in Gifanii Lucretiano Indice in Voce *Gerundiis*. Gerundia autem quæ dicuntur, etiam si Accusativum penes se habeant, vera esse passiva, ut sæpe dixi, patet etiam ex eo, quod casum agentis habent eundem, quem cetera Passiva, h. e. Dativum vel Ablativum Cic. *de Senect.* c. 2. *Tanquam viam longam confeceris, quam nobis quoque ingrediendum sit.* Plaut. *Trin.* IV. 2. 27. *Opinor, advenienti mihi hac noctu agitandum est vigilias.* In his *Mihi & Nobis* indicio sunt, æque has esse passivas locutiones, ac verbo finito si dicerem, *mihi agitantur vigiliæ*. Sic & Lucretius IV. 778. *Multaque in his rebus quæruntur, multaque Nobis Clarandum est, plane si res exponere avemus.* Et V. 45. *At nisi purga-*

gatum est pectus, quæ prælia Nobis Atque pericula tunc ingratis insinuandum! h. e. in quæ prælia & pericula Nos debemus tunc nos immittere! Utroque enim in loco manifeste per τὸ *Nobis* designatur Agens. Sed Urfinus Tom. 2. pag. 387. Ablativum cum A vel Ab requirit, & Dativum eludit, quia mea ipsius sententia Dativus omni orationi possit jungi. At hoc postremum nihil pertinet ad hanc quæstionem, quæ in eo versatur, an Latini in Verbis Passivis Agentem expresserint Dativo vel Ablativo, & an in his quoque Gerundiorum exemplis Agens Dativo significetur. Posterius est manifestum: Prius vero adeo certum, ut ipse Urfinus p. 327. Doctiss. Cellarium reprehendat, qui hæc *rarissima nec facile imitanda* in prosa, dixerit, subjiciatque dein hæc Verba, *illud saltem, rem Agentem in talibus, ubi Dativus, pro Ablativo cum A, Verbo Passivo jungitur, denotari, indubium est.* Quocirca quum hic quoque Agens manifeste exprimatur Dativo, recta inde ratione colligitur, Gerundia igitur esse in arte Grammatica naturæ & constructionis Passivæ potius, quam Activæ. De Ablativo minor eum desiderare probationem, quum ipse pag. seq. & Tom. 1. pag. 623. id ex Cicerone probet: sed & Tom. 2. pag. 417. Participia in DUS, non modo Ablativum cum A vel AB, sed & Dativum, ac *sæpius* quidem, habere sibi junctum, more Passivorum, doceat. Quum ergo Dativus eodem modo & sensu, Agentem notans, jungatur Participiis Passivis in DUS & DUM, ac Gerundiis in DUM, viderit Vir Doctus, qua specie aut fide eludere voluerit meum hoc manifestum adeo argumentum. Jam vero quum hisce pro natura & origine sua Passionem vere significantibus vocabulis adeo tamen frequenter additus sit Accusativus, ut putarint plerique omnes, Actionem aliquam iis significari, & ex Activorum Verborum constructione Accusativum istum proxime ab iis regi, qui tamen regitur usitatissima Ellipsi a suppressa præpositione; non absurdum igitur est habendum, licet forte paradoxum, quod censui, eodem modo se rem habere in Nominibus Verbalibus, etiam in ipsis Participiis, ut quæ item Accusativum per se & proxime regere nequeant, quia vera sunt Nomina, nec naturam Nominum exuere queunt in Constructione, sicuti exuerent, si per se regerent Accusativum. Præterea patet inde, in istiusmodi Constructionis ratione indaganda non esse habendam rationem significationis Activæ, quæ sit in istis Nominibus, quum æque illa Constructio reperiatur in Passivæ significationis vocabulis: immo vero, quod omnino hic observandum, Constructio non pendeat a significatione vocabulorum, sed a natura eorum Grammatica, ad quam significatio nihil pertinet; licet ipsi Scriptores, quum jam maximam partem in desuetudinem abiisset Elliptica illa Constructio Accusativi cum Nominibus, eam retinuerint tunc tamen potissimum, quando inerat Nominibus significatio quædam Actionis, quod forte naturam ejus Constructionis ignorantes ipsi exi-

(2) *Amans* omnium temporum esse potest, recte Justino

existimarint, quidam certe, significationis istic rationem esse habitam & habendam. Plane sicuti, ut ex *seq. cap.* patet, nonnulla Adverbia, quae significatione conveniebant cum quibusdam praepositionibus, ita frequenter Accusativo, tanquam si essent & ipsa verae Praepositiones, & eum casum regerent, juncta reperiuntur, ut pene putem ipsorum Veterum nonnullos intercedentem Ellipsin non perspexisse. Nos vero hic quaerimus, non quid existimatum aut factum sit a quibusdam, sed quid existimari aut fieri debuerit pro natura artis Grammaticae. Verum tamen omnia haec de Participiis, utrum per se, aeque ac ipsa Verba, regant Accusativum, nec ne, ita disputavi, ut nolim cum quoquam ea de re contendere, inprimis, quum non multum intersit, quomodocunque haec accipiantur, si usus sit certus & constans, ut est, & quum in aliis Linguis, etiam Graeca, & nostris vernaculis, Participia fere Verborum suorum constructionem sequantur, ut jam in Praefatione nuperrimae editionis palam monui. Sed tamen aliam esse in his Linguae Latinae Analogiam puto, cujus, indaganda constructionis vi & natura, praecipua est habenda ratio, & ad quam usus, nisi in abusum degeneraverit, revocari debet. Ejus autem certas esse Leges oportet, quas inter vel praecipuam esse reor, quae rectionem casuum constituit. Non putem igitur Analogiae istius legibus convenire, ut Accusativus, aeque ac Genitivus, ab Nomine regatur. Accedit, quod frequentissimus, & antiquissimis maxime temporibus, fuerit Accusativi per Ellipsin Nominibus, cum Substantivis tum Adjectivis, & Verbis, etiam Neutris ac Passivis, juncti usus. Si quis tamen usum posterioris temporis tantum spectet, & ideo Ellipsin inde excludere, ac Participia Activa ab istis legibus excipere, vel omnia Participia pro mixto quodam ac medio inter Verbum & Nomen vocabulorum genere habere, malit, facile patiar. At Gerundia, quae ita dicuntur, quin aeque ac omnia Passiva, Accusativum sibi per Ellipsin adsciscant, nullus dubito.

(2) *Amans omnium Temporum &c.*] At revera Participia apud Latinos, aeque ac apud Graecos, singula proprium habere Tempus, quod adsignificent, ubi temporis distinctio requiritur, docet clarissime Vossius in *Addendis* ad *Anal.* IV. 10. Accedit & Varro, qui *lib.* IX. de L. L. quatuor constituit genera vocabulorum, inque iis *tertium genus*, *quod Casus & Tempora habet*, *ut docens*, *faciens*; inque eo suffragantes sibi habet omnes veteres Grammaticos. Vide Priscian. *lib.* XI. p. 911. 912. Sed & liquet illud ex appellatione *Participiorum*, quae ita dicta, quod Nomina sint, sed Verbi quasi partem aliquam capiant, quae non alia esse potest, quam adsignificatio Temporis. Adde, quae *sup. capite*, Verbis Infinitis quoque Temporum distinctionem asserens contra Sanctium,

no Martyre in Admonitione ad Gentes. *Quandoquidem*, inquit, *hæc syllaba* ὢν, id est, *ens*, vel *existens*, *non unum duntaxat*, *sed tria innuit tempora*, *præteritum*, *Præsens*, *atque futurum: sic enim Plato* ὢν, *ad futurum retulit tempus*, &c. Cicero, 10. epist. *Et absui proficiscens in Græciam.* Cæsar 1. Civil. *Quos ab urbe discedens Pompejus erat adhortatus*, id est, quum discederet. Terent. *Sed postquam amans accessit*, *pretium pollicens*, id est, accessit & pollicitus fuit. Idem; *Ultro ad eam venies*, *in-*

ctium, monui. Horum autem Participiorum magis promiscuus aliquando est usus, tum quia Nomina sunt, & sæpe adhibentur sine ullo temporis respectu aut designatione, quando scil. ejus distinctio nulla requiritur: tum etiam, quia non ita manserunt in usu propria singulorum Temporum Participia in utraque activa & passiva declinatione, & proinde quæ manserunt, aliquando alterius, quod deficere cœperat, vicem explere debuerunt. Nam trium Temporum Participia, olim certe, in activa Forma vere fuisse putem, *Amans*, *Amatus*, *Amaturus*. Verum, quum hæc forma, *Amatus*, licet olim æque Activa, ac Passiva, tamen paulatim in Verbis plane Activis ad Passivam significationem ferme in perpetuum & unice fuisset translata, tunc Præsens illud *Amans* cœpit etiam adhiberi aliquando in usu & sensu Præteriti, qualis est sensus in Aoristis Græcis. Tale illud Plinii. VIII. 52. *Apri inter se dimicant*, *indurantes attritu arborum costas*, h. e. ut recte explicat Sanctius, postquam induravere. Vide omnino Vossium *Anal.* IV. 14. Sed & animadvertendum est, uno in commate sæpe diversa notari tempora; atque adeo Præsens vere Participium posse accedere omnibus omnino Periodis, in quibus etiam de præterita & futura re agitur, quia in præterita illa re, quum gesta est, præsens fuit, & in futura item præsens erit, id, quod Participio enunciatur, ita ut plerumque etiam per Præsens vel Imperfectum Indicativi aut Subjunctivi possit efferri. Recurrendum denique ad illud etiam, quod jam supra dixi, Præsens haberi pro extremo Præteriti Temporis puncto, & primo Futuri: Veluti apud Livium XXIV. 36. *Ea pugna deficientes a Romanis cohibuit Siculos*, h. e. qui jam incipiebant deficere, & in eo jam erant, ut re ipsa deficerent. Vide & supra I. 13. 4. pag. 97. Contra *Advenientes* dicuntur non illi tantum, qui in itinere sunt, sed & qui jam pervenerunt in locum, ad quem tendebant, & speciem *advenientis* adhuc retinent. Eo usque enim se extendit *adveniendi* significatio. Vide loca paulo post a Sanctio allata.

indicans te amare, id eſt, venies & indicabis. Cicero Cœlio; *De provincia decedens quæſtorem Cælium præpoſui provinciæ*, id eſt, quum decedere vellem. Plautus; *Amphitruo cum uxore modo ex hoſtibus Adveniens voluptatem capit*, id eſt, poſtquam advenit: nam in itinere voluptatem cum uxore non capiebat. „ [Idem Pœn. *Pa-* „ *truo advenienti cœna curetur volo*, id eſt, ei qui jam „ advenit.] Terent. *Offendi adveniens, qui cum volebam, collocatam filiam*, id eſt, poſtquam adveni, non in itinere. Plaut. Moſt. *Pater hic me offendet miſerum adveniens ebrium*, id eſt, quum advenerit: Ibidem; *Satin' habes, ſi advenientem patrem faciam tuum, non modo ne introeat, verum ut fugiat*. „ [Et Men. A. 2. Scen. 3. *Herus emit* „ *me dicto audientem, non imperantem ſibi*, id eſt, qui fu- „ turus eſſet dicto audiens.] Horat. *Veniens in ævum*, id eſt, in futurum. Plin. *Inde eductum è cuſtodia bibere juſſit, illico ſpirantem*, id eſt, qui ſtatim ſpiravit. Idem; *Tum apri inter ſe dimicant indurantes attritu arborum coſtas*, id eſt, poſtquam induravere: nam dimicantes non indurant. Plaut. Bacchid. *Credo hercle adveniens nomen commutabit mihi*, id eſt, quum advenerit. Cicero Balbo; *Non dubito quin te legente has literas confecta jam res futura ſit*. Virgil. *Turnum fugientem hæc terra videbit?* „ [id „ eſt, cum fugiat. Livius; *Annibal exercitum in tectis* „ *Capuæ habuit adverſus omnia humana mala ſæpe ac diu* „ *durantem, bonis inexpertum, atque inſuetum*, id eſt, „ durare ſolitum. Idem; *Ea res deficientes a Romanis co-* „ *hibuit Siculos*, id eſt, qui defecturi erant. Virgil. *Ro-* „ *manos, volventibut annis, Hinc fore ductores pollicitus*, „ pro, annis venturis.]

Eſt, ubi hoc participium conatum quendam ſignificat: Æneid. 6. *Agnovit pavitantem, & dira tegentem ſupplicia:* id eſt, qui conabatur tegere, nec tegere poterat truncis manibus. Idem 9. *Nec nos via fallet euntes*, id eſt, ſi ire conemur, aut quum ibimus. Æneid. 2. *Et terruit Auſter euntes*, id eſt, ire conantes. „ [Cicero;

„ *Nec*

„ *Nec hoc scribunt vituperantes, sed potius ad laudem*, id „ est, animo, consilio, aut conatu vituperandi non scribunt, sed potius laudandi. Idem 3. de Finib. *Quod* „ *si facerem te erudiens, jure reprehenderer*, id est, erudire volens.]

(3) *Amaturus*, si omnia tempora non adsignificaret, omnibus temporibus non adjungeretur: quare a verbo personali omnia participia deducunt suam significationem; ut, *profecturo tibi dedi litteras*, *profecturo tibi dabo litteras.* Item; *venturo Cæsare, Roma trepidat; venturo Cæsare trepidavit; Venturo Cæsare trepidabit.* Et sic per omnia tempora. Itaque hoc participium junctum præsenti, aut futuro, fere servat futuri significationem; ut, *facturus sum, facturus ero:* cum aliis temporibus variat. Curtius lib. 4. cap. 9. *Mazeus, qui, si transeuntibus flumen supervenisset, haud dubie oppressurus fuit incompositos in ripa.* Cicero pro Milon. *Vos visuros fuisse.* Idem 4. epistol. *Eum magis communem censemus in victoria futurum fuis-*

(3) *Amaturus, si omnia &c.*] Ineptissima hæc est ratio. Nam & sic adhibere queam triplici modo verba etiam personalia, ut *Laudavit proficiscentem filium*, & *profectum jam filium*, & *profecturum filium.* Et *Trepidavit Roma venturo Cæsare*, *veniente Cæsare*, *& quum jam venisset Cæsar.* Manifesta utique in his diversitas quædam temporis, neque illa inest in unico Verbo personali, sed in variis Participiis. An ergo recte concludam, unum illud personale verbum, non unum proprie Tempus, sed omnia adsignificare, quia omnibus Temporibus Participio declaratis adjungitur? Scilicet, ut jam sæpe dixi, eodem commate sæpe duplex tempus significatur, alterum verbo finito, alterum infinito, vel participio. Immo vero aliquando etiam triplex, veluti, *se dicturum fuisse ait.* Aliud etiam est, *Sum dicturus*, aliud, *Fui dicturus:* in qua locutione utraque Futurum denotatur unice Participio: at priore locutione dicitur consilium illud faciendæ Futuræ rei in me esse præsens; posteriore, illud jam præteriisse, atque adeo rem ipsam nunc non amplius esse Futuram, sed fuisse antea, nisi impedimentum aliquod obvenisset. Consilium ergo meum est Præsens vel Præteritum, at Res facienda consideratur, ut vere vel in hoc Præsenti, vel in Præterito jam tempore, Futura. Vide & Voss. in *Add. Anal.* IV. 10.

fuiſſe, quam incertis in rebus fuiſſet. Idem 1. de divin. *An tu cenſes ullam anum tam deliram futuram fuiſſe, ut ſomniis crederet.* Idem in Anton. *aliam ſententiam ſe dicturum fuiſſe.* Seneca epiſtol. 19. *Ingenioſus ille vir fuit, magnum eloquentiæ Romanæ daturus exemplum, niſi enervaſſet felicitas,* id eſt, qui dediſſet. Plinius lib. 3. epiſt. *Librum, quo nuper optimo Principi gratias egi, miſi exigenti tibi, miſſurus etiam ſi non exegiſſes,* id eſt, quem miſiſſem. Cicero, 4. Philip. *Non ſine exitio noſtro futurum Antonii reditum fuiſſe.* Idem 5. de Finibus; *Ne manum quidem verſuras fuiſſe.* Nugatur igitur Valla, quum dicit lib. 1. cap. 26. duo futura jungi non poſſe. Martial. *Mergite me fluctus, quum rediturus ero.* Cicer. in Rhetor. *Demonſtraturi erimus.* 1. de Oratore; *Erit acturus.* Ovid. *Tu procul abſenti cura futurus eris.* Idem Metam. *Si quis forte Deum doliturus eris.* Prop. *Et ſi quid doliturus eris ſine teſtibus illis.*

(4) *Amatus* non ſolius præteriti eſt, ſed omnium: at vero

(4) *Amatus non ſolius præteriti &c.*] Immo vero, quando tempus aliquod adſignificat, eſt Præteriti, & manet, etiamſi jungatur *τῷ ſum*, vel *eram*, vel *fui*, vel *ero:* cui poſtremo recte & proprio ſenſu jungi poteſt. Etenim ſi mandanti, quod Priſcianum adtuliſſe diximus *ſupra cap.* 13. ἀνεῳχθήτω ἡ πύλη, reſpondeat quis, *aperta erit porta, quum redieris,* non ſignificat is, fore, ut aperiatur porta eo ipſo demum tempore, quo redierit, ſed in & ante id tempus fore jam apertam. Vide & infra III. 10. 2. Aliquando tamen futurum quid intelligitur hac Participii Forma, licet ipſa tamen ſignificet non niſi Præteritum in illo Futuro, ut apud Livium V. 36. *ne penes ipſos culpa eſſet cladis forte Gallico bello acceptæ*, h. e. ſi forte clades in Gallico bello, quod imminebat, ſit accepta. Deſignatur enim conditio rei futuræ, ſed adhuc incertæ, & quæ tamen facta jam eſſe debeat, antequam culpa ejus & cauſa inveſtigetur vel accuſetur. Ceterum Forma hæc æque fuit olim Verbi Activi ac Paſſivi, licet in ſingulis verbis jam non ſit utroque in uſu. In quibuſdam nunc eſt ſolum Activæ ſeu Neutrius ſignificationis, in quibuſdam Utriuſque. Certe in *Deponentibus*, quæ dicuntur, hanc formam eſſe ſignificationis Activæ, nemo ignorat, ſed & in pleriſque eſſe etiam Paſſivæ ſingillatim oſtendit Voſſius Anal. IV. 11. & diſerte tradit Priſcianus lib. XI. pag. 927. At Ur-

vero quia omnia verba in *or* carent præteritis, Grammatici

Urſinus *Sect.* VI. p. 881. hæc a Communibus Verbis arceſſenda ait, ſeu a Verbis, quæ ſub terminatione Paſſiva utramque habuiſſe ſignificationem reperiantur. Agnoſco equidem lubens talia dari Verba: ſed tamen non debebat Urſinus hoc argumento magnopere uti, quum ipſe *Sect.* V. *pag.* 436. ubi de hiſce Verbis egit, agnoſcere ultro debuerit, *Participia Præteriti temporis, & Tempora, quæ inde naſcuntur, eſſe uſitatiora* duplicem in ſenſum, quam ſint ipſa Verba, ut adeo multa in hanc claſſem relata ſint Verba, quæ non ipſa, ſed quorum Participia ſola, utramque habent ſignificationem. Porro pleraque Neutra hanc formam recipiunt, & quidem ejuſdem ſignificationis, cujus ipſa ſunt Verba. Plaut. Pſeud. prol. *Malos fugitaſtis, Quirites, ſucceſſis Bonis*, h. e. non, ut vult Taubmannus, per bona, quæ bene ſucceſſerint Quiritibus, ſed Bonos, ait tantum, ſucceſſiſſe Malis hominibus, qui fugati erant. Sic *juratus*, *rebellatus*, &c. cujuſmodi quamplurima collegit pro ſolita ſibi induſtria Voſſius Anal. IV. 13. Cavillatur heic Urſinus, quando ait, me debuiſſe non *pleraque*, ſed *multa*, dixiſſe: quum utique hæc duo ejuſdem ſint ſignificationis, ut vel ex unius Suetonii quamplurimis locis conſtat. Et ſufficit argumento meo, *Multa* talium Participiorum ab Neutris reperiri, quod manifeſto eſt indicio, illa ergo habere eandem ſignificationem, quæ ipſa Verba in O exeuntia, licet omnium Partic. ea ſignificatio in Auctoribus, qui ſuperſunt, nobis nunc non occurrat. Adde his etiam illa, quæ Grammatici dicunt ex Participiis in Nominum naturam tranſiiſſe, veluti, *Cautus*, qui ſibi cavere ſolet, *Circumſpectus*, *Deſperatus*, *Conſpirati*, *Effuſus*, *Profuſus*, *Tacitus*, *Conſideratus*, *Conſultus*, *Promptus* &c. Omnia hæc habent Activam ſignificationem, quaſi eſſent a verbis in O formata. Sed minus bona fide agit Urſinus, quando ex Participiis a Voſſio allatis excipit *non pauca*, ut ait, *quæ non neutram*, *ſed paſſivam notionem ſuſtineant*: excipit autem duodecim, & inter illa refert *Juratus*, quod ipſe dein p. 892. exponit, *qui juravit*, & inter Participia *neutralis ſignificationis* numerat. Tum *Potus*, quod Voſſius docuerat, etiam ex Compoſitis, & Activum & Paſſivum eſſe, & cujus Activam ſeu Neutralem ſignificationem, quæ una hic quæritur, ſatis probat Terent. *Hec.* I. 2. 63. *Cum Virgine Adoleſcens cubuerit plus potus.* Sed & τὸ *Obitus* pro eo poſitum, qui obiit, Voſſius non ex Appulejo tantum, ſed & ex Lævio, antiquiſſimo Poëta, eruit. Non debuiſſet ergo hæc Urſinus inter excipienda mihi objicere, ſed ex iis potius probabilitatem meæ agnoſcere ſententiæ, tanto magis, quoniam ipſe dein pag. 891. &c. plura quam Voſſius, & quidem XXX. numero, Participia Neutralium illo ſenſu profert. Denique *Rebellatus* hic a me *productum* ait p. 893. *Sed ſine auctore*, verum quem ipſe in Addendis

matici inculcarunt pueris hoc participium pro præterito

dis agnovit dein esse Valer. Max. IX. 10. 1. prout editus est & emendatus a Vorstio, quem istic videas velim. Porro autem quædam Neutrorum sunt, quæ aliam Præteriti, etiam Finiti & Activi, formam nullam habent, ut *audeo*, *gaudeo*, *mæreo* &c. ut adeo Participium hoc cum Verbo Substantivo illius vicem in Sensu Activo vel Neutro suppleat. Immo etiam, quando Præteritum formæ Activæ reperitur, invaluisse tamen hoc Participium supra illud aliquando cognoscitur. Sic a *Mereo* & compositis habemus non modo *Merui*, sed & *Meritus sum*. Similiter a *Confido* legimus quidem apud Livium XLIV. 13. *Confiderunt*, sed longe frequentius est in illo Activi Perfecti sensu *Confisi sunt*. Et Priscianus ait lib. VIII. p. 818. *antiquissimos* dixisse etiam *ausi* & *gavisi*, in Perfecto Activo, sed *quibus deinde non utantur*. Denique ipsa illa extra controversiam Activa verba hanc formam Participii in eadem significatione itidem admiserunt. Veluti *punitus*, apud Cicer. de Inv. II. 27. *Communicatus* Liv. IV. 24. *Mulctatus* Suet. Aug. 21. *Dissimulata Deam*, Ovid. Fast. VI. 507. Dissertius Idem in Arte 1, 690. *Turpe, nisi hoc matris precibus tribuisset, Achilles Veste virum longa dissimulatus erat. Concepta alvus*, Festum in V. *Egeria*. *Deploratus* Sall. *Jug*. 104. ubi vide Rivium. Sed & hæc rejicit Ursinus, & in loco Sallustii legi jubet *Deprecatus*, quod & nonnulli ediderunt. At in Festo ex mera conjectura cum Cl. Dacerio vulgatam exturbat lectionem, legique *conceptum alvo egerere*, pro *conceptam alvum eg*. In Livio quoque contra omnes Codd. pro *Communicati non sint*, admittit conjecturam, *communicari non sirint*, quam ipse sensus & ratio plane respuit. Nec enim istic dicitur, quid illi non fiverint ab aliis fieri, sed quid ipsi non fecerint. Ergo ista quidem rejiciendi violentia nimium declarat Ursini studium abeundi in contrarium. Tu vero adde illis, quæ attuli, exempla ab Lipsio ad Tacit. Ann. I. 5. & a Salmasio ad Solinum pag. 53. b. prolata. Quid vero de ioco Ovidii Metam. IX. 209. dicemus? *Subsedit in illa Ante fores ara, dextroque est poplite lævum Pressa genu*. Certe Victor Giselinus exp. *Pressa est, Synecdochice pro Pressit*. Sed & si aliter exponas, multia erit utendum ambagibus: nempe, illa est pressa suo ipsius poplite, & quidem κατὰ lævum genu. Similiter huc possis referre illud Terentii Hec. V. 1. 11. *Nam jam ea ætate sum, ut non sit peccato mihi ignosci æquum*, h. e. mihi, si peccavi. Ubi vide Notas Gujeti. Alibi, fateor, non legitur eo sensu *peccatus*, sed neque *mulctatus*, & reliqua, quæ ex antiquitate obsoleta remanserunt, pleraque tantum ἅπαξ λεγόμενα. Porro sunt & alia unius formæ vocabula, duplicem tamen, tum Activam, tum Passivam, habentia significationem, velut Adjectiva in BILIS exeuntia. De quorum passiva significatione nullum est du-

to perfecto; unde creditum est esse præteritum passivum:

dubium. De activa hæc exempli loco habe. *Immemorabilis*, quæ nihil memorat, Plaut. Cist. II. 2. 2. *Orator impetrabilis*. V. 2. 40. *Vincibilis causa*. Ter. Phorm. I. 4. 49. *Placabilius est, nosmet id indicare*. Ibid. V. 7. 68. *Venerabilis in Deos*, Valer. Max. I. 1. 15. *Penetrabile telum*, & similia, passim apud Poëtas. Iniquum foret postulare, ut de omnibus hoc ostendatur. Nec enim omnis omnium Vocabulorum usus in reliquiis Vetustæ Antiquitatis nobis occurrit. Satis est, ostendisse illam formam utraque significatione sæpe præditam. Eodem ergo modo & in hac Participii forma se rem habere putem, atque adeo eam, quia verum est Nomen, promiscue usurpasse Veteres, modo in actione, modo in passione notanda. Quin immo existimem pene, fuisse eam primitus vei maxime Activam, tum quia descendere videtur a præterito activo, veluti *amatus* ab *amavi*, quasi *amavitus*, & sic in ceteris; tum quia & ipsa manifestam dat originem, nulli passivo, sed activo vere Participio, *amaturus*, ut & Verbalibus Nominibus, tum rei, tum personæ, actionem tantummodo significantibus, ut *Lectio*, *Lector*. Conjunxi hæc duo quasi in unum argumentum, quia prius illud per se solum non magni est ponderis, at tanto validius putem posterius. Sed Ursinus omnia hæc rejicit æqualiter, & hoc posterius *nihilo validius* priore pronunciat. Verum nihil ille in contrarium profert, præter inania verba. Debuisset exemplum produxisse ullum Activi a Passivo derivati, quod est contra Naturam Latinæ Grammaticæ. Neque vero a Supinis Participia, sed ab His Supina sunt deducenda, quippe quæ sunt Casus Nominum a Participiis ortorum. De Nominibus Verbalibus satis quoque speciosa est mea ratio. De his tamen unum, quod ille non animadvertit, mihi, ut verum fatear, dubitationem quandam parit. Scilicet quod in Lingua Græca omnia ejusmodi Verbalia a Præterito Passivo indicativi manifeste formentur. Quod si ita se habet, nihil tum causæ superesse videtur, quo minus a Passivis quoque in Latina Lingua derivari queant hæc Nomina. At longe alia ratio est Participii Activi, quod suam formam & significationem a Passivo ut accipiat, ab omni abhorret verisimilitudine. Denique conveniens videtur, ut, sicut in verbo Infinito forma Activa habuit tria olim Tempora suis terminationibus distincta, *amare*, *amavisse*, *amassere*, sic & in Participiis itidem tria habeat, *amans*, *amatus*, *amaturus*. Postremo multa etiam sunt hujus generis Participia, quorum verba Passiva nulla sunt, nec dari possunt. Unde Vossius *Anal.* IV, 13. ea ab Impersonalibus passivis Præsentis Temporis deducere conatus est; licet ipse fateri cagatur, etiam horum nonnulla prorsus

vum: ſed revera, *ſum amatus*, præſentis eſt; *eram amatus*, imperfecti; *fui amatus*, præteriti; *ero amatus*, futuri: nam ſi ſemper præteriti eſſet, Latine non diceretur, *amatus ero.* At Cicero dixit lib. 11. Fam. *Ego ſi cum Antonio loquutus fuero.* Idem lib. 13. *quos ſpero brevi tempore ſocietate victoriæ tecum copulatos fore.* Idem lib. 2. *quibus officiis Atticum adſtrinxeris, iiſdem me tibi obligatum fore.* Livius, *Paratos fore.* Curtius lib. 4. *Hoc quoque acceptum fore Jovi vates reſpondit.* Virg. Æneid. 3. *Deſertas quære-*

nullo eſſe in uſu. Talia ſunt *occaſus*, *obſoletus*: *redundatus*, *gaviſus* &c. quorum nulla Paſſiva, nec Perſonalia nec Imperſonalia, invenias, quum Verborum ipſa Significatio reſpuat paſſivam formam. Quæ ratio ergo ab Imperſonalibus, cum quibus inſuper, utpote Præſentibus, nihil commune eſt Participiis Præteritis & Perſonalibus, deducendi ea, & non potius ab activis Præteritis? Multis hæc quoque verbis exagitat Urſinus, & tamen nihil dicit. Incuſat me, quod hic dicam, quorundam hujus generis Participiorum *Paſſiva nulla eſſe, nec dari poſſe*, & eorum *ipſam ſignificationem reſpuere Paſſivam formam.* Nonne ergo verum hoc eſt? An dici poteſt, *Ego gaudeor, Tu gauderis, Ille gaudetur?* An ipſa Significatio Verbi has locutiones non reſpuit? Sed ipſe alibi ad *Lib. III. cap. 2.* dixi, *ab omnibus verbis, quæ Neutra dicuntur, formari poſſe Tertiam Perſonam Paſſivæ formæ.* Quidni? quum hæc locutio Imperſonalis dicatur, & ipſam actionem ſimpliciter notet. Et tamen ea ipſa imperſonalia in illis, quæ memoravi, *Occaſus* &c. verum eſt uti- que, quod non facile inveniantur. Ipſe autem mavult in his decurrere ad quandam ἀνωμαλίαν, vel credere iſthæc Participia eſſe olim a Verbis Deponentibus, quæ exoleverint poſtea, formata. Quod quid eſt aliud, quam dicere potius & fingere quidlibet, quam alterius in ſententiam concedere, velle. Neque vero opus, ut novam Participiorum iſtorum appellationem comminiſcamur, ſicuti fecit Idem Urſinus in *Obſerv. Philol. cap.* 12. *diligenter obſervandum* cenſens, *inobſervatum adhuc ipſi Voſſio, hæc participia vero nomine dici debere Deponentia, ut quæ vere paſſivam ſignificationem depoſuerint.* Nam quid opus eſt fingere depoſitam ab iis Paſſivam ſignificationem, quam nunquam habuerunt, aut habuiſſe probantur. Agitur enim de Participiis, *Occaſus* &c. quorum Verba formæ paſſivæ nullo ſunt in uſu, ſive Activo ſive Paſſivo ſenſu. At mihi ſufficit, quod manifeſte adeo multa horum participiorum Activæ tantum ſint ſignificationis, ut ipſe Urſinus Paſſivam ea penitus Depoſuiſſe ſuſpicetur.

rere terras Auguriis agimur divum, id est, deferendas. Idem Æneid. I. de Cycnis; *Aut capere aut captas jam despectare videntur*, id est, capiendas. Ibidem; (5) *Submersasque obrue puppes*, id est, submergendas. „[& Georg. „ I.

(5) *Submersasque obrue &c.*] Proxime superiora, *desertas* & *captas*, proprie, & ut vere Præterita, esse explicanda, ex inspectis locis abunde patebit. Idem certum est de hoc ipso, licet peculiaris sit locutionis. Nam *Submersas obrue puppes*, idem est, ac si diceretur, perfice cœptam jam submersionem, & porro obrue prorsus puppes jam cœptas subsidere & submergi, ne denuo emergant. Sic Cic. *Famil.* XIV. 1. *Ne puerum perditum perdamus*, h. e. ne ulterius perdamus eum, qui jam sic satis nostra calamitate periit. Male Schottus in *Nodis Cicer.* III. 1. hunc locum tanquam male habitum emendare nititur. Sic *pro Cluent.* c. 26. *Præcipitantem igitur impellamus, & perditum prosternamus.* ad Heren. IV. 51. *Noli extinguere extinctos.* Petron. *Genua perseverantis amplector, ne morientes vellet occidere, & merito, inquam, excandesceres, si posses proditum ostendere*, h. e. si, postquam eum prodidisti, & quærentibus indicavisti eum hic esse, posses etiam ostendere, ubi jam esset, quoniam, qui hic modo erat, inter turbam aufugit. Plaut. *Capt.* II. 3. 51. *atque hunc inventum inveni*, h. e. ejus filium, quem jam scimus scientiâ latius sumpta, ubi locorum sit, atque adeo, qui ex parte jam est inventus, porro operam da, ut coram invenias, & inde patri suo reducas. Nulla itaque in istis locutionibus significatio est Futuri; sed quam, saltem aliqua ex parte, forsan reperires in his, in quibus eo ipso, quod dicitur aliquid nunquam vel non temere factum, significatur simul non solere, vel non debere fieri. Veluti quum Gell. II. 6. *Illaudatus* exponit *esse quasi illaudabilis, qui neque mentione aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus est.* Atque ita Sall. *orat.* I. ad Cæsarem, *sacro & inspoliato fano.* Et in *Jug.* cap. 2. ubi corporis & animi bona opponit, illa ait *omnia orta occidere, & aucta senescere; animum incorruptum, æternum, agere atque habere cuncta, neque ipsum haberi.* Et maxime cap. 91. *Genus hominum mobile, infidum, neque beneficio, neque metu coercitum*, q. d. *haud temere unquam coercitum*, & proinde neque facile deinceps coercendum. Non intellexere hoc Librarii & Editores nonnulli, qui idcirco de suo addiderunt *ante*, sed quam vocem abesse deprehendi ipse a duobus MStis, altero Daventriensi, quem Pater meus quondam istius urbis Bibliothecæ comparavit, altero Viri Amplissimi, & vere Optimi, quum viveret, Theoph. Hogersii. Idem de præcipuis suis testatur Gruterus, sed qui male item reponi voluit *coercendum.* Retinenda lectio præstantissimorum co-

„ 1. *Quam quibus in patriam ventosa per æquora vectis*
„ *Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi.* Ubi Servius:
„ *Vectis, his qui vehuntur, quia Latina locutio non habet*
„ *præsens participium passivæ significationis.* Prop. *Quan-*
„ *docunque igitur nostros mors claudet ocellos, Accipe quæ*
„ *serves funeris acta mei*, pro agenda.] Lucanus lib. 1.
Cæsosque duces, & funera Regum, id est, cædendos.
Terent. Andria; *Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit*, id est, fiat. „ [Idem; *Cave quicquam admira-*
„ *tus sis, qua causa id fiat*, pro, admireris.] Lucanus 2. *Victis bona spes partibus esto;* id est, vincendis.
„ [Catull. *Brixia Veronæ mater amata meæ*, id est, quæ amaris a Verona.] Causam vero quare hoc participium magis videatur perfecti, & præteriti esse temporis, videtur assignare Priscianus, inquiens lib. 8. *Itaque præteriti quoque perfecti vim habet verbum*, Est, *quod ostenditur, quando participiis præteriti junctum officio fungitur præteriti perfecti, per passivorum declinationem, vel similium passivis.* Hæc ille. Mihi tamen alia videtur potior ratio; solet enim contingere sæpissime, ut narrando præsentibus utamur pro præterito. Terent. Andria; *ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum, circumspicio, nusquam.* Ibidem; *Funus interim procedit, se-*

codicum, & exponenda, sicut a me factum. Nam & Græcis eadem locutio eodem sensu est usitatissima. Ael. *Var. Hist.* XIII. 2. ὕστερον ἦν ὁ Μακαρεὺς οὐ μεμπτὴν τὴν δίκην, h. e. *nunquam a quoquam* deinceps *reprehensam.* Ant. Liber. *fab.* 30. ἄφατος ἔρως, *nunquam dictus* vel auditus, & idcirco *infandus amor.* Epict. *Enchir.* cap. 2. τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα, τὰ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτά. Ἀκώλυτα & κωλυτὰ sunt vel *nunquam*, vel *sæpe* ab aliis *inhibita*, atque adeo quæ vel *non facile*, vel etiam *facile*, *inhiberi queant.* Innuunt hæc aliquo modo futurum, sed tamen proprie & primitus præteritum notant, seu eo, quod vel factum sæpius, vel nunquam factum, tacite quasi significant, etiam deinceps vel faciendum vel non faciendum. Sed quia hæc consequentia aliquanto validior est in negativis, idcirco & in iis longe frequentior est hæc locutio.

sequimur, ad sepulchrum venimus, in ignem posita est, fletur. Idem Phormio; *Persuasit homimi, factum est, ventum est, vincimur.* Idem; *Ignotum est, tacitum est, creditum est.* (6) Hæc omnia præsentis temporis esse ostendunt alia præsentia. Sic illud Valerii Max. *Postquam in patriam revertitur.* Cicero ad Lucejum; *Qui tunc denique sibi avelli spiculum jubet, posteaquam illi percunctanti dictum est, clypeum esse salvum;* & illud tritum, *Hic situs est Phaëton.* Sed jam omnes abutuntur hoc participio de præterito cum verbo *Est:* sed cum aliis verbis (7) nullius esse temporis ostenditur; ut, *jussus feci, jussus facio, jussus non faciam.* Cicoro ab Treb. *Quum ille tardior tibi erit visus, perferto.* Ibidem; *Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro venies, eique pollicitus fueris.* Juvenal. *Converso pollice quemlibet occidunt*, id est, quum convertunt. Cæsar 1. Gall. *Nam etsi sine ullo periculo legionis delectæ commissum cum equitatu prælium fore videbat*, id est, committendum, vel quod possit committi. Plinius lib. 2. *Lacus ad margines plenus, neque exhaustis aquis minuitur, nec infusis augetur.* Idem; *Anisum strangulationes vulvæ, si manducetur, sedat:* Et mox; *Portulaca alias manducata refrigerat iutestina,*

(6) *Hæc omnia præsentis temporis esse &c.*] Præsentis est solum *Est*, at Præteriti, *Factum, Ventum*, At quare in superioribus non item dicitur, *Fletum est, Victi sumus &c.?* Nempe in narranda re præterita diversis hisce locutionibus, Præsens adhiberi videtur a Terentio in re longioris moræ, at Præteritum in re, quæ uno actu perpetrata, seu breviter confecta est. Veluti, *in ignem posita est, Ventum est.* At *Fletur, Vincimur* scil. causam utrimque dicendo, longioris erant moræ. Præterea Præsens Tempus, ut revera exsistit, ita & abhibetur sæpissime, tum in re jam Præterita, tum in Futura. Ipsum autem utrobique manet Præsentis significationis, ut jam sæpe diximus.

(7) *Nullis esse temporis &c.*] At vero annon diversi est sensus, *obsecutus tibi venio*, & *obsecuturus tibi venio?* In quo autem diversitas illa est sita, nisi in solo Tempore adsignificando? Certum itaque, *jussus* in omnibus istis locutionibus Præteriti esse temporis, sicuti & præteritum notat. Sed & sic reliqua hic allata.

na, potuisset in utraque parte uti participio, vel verbo.

(8) *Amandus* non semper esse futuri subindicat Valla: *Ne-*

(8) *Amandus non semper esse futuri*] Magna est de hac forma, & esse potest, controversia. Aug. Saturnius & Em. Alvarus negant esse Participium, hoc est, negant adsignificare ullum Tempus. Reliqui affirmant Futuri esse Temporis, nisi quod Sanctius more suo nullius certi Temporis, sed omnium, esse tradat. Ego vero nullus dubito, utcunque id jam paradoxum forsan alicui videbitur, proprie & primitus fuisse Præsentis Temporis. Ut Ita statuam, facit primo Analogia derivationis. Manifeste enim deducitur a Particip. activo Præsenti, *amandus* ab *amans*. Si hæsitas, considera sis participia in IENS exeuntia, veluti *capiens*, *audiens*. Habes hinc eodem plane modo *capiendus*, *audiendus*. Immo ab ipso *Iens*, sicuti in obliquis casibus est *Euntis* &c. sic & *Eundus*. Admittit hanc derivationem Ursinus, qui in *Gramm. Instit. Sect.* VI. p. 873. meæ sententiæ acriter ceteroqui se opponit, & ideo hoc quoque argumentum rejicit, quia & alia dentur tempora a diversis plane temporibus formata, ut *Amavi* ab *Amas*, *Amaturus* vel a Supino *Amatu*, vel a Præterito *Amatus*. Prius plane est frivolum. Nec enim *Amavi* a secunda Persona Præsentis proprie derivatur, sed ab ipso Themate, terminatione O mutata in AVI. At Posterius habet hoc commune cum aliis Futuris, quæ apud Latinos a Præteritis fere derivantur. Certe ita *Amavero* ab *Amaverim*, *Amasso* antiquum & obsoletum ab *Amassim*. Sic ergo & *Amaturus* ab *Amatus* recte formes. Imperativa, quæ itidem Futura censet, & tamen a Præsenti Indicativi formata, Præsentis poporis, nisi quod ... tissimum sunt Temporis, licet res, quæ imperatur in Præsenti, sit etiamdum futura. Distinguendum enim omnino inter Rem futuram, quæ nihil ad Grammaticam pertinet, & Tempus verbi Grammaticum. Recte ergo & illa a Præsenti Indicativi derivantur; neque vero Exempla isthæc idoneam nobis rationem præbent, quo minus *Amandus* Passivum probabiliter saltem statuatur ejusdem fuisse Temporis, cujus est *Amans* Activum, a quo manifeste derivatur. Porro plerumque Participium hoc adsinificat simpliciter Præsens Tempus, at rarissime ita simpliciter Futurum, sed sæpius id, quod fieri debet. Prætermittam nunc *Oriundus* h. e. originem habens ex certa Urbe; *jusjurandum* h. e. jus; quod juratur, vel jurando sancitur: *Actio repetundarum* scil. pecuniarum, h. e. quæ repetuntur. Manifeste hæc tamen notant Præsens tempus. Neque aliter illa, quæ sequuntur, Plaut. Epid. III. 3. 32. *Pugnis memorandis meis eradicabam aures hominum*, h. e. dum memorabam. *Persa* I. 1. *Ita fui miser, quærendo argento mutuo.* Cic. *Famil.* II. 10. *Non eram minor ex contemnenda provincia, quum*

Nescio, inquit, *an dicendum sit Gerundium esse participium præ-*

quum ex conservata. XIII. 10. *Videor mihi in ipsa causa exponenda satis de probitate ejus dixisse. Offic.* III. 5. *Si nihil existimat contra naturam fieri hominibus violandis.* Nep. *Pelop.* c. 4. *Hæc liberandarum Thebarum laus propria est Pelopidæ.* Liv. I. 18. *Sicuti Romulus augurato Urbe condenda regnum adeptus est.* Quod per imperfectum exponi debet. Nam sicuti Præsens Infiniti etiam imperfectum includit, ut jam supra probavimus, sic idem facit Participii Præsens, quod & ab Imperfecto Indicativi est formatum, ab *Amabam Amans*, *Faciebam*, *Faciens*, *Audiebam*, *Audiens*. Hinc jam *Amandus*, *Faciendus*, *Audiendus*. Sic porro Idem Livius I. 44. *Locus, quem in condendis Urbibus quondam Etrusci consecrabant.* c. 55. *Inter initia condendi hujus operis movisse numen traditur Deos.* Ex his etiam patet sensus verborum Livii in præfat. *Quæ ante conditam condendamve urbem traduntur*, &c. Manifesta hic est distinctio Temporum, & quidem Præteriti, ac Præsentis, ut recte exposuit Nannius *Miscell.* V. 2. & Sanctius in extr. hujus capitis. Nihil proinde opus emendatione, quam idem Sanctius tamen tentat, nec causæ quicquam, ut contra Nannium assentiamur Ursino, qui *Observ. Philol. cap.* 12. tradit, *melius ex propria & communi illa Participiorum in DUS significatione exponi*, Ante condendam urbem *antequam condi deberet*, *ut adeo remotius tempus significet, quam alterum illud*, Ante conditam urbem. At vero propriam & vulgarem maxime horum Participiorum significationem esse Præsentis Temporis, ex allatis jam locis & innumeris aliis, (Vide hic Sanctium, & Voss. *Anal.* IV. 14. & Th. Linac. de *Emendat. struct. Latin. Serm.* lib. 1.) tum ex omni Gerundiorum, quæ semper præsens Tempus notant, usu, satis superque constare nobis debet. Futurum vero, ut dixi, rarissime hac forma simplicitur significatur. Quæ Vossius *Anal.* IV. 11. duo sola loca, & ex Gellio quidem, adfert, non satis clare id probant. Certe non prius. Nam quod ait Gell. III. 10. *ad homines nascendos vim numeri septenarii pertinere*, pene idem est, ac si diceretur, ad homines in nascendi negotio consideratos, seu in nascendo, per omne illud hominis in utero formandi tempus, constitutos. *Non capere se id* ait Ursinus. Sed hoc ex eo haud dubie oritur, quod non videt Verbum *Nasci*, quod origine sua est Passivum, ut ostendi infra ad III. 2. nota 2. extr. a me hic sumi, non de partu proprie, quo fetus editur in lucem, ut plerumque sumitur, sed de tota ejus formatione in utero, & gestatione usque ad partum. Quod illud ita hic in Gellio sit accipiendum, liquet utique clarissimum in modum ex ratione, quam addit, & quam non extendit ultra *septem* hebdomadas a conceptione, intra quas

præsentis temporis, more Græcorum. Et infra; *Unde indi-*quas *totus homo in utero absolvatur.* Et ita fere apud Festum de fructibus, qui proferri incipiunt, *Nauscit, cum fabæ granum se Nascendi gratia aperit.* Ponitur immo hoc Verbum etiam pro Crescere de jam natis, ut apud Petronium *cap.* 4. *Eloquentiam induunt pueris adhuc nascentibus.* Quanto magis ergo de fetu in utero adhuc formando & crescente exponi hic poterit, si de pueris in virilem ætatem adolescentibus adhibetur hoc verbum? Neque aliter Horat. lib. II. *Sat.* 4. *Lubrica nascentes implent conchylia Lunæ*, h. e. crescentes, quæ proinde tam diu *nasci* dicuntur, quamdiu nondum plenæ evaserunt. Præsentis ergo temporis sensu *nascendos homines* dixit Gellius, & sic eodem plane modo III. 10. *adolescendi corporis humani summum modum septem pedes esse* ait h. e. corpus hum. adolescere in tot summum pedes. Plane ut Varro de L. L. *lib.* 5. *Seculum longissimum spatium senescendorum hominum* dicit. Neque alter a Vossio prolatus Gellii locus XVIII. 6. *Matronam dictam esse a Matris nomine, non adepto jam, sed cum spe & omine mox Apiscendi*, liquido satis probat Futuri significationem. Nam ibi τὸ *Apiscendi* notat simpliciter actionem, quæ sperabatur, atque adeo erat Futura quidem forsan re ipsa, at Præsens in Spe, quæ plerumque respicit quidem futurum, sed cogitatione sua & desiderio rem habet præsentem: & ita hujus sive Participii sive Gerundii eadem est ratio respectu Temporis, quæ est Infiniti præsentis, quando jungitur Verbis *Volo*, *Promitto*, *Nego* &c. Vide *caput superius:* Vel, quæ est Nominum Verbalium. Certe quod ad significationem etiam Temporis, nullum est discrimen inter *spem adipiscendi*, & *spem adeptionis.* Sed tamen, si quis in hisce Futuri Temporis adsignificationem omnino agnoscat, non valde ei refragabor, præsertim quum eo sensu sæpius tandem posteriores hanc formam adhibuerint. Sulpic. Sev. *Cum pollicetur, nec hydriam farre, nec vas oleo esse minuendum*, h. e. minutum iri. Et, *si id fecissent, Dei præsidio tuendos.* Adde Priscanum *lib.* XI. qui *amandus* vertit ὁ φιλησόμενος, *docendus*, ὁ διδαχθησόμενος &c. Sed nos usum investigamus temporis, quo Latinitas constituta est, & dein floruit: quo ipso tamen non negaverim aliquot loca occurrere cum manifesta Futuri significatione in hac forma. sed pauca. Sic enim Cæsar B. Civ. I. 72. *Movebatur etiam misericordia civium, quos interficiendos videbat*, h. e. interfectum iri, interficiendos fore, vel debere necessario interfici, si scil. id fieret, quod flagitabant milites. Potuisset etiam dixisse, *quos interfici videbat*, pro, interfectum iri. Certe quando hæc Participia etiam Futuri in significatione reperiuntur olim posita, quum tamen raro id fiat, credi possit, non alia fieri ratione, quam qua præsens in Verbo tum Finito, tum Infinito, sæpius,

dicatur Gerundium esse participium præsentis. Idem sentit Thopius, ut probavimus supra *cap.* 13. & 14. ad Futurum itidem denotandum adhibetur. Quapropter, utut hæc forma utrumque, & Præsens, quod certe frequentissime facit, & Futurum aliquando etiam significet, tamen quia, quod vel inprimis hic observandum arbitror, etiam in ipso verbo Finito & Infinito, quod proprie est Præsens, Tempus aliquando notat futurum, Futurum vero nunquam notat præsens, nullum idcirco nobis debet esse dubium, quin & hæc forma revera sit ex duobus controversis Temporibus vel maxime & proprie Præsentis Temporis, æque ac *amo*, *amare*, & *amari*, quæ item aliquando futurum notant. Adde quod sicut in Activo tres sunt formæ Infiniti, & totidem Participii, ut ostendimus supra, sic & hac ratione in Passivo erit conveniens, ut, quia solum est Præsens Infiniti proprium, *amari*, Participium quoque habeat saltem suum proprium & verum Præsens, *Amandus*. Nihil fere habet Ursinus, quo suam tueatur sententiam, licet longum texat de his sermonem, nisi id unum, quod raro hæc Forma reperiatur in Nominativo, quin officium vel necessitatem notet. In illo autem *casu*, *tanquam themate ipso, propriam vim vocum declinabilium quærendam esse:* atque adeo *primam & propriam horum Participiorum significationem* censet *esse eam*, *quæ in hoc casu FERE sola reperitur.* Si *Fere sola*, ergo Non sola. Et sane passim *oriundus & jusjurandum* occurrunt, quæ Præsentis aut Imperfecti Temporis habent adsignificationem, certe Futuri nihil adsignificant. Sic *Volvendus*, ex Ennio apud Varronem L. L. *lib.* 6. *Clamos ad cælum volvendus per æthera vagit.* Et in Femin. apud Virgilium & Lucretium *Volvenda Dies*, *Glans* h. e. quæ volvitur. Deinde complura utique sunt nomina in obliquis casibus satis usitata, at nominativum habentia nullum. Quod si ita se habet, tum vero nihil argumenti est in eo, quod certa quædam significatio in Nominativo forsan minus frequenter reperiatur, ad eam prorsus etiam reliquis Casibus negandam. In quibus adeo certe frequens est illa Præsentis Temporis adsignificatio, ut Ursinus, quum nihil ferme Futuri in iis inveniret, maluerit omnia permiscere, & eandem Formam modo pro Participiis, modo pro meris Nominibus accipere, prout Tempus Futurum adsignificent, vel non adsignificent; aut Temporis ab aliis demum Verbis, quæ adduntur, adsignificationem repetere, quod plane putidum est, & sæpius a me jam refutatum. Quando Virgilius ait *Æn.* IX. 6. *Turne, quod optanti Divum promittere nemo Auderet, volvenda dies, en, attulit ultro*, in his non *accipit* τὸ *Volvenda suum Tempus* a Præterito *Attulit*, sed manet Præsentis Temporis, sive *Attulit*, sive *Adferet*, sibi adjunctum habeat. Vide de aliis Particlis supra. Ce-

Thomas Linacer. Clarius Donatus in illud Terentii, *Vix sum apud me, ita animus commotus est metu, spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono: mirando*, inquit, *id est, quum miror; & est participium.* Ego autem affero omnium temporum esse posse; ut, *legendis carminibus fuit poëta, legendis carminibus erit poëta.* Virgil. *Volvenda dies en attulit ultro*, id est, quæ volvitur. Lucret. *Plumbea vero glans etiam longo cursu volvenda liquescit.* Terent. *Quod in opere faciendo operæ consumis tuæ.* Cicero de Senectute; *His enim ipsis legendis in memoriam redeo mortuorum.* Idem 2. de Divinatione; *Neque vero superstitione tollenda religio tollitur.* Idem 4. Epistolarum; *Gratiam nos quoque inire ab eo defendenda pace arbitrabamur.* Juvenal. *Provida Pompejo dederat Campania febres optandas*, id est, quas optare debuerat. „ [Lucillius; *Lippus edenda acri assidue ceparius' cepa;*] ubi, *edenda* significat (9) præterirum; ceparius est lippus,

terum quemadmodum in superiori Nota 5. *pag.* 137. 138. docui, per præteritum ipsum, seu per id, quod jam factum est, aliquando designari, quid deinceps fieri debeat, vel futurum sit; sic & per hoc ipsum Præsens, quia quod revera jam fit, creditur etiam debere fieri, seu quia, quod debet omnino fieri, pene pro eo, quasi jam fiat, & cœptum sit, habetur, quodque cœpit fieri, etiam porro futurum creditur, hinc per illud ipsum, inquam, Præsens sæpe designatur officium & necessitas rei faciendæ, adeo ut nonnulli non esse Participium, sed Nomen tantummodo, officium & necessitatem designans, statuerint. Sic Cic. Famil. VII. 3. *Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in insidias incidendum, aut in victoris manus deveniendum, aut ad Jubam confugiendum.* Offic. I. 21. *Iis, qui habent a natura adjumenta rerum gerendarum, adipiscendi sunt Magistratus, & gerenda resp.* Vide & Voss. *Anal.* IV. 11. Sed & in eundem sensum Nomina quoque Verbalia aliquando adhibentur: ut apud Terentium *Andr.* II. 3. 26. *Puerum ne resciscat mihi esse ex illa, cautio est.* Adelph. III. 3. 67. *Hi* (pisces) *mihi ne corrumpantur, cautio est.* Hec. IV. 4. 28. *Nulla tibi hic consultatio est:* h. e. cavendum mihi; non deliberandum tibi, quin statim arripias, quod offertur.

(9) *Præteritum*] Immo Præsens: *Edenda* enim *cepa* notat, dum edit assidue cepam.

pus, comeſa aſſidue acri cepa: quam ipſam ſententiam ſic Nævius extulit; *Cui cepe edendo ocul s alter profluit.* Cic. *Sed res multis querelis de Repub. interponendis transacta eſt.* Plin. in Epiſt. *Abſtinui a cauſis agendis.* Livius in prologo obſcure dixit; *Ante conditam, condendamve urbem.* Quidam explicant. *ante condendam*, id eſt, paulo antequam conderetur. Mihi videtur, in ipſa ædificatione: aut fortaſſe legendum; *Ante conditam, condendove urbem.* Quæ vero hic ſolent addere grammatici de Gerundio adjectivo, & de Gerundivis, mera deliramenta ſunt. Vide reliqua lib. 3. cap. 8.

CAP. XVI.

De natura & numero Præpoſitionum. Prope *Adverbium eſt, non Præpoſitio.* Propius *Nomen eſt, non Præpoſitio.* Proxime *Adverbium.* Pridie, Poſtridie, Procul, Uſque, Verſus, *non ſunt Præpoſitiones.* [*Ut nec* Propter, Juxta, Secundum, Adverſus, Secus, *in Notis.*]

PRæpoſitio, etiam ſi poſtponatur, non deſinit vocari *Præpoſitio*; ut Cæſar Scaliger videtur innuere: Nam ſi grammaticum ordinem ſpectes, ſemper præponi debet; ut *tranſtra per*, expone *per tranſtra:* etiam in illis, *mecum, tecum, ſecum.*

Porro ex receptis a grammaticis præpoſitionibus rejeci: *Circiter, prope, propius, proxime, pridie, poſtridie procul, ſecus, uſque,* (1) *verſus, verſum.* Circiter Kalendas,

(1) *Verſus, Verſum*] Addi his forſan & aliæ poſſent, certe deberent, *propter, juxta, ſecundum, adverſus.* Etenim *Propter* habet ipſam adverbii formam, & dicitur contracte pro *propiter*, a *propus* vel *propis*, unde & *prope.* Sic a *firmus, firme* & *firmiter*, a *durus, dure* & *duriter*, a *fortis, forte* & *fortiter*, a *ſuavis, ſuave* & *ſuaviter*, a *Circa, Circiter* &c. Conſtruitur quidem plerumque, tanquam ſi eſſet Præpoſitio, ſed id fit per Ellipſin veræ præpoſitionis *ad*, vel *ob.* Salluſt. *Catil.* 59. *Ipſe propter Aquilam adſiſtit*, h. e. pro-

K pter

das, circiter meridiem, octavam circiter horam, non pro-pter ad Aquilam. Et sic plane pleraque, quæ hoc capite memorantur, explenda. Quando Plautus in Rud. prologo v. 34. ait, *ibi habitat Dæmones in agro atque villa proxima propter mare*, pleonasmus est per αὔξησιν quandam, qua non tantum dicitur habitare propter ad mare, sed etiam in villa proxima ad mare. Neque aliter τὸ *Prope*, unde illud *Propter* descendit, & quod item, ut Præpositionem, sæpe Accusativo junxerunt Veteres, explicatur. Sed manifeste Adverbium est τὸ *Propter* apud Terent. in Adelph. IV. 2. 37. *Ibi angiportum propter est*, h. e. ibi in propinquo est angip. Sic Tacitus *Anal.* IV. 54. *Cum propter discumberet.* Et Phædrus *Fab.* 37. *propter volans.* Similiter *Juxta*, & *Juxtim*, non Præpositiones sunt, sed Adverbia, derivata a *jugo*, *juxi*, pro quo posteriores *jungo*, *junxi*, dixerunt; quæ proinde significant *prope*, tum *post*, & *æquali modo*, Mela I. 19. *Æstus biememque juxta ferens.* Sall. *Jug.* 85. *Me vosque in omnibus juxta geram.* Cap. 95. *Literis Græcis & Latinis juxta eruditus.* Tac. *An.* I. 6. *Juxta periculosum, ficta seu vera promeret.* Hinc sæpe etiam sequitur *ac*, vel *atque*. Liv. I. 54. *Absentium bona juxta atque damnatorum divisa sunt.* Sall. *Jug.* 45. *juxta ac si hostes adessent*, *vallo fossaque munire castra.* Immo & præpositio *cum*. Plaut. *Pseud.* IV. 7. 62. *juxta cum ignarissimis scio.* Persa V. 3. 75. *juxta tecum æque scio.* Sall. *Catil.* 58. *juxta mecum omnes intelligitis.* Aliquando omittitur etiam τὸ *Cum*, vel potius construitur τὸ *Juxta* cum Dativo, & notat tunc *Similiter*, *Æqualiter.* Liv. XXV. 19. *Rem parvam & juxta magnis difficilem*, h. e. æque ac res magnæ. *Secundum* ejusdem est generis & naturæ, cujus *primum, multum, plurimum*, &c. h. e. non modo non est Præpositio, sed neque Adverbium. Quid ergo? Est Nomen adjectivum, neutrius Generis, cujusmodi quamplurima usurpantur ἐλλειπτικῶς, ut si essent Adverbia: hoc vero etiam duplici plerumque Ellipsi, ut si esset etiam Præpositio. *Plerumque* dico, quia occurrit etiam ut Adverbium, cum significatione *sequendi*, unde ortum est. Plaut. Amphit. II. 1. 1. Am. *Age, i tu secundum.* SO. *Sequor, subsequor te.* Mil. Glor. IV. 8. 39. *Nos secundum ferre per urbem hæc omnia:* h. e. ut patiamur illos præcedere, & sic nos subsequamur. Denique *Adversus*, *Adversum*, & *Exadversus* revera sunt Adverbia, cum præpositionibus composita, si simplex *Versus* vere est, ut est, adverbium: quod & sunt illa, quæ cum aliis Præpositionibus & τῷ *Versus* occurrunt composita, ut, *Prorsus* & *Prorsum*, *Rursus* & *Rursum*, denique & *Sursum.* Si vero accusandi casum illa penes se habent, eo significatur, istic, æque ac in simplice *Versus*, esse Ellipsin, & quidem repetendæ præpositionis *ad*, quæ in compositione appa-ret;

ret; plane ficuti Præpofitio, quæ in Verbis comparet, cum fequitur illius Cafus, folet vel repeti, vel per Ellipfin fupprimi. Miror certe Urfinum, qui Verba etiam Neutra regere Accufativum cenfet, vi Præpofitionis cum illis compofitæ, fine ulla Ellipfi, quod ergo non tradat & hic, τὸ *Adverfus* æque effe Adverbium ac *Verfus*, at quando additum fibi habeat Accufativum, regere Eum, non fua Adverbii, fed Præpofitionis fecum compofitæ, vi: idque potius, quam ut *Verfus* dicat effe Adverbium, *Adverfus* vero Præpofitionem, tantum propter Accufativum, qui fæpe etiam τῷ *Verfus* adjungitur. Hæc autem vocula *Adverfus* reperitur non modo cum Accufativo, fed & cum Dativo, conjuncta; certo pene indicio, neutrum horum cafuum proxime ab ea regi. Nam ficuti Nep. Hann. c. 4. *Scipio apud Trebiam adverfus eum venit:* fic. Plaut. *Cafin.* II. 8. 29. *Cum ei adverfum veneram*, & *Trin.* III. 2. 98. *Qui ei adverfus venerit.* Sed & fine cafu ullo. Salluft. *orat.* 1. ad Cæf. *Quoniam neque adverfus, neque a tergo, aut lateribus tuta fis.* Ceterum his quoque fe opponit acriter Urfinus *Sect.* VII. pag. 1047. 1048. fed talibus rationibus, ut ex fe ipfo aliis in locis, refutari abunde queat, & res recidat tandem in unam de nomine controverfiam, utrum illæ *Præpofitiones dici meruerint ufu*: utque adeo harum me difputationum plane tandem tædeat, tanquam prorfus inutilium. Dicit *fibi Ellipfes, quæ præter neceffitatem ftatuuntur, neque unquam fupplentur, effe fufpectas.* Nefcio quid *neceffitatem* vocet. Oftendi quatuor illa, *Propter*, *Juxta*, *Secundum*, & *Adverfus*, origine fua & natura effe potius Adverbia, & conftrui etiam, ut adverbia; agnofcit utrumque Urfinus, fed *induiffe* ait *Præpofitionis naturam*: fcilicet quia etiam quafi Præpofitiones proxime cum Accufativo junguntur. At quæ eft neceffitas, idcirco eas voculas habere etiam, & potiffimum, pro Præpofitionibus, quum tam frequens in Lingua Latina fit Ellipfeos ufus? Sumamus duo hæc, *Propter*, & *Adverfus*: quum paffim non Adverbia tantum, *Prope*, *Proxime*, fed & Adjectiva *Propior*, *Proximus*, cum Accufativo conftruantur, & neceffario per Ellipfin explicentur; quæ ratio eft, quare non & vocabulum *Propter* inde derivatum, quod formam & fpeciem omnem habet Adverbii, eodem modo conftructum, eodem etiam modo explicetur: Immo quæ ratio eft, quare *Propter* a *Prope* Adverbio derivatum, minus haberi debeat pro Adverbio, quam *Circiter* habetur, quod tamen eodem modo, fed a *Circa*, quæ Præpofitio effe creditur, derivatum eft, & fere ubique, æque ac *Propter*, cum Accufativo conftruitur? Similiter fi *Verfus* eft & manet Adverbium, licet fæpiffime Accufativo præmittatur tanquam Præpofitio, quidni & inde Compofitum *Adverfus*? Verum, ait, in hifce & *Propter* & *Adverfus* nufquam occurrit nobis fuppleta Ellipfis Præpofitionis *Ad*, quæ aliquando reperitur fuppleta in *Verfus*, *Prope*, *Proxime*, *Circiter*, &c. Sed quid? fi refpondeam

K 2 ipfius

ipsius Verbis ex *Observ. Philol. cap.* XII. p. 231. *Non si nostris temporibus verba* (supplementa) *haec non exstent, necessario hinc consequi, nec apud Vetustiores illos quorum paucissima ad nos pervenere, ea exstitisse.* Deinde vero innumerae prorsus reperiuntur utique & admittuntur ab omnibus Ellipses, quarum tamen supplementa nusquam invenies. Censet ipse, ubi de Adverbiis agit, *falso omnino Adverbiis accenseri, Mane, Pessum, Rite, Admodum, Nequaquam, Obiter*, &c. quia Nomina certorum Casuum illa sint: sed &, *tolerabilius* quidem *haberi pro Adverbiis, Actutum, Parum, Saepe, Nimirum, Nequiquam. Cur, Quin*, &c. ea tamen *non magis vera esse Adverbia*, quam *Facile, Nimium*, &c. immo addit, *nec diversam literaturam*, seu obsoletam declinationem, *nec Syncopen vel Apocopen* in quibusdam eorum, *naturam vocum immutare proprie posse*, quo minus maneant, quod naturâ sint, Nomina. Sed tamen non possunt illa ut Nomina explicari, nisi insolita seu paradoxa pene statuatur Ellipsis, cujus certe supplementum nusquam reperiatur. Nam ubi occurrit *Mane tempus, ne quaquam ratione, Actutum negotium, Ne quiquam* vel *quoquam modo*? Quanto hisce jam lenius & probabilius est, *Propter Aquilam* accipere positum eadem Ellipsi, qua dicitur *Prope Aquilam, Proxime Aquilam*, unde τὸ *Propter*, & quidem solita Adverbiis forma, derivatur: *Adversus Urbem*, eadem Ellipsi, qua *Versus Urbem*? Accedit quod illa, quae Adverbiorum ordine Ursinus movit, inque Nominum classem retulit, vix alio in Casu aut Constructione usquam occurrant, ut adeo, eandem semper formam retinentia, *Adverbiorum naturam* quoque videantur induisse, magis certe, quam *Propter* &c. Praepositionum. Quod si nunc morosior quispiam Ursinus Ursino ingereret, Nomina isthaec sine ulla majore Necessitate per varias Ellipses explenti, *sibi Ellipses, quae praeter Necessitatem statuuntur, nec unquam supplentur esse suspectas*, qua, quaeso, ratione tueretur suam de illis Adverbiis sententiam, ut non simul meam de his Praepositionibus firmet contra eandem objectionem? Deinde ait, *non ex prima facie aut origine de vocum genuina sede temere judicandum.* At qua aliâ ratione tot ille voces Adverbiorum classe excludit? Hoccine ergo uti argumento illi licet, aliis non licet? An non miraris, Lector, tam contrariam agendi rationem in simili plane casu? Ego vero vix dubito, haud aliam esse ejus causam, quam quod Vir Doctus quatuor illas voculas suos inter Auditores semper pro Praepositionibus habuerit, idque nunc demum mutare, indecorum sibi duxerit. Quod ad me, facile patior, illas *dici* quoque *Praepositiones*, mallem tamen dici, eas construi usu ipso proxime cum Accusativo, tanquam Praepositiones. Neque enim ex usu & constructione solâ vocum, judicandum de earum natura, sed vel maxime ex Analogia derivationum. Ipse in Adverbiis non vult naturam vocum mutari ex usu, neque ex Syncope usu confirmata: & in *Observ. Phi-*

Philol. cap. XI. recte autumat, *distinguendum diligenter inter significationem, & significandi modum*, h. e. rationem. Hæc ex Analogia, illa ex Usu cognoscitur. Ceterum *Propter* quando causam (Vide mox Nota 4.) notat; veluti *Feci hoc propter Te*, expleverim illud propter ob Te, vel quod ad Te, h. e. maxime, proxime tua causa, *Secundum Deum* notat ad secundum locum post Deum. Durior etiam, fateor, in aliis constructionibus hujus voculæ est Ellipsis, quia duplex statui debet, & quia usu ipso paulatim longius a prima origine & analogia abiit vocis significatio, ideoque nulla expletæ istius Ellipseos exempla occurrunt. Sed hoc non mutat naturam vocabulorum. Quando dicitur *Plus millies id audivi*, certissimum est, expleri id debere hoc aut simili modo, *audivi, id usque ad negotium plus, quam est millies audire.* At ubi hoc ita expressum reperitur? Et tamen vel sic τὸ *Plus* est & manet Adjectivum. Si quis tamen τὸ *Secundum* malit ita accipere, ut exuerit paulatim usu ipso Adjectivi naturam, & induerit illam Præpositionis, per me id licet. In reliquis, *Juxta* & *Adversus*, nulla objicitur nobis hæsitatio, quæ aliquam habeat speciem. Adde his *Clam*, & *Clanculum*, quæ miror etiam pro Præpositionibus haberi. Diserte tamen Ursinus Tom. 1. p. 1071. contra Priscianum contendit esse Præpositiones, & Tom. 2. p. 434. *Clanculum plane Præpositionem* esse affirmat. Rationem si quæras, unica hæc est, quia apud Terentium in Adelph. I. 1. cum Accusativo reperitur constructum, *clanculum Patres*, licet plus centies alibi, ut adverbium, absolute positum, occurrat, & licet sicut *commodum, commodo, postmodum, postmodo*, sic & *clanculum, clanculo* dicatur ipso teste Tom. 1. p. 993. At eadem ratione etiam *Intus, Cominus* &c. deberent esse Præpositiones, quia Plautus dicit *intus domum*, Propertius, *agrestes cominus ire sues.* Et tamen non sunt, neque ex ipsius sententia Tom. 1. pag. 988. Quæ vero istius discriminis causa? Nulla, nisi arbitrium merum. Dicet forsan, nusquam nunc reperiri præpositionem aliam, qua suppleri possit Ellipsis, inter *clam* vel *clanculum*, & Casus, qui regi ab his creduntur, interjectam. At ubi hoc monstrabit factum in τοῖς *intus, cominus, pridie, postridie?* Et tamen hæc posteriora, licet cum Accusativis, *Nonas, Idus* &c. construantur passim, absque *Ante* vel *Post*, quibus suppleri illa constructio debeat, *Præpositionibus sine dubio neutiquam accensenda* tradit Tom. 1. p. 1062. Priscianus vero *lib.* XIV. multa etiam alia ex Præpositionum in Adverbiorum ordinem refert. Veluti *extra, infra, contra, citra, supra*, & hæc quidem non male forsan. Naturam autem utrorumque hanc esse ait apud Græcos, quod *Adverbia quidem derivativa possint esse*, at *Propositiones positivæ, id est, primitivæ, sint omnes.* Deinde quod Adverbia sint, quæ *certam aliquam habent significationem etiam per se posita, quod Præpositiones habere nolint per se prolatæ*; ut &, quæ *componi non possunt, cum omnes Præpositiones apud Græcos & componi & apponi soleant.* Simi-

probant *circiter* esse (2) præpositionem; nam deest, *ad*, vel *in*. Cicero Attico lib. 10. *Verum hæc in Arpinati ad sextum circiter Idus Majas non defleamus.* *Prope*, adverbium est, quasi *pro pedibus:* accipitur pro *fere*, aut *proxime*; & fuit aliquando nomen *Propus*, *a*, *um*. At dices, sæpe legimus; *Prope montes consistere; Prope ripam Anienis*; &, *Prope metum res fuerat; Prope seditionem ventum est.* Sed in his omnibus (3) deest *ad*, ut jam dicemus. Quid? quod jungitur (4) ablativis cum *Ab*; ut Cicero; *Prope a Sicilia.* Plin. *tam prope a muris habemus hostem.* Idem: *Prope ab origine.* Cicero; *Prope ab domo detineri.* *Propius*, non solum non est Præpositio, sed nec Adverbium quidem, nam *Melius*, *Pejus*, *Propius*, Nomina sunt adjectiva, ut diximus, cum de accusativo egimus, & in κατά. Quare quum legis; *propius urbem; propius mortem abest*; deest, *ad*. Cicero de Finib. *Sed ut ad ea propius, Cato, accedam.* Idem 1. Natur. deorum; *Ad similitudinem enim Deo propius accedebat humana virtus.* Idem in Partitionibus; *Accedere propius ad sensum alicujus.* Dicimus etiam; *propius ab aliquo loco stare.* *Stellæ aliæ propius a terris, aliæ remotius ab eisdem principiis.* Hæc Cicero de Natur.

milia vero Adverbia Græci habent, vel potius Nomina, quæ casibus certis præmissa, videntur construi tanquam Præpositiones, licet id minime sint. Sic ἰυθὺ τοῦ ᾅδου Ael. *Var. Hist.* IX. 18. *recta ad inferos.* Et ἀπεκρίνατο πάντων ἐναντίον, *coram omnibus*, Isæus orat. 1. ubi pessime vertitur.

(2) *Præpositionem*] Construitur etiam cum ablativo. Sulpicius ad Cicer. *Famil.* IV. 15. *Circiter hora decima noctis.* Inepte autem Vossius *Anal.* IV. 22. *circiter* dictum putat, quasi *circa*, vel *circum iter*, quum usitatissima hæc sit forma & terminatio Adverbiorum aliunde derivatorum, sicuti modo ostendimus in *propter.*

(3) *Deest ad.*] Nep. *Phoc.* c. 2. *Cum prope ad annum octogesimum secunda pervenisset fortuna.*

(4) *Ablativis cum Ab.*] Et cum *In*. Liv. I. 14. *In ipsis prope portis bellum ortum*, h. e. ferme. Quo ipso sensu etiam Liv. III. 2. *Legati prope violati sunt.* Et I. 23. *Civili simillimum bello, prope inter parentes natosque.* Quum ita in hac voce augeatur significatio, nihil mirum, etiam in *Propter* causam ad finalem notandam id factum, salva tamen utriusque natura,

tur. deorum; ubi nescio, cur Grammatici non annumerent præpositionibus illud *remotius*, ut *propius*; quum nulla discriminis ratio inter hæc duo inveniri queat. Cur non etiam dicas, *propius* esse præpositionem dativi: ut in illo Virgilii; *propiusque periclo it metus*. Et 2. Georg. *Propius stabulis*. Et 3. Georg. *Et faciem tauro propior.* „ [Et Livii lib. 4. *Hoc propius vero est.*] *Proxime*, adverbium semper est: neque obstat illud Cicer. *Habere exercitum quam proxime hostem*; Nec Varronis, *Proxime januam*; nec Livii, *Proxime morem:* nam idem Cicero dixit; *Proxime accedere ad verum*. Et idem cum ablativo, *Proxime a Lacyde solo retenta est*. Livius lib. 1. *Is ducit exercitum quam proxime ad hostem potest*. Ubi legitur in Sallustio, *Proxime Carthaginem Numidia appellatur*, Fronto legit, *Proxima Carthagini Numidia:* Et infra, *Proxime Hispaniam*, Fronto legit, *Proximi Hispaniæ*. Cicero pro Milone; *Proxime ad deos accessit Clodius:* Lambinus legit, *proxime deos*. Vide in Thesauro, *Quum proxime*, & *Prope ab*. Sed quid in his moramur, si (5) nomen ipsum *Proximus* invenitur cum accusativo? An dices esse præpositionem, *Proximus, a, um?* Plaut. Pœn. *Proximus te sum*. Cicero Attic. lib. 1. *Proximus Pompejum sedebam*. Alii legunt; *Proximus Pompejo:* sed illa lectio verior. Itaque dicimus Latine; *Proximus Pompejo*, *Pompejum*, *ad Pompejum*, *a Pompejo*, *post Pompejum*. Ovid. *Proximus ad dominam, nullo prohibente, sedeto*. „ [Potest etiam in *Pro-* „ *ximus*, subaudiri *Secundum*, *Propter*. Plautus Rud. „ prolog. *In agro atque villa proxima propter mare*. Idem „ Capt. act. 2. sc. 1. *Secundum patrem tu es pater proxi-* „ *mus*.]

(5) *Nomen ipsum proximus &c.*] Sic. Sall. *Jug.* 49. *Dextro latere, quod proximum hostes erat*. Gell. III. 2. *Dies qui proximus eam noctem illucescit*. Pl. Pœn. V. 3. 1. *qui te proximus est*. Livius VIII. 32. *qui proximi forte tribunal steterant*. Ubi vide Gronovium Patrem. Sed & ita *Propior*. Sall. eod. cap. *propior montem*.

„ *mus.*] *Pridie Nonas*, *Pridie Kalendas*, non indicant, *Pridie* esse accusativi præpositionem, quum legamus apud Ciceronem; *usque ad Pridie Kalendas*, & apud Plin. *ad pridie Idus Septembres.* Sed in Kalendas, & Idus, & Nonas, deest *ante.* ut sit; *pridie ante Nonas:* ubi (6) pridie ablativus est a die; quasi dicas, *primo die*, vel *priori die ante Nonas.* „ (Justinus lib. 2. *Pri-* „ *die constitutam diem;* ubi palam est subaudiri *Ante.*) *Postridie ludos Apollinares*, dixit Cicero. Et Sueton. *Postridie nundinas*, deest, *post.* Cicero Terentiæ: *Quid causæ autem fuerit postridie intellexi, quam a vobis discessi;* id est, postquam, posteaquam. (7) *Procul urbem*, di-

(6) *Pridie ablativus est &c.*] Immo *pridie* & *postridie* dicuntur conjunctim, eadem utrumque ratione, qua *die crastini*, *die perendini*, *die septimi* Pl. Persa II. 3. 8. Vide & omnino infra IV. 4. 118. & IV, 12, 11. Neque aliter se res habet in *Quotidie.* Non ergo illud *pridie* ex duobus constat Nominibus ablativi Casus, quorum alterum sit *pri* h. e. primo, a *pris*, alterum *die*, ut etiam sentit Georg. H. Ursinus *Observ.* cap. 8. Sed ex Genitivo *Pris*, elisa litera S, & Ablativo. At Vir Doctus in *Instit. Gramm. Sect.* VII. p. 921. mavult confugere ad metaplasmum declinationis, ut scilicet *posteri*, *quoti*, &c. fuerint itidem Ablativi, quasi a *posteris*, *quotis*, pro *posterus*, *quotus*. *Supplementum* autem Sanctii, quod est *Solis*, *si non respuant, certe non admittunt*, ait, phrases *pridie* & *postridie ludorum.* Ego vero sic eas suppleo, *Die pris Solis ante tempus*, vel *diem*, *ludorum*, *Die posteri Solis post diem ludorum.* Durius adhuc est, *Postridie ejus diei* apud Cæsarem B. Gall. I. 23. h. e. die posteri Solis post tempus ejus diei: nisi malimus hoc abusui adscribere orto ex similium cum Genitivo constructionum usu. Solent autem in hisce τὰ *Ante* & *Post* ita omitti per Ellipsin, ut liquet ex die designando per Kalendas, Nonas, & Idus. Illud vero de Metaplasmo nullam meretur responsionem. Ceterum *Pris* antiquum est, unde *prior*, *primus*, & *pristinus*, quod notat idem quod *prior.* Cæs. B. Gall. IV. 14. *Milites nostri pristini diei perfidia incitati.* Ubi Vide Notas. Derivatur autem *Pris* a Gr. πρὶ seu πρὶν.

(7) *Procul urbem*] *Procul* manifeste est Adverbium, & dicitur, ut *simul* a *similis*, *facul* a *facilis*, sic illud a *procilis*, quod a *procello*, h. e. porro moveo, pello, derivat Vossius in *Etymol.* Ego vero derivem illud potius ab antiquo *Procio*, h. e. promoveo, provoco. Unde *Procitum* in Supino, & *Procitare*, apud Festum: immo & *Procus*, & *Procax*, h. e. qui petit & elicit quid ab alio. Cer-

dixit Curtius. & Livius *Locus procul muros satis æquus agendis vineis fuit.* Nescio an alibi reperiatur *procul*, cum accusativo, sæpissime cum ablativo; ut, *procul mari Oceano, procul dubio.* „ [apud Lucret. *procul am-„ bitione, procul discordibus armis.*] Exempla non adscribam cum præpositione, quia sunt innumera, & cuilibet in promptu; „ (8) [ut verisimile sit Curtium scri-„ psisse, *Procul urbe;* Livium, *Procul numero.*] *Secus decursus aquarum*, Latinis inauditum est: (9) semper autem adverbium esse censeo: ut, *Recte, an secus facias*, ni-

Certe Analogia Derivationis id postulat. Nam ita a *facio Facilis*, a *doceo Docilis*, ab *ago Agilis*, &c. Ceterum hisce derivationibus adversari videtur, quod Viri Docti, etiam in Lexicis, *procul* tradunt poni quoque pro *prope*, secuti in eo Servium, qui ad Virg. *Eclog.* VI. 16. *Serta procul tantum capiti delapsa jacebant*, notat, *Procul, modo Prope, i. e. juxta. Nam ideo intulit, Tantum capiti delapsa, ut ostenderet non longius provolutam coronam.* Et sic Idem Virg. Aen. VI. 10. *At pius Aeneas arces, quibus altus Apollo Præsidet, horrendæque procul secreta Sibyllæ, Antrum immane, petit.* Nec enim longe, sed prope aberat hoc antrum a Templo Apollinis. Sic qui tam prope abest, ut alterius sermonem privatum cum alio habitum audire possit, dicitur tamen *procul* esse. Ter. Hec. IV. 3. 1. *Quem cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi.* Similiter in Eun. III. 4. 10. At verum est quidem *Procul* dici etiam de spatio non ita longo; sed tamen semper notat separationem ac remotionem ex suo loco in alium, quæ separatio seu propulsio, sive in breve spatium, sive in longum, semper sit procul; immo ipsa illa brevitas spatii, pro rei, de qua agitur, natura, considerari & dici potest longa. Sic quando Terentius *Eun.* II. 3. 43. ait; *continuo accurrit ad me, quam longe quidem.* Et III. 5. 61. *ubi paratum est convivium? Apud libertum Discum. Perlonge est:* utrobique breve intelligitur spatium, sed quod istis in rebus erat, aut videbatur, satis longum.

(8) *Ut verisimile sit.*] Hæc videntur a Scioppio, licet ita quoque edant Patavini, statim subjecta superioribus exemplis de Ablativo, cujusmodi plura refert Rivius ad Sallust. *Jug.* cap. 89. In eadem porro sententia de hisce locis Curtii & Livii, usuque vocis *procul*, est Vossius *Anal.* IV, 22. Mox in hisce Scioppianis repone *muro* pro *numero*, quod tamen Ed. Patavina quoque exhibet.

(9) *Semper autem adverb. &c.*] Recte, sicut & alia ejusdem terminationis, veluti, *Intus, Subtus, Versus, Rursus.* Adhibetur tamen ali-

nihil ad nos. Plaut. *Quid diximus tibi secus, quam velles?* Citat Erasmus ex Plinio; *secus fluvios*, lib. 24. Sed in correctis legitur, *secundum fluvios.* „ [Charisius lib. I. „ *Secus adverbium significat Aliter: unde nascitur Secius*, „ *ἀλλοιοτέρως. Cæterum id quod vulgus usurpat, Secus illum sedi, hoc est, secundum illum; & fatuum, & sordidum est.* Plebem quidem Romanam sic loqui solitam, ex illo apparet, quod affert *Quinctilianus; Cæcus conductus est secus viam stare.*] *Usque* nihil aliud significat, quam continue, aut perseveranter; Terent. *Andr.* 2. I. 3. *Animus usque antehac attentus;* qua in parte Donatus valde laborat, & nihil explicat. Quum legis;

aliquando, ut præpositio, constructum cum Accusativo, ut ostendit Vossius *Anal.* IV. 22. Nec tamen ideo, ut Idem sentit, est vera Præpositio, quum diserte Charisius *Adverbium esse* affirmet, & constructionem illam *fatuam ac sordidam* pronunciet, atque ipse Vossius *rectius ea abstinere* censeat, *utcunque semel atque iterum EXCIDERIT Bonis Scriptoribus:* e contrario plus miliies etiam apud optimos Scriptores occurrat ut Adverbium, modo absolute positum, modo ad sequens *Ac*, *Atque*, aut similes particulas, relatum: sed & hinc Composita *Extrinsecus* &c. manifesta sint Adverbia. Adde, quod etiam compareretur, ut alia quædam Adverbia; nam a *secus* habemus *Secius*, ut a *diu*, *Diutius*, *penitus*, *Penitius*, *prope Propius* &c. Quando ergo constructum fuit cum Accusativo, factum id per Ellipsin veræ præpositionis *ad*, plane ut *Juxta* & *Secundum*. Ergo *secus viam* est concise dictum, pro, *secus ad viam.* Similiter *secus decursus aquarum*, quod est ex Psalmo. I. Vulgatæ Versionis. Ursinum, qui *Sect.* VII. p. 1049. neque hoc admittit, & satis inepte requirit locum, ubi *Secus ad* reperiatur conjunctum, quum ipsa illa constructio *τῦ Secus* cum Accusativo vix bis vel ter in universum in locis integris & indubiis occurrat, suis præjudiciis relinquo: maxime quum & ipse alibi (pag. 347.) Adverbium esse pronunciet. Derivatur autem *τὸ secus* vulgo a Gr. *ἑκάς*, *procul*, idque auctoritate quorundam Veterum, & Casauboni ad Sueton. *Tib.* 2. Sed refutat id Festus, & sine dubio verius deducitur a Verbo *Sequor*, unde & *Secundus*, h. e. Proximus, & dein, Alius a Primo. *Usque*, quod sequitur, formatum est a Græco *ὥντε* vel *ἕωτε*, *usquedum*, *donec.* Atque adeo neque illud Præpositionibus accenseri potest. Plaut. Pœn. III. I. 31. *ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque affatim*, h. e. usque ad tantum, quantum velis.

gis; *usque Romam;* & *usque Roma*, deest semper præpositio. Catull. *hunc ad usque locum:* quod ita frequens est, ut probatione non indigeat. *Romam versus*, & similia, præpositiones non sunt; neque *versum;* (10) quod probant *adversus*, & *adversum*. Cicer. lib. 4. epist. 12. *In Italiam versus navigaturus erat.* „ [Plaut. Epid. *Cœpi* „ *versum ad illas accedere.* Livius lib. 7. *Romano corvus* „ *in galea consedit in hostem versus.*]

(10 *Quod probant adversus &c.*] Sentio & ipse *versus* & *versum*, non esse præpositiones, sed tamen non probari illud ex compositione voculæ *adversus*. Nam & præpositiones cum præpositionibus possunt esse compositæ. Veluti *Inante*, & alia. Vide Vossium *de Anal.* IV. 23. Construitur autem τὸ *Versus*, æque ac *Prope*, cum Præpositionibus non modo Accusativum regentibus, sed & Ablativum. Liv. xxv. 25. *Tumulus est in extrema parte Urbis Versus a mari.*

Cap. XVII.

De Adverbiorum natura, & differentia. Præcipue Verbis junguntur. Abverbiorum divisio per terminationes & significationes. Interjectiones.

Adverbium est dictum, quasi *ad verbum*, quod sit quasi verborum adjectivum, & modus; ut, *bene currit*. Adjungitur tamen & aliis partibus; ut, *bene doctus, valde mane, semper Deus, semper lenitas*. Formas ejus adnumerare ad Grammaticum non pertinet: pertineret tamen, si fines adverbiorum recenserentur; ut quum alia finiuntur in im, ut *punctim, cæsim, membratim;* alia in us, *subtus, intus;* alia in o, *cito, profecto;* in as, ut *alias, cras; in* i, *ubi, ibi: in* e, *bene, pulchre, sane;* in er, *duriter, fortiter;* & sic deinceps. Significationes vero adverbiorum enumerare (1) magis Philosophi est, quam Gram-

(1) *Magis Philosophi.*] Immo *Philologi*, Sed sic haud dubie voluit Sanctius, quamvis & in Salmanticensi ac Patavina Edd. legatur *philosophi*.

Grammatici; quia Grammatici munus non eſt, teſte Varrone, vocum ſignificationes indagare, ſed earum uſum. Propterea nos in Arte hæc prætermiſimus: ſed ne hic aliquis forte ea deſideret, utcumque dicentur.

Affirmandi ſunt, *Certe*, *næ*, *quidni*, *quidem*.

Negandi, ſeu prohibendi, *Non*, [*Ne*,] *haud*, *minime*, *nequaquam*, [*neutiquam*.]

Loci, *Hic*, *intus*, *foris*, de quibus copioſe in Arte.

Temporis, *Diu*, *cras*, *nuper*, *dudum*.

Quantitatis, *Valde*, *nimis*, *ſatis*, *perquam*, *impenſe*.

Qualitatis, *Bene*, *pulchre*, *eleganter*, *nimis*.

Comparandi, *Magis*; nam cætera, ut *melius*, *doctius*, Accuſativi ſunt, in quibus deeſt κατὰ, ut ſæpe monuimus, & in Ellipſi late.

Congregandi, *Una*, *pariter*, *ſimul*, *conjunctim*.

Demonſtrandi, *En*, *ecce*, quamvis hæc potius ſint ſoni inarticulati.

Vocandi, *O*, *Heus*, ſed ſoni potius, quam partes orationis.

Dubitandi, ſeu Eventus, *forte*, *fortaſſe*, *forſitan*; quamvis hic ſint tres dictiones, *Fors ſit an*.

Remittendi, *Vix*, *ſenſim*: Hortandi, *Eia*, *age*, *agite*, *agedum*, [*quin*.]

Interrogandi, *Cur*, *quare*, etſi hoc ſit *Qua de re*, „ [*Ubi*, *unde*, *qua*, *quorſum*, *quo*, *quando*, *quoties*.]

Jurantis, *Hercle*, *Medius fidius*, *Ædepol*, *Æcaſtor*; niſi malis nomina appellare.

Ordinis, *Deinde*, *deinceps*. At vero *Primum*, *primo*; *Secundum*, *ſecundo*, (2) nomina ſunt ubique.

Nu-

(2) *Nomina ſunt ubique.*] Hujus generis etiam alia ſunt hic notata. Veluti *Alias*, de quo Groſip. *Parad. Ep.* I. qui tamen male fecit in *Iud. de ſtilo Hiſt.* quod tam acerbe invehitur in Viros Doctos, qui *alias* pro *alioquin* uſurpaverint, ut, quod eo ſenſu vix de plebe literatoribus ſit dignum, & tantummodo ſignificet, vel alio tempore, vel alio loco. Fateor equidem, potiſſimum de tempore uſurpari voculam, & tunc intelligi *horas*. Sed & intelligi ſimpliciter

Numerandi, *Semel*, *bis*, *deinde*, *deinceps*, *centies*, &c. Græci, quas nos vocamus Interjectiones, inter Adverbia connumerant. Mihi sunt Soni Inarticulati & Naturales; ideo inter partes orationis non adnumeravi. Hæc sunt hujusmodi, *Apage! phy! væ! papæ! vah! o! oh! ei*, *hei*, *eu*, *heu*. *At at*, *au*, *st*, *pro*, *proh*, *hahahe*, *euge*. Adverbiis etiam adnumerantur illa, quæ modo expunxi ex Præpositionum numero juxta Grammaticorum enumerationem.

citer *res* quascunque, patet ex Plauti *Epid.* IV. 1. 39. *Ille eam rem sobrie accuravit, ut alias res est impense improbus:* potuisset simpliciter *alias* vel *alioqui* dixisse. Atque adeo patet inde, duo hæc etiam promiscue usurpari posse, idque pluribus exemplis probatum vide apud Virum longe Eruditissimum, Job. G. Grævium ad Sueton. *Tib.* c. 71. & Ursinum Tom. 1. p. 978. Similiter Nominibus accensenda sunt, *Una*, quod est Ablativi casus, generis feminini, tum *forte*, *quare*, *qua*, *quo:* Etiam Verbis, *age*, *agite*, *agedum*, & mox ex Interjectionibus, seu, ut Sanctius ait, Sonis inarticulatis, *Apage*, quod est imperativæ formæ ab Ἀπάγω. Adde his, quæ Cl. Ursinus disputat *Sect.* VII. *cap.* 1. De Interjectionum autem natura contra Sanctium vide Me supra 1, 2, 6.

Cap. XVIII.

De Conjunctione. Etiam Disjunctiva conjungit. Verum, Quare, Quapropter, Quod, *non sunt Conjunctiones.*

Conjunctio non jungit similes casus, ut inepte traditur, (1) sed tantum jungit sententias: nam quum dicis; *Emi equum centum aureis, & pluris*; syntaxis est, ego emi equum centum aureis, & ego emi equum pretio pluris æris. *Petrus, & Paulus disputant*, id est, Petrus dispu-

(1) *Sed tantum jungit sententias.*] Res manifesta ex multis Auctorum locis, in quibus diversi plane casus per conjunctionem connectuntur. Sallustius *Jug.* 7. *Ubi videt neque per vim, neque insidiis, opprimi posse hominem.* cap. 23. *aut per vim, aut dolis.* lib. 1. *Histor.* in Orat. Philippi, *quos per fidem aut perjurio violasti*, ut recte ex MStis restituit Ciacconius. Tacitus *Histor.* I. 55. *Non tamen quisquam in modum concionis, aut suggestu, locutus.* Florus III. 23. *sed quantum, lateque*, (pro, & quam late) *fax illius motus*

putat, & Paulus disputat. Conjunctionum officia distingue-

tus exarsit? Sallust. *Jug.* 5. *cujus in Africa magnum, atque late imperium valuit.* Sic integræ sententiæ diversarum constructionum, Livius I. 46. *Criminandi Servii occasionem sibi datam ratus est, & ipse juvenis ardentis animi, & domi uxore Tullia inquietum animum stimulante.* Sall. *Jug.* 25. *Hi quod in invidia res erat, simul & a Numidis obsecrati, triduo navim ascendere.* Actor. Apost. XXII. 17. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι, καὶ προσευχομένου μου, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, *accidit mihi, ut essem in ecstasi, quum reversus essem, & quum precarer Deum.* Et diversi plane Nominativi, etiam per Ellipsin omissi, Livius XLV. 20. *Omnibus honoribus & præsens est cultus, & proficiscentem prosecuti sunt*, scil. Romani. cap. 28. *Ubi & alia quidem spectanda visa*, scil. sunt ab Aem. Paulo, *& Jovem veluti præsentem intuens, motus animo est* scil. Paulus ipse. Sallust. *Jug.* 101. *Cum peditibus, quos Volux adduxerat, neque in priore pugna adfuerant*, pro *& qui non &c.* cap. 79. *Carthaginienses eo in loco Philænis Fratribus aras consecravere, aliique illis domi honores instituti.* quod male mutavit Popma. Alia vide in Notis meis ad Aeliani *Var. Hist.* XIII. 40. & infra III. 14. 1. Non tamen adeo *inepte tradi*, dixerim cum Sanctio, Vossio, &c. *Conjunctionem jungere* etiam *similes Casus*, aut Voces singulas. Quando duo Nomina referuntur ad Unum Verbum, aut ab uno pariter pendent, quid opus est, ea distrahere in duas sententias & constructiones, ut duplex videatur actio, quæ simplex & una est? Certe enim duplex videretur emptio diversorum equorum, si diceres, *Emi equum centum aureis, & emi equum pretio pluris æris*, ut exponit Sanctius verba unius emptionis, *emi equum centum aureis & pluris* scil. auri pretio. Sic si dicas, *Emi librum X. drachmis & IV. obolis*, in eo non duplex est sententia, sed unica, & copula nihil jungit, nisi similes casus & voces, quæ pariter unum conficiunt pretium, quo liber unus est emptus. Sic recte dixeris, *Saulus & Paulus sunt iidem*, at si hæc distrahas, *Saulus est idem, & Paulus est idem*, prius membrum nullum habebit sensum, quia nihil eo continetur, & præcessit nihil, quo referatur τὸ *Idem*, quod utique relationem quandam comparationis ad rem aliam & specie tantum diversam requirit. Ursinus Tom. 1. p. 1010. *parum recte vulgo dicere* ait, *Conjunctione vocabula quoque singula conjungi.* at Tom. 2. p. 453. 454. disputat contra Sanctium, affirmantem non *casus similes, sed orationes conjunctionibus conjungi.* Quæ non video, qui prioribus congruant. Pergit dein contra Vossium, Scioppium, & Me, notare *Similitudinem conjunctorum non ita stricte capiendam, quasi in omnibus voces consentire debeant, Sufficere aliqua in parte inter se similes esse.* Ea vero quid sibi velint nescio, quum certe Ego id (*debere*) nusquam monuerim, nec unquam voluerim.

guere, veluti diximus de Adverbio, Grammatici munus non est: nam si ad Grammaticam spectes, omnes sunt Conjunctiones, etiam si videantur disjungere; nam qui minus conjungit, *dormit*, *aut vigilat*, quam *dormit*, *& vigilat*? In sensu multum differt, in grammatica nihil. Eas tamen explicationis majoris causa in classes distribuamus.

Copulantes absolute, *Et*, *que*, *nec*, *neque*, *ac*, *atque*, *quoque*, *etiam*, *item*, *itemque*.

Copulantes ex conditione, *Quum*, *tum*, *si*, *sin*, *nisi*.

Disjungentes, *Aut*, *vel*, *ve*, *sive*, *seu*, *an*, *nec ne*, *utrum:* sed hoc Nomen est.

Adversantes, *At*, *sed*, *porro*, *tamen*, *tametsi*, *etsi*, *licet*, *quanquam*, *quamvis*, *autem*.

Rationes illativæ, sive colligentes, quas ratio præcedit, *Ergo*, *igitur*, *ideo*, *itaque*, *quocirca*, *proinde*, *quare*, *quapropter*, sed (2) hæc duo Nomina potius, *Qua de re*, *Propter quæ*.

Causales, quando causa sequitur, *Nam*, *namque*, *enim*, *enimvero*, *etenim*, *quia*, *quoniam*, *siquidem*, *quippe*, *utpote*, *propterea quod*. *Quod*, non, ut putant grammatici, Conjunctio est, sed semper est Nomen relativum, ubi intelligitur præpositio.

Declarantes, *ut*, *uti*, *velut*, *veluti*, *sicut*, *sicuti*, *ceu*, *tanquam*.

Sed Grammatico satis est, ut dixi, si tres has Partes posteriores vocet Particulas indeclinabiles, & functus erit officio perfecti Grammatici. Atque hæc de natura sex Partium orationis, nunc ad illarum Constructiones accedamus.

(2) *Hæc duo Nomina potius &c.*] Nomina etiam sunt *Ergo*, quod est Græcum ἔργῳ, sicuti alibi Sanctius & Scioppius ostenderunt, & Nos pluribus. Vide infra III. 14. & maxime IV. 14. *Ideo*, quod constat duobus Nominibus, (Vide Me infra ad III. 14.) sicuti *Quocirca* Nomine & Adverbio, *Quamvis* Nomine, & Verbo, *Quanquam* geminato Nomine, seu Pronomine. Sed & *Licet* inter Adversantes collocatum, liquido est Verbum.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De constructione Nominum. Constructio est Duplex. Concordia Triplex.

ONSTRUCTIONEM diximus dividi in Concordiam, & Rectionem: item, Concordiam triplicem esse, Adjectivi & Substantivi; Nominis & Verbi; Relativi & Antecedentis. Substantivum & Adjectivum numero & casu tantum consentiunt, non genere; nam Adjectiva Genus non habent, [vide lib. 1. c. 7. p. 55, 56.] sed certas terminationes ad Genera, propter quas Substantivorum Genus indagamus. Itaque postquam scieris, cujus generis sit *paries*, tunc necessario dices, *paries albus*; quia *albus* est terminatio ad genera masculina: restat deinde ut accedat concordia numeri, & casus. Quod si objicias: *Paries alba* in numero & casu concordant, nec tamen est perfecta Concordia. Respondeo: Concordiam perfectam esse, sed a te peccatum esse in regula, quæ ante Concordiam est, quæ jubet, terminationem in *us* deberi necessario masculinis. Eadem ratio est in Concordia Nominis, & Verbi; diximus enim hanc Concordiam ex solo Numero constare. Tu objicis; *ego docet*, est numeri Concordia; non tamen congruit omnino oratio. Peccatum item a te est in regula, quæ docet, omnem nominativum esse tertiæ personæ, præter, *ego*, & *tu*, &c. Quia igitur ignorasti, *ego*, esse primæ personæ verbalis, non adaptasti concordiam, quæ post regulam sequebatur.

Cap. II.

Concordia Nominis & Verbi. Nominativus a nulla parte regitur. Duo Nominativi simul in eadem oratione.

Ex Nomine & Verbo, tanquam ex materia & forma, quæ brevissima sit, constituitur oratio: id docet Plato in *Sophista*, & Aristoteles lib. 2. περὶ ἑρμηνείας. Porro Nomen cum Verbo in solo Numero convenit, ut diximus, non in Persona, ut docent Grammatici: nam ea, quæ conveniunt, debent in aliquo tertio, quod sit ambobus commune, convenire: (1) Sed nomina non habent Personas, id est facies illas, quas sola Verba retinent. Non ergo in persona, casu, genere, Nomina cum Verbis conveniunt; sed quum sint omnia, exceptis duobus, tertiæ personæ verbalis, semper in illam tertiam personam ferentur: opus tamen est Concordia, quia duplex illa persona est, singularis, & pluralis: itaque qui dixit; *ego disputat*, erravit in Regula; qui dixit; *ego disputamus*, erravit in Concordia; illud enim necessitatis fuit, hoc concordiæ. Rectus præterea nunquam regitur: nam in hac oratione, *Cato scribit*, *Cato* non regitur a verbo; (2) nec *scribit* a *Cato:* sed Concordia est Nominis

(1) *Sed nomina non habent personas.*] At vide, quæ contra hanc sententiam notavi supra ad Lib. 1. cap. 12. Nota 2. & 3.

(2) *Nec scribit a Cato.*] Quum dico, *Cato scribit*, est hæc quidem Concordia Nominis & Verbi, & ea quidem tum in Numero, tum in Persona, ac personali terminatione, uti patet ex iis quæ docui *supra d. l.* Sed & *Rectio* recte possit appellari. Nam illud in constructione *regere* videtur, quod in naturali vocabulorum ordine præcedit, & flagitat sibi jungi aliud vocabulum certa terminatione. Quum ergo dico, *Cato scribit librum*, sicuti τὸ *scribit*, quia flagitat ex omnibus terminationibus vocabuli *liber* proprie illam, quæ est *librum*, eam idcirco *regere* dicitur, sic & *Cato* flagitat, & proinde *regit* revera, ex omnibus sex terminationibus vocabuli *scribo* eam, quæ est tertiæ personæ singularis Numeri.

nis & Verbi, & *Cato* ſuppoſitum eſt; non perſona agens aut patiens, ut ſomniant Grammatici. Nec ullo alio modo reperitur Nominativus in Latino ſermone: nam in illis; *O vir fortis*, *atque amicus*; *En primus*; *ecce homo*, vel *ecce hominem*, quærendum Verbum eſt, ut docemus in *Ellipſi Verborum*. Duplex Nominativus non uno modo videtur reperiri in eadem oratione; ut *Ego Annibal peto pacem*, ſed deeſt, *Ens*, vel, *qui ſum Annibal*, Vide *Ens*, in *Ellipſi*. Omne præterea Verbum utrinque Nominativum videtur habere; ut *legis invitus*, *doceo libens*; ſed hic quoque deeſt *Ens*. In Verbis quibuſdam paſſivis fit reciprocatio; ut *vocor Sanctius*; *Diceris poëta*. Sed hoc eſt ab activo, *Dicunt te poëtam*.

Sed tamen quia Grammatici ſolent hæc diſtinguere, ſequamur ſane eos potius, quam ut de appellatione ſola litigemus.

CAP. III.

Genitivus ſignificat poſſeſſorem: neque Græce, nec Latine a Verbo regi poteſt. Græcæ Conſtructiones Genitivorum. In præſentiarum *qua ratione dicatur. Urbs Toleti Latine dicitur. Duo genitivi ab uno eodemque nomine reguntur.*

GEnitivus perpetuo ſignificat poſſeſſorem, ſive active, ſive paſſive capiatur; ut *amor patriæ*, (1) *vulnus Achillis*; unde fit, ut a verbo regi non poſſit; nam poſ-

(1) *Vulnus Achillis*] h. e. ab Achille profectum. Eſt enim exemplum hoc Genitivi Active ſumpti, ſicuti prius eſt Paſſive ſumpti. Sic Cicero active, *Famil.* V. 8. *Quædam peſtes hominum*, *aliena laude dolentium*. VIII. 8. *Illa Cn. Pompeji ſunt animadverſa*. Lucianus de *Morte Peregr.* ταῦτα μὲν ῥᾴδια, καὶ παντὸς ἂν εἴη, h. e. *hæc quidem facilia ſunt*, & *ab omni homine fieri poſſunt*. Sed prorſus ſimile huic noſtro eſt illud Virgilii, & *Vulnere tardus Ulyxi*, de quo vide Gellium IX. 12. ubi etiam de Genitivo Paſſive ſumpto agitur. Cujus generis quoque ſunt illa Taciti *An.* XI. 8. *Defectores*

possessor & res possessa nomina *relata* sunt, ut vocant Dialectici, quum alterum sine altero nequeat intelligi; *possidere* verba significabunt, at *possessionem* nunquam. Hæc quum ignorarent Grammatici, varias species statuerunt Verborum, quæ Genitivum regerent: quæ peccata sigillatim discutienda sunt.

In verbis pretii & æstimationis, si sit genitivus, a nomine, non a verbo regitur; ut *magni emi*, deest *pretio:* integrum enim erat, *emi hoc magni æris pretio.* Et quum dico, *Nihili*, vel *Pluris te facio*, (2) deest *æstimationis*, vel *pretii.* Vide *Pretium* in Ellipsi, & *Aeris.* „ [*Magni* „ *fit a multis*, subaud. *Homo:* Id est, fit homo magni „ pretii, faciunt eum hominem magni pretii.]

In verbis accusandi, & absolvendi manifeste patet genitivi natura; nam deest Ablativus *Crimine*; & ut

(3) Bar-

tres patris sui, pro, à patre suo. Sueton. *Claud.* 29. *In concubitu dilecti adolescentuli confossus.* Aelian. Var. Hist. V. 21. ὑπὲρ τοῦ τολμήματος τῶν παίδων, *propter facinus in pueros.* Vide & Me in Add. ad Aei. II. 25. 5. & hic in extr. hujus Capitis pag. 177.

(2) *Deest æstimationis*] Immo vero deest, *rem æstimationis*, vel *pretii*, vel etiam *momenti*, *Pluris.* Nep. *Alcib.* 8. *Videt se nullius momenti futurum.* Plaut. Cap. III. 1. 17. *Neque ridiculos jam teruncii faciunt*, Intellige *rem:* quod rectius hic intelligi puto, quam, quod cum Scioppio profert Ursinus Tom. 2. p. 205. *Hominem.* Nam certe usitatius erit & concinnius quod ad sensum, si phrasin, *Ego te non facio flocci*, suppleveris, *Ego te non facio rem flocci*, potius quam *Hominem flocci.* Immo non aliter expleri aut explicari potest, quod Plautus ait in Rud. Prol. v. 47. *is Leno, ut se æquum est, flocci non fecit fidem*, h. e. fidem non fecit rem flocci. Et Pers. II, 2. 42. *Nihili facio scire.* h. e. scire illud est apud me res nihili, seu facio illud rem nihili. Cicero Famil. III. 10. *Quod si tanti facies, quanti Ego faciendum esse judicavi*, pro, quod si facies rem tanti pretii, &c. Atque ita passim. Sed non est tanti hæc res, ut in controversiam abeat. Porro Plautus *Pseud.* III. 2. 20. *Me nemo potest minoris nummo, ut surgam, subigere*, h. e. pecunia, vel re, pretii minoris nummo. Terent. Heautont. IV. 5. 40. *equidem istuc æqui bonique facio*, h. e. facio illud rem æqui & boni negotii. Adelph. II. 1. 9. *Tu quod te posterius purges, &c. hujus non faciam*, h. e. non faciam illud rem hujus negotii aut pretii. Sic passim *Flocci pendere*, *Magni refert*, &c.

(3) Barbare dicitur, *Accuso te criminis*, ita Latine dicitur *Accuso te furti*. Vide *Crimen* in Ellipsi.

Miseret, *Misereor*, *tædet*, *pertædet*, *pudet*, *piget*, *pœnitet*, genitivum regere videntur; sed non ita est. Audiamus Priscianum: *Hoc*, inquit, *sciendum Impersonalia, quæ accusativo simul casui & genitivo copulantur*, ut, Pudet me tui, *similiter* Pœnitet, Tædet, Miseret, *Accusativo quidem significant personam, in qua fit passio; Genitivo vero illam, ex qua fit actus. Neque est mira hujuscemodi ordinatio, quum in eosdem casus resolvitur: est enim* Pudet me tui, *Pudor habet me tui:* Tædet me tui, *Tædium habet me tui:* Pœnitet me tui, *Pœnitentia habet me tui.* Hæc Priscianus præclare, ni vocasset hæc verba *Impersonalia*, quæ vere activa sunt, & genitivum *Agentis*, qui regitur a nomine, quod in verbis latet; ut, *pudor peccati pudet me;* & (4) *miseratio pauperis miseret me*, id est, me tenet. Vide in Ellipsi, *Nominativus cognatus:* & lib. 3. cap. 1. „ [Lucretius tamen Nominativum alienum verbo,

(3) *Barbare dicitur &c.*] Non ita barbare. Sic enim Tac. *Ann.* VI. 29. *quia male administratæ provinciæ, aliorumque criminum, urgebatur*, h. e. accusabatur. Adde Ursinum *Instit. Sect.* VIII. *Cap.* 9. p. 210, 211. Sed & sicuti *accusare* & *arguere facinoris* recte dicimus, sic quidni & *criminis?* Nam licet Sanctius infra IV. 4. in v. *Crimine*, distinguat inter *Crimen* & *Scelus*, & hoc *generale nomen* non esse contendat, ut est *Criminis* vox, & licet Ursinus d. l. hoc arripiat, quasi recte factum; certum est tamen Vocabula *Facinoris* & *Sceleris* æque esse Generalia, & æque de quibusvis majoribus Criminibus singularibus adhiberi, ac ipsam *Criminis* Vocem. Certe ita Plaut. *Pseud.* II. 4. 56. *Malorum facinorum sæpissime*, scil. *argutus est*. Cic. *Fam.* VI. 6. *Nefariorum scelerum condemnati.* XIV. 14. *Piso sceleris condemnat generum suum.* Potest autem in his omnibus intelligi *causa* vel *nomine*, ut *Damnatus nomine conjurationis* apud Ciceronem, vel *judicio*, ut *judicio capitis arcessere aliquem* Cic. de Offic. II. 14. Vide & infra in Ellipsi dicto loco, ad Vocem *Crimine*, & ad Vocem *Causa*.

(4) *Miseratio pauperis miseret me.*] Regi hic Genitivus videtur aliquando a vocabulo *vicem*. Terentius Heaut. IV. 5. 1. *Menedemi vicem miseret me, tantum devenisse ad eum mali:* Ubi posterius comma habendum pro Nominativo. Vide & infra ad III. 3. & IV. 3. init. *Vicem* autem ponitur pro

„ bo, *Miseret*, supponit lib. 3. (5) *Ipse sui miseret*, pro „ Miseretur, quod est, miser fit ex animo, seu cruciatur miseria sui.]

Ubi partitio significatur, Genitivus ab alio nomine subintellecto pendet; ut *Quis vestrum? Omnium primus*, *Romanorum fortior*, *Græcorum doctissimus.* Vide El-

propter vicem; ut apud Livium XXVIII. 19. *Solliciti vicem Imperatoris Milites.* Sic Plautus *Epid.* IV. 1. 1. *si quid est homini miseriarum, quod miserescat miser ex animo, id ego experior.* Cicero *de Invent.* II. 13. *Utrum id facinus sit, quod pœnitere fuerit necesse*, in quibus *quod* ponitur pro *propter quod.* Vide & Vossium de Construct. cap. 13. extr. At ubi absolute sine addita ulla Nominativi specie occurrit, ut *Miseret me tui, Pudet me Filii*, tum vero intelligi videtur *negotium*, *factum*, *status*, *fortuna*, *respectus.* Atque ita tunc Genitivo significatur, ut ait Priscianus, *persona, ex qua fit actus*, sed ita, ut alius subintelligatur Nominativus, quam quem ille vult intelligi. Sic ergo Ter. *Phorm.* I. 3. 20. *Nostri nosmet pœnitet*, h. e. fortuna, vel negotium nostri status, vel mali, vel absolute *Nostri*, ut, *Mei*, *Tui* &c. Sic *Miseret me tui*, possis explere, negotium tui mali miseret me, vel respectus tui miseret me. Certe *respectus* vel *cogitatio* aut simile quid deesse videtur in locutionibus personæ, etiam in diverso paululum sensu. Sic Terent. *Adel.* III. 4. 27. *Fratris me quidem pudet pigetque*, h. e. respectu Fratris male rem gerentis. At quando Filius ad Patrem dicit *ibid.* IV. 5. 49. *Et me tui pudet*, sensus est, respectus tui tam boni Patris. Belgice hæc distinguimus, ik schaeme my over u en door u. At quando in Genitivo non persona, sed res exprimitur, tum manifeste intelligitur *negotium*, vel etiam, si quis malit, *respectus*, *cogitatio.* Certe nihil discriminis est, quod ad sensum, & constructionem Ellipsi manifesta adjutam, inter illa, *Non te hæc pudet?* Ter. Ad. IV. 7. 36. Et, *Non te horum pudet*, scil. negotium vel cogitatio? Phorm. II. 3. 45. Ut & inter, *quem neque pudet quidquam*, scil. factum, *Adel.* I. 2. 4. Et, *apud alium ipsius facti pudet* scil. negotium, Heaut. III. 3. 35. Et ita jam Livius II. 5. *Miserebat homines non pœnæ magis, quam sceleris* scil. negotium vel respectus. At apud Terent. Phorm. V. 7. 78. *neque hujus sis veritus feminæ primariæ*, supple vel *causa*, ἕνεκα vel *respectu*, aut *respectum.* Vide & Vossium de Construct. cap. 27.

(5) *Ipse sui miseret*] Male hoc accepisse videtur Scioppius, licet sensum satis bene expresserit. Etenim ratio Grammatica locutionis hæc est, *ipse miseret se ob factum vel fortunam sui.* Idem vero est *Misere se* & *Misereri.* Hinc Plautus Captiv. III. 5. 107. *Neminis misereri certum est, quia mei miseret neminem*, h. e. certum est propter neminis negotium mise-

Ellipsin *Ex numero* lib. 4. cap. 3. ut & lib. 2. cap. 10, 11.

Desine querelarum, *Abstine irarum*, *Integer vitæ*, *Lassus viarum*; (6) Græca sunt, in quibus deest præpositio ἐκ, quæ genitivum apud illos regit. Et quum dicis, *impleo granarium frumenti*, si Latine loqueris, significas te implere granarium, quod sit frumento dicatum; ut si dicas, *impleo pateram Regis*. „ [Ita Plaut. Stich. act. 3. sc. 1, „ *Cadum vini veteris tibi propino*. Et Truc. act. 5. sc. 1. „ *Utrem ut habeat veteris vini*, pro cadum, vel utrem „ (7) vino destinatum.] Sed poëtæ aliquando Græcos imitantur: unde Virg. *Implentur veteris Bacchi*; Græci dicunt, πληρῶ τὸ ἄγχος οἴνυ, id est, *impleo pateram de vino*; vel, si verbum verbo reddas, *de vini*. Nec tibi mi-

rere me ipsum, quia mei negotium miseret neminem. Ceterum ut Personaliter hic construitur *Miseret*, sic & reliqua passim reperiuntur constructa. Nam sic, *Ita nunc pudeo*, Plautus Casin. V. 2. 3. *Nullus est, qui peccavit, quin pudeat*, Aulul. IV. 10. 6. *Piget me parum pudere te*, Trinum. III. 2. 35. *Perhorrescat necesse est, & pudeat tacitus, & pæniteat*, Gellius V. 1. Sed vide & ipsum Sanctium infra *lib.* III. *cap.* 1. & *cap.* 3. ad V. *Pudet*, & *Pænitet*.

(6) *Græca sunt, in quibus &c.*] Græcissant sane, sed non ita, ut Genitivus Græco more a præpositione suppressa regatur, sed potius, per aliam & Latinis usitatam Ellipsin, ab alio casu. Ergo *desine querelarum*, intellige *negotium*, vel *in negotio*. *Lassus viarum*, supple *de causa*. Vide omnino Vossium de Construction. cap. 30. 33. Sed & ita passim Veteres. *Pecuniæ liberales erant* Sall. Catil. 7. *Pecuniæ suæ parcus, publicæ avarus* Tac. Hist. I. 49. *Severitatis & munificentiæ summus* Ann. I. 46. *Modicus voluptatum* II. 73. *Expertus industriæ* Sueton. Vesp. 4. Et cum Substantivis, vel absolute. Cicero de *Senect. cap.* 2. *Ipse mirari soleo cum ceterarum rerum tuam excellentem sapientiam, tum* &c. Adde quæ notavi infra *Hoc Cap.* ad *pag.* 175.

(7) *Vino destinatum.*] Immo & *Vino plenum*. Sic Sueton. Ner. 47. *Pyxis veneni*. Cic. Parad. III. 1. *Auri navim evertat, an paleæ, nihil interest*, h. e. onustam auro, vel palea. Matth. XXVI. 7. ἀλάβαστρον μύρυ βαρυτίμυ, *vas unguenti pretiosi*. Et Lucian. dial. Meretr. p. 751. ἀλάβαστρον μύρυ ἐκ Φοινίκης. Simile his ferme est illud Terentii Heaut. IV. 7. 10. *Hæc talenta dotis apposcunt duo*. h. e. duo talenta, quibus constet dos. Qui locus potius, quam ille Appuleji, conferendus erat a Vos-

mira videatur hujusmodi constructio; nam antiqui Latini, verbum ex verbo reddentes, (8) Genitivo addebant præpositionem. Vitruv. lib. 1. c. 2. *Quantitas autem est mo-*

Vossio *de Construct. cap.* 7. cum Plauto *Persa* III. 2. 66. *Dabuntur dotis tibi sexcenti logi.* Sic idem in Trinum. v. 2. 34. *Spondeo, & mille auri Philippum dotis.* Sed & Alii sic quoque loquuntur, veluti Corn. Nepos in *Alcib. cap.* 9. *Ex quo quinquaginta talenta vectigalis accipiebat.* In *Timoth. cap.* I. *Mille & Ducenta talenta prædæ in publicum detulit.* In hisce non ponitur *regens Substantivum in Casu recti*, h. e. in Genitivo, *nec rectum in casu regentis*, seu, non ponitur *dotis sexcenti logi*, pro *dos sexcentorum logorum*, ut volunt Vossius & Ursinus, sed summæ hæ referuntur ad dotem, vectigal, prædam, tanquam quibus continentur, & quasi possidentur, quibus tribuuntur, & sese vel rationem suam ac originem debent. Sic plane Cic. *Famil.* V. 20. *Non est id rationum*, h. e. non pertinet hoc ad rationes, non referendum hoc in rationes.

(8) *Genitivo addebant præpositionem.*] Indignum profecto Sanctio, qui adeo probe perspexit indolem linguæ, & frequentissimum in ea Ellipseos usum, existimasse hosce Genitivos regi proxime a præpositionibus sine intercedente Ellipsi alterius casus. Nec longe tamen abscedit Ursinus *Tom.* 2. *pag.* 55. ubi *Latinos hoc genus structuræ simpliciter in Linguam suam transtulisse* censet, quum *multa Latini Græcis debeant, & magna sit utriusque linguæ etiam hic convenientia.* Et *pag.* 234. Constructionem Verborum cum Genitivis *simpliciter ex Græco sermone traductum ab Auctoribus Latinis, suæ nempe Græcæque linguæ causarum ignaris æque atque incuriosis, quæ sententia non tam improbabilis est, quam videtur Perizonio.* Utrobique tamen addit, *AUT, si Latina Latine supplendi ratio magis arridet*, intelligendum tunc *in negotio* vel simile quid, quæ mea erat sententia, & quæ sine dubio naturæ rei est convenientior, quum Indaganda sit Linguæ Analogia ex ejusdem potissimum Linguæ rationibus: Neque vero adeo ignari aut incuriosi suæ Linguæ fuerunt præcipui optimæ ætatis Auctores Latini, apud quos sæplus talia reperiuntur, ut simpliciter Græcas constructiones, Latinis prorsus inusitatas, Latinis tamen verbis expresserint. Conveniat hoc in Hyginum, in antiquum Irenæi Interpretem, & similes; neutiquam convenit in classicos Auctores. Certe in his Præpositionibus Genitivo junctis, non simpliciter Græcam constructionis formam, verbum ex verbo reddentes, tenuisse Latinos, patet utique manifeste ex eo, quod & præpositio IN cum Genitivo in his Vitruvii exemplis occurrit. Atqui neque apud Græcos 'Ε, Genitivum admittit, sed solum Dativum; & proinde, si quando Genitivum penes se habet, sine ulla hæsitatione etiam apud illos per Ellipsin explicari debet. Veluti apud Ael. Var. Hist.

modulorum ex ipsius operis sumptio; ibid. cap. 4. *Aquatiles autem* Hist. III. 45. Philippo dicitur oraculum datum ἐν Βοιωτοῖς ἐν Τροφωνίῳ, h. e. *in Bœotia in Trophonii* æde. Et IV. 15. de Alcibiade, ἐν Φαρναβάζου γινόμενος, h. e. apud Pharnabazum, seu proprie, *in Pharnabazi* aula, agens. Similiter ergo apud Latinos se res habet. Neque solum hujusmodi Ellipsis occurrit apud Vitruvium, licet is præcipue, ut sæpe alii Auctores alias phrases præ ceteris frequentant, ea videatur delectatus, (si modo loca hæc ita, ut a Sanctio hic exhibentur, legenda sint: nam in nostris & ultimis edd. pleraque aliter eduntur) sed & apud Alios, ut videre est in Vossio de Construct. cap. 7. extr. Adde illis Gellium I. 25. *Induciis in mensium aliquot factis* scil. spatium, vel tempus, nisi tamen & istic delenda sit vocula *in*, quod pene putem. Sed tamen eandem Ellipsin deprehendes in Græca Inscriptione apud Jac. Sponium Itiner. Tom. 2. p. 233. Ed. Amstel. γεννήθην. εἰς ὀλίγων. ἐτίων. ἀναρίθμητος. scil. χρόνων. Hinc porro etiam petenda ratio locutionis illius antiquæ, *In præsentiarum*, non tanquam si Genitivus regeretur ab IN, ut perperam vult Sanctius, sed a suppresso *tempore*, usitata in similibus Ellipsi. Quod cum ita sit, non debuisset Scioppius in *Jud. de Stylo Hist.* p. 59. tanta confidentia illam locutionem tanquam prorsus lutulentam rejicere, & Viris Doctis hujus seculi vitio vertere, Catoni, Fannio, Nepoti, Tacito, Apulejo, Minucio, & aliis olim usurpatam. Neque satis etiam causæ, quare Vir Doctissimus, & mihi, quum viveret, Amicissimus, Christoph. Cellarius, in *proleg. ad Curas poster. de Barbar.* ei *analogiam reclamare* tradat, ac propterea *de bonitate ejus dubitet*. Nec tamen Ego illam in optima Linguæ Lat. ætate frequentatam, atque adeo nobis sine hæsitatione imitandam, aut crebro adhibendam putem, sed tantum, Latinitatis finibus ejiciendam penitus, atque usu ipso & analogiæ rationibus plane destitutam, & eo usque de *bonitate* ejus dubitandum, non arbitrer. Non possum enim mihi persuadere, in tot Auctorum loca simul phrasin hanc culpa librariorum irrepsisse. Quocirca quum videam jam ab antiquissimis Auctoribus, Catone & Fannio, adhibitam, ac dein, sæculo certe Cæsarum secundo, & deinceps, a Tacito, Appulejo, Ulpiano, Minucio Felice, Cypriano &c. sæpius usitatam, haud censeam ergo MStis codicibus Cornelii Nepotis, ex præjudicio in eam phrasin concepto, fidem temere abrogandam, aut ipsam ex Nepote excludendam, quod neque Cellarius facit. At si illa hunc quoque vindicare sibi potest, magnum sane habet Auctorem, Virum quippe Tullianæ ætatis, sermonis elegantissimi. Sed desiderat Clariss. Cellarius probari sibi *tempus præsentiæ* aut *præsentiarum*, Latinis unquam dictum. Vidi etiam nuper Dissertationem sive Godefr. Hechtii, sive Joh. Georg. Schul-

autem piscium naturæ, quod temperatæ sunt a calido plurimum.

Schulzii, de hac ipsa phrasi in Academia Wittenbergensi publice an. 1609. propositam, cujus Auctor etiam ipsam vocem *præsentiarum* in plurali commonstrari sibi postulat. Posterius hoc amolitur pro me Cl. Ursinus *Institut. Tom.* 1. p. 923. & *præsentias* exponit præsentes res, sicuti Cicero dixerit *fortitudines* pro fortibus factis. Esse itaque *in præsentiarum* idem quod *in Præsentium rerum tempore*. Et sane complura sunt Nomina rarius & vix usitata in plurali, quorum tamen exemplum unum aut alterum etiam ex optimis Auctoribus proferri potest. Sic *Avaritiæ*, *Culpæ*, *Gloriæ*, *Quietes*, *Soboles*, apud ipsum reperiuntur Ciceronem. Vide alia complura apud Ursinum Tom. 1. p. 106. Sed & occurrit passim *in præsentia*: at qua præsentia? Potest enim intelligi *Hominis*, vel *Rei*; sed ex sensu manifestum est intelligi *Temporis*. Terent. Heaut. V. 2. 9. *Suavia in præsentia quæ essent habere prima, neque consulere in longitudinem*. Adel. II. 2. 14. *Nunquam adeo astutus fui, Quin quicquid possem, mallem auferre potius in præsentia*. Tac. Agric. 39. *Optimum in præsentia statuit seponere odium*. Idem sæpissime *Præsentia* in plurali pro statu rerum præsentis temporis, vel præsentibus negotiis istius temporis, posuit, & futuris vel veteribus opposuit. Quidni ergo analogice quoque dicatur *præsentiæ* vel *præsentiarum tempus*? Sed tamen de supplemento Ellipseos cum nemine contenderim. Modo locutio ipsa habeatur Elliptica, per me licet, ut alia & commodior ejus explendæ via tentetur. At *nihil huic simile*, ajunt, *in tota invenitur lingua*. Sit ita: Nihil tamen hoc impedit, quo minus usu fuerit recepta in Latinum sermonem, maxime quum Analogice per Ellipsin expediri queat. Plurima enim sunt, quorum simile nihil usquam reperimus, & quorum Analogia est insuper nulla, vel certe impeditissima. *Macte* omnem habet speciem Vocativi, & tamen eadem formâ ad aliorum quoque casuum Constructionem adhiberi illud, certum est. Quid huic habemus simile, aut quod aliud ejus formæ vocabulum hoc modo adhibitum tota in Lingua? Sic *Mane*, & multa similia, quorum ratio significationis, & Syntaxeos, atque explendæ Ellipseos, ex ipsis Veteribus demonstrari nequit, notissimi tamen sunt usus. Ast hujus ipsius prorsus simile habemus apud Petronium, qui bis *cap.* 58. & 74. dixit *de præsentiarum*, eodem sensu, forma, & Ellipsi, qua *in præsentiarum*. Sed neutrum imitabuntur facile, nisi qui rarioribus inepte delectantur. Porro similia istis Genitivi cum Præpositione Constructionibus Ellipticis sunt etiam illa, quæ Genitivum item jungunt variis præpositionibus, intellecta voce, *æde* vel *ædibus*, ut dicatur, *ad Opis*, *ad Castoris*, εἰς ᾅδου, εἰς κανδονίας, *in Veneris*, *a Vestæ*, quæ passim apud Græcos & Latinos ea-

mumque ex aëris & terreni sunt composita: ibidem cap. 5. *Quum ergo iis rationibus erit salubritatis in mœnium collocandorum explicatio:* & lib. 3. cap. 2. *Præterea si ex imbrium æquæ vis occupaverit:* & lib. 9. cap. ult. *Descriptioque ex duodecim cœlestium signorum sit figurata.* Hæc testimonia Vitruvii aliqui conati sunt emendare, nescientes ad Græcam formam esse dicta; sed in antiquis manuscriptis ita, ut citavi, leguntur: hinc illud antiquum, *in præsentiarum.* Nec hæc, ut imitere, afferuntur, sed ut intelligas, quoties genitivus videtur adhærere verbis, vel etiam adjectivis nominibus, esse Græcam phrasim, eamque figuratam. Hinc illud Horatii; *Desine mollium tandem querelarum:* Idem, *Abstineto*, dixit, *irarum, calidæque rixæ:*

eadem Ellipsi occurrunt. Quapropter statuenda semper Ellipsis alterius Nominis Substantivi, quoties Genitivus jungitur vel Verbis, vel Nominibus Adjectivis, vel etiam particulis quibuscunque. Veluti Adverbiis, Plaut. Rud. IV. 4. 144. *Credo ego illic inesse auri & argenti largiter*, intellige *negotium.* Neque aliter Græci. Vide me ad Aelianum X. 18. 5. in Addendis. Existimat tamen Ursinus Tom. 2. p. 43. ex Græcismo explicandam harum locutionum constructionem, atque adeo in isto Plauti loco Genitivos *argenti & auri* regi proxime a τῷ *largiter*, quia & Græci dicant, ἅλις γάμης. At quid opus, ad insolita, & analogicis Linguæ legibus prorsus adversa decurrere, quando usitatissima Ellipsi & commodissima locutione rem expedire satis superque possumus. Latine prorsus & commode satis dicemus, *credo ego negotium auri & argenti illic inesse largiter*, æque ac, *aurum & argentum illic inesse largiter.* Quin ipse Ursinus pag. proxima superiore loca adfert ex Terentio, Cicerone, Sallustio, quibus Accusativus & Adverbium copiæ vel inopiæ simul Verbis junguntur, veluti *Parentes*, h. e. subjectos, *abunde habemus*, pro quo usitatius, sed eodem sensu, dicitur, *Parentium abunde habemus*, h. e. negotium parentium. Quidni eodem igitur modo dixerit Plautus *habere negotium auri & argenti largiter?* Sæpe autem Genitivum expressum regi a suppressa voce *Negotium*, adeo usitatum est, ut ipse Ursinus id pag. 436. agnoscat. Sed & sic in exclamatione, Plaut. *Mostell.* III. 3. 9. *Dii Immortales, mercimonii lepidi!* scil. *est res.* Catull. *car.* 9. *O mihi nuncii beati!* h. e. res hæc est mihi res beati nuncii. Quibus conveniunt plane locutiones usitatissimæ, quas Auctor ipse in *verbis memoriæ* mox profert, *Venit in mentem illius diei, cum in animo haberem navigandi,*

xæ: quod Homericum eſt; Ἀλλ' ἄγε λῆγε ἔριδος; id eſt, *deſine contentionis.* Virg. *Nec veterum memini, lætorve malorum:* idem, *Juſtitiæne prius mirer, belline laborum?* Plautus Rudent. *Ut me jam omnium laborum levas:* idem Sticho; *Hæ res vitæ meæ, ſoror, ſaturant:* idem Ciſtellaria; *Paternum ſervum ſui participat conſilii.* Ovid. *Succeſſorumque Minervæ indoluit.* Horat. *Et morbi miror purgatum te illius.* Tacit. *Veteres oratores* (9) *Grammaticæ, Muſicæ, & Geometriæ imbuebantur.* Vide Ἐκ in Helleniſmo, & in Ellipſi *Cauſa.*

Deeſt etiam in genitivis Græcorum ſæpiſſime adverbium ἕνεκα, id eſt, cauſa, vel gratia. Vide *Cauſa* in Ellipſi.

In verbis memoriæ, ſi genitivis utimur, aut eſt eadem phraſis Græca, aut nomen verbi ſupplendum eſt; ut *memini tuorum conſiliorum*, ſupple, *mentionem*; *venit in mentem illius diei*, ſup. *mentio* vel *recordatio.* Ubi errant, qui dicunt eſſe antiptoſin, ut *illius diei* dicant eſſe, pro, *ille dies:* quos merito ridet Valla lib. 1. cap. 5. Cic. *Quum in animo haberem navigandi*, ſupple, propoſitum, teſte eodem Valla; & Linacro lib. 6. Vide in Ellipſi, *Mentio.*

Potiri rerum. Vide in Ellipſi *Imperium:* contra Valla lib. 3. cap. 34.

(10) *Natus Romæ, Ægypti educatus*, & ſimilia, deeſt *Urbs*, vel *locus* vel *provincia.* Vide *Urbs.*

(11) *Non eſt tui muneris; non eſt moris; Regis eſt gubernare* Vide *Officium*, vel *Negotium.*

(12) *Sa-*

(9) *Grammaticæ, Muſicæ, & Geometriæ*] At Omnes, quos vidi, vidi autem præcipuos, Lipſius, Pichena, Freinshemius, J.F. Gronovius, Ryckius, ediderunt *Grammatica, Muſica, & Geometria.*

(10) *Natus Romæ*] Sic & in Appellativis. Plaut. Bacchid. II. 2. 27. *Proximæ viciniæ habitat.* Mil. Glor. II. 3. 2. *Me vidiſſe hic proximæ viciniæ*, ſcil. in loco.

(11) *Non eſt tui muneris*] Cic. Famil. V. 20. *Non eſt id rationum*, h. e. non eſt negotium, quod in rationes inferri debeat. Sic ibid. *Reliquum eſt de HS. centum millibus, non mei errati, ſed tui.* Plaut. Merc. IV. 5. 12. *Pol haud*

(12) *Satagit rerum suarum*, dixit Terent. Heaut. unde Grammatici putant *satago* regere genitivum, quum sit *agere satis rerum suarum*. Plaut. Bacch. IV. 3. *Nunc agitas tute sat tuarum rerum*,

Pendeo animi; Discrucior animi; Desipio mentis; F*elix animi; Impotens lætitiæ; Integer vitæ; Sceleris purus; Lassus maris, & viarum, militiæque*, (13) Græca omnino sunt, & figurata. Vide *Mens* in Ellipsi, & Hellenismum.

Eo ad Minervæ, subaudi *Ædem; Tullius Ciceronis*, supple

haud censebam istarum esse operarum Patrem, h. e. istis operis esse deditum, vel occupatum. Hic tamen intelligitur *Hominem*, quasi dictum esset. *Patrem non esse Hominem istar. oper.*

(12) *Satagit rerum suarum*] Genitivus hic regitur, nec a verbo *Satagit*, nec a vocula *Sat*, ut velle videtur Sanctius, sed ab Ellipsi *in negotio* vel *nomine*. Nam *Satagere* per se & simplicitet significat affligi, laborare. Plaut. Merc. II. 1. 4. *Ego hac nocte in somnis egi satis, & fui homo exercitus.* Gell. III. 8. *Cum Pyrrhus unam atque alteram pugnam prospere pugnasset, satisque agerent Romani.* Additur & præpositio DE. Gell. IX. 11. *Consulibus de vi ac multitudine hostium satis agentibus.* Plerumque tamen Genitivus. Gell. I. 17. de Socrate, *Irarum & molestiarum muliebrium per diem perque noctem satagebat.* Intellige vel *de causa*, vel *in negotio*. Ita vero cum aliis etiam Verbis ac Nominibus jungitur eodem fere sensu Genitivus. Plaut. Asin. II. 4. 53. *Cui omnium rerum ipsus semper credit.* V. 2. 5. *Si me mendacem hujus rei inveneris.* Terent. Adelph. IV. 5. 61. *Nolim te ceterarum rerum socordem eodem modo.* Gell. VI. 15. *qua est omnium rerum verecunda mediocritate*, h. e. in negotio omnium rerum. Cœl. Famil. VIII. 14. *Neque mearum, quid consilii capiam, reperio.* Cic. de Off. I. 8. *Nulla sancta societas nec fides regni est.* Tac. Ann. VI. 4. *Præcipuus olim circumveniendi Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus.* Cujus generis sunt frequentia illi, *Vetus militiæ, Modicus voluptatum, severitatis & munificentiæ summus*, &c. Vide & alia supra nota 6. Similes & ejusdem analogiæ sunt Adjectivorum quorundam constructiones cum Gerundiis in DI. Ovid. Heroid. 1. 8. *Neve revertendi liber abesse velis*, h. e. liber in negotio revertendi.

(13) *Græca omnino sunt &c.*] Latina tamen ellipsis, & similis ei, quæ modo explicita, & cui fere similis est & illa, quæ in Accusativo Adjectivis & Passivis juncto reperitur. Vide & supra notam 6.

ple filius; *Catonis Marcia*, fubaudi uxor; *Caſtra aberant bidui*, fubaudi, itinere vel via; *Hujus vidi Byrrhiam*, fubaudi fervum; *Secundarum*, *tertiarumque Pamphilus*, fupple, actor. Vide Ellipſin.

Sunt qui dicant, non poſſe dici, *Urbs Toleti*, *Arbor mori*, *Flumen Tagi*; quia nomen generale cum ſpeciali in eodem caſu debeat collocari; ut *Urbem Romam*, *Flumen Tagus*, *Arbor Morus:* quod ut non negaverim, ita & illud affirmandum eſt. Nam ſi dicimus, *Urbs Spartana*, inquid Scaliger, cur non dicimus, *urbs Spartæ?* Sed quod attinet ad Nomina Urbium, vide *Urbs* in Ellipſi. De cæteris (14) accipe teſtimonia: Virgil. *Demeſſum florem violæ*, *& hyacinthi*, dixit Horat. in Epodo; *Aut herba lapathi prata amantis*. Plin. *Herba pulegii*. Cicero pro Flacco; *Qui arborem fici nunquam vidiſſet*. Virgil. *Flumen Hymelæ*. Sueton. Caligula: *Sed quum ad viſendum nemus flumenque Clitumni*, *Mevaniam proceſſiſſet*. Horat. *Denique quatenus exſcindi vitium iræ*, *cætera item nequeunt*. Plin. *Arbor palmæ:* idem, *Arbor mori*. Columella lib. 6. *In ſcrobem fici arbuſculum deponito:* ibidem, *Tunc arborem fici detrunca*. Cicero 5. epiſt. *Ne vitium arrogantiæ ſubſequatur:* idem pro Murena; *Aliis ego te virtutibus*, *continentiæ*, *gravitatis*, *juſtitiæ*, *fidei*, *cæteris omnibus*, *conſulatu & omni honore*

(14) *Accipe teſtimonia*] Adde his Sall. Jug. 92. *Flumen Mulucbæ*. cap. 90. *Oppidum Laris*. Sulp. Sev. *Opp. Saraptæ*. Idem. *ſeptuaginta arboribus palmarum repertis*. Sueton. Aug. 94. *Arborem palmæ repertam*. Sic *malum ſervitutis* apud Sulpic. Sev. *Mala diſcordiæ*, *& bona concordiæ*. Sall. or. 1. ad Cæſ. Quamobrem quum in Senecæ Herc. Oet. v. 447. omnes codd. habeant, ut teſtatur Doctiſſ. ejus Interpres *Obſerv.* I. 6. *Leve eſſe credis pellicis nuptæ malum?* nulla fatis juſta fuit cauſa, cur contra eos reponeret *pellicem*. Senſus eſt, an credis nuptæ leve eſſe malum, malum pellicis? plane ut, quod ex Horatio attulit Sanctius, *vitium iræ*, & ex Cicerone, *vitium arrogantiæ*. Neque obſtat, quod conjunguntur *pellicis nuptæ*, quæ tamen diverſæ prorſus ſunt conſtructionis. Nam talia ſæpe ita jungi, multis docuit idem *Obſerv.* IV. 9. ad illud Ciceronis: *Bonis ſemiſſibus magna eſt copia*.

re semper dignissimum judicavi. Quem locum, hujus regulæ ignoratione, conatur emendare Lambinus. Falso item citatur a Grammaticis; *In mensem Januarii:* Hoc enim Latine non dicitur, cum *Januarius* adjectivum sit. Vide *Mensis* in Ellipsi.

Duos genitivos ab uno eodemque nomine pendere (15) aliquando animadverti. Cicero in Pisonem: *Jamne sentis, bellua, quæ sit hominum querela frontis tuæ?* Idem ad Plancum; *Consul es designatus maxima orbitate Reip. virorum talium.* Idem pro Cornelio Balbo; *Habetis summorum hominum interpretationem juris ac fœderum.* Cæsar. 1. Civili; *Omnium temporum injurias inimicorum in se commemorat*, ibid. *cujus rei magnam partem laudis ac æstimationis ad Libonem perventuram.* Valer. Max. de Cyro; *Cujus ortus ad imperium totius Asiæ spectantis, maternus avus Astyages duos prænuntios somni frustra discutere tentavit.*

(15) *Aliquando animadverti.*] Sic passim apud optimos Auctores Duo Genitivi. Cæsar. B. Gall. II. 17. *Eorum dierum consuetudine itineris nostri exercitus perspecta.* Et III. 8. *Hujus Civitatis est longe amplissima auctoritas omnis oræ maritimæ regionum earum.* Ubi tres jam Genitivi, sed quorum tertius a Secundo regitur. Ceterum Duorum alter plerumque est quasi activus, alter Passivus. Cic. Famil. II. 13. *Illius* (Appii) *administratio provinciæ.* IX. 8. *Superiorum temporum fortuna Reip.* de Offic. I. 14. *Cæsaris translatio pecuniarum.* Cap. 16. *Quæ naturæ sint principia communitatis.* Nep. Epam. 5. *Quod sibi Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus.* Pelop. 2. *Quorum imperii majestas.* Plaut. Pseud. I. 1. 3. *Duorum ego labori hominum parsissem lubens, Mei, te rogandi. Tui, respondendi mihi.* Florus III. 5. 6. *inexplebilis honorum Marii fames.* Liv. XXXIV. 26. *Omnium Principum Græciæ eadem sententia erat inde potissimum ordiendi belli.* Ubi vide Virum summum, Gronovium Patrem, similia adferentem. Vide & supra me ad initium hujus Capitis. Sæpe etiam plures Genitivi concurrunt, sed alter ex altero pendentes. Liv. præf. *Meipsum consuluisse memoriæ rerum gestarum principis terrarum populi.* I. 38. *Fratris hic filius erat Regis.* Sall. Jug. 30. *Odio potentiæ nobilitatis.* Cic. Famil. VI. 20. *De curatione munerum regionum cum Oppio sum locutus.* Justinus V. 9. *Milites in auxilium Patriæ communis Eloquentiæ misit.* Cap. 10. *Mittunt legatos, qui portionem prædæ communis belli periculique peterent.* Et IX. 2. *Impensæ obsidionis portionem petens.*

vit. Cicer. 1. Catil. *Exhaurietur ex urbe tuorum comitum magna & perniciosa sentina Reip.* Auctor ad Herennium: *Memoria est firma animi, rerum & verborum dispositionis perceptio.* Sed frequentius alter genitivorum (16) in possessivum convertitur; ut, *Mea doctrina praeceptoris;* &, *Fructibus Siculis Agrippae.*

(16) *In possessivum.*] Sic Cato apud Gellium VII. 3. *Ne in servitute nostra essent.* Vide infra ad Cap. XIII. nota 7.

Cap. IV.

Dativus nunquam regitur, nec ab activo; nec a passivo; & ubique adquisitionem significat. Nunquam est rei agentis. [Sed vide infra ad lib. III. cap. 4. Nota 1.] *Verba* Decet, Celo, Oportet, Lateo, Praestolor, Maneo, Deficio, Adjuvo, Refert, Interest, Praestat, Precor, Misereor, Aufero, Eripio, Jubeo, *cum Dativo constructa. Duo Dativi in una periodo.*

D*ormio tibi; Tibi servio; do tibi pecunias; tibi emitur liber;* nihil differunt, si dativi naturam spectes: ubique enim significatur acquisitio; ut, *surripuit mihi nummos; & lac subducitur agnis:* nam dativus ultimum finem significat; quare jam compositae & structae orationi potest accedere. Domus constat ex materia, ut lapidibus & lignis, producitur ab artifice, quae causa efficiens est, habet formam, qua distinguitur á rebus aliis: quum igitur constructa, & perfecta est, tunc quaerimus, cui negotio vel domino sit accommodanda: sic Dativus constructae atque perfectae orationi per modum acquisitionis supervenit. Nulla igitur erit oratio, cui per modum acquisitionis Dativus adjungi non possit: ut, (1) *tibi doceo; tibi soli amas;* „ [*tibi deserit Hesperus Oetam;* „ *Omnis*

(1) *Tibi doceo*] Non tamen ferret, non Usus tantum, sed neque Analogia istam locutionem, pro *Te doceo:* sicut neque recte dixeris isto sensu, *Ego caedo*, vel *verbero, tibi, Ego video tibi,* & si-

„ *Omnis jam pueris pater, & matercula, pallent; Sed ne* „ *forte tuo careat mihi funus amore.*] Cur enim in his orationibus; *Filius mihi peccat, non omnibus dormio;* fateris esse acquisitionem: & in illis; *Do tibi pecunias, non fratri*, a verbo dicis regi dativum? Intelligendum igitur, nullam esse orationem, aut verbum ullum, cui dativus non possit accommodari; dum tamen hoc intelligatur, aliud esse, *Amo me;* aliud, *Amo mihi:* aliud, *doceo vos*, aliud, *doceo vobis.* Unde jam mirari desinamus hujusmodi phrases cum dativo. Terent. Adeph. *Ut vobis decet.* Cornelius Fronto de exemplis eloquutionum, citat Sallustium in 1. histor. *Locum editiorem, quam victoribus decebat, capit.* Plaut. Amphitryon. *Nostro generi non decet.* (Hispane, *Paræ quiem nosotros somos.*) „ [Ibidem; *Capiam or-* „ *natum, qui potis decet*, id est, capiam coronam, tan- „ quam homo potus, sive ebrius.] Idem Asinaria; *Ut me, teque maxime, atque ingenio nostro decuit*, vides hic dativum, & accusativum, (2) sed diversa significatione. Cic. de Oratore; *Quandoquidem id deceat prudentiæ tuæ.* Terent. Adelph. *Imo Hercle ita nobis decet;* ibid. *Ut vobis decet*, Græce, ὑμῖν πρέπει. Gellius lib. 8. *Adolescens præfatur elatius, quam ætati ejus decebat:* idem lib. 7. *Fœminis solis vestem longe lateque diffusam indecere existimaverunt.* Tacit. *decere nobis terram.* Terent. (3) *Si hoc fratri celetur.*

similia. At alio sensu recte ita loquaris: Veluti, *Ego doceo vobis istos pueros*, *Ego verbero hunc hominem tibi*, h. e. tuum in usum, aut commodum, aut tuam ad voluntatem. Et ita mox Auctor aliud esse fatetur, *Doceo vos*, &, *Doceo vobis.*

(2) *Sed diversa significatione.*] Eadem est significatio sive hoc Verbum cum Dativo, sive cum Accusativo construas. Nam si dicas *decet tibi*, h. e. est tibi ornamento & decori, at *decet te*, idem est, quod, ornat & decorat te, quæ utique eodem recidunt. At mox hac pag. ex Gellio adfertur locus, ubi Accusativus & Dativus diversa significatione uni verbo reperitur junctus, scil. *Ut messem hanc nobis adjuvent.*

(3) *Si hoc fratri celetur*] Apud Terentium in hoc loco, qui est in *Phorm.* V. 4. 6. τὸ *Fratri* nec legitur, nec intelligitur. Verba sunt, *Ego nullo possum remedio* me

letur. Plaut. Amphitryon. *Homini servo suos domitos habere oportet oculos & manus.* „ [Cicero post reditum; „ *Ubi nobis hæc auctoritas tanta tamdiu latuit?* Varro 8. „ de ling. Lat. *Similia non solum a facie dici, sed etiam* „ *ab aliqua conjuncta vi, quæ & oculis, & auribus, la-* „ *tere soleat.* Plaut. Trin. *Quid ille mihi latitabit.*] Cicero 1. Catilinar. *Nihil agis, nihil moliris, quod mihi latere valeat in tempore.* Quod non intelligens Lambinus conatur emendare. Lucanus lib. 1. *Tu mihi causa lates.* Cicero 1. Catilinar. *Ut tibi ad forum Aurelium præstolarentur armati.* Virgilius; *Hæc eadem matrique tuæ generique manebunt;* idem; *& tibi pœna manet.* Cicero 11. Philipp. *Cujus quidem tibi fatum, sicut Cajo Curioni, manet.* „ [Ita est in veteribus libris. Virgil. *O mihi tam* „ *longæ maneat pars ultima vitæ.*] Catullus; *Scelesta tene, quæ tibi manet vita?* Cæsar 2. Gall. *Quum tela nostris deficerent.* Gellius lib. 11. cap. 29. *Ut messem hanc nobis adjuvent.* Plaut. Truc. Act. 2. Sc. 4. *Cui rei, te assimulare, retulit.* Plautus Bacchid. *Quum nihilo pluris ea res referat sibi.* Idem Pseudolo: *Nam quanti refert,* (4) *ei nec recte dicere, qui nihil recte facit.* Horatius lib I. saty-

me evolvere ex his turbis, Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefit, in probro fiem. Locus ergo hic afferri non debuerat, id quod jam monuit Ursinus *Gramm. Inst. Tom.* 2. p. 246. qui & alium rectius profert ex Alvaro, nempe Corn. Nepotis in *Alcib. cap.* 5. *Id Alcibiadi diutius celari non potuit.*

(4) *Ei nec recte dicere &c.*] Exemplum hoc est alienum ab hoc loco. Nam primum in optimis edd. legitur, *te nec recte dicere.* Deinde si maxime *ei* legendum foret, nihil id pertineret ad *refert*, sed construendum foret, *dicere ei qui* &c. Nam de lenone sermo est. Locus est in Pseud. IV. 6. 23. Sed & locus ille ex *Bacchid.* qui est III. 4. 20. aliter legitur in ultimis edd. etiam Douzæ, Taubmanni, & Gronovii, nempe, *Tum quum mea illud nihilo pluris referet.* At MSti habent tantum, *Tum cum mihi nihilo pl. referet*, quæ verba non explent carminis metrum, atque ideo, ut corruptelæ manifesta, variis subinde modis tentata sunt ab Editoribus. Angelius Florentiæ an. 1522. edidit, quod secutus est Sanctius, *Tum quum nihilo pluris ea res referet sibi.* Eadem ita exhibuit dein Cælius Sec. Curio

tyra 1. *vel dic, quid referat intra Naturæ fineis viventi jugera centum An mille aret.* Plinius lib. 18. *Acino plurimum refert, si contingat crescente luna vindemiare.* Tertull. *interest homini, Deo cedere.* Sed mihi videtur hic deesse

Basileæ, nisi quod ultimum illud *Sibi* neglexit & rejecit. Alii dein, omisso etiam *ea res*, mutarunt insuper τὸ *mihi* in *mea illud*. Mihi videtur sensus verborum primum indagandus, & dein lectio constituenda. Agitur ergo hic de utilitate Bacchidis, seu fructu, quem illa percipiet ex suo facto apud Mnesilochum, Amatorem suum, qui hæc loquitur. Verba sunt ex MSS. *Igitur mihi inani atque inopi subblandibitur Tum quum mihi nihilo pluris referet, Quam si ad sepulcrum mortuo dicat jocum.* Sensus est apertus: Tum igitur Bacchis mihi inani atque inopi blanditias dicet, quando nihilo plus illis juvabitur, quam si dicat jocum mortuo. Manifestum inde, nihil hic dici ejus, quod juvet Mnesilochum, atque adeo phrasin hanc, *mihi referet*, si notet aliquid Mnesilocho utile, esse ab hoc loco alienam, id quod satis perspexerunt, qui expungentes *mihi* addiderunt *Sibi*. Sed neque constructionem hanc eo sensu patitur Genitivus *pluris*. Nam dicitur quidem *refert id mihi aliquid*, pro prodest id mihi: quod occurrit apud Horatium in loco, qui sequitur. Et ita cum Dativo rei apud Plaut. *Trucul.* II. 4. 40. *Quoi rei, id te assimulare, retulit?* h. e. *quam ad rem illud retulit*, aut profuit, ut loquitur in *Epidico* II. 2. 91. & alibi. Sed tamen in hac Constructione nullum locum habet Genitivus ille. Dicendum enim foret, *quum nihilo plus ea res referet mihi*, vel *sibi*, non *pluris*. Quid ergo? si τὸ *ea res* ex MSS. hauserunt priscæ Edd. crederem illud *mihi* ex duabus prioribus syllabis (*nihi*) sequentis vocabuli esse ortum, ac legerem, *Tum quum nihilo pluris ea res sua referet.* Ceteroqui proximum videtur, ut legamus, *Tum quum mihi nihilo pluris sua referet*, h. e. quum mihi illud, quod faciet Bacchis, non referet se ad sua (Bacchidis) negotia, eaque momenti nihilo pluris, quam si dicat &c. Vide usum τοῦ *Mihi*, sive emphaticum, sive abundantem, in seq. Nota, & considera inprimis illa, *Mihi quidem illam laudas? Mihi quidem Scipio vivit, vivetque semper. Annon tibi hoc maximum est? An ille mihi liber, cui mulier imperat?* ubi *Mihi* nihil aliud notat, quam *apud me*. Locus Plinii, qui est lib. XVIII. cap. 31. aliter itidem editur ab Harduino. Nempe *Acinos plurimos fert, si contingat* &c. Sed quid *vindemia* facere potest ad multitudinem acinorum subito augendam! Legendum forsan *Annos*. Verum quum priores edd. Sanctii lectionem ostentent, eaque commodum satis sensum recipiat, eam retinuerim, vel ex vet. cod. Pintiani legerim *Acinos plures refert*, scil. in annum sequentem.

deesse literula, & legendum, *hominis:* ut in illo Plinii cap. 1. *nec interest hominis.* Terent. Eunucho; *Homini homo quid præstat!* Plaut. Asinaria. *Pergin precari pessimo?* Seneca de vita beata; *Huic succurro, huic misereor:* idem Controvers. *Misereri debent omnes mei:* &, *ego misereor tibi, puella.* Unde in sacris; *Miserere mihi Domine;* &, *miserere nobis.* Plautus Aulular. *Nihil equidem tibi abstuli:* resp. *At quod tibi abstuleras, cedo.* Ambiguitas est in dativo; nam primo loco, *tibi*, id est, *a te;* in secundo (5) manifesta est acquisitio. Catul. *Eripite hanc pestem, perniciemque mihi.* Doctiores quidam negant posse dici, *jubeo tibi;* qui si hæc intelligerent, Cornelio Tacito assentirentur, (6) quum dixit lib. 13. cap. 15. *Uni*

(5) *Manifesta est acquisitio.*] Hinc sæpe Emphasis magna in illo Dativo. Plaut. Cap. IV. 2. 86. *Esurire mihi videre.* resp. *Mihi quidem esurio, non tibi.* Aulul. III. 2. 19. *Utinam mea mihi modo auferam.* IV. 2. 16. *Verum ego mihi bibam.* IV. 10. 38. *Tametsi fur mihi es.* Bacchid. I. 1. 31. *Mihi cesso, cum sto.* Terent. Heaut. III. 1. 10. *Hic mihi quanto nunc plus sapit, quam egomet mihi?* IV. 6. 16. *Scin' ubi nunc sit tibi tua Bacchis?* & IV. 7. 1. *Ubi Clitipho nunc est? Eccum hic Tibi.* Eun. V. 8. 23. *Mihi illam laudas?* h. e. apud me. Cic. Famil. VI. 15. *Tibi gratulor, mihi gaudeo.* II. 11. *Quicquid erit, tibi erit.* ep. 18. *si quid offendet, sibi totum, nihil tibi offenderit.* de Amic. cap. 3. *Factus est iterum Consul, sibi suo tempore, Reip. pene sero.* cap. 27. *Mihi quidem Scipio vivit, vivetque semper.* Suet. Tib. 1. *Agrum accepit clientibus, locum ad sepulturam Sibi, a populo.* Obseq. cap. 104. *Matri Ideæ se præcidit.* Tac. Histor. II. 26. *tanquam Fratri apud Othonem militanti proditionem ageret.* Plin. Paneg. *Nemo jam parens filio, nisi fragilitatis humanæ vices, horret.* Vide & ad Ælian. V. H. II. 20. 5. Sed & sæpe eleganter prorsus abundat. Plaut. Aul. III. 3. 22. *Quæ mihi potest interbibere fontem Corinthiensem.* Terent. Eun. V. 4. 37. *qua audacia tantum facinus audet? PY. quid ita tantum? PA. annon tibi hoc maximum est?* Cic. Fam. VII. 1. *Tu mihi istam imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta.* Parad. III. 2. *An ille mihi liber, cui mulier imperat?* Catil. II. 2. *Tongillum mihi eduxit.* Sall. Catil. 52. *Hic mihi quisquam misericordiam nominat?* Liv. præfat. *Ad illa mihi quisque acriter intendat animum.* Sic Græci. Ælian. V. H. IX. 4. μήτις ἡμῖν διαβαλλέτω τὸν ποιητὴν. Vide & Notas meas ad Eundem XII. 25.

(6) *Quum dixit &c.*] Sic & IV. 72. *Tributum eis Drusus jus-*

 se-

Uni Britannico jussit, exurgeret. „ [Livius lib. 42. cap. „ 28. *Cui primo tempore magistratus creare jussum erat.* „ Cicero lib. 9. ad Attic. epist. 13. *Hæ literæ Dolabellæ* „ *mihi jubent ad pristinas cogitationes reverti.* Ascon. in „ 3. Verr. *Defensionem de Sylla exclusit, ne liceret illi* „ *dicere, Sylla mihi jussit.* Curtius lib. 7. 1. *Armigero* „ *lanceam ei dare jussit.*]

Va

ferat modicum. & XIII. 40. *Quibus* (Equitibus) *jusserat, ut instantibus cominus resisterent, refugos non sequerentur.* Sall. Jug. 48. *Postquam ei provinciam Numidiam populus jussit.* Cæs. B. Civ. III. 98. *militibusque suis jussit, ne qui eorum violarentur.* Liv. XLII. 43. *queis Legati, nullo in præsentia responso dato, Chalcidem se sequi jusserunt.* Corrigit quidem, & hunc locum, quamvis in eo Dativus utique referri etiam possit ad τὸ *dato*, & alterum disertiorem Capitis 28. a Scioppio hic allatum, Gronovius Pater, tanquam si solœca sit ea locutio. Sed tamen quum tot exemplis a Sanctio, Scioppio, me denique, allatis probata jam sit, immo & ab illo ipso ad Liv. XXVII. 24. non putem eam temere proscribendam, omniaque istæc loca conjecturis sollicitanda. Sic neque in Silio Ital. XII. 600. *Cælicolis raptim excitis defendere tecta Dardana, & in septem discurrere jusserat arces,* legendum cum Eodem *Observ.* I. 17. censeam, *Cælicolas excitos*: quum, si maxime solœca esset locutio, *jubeo tibi hoc facere*, vel sic tamen nulla eum locum foret mutandi causa, quippe quum *Cælicolis excitis*, possint esse Ablativi. Construitur hoc Verbum etiam cum Accusativo. Plaut. Sticho II. 3. 71. *Jube famulos, rem divinam mihi apparent.* Suet. Vesp. 23. *Nunciantes legatos, decretam sibi statuam, jussit, continuo ponerent.* Festus: *Admissivæ aves, quæ consulentem juberent,* ubi sine causa malunt nonnulli *juvarent.* Ita enim etiam apud Livium I. 12. Romulus ad Jovem, *jussus tuis avibus, prima fundamenta jeci.* Liquet vero ex his, male ergo etiam Vossium *de Construct.* cap. 36. posteriorem hanc phrasin, ut minime Latinam, rejicere. Nisi tamen in his exemplis, in Festo quidem malimus intelligere Infinitum, scil. *facere id, de quo consulebat*: Plane uti expediendum censeo locum Ciceronis Famil. XIII. 26. *Literas ad Te a M. Lepido Consule, non quæ te aliquid juberent,* (*neque enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur*) *sed quodammodo quasi commendatitias, sumpsimus.* Nam istic omnino videtur intelligendum *facere*, ut plenum sit, *quæ te aliquid facere juberent.* In Prioribus vero Accusativum malimus exponere, ut in illo Plauti, *Velim illum cervum, ut ad me veniat*, de quo infra ad cap. seq. circa finem.

Væ victis, *Hei mihi*, etiam sunt dativi acquisitionis, & particula *væ* est suppositum verbi subintellecti: Syntaxis est, *Væ victis est*, *Hei mihi erit*. Vide Ellipsin verborum.

Sum ruri, *Natus Carthagini*, dativos esse somniant grammatici, quum sint sexti casus, ut dicimus in Cap. 7. de sexto casu.

Vehementer errant grammatici, quum dativum in passiva voce esse rei agentis inculcant: ut, *Deus amatur mihi*, id est, a me quem errorem suo loco, quum de passivis agemus, (7) exagitabimus lib. 3. cap. 4.

Duo Dativi sæpe simul reperiuntur; sed neuter a verbo regitur, imo uterque suo modo significat acquisitionem; ut, *Hoc erit tibi curæ; Datur tibi hoc vitio.* Plaut. *Nucleum amisi, reliquit mihi pignori putamina.* „ [Lucret. 6. *multa volant quæ sint vitalia nobis*, *Et contra quæ sint morbo*, *mortique.*]

(7) *Exagitabimus lib.* 3. *cap.* 4.] Sed Vide, quæ nos istic ad initium Capitis notavimus.

Cap. V.

Accusativus multis modis a præpositione pendet: Eo in Romam, in rus. *Exclamatio postulat verbum. Exploditur grammaticorum Synecdoche. Duo accusativi ab eodem verbo non reguntur.*

Accusativus (nisi sit infiniti verbi suppositum; ut, *me amari:* aut Activorum appositum; ut, *amo literas*) semper a præpositione pendet: ut, *vixit annos centum; latus pedes viginti; eo Romam; niger oculos.*

Tempus continuum & mensuram præcipiunt debere collocari in accusativo sine præpositione: ut, *studui decem annos; pendet libras triginta.* Hoc falsum est; virtute enim præpositionis subintellectæ ponitur ille accusativus, & non ex vi temporis: dicimus enim, *commo-*

moda mibi librum in decem menses, aut *intra quinque dies.* Dicimus item, *Vixit annos centum*, & *per annos centum;* &, *ante annos centum*, & *centum annis.* Denique ratione præpositionis subintellectæ aut appositæ, uteris accusativo vel ablativo. Cicero sæpissime dicit; *aliquot per annos; per eos dies; per decem menses.* Liv. *Obsidio vix in paucos dies tolerabilis.* Horat. *Quod & in hunc annum vivat, & plures.* Plinius lib. 15. *Atqui tertium ante diem scitote decerptum Carthagine.* Sueton. *Sed in reliquum anni tempus curia abstinuit.* In illis, *pridie Compitalia, pridie ludos*, Erasmus & alii docti fatentur deesse præpositionem *Ante.*

Quinctilianus lib. 1. cap. 5. solœcismum (1) putat esse, si quis dicat; *Venio de Susis in Alexandriam;* sed decipitur, decepitque gregem Grammaticorum. Nam ausim sancte dejerare, nescire me, plurane testimonia invenerim cum præpositione, an secus: inclinat tamen animus, ut plura cum præpositione legerim; e quibus aliqua proponam, nam omnia esset infinitum. Ac primo hanc meam opinionem satis confirmant Græci oratores, qui fere semper nominibus locorum addunt præpositiones: Poëtæ vero suo jure utuntur, qui nunc apponunt, nunc detrahunt. Augustus Cæsar, teste Suetonio cap. 86. semper dictionibus præpositiones addebat; quia genus dicendi apertum amabat, & ambiguitatem fugiebat. Sed nostri Grammatici adverbialiter dici putarunt, *eo Romam, venio Roma.* O crassam ignorantiam! Anne quum Græci dicunt, γλαῦκας ἐις Ἀθῆνας; Latini, *Noctuas Athenas;* Græcis accusativus erit, Latinis Adverbium? Similiter (2) πλέυσειν ἐις Ἀντικύρας, id est, *naviget Anticyras:* & sexcenta hujusmodi. Sed si essent adverbia, quomo-

(1) *Putat esse.*] Immo vero, quosdam ait, qui plurimos statuant solœcismos, hanc quoque locutionem eo referre, at alios eam a solœcismo separare, & *pleonasmum* vocare: ipse rem quasi in medio relinquit.

(2) Πλεύσειν] Videtur voluisse, ut respondeant Latinis Græca, πλεύσεις.

modo acciperent „ [cum præpositiones, tum] adjectiva fœminina? Ovid. *Atque aliquis doctas jam nunc eat, inquit, Athenas.* „ [Propert. *Magnum iter ad doctas profici-„ sci cogor Athenas.*] Sed quia isti rationibus parvam habent fidem, testimoniis agamus. „ [Plaut. Most. *Ego „ ire in Piræeum volo.*] Cicero Attico libro sexto; *In Pyræea cum venissem;* idem libro septimo: *E navi egressum in Pyræeum:* idem ibidem multa disputat de *Pyræeo* & præpositione *In*, quæ ipse non observat, ut idem satis indicat ad Atticum libro tertio; *Quod a Vibone subito discessimus:* idem; *nisi eum ab Ephesø aute aliquando profectum:* idem; *Nec me in Arpinum hoc tempore abdam:* idem; *Is ad Messanam venturus esse dicebatur:* idem; *de illius ab Alexandria discessu;* & lib. 8. *a Brundusio absum proprius;* ibid. *ne citius ad Brundusium, quam opus sit, accesserit:* ibid. *Dum certum nobis ab Essernia de eo quod audieram referretur:* idem Familiar. *Tertio die abs te ad Ariciam accesseramus:* ibid. *ab Epidauro navi advectus; & ab Athenis proficisci:* ibid. *ipse iter ad Mutinam dirigerem:* ibid. *Fugisse a Mutina videretur:* ibid. *exclusis enim ab Antiochia:* ibid. *Nunciatum esse quatridui iter a Laodicea absuisse:* idem; *Antonii reditus a Brundusio:* „ [Idem 13. Attic. *Epistolas „ missas a Corintho:* & 15. Attic. 23. *Venisse eum ad Bajas „ audiebam:*] Idem 3. Verrina; *Hoc illi navigio ad omnes populi Romani hostes usque ab Dianio, quod in Hispania est, ad Sinopem, quæ in Ponto est, navigaverunt:* Idem de Senectute; *Miles profectus sum ad Capuam, quintoque anno post ad Tarentum Quæstor.* Ubi notat Erasmus, propriis nominibus additam præpositionem. Sed notant grammatistæ contra nostram hanc doctrinam, aliud esse *eo Romam*, aliud, *eo ad Romam:* nam *eo Romam*, significari ajunt ipsam urbem; *eo ad Roman*, (3) loca propinqua Romæ. Delirat

(3) *Loca propinqua Romæ*] Non quæritur, quid præpositio significet, sed an jungi queat nominibus propriis Urbium. In quod satis superque ex his exemplis patet, & longe pluribus demonstra-

rat igitur Livius, qui lib. 5. sæpe dicit, *Vejos*, & *ad Vejos* eodem sensu: & in hoc loco de Senectute, *profectus sum ad Tarentum quæstor*, non designat loca circa Tarentum. Cæsar 3. Civili; *Prius Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam Pomponius de adventu ejus cognosceret:* „ [Ibid. *Cum classe ad Brundusium venit:* & 1. Gall. *Cæsar* „ *in Galliam contendit, & ad Genuam pervenit.*] Si ex Tito Livio testimonia vellem congerere, nunquam finis esset. Curtius lib. 4. *Jam pervenerat ad Arbelam, vicum nobilem sua clade facturus.* „ [Plaut. Pœn. *Is ex Anactorio* „ *huc commigravit in Calydonem:*] idem Epidico; *quando hinc iturus est ipse in Seleuciam:* idem Menæchmis; *Geminus, qui Syracusis habet, hodie in Epidamnum migravit:* idem Bacch. *Nam ut in Ephesum hinc abii, ex Epheso huc ad sodalem litteras misi:* ibid. *Ibo in Piræeum, visam ecquæ advenerit in portum ex Epheso navis:* Idem Pseudolo; *Illam in Sicyonem ex urbe abduxit modo:* Ibid. *ex Sicyone huc venisti:* „ [Idem Trinum. *A patre ex Seleucia venit. Ubi* „ *ipse erat? In Seleucia.*] Terent. Eunuch. *Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræeum.* Propertius lib. 3. *magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.* Martial. *Tybur in Herculeum migravit nigra Lycoris.* His adde multa proverbia; ut, *Naviges in Massiliam;* & *e Massilia venisti.*

Addunt ineptiæ suæ, nomina provinciarum non posse poni sine præpositione: Poëticum enim esse, *Italiam veni.* Hæc refelluntur in *Ellipsi Præpositionum. Rus*, & *domus*, admittunt præpositionem in utroque numero. Vide *Ellipsin Præpositionum.* „ [Servius in illud Virgilii, *Ita-* „ *liam, Lavinaque venit Litora, Ars quidem*, inquit, *hoc* „ *exigit, ut Provinciarum nominibus Præpositionem adda-* „ *mus, Civitatum nunquam; hoc tamen plerumque perverso* „ *ordine legitur: sciendum enim usurpatum ab auctoribus,* „ *ut*

strari posset, si esset opus: ut &, a Nominibus Regionum abesse aliquando Præpositiones. Vide, quæ notavimus infra ad Lib. IV, cap. 6. Nota 1. 2. & 3.

„ *ut vel addant, vel detrahant præpositionem.* Hæc ille; „ quibus aperte fert, inertem istam Grammaticorum „ artem ab usu bonorum auctorum dissidere.]

O curas hominum! En quatuor aras; Ecce hominem; deest Verbum aliquod. Vide *Ellipsin Verborum* in *Audio*, vel *Narro*, vel *Aspicio*. „ [Catull. epigr. 9. *O mihi nuncii* „ *beati!* Græcorum imitatione, quasi dicam, (4) O quam „ beati nuncii rem mihi narras!]

(5) *Fractus membra; cætera Grajus: albus dentes*, ad ineptissimam quandam Synecdochen referunt Gramma-ti-

(4) *O quam beati nuncii!*] Vel potius, ô, beati nuncii mihi res hæc est. Vide supra ad cap. 3. Nota 8. in extr.

(5) *Fractus membra*) Huc refer etiam illud Ovidii Heroid. vr. 3. *Hoc tamen ipso Debueram scripto certior esse tuo*, pro *quod ad hoc:* nam manifeste est Accusativus, qui aliter cum τοῖς *certior esse* jungi nequit; tum vel maxime istas locutiones, quæ Accusativum verbis habent junctum, sed pro quo usitatius in sequenti commate Nominativus ejusdem vocabuli exprimitur. Cæsar B. Gall. I. 39. *Rem frumentariam, ut satis commode supportari posset, timebant.* Terent. Eun. I. 2. 86. *Istam nunc times, Ne illum talem præripiat tibi*, pro, nunc times, ne ista illum &c. Cicero Famil. IV. 1. *rem vides, quomodo se habeat.* Quod minus recte, ut puto, mutatur a Viris Eruditissimis. VIII. 10. *Nosti Marcellum, quam tardus sit.* Plane, ut Lucas Actis Apost. XVI. 3. ᾔδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν. Ælianus Varia Hist. VIII. 13. Λέγουσιν Ἡράκλειτον, ὅτι πάντα ἔκλαιεν. Hyginus fab. 34. *Ille moriens quum sciret sagittas hydræ Lernææ felle tinctas, quantam vim haberent veneni.* Iterum Terent. Eun. V. 8. 5. *scin', me, in quibus sim gaudiis.* Adelph. V. 4. 20. *Illum, ut vivat, optant.* Hæc. prol. 2. v. 4. *Novas qui exactas feci, ut inveterascerent.* Et frequentissime Plautus. Amph. *Nescio me, qui sim.* Bacch. *Rescisces illum, quanto in periculo sit.* Asin. *Faciam te, ut scias.* Auiul. *Velim illum corvum, ut ad me veniat.* &c. Suppie in his omnibus, *quod ad*, vel plenius, *in negotio, quod ad rem frumentariam attinet*, &c. Similia vide infra ad Cap. 9. Nota 1. & apud ipsum Sanctium IV. 12. p. 730. Sed vei maxime confirmatur hæc Ellipsis ex accusativo Absoluto In initio Periodi, cujus non alia est ratio. Cicero Famil. I. 8. *Cetera, quæ ad Te pertinebunt, quum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam debemus.* h. e. quod ad cetera, quæ &c. in iis, quum &c. Florus III. 21. extr. *Nam Sulmonem vetus oppidum atque amicum, &c. ut obsides jure belli &c. duci* ju-

tici, quum Græca ſint, & ad Ellipſin referantur: deeſt enim κατὰ, ut in *Ellipſi præpoſitionum.*

Duos accuſativos diverſæ rei verbum regere non poteſt; quia efficiens unum duas ſimul res efficere æque non poteſt: nec enim dices, *Amo patrem litteras*, ſed *amo patrem* & *amo litteras:* neque Philoſophi concedent, duo prædicata de uno ſubjecto dici. At rancidi Grammatici dicunt, hanc eſſe conſtructionem vehementiſſimam: habent enim illi tres conſtructiones, *vehementes*, *vehementiores*, & *vehementiſſimas.* Sed eos vehementiſſime inſanire dicamus, & noſtrum propoſitum urgeamus. Illi (6) pauca verba conſtituerunt, quæ duos accuſativos regerent; ut, *doceo*, *moneo*, *poſco:* ſed inter hæc aliqua, quæ

jubentur, *ſic damnatam civitatem juſſit Sylla deleri.* Quæ male tentat Salmaſius, & urunt ac ſecant Alii, quum etiam abſque hac Conſtructione exponi per Appoſitionem poſſit Vulgata iſtic lectio. Refert huc quoque Daviſius locum Cic. Tuſcul. II. 15. *Militiam vero* (*noſtram dico*, *non Spartiatarum*, *quorum procedit mora ad tibiam*, &c.) *noſtri Exercitus unde nomen habeant vides.* Putat enim primam vocem poni pro *quod ad militiam attinet*, & rejicit ideo conjecturam Gronovii Patris, legentis *Militiæ.* At mihi vulgatum illud valde videtur durum. & corruptum, quia ſequitur ſtatim, *noſtram dico* &c. Conjectura autem iſta & optimi eſt ſenſus, & frequentiſſimæ locutionis. Nam quid frequentius, quam ita abſolute adhiberi *militiæ*, & opponi τῷ *domi*, æque ac τὸ *belli*, quæ omnia ejuſdem ſunt conſtructionis. Certius vero inde explices Lucam Euang. 21. 6. ταῦτα, ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ. h. e. *quod ad illa*, *quæ videtis*, *venient dies* &c. Confer Aelianum Var. Hiſtor. III. 5. & XII. 39. atque adde, quæ notavi infra ad *Minervam* hanc IV. 11. extr.

(6, *Pauca verba*] Sæpe duo Accuſativi, alter perſonæ, alter rei, reperiuntur uni verbo juncti. Terent. Phorm. V. 7. 21. *ferme eadem omnia*, *Quæ tute dudum coram me incuſaveras.* Plaut. Men. IV. 3. *Conſulam hanc rem amicos.* Trin. I. 2. *Si id me non accuſas.* Amphitr. II. 2. 229. *Mirum eſt*, *qui illi collibitum ſit*, *ſic me inſimulare falſum facinus tam malum.* Aſin. II. 2. *Argentum intervortam & aduentorem & Sauream.* Curcul. V. 2. *quem* (annulum) *paraſitus te eluſit.* Varro apud Nonium, *æs defraudaſſe coponem.* Adde Sanctium infra IV. 13. Immo & Tertius, tempus notans, duobus additus reperitur. Plaut. Merc. I. 1. 46. *Objurgare pater hæc me no-*

quæ nunquam duos accusativos agnoverunt; qualia sunt, (7) *Dedoceo*, *Postulo*, *Peto*, *Induo*, *Exuo*, *Cingo*, *Calceo*, *Excalceo*. At, inquiunt, satis est, si hæc verba in passiva cum accusativo reperiantur; ut, *Accingitur ensem*; *Induitur loricam*; *Postulatur pecunias*: O debilem rationem! Cur igitur isto pacto non addis tuæ quartæ speciei innumera alia verba, quæ hos accusativos accipere in passiva possunt? ut, *Dido vultum sermone movetur*: & *Dido expleri mentem nequit*: &, *Carpitur attonitos sensus*. Sed hæc latius in *Ellipsi præpositionum* Græcarum disputabuntur.

noctes & dies. Ex his tamen unus tantum regitur a Verbo, ceteri per Ellipsin, quasi dictum esset, pater objurgavit me propter hæc per noctes & dies; Vel, objurgans me, hæc dixit & ingessit mihi. Vide de posteriore hac ratione infra III. 3. ad vocem *Aestuo*.

(7) *Dedoceo.*] Atqui primum hoc Verbum *agnoscit* revera *Duos* aliquando *Accusativos*. Cic. *de Fin.* I. 6. *si a Polyæno, familiari suo, Geometriam discere maluisset, quam illam etiam ipsum dedocere*. Statius *Theb.* II. 409. *moneo, regnorum gaudia temet Dedoceas*. Quæ loca Ursinus Tom. 2. p. 277. jam attulit. Sed & quod sequitur, *Postulo*, etiam cum Accusativo Personæ, præter Acc. Rei, qui usitatissimus est, reperitur constructus. Certe Suetonius Calig. 18. *Commisit & subitos* (Circenses ludos) *quum e Gelotiana apparatum Circi prospicientem pauci ex proximis mænianis postulassent*, quid quæso, nisi ludos illos, quos subitos commisit. Quod vero Idem Ursinus *pag.* 281. Sanctium nostrum putat contraria sibi invicem dicere, dum hic inter pauca Verba a Grammaticis memorata, esse *aliqua* tradit, *quæ nunquam duos accusativos agnoverunt*, at infra IV. 13. *nullum omnino* ait *esse Verbum*, *quod hujusmodi Accusativum cum κατὰ non possit habere*, *atque adeo posse omnia activa duos accusativos habere*, *at passiva & neutra unum*, in eo errat ipse, siquidem Sanctius posteriore loco dicit, Verba talia admittere & habere POSSE duos Accusativos, at priore agit de iis, quæ facto ipso constructa reperiuntur cum duobus Accusativis.

Cap.

Cap. VI.

Vocativus nunquam regitur. Duo Vocativi. Vocativus cum Nominativo conjunctus. Defenditur Plinius a calumnia Laurentii.

Vocativus (1) non est secundæ personæ, ut ajunt Grammatici, sed res aliqua, cum qua sermonem communicamus: nam ut artifex, perfecto opere, vocat homines spectatum; sic qui composuit orationem, auditorem vocat auditum: unde non potest hic casus regi, quia tota composita oratio ad Vocativum dirigitur. Si dicas, regi ab adverbio *ô*, quia hæc particula sæpe conjungitur vocativo; concedam sæpe conjungi, at non semper: imo vero alicubi nec apponitur, nec apponi potest; ut in Hispanico idiomate aperte ostenditur: nam quum quis servos suos inclamat: *mocos*, *pajes*, *criados*, illi respondent *Senor*; ibi non potest suppleri *ô*. Quid quod sæpe invenias *ô* sine vocativo? Virgil. *O ubi campi*, *Sperchiusque? O qui me gelidis in montibus Aemi Sistat.* Sed particula *ô*, nihil aliud est, quam signum lætitiæ, vel doloris, vel exclamationis. Et vero vocativum a verbo non regi aperte indicat Vox Passiva, quum hujusmodi orationem vertis; *Petre doce illum*; *ille*, *Petre*, *doceatur a te.* Indicat quoque Nomen Adjectivum, quum post verbum imperandi additur; ut, *discipule esto bonus.* Mart. *Esto Nævole solicitus:* Idem apertius; *Esto tu Cæsar amicus.* Ovid. 1. Tristium; *Vade sed incultus.* Denique Adverbia, nisi pro nomine sumantur, ca-

(1) *Non est Secundæ personæ.*] Immo vero est. Hoc enim Secundæ in arte grammatica dici debet, quod designat eum, cum quo loquens sermonem communicat, seu quem alloquitur. Vide quæ disputavi I. 12. 2. pag. 80. Vocativus autem semper dirigitur ad eum, quem alloquimur. Est itaque vocabulum secundæ personæ, seu secundam personam notans.

casum regere non possunt, ut docet lib. 9. de caus. ling. Lat. Cæsar Scaliger.

Nunc exoritur quæstio, sitne dicendum, *veni puer dicende doctus*, an, *dicende docte*. Utriusque loquutionis accipe testimonia. Per vocativum loquutus est Horatius; *Age dic latinum Barbite carmen, Lesbio primum modulate civi*: Idem; *Invicte mortalis, Dea nate puer Thetide*. Ovid. 2. Trist. *O princeps parce viribus use tuis*. Propert. *Lectule deliciis facte beate meis*. Martial. lib. 4. *Libelle inversa pueris arande charta*. Ovid. 3. Amorum; *Amnis arundinibus limosas obsite ripas, Siste parumper aquas*. Tibullus lib. 4. *Jam nimium Messala mei studiose quiescas, Non tempestivæ sæpe propinque viæ*. Virgil. Æneid. 10. *O dolor atque decus magnum rediture parenti*. Persius; *Stemmate quod Tusco ramum millesime ducis, Censoremque tuum vel quod trabeate salutas*. Quo in loco nugantur interpretes cum sua Antiptosi: Idem, *Audaci quicumque afflate Cratino*. Tibullus ad Bacchum; *Huc venias hodierne, tibi dum thuris honorem*. Albinovanus in Mæcenatis obitum; *Impiger Alcide multo defuncte labore, Te memorant curas sic posuisse tuas*. Ausonius: *Distentas interne vias mirere domorum*. Exempla de Vocativo & Recto; Statius 7. Theb. *Haud vetito nudus jaciture sepulcro*. Propertius lib. 2. *Tu criminis autor, Nutritus duro Romule lacte lupæ*: idem lib. 3. el. 3. *Nudus ab inferna stulte vehere rate*. Ovid. Epist. *Surge age Belide de tot modo fratribus unus*. Virgil. *Nate, meæ vires, mea magna potentia solus*. Martial. lib. 6. *Nile jussus cedere Brumæ Mitte tuas messes*. Idem lib. 7. *Secretusque tua mule lavaris aqua*. Virgil. 10. Æneid. *Dardania stratus dextra miserande jaceres*. Plinius autem lib. 7. c. 30. salutans Ciceronem, utrumque casum miscuit, his verbis: *Salve primus omnium parens patriæ appellate; Primus in toga triumphum linguæque lauream merite*. Quod imperitissime carpit Laurentius Valla lib. 3. cap. 22. nam etsi (2) contra le-

(2) *Contra Leges Grammaticorum.*] Immo vel maxime secundum Le-

leges Grammaticorum videtur dictum, Græce tamen defendi poterat. Sic enim illi loquuntur, teste Budæo in commentariis: Synesius ad Aurelianum, *ὦ μεγαλοπρεπέστατε, μόνος, ἢ μετὰ ὀλίγων σὺ μόνος, δίκαιος καλέμενε*, id est, *O eximie, solus, vel inter paucos tu solus, justus vocande.* Sed Valla in illo loco non putat Latine dici, *Tace tu imperitus homo*, sed *imperite*, quod non dixisset, si in hæc, quæ retulimus, testimonia incidisset. Dicimus itaque recte; *Defende me amice mi*; & *defende me amicus meus*; sed diverso sensu, & Syntaxi: nam in hoc posteriore sunt veluti duæ Orationes, & deest *ens*, vel *qui es*. Vide *Ens* in Ellipsi. Unde falluntur, qui in sacris litteris putant nomen *Deus* facere vocativum *Deus*, quum legunt, *Deus, Deus meus respice in me*; quum rectus sit, & legamus apud Prudentium *Dee* in vocativo.

Leges Grammaticorum, secundum quas in Nominativo poni debebat illud Adjectivum, quod non est proximum Epitheton Substantivi, sed quod in constructione jungitur Verbo vel Participio, tantum ad denotandum aliquem rei modum. Malim dicere in prosa, *Lectule deliciis meis facte beatus*, quam uti Propertius, *facte beate*. Contra mallim etiam dicere, *Romule nutrite lacte lupæ*, quam ut Idem, *nutritus*. Sic a Plinio recte dictum, *Salve Cicero appellate*, quia hoc dependet proxime a Substantivo. At quod deinde in naturali constructionis ordine sequitur, id, quia accedit ad modum significandum, quo *appellatus est primus Parens Patriæ*, rectius in hujusmodi directa oratione ponitur in Nominativo. Sed & alii Casus post Verbum Substantivum sæpe iidem sunt illis, qui præcesserunt, sæpe diversi, maxime apud Græcos. Ael. Var. Hist. IX. 9. *ἔμελεν αὐτῷ εἶναι καλῷ*. Cap. 10. *νοσερῷ χωρίῳ λεγομένῳ εἶναι τῆς Ἀκαδημίας*. Ibid. *ὑπὲρ τῷ μακροβιώτατος γενέσθαι*. Florus III. 12. 6. *Ac nescio an satius fuerit Populo Romano, Sicilia & Africa contento fuisse, aut his etiam ipsis carere dominanti in Italia sua.* Nihil itaque mirum, idem in Vocativo accidere post Verbum vel Participium, ut modo repetatur, modo in alium mutetur casum.

CAP.

Cap. VII.

Sextus casus male dicitur Ablativus: *rectius vocatur* Casus Præpositionis: *nam in universum a præpositione pendet. Ablativus absolutus rejicitur.* Se Cónsule orabat Cicero, *Latinum. Sextus casus tertiæ in* e, *vel* i.

Sextus casus (1) proprium nomen non habet; neque enim semper significat *ablationem*, ut inde *ablativus* dicatur. Priscianus *comparativum* casum nominat; quia in sola comparatione, ut ipse putat, a præpositione non regitur, sed ex comparativi natura. Nos *sextum casum* appellemus, aut *casum præpositionis;* quia semper a præpositione regitur, ut sigillatim exponemus.

In comparatione, ut *doctior omnibus*, deest *Præ*, vide Ellipsin.

In illis formis: *Ditior opinione; Calceus major pede:* (2) potius videtur deesse *Pro*, quam *Præ;* nam solet addi

(1) *Proprium nomen non habet.*] At vide, quæ notavi ad *Lib.* I. *cap.* 6. *pag.* 34.

(2) *Potius videtur deesse Pro, quam Præ.*] Ego vero putem rectius intelligi in his quoque locutionibus *præ*. Nam *ditior præ opinione hominum* significat supra opinionem, æque, ac si dicerem, *ditior est Mævius præ Sempronio.* Vide & infra ad IV. 6. 12. & 7. 10. At si dicas, *ditior pro opinione hominum*, longe aliud dixeris. scilicet, eum, de quo loqueris, ditiorem esse aliis quibusdam, prout fert opinio hominum. Confirmatur hoc, aliquo modo, ex Suet. Oth. cap. 7. *Nec quicquam prius pro potestate subscripsit.* Ubi *pro*, licet proxime sequatur comparativum, neutiquam tamen est præpositio comparationis, sed aliud quid notat. Immo vero, si etiam τὸ *quam* addatur, tamen vel sic quoque in comparatione *præ* intelligi putem, vel ex eo, quod Vetustissimi dixere frequenter conjunctim *præquam*, ut videre est apud Plautum Mostel. V. 2. 25. *Minoris omnia facio, præquam quibus modis me ludificatus est*, q. d. integre, *facio omnia rem minoris momenti, præ ea re, juxta quam rem sunt modi, quibus* &c. Ita hæc explicanda & supplenda colligo ex alio loco, ubi occurrit *præquod.* Sticho II. 3. 38. *Omnes res relictas habeo, præquod tu velis,* pro,

di sæpe *Pro*, aut, *Quam pro;* ut sit Syntaxis, *Major est calceus pro pede*, vel *quam pro pede.* Liv. lib. 25. *Major quam pro numero hominum editur pugna.* Vide Ellipsin præpositionum.

De instrumenti, pretii, modi, & verborum copiæ & inopiæ, præpositionibus, vide Ellipsin.

In ablativo, quem falso *absolutum* vocant, valde sunt allucinati Grammatici: sed illis danda venia est; hoc enim altioris est considerationis, quam quo possit ingenium Grammaticorum ascendere. Vide Ellipsin Præpositionum.

Præcipiunt grammatici in hoc ablativo, quem vocant *absolutum*, cavendum esse, ne duæ illæ orationes sint ejusdem suppositi: negant enim dici Latine, *Se Consule orabat Cicero.* Sed ratio stat contra: nam si subintelligitur semper præpositio, cur non dicam, *sub me præceptore discam*, ut dicitur; *Paulo præceptore discam?* Ovidius de Narcisso; (3) *Lacrymas quoque sæpe notavi, me lacry-*

pro, *præ eo quod* &c. Vide & infra III. 14. 7. Aliud est *pro quam*, quod reperias apud Lucretium II. 1136. *Nec satis est, pro quam largos exæstuat æstus, Unde queat tantum suboriri ac suppeditare. Quantum opus est*, h. e. nec satis est materiæ, unde queat tantum suboriri, quantum opus est, pro ea ratione aut mensura, ad quam exæstuat largos æstus. At vero *Calceus major est pro pede*, vix ullum recipit commodum satis sensum. Ast, *major quam pro pede* recte dixeris hoc sensu, major est præ ea ratione, ad quam esse debebat pro magnitudine pedis, h. e. prout magnitudo pedis postulat.

(3) *Lacrymas quoque sæpe &c.*] Locus hic Ovidii *Metam.* III. 459. non probat, ad quod probandum adfertur. Idem enim est, ac si diceretur, *vidi*, *Te quoque lacrymari*, *Me lacrymante*, ubi utique duæ orationes sibi invicem proximæ, diversi sunt suppositi, altera Narcissi ipsius, altera ejus Imaginis. Ejus generis sunt nonnulla etiam in seqq. Veluti illud Lucani ex lib. 6. tum Plauti ex *Bacchid.* atque ex *Aulul.* &c. in quibus suppositum alterum & diversum inest in Accusativo, qui infinito verbo præmittitur, ut liquet ex eo, si locutionem infinitam redigamus in Finitam, veluti, *Magnus non vicit*, *Me adbuc arma tenente*: in quo videmus diversa plane Supposita; contra quam Sanctius censet, qui male in iis locis conjun-

crymante, tuas; & lib. 2. Amorum; *Me duce ad hunc voti finem, me milite, veni:* idem 2. Faſtor. *Hic caſtas duce ſe jubet eſſe maritas.* Lucan. lib. 5. *Et lætos fecit ſe Conſule faſtos:* idem lib. 6. *Seque arma tenente, ac nondum ſtrato, Magnum viciſſe, negavit.* Claudianus; *Illicitas Conſul pœnas ſe Conſule ſolvet.* Plaut. Bacchidib. *Nec equidem illam me vivo corrumpi ſinam:* [idem Truc. *Oſtendit ſe mihi infidelem nunquam, ſe viva, fore:*] idem Aulularia: *In meis ædibus me abſente neminem volo intromitti:* idem Milite; *Si ego me ſciente paterer vicino meo eam fieri injuriam:* ibidem; *Te vidente vides:* idem Moſtell. *Priuſquam te me vivo unquam ſinam aut egere aut mendicare.* Terent. Heaut. *Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam.* Sedigitus in Cenſura comicorum; *Eum me judice errorem diſſolvam tibi.* Quinctil. lib. 8. *Hibericas herbas ſe ſolo nequidquam intelligente dicebat:* idem declamatione 4. *Te volente miſiſti.* Curtius lib. 4. *Quibus occultatis, Sidona devecti ſunt.* Suetonius Tiberio 31. *Iterum cenſente, ut Trebianis legatam pecuniam transferre concederetur, obtinere non potuit.* Plinius lib. 10. cap. 9. *Abſumique etiam ſe inſpectante patitur:* idem lib. 8. *Prodente ſe auctor eſt M. Varro:* idem lib. 7. cap. 2. *Horum ſupra centum viginti millia fuiſſe ſe prodente Cteſias ſcribit.* Cicero in Bruto; *Se audiente locuples auctor ſcribit Thucydides.* Idem 3. Philipp. *Nobis vigilantibus, & multum in poſterum providentibus, populo Rom. conſentiente, erimus profecto liberi brevi tempore:* idem lib. 15. Famil. *Non potes effugere hujus culpæ pœnam, te Patrono:* ibidem lib. 1. *Tenebam memoria nobis conſulibus*, &c. Ibidem; *Denique memineram nobis privatis*, &c. Ibidem in Piſonem; *quæ ornamenta etiam in Sexto Clodio te Conſule eſſe voluiſti.* Seneca de vi-

jungit, quæ non ſunt conjungenda. Sic in illo Plinii VII. 2. connectenda ſunt, non, *Cteſias ſcribit ſe prodente*, quod ineptiſſimum foret, ſed, *fuiſſe eorum ſupra* 120. *millia, ſe prodente*, h. e. tum, quum ipſe hæc memoriæ proderet. Similiter ſe res habet in iis, quæ ex Ciceronis Epiſtolis, tum Plauto & Terentio, ſunt allata.

vita beata; *Populo spectante fieri credam, quidquid me conscio faciam:* Idem 3. epistolarum; *Acerbum uri, quanto acerbius, si id te faciente patiaris.* Laurentius Valla lib. 3. cap. 64. illud Horatii in Arte tanquam nove dictum admiratur; *Laudator temporis acti se puero.* Tu sic dispunge, & separa; *Acti se puero*, non *laudator se puero.*

Ablativus tertiæ declinationis in E, vel in I, (4) antiquitus desinebat, de quo sic Consentius Romanus; *Sed consuetudo & authoritas variat, & intra hoc pugnat, ut plerique in hac parte dubium dixerint ablativum.* Hæc ille. Nos id probemus primum exemplis substantivorum adductis, deinde adjectivorum. Varro lib. 1. cap. 3. Rustic. *Fenestras habere oportet ex ea parti, unde commodissime perflari possit:* & lib. 3. cap. 3. *In secunda parti:* & infra; *in tertia parti*, Plaut. Menæch. *Satur nunc loquitur de me, & de parti mea.* Lucret. lib. 6. *Ille ex æstifera parti venit amnis ab Austro:* & lib. 4. *Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum.* Cato cap. 37. *Ex segeti vellito ebulum.* „ [Catull. *Suscitat a cano vulturium* „ *capiti.*] Persius; *Nonne pudet capiti non posse pericula cano Pellere:* idem; *Vos, ô patricius sanguis, quos vivere fas est Occipiti cæco:* idem Satyr. 2. *& acri bile tumet.* Virgilius in Sileno, *Serta procul tantum capiti delapsa jacebant:* idem 9. Æneid. *Discussæque jubæ capiti:* & lib. 7. *Cum dentibus albis Indutus capiti:* idem Eclog. 1. *& ingratæ premeretur caseus, urbi non unquam* &c. (5) sic enim dispungendus locus. Cic. 4. de Rep. citante Nonio: *Or-*

Rectius ergo distinguenda sunt talia, & ita, ut ipse fecit p. seq. in illo Horatii, *Laudator temporis &c.* At cetera pleraque satis sunt apposita, veluti quæ hic proxime sequuntur, ut adeo revera tamen probatum satis sit a Sanctio, quod probatum volebat.

(4) *Antiquitus desinebat*] Immo antiquitus erat idem cum Dativo. Vide quæ disputavi ea de re supra l. 6. 4. pag. 36. & 40. De utraque vero terminatione Ablativi in Adjectivis & Substantivis vide & Voss. Anal. lib. II. cap. 11. & 12.

(5) *Sic enim dispungendus locus*] Nihil hic videbam, nec intelligebam,

Orbi terrarum comprehensos. Varro; *Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.* Elegans jocus est Plauti in Milite, IV. 7. de *mare* & *amare: Nam si abstinuissem a mare, tanquam hoc uterer.* Ausonius de Occasione; *Heus tu occipiti calvo es:* Et lib. ff. 28. l. ult. de hæred. instituendis; *licet modus institutioni contineretur;* & in. l. fi. ff. de hæred. inst. *Contenta esse doti:* & l. 1. §. prævaricatorem ff. ad Turpil. *Muneri defungi.* Sæpe in Digestis legimus hos ablativos, *petitioni, ferruminationi, affinitati, promissioni, conditioni:* & l. 27. D. de Eviction. *Noxale*, pro *noxali.* „ [Plaut. Asin. *Tanquam si clau-„ dus sim, cum fusti est ambulandum.*] Tacit. *Fusti caput ejus afflixit.* Apulej. lib. 4. *Paratus non fusti tantum, sed machæra percussus occumbere.* Lucret. lib. 2. *Nam sæpe in colli tondentes pabula læta:* idem lib. 5. *Terrarum qui in orbi*, &c. Gell. lib. 1. c. 3. *Hac fini ames:* ibid. *qua fini:* & lib. 7. cap. 3. *ea fini.* Cato cap. 113. *ansarum infirmarum fini.* Jam de nominibus neutris, in E, AL, AR, hæc sunt Prisciani verba: *Vetustissimi solebant hujuscemodi nominum ablativum etiam in E proferre.* Hæc ille, & citat antiquos. Ego addo Ovid. in Ibin; *Et summum Lybico de mare carpat aquam:* & 5. Trist. eleg. 2. *Exiguum de mare demat aquæ.* Lucret. lib. 1. *E mare primum homines.* Catull. *Cum veniret a mare novissimo.* Quid dicam de nominibus adjectivis? Ovid. in epist. *Hument incultæ fonte perenne genæ:* & Fastor. 3. *Amne perenne latens Anna perenna vocor;* & 6. Fast. *Extaque de por-*

bam, quid sibi vellet Sanctius ista *dispungendi* admonitione, aut toto hoc loco. Sed ex Salmanticensi editione didici, distinxisse eum ante *Urbi*, posito istic commate, quod editiones, Patavina & Batavica, omiserant, licet ex eo unice penderet intelligentia Sanctianæ Griseos, & allegati loci ratio. Nam in vulgata distinctione post *Urbi*, vox ea certissime est casus Dativi, at in hac Sanctiana erit Ablativi. Verba enim sunt, *Urbi Non unquam gravis ære domum mihi dextra redibat* Reposui itaque comma, ubi oportebat ex mente Sanctii. Sed tamen vulgatam distinctionem longe præfero.

porca cruda bimestre tenet: idem in epist. Paridis; *Fore ut a cœleste sagitta figar:* idem 15. Metam. *Specie cœleste resumpta:* „ [Idem 4. Trist. *Esse Chimæram, A truce „ quæ flammis separat angue leam.* Catull. *Sed Troja ab- „ sente, Troja infelice sepultum.*] Lucanus lib. 7. *Erepto natale feret.* Horatius; *Cærite cera digni:* idem 1. Carm. *Cum Tyburte via.* Varro 2. Rust. cap. 3. *Collo breve, gurgulione longiore.* Suet. Vesp. *Couvivabat assidue, ac sæpius recta, ac dapsile, ut macellarios adjuvaret.* Præterea *vigil* & *pugil*, confessione omnium, faciunt in E, vel I. at sunt adjectiva. Et si *imber* facit E, vel I, (6) cur composita non facient similiter, quæ omnia sunt adjectiva; ut *September*, *October*, &c. Nomina quoque in *as* gentilia olim (teste Charisio, & Prisciano) erant in *atis*, & *ate*; ut *Arpinatis*, & *Arpinate:* sed in E, & I, mittunt ablativum; quamvis sint, qui negent per E. quos refellit Cicero pro Cluent. *Fratres gemini fuerunt ex municipio Aletrinate:* idem 5. Tuscul. *Nisi ab homine Arpinate diciciſſet.* Livius lib. 5. *In Capenate agro:* idem lib. 10. *Ex agro Sentinate.* Valer. Maxim. lib. 6. *Ex illo Mario tam humili Arpinate*, Mart. *Metamque lactis Sarsinate de silva.* Sunt & alia apud Plinium, & cæteros. Sosipater Charisius ex Cæsare, Plinio, & Varrone: *Si de persona loquamur, in E. fiet ablativus: si vero de re alia, in I: ut*, ab homine breve, *&* ab itinere brevi: *quare* ab ædile *semper dicendum, quia semper de homine di-ci-*

(6) *Cur composita &c.*] Neutiquam Composita sunt *September*, *October* &c. multo minus formata ab *Imber*, sed derivata a *Septem*, *Octo*, &c. addita tantum syllaba *Ber*. Sic a *Colo* habemus *Celeber*, a *Salus*, *Saluber*. Sed & res manifesta ex eo, quod quia dicitur *Octo*, ideo etiam *October*, non *Octember* dicitur, at *September*, *November*, *December*, quia formata sunt a *Septem*, *Novem*, *Decem*. Vide & Vossium Anal. II. 11. Similiter paulo ante in loco Suetonii, Vesp. 19. *dapsile* putat Sanctius, sed itidem minus recte, esse Ablativum, quum sit Adverbium, ut *Facile*. Certe Pomponius apud Nonium conjunxit *dapsile ac dilucide*, atque ideo Hic etiam inter Adverbia diserte retulit τὸ *Dapsile*.

citur.' Hæc ille. Priſcianus etiam ex eodem Chariſio aſſerit; *Si nomen ſit proprium ex adjectivo, nunquam per I efferri; ut*, a Juvenale, a Martiale, a Prudente, a Clemente: *ſi de negotio loquaris, per I tantum; ut*, in re clementi. Ego vera illos præcepiſſe puto, ſed melius eſt, ut jam dicamus uſu eſſe factum, ut promiſcue adjectivä omnia mittant in E, vel I, ablativum. Ex tam multis colligitur erraſſe Grammaticos, dum præcipiunt, nomina oppidorum, ubi aliquid fit, ſi ſint tertiæ declinationis, poni in dativo; ut, *natus Carthagini*, *Sicyoni habitat*, & *ruri vitam agit*. Ego aſſero, melius dici, *rure vivit*, *Carthagine natus*; ſed ſi illa reperiantur, dativos non eſſe, ſed ablativos. „ [Horat. *Quinque dies tibi pollicitus me* „ *rure futurum.* Plaut. Caſin. *Uxorem ubi rus abduxero*, „ *rure incubabo uſque in præfectura mea:* idem; *Ego ajo* „ *hoc fieri in Græcia, & Carthagini:*] Idem Moſtell. *Veniunt ruri ruſtici*. Terent. Phor. *Opus ruri faciundum.* Juſtinus lib. 1. *Ruri iter ingreſſus: A pluri* nunc dicimus, Chariſius magis probat *a plure*, his verbis; *Ab hoc vetere, majore, plure, non veteri, majori, pluri.* Quid? quod ipſe Valla hoc etiam aliqua ex parte vidit lib. 4. cap. 10. *Reperiuntur*, inquit, *luci pro luce, & veſperi pro veſpere, & ruri pro rure.* Hæc ille Plaut. Ciſtell. *Poſtea autem cum primo luci.* Sic dicimus, *tempori venito;* & Cato dixit, *Satiſne tempori opera ſient confecta*; &, *ſi tempori facias.* Chariſius *à rure* vel *ruri* probat. „ [*Carthagini* porro eſſe „ *Carthagine*, patet ex hoc Virgilii; *Tyria Carthagine qui* „ *nunc expectat.* Et Corn. Nepos; *Ut Romæ Conſules, ſic* „ *Carthagine quotannis bini reges creabantur.* Cic. 16. Attic. epiſt. 4. *Sextum fuiſſe Carthagine:* & 8. Attic. 4. „ (7) *Sulmone C. Atticum aperuiſſe Antonio portas.*]

(7) *Sulmone*] Sic & Plautus Ciſtell. I. 2. *Pater ei vivit Sicyone.*

CAP. VIII.

Plura adjectiva uni substantivo eleganter jungi.

Dicimus, inquit Valla, *Hic robustus messor, ista robusta mulier: neque dicimus, antiquus robustus messor, antiqua robusta mulier.* Hæc ille. At vero ratio ipsa præscribit, uni substantiæ simul multa cohærere posse accidentia: nam ut libenter fateor, Catonem non posse simul esse frigidum & calidum, ita libenter concedam, simul frigidum, crassum, ac album esse. Cicero pro lege Manilia; *Mithridates magnis adventitiis multarum nationum copiis adjuvabatur:* ibidem; *Quum ita clausa erant nobis omnia maria, ut neque privatam rem maritimam, neque publicam gerere jam possemus:* idem 2. de Oratore; *Hæc perpetua contra Scævolam Curiana defensio tota redundabit hilaritate:* idem 5. paradoxo; *Quem nutum locupletis orbi senis non observat?* Idem 2. Tuscul. *Sic ad malam domesticam disciplinam, vitamque umbratilem & delicatam quum accesserunt etiam Poëtæ,* &c. idem. 1. Philip. *Non igitur provocatio ista lege datur, sed duæ maxime salutares leges quæstionesque tolluntur:* ibid. *Carissimus tuus parvus filius in Capitolium a te missus pacis obses fuit:* ibid. *Ut omittam res avi tui prosperas, acerbissimum ejus diem supremum malim, quam L. Cinnæ dominationem.* Idem.Phil.5. *Periculosissimum civile bellum:* ibid. *bellum acerbissimum civile sit restitutum:* idem 8. epistol. (1) *Etiam*

(1) *Etiam externos multos &c.*] Occurrunt hæc verba lib. VI. ep. 6. Similia porro sunt, III. 4. *Mea omnia summa in te officia.* VII. 23. *Priusquam tuas legi has proximas literas.* De Amic. cap. 7. *Agrigentinum doctum quendam virum.* Ter. Heaut. II. 3. 48. *Nulla mala re expolitam muliebri.* Plautus Trucul. IV. 2. 61. *Timeo, ne malefacta antiqua mea sint inventa omnia.* Livius I. 14. *Denso obsito virgulto*, Cap. 54. *Invisam superbiam regiam*, Cap. 55. *Quadringenta ea sola talenta fuisse.* Et sic passim. Sed & exemplorum abunde, tum hic, tum in proximo superiore & inferiore Capite collegit ipse Auctor ad res suas probandas.

tiam externos multos claros viros nominarem: ibid. *Quasi devincti magnis meis veteribus officiis:* Idem de Oratore; *Assidua diligens scriptura:* Idem Verrina 2. *Creperejus ex acerrima illa equestri familia & disciplina:* idem 2. de divin. *Unde superstitiosa primum evasit vox fera:* idem Attic. lib. 7. *Belle nobis flavit ab Epiro lenissimus Auster mitis:* idem 7. Famil. *Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam.* Terent. *Tum ut malevoli veteris poëtæ maledictis respondeat:* Lucan. *Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno.* Martial. lib. 12. *Ne mendica ferat barbati prandia nudi Pera rogat.* Suet. Neron. *In vetere gentili stemmate.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6. *Puerum infantem semestrem:* idem lib. 4. *Aurea Delphica mensa:* idem lib. 9. cap. 3. *Nonne multo alieno sanguine profuso, ad ultimum & suum erogavit.* Sueton. Cæsare; *In summo publico luctu.* Curtius lib. 3. *Quum captivis mulieribus nobilibus:* ibid. *Captiva nobilis mulier.* Cæsar. 1. Gall. *quem locum duplici altissimo muro munierant.* Livius lib. 1. *Insignique eum veste, & Curuli regia sella adornavit:* idem lib. 38. *Hic speciosus ultimus dies Scipioni illuxit.* Terentius Phorm. *Introiit ater alienus canis:* Idem Eunucho; *Labore alieno magno partam gloriam sæpe in se transmovet.* Sic enim legendus est locus, non *magnam:* Idem Adelph. *Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium sequutus sum.* Varro lib. de re rust. *Quid rationes dominicas pecuarias conferre nequicquam recte potest:* idem lib. 3. *Quam severi boni viri laudabant.* Plin. lib. 1. cap. 2. *est lamina cerea tenui aurata.* Seneca in Medea; *Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi.* Sed poëtarum longum esset persequi testimonia. Passim etiam occurrit, ubi suppresso substantivo, plura leguntur adjectiva: ut, *inclyti Romani*, supple, *homines: integrum Aprilem te expectavi*, sub. *mensem: Superos omnes & inferos testatur*, sub. *Deos; Miseri mortales*, sub. *homines; splendidus Oriens*, subaudi *Sol: immensi molares*, subaudi, *Lapides.* Virgil. *Centum lanigeras mactabat rite bidentes*, supple, *oves.*

oves. Tibull. lib. 2. Eleg. 2. *Fictilia antiquus primum sibi fecit agrestis* (2) supple, *vasa*.

(2) *Supple vasa*] Hæc duo verba, a Patavinis primum addita, absunt a Salmanticensi editione. Et recte. Aliena enim sunt a mente Sanctii, qui locum hunc adtulit, ut ostenderet, sæpe plura exprimi adjectiva, suppresso substantivo. Ergo addi potius debuerat, *Supple homo*. quod refertur ad *antiquus agrestis*.

CAP. IX.

De Relativorum Constructione & Ellipsi, ut & de relatione, quam habent inter se Hic, Ille.

Rogabit aliquis, cur in arte Grammatica non proposuerimus pueris aliud esse Relativum substantiæ, aliud accidentis; rogabo ego illos, cur velint artes confundere, & facere ut ne intelligendo nihil intelligant. Hæc & alia multa sustuli, quæ ad Grammaticum, etiam perfectissimum, nihil attinent: satis est enim grammatico scire, *Tantus*, *quantus*, *Talis*, *qualis*, *Tot*, *quot*, esse nomina adjectiva, nullamque habere relationem, nisi dialecticam; ut *pater*, *filius*, *discipulus*, *magister*. Diximus itaque, Relativum collocari inter duos casus nominis unius; ut *vidi hominem, qui homo disputat*. Hunc loquendi modum taxat D. Hieronymus in Ruffinum: sed multa sunt testimonia, quæ nostram regulam confirment. Cicero Verr. 3. *Ego tibi illam Aciliam legem restituo, qua lege multi simul accusati:* ibid. *Ex ea die, ad hanc diem quæ fecisti, in judicium voco;* ibid. *Favonius qui legem nosset, qua in lege numerus tantum columnarum traditur;* & 4. Verr. *Edictum enim hominis cognoscite, quo edicto omnia judicia redegerit in suam potestatem:* ibid. *Cephalidi mensis est certus: quo mense sacerdotem maximum creari oporteat:* idem pro Milone; *Ante fundum Clodii, quo in fundo:* idem pro Roscio Amer. *Qui de ea re posset dicere aliquid, in qua re nulla subesset suspicio:* idem 1. Verrina; *Emptum est* ex

ex S. C. frumentum a Siculis, Prætore Verre, pro quo frumento pecunia omnis soluta non est: ibidem; *Quum illius diei mihi venit in mentem, quo die citato reo mihi dicendum sit.* Nunc legitur, *illius temporis;* sed Pædianus, *illius diei* agnoscit. Idem 2. Agraria; *sequitur enim caput, quo capite non permittit:* idem ad Attic. lib. 3. *Is causam habet, quam causam ad te defert:* ibidem lib. 8. *Litteras abs te M. Calenus ad me attulit, in quibus litteris scribis:* idem ad Volumnium: *Eutrapelia litterarum fecit, ut intelligerem tuas esse, quibus in litteris* & Ad Herenn. lib. 1. *Oratoris officium est, de iis rebus posse dicere, quæ res ad usum civilem* &c. ibidem; *firma similitudine ejus rei, qua de re agitur: ad eam rem, qua de re judicatum est:* ibid. *Expositio est, quum res, quibus de rebus dicturi sumus, exponimus breviter:* ibidem libro 2. *Deinde ea res similis sit rei ei, de qua re agitur, aut dissimilis:* ibid. *Oporteatne de ea re judicium fieri, quæ res in judicio non venit:* ibidem lib. 3. *Et quæ similes sententias habebunt, quibus sententiis,* ibid. *Imagines igitur nos in eo genere constituere oportebit, quod genus in memoria manere diutissime potest.* Cæsar 1. Gall. *Erant omnino duo itinera, quibus itineribus domo exire possent:* ibid. *Omnibus rebus ad profectionem comparatis, diem dicunt, qua die ad ripas Rhodani omnes conveniant; is dies erat ad 5. Kalend. Aprilis:* idem; *Ultra eum locum, quo in loco Germani consederant:* idem 6. Gallic. *Post diem septimum sese reversurum confirmat, quem ad diem ei legioni* &c. Et paulo post; *Diesque appetebat septimus, quem ad diem exirent* &c. Suetonius Julio; *Desedit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitiæ, quem rumorem auxit:* idem Augusto; *Dubium eventu meliore, an voluntate, quam voluntatem quum identidem præ se ferret.* Terent. prol. Hecyr. *Eodem ut jure uti senem liceat, quo jure sum usus adolescentior:* ibid. *Ita eam oppressit calamitas; eam calamitatem vestra intelligentia sedabit.* Plaut. Sticho; *Est causa, qua causa mecum ire veritus est:* idem Aulul. *Id quod in rem tuam optumum esse arbitror, te id ad-*

monitum advento. Plin. *Mareotim lacum, qui lacus antea Arapotes nominabatur.* Autor de viris illuſtribus; *Ubi poſt multos annos arcula cum libris a Terentio quodam exarata, qui libri, quia leves quaſdam ſacrorum cauſas continebant.* Livius lib. 39. *Neque harum rerum ullam rem in ſe, aut alios admiſerant.* Salluſt. Catil. *Tunc lex Porcia aliæque leges paratæ ſunt, quibus legibus exilium damnatis permiſſum eſt.*
„ [Vitruvius lib. 8. cap. 3. *In Theſſalia fons eſt profluens,*
„ *ex quo fonte pecus nullum guſtat, ad quem fontem proxi-*
„ *me eſt arbor florens purpureo colore.*]

Solet in relativo deeſſe primus caſus, aliquando ſecundus, nonnunquam ambo ſimul. Exempla primi modi: Terent. Hecyra; *Quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt:* idem Heaut. *Unde babes?* reſp. *quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam:* id eſt, ab ea adoleſcentula, quam adoleſcentulam. (1) Plautus Aulul.

(1) *Plautus Aulul.*] Expreſſiora ſunt Amph. IV. 1. 1. *Naucratem quem convenire volui, in navi non erat.* Aulul. IV. 4. 28. *Quis illic eſt, qui Alter bic intus tecum erat.* Curcul. III. 49. *Sed iſtum quem quæris, ego ſum.* Moſtell. V. 1. 5. *Oſtium quod in angiportu eſt borti, patefeci fores.* h. e. *pat. fores oſtii, quod oſtium* &c. Pſeud. I. 4. 11. *Viginti minæ quæ nusquam nunc ſunt gentium, inveniam tamen.* Ter. Eun. III. 3. 18. *Niſi ſi illa forte, quæ olim periit parvula ſoror, banc ſe intendit eſſe.* IV. 3. 11. *Eunuchum quem dediſti nobis, quantas dedit turbas.* Ovid. Metam. XIV. v. 350. *Cecidere manu, quas legerat berbas.* Cic. de Offic. III. 13. *Hæc eſt illa, quæ videtur utilium fieri cum boneſto ſæpe diſſenſio.* Petron. cap. 134. *Hunc adoleſcentem quem vides, malo aſtro natus eſt.* Seneca Hercule Oet. v. 410. *Hunc quem per urbes ire præclarum vides, Qui regna &c. Levis eſt.* Gell. V. 14. *Nam quas venabatur feras, membra opimiora mibi ſuggerebat.* In his nonnulla, quæ Accuſativum habent præmiſſum, inprimis cum pronomine *Iſtum, Hunc*, poſſint etiam explicari, ſicuti illæ locutiones, de quibus egimus Cap. 5. pag. 188. 189. & infra IV. 11. extr. Atque ita in illo Plauti ex Curcul. ſenſus foret, *quod ad iſtum, quem quæris, ego is ſum.* Et in Petronio, *quod ad bunc Adol. &c.* Similiter in Seneca. Durum enim eſt & inſolitum dictu, ſi repetatur Pronomen, *Ego ſum iſte, quem Iſtum quæris. Malo aſtro natus eſt bic Adoleſcens, quem Hunc Adol. vides. Levis eſt Hic præclarus, quem Hunc præcl.* Et ſic in Terentio, quam durum eſt, quod ſentit & explet Sanctius, *quas bas nuptias cre-*

Jul. *Nemini credo, qui dives large blandus est pauperi*; id est, nemini diviti credo, qui dives. Horat. *Qui fit Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, Seu fors objecerit, illa Contentus vivat?* Ordo est, ut nemo contentus vivat illa sorte, quam sortem. Cicer. *Quum quisque norit artem, in hoc se exerceat.* Quinctil. *Vereor, ne quos porrexerim cibos, venena fiant.* Terent. Andria; *Populo ut placerent, quas fecisset fabulas*; ibid. *Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.* In quibus locis meras nugas & antiptoses machinantur isti, quum dicendum sit, Hæ nuptiæ non sunt veræ, quas has nuptias credis esse veras. Virg. 2. Æneid. *Quod te per Superos, & conscia numina veri, per, si qua est intemerata fides, oro*; id est, per fidem, si qua est: idem 6. Æneid. *Per sidera juro, Per superos, & si qua fides tellure sub ima est:* idem Æneid. 12. *Turne, per has ego te lacrymas, per, si quis Amatæ tangit honos:* & 10. Æneid. *Unum hoc per (si qua est victis venia hostibus) oro.* Hinc intelliges, falli illos, qui præcipiunt, si relativum præcedat, trahere ad se antecedens: quasi relativum possit præcedere, non apposito, ad quod referendum est.

Exempla secundi modi passim sunt obvia: ut, *vidi hominem qui dormiebat.*

Uterque casus sic desideratur: Terentius Adelph. *Minime miror, qui insanire incipiunt ex injuria:* id est, mi-

credis esse veras, & vel sic alio ordine expienda hæc forent, scil. *quas veras nuptias credis esse has nuptias.* Ego verò mallim in hoc quidem loco *Quas* interpretari *quales*, ut sensus sit, *quas* seu *quales credis esse has nuptias.* Fateor tamen illa duritie exponendam fere & supplendam hanc Ellipsin, quando post Relativum *qui* vel *quæ* sequitur Verbum primæ vel secundæ personæ, ut in illo Ovidii, quod mox adfert Sanctius, *Nec de plebe Deo, sed qui cælestia magna Sceptra Manu teneo*, h. e. me Deo, qui ego Deus teneo. Nam id quidem durum itidem est, sed tamen suppleri aliter nequit. Sæpe etiam integra Constructio omittitur istius primi casus, ad quem refertur hoc pronomen. Vide in proximis Notis, & pag. 210.

minime miror (2) eos homines, qui homines. Horat. *Sunt quos curriculo pulverem Olympicum Collegisse juvat*, id eſt, ſunt aliqui homines, quos homines juvat, &c. Obſcurius hæc Livius lib. 34. *Cautum erat, quo ne plus auri & argenti facti, quo ne plus ſignati argenti & æris, domi haberemus*; id eſt, Cautum erat de modo, vel numero, quo numero ne plus auri haberemus: „[aut *Quo*, ſic„ ut *Qui*, pro *Quomodo* poſitum eſt, vel *Ut*, (3) Cau„ tum eſt, ut ne plus auri haberemus.] Cicero Mario lib. 7. *Sed eo vidiſti multum, quod præfiniſti, quo ne pluris emerem*. Hæc Tranquillus planius protulit in Julio; *Cautum eſt de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ liceret*: Ibid. *Ex omni provinciarum copia Gallias potiſſimum elegit, cujus emolumento & opportunitate idonea ſit materia triumphorum*; id eſt, (4) Gallias elegit,

(2) *Eos homines, qui homines.*] Sall. Jug. 4. *Atque ego credo fore, qui tam utili labori meo nomen inertiæ imponant, certe, quibus maxime induſtria videtur, ſalutare plebem*, h. e. fore homines, qui homines &c. imponant, certe eos fore illos homines, quibus hominibus videtur &c. cap. 108. *Magis Punica fide, quam ob quæ prædicabat*, h. e. ob ea negotia, quæ præd. Ubi vide Rivium. Florus III. 10. *Et quamvis toto orbe diviſa, tamen, qui viceret, habuit Britannia*. h. e. habuit Hominem, qui Homo ſe vinceret. Gell. Noct. V. 13. *Unusquisque commentus paratusque ibat, quod quæreret*, h. e. paratus ad id, quod quær. Sic & Ælianus Var. Hiſt. IX. 4. μετήγαγε δὲ τὸ ἔγκλημα ἐπὶ τὸ μειράκιον, ἐν ὅις ἐνεκάλει τόλμαν αὐτῷ καὶ ἀμαθίαν. Ubi, quum Doctiſſimi interpretes adhæſiſſent, plura ejus generis notavi. Omiſſum autem iſtic eſt per Ellipſin, ἐν τούτοις ἔπεσι, vel λόγοις.

(3) *Cautum eſt, ut ne plus &c.*] Is quidem eſt ſenſus, qui tandem exoritur, ſed hic indagamus rationem conſtructionis. Ea vero hæc eſt manifeſte, *cautum eſt de modo, quo modo ne plus &c.*

(4) *Gallias elegit provinciam, cujus provinciæ.*] Hoc modo pleraque etiam ſequentis paragraphi pag. 209, 210. exponenda. Veluti: inter *alia prodigia etiam imbrem pluit carne, quem imbrem &c.* Sic *Philenorum aræ, locus, quem locum &c. Remigravit Romam die, quem diem &c.* Idem certe Nomen, quod in poſterioribus exprimitur, in prioribus omiſſum eſſe, patet ex Livio I. 1. *Et in quem primum egreſſi ſunt locum, Troja vocatur.* Ubi manifeſtum deeſſe *locus*. Porro iſtis ſimilia ſunt illa Plauti Epid. I. 1. 80. *Neque, ego nunc quomodo me expeditum ex impe-*

git, provinciam, cujus provinciæ. Ovid. 2. Metamorph. *Præside tuta Deo, nemorum secreta subibis, Nec de plebe Deo, sed qui cælestia magna Sceptra manu teneo*, i. e. me Deo, qui Deus ego teneo. Sallust. Catil. *Sed antea*

pedito faciam. Consilium placet. Ubi vide Gronov. & ad Liv. II. 20. Sall. Jug. cap. 16. *Decretum fit, uti decem Legati dividerent regnum, cujus legationis princeps fuit L. Opimius*, cap. 17. *Africa habet ab ortu solis declivem latitudinem, quem locum Catabathmon incolæ appellant.* cap. 36. *Ante comitia, quod tempus haud longe aberat.* cap. 75. *Ex flumine, quam proximam esse aquam oppido diximus.* Nepos Datam cap. 4. *Aspis Cataoniam tenebat, quæ gens jacet supra Ciliciam.* Cim. c. 3. *Testarum suffragiis, quod illi ὀστρακισμὸν vocant, ejectus est.* Hygin. fab. 275. *Thebas heptapylas, quæ septem portas habuisse dicitur.* Ubi sine justa ratione Munkerus voluit. *dicuntur.* Lucas Act. Apost. XV. 17. πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου. Et XXVI. 17. ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν σε ἀποστέλλω. Duriora etiam his sunt sequentia, in quibus palam itidem mutatur Genus & Numerus. Cic. Famil. XVI. 27. *Incredibile est, quæ ego illos scio fecisse.* de Senect. cap. 3. *Sæpe interfui querelis meorum æqualium, quæ C. Salinator, quæ Sp. Albinus, deplorare solebant.* Sall. Jug. 13. *Ut ex maxima invidia in gratiam & favorem nobilitatis Jugurtha veniret, quorum pars spe, alii præmio inducti.* cap. 41. *Otio atque abundantia earum rerum, quæ prima mortales dicunt.* cap. 100. *Vigilias ipse circumire, non tam diffidentia futuri, quæ imperavisset.* Qui locus perperam tribus diversis doctissimorum hominum notis & conjecturis sollicitatur. Ellipseos ratio eadem est, quæ in illis locutionibus, *tempus est legendi librorum.* Supple ergo, *futuri negotii eorum, quæ imperavisset.* Vide infra III. 8. 2. extr. Et similis pene Ellipsis in illo Plauti, quod ipse Gronovius Observ. III. 2. attulit & recte explicuit, ac defendit contra Salmasium, Bacchid. IV. 1. *Quæ imperavisti, imperatum bene bonis, factum illico est*, h. e. negotium omnium istorum, quæ imperavisti, imperatum est bene bonis, & factum illico, q. d. dictum factum, sicuti imperatum, sic & factum. Similia quædam superioribus a me allatis istic congessisse deprehendo Virum Doctissimum. Sallustiano simillimum etiam est, quod occurrit in Inscr. apud Sponium Itiner. Tom. I. p. 417. *Benefici. ergo. quæ. sibi. benigne. fecit.* h. e. beneficii istorum negotiorum, quæ &c. Adde his tandem Gellium Noct. III. 7. ubi quasi digito demonstrat memoratam a me Ellipsin: *Mittit adversum illos peditatum equitatumque, quos in exercitu viros habuit strenuissimos* Pone abesse *viros*, sicuti abesse poterat, & cognosce nunc ex eo, quod adest, etiamsi abesset, in priori commate intelligendum fuisse *virorum*.

tea item conjuravere pauci contra Remp. in quibus Catilina fuit, de qua, quam verissime potero, dicam; id est conjuravere conjurationem, de qua conjuratione dicam. Cicero 1. Philip. *Ut natum te esse cives tui gaudeant, sine quo nec beatus nec clarus esse quisquam potest*; id est, gaudeant gaudium, sine quo gaudio.

Aliquando tota oratio præcedens per aliud nomen explicatur, & est Syllepsis, quia concipimus totam orationem esse pro priore casu; aut deesse potius casum priorum: Livius l. 3. *Inter alia prodigia etiam carne pluit, quem imbrem ingens numerus avium intervolitando rapuisse fertur*. Sallust. Jugurth: *Deinde Philænorum aræ, quem locum Ægyptum versus finem Imperii habuerunt Carthaginenses*. „ [Corn. Nepos in vita Attic. *Tranquillatis re-„ bus Romanis remigravit Romam L. Cotta, & L. Torquato „ consulibus, quem diem sic universa civitas Atheniensium „ prosecuta est, ut lacrymis desiderii futuri dolorem indica-„ ret*. Quem locum frustra viri docti mutare conantur.] Similiter enim locutus est Cicero: *Plancus me retinet; sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat; quem ego diem si videro*, &c. Idem Attico; *Quin etiam feci, (quod profecto ante me nemo) ut ipse per litteras me consolarer; quem librum ad te mittam*. Virgil. *Arcumque manu celeresque sagittas corripuit, fidus quæ tela gerebat Achates*; Idem; *Interea socios inhumataque corpora terræ Mandemus, qui solus honos Acheronte sub imo est*. Hujus generis sunt Parentheses illæ (5) (*quæ tua est pietas*) (*quæ vestra libido est*) Quin-

(5) *Quæ tua est pietas.*] Frequentissima est hæc locutio Ciceroni & aliis, hoc modo expedienda. Nempe, quum dicit Cicero ad Marium VII. 2. *Si mihi permisisses, qui meus amor in te est, confecissem cum coheredibus*, idem est, ac si dixisset, confecissem pro eo amore, qui (h. e. qualis, vel quantus) amor est meus in te amor. Vide istic, ut & ad IV. 5. Manutium. Tacitus Hist. II. 37. *Neque Paulinum, qua prudentia fuit, sperasse*. Simile est, quod apud Sallust. legimus, & turbavit Gruterum ac Ciacconium, Jug. cap. 31 *Nam illis, quantum importunitatis habent, parum est, impune male fecisse*, h. e. parum illis est pro tanto importunitatis negotio, quantum

Quinctil. *Pædagogi aut sint eruditi plane, (quam primam esse*

tum &c. Sed sæpe etiam aliis in locutionibus omittur omne illud, ad quod relativum referri debet. Augustus apud Sueton. Claud. 4. *In præsentia quibus de rebus me consulis, curare eum ludis Martialibus triclinium Sacerdotum, non displicet nobis*, h. e. secundum id, quod attinet ad eas res, de quibus in præsentia me &c. Apud Liv. I. 32. in illa formula consulendi Senatus de bello, *Quarum rerum condixit pater patratus populi Romani patri patrato Latinorum, &c. dic, quid censes?* Intellige, de iis rebus, quarum rerum nomine condixit &c. Tacit. Hist. I. 14. *Ea pars morum ejus, quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat*, intellige, eo magis placebat. Sed nonnulla potius paulo intricatiora hic expediamus. Tac. An. II. 52. *Legionem, & quod sub signis sociorum, in unum conductos, ad hostem duxit.* Integrum foret, *legionem, & id negotium sociorum, quod neg. soc. sub signis erat, eos omnes homines* (per appositionem) *conductos*, &c. Livius III. 14. *Juniores id maxime, quod Cæsonis sodalium fuerat, auxere iras in plebem.* Ubi abesse poterat τὸ *Id*, sed quia adest, ex eo discimus intelligi *negotium*, & constructionem esse, *juniores, idque maxime negotium juniorum, quod negotium juniorum erat negotium sodalium Cæsonis, hi omnes auxere.* Plaut. Curcul. II. 3. 48. *Sed quo te misi, nihilo sum certior*, h. e. nihilo sum certior in eo negotio, quod curari a te volebam in eo loco, quo loco te misi, vel si malis brevius, in eo negotio, de quo negotio te misi. Prius tamen supplementum confirmari videtur ex eodem Plauto IV. 5. 1. *Hera quo me misit ad Patrem, non est domi*, pro, *Pater non est in loco domi, quo loco ad Patrem Hera me misit*: ut & ex Sallust. Jug. 104. *Marius postquam infecto negotio, quo intenderat, Cirtham redit*, h. e. inf. neg. eo loci, quo &c. Quin immo illud ipsum *postquam* hoc modo expediendum, ut suppleas, *post* istam temporis horam, ad *quam* Marius rediit. Vera me dicere, patebit ex duobus Cornelii Nep. locis inter se collatis. Arist. III. 3. ait, *decessit fere post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat expulsus*, h. e. *post annum quartum* ejus horæ, vel ab ea hora, ad (κατὰ) *quam* Themistocles &c. Vel etiam, ad annum quartum post eam horam, ad quam Them. Nam ita locutus videtur Cic. de Senect. cap. 14. *Qui sex annos ante quam ego natus sum, fabulam docuit*, h. e. ad sex annos ante eam horam, ad quam ego &c. At priore modo Suet. Tiber. 60. *in paucis diebus, quam Capreas attigit*, scil. illius horæ, vel, ab illa hora ad quam attigit. Sic Curtius IV. 4. 19. *Tyrus septimo mense, quam oppugnari cœpta erat, capta est.* Vide & Sanctium infra IV. 7. ad vocem *Post*, & Me istic. Alter Nepotis locus est in Cim. cap. 3. *Post annum quintum, quo expulsus erat*, h. e. post an. qu. ab illo tempore, quo &c. Vel post annum

esse curam velim) aut se non esse eruditos sciant. Hinc nomen *negotium* subintellectum in relativo neutrali explicat etiam præcedentem orationem. Terent. Eun. *Qui habet salem, quod in te est;* id est, quod negotium. Cicer. *Perdifficilis Brute quæstio est (quod tu minime ignoras) de Natura Deorum*. Plautus Aulul. *De alia re te rescivisse arbitrabar, quod ad me attinet*. Terent. Adelph. *Et quod fortunatum isti putant, uxorem nunquam habui*, Sallust. Catil. *Interea servitia repudiabat, cujus initio ad eum magnæ copiæ concurrebant:* id est, cujus negotii. Et in plurali; Cicero 2. epist. *Cum Pompejo complures dies, nullis aliis nisi de Rep. sermonibus, versatus sum; quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt:* idem; *Eadem mente comprehendimus colorem, saporem, odorem, sonum, quæ nunquam animus cognoscet*. Et in sacris; *Lunam, & stellas, quæ tu fundasti*. Quo etiam in genere falluntur, qui pueris inculcant, genus neutrum (6) concipere fœmininum; ut, *triste lupus stabulis:* nam deest πρᾶγμα, id est, *negotium*. Atque hæc juxta Latinorum veram præ-

num quintum illius temporis, quo &c. Nam ita Sueton. Galba 17. *intra sextum adoptionis diem*. Ubi pro tempore adoptionis habetur omne illud tempus, quod ab adoptione cœpit. Aliud vero est, licet eodem recidat, quando ait Terent. I. 1. 77. *In diebus paucis, quibus hæc acta sunt, Chrysis moritur*. Cicero Famil. V. 20. *triginta diebus, quibus rationes retulissem, deferri beneficia necesse est*. Cæsar B. G. III. 23. *oppidum paucis diebus, quibus eo ventum erat, expugnatum*, & B. Civ. II. 6. *diebus XL. quibus venit in conspectum*. Suet. Cæs. 35. *Pharnacem intra quintum, quam adfuerat, diem, quatuor, quibus in conspectum venit, horis, una profligavit acie*. Adde, quæ infra ad IV. 6. in Ellipsis Præpos. *In*, notavimus. Sensus autem est idem, qui in superioribus: scil. intra tot dies & horas ab illo tempore, quo primum venit in consp. sed diversa est constructionis ratio: Nempe, in tot diebus, in quibus ipsis diebus &c. h. e. in quarum dierum initio &c. ita ut ille dies, qua res gesta, prima sit illarum dierum.

(6) *Concipere fœmininum.*] Videtur voluisse, *concipere etiam masculinum aut fœmininum*. Nam *masculinum* etiam sub neutro intelligi secundum illos, liquet ex sequenti exemplo, *Triste lupus*. Sed & res satis est nota.

præceptionem sunt disputata. Græci vero circa hæc licentius evagantur, qui postquam unum casum regunt, alium huic sine rectione annectunt, dummodo aliquid cum illo habeat societatis: ut, *utor libris, quibus habeo.* Vide *Hellenismum.*

Hic & *Ille* sic differunt; ut ait Laurentius, *duobus positis*, Hic, *refert propinquius*; Ille *remotius*; ut, Corydon & Thyrsis ducebant greges, hic oves; ille capellas. Sed (quod ignoravit Valla) regula hæc non est latinitatis, sed ad vitandam ambiguitatem; quum vero nulla potest contingere ambiguitas; parum refert, utro modo loquaris: ut, *Vidi Hectorem & Achillem, hunc Trojanum, illum Græcum.* (7) Cicero pro Rosc. *Quid est, quod negligen-*

(7) *Cicero pro Rosc.*] Sic Idem Famil. VII. 2. *Postremo oderam multo pejus hunc, quam illum ipsum Clodium. Illum enim* (Clodium) *oppugnaram, hunc* (Bursam) *defenderam. Et ille* (Clodius) *quum omnis Resp. in meo capite discrimen esset aditura, magnum quiddam spectavit, hic* (Bursa) *Simiolus animi causa me delegerat &c.* Tacitus Hist. II. 77. *Acriore disciplina victi, quam victores agunt. Hos* (victos) *ira & ultionis cupiditas accendit, illi* (victores) *per fastidium hebescunt.* Plura vide apud Gronovium Patrem, Observ. III. 16. Notabilis etiam, & inprimis, est locus Sallust. Jug. 18. *Medi autem & Armenii accessere Libyas. Nam hi propius mare Africum agitabant: Gætuli sub sole magis haud procul ab ardoribus; hique mature oppida habuere,* Loco inspecto & paulo altius repetito patebit, quod recte jam monuit istic Glareanus, prius *hi* referendum ad *Libyas*; posterius non ad proximos *Gætulos*, nec ad *Libyas*, sed ad *Medos & Armenios*, de quibus etiam præcipue hoc loco agitur, sicuti paulo ante de *Persis* actum erat; ut qui una cum istis in Africam venerint, sed qui juxta Gætulos habitarint & more Nomadum in tuguriis, quum Medi & Armenii apud Libyas habitarent. Sed & sic Cæsar B. Gall. I. 1. quum divisisset Galliam in Belgas, Aquitanos, & Celtas seu Gallos, subjicit continuo, *Hi omnes lingua &c. differunt: Gallos ab Aquitanis Garumna fl., a Belgis Matrona & Sequana dividit. Horum omnium fortissimi sunt Belgæ:* cujus rei rationem satis longam dein memorat, & per eam causam transit ad Helvetios, qui itidem *reliquos Gallos virtute præcedant, quod fere quotidianis præliis cum Germanis contendant, quum aut suis finibus eos probibent, aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt. Eorum una pars, quam Gallos obtinere dictum est, initium capit a fl. Rhodano, &c.*

genter scribamus adversaria? quid est, quod diligenter conficiamus tabulas? qua de causa? quia hæc sunt menstrua, illæ sunt æternæ: Idem 4. de Finib. in princip. *Quum duæ sint artes, quibus perfecta ratio & oratio compleatur, una inveniendi, altera disserendi; hanc posteriorem & Stoici, & Peripatetici, priorem illi egregie tradiderunt, hi omnino ne attigerunt quidem.* Virgil. *Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putavi Stultus ego huic nostræ similem, quo sæpe solemus Pastores ovium teneros depellere fœtus. Verum hæc,* &c. Valerius Maxim. libro 2. cap. 7. *Scipio Africanus gravius in Romanos, quam Latinos transfugas animadvertit; hos enim tanquam patriæ fugitivos crucibus affixit, illos tanquam perfidos socios securi percussit:* Ibidem; *Quorum nescio utrum majus dedecus fuerit, quod patria spei, an quod hostis metus nihil in iis reposuerit: hæc pro se, ille ne adversus se dimicarent, parvi pendendo:* Idem lib. 5. cap. 4. de Scipione & Coriolano: *Ille enim metu patriam pulsavit, hic verecundia.* Atque ita sæpe apud Valer. Maxim.

Quæritur, quo ultimum hoc *Eorum* sit referendum, aut quid sub eo intelligatur. Davisius refert ad *fines*, & miratur, hoc ab Interpretibus non fuisse animadversum. At *fines*, qui proximo loco memorantur, sunt Germanici, non Gallici. Et ideo alii Interpretes, *redire* Cæsarem ajunt *eo, unde digressus erat;* non ergo quærunt illi in proximis id, ad quod referatur hoc Pronomen, sed diserte censent dici hic *Eorum una pars*, ut supra, *Horum omnium fortissimi sunt Belgæ.* Vide Rhellicanum & Ciacconium. Hos autem Ego quidem longe prætulerim Davisio, satis procliv ad miranda aliena in sequiorem partem. Nam revera per τὸ *Eorum* reditur & respicitur ad id, quod ante dictum erat, *Hi omnes, Horum omnium.* Pronomina autem referri aliquando ad satis remota nomina, ex allato Sallustii loco manifestum est, qui idcirco cum hocce Cæsaris conferri debet.

CAP.

CAP. X.

De Comparativorum constructione. Comparatum Nomen quid sit. Nullum regit casum. In Comparativorum Ablativis deest Præ. Prior *de pluribus etiam dicitur. Comparativus non regit genitivum: nunquam pro Positivo ponitur.* Quam *non postulat semper casum similem præcedenti.*

CIrca Comparativorum constructionem, nugis armati pugnant Grammatici. Multa confinxit Priscianus, Scaliger multa frustra philosophatur; egregie tamen ineptus est Valla, cujus studium fuit Latinam linguam compedibus constringere. Hic reliquos Grammaticorum dedit præcipites: ex Prisciani tamen lib. 3. in princ. sic de Comparativis præcipimus.

(1) Comparatum nomen est, quod unum, vel plura, sui,

(1) *Comparatum nomen est &c.*] Vossius de Anal. I. 23. explodit hanc definitionem, & aliam cum J.C.Scaligero hoc modo formare malit: *Comparativus est species dictionis excessum significans, ad alterum relatum.* Vix video, quid intersit, aut præstet. Nam quod ait, *Titius est nemine popularium inhumanior*, per *magis* non posse exponi, falsum est. Decepit haud dubie Virum, quod non animadvertit, in illa expositione negationem, quæ latet in τῷ *Nemine*, esse seorsim accipiendam, hoc modo: *Titus non est magis inhumanus homine ullo popularium.* Sic Auctor ad Herenn. IV. 10. *Negat se accedere posse, nec ædificare etiam nunc audere.* Ubi in posterioribus repetenda ex τῷ *Negat* vis verbi *dicit*, quasi scriptum esset, Dicit se accedere non posse, & dicit se etiam nunc non audere ædificare. Vide & infra ad III. 7. extr. & IV. 7. Porro quæ de vocula *magis* disputat, tanquam si & illa ipsa sit Comparativa, & proinde debeat & ipsa significare iterum *magis* supra suum Positivum, quo nihil insulsius dici aut cogitari queat, ea vero ego insulsa & falsa quam maxime arbitror. Nam Grammatici non volunt in expositione Comparativi adhibendam semper & necessario illam proprie voculam *magis*, sed quamcunque, ejus quæ sit significationis. Sed &, quod *non negaturos* ait Grammaticos, id vero ego pernego, τὸ *Magis* esse comparativi gradus in arte Grammatica, quum sit vel Adverbium comparativæ solum significationis, cujus sunt &

sui, vel alieni generis superans, dissolvitur in positivum & adverbium *magis*, ut, *Cicero fuit eloquentior fratre; uberior Demosthene; Romanis facundior, cæteris oratoribus prudentior; Græcis, & Romanis, omnibus suavior; quo nemo vel Græcorum, vel Latinorum doctior.* Duo tamen hic sunt consideranda; quæ non solum Grammaticos, sed peritos etiam latuerunt. Primum est; Comparativa nullum casum regere; unde sunt illa, quæ Grammaticos conturbant: *Similior sum patri, quam matri: Litteris, quam moribus instructior: nulli omnium claritate inferior: Major quam pro numero sonus: celerius opinione hominum.* Curt. lib. 5. *majorem quam pro flatu sonum edebat.* Alterum est; In comparativorum ablativis deesse *Præ*. vide *Ellipsim*. Nunc vero contra Vallam & eum sequutos, comparativa inter plura sui generis habere locum luce clarius ostendam: Plinius de tribus Pyramidibus, *Tertia*, inquit, *major prædictis, sed multo spectatior.* Salluft. de tribus filiis; *Te Jugurtha, qui ætate, & sapientia prior es.* Val. Max. de tribus Tyrannis; *Ter-*

& Præpositiones, *præ*, *ante*, & *supra* vel potius origine sua Adjectivum positivi gradus. Dicitur enim *magis* & *mage*, plane ut *potis* & *pote*, unde Comp. *major* & Superl. *maximus*, per contractionem pro *magior* & *magissimus*. Nec obstat valde huic origini vel naturæ, quod usus has voculas adhibuerit tandem plane tanquam Adverbia extra rationem Generis & numeri, quum idem acciderit *τοῖς potis* & *pote*. Plautus Amph. II. 2. 61. *Qui istuc potis est fieri.* Et in plurali, Pœn. I. 2. 17. *Duæ potis sunt plus satis negotii dare.* Terent. Adel. IV. 1. 5. *Ita fiat, & istor si quid potis est rectius.* Vide & Sanctium infra IV. 17. & Me istic, sed & Vossium de Anal. II. 21. Quin & alia exstiterunt olim, quæ per omne Genus tunc fuerunt adhibita, veluti *Prior* & *Posterior*, de quibus vide Vossium de Anal. II. 21. Quapropter quum dicunt Grammatici, Comparativum *dissolvi in positivum & magis*, idem est, ac si dixissent, explicari per magis, seu ejus significationem, positivo suo additam, & hoc utique est, *significare excessum* sui positivi, quod mavult Vossius. Ceterum *τὸ plura*, quod in Sanctiana occurrit definitione, pro *uno* tamen in explicanda comparatione est accipiendum, sicuti mox ostendemus.

Tertium te importuniorem superioribus habere cœpimus. Appul. l. 9. *E tribus junior.* Apud Horat. se comparat Hypermnestra reliquis sororibus l. 3. Oda 11. *Ego*, inquit, *mollior illis.* Plinius l. 36. c. 7. de generibus marmorum; *Viride cunctis hilarius:* idem l. 36. c. 9. de quadam navi; *omnibus, quæ unquam in mari visæ sunt, mirabiliorem.* „ [Varro 2. rei rust. c. 5. *Boves Epirotici non so-* „ *lum meliores* (2) *totius Græciæ, sed etiam Italiæ.* pro „ quo

(2) *Totius Græciæ.*] Neutiquam tamen hic est casus, in quem proxime tendit Comparatio, ut nec casus Partitionis, sed casus, qui pendet seu regitur ab Ablativo, una cum præpositione comparationis, omisso per Ellipsin. Et proinde si dicas, Boves Epirotici sunt meliores totius Græciæ, est quidem, quod ad sensum, idem, ac si diceres, *optimi totius Græciæ*, non item quod ad rationem Grammaticam, secundum quam exponendum est, *meliores præ aliis bubus totius Græciæ.* Atque ita & Sanctius ipsum hunc locum interpretatur infra IV. 3. Similiter se res habet in iis Lentuli verbis ex Cicer. Ep. Famil. XII. 15. quæ mox Auctor adfert: *quarum* (navium) *minor nulla erat duum millium amphorarum.* Intellige, *navibus* tot *amphorarum.* Plane ut & in Plin. VII. 30. *Omnium triumphorum lauream adepte majorem*, ubi omissum *laureis.* Aliter vero accipienda verba Curtii X. 4. *In oculis duo majora omnium navigia submersa sunt.* Heic enim, si modo locus est integer, genitivus occurrit partitionis, sed qui non pendet proxime a τῷ *majora*, sed a τοῖς *duo navigia*, quasi dictum sit, *duo navigia omnium* navigiorum, quæ duo erant generis majoris, prout classis illa habuit majoris & minoris generis navigia. Quam *interpretationem* quare *satis contortam* dicat Ursinus Instit. Gramm. Tom. 2. p. 64. causæ satis non video, maxime, quum ipse eam post longas ambages tandem sequatur prorsus, *supplendo & exponendo, duo navigia ex numero navigiorum omnium reliquis majora.* Nam quid hæc differunt a meis? Certe sub *majora* me quoque intelligere *ceteris* vei *reliquis*, satis liquet ex iis, quæ in seqq. adtuli, & quod abesse per rationem Grammaticam locutionis istius potuisse censui vocem *majora*, ut quæ non pertineat ad Genitivum *omnium*, sed per se cum subintellecto suo Comparationis casu consistat. Aliquid tamen in eo Curtii loco hæret ambiguitatis, quæ quia alienior est ab ejus stylo, ego fane accederem Freinshemio, & aliis, qui censent errore librariorum factam transpositionem vocis *omnium*, eamque adjungendam τῷ *oculis*, quando sensus & constructio ipsa est expeditissima. Verba a Salmasio ad Solinum pag. 991. allata, non designatis tamen locis, ex Tertulliano, Apulejo, Spar-

„ quo alii dicerent, Optimi totius Græciæ.] Valer. Max.

Spartiano, ex quibus *rem certam esse*, Genitivum cum Comparativis construi etiam pro Ablativo, censet Ursinus, illa vero incertæ sunt probationis, & sequiorum insuper Auctorum. Ab istis enim non petitur ratio Linguæ, præsertim quando antiquorum & meliorum consuetudini reperiuntur contrarii. Sed & in Spartiano (locus est in Caracalla cap. 2.) editur, *Patre superbior fuit*. Notat quidem Salmasius istic, Codicem suum habere *Patris*, sed quod corruptum videtur per causam primæ literæ sequentis vocabuli huic quoque perperam additæ. Locum Tertulliani, qui est in Apolog. cap. 40. minus recte accepit Vir Eximius, & dein ex memoria vel adversariis exhibuit, prout ipse eum explicuerat. Nec enim occurrit in eo *partem orbis*, sed verba sunt, *Memorat & Plato majorem Asiæ & Africæ terram Atlantico mari ereptam:* eodem fere sensu, quo mox subjicit, *vi undarum Lucaniam Italiæ abscissam in Siciliæ nomen relegavit*. Manifestum arbitror, *Asiæ & Africæ* vel esse Dativos, vel, si Genitivi sint, regi a voce *terram*, ut adeo neutiquam ille locus probet, ad quod probandum adhibetur, & inde liqueat, quam male faciant, qui sola auctorum verba citant, ut inspici & examinari nequeant. Appuleji verba ex Metamorph. IX. p. 168. *nec tamen sui mollиorem provocaverat*, corrupta sunt haud dubie, partim quia oportuno destituuntur sensu, quum ille, ad quem hæc referri debent, alterum certe non *provocaverit*, partim quia a MSto Colvii prorsus absunt. Ceterum ut ad Genitivum illum partitionis redeamus, recte is etiam Comparativis additur, sed & Positivis, æque ac Superlativis, neutiquam vero ab iis regitur. Manifestum id utique ex illis locis, in quibus præter Genitivum etiam usitatus comparationis casus occurrit. Veluti in istis Melæ, quæ Auctor protulit; *Eorum, qui in nostrum mare dicidunt, tantum Nilo minor*. Et, *Sylvarum Hercynia, ut major aliis, ita & notior*. Potuisset sane in posteriori etiam omitti τὸ *aliis*. Id vero si factum fuisset, per Ellipsin tunc tamen fuisse intelligendum tale quid, ex eo, quod adest nunc, videmus. Et sic abest ille casus in Cic. de Offic. II. 9. *Harum duarum justitia plus pollet*, scil. *alterâ*. Sic illud Plauti in Capt. *Regum Rex regalior* h. e. vel, *Rex Regum* (ut *Urbs Urbium*) *regalior* Ceteris, vel, in numero *Regum*, *regalior* ceteris *Rex*. In quo Genitivi non alia est ratio, quam in illo Suetonii Claud. cap. 28. *Libertorum præcipue suspexit Posiden*, h. e. ex libertis. Vide & cap. seq. num. 2. & Sanctium nostrum infra IV. 3. ad Ellipsin *Ex numero*, ut & Voss. de Construct. cap. 10. & 15. Porro autem habet comparativus revera quidem locum inter plura sui generis, sed tamen comparatio ipsa inter duo tantum instituitur, h. e. si quando quid comparatur *pluribus*, vel *omnibus aliis*, tunc hæc simul juncta

Max. I. 4. c. 3. *Fabricius Luscinus honoribus & auctoritate, omni civi temporibus suis major, censu par unicuique pauperrimo:* Idem lib. 5. cap. 3. *Neminem Lycurgo aut majorem aut utiliorem Lacedæmon genuit.* Columella lib. 6. *Nonnunquam etiam in olea unus ramus cæteris aliquanto lætior est.* Plinius Junior, *Dies alibi, hic nox nigrior, & densior omnibus noctibus.* Curtius lib. 6. *Mare Caspium dulcius cæteris.* Apulejus lib. 2. Floridorum, *Fuit Hippias e numero Sophistarum, prior omnibus.* Lactant. *Omnes Sibyllæ unum Deum prædicant, maxime tamen Erythræa, quæ celebrior inter cæteras habetur.* Quem locum imprudentissime damnat Valla I. 13. quum ipse, qui alios audacter carpit, audeat dicere. Hic vero ipse Sanctius gravissime errat. Vide quæ diximus hoc de loco in Præfatione. cap. 8. de reciprocatione; *Posterior, quæ & quarta est causa.* Sed ego te, licet immerentem, defendam Valla. Cic. 1. de Natura Deorum; *Mundum rotundum esse velint, quod ea forma ullum neget esse pulchriorem Plato*: ibid. *Elephanto belluarum nulla prudentior:* ibid. *Quæ figura, quæ species humana potest esse pulchrior?* & paulo post; *Forma quoque esse pulcherrima debeat, nec esse humana ullam pulchriorem:* & infra, *Num etiam est una omnium facies? nam si plures, aliam esse alia pulchriorem necesse est:* ibid. *Itaque in il-*

cta pro *uno* sunt accipienda. Itaque quum ait Ovidius, *Tanto formosis formosior omnibus illa est*, comparatio instituitur inter duas quasi partes omnium, quantum est, formosarum, quæ sunt, una illa, & post eam reliquæ omnes simul sumptæ. Ut adeo minime *ridicula*, ut ait Sanctius mox pag. 220. 221. sit illa sive defensio Vallæ, sive expositio locutionis, quando ajunt Despauterius & Ascensius, in eo, *Cicero est doctior Italis*, deesse, *reliquis* vel *ceteris*, vel *omnibus*. Etenim ita diserte utique Curtius, *Mare Caspium dulcius cæteris*. Ac Gellius, *Qui eorum prior aliis esset*. Sed & multa hic memorantur exempla locutionum, quæ extra controversiam hanc sunt; veluti, *Neminem Lycurgo majorem genuit Lacedæmon. Quæ species humana potest esse pulchrior. Quo ego me majorem non vidisse censeo.* Et similia multa, quæ nemo in dubium potuit vocare.

illis selectis, brevibusque sententiis hæc prior sententia est: idem de Oratore, *Cumque illo nemo nec integrior esset in civitate, neque sanctior:* idem Officiorum I. *Sed omnium societatum nulla præstantior, nulla firmior, quam,* &c. Idem lib. I. de Natura Deorum; *Quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus vel inveniendis, vel judicandis acrior Aristotele?* Idem 2. Officior. *Rerum autem omnium nec aptius est quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quam diligi.* Idem, citante Nonio; *Omnium autem rerum ex quibus aliquid adquiritur.* Idem epist. 5. libro 9. *Nemo est illorum omnium mihi te jucundior.* Lentul. in epistolis Ciceronis; *Idcirco naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorarum.* Curt. lib. 9. *In oculis duo majora omnium navigia submersa sunt.* Sed hæc duo testimonia reprehendunt imperiti. Plin. *Animalium fortiora, quibus sanguis crassior.* Curtius libro 6. *Cleander priores eorum intromitti jubet.* Gell. lib. 14. cap. 7. *Qui eorum prior aliis esset.* Pompon. Mela de Danubio; *Eorum qui in nostrum mare decidunt, tantum Nilo minor:* idem lib. 3. cap. 3. *Sylvarum Hercinia ut major aliis, ita & notior.* Cornel. Nepos in Thrasybulo; *Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit.* Sed quando semel cœpimus, addamus & poëtarum testimonia. Hom. Iliad. 3. Ζεῦ Πάτερ, ὄτις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος, id est, *Jupiter pater, non (est) Deorum aliquis te perniciosior,* Virg. 8. Æneid. *Sed cunctis altior ibat Anchises.* Ovid. 3. Metam. *Nam doctior illis Ismenis Crocale:* idem 13. *Omnibus inferior, quas sustinet arduus Æther:* idem in Leandro; *Tanto formosis formosior omnibus illa est:* idem I. Metamorph. *Sanctius his animal, mentisque capacius altæ:* ibidem de Zonis; *Quinta est ardentior illis:* ibid. *Non illo melior quisquam, vel amantior æqui, Vir fuit, aut illâ reverentior ulla Dearum:* idem 2. Metamorph. *Quanto splendidior quam cætera sidera fulget Lucifer, Et quanto quam lucifer aurea Phœbe;* Tan-

Tanto virginibus præstantior omnibus Herse. Horatius 4. Carm. *Cæteris major, tibi miles impar.* Plaut. Captivis; *Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regalior:* idem Sticho; *Verum ex multis nequiorem nullum, quam hic est:* ibid. *Conspicatus sum interim cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo:* Idem Casina; *Te sene omnium senum neminem esse ignaviorem.* Papin. Statius libro 3. Theb. *Cunctisque prior Cadmeius Heros;* idem lib. 6. *Prior omnibus Idas prosilit.* Martial. lib. 11. *Hic totus volo rideat libellus, & sit nequior omnibus libellis.* Ex his tam multis hæc velim colligas; Primum Comparativum inter plura sui generis habere locum; atque adeo cum genitivo plurali inter plura sui vel alieni generis; deinde errasse Priscianum, Diomedem, Donatum, Servium, & Laurentium, qui comparativum, *Prior*, de duobus dici tantum præceperunt: errasse etiam Laurentium, & eum sequutos, quum inculcant, (3) comparativum inter duo tantum regere genitivum pluralem: nam hoc monstri simile est, si dicas genitivum illum, qui sit partitionis, regi a comparativo: quum enim dicis; *Oculorum dexter est acutior*, deest, *sinistro*, vel, *quam sinister.* Itaque comparatio non fertur in genitivum; imo vero deest, *ex numero:* ut in Ellipsi. Istorum error convincitur, quum inter duo comparativum habet præpositionem *De*, vel *Ex*. Cæsar 1. Civil. *Sed ex propositis consiliis duobus, explicitius videbatur ad Ilerdam reverti.* Postre-

(3) *Comparativum inter duo tantum regere Genitivum*] h. e. posse tantum adhiberi Comparativum cum Genitivo partitionis, si eo Genitivo duæ tantum res notentur, non vero, si plures. Et proinde recte dici, *formosior virginum illarum hæc est*, de duabus, non vero de tribus, pluribusve. Et sane frequentioris est illud usus, sed tamen nec alterius deesse exempla, tum rationem Grammaticam utriusque esse eandem, ex modo a me, ut & a Sanctio & Vossio, disputatis constare potest. Nolim tamen temere ita loqui, prout nonnulla mox Sanctius ex Vulgata versione Scripturæ S. adfert.

ſtremo ridiculam eſſe defenſionem Deſpauterii & Aſcenſii, quum defendunt Vallam, dicentes, in hujuſmodi ſermone, *Cicero eſt doctior Italis*, deeſſe, *reliquis*, vel *cæteris.* At Valla non diceret, *medius digitus eſt cæteris major;* nam reprehendit Lactantium de Sibyllis dicentem; *Quæ celebrior, & nobilior inter cæteras habetur:* Nec diceret Valla ad illud Ovidii, *Quinta eſt ardentior illis*, deeſſe, *cæteris.* [At Vide Vallam I. 13. ubi ait, *Malim dicere per Comparativum, ſed in Ablativo*, Majus ceteris.]

Ex his igitur liquido conſtat non eſſe reprehendendas phraſes illas in ſacris litteris; *Major diſcipulorum, minor fratrum:* & illud Pauli ad Corinth. 1. cap. 3. *Nunc manent fides, ſpes, charitas, tria hæc; major autem horum eſt Charitas.* Hic ego non video, præcipue ſi Græca conſulas, quomodo melius hoc potuerit enuntiari; nam Græci non fere aliter loquuntur: Matthæi cap. 13. de grano ſinapis, ὃ μικρότερον μέν ἐςι πάντων σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐςί: id eſt, *Quod minus eſt omnibus ſeminibus, quando autem excreverit, majus eſt omnibus oleribus.* Eadem verba repetuntur Marci cap. 4. Sapient. 7. *Omnibus mobilibus mobilior eſt ſapientia:* Item Sapient. cap. 10. *ut ſcirent omnium potentiorem eſſe ſapientiam.* Daniel cap. 9. *Quod eſſet honorabilior hominum.* Anacreon χαλεπώτερον δὲ πάντων, id eſt, *quod omnium difficilius:* & vulgatum illud, quod adducit Suidas; πάντων δὲ ἀνθρώπον σοφώτερος Σωκράτης, id eſt, *omnium hominum ſapientior Socrates.* Celebris ad noſtram doctrinam locus eſt apud Hor. I. 3. Oda 6. *Ætas parentum pejor avis tulit nos nequiores, mox daturos progeniem vitioſiorem.* Vides (4) tria ex ordine comparativa, non, ut Grammatici docent, poſt compara-

(4) *Tria ex ordine comparativa.*] Sed in omnibus comparatio vera eſt inter duas partes, veluti, parentes pejores fuerunt avis: nos ſumus nequiores Parentibus: progenies noſtra erit vitioſior nobis.

rativum addendum superlativum. Martialis item lib. 5. Epig. 2. *Creta dedit magnum, majus dedit Africa nomen, Nobilius Germania.* Cicero 6. Paradox. *Filiam quis habet? pecunia opus est, duas? majore; plures? majore etiam.*

Illud insuper non fuit omittendum, quod Scaliger & alii docti contra Quinctilianum viderunt, (5) compa-ra-

(5) *Comparativum nunquam sumi pro positivo*] Quinctiliani verba sunt IX. 3. *Utimur vulgo & Comparativis pro Absolutis, ut quum se quis infirmiorem esse dixerit.* Quibus deceptus fuit Valla, ut affirmaverit Eleg. I. 12. contra Priscianum, Comparativo nunquam imminui significationem Positivi. Vossius quoque Anal. II. 23. *ocius, complures*, aliaque nonnulla simpliciter pro Positivis accipi posse asserit. Sed recte tamen in lib. de Construct. cap. 16. *ocius* exponit per Ellipsin τῦ *dicto. Complures* vero eodem modo sumitur, quemadmodum *majores* in familiis, *seniores, juniores* in Civitatibus, vel collegiis, *majora* navigia in classe. Eadem enim horum omnium ratio, ut intelligatur, *in numero*, vel *præ aliis*, *ejusdem generis*. Posses etiam in τῷ *Complures* intelligere *præter consuetudinem*. Nepos Hannib. 12. *Plures præter consuetudinem armatos apparere.* Terent. Phorm. IV. 3. 6. in eodem commate jungit *multa compluria: Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria*, scil. narrata sunt. Ubi manifeste posterius auget quasi corrigendo id, quod prius erat dictum. Male ergo etiam Sinnius Capito apud Gellium V. 21. *Pluria sive Plura absolutum esse sive Simplex*, (h. e. positivum) *non Comparativum*, tradidit. Et debile prorsus istius sententiæ *adjumentum* est, *quod compluries quum dicimus, non comparative dicamus: ab eo autem, quod est Compluria, adverbium sit factum Compluries.* Etenim *Compluries* idem notat, quod *sæpius, sæpiuscule*, quorum significatio nihil impedit, quo minus alterum sit vere Comparativum, alterum Comparativæ originis. Magis autem illos, qui Comparativos etiam pro positivis poni ajunt, juvaret forte, quod occurit aliquando *Magis* cum illis Comparativis, quæ proinde tunc nihil amplius significare possunt, quam Positiva. Nam quid est *magis locupletior* aliud, quam *magis locuples?* Sed hoc eodem modo accipiendum, quo omnia, quæ habent Pleonasmum significationis, ut *rursus reverti, rursus denuo, præmittere prius, prædicere prius, subrufus aliquantum, nimis demiror, Insanum valde deamat, propere ocius, itera mihi iterum.* In his, quæ Plautina sunt omnia, non mutatur significatio vocabulorum, sed augetur insuper. Et sic se res habet etiam in Comparativis incremento quodam auctis; veluti quum ait idem Plautus: *Nullæ res magis plus negotii habent, Magis modum in majorem, Amplius plus, Ma-*

rativum nunquam sumi pro positivo, sed debere intelligi casum comparationis: ut, *sum paulo infirmior*, supple, *solito*, vel *quam antea: Ocyus huc venite omnes:* supple, *dicto*; ut; *& dicto citius tumida æquora placat.* Neque vero assentior Varroni (si modo Varronis sunt, quæ citant Servius, & Laurentius lib. 1. cap. 12.) *Juvenior*, inquit, & *senior comparativi sunt* (6) *per diminutionem; Senior, non satis senex; Junior, non satis juvenis, vel intra juvenem; sicut Pauperior, intra pauperem.* Simile quiddam ex Varrone citat Censorinus de die natali cap. 14. *Usque ad sexagesimum annum Seniores vocitatos, quod tunc primum senescere corpus incipiat; inde usque ad finem vitæ unius cujusque quintum gradum factum, in quo qui esset, Senex appellatur, quod ea ætate corpus senio laboret.* Gellius lib. 10. cap. 38. eadem fere videtur sentire, quibus oppono Quinctil. lib. 3. cap. 1. de Isocrate scribentem, *Eo jam se-*

Magis majores nugas egerit. Vide omnino infra IV. 9.

(6) *Per diminutionem*] Intelligendum hoc de effectu significationis, quo adeo verum id est, ut etiam a Comparativis deducantur diminutiva, veluti *duriusculus, longiusculus, putidiusculus.* Atque ita, si dicam ex. gr. *Tristior erat*, minus revera significo, quam si dixissem absolute, *Tristis erat.* Ratio est in promptu, quoniam hæc locutio plena est, & simpliciter affirmat tristitiam hominis, illa vero Ellipsin habet relativam ad allud, quæ Ellipsis, non vero Comparativa vocabuli forma, minuit significationem. Nam cum isto modo loquor, idem est, ac si dicerem integre, *paulo tristior est, quam solebat esse*, vel, *quam antea fuit*, Gell. IV. 1. *quispiam Grammaticæ rei doctior* h. e. non ita prorsus & absolute doctus, sed tamen aliquantum doctior vulgo. Diserte Terentius addidit *paulo.* Heaut. II. 1. 8. *Ubi adhibit plus paulo.* & Eunucho II. 3. 23. *Si qua est habitior paulo.* At Plautus absolute, Epidico I. 1. 7. *Videre corpulentior atque habitior*, h. e. paulo habitior, quam ante fuisti. Sic Plancus apud Cic. Famil. X. 8. *Si cui forte videor diutius tenuisse suspensam spem reip.* h. e. paulo diutius, quam exspectabatur. Sic ergo & *Seniores*, apud Censorinum & Gellium, dicuntur per Ellipticam relationem ad reliquos Civitatis Romanæ Viros, qui *Juniores* illis erant. Plane ut apud Livium III. 14. *Seniores & Juniores Patrum.* Vide & Voss. de Construct. cap 19. Nihil tamen hæc obstant, quo minus *Senior* notet etiam Seniorem Sene, quod frustra a Sanctio his opponitur.

ſeniore (*octavum enim & octogeſimum implevit annum*) Ovid. 2. Triſt. *Soſpite ſic te ſit natus quoque ſoſpes, & olim Imperium regat hic cum ſeniore ſenex*, id eſt filius ſenex, cum patre ſeniore. Mart. lib. 6. in principio; *Cui pater æternas poſt ſæcula tradat habenas, Quique regat orbem cum ſeniore ſenex.* Virgil. lib. 5. *Aſſueti ſylvis comites ſenioris Aceſtæ:* idem, *Ævi maturus Aceſtes:* & 2. Æneid. de Priamo; *Senior:* idem de Charonte lib. 6. *Jam ſenior, ſed cruda Deo viridiſque ſenectus*, id eſt, magis quam ſenex, hoc eſt, aliquantum ſene ſenior. Plinius de apibus lib. 11. cap. 10. *Seniores intus operantur.* Cicero de Senectute; *Tum etiam Cato loquutus, quo erat nemo fere ſenior temporibus illis, nemo prudentior. Facio te certiorem*, non eſt facio te certum, ſed Romanæ urbanitatis cauſa, ne viderentur docere alios, dicebant, *Faciam te certiorem*, ſcilicet, quam tu es: Sic *majores noſtri;* ſic *plures horas*, ſcilicet, quam unam. *Plus eo*, dixit Terentius.

Particula *Quam* non ſemper petit ſimilem caſum præcedenti, ut imperiti docent: nec enim dices; *Utor Cicerone doctiore quam Salluſtio, habeo veſtem Titii melioris quam Sempronii:* ſed (7) addes aliud verbum; ut; *dedi pecunias Titio fideliori, quam Sempronius eſt.* Cicero ad Quint. *Dixitque aperte ſe munitiorem ad cuſtodiendam vitam ſuam fore, quam Africanus fuiſſet.* „ [Terent. Adelph. act. 4. „ ſc. 5. *Quo vir multo melior es, quam ego ſum.*] Liv. lib. 26. *Ut gloriari poſſis, multo fortiorem, quam ipſe es, virum*

(7) *Addes aliud verbum*] Quod, ſi quando omittitur, intelligendum. Neque vero unum modo verbum, ſed ſæpe integrum comma. Tac. An. III. 54. *Corruptus animus haud levioribus remediis reſtinguendus eſt, quam libidinibus ardeſcit.* Supple, quam ſunt iſtæ libidines, quibus libidinibus ardeſcit, vel adhuc plenius, levioribus remediis præ ea re, ad quam ſunt iſtæ libidines, quibus libid. &c. Sic Sall. Jug. 63. *In poteſtatibus eo modo agitabat, ut ampliore, quam gerebat, dignus haberetur.* h. e. ampliore, quam erat poteſtas ea, quam ger. cap. 86. *Aliquanto majore numero, quam decretum erat, in Africam profectus* h. e. quam erat is numerus, quo numero eum proficiſci decretum erat.

rum abs te occisum, Valer. Max. lib. 3. cap. 2. *Ut gloriari possis, fortiorem aliquanto virum, quam ipse est, tuo jussu esse interemptum.* Cicero lib. 1. de Invent. *Si vicinus tuus meliorem equum habet, quam tuus est:* idem ad Pompejum; *Ubi tibi multo majori, quam Africanus fuit, me non multo minorem, quam* (8) *Lælius, facile & in Rep, & in amicitia adjunctum esse patiare.* Plaut. Curc. *Meliorem, quam ego sum, suppono tibi:* „ [idem Casin. *Lepidiorem* „ *uxorem nemo, quam ego habeo hanc, habet.*] Cicer. *Nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quam ego sum.* Itaque Rectus Rectum petit, cum *quam*, expresso vel subintellecto Verbo; ut, *Cicero doctior est, quam Sallustius.* Aliquando particula *quam*, præcedente Accusativo petit Accusativum. Terent. *Ego callidiorem hominem, quam Parmenonem, vidi neminem;* ubi aliud verbum, *vidi*, supplendum est: non enim ex vi & natura particulæ *quam*, accipimus similem casum præcedenti, si verbum subintellectum illum non regat. „ [Similis ratio est particulæ „ *atque* post comparativum; ut ex hoc Plauti loco disci„ mus Caf. act. 5. sc. 1. *nec fallaciam astutiorem ullus fe*„ *cit poëta, atque ut hæc est fabrefacta a nobis.*]

(8) *Lælius*] Scil. *fuit*, quod ex superioribus potest repeti. Sed omnes Codd. habent *Lælium*, testibus Gebhardo & Grævio, quod ideo præferendum, sed longiore expediendum Ellipsi, quasi dictum esset, *quam Lælium fuisse scimus.* Simile est illud Suetonii Tib. 34. *dimidiatum aprum affirmans omnia eadem habere, quæ totum.* h.e. quæ totum habere constet. Et Claud. 40. *Nihil habere se vociferatus est, quare eos demereatur; si quem alium, & se liberum esse:* pro *si quem alium liberum esse putent, & se &c.*

CAP. XI.

Superlativa neque casum regunt, neque magis comparant, quam Positiva. Positiva etiam junguntur Genitivo Plurali.

PErversa Grammaticorum opinio ita late pervagata est, ut jam fere nullis machinis labefactari queat, jam

jam enim persuasum est omnibus (1) tres esse gradus in com-

(1) *Tres esse gradus &c.*] Cum de usu rerum constat, inane est, receptis dudum appellationibus litem movere, quæ in Systemate linguarum, quarum norma & usus loquendi est in potestate inconstantissimi vulgi, & proinde sæpenumero varius & incertus, non solent, nec possunt semper, ita accurate & per omnia rebus ipsis respondere. At hæ *Graduum* appellationes a Grammaticis sunt profectæ, æque ac aliarum rerum, scil. *Casuum*, *Generum* &c. Difficile autem fuit & illis, Vocabula invenire, quæ omnem earum rerum naturam complecterentur & declararent. Ut alibi, ita & in hisce accidere debuit, a potissima parte ut fierent denominationes, Appellaverunt ergo Grammatici *Gradus Comparationis*, quoniam illi inter se comparati, vel juxta se positi, alius alium exsuperat, ut si dicam, *Titius est doctus*, *Mævius doctior*, scil. Titio, at *Sempronius doctissimus* scil. eorum, quos modo nominavi, quibus proinde ille est doctior, & cum quibus eum sic quasi comparo. Proprie autem primus, si per se solus consideretur, nec reliquos Gradus admittat, non est *Gradus*, nedum *Comparationis*, quia tantum *Ponit* & affirmat rei descriptionem, sine ullo istius descriptionis Gradu aut Comparatione. Quæ & causa est, quare *Positivus* satis recte dicatur, vel etiam *Absolutus* & *Simplex*, ut fit apud Gellium Noct. Att. V. 21. Quod autem talia sint Adjectiva, quorum Gradus præter Positivum nulli sint, aut possint per causam suæ significationis esse in usu, liquido ostendit Doctiss. Ursinus Instit. Sect. III. c. 28. *Comparatio* itaque aut *Gradus* tunc nullius statui potest, sed potest, si plures in eodem Adjectivo reperiantur significationis aut descriptionis Gradus, qui si cum Positivis conjungantur, tribuunt etiam illi speciem quandam Gradus, & Comparationis vim. Nam, ut cœpi probare, quum dico simpliciter, *Titius est doctus*, nullum dico Gradum aut comparationem, at si dico, *Titius est doctus, sed Mævius est doctior*, tum vero significo Titium esse minus doctum, quam Mævius est. Tertius vero, quia supra alios, sive plures sive omnes, excessum quendam notat, notat simul comparationem quoque aliqnam, qnæ in illo supra alios excessu inest. Hinc ergo, quod adfert Auctor, *Gratissimæ mihi fuerunt literæ tuæ*, intelligendum in eo, inter & ante omnes alias res, vel literas. Quocirca revera etiam *Comparationem fieri* tertio gradu censet Vossius Anal. II. 23. Et sane si, ut ipse Sanctius fatetur num. III. per Superlativum fit comparatio tunc, quando accednnt præpositiones non modo *Ante*, & *Præter*, sed & *Inter*, quæ ratio est, quare non item fiat comparatio accedente Genitivo partitionis? in quo, ut ipse passim inculcat, intelligitur *Ex numero*, cujus utique eadem est vis, quæ est *τῦ Inter*. Sed inferent, hunc graduum ordinem, seu tertii gradus significationem ali-

comparatione, *Doctus*, *doctior*, *Doctissimus*; quod in præ-

aliquam Comparationis supra omnes, destrui eo, quod interdum secundus plus significet ipso tertio. Vide infra num. XI. & Voss. d. l. Ego vero vix putem, Comparativum unquam per se plus significare Superlativo. Nam in hujusmodi locutionibus, in quibus id videtur, sæpe est aliquid, quod accedit ad ὀξύμωρον, quo contraria duo simul præter exspectationem affirmantur, sicuti in illo Cœlii Ep. 1. *Ea palam secreto narrantur inter paucos.* Cui simile fere est, quando quem dico *doctiorem, quam qui sit doctissimus.* Sed forsan dicendum potius, inesse in eo & in reliquis pene omnibus negationem ejus, quod modo dictum fuerat. Etenim si tu Titium *doctissimum* vocites, ego vero Mævium *doctiorem* esse reponam, eo neutiquam significo, *doctior* esse amplius quid, quam *doctissimus*, sed nego, Titium esse omnium *doctissimum*. Quocirca quum dicit Cicero, *Ego miserior sum, quam tu, quæ es miserrima,* in eo inesse videtur negatio seu potius Exceptio sui ipsius ex eo, quod de Terentia affirmarat, tanquam omnium aliorum Hominum miserrima, sed præter Ciceronem, qui etiam ipsa sit miserior, vel immodica quædam locutionis ὑπερβολὴ, sicuti innumeræ sunt tales in Oratoribus & Poëtis, vel denique *miserrima* notat istic simpliciter valde miseram. Nam certe neutiquam negaverim, Superlativum sæpe etiam absolute sine ulla prorsus Comparatione illo sensu poni, siquidem id usu affa-

tim obtinuit, & maxime in encomiorum epithetis; verba autem usu valent. Quin immo, ut vere loquar, Superlativum proprie non significat (Vide & infra ad num. IX.) disertam comparationem unius cum altero, seu unius exsuperantis in eo genere de quo agitur, alterum, quippe quæ fit inter duo tantum, seu inter *par* aliquod, unde etiam *comparare* deducitur; sed notat excellentiam plerumque & excessum, ut modo dixi, super omnia alia, (Vide & infra num. XII.) & aliquando simpliciter aliquam modo exaggerationem positivæ significationis. Ut quum ait Nepos Ages. 8. *Ut eorum ornatus non modo in his Regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem præberet.* Manifeste hic per *beatissimum* non significatur excessus beatitatis ultimus, qualis creditur esse in Regibus, sed modicus plane, & aliquantulum vulgarem hominum fortunam excedens: atque adeo eodem prorsus modo sumitur, quo in negationibus dici solet *non valde beatus*, cui locutioni proinde accurate aliquando respondere Superlativum hinc patet. Porro etiam hæc causa est, quare tertius gradus vocetur *Superlativus*, h. e. qui intensionem primi gradus significationi *superinfert*, modo ita, ut superaddat, quantum potest, h. e. summum supra alios in ea significatione excessum, modo ut eam modice, sed tamen valide etiam, intendat, ut fit in absoluto Superlativi usu. Plane uti *superlatio Veritatis* Ci-

præſentia, ſi attentis animis excipiamus, facili negotio diſſolvemus. Sola nomina comparativa comparant: nam in illis, *Gratæ mihi fuerunt litteræ tuæ*, & *Gratiſſimæ mihi fuerunt litteræ tuæ*, nulla eſt comparatio, ſed quædam amplificatio qualitatis in *ſuperlativo*, ut vocant; nam hoc nullum aliud pejus nomen potuit inveniri. Sed nos hoc nomine utemur, ut tantum intelligamur, ſiquidem ita fert Barbarorum uſus. Hiſpane dicimus, non per comparationem, ſed per incrementum, *Es hombre doctiſſimo; es muy hermoſo; es hermoſiſſimo.* Nullam igitur in his nominibus eſſe comparationem, argumentis convincam neceſſariis.

I. Grammatici ipſi fatentur, Superlativum idem ſignificare, quod poſitivum cum adverbio *valde*; ego dicerem, cum adverbio *maxime*; ut *doctiſſimus*, id eſt *valde doctus*: ſeu *maxime doctus*: ubi ego nullam comparationem video. At dices, in Superlato abſolute poſito hoc facile poteſt concedi; dubium eſt, ſi genitivus pluralis accedat: tunc enim non videtur ullo modo excludi poſſe comparatio.

II. Accedat igitur ſecunda ratio. Hæc comparatio, quam

Ciceroni & Auctori ad Herenn. notat orationem, quæ veritatem aliquantum auget vel minuit, h. e. veritatem ſeu affirmativam, ſeu negativam, ſupra ipſius veri modum intendit. Liquet ex his, non adeo alienum aut abſonum eſſe hoc *Superlativi* nomen, ut *nullum aliud pejus inveniri potuerit*, quod ait hic loci Sanctius. Secundus vero Gradus κατ᾽ ἐξοχὴν dicitur *Comparativus*, quoniam propria illi eſt proprie dicta comparatio, qua ſemper comparatur quid cum uno alio, ſeu, ſi quidem cum pluribus, cum iis tamen tunc ſimul junctis, & pro uno habitis; & idcirco ei præter Genitivum partitionis adjungitur etiam caſus vel expreſſus vel intellectus, qui a præpoſitione regitur, & in quem fertur directe ipſa Comparatio. Atque ita diverſo reſpectu poſſunt aliquo modo tres illi gradus appellari *comparationis*, ſed tamen ſecundus maxime, immo proprie, eſt *Comparativus*.

quam tu existimas, (2) fit etiam apte per positiva, etiam cum genitivo plurali; *Ut sancte deorum*; *Sanctissime deorum*. Plinius lib. 13. *Inter omnes potentissimus odor*: quo sensu dixit Livius lib. 36. *Inter cæteras pugna fuit insignis*, Virgil. 4. Æneid. *Sequimur te sancte deorum, quisquis es*. Et sæpe apud Homer. Δῖα θεάων, id est, *diva Dearum*. Unde Ennius; *Dia Dearum*: idem; *Respondet Juno Saturnia sancta dearum*. Sic dicimus; *Una sororum*, *Unus Gallorum*, vel *ex Gallis*, *Primus sapientum*; *Medius digitorum*. *Octavus sapientum* dixit Horatius. Ovidius Metamorph. *Mite Deûm numen Bacchus*. Liv. *Macedonum fere omnibus, & quibusdam Hadrianorum, ut manerent, permisit*. Plin. *Lanarum nigræ nullum colorem bibunt*. In omnibus iis deest, *ex numero*, ut in ipsis Superlativis. Vide *Ellipsin*. Græci sæpissime utuntur genitivo plurali cum positivis, in quibus credo deesse περὶ. Apollonius lib. primo Argonaut. περὶ γὰρ βαθύλήιος ἄλλων Νήσων: id est, *præ aliis fertilis insulis*. Hesiodus in Ergis; Ιαπετιονίδη πάντων περὶ μήδεα εἰδὼς, id est, *Japetide ex omnibus consilia sciens*. Aratus de Ariete; περὶ γὰρ πολέων ἐυάστερός ἐστι; id est, *præ multis enim fulgidus est*. Apollonius rursus superlativo jungit περὶ, l. 2. de Phineo; ὃς περὶ δὴ πάντων ὀλοώτατα πήματα ἀνέτλη; id est, *qui præ omnibus miseriam passus gravissimam*. Frequentius addunt Græci ἐκ; Aristoph. Equitib. Φίλτατε ἐκ τῶν ἄλλων θεῶν: id

(2) *Fit etiam apte &c.*] Nullum est hocce argumentum, ad probandum, nullam esse in Constructione Superlativi cum Genitivo comparationem, quia eodem modo etiam Positiva construantur. Nam eadem Positiva construuntur etiam ut Comparativa cum Præpos. *Præ*, ut apud Cicer. *Tu beatus præ nobis*. Vide infra IV. 6. Nec tamen inde conficiet, ut opinor, Sanctius, nullam ergo fieri ista Comparativi gradus constructione Comparationem, quod hic illo argumento affirmat de Superlativis. Adde, quod neque Positiva sint prorsus aliena ab aliqua Comparatione facienda, ut paulo ante ostendimus; & vel ex his ipsis Constructionibus cum Genitivo Plurali, & cum Præp. *Præ*, liquet.

id eſt, *Amice ex omnibus diis.* Lucianus de Sectis; *ἀρίϛυς ἐξ ἁπάντων προειπῶν*, id eſt, *Optimos omnium ſignificans.*

III. Non poſſum tibi negare, per ſuperlativum fieri comparationem, ſi accedant præpoſitiones, (3) *Ante*, *Propter*, vel *Inter*; ut in illo Virgil. *Petit ante alios pulcherrimus omnes Turnus.* „ [Nepos in vita Attici; *Ei* „ *unus ante alios fuit cariſſimus.*] Sueton. Vitell. *Famoſiſſima ſuper cæteras cœna fuit ei data.* Sed (4) vis comparationis non eſt in Nomine, ſed in Præpoſitione. Vide plura in *Ellipſi.*

IV. Deinde ſi Superlativum compararet, neceſſario haberet caſum comparationis, ad quem fieret comparatio; (5) ſed hoc non fit; nam genitivus ille partitionis eſt, non comparationis; & ita abſolute ponuntur ſemper ſuperlativa; ſiquidem nullus caſus adjunctus ad eorum naturam ſpectat. Vide Ellipſin *Ex numero.*

V. Quid quod eadem hæc vis partitionis fit per comparativa, & alia nomina. Superlativa igitur, ſicut & alia, ponuntur ſemper abſolute. (6) Cicer. *Nemo eſt illo-*

(3) *Ante, propter.*] Sic quidem & in editt. Patavina & Salmaticenſi. Sed tamen haud duble voluit Sanctius *Præter*, quod ſignificat etiam *præ* vel *ſupra*, unde & comparationibus adhibetur. Sueton. Galb. cap. 9. *Crucem multo præter ceteras altiorem.* Nepos Hann. 12. *Plures præter conſuetudinem armatos apparere.*

(4) *Vis Comparationis &c.*] At Vide, quæ diximus infra ad IV. 6.

(5) *Sed hoc non fit.*] Immo fit. Nam Genitivus iſte non tantum eſt partitionis, ſed & Superlationis, in qua conſiſtit omnis Grammatica unius cum uno vel pluribus aliis Comparatio; certe non minus ſpectat ad Superlativi, quam Ablativus ad Comparativi naturam, qui cum eo nectitur per Ellipſin præpos. *Præ*, ſicuti Genitivus iſte cum Superlativo, per Ellipſin τῦ *Ex numero*, vel potius *In numero*: Cæſar B. Gall. V. 3. *Hæc Civitas longe plurimum totius Galliæ peditatu valet*, ſupple, *plurimum in* vel *ex numero Civitatum tot. Galliæ.* Hanc vero Ellipſin ſi quis dicat cum aliis etiam gradibus reperiri, ſciat etiam illam proprie dictis Comparativis uſitatam itidem cum aliis reperiri.

(6) *Cicer. Nemo &c.*] In his certe vis illa partitionis non fit per

lorum omnium mihi te jucundior. Plin. *Belluarum Elephanto nulla prudentior:* & cætera, quæ diximus in *Comparativis*.

VI. Si ſuperlativa compararent, id etiam negando facerent, aut interrogando; ſed id non fit: non enim dices; *Romanorum nemo Cicerone*, vel *quam Cicero fuit doctiſſimus*, ſed *doctior.* Cicero pro Ligario; *Nulla de virtutibus tuis plurimis, neque gratior, nec admirabilior miſericordia eſt.* Idem contingit interrogando; ut, (7) *Quis Romanorum fuit Cicerone uberior, vel elegantior?*

VII. Jam *fortiſſimus Græcorum; Fortiſſimus ex Græcis, Fortiſſimus ex numero Græcorum; Fortiſſimus inter Græcos*, idem ſignificare fatentur omnes. Cur igitur tibi concedam, in primo eſſe comparationem, (8) in cæteris partitionem?

VIII. Si in ſuperlatis eſſet comparatio, vitioſe & ambigue ſcripſiſſet Cicero ad Trebat. *Sic habeto, non tibi majori curæ eſſe, ut iſte tuus diſceſſus fructuoſiſſimus tibi ſit, quam mihi:* non enim ſcire poſſemus, quo referri deberet particula, *Quam*, ad *fructuoſiſſimus* ne, an ad *majori.* At vero hic una eſt comparatio, non duæ, & ordo eſt; *ſic habeto, non tibi majori eſſe curæ, quam mihi,*

per Comparativa, ſed per voces *Nemo*, & *Nulla*, cum quibus Genitivus ille jungitur. Comparatio autem fit inter unumquemque omnium Hominum & illum, ad quem ſcribit Cicero, ut & inter unamquamque belluarum & Elephantum.

(7) *Quis Romanorum &c.*] Recte tamen dicitur, *Quis Romanorum fuit doctiſſimus?* h. e. quis inter & ſupra omnes Romanos fuit maxime doctus. Sed & in negando quidni recte dicerem? *Plures fuerunt Græcorum fortiſſimi, at Trojanorum præter Hectorem nemo alius fuit fortiſſimus*, h. e. qui ſupra alios fortes Trojanos fortitudinis gloria emineret.

(8) *In cæteris partitionem*] Immo omnibus hiſce notatur ſuperlatio quædam, in qua, ut dixi, etiam vis quædam Comparationis latet: vel potius, in qua tota ratio Grammaticæ Comparationis hæret. Unde Sanctius Num. XI. fatetur, *in Comparativis* quoque *exceſſum* eſſe, h. e. iis notari aliquem exceſſum ſupra alium, ſeu ſuperlationem quandam.

bi, ut iste tuus discessus sit tibi fructuosissimus; id est, maxime fructuosus, (9) ut superlatum semper absolutum maneat.

IX. Si superlatum significaret (10) ultimum excessum,

(9) *Ut superlatum &c.*] In ea locutione & multis aliis sit sane absolutum, sed non in omnibus, nec proinde *Semper*, id est. Et tamen etiam in illa & similibus Superlatio quædam inest, cum relatione Elliptica *istius discessus* ad alios discessus.

(10) *Ultimum excessum.*] Facile concesserim Sanctio, Superlativo proprie non significari *Comparationem* simplicem & vulgarem, licet Comparatio Grammatica, quæ unice consistit in excessu unius supra alios, eo vel maxime notetur, magis certe quam Positivo, qui non adeo per se, quam per additos alios Gradus, aut per Constructionem cum præpos. *Præ*, ad Comparationem ejus generis faciendam quoque adhibetur. Sed quod Sanctius vult, Superlativo neque *ultimum* unquam notari *excessum*, id vero neutiquam agnosco. Quando ipse *Doctissimus* mavult exponere per *maxime Doctus*, quam cum Grammaticis per *valde Doctus*, nullam video discrepantiam, nisi quod hoc modo non tam aperte vis illa *ultimi excessus* exprimi videatur, quam isto. Cum Cicero ait Famil. XIII. 3. *Tam gratum id mihi erit, quam quod gratissimum*, nonne eo significatur infinitus, seu quantus esse potest, excessus supra Positivum? Non semper tamen *ultimum* plane excessum notat, ne populariter quidem, nedum Mathematice. Ostendimus enim jam supra, *non beatissimum* poni ita pro *non valde beato*, in cujusmodi locutionibus Superlativus iste modice intendit Positivi significationem, sed in quendam tamen rei excessum, quo ille Homo superet multos alios. Similiter se res habet, quando dicitur quis *doctior, quam, qui est doctissimus, miserior, quam illa, quæ est miserrima*. Nam in his quoque superlativi *valde doctum, valde miseram*, notare videntur. Neque vero excessum quum notat ultimum, eum statim aut unice notat, quem res capere queat, sed eum, qui est ultimus respectu aliorum hominum aut rerum, cum quibus comparatio fit. Ratio autem, quam in contrarium hoc numero allegat Sanctius, est ineptissima, quum sæpe plures pariter sint & esse queant in eodem extremo rei gradu, vel si maxime non sint revera, aliis tamen videantur esse; homines vero loquantur, & usus linguæ formarit phrases, secundum hominum opinionem veritati accuratæ sæpe contrariam. Debet autem distingui accurata rerum veritas, & verborum de rebus usus, qui quoniam est penes vulgum, & hominis affectibus, unde oriuntur immodicæ exaggerationes, obnoxios, sæpe veritati parum respondet. Quæ de Carthagine & Numantia scribit, non sunt exponen-

ſum, quod Grammatici aſſerunt, non haberet numerum pluralem, quia unus ſemper in eodem genere tantum deberet excellere: ſed Cicero dixit; *Duos Scipiones fortiſſimos & optimos viros*, & *duas opulentiſſimas urbes*, *Carthaginem* & *Numantiam*. Carthago igitur eſt opulentior Numantia, & Numantia eſt opulentior Carthagine, quod ridiculum eſt. At ſi dicas, hæc eadem ratio erit in Comparatis nominibus, nihil ages; omnes enim mecum concedunt, in comparativis exceſſum eſſe, ſed non ultimum exceſſum, quod de Superlativis Grammatici aſſeruerunt. Eadem ratione Superlata non poſſent jungi nominibus diſtributivis; ut, *Doctiſſimus quiſque*, *omnes doctiſſimi*; quod & Valla negavit, dicens, nomen, *omnis*, non poſſe jungi ſuperlativis. At Cicero dixit; *Obſervor a familiariſſimis Cæſaris omnibus*; idem; *non omnia minutiſſima conſectabitur*.

X. (11) Si ſuperlativa ſignificarent ultimum exceſſum, in-

nenda, ut ille vult, ſed ita, ut Carthago ſimul & Numantia dicantur opulentiores aliis Urbibus.

(11) *Si Superlativa &c.*] Specioſior hæc ratio, ſed tamen habemus & hic, quod reſpondeamus. Nec enim ſequitur: Superlatum habet etiam inter duo locum, ergo non ſignificat etiam ultimum exceſſum ſupra plures alios. Nam in lingua certe vernacula adeo ultimum exceſſum notat, ut non poſſit uſurpari niſi cum articulo demonſtrativo, quaſi unum aliquem in ultimo exceſſus gradu reliquos omnes ſuperantem deſignante: & tamen etiam in ea de duobus uſurpatur, ſicuti & in Græca fit lingua, quemadmodum oſtendi publice in Diſſertatione de Auguſtea Deſcriptione apud Lucam memorata. Nihil ergo obſtat, quo minus & in Latina lingua, licet aliquando adhibeatur ad notandum exceſſum manifeſtum unius ſupra unum alterum, tamen aliquando etiam ultimum exceſſum unius ſupra reliquos omnes notet. Dico *aliquando*, quia mea certe ſententia, non ſemper ultimi quaſi puncti exceſſum ſignificat, ſicuti accipere hæc verba videtur Sanctius, ſed aliquando etiam modicum, id quod declaravi abunde paulo ante & ad initium hujus capitis. Confirmatur vero id etiam ex eo, quod a Superlativis hiſce alii etiam gradus porro formentur, veluti *proximior*, *poſtremiſſimus*, ἐσχα-

inter duo locum non haberent: sed locum inter duo habere contra Grammaticorum turbam ostendamus. Terent. Adelph. de duobus fratribus, inquit Demea; *Id mea minime refert, qui sum natu maximus.* Pomponius Mela de duobus Euxini angulis, lib. 1. cap. 21. *Angustissimum Ponti facit angulum.* Cicero 2. de Invent. *Quanquam præstat honestas incolumitati, tamen utri potissimum consulendum sit, deliberetur:* idem ad Marium; *Quum dubitaret in Italia ne maneret, an ad bellum tenderet*, sic intulit, *quo tempore vidisti me profecto ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu:* idem lib. 11. epist. 10. *Sed neque Cæsari imperari potest, neque Cæsar suo exercitui, quod utrumque pessimum est.* Livius lib. 1. *Numitori, qui erat stirpis maximus, regnum legat.*

XI. Præcipiunt Grammatici comparativum, si præcedat superlatum, plus significare; ut *Cato doctissimus est, sed Cicero doctior.* Ego assero in universum, comparatum semper comparare, Superlatum minime, quocunque loco ponatur; ut, *doctior est Cato, quam qui doctissimus.* Plautus Trinummo; *Verum meliora sunt, quam quæ deterrima.* Cicero ad Terentiam; *Ego sum miserior, quam tu, quæ es miserrima.* Denique ubicunque sit comparatum, majorem vim habet, quam superlatum; imo omnis comparatio semper fit in comparativo, aut per illas, quas diximus, præpositiones. „ [Itaque „ cum a *pris* obsoleto formentur *Prior* & *Primus*; apud „ Ciceronem tamen *Prior* plus est quam *Primus*; sic „ enim loquitur; *Etsi utrique primas, priores tamen de-* „ *ferunt Lælio.* Apud Livium quoque *Pejus* plus signi- „ ficat *pessimo*, lib. 3. *Orate, ne pessimum facinus pejore* „ *exemplo admitterent.*

XII. Non tamen dissimulabo, esse aliquas phrases apud La-

ἐσχατώτατος &c. Id quod certo indicio est, non semper ultimum prorsus excessum, cui nihil superaddi possit, eis notari. De sequentis Numeri observatione egimus ad initium capitis.

Latinos, quæ videantur agere partes Grammaticorum, qui præcipiunt, tres esse gradus; ut, *Doctus*, *Doctior*, *Doctissimus*, quod ego semper negavi: nam si superlativum ponatur in tertio gradu, (12) non propterea (ut dixi) significat comparationem, sed idem significabit, ac si solum poneretur, „ [aut si comparandi particula *Præ* „ esset expressa.] Quod acriter est advertendum, ne parum perspicaces Grammatici iis testimoniis ad suam comprobandam inscitiam abutantur; quod planum fiet, si in quatuor, vel quinque, fiat comparatio: nam in septem Nili ostiis, si dicas, *primum magnum est*, *secundum majus*, *tertium maximum*, quonam, rogo, pacto reliqua numerabis? nisi dixeris; *Primum magnum est*, *secundum majus*, *tertium majus*, *quartum majus*, *quintum adhuc majus*, &c. Potuisses primo loco dicere; *Primum maximum est.* Sic igitur intelligendus est Cicero pro Ligario; *Alii errorem appellant*, *alii timorem*; *qui durius*, *spem*, *cupiditatem*, *odium*, *pertinaciam*; *qui gravissime*, *temeritatem*: idem lib. 4. epist. 13. *Sed tu hoc melius*, *vel optime omnium*: idem lib. 11. epist. 1. *Si melior casus fuerit*, *revertemur Romam*; *si mediocris*, *in exilio vivemus*: *si pessimus*, *ad novissima auxilia descendemus*. Hic incepit a comparativo, (13) ascen-

(12) *Non propterea significat comparationem.*] Sane significat excessum aliquem supra alios, atque ita etiam aliquam comparationem talis excessus inter alios, si de aliis alii adhibeantur gradus. Quin in seqq. utique exemplis Superlativus ultimo semper loco occurrit: Quorsum illud? nisi quia in plerisque ultimum excessum notat, ultra significationem non modo Positivi, sed & Comparativi. Quando Cicero ait, *sed hoc Tu melius*, *vel optime omnium*, quid aliud istic notatur Comparativo, quam Comparationem illius cum solo Cicerone, vel excessum ea in re supra unum Ciceronem; Superlativo autem eandem plane vel comparationem vel excessum, sed supra alios *omnes*? Significat ergo Superlativus istic talem prorsus Comparationem, qualem Comparativus, nisi quod illa sit ultimi excessus supra omnes, hæc excessus simplicis supra unum. Et sic in reliquis hujus numeri exemplis se res habet.

(13) *Ascendens ad Positivum &c.*] Immo descendens ad deteriora per Positivum & Superlativum,

cendens ad positivum, & superlativum. Plautus Captivis act. 3. *Miser homo est, qui ipse sibi, quod edat, quærit, & id ægre invenit; sed ille est miserior, qui & ægre quærit, & nihil invenit; ille miserrimus est, qui quum esse cupit, quod edat, non habet. Miserrimus;* id est, omnino miser, vel maxime miser, „ [vel *præ omnibus miser.*] Ita & Plin. l. 18. c. 6. *Malum patremfamilias, quisquis interdiu faceret, quod noctu posset, nisi in tempestate cæli; pejorem, qui profestis diebus ageret, quod feriatis deberet; pessimum, qui sereno die sub tecto potius operetur, quam in agro.* Corn. Celsus lib. 2. cap. 18. *Gravior his ex lacu aqua; gravissima ex palude.* Sed si locum integrum legas, videbis alium superlativum, ante comparativum. Terent. act. 5. sc. 8. Adelph. *Quid si majus aliquid te oret?* Mic. *Quasi hoc non sit maximum.* Helena Paridi apud Ovidium; *Lude, sed occulte, major, non maxima, nobis est data libertas, quod Menelaus abest:* id est, non est nobis maxima libertas, sed major, quam ante. In omnibus his potuisses incipere a superlativo.

XIII. Nomen *Proximus* superlatum esse nemo, ut opinor, negabit; at Cicero & alii, quum aliquid enumerant, (14) in secundis locis ponunt, non in tertiis, aut quartis; unde tota tua doctrina de superlatis, atque adeo nomen ipsum *Superlativorum* evanescit & prosternitur, Cicero 1. Offic. *Prima societas in conjugio est, proxima in liberis; deinde una domus,* &c. ibid. *Sed si contentio quædam, & comparatio fiat, quibus plurimum tribuendum sit officii, principes sint patria & parentes,*

vum, sed aliorum nominum, quæ deterius quid bono vel *meliore casu* notant.

(14) *In secundis ponunt.*] Hoc vero est absurdissimum, & tamen Sanctius pæana hic canit, quasi triumphata Grammaticorum doctrina de Superlatis. Quæso quo alio ordine poneretur *proximus?* An tertius vel quartus est prior, aut magis proximus primo, quam secundus est? Refutare hæc qui pluribus velit, nihilo magis agat, quam si lucernam Soli accendat.

tes, proximi liberi, totaque domus: Idem 2. Invent. *Summa necessitudo honestatis, huic proxima incolumitatis, tertia & levissima commoditatis:* idem 1. Offic. *Maximam vim natura habet, fortuna proximam.* Plin. l. 12. c. 13. *Asarum optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico.*

XIV. Elegantissimus est locus Pomponii Melæ lib. 1. cap. 8. *Fons media nocte fervet, mox & paulatim tepescens, fit luce frigidus; tum ut sol surgit, ita frigidior, subinde per meridiem maxime riget: sumit deinde tepores iterum, & prima nocte calidus; atque ut illa procedit, ita calidior, rursusque, quum est media, perfervet.* Vides in tertio loco verbum positum pro comparativo, ubi Grammatici superlativum collocandum putant; quod & ego quoque sic collocarem, (15) sed sine comparatione ulla, & absolute. Ut de eodem fonte Plinius libro 2. cap. 103. *circa meridiem maxime frigidus, mox paulatim tepescens, ad noctis media fervore & amaritudine infestatur.*

Nunc aliquas Vallæ rationes convellamus; nam omnes persequi esset importunum. Non putat ille locum esse superlativo, ubi sit diversum genus; ut, *Cicero fuit Græcorum & Latinorum disertissimus.* (16) Sed lon-

(15) *Sed sine comparatione ulla.*] At quando dicitur, *maxime riget*, annon est Comparatio Superlationis, super reliqua diei & noctis momenta, quibus minus riget?

(16) *Sed longe fallitur*] Si tamen naturam spectemus Comparativi & Superlativi, ex usu Linguæ cognitam, manifestum erit, non adeo in hisce lapsum esse Vallam. Etenim Comparativi Comparatio seu exsuperatio potissimum respicit eum vel etiam eos, qui extra ipsum sunt, & a quibus quasi oppositis sibi ipse distinguitur, seu Comparativum ex analogia & Linguæ usu refertur ad unum aliquod sibi oppositum, quod tamen ex pluribus simul sumptis sæpe est conflatum. Superlativum vero ad plura sui generis singula. Hinc, ut recte Valla monet, *Utrum*, quod de Duobus dici solet, Comparativo tribuitur, *Quid*, quod de Pluribus, Superlativo, Veluti apud Ciceronem, *Quærere, Utrum potius, aut, Quid potissimum dicamus:* apud Quinctilianum, *Ex duobus Uter dignior, ex Pluribus Quis dignissimus.* Requirit

longe fallitur, nec in hac parte quid sit genus intelligit, quum

rit autem in Superlatione *suum Genus*, non *diversum*, aut *alienum*, non tantum Valla, sed & Priscianus lib. III. ex quo ille hoc repetiit. Et recte requiritur id, modo recte intelligatur. Volunt enim Grammatici recte dici ex. gr. *Homo est animalium prudentissimus*, at minus recte, *Homo est Simiorum prudentissimus*, sed recte denuo, *est Simiis prudentior*. Hinc jam quando dicitur quis *omnibus Gallis Doctior*, videtur potissimum tunc designari homo non Gallus. Quod si & ipse Gallus sit, dicendum tunc potius *Reliquis*, quam *Omnibus*. Si tamen Hoc vel Huic simile quid alicubi occurrat, ut fit, sed apud Poëtas potissimum, intelligi tunc videtur illud ipsum *reliquis* vel *aliis*. Nam quin recte dicatur de Gallo, *ille est reliquis omnibus Gallis doctior*, nullum est dubium. Quando Valerius Max. IV. 2. 6. dicit Fabricium *omni cive* fuisse *majorem*, huc non pertinet. Nam comparatio ibi fit inter Fabricium & unumquemque alium Civem singulatim. Superlativi autem superlatio quum respiciat ferme alios ejusdem classis, ordinis, generis, homines aut res, non ergo ita fallitur Valla, quando censuit minus recte dici, *Cicero fuit Græcorum doctissimus*, quum Cicero utique non fuerit homo Græcus. Nec juvant quidquam, quæ contra illum hic afferuntur a Sanctio, Auctorum loca, quæ vel prorsus aliena sunt, vel per Ellipsin certissimam explicanda. Aliena sunt, veluti *Optimus malorum* & similia. Nam non excluditur ille *Optimus* ex genere *malorum*, sed vel maxime includitur in illud genus, dum dicitur, *non est Bonus*, sed, quia inter Malos quoque datur magis & minus, ideo ille, qui erat paulo minus Malus quam reliqui, dicitur recte Homo *Optimus malorum* Hominum. At per Ellipsin explicari debent illa, quæ majorem paulo habent Speciem, & ideo a Saturnio, Vossio, Ursino quoque urgentur contra Vallam: qui & revera errat, quando Auctorum loca reprehendit identidem, quasi minus Linguæ Latinæ essent consentanea, quum explicare ea deberet, atque ita in suam retrahere sententiam, quod facile potuisset. Sed non attendit satis ad latitudinem *Sui Generis*, atque ita in *alienum* seu *diversum genus* male separavit, quæ *unius* latioris erant *generis*. Hinc ergo est, quod illud in Macrobio reprehendat, ubi *Servius* dicitur, *non solum Adolescentum, qui ipsi sunt æquævi, sed Senum quoque omnium doctissimus*, Nec enim vidit debere hic addi tantum illud, quod per manifestam Ellipsin est suppressum, & supprimi solet, quodque sub Adjectivis *Adolescentum* & *Senum* intelligitur, h. e. addi *Hominum*, & sic omnia fore plana. Nam sic dicetur, *Doctissimus omnium Hominum*, sive illi Adolescentes sint, sive Senes. Sic apud Ciceronem, *Ministro omnium, non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo*, adde *Animantium*, quod manifeste intelligitur, ut liquet ex illa distin-

quum reprehendat illud Macrobii; *Age Servi, non solum*

stinctione *bipedum & quadrupedum*, in quam separantur omnia ferme animantia, sub quibus etiam Homines continentur. Confer locum Plinii, *Velocissimus omnium animalium, non solum marinorum, est Delphinus.* Potuisset dixisse, ut Cicero, *non marinorum solum, sed etiam terrestrium*, in quibus intelligendum tunc fore *animalium*, ex verbis Plinii, ut nunc se habent, manifestum, quod proinde itidem in Ciceronis verbis est intelligendum. Porro Phalereus laudatur, ut *eruditissimus horum omnium*, quos scilicet memoravit antea Cicero, &, inter quos refert hunc ipsum quoque Phalereum. Segulius dicitur *Homo nequissimus omnium, qui sunt, qui fuerunt*, &c. At vero intelligi hic *Hominum*, & nihil duri aut insoliti superesse, tam manifestum est, ut verbis non sit opus. Vis ergo Superlativi tendit unice in Substantivum nomen sui generis, cujus constructionis natura non mutatur, etiamsi illud Substantivum porro dividatur in varias sui generis species. Atque ideo, qui neutiquam dicerem, *Cicero est Græcorum doctissimus*, sine hæsitatione tamen dixerim, *Cicero fuit omnium Oratorum, tam Græcorum, quam Romanorum, disertissimus*, quum & ipse Cicero fuerit Orator, & constructio absolvatur hisce, *disertissimus omnium Oratorum*, qui varii esse potuerunt. Locum Plinii XXXIII. 1. ubi Legati Romanorum ad exteras Gentes, dicuntur *Exterorum honoratissimi*, recte jam exposuit Vossius de Construct. cap. 7. Adhæserunt ad has locutiones etiam Tan. Faber, & Schefferus ad Ælian. V. H. VII. 14. ubi de Epaminando dicitur, *καὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων πρῶτος ἐγένετο* Nam volunt, quia Epaminondas minime fuit Romanus, sed Thebanus, legi ergo *Θηβαίων*, contra omnium Codd. fidem pro *Ῥωμαίων*, quod *ridiculum & non ferendum* pronunciat Faber, sed male, ut ex dictis jam liquet. Proximi præcepti ab Valla profecti, & a Sanctio hic refutati, eadem fere est ratio. Certe dixerim lubentius, *Hæc est pulcherrima illarum sororum*, quam *suarum*, quia *sorores suæ* in hac locutione quasi distinctæ ab ea considerantur, quum in priore ipsa quoque in numerum omnium sororum includatur. Inanissima sunt, quæ Sanctius heic Vallæ opponit, *Medius horum digitorum longissimus, Zeno istorum acutissimus, Demetrius horum ipsorum politissimus*, quum medius digitus sit utique unus horum digitorum, Zeno fuerit istorum Epicureorum acutissimus, inter quos & ipse erat, Demetrius fuerit horum a Cicerone memoratorum una cum ipso, politissimus. Sed tamen occurrunt etiam apud Auctores, quæ nos sententiæ dubios reddere queant. Nam plane ita, ut vult Sanctius, construuntur Superlativi etiam cum Genitivis *ceterorum, aliorum*, &c. quæ tamen illam distinctionem & exclusionem quandam manifeste videntur significare. Sic Tacitus Agric. 34. superstites Britannos vo-

lum adolescentum, qui tibi æquævi sunt, sed senum quoque omnium doctissime, quasi vox, *doctissime*, non sit genus juvenum, & senum. Sed quid attinet genus inculcare, quum hic sit partitio, ut sæpe diximus? Cur igitur eadem opera non reprehendis Ciceronem pro domo suo, dum inquit; *Hoc ministro omnium non bipedum solum, sed etiam quadrupedum impurissimo, Remp. perdidisti*: & in Bruto; *Phalereus successit iis senibus adolescens, eruditissimus ille quidem horum omnium:* idem; *Dii isti Segulio male faciant homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt.* Plinius in epistola; *Regulus omnium bipedum nequissimus.* Plinius lib. 9. *Velocissimus omnium animalium, non solum marinorum, est Delphinus:* id est, maxime velox. Cicero 1. de Oratore. *Juris peritorum eloquentissimus, & eloquentium juris peritissimus.* Catull. *Phaselus navium celerrimus:* idem; *Disertissime Romuli nepotum, quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli, quotque post aliis erunt in annis.* Martialis lib. 12. *Non est, crede mihi, bonus, quid ergo? Ut verum loquar, Optimus malorum:* ibidem; *ultimus bonorum.* Idem Valla præcipit, ne dicamus; *hæc est pulcherrima suarum sororum*, sed *pulcherrima sororum*; quia sororum ipsa una est, suarum sororum non est: egregia vero ratio, & tali viro digna: eodem ergo argumento dicere non possemus; *horum digi-*

vocat *Ceterorum Britannorum fugacissimos.* Et Macrobius Saturn. VII.8. *Ægyptum regionum aliarum calidissimam.* Hæc & similia loca si reprehendisset Valla, minus mirarer, quum revera aliquid in iis improprii & insoliti hæreat, quod in genuinam significationem ac receptum usum Superlativi incurrit. Ferri tamen nunc debent istæ locutiones talium exemplorum auctoritate, licet haud dubie ab incuria ipsorum Auctorum sint profectæ, non satis animadvertentium, quid discriminis sit inter *Ceterorum Britannorum*, & *Omnium Brit. fugacissimi.* Certe imitari illas nolim, nec imitandas putem. In tertio, quod in Valla notat Sanctius, hæret verus error Vallæ, recte hic a Nostro refutatus.

gitorum, aut *omnium digitorum medius eſt longisſimus.* Erravit igitur Cicero 3. Tuſcul. cap. 17. *Zeno iſtorum acutisſimus:* idem de Orat. 2. 23. *Demetrius horum ipſorum politisſimus*, & multa quæ ſupra citavimus. Illud multo putidius; non poteſt (inquit) locus eſſe ſuperlativo citra tertium gradum: nam ſi inter plura vaſcula æqualia unum ſit magis capax, non recte dicas; *hoc eſt omnium maximum.* Quaſi Latine non optime dicatur: *Peſſime tecum actum eſt; mecum vero male; durius cum ſociis noſtris:* vel ſic; *Salus homini pretioſisſima eſt, vita dulcior, pecunia optabilis.* Si intelligeret Laurentius, nullam hic eſſe comparationem, quum dicimus, *omnium maximum*, ſed partitionem, has argutias mitteret. Attende contra Vallam Livii verba libro 7. *Inde Barbari diſſipati vertunt impetus in ſuos, fuſique per campos (quod editisſimum inter æquales tumulos occurrebat oculis) arcem Albanam petunt.* Non attenderat item Valla, quod ſuperius adduximus, ſuperlata inter duas res habere locum. Acutius diſputabat amicus quondam meus, ex loco Ciceronis ſic colligens, hoc nomen *ſummus* ſuperlatum eſt, ſed *ſummum* vocat Cicero, *quo nihil ſit ſuperius:* ſignificat igitur ultimum exceſſum, ſimulque comparationem. Locus autem ſic ſe habet in ſecunda Tuſculana; *Summum dico, quo nihil eſt ſuperius; breve, quo nihil eſt brevius?* & infra; *Summum autem dico, etiam ſi decem atomis eſt major alius.* Hæc Cicero. Sed hic locus nil oberit noſtræ doctrinæ; nam (17) ſi velim negare, *Summum* eſſe ſuperlatum, commode id facere poſſem, ſed ſit ſane ſuperlatum, nonne ſequitur ſtatim, *breve voco, quo nihil eſt brevius?* Po-

(17) *Si velim negare, ſummum eſſe ſuperlatum* &c.] Non id video; nam revera eſt Superlatum, æque ac *citimus, ultimus, infimus, poſtumus*, &c. Dicitur autem *Summus* contracte pro *ſupimus*, P, quia ſequitur M, mutatâ in eandem literam, ut & fit, quando *Sub* cum Verbis ab ea litera M incipientibus componitur.

Potuisset etiam dicere, *Magnum voco, quo nihil est majus, & nigrum, quo nihil est nigrius.* Sed illo in loco ridet Cicero Epicurum, de *summo* & *brevi* disputantem. Summa sit nostræ disputationis, comparata & superlata nullum penitus casum regere, nam si fuerit ablativus, ut, *Doctior Catone; Celerius opinione*, deest *Præ.* Si fuerit Genitivus, ut *Pedum dexter est velocior, Omnium horum major est charitas; sororum formosior:* vel *sororum formosissima*, deest, *Ex numero*, ut sæpe jam ostendimus; partitio enim est, non comparatio.

Cap. XII.

De Usu reciprocorum, contra Vallam, Budæum, & Quinctilianum, qui perperam reprehendit Ciceronem. Obscuritas, vel Ambiguitas, in sermone signum est stultitiæ. Regula de Usu Reciprocorum.

In labyrintho reciprocationis diligentiorem Theseum optarem, qui filum duceret; quam fuit Valla, qui magno conatu magnas, ut solet, nugas dicit, non parcens interim gravissimis Scriptoribus. Quid hic sit tenendum, aut fugiendum, accipe; Stultum est ea scribere aliquem, aut loqui, quæ ne peritissimi quidem intelligant: quare Amphibolia maxime vitanda est; in Reciprocis vero continget vel maxima, nisi regulis adhæreas, quibus poteris supersedere, dum ambiguitas non potest contingere, aut sensus est apertus. Quare ubi est prima vel secunda persona, regula nulla erit; ut, *cepi columbam in nido suo*, vel *ejus*, vel *ipsius: ille tibi irascitur, quia sibi nocuisti*, vel *ei nocuisti.* Hoc Valla nescivit, quia damnat illud Ovidii; *Respice Laërten, ut jam sua lumina condas:* & corrigit illud in Sallustium; *Nolite hunc judicare ex operibus suis.* Budæus etiam hoc non animadvertit, quum multa contra Vallam

lam congerit in commentariis. Cicero 2. Verr. *Intelligit, me ita paratum in judicium venire, ut non modo in auribus vestris, sed in oculis omnium sua furta atque flagitia defixurus sim:* & 3. Verr. *Suis eum certis propriisque criminibus accusabo:* idem 4. Attic. *Debemus patrem familias domi suæ occidere nolle.* Ovidius; *Ecce rogant teneræ, sibi dem præcepta, puellæ.* Plautus Milit. III. 2. 45. *Excruciabit me herus, domum si venerit; quum hæc scibit, quia sibi non dixerim.* Sen. ad Albinam matrem; *Puer ad tuum formetur arbitrium;* (1) *multum sibi dabis, etiam si nil dederis præter exemplum.*

(1) *Multum sibi dabis*] Duriusculum quidem hoc, sed tamen sic fere & Plautus Pœn. V. 2. 123. *Suam rem sibi salvam sistam, si illo advenerit.* Trin. I. 2. 119. *Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi.* Cic. Fam. IX. 15. *Gratias mihi agunt, quod se mea sententia Reges appellaverim.* De Invent. I. 23. *Hoc igitur vitandum, ne, cujus genus posueris, ejus secum aliquam, sicut diversam, partem ponas in eadem partitione.* Ovid. Fast. III. 200. *Consus tibi cetera dicet Illo facta die, quum sua sacra canes.* Ubi nullam esse necessitatem emendandi canet, ex aliis & similibus utique locis patet. Sed & in tertia persona non minus dura occurrunt; Plaut. Mil. II. 2. 31. *Ut vincat eum, qui vidit se, ne viderit.* Nepos Lysandro cap. 3. *Itaque decemviralem suam potestatem sui ab illo constitutam sustulerunt.* Attico 10. *Ut non solum ei, sed & omnibus suis* (h. e. ejus) *amicis esset inimicus.* Florus II. 6. 26. *Adversus hostem tam callidum, non virtute tantum, sed suis etiam pugnare consiliis oportebat.* Frequentiora sunt & minus dura, aut ambigua, si quando in eodem commate, vel nominatim, vel demonstrativo pronomine, designatur is, ad quem reciprocum referri debet. Plaut. Amph. I. 1. 39. *Stabilivit regnum suum regi Creonti.* Verba antiquæ rogationis, qua arrogatio fieri solebat; apud Gell. V. 19. *Velitis jubeatis Quirites, Uti L. Valerius L. Titio tam jure legeque filius sibi siet.* Ovid. Pont. I. 4. 2. *Qui miser est, ulli si suus esse potest.* Cic. de Inv. I. 14. *Si dicat Orestes ejusmodi animum matris suæ fuisse, ut ab ea potissimum liberi sui pœnas petere debuerint.* Liv. III. 18. *De captivis, ut quisque liber aut servus esset, suæ fortunæ a quoque sumptum supplicium*, h. e. conveniens singulorum fortunæ. XXV. 38. *Ne tamen subita res & nocturnus terror, & jam non suæ fortunæ consilium perturbaret*, scil. milites. XXII. 39. *Ne suam occasionem hosti des.* Emenda ex his Liv. XXII. 12. *Increpans quidem victos tandem Martios animos Romanorum.* Optimi codd. *tandem quos Mar-*

plum. Plin. *Vinea si macruerit, sarmenta sua comburito.*

Martios animos Romanis. Valla sustulit τὸ *quos.* Gronovius conjectat, *tandem quoque Martios animis Romanos.* Propius vero & priscæ scripturæ est, si unica mutata litera simpliciter legas *victos tandem suos Martios animos Romanis.* Similiter XLII. 50. *Sicubi Populus Romanus sua fortuna labet.* Gronov. *Sicubi Populi R. Fortuna labet*, deleto *sua.* At lege omnino, *Sicubi Populo R. sua fortuna labet.* Sic & in Curt. III. 2. 17. *Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumperet.* Scabri aliquid inesse huic loco declarant variæ eruditorum conjecturæ, & quod a multis MSS. abest vox *suam*, teste Freinshemio. Sunt tamen, qui exponant *suam naturam, cui adjuncta est, quamque possedit in homine felici fortuna*, at alibi, *fortunam* accipiunt pro *fortunatis, quia homines rebus secundis utentes, per fortunam mutant plerumque naturam suam in pejus.* Alii per *Suam naturam* intelligunt *fortunæ obnoxiam, quæ totam sese illi permisit.* Omnia sunt satis dura, & longe petita. Quapropter vix dubitem scripsisse Curtium, *nisi sua naturam plerumque fortuna corr.* Sensu oportunissimo, qui est, nisi Hominis cujusque naturam, etiam per se bonam, corrumperet plerumque sua istius naturæ & hominis fortuna. Recte enim *sua fortuna* ad *naturam* refertur. Sic in Sanctianis exemplis. *Quum Eum cives Sui accusarent. Definant insidiari domi suæ Consuli.* h. e. in ædibus Consulis. *Sepulcrum imponit suaque arma viro.* His adde illa, *Trahit sua quemque voluptas. Stabilivit regnum suum Creonti. Ulciscentur illum mores sui. Sua riserunt secula Mæoniden. Suus Rex Reginæ placet. Mater quod suasit sua, adolescens mulier fecit.* Plane hæc similia sunt nostræ emendationis locutioni, *naturam* hominis *plerumque corrumpit sua fortuna*, quæ liquidissimi est sensus, quum duri sit & perplexi, *naturam suam plerumque corrumpit fortuna.* Sæpe etiam in proxime præcedenti commate designatur is, ad quem reciprocum sequenti commate referendum. Gell. I. 8. *Ad Laidem Demosthenes clanculum adit, & ut sibi sui copiam faceret, petit. Sui* refertur ad illam, quæ designatur Nominativo τοῦ *faceret, Sibi* ad illum, qui designatur Nominativo τοῦ *petit* in præcedenti commate. Et sic curari Florus debet manifesta emendatione I. 12. 5. *Falisci quum obsiderentur, mira visa est fides Imperatoris, quod ludimagistrum urbis proditorem, cum iis, quos adduxerat, pueris, vinctum sibi ultro remisisset.* Hæsitant in his, & varie ea tentant eruditi interpretes. Putem sine hæsitatione legendum *Faliscis*, quo facto omnia erunt expedita. Sed hoc jam præcepisse Freinshemium in ultima sua Flori editione, postea deprehendi, qui antea prioribus ejus edd. fueram usus. Sic in tota fere oratione obliqua reciprocum refertur ad eum, cui hæc oratio tribuitur. Vide Cæsarem B. Gall. I. 20. *Quibus*

to. Nec vero ſolum in primis & ſecundis perſonis ſic loquuntur graviſſimi viri, ſed etiam in tertiis, quoties contigerit, ut dubius ſermo eſſe non poſſit. Virgil. Æneid. 4. *Tunc breviter Barcen nutricem affata Sichæi: Namque ſuam patria antiqua cinis ater habebat.* Hoc Valla quibusdam argutiis emendare conatur, dicitque emendaturum Virgilium, ſi vixiſſet. Cur non etiam carpit illud Æneid. 6. *At pius Æneas ingenti mole ſepulchrum Conſtituit, ſuaque arma viro, remumque, tubamque?* Cur etiam ſolœciſmi non damnat Valerium Max. lib. 2. cap. 7. de Metello? *neque ſingulas partes apprehendit, ſed totam continuo in ſtatum ſuum redegit.* Ubi *ſuum*, non ad Metellum, ſed ad diſciplinam militarem retulit: idem 3. cap. 7. *Ad ſpeculanda acta ſua veniſſet:* & lib. 4. cap. 1. de Africano; *Eodem robore mentis cauſam Annibalis in ſenatu protexit, quum eum cives ſui miſſis legatis accuſarent:* lib. 4. cap. 3. *Alexander Diogenem gradu ſuo divitiis pellere tentat.* *Suo*, id eſt, Diogenis. Quintus Curtius lib. 3. *Alexander*, inquit, *urbem deſtitutam a ſuis intrat.* Cæſar 1. Gallico. *Biduo poſt Ario-*

bus opibus non ſolum ad minuendam gratiam, ſed & ad perniciem, ſuam (Divitiaci verba facientis) *uteretur* Dumnorix. Sæpe etiam in uno orationis contextu reciprocum ad diverſos refertur. Liv. XLV. 13. in oratione Maſgabæ, qui Maſiniſſæ filius, ad Senatum Romanum nomine patris; *Sumere itaque eoſdem*, (Romanos) *non ſe rogare, æquum eſſe, neque emere ea ex fructibus agri ab ſe dati, quæ ibi proveniunt.* Poſterius *ſe* refertur manifeſte ad Romanos, quos non oporteat emere aliquid ex rebus, quas ipſi dederint; prius ad Maſiniſſam, cujus nomine inſtituitur oratio. Quo pene modo etiam apud Salluſt. Jug. 20. reciprocum reſpicit ſimul eum, ad quem inſtituitur oratio, & qui loquitur. *Monere* Bomilcar Nabdalſam, *ne præmia Metelli in peſtem ſuam converteret; Jugurthæ exitium adeſſe, ceterum ſuane, an Metelli virtute periret, id modo agitari.* Per *Suane* intellige vel ſolum Nabdalſam, vel potius utrumque ſimul, Nabd. & Bomilcarem. Sic & Arioviſtus apud Cæſarem B. G. I. 36. *Neminem ſecum ſine ſua pernicie contendiſſe.* Ubi *ſecum* reſpicit ipſum Arioviſtum, *Sua* vero *Neminem.*

Ariovistus legatos ad Cæsarem mittit, velle se agere cum eo, aut si id minus vellet, e suis legatis aliquem ad se mitteret: idem 1. Civili; *Pompejus enim rescripserat, sese rem in summum periculum deducturum non esse, neque suo consilio aut voluntate Domitium se in oppidum Corfinium contulisse:* ibidem; *Cæsar interpellat, se non maleficii causa ex provincia egressum; sed uti se a contumeliis inimicorum defenderet, ut tribunos plebis ea re e civitate expulsos ad suam dignitatem restitueret, ut se & populum Romanum in libertatem vindicaret:* sequitur statim; *Lentulus, ut in oppidum reverti liceat, petit, quod de sua salute impetraverit, fore etiam reliquis ad suam spem solatio.* Cicero libro 11. Attico; *Quumque ex eo de me percontaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum, volumenque sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus, multa a se dicta contra ejus amentiam.* Hic scribit Cicero Attico, Terentium scripsisse de amentia Q. Ciceronis. Voces *sibi*, referunt Terentium, voces *Se*, prima referunt Quintum, secunda Terentium. Cæcina ad Ciceronem lib. 6. *Hoc si Cæsar non cogitat, omnibus rebus felix est; si scit, & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, quum ignorit omnibus, qui multa deos venerati sunt contra ejus salutem.* (2) *Suam*, subaudi scribentis, *ejus*, subaudi Cæsaris. Cicero 3. de Natura Deorum; *Minerva dicitur patrem interemisse, virginitatem suam violare conantem:* idem pro Milone; *Vos ex M. Favonio audistis, Clodium sibi dixisse, & audistis vivo Clodio periturum Milonem triduo:* idem in Catil. *Desinant insidiari domi suæ Consuli.* Sallust. Catil. *Cornelius & Varguntejus constituerant Ciceronem domi suæ imparatum confodere.*
„ [Plaut. Mil. *Si quid faciendum est mulieri malitiose, ea* „*si-*

(2) *Suam, Subaudi Scribentis.*] Immo vero & hic subaudi *Cæsaris*, æque ac in *Ejus*. Sed & ita demum huc pertinet hic locus.

„ *fibi immortalis memoria eſt meminiſſe*; pro, ad ea recor-
„ danda immortalis illi eſt memoria.] Plinius libro 2. de Luna; *Defectus autem ſuos & Solis, eorum magnitudinum umbræque indices exiſtere*: idem libro 27. cap. 8. de quadam herba; *Curatum ea ſcio, omnibus fere oſſibus confractis, putatorem, circumdata univerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus.* Lucanus libro 5. circa finem; *Fida comes Magni vadit duce ſola relicto, Pompejumque fugit: quæ nox ſibi proxima venit, Inſomnis.* Senſus eſt; Nox proxima fuit ſibi, id eſt Corneliæ, ſine ſomno. Quem locum male penſitavit Budæus [*at vide Budæum* p. m. 28.] in commentariis, ſicut & alios multos contra Vallam ibidem ſcribens. Neque Quinctilianus recte contendit, Ciceronem incidiſſe in amphiboliam; Fabii verba ſunt libro 7. cap. 9. *In quod genus incidit Cicero, loquens de C. Fannii Soceri inſtituto, quem quia cooptatus in augurum collegium non erat, non admodum diligebat; præſertim quum ille Q. Scævolam ſibi minorem natu generum prætuliſſet: nam id* (ſibi) *& Socerum referri, & ad Fannium poteſt.* Hæc Fabius oſcitanter nimis: nam qui recte totum Ciceronis locum excutiat, videbit aperte ſermonem fieri præcipue de Fannio, & Fannius eſt prius & præcipuum ſuppoſitum. Locus integer ſic habet in Bruto; *Alter autem Q. Fannius Marci F. Caji Lælii gener, & moribus & ipſo genere dicendi durior. Is Soceri inſtituto, quem quia cooptatus in Augurum collegium non erat, non admodum diligebat, præſertim quum ille Q. Scævolam ſibi minorem natu Generum prætuliſſet; cui tamen Lælius ſe excuſans, non Genero minori dixit ſe illud, ſed majori Filiæ detuliſſe: hic tamen inſtituto Lælii Panætium audiverat.* Hæc diſputavi verboſius, ut intelligas, magnos interdum viros in rebus parvis cæcutire. Regula igitur ſit, quam ſequi omnino debemus; (3) quoties

(3) *Quoties ambiguus &c.*] Si ergo nihil ambigui ſit in ſenſu, ſæpe

ties ambiguus poterit esse sermo, reciprocum ad primum & præcipuum suppositum recurrat; ut si dicas; *Dios se aparta de los hombres por sus peccados; Los hombres se apartan de Dios por sus peccados; Deus discedit ab hominibus propter eorum peccata; Homines discedunt a Deo propter peccata sua.* Unde rursus non probo illud Quinctiliani cap. citato; *Pluribus*, inquit, *verbis emendandum, ubi est id, quod, quo referatur, dubium est, & ipsum est ambiguum; Hæres meus dare illi damnas esto omnia sua.* Hæc ille. Sed satis emendabitur ambiguitas, si supradicta regula observetur. „ [Vellejus *l.* 1. *Alexan-*„ *der a Lysippo impetravit, ut eorum equitum, qui apud* „ *Granicum ceciderunt, faceret statuas, & ipsius quoque* „ *iis interponeret.* Ubi dixit *ipsius*, non *suam*, vitandæ „ causa ambiguitatis, si enim dixisset *suam*, futurum „ erat ambiguum, de Alexandri, an de Lysippi, statua „ loqueretur.

sæpe pro Reciproco adhibetur aliud Pronomen. Cæsar B. G. II. 3. *Rhemi Legatos miserunt qui dicerent* &c.... *tantumque esse eorum omnium furorem, ut esse Suessiones quidem, Fratres Consanguineosque Suos, qui eodem jure, iisdem legibus, utantur, unum imperium, unumque magistratum cum Ipsis habeant, deterrere potuerint, quin cum his consentirent.* Pro *cum ipsis* dicendum erat *Secum:* nam referendum hoc ad eos, qui verba faciunt, itidem ut paulo ante *Suos.* Sed tamen quia de nullis aliis potest intelligi, & ideo nihil in eo est ambigui, licet mox sequatur *His* de aliis dictum, Reciproco hic abstinuit Cæsar. Sic III. 1. *Galba, secundis aliquot præliis factis, missis ad Eum undique legatis, & pace facta, constituit &c.* pro *ad se.* Vide & Ursinum Tom. 2. pag. 141.

Cap. XIII.

De Possessivis contra omnes fere. Possessiva nomina idem significant, quod Genitivus. Genitivi significatio. De genitivis Mei, Tui, Sui.

Longa est apud Grammaticos de Possessivis nominibus controversia; nemo tamen hactenus quid re-

ctum in illis sit demonstravit. Nos igitur contra Laurentium, qui in principio secundi libri longam de iis texit disputationem, disseramus.

Possessivum idem significat, quod genitivus, unde creatur; ut, *Paterna domus*, & *paternæ possessiones*, id est, *patris*. Hujus regulæ nullam exceptionem esse patiar; nihil enim frigidius, quam illud, quod hic Laurentius adfert, *meus*, *tuus*, *suus*, non deduci a *mei*, *tui*, *sui*, primitivis, sed ab antiquis genitivis *mis*, *tis*, *sis*, quod figmentum fictis valde Grammaticis placuit. Ego non negaverim, apud Ennium & Antiquos reperiri *mis*, *tis*, *sis*, sed in ablativo, pro *meis*, *tuis*, *suis*, ut *sos* pro suos, *sas* pro suas, *sum* pro suum; ut, *postquam lumina sis oculis bonus Ancu' reliquit.* Vide Festum in voce *Sos*. „ [Ennius 2. An„ nal. *Cura ingens mis cum concordibus æquiparare.* Ubi „ *mis* perperam (1) Priscianus pro genitivo accipit. „ Plaut. Mil. act. 4. sc. 2. *Ait illam cruciari miseram*, „ *quia tis egeat*, *quia te careat.* ubi *tis* valet *tuis*, sub„ audi, forma & factis; sicut ibidem; *Ego hic adstabo* „ *cum hac forma & factis sic frustra:* & act. 1. sc. 7. „ *Virtute*, *& forma*, *& factis invictissimis.*] Res igitur sic se habet; (2) Omnis genitivus significat active, aut

(1) *Priscianus pro Genitivo*] Vide Eum Lib. XIII. cap. 2. Si tamen hi quoque sint Genitivi, ut esse revera videntur, (Vide Vossium de Anal. IV. 4.) crediderim contractos ex obsoletis Genitivis, *meis*, *tuis*, *suis*, sicut a Fructus olim fuit *Fructuis*, & contracte dein *Fructus*. Ratio, quam Priscianus attulit, inepta est. Dixisse enim Græcos ait non tantum *ἐμοῦ*, *σοῦ*, *οὗ*, sed & Dorice *ἐμοῦς*, *σοῦς*, *οὗς*. Ex *οὗς* autem Græcos Latinos formare *is*, ut ex *Δημοσθένους*, *Demosthenis*. Etenim magna est discrepantia inter simplicem, & sine accentu, terminationem *ους*, & inter eam, quæ est circumflexa, Veluti Ἠχοῦς, Λητοῦς, Ἰοῦς, quæ a Latinis neutiquam in *is* convertuntur, sicut illa in Simplex *ους* exeuntia solent.

(2) *Omnis genitivus significat active aut passive.*] Exemplis id declaravimus supra ad pag. 177. in quibus uterque active & passive significans Genitivus conjungebatur. Vide & Gell. IX. 12. ubi docet *metum hostium recte di-* *ci*,

aut passive; idem significabit semper possessivum; ut, *vulnus Achillis*, vel *Achilleum*, active & passive accipi potest. Eodem etiam pacto *mei*, *tui*, *sui*; & *meus*, *tuus*, *suus*, active & passive significabunt, ut mox apparebit: prius enim aperiam causam, quare aliquando non sit nobis concessum primitivorum genitivis uti. Regula est; *mei*, *tui*, *sui*, primitiva, substantivorum genitivis, etiam subintellectis, non junguntur. Latine dices; *Hic liber est mei Præceptoris;* sed illud *mei*, adjectivum est: item *Præceptori meo conducit castigare*, *tui autem est docere;* illud *tui*, non potest esse a *tu;* nam hæc primitiva fugimus in omni possessione, ne cum adjectivis subsit ambiguitas, quam Latine aures vehementer reformidant. Latine itaque dicitur; *Mei præceptoris interest docere;* sed ita tamen, ut illud *mei* omnino sit a *meus*. Ridiculum autem est, quod ajunt isti, propterea non dici, *Mei est legere*, quia *mei*, *tui*, *sui*, solum passive significent: (3) id falsum esse subjecta exempla demonstrabunt. Cicero ad Curio-

ci, & quum timent hostes, & quum timentur. Injuriam itidem dici, tam illorum, qui patiuntur, quam qui faciunt. &c.

(3) *Id falsum esse subjecta exempla demonstrabunt.*] Immo vero pleraque omnia, quæ sequuntur, exempla probant contrarium, h. e. passive solum, non active, significant, vel ipsam notant possessionem. Posterius certe significat apud Cic. Fam. VI. 12. *tui charitate*, h. e. charitate, qua Tu aliis charus es, & quæ in Te est, nam Sanctius male hoc exponit, *quia me amas.* Sed neque recte Ursinus, qui in eundem fere lapidem impingens, miratur Tom. 2. p. 161. quare hanc phrasin, *ab aliis affectum significantibus divulsam, ad possessionis significationem retulerim.* At mihi hæc ratio fuit, quod *carus* & *caritas* magis notet gratiam, qua quis alteri est in pretio, quam activum quendam amoris affectum. Unde passim Homines dicuntur *aliis cari;* Immo illud *cari esse* cum Passivis Verbis ideo conjungitur, tanquam plane itidem passivum. Cicero de Offic. II. 8. *In has clades incidimus, dum metui, quam cari esse & diligi, maluimus.* Accedit quod in priore Ciceronis loco, ut diversa conjunguntur *Caritas* & *Amor*. Verba enim sunt, *Vincebatur fortuna ipsa debilitatæ gratiæ nostræ tui Caritate, & meo perpetuo erga te Amore:* In quibus mera & insulsa inesset tautologia, ni-

rionem; *Eam autem tui unius studio me assequi posse confido:*

nisi *caritas* aliud quid notaret, quam activum Amoris affectum. Notat ergo gratiam & existimationem in qua quis est apud alios. Sic Idem Famil. X. 6. *Me autem impulit tui caritas, ut vellem* &c. XI. 8. *Admirabilis est quædam tui nominis caritas* & XII. 16. *Cui nos & caritate* (h. e. pretio, in quo apud nos est) *& Amore, tuum officium præstabimus.* Quum ergo passivum quid significet, & ab *Amore* distinguatur hæc vox, recte eam, ni valde fallor, ad possessionis quandam speciem retuli, æque ac *Pretium sui.* Sic porro possessionem notant, *Pro sui dignitate*, *Nulla pars manet Nostri. Et pressa est gravitate sui* &c. Hæc nempe omnia aliquo modo sunt possessionis. At passive significant manifesto *genitorem sui*, *accusatorem mei*, *vindictam sui*, *conspectum tui*, *æstimatione sui &c.* Seneca Herc. Oet. 557. *perbibat flammas mei.* Sueton. Vesp. 22. *quasi amore sui deperiret* scil. mulier quædam h. e. amore Vespasiani, ubi utique amabatur Vespasianus. Ovid. Heroid. III, 139. *Aut si versus amor tuus est in tædia Nostri, Quam sine te cogis vivere, coge mori. Utque facis, coges: abiit corpusque colorque: Sustinet hoc animæ spes tamen una Tui.* Cicero de Harusp. Resp. cap. 3. *Nihil enim contra me fecit odio Mei, sed odio severitatis, odio dignitatis, odio Reip.* Et sic, ut ut neget id Sanctius, maxime tamen ille genitivus in passiva significatione usurpatur; sed tamen cum & possessorem significet, nulla causa est, quominus & actorem, qui est actionis suæ quasi possessor, designare queat. Tale est illud Ciceronis Fam. II. 6. *Eam tui unius studio me assequi posse confido*, & Plaut. in Pseud. I. 1. *Duorum hominum labori parsissem lubens, mei & Tui.* Sed hæc loca Vir Magnus ad Plautum, licet hujus quidem locum tueatur Gellius XX. 6. suspecta habet, haud scio, utrum proter significationem activam, an vero simpliciter, quod ex ejus sententia dici nequeat *Labor mei*, pro *meus*, *labor nostri utriusque*, pro quo malit *noster; Studium tui unius*, pro quo reponit *tuum*, *majores vestrum*, pro *vestri.* Sed tamen sic passim quoque loquuntur Veteres, ut videre est apud Vossium de Construct. Cap. 57. Cicero sæpe etiam adhibet hunc Genitivum in Plurali, in quo eadem est constructionis ratio. *Voluntati vestrum omnium parui*, *communis patria omnium nostrum*, *in me omnium vestrum ora & oculos conjectos*, immo *contentio vestrum*, plane utique ut *labor mei.* Sallustianum illud in Catil. *majores vestrum*, genuinum esse, nec hodiernorum codicum scripturæ debuisse concedere, firmissimum & indubium Gellii dicto jam loco testimonium probat, & proinde nos in Animadversionibus historicis cap. X. Sallustio asseruimus & restituimus. Sed & ne de ipsa phrasi dubites, en similem plane apud Plautum

Me-

do: idem libro sexto ad Ampium; *Vincebatur enim fortuna ipsa debilitatæ gratiæ nostræ, tui charitate, & meo perpetuo erga te amore;* id est, quia me amas, & te amo. Hoc testimonium quum Valla non intellexisset, fœdissime deturpat. Cicero pro Marcello; *Quis non intelligat, tua salute contineri suam, & ex unius tui vita pendere omnium:* idem Attico lib. 9. *Nihil malo, quam me mei similem esse, & illos sui,* idem Catilina; *Uterque pro sui dignitate, & pro rerum magnitudine;* idem libro 2. Finib. *Ut & sui & Metrodori memoria colatur:* idem in Universitate; *Ita se ipse consumptione & senio alebat sui:* ibid. *Imitantes effectorem & genitorem sui:* „ [Plaut. Cist. *Suarum opum* „ *nos volunt esse indigentes.* (4) *Suique omnium rerum nos* „ *indigere*, pro omnium rerum suarum.] Valerius Max. lib. 1. *Lento enim gradu ad vindictam sui Divina procedit ira:* idem lib. 1. cap. 6. *Priusquam exoptatum civium oculis conspectum tui offerres:* idem lib. 3. cap. 7. *Quid aliud est, quam sævientem fortunam in adjutorium sui convertere:* & paulo post; *Fiducia est, quæ æstimatione sui certo pondere examinat.* Plin. lib. 22. in prooemio: *Complesse poterant miraculum sui, natura atque tellus.* Seneca in Troade, act. 2. *Nullaque pars manet nostri:* idem Hercule Oetæo act. 3. *Et partem mei ferat omne saxum.* Cicero Attic. lib. 11. epist. 8. *Quintus misit filium, non solum*

Menæch. V. 9. 97. *Vestrum patri filii quot eratis.* Sueton. Cæs. 30. *neque populi expectationem, quam de adventu sui fecerat, privatis opibus explere posset.* Sed & congruenter Ciceronianis illis *Unius tui studio*, idem Cic. in Vatin. c. 3. *Civitatis salutem cum unius mei salute esse conjunctam.* Et pro Marcel. cap. 7. *Ex unius tui vita pendere omnium.* Sed quæ, sic citata a Sanctio vel Budæo, in nostris edd. ita leguntur, ut exhibeant *mea, tua*, pro *mei, tui*, dubitem an recte.

(4) *Suique omnium rerum nos indigere.*] Male hic locus explicatur, & incassum huc adfertur a Scioppio. Sensus est; volunt indigere nos sui, in omnibus rebus. *Omnium rerum* per Ellipsin dicitur pro *in negotio omnium rerum.* Cui similia loca, eorumque explicitam rationem, vide in iis, quæ notavi supra ad pag. 175.

lum sui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. Ovid. 1. Metam. *Et pressa est gravitate sui:* ibid. lib. ultimo; *Parte tamen meliore mei:* & in carmine obscœno: *Quod partem madidam mei videtis.* Terentius Adelph. *Tetigine tui quidquam:* (5) ibid. *Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat:* idem Heauton. *Tot mea unius soliciti sunt causa.* Ubi Muretus ex antiquis exemplaribus restituit, *Mei unius.* Varro 3. Rust. cap. de villa; *Et quum hæc sit communis universi populi, illa solius tui.* Budæus in commentariis citat Ciceronem in Vatinium sic; *Quid ergo præstantius mihi potuit accidere, quam omnes hos cives meos judicare, civitatis salutem cum unius mei salute esse conjunctam;* Sic citat Budæus; nunc legitur, *cum mea unius salute.* Plautus Aulular. *Neque tui me quidquam invenisti penes:* idem Pseudolo.

Si ex te tacente fieri possem certior Here,
Quæ miseriæ te tam misere macerent,
Duorum labori ego hominum parsissem libens,
Mei, te rogandi, & tui, respondendi mihi.

Hæc Plauti verba expendit Gellius lib. 20. cap. 6. & insuper ait; *Itaque si dicere velis,* Patrem mei, *pro Patrem meum, quo Græci modo τὸν πατέρα μοῦ dicunt, inusitate quidem, sed recte profecto, eaque ratione dices, qua Plautus dixit,* labori mei, *pro labori meo.* Hæc ille; qui tamen si legeret illud Ciceronis, *Genitorem sui,* & *Effectorem sui,* & illud Maronis; *Et nunc magna mei sub terras ibit imago:* & illud Macrobii lib. 2. cap. 1. in somnio; *Deinde tonus per naturam sui in duo dividi sibi æqua*

(5) *Ibid. Qui se &c.*] Locus hic est alienus plane. Nam apud Terent Adel. III. 2. 35. additur *patris*. Nempe *Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris*. Observavit hoc Ursinus quoque Tom. 2. p. 159. & addidit illud Terentii, *Tetigine tui quidquam?* & Plauti, *Neque tui me quidquam invenisti penes*, quæ loca itidem plane sunt aliena, quum in iis *Tui* sit non Pronomen, sed Adjectivum, ab Neutro *Tuum*.

æqua non poterit, (6) fortaſſe non diceret inuſitate dici, *patrem mei.* In iis omnibus, quæ citavi, teſtimoniis, ſi aliqua tibi videantur ſignificare paſſionem, non valde repugnabo; dum illud teneam, loco illorum poni poſſe poſſeſſiva; ut, *Effectorem ſui*, *Effectorem ſuum.*

Rurſus nunc contendam, *meus*, *tuus*, *ſuus*, poſſe accipi paſſive, & loco illorum poſſe ſuccedere, *mei*, *tui*, *ſui.* Cicero lib. 5. epiſt. *Ego quæ tua cauſa feci;* potuiſſet dicere, *tui*, „ [exemplo Plauti Moſtel. *Urbem* „ *exſul linquat hinc actus cauſa tui:*] idem Cic. Philippica 10. *An vero hoc pro nihilo putas, in quo quidem pro amicitia tua jure dolere ſoleo*, &c. (7) *Pro amicitia tua*, inquit

(6) *Fortaſſe non diceret &c.*] Immo vero vel ſic diceret. Nam ubi ita abſolute poſitum occurrit *Pater mei?* Aliud eſt, *recte poſſe* dici, aliud, *uſitate* dici. Facilius etiam reperies hunc Genitivum cum Nomine Actionem notante, ut *Genitor*, quam cum alio. Lubentius quoque dixerim cum Plauto per quandam appoſitionem & diviſionem, *parſiſſem labori duorum Hominum*, *Mei* in Te rogando, & *Tui* in reſpondendo, quam abſolute, *labore tui* (pro, tuo) *magnam peperiſti gloriam.* At in ſenſu mere paſſivo, veluti *ſtudium Tui*, *deſiderium Tui*, &c. recte ſimul & uſitate hic Genitivus adhibetur. Rarior eſt, maxime in proſa, in ſenſu plane Poſſeſſivo, vel Activo, *imago mei*, *adventus ſui*; &c. niſi accedat *unius*, aut ſimile quid.

(7) *Pro amicitia tua.*] Sic quidem & Salluſt. Jug. 14. *Qui omnes familiæ noſtræ ob veſtram amicitiam infeſti ſunt.* Et Cic. Famil. III. 10. *Ut tuis inimicitiis ſuſcipiendis oblivisceretur patroni*, Dubitem tamen, an hæc prorſus paſſiva ſint interpretanda. Certe *Amicitia mea*, *veſtra* &c. notat amicitiam, quæ tibi mecum, aut mihi vobiſcum mutua eſt, quæ inter nos utrimque eſt conſtituta, qua Tu mihi, Ego tibi ſum amicus. Parum etiam recte Sanctius illud Terentii *Nunquam odio tuo me vinces*, paſſive exponit. Namque iſtic *odium tuum*, ſignificat moleſtiam tuam, quæ a Te proficiſcitur, & qua alterum obtundis. Rectius paſſive accepit, quod itidem ex Terentio protulit. *Nam neque negligentia tua, neque id odio fecit tuo.* Sed & expreſſiora ac certiora ſunt reliqua, quæ Auctor heic attulit, quibus adde illud Catonis apud Gellium VII, 3. *Ne in ſervitute noſtra eſſent* Sall. Jug. 4. *Quæ ſane fuerint noſtræ injuriæ* h. e. nobis factæ. Cic. Famil. X. 24. *Omnes gratas amicitias tua obſervantia, indulgentia, aſſiduitate, vincam*, quo in loco male *tui* edi jubet, idque poſtulare

quit Budæus in commentar. *pro eo dixit, quod est*, pro amore quo te prosequor, hoc est, *quo tu à me diligeris?* „ [quomodo Horat. *Cæsar qui cogere posset, si peteret* „ *per amicitiam patris, atque suam, non proficeret quic-* „ *quam:*] idem 2. Catil. *Invidiæ meæ levandæ causa*; id est, quam alii de me habent: idem 1. Catil. *Patria te nihil judicat, nisi de patricidio suo, cogitare.* Terent. Eunuch. *In ea utilitatem ego faciam ut cognoscas meam.* Hic passive. Rursus Cic. ad Tironem; (8) *Utilitatibus tuis possum carere*, active, vide Muret. 2. Catil. Terent. Phorm. *Nam neque negligentia tua, neque id odio fecit tuo.* Laurentius dixisset *tui:* idem Heaut. *Et lachrymis opplet os totum sibi, ut facile scires desiderio id fieri tuo:* idem Phorm. *Nunquam odio tuo me vinces.* Itaque *nostra querela est*, & quam habemus, & quæ de nobis habetur. Martial. lib. 5. *Jam precor oblitus nostræ Vulcane querelæ parce.* Valerius Maxim. lib. 9. cap. 2. *Nam quum animadverteret*, (9) *quantum suo odio patria teneretur, timori remedium scelere petivit:* idem 6. cap. 2. *Vidi eodem habitu, quiritatu tuo*; id est, in querela tui. „ [Livius „ lib. 3. *Multi exsulum cæde sua fœdavere templum.*] Sed hujusmodi plura quilibet passim leget. Causa igitur qua vetamur dicere, *Hic liber est mei, & mei interest legere*, non passio est, sed ut vitemus ambiguitatem, quam facile vitamus, si genitivis primitivorum alios genitivos substantivorum non addiderimus: neque enim eodem

lare Latini sermonis consuetudinem affirmat, Stephanus in suo Pseudocic. p. 207. Cœl. VIII. 1. *Tuæ memoriæ dare operam.* Nep. Lys. 4. *Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.*

(8) *Utilitatibus tuis.*] Dicitur hoc eodem modo & sensu, quo superius, in quo & ipso *utilitatem meam* potius active, vel possessive, accipiam, h. e. utilitatem, quæ a me proficiscitur, vel in me Tibi sita est.

(9) *Quantum suo odio &c.*] Editur nunc apud Val. Max. *quantum sui odio*, & in seq. exemplo abest a nostris Edd. illud *tuo*, & recte. Certe inepta est illa interpretatio *in querela tui*, quam Sanctius adfert.

dem sensu dicam, *Miserere mei;* & *Miserere mei praeceptoris*, nam illud *mei* est primitivi, hoc vero derivativi. Si vero ambiguitas in causa est, quominus hos genitivos non recipiamus, ubi ea non possit contingere, recte eis utemur. Quare quum illis addideris (10) genitivos adjectivorum, non errabis; ut, *liber est mei solius. Tui unius;* vel, *Tua unius interest legere.* Cicero Lentulo; *Quocumque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit.* Terent. Heaut. *Atque inopis nunc te miserescat mei.* Cic. *Tui unius studio:* idem; *Ex tui unius vita*, & quæ citavimus ex Varrone; *Hæc sit communis universi populi, illa solius tui.* „ [Aberit etiam ambiguitas, si additus sub-„ stantivi genitivus, alium porro genitivum regat; ut, „ *Miserere mei, patris tot liberorum:* id est, miserere „ mei, qui tot liberorum pater sum.] Sed ut dixi, *Mei, Tui, Sui, Nostri, Vestri*, primitiva fugiuntur merito propter solam ambiguitatem, non propter passionem. At dices; ostende nobis hanc amphiboliam, præcipue in *nostri*, & *vestri*. Ostendam paucis his orationibus; *Meus populus legibus gubernatur, solius tui semper fuit sine lege vivere; Noster præceptor est doctus; vestri autem semper fuit male docere.* Imo etiam si istis primitivis addas (11) substantiva, quæ genitivis non apte jungantur, ambo recte ponentur in genitivo; ut si dicas, *Miserere mei peccatoris:* nam hic non contingit amphibolia, quæ contingit in hac forma; *Miserere mei patris:* hic enim nescias, an *mei* sit a *meus*, an ab *ego*. Quare tutius consilium fuerit, (12) iis genitivis primitivorum absti-

(10) *Genitivos adjectivorum*] Et maxime participiorum passivorum. Cic. Fam. III. 6. *Non dubiam spem mei conveniendi mihi afferebas.* Epist. 10. *Purgandi mei necessarium videtur esse tempus.* V. 21. *Te summa cupiditate affectum videndi mei.* &c. Vide & supra I. 2. p. 19. & infra III. 8. circa finem.

(11) *Substantiva quæ genitivis &c.*] Vel etiam quæ feminini sunt generis. Veluti Ennius apud Nonium in *Miserete: Miserete mei anuis.*

(12) *Iis Genitivus Primitivorum ab-*

stinere, quod si feceris, latine recte dicis: *Mei præceptoris*, vel *mei regis*, vel *vestri magistri interest imperare;* quia illud *mei* & *vestri* semper est ab adjectivo *meus*, & *vester*. Et certe nulla alia de causa dicimus, *Cujus*, vel *Cuja interest*, *Cujus*, vel *Cujum est pecus*, nisi quia non contingit amphibologia.

Restat modo evertenda Vallæ opinio circa hanc eandem doctrinam; Verba illius sunt lib. 2. cap. 1. *Videmus licere dicere*, Meam unius operam, Tuum solius studium; *non tamen dicemus;* Meum Laurentii studium; tuum Prisciani prædium, sed *Meum studium, qui sum Laurentius; Prædium tuum, qui es Priscianus.* Hæc ille. Ego, si quid addendum esset in his formis, libentius dicerem; *Non mea Pompeji, sed tua Cæsaris interest*, quam, *mea, qui sum Pompejus;* & *tua, qui Cæsar es:* nostra enim regula est; (13) Si possessivis adda-

abstinere] Scilicet in tali ambiguitatis periculo. Ceteroquin enim Veteres iis usi satis crebro, etiam τοῖς *Nostri* & *Vestri*. Sic Adherbal de suæ familiæ hominibus apud Sallust. Jug. 14. *An quisquam nostri misereri potest, qui aliquando vobis hostis fuit?* Et lib. I. Hist. in Orat. Philippi de Lepido, *Proditor nostri, istis infidus. Nostri*, h. e. Senatorum. Vide & Gellium Noct. Att. XX. 6. & superiora hujus Capitis.

(13) *Si possessivis addatur*] Pleraque, quæ sequuntur, longe alienissima sunt ad evertendam Vallæ sententiam, veluti *Literis tuis primorum mensium* &c. Non enim quæritur, an talia dici queant, sed an, *Tuis Trebatii literis.* Similiter, *Quantum meum studium extiterit dignitatis tuæ*, si huc pertineret, debuisset dici, *Quantum meum Ciceronis studium.* Et sic, ut dixi, pleraque sunt fatis aliena. Quod quum verum sit, (nec enim dixi *omnia* esse ejus generis) minor, Ursinum Tom. 2. p. 148. tradere, me hic Censorem agere *justo severiorem*. Patebit res ex hac nota, ☩ quam præmisi singulis exemplis, quæ aliena duxi. At manifeste contra Vallam est, præter nonnulla Sanctii, quod ait Plautus Menæch. V. 2. 8. *Tuum Apollinis imperium demutat.* Intelligitur autem in eo, non tam genitivus *tui*, quasi diceretur *tuum imperium tui*, *Apollinis:* ut voluere Scaliger ad Catullum, & Vossius de Construct. cap. 57. sed potius, ut Gronovius Pater ad Plautum Pseud. I. 1. 3. *Tuum imperium, quod est Apollinis.* Hoc quoque rejicit Ursinus pag. 150, 151. atque id ait esse *interpretari* illa, *non integrare.* Ipse autem vult *tuum* poni pro *tui*, atque

datur aliud nomen etiam proprium, illud in genitivo potest;

que hoc *tui* recipi ex sensu, quasi dictum esset plene, *tui, Apollinis, imperium*. Quod an sit *integrare*, seu supplere, & rationem locutionis Grammaticam atque Ellipticam dare, Lectori judicandum relinquo. Ego certe vel Gronovio accesserim, ut dixi, sed ita, ut per Appositionem quandam ista explicem; quo certe modo expediendum est illud Ciceronis pro Sextio, *quod meam legem contemnat hominis inimici*, h. e. meam legem, legem hominis inimici: vel Genitivum regi censeam simul a Substantivo & Adjectivo conjunctis, uti sæpe fit. Sic Terent. Phorm. I. 1. 5. *Herilem Filium ejus* (servi) *duxisse audio uxorem.* Ubi Genitivus neutiquam regitur a solo *Filium*, sed ab utroque *Her. Fil.* Et ita cum Adjectivo, in Eun. V. 5. 40. *Edico vobis, nostrum esse illum Herilem Filium.* Sic porro, *veri simile factum*, *Amicus homo Petri* &c. Sed & Genitivorum cum Participiis, ut *Amans* &c. constructorum eadem est ratio. Vide supra ad I. 15. Est ergo *tuum Apollinis imperium*, vel per Appositionem & repetitionem vocis *imperium* explicandum, quasi dictum esset, *tuum imperium, imperium Apollinis*; vel, quia *Meus, Tuus Suus, Noster, Vester*, plerumque notant emphatice idem, quod, Proprius Mei, Tui, &c. idcirco eadem debet haberi ratio constructionis illorum cum Genitivo, quæ est τῶν *Proprius* & *Communis* in simili Constructione. Nempe Hæ voces & illæ construuntur æque vel cum Genitivo vel cum Dativo. De hoc nullum est dubium in voce *Proprius*, sed & sic *Meus* &c. Plaut. Truc. V. 2. 30. *Mea mihi pecunia male accipior.* Bacchid. IV. 9. 71. *Tuus tibi servus tuo arbitratu serviat.* Asin. I. 1. 57. *Suum sibi emere aliquem beneficiis.* Prol. Capt. 5. *Suo sibi Patri.* Jam vero *Proprius* & *Communis* cum Genitivo construunt Terent. Hec. I. 2. 42. *Et hæc, communia omnium quæ sunt Patrum, dicere*, Corn. Nepos Lysand. 1. *qui se illius fore proprium, fide confirmaret.* Cicero Famil. VII. 30. *Cujus cum proprium te esse scribis mancipio & nexu, meum autem usu & fructu, contentus eo sum. Id enim cujusque proprium est, quo utitur & fruitur*: de Offic. I. 1. *Quod est Oratoris proprium.* Sic passim alibi. Genitivus autem ille regitur ex analogia Grammatica a Substantivo, sed cum quo coalescit Adjectivum *Proprius*, suamque significationis vim, unde nexus significationis Genitivi pendet, communicat. Veluti *Proprium negotium cujusque, Proprius Homo Lysandri*, pro quo posset etiam dici *Suus Lysandri Homo*, eadem Constructionis ratione. Aliquando tamen Genitivus quoque regitur unice a Substantivo, cui tunc jungitur Adjectivum *Proprius*, vel *Meus, Tuus* &c. Sic *Officium Oratoris Proprium, Ossa defunctæ meæ, Factum Consulis meum. Salus periclitantis mea.* Certe qua ratione dicitur *Proprium cujusque* & *Propr. cuique*, eadem dicitur *Suum cujusque* & *Suum cuique*; qua *Proprium factum Thrasybuli*, Pro-

teſt poni; ut, ✠ *Opes Siculas Verris;* ✠ *Villa Tuſculana Ciceronis;* ✠ *in paterna domo Neronis.* ✠ Cicero ad Trebatium libro 7. *Litteris tuis primorum menſium vehementer commovebar.* At dices, in cæteris poſſeſſivis verum hoc eſſe, ſed *meus, tuus, ſuus,* aliter ſe habere: imo vero ego in univerſum de omnibus poſſeſſivis idem præcipio. ✠ Cicero 1. Tuſcul. *Theodori quidem nihil intereſt, humine, an ſublime putreſcam.* (14) Deeſt, *mea,* propter *putreſcam;* ut ſit, *Mea Theodori.* Quod ſi non credis, audi Valerium Maxim. libro 6. cap. 2. de eodem Theodoro; *Mea quidem nihil intereſt, humine, an ſublime putreſcam.* Cicero 2. Philip. *Ille nunquam concionatus eſt nudus, tuum hominis ſimplicis pectus vidimus.* Valla diceret; *Tuum pectus, qui es homo ſimplex.* Cicero 5. Verr. *Ne tua quidem recentia proximi Prætoris veſtigia perſequi poterat,* idem pro Sextio; *Quem non tam admiror, quod meam legem contemnat hominis inimici:* ✠ idem ad Craſſum; *Quantum meum ſtudium extiterit dignitatis tuæ:* ✠ idem ad Lentulum; *Nam noſtra propugnatio, ac defenſio dignitatis tuæ.* Livius; *Quod meum factum dictumve Conſulis gravius, quam Tribuni, audiſtis:* idem libro 7. de Valerio Corvino; *Quum deſiluiſſet ex equo; Noſtrum,* inquit, *peditum illud, milites, eſt opus;* id eſt, noſtrum opus, qui ſumus pedites: idem libro 8. *Ut noſtro duorum jam hinc eventu cernatur.* Cato ad Ciceron. *Tuam virtutem domi togati, armati foris.* Cic. L. Paulo Conſ. *me conſulem tuum ſtudium adoleſcentis perſpexiſſe.* Plin. lib. 8. epiſtol. *Poſt judicium tuum viri erudītiſſimi, gravis-*

Propria libertas Romanorum, eadem dici poteſt *Meum Thraſybuli factum, Noſtra libertas*, vel *Sua Lib. Romanorum.* Hinc conjungitur a Cic. Famil. V. 14. *Conſuetudinem tuam ſolius ac propriam.* Ea ergo ratione recte quoque poteſt dici *Tuum imperium Apollinis.*

(14) *Deeſt Mea propter Putreſcam*] Atqui in omnibus optimis edd. legitur *putreſcat.* Ut adeo hic locus, ex quo probari vult iſtius generis locutiones, *Mea Theodori nihil intereſt*, alienus ſit, nec quidquam ejus probet. Vide & Urſinum Tom. 2. pag. 195.

vissimi, *ac super ista verissimi.* Seneca in Hippolyto; *Quis meas miseræ Deus*, *aut quis juvare Dædalus flammas queat.* Et illud Boëtii, quod reprehendit Valla; *Solantur mæsti nunc mea fata senis.* Cæcilianus apud Marcellum; *Mea hominis quid referat.* ✠ Virgil. in Ciri. (15) *Perque tuum memoris haustum mihi pectus alumnæ:* ✠ idem 6. Æneid. *Et Pater ipse suo Superum jam signat honore;* id est, suo Deorum honore, ✠ & Æneid. 12. *Postquam arma Dei ad Vulcania ventum est.* Apul. lib. 8. *Quæ res circumstantium ab emptione mea*, *utpote ferocissimi*, *deterruit animos.* Ovid. 1. Amorum; *Ut mea defunctæ molliter esse cubent.* ✠ Terentius Hecyra; *Ut ne cui mea longinquitas ætatis obstet:* idem; *Nam herilem filium ejus duxisse audio uxorem:* ✠ idem; *Paternum amicum me assimulabo virginis.* Et in sacris 3. Reg. 3. *Tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis:* & illud quod damnat Valla ad Corinth. *Salutatio mea manu Pauli.* ✠ Qua etiam forma dixit Ausonius ad Theonem epist. 4. *Anticipesque tuum Samii Lucumonis acumen:* id est, tuum acumen Lucumonis, (16) ut recte annotat Josephus Scalig. l. 2. c. 12. in Auson. ubi hanc phrasin a Grammaticorum tenebris in lucem vindicat. Idem in Catullum 46. 18. *ita autem construendum*, *quasi dixisset*; *tuum pectus monstri*; tum citat quædam ex superioribus, deinde addit; *Quæ omnia dicta sunt per Ellipsin Tui. In Græcis minus*

(15) *Perque tuum memoris &c.*] Versus est in Ciri 274. atque editur, *Perque tuum memori haustum mihi pectus alumnæ*, elisione neglecta propter sequentem aspirationem. Ita vero constructio erit, per tuum pectus haustum mihi, memori alumnæ, in Dativo. Sequentem quoque versum Virgilii vix putem huc pertinere, & explicem, *Ipse pater superum*, h. e. Jupiter, *jam signat suo honore.* Certe, ut huc pertineret, dicendum fuisset *Suo Patris*, vel *Matris*, *honore.*

(16) *Ut recte annotat &c.*] At rectius Douza noster Plautin. quæst. II. 22. tum Gronovius Pater ad Plautum Pseudolo I. 1. 4. & Ursinus Tom. 2. p. 147. legunt, *Anticipesque tuo Samii Lucumonis acumen.* Sic nihil & iste locus huc pertinet.

nus laboraremus τὸν σπȣδὴν σȣ μαιϱακίȣ; *ita hic* pectus monstri; *id est*, *pectus tuum*, *qui monstrum es*. Sed vide locum Scaligeri. Ex aliis possessivis junctis cum genitivo nominis proprii & appellativi possem innumera exempla colligere; ut, ✠ *Imperatorius vultus Marii*; ✠ *Catuli Cumana villa*; ✠ *Calvi Licinii hipponacteum præconium*; ✠ *Fraternum nomen populi Romani*; ✠ *in æde Jovis Mariana*; ✠ *Fructibus Agrippæ Siculis*; ✠ *Litora fraterna Erycis*; ✠ *Nocturna Origia Bacchi*; ✠ *Augusti paternus animus*, & alia hujusmodi innumera. Elegantius itaque credo dici; *Meum preceptoris officium*, quam, Meum officium, qui sum præceptor: non tamen dissimulabo dixisse Terent. *Mea*, *qui sum natu maximus*, & Ciceronem pro Sylla; *Vestra*, *qui dixistis*, *hoc maxime interest*. Sed Cicero hæc aliter dixisse non potuit, non enim hic participio erat locus.

L I.

LIBER TERTIUS.

C A P. I.

De Constructione Verborum, ejus species, Concordia & Rectio. Exploduntur Impersonalia Grammaticorum. Priscianus defenditur contra Saturnium.

IN Verborum constructione duo consideranda sunt, Concordia, & Rectio. *Concordia* est mutua complexio nominis & verbi, quando nomen in debitam verbi personam seu domicilium recipitur, quæ conjunctio ostendit verbum esse Personale. *Rectio* est, quum verbum ostendit vires & effectum in rem aliquam, unde verbum ostenditur Activum, vel Passivum. Dicamus igitur de Personalium Concordia primum, deinde de activorum, & passivorum Rectione.

Veteres (inquit Fabius lib. 1. cap. de Gramm.) *verba modo, & nomina, & conjunctiones tradiderunt; videlicet quod in verbis vim sermonis, in nominibus materiam; quia alterum est, quod loquimur, alterum, de quo loquimur; in conjunctionibus autem complexum eorum esse judicaverunt.* Hæc Fabius. Si igitur oratio, quemadmodum cæteræ res natura constantes, forma & materia constat, sine nomine & verbo nullus unquam sermo efformabitur; quod elegantissime ostendit Plato in dialogo de Ente (p. m. 261. extr.) in hæc verba; *Hosp. Duo sunt genera declarationum earum, quæ in voce fiunt, ad rerum naturam significandam. Th. Quo pacto? Hosp. unum quidem* Ὀνόματα, *id est*, Nomina, *alterum* Ῥήματα, *id est*, Verba *vocatur. Th. dic Utrumque. Hosp. Declarationem, qua actiones significantur*, Verbum *dicimus. Th. sic est. Hosp. signum autem vocis Agentibus ipsis impositum*, Nomen. *Th. Prorsus. Hosp. Ex solis Nominibus continue prolatis*

 ora-

oratio nunquam efficitur, neque rursus ex Verbis absque Nominibus pronuntiatis. Th. quomodo? Hos. Ut, ambulat, currit, dormit, *& alia Verba, quæcumque Actiones significant, quamvis omnia ea ordine verba continenter quis protulerit, nunquam efficiet orationem. Th. quomodo vero? Hosp. Rursus, quum dicitur*, leo, cervus, equus, *cæteraque Nomina, quæ ipsos Agentes significant, efferuntur, nondum hac continuatione efficitur oratio; nullum enim in hoc vel illo modo negotium aut otium, neque naturam vere vel ficte significant prolata*, [verte potius: *actionem aut quietem, neque essentiam entis vel non entis significant* &c.] *priusquam ipsis Nominibus Verba misceantur: quando autem adaptantur, statim fit sermo, & prima horum complexio, licet brevissima, est Oratio. Th. Quomodo vero ista dicis? Hosp. Quum aliquis dicit*, Homo discit, *nonne hanc orationem & primam & prorsus exiguam esse ais? Th. Recte.* Hæc, & alia latius Plato. Idem affirmat Aristoteles in principio secundi περὶ ἑρμηνείας. Ex his elicimus, etiam Verbum per se sumptum nihil aliud esse, quam vocem quandam nihil prorsus significantem, nisi suppositum accedat; eaque causa movit Platonem & Aristotelem, ut quum de Verbo agerent, in tertiis personis tantum exempla proponerent; Ut, *sanatur, ægrotat, currit, dormit.* Si enim *ægroto*, & *curro* dixissent, orationis, non verbi, exemplum adduxissent. Ubicunque igitur fuerit in oratione verbum aliquod, nisi suppositum intelligas, aut aliunde quæras, sensus nullus apparebit; (1) unde ridicula sunt Grammaticorum *Impersonalia*, quæ totum Platonis & Aristotelis dogma evertunt. Evertamus & nos sigillatim Impersonalia exemplis adducendis.

Accidit, contingit, evenit, liquet, „ [*licet*,] & cæt. cur dicantur Impersonalia non video; quandoquidem nun-

(1) *Unde ridicula sunt &c.*] At vide, quæ disputavimus jam supra ad Lib. 1. cap. 12. extr.

nunquam ſuppoſito carebunt. An obſcurum eſt, (2) Infinitum, vel totam orationem, ſumi pro ſuppoſito? „ [*Res* quoque, *Caſus*, vel *Eventus* plerumque ſubau- „ diri poſſe?] Sed accipe clara ſuppoſita. Ovid. 1. Metam. *Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis contigit:* idem 2. Metam. *Nec contigit ullum Vox mea mortalem.* Ut igitur dicimus, *Accidit ægritudo, calamitas, morbus*, ita dicimus, *accidit ut ille veniret.* Cic. pro Milone; *Qui dies quam crebro accidat, experti debemus ſcire.* Tacit. *En accido ad tua genua. Contingo*, idem fere eſt, quod *Tango.* Horat. *Nam neque divitibus contingunt gaudia ſolis.* Ovid. *Contigerat noſtras infamia temporis aures. Evenire*, idem quod *Venire.* „ [adeoque in *Evenit* „ (3) ſubauditur *Eventus*, Plaut. Rud. act. 2. ſc. 1. „ *Cibum captamus e mari; ſin eventus non venit, neque* „ *quicquam captum eſt piſcium, dormimus incœnati.*] Sed hæc probationis non egent.

„ [*Licet* ſemper vel nominativum, vel verbum in- „ finitum, vel totam orationem, habet pro ſuppoſito. „ Cic. *Peccare nemini licet; Civi Romano licet eſſe Gaditanum; Non mihi idem licet, quod iis, qui nobili genere nati ſunt; Hic pugnes licet, non repugnabo.* Terent. *Licet* „ *vivere*, pro quo recte quoque dicitur, *Licet ut vivas*, „ *Licet te vivere, Licet tibi vivere*, id eſt, vivere te, eſt „ licitum, & tibi eſt licitum: *id enim licere dicimus, quod* „ *cuique conceditur*, ait Cicero.]

In

(2) *Infinitum vel totam orationem.*] Corn. Nepos Pauſan. cap. 5. *Dicitur eo tempore matrem Pauſaniæ vixiſſe.* Gell. Noct. II. 4. *Videtur eum ſignificare velle.* IV. 11. *Videtur cauſam erroris fuiſſe.* Pomp. de Or. Jur. §. 2. *Ipſum Romulum traditur populum R. diviſiſſe in xxx. curias.* Vide & Noſtrum infra III. 7.

(3) *Subauditur Eventus*] Quare magis, quam in *Accidit, Contigit?* Nam recte dicitur quoque *Contigit, Accidit, hiſce conſiliis talis eventus.* Nec tamen propterea in his ſubauditur *Eventus*, ſed pro Nominativo eſt infinitum, vel tota Oratio. Sic vero & in verbo *Evenit* ſe res habet.

In verbis, quæ falſo dicuntur naturæ, ut, *pluit*, *fulminat*, *luceſcit*, placet Linacro & doctis, intelligi ſuppoſitum cognatæ ſignificationis; quæ cauſa eſt, ut fere nunquam niſi in tertiis perſonis reperiantur: ſed nihil erit impedimento, quominus verbum, *pluit*, primam perſonam habere dicatur, ſi modo loquatur Deus. Integra ergo eſt oratio, *pluit pluvia*, *fulget fulgur*, *luceſcit lux*. Licebit tamen pro proprio recto ſuppreſſo (4) aliud exprimere; Ut, *Deus pluit*, & *pluunt lapides*. Plaut. Moſtell. *Malum quum impluit cæteris, non impluat mi-*

(4) *Aliud exprimere.*] Scil. Nomen, ſeu Suppoſitum. Sed & licebit addere Accuſativum. Sic Plautus Moſtel. I. 3. 8. *Quam tempeſtatem mihi in pectus perpluit Amor.* Verum hæc & ſimilia in tali Conſtructione non ſunt Imperſonalia, ut neque, ſi dicam ex. gr. *Licetne hic ambulare?* Etenim perſonalis eſt hæc locutio, dum tertiæ perſonæ vicem explet infinitivus, ut ſæpe facit, atque idem eſt ſenſus, & ratio conſtructionis, ac ſi dixiſſem, *an permittitur mihi ambulatio in hoc loco?* Sed ſciendum, quod jam declaravimus ſupra ad I. 12. extr. non tam Verba debere dici *Imperſonalia*, quam quaſdam Verborum Terminationes aut Conſtructiones. Etenim Verba vix ulla ſunt, quæ non admittant aliquando Nominativum, h. e. non ſint aliquando Perſonalia: at quædam ſunt locutiones certis Terminationibus, quibus ſimpliciter & unice generalis rei actio denotatur, ſine ulla cogitatione Suppoſiti aut Perſonæ, ſeu, ut ait Priſcianus lib. XVIII. p. m. 1133. *quæ ad ipſas res verborum* unice *referuntur.* Veluti, *Pluit*, cujus tamen Nominativus, *Cœlum*, vel *Deus*, per Ellipſin videtur ſuppreſſus, ſed maxime Paſſiva, *Curritur*, *Statur*, &c. Horum enim ſignificatio non finitur in ullam Perſonam, aut Suppoſitum, ſed tantum Rem ipſam verbi ſimpliciter notat, id quod huic Tertiæ, & tantum Singulari, Terminationi eſt proprium. Nam ne in Plurali quidem Tertia talis ſignificationis locutionem habet Lingua Latina, ut recte monuit Diomedes lib. I. de Orat. pag. 391. & 393. Alia enim videtur Conſtructionis forma, ſi dicam, *Pluunt lapides*, Alia, *Pluit Lapidibus*, apud Livium I. 31. vel, *Nam rus ut ibat forte, ut multum pluverat.* apud Plautum Prol. Men. v. 63. De Paſſivis vero, quæ prorſus imperſonaliter conſtruuntur, vide me jam ſupra d. l. & infra ad Caput ſequens, & ad III. 8. In vernaculis quoque Linguis talis actio propriis denotatur locutionibus, veluti het regent / het waeyt / men loopt / & reciproca locutione, quæ uſum habet Paſſivæ, het loopt ſich hier wel / &c.

mihi. Martial. lib. 4. *Qua vicina pluit Vipsanis porta columnis.* Tibull. lib. 2. *Multus ut in terras deplueritque lapis.* Statius; *Saxa pluunt.* Plinius lib. 2. cap. 56. *Effigies, quæ pluerat, spongiarum fere similis fuit.* Virgil. [Georg. IV. 81.] *non densior aëre grando, Nec de concussa tantum pluit ilice glandis*: idem; *Magnus dum Cæsar ad altum Fulminat Euphratem:* idem; *Porta tonat Cœli.* Plinius in proœmio; *Quanto tu patris ore laudes tonas.* Cicero; *Jove tonante, & fulgurante.* Terentius; *Lucescit hoc jam:* sic enim dispungendus locus; Nam *Hoc* antiqui cœlum appellabant. Plautus Amphit. *Eamus, Amphitruo, lucescit hoc jam;* idem Curcul. *Nam hoc quidem haud multo post luce lucebit.* „ [Nepos in Pelop. *Vesperascente cœlo* „ *Thebas possunt pervenire.* Plaut. Amph. *Nunc te, Nox,* „ *mitto, ut cedas diei, ut mortalibus illucescat luce clara,* „ *& candida;* (5) Subaudi *Cœlum:* Idem Capt. *Atra pix* „ *te agitet, tuoque capiti illuceat.*] Cicero pro Milone; *Ei elucescet aliquando ille dies.*

Miseret, tædet, piget, pudet, pœnitet, nominativum habent cognatum, ut lib. 2. cap. 8. in Genitivi constructione diximus; sed hunc non exprimunt, utpote certissimum, alios tamen admittunt. „ [Plaut. Stich. „ actu 1. sc. 1. *Me quidem hæc conditio nunc non pœnitet.* „ Justin. XI. 3. *Athenienses sicut primi defecerant, ita pri-* „ *mi* (6) *pœnitere cœperunt;* subaudi *se*, quasi esset, „ pœna affecerunt.] Terent. Adelph. *Quem neque pudet quidquam, neque metuit quemquam.* Ovid. ad Pisonem; *Nec pudeat Phœbea Chelys, si creditur illis Pulsari ma-*

(5) *Subaudi Cœlum*] Immo vero *Dies*, de quo agitur istic loci. Et sic mox in Verbis Ciceronis.

(6) *Pœnitere.*] Cic. de Invent. II. 13. *Utrum id facinus sit, quod pœnitere fuerit necesse.* Sueton. Claud. 43. *Signa quædam pœnitentis de matrimonio Agrippinæ dedit.* Vitell. 15. *Nec multo post pœnitens facti*, h. e. pœnitens se ob negotium illius facti. Sall. Histor. I. *pœnitens consilii.* Idem in fragm. *Non pœniturus.* Vide & supra ad II. 3. p. 168. & 169. & infra ad Cap. 3. in Verbo *Pœnitet*, & *Pudet.*

manibus, quibus & contenditur arcus: „ [& 3. Artis v. „ 770. *Præcipue nostrum est, quod pudet, inquit, opus;* „ id est, quod pudore afficit.] Martialis; *Nulli, Thai, negas, sed si te non pudet istud, Hoc saltem pudeat, Thai, negare nihil.* Plaut. Pseud. *Quod pudet, facilius fertur, quam illud, quod piget:* idem Mercat. *Nihil Charine te quidquam pudet.* Lucanus; *Semper metuit, quem sæva pudebunt supplicia.* Terent. Phor. *Quod te obsecro, ne plus minusve faxit, quod nos postea pigeat:* idem Adelph. *Non te hæc pudent?* Seneca lib. 1. de Ira: *Ira ea tædet, quæ invasit,* id est, detestatur & odio habet. Gell. lib. 1. *Verbis ejus defatigati pertæduissent.* Cic. *Plura me ad te scribere pudet;* ubi infinitum pro supposito est „ [quasi dixisset, scriptio plurium pudet „ me.] Plaut. Sticho; *Idne pudet te?* idem Casina: *Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo:* Valer. Flacc. lib. 2. de Vulcano; *Adolinem scopulo inveniunt, miserentque, foventque.* „ [Lucr. l. 3. *Vivus enim sibi cum proponit* „ *quisque futurum, Corpus uti volucres lacerent in mor-* „ *te, feræque, Ipse sui miseret;* ubi subaudimus *Se,* „ ut sensus sit, ipse se miserum facit miseria sui. (At „ vide Notas supra p. 168.) Cicero, *Tædet id ipsum,* „ *vehementerque pœnitet;* id est, tædio est, tædio me „ afficit.]

Delectat, Juvat, Decet, Oportet, Libet, Personalia, & vere Activa sunt, sive in tertiis, sive in aliis personis. An quum dicis, *multos castra juvant,* & *hostem ferire juvat,* illic *juvant* est personale, hic impersonale? Ridiculum. Cicero pro Balbo; *Est enim aliquid, quod non oporteat, etiamsi liceat, quidquid vero non licet, certe non oportet.* Terent. *Adhuc, Archillis, quæ adsolent, quæque oportent, signa ad salutem esse, omnia huic esse video:* idem; *Hæc facta ab illo oportebant, Syre.* Lucanus lib. 3. *Non robore picto Ornatas decuit fulgens tutela carinas.* Cic. 1. Officior. *Nec velle experiri, quam se aliena deceant; id enim maxime quemque decet, quod est cujus-*

jusque maxime suum. Plaut. Sticho; *Secundas fortunas decent superbiæ*: idem Pseud. *Ubi lepos, jocus, risus, vinum, ebrietas decent.* Martialis in Spectaculis, de leone occiso; *Herculeas potuit qui decuisse manus.* Finge leonem loqui, apte diceret; *Ego deceo manus Herculeas.* Statius lib. 10. Thebaid. elegantissime usus est prima persona, quum sacerdos quidam sic Apollinem alloquitur; *Si non dedecui tua jussa, tulique prementem.* Columella lib. 5. cap. 12. *Mulieres quidem si lactis copia premuntur, cytisum aridum in aqua macerari oportet.* Plaut. Mostell. *Nam quod tibi lubet, idem mihi libet.*

Curritur, Statur, Ambulatur, vere personalia sunt, & vere passiva; ut, *Trepidabatur a Cæsare*, deest *trepidatio:* nam sine nomine & verbo non fit oratio. *Nomen* voco rectum ipsum cum Aristotele. Vidit hoc Priscianus lib. 18. pag. 1133. sic disputans, *Sed si quis & hæc omnia impersonalia velit inspicere penitus, ad ipsas res verborum referentur, & sunt tertiæ personæ, etiamsi primæ & secundæ deficiant; unde Participia inveniuntur*, curritur, cursus, & decurso spatio. Idem paulo post pag. 1134. *Teste sapientissimo domino Apollonio, & Doctore meo Theoctisto, quod in institutione artis grammaticæ docet, possunt habere intellectum nominativum ipsius rei, quæ in verbo intelligitur: Nam quum dico* curritur, cursus *intelligitur; &* sedetur, sessio: *Et* ambulatur, ambulatio; evenit, eventus. *Sic & similia. Quæ res in omnibus verbis etiam absolutis necesse est ut intelligatur, Ut*, Vivo vitam; & Ambulo ambulationem; & sedeo sessionem; & Curro cursum. Hæc aurea Prisciani verba si Grammatici intellexissent, non tot tenebris hactenus essent offuscati. Apollonii verba si quis requirat, hæc sunt ex 3. lib. de Syntaxi. Μέλει Σωκράτει, ὅπερ ἐπινοῶ καὶ αὐτὸ ἀναδέχεσθαι νοουμένην εὐθεῖαν, τὴν κατὰ τοῦ παρυφισαμένου πράγματος ἐν τῷ Μέλει.

Contra Priscianum stulte admodum & proterve de-

bacchatur Augustinus Saturnius lib. 3. cap. 11. in suo sophistico *Mercurio*, quem nostra *Minerva* supplantabit. Illius verba sunt; *Nec satis habes, Prisciane, quod ipse te levitatis infamas, nisi etiam Apollonium, & Theoctistum præceptorem tuum, una tecum traducas? Dii te eradicent Prisciane, cum tua ista doctrina; sic enim primum tollis omnia impersonalia passivæ terminationis; nam quibus verbis nominativus ejusmodi intelligitur, ea manifeste sunt personalia: deinde sic omnibus passivam tribuis significationem. Verum enim vero ratio tamen isthæc tua, si vera, ea per totam verbi naturam ac declinationem subintelligatur oportet; neque enim major ratio Præsentis, quam ceterorum Temporum. Itaque qui nominativus verbo præsentis temporis per te intelligitur, idem vel per totam reliquam ejusdem verbi naturam ac declinationem subintelligatur necesse est. Quare quum Tacitus ait*, procursum ab hoste; *Et Cicero;* non est ab isto perseveratum; *& Plinius Cæcilius;* a quibusdam reclamatum est; *Et Livius*, migrandum est a parentibus, *hic ego te, hic te appello, Prisciane, dic obsecro, tuus iste nominativus an hujusmodi verbis præteriti perfecti temporis recte intelligi potest? nullum enim excipis, nec tempus, nec impersonale. Age, periculum faciamus.* Procursum est procursus; *Divi boni, quid hoc portenti est?* Perseveratum est perseveratio; proclamatum est proclamatio; migratum est migratio; fessum est fessio; ambulatum est ambulatio; peroratum est peroratio. *O mentis inops, qui intellectus iste tuus, quæ dicendi ratio, vel potius quæ insania?* Hæc ille futilis *Mercurius;* nunc *Minervam* audiamus.

Dii te eradicent Augustine, cum tuis istis cavillis. Sic enim tollit Priscianus omnia impersonalia passivæ terminationis. Fateor libentissime; quis enim sanus non tolleret? nam quibus verbis nominativus ejusmodi intelligitur, ea manifeste sunt personalia, ut tu verissime asseris. Deinde sic omnibus passivam tribuit si-

significationem. Fateor id quoque; nam quæ dementia est dicere; *Curritur*, *todos corren*, „ [*tutti corrono;*] *Pugnatur*, *todos pelean;* „ [*tutti combattono;*] *Vivitur*, *todos viven*, „ [*tutti vivono?*] quum potius dicendum sit, *correse*, *pelease*, *vivese*, „ [*si corre*, *si combatte*, *si vive;* Germanice, **Man laufft / man streitet / man lebet**;] ut, *Hac melius itur in agrum*, *Por aqui se va mejor al campo* „ [*per di qua meglio si va al campo.*] Præterea quî magis tibi venit in mentem, hæc verba significare actionem, quam cætera passiva; ut, *amatur*, *legitur:* Nam si, *curritur ab omnibus*, significat *omnes currunt:* tum *veritas amatur ab omnibus*, significat, *Omnes amant veritatem;* & *cædimur ab hostibus*, *hostes cædunt nos.* Decepit te Grammaticorum turba, quæ plane sensu communi caret. Tertium, quod Prisciano objicis, hoc est; si in *curritur* & *ambulatur* intelligitur *cursus* & *ambulatio*, in *cursum est* & *ambulatum est* intelligeretur *cursus* & *ambulatio.* O mentis inops, quæ te vexat dementia? Hic tecum fustibus agendum erat, non ratione. An nescis omnia verba in *or* carere præteritis? Quæ te impulit dementia, ut *procursum est*, *perseveratum est*, esse præteritum Verbi diceres? Participia sunt, Augustine, & quum participium dico, (7) nomen adjectivum dico: dicimus enim, *decursus est campus*, *decursa est ætas*, *decursum est spatium.* Tum deinde, quotiescunque participium, seu adjectivum, sine substantivo ponitur in neutrali terminatione, pro substantivo desiderat vel totam orationem; ut, *Nuntiatum est regem venire;* vel infinitum sui verbi; ut, *pugnatum est*, subintellige *pugnare;* vel denique deest *negotium;* ut, *lectum est*, subaudi *negotium.* Et quum dicimus in activa *vivo*, *curro*, *dormio*, melius intelligitur infinitum, quod ve-

(7) *Nomen Adjectivum dico.*] Sed quod tamen tempus adsignificat. Et proinde *procursum est* revera significat præteritum verbi *procurrere* in passivo. Vide quæ disputavi supra ad Lib. I. cap. 15. in init.

vere nomen verbale eſt, ut Priſcianus docet, quam aliud nomen, propiuſque adhæret verbo ſuum infinitum, quam nomen ipſum verbale; ut, *vivo vivere*, quam *vivo vitam;* & *curro currere*, quam *curro curſum;* atque ita in paſſiva; *Curritur currere*, & *curſum eſt currere.* Et hæc Priſciani fuit doctrina, quam tu nullo modo es aſſequutus. A Priſciano ſtat Linacer lib. 6. quum agit de Ellipſi. *Appellativum*, inquit, *aliquod ejuſdem ſignificationis, cum abſolutorum cæterorumque neutrorum paſſivis iis, quæ nos genus vocamus tertium paſſivorum, ſubaudiri, Apollonio, ac Priſciano placere video; ut quum ſedetur*, ſeſſio; *quum curritur*, curſus. *Quod ſi quem tantorum virorum auctoritas movet, non video, cur is verba hujuſmodi imperſonalia ſtatuat, potius quam perſonalia per defectum nominativi, qui videlicet certus eſt, & propterea non apponitur: nam qui ab hoc ejuſdem ſignificationis nominativo diverſus eſt, is, utpote incertus plane, proferendus eſt.* Ovidius; *Jam tertia vivitur ætas.* Martial. *Tota mihi dormitur hyems.* Horat. *Magna, minorve, foro ſi res certabitur unquam.* Hactenus ille: nunc ad Activorum diſputationem tranſeamus.

CAP. II.

Omnia verba „ [non ſubſtantiam, ſed accidens ſignifican„ tia] eſſe Activa, aut Paſſiva. Rejiciuntur Neutra, & Communia, & commentitiæ Grammaticorum ſpecies.

GRammatici neſcio quo errore inducti, verba omnia in quinque genera diviſerunt, Activum, Paſſivum, Neutrum, Commune, Deponens. *Nobis autem*, inquit Cæſar Scaliger, *ſatis ſit, univerſum verborum ambitum in duo dividere, quæ actionem & paſſionem ſignificent; quemadmodum horum utrumque ad unum, quippe ad ipſum* EST, *quod eſt utriuſque radix & fundamentum.* Hanc Scaligeri rationem ſic confirmare poſſu-

sumus; Philosophia, id est, recta & incorrupta judicandi ratio, nullum concedit medium inter Agere & Pati: omnis namque motus aut actio est, aut passio; imo, si rem penitus inspicias, actio & passio nihil differunt, nisi ratione quadam, [*annon*, relatione quadam?] sicut *Acclive*, & *declive*. Id quod docet Aristotel. 3. Physic. cap. 3. (1) Quare quod in rerum natura non est,

(1) *Quare quod in rerum Natura non &c.*] Vult dari in rerum naturâ nihil medium inter actionem & Passionem quum omnis motus sit aut Actio aut Passio: atque ideo Verba Neutra, quæ nec Actionem nec Passionem notent, non existere, quum Res talis non existat. Nolo equidem de his Philosophorum scitis eorumque vero sensu nunc disputare, ostendam mox discrimen satis magnum esse inter Actiones, alteram transeuntem ad & in Patientem, alteram non transeuntem, sed permanentem in Agente. Actio autem transiens dedit appellationem verbo plane Activo apud Grammaticos, quod idcirco habet etiam semper passivum sibi respondens. At neque *Activa* tali modo, neque *Passiva*, sunt, quæ Actionem in se permanentem notant, nec passivam formam Verbi Personalis in Usu Linguæ habent, & ideo *Neutra*, a Grammaticis dicuntur. Qualia sunt *currere*, *ire*, *cadere*, &c. sed maxime ea, quæ nullo in motu consistunt nec animi nec corporis, verum in quiete; Atque ideo ipsum illud *Quiescere*, tum *sedere*, *jacere*, *valere*, & similia verba, medium quid revera notant inter veram Actionem & Passionem, sed & propriam idcirco, non Activam, ipso Usu Linguæ habent constructionem. Sed tamen quia duplex est tantum terminatio Verborum in O & OR, idcirco Grammatici omnia in O exeuntia, sive sint Transeuntis, sive Permanentis, Actionis, appellarunt quoque *Activa*, & ita accipienda sunt Prisciani verba, quæ Sanctius mox adfert, in quibus ille etiam *Neutra* seu *Absoluta* comprehendit. Sed de his uberius agimus in proximis seqq. Ceterum quod Auctor nihil dari significationis Neutrius, h.e. nec Activæ in Passivum transeuntis nec Passivæ ab Activo profectæ, probare nititur ex locis Ciceronis, id vero alienissimum est & ineptissimum. Prior locus occurrit Academ. IV. 12. Ubi Cicero distinguit inter animal & inanimum: *Inter Inanimum & Animal hoc maxime interest, quod Inanimum nihil agit, Animal agit aliquid: nihil enim agens ne cogitari quidem potest.* Quibus in verbis nemo non videt, posteriora referri non ad naturam Actionis, sed ad *Animal*, quod esse nequit, quin aliquid agat. Alter reperitur de Nat. Deor. II. 16. ubi verba illa de *Deo* unice dicuntur ad probandam ejus providentiam ex eo, quod

eſt, ne nomen quidem habebit. *Nil enim agens*, inquit Cicero 2. Acad. *ne cogitari quidem poteſt quale ſit:* idem ſecundo De natura Deor. *Mihi*, inquit, *qui nihil agit*, *eſſe omnino non videtur*. (2) Quid igitur agent ver-

quod exſiſtit, quia ſi nihil agit, neque eſſe aut exſiſtere videatur. Ea vero nihil pertinent ad Grammaticam hanc controverſiam. In Superioribus locus ille Scaligeri exhibetur mutilus: nam in medio omiſſum eſt integrum comma, unde repetendum erat verbum, quod requiritur ad ſuppiendum ſequentium ſenſum. Nempe, *ſignificent: atque eo cetera omnia, tanquam ad ſigna, recipere, quemadmodum borum utrumque ad unum*, &c. intellige ex proximo commate *recipere*, h. e. referre.

(2) *Quid igitur agent verba Neutra &c.*] Idem ſaltem, quod Nomina Neutra, quæ utique nec Maſculini, nec Feminini, ſunt Generis, quum tamen item in rerum natura aliud Genus non ſit. Diſtinctionis cauſa inventæ ſunt hæ verborum appellationes in arte Grammatica, quia quoddam diſcrimen occurrebat in natura ſignificationis eorum, & ita proprie & κατ' ἐξοχὴν verba *Activa* ſunt dicta, quibus ſignificatur actio unius tranſiens in aliud, & quæ idcirco Accuſativum requirunt, quo, ut ait ipſe Voſſius, qui ceteroqui Sanctium in hiſce ſequitur, de Conſtruct. cap. 21. *actionis objectum, vel effectus notatur*. *Neutra* ergo ſunt ex ſententia Grammaticorum, quibus nec Actio unius tranſiens in alterum, nec Paſſio unius profecta ab alio deſignatur, & quæ uſu vulgari accuſativum ſibi additum non habent, quia eorum actio proxime accedit ad habitum animi vel corporis, certe per ſe ipſa ſine ullo extra ſe objecto aut effecto abſolvitur: unde & *Abſoluta* vocantur. Et ego ſane, ut vere dicam, minime ineptam arbitror, in indaganda ſignificatione & natura verborum, diſtinctionem illam *actionis permanentis & tranſeuntis*, quam hoc capite ita prorſus rejicit Auctor. Enim aliud longe eſt *ſedere*, *jacere*, *dormire*, *calere*, *&c.* aliud *verberare*, *amare*, *docere*, *legere* &c. Illorum enim actio, quia non exſeritur in alium, nihil ideo extra ſe producit, ſed ab & in uno eodemque homine fit & abſolvitur; nullum ergo requirit patientem, & proinde *permanens* in agente concipi debet, & recte etiam ita dici poteſt: cum e contrario iſtorum actio ſemper tendat in objectum ſuum vel effectum, quæ ſunt extra ipſum agentem, præterquam in reciprocis actionibus, atque idcirco *tranſiens* non incommode appelletur. Ut adeo alia ſit illorum actionis vel ſignificationis natura, alia horum: & illorum quidem vel non appellanda ſit Actio, ſi actio concipi non debet, niſi quæ tranſeat ab ſe in aliud, aut aliquid paſſionis ſive in ipſo agente, ſive extra eum, producat: vel in arte ſaltem

verba *Neutra*, si nec activa, nec passiva sunt? nam si

tem Grammatica statui debeat Actio sine relato effectæ Passionis, quicquid ex philosophia in contrarium disputat Sanctius. Certe ipse etiam Usus in Lingua Latina apertissime istiusmodi diversas actiones, verbis hanc in rem de industria formatis, distinxit. Nam exhibet ea nobis diversas ejusdem plane originis & significationis Verba, nisi quod altera sint prorsus Activa, altera effectum istius actionis, quietem, & rem in se permanentem, notent, atque adeo vere sint Neutra. Et ideo utraque diversis conjugationibus quoque distinguuntur, Veluti *Sedare*, *Placare*, *Rigare*, *Fugare*, *Cavare*, *Clarare*, *Albare*, *Pendere*, *Jacere*, a *Pendo*, *Jacio*, quæ Activa sunt, at eorum effectum notantia, & Neutra, sunt, *Sedere*, *Placere*, *Rigere*, *Fugere*, *Cavere*, *Clarere*, *Albere*, *Pendere*, a *Pendeo*, *Jacere* a *Jaceo*. Sed & postquam eadem Lingua habuit jam verba Neutra *calendi*, *stupendi*, *patendi* &c. formavit tamen etiam inde plane Activa, *calefacere*, *stupefacere*, *patefacere*, &c. Quorsum? nisi ut ab actione illorum, quæ est in se permanens, alia & diversa actio, quæ est transiens ab se in aliud, vel rediens ad se ipsum, distingueretur his verbis proprie eam in rem formatis. Et hæc causa, quare idem Usus linguarum quibusdam verbis semper fere addat Accusativum ab iis rectum, vel quod Accusativi vicem obtinet, aliis nunquam: seu, ut Sanctius diceret, quibusdam adjungat Accusativum alienum & varium, quo patiens designatur, in aliis intelligi velit cognatum, qui nihil significat. Ceterum quod aliquando reperitur Cognatus ille Accusativus verbis additus, id vero per se nihil me movet ad naturam talium Verborum habendam pro vere Activa, quæ proinde semper requirat Accusativum, ut vult Sanctius. Nam iste quidem casus non magis directe & proxime regitur semper a Verbo, quam cognatus Ablativus; seu Ille æque, ac Hic, sæpissime pendet a præpositione, & significat aliquando simpliciter Modum rei, aliquando Emphaticam intensionem. Modum significari patet ex eo, quod plerumque reperitur cum Epitheto, quo manifeste modus rei designatur: is vero ut designari queat, requiritur utique cognatum verbi Nomen Substantivum, cui addi possit illud Modum significans Epitheton. Quum sine Epitheto occurrit, plerumque majorem tantummodo Emphasin declarat, æque ac in Lingua Orientali, מות תמות *moriendo morieris:* in lingua Græca, *νίκην νικᾶν*, Æl. Var. Hist. VIII. 15. *ἰδὼν εἶδον*, Actor. VIII. 34. In Latina, *parce parcus* apud Plaut. Aulul. quod male mutat Meursius in Mantissa cap. 4. Similiter Aulul. II. 8.23. *nisi ego intro huc propere propero currere.* pro quo Idem dixit II. 2. 4. *Nunc domum properare propero.* Et sic *memoriâ meminisse*, *vitâ vivere*, *mori morte.* Sed eodem plane sensu & mo-

si agit, aliquid agit; si vivit, aliquid vivit: cur enim

modo dicitur etiam *mori mortem*, ut scilicet Accusativus regatur a suppressa sua præpositione, quæ est κατὰ, æque ac Ablativus a sua. Vide & Cap. seq. ad Verbum *Æstuo*, & lib. IV. cap. 3. & 4. ubi *mortem*, & *morte occumbere*, promiscue dictum fuisse probatur. Quapropter sine ulla ferme hæsitatione admitterem ego in Linguam Latinam Verba *Neutra* seu *Absoluta*, nullum Accusativum vel expressum vel intellectum desiderantia, siquidem Natura & usus plerarumque saltem linguarum distinxisse videtur significationes Verbornm in significationes actionis, vel *transeuntis* in objectum, vel *permanentis* in se ipsa: cujus posterioris significationis verba ideo etiam in Lingua Latina sine Accusativis enunciantur, & semper enunciari possunt, quippe quum Accusativus ille cognatus si maxime addatur, nihil faciat ad variandam significationem rei, propter quam tamen inventa sunt singula vocabula, & ipsæ Linguæ. Speciem tamen quandam habet, quod adfert Sanctius cap. seq. init. contra hanc sententiam: reperiri scilicet Neutrorum quoque Passiva, maxime Impersonalia; quæ ut ipsa non videntur ei construi posse sine Ellipsi Nominativi, sic ergo & istam Accusativi, licet non necessarii, confirmare videntur Ellipsin in Activa forma. Sed neque in eo magnam inesse argumenti vim, vel hinc liquet, quod & a *Sum*, quod utique verbum est Substantivum, & proinde vere *Neutrum* ac *Absolutum*, formari potest *Estur*, sicuti patet ex composito *Potestur*, *poteratur*, quorum exempla vide apud Vossium de Anal. III. 36. Sed & ipsa vox, *Estur*, sed pro editur, occurrit apud Plautum loco mox proferendo. Jam sicuti hoc non evincit, τὸ *Sum* esse verbum Activum, si nec *caletur*, *statur* &c. evincunt *Caleo*, *Sto*, &c. vere esse Activa, quæ Accusativum requirant, quum Veteres videantur sæpe illa impersonalia passiva formavisse, ut non ita attenderint constructioni seu rationi Grammaticæ, quæ Nominativum ante Verba Finita requirit, quam significationi ipsius Actionis. Atque idcirco, inprimis si responderent ad interrogationem factam per Verbum passivum, concinnius sibi visi sunt ejusdem formæ verbum adhibere, etiamsi illud ceteroqui, nec ejus significatio, haberet aut admitteret Passivum. Ut adeo Terentius in Eun. II. 3. ad *Quid agitur?* maluerit eodem modo respondere, *Statur*, pro, *ego sto*, seu *agitur statio*. Plautus Persa. I. 1. 17. ad eandem interrogationem respondet, *Vivitur*, pro *ego vivo*, pro quo etiam dixisse potuisset *Estur*, pro *Ego sum*. Sic ibid. II. 5. 8. *Quid agitur*, *Sagaristrio*, *ut valetur?* h. e. quo pacto vales? Et sic porro alii, pro homines calent, dixerunt *caletur*, licet ceteroquin horum & similium passiva non magis sint in usu, nec concipi queant, quam τοῦ *Sum*. Aliquando etiam Infinita Passiva conjunguntur diver-

enim concedas rem agentem in verbis, quæ *neutra*
vo-

versorum Verborum, Neutrorum & Activorum, sensu fere Impersonali. Livius xxvi. 8. *Fabius Max. abscedi a Capua, terrerique & circumagi ad nutus comminationesque Hannibalis, flagitiosum ducebat*; ubi τὸ *abscedi* nullum certe Accusativum suppositum habet; sed & reliqua videntur impersonaliter istic adbibita solam notare Actionem vel Rem suorum Verborum: quem in usum sæpe & potissimum adbibentur Passiva illa infinita, etiam cum Activis & actionem meram significantibus. Plautus Mostell. iv. 2. 42. *nunquam hic triduum in unum desitum est esse* (pro *edere*) *& bibi.* At quare hic *Bibi* potius dicit, quam *Bibere?* Scilicet, quia illud majorem habet speciem Impersonalis locutionis, quam ergo habet etiam τὸ *Esse*. Et v. 43. *triduum in unum est haud intermissum hic esse & bibi, Scorta duci, pergræcari, fidicinas, tibicinas ducere.* Hic vero, fateor, etiam Personales occurre constructiones, sed talis eæ sunt Verbi, quod solum per se simplicem & absolutam actionem notare non poterat. Nam *Ducere* & *Duci* per se solum absolutam actionem nullam notat, & ideo in Impersonali constructione nusquam, ut putem, reperietur. Sed & sæpe diversæ prorsus naturæ verba eodem plane modo in eadem periodo construuntur. Vide infra iii. 3. 15. Sed de his accuratius & uberius egi Cap. seq. ad Verbum *Ambulare viam*, & ad *cap.* 8. Sed & quod Cap. sup. de Impersonalibus Locutionibus diximus, iis simpliciter & unice actionem denotari, quæ inest in significatione verbi, sine ulla cogitatione Personæ, aut Nominativi, id vel maxime locum habet in hisce Passivis Neutrorum, *Statur*, *Caletur*, &c. Ea vero Impersonalis locutionis verba ut integrum habent sensum absque Nominativo, atque ideo neque requirunt eum, neque expressum habent, sic eorum Activa, quia actionem in se permanentem notant, & sensum per se absolvunt ac perficiunt, eadem ergo ratione neque desiderant Accusativum sibi addi, neque requirunt non additum. Dicam amplius: Etiam ipsa illa vere Activa, quæ actionem in aliud transeuntem notant, non semper habere additum sibi Accusativum, nec requirere eum, ad sensum locutionis absolvendum, nisi quod intelligi tamen possit τὸ *aliquid*, sed quo res seu objectum actionis relinquitur in incerto, seu quo nullum declaratur objectum certum, & quod ideo fere semper omittitur. Nam sicuti & illorum Activorum Impersonales locutiones Passivæ simpliciter & absolute notant actionem rei, quæ Verbo notatur, nec finiuntur in ullam certam personam aut suppositum, in quod illa actio rei proprie se exserat: Veluti apud Plautum Pœnulo IV. 2. 13. *Bibitur, estur, quasi in popina:* Sensus enim in his est integer & absolutus, licet nullus addatur nec intelligatur Nominativus, quia Auctor tantum significare voluit, ipsam

S rem,

vocas, si tollis quid agant? An nescis omnem causam ef-

rem, quæ illis notatur verbis, fieri, non vero, quid ejus rei fiat, h. e. quid bibatur aut edatur. Sic ergo & Activa simpliciter aliquando ipsam notant actionem rei, nec quidquam amplius, atque ita, ut non dirigatur ista locutio in certum actionis objectum. Veluti quum roganti *quid agis?* respondeo, *Edo*: nihil aliud tunc significo, quam me facere actionem edendi. Verum quidem est, non me posse *Edere*, nisi *aliquid* sit, quod edam: at nos hic non enarramus naturam rerum, sed indagamus Grammatice sensum, vim, & rationem loquendi, ex usu Linguæ, prout eum reperimus. Sic Terent. Adelph. I. 2. 38. *Amat? dabitur a me argentum.* & Andr. I. 2. *Meum gnatum rumor est amare*, h. e. habere amicam. Quibus verbis utroque in loco nihil aliud Poeta vult dicere, quam illum, de quo agit, amori esse implicitum, atque adeo actionem designat simplicem sine objecto, quo illa tendat. Sed & ita jubemus aliquem *Tacere*, h. e. generaliter seu simpliciter silentium præstare nobis sine ullo certæ rei respectu, quæ taceri debeat. Ea vero ubi respicitur, addi debet in Accusativo, & ita Verbum, quod modo notabat simplicem, & ferme dixerim quoque in se permanentem actionem, tunc notabit vere transeuntem in objectum certum. Quin adeo hæc vera sunt, ut multa Verba primitus notantia actionem transeuntem, quia tamen accepisse videntur paulatim usu vulgi significationem quoque actionis permanentis, acceperint ergo etiam constructionem neutralem. Sic enim *invideo tibi bona* active dicitur, at *invideo bonis tuis* neutraliter, q. d. præsto bonis tuis actionem invidendi ea. Vide me infra ad Verbum *Invideo*. Sed & ita *Bene alicui Velle*, & similia plura. Vide & Priscianum lib. 18. p. 1160. 1162. Neque vero negare ea, quæ hic affirmanus, poterit Sanctius, si attenderit ad illa, quæ ipse in simili plane negotio statuit. Etenim infra cap. 4. de Passivis hanc dedit Regulam: *Passivum Verbum nihil præter suppositum desiderat*, & porro rejicit omnes locutiones, quibus creditur vulgo res Agens in Passiva forma designari. At vero annon eadem est ratio relationis mutuæ in Patiente, quæ in Agente? Quod si ergo Passio Grammatice potest concipi absque Agente, h. e. ut Agens in passiva locutione neque exprimatur diserte, neque intelligatur necessario, quæ tum causa est, quare & Actio, etiam illa, quæ natura sua transit semper in aliud, Grammatice tamen concipi nequeat, quin quæratur semper, quasi necessario addendus aut intelligendus, Patiens, ad sensum locutionis absolvendum? Sed & eadem ratio, si quid valeret, postularet quoque Nominibus Verbalibus, & actionem significantibus, ut *Lectio*, *Visus*, *Auditus* &c. addi semper Genitivum, quo Passivum Actionis objectum significetur; quod nemo, opinor, dixerit. Vide etiam quæ notavi ad

efficientem debere neceſſario effectum producere? Deinde etiam effectum non poſſe conſiſtere ſine cauſa? Quanto rectius Ariſtoteles, qui libro primo de generatione & interitu aſſerit, *in omni actione alterum eſſe quod agat, alterum quod patiatur.* A Philoſophis, inquis, iſta ſumis; metuebam ne a lenonibus diceres; quaſi ulla ſit ars, quæ poſſit eſſe a ratione aliena. Itaque verba Neutra neque ulla ſunt, neque natura eſſe poſſunt, quoniam illorum nulla poteſt demonſtrari definitio. Sed ſi Philoſophos ſpernis, audi etiam Grammaticos antiquos. Priſcianus Lib. 8. cap. de Verbo. *Verbum eſt pars orationis cum temporibus, ſine caſu, agendi vel patiendi ſignificativum. Hac*, inquit, *definitio-*

ad cap. 4. init. Relinquamus ergo Verbis actionem in ſe permanentem vere notantibus, & ſenſum ſine Accuſativo abſolventibus, ſuam conſtructionem, nec oneremus ea Caſu, quem non requirunt. Ceterum ſi maxime omnia in O exeuntia requirerent plane Accuſativum, non tamen vel ſic ſemper in iis, quæ videntur Neutra, intelligerem Cognatum, quem tantopere Sanctius noſter urget, ſed ſæpiſſime Reciprocum, cujus Ellipſis in lingua Latina frequentiſſima eſt, etiam in Verbis, quæ natura & uſu ſuo actionem tranſeuntem conſtanter notant, ſed quæ etiam neutraliter ſæpe per iſtam Ellipſin videntur poni. Tale eſt vulgatum illud, *quod bene vertat.* Sic Sueton. Calig. 50. *Amatorio medicamento, ſed quod in furorem verterit.* Aug. cap. 98. *Exercentes Ephebi.* Sall. 1. Hiſtor. in oratione Philippi, *Ignoſcendo Populi R. magnitudinem auxiſſe*, h. e. creviſſe. Ita *tondere*, *lavare*, & quam plurima ſimilia, in conſtructione neutrali, ſed ut intelligatur reciprocum *ſe*, paſſim occurrunt. Vide Rivium, & Manut. ad Sall. Catil. 6. Putſchium ad Jug. 104. & maxime Voſſium Anal. III. 3. & me infra ad Vocem *Adverſari* in Cap. 3. ad Lib. IV. cap. 3. circa finem. Quid ergo? Prorſus cenſeo poſſe ac debere retineri in arte Grammatica appellationem *Neutrorum*, vel certe *Abſolutorum*, ut, quoniam uſu conſtructionis, & natura ſignificationis, diſtincta ſunt ab aliis, quæ actionem tranſeuntem notant, & quorum ſignificatio requirere ideo videtur Accuſativum, in quem tendat actio, ſecus quam ſe res habet in hiſce, ut, inquam, proinde etiam appellatione aliqua diſtinguantur ab illis *Activis*, quaſi κατ' ἐξοχὴν ita dictis. Plura in hanc rem vide ad Caput ſequens.

tione, omnia tam Finita, quam Infinita verba comprehenduntur; & *Neutra etiam, quæ dicuntur* absoluta; *& Deponentia omnino naturaliter* vel *in actu sunt*, vel *in passione*. Eadem fere Anton. Nebriss. lib. 3. *Verbum*, inquit, *est pars orationis declinabilis, cum modis & temporibus, agendi vel patiendi significativa*. Apertius Cæsar Scaliger; *Quibus*, inquit, *manifestum est, verba neutra non esse ab activis sejuncta*. Fatentur itaque omnes, quum rationem admittunt ducem, verba tantum in Activa & Passiva posse dividi. Sed statim revertuntur ad ineptias grammaticas, multa genera verborum comminiscentes, & quod pejus est, per terminationes in *o*, & *or*, dividentes; (3) quasi verborum natura per terminationes & ac-

(3) *Quasi verborum natura per terminationes* &c.] Quidni, si duplex est natura verborum, Activa & Passiva, Linguæ eam suis etiam terminationibus distinxerint, & cuique propriam dederint? Certe quum in Lingua Latina duplex modo sit terminatio verborum, O & OR, prout etiam duplex modo est natura Rerum, quæ Verbis significantur, & quum altera sit propria Verbis Actionem quamcunque, sive transeuntem, sive permanentem, significantibus, altero vero isti, ut passio actioni, respondeat, & revera, si primitivam Verborum significationem spectes, passionem quoque notet, nulla est causa, quare per terminationes illas Genera seu Naturam verborum dividere refugiamus. Nollem hæc captari ab Ursino, qui Tom. I. pag. 426. excipit & opponit hisce *Neutra, quæ neque Actionem neque Passionem notent*. Nam adnumerantur hæc *Activis* laxius sumptis, quippe actionem quoque, sed in se permanentem, significantibus. Nempe *Activa* modo laxiore sensu dicuntur, ut comprehendant etiam Neutra, unde ipsi Veteres iis omnibus tribuerunt unam eandemque terminationem in O exeuntem, modo considerantur, ut proprie dicta *Activa*, & actionem in aliquod objectum tendentem notantia, quando opponuntur *Neutris*, Inde dictis, quod Actionem & Passionem proprie dictam non notent, non vero quod nihil notent Actionis qualiscunque; sed quæ Neutra vitandæ istius ambiguitatis causa paulo rectius forsan vocantur etiam *Absoluta*. Ceterum nihil in eo novi, quod una Appellatio modo laxius modo strictius sumatur. Nam ut *Activa* hic, sic in jure Civili *Adoptio* modo utramque sui speciem complectitur, modo alteram speciem tantum notat. & opponitur *Arrogationi*. Æque porro absonum est, quod

accidentia, non per essentiam, esset indicanda. An aliud quod ait, quædam etiam Verba in O exeuntia Passionem notare, veluti *Vapulo*, *Pereo*, *Veneo*, *Cado*, *Caleo*, *Ardeo*, *Calesco* &c. At vero quærenda in his erat primitiva eorum significatio, quæ a vera & proprie dicta passione deprehendetur semper aliena, adeo certe, ut eo nomine nulla hic deberet fieri objectio. De *Vapulo* agemus postea. *Pereo* quid aliud proprie notat, quam Eo & pergo usque ad Finem viæ meæ ita, ut non amplius exstem? Quid *Veneo* aliud, quam Venum eo? Si ergo *Eo*, & reliqua ejus Composita, non sunt Passivis adnumeranda, quare magis *Pereo*, *Intereo*, *Veneo*? Sed & *Cado* quare magis Passivæ est significationis, quam *Labor*? quod ipse Ursinus pag. 439. dicit non Passivam, sed *Neutram habere significationem, licet non sit tamen Neutrum, sed Deponens*. Quapropter & hæc verba, si maxime Significationis Passivæ quid haberent, vel sic tamen in ratione Grammatica Passivis non forent adscribenda, aut ab reliquis in O exeuntibus segreganda, quasi diversæ ab iis essent naturæ. Neque enim quando de natura Verborum Grammatica agitur, spectanda adeo Vulgaris eorum, & posterioris quidem temporis, significatio, quam Prima origo. Ipse Ursinus pag. 421. probe hæc distinguit, quando Verbum *Exsistere* docet *Verbis Substantivis adjici* quidem posse, *si usum vulgarem spectes, non item, si originem, primamque & propriam ejus notionem, respicias*. Eodem ergo modo rem se habere in reliquis, quæ Passionem quandam notare illi videntur, agnoscere debuisset. Sed ait jam Sanctius, & cum eo fere Ursinus, multa in OR exeuntia, quæ *Deponentia* appellantur, Activa omnino sunt. At ego vix dubitem, hæc quoque verba primitivo usu & significatione, sed quæ nunc nobis maximam partem lateat, fuisse vere passiva. Quin ipsa id declarat appellatio *Deponentium*. Nam quid deposuisse dicuntur? nisi significationem Passivam, quam ergo antea habuerunt. Sed & duæ hæ terminationes in O & OR videntur omnino duplici verborum naturæ ex primo instituto constanter & proprie respondisse. Quod autem posteriorum temporum usus immane quantum in nonnullis a primitiva eorum significatione & constructione recessit, id vero accidit etiam quamplurimis in aliis, adeo ut propria & prima vocum significatio sæpe prorsus sit per recentiorem obliterata, & constructioni etiam propriæ successerit dein plane figurata, perpetuo sui usu speciem propriæ & nativæ præferens. Immo vero dum posteriores sæpe tantum attenderunt usui vocabulorum, qui suo tempore obtinebat, neque perspexerunt aut indagaverunt semper nativam eorum significationem; sæpe illi, prout phrases parum Grammatice interpretabantur, etiam longius errando processerunt, & eam verbis dedere constructionem, quæ neutiquam cum primitiva conveniret, & eo-

 rum

aliud est, *Afficio te injuria*, aliud, *prosequor te injuria?* & *oscu-*

rum significationem etiam aliquantulum inverteret. Quum dicitur *adire Regem*, certum est mihi, dictum id primitus, ut ostendemus infra contra Ursinum, per Ellipsin pro *adire ad Regem*, atque adeo Accusativum non regi proxime a Verbo. Sed tamen ipsi Veteres plerique aliter eum accepere, ut patet ex eo, quod in passivis locutionibus eum converterunt in Nominativum, ut dixerint, *Rex aditur*, & similia innumera. Vide cap. seq. in voce *Adeo*, & maxime Notas ad vocem *Ambulo*, *Dubito*, *Obstrepo*, *Penetro*. Hoc vero, si rem recta ratione æstimes, primitus revera ortum ex errore grammatico, sed tamen deinceps usu continuo, penes quem est jus & norma loquendi, abunde est comprobatum. Similiter mutata paulatim etiam Verbis Activis sua aliquando Significatio, dum unius verbi occurrunt sæpe diversissimæ significationes, ab eadem tamen origine descendentes per varios ductus. *Luere* Latinis significat proprie lavare, & sic purgare, ut patet ex compositis. At vero ea significatio in desuetudinem abiit, & usu invaluit, ut hoc verbum quasi proprie designaret purgationem seu expiationem criminis, quæ fit sacrificio piaculari, redemptione pecuniaria, aut qualicunque pœna. Hinc *luere culpam spiritu* Phædr. fab. 68. *Ut cædes aliquo piaculo lueretur*, Liv. I. 26. Sic ergo recte & convenienter adhuc primitivæ significationi dicitur *luere peccatum*, apud Virgil. Æn. X. 32. ubi vide Servium: prorsus ut *lavare peccatum* apud Terentium Phorm. V. 7. 80. *Venias nunc precibus lautum peccatum tuum.* At vero non ita recte porro, sed καταχρηστικῶς plane, *luere pœnam* dixerunt dein multi, h. e. præstare & solvere pœnam, atque ea ratione expiare culpam. Et hoc tamen adeo invaluit, ut *luere* idcirco simpliciter in significatu solvendæ pecuniæ aut æris alieni frequenter dein fuerit positum. Adde his, quæ tradimus de Verbo *Pascere* Cap. seq. ad Vocem *Adversor*, & de Verbo *Desiderare* ad vocem *Ambulare*. Sed & sic proprie dicitur apud Terentium Adelph. V. 2. 7. *An tibi jam mavis cerebrum dispergi hic?* At improprie, imo ex abusu, III. 2. 19. *capite eum in terram statuerem, ut cerebro dispergat viam.* Jam vero sic quoque Deponentia, licet primitus haud dubie fuerint passiva, pleraque nunc præferunt significationem activam, propter frequentem olim usum figuratæ locutionis, qua Accusativum addit passivis, sed quam ut propriam, & tanquam a Verbo vere activæ significationis rectam acceperunt tandem nonnulli, & ita deinceps adhibuerunt eam posteriores tam frequenter, ut in plerisque locis non amplius possit nunc figurate exponi. Immo formarunt hinc tandem etiam Verbalia Nomina Activo sensu, ut *Admirator*, *Adulator*, *Consolatio*, *Interpretatio*, &c. Sed & ita factum,

ctum, ut paulatim per iſtas locutiones Verba ipſa continuo uſu multum deſciviſſe videantur a priſtina ſua ſignificatione. Sic putem *Vereor* proprie nihil fuiſſe aliud, quam pudore & metu afficior, in metu & verecundia ſum; atque adeo eſſe Paſſivum vere, ſive dicam *Vereor te*, h. e. propter te, ſive *Vereor abs Te*, h. e. in metu ſum mali abs Te, ſive *Vereor Tibi*. Cæſ. B. Gall. V. 9. *Eo minus veritus navibus, quod in littore molli deligatas ad ancboram relinquebat*, h. e. in metu agens, ne quid mali eveniret navibus: Nam quod apud Gellium XV. 13. alio ſenſu & magis paſſivo phraſis hæc ex Novio citatur, vitio vel imprudentiæ Scriptoris id tribuo, æque ac reliqua iſtius Capitis paſſiva Verborum *Utor*, *Hortor*, *Conſolor*. Cujusmodi vitiorum non immunes fuere ipſi Veteres, ut vel ex Cicerone liquet, modo hæſitante ipſo, modo aliis talia exprobrante. Porro *Sequor aliquem* a *Secus*, idem eſſe arbitrer, quod jungor alicui pone tergum. Ex Activis quoque formata ſimiliter ſunt Paſſiva ſeu Deponentia, ſignificatione quidem adeo mutata, ut prorſus videatur ab illâ Activorum eſſe diverſa. Etenim quid *aperire* & *operire oſtium*, *domum*, *caput*, *rem* ſignificet, eſt notiſſimum. Hinc jam *operiri* dicitur Homo proprie & primitus, qui tegitur, veluti ſtragulis in lecto apud Plaut. Pſeudolo II. 2. 71. *Jube ſis te operiri*, *beatus eris*, *ſi conſudaveris*. Deinde vero etiam is, cui clauduntur fores, cui occluditur proſpectus vel introitus, & qui ideo exſpectare debet, dum rurſus aperiatur, quod opertum erat. Hinc jam abſolute pro conſiſtere alicubi & morari ponitur apud Salluſt. Jug. 91. *Ante lucis adventum pervenit in locum tumuloſum*, *ibique cum omnibus copiis operitur. Sed ubi dies cæpit &c.* Et cap. 101. *Conſul adverſum omnia paratus ibidem operitur*. Denique ſimpliciter pro exſpectare, morari, Plaut. Moſtell. III. 2. 100. *Quid iſtic*, *obſecro*, *tam diu Reſtitiſti?* reſp. *Seni otium non erat*: *id ſum operitus*, h. e. propter id tam diu iſtic reſtiti, exſpectavi. Et paſſim cum Accuſativo, *Operiri aliquem*. Sueton. Claud. 34. *accitum ab Urbe carnificem veſperam uſque operiri perſeveravit*. Videmus hinc, qua via & ratione Verbum natura ſua paſſivum acceperit paulatim ſpeciem & conſtructionem Deponentis, & longe etiam receſſerit ab Activi ſui ſignificatione. Sic & *Morari* proprie videtur notare, in mora eſſe, moram agere, quo ſenſu paſſivum eſt ab obſoleto *Moro*, quod ex Nævio nobis ſervavit Diomedes pag. 395. ut adeo *Moror* pro *Moro Me*, reciproco ſenſu, videantur adhibuiſſe Veteres. Hinc jam, non modo abſolute dicitur *morari*, ſed & cum Accuſativo, ut & cum Infinito apud Plautum, *Non moror te mibi precatorem*, *Non moror aliena opera mibi plures fieri liberos*, *Complexum bujus nibil moror*, h. e. non curo, non deſidero, vel proprie, moram non ago propter illam rem. At longius dein recedit illud Terentii, *Egomet convivas moror*, Et Livii, *Nibil ſe morari Magiſtrum Equitum*, h. e. ſe eum miſſum facere. *Nemo ſit moratus*, *quin*, *ubi velint*, *abeant.* In his *Morari* notat in mora eſſe

alteri, quod ad alterum, per quam moram alter facere non possit, quod velit. Hinc cum duplici Accusativo apud Plautum Pœn. IV. 2. 89. *Num quid aliud me morare?* h.e. num propter quid aliud in mora mihi es, quo minus abeam? Multa vero verba etiam sunt, quæ rei mutuæ habent significationem, & ideo in Passivo potissimum adhibentur, sed figurate cum Accusativo. Talia sunt *amplecti*, *complecti*, *osculari*, *suaviari*, *pacisci*, &c. quæ vere item, non Deponentia, sed Passiva sunt, &, quia rem mutuæ actionis notant, magis adhibita reperiuntur, quam eorum Activa. Sed & quamplurima sunt Passiva, quæ dicuntur *Deponentia*, quæ Activam nunc videntur habere significationem per causam moræ, qua detinent se, vel versantur, homines in ea actione. Huc refero *Augurari*, *auspicari*, *aucupari*, *assentiri*, *assentari*, *comitari*, *contemplari*, *lacrymari*, *medicari*, *meditari*, *venerari*, h.e. in augurando, auspicando, &c. occupari, & versari. Quæ forsan origo etiam fuit vel ratio verborum plerorumque, quæ in utraque terminatione O & OR idem videntur notare, id quod clarius haud dubie probari posset, si omnium originem ac primitivam significationem haberemus exploratam. Denique confirmatur id, quod dixi, vel maxime ex quibusdam, quæ inter Deponentia numerantur, & tamen maxime cum Ablativo, qui creditur significare ipsum Actionis objectum, construuntur, veluti *Potior*, *fruor*, *utor fungor*, *vescor*. Hæc enim, & similia, vere esse passiva per τὰ *Potior*, de quo Cap. seq. ago, & *Vescor*, demonstrari abunde potest. Explicatur hoc quidem, tanquam si proprie significet Edere aliquid, & idcirco etiam cum Accusativo junctum reperiatur. Vide cap. seq. in v. *Vescor*. Sed tamen vel sic vere est passivum, & passivam habet natura sua significationem, quæ est, hac vel illa esca aut cibo ali, & sustentari in vita. Sic Gell. IX. 4. *eos vesci avium & ferarum venatibus.* Et ibid. *nullo cibatu vescentem, sed spiritu florum victitantem.* Cic. de Nat. D. II. 64. *Sus quid habet præter escam.* Et mox, *quod erat ad vescendum hominibus apta*, h. e. ut ex ea esca viverent. Et cap. 23. de Diis, *nec escis, nec potionibus vescuntur*, h.e. aluntur. Hinc *argentum factum ad vescendum*, de patinis & vasis, unde homines cibum sumunt, apud Liv. XXII. 52. Clarissime Ulpianus l. 33. Dig. de rebus auct. jud. poss. *Si bona pupilli creditores possidere cœperint, deminutio ex his fieri debet, vescendi pupilli causa. Vescendi*, h. e. ut alatur & sustentetur. Similiter apud Lucretium I. 191. *mortalia sæcla* (h. e. omnia animantia) dicuntur *vesci e terra*, h. e. ali & sustentari in vita. Eodemque modo videtur accipiendum, quod legimus V. 73. *Quove modo genus Humanum, variante loquela, Cœperit inter se vesci per nomina rerum*, h. e. quomodo Homines, quum varietas esset loquelæ suæ, cœperint nomina certa rerum omnium invenire, & ita mutuo inter se subsidio sustentari in vita. Manifeste ex his videmus significationem Verbi genuinam & passivam, quæ

quæ etiam ratio, quare maxime cum ablativo reperiatur junctum. Et proinde Accusativus quando occurrit, explicandus is figurate, ut cum aliis passivis. Is ipse tamen si magis in hoc verbo fuisset frequentatus, mutasset tandem prorsus in opinione hominum veram ejus significationem & constructionis rationem, sicuti revera jam cœpit, dum verbum illud haberi jam cæptum pro Deponenti, h. e. activæ significationis & constructionis. Quapropter miror valde, Ursinum p. 429. verba *Utor* & *Fruor* pro *vere Deponentibus* haberi velle, *quæ passiva significatione deposita in activam transierint*: idque eo argumento, quod etiam passive reperiantur posita, pro, adhibeor ad usum & voluptatem. Inde enim confici vult, fuisse ergo verba Communia, quæ utramque sub una terminatione admiserint significationem, sed tamen Passivam dein deposuerint, retenta sola activa Adhibendi quid suum in usum. At vero rarissima est illa Passiva nimis significatio, & sine dubio ex errore Scriptorum orta, quum vulgaris horum Verborum significatio etiam ipsa sit Passiva, sed lenius, & notet juvari atque affici utilitate vel voluptate ex aliqua re, atque ideo frequentissime illa cum Ablativo construantur. Sed & absolutè *Frui* simpliciter pro lætari ponitur apud Tacitum Hist. III. 83. ubi cum *exsultabant* conjungitur. Vide Gronovium Patrem Observ. II. 4. extr. & Plinium Paneg. cap. 34. Sed & sic fere Terent. Adelph. V. 8. 27. *Agellum huic demus, qui fruatur*, h. e. Unde, vel, Ut lætius agat, vivatque. Sic *Uti quacunque re* notat proprie juvari ea suam ad utilitatem, Livius XLIV. 26. *Quinque millia Equitum sat esse, quibus uti ad bellum possent, & quorum multitudinem ipsi non timeant.* Quid hoc est aliud quam *juvari?* quum minore numero juvari non possent, a majore autem malum sibi metuerent. Florus II. 6. *Victoria quum posset uti, frui maluit*, h. e. quum posset illa victoria juvari ad bellum conficiendum, maluit ea lætari, & se oblectare. Sic Sall. Jug. 38. *Nox & præda castrorum hostes, quo minus victoria uterentur, remorata sunt.* Sed & sic passim ponitur pro juvari in vita sustentanda, Vide Gronov. Patr. de Pec. Vet. II. 7. ubi exponit hæc Ciceronis verba, *Ceteræ res, quæ expetuntur, oportunæ sunt singulæ rebus fere singulis; divitiæ, ut utare; opes, ut colare; honores ut laudere.* Ubi omnia sunt passiva, & notant commodum aliquod, quod ex diversis rebus diversum percipias. Habet dein & alias significationes, ac tales, quæ non ita directe respondeant τῷ *juvari*, sed neque τῷ *adhibere suum in usum*, ut solent vocabula paulatim longius recedere a propria & primitiva significatione. Talia sunt apud Corn. Nepotem, *Duro admodum initio adolescentiæ est usus: quum intima Ciceronis familiaritate uteretur. Sosilo usus est Doctore: Patre usus est diligente.* h. e. habuit tale Initium, Doctorem, Patrem, &c. Et sic passim *adversa uti Fortuna, adversa usi sumus tempestate* in mari, *valetudine uti minus commoda, Supplicio uti in ali-*

quem. Verum ita paulatim ad alieniora progressam sæpe verborum significationem, declaratum jam est supra Verbo *Luere*. Quin liquet id etiam ex Verbo *Censere*, quod ab æstimatione bonorum, ad sententiam in Senatu quacunque de re dicendam, ac denique ad vulgarem *putandi* & *arbitrandi* significationem transiit. Sed nos de Passivo nunc agemus, quo dicimur *Censeri aliqua re*, Liv. l. 43. *Hæc classis censebatur undecim millibus*. Scilicet ipsi quidem cives bona sua in censum deferebant; sed a Magistratibus etiam *censebantur* illi, si forte parum justo pretio ipsi ea detulissent: sed & si quid omitterent, cogi poterant a Censoribus, ut id quoque deferrent; & sic tunc ipsi Cives, & patrimonium ipsorum, *Eo* quoque *censeri* dicebantur. Hinc jam ortum, ut homines etiam extra hunc proprie dictæ censionis casum dicerentur *censeri ea re*, cujus in ipsorum æstimatione habetur ratio. Sed usus obtinuit, ut pro Ablativo in istis locutionibus tum propriis, tum translatis, etiam Accusativus & crebro quidem adhiberetur, eodem tamen sensu, eademque constructionis ratione, ellipsi scilicet propositionis. Quam tamen quia non observarunt Viri quidam Doctissimi, verbum hoc passivum pro activo, & accusativum, tanquam si proxime ab eo regeretur, acceperunt, interpretando *Censeri*, per *in Censum profiteri*, vel etiam per ipsum activum *Censere*. Sic certe Lipsius ad Tacitum exposuit illud Ovidii, *Hanc probat, & primis dilectam semper ab annis, Est inter comites Marcia censa suas.* Ait enim, *Est censa, pro Censuit. Satis nove, immo antique, ut Affectatus est regnum, pro affectavit, &c.* At vero sensus est, Marcia adeo hanc dilexit, ut semper eam inter comites suas habuerit, & ita, quando fuit censa comitum suarum nomine, hujus quoque nomine inter illas fuerit censa, seu, hujus quoque ratio fuerit habita in censu comitum Marciæ. Vide etiam Gronovium Patrem Observ. IV. 3. extr. & ibi Addenda. Dicitur autem *censeri hanc rem*, eadem ratione, qua *expleri mentem*, *moveri vultum*, *purgari bilem*, *indui aures asellii* &c. quæ Auctor infra adfert in Ellipsi præpos. κατὰ. Hæc vero documento sint, etiam Viros Doctissimos verba vere Passiva accepisse pro Deponentibus per caussam figuratæ locutionis, quam non perspiciebant, & ita nativam quoque significationem iis mutasse. Quod si id accidit hodie Viris sedulo indagantibus linguæ Latinæ vim & naturam, multo facilius id evenisse necesse est plerisque Veterum, qui nondum constituta Grammatica, eam ejusque rationem in constructionibus ignorantes, nec investigantes, simpliciter ex usu vulgi loquebantur. Unde haud dubie factum, ut hodie multa istorum, quæ dicuntur *Deponentia*, prorsus etiam videantur passivam significationem revera deposuisse, seu nihil amplius passivi tum in vulgari significatione, tum in constructione, præ se ferre. Id quod tanto factum proclivius, quod, licet propria ipsorum verborum significatio mutata videatur ex passiva in activam, ca-

eadem tamen maneat ſæpe quod ad ſenſum. Nam eodem recidit, ſive *veſcor cibum* exponas per, Alor & ſuſtentor cibo, ſive per, Edo cibum. Sic *gravari matrem, prætoria*, idem eſt, ſive interpreteris, Moleſtia affici & onerari ad conſpectum matris vel prætoriorum, ſive ſimpliciter, Faſtidire matrem vel prætoria. Sed tamen iſta ratione etiam Verba prorſus Paſſiva, & quorum Activa frequentiſſimo ſunt in uſu, *Deponentia* per Conſtructionem ſuam & ſignificationem haberi & dici eodem jure poſſent. Quando Horatius ait Epiſt. II. 2. *ut qui Nunc Satyrum, nunc agreſtem Cyclopa movetur*, quid hoc aliud eſt, quam quod alibi idem dicit *Cyclopa ſaltare*, quæ phraſis Activa habetur? Quare ergo *Moveri Satyrum*, non itidem activæ habebitur ſignificationis, & ipſum illud *Moveri* Deponens? tanto magis, quia, ſi Paſſive id interpretemur, duriſſima ſtatuenda eſt Ellipſis, *moveri κατὰ, ſecundum, Satyrum* vel *Cyclopa*, h. e. moveri ita, ut videaris eſſe Satyrus vel Cyclops, moveri motu ſolito Satyri vel Cyclopis. Quin hæc ipſa duritles ſuppiendi ſimul & interpretandi fecit, ut *Saltare Cyclopa*, Activa quoque, ſed perperam, a plerisque habeatur locutio, non Neutra. Et tamen, quin *Moveri* ſit etiam in hac phraſi mere Paſſivum, nemo, opinor, dubitabit. At ſi paulatim in deſuetudinem abiiſſet Activum *Moveo*, æque ac tot alia Activa, & ſi phraſis hæc magis fuiſſet frequentata, nullum eſt dubium, quin & *Moveor* Deponentibus jamdudum fuiſſet adſcriptum; æque ac multa etiam alia Verba in OR exeuntia, quorum Activa plane interciderunt, & quæ ideo non tam Paſſivam, quam Neutralem, videntur nunc habere ſignificationem & Conſtructionem, licet Paſſiva tamen vere ſint: veluti *Gnaſcor*, quod paſſivum eſt ab antiquo *Genare*, quod eſt a Gr. γεννάω, ut ipſe id Urſinus oſtendit Obſerv. cap. XII. p. 223, 224. Hinc Plautus Pœn. V. 4. 13. *Eo ſumus gnatæ genere*. Et ſine G, Tacitus Hiſt. I. 16. *Generari & naſci A Principibus, fortuitum*, ubi manifeſte τὸ *Naſci* paſſivo ſenſu adhibetur. Vulgo tamen etiam inter Deponentia refertur, non quidem Activæ, ſed Neutrius ſignificationis. Adde his omnino, quæ Cap. ſeq. ad Verbum *Adverſor* diſputamus. Neque tamen exiſtimo, omnia omnino Deponentia habuiſſe olim ſua Activa in O exeuntia, & fuiſſe primitus Paſſivæ prorſus ſignificationis. Nec enim dubito, quin multa ejus generis ſerius ſint formata ad exemplum & inſtar aliorum, Deponentium ſpeciem & uſum jam habentium, atque ideo ſtatim tunc acceperint conſtructionem & ſignificationem, qualem illa priora jam habebant, vel habere credebantur. Talia putem fuiſſe multa ex iis maxime, quæ ab Nominibus ſunt formata, & neutrali adhibentur ſignificatione. Veluti, *Adminiculor, Argumentor, Calumnior, Hariolor, Morigeror*, &c. Refragatur ſuperioribus, vel potius cavillatur ea, quæ hic diſputavimus, Urſinus pag. 427. Nam quid eſt, niſi cavillari? quando ibi rejicit, quod dixi, *Vix dubitare me, Deponentia quoque, primitivo*

uſu

usu & significatione, sed quæ nunc nobis maximam partem lateat, fuisse vere passiva, quum ipse in ead. pag. dixerit paulo ante, *Hoc affirmare licet, omnia in OR primitus fuisse passiva.* Quid enim aliud ego dico aut volo? qui illud semper non ex posteriore illorum verborum usu, sed ex eorum origine & *primitiva* significatione probare annitor, & probandum contendo. At ille nunc excipit, quæ *a Neutris* in O exeuntibus *sunt orta, quæ non possint dici absolute primitus fuisse passiva.* Quis non miretur, ab eodem Viro in eadem pagina tam contraria affirmari? Talia autem esse ait, *altercor, auspicor, cunctor.* At vellem singulorum indagasset aut exposuisset originem ac rationem. Ego in superioribus jam rationem dedi τῦ *Auspicari*, ut notet scilicet in auspicando occupari & versari longiore mora, quam ego originem credo multorum Deponentium ab Neutris maxime, sed & ab Activis quibusdam proprie dictis, ortorum, qualia esse videntur *Metior, Populor, Largior, Cavillor, Blandior, Dominor*, aliaque supra jam dicta. *Altercor* autem refero ad mutuæ actionis Verba, de quibus itidem jam egi, At *Cunctor* ad utrumque referri potest, ut notet vel Mutuam actionem conjungendi se invicem, vel potius Hærere & morari in *cunctando*, h. e. contrahendo cunctos socios vel commilitones. Nam quin a *Cunctus*, quod pro *cojunctus* dicitur, descendat, nullum mihi est dubium. Hinc *Cunctari in bello* dicuntur, qui quasi aliquid subsidii adhuc exspectent, pugnare nondum volunt. Sed & hinc *percunctari* pro interrogare, inquirere sciscitando: quod cum Festo per V potius scribendum, quam per O cum Verrio Flacco, derivante hoc verbum a *Conto* nautico, censeam. Construitur autem illud sæpe cum duplici Accusativo. Plaut. Mil. Gl. II. 3. 21. *Num tibi lippus videor?* resp. *Medicum istuc, tibi melius, percunctarier.* Pseud. I. 5. 47. *Sunt quæ Te volumus percunctari.* Occurrit quoque passim *percunctari rem*, pro, inquirere in rem. Cicero de Divin. II. 36. *Solebat ex me percunctari nostri augurii disciplinam.* Plaut. Asin. II. 4. 45. *Si esses percunctatus me ex aliis, crederes mihi*, h. e. inquisivisses in me. Accusativi autem hi neutiquam reguntur proxime ab ipso Verbo, sed a Præpositione per Ellipsin omissa. Nam *percunctari aliquem* notat cunctari & morari circa aliquem, ex quo rem prius exquirere vis, plane ut *Consulere aliquem* de quo alibi egimus. At *percunctari rem* notat cunctari & morari in re investiganda, plane ut *Consulere aliquid.* Utrobique intelligitur Præpositionis Græcæ (κατά) vis. Ceterum neque deponentium, *quæ ab Activis transitivis fiunt, obscuratam seu obliteratam significationem passivam*, statui vult mecum Vir Doctiss. sed potius *immutatam & conversam in Activam.* At valde vellem scire, qui conceperit factam illam immutationem: an subito impetu & arbitratu, censet, uno temporis momento, Passiva isthæc transiisse ad Activam significationem? At quam inepta hæc foret & inconsulta affirmatio? Etenim si habuerunt pri-

primitus significationem passivam, eamque immutarunt in Activam, necessario id utique paulatim factum fuisse debuit quacunque ratione vel causa, ut ita obliterata sensim fuerit prior significatio & constructio, & tandem invaluerit nova seu activa. At qua ratione & qua tandem causa acceperint activam significationem & constructionem, id vero in singulis & omnibus commonstrare, difficile est factu, nec fieri possit, nisi explorata prius foret omnium primitiva significatio. In multis, credo, casu, vel ex abusu & errore vulgi aut ipsorum Scriptorum, cujus ratio nulla nunc certe dari queat, factam esse illam immutationem. Quam enim exputabimus rationem, quare aut unde *Exsecrari* eandem acceperit significationem & constructionem, quam *Exsecrare* habuisse debuit? aut quare multa in OR exeuntia reperiantur æque & passivam olim, & activam, habuisse significationem, veluti *Comperior*, *Interpretor*, &c. Complurium, & variam, in superioribus jam dedi rationem, sed omnium investigare aut promittere neutiquam velim, ut sæpe jam dixi. Ipse Ursinus *casu abolita* Deponentium activa censet p. 426. At quo casu, incertum relinquit. Hoc tamen certum, multa nobis, ut Deponentia, apud melioris ævi Scriptores occurrere, quorum olim Activa forma quoque, in literam O desinens, fuit usitata, ut vel ex uno liquet Plauto. Sic pro *Morigerari* legimus in Amphitr. III. 3. 26. *dum mibi morigero:* pro *Mendicari* ibid. IV. 2. 12. *a me mendicas malum:* pro *ludificari* ibid. IV. 37. & 13. *Nunquam me ludificabit inultus: quem nunc omnes ludificant:* pro *Congræcari* Bacchid. IV. 4. 91. *quod in lustris comedim, & congræcem;* pro *Contemplari* Mostell. I. 3. 16. *quin me aspice & contempla;* pro *interminari* Mil. Glor. II. 3. 42. *quis homo interminat:* pro *Fabulari* ibid. II. 4. 18. *quæ cum hoc insano fabulem:* pro *Auspicari* Persa IV. 6, 7. *lucro faciundo ego auspicavi.* Plura sunt ejus generis, quæ ex Plauto & Veterum Poëtarum fragmentis, apud Nonium maxime, colligi facile possint. Vide ejus Caput *de Contrariis Generibus Verborum.* Quod vero Ursinus etiam a Neutrorum Impersonalibus Passivis Deponentia multa ait formata, id vero satis est ineptum. Nam pone, quia etiam *Altercare* dixerunt Veteres, hinc porro *Altercatur* dictum fuisse, pro, fit altercatio: Quis jam nexus, quæ verisimilitudo, ut inde postea, dixerint *Altercor* eodem sensu, quo antea dixerant *Alterco*, h. e. facio altercationem? Longe rectius quorundam Deponentium, & maxime verborum in OR desinentium, quæ utramque repperiuntur habuisse significationem, originem repeteremus a Græcis, quorum Verba, quæ dicuntur *Media*, ad passivam propius accedunt formam, & tamen vel utramque, vel activam potissimum, habent significationem. Sed tamen nulla in re magis, quam in Verborum conjugationibus, recesserunt a Græcis Latini: ut adeo neque inde multum elici queat.

osculor te, & *basio te?* (4) Activa hæc sunt omnia natura, quocunque fine terminentur: nam quæ vocantur *Deponentia*, activa omnino sunt; neque enim ideo ita dicuntur, quia sint aliud genus ab activis; sed [quia] fuerunt aliquando *Communia*, quæ simul actionem, & passionem significarent, sed quia deposuerunt passivam significationem, dicta sunt *Deponentia*, quasi dicas, *Activa deponentia*. Quum igitur in usu fuerunt verba *Communia*, nulla erant *Deponentia*, nunc quia sunt *Deponentia*, (5) nulla erunt *Communia:* quis enim nunc latine dicat; *Tu amplecteris a me*, & *tu oscularis a me;* &, *liber interpretatur a præceptore*. Quod si dicas, reperiri aliqua Participia in utraque significatione, dicam, id totum esse a me, qui as-

(4) *Activa hæc sunt &c.*] Quæ Auctor hic disputat, aliena prorsus sunt. Nec enim ex significatione, eaque non propria, sed per circuitum longiorem ducta & translata, constitui debet ratio Grammatica Verborum. Nec magis ex ea in verbis in OR exeuntibus admittere debuisset Deponentia Active prorsus construenda, quam in Verbis in O desinentibus agnoscere vult Neutra, quæ non sint Activæ constructionis. Sed & supra in Adverbiis & Conjunctionibus I. 17. & 18. diserte a Grammatici cura removet Significationem vocularum. Quando autem dicimus, *Prosequor te injuria*, possunt ea quidem etiam Passive accipi & exponi, sed per circuitum quendam. Sensus enim est, Ego jungor tibi & vestigiis tuis, facienda tibi injuria. *Deponentia* vero a Grammaticis, ad translatam significationem & constructionem tantum attendentibus, dicta sunt, quia cum olim habuissent Passivam vere significationem, & ejus speciem ac terminationem retinerent, usu tamen ipso ejus significationem videbantur tandem deposuisse.

(5) *Nulla erunt communia.*] At Vide Voss. Anal. III. 5. & 6. ubi & videbis exempla *τῶ amplecti* & *interpretari* in sensu passivo. Immo & *ulcisci*, quod etiam apud Livium V. 49. reperias, *in conspectu habentur omnia, quæ defendi, repetique & ulcisci fas sit.* Et adde Gellium XV. 13. Sed tamen vel sic suspecta mihi pleraque, ut ex imperitia vel negligentia Scriptorum orta, quum insuper hæc significatio Deponentium plane passiva, sit rarissima, & vix, extra Participia, apud unum alterumve Scriptorem reperiatur. Sed excusabunt hæc forsan Grammatici exemplo Mediorum apud Græcos. Nonnulla etiam explicatione commoda juvari poterunt. Vide me ad Caput sequens, & Verbum *Potior*.

asſero (6) aliquando fuiſſe verba *Communia*, quorum veſtigia remanent in aliquibus participiis. Quid, quod ex tuis Deponentibus adducam Participia paſſionem ſignificantia? Ante Ciceronem multa verba fuerunt Communia; unde ipſe in Officiis citat ex veteri poeta; *O domus antiqua, quam diſpari domino dominaris?* Inſerit & Salluſtius in Jugurtha orationem C. Memmii, in qua legitur; *quidquid ſine ſanguine civium ulciſci nequit.* Cicero in Oratore perfecto cap. 56. dixit; *Pes enim, qui adhibetur ad numeros, partitur in tria. Partitur* ibi paſſivum eſſe a *Partio*, dicendum eſt, non commune; quanquam mihi locus ſuſpectus eſt, & fortaſſe legendum, *Numeros partitur*, id eſt, dividit. Itaque jam conſtat, omnia verba aut eſſe Activa, aut Paſſiva, ut ex Ariſtotele comprobavimus. Unde falſum eſt & illud, quod ex Categoriis Dialectici diſputant, *inter agere & pati medium eſſe jacere, ſtare, & ſitum eſſe;* nam ſi jacet, aut ſedet, aut ſitus eſt, aliquid agit: ſedet enim ſeſſionem, & ſtat ſtationem. [At Vide Notas in ſuperioribus.] Ego enim illas Categorias, ſive Prædicamenta, Ariſtotelis non eſſe, multis argumentis poſſum comprobare. Multo minus illa ferenda ſunt apud Philoſophos & Theologos tritiſſima, *de actionibus permanentibus, & tranſeuntibus;* nam ſi actio eſt, aliquid agit.

Turpiter lapſi multis modis Grammatici, qui verba, ſeu activa, ſeu neutra, ſive deponentia, in Species partiti ſunt. Primo quia *Species* in grammatica non id, quod tu fingis, ſignificant, ſed id quod lib. 1. cap. 3. ſignificavimus. Deinde nemo eſt, qui non videat, verba primæ *Speciei*, ſive *ordinem* vocare malis, eſſe etiam vel ſextæ vel quartæ, & aliarum etiam eſſe poſſe; nam *amo te*, dicimus;

(6) *Aliquando fuiſſe Verba Communia.*] Non hæc eſt ratio participiorum, quæ in utraque, activa & paſſiva, ſignificatione repeririuntur, ſed quod ipſa illa Participia Præterita, veluti *Amatus* &c. quæ Auctor hic intelligit, olim utriuſque revera fuerint, & potiſſimum Activæ, ſignificationis. Vide me ſupra ad l. 15. pag. 134. &c.

mus; & *insania est amare tanti*; & *id amo te*; & *ecquid nos amas de fidicina istac*; & *ubi sunt qui amant a Lenone*, apud Plautum. Itaque si omnia verba sunt diversarum specierum, quid opus est his Speciebus, id est tricis, & fallaciis? Dicam clarius, si omnia verba sunt omnium ordinum, aut si nullum verbum in his ordinibus habet propriam sedem, ita ut in aliam transire non possit, manifesta insania est iis Speciebus puerorum ingenia distorquere. Postremo in hoc maxime peccatur, quod etiamsi verum sit, verba primæ classis regere accusativum, quisnam sit ille accusativus, ignoratur: quid enim est apud Latinos; *Fœmina reponit genus*, aut *mas reponit genus*, nullo monstrante? Aut quis unquam dixit, *ego amo Deum*, & *Deus amatur a me?* (7) num etiam dices, *facio orationem*; & *do tibi damnum*, & multa hujusmodi. Ex optimis scriptoribus hæc discenda sunt, non ex arte grammatica: nec grammatica docet latine loqui, sed Latinum sermonem ad Artem refert, ut tu postea ex latina imitatione latine loqui discas. Quum igitur, secluso verbo Substantivo, omnia verba sint aut Activa aut Passiva, intelligendum est, Activa omnia vel in varios transire accusativos; ut, *facere verba*, *fidem*, *finem*: vel in unicum tantum, id est, in suum; ut, *vivere vitam*; *mori mortem*; *egere egestatem*; *furere furorem*. De quibus Ruffianus Rhetor. lib.

(7) *Num etiam dices.*] Nullam mihi constare causam, quare non recte dici queat, *ego amo Deum*, supra ad pag. 9. & 10. sum testatus. Quin diserte ita Plautus Pœnulo I. 2 70. *Deos quoque edepol & AMO & Metuo.* & Seneca Epist. 47. *Id Domino parum esse*, *quod Deo satis est*, *qui colitur & amatur.* Similiter *facio orationem*, sensu *componendi*, quidni ferri æque possit? ac dicitur *facio apologum*, h. e. comminiscor, apud Plaut. Sticho IV. 1. 64. Et sic apud Cic. de Sen. cap. 7. *Sopbocles ad summam senectutum tragœdias fecit.* Petron. *Poëma*, Et, *mortuo Epigramma facere.* Porro phrasin *damni dandi* confirmat utique celebris illa locutio in Lege Aquilia, *Damni injuria dati.* Sed & sic Terent. Andr. I. 1. 116. *Nam si illum objurges*, *vitæ qui auxilium tulit*, *quid facias illi*, *qui dederit damnum aut malum.*

lib. 2. pag. 35. ſic ait; *Figura per pleonaſmum; ut*, Mortem occumbere, *&* obire diem; *&* vivere vitam, *&* pugnare pugnam, *&* ire iter. In quibus ſive addas, ſive tollas accuſativum, idem manet ſenſus, & totidem virtute vocabula enarrantur. Idem enim eſt, *Vivo* & *Vivo vitam:* idem, *Careo pecuniarum*, & *Careo caritatem pecuniarum:* idem eſt, *Egeo medici*, & *Egeo egeſtatem medici.* Unde enim eſſet in paſſiva, *Egetur*, *Sedetur*, *Statur*, niſi active diceretur, *egeo egeſtatem*, *ſedeo ſeſſionem*, *ſto ſtatum*, ſive *ſtationem?* Sed jam nobis objicies, cur hos accuſativos non invenimus? (8) quia vitium eſſet apponere, vel ſaltem archaiſmus: nam olim frequens erat, *nocere noxam; ſervire ſervitutem;* nunc niſi addendum ſit adjectivum, pleonaſmus erit: ut enim ſupervacuum eſt dicere, *Gaudemus gaudium*, ita neceſſario dicimus; *Tuum* vel *alienum gaudium gaudebimus; hunc furere furorem; conſimilem ludere ludum.* Et Græcis quidem, ut inquit Budæus in Commentariis, familiare eſt, omnibus verbis ſeu tranſitivis, ſeu abſolutis, ſeu paſſivis, ſeu deponentibus, nomina ſubſtantiva ab eiſdem deducta in accuſativo caſu ſubjicere.

Illud porro non eſt leviter advertendum, verba, quæ uni tantum accuſativo deſerviunt, ut, *Vivo*, *Dormio*, poſ-

(8) *Quia Vitium eſſet apponere*] An ergo Vitium ex natura artis proficiſcitur? aut an ars poſtulat ſibi apponi, quod Vitium eſt? denique an ars linguæ & ratio ac vis loquendi flagitat adhiberi & apponi, quod adeo nihil addit ad ſenſum, ut Vitium quoque ſit illud apponi? Ratio autem iſtorum Imperſonalium Paſſivorum *Egetur* &c. nequaquam ſupponit Accuſativum Activis addendum. Vide & Plaut. Ciſtell. 1. 1. 108. ſed e contrario formantur illa ab Activis Abſolutis ſine Accuſativo; atque adeo vel nullum plane habent Suppoſitum, veluti illa, quæ a Neutris, *Egeo*, *Sedeo*, *Sto* &c. formantur, vel in medio & incerto relinquunt, ut faciunt, quæ a Veris Activis oriuntur. Nam ut dicitur abſolute, *Qui amant a Lenone*, Et, *Omnes qui amant*, *graviter ſibi dari uxorem ferunt*, ſine Accuſativo vel Objecto certo amandi, ſic in Paſſivo æque abſolute dicitur, *Amatur*, ſine ullo itidem Objecto vel Nominativo. Sed ſatis iſthæc omnia refutavimus in principio hujus Capitis, vide pag. 272. &c.

posse multos alios recipere, dummodo per translationem idem significent, quod proprius accusativus: Recte enim dicas de aliquo avaro; (9) *Vivit Pecunias*, id est, tota illius vita nihil aliud est, quam meræ pecuniæ. Virg. *Corydon* (10) *ardebat Alexin*, id est, ardor, quem ardebat Corydon, erat Alexis, „ [erat Ignis, quo conflagrabat „ Corydon.] In sacris aptissime dictum est; *Terra germinet Salvatorem.* Sic dicimus; *Somniat thesaurum.* Cic. lib. 13. epist. 28. *Tum studia illa, quibus ante delectabamur, nunc etiam vivimus.* Adrianus Turnebus lib. 10. cap. 1. Adversariorum, super illud Persii; *Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles. Audacter*, inquit, *dictum est*, Pallere Eupolidem; *ut si diceret*, pallere pallorem, *quod est, qui palles, quod tam impense illis poëtis operam impenderes, ut decolorem contraxeris insano labore vultum.* Hæc ille. Similia sunt; *Alios suspirat amores;* (11) *Crepat sulcos, & vi-*

(9) *Vivit pecunias.*] Haud putem, quenquam ita locutum. Certe quod ex Cic. Fam. XIII. adfert mox Noster, alienissimum est, ut patebit ex loco tantum inspecto, qui ita se habet. *Est enim in eo cum virtus, tum studia illa nostra, quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus.* Manifestum est, τὸ *vivimus* non referri ad *studia*, sed ad *quibus*.

(10) *Ardebat Alexin.*] Sic Gell. VII. 8. *Delphini pueros forma liberali miris & humanis modis arserunt.* Ceterum hic Accusativus per Ellipsin præpos. κατὰ omnino explicandus. Vide ipsum Sanctium cap. seq. In Voce *Doleo*, & *Pereo*. Et simile prorsus est, quod apud Comicos passim occurrit *deperire aliquem*. Plaut. Amph. I. 3. 19. *Te efflictim deperit.* Terent. Heaut. III. 2. 15. *Minime miror, Clinia hanc si deperit*, h. e. si propter hanc, & ad hujus desiderium, prorsus perit amore. Ita enim Suetonius Vesp. 22. *quasi amore sui deperiret.* Similiter expono *Pallere Eupoliden* h. e. pallere propter & ad lectionem Eupolidis, vel forsan, sedulam declarare lectionem Eupolidis pallendo, seu pallore ex ea contracto, ut nonnulla mox explicabimus.

(11) *Crepat sulcos & vineta.*] Heic est Ellipsis, non tam in constructione, quam in sensu. Nam revera Accusativi hi proxime reguntur a Verbo, sed quod interpretandum cum Ellipsi τῦ *dicere*, *memorare:* Atque adeo *crepare sulcos* est, cum crepitu memorare & jactare. Sic Plaut. Mil. III. 1. 57. *Neque publicas res clamo, neque leges crepo.* Sallust. Or. I. ad Cæsarem. *quæ in Sullam increpabantur.* Terent. Eun. V. 1. 14. *Istuccine interminata sum hinc abiens*

vineta. de quibus suis locis. Advertendum insuper, accusativum cognatum, qui est in verbis simplicibus, posse etiam in compositis subintelligi; ut, *obiit*, *interiit*, *periit*, scilicet, *viam*, vel *iter*.

abiens tibi? Liv. I. 17. *Fremere plebs multiplicatam servitutem.* Sall. Jug. 104. *Postquam errasse Regem, & Jugurthæ scelere lapsum, deprecati sunt.* Sic *excusare morbum* &c. h. e. in excusando allegare. Ita vero Tacit. An. V. 2. *Magnitudinem negotiorum excusavit.* Et hinc Plaut. Asin. III. 1. 31. *Excusatio inopiæ.* Sic ferme & Græci. Ælianus Var. Hist. X. 1. ἐδικαιολογήσατο, πατέρα μὲν Ὀλυμπιονίκην ἔχειν, &c. *in defendendo dixit, patrem se habere* &c. Vide plura ad Cap. seq. & Verbum *Æstuo.* & maxime IV. 5. 7.

C a p. III.

Enumerantur ordine Activa multa, quæ hactenus credita sunt Neutra, Impersonalia, vel Deponentia.

Quoniam ex Aristotele citavimus, omnem motum aut actionem aut passionem esse, nihilque medium, quod Neutrum possit vere appellari, consentaneum erit, verba *Neutra* rejicere, quibus videlicet, id, quod non est in rerum natura, velint Grammatici nuncupari. Ratio illorum, si ratio ea dicenda est, sic habet; Videmus verbum *Amo* significare actionem, & verbum *Amor* passionem: Sed verbum *Sedeo* in medio amborum est, quia nec actionem, nec passionem, significat. Sed falluntur, qui hæc comminiscuntur; nam si verum scrutari velint, invenient profecto activa omnia in duplici constituta differentia: quædam enim uni tantum accusativo junguntur: ut, *vivo*, *sedeo*, *dormio*: quædam variis accusativis; ut, *amo*, *amplector*, *judico*. In illis (1) non apponitur accusativus, quia certissimus; in his apponitur,

(1) *Non apponitur Acc.*] Nec apponi opus, quia nihil significabit, etiamsi apponatur. Ceterum de his, quæ Auctor denuo hic affirmat, vide quæ ad superius caput jam notavimus, & ad hoc ipsum mox notabimus.

tur, quia incertus. Unde illa, quæ tu vocas *Absoluta*, vera & prima sunt activa, & in primo loco activorum collocanda. Itaque *sedeo*, (2) magis activum est, quam *amo*, aut *percutio:* Aristoteles enim, & Cicero in Topicis hanc regulam nobis tradunt; *Quæ se ipsis contenta sunt, meliora sunt, quam quæ egent aliis.* Et vero, quum dicis, *Petrus sedet, dormit, jocatur*, in quolibet horum sensum absolvisti, ita ut nihil desiderari videatur; at quum dicis, *Petrus fregit, percussit, vidit*, imperfectum sensum reliquisti; propterea quod manca illa verba sunt sine accusativi appositione.

Nunc ad verba enumeranda me converto, quæ falso Neutra putantur; in quibus illud velim mihi concedi, quod superius (Cap. 2.) probatum est, satis mihi esse ad probandum, verbum aliquod esse activum, si in passiva [At Vide supra ad Cap. 2. & mox ad verbum *Ambulare.*] testimonia citentur, etiam illorum, quæ dicuntur ab istis Impersonalia; ut, *caletur, egetur, curritur, peccatur:* nam si, ut jam diximus, impersonalia illa ficta in passiva nulla sunt, hæ voces, *egetur, caletur*, activum verbum satis superque demonstrabunt; ut, *egetur*, subaudi *egestas; egeo egestatem.* Ubicunque item participium in *Dus, da, dum*, reperitur, sive solum in *Dum*, sive cum substantivo, semper

(2) *Magis activum est.*] Immo revera longe minus, quia non habet patientem, in quem exserat actionem suam; quum tamen secundum Aristotelem & ipsum Sanctium in omni actione vera & justa esse debeat, quum illud, quod agit, tum, quod patitur. *Activa* tamen etiam dicuntur, & dici possunt, Neutra Verba, quia speciem quandam Actionis in se absolutæ notant. At reliqua, quæ Sanctius dicit *imperfectum sensum relinquere*, vere sunt Activa, & ideo requirunt Accusativum patientem, in quem vera illa Actio se exserat, nisi Objectum relinquant in incerto. Vide supra ad pag. 270, 271. & p. 273. Debuisset ergo Sanctius dixisse, Neutra, veluti *Sedeo*, &c. non, esse Magis Activa, sed, esse Verba potioris naturæ, & quæ se ipsis sint contenta, & sensum absolvant sine Accusativo, quum illa vere Activa imperfectum sine eo relinquant sensum, & cum eo demum perfectam & veram declarent actionem.

per denotat verbum activum; ut, (3) *serviendum est*, subaudi *servire*; *micandum est*, sub. *micare*; *bibendum est*, subaudi *bibere*.

Abeo, vide *Eo*.

„ [(4) *Abhorreo*. Cicero: *Omnes illum abhorrent, & aspernantur*. Dictys lib. 2. *Exemplum ejuscemodi abhorrentes*; & lib. 4. *Parum abhorrens famam*.]

Abnuo, Saluſt. Jugurth. *Hic milites feſſos itineris magnitudine, & jam abnuentes omnia*. „ [Sicut Catull. *Omnia omnibus annuit*.] [Intelligitur ante hoſce Accuſativos Præpoſitio.]

Abſtineo, Nebriſſenſis eſſe activum fatetur; ſed quum Horatius dixit, *Abſtineto irarum, calidæque rixæ*, neutrum eſſe arbitratur, ſed male. vide lib. IV. cap. 12. de *Helleniſmo*. *Abſtine maledictis*, vel *a maledictis*, neutrum multi arbitrantur: ſed deeſt accuſativus *Se*, „ [vel *Manum*, vel quid aliud.] Brutus ad Atticum; *ut ſe maledictis non abſtineat*. „ [Liv. 8. *Alexandrum Romano bello fortuna abſtinuit*. Plaut. Perſa. *Quaſi lippo oculo, me herus manum abſtinere haut quit, quin mihi imperet, quin me ſuis negotiis præfulciat*.]

Abutor, Philip. Beroaldus ad Sueton. *Dicimus*, inquit, *abutor hanc rem, & hac re*. Terent. *Nam in prologis ſcribundis operam abutitur*. Cato ruſtic. *Donec omnem caſeum cum melle abuſus fuerit*. Plaut. Bacch. *Nos aurum abuſos*: idem; *Nam hoc argentum alibi abutar*: idem Trinummo, *Qui*

(3) *Serviendum eſt*.] Nomina hæc ſunt Adjectiva, quæ nihil ex Verbo habent, niſi adſignificationem aliquam Temporis, unde *Participia* dicuntur. Et proinde nihil hinc colligi poteſt de natura verborum, & Ellipſi in iis uſitata, cum in hiſce nominibus plerumque intelligatur *Negotium*, vel Imperſonalis ſint conſtructionis. Vide infra ad cap. 8.

(4) *Abhorreo*] Hoc Verbum non magis regit vi ſua Accuſativum, quam *Averſor*, *Abominor*, aut ipſum *Horreo*, *Trepido*, *Stupeo* &c. Quibus appoſitus Accuſativus explicandus eſt per Ellipſin Præpoſitionis. Eadem eſt ratio Conſtructionis in Verbis compluribus, quæ ſequuntur apud Sanctium. Vide quæ notavi ad *Ambulare viam*, in extremo.

Qui abusus sum tantam rem patriam. Vide *Utor.* Quum dicimus *abutor hac re*, (5) deest *τὸ abuti*, vel *usum.*

„ [*Accedo*, Subaudi, *accedere*, sive *accessum.* Cicero 2.
„ Tusc. cap. 16. *Saucii opplent porticus liberorum Æscula-*
„ *pii, non potest accedi.*] [At vide Me infra ad Verba,
„ *Adeo*, *Cedo.*]

Accidit, *Accido* fere idem est quod *cado*, & sicut in *Cado* intelligitur *τὸ cadere*, sic in *accido*, Tac. *Accidit ad genua illius*, subaudi *se*, vel *casum.* [At vide me infra ad Verbum *Cado.*]

Adeo domum, vel *ad domum*, neutrum putant, (6) tu sem-

(5) *Deest τὸ abuti.*] Immo vero ejusmodi nihil deest, cum talia sint vere passiva, neque requirant Accusativum. sicuti supra ostendi ad pag. 280. & 281. agens de Deponentibus. Quando autem apponitur Accusativus, explicandus is est per Ellipsin Præpositionis, eodem modo, quo explicatur junctus hisce Verbis Ablativus. Vide mox ad V. *Adversari* in extr. Rarius est, quod sensu plane passivo legitur apud Plautum Asin. I. 3. 44. *Ubi illæc, quæ dedi ante*, scil *sunt.* resp. *Abusa: nam si ea durarent mihi* &c. h. e. utendo, dum juvabamur iis nostram in rem, consumpta sunt, nec amplius durant. Videtur Compositum hoc serius formatum, quando jam simplex *Uti* vulgari in sermone acceperat speciem deponentis, & veram ac pristinam significationem ferme amiserat. Notat enim proprie aliquid *utendo consumere*, vel *ad perversum usum convertere*, h. e. male vel perperam juvari aliqua re, ita ut illa intereat, vel ad aliud convertatur, quam debuerat. Vide & hujus Capitis Not. 8. in extr.

(6) *Tu semper Activum putato.*] Nihil falsius. Si alterutrum dicendum, Neutrum potius semper, quam Activum, putaverim. Neque obstant exempla a Sanctio allata. in quibus quasi ab Activo accusativum regente formata occurrunt Passiva cum suo supposito, quasi Accusativus in Nominativum esset mutatus. Nam talia reperiuntur multa, ab aliis etiam Neutris in Passivam formam translata. Sic Cæsar B. Gall. V. 18. *quod flumen uno omnino loco pedibus transiri potest.* At *transire flumen* dicitur pro, *transire trans flumen.* Vide & mox plura ad verbum *Æstuare* & *Ambulare.* Illud vero ex hisce Passivis discimus, Veteres Scriptores non semper attendisse ad originem & veram phrasium naturam, sed arripuisse usum non satis semper intellectum & ex eo alias porro formasse constructiones, a Verbi natura prorsus alienas. Scilicet, quum sæpe reperissent ab aliis ante se dictum, *adire aliquem*, &c. fecerunt inde *aditur aliquis*, licet ipsum Verbum *Adeo* naturâ suâ sit Neutrum, nec dictum fuerit pri-

ſemper activum putato: nam dicimus, *adeo urbem*, & *urbs aditur*, & *adeo ad urbem*, ſubaudi *viam*, vel *iter*. Tacit. *Oceanus navibus aditur*. Livius; *Libri per Duumviros ſacrorum aditi*. Ovid. 6. Faſtorum; *Sacra vir intrabo non adeunda viro*. Cic. *Illa pericula adeuntur in prœliis*. Columella, *Sed granaria ſcalis adeantur*.

Ado-

primitus *adire aliquem*, niſi per Ellipſin pro *adire ad aliquem*. Id vero negat Urſinus Tom. 2. pag. 274. cenſens Accuſativum hunc regi a Præpoſitione ipſa, quæ eſt cum Verbo compoſita, & quæ in ea compoſitione retineat ſuam vim. At inane hoc eſſe, liquet manifeſte prorſus ex eo, quod idem caſus jungitur etiam Verbis cum tali compoſita Præpoſitione, quæ non Accuſativum, ſed Ablativum regit, veluti *Abnuere*, *Abolere*, *Convenire*, *Conſulere*, *Excedere*, *Evadere*, *Prævenire*, *Præire*, *Prædicere*, *Proferre*, *Producere*, *Promovere*. Hæc omnia, & complura alia, Accuſativum admittunt, quædam ſemper, quædam ſæpiſſime, loco iſtius Caſus, quem Præpoſitio, cum Verbis compoſita, ceteroqui regit. Deinde vero perpetuum hoc eſt ipſius Urſini, ut exemplis plenioris locutionis prolatis probet Ellipſin & ejus ſupplendæ rationem, ac rejiciat, ſi, quod ſtatuitur ejus ſupplementum, nullo reperiatur loco expreſſum. At hic frequentiſſimum eſt apud Auctores illud τῦ *Adire aliquem* ſupplementum. Non modo enim Terentius minimum quater dicit, *Adeo ad eum*, *adibo ad precatorem* &c. Sed & Plautus Aulul. IV. 10. 16. & Livius I. 4. *Nec adiri uſquam ad juſti curſum amnis poterat*. Corn. Nepos in Themiſt. cap. 7. *ad magiſtratus adire noluit*; ubi vide Gebhardum, plura ex Nepote proferentem. Cicero Famil. III. 7. *Cum eſſet ad me aditum ab iis*. XI. 16. *Qui intempeſtive ad nos adeunt*. VI. 13. *Aditus ad eum difficiliores fuerunt*. Sed putidum foret, exempla locutionis tam frequentis plura velle adferre. Denique eadem eſt ratio Verborum cum Præpos. A, Ab, & E, Ex, compoſitorum, & Ablativum modo cum repetita Præpoſitione, modo ſine ea ſibi adſciſcentium. Terent. Eun. IV. 7. 21. *Nunquam accedo ad te, quin abs te abeam doctior*. Et ſic alibi paſſim, immo vix aliter. Si quando tamen aliter occurrit, quis dubitet intelligi præpoſitionem. Eun. IV. 3. 19. *aliquid domo abeuntem abſtuliſſe*. Sic *Abire Magiſtratu*, *Romà* &c. Sed & ſimiliter, *Nihil glorioſum ex ore ejus exiit* apud Nepotem in Timol. cap. 1. & ſic alibi, & apud alios: at Ellipſin habemus in notiſſimo illo Lucani, *exeat aula, qui volet eſſe pius*. Satis, niſi fallor, patet ex his inconſulta Cl. Urſini affirmatio, qua non tantum negat Ellipſin in hac Phraſi, ſed etiam hoc Verbum, & ſimilia per naturam ſuam Neutra, *vi præpoſitionis facta* travidit *vere Activa*, qua de re agemus etiam in ſequentibus.

Adolere Verbenas, nemo activum esse negabit; at vero pro *crescere* contendunt esse neutrum: sed dicimus, *adolevit ætatem*, & *ad ætatem* subaudi *se:* hinc sæpe *adulta ætas*, *adultus autummus*, *adulta vitia.* vide Nonium, & nostra Paradoxa in *Euphemismo. Adolescit*, inquit Festus Pompejus, *ab Olesco*, *id est*, *cresco*, *venit:* sic enim legi debet; *unde fiunt Adultus*, *Adolescens*, *Altare*, *quod in illo ignis excrescat. Adolescit puer*, subaudi *se*, vel τὸ *adolere.* [Vide Me infra IV. 14.]

„ [*Adscendere navem.* Dictys lib. 2. *Adscensis navibus*, „ *ventos nacti ex sententia*, *paucis diebus ad Trojam pervenere:* & lib. 3. *Adscensis curribus bellum ineunt.*]

Adulor tibi, & *adulor te*, dicimus; (7) sed in illis supprimitur cognatus accusativus; ut apud Græcos δουλεύειν δουλείαν; „ [quomodo Catullus *Basiare basia.* Plaut. *Vo-* „ *vere votum*, *Vomere vomitum*, *Turbare turbas*, *Ludere* „ *ludum*, *Jurare jurandum.*] Tacitus lib. 16. *Ne codicillis quidem Neronem*, *aut Tigellinum*, *aut quem aliorum præpotentium adulatus est:* idem lib. 16. *At nunc colimus externos*, *&* *adulamur.* Columella lib. 7. cap. 12. *Furem adulan-*

(7) *Sed in illis supprimitur &c.*] Cum incertissima sit hujus verbi origo, & proinde etiam primitiva ejus significatio, nihil certi possumus statuere de nativa ejus constructione. Crediderim tamen, Verba *Adulo* & *Adulor* fuisse prorsus Neutralia, & notasse primitus, vel ad *aulam* agere & hærere propter aliquem, cui blandiaris: vel ad *ollam* hærere, & expetere cibum: quamvis neque rejiculam putem Turnebi sententiam, a Græco οὐρὰ, *cauda*, ea derivantis, quum R. & L. permutari inter se soleant, & *adulationem* canibus maxime propriam dicat Nonius. Verba autem Ciceronis, in quibus prorsus passiva τὸ *Adulari* creditur adhibitum, aliter exposuerim & construxerim. Nempe, *ne Assentatoribus patefaciamus aures*, *nec* Eos (assentatores) *adulari nos sinamus.* Frequens enim est illa Accusativi ante Infinitum Ellipsis. Cæsar B. Gall. II. 15, *nullum aditum esse ad eos mercatoribus: nihil pati* scil. Eos *vini inferri.* Sed & in Valerio Max. IV. 3. 4. ext. legitur, *Si Dionysium adulare velles.* Ceterum cognatus ille Accusativus, de quo jam egimus ad Caput Superius init. & mox iterum aliquid dicemus ad vocem *Æstuo*, neutiquam requiritur, nedum in verbis in OR exeuntibus.

lantur. Cicero *Adulari fortunam alterius* dixit 2. Divin. *Adulo* etiam dixerunt veteres. Cicero 2. Tuscul. ex poëta veteri, *Pinnata cauda nostrum adulat sanguinem.* Valerius Max. *Si Dionysium non adulares, ista non esses.* Lucret. *Gannitu vocis adulant.* Hinc videtur Cicero traxisse passivum, Officior. 1. *Cavendum*, inquit, *est ne assentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos sinamus.* Valer. Maxim. *Tribunus militum adulandus erat:* idem lib. & cap. 3. *Cujus clementiam non adulatus Mucius:* idem lib. 4. *Ephæstionem more Persarum adulata.*

Adversor, id est, Versor ad, vel verto me tibi. Et ut *Verto* sæpe reticet accusativum *Se*, ut, *In glaciem vertere lacunæ:* sic *adversor* (8) reticet etiam accusativum; ut, *ad-*

(8) *Reticet etiam Accusativum.*] Minime gentium. *Adversari* revera est passivum, æque ac *Versari*, quod significat aliquo in loco se movere, & vertere prorsum rursum. Sic ergo & *adversari alicui* est Sese advertere adversus aliquem: qua ratione æque dici posset *adversari aliquem*. Certe eo modo se res habet in ipso Activo, veluti, quum legimus apud Ter. Eun. II. 3. 51. *Illa sese interea adverterat in hanc nostram plateam.* Quin vulgo dicimus *animum advertere*, & contracte *animadvertere aliquid*; Sensus enim est, animum advertere ad aliquid, vel forsan aliquid advertere ad animum. Cæsar B. Gall. I. 24. *Postquam id animum advertit.* Terent. prol. Andr. *Nunc quam rem vitio dent, animum advertite.* Sed tamen in sequentibus Taciti locis plerique eruditorum interpretum partim jam ediderunt, partim edendum censuerunt etiam ex MStis, *aversari*, cujus eadem est constructionis ratio. Nam *Deos facinora sua aversari*, sicuti editur, est idem, quod, Deos se avertere, seu averti, ad conspectum suorum facinorum. Atque hæc haud dubie præcipua est origo verborum, quæ *Deponentia* appellantur, quæque olim vera fuerunt Passiva. Nam quoniam illa Passiva idem prorsus significabant, quod Activa tunc, quum ea reciprocum pronomen quidem requirunt, sed perpetua pene Ellipsi omittunt, & ideo Neutrorum speciem præferunt, hinc casu (nam casus in formandis locutionibus vel maxime valet) sæpe factum, ut illa Activa in desuetudinem abierint, & sola eorum Passiva in usu manserint, atque ita tandem pro Deponentibus passivam significationem jam habeantur. Patet id inprimis ex verbo *Vertere*, & derivatis Inde. Frequens illius Simplicis & Activi usus est in sensu Neutrali, qui idem cum Passivo; id quod fit per Ellipsin Accusativi reciproci. Nam vulgatum illud, *quod be-*

adversari animo, libidini, sententiæ. Tacitus lib. 1. expres-

bene vertat, scil. *se*, idem revera est, quod ad sensum, ac si diceres, *vertatur*. Formatur inde *versari*, quod sensum eundem exhibet, quem *versare se*, ut adeo, qui *versatur* aliquo in loco, is ex verbi vera & primitiva significatione, sese versare, seu ipse a se istic versari ultro citroque, dicatur. Clarius hoc etiam liquet ex Compositis *Revertere* & *Reverti*. Nam utrumque in usu est, licet alterum altero frequentius; & idem prorsus significat, sed tamen alterum tevera est Activum, & intelligitur in eo sæpius memoratum Pronomen, alterum vere Passivum. Eadem est ratio τῶν *Misereo* & *Misereor*, (Vide ad II. 3. N. 5. p. 165.) *Regredio* & *Regredior*, (Vide infra hoc Capite ad Verbum *Regredior*) *Læto*, *Lætor*, *Delecto*, (Vide Plautum Merc. III. 2. 5.) *Delector*, *Pasco*, *Pascor*, quod postremum eodem modo ac sensu dicitur, quo *Vescor*, de quo ad superius Caput egi. Tum τῶν *Proficisco*, h. e. porro me facio, seu facesso, & *proficiscor*: *Potio*, & *potior*, de quibus vide infra ad Verbum *Potior*: *Reminisco*, h. e. in memoriam mihi redigo, & *Reminiscor*, multorumque haud dubie aliorum, (Vide omnino Priscianum lib. 8. p. 797. & 799.) sed in quibus omnibus id tamen hodie non ita facile demonstrari potest, quoniam primitiva eorum significatio usu est obliterata, & proinde nobis jam latet. Eadem ratione e contrario sæpe sola etiam Activa, in solo pene Neutrali, seu Passivo isto sensu, per Ellipsin reciproci pronominis, manserunt in usu, atque ita simul Passivorum usui prorsus abolendo causam dederunt. Talia sunt *Deficio*, *Proficio*, *Sufficio*, *Emergo*, *Degenero*, *Nubo*, *Excello*, *Surgo*, *Facesso*, *Propinquo*, *Vergo*, *Migro*, *Penetro*, *Subsisto*, *Trajicio*, &c. quæ minime sunt Neutra, sed plane Activa, quorum accusativus est Pronominis Reciproci. Vide & supra ad Cap. 2. & infra ad Lib. IV. cap. 3. circa finem. Interim neutiquam diffiteor, huic analogicæ observationi de verbis Deponentibus sæpe quam maxime contrarium deprehendi usum Linguæ; etiam in illis ipsis Verbis modo a me memoratis, in quibus ceteroqui nullus videtur esse hæsitationi locus. Cum dicimus, *Equus pascitur* sive *herbis* sive *herbas*, requirit omnino Analogia, ut id exponatur hoc modo, *equus pascit se herbis* seu κατὰ *herbas*, vel etiam *pascitur a Domino herbis* &c. Nam Domini proprie dicuntur *pascere* armenta. Unde Cato rogatus, *quid maxime expediret in re familiari*, *respondit*, *Bene pascere*, apud Cicer. de Off. II. 25. Nempe *pascere* proprie notat alere, a Gr. πάω. Hinc Virgil. Georg. II. 189. de campo, *qui filicem curvis invisam pascit aratris*. Sed & *pascere* quasi neutraliter cum intellectu reciproci pronominis esse adhibitum olim, patet ex Sueton. Tib. 2. *Non pascentibus pullis*, h. e. cum non pascerent se, seu non pascerentur pulli. Constat autem ex his, τὸ *pasci* vere & natura sua significatio-

preſſit accuſativum; *Sua facinora adverſari deos lamentatur:* & lib. 17. *Sed ambitionem ſcriptoris facile adverſeris:* ibidem; *Vidiſtis deos infauſtam adoptionem adverſantes.*

Æſtuo.

tionis eſſe Paſſivæ. Ejus tamen compoſitum, *Depaſci*, videri poteſt ab ipſis Veteribus ita uſurpatum, ac ſi vere eſſet Activum, a quo proxime regatur Accuſativus, in quem actio exſeritur. Ut, quum Virgilius ait de Serpente filiolos Laocoontis devorante, *miſeros morſu depaſcitur artus*, quis dubitet, quin vere activa ſignificatio a Virgilio data ſit huic verbo, ſcil. mandendo & vorando conſumendi artus. Similiter in Georgicis, *atque artus depaſcitur arida febris.* Sed Catachreſis hæc eſt, quæ ſæpe vocabula uſurpat alio in ſenſu & conſtructione, quam poſtulabat analogia & origo, ſeu primitiva eorum ſignificatio. Nec mirum, quum Scriptores debeant obtemperare uſui, ſi pervulgatus eſt, uſus autem ſit penes vulgus. Quia vero imperitum, & harum rerum negligens eſt vulgus, ſæpe ille uſus, a vulgo ortus, eſt potius *abuſus*, h. e. κατάχρησις. Quin immo ſimilis abuſus ſignificationis etiam in Activo hujus verbi reperitur apud Virgil. Georg. I. 112. *Luxuriem ſegetum tenera depaſcit in herba.* At vero recte loquendo animalia paſcunt ſe cibo ſuo, non vero paſcunt, & proinde nec depaſcunt, cibum. Sed tamen quia in paſcendo, herbas morſu demetunt, hinc *depaſcere* pro demetere, vel paſcendo ſe, ſegetes abſumere, abuſu quodam ſignificationis poſuit non modo Virgilius, ſed & Cicero aliique. Ex his vero manifeſtum, ex erroribus vulgi, & abuſu linguæ, ſignificationes ſæpe mutatas, & ita tandem factum, ut data videatur formæ paſſivæ ſignificatio Activa, licet, ſi ad primum phraſeos & conſtructionis uſum recurras, paſſiva haud dubie fuerit. Nam ipſum illud, *miſeros depaſcitur artus*, & *artus depaſcitur febris*, ſecundum naturam Grammatices, & ſignificationis primitivæ analogiam, ita exponi poteſt ac debet, paſcitur artubus illis, uſque dum nihil amplius ex iis ſuperſit. Plane ut Simplex *Paſci* apud Virgilium Georg. III. 314. de Capris, *Paſcuntur vero ſylvas & ſumma Lycei, Horrenteſque rubos, & amantes ardua dumos.* Sic porro *Abuti aliquam rem* idem fere eſt multis in locis, quod abſumere eam. Sed ſicuti *abſumere* proprie notat aliquid ſumere, uſque dum nihil ejus ſuperſit, ſic *abuti aliquam rem* eſt uti & juvari eâ, uſque dum res plane ſit conſumpta vel in nihilum redacta. Plaut. Pœn. V. 4. 29. *jam diu edepol ſapientiam tuam abuſa eſt hæc quidem: nunc hinc ſapit*, h. e. ſapientiam, quam abs te habuit, conſumpſit jamdiu, nunc ſapientiam, quam habet, habet a me. Vide & ſupra ad Cap. 2. pag. 281. & paulo ante ad Verbum *Abutor.*

Æstuo. Statius, *Pisæumque domus non* (9) *æstuat annum.*

(9) *Æstuat annum*] Interpretare, *æstuando exhibet annum Pisæum.* Sic enim sæpe loquebantur Veteres, ut in Accusativo verbis addito efferrent id, quod Actione istius Verbi quasi exhibetur. seu effectum præstatur. Qua ratione factum, ut verba vere Neutra acceperint aliquando constructionem & significationem ferme Activam. In hunc censum referenda, quæ sequuntur. Propert. lib. 2. el. ult. *Lynceus ipse meus feros insanit amores*, h. e. exhibet insaniendo feros amores, atque ita insaniæ ejus materia & effectum sunt feri illi amores. Persius I. 25. *Quum sapimus patruos*, h. e. quum sapientia nostra exprimimus sapientiam illam & severitatem, qua patrui utuntur adversus fratrum filios. Juven. *Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt*, h. e. vita sua exhibent speciem Bacchanalium. Sic Ovidius, *Carmina saltantur.* Et in Arte Am. I. 501. *Et plaudas, aliquam mimo saltante puellam*, h. e. in saltando repræsentante. Horat. *Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat.* Plane uti Sueton. Ner. 54. *Saltare Virgilii Turnum.* Quid aliud enim hæc significare queunt, quam saltando exhibere & agere personam Turni, Cyclopis, &c? Sed tamen origo harum locutionum fuit Elliptica. Nam *saltare Cyclopa* dicitur utique eadem prorsus ratione & sensu, qua *moveri Cyclopa*, de qua Phrasi superiori in capite jam egimus pag. 283. Jam vero sicuti Hæc certissime est Elliptica, & necessario per ellipsin explicanda, sic & illa eodem prorsus modo formata fuit primitus, & accipienda etiamnum foret, ut Neutralis, nisi Usu ipso ad naturam seu originem locutionum non satis attendente, deflexa fuisset in speciem Activæ, quæ species probatur potissimum ex Passiva Ovidii locutione, *Carmina saltantur.* Similiter vero exponere possumus, *Olet unguentum; spirat Deam, anhelat ex imo pectore crudelitatem, sonat vitium percussa maligne fidelia*, h. e. odore suo odorem unguentorum, spiritu suo spiritum Deæ & ipsam Deam repræsentat: anhelitu suo efflat & declarat animi crudelitatem: fidelia sonitu suo declarat & exhibet nobis vitii speciem. Immo vero similes sunt omnes fere locutiones, quæ Accusativum verbis, natura & usu suo ceteroqui Neutralibus, additum habent, quo materia vel effectum actionis exprimitur. Tales sunt ab Auctore nostro allatæ in verbis *Clamare, Crepare, Delirare, Eructare, Ludere, Manare, Micare, Peccare, Stillare, Sudare, Tonare, Ululare*, aliisque. Quibus adde inprimis notabile illud Flori I. 13. 17. *Cum ad iniqua pondera addito gladio, superbe, VÆ victis, increparent*, h. e. increpando dicerent, *Væ Victis.* Et Pomponii Melæ III. 8. de Euphrate, qui primum *late diffusus in stagna, diuque sedentibus aquis, & sine alveo patulis, piger, post, ubi marginem rupit, vere Fluvius est*, h. e. ubi rumpendo terram, effecit sibi marginem & ripas. Vide etiam, quæ notavi ad Caput

num. Annotat Turneb. lib. 5. cap. 3. & lib. 21. cap. 8. *Paput* superius plane in extremo. Jam vero, prorsus censeo eandem quoque rationem esse Accusativi Cognati, Neutralibus juncti, maxime ejus, qui penes se habet Epitheton, vel Genitivum. Nam sicuti dico *Saltare Cyclopa*, *Ludere Trojam*, *Æstuare annum Pisæum*, *Manare picem*, *Ululare tristia*, eadem ratione dicam, *Saltare saltationem Cyclopis*, *Ludere ludum Trojæ*, vel *consimilem ludum*, ut ait Terentius, *Ululare tristem ululatum* &c. Ita ergo, quum idem Terent. dicit *Hunc scio solide mea gavisurum gaudia*, exponi illud potest, scio hunc suis gaudiis integre exhibiturum in hoc negotio eadem & paria meis; quamvis & aliter exponi queat, per Ellipsin scil. Præpositionis *ob* vel *propter*; ut apud Ciceronem in Ep. Famil. *Furit Homines tam gavisos suum dolorem.* Similiter quum Cicero ait, *Magna voce juravi verissimum pulcherrimumque jusjurandum*; sensus est, Vel, jurans expressi & exhibui tale jusjurandum, sicuti Idem scribit ad Atticum, *juravit morbum*, h. e. jurans dixit morbo se teneri: Et Cæsar B. Civ. III. 12. *idem omnis exercitus jurat*, h. e. omnis exercitus jurans promittit idem: Vel, juravi tali jurejurando, seu *secundum & in* aut *per* tale *jusjurandum.* Sic enim accipi potest etiam illud Cæsaris, quasi diceretur, *in idem jurat omnis exercitus.* Huc refer quoque, quod Ovidius ait Metam. II. 101. *Stygias juravimus undas*, h. e. per Styg. undas. Quum vero nullum additur Epitheton, vel quod Epitheti aut Descriptionis alicujus vicem sustineat, Pleonasmus est significationis & constructionis, usitatus etiam in aliis linguis, qui tamen eadem illa ratione est expediendus. Proinde quum Gellius & Alii (Vide infra in *Servio*) dicunt simpliciter *Servivit servitutem*, si nolis in eo statuere Ellipsin Præpositionis, tum vero expone id, serviendo exhibuit Plenam & Veram servitutem. Emphasis enim quædam inest in illo Pleonasmo. Vide Super. Cap. p. 273. Eam autem visus mihi sum rectius exprimere non posse, quam tali expositione, qua declaravi, hanc phrasin meâ sententiâ paulo amplius quid denotare, quam faciat simplex verbum *Servire.* Hoc si animadvertisset Ursinus, non ita temere, opinor, abjecisset eam *tricarum* nomine, sicuti facit Tom. I. p. 419. ad simplicem Pleonasmum istam phrasin rejiciens. Ex eo vero, quod ita Verbis Neutralibus reperiuntur nonnunquam additi Accusativi, nentiquam colligendum, ut sæpe jam diximus, nulla esse Neutra, &, si quæ eam speciem præferant, illa requirere supplementum Accusativi Cognati, qui non modo non necessarius, sed & extra istam, quam dixi, rationem ineptus prorsus est. Verum id potius colligendum, verba, quæ natura suæ significationis, & potissimo usu, vere Neutra sunt, posse etiam per istam explicationem, quam modo dedi, & quandam quasi Ellipsin significationis, usurpari Activo sen-

Papinius, inquit, *nove dixit.* æstuat annum, *ut si* æstuat æstum sensu. *Miratur* Ursinus, quod hanc mutationem fieri dicam per *Ellipsin quandam significationis*, in qua ipse *potius agnoscat Pleonasmum quendam significationis.* At vero Ellipsis utique est, quando plus intelligi debet, quam exprimitur. Ea vero est plane Grammatica, quando omittitur quod ex legibus Grammaticæ addi debuisset. Quando itaque dicitur ex. gr. *percutere fœdus*, pro percutere porcum ad sanciendum fœdus, ut exponit Ursinus ipse, seu pro sancire fœdus percutiendo victimam, nulla in ea phrasi est ellipsis Grammatica, siquidem nihil deest, quod ad constructionem explendam addi debeat, at in ejus significatione constituenda deest tota *victimæ* mentio, quæ ad illam explendam requiritur in interpretando. Eo itaque nomine, in talibus Neutris, quæ sine Ellipsi Grammatica junctum sibi habent Accusativum, immo & in Activis, quæ ita longe petitum proxime tamen regunt Accusativum, inesse dixi *quandam Quasi Ellipsin Significationis*. Porro multa etiam reperiuntur Verba, quæ Simplicia, sunt vere Neutra, eadem Composita cum quibusdam Præpositionibus, usu saltem facta videntur vere Activa. Talia sunt *Concrepare æra*, *Decurrere*, *Debellare*, *Deflere*, *Edormire*, *Ebullire*, *Ejurare*, *Abjurare*, *Præstare*, &c. Crediderim tamen, hæc quoque primitus fuisse vere Neutra, & per Ellipsin Præpositionis, licet longioris aliquando supplementi, ita constructa, at vero eam Ellipsin paulatim adeo usu ipso invaluisse, ut quædam Verba nullum retinuerint Neutralis & Ellipticæ locutionis speciem, sed omnem Activæ acceperint, ideoque etiam in Passivam Activæ respondentem transierint. Vide & infra Me ad Verbum *Currere*. Non tamen ita semper se res habuit, nec in omnibus Compositis, quæ Auctor adfert, cum Accusativo junctis. Nam is sæpe regitur etiam a Præpositione, quæ in Verbo inest, quæque per Ellipsin repetenda. Veluti in *Allatrare*, *Accedere*, *Adire*, *Arridere*, *Assentari*, *Assentire*, *Excedere*, *Illucere*, *Illudere*, *Impendere*, *Incumbere*, *Inflare*, *Inire*, *Insultare*, *Insistere*, *Invadere*, *Obire*, *Præsidere*, *Prævehi* (intelligitur in his *præter*) *Subire*, *Trajicere*, *Transmittere*, &c. At valde in hisce adversantem mihi habeo Ursinum, qui contendit Accusativum, his & similibus Verbis junctum, sine ulla Ellipsi regi vi præpositionis, quæ cum Verbo est composita, & quæ idcirco non repetenda sit ad supplendam Ellipsin, quam nullam ille hic agnoscit. Vide Eum. Tom. I. p. 462, 463. & Tom. 2. p. 274, 275. Res profecto mira, quum passim occurrat Supplementum illud Ellipseos, seu illa præpositionis Repetitio, nolle hic tamen agnoscere Ellipsin, quam agnoscas in Verbis, quæ cum aliis Præpositionibus sunt composita, Accusativum non regentibus. Certe enim frequenter prorsus repetita reperitur illa Præpositio, etiam cum Verbis, quæ ceteroqui frequentis-

æstum *quis diceret.* „[Lucretius 2. *Hos igitur tellus omnes* „ ex-

tissime sine eâ leguntur adhibita. Quid usitatius, quam *aspicere aliquem?* Et tamen Cicero de Harusp. Resp. cap. 1. *Et simul ad Cn. Lentulum Consulem aspexit, concidit &c.* Vide me supra ad Verbum *Adeo*, & ipsum Ursinum Tom. 2. p. 275. ubi multa illius generis collegit. Sed & promiscue Veteres adhibuerunt hæc Verba, modo cum repetita præpositione, modo sine ea. Sæpe enim omittitur, etiam durius aliquanto, & præter consuetudinem, ut in illo Plauti Trucul. IV. 2. 59. *Manum te injiciam quadrupli.* Manifectum satis arbitror, *Te* non regi ab *injiciam*, sed a Præ positione *in* per Ellipsin omissa, quæ ceteroquin exprimitur passim. Sic *Instare currum & rotas* apud Virgil. Æn. VIII. 433. pro *in currum faciendum.* Sed & sumamus Verbum *transducere* & similia apud Cæsarem, qui B. Gall. I. 35. ait, *ne quam multitudinem hominum amplius trans Rhenum in Galliam transduceret.* At alibi omittit Præpositionem *trans*, & sic duos Accusativos huic uni verbo jungit, Veluti I. 12. *Helvetios tres jam copiarum partes id flumen traduxisse.* II. 5. *Flumen Axonam exercitum transducere maturavit.* II. 10. *omnem equitatum sagittariosque pontem transducit.* IV. 16. *exercitum modo Rhenum transportaret.* Quid nunc malis, Lector, utrum statuere in his Ellipsin Præpositionis, quæ sæpe aliis in locis repetita occurrit, an Accusativos hosce vi Præpositionis a Verbis quoque regi, licet ea alios etiam Accusativos unice & diserte ab se rectos habeant sibi additos? Quid dices, si insuper Hi Accusativi reperiantur cum Passivis constructi? Sic B. Gall. I. 31. *ne major multitudo Germanorum Rhenum transducatur.* & II. 4. *Belgas esse ortos a Germanis, Rhenumque antiquitus transductos.* Manifestum putem, Accusativum hic explicandum per Ellipsin Præpositionis. At nihil hæc movent Ursinum, qui ipse Tom. 2. pag. 270. & 272 similia adfert, quum Passiva tali Accusativo juncta, tum Activa duplicem habentia: Et tamen talia Verba Tom. I. p. 462. censet *vi compositionis cum præpositione fieri Activa*, veluti *Antevenire*, *Adire*, *Accedere*, *Allatrare* &c. Quid ergo? An etiam Passiva *fient Activa* per eam constructionem, quippe cujus eadem plane est ratio, sive Accusativus ille cum Passivis, sive cum Activis, construatur? Quid multa? Absurdius nihil dici potest, aut statui. Sed & quid absurdius excogitari potest eo, quod pag. 456. *Abnuere aliquid* Neutrum dicit, & ejus Accusativum regi a Præpositione per Ellipsin suppressa, at *Annuere aliquid* esse Activum, & regere Accusativum vi præpositionis, cum qua compositum est Verbum. Quin si Præpositio, cum Verbis composita, ita communicat cum iis suam vim, ut jam absque Ellipsi Accusativum regant, quem ceteroqui nec Ipsa, nec Simplicia eorum, regunt,

„ *exæstuat æstus.* Juvenal. *si dixeris, æstuo, sudat*, sub-
„ audi *æstum.*]

Al-

gunt, quare non etiam cum Adverbiis hanc suam vim communicant? Quare ipse Ursinus statuit *Versus* esse Adverbium, at *Adversus* Præpositionem, quia plerumque additum sibi habet Accusativum? qui tamen secundum hanc rationem regi posset vi præpositionis compositæ, ut adeo opus non esset mutare idcirco naturam totius vocabuli. Sed quæ falsa sunt, solent sibi parum constare. Adde jam his omnibus, quod eadem Constructio Accusativi reperitur passim etiam cum Verbis, quæ composita sunt cum Præpositionibus Accusativum neutiquam regentibus. Vide me supra ad Verbum *Adeo*. In his vel præcipua sunt Verba cum *E* vel *Ex*, & *Præ* composita, quibus si jungitur Accusativus, intelliguntur per Ellipsin prorsus necessariam Præpositiones, *Extra* & *Præter*. Verum hoc quoque negat Ursinus, sed sibi minus constans. Nam Tom. 2. p. 274. *ambigit* quidem, at Tom. 1. pag. 455. & 463. admittit prorsus, quod de τῷ *Extra* dixeram. Vide Me infra ad Verbum *Egredior*. Si ergo *Exire muros*, *Egredi urbem*, &c. elliptice dicuntur pro *exire extra muros*, *egredi extra Urbem*, quare quæso non itidem Ellipticum habebitur *Allatrare aliquem* pro *ad aliquem*, *Annuere aliquid* pro *ad aliquid?* Hæsitat tamen potissimum in *Præ* & *Præter*. Nam ait p. 456. *ad* Præsidere provinciam, exercitum, *non satis quadrare hanc Ellipsin*. Et, *Nec in* Præjacere castra, Præminere cæteros, *dixeris intelligendum* Præter *pro* Ante. At vero disertus valde est locus Ovidii Heroid. VI. 116. *Præradiat stellis signa minora suis.* Ubi Accusativus regitur nec a Verbo, nec a Præpos. *Præ*, sed liquido a Præp. *Præter* per Ellipsin omissa. Deinde nihil est frequentius apud Actores, quam illud *præter cæteros* pro *ante*, *supra*. Hinc apud Plautum Asin. V. 2. 6. & 8. promiscue hæc ponuntur ita, ut qui credebatur esse *præter alios siccus & frugi*, reperiri dicatur *ante omnes minimi esse pretii*. Nempe sicuti *Præ*, sic & *Præter*, inde derivatum, notasse itidem debuit olim *ante* & *supra*, etiam ita, ut implicite quoque significationem quietis in loco, non semper motus per locum, habeat. Sic apud Plautum *Mustela mihi abstulit murem præter pedes*, h. e. ante. Terent. *Erat forma præter ceteros honesta & liberali.* Sed tamen non ita constanti mansit in usu, ut dicatur *sedere præter provinciam*, *jacere præter castra*, &c. pro Ante. Ast in phrasium natura & Ellipseon origine indaganda vel maxime attendere debemus ad primitivam vocabulorum significationem. Utcunque sit, ipse Ursinus quoque in his tamen Ellipsin statuit, & mavult intelligi *ad*, sive *quod ad*, quod mihi in hac controversia sufficit. Ellipsis hæc porro probatur etiam eo, quod in aliis quoque Verbis Præpositiones ad eam explendam adhibentur

Allatrare ejus magnitudinem solitus erat. Livius 38. Plinius lib. 2. de Oceano; *Interna maria allatrat.* Columella in præfatione; *locupletissimum quemque allatrandi.* Vide *Latro*, & *Adeo.*

(13) *Ambulare viam* soloecismum putat esse Quinctilianus,

tur aliæ, quam quibuscum Verbum est compositum. Sic Cæsar B. G. III. 26. *omnium oculis mentibusque ad pugnam intentis.* Sall. Catil. 40. *Adducti in spem maximam.* Liv. l. 34. *Notitiam eam in amicitiæ familiaris jura adduxerat* &c. Liquet ex his, Accusativum non regi a Verbo Composito, sed a Præpositionibus variis, vel intellectis, vel expressis. Quando autem Præpositio eadem repetitur, negari nequit Pleonasmum in his aliquem inesse. Verum is statuendus est, non in expressa ante Accusativum Præpositione, sed in ea, quæ cum Verbo est composita, ut recte censet Vossius de Construct. cap. 66. Perinde enim est, sive dicam *Adire ad aliquem*, sive *Ire ad aliquem*, nisi quod Pleonasmo illo major quædam Emphasis notetur. Quod vero Ellipticus iste Accusativus Verbis compositis additus, convertitur sæpe in Nominativum Passivi, non habet id magni argumenti vim, quum ex abusu oriatur, ut Nota seq. probabimus, & agnoscit ipse Ursinus Tom. I. pag. 413. exemplis a me allatis usus.

(10) *Ambulare viam.*] Dicitur haud dubie per Ellipsin præpositionis, & proinde nec Soloecismus in hac est locutione, nec Accusativus Cognatus deest in *Ambulare per viam.* Probatur id, ni fallor, manifeste ex Cicer. Famil. XI. 13. *Itinera multa majora fugiens, quam ego sequens.* Ubi itidem Accusativus legitur junctus verbis *fugere* & *sequi*, sed certa cum Ellipsi præpositionis. Similiter Virgil. Æn. XII. 753. *Mille fugit refugitque vias*, Cervus scil. cui instant Canes. sic Horat. Od. 1. 2. ubi Jupiter dicitur *sacras jaculatus arces* pro *in arces.* Obstare quidem nostræ videtur sententiæ, quod dicitur etiam *Ambulatur via*, ut & *Navigatur mare.* Sed quo magis rem perpendo, eo minus tribuo huic argumento, quod petitur a locutionibus passivis ad rejicienda verba Neutra, cum locutiones istæ sint maximam partem prorsus catachresticæ, & ex manifesto sæpe errore ortæ, sicuti jam ostendi ad Cap. 2. pag. 272. & p. 277. & hic certius etiam declarabo. Etenim si dicam *Dormio totam noctem, vixi centum annos*, nemo utique eruditorum, qui modo animum attendet, aliter accipiet hosce Accusativos, quam qui regantur, non proxime a Verbo, sed a Præpositione, ad Temporis durationem exprimendam adhiberi solita. Vide ipsum Sanctium infra IV. 13. init. Nihilominus ita accepti aliquando ab ipsis Veteribus reperiuntur, tanquam si penderent proxime & proprie a Verbo, si modo quid tribuendum locutionibus Passivis in hoc negotio.

nus, rectius dixisset *pleonasmum:* nam ut, *ambulare viam*, vel

tio. Nam sicuti τῷ, *Ego amo te*, respondet, *Tu amaris a me*, sic etiam ex illis Verborum Neutrorum locutionibus formaverunt nonnulli similiter plane iis respondentes Passivas, Accusativo in Nominativum converso. Sic enim Cæsar B. Gall. V. 39. quum referret oppugnationem castrorum Romanorum a magna multitudine Gallorum subito factam, ait; *Ægre is dies sustentatur.* Atqui certissimum est, si in Activo dictum fuisset, *Ægre Romani sustentarunt hunc diem*, non aliter id explicandum fore, quam hoc modo, *Ægre Romani sustentarunt Gallos in* vel *per hunc diem.* Et tamen hic dicitur in Passivo, per abusum utique manifestum, ipse *dies sustentari.* Similiter Martialis. *Tota mihi dormitur hiems.* Ovid. *Jam tertia vivitur ætas; Noctes vigilantur amaræ.* Vide & Me infra ad Verbum *Dubito.* Eadem porro ratio est & horum seqq. *Quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum: Finitimis quamvis circumsoner armis: Urbs aditur. Si arrideantur. Obstrepi bellicæ laudes videntur.* Neutiquam enim inde conficitur, in hisce locutionibus *vigilare noctem*, *circumsonare aliquem*, *Obstrepere aliquem &c.* Accusativum regi vi ipsorum Verborum, ut regi deberet, si recte converteretur in Nominativum Passivi. Nam *sonare aliquem* significat, non, sonitum ciere adversus vel apud aliquem, sed, sonitu suo aliquem exprimere, vel exhibere, ut, *Vox hominem sonat: Fidelia sonat vitium.* Quid ergo? Accusativi illi manifeste reguntur a præpositione per Ellipsin repetenda, & tamen, quo jure, qua injuria, in Nominativos sunt conversi. Sic igitur neque ex eo, quod occurrunt aliquando, *Ambulatur via*, *Navigatur mare*, *Res illa certatur*, *Hic status una omnium voce gemitur*, *Bellum hoc tibi militabitur*, *Ne victoria quidem plauditur*, *Triumphantur Modi*, non ex eo, inquam, concludes recte, verba illa in Activa forma varios recipere Accusativos, eosque regere vi sua, licet, tanquam si ita res se haberet, formatæ sint inde Passivæ illæ locutiones abusu quodam. Revera enim Neutra sunt primitiva significatione & usu. Nam quid ex. gr. *Triumphare* aliud notat, quam triumphum agere, quæ est utique Actio in se subsistens & permanens. Quando ergo illi jungitur Accusativus alienus, is per Ellipsin præpositionis est interpretandus. Eodem enim sensu dicitur *triumphare Medos*, & *de Medis.* Si contendas ex passivo, priorem illam locutionem esse vere Activam, maneret tamen vel sic posterior Neutralis, atque ita prior si active sumenda, foret id ex abusu ortum, quum verbum absolute alioqui construatur, & absolutam natura sua designet actionem. Neque verear tale quid affirmare, etiamsi in quibusdam abusus ille constanti dein usu demonstrari posset confirmatus & comprobatus. Nam hoc sæpe etiam accidisse, sed ita, ut tunc simul mutata quoque fuerit primitiva ver-

vel *iter*, est ἀρχαϊσμὸς, & πλεονασμὸς, ita *longum vel dif-fi-*

verbi significatio, verissimum est, ut supra jam pag. 278, 279. ostendi. Exemplo sit ex quamplurimis etiam verbum *desiderare*, quod primitus Neutrum fuit, Actionem in suo subjecto absolvens. Significavit enim, si originem vocabuli spectes, unde natura ejus & primitiva significatio eruenda, sidera constanter intueri, ut ex iis divines de rebus futuris, quas expetis & cupis. Quando ergo dicebatur, *desiderare aliquid*, dicebatur id eodem modo, quo *consulere aliquid amicos*, quo *pallere*, *stupere*, *dolere aliquid* &c. Immo etiam, quo *Gestire aliquid:* cujus sensus est, gestus edere præ lætitia aut præ desiderio alicujus rei. Plautus Mil. Glor. IV. 5. 15. PA. *Reddam impetratum.* PY. *At gestio.* PA. *at modice decet; moderare animo, ne sis cupidus.* Hic vides *Gestio* ab ipso Auctore exponi per *Sum cupidus.* Hinc jam passim illud cum Infinito construitur loco Accusativi. Terent. Phorm. II. 1. 30. *Ipsum gestio dari mihi in conspectum*, h.e. valde cupio. Suetonius Calig. 6. *Gestientes vota reddere.* Cicero Famil. VI. 20. *Nihil est cur adventibus te offerre gestias.* Similiter ergo *desiderare aliquid* proprie notat, sidera spectare propter aliquid, seu per sidera explorare, utrum, quod cupis, tibi sit eventurum, nec ne. Jam vero quia Accusativus, ista licet constructionis ratione, plerumque huic verbo fuit additus, & quia eo exprimebatur res, quæ in votis erat, & propter quam fiebat illa exploratio; hinc factum tandem, simul ut ille Accusativus haberetur tanquam proxime dependens a verbo, simul ut mutaretur prorsus significatio verbi ex Neutrali seu Absoluta, sidera intuendi propter aliquid, in Activam, expetendi illud ipsum, propter quod sidera spectabas. Adde his *Petere aliquid*, simili modo & dictum & exponendum, ut ostendimus infra IV. 4. ad vocem *iter*. Similiter *Præstare alteri* est revera Neutrum & notat proprie, Stare præ altero, h. e. potiorem esse altero. At usu ipso Verbum hoc factum videtur Activum quoque, quum invaluisset illa phrasis *Præstare aliquid alteri*, pro, effectum dare, exhibere. Et hinc *Præstare se Virum* scil. sibi vel alteri. Sed tamen etiam in omnibus hisce, & similibus, Accusativus videtur a Præpositione primum rectus, & per Ellipsin positus, quasi diceretur, Præstare alteri in aliquo negotio, seu, quod ad aliquod negotium. Nam qui aliquem juvat aliqua re, is in ea est altero potior, seu præstat alteri. Verum ita mutatam esse paulatim ipso illo usu Primitivam Verbi significationem, negari nequit. Abusus hi revera primum fuerunt, sed qui postea adeo recepti sunt usu perpetuo, ut secundum activam illorum verborum significationem formata sint non modo Passiva, sed & Derivata quamplurima, nihil prorsus primitivæ significationis retinentia. Ad talem abusum refero etiam locutiones Passivas Impersonalium simpliciter ex Activo reten-

ficile iter ambulare, neceſſario & eleganter dicetur; quum veritas. Nam ſicuti dicimus activa forma, *Quem nihil pudet*, ſic & Paſſiva dicitur, *Quem nihil puditum eſt*. Sic Corn. Nep. Attico 15. *Nunquam ſuſcepti negotii eum pertæſum eſt*. Immo ad hoc exemplum etiam Cicero dixit, *Quos non eſt Veritum, in Voluptate ſummum bonum ponere*; licet *Id veret me*, aut *id Veretur me*, ut *id pudet me*, non ſit ullo in uſu. Vide Gellium XV. 13. Non poſſum hæc aliter concipere, quam imperſonaliter primitus dicta, *puditum eſt*, *pertæſum eſt*, *veritum eſt*, atque aliam fuiſſe conſtructionis rationem Accuſativi *Quem* in eo, *Quem nihil pudet*, aliam & ellipticam in eo, *Quem nihil puditum eſt*, ſed dein, perſpecta neutiquam nec conſiderata Conſtructionis analogia: ſimpliciter unum ad exemplum alterius ex abuſu a plerisque adhibitum, & ſicut eodem modo conſtruitur *licuit & licitum eſt*, ſic per incuriam aut abuſum eodem modo conſtructa etiam *Puduit & puditum eſt*, immo hanc ipſam formam habitam paulatim pro præterito Activi, *pudet*. Patet ex his, quomodo vere mutata ſæpe fuerit per abuſum, & quendam vulgi errorem, verborum natura & ſignificatio. Sed tamen neutiquam ſemper abuſus ille uſu confirmatus fuit, & proinde minime ex rarioribus quibuſdam paſſivæ formæ locutionibus pronunciari recte ſemper poteſt de natura conſtructionis & ſignificationis Verborum in O exeuntium, ita ut ex Neutris fiant Activa. Neque ipſi Sanctius, Scioppius, Voſſius, Urſinus &c. ſemper recipient illam viciſſitudinem, ut ex paſſivis locutionibus, apud Poëtas maxime occurrentibus, conſtituatur Natura Activorum. Sic enim Ovid. *Largaque provenit ceſſatis meſſis in arvis*, h. e. in quibus ceſſatum eſt. Idem, *ceſſataque tempora curſu Corrigit*. *Immenſum eſt erratas dicere terras*. *Certatam lite Deorum Ambraciam*. Alii *regnata rura*, *ſudata veſtis*, *placenda dos eſt*, *pereunda eſt puppis*. Immo vulgatum eſt, & uſu receptum, *Conclamata res*. Neque enim hæc verba referent Viri docti in numerum eorum Activorum, quæ varium recipiant Accuſativum, ſicuti referre deberent, ſi illis Poëticis locutionibus eſſet quippiam tribuendum ad conſtituendam analogiam & naturam Verborum. Nam ſic recte diceretur, *Ego regno urbem, ceſſo arva, ſudo veſtem. Placeo dotem, pereo puppim*, quæ certus ſum a viris Doctis improbatum iri. Vide & infra ad V. *Aſſurgo*, ubi videbis Ciceronem ipſum conjunxiſſe in eandem Conſtructionem, *ſalutari*, *appeti*, *decedi*, *aſſurgi*, *deduci*: quæ tamen diverſæ prorſus naturæ ſunt & conſtructionis in Activo. Nec enim dicitur, *decedere*, aut *aſſurgere aliquem*, ut *ſalutare*, *appetere*, *deducere aliquem*, quod tamen ex Paſſivis hiſce ſequi deberet, ſi inde colligi quid poſſet ad naturam Activorum conſtituendam. Quemadmodum ergo hæc licentia quadam & abuſu formata ſunt, tanquam ſi eorum quoque acti-

vero dicitur, *ambulare per viam*, deest accusativus cognaactiva varios reciperent Accusativos, quod tamen non faciunt, sic eadem licentia & abusu ex reliquis vere Neutris simpliciter formata sunt primum haud dubie a Poëtis, dein ab aliis recepta, Passiva, etiam illa, quæ *Impersonalia* dicuntur, quum tamen, quæ vere Neutra sunt, sicuti non recipiunt Accusativum patientem, in quem transeat sua actio, sic eadem ratione non recipiant formam passivam, cui præmitti debeat Nominativus ejusdem significationis, cujus est ille patiens Accusativus. Quin immo, sicuti, licet a *Fio* & *Sum* formaverint veteres *Fitur* & *Estur*, unde *Potestur*, Sanctius tamen aliique ea verba habent pro maxime Neutris, h. e. nec Activis ullo modo, nec vere Passivis: sic nulla proinde ratio est, etiamsi occurrant *Valetur*, *Caletur*, *Dormitur*, *Statur*, *Venitur*, &c. *Ambulatur via*, *Aditur Urbs*, *Metuuntur mala* &c. quominus etiam ista & similia verba vere tamen sint Neutra. Sed & in Verbis, quæ cum duobus Accusativis construi solent, alter utique per Ellipsin necessario est interpretandus ex ipsius Sanctii sententia, quippe qui diserte supra II. 5. in extr. *Duos Accusativos diversæ rei Verbum regere non potest.* Immo Id *Falsissimum* pronunciat IV. 13. init. Et tamen uterque ille Accusativus in Passivis locutionibus in Nominativum convertitur aliquando, licet nunquam simul. Præcipuum horum Verborum est *Doceo*, unde dicimus *Doceo te artem* in Activo: sed & in Passivo utrumque, licet separatim, *Tu doceris a me*; Cicero de Offic. III. 3. *Itaque quum sunt docti a Peritis, facile desistunt a sententia.* Et, *Ars* vel *Res quæpiam docetur a me*; Cic. Famil. XII. 15. *Quæ vere erant facta, & a nobis docebantur.* Ita vides, Lector, paulatim me, explosa penitus illa objectione, quæ a Passivis petebatur, devenisse certius in hanc sententiam, ut cum Grammaticis prioribus admittam in arte nostra distinctionem verborum in *Activa*, *Passiva*, & *Neutra*. Neque vero obstat nobis, quod sæpe eadem verba reperiantur promiscue, modo in Constructione Neutrali, modo in specie Activæ. Exempla vide in verbis, *Careo*, *Caveo*, *Consuesco*, *Decet*, *Egeo*, *Flo*, *Festino*, *Mansuesco*, *Laboro*, *Luceo*, *Nato*, *Noceo*, *Propero*, *Quiesco*, *Servio.* Nam eadem licentia dixerunt promiscue, modo Neutraliter ex. gr. *Quiesco*, modo Active *Quiesco te*, mutata insuper significatione; qua licentia unum idemque Verbum & Nomen sæpe diversis declinaverunt Modis: & qua licentia, ut modo ostendimus, per abusum qui aliquando usu receptus, vel etiam alia ratione, ex Neutris, sæpe fecerunt paulatim Activa: & qua denique multis etiam aliis verbis diversam pro lubitu dederunt significationem & constructionem, ut dixerint promiscue *litare Deos*: & *litare sacra Diis*; *Ego doleo*, & *Hoc dolet mibi*; *Luere cædem piaculo*, & *luere pœnam cædis*, aliaque similiter.

gnatus; nam &, *ambulatur via*, apte dicitur. Cicero 2. Finium dixit de Xerxe; *Ambulare maria*, & *terram navigare*. Plinius lib. 23. cap. 1. *Si ambulantur stadia bina*. Vide *Sedeo*.

(11) *Anhelare scelus*, dixit Cicero 2. Catil. Auctor ad He-

Interim non diffiteor, nonnulla habere speciem Neutrorum, seu construi constanter tanquam Neutra, h.e. sine Accusativo, quæ tamen revera & natura sua sunt Activa, & Accusativum, quoniam ille semper est idem, per Ellipsin omittunt. Talia sunt, tum quæ vim actionis suæ in Accusativum reciprocum, sed per Ellipsin suppressum, exserunt, veluti *Deficere*, *Nubere*, *Revertere* &c. de quibus supra ad vocem *Adversari*; Tum etiam, quæ quidem alienum requirunt Accusativum, sed itidem omissum, quoniam & ille unus ferme & idem, ac perpetuus est in illo verborum usu. Veluti *Imponere alicui*, scilicet fallaciam vel sarcinam. *Merere* scil. stipendium. Sic *Ignoscere*, *Obtrectare*, *Officere*, *Parcere*, *Pergere*, *Plaudere*, *Providere*, *Prospicere alicui*, &c. Ceterum sicuti hæc falso accenserentur Neutris, sic nequaquam pleraque hujus Capitis, quæ inter *falso Neutra* memorat Auctor. Nec eum quicquam juvat, quod Accusativus iis additus aliquando reperitur. Id enim factum, siquidem Accusativus ille vere regitur Verbo, vel quod nonnulla verba Veteres promiscue construxerunt, modo ut Neutra, modo ut Activa: vel quod nonnulla ex Neutris primitus facta sunt tandem Activa per Abusum, tum etiam per peculiarem illam rationem, de qua in superioris Notæ initio egi. Quod si nihil horum est, Accusativus ille non a Verbo, sed a Præpositione per Ellipsin suppressa regitur, non modo in Verbis, quæ Composita cum Præpositione Accusativum postulante, ut jam monuimus, sed & in aliis, ubi desideratur præpos. κατὰ. Vide talia, quæ Auctor Noster perperam in Activas vere locutiones retulit, in *Abnuere*, *Annuere*, *Cedere*, *Concedere*, *Consulere*, *Dolere*, *Dubitare*, *Conqueri*, *Erubescere*, *Errare*, *Gaudere*, *Gemere*, *Horrere*, *Latrare*, *Manere*, *Militare*, *Morari*, *Occumbere*, *Pallere*, *Pavere*, *Pasci*, *Placere*, *Pertæsus*, *Sibilare*, *Sitire*, *Studere*, *Stupere*, *Succensere*, *Suspirare*, *Tremere*. Tam frequens autem est hæc Ellipsis in Lingua Latina æque ac Græca, ut quamplurima etiam, quæ videntur vere Activa, per eam tamen potius sint explicanda. Talia sunt, *Consulere aliquem*, *Metuere*, *Timere aliquem*, vel *aliquid*, *Exspectare aliquem*, *Fastidire aliquem*, & multa forsan ex iis, quæ modo concessimus etiam Active construi, Veluti *Careo*, *Caveo*, *Egeo*, *Decet*, &c. Hæc paulo fusius & conjunctim pertractare, atque ita absolvere malui, quam ad singula verba per partes spargere.

(11) *Anhelare scelus*.] Simplex *Halare*, & Comp. *Anhelare*, ejus vi-

Herennium lib. 4. *Anhelans ex infimo pectore crudelitatem,* Cicero 2. naturæ Deor. *Tunc gelido validum de pectore frigus anhelans* Perſ. Satyr. 1. *Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.* Idem Cicero 3. Orat. *Verba inflata, & anhelata.*

Annuit omnia omnibus; Catul. in epithalam.

Appellere ad littus, deeſt *navim*, vel *ſe*, vel accuſativus cognatus. Valer. Maxim. libro 1. cap. 7. *Quum ad littus navim appuliſſet.* Terentius; *animum ad ſcribendum appulit:* [idem; *Haud auſpicato me huc appuli*] Vide in Ellipſi *Navim.*

„ [(12) *Appetit meridies*, Plaut. *Tempus appetit*, Li-
„ vius, Subaudi, *viam*, vel *iter:* nam & ſic *Petere* uſur-
„ patur. Virgil. *Sic Turno quacumque viam virtute petivit.*
„ Cicero; *ille incertus ubi eſſem, alium curſum petivit.*
„ Vide in Ellipſi, *Iter.*]

„ [*Arare*, ſubaudi *terram.* Varro 1. ruſt. 2. *Cum ho-*
„ *mines paſtoritiam vitam viverent, neque ſcirent etiam ara-*
„ *re terram.*]

Ardeo te videre; Ardet in illa; Ardebat amore; Ardet in arma, ſubaudi, *ardorem*, vel *τὸ ardere:* & ut dicendum erat, *ardeo ardorem;* ſic dicimus, *ardet pecunias, ardet virginem, Corydon ardebat Alexim:* „ [quia Cory-
„ donis ignis & ardor erat Alexis.] (13) Vide *Palleo*, & *Doleo.*

Ar-

videntur eſſe ſignificationis & conſtructionis Verba, ut modo pro Neutris, modo pro Activis, haberi debeant. Exempla utriuſque uſus paſſim obvia. *Anhelare ex intimo pectore crudelitatem* eſt idem ac ſi diceretur, anhelare ſpiritum, qui declaret animum crudeliſſimum, & conſilia crudelitatis. Sic plane *Eructare cædem.* Vide Me infra ad hoc Verbum.

(12) *Appetit meridies.*] Vide quæ de Verbo *Petere* & Compoſitis diſputavimus infra IV. 4. Mea certe ſententia *Appetit tempus* notat, *accedit, appropinquat.* Sicuti *petere* & *appetere aliquid* idem fuit primitus, quod, Ruere ad aliquid.

(13) *Vide Palleo*] Immo potius Notas ſupra ad Cap. 2. circa finem, & ipſum Sanctium infra in v. *Doleo* & *Pereo*, aliter & paulo rectius ibi ſentientem.

Arrideo. Cicero de optimo genere; *Quum aut non adhibeantur ad causas, aut adhibiti derideantur: nam si arrideantur, esset id ipsum Atticorum.* Agellius; *Gn. Flavius* (14) *id arrisit.*

Aspirare. Virgil. *Ventosque aspirat eunti.* Quinctil. in præfatione; *Tantum ingenii aspiret.* Columella lib. 1. cap. 6. *Et modicis fenestellis Aquilonibus inspirentur.*

Assentabor, quidquid dicet mulier, Plaut. Sed hic melius desideratur præpositio. [Etiam in eo, quod sequitur.] Ter. Eun. *Postremo imperavi egomet mihi omnia assentari*, quanquam Lambinus legit, *assentiri.*

Assentior, & *assentio.* Plaut. Amph. *Mihi quoque adsunt testes, qui illud, quod ego dicam, assentiant.* Cic. 4. Academ. *Vitiosum est assentiri quidquam falsum:* idem; *cætera assentior Crasso:* idem *nam neque ego assentior illud Theophrasto.* [Accusativi hi reguntur a repetenda Præpos. *Ad.*]

„ [*Assuesco.* Liv. *Caritas ipsius soli, cui longo tempore*
„ *assuescitur.* Horat. *Qui pluribus assuevit mentem corpus-*
„ *que superbum.* Vide *Insuesco.*]

Assurgo. (15) Cicero in Officiis; *Hæc enim ipsa sunt bo-*

(14) *Id arrisit.*] Pro *ad id arrisit* Nam *Ridere*, *Arridere* &c. certissime sunt Neutra. Accusativus per Ellipsin Præpositionis illis additur. Nec obstat, quod etiam in Passivi Nominativum reperiatur conversus. Vide ad Verba *Ambulare*, *Obstrepere*, *Dubitare*, & alia.

(15 *Cicero in Officiis.*] Immo in lib. de Senect. cap. 18 Notabilis autem est conjunctio verborum diversissimæ constructionis: *Salutari*, *appeti*, *decedi*, *assurgi*, *deduci*, *reduci*, *consuli.* Longe enim aliter dicitur *Salutari*, *deduci*, &c. quam *decedi*, *assurgi.* In illis enim intelligitur solennis Infinitorum Accusativus *Te*, quem certe hæc respuunt. Atque adeo hinc confirmatur clarissime, quod supra Cap. 2. pag. 273. & ad vocem *Ambulare* disputavi, sæpe euphoniæ & concinnitatis gratia eodem modo, quo præcedentia, construi nonnulla & formari, quæ ceteroquin eam formam & constructionem respuerent. Sic Sallust. Catil. 2. *Quæ homines arant, navigant, ædificant, virtuti omnia parent:* ubi τὸ *navigant* æque Activum videtur, ac τὸ *arant*, licet sit revera Neutrum. Neque tamen nescio, etiam alibi cum Accusativo reperiri constructum, sed non alia ratione, quam

honorabilia, quæ videntur levia atque communia, salutari, appeti, decedi, assurgi. Idem 1. Inventione; *Ut majoribus natu assurgatur.* Sueton. Augusto; *Assurrectum ab universis in theatro.* Sed dices, hæc esse impersonalia: at ego Platoni & Aristoteli accedo, qui verbum sine supposito negant esse posse. Vide *Surgo.*

„ [*Attendere*, subaudi *Animum.* Lucill. 23. *Rem cogno-* „ *scat simul, & dictis animum attendat, postulo.*]

Attinet, attineo, idem fere quod, *teneo*, seu *tango*: quare si hæc activa, & illud quoque. Plaut. Bacch. *Ita me vadatum amore, vinctumque, attines:* idem Captiveis; *Nunc jam cultros attinet.* Tacitus lib. 1. *Ni proximi prehensam dextram vi attinuissent:* ibid. *Post discordiis attinemur:* idem lib. 13. *Cujus cura attinebatur damnata veneficii nomine Locusta.* Ibid. *Velut vinculo servitutis attineri:* ibid. *Si ultra unam alteramque noctem attineretur:* ibid. *Sed imperium ejus attinuerunt Senatores:* ibid. *Ne tamen segnem militem attinerent:* idem lib. 3. *Attineri publica custodia.* Apulejus de mundo; *Quinque conjuges copulæ his ordinatæ vicibus attinentur.* Quum dicimus, *Hoc attinet ad me*, (16) deest *se*, vel accusativus cognatus.

„ [*Audeo dicere*, est audeo dictum: hinc *dimicare au-* „ *detur*; Nepos in Miltiade: *Hostes fore tardiores, si ani-* „ *madverterent, auderi adversus se tam exiguis copiis dimi-* „ *care*, pro, dimicationem auderi. Dictys lib. 2. *Eos* „ *fa-*

quam qua dicitur *ambulare viam*, &c. Similiter Terent. Eun. I. 2. 113. *Dies noctesque me ames, me desideres, Me somnies, me exspectes, de me cogites, Me speres, me te oblectes.* In quibus alia certe ratione dicitur, *Me ames*, alia *Me somnies*, pro quo usitatius diceretur, *de me somnies*, æque ac dixit, *de me cogites.* Ceterum *Assurgere alicui* vere est Activum, sed Ellipticum. Nam dicitur pro *Assurgere se alicui.*

(16) *Deest se, vel Accusativus Cognatus.*] Immo *Se*, non Accusativus Cognatus, qui hic statui non potest. Et sic plerumque se res habet, quando Sanctius inter hæc dubius hæret. Plaut. Pœn. V. 4. 8. *Certo quidem, quod ad nos duas attinuit, præpotentes fuimus*, scil. *Se.*

„ *facinus ausum expletumque docent*. Livius lib. 25. *Electis* „ *ad rem tantam agendam audendamque idoneis:* & 26. *Nu-* „ *midam promtum ad omnia audenda.*]

Bellare, (17) ſupple *bellum*. Homerus, ἄπρηκτον πόλεμον πολεμίζομεν, id eſt, *infectum bellum bellamus:* Vide *Pugno.*

Cadendum eſt in unius poteſtatem. Cicero Attico libro 8. ep. 3. (18) *Cado* igitur activum eſt: nam hoc participium niſi a verbis paſſivis non deſcendit; ut, *Scelus in illum non cadit*, ſubaudi, *caſum*, vel *ſe*.

Caleo, ſubaudi *Calere*, id eſt habeo calorem; unde metaphorice, *calere virginem*, vel *virgine;* & fuiſſe aliquando tranſitivum indicat Plaut. Capt. *Quaſi, quum caletur, cochleæ in occulto latent:* idem Truculento; *Quum caletur maxime*, id eſt, quum calor eſt, vel fit calor. (19) Vide *Æſtuo.*

Careo pecuniarum, id eſt, habeo caritatem pecuniarum, „ [ſive, ut vulgo dicunt, carentiam.] *Careo pecuniis*, id eſt, caritatem a, vel de, pecuniis. Eſſe activum (20) in-

(17) *Supple bellum.*] Immo nihil. Nam *Bellare* eſt plane Neutrum.

(18) *Cado igitur Activum eſt.*] Nullum eſſe hoc argumentum abunde probavi ſupra ad Vocem *Ambulare*. Neque vero dubito, quin *Cado*, cum Compoſitis, ſit Neutrum. Colvius tamen ad Apulejum Metam. III. p. 42. *recidere*, *decidere*, pro *rejicere*, *demittere*, apud Plautum & Apulejum poſita putat, ſed corruptis deceptus exemplaribus. Nam in hodiernis & emendatioribus aliter legitur. *Intercidit* autem, quod ibidem affert ex Apulejo in his Verbis, *nec acerbæ mortis meæ caſus fœdus caritatis intercidit*, non eſt a *Cadere*, ſed a *Cædere*. *Cadere* autem derivandum puto, non a κάτω, ut vult Voſſius, nec a χάζω, *recedo*, aut *capio*, *biſco*, ſed a γᾶια, *terra*, quia quidquid *cadit*, fertur deorſus in ſolum *terræ*. Sic a Gr. Κάιω, *tero*, eſt *Candeo* Latinis & obſoletum *Cando*, unde *Accendo*, *Incendo*, litera N. primum, & dein D interpoſita, ut ſolet. Vide Voſſium de Permutatione literarum. Porro *Cadendum eſt* dicitur ſenſu Imperſonali, de quo Vide me ad Caput I. hujus Libri pag. 262. & infra ad Cap. 8.

(19) *Vide Æſtuo.*] Sed maxime, quæ notavi ad Caput 2. de Neutris, & hoc Capite ad V. *Ambulare.*

(20) indicat illud Terentii Eunucho; *Præterquam tui carendum quod erat.* „ [Ovid. epist. Penel. *Virque mihi demto* „ *fine carendus abest.*] & olim frequenter habuit expressum accusativum. Nonius; *Carere rem bonam, dici potest.* Turpil. *Meos parentes careo.* Plautus; *Collum collaria caret:* idem, Curculione; *quia id, quod amo, careo. Careo pecuniam* citat ex Catone Cæsar Scaliger. Nebrissensis quoque; *Accusativo*, inquit, *jungebantur;* ut, *Meos careo.*

(21) *Caveo te*, activum est Nebrissensi; at vero *cave tibi*, neutrum. Non ita est. Sed *caveo tibi*, subaudi damnum, vel malum. Vide *Metuo.* Plaut. Mostell. *Jubet cavere malam rem prius.* Satis tritum est, *Cave tibi malum;* qua figura dixit Cato cap. 5. Rustic. *Scabiem pecori vel jumentis caveto.* Cicero initio Topicor. *Quum mihi, meisque multa sæpe cavisses:* & 1. Officior. *Et huic simile vitium in gestu motuque cavetur. Frigora & jurgia cavere*, dixit Ovi-

(20) *Indicat illud &c.*] Nequaquam hoc indicat illa Terentii locutio, ut ostendimus jam p. 306. &c. Ipsum Verbum apud optimæ ætatis Auctores Neutrum est, at apud Priscos etiam Activum, nisi potius illas locutiones cum Accusativo per Ellipsin tunc usitatissimam Prisci formarint, quod magis putem. Quin crediderim fere, *Careo*, *Carere*, esse, ut solent hujus formæ vacabula, vere Neutrum, at *Caro*, *Carere*, quod in lana purganda propriam paulatim fixit sedem, esse Activum: utrumque autem ejusdem esse originis, repetendæ forsan primitus a Verbo Κείρω, *tondeo*, *scindo*, *dissipo*, cujus in derivatis I plerumque abjicitur, & E mutatur sæpe in A. Sic itaque *Careo* dictum primitus fuerit de Eo, qui orbatus est rebus quibusdam, at *Caro* de eo, qui separat aliquid, & separando etiam purgat. Vide etiam, quæ mox ad V. *Caveo*, & dein ad V. *Jaceo*, notabimus.

(21) *Caveo te, activum &c.*] Si originem spectes, videtur fuisse Neutrum. Proprie enim significasse videtur, in *cavo* vel *caverna* ago, ubi tutus sim ab omni aëris, pluviæ, frigoris injuria. Hinc *cavere sibi*, & *cavere aliquid*, h. e. in caverna agere, ut sibi consulat, & propter aliquid in cavernam se recipere, ac ita prospicere sibi ad aliquid mali effugiendum. Sicuti autem a *Cavo* est *Cavea*, sic & Verbum *Caveo*, ut recte censuit Varro lib. IV. de L. L. Sed vel maxime originem & naturam verbi declarat, quod huic Neutro respondet Activum *Cavare*, ut τοῖς *Sedere*, *Sedare*; *Placere*, *Placare*; *Fugere*, *Fugare*; &c. Vide ad Cap. 2. p. 271. 272.

Ovidius. Salluſt. Jugurth. *Ita nec caveri anceps malum.* Suet. in Galba; *Cavere periculum.* Et Cicero; *Cavere inſidias, & intemperantiam:* idem 1. Orator. *quam ſit bellum cavere malum:* idem; *In cavendo bello, & prædicendo:* idem Attic. *Cætera, quæ quidem provideri poterunt, cavebuntur:* idem; *O hominem cavendum mihi:* idem; *Fidem vobis habendam non eſſe, me vero cavendum.* „ [Plautus, „ Terentius, alii, *cave malo* dicunt, ſubaudito, *te*, eſtque hypallage, pro, cave tibi malum. Eccleſ. 9. *ſecundum virtutem tuam cave te a proximo tuo*, & Eccleſ. „ 21. *Omnis qui audiet cavebit ſe ab eo.*]

(22) *Cede majori; Concedo præceptori; Decedam furori Tribunitio, decedere ſomno*, ſubaudi, *locum*. Vide *Locum* in Ellipſi. Plaut. in argumento Aſinariæ; *Cedit noctem filius.* Valerius Maxim. lib. 1. cap. 5. *Ego vero*, inquit, *libenter tibi meam ſedem cedo:* ita enim lego ex antiquis manuſc. Ulpianus; *Cedere actori ſupplicationes*, dixit Virgil. *Cedamus proprium regi.* Valerius Maxim. lib. 4. *Ille ceſſit eam Bianti:* ibidem; *Eam provinciam collegæ ceſſit:* idem lib. 5. cap. 7. *Cariſſimam conjugem filio ſuo cedere non dubitavit. Concedi, Decedi*, & *Succedi*, paſſim ſunt apud Ciceronem.

Cer-

(22) *Cede majori &c.*] Verbum hoc proprie & primitus ſignificat Movere ſe, & Ire ex aliquo loco, vel ad aliquem locum, ut liquet ex omnibus Compoſitis, quæ ferme unice id notant, Veluti *Abſcedere, Accedere, Decedere, Diſcedere, Excedere, Incedere, Præcedere, Procedere, Recedere, Secedere, Succedere.* Sequitur hinc, in illa potiſſimum ſignificatione quærendam ergo eſſe verbi hujus originem & naturam, quæ prorſus eſt Generis Neutrius. Originem autem ejus derivem Ego ex Græco Κίω, pro quo & Κίω dixerunt, h. e. *eo, vado.* Homerus Odyſſ. Ξ. percuſſit eum *σχίζῃ δρυὸς, ἣν λίπε κείων, Stipite quercus, quem reliquit abiens*, vel *proficiſcens* domo Ulyſſes. In derivationibus autem D ſolet inter vocales interponi; Sic ab ὕω *ſudo*, ab ἵω, ἵδω, *ſedeo*, ab ἄω *odor*. Quando ergo dicitur *Cedere aliquid alteri*, idem eſt proprie, ac ſi diceretur, *quod ad aliquid abſcedere ab eo in alterius gratiam.* Hæc refer etiam ad ea, quæ mox de Verbo *Concedere* ſcripta a Scioppio leges.

Certare cum aliquo, subaudi *certamen*, *μάχην μάχεσθαι* ut in sacris; *Bonum certamen certavi.* Sedigitus poëta de Comicis; *Multos incertos certare hanc rem videmus.* Horat. *Magna, minorve, foro si Res certabitur unquam.* Ovid. 13. Metam. (23) *Certatam lite deorum Ambraciam*, ubi Regius satis insulse ait, Participium contra Grammatices rationem formatum. Plaut. Casin. *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur*, seu certatur.

Cesso. Virgil. *Cessas in vota precesque*, subaudi, *cessationem.* Terent. *Cessatum usque adhuc est.* Virgil. *Quidquid apud duræ cessatum est mœnia Trojæ.* Ovid. 4. Fast. *Largaque provenit cessatis messis in arvis.* „[& 10. Metamorph. „ *Illa moram celeri, cessataque tempora, cursu corrigit.*] Hæc participia passivi verbi sunt, & passivum sine activo nusquam erit. [At Vide p. 306. &c.]

(24) „ [*Clamo.* Plaut. Amph. *Voce clara exclamat uxo-* „ *rem tuam:* Cistel. *Noli acriter eum inclamare.* Trucul. „ *Jam*

(23) *Certatam lite &c.*] Vide supra ad Verbum *Ambulare*, ubi de hac locutione, & illa, *Cessatis arvis*, &c. egi copiose.

(24) *Clamo &c.*] Verbum hoc cum Compositis natura sua est Neutrum. Sæpe tamen additum sibi habet Accusativum, quo tunc declaratur ipsum clamoris istius argumentum, & exprimitur res ipsa, quæ clamando dicitur: aliquando etiam denotantur eo, sed per Ellipsin, homines, qui cum clamore vocantur, ut certe fit in locis Plauti & Lucilii. At priore sensu habes passim. Plautus Aulul. II. 4. 20. *Clamat continuo, Deum atque Hominum fidem.* Cicero Famil. XVI. 12. *Me clamante, nihil esse bello civili miserius.* de Invent. II. 4. *Caupo non multo post conclamavit, Hominem esse occisum.* Tacit. Ann. III. 74. *Gaudio & impetu victoris exercitus conclamabantur Imperatores.* Sueton. Aug. 37. *Nec obtinuit, reclamantibus cunctis, satis majestatem ejus imminui.* Vide supra de hoc genere locutionum pag. 300. &c. At *Inclamare aliquem* dicitur per Ellipsin Præpositionis. Unde apud Gellium V. 9. *repente in eum, sese videre quid faceret, magnum* (h. e. vehementer & magna voce) *inclamavit.* Nihilominus etiam Passive reperitur hoc Verbum apud Plautum Epid. V. 2. 46. *Inclamitor, quasi servus*, h. e. objurgor. Sed abunde ostendimus jam supra, nullum inde idoneum satis argumentum elici posse ad primam Verborum naturam & significationem convellandam.

„ *Jam pol ille me inclamabit, ac adspexerit.* Propert. *Nec* „ *tibi clamatæ somnus acerbus erit.* Lucil. *E somno pueros* „ *cum mane, expergite, clamo.*]

„ [*Clareo.* Lucret. *Ex primo carmine claret*; (25) sub„ audi *clarorem*; sicut Plaut. Mostel. *Ædes speculo claras,* „ *clarorem merum.*]

Coëo. Virgil. *Coëant in fœdera Reges*; (26) subaudi, *coitionem*, vel potius, *societatem*: nam *coire societatem*, & *coita societas*, adeo crebra sunt apud Ciceronem, ut supervacaneum sit hæc repetere. Vide *Societas* in Ellipsi.

(27) *Cœno.* „ [Plaut. Rud. *Scelestiorem cœnam cœnavi* „ *tuam*: & Pseud. *Eum odorem cœnat Jupiter quotidie.* „ Apul. lib. 4. *Saliares se cœnasse cœnas crederet*: idem 9. „ *Sacrificales epulas cœnitabat.*]

Collacrymo. Cic. pro Sextio; *Histrio casum meum toties* col-

(25) *Subaudi Clarorem*] Immo nihil. Nam revera est Neutrum, cui respondet Activum *Clarare.* Vide me ad pag. 271. 272. & alibi.

(26) *Subaudi coitionem* &c.] Immo iterum nihil. Est enim & hoc absolute Neutrum. At *Coire societatem* per Ellipsin dicitur, *Coita societas* per Abusum, nisi quis malit hoc exponere, *Societas, quæ coiit.* Sed tamen & *Coitur societas* dixit Cicero per abusum loquendi, hoc sensu, societas fit coeundo inter se. Vide & infra IV. 4. in voce *Societas.*

(27) *Cœno.*] Derivatur hoc manifeste a *cœna*, atque adeo notat *cœna uti.* Est itaque ejus Generis Verborum, quæ ex natura sua non admittunt Varios Accusativos, sed quorum actio est in se permanens. De phrasi autem *Cœnare Cœnam*, seu de Accusativo Cognato Vide supra ad Cap. 2. p 271. & hoc Capite pag. 300, 301. Ceterum in optimis edd. apud Plautum in Pseud. III. 2. 53. legitur, *Eum in odorem cœnat* &c. quod tamen propter metrum istic rejecerim, & malim cum Sanctio omittere *in*, licet fere intelligi putem. Possis tamen hæc etiam ita exponere, ut Accusativo denotetur materia cœnæ. Sic in Asinar. V. 2. 86. *Cœnabis hodie, ut te dignum est, magnum malum*, h. e. in mag. malum, vel, ut pro cœna habeas magnum malum. Horat. Sat. II. 8. *Nos cœnamus aves,* & Epist. II. 2. *Emptum cœnat olus,* h. e. in cœna edimus, &c. Vide *Æstuo.* At *cœnatæ noctes* meretricum apud Plautum Trucul. II. 2. 24. sunt noctes, quæ cœnam prius quasi sumpserunt, sicuti apud meretrices concubitus eadem nocte sequebatur cœnam. Neutiquam vero passivæ est significationis illa phrasis, ut voluit Ursinus Tom. I. Instit. p. 658.

collacrymavit. (28) Sed hic poteſt deeſſe præpoſitio, & cognatus caſus *Lacrymas*.

Commiſeror, *Commiſeratur interitum ejus;* Gellius lib. 7. cap. 5.

Comperendinare. Aſconius in paſſiva; *Ne rurſum comperendinato judicio*.

,, [*Concedere*, ſubaudi *aliquid*, *hoc*, *multum*, *aliquan-*
,, *tum*. Terent. *Faciam ut tibi concedam, neque adverſabor*
,, *tuæ libidini: Rus abii concedens vobis. De jure ſuo conce-*
,, *dere paululum. Concedam hic intro, atque expectabo*. Plaut.
,, *Num te fugi, num oculis conceſſi tuis*. Cic. *Ab alicujus*
,, *oculis aliquo concedere*.] [Vide *Cedere*.]

Conclamare. Ovid. 13. Metam. *Conclamat ſocios* Cæſar. *Conclamare victoriam:* Idem, *Conclamatur ad arma*. Lucan. *quum corpora nondum conclamata jacent*. [Vide quæ notavimus ad Verbum *Clamo*, & ad *Ambulo* pag. 305. & 308. *Conclamata Corpora* per Abuſum dicuntur illa, apud quæ conclamatio eſt facta.]

Concrepo. vide *Crepo*.

Concurro. Cicero: *Concurritur undique ad commune incendium reſtinguendum*. Horat. *Concurritur horæ momento*, ſubaudi, *concurſus*, ut *curro curſum*, & *curſus curritur*. Vide *Curro*.

Confligo. *Confligitur magna ira*. Claudianus; (29) ſubaudi, *conflictus*. Cicero, *Confligendum puto:* idem, *Caute confligendum eſt*.

Compluitur. vide *Pluo*. *Con-*

(28) *Sed hic poteſt deeſſe &c.*] Si hic poteſt Accuſativus iſte regi a Præpoſitione per Ellipſin omiſſa, quidni & in pleriſque aliis, Veluti *Caveo*, *cedo*, &c. At de *Cognato caſu* quod hic additur, alienum eſt. Nam Verbum *Collacrymavit* vel Neutrum hic eſt, vel directe regit additum ſibi Accuſativum, ſed verius eſt, Neutrum eſſe.

(29) *Subaudi Conflictus*] Non puto. Nam imperſonaliter id dicitur, & ita, ut tantum actio ipſa ſignificetur. Veluti quum dicitur ſimpliciter *Amatur*. Vide Me Supra ad I. 12. extr. & III. 1. Nota 4. Ceterum *Confligere* etiam mihi Activum eſt, æque ac *Affligere*, *Infligere*, *Profligare*, & intelligi *Se* cenſeo, quod & Urſinus Tom. 1. p.444. jam monuit. Poſſunt etiam intelligi *Arma* vel *Manus*. Nam & *con-*

Conjurare. Salluft. *Sed antea conjuravere pauci contra Remp. in quibus Catilina fuit, de qua, quam veriſſime potero, dicam;* id eſt, conjuravere conjurationem, (30) de qua conjuratione, & cæt. *Agmina conjurata*, *Fratres conjuratos*, paſſim legimus.

Conqueri fortunam adverſam, non lamentari decet; Cic. *Pauperiem meam conqueror*. Plaut. *Conqueri libidines, vim, contumeliam*, Ciceroniana ſunt. Vide *Queror*. [Et *Doleo*, *Gemo* &c. Nam eadem eſt omnium ratio.]

Conſueſco. Lucret. lib. 6. *At tunc brachia conſueſcunt, firmantque lacertos*, „ [id eſt, conſuefaciunt, ad jaculan- „ dum exercent.] Columell. lib. 6. *Num ubi plauſtro, aut aratro juvencum conſueſcimus*. Salluſt. Jugurth. in oratione Marii; *Ita ad hoc ætatis a pueritia fui, ut omnes labores, pericula conſueta habeam*. Hoc verbum, & ſimilia, ſæpius habent (31) pro accuſativo orationem; ut *conſuevisti carmina ſcribere*. Vide *Inſueſco*.

Conſulo tibi, putant eſſe neutrum, ſed deeſt *utile*, vel *commodum*; ut, *proſpicio tibi:* unde in paſſiva; *Bene tibi conſulitur*. Cicero 7. epiſt. *Ego tibi ab illo conſuli mallem*. (32) Vide *Utile* in Ellipſi, & infra *Proſpicio*.

Con-

conflígi dicuntur res, quæ altera alteri in occurſum mittuntur, vel inter ſe colliduntur. Sic Lucretius IV. 1210. *Semina quam Veneris ſtimulis excita per artus Obvia conflixit conſpirans mutuus ardor*. Hinc & *Corpora conficta* dicuntur *reſultare* apud Eundem II. 97.

(30) *De qua conjuratione* &c.] Immo vero relativum illud *qua* refertur ad ſenſum, quod ſæpiſſime fit. Notum eſt illud Terentii in Andria, *Ubi illic eſt ſcelus, qui me perdidit*. Sed & inſuper longe rectius foret explere illa Salluſtii verba per Ablativum *conjuravere conjuratione, de qua* &c. quam per Accuſativum, *Conjurati* vero notat eos, qui conjuraverunt, ſic *Jurati*, *Conſpirati*, &c.

(31) *Pro accuſativo orationem*.] Malim, ut heic Oratio ſeu Infinitum pro Dativo adhibita cenſeantur, ſicuti illa poſſunt omnium Caſuum vicem ſuſtinere; & certe Verbum *Conſueſco*, æque ac *Sueſco*, *Aſſueſco* &c. longe frequentius cum Dativo conſtruitur. Sed tamen ſi quis heic Sanctio accedere potius malit, non multum repugnabo.

(32) *Vide utile in Ellipſi*.] At vide iſtic Notas, & videbis Verbum *Conſulere* eſſe vere Neutrum, quod notat, conſilium quærere, deliberare.

Contendere cursum dixit Virgilius: „ [ficut Cicero; *contendere iter.*] Plaut. Cist. II. 1. 58. *Quis est, qui recta platea cursum huc contendit suum? Contendere poplitem, tormenta, vincula*, passim leges. [Vide infra *Tendere.*]

„ [*Contendere se.* Licinius Macer *Repente celeri gradu* „ *se per forum in Capitolium contendit.* In *contendere cum* „ *aliquo verbis, armis, acie*, subauditur, *causam.* Lucret. „ 4. *Hunc igitur contra mittam* (33) *contendere causam*; id „ est, contra hunc disputare nolo.]

(34) *Contingit.* Apulejus de Asino; *Sed ut primum occursoriam potionem, & inchoatum gustum, extremis labiis contingebat adolescens.* Ovid. 1. Metamorph. *Contigerat nostras infamia temporis aures:* idem 2. *Contigit ora sui.* La-

(33) *Contendere causam.*] Vide Gronovium Patrem Observ. III. 19. Sed & passim cum Infinitivo ponitur pro affirmare, asseverare, Phædr. fab. 17. *Quem commodasse panem se contenderet.* Et fab. 77. *Quidquid putabit esse dignum memoria, Æsopi dicet; si quid minus adriserit, A me contendet fictum quovis pignore.* Ubi *Dicet*, & *Contendet*, in eadem prorsus constructione adhibentur. Nihil etiam frequentius apud Ciceronem, Cæsarem, Nepotem &c.

(34) *Contingit*] Nullum est dubium, quin Activum hoc sit. Sed quando absolute vel etiam cum Dativo ponitur, dubitari possit, quia ignoratur ejus locutionis, si Elliptica est, (ut esse debet, si Verbum hoc etiam in ea sit Activum) supplementum. Sic Phædrus fab. 80. *Quid borum simile contingit tibi?* Et sic passim. Sed apud Plautum Amphitr. II. 2. 203. *Ut mibi extra unum te mortalis nemo corpus corpore contigit*, videmus simul Dativum & Accusativum huic verbo jungi. Nusquam tamen reperimus idoneum Accusativi supplementum, quo istas locutiones Absolutas expleri possimus. Certe, quod Ursinus Tom. 1. pag. 444. voluit, ut ex Germanismo subaudiatur *SE*, quia Germani dicant, es tragt sich zu/ alienissimum est. Malim Ego intelligere *Vitam, Ætatem, Actionem*, vel *Rem*, de qua agitur. Quando autem Pronomen in Accusativo additur, tunc omittitur in Dativo. Ut apud Ovid. Metam. IX. 483. *Gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido contigit? ut jacui totis resoluta medullis!* Istic ita eodemque sensu *Contigit me*, ut dici solet *Contigit mibi*, positum est, ut adeo dubitari possit, utrum *Me* pro obsoleto Dativo, h. e. pro *mibi*, (Vide supra I. 6. 4. pag. 35.) etiam hic sit accipiendum, quod tamen non putem. Ceterum qua ratione *Contingit*, eadem & *Obtingit mibi* hoc vel illud, dicitur.

X

Lactant. lib. 2. *Sed tamen Cicero materiam tam copiosam, & uberem strictim contigit.*

Contremisco. Vide *Metuo.*

Corruo. Vide *Ruo.* Plaut. *Ibi me corruere ajebas divitias.* Propert. lib. 3. *Voverat, & spolium corruit ille Jovis.*

(35) *Corusco.* Virgil. 10. Æneid. *Strictumque coruscat Mucronem:* & lib. 8. *Duo quisque alpina coruscant Gesa manu.*

Crepo. [Vide Me ad Finem Capitis 2.] Horat. *Sulcos & vineta crepat mera:* idem; *Si quid Stertinius veri crepat:* idem; *Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepet.* idem 2. Carmin. *Quum populus frequens lætum theatris ter crepuit sonum.* Propert. lib. 3. *Et manibus faustos ter crepuere sonos.* Martial. *Et Tartesiaca concrepat æra manu.* Petron. Arbiter; *& concrepans æra omnes excitavit:* idem; *Trimalcio lautissimus homo digitos concrepuit.*

„ [*Crescere*, putant esse Neutrum: sed (36) Activum „ esse

(35) *Corusco*] Putem esse Neutrum, ut certe passim occurrit absolute positum. Jungitur tamen ei aliquando Accusativus, sed & Ablativus. Ovid. Metam. IV. 493. *Sibila dant, saniemque vomunt, linguisque coruscant.* Sed Heinsius etiam ibi legit *linguasque* ex quibusdam MStis. Vide ejus Notas. Disertior ergo est Valerii Flacci locus Argon. I. 703. *fremit obice Ponti Clausa cohors, telisque salum facibusque coruscat.* Liquet inde, posse & illos Accusativos Ellipt:ice exponi. Vide & infra ad Verbum *Micare.* Sed tamen si pro vero Activo in istis cum Accusativo locutionibus haberi hoc Verbum debeat, tum vero notabit, movere aliquid tam celeri motu, quam fulmen moveri solet.

(36) *Activum esse arguit*] Ursinus pag. 491. sequitur Scioppium in origine hujus Verbi *Cresco* constituendo. Sed secedit pag. 499. ab illo, quum negat esse Activum, & subintelligendum SE; quoniam licet ejus formæ verba plerumque retineant significationem Primitivi, non tamen semper retineant, veluti *Augesco, Integrasco.* Sed tamen, quum pleraque retineant, crediderim sane in paucis illis, quæ videntur a reliquis discrepare hac in parte, & ab Activo in Neutrum Genus transisse, statuendam potius Ellipsin Reciproci Pronominis.

„ esse arguit Passivum participium *Cretus*, quod est na-
„ tus, factus; sicut ab *Hio*, formatum fuit *Hiasco*, &
„ *Hisco*; & a *Labo*, *Labasco*; ab *Amo amasco*; a *Caleo*
„ *calesco*; a *Consueo consuesco*; sic a *Creo creasco*, &
„ *cresco*, in quo subauditur, *me*. Primum ergo *Creasce-*
„ *re se*, vel *Crescere*, fuit nasci, exsistere, quod postea,
„ per Metonymiam antecedentis pro consequenti, si-
„ gnificavit *Augeri*: sicut vicissim per metonymiam
„ consequentis pro antecedente, *Augere* usurpatur pro
„ *Creare*; & hinc *Auctor* dicitur pro *Creator*. Lucret.
„ 5. *Nam quodcumque alias ex se res auget, alitque*, id est,
„ procreat; velut ipse ibidem interpretatur his verbis:
„ *quod procreat ex se omnia.* Indocte proinde scribunt,
„ *Autor*, vel *Author*. Liv. Andron. Erotopæg. *Nocte*,
„ *dieque decretum*, *& auctum*; id est, quod decrevit,
„ & auxit se.]

„ [*Cupere aliquem*, tritum est; legimus tamen *Cupere*
„ *alicujus*, pro, cupidum esse. Plaut. Trin. *Quanquàm do-*
„ *mi cupio, operiar tamen.* Symmachus; *Vestri cupiunt Pu-*
„ *teoli*, (37) ubi subaudis, *cupiditatem*, sicut Poëta Vetus
„ apud Cic. *Qui nec te amet, nec studeat tui*; subaudi,
„ studium, id est, qui minime sit tui studiosus.]

(38) *Curro.* Vide *Concurro*, *Decurro.* Virgil. 5. Æneid. *Cur-*

(37) *Ubi subaudis cupiditatem.*] Immo vero *copiam*, *præsentiam*. Ita mox *studeat tui* scil. *rationibus*, *fortunis*. Est autem *Cupere* plane Activum. At quando dicitur *Cupio tibi* pro faveo, videtur certe Neutraliter construi, æque ac *Bene* aut *Male alicui Volo*. Possis tamen supplere, *Cupio tibi omnia bona*. Possis etiam ita hæc expedire, ut Genitivus his verbis sit additus, quia vocabula ab iis formata, veluti *cupidus*, *studiosus*, &c. cum eo casu construi solent. Sæpe enim vocabula ejusdem significationis imitantur alterum alterius constructionem. Vide Me infra ad Verbum *Interdico*.

(38) *Curro*] Verbum hoc actionem in se permanentem notat, atque adeo est vere Neutrum, plane ut *Ambulare*, de quo vide me supra. Accusativi ergo, qui huic Verbo leguntur additi, per Ellipsin Præpositionis sunt explicandi. Res etiam manifesta ex compositis, quæ omnia constructionem & significationem habent Neutram, præter unum *Decurrere*, quod ipsum Neutraliter quoque possit

Currit iter tutum non segnius æquore classis. „ [Prop. *Ut* „ *sciat indociles currere lympha vias.*] Vide Priscian. in *Cursus curritur.* Cicero 3. Offic. *qui stadium currit.* Juven. *Curritur ad vocem jucundam.* Terent. *Si qua est laboriosa, ad me curritur.* Cic. 7. Verr. *Curritur ad prætorium.* Virgil. *Nec si cuncta velim, breviter decurrere possim. Vitam decurrere, decursa vita, decurso spatio. Decurritur, decurrebatur,* passim obvia. „ [In *Currere via*, „ subaudi, *cursum.* Propert. *Hac eadem rursus Lygdame* „ *curre via.*] Vide *Sedeo.*

Decedo. Vide *Cedo*, & *Assurgo.*

Decet, Dedecet. Ovid. 1. Metam. *Ista decent humeros gestamina nostros.* Statius; *Si non dedecui tua jussa.* Ovid. *Nec dominam motæ dedecuere comæ:* idem; *Lacrymæ decuere pudicam.* Salluft. Jugurthino; *Quæ ab Imperatore decuerint, omnia suis provisa.*

„ [*Decidere*, pro transigere, pacisci, subaudi, *rem*, „ Dictys lib. 5. *Multo sermone invicem habito, ad extremum binis millibus talentûm rem decidunt.* Cicero; *Magno cum aliquo decidere.* Sen. 2. Controversiar. 5. *Pro* „ *incolumitate mariti vicaria morte decidit*, pro, ita rem „ pacta est, ut mariti sui vice moreretur.]

Declino. Plautus Aulul. *Declinavi paululum me extra viam.* Ovid. 2. Metam. *Neu te dexterior tortum declinet ad anguem.* Dicimus *declinare cursum*, (39) *urbem, mala*, & *mala declinantur*, &, *a malis declinare.*

De-

possit exponi, ut *Decurrere campum, vitam* &c. idem sit, quod *Currere usque ad finem, quod ad campum, vitam &c.*

(39) *Urbem, Mala.*] At hi duo Accusativi per Ellipsin Præpositionis primitus huic Verbo, quod tamen vere Activum puto, fuerunt additi. Rectius suum Accusativum Verbo, ut Activo, addidit Pomp. Mela III. 5. *Araxes ex præcipiti in subjecta casurus non declinat statim undam.* Et Livius I. 28. *Si quo Ego* (Tullus Hostilius) *inde agmen declinare voluissem.* Confer & Verbum *Inclinare* infra. At alia est ratio Constructionis, quando dicitur *declinare Urbem.* Non enim Urbs declinatur aut deflectitur, sed Homo *se declinat* ab Urbe, seu *quod ad illam Urbem attinet.*

Decurro. Vide *Curro.*

Deficio. Horat. *Animus si te non deficit æquus.* Ovid. *Deficior prudens artis ab arte mea.* „ [Plaut. Asin. *Si intelli-* „ *gam te deficere vita*, pro, deficere defectum e vita. Pro- „ pert. *Nec me deficiet nautas rogitare citatos*; id est, non „ desinam interrogare nautas] Quinctil. *Aqua ciboque defecti.* Varro lib. 3. Rustic. cap. 16. *Ne deficiant animum.* Dicimus (40) *deficiunt me pecuniæ*, & *mihi pecuniæ*. Cæsar; *Quum tela militibus deficerent*, subaudi *se*, vel *Defectum.*

Degenerare a parentibus, subaudi *se*, (41) vel *genus.* Columel. lib. 7. cap. 12. *Venus canibus carpit vires, animosque degenerat.*

Dego. Cicero pro Sylla; *Ut cum Lentulo, & Catilina, & Cethego fœdissimam vitam & miserrimam degeret*; idem pro Roscio; *Vitam in egestate degere.* Catull. ad Manlium; *Otia pacato degeret in thalamo.* Lucret. lib. 2. *Quantisque periclis degitur hoc ævi, quodcunque est.* „ [Plaut. Most. *A* „ *mane usque ad noctem in foro dego diem.*] Vide *Vivo*, [vel potius confer *Ago*, cujus compositum est.]

Delinquo. Vide *Pecco.*

Deliro. Lactant. de Opificio Dei cap. 6. *Illius enim sunt omnia*, (42) *quæ delirat Lucretius.*

(43) *Desino artem.* Cicero, & Sueton. Tiberio; *Artem desituros promittentibus veniam dedit.*

De-

(40) *Deficiunt me pecuniæ.*] Sic Cæsar B. Gall. II. 10. *Res frumentaria eos deficere cœpit.* Phædrus fab. 86. *Paulo ante vacua turbam deficiunt loca*, scil. in theatro. Rationem autem loquendi hanc olim fuisse puto. *Pecuniæ deficiunt se apud me, Pecuniæ deficiunt se mihi, loca deficiunt se, quod ad turbam tantam.* Sed non adtenderunt ad eam constructionis rationem, qui dixerunt, *Deficior ab arte mea, defectus pilis*, ut Phædrus loquitur fab. 87. Vide & me infra ad Verbum *Penetrare.*

(41) *Vel genus*] Malim, vel *animum, indolem.*

(42) *Quæ delirat.*] At vide supra ap Cap. II. Nota ultimâ, & hoc Cap. ad Verbum *Æstuo*, & facile perspicies hujus locutionis rationem.

(43) *Desino artem*] Etiam *Sinere* est Activum. Plautus Men. II. 3. 1. *Sine fores sic, abi, volo operiri* scil. eas fores. Et Mostell. I. 1. 68.

Despero. Martial. *Desperabantur promissi prælia Martis.* Cic. *Sive restituimur, sive desperamur:* idem Attico; *Pacem enim desperavi.*

Detrabo tibi, subaudi, *laudem*, vel simile aliud. Horat. *Nec ego illi detrahere ausim Hærentem capiti multa cum laude coronam.*

„ [*Differt hoc ab illo*, subaudi *se*, nam *Differre* est
„ aliud alio ferre, dissipare, ut stent locis diversis, si-
„ ve distent.]

Discumbo. Virg. *Stratoque super discumbitur ostro.* Aulus Gellius; *discubitum est.* Cicero, *Mature veniunt, discumbitur*, (44) „ [subaudi, *cubitus.*]

Disputo. Disputare rationem, non semel dixit Cicero. Plaut. Aulul. *Ubi disputata est ratio cum argentariis.* idem Menæch. *Ut hanc rem vobis ad amussim disputem.*

Doleo. Ovidius; *Tu vero tua damna doles:* „ [idem;
„ *Quæ venit indigne pœna, dolenda venit.* Propert. *Frigi-*
„ *daque Evo me dolet aura gelu.* Justin. lib. 12. *Ut tactum*
„ *hominum, velut vulnera, indolesceret.*] Statius *Bellorum extrema dolemus.* Cicero; *Meum casum doluerunt:* idem. 4. Tuscul. *Dum modo doleat aliquid, doleat, quod lubet.* Sueton. *Se quoque respondit vicem eorum dolere.* (45) Hic, & in aliis multis verbis, potius videtur deesse accusativus co-

1. 68. *Dum interea sic sit, istud Actutum sine*, h. e. dum interea mihi sic sit, ut nunc est, contemno & nihili facio illud *Actutum*, quod mihi minaris. Sed plerumque pro Accusativo habent hæc Verba sibi additum Infinitivum aut integram Orationem. Reperimus eorum etiam Passiva Participia. Gellius II. 12. *Non ad augendam, sed desinendam seditionem*, Cicero Famil. IX. 21. *Qui primus Papisius est vocari desitus.* Quando autem dicitur *Desinere* absolute, intelligo vel infinitum, rei, de qua agitur, proprium, ut apud Melam II. 1. *Alio, quam desinit, nomine exoritur*, scil. fluere: vel Pronomen *se*, ut in illo Horatii *Desinat in piscem.*

(44) *Subaudi Cubitus.*] Immo vero nihil. Nam exempla hæc sunt locutionis Impersonalis, qua simplex actio denotatur sine ullo Supposito. Sed & Verbum hoc, ut & reliqua ejus compositionis, sunt Neutra.

(45) *Hic & in aliis multis* &c.] Apage *Accusativum Cognatum*, qui alienus est ab hoc Verbo. Nam qui

cognatus, & præpositio κατὰ, ut, *doleo dolorem circa casum tuum.* Huc refer illud, *Corydon ardebat Alexin*, id est, Ardebat ardorem de Alexi, vel circa Alexin.

Dormio, *Edormio:* Adag. *Endymionis somnum dormis.* Mar-

qui intelligemus eum in his locutionibus, *Hoc dolet mihi?* Quidve significabit, *Hoc dolet dolorem mihi?* Neque vero sufficit ad probandam verbi naturam, unius generis locutiones tantum adferre, non item alias considerare. Quid ergo? Crediderim hoc Verbum fuisse natura sua Neutrum, & significare dolorem sentire vel percipere ex aliqua re, quæ ubi exprimitur, Accusativo tunc per Ellipsin exprimitur. Plaut. Pseud. V. 2. 21. *Ni doleres tu, ego dolerem.* Et cum Ablativo. Livius XXIX. 21. quanquam parum injuriis civitatis suæ doluerit. Hinc jam *Doleo tuum casum*, *Doleo pedes.* At quando dicitur, ut apud Terent. Eun. I. 2. 13. *Ut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet*, quod frequens est Priscis & Optimis Auctoribus, possit id videri primitus dictum per duplicem, sed facilem & usitatam Ellipsin, pro *doleret tibi animus propter hoc.* Confirmari id videtur ex Terentio Phorm. V. 8.64. *Vin' primum hodie facere, quod Ego gaudeam, Et quod Tuo Viro oculi doleant.* Ubi manifeste *quod* in illa phrasi ponitur pro *propter quod.* Pro eo etiam *De quo* in eadem phrasi dicitur apud Plaut. Trucul. II. 8. 2. *Nam mihi de vento miseræ condoluit caput.* Et in Mercat. II. 3. 54. *Ut in portum sum advectus, nescio qui* (h. e. de qua causa) *ANIMUS mihi dolet.* Sed tamen quum Phrasis illa, ut diximus, sæpissime adhiberetur, videntur multi Veterum τὸ *Hoc*, & similia, accepisse pro Nominativo, & Verbum *dolere* pro dolorem facere alicui; atque ideo per Abusum, vel mutationem quandam significationis, (de qua vide me supra p. 278. 298. & 306. 307.) fuerunt eo sensu & constructione diserte prorsus locuti. Sic Phædrus fab. 48. *Adjecit id, quod sentiebat maxime doliturum amanti.* Istic enim τὸ *Quod* est quidem Accusativus, sed Verbi Infiniti, qui plane respondet Nominativo Finiti: atque adeo idem est, ac si diceretur, *Ea res dolet Amanti.* Atque ita Alii. Plautus disertissime in Trucul. II. 8. 3. *Quid mihi futurum est, cui duæ Ancillæ dolent*, h. e. dolorem faciunt, quia eas tibi donando perdidi. Ceterum in hac quoque locutione *Doleo* manet Neutrum, nec admittit varios Accusativos, notatque simplicem actionem, & in se permanentem, & ideo construitur cum Dativo. Sed in eo, quod Sanctius profert ex Propertio I. 16. 24. *Me mediæ noctes, me sidera prona jacentem, Frigidaque Eoo me dolet aura gelu;* τὸ *dolet me* ponitur pro *dolet meam vicem.* Vide locum & Interpretes. De Verbo *Ardebat* Vide me supra in Nota penult. ad Cap. 2.

Martial. *Tota mihi dormitur hyems.* Cicero; *Edormi crapulam, & exhala.* Plaut. Amph. *Mane, dum edormiscam unum somnum.* In sacris: *dormierunt somnum suum viri divitiarum.* Terent. *Atque edormiscam hoc villi.* Plaut. *Omnemque edormivi crapulam.* „ [Catull. *Nobis nox est perpetuo* „ *una* (46) *dormienda.*]

„ [*Dubito.* Ascon. in 2. Verr. *Pedestre iter propter Ver-* „ *ris insidias dubitat.* Cicero; *Turpe est dubitare Philoso-* „ *phos, quæ ne rustici quidem dubitant: Nihil affirmans,* „ *omnia dubitans, restat ut hoc dubitemus, uter Roscium* „ *occiderit.* Livius.21. *Vobis necesse est aut vivere, aut si* „ *fortuna dubitabit, in prælio potius, quam in fuga mortem* „ *oppetere.* (47) Ubi subaudi, *dubitationem*, id est, si „ dubia erit fortuna.]

„ [*Ebul-*

(46) *Dormienda.*] Vide supra ad Verbum *Ambulare.*

(47) *Ubi subaudi dubitationem.*] Apage & hoc supplementum, quod plane absonum est. Verbum ipsum est Neutrum, & notat deliberare de re aliqua, & ita consilii etiamdum esse incertum. Deliberationem meram notat, & suspicionem etiam ad credendum pronam, apud Cicer. pro Sulla cap. 24. *De quo* (Sulla) *etiamsi quis dubitasset antea, num id quod Tu arguis, cogitasset, sustulisti hanc suspicionem, quum dixisti &c.* Sic Nepos in Thrasyb. cap. 1. *Si per se virtus sine fortuna ponderanda sit, dubito, an hunc primum omnium ponam.* Sueton. Claud. 35. *Quum eum Camillus minaci epistola cedere imperio juberet, dubitavit, adhibitis principibus Viris, an obtemperaret.* Tacitus Ann. IV. 57. *Dubitaverat Augustus Germanicum rei Romanæ imponere.* Ovidius Metam. VII. 678. *Qua tamen e silva teneas hastile recisum, Jamdudum dubito*, h. e. cogito. Vide & supra l. 15. 1. p. 116. Omnibus his in locis, sed & aliis compluribus, Verbum *dubitandi* notat consultationem affirmationi propiorem, quam negationi, quæ ceteroqui maxime ejus significationi inest. Quando autem ei jungitur vel Accusativus, vel Infinita locutio, per Ellipsin id fit Neutris verbis solitam. Sic Ovid. Metam. VI. 194. *Hoc quoque quis dubitet?* Nepos in Hannib. cap. I. *Si verum est, quod nemo dubitat, ut Populus R. omnes gentes virtute superarit.* Auctor B. Alex. cap. 52. *L. Laterensis quum id non dubitaret.* Neque vero obstat, quo minus hæc, tanquam Verbi Neutrius, per Ellipsin explicentur, quod etiam plane Passiva ejus occurrant, ut occurrunt apud Poëtas. Ovid. Metam. II. 20. *& intravit dubitati tecta parentis*, h. e. Solis, quem dubitarant nonnulli esse Patrem Phaëtontis. Et VI. 208. *En ego vestra parens &c. An Dea sim, dubitor.*

Sed

„ [*Ebullio.* Cic. *Virtutes ebullire, & ſapientias: Dixe-* „ *rit Epicurus, ſemper beatum eſſe ſapientem, quod quidem* „ *ſolet ebullire nonnumquam.* Cato; *Ubi ebullit vinum,* „ *ignem ſubducito,* ſubaudi *ſe.* Seneca in Apocol. *Clau-* „ *dius animam ebullit, & eo deſiit vivere videri.*]

Efflo. Cic. de Senect. *Odorum, qui efflarentur ex flori-bus.* Ovid. 7. Metam. *Vulcanum naribus efflant æripedes tau-ri.* Virgil. Æn. 1. *Lætos oculis afflarat honores, Cæſariem, & lumen purpureum.* Plin. lib. 36. *Flaturque follibus, donec rufeſcat.* Ovid. 4. Faſt. *Exultant comites, furioſaque tibia flatur.* Lucret. lib. 5. *Flaret e corpore flammam.*

Egeo pecuniis, eſt ego egeſtatem a pecuniis, „ [ſive a „ parte pecuniarum.] Deeſſe autem *egeſtatem; vel τὸ egere,* ſatis indicat illud Plauti Pſeud. *Quid agitur Calido-re? Amatur, atque egetur acriter,* id eſt, amatur amatio, egetur egeſtas: ſæpe enim deeſt Nomen, unde geniti-vus regitur; ut, *tædet me ciborum;* ſubaudi, *tædium.* Sic Livius dixit lib. 26. *Quoad vel capitis, vel pecuniæ judi-caſſet;* ſubaudi *judicium.* Cato apud Agellium; *Vitio ver-tunt, quia multa egeo.* Varro lib. 4. ling. Latin. *Dives a Divo, qui, ut Deus, nihil indiget.* „ [Sallust. Jug. *Collis* „ *magna parte editus, & præceps* (48) *pauca munimenta* „ *egebat.*] Nonius Marcellus quum diſputat, genitivum poni pro accuſativo, utitur his exemplis; *Faſtidit mei, & Argenti indiges.* Tu meo periculo dices elegantiſſime; *Turpem egere egeſtatem.* Vide *Indigeo.*

„ [*Egre-*

Sed & apud Tacitum An. XIV. 7. *Evaſiſſe* matrem Neronis, *hacte-nus adito diſcrimine, ne auctor dubi-taretur,* h.e. evaſiſſe illam, & adi-iſſe diſcrimen, nullo alio cum ef-fectu, quam ut ne dubitaret quiſ-quam de Auctore illius diſcrimi-nis, qui erat Nero. Sed jam ſatis ſuperque oſtendimus ad verbum *Ambulare,* etiam a Verbis vere Neutris formata & adhibita, ſed per Abuſum, Paſſiva, quod & contra ea, quæ Auctor mox tra-dit de Verbo *Egeo,* obſervandum. Vide & infra ad Verba *Obſtrepe-re, Regnare; Superſedere* &c.

(48) *Pauca munimenta egebat.*] Incertiſſima eſt hujus loci Lectio, etiam in MStis. Vide Sall. Jug. cap. 98. vel, ut Waſſius diſtinxit, cap. 103. & ibi Notas.

„ [*Egredior*. Sallust. *Raro egressus fines suos*. Servius „ in Æneid. 2. notat, utrumque dici, (49) *Egredior urbem*, & *urbe*. Sed in hoc posteriore subauditur *gressum*, vel *viam*.]

Emergo. Cicero Harusp. respon. *Tum se emergit, & fertur illuc:* idem 2. Naturæ Deorum; *Ut sese emergens ostendat Scorpius alter:* „ [& 2. Divin. *Tibi de me cogitan-* „ *ti subito sum visus emersus ex flumine.*] Cornel. Nepos in Attici vita; *Quibus ex malis ut se emerserat.* Terent. Adelph. *Unde emergi non potest.* Cornel. Fronto in voce, *Emergit se*, citat Sallustium in 4. Histor. *Ubi se laniata navigia fundo emergunt.* Vide *me*, *te*, *se*, in Ellipsi.

Emigro. vide *Migro*.

Emineo. Curtius lib. 4. *Jamque paulum moles aquam eminebat.* [intellige *extra*.]

Eo. Virgil. 6. Æneid. *Itque, reditque viam toties.* Horat. 1. epist. *Ire viam, quam monstrat eques.* Virgil. 4. *Longam incomitata videtur ire viam:* & 4. Georg. Plaut. Rudent. *Tu abi tacitus tuam viam.* Cicero pro Mur. *Redite viam: eodem duce redibant:* ibid. *Istam viam dico, inite viam. Præsto aderat sapiens ille qui inire viam doceret.* Sueton. *inito honore*. Quare quum Maro dixit; *Te consule inibit*, (50) deest *viam*. „ [Cum legimus, *Ire via*, sub-
„ au-

(49) *Egredior urbem*] Ellipsis in eo est præpositionis *extra* tanquam si diceretur *egredior extra urbem*. Sic mox *Eminebat aquam*, pro *em. extra aquam*. Res manifesta ex verbo *Erumpere*, quod Activum esse, & requirere Accusativum *Se*, si per Ellipsin est omissus, recte probavit Sanctius. Quando ergo alius illi jungitur Accusativus, ut apud Virgil. Æn. I. v. 580. *jamdudum erumpere nubem Ardebant*, necessario per hanc Ellipsin Præpositionis ille est explicandus, ut sensus sit, *erumpere se extra nubem*. Vide & mox ad Verbum *Evado* similia. Ellipsin autem hanc supplevit Terent. Hec. IV. 1. 48. *Ne extulisse extra ædes puerum usquam velis*. Sic porro *prævehi littus* dicitur pro *prævehi præter littus*. Vide me supra ad Verba *Adeo* & *Æstuo*.

(50) *Deest Viam.*] At de hoc verbo *Eo*, vide quæ notavimus ad Verba *Adeo* & *Ambulo*.

„ audimus *itum*, id eſt, itionem. Lucret. *Nec ſentimus* „ *itum cujuſviſcumque animantis.* Cicero; *Quis noſter itus*, „ *reditus*, *vultus.*]

Equitare: Plinius lib. 8. de Camelis; *Atque etiam* (51) *equitantur præliis.* „ [Hor. *equitare in arundine longa*, „ ſubaudi, *equitationem.*]

„ [*Erro.* Cicero; *Si erratur in nomine*, ſubaudi *error.* „ Ovidius; *Immenſum eſt erratas dicere terras.* [Vide ſu- „ pra p. 308.] Virgilius; *Relegens errata retrorſum Lit-* „ *tora.* Plaut. *Scio quid erret.* Terent. *Teneo quid erret.*]

Erumpo. Virgil. *Erumpunt portis*, ſubaudi *ſe.* idem Georg. *Diverſi erumpunt ſeſe radii.* Cæſar. 2. Civili; *Portis ſe foras erumpunt.* Virgilius 4. Georg. *Et caput unde altus primum ſe erumpit Enipeus.* Tibull. 4. *Fontibus ut dulces erumpat terra liquores.* (52) Vide *Erumpo.*

„ [*Erubeſco.* Cic. *Affines te erubeſcunt; Epicurus volu-* „ *ptates non erubeſcit.* Hor. (53) *Non erubeſcendis adurit* „ *ignibus.* Virgil. *Noſtra nec erubuit ſilvas habitare Tha-* „ *lia*, pro, habitationem ſilvarum.]

Eructo. Cic. Catil. 2. (54) *Eructant cædem bonorum*, & in Sacris; *Eructavit cor meum verbum bonum: Labia mea eructabant hymnum.*

(55) *Evado.* Sueton. Tiber. *Carmillus me evaſit.* Virgil. *Gra-*

(51) *Equitantur*] Sic Florus III. 4. 5. *Dum perfidum glacie flumen equitatur*, ubi vide Grævii Notas. Verbum autem eſt Neutrum, licet Paſſivum illud aliquando reperiatur. Vide ad Verba *Ambulo*, *Dubito*, *Obſtrepo*, &c.

(52) *Vide Erumpo.*] haud dubie reponi debet *Emergo.* Sed & abeſt a Salmant. ed. hoc ipſum *Vide Erumpo.* Addidit Editio Patavina, ſed per errorem manifeſtum.

(53) *Non erubeſcendis.*] Sic Vellejus II. 130. *Dolenda adhuc retulimus, veniendum ad erubeſcenda eſt.* Sed tamen vel ſic Neutrum hoc eſt verbum.

(54) *Eructant cædem*] Locus eſt Catil. II. 5. de ſociis Catilinæ, *qui accubantes in conviviis eructant ſermonibus ſuis cædem bonorum atque urbis incendia*, h. e. inter ructandum proferunt, minantur. De qua ratione loquendi egimus jam ſupra ad Cap. 2. Nota ultima, & ad verbum *Æſtuo* in hoc Cap. & maxime ad v. *Anhelo.*

(55) *Evado.*] Neutrum hoc eſt, ut *Vado*, & *Invado*, & *Pervado.* Ce-

Gradus evaserat altos. „ [idem; *Jamque propinquabam* „ *portis*, *omnemque videbar Evasisse viam.* Dictys lib. 2. „ *Qui primi fuga Græcos evaserant.* Livius 28. *In loca tu-* „ *ta evasit*, subaudi, *Viam.* sicut Virgil. *Nec spatium eva-* „ *sit totum*, *nec pertulit ictum*; id est, non ivit per totum „ spatium. Lucil. de equo; *Qui colles campo ſque gradu* „ *perlabitur uno*, *Omne iter evadit.*] Liv. *Exercitum cæ-sum*, *evasumque se esse.*

Evenit. Vide *Sedeo*, & supra lib. 3. cap. 1.

„ [*Excedo.* Cicero 1. Catil. *Quot ego petitiones tuas* „ *parva quadam declinatione*, &, *ut ajunt*, *corpore*, *exces-* „ *si*, pro vitavi. Sic legit ibi Servius. Livius 24. *In agro* „ *Tarentino nihil violatum*, *neque usquam via excessum est.*] [Vide ad Verba *Cedo* & *Egredior.*]

„ [*Excello.* Festus; *Recellere*, *reclinare*, & *Excellere*, *in* „ *altum extollere*: idem; *Lingua*, *promontorii genus non ex-* „ *cellentis*, *sed molliter in planum devexi.* Cato apud Agell. „ 13. cap. 23. *Plerisque solet animus in rebus secundis excel-* „ *lere*, subaudi *se*, pro excelli, extolli, efferri. Apulejus „ 10. de Asino; *Nates recellere*, pro reducere, retrahere.]

Exeo. Vide *Eo.*

Exhalo. Cicero; *Convivii crapulam exhalassent*: idem Philip. *Edormi crapulam*, & *exhala.* Virgil. *Sævumque exhalat opaca Mephitin*: idem 2. Georg. *Quæ tenuem exhalat ne-*

Ceterum diversa in Accusativis huic verbo additis est Ellipsis, diversis itaque præpositionibus explenda. Nam *Evasit me*, *malum*, *necem*, &c. dicitur ut *Effugit me*, &c. & intelligitur *quod ad me*, *κατὰ*. At *Gradus evaserat altos*, expone *Ev. per gradus altos in rogum.* Porro *Evasisse viam omnem* notat *Ev. per* vel *extra omnem viam.* Neutiquam ergo hic Accusativus *Viam* ita accipiendus, ut qui proxime a Verbo regatur, quod vult Scioppius. Certe non magis *subaudiendus* ille est in absolutis hujus Verbi locutionibus, quam *Gradus*, aut Alia. Sic enim & Æn. VI. 425. *Evaditque celer ripam irremeabilis undæ*, h. e. evadit extra & ultra ripam, eam post se relinquens. Et Tacitus Ann. I. 51. *Primi agminis copiæ evaserunt silvas*, h. e. extra silvas. Ann. XII. 35. *amnem haud difficulter evadit*, h. e. extra amnem in ulteriorem ripam.

nebulam. Lucretius 5. *Pulveris exhalat nebulam, nubesque volantes.*

Exsulo. vide *Veneo*, & *Vapulo*. *Exsulo*, id est, extra solum eo. Deest accusativus cognatus. Euripid. Andro. ἃς ἐγὼ φεύγω φυγὰς, id est, quale exsilium exsulo? (56),, [Hygin. Fab. 26. *Medea iterum exsulatur.* Dictys lib. 5. *Decernitur, Antimachum ex omni Phrygia exsulandum.*]

,, [*Facessere*, pro *abire*, *recedere*, subaudi, *se*. Plaut. Men. *Dictum facessas doctum.* Afran. Incis. *Multa ac molesta, potin', ut dicta facessas?* Titin. Gemin. *Ut res suas procul ex aedibus facessat.* Cic. *Periculum innocenti facessere: ut paulisper facessant rogamus.*]

Fastidio. Virgil. *Invenies alium si te hic fastidit Alexis.* Liv. *Dum nullum fastiditur genus:* idem; *pars fastidita.* Horat. *Fastidire lacus, & rivos ausus apertos*, ,, Plaut. *Fastidit mei*, (57) subaudi, *fastidium.*]

Faveo. Favetur, apud Ciceronem saepe positum, (58) satis ostendit, *Faveo* activum esse; ,, [*Aetati illi non modo non invidetur, verum etiam favetur.* Charisius quidem lib. 5. in Idiomatis linguae Latinae ponit; *Faveo tibi*, & *Faveo te.*] Vide *Invideo*.

Festino. Ovid. 2. Metamorph. *Tum quas induat illa*, (59) *fe-*

(56) *Hyginus.*] Ex his Scriptoribus, utpote aetatis serioris, & styli fere barbari, neutiquam petenda, quae ad naturam linguae, & veram verborum significationem indagandam pertinere volumus. *Exsulare* haud dubie est prorsus neutrum.

(57) *Subaudi fastidium*] Immo potius *Negotium*. *Fastidire* cum Accusativo significat proprie fastidium ostendere, ad conspectum & usum alicujus rei. Atque adeo Accusativus ille non pendet a Verbo, licet ex Passivo pateat, ita tamen eum accepisse aliquando etiam ipsos Veteres.

(58) *Satis ostendit*] Nihil minus. Satis superque jam probavimus, Formae Passivae ne veram quidem Constructionem id ostendere, veluti *tota mibi dormitur biems*, nedum Impersonalem, quae prorsus respondet Verbis Neutris. Nam sicuti haec non habent Accusativum, in quem transeat sua Actio, sic Impersonalia, quae dicuntur, non habent certum Nominativum, qui suscipiat vel patiatur illam actionem transeuntem.

(59) *feſtinat veſtes.* Tacitus de moribus German. *Nec virgines feſtinantur.* Virgil. 6. *Tunc juſſa Sibyllæ, haud mora, feſtinant juſſi.* Apulejus lib. 3. *Sed primo diluculo remedium feſtinabitur tibi.* „ [Dictys lib. 3. *Græci cuncta, quæ* „ *militia poſcebat, ſummis ſtudiis feſtinabant.*]

Fio inter neutro-paſſiva refertur a Grammaticis, id eſt, inter monſtra. Mihi verbum eſt Subſtantivum: nam factum eſt a φύω Græco; unde *fuo* latinum, & poſtea *fio.* Scaliger lib 5. de cauſis cap. 3. A φύω, inquit, *Fuo noſtrum, & ipſum Fio; Sum autem, ab* εἰμὶ, *Eſt, ab* ἐςὶ Habuit aliquando paſſivum, Priſciano teſte lib. 8. *Poſtquam diutius fitur:* &, *Græco ritu fiebantur Saturnalia.* Certe infinitum *fieri* mere paſſivum videtur: ſed,

(59) *Feſtinat veſtes*] Paſſim quidem ita Auctores, etiam Optimi. Sall. Jug. 77. *Ni id feſtinaret, in ſummo periculo ſalutem ſuam fore.* cap. 81. *Callidus id modo feſtinabat, Bocchi pacem imminuere.* Tacitus Ann. IV. 28. *Mortem in ſe feſtinavit.* Sic *feſtinata miſſio*, Ann. I. 52. *Feſtinatis honoribus*, Plinius Paneg. cap. 69. *Animo cupienti nihil ſatis feſtinatur*, Sall. Jug. 64. Liquet hinc ſic ſatis, etiam Active tandem conſtrui ſolitum hoc Verbum, licet origine ſua & præcipuo itidem uſu fuerit Neutrum. Apud Gellium XVI. 14. Verrius Flaccus *a Fando dici* id tradit, quod merito rejicit Gellius; ſed nec ipſe multo melius a *Feſſus* derivat. Rectius omnino cenſet Voſſius, *Feſtinare* & *Confeſtim* ejuſdem eſſe originis, & hoc quidem primitus idem fuiſſe, quod *confertim*, ſed uſu deinde diſtinctum in diverſam Orthographiam & ſignificationem, ut unum ad Tempus proximum & continuum, alterum ad Res conjunctas & ſpiſſas referatur. Hinc jam *feſtinare*, h. e. confeſtim & crebro motu aliquid agere. Cato apud Gell. d.l. & Feſtum in *Properare*, ait, *Aliud eſt Properare, aliud Feſtinare. Qui unum quid mature tranſigit, is Properat, qui MULTA ſimul incipit, neque perficit, is Feſtinat.* Relinquo differentiam hanc ſignificationis in medio, at hoc accipio, quod *Feſtinare* non tantum notet proprie confeſtim & continuo ſe movere, ſed & confertim, ſeu multo motu, multa ſimul velle agere, ut ſolent feſtinantes. Hinc Salluſt. Catil. 27. *dies noctesque feſtinare, vigilare*, cap. 31. *feſtinare, trepidare.* Plaut. Caſin. II. 7. 9. *Ut trepidabat, ut feſtinabat miſer*, & III. 2. 28. *Miſeri ut feſtinant ſones*, h. e. ſatagunt, in continuo ſunt motu, varia agitant. Nec enim de una re vel actione hæc dicuntur. Et Sticho IV. 1. 30. *Apud nos eccilla feſtinat cum ſorore*, ſedulo & multum laborat parando cœnam.

ſed, ut dixi, (60) mihi Subſtantivum eſt, *fio ſenex*, id eſt, *ſum ſenex*.

(61) „ [*Flagro*. Hygin. Fab. 129. *Jupiter cum fulmine*, „ &

(60) *Mihi Subſtantivum eſt*] Immo vero eſt vere Neutrum, ut apud Græcos φύω, unde eſt formatum, & unde habemus adhuc *Fui*, *Futurus*. Sed & olim a Latinis dictum eſt quoque *Fuo*. Hinc Plautus Milite. II. 3. 28. *quid me fuat*, *neſcio*, pro *fiat*, vel *futurum ſit*. & II. 6. 12. *Metuo*, *ne iſthæc res mihi magno malo fuat*. Sic alibi ſæpius. Sed hinc emendandum arbitror in Sticho IV. 2. 12. *Edepol te vocem libenter*, *ſi ſuperfiat locus*. Nullus enim dubito, quin ſcripſerit plautus *ſuperfuat*, h. e. ſuperſit. Nam eo ſenſu adhibetur ab illo non tam *Fiat*, quam *Fuat*. Ceterum illud *Fieri* in uſu Linguæ Latinæ; tantum abeſt, ut ſit Verbum Subſtantivum, quod vult Sanctius, & ut notet idem quod *Eſſe*: ut ab Eo non tantum diſtinguatur ipſa ſignificatione, ſed & diſerte ei opponitur aliquando. Plinius Paneg. cap. 20. *Ut Pater patriæ Eſſes ante*, *quam Fieres*. Cic. Famil. II. 17. *Qui tali animo Sunt*, *deteriores Fiunt rogati*. Hinc jam, quando Plautus ait Aſin. II. I. 24. *Polenta Fit in piſtrino*, notat id non, Eſt, ſed, Paratur. Sed & conſtruitur, quaſi haberetur pro Paſſivo τῦ *Facio*: ſic Salluſt. Catil. 51. *Quid in illos jure Fieri poſſet*, *quærebant*. Cap. 55. *Ipſe Lentulum in carcerem deducit*: *idem Fit ceteris per Prætores*. Cicero Famil. III. 9. *Fiebam crebro a meis per literas certior*. Quin adeo convenit τὸ *Fio* ſignificatione ſua cum Verbo *Facior*, non cum *Sum*, ut ideo ipſum Illud *Facior*, quod in Compoſitis cum Præpoſitione, veluti *Afficior*, *Conficior*, *Efficior* &c. frequens ſatis eſt, ex uſu communi prorſus tandem excluſerit, & ita quidem, ut hoc *Fio* etiam in compoſitis cum aliis Verbis reſpondeat Activo *Facio*, quaſi vere ejus eſſet Paſſivum. Veluti *Calefacio*, *Calefio*, *Tepefacio*, *Tepefio*, &c. *Interficere*, & hinc eodem ſenſu *Interfieri*. Plautus Trin. II. 4. 131. *Iſtic oportet obſeri mores malos*, *ſi in obſerendo poſſint interfieri*, h.e. interfici, extingui. Lucretius III. 885. *Poſt mortem fore*, *ut aut puteſcat corpore poſto*, *Aut flammis interfiat*, *maliſve ferarum*, h.e. penitus abſumatur. Verum quia τὸ φύειν apud Græcos etiam Active ſumitur pro generare, hinc & apud Latinos etiam *Fio* olim activam quoque ſignificationem habuiſſe videtur. Unde *Fieri* paſſive paſſim pro generari, naſci. Plautus Ciſtell. actu 5. *Non moror*, *aliena opera mibi Fieri plures liberos*. Trin. IV. 2. 90. *Ubi abſintbium Fit*, h. e. naſcitur, Mercat. V. 2. 102. *Zacyntbo ficos Fieri non malas*. Hinc jam *Fitur*, *Fiebantur*, ex Catone Cenſorio apud Priſcianum, & Compoſita apud Plautum *Defieri*, *Confieri*, *Effieri*, *Interfieri*. Sed & hinc *Fetus*, *Fecundus*, *Femina*, &c.

(61) *Flagro*.] Mihi etiam Hoc eſt vere Neutrum, idque probat ipſa Conſtructio & Uſus fere perpe-

„ *& tonitribus venit*, *& Semelem conflagravit*. Auctor „ ad Heren. *Quomodo urbs acerbissimo concidit incendio* „ *conflagrata?*]

Fleo. *Flere funera*. Ovid. Terent. Andr. *In ignem posita est*, *Fletur*. Silius 5. *Longo ævo flebitur*. Ovid. *Fortuna flenda*.

Flo. Vide *Efflo*.

Fluo. Græce ῥέω. Homer. Odyss. 9. accusativo junxit; ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ κρήνη ὑπὸ σπείους, id est, *fluit limpidam aquam fons sub specu*.

„ [*Fluctuat*. Lucret. *Fluctuat incertis erroribus ardor* „ *amantum*, subaudi *se*. Seneca de vita beat. *Deprehensi* „ *in mari Syrtico*, *modo in sicco relinquuntur*, *modo torren-* „ *te unda fluctuantur*. Sic in Medea; *Ut dubium pelagus* „ *fervet*, *haud aliter meum cor fluctuatur*.

(62) *Fruor*. Cato Rust. *Pabulum frui occipito*. Cicero pro

petuus. Nam quæ Scioppius hic, & Ursinus Tom. 1. pag. 458. ex Propertio I. 13. extr. *Nec sic cœlestem flagrans amor Herculis Heben*, adferunt, idonea nequaquam sunt ad Activam Verbi naturam constituendam contra innumera fere exempla Neutralis Constructionis. Verbum autem hoc derivem a Nomine *Flagrum*, non contra, ut vult Vossius. Litera enim R in ista Nominum terminatione vix unquam est ex primitivo orta, sed semper est insiticia. Sic *scalprum* a scalpo, *sepulcrum* a sepelio, *Fulcrum* a fulcio, *Claustrum* a claudo &c. Ipsum itaque *Flagrum* a Gr. φλέγω, *uro*, *incendo*, deduxerim, at inde Verbum *Flagro*, quod proprie & primitus videtur notasse, ita cædor flagris, ut ardeam. Hinc passim construitur cum Ablativo etiam in metaphoricis locutionibus *flagrare inopia*, *infamia*, *libidine*, &c. Mox *Fleo* ex illis est Verbis, quæ natura sua vere sunt Neutra, sed frequenti usu Ellipticæ locutionis acceperunt tandem quandam etiam Activi Verbi speciem. At *Fluo* plane & unice est Neutrum; ut &, quod dein sequitur, *Fugio*, eo ipso, quod vere Neutrum est, discrepans a vere Activo *fugo*, *fugare*, sicuti differun: *Placere* & *Placare*, *Sedere* & *Sedare*, *Rigere* & *Rigare*, *Clarere*, unde *Clarescere*, *Inclarescere*, & *Clarare*, unde *Declarare*.

(62) *Fruor &c.*] De hoc Verbo, & mox sequenti *Fungor*, Vide quæ notavimus supra p. 280. 281. in loco Plauti ex Mostell. I. 1. 45. quem Sanctius in posteriore Verbo adfert, deleverim cum Gronovio *Me*, vel saltem distinxerim post *me*, quasi diceretur, veluti per Appositionem, sine me vi-

pro Milone; *Nobis hæc fruenda relinqueret.* Apulejus lib. 9. *Beatam illam, quæ tam constantis sodalis libertatem fruitur.*

Fugio. Lucanus 1. *In bellum fugitur.*

Fungor libertate: subaudi, *functionem*, vel τὸ *fungi*. Terent. *Ita attente tute illorum officia fungere.* Tacit. lib. 3. *Suprema erga memoriam filii sui munera fungerentur.* idem lib. 4. *Et hominum officia fungi.* Varrò; *Municipes, qui una munus fungi debent, dicti.* Terent. *Hominis frugi & temperantis functus officium:* idem; *Major filius tuus Æschinus, nec boni, neque liberalis, functus officium viri.* Plaut. Mostell. *Tu tibi istos habeas turtures, aves, pisces, sine me alliato fungi fortunas meas:* idem Amph. *Hic munus fungatur tuum:* idem Trinummo; *Cui nihil est, qui munus fungatur suum:* ibid. *Sequere hac, mea gnata, ut munus fungaris tuum.* Cic. 3. Tuscul. *Quemadmodum oculus conturbatus non est probe affectus ad suum munus fungendum.* Sueton. August. *Minore molestia, Senatoria munera fungerentur,* quo in loco Beroaldus; *Accusativo, inquit, casu extulit, quod nos ablativo dicimus. Vetus autem est, & elegans loquutio; sicut Potior illam rem, pro, illa re, Veteres dixerunt: Ita Fungor munus, pro, munere.* Plaut. Menæch. *Parasitus octo hominum munus facile fungitur.* Vide *Utor.*

Furere. Virgil. Æneid. 12. *Hunc sine me furere ante furorem.* Liv. *Et nunc id furere, idem ægre pati.* Sed hic melius deerit κατὰ. Vide *Insanio.*

Garrire. Horat. lib. 1. Satyr. 10. *Comis garrire libellos:* idem; *Dum quidlibet ille garriret.* Martial. lib. 1. *Garris & illud, teste quod licet turba. Garrire libellos* dixit (inquit Turneb.) (63) quasi *garrire garritum.*

Gau-

vivere, ut vivo, sine fortunas meas fungi alliato. Sed forsan omnium erit expeditissimum, si legamus, *Sine me alliato fungi, & fortunas meas.* Certe nihil tunc supererit hæsitationis. Sensus enim est, sine Me, & fortunas meas, fungi alliato, seu defungi eo ad explendam famem.

(63) *Quasi garrire garritum*] Immo

Gaudeo. Terent. Andria; *Hunc ſcio ſolide ſolum mea gaviſurum gaudia.* Cælius ad Cic. 8. Famil. *Puto ut ſuum gaudium gauderemus:* ibid. *furit tam gaviſos homines ſuum dolorem.* Catull. *Gaudia, quæ gaudeas.* Gellius lib. 9. cap. 9. *Latona gaudium gaudet genuinum & intimum.* Statius lib. 9. *Tu dulces lituos, ululataque prælia gaudes.* Cic. *Nihil eſt neque quod metuamus, neque quod gaudeamus.* Et in Sacris; (64) *gaudeat ſe tellus tantis illuſtrata fulgoribus.*

Gemo. Cic. Attic. lib. 2. *Atque hic ſtatus, qui una voce omnium gemitur:* idem; *occulte ſuum malum gemit.* Virgil. *Nunc Amyci caſum gemit.* Cicero pro Sextio; *Accepiſſet reſpublica plagam, quam acceptam gemere poſſit.* Virgil. *Daphni tuum Pœnos etiam ingemuiſſe leones Interitum.* Prudentius Pſych. *Nec doleas, quia turpe tibi gemuiſſe dolorem.* Ovid. *Fortuna gemenda:* idem 13. Metamorph. *Non mea mors illi, verum ſua vita gemenda eſt:* ibid. *Teque gemunt, virgo.*

Germino. Plinius lib. 16. c. 25. *Quibuſdam germinatur germinatio.* Et in Sacris; *terra germinet Salvatorem.*

Glaciare. Horat. lib. 3. Od. 10. *Poſitas ut glaciet nives puro numine Jupiter.*

„ [*Gratificare*, ſubaudi, *gratiam.* Sall. *Non aſſentan-*
„ *do, neque concupita præbendo*, (65) *perverſam gratiam*
„ *gratificans.*]

(66) *Hie-*

mo vero, quaſi garriendo effundere libellos, vel comœdias, quæ colloquiis plebejis conſtant, facere. Sic *Vivere Bacchanalia, Crepare Leges.* Vide ſupra Not. ult. ad Cap. 2. & hoc Cap. pag. 299. 300. 301.

(64) *Gaudeat ſe.*] Phraſin hanc inſcitam puto & barbaram. At Verbum ipſum eſt Neutrum, æque ac *Doleo*, *Furo*, quod præcedit, & *Gemo*, ac *Horreo*, quæ mox ſequuntur. Vide & pag. 301.

(65) *Perverſam gratiam gratif.*] Verba ſunt Salluſtii ex orat. I. ad Cæſarem. Sic Jug. 3. *Potentiæ paucorum decus atque libertatem ſuam gratificari.* Cic. Fam. I. 10. *Cur enim hoc tibi non gratificer?* Vel ſic tamen putem Verbum hoc proprie Neutralis vel Paſſivæ fuiſſe ſignificationis, ut notaverit gratum fieri, gratiam ineundo; atque adeo Accuſativos ejus, per Ellipſin Præpoſitionis, primum adhibitos. Sed *gratificare*, h.e. gratum ſe facere aliis, fuiſſe olim Acti-

vum,

(39) *Hiemare:* Plinius lib. 19. cap. 4. *Decoquunt alii aquas, mox & illas hiemant:* idem libro 9. *Hiemato lacu.*

Hiulco. Catull. ad Manlium; *Quum gravis exustos æstus hiulcat agros.*

Horreo, horresco. Cic. *Et si omnium conspectum horreo:* idem; *Horreo crimen ingrati animi:* idem; *Deorum tamen numina horrent.* idem; *Ut ipsam victoriam horrerent.* Lucan. lib. 1. *Horruit Alcides, viso jam Dite, Megæram.* Apul. lib. 6. *Cujus totæ provinciæ nomen horrescunt.* Cic. *Imbecillius horrere dolorem, & reformidare. Perhorresco* semper habet accusativum.

Jaceo. Virg. *Jacet extra sidera tellus,* subaudi; *se,* vel *jacere;* ut, *jacent sub arbore poma;* (67) quia nihil est quod non

vum, sub quo intellectum fuerit *SE*, existimem. Solent enim ejus formæ Verba esse Activa. Sic Uxores dicuntur *Magnificare* suos Viros apud Plautum in Sticho I. 2. 44. Carcer & exilium *Horrificasse dignitatem* Marii apud Florum III. 21. Et passim *sacrificare victimam.*

(66) *Hiemare Plinius.*] Plinii hæc vere sunt Activa. Sed ceteroqui Verbum hoc notat frequentissime, *Hiemem esse*, seu *Hibernam tempestatem*, vel etiam *in hibernis agere*, quo utroque sensu vere est Neutrum: ut adeo hinc liqueat esse Verba, quæ & Activam & Neutram vere habeant, vel acceperint, usu ipso constructionem & significationem. Sic *Horrere* est trepidare ad alicujus rei conspectum, sed sæpe *Horrens* occurrit pro Horrorem aliis incutiens. Tacit. Hist. II. 88. *Milites tergis ferarum, & ingentibus telis horrentes, sævum erant* Urbi R. *spectaculum.* Plinius Panegyr. cap. 81. *lustrar. saltus, excutere cubilibus feras, superare immensa montium juga, & horrentibus scopulis gradum inferre.* Ovid. Metam. IV. 778. *perque abdita longe, Deviaque & silvis horrentia saxa fragosis.* Et sic passim Virgilius (Vide Aen. I. 165. & 311. & III. 230.) silvis tribuit *Horrentem umbram*, h. e. non religiosam, aut venerandam, ut vult Servius, sed horridam, & horrorem animis ingredientium incutientem. Possis tamen etiam hæc omnia Neutraliter interpretari, ut notetur hirsuta asperitas, quæ horrida est. Sic inculti capilli dicuntur *Horrere* apud Tibullum II. 3. & *Horridus* ac *Squalidus* Homo conjunguntur, & opponuntur *Scito*, apud Plautum Trucul. V. 41. & 42.

(67) *Quia nihil est &c.*] Satis hæc refutata dedimus Cap. 2. atque adeo *jacere, sedere, stare,* & similia, prorsus sunt Neutra. Sed & inepta penitus, quæ hisce subaudiri volunt Sanctius & Scioppius. De τῷ *Jaceo* res quoque patet ex eo, quod aliud est ejusdem originis &

non agat, & si agit, aliquid agit. Vide *Sedeo*, & *Sto.*

„ [*Jejunare*, subaudi, *jejunium*. Zachar. 7. *Numquid* „ *jejunium jejunastis mihi?*]

Ignosco tibi, subaudi, *peccatum*; ut, *Indulgeo*. Cic. *Hanc culpam ei facile ignoscamus.* Plautus Amphit. *Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.* Propert. 1. *Jupiter ignosco cætera furta tua.* Virgil. 4. Georg. *Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere manes:* idem Culice; *Parvum si Tartara nossent peccatum ignovisse.* Quinctil. in declam. *Ignoscite malorum periculorum motus*; *ignoscite humana discrimina.* Ovid. lib. 1. Artis; *vitioque ignoscitur omni.*

(68) *Illuceo.* Plaut. Bacch. *Vulcanus, Sol, Dies, Luna, Dii quatuor, sceleftiorem nullum illuxere alterum.* Vide *Luceo.*

Illudo. Virgil. 10. *I nunc, & verbis virtutem illude superbis.* Terent. *Satis superbe illuditis me:* idem And. *Pene illusi vitam filiæ.*

Impendeo. Impendet tibi calamitas, subaudi, *se*; ut, *Nox præcipitat*, & *ver appetit.* Dicimus etiam; *Impendet homines mors.* Terent. Phormio; *Ita nunc imparatum subito tanta te impendent mala.* [At vide *Jaceo* & *Illuceo.*]

Imponere, pro *fallere*, dicunt esse neutrum, melius qui concinnavit promptuarium linguæ Latinæ; ait enim deesse, *impositionem.* Mihi videtur (69) deesse *Clitellam.* vide Ellips. *Clitella.*

(70) „ [*In-*

& significationis, sed jam Activæ, Verbum, conjugatione diversa ab hocce distinctum, nempe *Jacio*, cujus effectum & consequens hoc Verbo, *Jaceo*, denotatur, plane uti a *Pendo* active est *Pendeo* neutrum, a *Sedo*, *Placo*, *Fugo* &c. Activis, Neutra *Sedeo*, *Placeo*, *Fugio*, &c.

(68) *Illuceo.*] Accusativus hic non regitur a Verbo, sed ab repetenda & intellecta Præpositione *In.* Et eodem modo se res habet in Verbis sequentibus, *Illudo*, *Impendeo*, *Incubo*, *Incumbo.* Certe Simplicia eorum omnium sunt vere Neutra. Neque enim dicitur Latine, *Lucere aliquem*, sed *Lucere* & *Prælucere alicui facem* (vide infra Verbum *Luceo*) quod est, Lucere alicui, vel lucem præbere, per facem.

(69) *Deesse Clitellam*] Vel *Sarcinam.* Sic certe Plautus Mostell. II.

(70) „ [*Incipere*, ſubaudi, *principium*. Terent Heaut.
„ *Neque quod principium incipiam ad placandum ſcio.* Plaut.
„ Stich. *Principium quo pacto occipiam, id ratiocinor.* Vir-
„ gil. *Vix prima inceperat æſtas.*]

„ [*Inclinare* Livius lib. 5. *Cum omnem culpam Sergius*
„ *in collegam inclinaret:* ibid. *Neutro inclinata ſpe. Plebe*
„ *ad id conſilium inclinata.*] [Vide ad *Declinare.*]

Incubare, quum de avibus dicitur, deeſt *ova*; unde, *ova incubantur*. Plin. lib. 2. *Quod ſi una natura omnes incubaret.*

Incumbo. Salluſt. 3. Hiſt. citante Frontone, *ut ſuſtinere corpora plerique nequeuntes, arma ſua quiſquis inſtans incumberet:* idem; *verbo incumbit illam rem.*

(71) *Indigeo*. Vide *Egeo*. Varro lib. 1. cap. 31. *A quo, quod indigent potum, poma dicta eſſe poſſunt.* *Potum* habet antiquus codex, ut ait Turneb. „ [Si quis tamen malit
„ *Potui*, ſicut alii libri habent, ut ſit priſcus ablativus,
„ pro *Potu*, oratio per infinita cognata ſic ſupplebitur;
„ *indigent indigere potu*, ſive *a potu*, hoc eſt, indigentiam.
„ Vide ſupra *Egeo.*]

Indulgeo tibi, (72) ſubaudi, *indulgentiam*, vel *peccatum*. Mar-

II. 2. 83. *Ludos ego hodie vivo præſenti hic ſeni faciam &c. hinc ſpeculabor procul, unde advenienti ſarcinam imponam ſeni.*

(70) *Incipere*] Verbum hoc & ſequens *Inclinare* vere ſunt Activa. Sub utroque, ſi ut Neutra videntur conſtrui, intelligitur SE. Quod ſub hocce *Principium* ſubaudit Scioppius, ineptum eſt. Neque ita, ut ille tradit, editur apud Terent. Heaut. V. 4. 21. ſed, *neque quod principium capiam ad placandum, ſcio.* Sunt tamen, qui iſtic legant *incipiam*, ſed &, qui *inveniam*. At apud Plautum Sticho. I. 2. 17. reperio, quod edidit Scioppius. Nec tamen inde ſequitur, hoc ergo alibi ſubaudiendum.

(71) *Indigeo*] *Indigeo* & *Egeo* pariter ſunt Neutra. Abſurdum porro his verbis pro Accuſativo addere Infinitum Modum, qui æque, ac alii Modi, requireret Accuſativum. Nam æque activum eſt *amare*, ac *amo*. Ita vero ſæpius repetendus foret Infinitus, *indigeo indigere indigere* &c. ſed inepta hæc ſunt. Notandum autem conſtrui hoc Verbum etiam cum Infinito, qui tum ponitur loco Genitivi. Gellius IV. 1. *Sed hoc plane indigeo addiſcere*, h. e. hujus addiſcendi indigeo & cupidus ideo ſum.

(72) *Suboudi indulgentiam*] Malim *Me*, ſeu Pronomen reciprocum. Sic plane Juvenalis Sat. II. 165. *Et tamen unus Armenius Zela-*

Martial. *Indulgent patientiam flagello.* Tacitus lib. 1. *Cunctaque quæ Germanicus indulserat.* Juven. *Sese indulsisse Tribuno.* Lucill. citante Nonio: *Tu qui iram indulges nimis.* Afranius citante eodem; *Male merentur de nobis heri, qui nos tantopere indulgent in pueritia.* Sueton. Domitian. *Exilium indulsit.* ibid: *Ut damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis:* idem Claudio; *Quum essedario indulsisset rudem* quæ verba non intelligens Erasmus in annotatiunculis ad Suetonium, inquit; *indulsisset, pro, amisisset:* Nisi velis typographi esse lapsum, & emendandum, *manumisisset.* Apulejus lib. 5. de Asino; *Indulge fructum, & tibi devotæ animam recrea.* Petron. Arbit. *Nec diu tamen lacrymas indulsit.* Macrob. lib. 1. Satur. *Feriæ, quas indulget magna pars mensis Jano dicati.* Terent. Eunuch. *Nimis me indulgeo.* Ubi Donatus, *Mi;* sic *veteres quod nos* mihi *dicimus:* Alibi, *Te indulgebant, tibi dabant.* Vide *Ludo*, & *Ignosco.*

Inire viam. Vide *Eo.*

Inflare sonum, inflare tibias, vela, calamos, & similia trita sunt: &, *Calami inflantur.*

Ingemo. Vide *Gemo.*

In-

lates cunctis narratur Ephebis Mollior, ardenti sese indulsisse Tribuno. Ursinus Tom.I. p.458. putat Verbum hoc vi præpositionis adsciscere Accusativum. At plerique Accusativi hic a Sanctio memorati pendent a significatione ipsius Verbi, non a Præpositione. Possit tamen id ferri, quando Accusativus Personæ huic Verbo jungitur, veluti apud Terentium, *Te indulgebant, Nimis me indulgeo:* nisi tamen in his intelligendus sit potius Dativus *libidini*, vel *ingenio tuo.* Nam *indulgeo* videtur significasse olim fere idem, quod *Concedo, Permitto.* Certe hæc significatio in omnes Verbi phrases sic satis convenit. At si originem Verbi quæramus, deduxerim id, non ab *algeo*, nec ab *urgeo*, sed a *Dulcis*, literis C & G inter se permutatis, ut solet frequentissime. Ita vero significabit proprie, Dulcis esse alicui, & erit Neutrum, cui additi Accusativi, saltem plerique, per Ellipsin Præpositionis sint explicandi. Activum ejus videtur serius formatum, & ideo retinuit C. Hinc *Indulcare*, a Simplice *Dulcare*, unde & *Edulcare*, de quibus vide Vossii Etymol. in v. *Dulcis.* Sed paulatim etiam illud *Indulgere* usu ipso accepisse videtur significationem activam *permittendi Se*, vel *Aliquid, alicui.*

Ingredior. Ingredi Junonium, Adag. (73) „ [deest *gradum, ingressum.*]

Insanio, „ [subaudi, *insaniam*, vel *stultitiam.*] Horat. 2. Serm. *Huic ego vulgum errori similem cunctum insanire docebo.* Propert. 2. (74) *Lynceus ipse meus seros insanit amores.* „ [Sen. de vita beat. *Hilarem insaniam insanire*, „ *& per risum furere.*] Horat. *Quam me stultitiam insanire putas.* Sic enim legit Lamb. Vide *Furere.*

Inservire alicui, (75) subaudi *servitutem.* Sed & alios accusativos explicat Plaut. Mostell. *Si illum inservibis solum:* ibid. *Non est meretricum, unum inservire amantem.* Cic. *Nihil est a me inservitum temporis causa.* Plaut. *Matronæ est, unum inservire amantem.* Vide. *Servio.*

Insisto. Virgil. 6. *Nulli fas casto sceleratum insistere limen.* Ubi Servius; *Insisto illam rem dicimus*, (76) *non, illi rei, quod qui dicunt, decipiuntur, propter* Insto illi rei. Cicero 3. Orat.

(73) *Deest gradum*] Sed & præpositio *Ad*, & sæpe IN, quæ passim apud Ciceronem additur. Eadem intelligitur quoque in phrasi *Inservire aliquem.* At *ingredi Junonium* notat ad modum Junonis ingredi.

(74) *Lynceus ipse*] Vide de hoc loco supra ad Verb. *Æstuo* pag. 299. 301. Verbum autem hoc est Neutrum, sed in locis a Sanctio allatis Accusativo exprimitur materia vel effectum insaniendi.

(75) *Subaudi servitutem*] Immo nihil. Est enim plane Neutrum: sed & quando adduntur alii Accusativi, oriuntur illi a Præpositione per Ellipsin omissa, & ex Verbo repetenda.

(76) *Non illi rei*] Falsissimum illud; nam passim etiam hoc modo locuti sunt Optimi Auctores. Livius XXXVII. 60. *Cui rei potissimum insisteret.* Cicero Acad. IV. 29. *Illustribus rebus insistis.* Tacitus Hist. II. 70. *Insistere Bebriacensibus campis concupivit.* Ovidius Metam. VIII. 52. *Gnossiaci possem castris insistere Regis.* Ratio autem loquendi hæc est, ut Accusativus regatur non a Verbo, sed a Præpositione intellecta: verbum tamen Activum sit, & sub eo intelligatur *SE*, ut sub Simplici *Sisto.* Cæsar B. Gall. VI. 5. *Totus & mente & animo in bellum Treverorum & Ambiorigis insistebat.* Et similiter cum Ablativo, Idem IV. 33. *In jugo insistere.* Cicero Somn. Scip. cap. 6. *In quo qui insistunt, adversa vobis urgent vestigia.* Similis Præpositionis Ellipsis statuenda est in seq. Verbis *Insto*, & *Insulto*, sed quæ vere Neutra sunt. At *Insuesco* est ex illis, quæ modo sunt Activa, modo Neutra.

Orat. *Quonam igitur modo tantum munus insistemus.* Plaut. Milit. *Insiste hoc negotium sapienter:* idem Capt. *Proinde omnes itinera Insistant sua:* idem Milit. *Quam jam insistas viam.* Terent. Eunuch. *Quem perconter? quam insistam viam?* Stat. Theb. 5. *Summisque insistitur astris.*

Insto huic rei, subaudi, *operam*, vel *instare*. Virgil. 8. Æneid. *Parte alia Marti currumque, rotasque volucres* (77) *Instabant.*

Insuesco. Horat. 1. Serm. *Insuevit pater optimus hoc me, ut fugerem.* quem locum contra fidem omnium librorum pervertit Lambinus; ego Turnebo assentior lib. 30. cap. 19. Columella lib. 6. *Maxime tamen habetur salutaris amurca, si tantundem aquæ immisceas, & ea pecus insuescas:* idem 1. *Atque ubi ceperunt aliquod incrementum habere, sic insuesci debent: ut in id*, & cæt. Vide *Consuesco*, & *Assuesco.*

Insulto. Tacit. 4. *Qui nunc patientiam senis, & segnitiem juvenis, juxta insultet.* Sallust. *Multos a pueritia bonos insultaverat.* Sic citat Servius 9. Æneid. Terent. Eunuch. *Næ tu istas faxo calcibus insultabis frustra.* [Intellige IN.]

Intendo proprie de arcu dicitur; transfertur ad alia. Supplebis igitur, vel *arcum*, vel *animum*, vel *mentem*. Horatius, *Si non intendis animum studiis & rebus honestis.* Sallust. *Ubi intenderis ingenium, valet.* Hinc in sacris: *Deus in adjutorium meum intende*, subaudi *arcum*, vel *mentem*.

Interdico tibi ludum, (78) nemo negabit esse activum. Sue-

(77) *Instabant*] Sic Plautus Pœn. IV. 2.96. *Tantum eum instat exitii*, h.e. instat in eum, vel ad eum. Plane ut *impendet*, quod vide paulo ante. Cum Dativo Pl. Persa IV. 3. 22. *Tibi multa bona instant a me.*

(78) *Nemo negabit esse Activum*] Est sane Activum, ut Simplex *Dico*, & reliqua ejus Composita, atque adeo regitur ab hoc Verbo Accusativus, quando dicitur *Interdico tibi Urbem.* Sic Sueton. Aug. 27. Illum *interdicta Urbe dimissum.* & Claud. 23. *Ut hi, quibus a Magistratibus provinciæ interdicerentur, Urbe quoque & Italia submoverentur.* Minus autem recte dicitur *Interdicere aliquem.* Nam etam-

Sueton. Domitian. *Interdixit histrionibus scenam.* Livius lib.

etiamsi cum Ablativo rei construatur, vel sic Casus personæ additus Verbo, est Dativus, non Accusativus. Et tamen Nepos in Hamil. cap. 3. *moribus eorum non poterat interdici Socero Gener.* Sed eo denotatur Res interdicta, h. e. usus & convictus Generi. Ast longe disertior est locus Gellii XV. 11. in passivo, *Philosophi SCto ejecti, atque Urbe & Italia interdicti sunt.* Sequitur enim hinc, in Activo dicturum quoque Gellium, *interdicere Philosophos urbe* &c. Quæ porro dabitur ratio constructionis cum Ablativo? Sueton. Aug. 66. *alteri ob ingratum animum domo & provinciis suis interdixit.* Et sic sæpe. Nempe *interdicere* proprie notat interloqui, interferere. Sic A. ad Herenn. II. 11. *In præsentiarum hoc interdicere non alienum fuit, ut hujus infantiæ garrulam disciplinam contemneremus*, h. e. interponere. Sed ab hac laxa & lata significatione devenit ad magis peculiarem & usitatam, sed remotiorem, *vetandi;* ortam, ut videtur, ex eo, quod in media actione, si quid diceret vel faceret quis, quod Prætori displicebat, Hic interdicebat, seu edicebat, ne illud diceret vel faceret. Etenim τὸ *Inter* in Compositis sæpe habet significationem impediendi quid & prohibendi ac penitus tollendi. Sic *intercedere*, præter laxiorem significationem, proprie quoque notat in mediam actionem se ingerere ad eam impediendam. Unde Tribunis proprium hoc fuit verbum, qui potestate impediendi omnia erant instructi. Neque etiam quando dicitur *Intercedere pro aliquo*, directe id designat deprecationem aut animum deprecandi, sed animum impediendi aliorum consilium, sive hoc precibus & bonis verbis fiat, sive vi & jure potestatis. Sic apud Sueton. Cæs. 30. *Si quid de Tribunis pl. intercedentibus pro se gravius a Senatu constitutum esset.* Auson. Edyll. 16. in extr. *Ipsæ intercedunt Heroides*, h. e. vel verbis vel facto impediunt ulteriorem pœnam. Similiter *intercipere* notat aliquid in medio capere, & sic impedire, ne perveniat ad destinatum sibi locum. Terent. Eun. I. 1. ult. *Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.* Et sic Sus apud Ovid. Metam. XV. 113. rostro eruens semina agri, dicitur *spem anni intercipere*, h. e. spem, quæ jam erat, extinguere: Et Jupiter apud Florum II. 4. *intercepisse votum* Marti nuncupatum. Denique passim ita *intercipere literas.* Ad eundem ergo modum *Interdicere* implicitam habet significationem impediendi aliquid Verbis, seu probibendi, ne quid fiat. Hinc construitur cum seq. *ne.* Plaut. Persa IV. 4. 69. *Servitus mea mihi interdixit, ne quid mirer meum malum.* Terent. Hecyr. IV. 1. 48. *Interdico, ne extulisse extra ædes puerum usquam velis.* Phædr. fab. 68. *Interdicit, ne cum malefico Usum bonus consociet ullius rei.* Sed locutionis cum Ablativo nullum reperio aut comminisci queo idoneum supplementum, nisi forte *vitam*, vel cum Sanctio *interdi-*

lib. 34. *Fœminis duntaxat uſum purperæ interdicemus?* Quum *dictum*, ut plenior locutio ſic ſe habeat, *interdico tibi vitam tuam ab aqua & igni, a domo mea, ab urbe, a bonis.* Certe τὸ *Inter* in Compoſitis ſolet ita cum Ablativo conſtrui. Sic enim dicimus, *Intercludere alicui viam* & *aliquem viâ.* Etiam cum Præpoſ. Livius I. 27. *Ne intercluderentur ab oppido.* Cic. Famil. VIII. 1. *Interclufus ab reliquo exercitu.* Sic plane *intereſſe quid* dicitur *ab aliquo.* Vide infra ad III. 5. n. 4. Similiter ergo *Interdicere alicui aqua*, pro ab aqua. Sed tamen duri aliquid habere videtur Elliptica hæc locutio, *Interdicere alicui aqua*, ſcil. *vitam* vel *Interdictum*, at cogitandum nobis, illam ex primis & antiquiſſimis temporibus, quando formatæ ſunt phraſes, quarum Ellipſes in uſu dein manſerunt, forſitan eſſe repetendam, quibus id quod poſtea durius viſum, non fuit durum. Sed & acceſſiſſe potuit Abuſus, magis ad ſignificationem & conſtructionem prohibendi, quam ad hujus ipſius Verbi propriam, attendens. Certe quanto magis aciem mentis hanc in rem intendo, tanto certius mihi videtur, multas phraſes a Veteribus ex abuſu, & analogiæ neglectu aut inſcitia, temere formatas, dum attendebant non tam ad originem & primitivam conſtructionem verborum, ſed unice ad ſignificationem paulatim uſu receptam, a qua dein novis conſtructionibus formatis etiam longius proceſſerunt. Sic omnibus Verbis, quibus implicitam dederunt Veteres ſignificationem quandam *accuſandi, damnandi, abſolvendi*, dederunt quoque eorum conſtructionem cum Genitivo. Veluti *increpare aliquem ſævitiæ, avaritiæ, Captare & capere impudicitiæ, Urgere criminum, Adſtringere & Alligare ſe furti, Convenire furti, Teneri furti, Liberare ejus culpæ Regem, Purgare civitatem omnis facti hoſtilis, Interrogare alicujus facti, Poſtulare injuriarum, Prehendere mendacii, Infamare temeritatis, Citare Capitis, Perdere capitis.* Vide Urſinum Tom. 2. p. 208. & 209. Sic & Plautus Trucul. IV. 2. 49. *Ego te manum injiciam quadrupli.* Scilicet ſicuti Verbis Accuſandi Genitivus additur, non tantum criminis, ſed & pœnæ, veluti *accuſare capitis*, ita & hic Genitivus *quadrupli*, ad pænam, quæ petitur, notandam, additur phraſi, quæ notat vocare aut rapere in jus. Sic quia dicimus, *Hoc eſt te dignum*, eodem plane ſenſu & conſtructione *æquum* adhibetur. Plautus Bacchid. III. 3. 84. *Plus vidiſſem, quam deceret, quam me atque illo æquum foret.* Prol. Rud. 47. *Is leno, ut ſe æquum eſt, flocci non fecit fidem.* Trucul. II. 1. 12. *Ita æquum factu eſt.* Poſſent hæc quidem omnia, ut Elliptica, expleri: ſed vix dubito, quin Auctores ita locuti ſint ſimpliciter, quia altera phraſis, cujus ſenſum hiſce ſuis exprimunt, ita conſtrui ſolebat. Similiter Verba quædam & Nomina retinent conſtructionem ſui Primitivi, ab ſua natura ceteroquin alienam. Ovid. Metam. VII. 809. *quum ſatia-*

Quum vero dicitur, vel absolute, *prætor interdixit*, vel *interdixit illi aqua & igni*, deest *Interdictum*, ut sit, Prætor interdixit illi interdictum ab aqua & igni; vel de aqua & igni. Plin. lib. 39. cap. 1. *Interdixi tibi de medicis*. Cicero pro Cecinna; *Prætor interdixit de vi hominibus armatis*. Dicitur etiam, *interdixit illi aquam, & ignem*. Cicero pro domo sua; *Velitis, jubeatis, ut M. Tullio aqua, & ignis interdicatur*. (79) Deesse *interdictum*, vel *interdicere*, in-

tiata ferinæ dextra cædis erat. Scilicet quia *satis*, *satias*, *satietas* cum Genitivo construi solet, etiam verbum hoc ita construitur. Vide & supra ad verbum *Cupio*. Plautus Cistell. I. 3. 17. *Paternum servum sui participat consilii*, quum ceteroquin Verbum construatur cum Accusativo & Dativo, vel Ablativo cum Præpositione, at hic cum Genitivo, quia *Particeps* & *Expers* cum Genit. construi solent. Sic *Potiri rerum*, quia sic quoque *Potis*, *Potens*, *Compos*, *Impos*, construuntur. Similiter ex Veteri Poëta apud Ciceronem, *Qui te nec amet, nec studeat tui*, quia *Studium* quoque & *Studiosus* Genitivum sibi vel maxime adsciscunt. Sed & hinc factum, ut cum Adverbia ab Adjectivis formata eorum sequantur constructionem. Livius XXVII. 48. de Elephantis, *inter duas acies versari, velut incerti, quorum essent, haud dissimiliter navibus sine gubernaculo vagis*. tum etiam Nomina Verbalia retineant aliquando Constructionem seu Casum Verborum, quibus derivantur, veluti, *quid tibi hanc rem curatio est; quid tibi huc reditio est; multos ejus honori video esse fautores. Servitus opulento homini dura est; insidiæ Consuli, non procedebant. Justitia est obtemperatio scriptis legibus*. Denique naturalis Linguæ Latinæ constructio aliquando etiam obliteratur per Græcismum. Sic *regnavit populorum agrestium* apud Horat. Od. III. 30. quia Græci βασιλεύειν cum Genitivo construunt. Vide & similia supra in *Cupio*. Refer huc etiam Pronomen relativum, quando in eodem casu ponitur, qui jam præcessit, licet Verbum, cui jungitur, alium requirat. Vide Me infra ad IV. 12. 2. Sic ergo & *Interdicere*, cum accepisset jam significationem *Prohibendi*, quia hoc Verbum usitatissime cum Ablativo construitur, videtur & illud paulatim eandem denique accepisse constructionem, Accusativo per Ellipsin omisso. Vide & infra ad Cap. 5. Nota. 4.

(79) *Deesse interdictum*] Male sine dubio hæc prioribus jungebantur sine ulla fere distinctione; quod præter mentem fuit Sanctii ipsius factum, qui duo diversa in hisce probare nititur: Prius, dici etiam, *Interdixit illi aquam*, quod probat ex his apud Ciceronem verbis, *ut M. Tullio aqua & ignis interdicatur*, licet in Nostris. Edd. legatur istic *Igni*. Vide Cap. 18.

indicat illud Ciceronis de Senectute; *Ut quemadmodum nostro more male rem gerentibus patribus, bonis interdici solet.* Plinius Epist. 76. *Carent enim togæ jure, quibus aqua & igni interdictum est.* Cicero 1. de Finib. *Sed id neque feci adhuc, nec mihi tamen, ne faciam, interdictum puto. Voluptatem interdicere.* Horat. 1. epist. *Cui sic per vim est interdicta voluptas.* Ovid. 10. Metamorph. *spes interdictæ.*
„ [Nepos Hamilc. *Socero gener interdici non poterat.*]

Interest. Vide lib. 3. cap. 5.

„ [*Invadere*, (80) subaudi *invasionem*. Plautus Asin.
„ act. 5. sc. 2. *In oculos invadi optimum est.* Potest etiam
„ subaudiri *viam*; ut, Virgil. *Tuque invade viam, vagi-*
„ *naque eripe ferrum.*

Invideo tibi vestem; &, *Cœli te regia nobis invidet*, trita sunt. Cicero; *Invidetur enim commodis hominum ipsorum:* idem; *quia non modo non invidetur illi ætati, sed etiam favetur.* Ovid. epist. *Troadas invideo.* Cui consonat Horatianum illud in arte Poët. *Ego cur acquirere pauca, Si possum, invideor.* Cicero 3. Tuscul. citat Accium in Menalip. *Florem quisnam liberûm invidit meûm?* deinde addit; *male latine videtur, sed præclare Accius; ut enim* videre, *sic* invidere florem *rectius, quam* flori *dicitur. Nos consuetudine prohibemur, poëta jus suum tenuit, & dixit audacius.* Hæc Cicero, aliquanto fortasse superstitiosius, (81) „ [putans, *Invidere aliquem* non aliud esse quam In-
„ tue-

18. pro Domo. Alterum, Deesse *interdictum*, quando Verbum hoc cum Ablativo construitur, quod ex Cicerone de Senect. &c. probare contendit. Distinguendum hic ergo ante *Deesse*, maxima distinctione.

(80) *Subaudi invasionem*] Immo potius IN, ut liquet ex Plauti loco. Sic & Sallust. Jug. 32. *Tanta vis avaritiæ in animos eorum invaserat.* Gell. V. 19. *Liberti in jura ingenuorum per adoptionem invadunt.* Plautus Epid. V. 2. 5. *Flemina invadunt mihi in genua.*

(81) *Putans invidere &c.*] Revera nihil aliud est primitiva significatione τὸ *Invidere aliquem*, quam Intueri aliquem. Sed sicuti sæpe fit, ut generalis vocabuli significatio quasi propria evadat peculiari usui, sic & huic verbo, quod primitus generale fuit, propria sedes data est in pe-

„ tueri, seu videre in aliquem, cum sit, obliquo & maligno oculorum intuitu fascinare aliquem; velut ex Catullo discimus, cui *Invidere & Fascinare* idem sunt, epig. 5. & 7. Versus proinde Acciani sententia est, quis florem liberorum meorum fascinavit? Sicut Virgil. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos*; utque Horatius ait de Invido; *Quis obliquo oculo mea commoda limat?*] Differunt autem *Invideo tibi*, & *Invideo te:* in illo enim aliquid semper desideratur; ut, *Invideo tibi*, subaudi, *rem aliquam*, *bona*, vel *fortunam*, aut integram orationem; ut, *Invideo tibi*, *quod bene cantes:* in hoc vero nihil potest suppleri.

Irruo. Vide *Ruo.*

Jurare alicui, vel *jurare per Deos*, (82) subaudi *jusjuran-*

peculiari illo intuitu, qui fit cum livore & fascinatione: atque adeo *Invideo te* notat maligno oculo & animo te intueor continuo, *Invideo tibi bona* idem fere notat, nisi quod Dativus declarat eum, ad cujus rationes pertinet & malum hæc mea invidia: at *Invideo dignitati tuæ*, est simpliciter idem, quod ipsam actionem invidendi exerceo erga dignitatem tuam, atque adeo neutralem tunc & constructionem & sensum habet, qui in prioribus est Activus. Sallust. Catil. 58. *Si virtuti vestræ Fortuna inviderit.* Tacit. Ann. I. 22. *Ne hostes quidem sepulturæ invident:* Ubi vide Pichenam & Gronovium, qui etiam in his locutionibus intelligit Accusativum, ut per Ellipsin omissum, sed incertum & duriusculum. Ceterum sæpius hoc fit, ut Activa, meram tantum actionem significantia, neutrali constructione adhibeantur. Vide supra Cap. 2. pag. 274. 275. Sed & sic *Supplicare alicui* proprie per Ellipsin dicitur pro Supplicare genua sub aliquo, at usu loquendi dein positum est directe pro, supplicem esse, & precari pro salute sua, immo & pro, sacra diis facere. Unde passim, *Supplicare thure & mero.* Vide Plautum prol. Aulul. v. 24. & Sueton. Aug. 35.

(82) *Subaudi jusjurandum.*] At vide supra ad Verbum *Æstuo* pag. 301. Cum duplici Accusativo & diversæ Præpositionis Ellipsi ponitur hoc Verbum apud Virgil. Æn. XII. 197. *Hæc eadem*, *Ænea*, *terram*, *mare*, *sidera*, *juro. Latonæque genus duplex*, *Janumque bifrontem*, h. e. in hæc eadem, in quæ tu jurasti, juro & Ego per terram &c. Idem conjunxit Æn. VI. 324. *Jurare & fallere numen:* quæ diversæ sunt constructionis. Nam *jurare numen* dicitur pro *jur. per numen.* Nec obstat, quod Ovi-

randum. Cicero 5. Fam. *Magna voce juravi veriſſimum pulcherrimumque jusjurandum.* Cæſar 3. Civil. *Hoc idem jurant reliqui legati:* & ſtatim; *Atque idem omnis exercitus jurat.* Cicero Attic. *Qui denegat, & juravit morbum.* Ovid. 2. Metamorph. *Stygias juravimus undas.* Petron. Arbiter; *In verba Eumolpi ſacramentum juravimus.* Et in ſacris; *Jusjurandum, quod juravit,* cæt. ex Græco ad verbum: ὅρκον, ὃν ὤμοσε.

Juvat. Vide ſupra cap. 1. lib. 3.

Labore. Cicero Attic. (83) *Ad quid laboramus res Romanas?* „ [*Quid ego laboravi aut quid egi? Quod ſit humanis* „ *manibus laboratum.*] Euripides Androm. τί μόχθον μοχθεῖς, id eſt, *quid laborem laboras?* Cicero Lentulo; *Laboratur vehementer.* „ [Virgil. *Arte laboratæ veſtes.* Ho„ rat. *Unguentum, quod meæ laborarunt manus.*]

„ [*Latendum eſt domi,* ſubaudi *Latere,* ſeu *latibulum.*] [Immo & hoc Verbum eſt plane Neutrum.]

Latro. Lucan. 1. (84) *Flebile ſævi latravere canes.* Horat. 1. epiſt. *cervinam pellem latravit in aula:* idem Epod. 5. *Senem adulterum latrent Suburanæ canes.* „ [Lucret. *Nil* „ *aliud ſibi naturam latrare.* C. Oppius in vita Africani; „ *Quod canes neque latrarent eum, neque incurrerent.*]

Libet. Vide *Pœnitet.*

(85) *Luceo.* Plaut. Caſ. *Lucebis novæ nuptæ facem:* idem Curc.

Ovidius Heroid. 11. 23. *jurata numina* dixit, quum ſæpiſſime, ut paſſim oſtendimus, Neutrorum conſtructio Elliptica in Paſſivum convertatur.

(83) *Ad quid laboramus &c.*] Aliter hic locus, qui eſt ad Attic. IV. 16. legitur in optimis edd. nempe, *quid? celabo te res Romanas?* Ceterum Verbum hoc eſt vere Neutrum, quod tamen aliquando etiam Active ſumitur. Sic Tacitus Germ. 45. *Frumentum ceteroſque fructus patientius, quam pro ſolita Germanorum inertia, laborant.* Cicero Famil. III. 13. *quam illa ipſa, propter quæ Hæc laborantur.*

(84) *Flebile ſævi &c.*] h. e. vel Flebiliter latravere, vel latrando Flebilem dedere ſonum. At *cervinam pellem latravit, Senem latrent,* dicitur pro ad conſpectum cervinæ pellis, ad conſp. Senis, vel propter cerv. pellem, propter ſenem.

(85) *Luceo*] Verbum eſt plane Neu-

Curc. *Tute tibi puer es lautus: luces cereum.* Sic dicimus *prælucere alicui facem, cereum, funalem.* „ [Plaut. Perf. „ act. 5. fc. 3. *Tibi fortuna lucrificam faculam allucere* „ *volt.*] Vide *Illuceo.*

Ludo. Terent. Eunuch. *Et quia consimilem jam olim luserat ille ludum.* Horat. 3. Car. *ludum insolentem ludere pertinax.* Sueton. *Trojam lusit turma duplex:* Idem, *ludit assidue aleam.* Martial. *Insidiosorum si ludis bella latronum.* Juvenal. *Posita sed luditur arca.* Vide *Illudo.* [Sed potius Notas ad verbum *Æstuo.*]

„ [*Madeo*, fubaudi *madere*, vel *madorem*; ficut in „ *Clareo, clarorem.* Vide *Clareo.*] [At utrumque eft vere Neutrum.]

(86) *Maneo.* Plautus *Mane me.* Pomponius Mela libro I. *Postquam in eo, quod convenerat, non manebatur.* Tritum eft, *quæ te manent infortunia.* „ [Lucret. *Temporis æterni, in quo sit mortalibus omnis Ætas, post mortem restat quæcunque, manenda.*]

Ma-

Neutrum,fed quod apudPlautum & fimiles recepit quoque Accufativum per ufitatiffimam illis temporibus Ellipfin. Res vel homo *lucet* abfolute, ut Ignis, & Sol, vel *lucet alteri*, h. e. lucem emittit & præbet alteri, at qua re?fcil. per *facem*, per *funalia*, &c. At vere Activum hujus fignificationis eft *Lucare*, fed quod obfolevit, aft in Compofitis *Collucare, Sublucare, Interlucare*, remanfit. Derivantur hæc non a *Luco*, fed a *Luce*, unde & *Lucere.* Nam fignificationem habent Lucis facris contrariam, quippe quos cædi nefas erat. Illa autem Verba notant cædendo & aperiendo facere lucem. Feftus, *Conlucare dicebant, quum profanæ sylvæ rami deciderentur, officientes lumini.* Idem, *Sublucare arbores, est, ramos eorum supputare, & veluti subtus lucem mittere; Conlucare autem, succisis arboribus locum implere luce.* Vidемus hinc etiam ipfas arbores per folitum abufum dici, *fublucari*, quomodo Paulus Sent. Rec. v. 6. 13. diferte loquitur, quum proprie locus, ut *conlucari*, fic *fublucari*, debeat dici.

(86) *Maneo.*] Etiam hoc Neutrum eft. At ea cum Accufativo conftructione notat, exfpectare, feu manere in eodem ftatu,ufque dum aliquid fiat. Gellius VII. 3. *non ire obviam cogitatis sceleribus, sed Manere, operirique, ut, quum admissa perpetrataque fuerint, tum denique pæniantur.* Plautus Trucul. IV. 3. 69. nam haud manfifti, DUM ego darem illam. Sticho I. 2. I.

Mano. Horatius; *Fidis enim manare poëtica mella Te ſolum.* Plinius cap. 13. *in attritu ſudorem purpureum emanat:* idem; *manat picem.* [Vide ad Verba *Maneo* & *Æſtuo.*]

Manſueſco. Varro lib. 2. cap. 1. *Sic ex animalibus, quum propter eandem utilitatem, quæ poſſent, ſylveſtria deprehenderent, ac concluderent, & manſueſcerent.* Vide *Inſueſco.*

Medeor. Terent. Phorm. *Quas, quum res adverſæ ſient, paulo mederi poſſis.* Cic. 12. epiſt. 15. *Hæc mederi voluerunt.*

Medicor, vel *Medeor.* Plaut. Moſtel. *Ego iſtum lepide medicabor metum.* Virgil. 7. Æneid. *Sed non Dardaniæ medicari cuſpidis ictum Evaluit.* Ubi Servius; (87) *Medicor illam rem, & rei.* Active dixit Ovidius *Capillos medicare:* & Virgilius 1. Georg. *Semina vidi equidem multos medicare ferentes.*

Memini, Recordor, Reminiſcor hujus rei, ſubaudi, *memoriam*, vel *recordationem.* Cicero pro Archia; *Et pueritiæ memoriam recordari ultimam.* Vide *Mentio* in Ellipſi. [Sed & iſtic meas Notas.]

Mereo, pro *milito*, putant eſſe neutrum; ſed deeſt *ſtipendium*, vel potius *Æra;* ut ſit, *Meruit æra ſub Cæſare.* Vide *Stipendium* in Ellipſi.

Me-

2. 1. *Qui manet, ut moneatur ſemper officium ſuum.* Hinc eleganter ibid. v. 37. *Mane pulvinum;* h. e. mane in eodem ſtatu, antequam confidas, uſque dum pulvinum adtulerim, in quo ſedeas. Et in Amphitr. I. 3.48. ubi Jupiter alloquitur Noctem, *Nunc te, Nox, quæ me manſiſti, mitto*, h. e. propter me manſiſti in eodem loco, ne progredereris. Activum huic Neutro reſpondens videtur eſſe ſequens *Manare*, quod continuum ſignificat motum, ſed lentum, & qui in eodem fere fit vel manet loco. Intelligi autem ſub eo putem, Pronomen reciprocum *Se.* Nam alii Accuſativi, qui adduntur aliquando huic Verbo, notant materiam vel effectum iſtius motus. Neque obſtat diverſitas quantitatis, quippe quæ etiam reperitur in *Placere & Placare, Sedere* & *Sedare* ac *Sidere.*

(87) *Medicor illam rem.*] Ego hanc phraſin ſic expoſuerim: occupor & verſor in medicando propter illam rem, vel per cauſam iſtius rei. Vide ſupra ad Cap. II. p. 279, 280. Certe *Medicare* Acti-

Metuo tibi, dicunt esse neutrum, nec advertunt (83) deesse

Active, & *Medicari* passive, non uno in loco adhibuit Ovidius, sed & Alii. Horatius Od. III. 5. *neque amissos colores Lana refert medicata fuco.* Martialis XIV. 207. *Sume Cytheriaco medicatum nectare cestum.* Hinc ergo, qui in medicando multum ac diu est & occupatur, dicitur *medicari*, h.e. medicantem agere huic aut illi malo, vel propter hoc aut illud malum. Eadem haud dubie est Constructionis ratio in Verbo *Mederi*, quod plerumque Dativum sibi adsciscit.

(88) *Deesse malum, vel &c.*] Ego vero omnia Verba *Metuendi* Neutra esse puto, æque ac *Tremo, Tremisco, Contremisco*, hic itidem allata, & cum Accusativis quoque constructa. Nempe *Metuo malum, Metuo Ut* vel *Ne* &c. notant proprie, in sollicitudine sum propter malum, in sollicitudine sum ea gratia, Ut vel Ne, hoc fiat. Vide infra ad IV. 15. Res est manifesta ex illis *Ut*, & *Ne*, quæ non denotant ipsum malum, quod regatur & dependeat proxime ab illo Verbo, tanquam Activo, sed rem desideratam, cujus desiderio sum in metu. Sed & patet res ex loco Virgilii non satis intellecto, Ecl. III. 110. *quisquis amores Aut metuet dulces, aut experietur amaros.* Recte Servius sensum exposuit, *timebat pro dulcibus, ne eos amitteret.* Sed propius est, ut hæc interpretemur, quisquis erit in sollicitudine propter dulces amores; ne mutentur aut amittantur. Liquidum ergo, Accusativum illum non notare istic malum, quod horrebat aut exspectabat, sed bonum, quod retinere cupiebat, & propter quod ideo in metu erat; nam *res est solliciti plena timoris* etiam *amor.* Usu tamen tarius id evasit, ut *bonum* dicatur quis *metuere*, & ideo ambiguitatis vitandæ causa distinxerunt tandem Veteres constructionem hujus Verbi ita, ut malum poneret in Accusativo per Ellipsin exponendo, at rem desideratam & amatam, propter quam sumus in metu, & cui nolumus mali quidquam evenire, in Dativo. Utrumque habemus in uno versu apud Terent. Andr. I. 3. 5. *Si illum relinquo, ejus vitæ timeo, sin opitulor, hujus minas*, h. e. in timore sum de ejus vita, quam servari cupio, & propter hujus minas, a quibus mali quid exspecto. & II. 5. 8. *Nunc nostræ timeo parti, quid respondeat*, h.e. exspecto cum sollicitudine quadam pro nostra parte, tanquam malum aliquod, quid hic resp. Et Ovidius Metam. VII. 68. *Aut si quid metuam, metuam de conjuge solo*, h.e. si propter quid in metu sim, in metu ero propter solum conjugem, ut rem bonam & amatam. Sic promiscue ait Terent. Andr. I. 2. 5. *Verebar quorsum evaderet*, & Hec. I.2.118. *Curæ est, quorsum eventurum hoc siet.* Unde liquet *Verebar* notare istic in cura & sollicita exspectatione eram, quorsum evaderet. Sic Andr. I. 5. 29. *timeo, incertum hoc quorsum accidat.* Phor. IV. 3. 3. *Quam timeo, adventus hujus quo impellat patrem.* Eun. IV. 3. 3. *Hoc quid sit, vereor.* Plautus Trucul. IV. 3. 35. *Metuo, Patres quot fue-*

esse *malum*, vel *incommodum*, vel accusativum cognatum, juxta Græcum & Latinum proverbium, *ἀδεὴς δέδιας δέος*, id est, *metum inanem metuisti*. Cic. 3. Verr. *Nullam majorem pupillo metuo calamitatem*: idem, *Sed quum eadem metuam ab hac parte*: idem, *A me insidias metuunt*. Seneca epistola 66. *Non contremiscamus injurias, non vulnera, non egestatem*. Plaut. *Metuo meo amori moram*; idem Mostell. *Servi, qui quum culpa careant, tamen malum metuunt*, cæt. Virgil. 3. Æneid. *Sonitumque pedum vocemque tremisco*: idem Ceiri; *Nunc tremere instantis belli certamina dicit*. Idem 4. Georg. *Utraque vis apibus pariter metuenda*: ibid. *Sin duram metues hyemem*, subaudi *apibus*. Plinius lib. 18. *Tria namque tempora fructibus metuebant*. In sacris epist. 1. Petri 3. cap. *τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε*, id est, *timorem autem ipsorum ne timueritis*; vel, *Terrorem ipsorum ne terreamini*, vel *metuatis*. Eadem ratio est de verbo *Timeo*. Plinius libro 17. cap. 16. *Dant ægris, quibus vini noxam timent*. Livius 4. *Famem cultoribus agrorum timentes*. Virgilius 2. Æneid. *Et quæ sibi quisque timebat*. Errat igitur Valla lib. 3. cap. 45.

Mi-

fuerint istius pueri. Et v. 46. *Timeo, quam mox nominer*, h. e. cum sollicitudine exspecto. Sallust. Hist. I. in Orat. Lepidi, *neque jam quid existimetis de illo, sed quantum audeatis, vereor, ne ante capiamini, quam &c.* Omnia hæc eò tendunt, ut liqueat, Verba hæc *Metuendi* esse Neutra, & neutralem proprie significationem habere sollicitudinis propter aliquam rem, utque aliquid fiat, vel non fiat, aut Sollicitæ Exspectationis, quid fiat vel futurum sit, vel quorsum aliquid evadat. Sed & idcirco, ut a reliquis Neutris, (Vide supra ad Caput II. p. 273.) sic & a *Timeo* dicebatur *Timefacio* Lucretius II. 43. *His tibi tum rebus timefactæ religiones Effugiunt animo pavidæ*. Et a *Paveo, Pavefacio*, Gellius II. 29. *itidem hoc pulli pavefacti matri nunciant*. Ceterum hæc animadverti velim, ut primitiva Verborum significatio & Constructionis Analogia cognoscatur. Nullus tamen dubito, quin plerique veterum paulatim his Verbis accusativum addiderint tanquam Activis, quum & crebro ea in Passivo adhibuerint, Accusativo in Nominativum converso. Sed quod, ut sæpe jam dixi, non subvertit veram ac primitivam significationis & constructionis rationem,

Mico. Virgil. Culice; *Sanguineumque micant ardorem luminis orbes.* Varro; *Micandum erit cum Græco,* (89) „[subaudi *micare digitis.*]

Migrare in agrum, subaudi *se*, vel *migrare*, vel *migrationem.* „[Hyg. fab. 259. *Ut in se gloriam tantam migraret.* [Vide ibi Munkerum] Turpil. Hetæra; *Rhodiensis se istuc commigravit jamdiu.* Liv. 10. *Ingressi urbem desertam milites, paucos ætate graves inveniunt, relictaque, quæ migratu difficilia, ea diripiunt;* id est, quæ difficulter asportari poterant.] Gell. lib. 2. cap. 19. *Atque ita Cassita nidum migravit.* Livius, *& Romam inde frequenter migratum est.* Martial. *Migrandum est mihi, vel illi.* Titinnius apud Nonium, in voce Senium; *Quot pestes, jurgia, senia, sesemet hisce emigrarunt ædibus?*

Militare, subaudi *militiam.* Lactant. lib. 7. cap. ultimo; *Infatigabilem militiam Deo militemus.* Horatius; *Libenter hoc, & omne* (90) *militabitur bellum in tuæ spem gratiæ.*

Miseret. Vide *Pœnitet.*

Mœreo. Cicero 1. Tusc. *Quum graviter filii mortem mœreret:* idem ad Terentiam; *Sed mœreo casum ejusmodi.*

(89) *Subaudi micare*] Immo vero Neutrum est & hoc Verbum. Ipse Virgil. Georg. III. 84. de Equo, *si qua sonum procul arma dedere, stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus.* Immo cum duplici Ablativo, ibid. v. 439. de Angue, *& linguis micat ore trisulcis.* Sed & absolute dicitur, *Attoniti micuere sinus gelidusque cucurrit, Ut mihi narrasti, dura per ossa tremor*, apud Ovid. Heroid. V. 37. h. e. tremuerunt, moverunt se; Et *Micare digiti semianimes* præcisæ jam & jacentis manus, Æn. X. 396. h. e. se subinde leviter movere. Quando ergo Idem dixit in Culice *micant ardorem oculi*, accipiendum id ita, ut significetur, micando & se movendo declarant ardorem, plane ut ipse *ardor ex oculis acribus* dicitur *micare* a Lucret. III. 290. Sic autem *anhelare crudelitatem, spirare Deam, sonare vitium* &c. Vide supra ad Cap. 2. not. ult. & hoc Cap. p. 300. &c.

(90) *Militabitur bellum*] Vel sic verbum hoc est Neutrum, & actionem in se permanentem significat. Quando dictum est *Militare hoc bellum*, per Ellipsin primitus fuit dictum, quæ tamen postea neglecta vel non animadversa est,

di. Tacitus. 16. *Ut non aliquam mortem mœreat.* (91) Vide *Mereo.*

Morari, (92) subauditur *se*, vel *moram.* „ [Plautus „ Merc. *Ego me moror:* pro quo in Pseud. *It dies, ego* „ *mihi cesso.*]

Morior. Hebræi dicunt *Morieris mori.* ut Genes. cap. 1. ubi nos habemus; *morte morieris.* Illud *morte* infinitivus est Hebræis: sic Hispani, *Male muerte mueras.* Cic. *Moriendum est*, subaudi *mori*, ut sæpe diximus.

„ [*Nare*, subaudi *natatum.* Virgil. Cul. *Elysiam tranan-* „ *dus agor delatus ad undam:* pro tranaturus me.]

Nato, subaudi *aquas*, vel *in aquis natationem.* Martial. lib. 1. *Sacris piscibus hæ natantur undæ:* idem 14. *Ipsa suas melius charta natabit aquas:* idem 6. *Canaque sulphureis nympha natatur aquis.* „ [Ovid. de Arte; *Novit, quæ* „ *multo pisce natantur aquæ.* Hygin. fab. 257. *Flumen ita* „ *increvit, ut transnatari non posset.*]

Navigo. Virgil. 1. *Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor.* Cicero 2. de Finibus; *Maria ambulavisset, terram navigasset.* Plinius lib. 2. *Totus hodie navigatur occidens.* „ [Horat. *Unda omnibus enaviganda.*]

Ningitur. Vide *Pluo.*

Nitor. Virgil. 12. Æneid. *Alternas longa nitentem cuspide gressus.*

Noceo tibi, subaudi *noxam.* In pandectis tit. de Noxalibus act. *Qui noxam nocuerit.* Livius lib. 9. *Atque ob eam rem noxam nocuerunt.* Apulejus lib. 1. Metam. *Quæ*

est, ut liquet ex eo, quod in Passivum quoque est versa isthæc locutio. Sic & *Bellare, Triumphare, Navigare*, &c.

(91) *Vide Mereo*] Voluisse crediderim *Pereo*, quod significatione neutrali & usu convenit, seu simile est τῷ *Mœreo*, licet & Salmantic. ac Patavina edd. præferant hoc *Mereo.* Utrumque autem & *Mœreo* & *Pereo* Neutrum est, ac per Ellipsin jungit sibi Accusativum.

(92) *Subauditur se*] At Vide me supra ad Cap. 2. p. 297. 280. Reliqua, quæ sequuntur, *Morior, Nare, Nato, Navigo, Nitor*, vel Passiva sunt, vel vere Neutra. Vide me supra ad *Ambulare.*

Quæ fœmina cum perinde, ac multi, noceretur, publicitus indignatio percrebuit. „ [Vitruv. lib. 2. cap. 7. *Petræ spissis* „ *compactionibus solidatæ, nec a tempestatibus, nec ab ignis* „ *vehementia nocentur:* & cap. 9. *Larix a tinea non noce-* „ *tur.*] Vitruvius lib. 2. *Larici a carie vel a tinea non nocetur.* Seneca; *Sapienti non nocetur, non a paupertate, non a dolore:* idem epist. 103. *Nonne te noceant, sed ne fallant:* idem libro 5. Controverf. *Dum filium vindico, ubi me gravissime nocere possit, ostendi.* Plaut. Mil. *Jura te nociturum esse hominem de hac re neminem:* ibid. *Juro per Venerem & Martem, me nociturum neminem.* Sic enim legunt emendatiores. Livius 3. *Qui Deorum quenquam nocuerit.* Et in Sacris; *Judica Domine nocentes me.* Et Eccles. 27. *Relinque proximo tuo nocenti te.* βλάπτω σὲ, dicunt Græci, id est, *noceo te.*

„ [*Nubilare.* Varro 1. Rust. 3. *Si nubilari cœperit,* „ subaudi *cœlum;* id est, *nubibus obduci.* Cato rei rust. „ 88. *Ubi nubilabitur, sub tecto ponito, cum Sol erit, in* „ *sole ponito.*]

Nubo. Varro de lingua latina; *Neptunus dicitur, quod mare & terras obnubat, ut nubes cœlum, a nuptu, id est, opertione, (ut antiqui,) a quo nuptiæ, & nuptus dictus.* Hæc ille. Caper de Orthographia; *Mulier nubit, quia pallio obnubit caput suum genasque.* Tertull. de velandis virgin. *Etiam velatæ ad virum adducuntur.* Servius Æneid. 11. *Nuptiæ dictæ, quod nubentium capita velentur.* Arnob. lib. 4. contra gentes; *quod aqua nubat terram, appellatus est cognominatusque Neptunus.* Donatus in Hecyram *Actu* IV. *sc.* 4. v. 34. *Nuptam mecum, quasi tectam & opertam uno cubiculo mecum: nubere enim est operiri, tegique, unde & nubes, quod tegere solent cœlum, dicuntur.* Virgil. *Arsurasque comas obnubit amictu.* Illa prima verba Donati, ejus esse genuina non credo: nec enim mulier nupta dicitur, quod operiatur in cubiculo cum viro, sed quod faciem & oculos cooperiret, propter pudorem, quum viro traderetur. quem morem indicat

Claudianus, *Flammea sollicitum prævelatura pudorem.* Lucan. 2.

Non timidum nuptæ leviter tactura pudorem,
Lutea demissos velarunt flammea vultus.

Tunc præterea *Nubere* non est passivum, neque significat *operiri*, & *tegi*, sed *operire*, & *tegere*; & quum dicis, *illa nupsit regi*, deest *se*, vel *vultum*, vel *oculos*. Columel. in horto;

Alma sinum tellus jam pandet, adultaque poscens
Semina, depositis cupiens se nubere plantis.

Hinc *Obnubo*, quod nemo activum esse negaverit. Plaut. Pers. *Hic cum mala fama facile nubitur.* γάμους γαμεῖν dicunt Græci, id est, *nuptias nubere.*

Obdormio. Vide *Dormio.*

(93) *Obedio.* Apulejus lib. 10. *Hæc omnia perfacile obediebam.* Livius lib. 4. *Utrinque obeditum Dictatori est.*

OBIRE *munera*, & similia, trita sunt; sed quum absolute dicimus, *obiit ille*, deest *mortem*, aut *diem*; vel potius *viam*, vel *ire*. Nam omnia Composita Simplicis accusativum recte admittunt. Vide *Eo.* Terent. *Ea obiit mortem.* Vide ibi Donatum. Virgil. *Morte obita.* Cicero pro Milone; *Teterrimam mortem obiret.* „ [Sic (94) *Exire* „ *limen.* Terent. Hecyr. *Mater consequitur, jam ut limen* „ *exirem, ad genua accidit misera.*]

Ob-

(93) *Obedio.*] Verbum hoc, quando attendimus ad Simplicis naturam, quam sequuntur plerumque Composita, ut recte ait Sanctius in verbo *Obire*, Activum esse debet, sed construitur semper ut Neutrum, eodem prorsus modo, quo Simplicis Participium adhibetur, *Esse Duci, Magistratui, dicto Audientem.* Hinc Gellius II. 29. *ut ad laborem capessendum nihil conentur, & statim dicto obediant.* Ut adeo, si quædam usu facta recte dicuntur Activa, hoc quoque usu ipso factum dici possit Neutrum, ea ratione, qua Activa aliquando absolute ponuntur, ut in nullum certum tendant objectum. Vide & supra in *Invideo.*

(94) *Exire limen*] Integrum est, *exire extra limen.* Nam *Ex* præpositio composita cum Verbis Neutris sequente Accusativo, declarat Ellipsin statuendan τοῦ *Extra*, ut jam sæpe diximus. Ceterum *Obire* ejusdem est naturæ, cujus Sim-

Obsequor tibi, subaudi *obsequium*. Terent. Adelph. *obsequor omnia*. Gellius lib. 2. *Quædam esse parendum, quædam non obsequendum*. Forte in iis melius intelliges præpositionem κατά. [Recte & vere.]

„ [*Obsonare obsonium*. Plaut. Sticho, *Ibo, atque obsonabo obsonium.*]

Obsto. Cicero 3. Philip. *Nec si non obstatur, propterea etiam permittitur*.

Obstrepo. Cicero pro Marcello; (95) *Obstrepi clamore militum videntur bellicæ Imperatorum laudes*. Livius, *Decemviro obstrepebatur*. Virg. Cul. *Hinc illi geminas avium vox obstrepit aures*.

„ [*Obtrectare*, (96) subaudi *laudem*, vel *obtrectationem*.
„ *Occubuit pro patria*, subaudi *necem*, vel *mortem*.] Sueton.

Simplex *Ire*, & Composita ejus *Exire, Abire, Adire* &c. atque adeo *Obire diem, mortem, munus*, dicitur pro obire ad & ob diem, ob mortem, ob munus. Sic Accius apud Festum in *Mœnia: Signa extemplo canere, ac tela ob mœnia offerre imperat*. *Ob* enim olim sæpissime pro *ad* fuit positum. Vide omnino Festum in *Mortem obiisse*, & in *Ob*. Ita tamen hoc accipiendum, ut simul implicitam habeat significationem τῶν *Circum, Juxta, Propter, Contra*, immo & alicujus moræ, quæ vel ex officio, vel ex impedimento, oritur. Officium declaratur verbis *obediendi, obsequendi:* hinc *Obstetrix*, quæ adstat parturienti officii & adjumenti causa. Impedimentum verbis *obstrependi, obstandi* &c. Utrumque verbis *occurrendi, offerendi, observandi* &c.

(95) *Obstrepi clamore &c.*] Vel maximo hæc indicio sunt, sæpe usu vel abusu adulteratam vocabulorum naturam, neque eam in Verbis semper ex Passivis locutionibus constituendam. Certum enim, *Strepere*, & *Obstrepere alicui, Adstrepere, Perstrepere* &c. esse Neutra, atque adeo Accusativos illis, sed rarius, per Ellipsin fuisse additos. Et tamen hic prorsus Passive dicuntur *laudes imperatorum obstrepi clamore militum*, manifesto abusu. Sic & Ovidius Fastor. VI. 10. *Secretus ab omni Voce locus, si non obstreperetur aquis*. Sed Vide supra in *Ambulare, Dubitare, Laborare* &c. Æque neutra sunt *Obstare* & *Occumbere*, quæ itidem pro Activis habet Sanctius.

(96) *Subaudi laudem, vel obtrectationem*.] Ferri prius potest, non item posterius. Sed varia possunt subaudiri, maxime, *famam, fortunas, vitam*. Verbum enim hoc natura sua Activum est. Phædrus præfat. lib. 5. *Hunc* (librum) *obtrectare si volet malignitas, imitari*

ton. *Voluntariam occubuisset necem.* Cicero 1. Tuscul. *Mortem pro patria non dubitavit occumbere.* Livius, *Qui pugnantes mortem occubuissent:* idem lib. 3. *Honestam mortem occubuisse.* Itaque *occumbere ferro*, *occumbere morti*, subaudi *se*; vel intelligitur accusativus cognatus. [Immo nihil, nam vere neutrum est.] Vide *Mortem* in Ellipsi.

Officio tibi, deest accusativus cognatus, qui quum in usu non est, (97) ad infinitum recurremus, quod est pro-

ri dum non possit, obtrectet licet. Tacit. Ann. I. 17. *Non obtrectari a se* (militibus legionariis) *Urbanas* (prætorianorum) *excubias*. At sæpe etiam tanquam Neutrum construi videtur. Suetonius Calig. 35. *Nullus denique tam abjectæ sortis fuit, cujus non commodis obtrectaret.* Neron. 18. *ne obtrectare parentis gloriæ videretur.* Sed forsan intelligendum *aliquid*. Sic fere Gellius IV. 15. *multi conati sunt* (in Sallustio) *reprehendere pleraque & obtrectare.*

(97) *Ad Infinitum recurremus &c.*] Sustinet Infinitum aliquo modo vicem Nominis, dum loco sententiæ, quæ constructionem aliquam absolvit, adhibetur, & ita usum exhibet omnium pene Casuum. Sed tamen manet Verbum, & rectionem Verbi retinet. Quapropter si Verba vere sunt Activa, eorum Infinita æque regunt suum Accusativum, ac Finita. Et Analogia vult, ut, sicuti in *Lego* statuitur Ellipsis Nominativi *Ego*, & Accusativi, quo notetur res, quæ legitur, sic in *Legere* similiter plane agnoscatur Ellipsis tum Accusativi, qui plerumque Infinitum, ut Nominativus Finitum, præcedet, tum alterius Accusativi, qui regitur ab Infinito non minus, quam a Finito. Atque idcirco illa Ellipsis infiniti loco Accusativi, cum suo Verbo, foret vere infinita, & proinde inepta. Nam quicquid ex. gr. post *Officio* & *Pergo* intelligimus, idem intelligendum post *Officere* & *Pergere*: & proinde, si infiniti esset Ellipsis in *Pergo*, eadem foret in *Pergere*, & sic vere infinita deberet esse vocabuli ejus iteratio in integra locutione, *Pergo pergere pergere* &c. Scio quidem, a Plauto dici *Pergo pergere*, sed per pleonasmum, (Vide infra lib. IV. cap. 3. & ibi Notas) non vero, ut inde pateat, τὸ *Pergo* desiderare post se Infinitum suum loco Accusativi, quod semel quidem eum in usum recipere posset, non in infinitum: quum sit ex iis Verbis, quæ alium ac varium requirunt Accusativum, æque ac *Peragere*, unde, nisi si potius ex *Perrigere* obsoleto sit, quod Ego malim, contractum putat Scioppius. Vide infra. *Officio* autem vere etiam est Activum, & requirit Accusativum, vel reciprocum, vel incerti negotii, qui est *aliquid*. Ceterum tempore Lucretii videntur dixisse etiam *Officere aliquem*, quod

proprie nomen verbi; ut, *occumbit occumbere*, *Officio officere*, *Pergo pergere*. Cicero 1. Orator. *Quod cuicunque particulæ cæli officeretur*. Lucret. lib. 2. *Officiuntur, uti cogantur tardius ire*.

Oleo. Cicero, *Ceram, ac crocum olere*. Horat. *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum*. Martial. *Quod olent tua basia myrrham*. Cicero; *Olent illa supercilia malitiam*. Terent. *Olet unguenta*. Martial. libro 14. *Delicias Nini vos redolete nurus*. Plaut. *Non omnes possumus olere unguenta exotica*. Quinctil. lib. 7. *Verba omnia & vox hujus alumnum urbis oleant*. [Vide supra ad *Æstuo* p. 301.]

Oportet. Vide supra lib. 3. cap. 1.

„ [*Oppetere*, subaudi *mortem*, quod sæpe Cicero ex-
„ primit. Virgil. *Queis ante ora patrum Trojæ sub mœ-*
„ *nibus altis Contigit oppetere*.] [Vide infra IV. 4. de *Ellipsi* ad vocem *Iter*.]

PALLEO. Propertius lib. 1. *Quis te cogebat multos pallere colores?* Persius; *Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles*. Quem locum citans Turnebus, (98) ut supra diximus; *sic*, inquit, *dixit*; *ut pallere pallorem*. Horatius lib. 3. *Et scatentem belluis pontum, mediasque fraudes palluit audax*: idem, *Pindarici fontis qui non expalluit haustus*. Vide *Æstuo*, *Metuo*, & *Pavesco*. Pers. Satyr. 5. *Recutitaque Sabbata palles*.

Palpo. Juvenalis; *Quem munere palpat Carus*. Ovid. *Pectora præbet palpanda manu*.

Par-

quod est, *Officere se*, vel *aliquid*, *ob & adversus aliquem*. Ille vero hanc locutionem ita accepit, tanquam si iste accusativus regeretur a Verbo in significatu impediendi, ut patet ex Passivis, quæ inde formavit, qua de re supra ad Verbum *Ambulare*, *Dubitare*, *Metuere*, & modo ad *Obstrepere*.

(98) *Ut supra diximus*.] Vide cap. 2. extr. quæque nos ibi notavimus, ubi hanc locutionem explicuimus. In reliquis hujus Verbi exemplis sine hæsitatione intellige præpos. κατὰ, nisi quod illud Propertii, *multos pallere colores*, ut & illud Juvenalis, *recutitaque sabbata palles*, eodem modo videantur exponenda, quo ista, de quibus egimus ad Verbum *Æstuo*.

Parco tibi, (99) deest accusativus cognatus, qualiscunque sit: nam *parcere alicui rei*, est esse parcum in illa re. Virgil. 10. *Argenti atque auri memoras quæ multa talenta, Natis parce tuis.* idque indicat passivum. Cicero 2. Attic. *Nec parcitur labori.* Livius; *Precantes ut a cædibus, & ab incendiis parceretur.* Plinius lib. 16. *nec corpori ipsi parcitum:* & lib. 17. *Parcitur vestigiis.* Admittit & alios accusativos, ut *peccatum*, *errorem*, *culpam.* Gell. lib. 16. cap. 19. *Vitam modo sibi ut parcerent.* Terent. *Nihil parcunt seni:* idem; *Hanc ego vitam parsi perdere?* ubi *perdere* est accusativus. *Parcere a sanguine & cædibus*, subaudi *manum*, [vel *Se*] nam *parcere* est abstinere; ut; *Parcere pecuniis*, [*Parce metu.*]

Pareo. Statius, *Non adeo parebimus omnia matri.* Gellius lib. 1. *Quædam non esse parendum.* Si velis in iis deesse præpositionem; non repugnabo, (100) dum accusativum cognatum intelligas; juxta illud Livii lib. 9. *Dicto paretur.* Cicero; *Cui paretur.*

Parturio. Horat. 1. Carm. *Nec parturit imbres perpetuos.*

Pascitur herbas, & *herbis*, dicimus. Virgil. 4. Georg. *Pascuntur & arbuta passim:* & 3. *Pascuntur vero sylvas, & summa Lycæi.* [Vide ad Verbum *Adversor* p. 298, 299.]

Paveo, subaudi *pavorem.* Tacitus; *Plures bellum pavescere.* Lucanus lib. 7. *Pavere pugnam.* Silius, *Pavescere prodigia.* Tacitus lib. 1. *Nec imperitum adolescentulum, nec seditiosum exercitum pavescerent.* Vide *Pallere*, & *Æstuo*, & *Metuo*, [sed. & Me istic in Notis]

Peccare peccatum. Græcis est tritum, ἁμαρτεῖν ἁμαρτίαν. Hinc eleganter legimus in Threnis; *Peccatum peccavit Hierusalem.* Cicero 1. Naturæ Deorum; *Empedocles autem* (101) *multa alia peccans, in Deorum opinione turpissime la-*

(99) *Deest Accusativus cognat.*] Immo reciprocus, vel varius. Sall. Jug. 107. *Quanto sibi in prælio minus pepercissent, tanto tutiores fore.* Intellige *pugnam*, vel *vitam.*

(100) *Dum Accusativum cognat.*] Deest vere præpositio, nec quidquam amplius.

(101) *Multa alia peccans*] In his vel deest Præpositio, vel, si ma-
lis

labitur: ibidem, *Atque etiam Xenophon paucioribus verbis eadem fere peccat*: idem 1. Officior. *Quo in genere in Rep. multa peccantur*: idem Paradox. *Multa peccant*. Terent. Adelph. *Te plura in hac re peccare ostendam*. Sallust. Jugurth. *Quæ deliquisset, inulta fore sperabat*.

Penetrare in ædes, (102) subaudi *penetrationem*, vel *se*, vel *pedem*. Gellius lib. 5. *Speluncam nactus, in eam me penetro, & recondo*. Plaut. Trinum. *Quin prius me ad plures penetravi*; ibidem, *Ne penetrarem me usquam*: idem Amphitruo, *in fugam se penetrare*, idem Menæch. *Nec hunc*

lis nullam hic esse Ellipsin, tum vero denotatur Accusativo id, quod peccando fit, qualia habuimus plura ad finem cap. 2. & in hoc cap, ad v. *Æstuo*. Sed prius verius puto. Cicero Famil. IV. 13. *Ut hoc ipsum, quod maneam in vita, peccare mihi videar*. Tacit. Ann. XI. 36. *Sponte an coactus tam magna peccavisset, nihil referre*.

(102) *Subaudi penetrationem.*] Ineptissimum hoc est. Rectius intelliges *Se*, quod passim occurrit, vel etiam *pedem*, ut apud Plaut. Men. II. 3. 49. *neque huc unquam in portam penetra vi pedem* Prius tamen est longe usitatius & ideo, sicuti idem est *revertere se* & *reverti*, sic *penetrare se* & *penetrari*. Unde Lucretius IV. 1240. *Aut penetrare locos æque nequit, aut penetratum Ægre admiscetur muliebri semine Semen*, ubi *penetratum Semen* dicitur, quod se penetravit in locos muliebres. At *penetrare locos* alia insuper, atque adeo duplici, dicitur Ellipsi pro *penetrare se in locos*. Præpositio hæc *In*, immo & *Ad*, sæpissime exprimitur. *Penetrare in palæstram, in portam, ad plures*, Plauti sunt. Sic *in Dardaniam*, Liv. XL. 58. *in hæc ipsa templa*, Cic. Somn. Scip. cap. 7. *ad Urbem Hospitis* Ovid. Metam. XV. 8. Sed sæpe etiam omittitur. Tac. Ann. I. 69. *Id Tiberii animum altius penetravit*. Virgil. Georg. II. 504. *Penetrant aulas & limina Regnum*. Florus III. 4. *Piso Rhodopen Caucasumque penetravit*. Sulp. Sev. lib. I. *Quod victor Ægyptum atque Æthiopiam penetraverit*. In omnibus hisce intelligi præpositionem *In*, vel *Ad*, vel *Per*, nullum potest esse dubium. Et tamen multi Auctores hoc non satis animadvertentes, vel negligentes, converterunt has locutiones quoque in formam passivam. Lucret. II. 539. *Ut penitus nequeat penetrari* sc. India. Tac. Ann. II. 68. *Nec vado penetrari poterat amnis*. Florus III. 10. 15. *Nec semel Rhenus, sed iterum quoque, & quidem ponte facto, penetratus est*. Liquet ergo etiam hinc, quam parum tribuendum sit Passivis illis locutionibus ad constituendam naturam & constructionem Activorum, quod sæpe jam ostendimus. Vide Me ad Verb. *Deficio*, *Obstrepo*, &c.

hunc intra portam penetravi pedem. Tacitus lib. 5. *Nihil tamen Tiberium magis penetravit.* „ [Lucretius 4. *Quæ pe-* „ *netrata queunt sensum progignere acerbum.*] Stat. 4. Sil. *Limina penetrata mortis.* Apulejus lib. 8. Metam. *Improvisi conferto gradu se penetrant.*

„ [*Perennare*, (103) subaudi *se*, id est, per annos se „ conservare. Ovid. *Defuit ars vobis, arte perennat amor.* „ Colum. *Ut diutius perennent boves, non confecti vexatio-* „ *ne simul operum, & verberum.*]

(104) *Pereo.* compositum ab *eo*; & ut *eo viam* dicimus, sic *Pereo viam*, id est, *perficio viam*; „ [& *Pereo iter*, est „ eo per iter. Catul. *Qui nunc it per iter tenebricosum*, mor- „ tis, puta. Prop. *Per te immaturum mortis adimus iter.*] unde pro *Mori* accipitur; & qua forma dixit Virgilius, *Corydon ardebat Alexim*, [vide ad Cap. 2. extr.] sic dixit Plautus in Trucul. *Tres unam pereunt adolescentes mulierem*, „ [sicut Catullus, *Illum deperit impotente amore.*] Plaut. Epid. *Hæccine ubi scibit senex, puppis pereunda est probe.* Homer. 3. Iliad. Σὺ δέ κεν κακὸν οἶτον ὄληαι: id est, *Tu autem malam mortem peribis.* Vide *Obire*, [sed maxime, quæ notavimus ad Verba *Adeo* & *Ambulo.*]

Pergo in urbem, subaudi *iter*, vel *Pergere*: [At vide me supra ad Verbum *Officio*] nam apud Plautum tritum est, *Pergo pergere:* ut in Pseud. *Pergitis pergere?* „ [Terent. „ Phorm. *Domum ire pergam.* Ubi Donatus; *Hoc nos el-* „ *lipticῶs dicimus, Domum pergam.*] Cic. in Acad. *Itaque confestim ad eum ire perreximus:* „ [idem, *Quæ cum ita* „ *sint, Catilina, perge, quo cœpisti*, supple *iter:* sicut Ter.

„ Hec.

(103) *Subaudi Se.*] At quæ hujus Elipseos ratio? Mihi hoc Verbum est plane Neutrum, itidem ut sequens *Pereo.*

(104) *Pereo.*] *Perire* est plane Neutrum, ut ostendi supra ad Verbum *Adeo.* Notat autem ire ad finem usque, sic *Perdere*, *Perimere*, *Perrogare sententias* &c. In loco Plauti in Epid. qui est I. 1. 70. *Puppis pereunda est probe*, Salmasius non absurde legit *Perdunda est.* Nisi malimus credere olim hujus Formæ Participia etiam Neutris adtributa, ut *Pereundus* sit, qui perire debet, sicuti *Placenda dos*, quæ placere debet, apud Eundem Plautum.

„ Hec. act. 1. sc. 2. *Pergam, quo cœpi, hoc iter.*] Liv. *Triginta navium classe ire obviam hosti pergit.* Sallust. Jugurtha, *Igitur Carthagine duo fratres missi maturavere iter pergere.* Cicero in Arato; *Post hunc ore fero Capricornus vadere pergit:* idem Attic. *Pergo præterita.* Livius lib. 22. *Pergit deinde ire sequentibus paucis.* Virgil. 6. Æneid.

Observans, quæ signa ferant, quo tendere pergant. Cicero 1. de divinat. *Si ire perrexisset.* Valerius Flacc. lib. 4. Argon.

Contra omnes validis tenui discrimine remis.
Pergere iter. Græc. βῆ δ' ἰέναι, id est, *pergit ire.*

„ [Est autem *Pergere*, (105) factum ex *peragere*, sive
„ perficere, agere usque ad finem. Horatius; *Ambo pro-*
„ *positum peragunt iter.* Ovid. *Et brevius, quam nos, ille*
„ *peregit iter.* unde Tacitus, *Pergere aliquid* pro conari
„ dixit. Annal. 1. *Prospere cessura, quæ pergerent.* Vide
„ infra sub initium libri quarti.]

„ [*Pertinet*, subaudi *se*; sicut, *Quo tendunt ista ver-*
„ *ba?* vel *quo pertinent?* Vide *Tendere.*]

Piget. Vide *Pœnitet.*

Placeo. Plaut. Trinum. *Si illa tibi placebit, placenda dos*

(105) *Factum ex peragere*] Convenit quidem significatio utriusque Verbi. Sed tamen ratio Grammatica, & Præteriti ac Supini Formatio, suadent potius, ut ex *Perrigere* obsoleto contractum censeamus; plane ut ab *Rego* est *Porrigo* & *Surrigo*, unde contracta *Porgo* & *Surgo*. Construitur autem illud *Pergo* sæpe cum Infinito ita, ut fere nihil, nisi perseverare, vel aggredi aliquam rem, significet. Sic accipiendum est illud Taciti An. I. 28. *Prospere cessura, quæ pergerent.* scil. facere, h. e. quæ facerent, vel facere cœpissent. Hist. I. 40. *Milites Rom. quasi Vologesen solio depulsuri, ac non Imperatorem suum trucidare pergerent*, h. e. aggrederentur, vel se moverent ad eum trucidandum. Virgil. Æn. I. 372. *O Dea, si primo repetens ab origine pergam*, scil. narrare, *Et vacet annales nostrorum audire laborum.* Et passim ita Lucretius II. 347. *Horum unum quodvis generatim sumere perge.* Et v. 945. *animantem grandior ictus . . . repente adfligit, & omnes Corporis atque animi pergit confundere sensus.*

dos quoque est, *quam dat tibi*: idem: *Forma placita est.* „ [Cicero; *Dolabellæ valde desideranti volo placere*, *nec* „ *video quid.* Recte ergo dixeris; (106) *Placebo tibi* „ *hanc rem.* Terent. And. *Postquam me amare dixi*, *com-* „ *placita est tibi.* Et Hecyr. prol. *Hæ ubi sunt cognitæ*, „ *placitæ sunt.*] Ovid. 2. Fast. *Est virtus*, *placitis abstinuisse bonis.* Horat. 4. Carm. *Quod spiro*, *& placeo*, *si placeo*, *tuum est.*

Plango. Ovid. 13. Metamorph. (107) *Consuetaque pectora plangit*: idem, *Plangitur*, *& trepidans adstringit vincula motu.*

Plaudo, (108) pro accusativo cognato alios etiam recipit. Virgil. 6. Æneid.

Pars

(106) *Placebo tibi hanc rem.*] Si verbum hoc esset vere Activum, foret forsan potius ex illis, quæ Accusativum sibi reciprocum postulant, licet per Ellipsin plerumque omissum. Sed liquido est Neutrum, cui respondet Activum *Placo*, *Placare*. De qualibus Verbis diversæ Conjugationis in Activam & Neutralem significationem distinctis, egimus supra ad Cap. II. pag. 271. & hoc Capite ad Verba *Caveo*, *Jaceo*, &c. Ex loco Ciceronis nihil quoque elici potest in sensum Activum, quum *quid* istic ponatur pro *in quo*, vel *κατά τι*, ut passim fit. *Placitus* porro est, qui placet, prout hæc Participia etiam Activam, tanto magis vero Neutram, habent significationem. Vide supra ad I. 15. 4. pag. 132. &c. Quod vero Plautus Trin. V. 2. 35. *Si illa tibi placet*, *placenda dos quoque est*, dixit, extraordinarium est & inusitatum, & una hac forsan ratione expediendum, quam attuli ad Verbum *Pereo*.

(107) *Consuetaque pectora plangit.*] Sine Ellipsi hoc dicitur. Et sic Petronius in carm. de Trojæ Halosi, *Jacet Sacerdos inter aras victima*, *Terramque plangit.* Et Lucretius VI. 114. *Aut ubi suspensam vestem*, *chartasque volantes*, *Verberibus venti versant*, *planguntque per auras.* Et Ovidius Metam VIII. 528. *Plangere ora* sua in luctu. Immo & *Plangitur*, pro plangit se, apud Eund. Metam. XI. 76. de Avi laqueis implicita, & expedire se annitente, atque ideo concutiente alas. At quando jam dicitur *Plangere mortuos*, ut fit apud Pomp. Melam. I. 9. id vero per Ellipsin est explicandum, quasi diceretur plangere se, vel pectus propter mortuos.

(108) *Pro Accusativo Cognato.*] Accusativus, qui in absoluta locutione intelligitur, est *Manus.* Sic plane volucres dicuntur *plaudere*

Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt. Statius 1. Sylvar. *Aquas plaudere natatu:* idem 5. *Nec fratrem cestu virides plausere Theramnæ.* „ [Ovid. *Quaque* „ *ibis, manibus circumplaudere tuorum.*] Cicero Attic. *Propter vicinum malum* (109) *nec victoria quidem plauditur.* Quidam emendarunt, *victoriæ;* sed utroque modo passivum est. Cicero de Oratore; *Nemo pedem supplosit in illo judicio.* Martial. 12. *Pulvereumque fugax hippodromon ungula plausit.*

Pluere. Cæsar Scalig. cap. 9. *Ineptiunt autem, qui* Pluit, *& hujusmodi, putabant autodetera, quum tamen sit activum verissimum.* Pluit sanguinem, & lapides, *dicimus in historiis;* & terra compluta est. Hæc ille. Apulejus lib. 1. Florid. *Totum istud spatium, qua pluitur,*

dere alas, h. e. concutere & allidere ad corpus. Ovid. Metam. XIV. 507. *& remos plausis circumvolat alis.* Et v. 577. *Subvolat, & cineres plausis everberat alis.* At Virgil. Æn. V. 516. *Lætam & plaudentem alis columbam* dixit, scil. *Se. Plaudi* etiam dicitur, quod leviter & blande percutitur. Sic de Equo Virgil. Georg. III. 186. *Blandis gaudere Magistri Laudibus, & plausæ sonitum cervicis amare.* Et Æn. XII. 86. *Circumstant properi aurigæ, manibusque lacessunt Pectora plausa cavis.* At *pedibus plaudere choreas* est idem, ac si diceretur, pedibus plaudendo terram choreas facere, vel agitare.

(109) *Nec victoria quidem plauditur.*] Edidit Victorius & alii, *victoriæ*. Vide locum ad Attic. XIII. 44. Sed utrumque ferri forsan queat. Et eadem ratione ac jure Cicero potuisset istic dicere *Victoria plauditur*, quo alibi, *Obstrepi laudes videntur*, & Ovidius, *tu circumplaudere*, & Florus III. 4. *Glacie flumen equitatur.* Scilicet ostendimus supra ad Verba *Ambulare*, & *Obstrepere*, ex abusu has locutiones ortas, qui fecit, ut Accusativus figurate, & elliptice exponendus, acciperetur pro eo, qui proxime a Verbo regatur, atque ita in Nominativum Passivi converteretur. Hinc etiam factum, ut veris quoque Activis alieni addantur Accusativi, iique dein in Nominativum Passivi quoque convertantur. Vide Me supra ad Verbum *Penetrare*. Sed & ita dicitur ex. gr. *Plui* & *Rorari terra*, quæ pluvia irrigatur, & ipsa *aqua*, quæ cœlo demittitur: *Sudari mel*, & *Vestis*, & similiter multa alia. Sed tamen, quum, si legatur hic ex MStis *victoriæ*, sensus sit expeditissimus, accesserim & Ego lubens Victorio.

tur, *&* *ningitur*. Adag. *Asinus compluitur*: itemque; *nec compluitur*, *neque sole aduritur*. Plaut. *Quam mihi amor*; *&* *cupido in pectus perpluit meum*. Huc refer omnia verba quæ dicuntur naturæ. Propert. lib. 2. ad Cynth. *Sollicito lacrymas depluit a Sipylo*. [Vide & supra ad Cap. I. p. 262.]

Pœnitet me peccati (110) nihil aliud est, quam, pœna tenet me peccati. Plaut. Sticho, scena 1. *Et me quidem hæc conditio nunc pœnitet*. Accius apud Agell. lib. 13. cap. 2. *Neque id sane me pœnitet*. Igitur illa quinque verba, *Miseret*, *Tædet*, *Pudet*, *Piget*, *Pœnitet*, proprie activa sunt; ut *piget me hujus rei*, id est, pigritia hujus rei piget me, vel tenet; & in passiva legimus, *error pudendus*; *Magister non pœnitendus*; & *verba pigenda* dixit Ovid. „ [cujus etiam est „ in epist. Didon. *Causas habet error honestas. Adde* „ *fidem*, *nulla parte pigendus erit*.] Terentius Adelph. *Facite*, *quod nobis lubet*: idem Phorm. *Quare obsecro ne plus minusve faxit*, *quod nos postea pigeat*. Plaut. Casina; *Ita nunc pudeo*: idem Menech. *Adolescens quæso loquere tuum mihi nomen*, *nisi piges*. Vide supra caput 1. de personalibus libro 3. Livius lib. 1. *Sub haud pœnitendo magistro*. Seneca lib. 1. de ira: *ira tædet*, *quæ invasit*. Suetonius Augusto; *Pertæsus ignaviam suam*: idem; *pertæsus morum perversitatem*. Terentius; *Non te hæc pudent?*

(111) *Po-*

(110) *Nihil aliud est, quam &c.*] Immo vero Elliptica hæc locutio supplenda est hoc modo: *negotium peccati me pœnitet*. Sicuti pro eo, quod Plautus dixit, *Hæc conditio me non pœnitet*, potuisset utique dixisse, *hujus conditionis*, sed non aliter, quam ut intelligatur *res* vel *negotium*. *Magister non pœnitendus*, *error pigendus* &c. ex abusu sunt. At *pertæsus ignaviam* manifeste dictum in significatione passiva per Ellipsin præpos. κατὰ. Nam sicuti Active diceretur, *Tædet me ignavia*, vel *ignaviæ*, scil. negotium, sic Passive item *pertæsus sum* ob *ignaviam*. Vide & supra Cap. 1. Not. 6. & maxime *Lib*. II. cap. 3.

(111) *Potior.* Plautus Asin. *Fortior malum qui patitur, idem post potitur bonum.* Terentius; *Hic potitur gaudia:* idem; *sine labore patria potitur commoda.* Lucretius lib. 5. *Quorum unus Homerus Sceptra potitus*, cæt. Ovid. 9. Metamorph. *Nec tamen est potienda tibi.* Cicero 1. Tuscul. Sic

(111) *Potior.*] Nullus dubito verbum hoc natura sua, & vera significatione, esse passivum. Scilicet *potire* significavit olim se vel alium compotem reddere alicujus rei, sive malæ, sive bonæ, unde *Compos culpæ* est Reus apud Plaut. Trucul. IV. 3. 16. Et *Nam hoc mihi haud labori est, laborem hunc potiri, si me impiavi*, Rud. I. 3. 7. h. e. redigi in potestatem, quod ad hunc laborem, seu miseriam, attinet, vel fieri compotem istius laboris. Ita vero *Potiri* idem est; quod compotem fieri, nec recipere potest Accusativum aliter, quam per figuram Ellipseos, si recte res perpendatur. Cum quo hoc verbum, ut & *Fungi* ac *Vesci*, non tantum *recentioris ævi Auctores*, ut affirmat temere Ursinus Tom. 2. p. 309. sed & Antiquissimi & optimi construxerunt, ut ex Sanctio nostro liquet. At Activum τῦ *Potior* fuisse revera significationis istius & olim in usu, patet ex Plauti Amphitr. I. 1. 22. *Qui fuerim liber, eum nunc potivit pater servitutis*, h. e. fecit ut habeam servitutem, seu sim in servitute. Respondet ei Passivum *Potitus servitutis* apud Festum. Et similiter Pl. Epid. IV. 1. 5. *Gnata mea hostium est potita*, h. e. redacta est eo, ut sit penes hostes, seu in hostium potestate. Eodem modo se res habet in *Compotire, ri.* Pl. Rud. IV. 2. 6. *quæ piscatu me uberi compotivit*, h. e. compotem fecit. Ibid. 1. 3. 2. *Ita hic solis locis compotita sum*, h. e. compos eorum facta, ut in iis sim. Atque ita, si vera omnium significatio posset indagari, pleraque, quæ creduntur Deponentia, possent forte etiamnum redigi in ordinem Passivorum. Certe sic mox *Proficiscor* vere est passivum τῦ *Proficisco*, quod olim adhibitum fuit; æque ut illud, unde proxime deducitur, *Proficio*, & similia *Deficio, Facesso*, &c. subintellecto pronomine reciproco. Ut adeo *proficiscor* passive idem significet, quod Active *proficisco me;* plane ut *Revertor* passivum respondet activo *Reverto me*, & ut paulo ante habuimus *Plangitur* pro *Plangit se*. Sed sicuti sæpius dicebatur olim simpliciter *Reverto*, quam *Reverto me*, & *Facesso*, quam *Facesso me*, sic eodem pronomine per Ellipsin omisso occurrit apud Veteres magis *proficisco*, quam cum pronomine. Pl. Mil. Glor. IV. 8. 19. *Obsecro licet complecti, priusquam proficisco.* Vide & supra ad Cap. 2. & ad Vocem *Adversor* in hoc Cap. De origine autem hujus Verbi *Proficiscor*, & natura significationis, vide etiam Georg. Henr. Ursinum cap. 9. Observ. Philol.

Sic ad decem millia annorum gentem aliquam urbem nostram potituram putent. Pacuvius, citante Nonio; *Regnum potior, conjugem macto inferis.* Sisenna lib. 4. Historiar. *Omnia quæ diximus loca statim potitus:* idem; *hostes loca superiora potiti.*

Præsideo. Tacit. lib. 3. *Quæ ubi cognita P. Vellejo, is proximum exercitum præsidebat, Alarios equites, ac leves cohortium mittit in eos:* idem l. 4. *Et haud spernenda illic civium sociorumque manus littora Oceani præsidebat.* [At Vide me ad Verbum *Egredior*, sed maxime ad V. *Æstuo* in fine.]

„ [*Prandeo*, subaudi *prandium*, vel *cibos*. Horatius; *Si* „ *pranderet olus patienter*: idem; *Luscinias soliti impenso* „ *prandere coëmtas.*] Sic *cœnare cœnam*. Vide *Cœna*. [At vide Me ad Verb. *Cœno*, quod ejusdem est naturæ, cujus hoc *Prandeo*. Utrumque enim est plane Neutrum.]

Procedo in urbem, subaudi *iter*, vel *viam*, Cæsar. 1. Gall. *Jam processerant viam tridui.* [Vide Me ad V. *Ambulo* & *Cedo.*]

Proficiscor, subaudi *viam*, vel *iter*. [At vide Me paulo ante ad *Potior.*] Propert. lib. 3. *Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.* Fest. Pomp. *Profecturi viam, Herculi, aut Sanco sacrificabant.* [Videtur excidisse *Propter.* Vide Festum.]

Propero. Virgil. 4. Æneid. *Anne vides toto properari littore circum:* ibid. *Hæc pater Æoliis properat dum Lemnius oris.* Horat. *Hoc opus, hoc studium parvi properemus, & ampli.* forte κατὰ. „ [Propert. *Quod si forte tibi propera-* „ *rint fata quietem.* Dictys lib. 1.] Plaut. Aul. *Nunc domum properare propero. Mortem per vulnera properare.* Virg. 9. Æneid. *Hinc delubra occulta celeritate properantur.* Tacit. lib. 1. *Inoffensum iter properaverat.* Juven. Satyr. 3. *Hæc inter pueros varie properantur.* Virgil. (112) *Properate jussa.* „ [*Pro-*

(112) *Properate jussa.*] Vide & supra ad V. *Festino*, licet hoc *Propero* Activorum ordine movere prorsus nolim. Nam nimis frequenter non modo Activum occurrit, ut apud Sall. Jug. 37. *alia, quæ*

„ [*Prorumpo.* Virgil. *atram prorumpit ad æthera nubem.*] *Proruo.* Vide *Ruo.*

Prospicio tibi, *Provideo tibi*, subaudi *utile*, vel *commodum.* Livius; *Qui sedem senectuti vestræ prospiciunt.* Vide supra *Consulo*, *&* *Utile* in Ellipsi.

Provideo. Vide *Prospicio.* „ [Cæsar. 6. Gall. *Rem fru-* „ *mentariam providet*, *castris idoneum locum deligit.*] Terent. Adelph. *Quæ si non astu providentur*, *me aut herum pessum dabunt.*

Pudet. Vide *Pœnitet.* Martial. *Sed si te non pudet istud*, *Hoc saltem pudeat*, *Galla*, *negare nihil.* Apul. lib. 7. *Quanquam nec istud puduit*, *me cum meo famulo factum conservum.* Plaut. Casina, *Ita nunc pudeo*, *atque ita nunc paveo.* Terent. *Hæc non te pudent?* Lucanus; *Semper metuit*, *quem sæva pudebunt supplicia.* Terent. *quem nec pudet quicquam.* „ [Ovid. 4. Fast. *Nec gener est nobis ille* „ *pudendus*, *ait.*]

Pugno, (113) subaudi *pugnam*; Græce μάχην μάχεσθαι. Plaut. Pseud. *Priusquam istam pugnabo pugnam.* „ [Nepos „ Hannib. *Hac pugna pugnata Romam profectus est.*] Cicero pro Murœna, *Ex omnibus pugnis*, *vel acerrima mihi videtur illa*, *quæ cum rege commissa est*, *&* *summa contentione pugnata.* Catull. *Pro qua mihi sunt magna bella pugnata.* Hor. 3. Car. *Et pugnata sacro bella sub Ilio.* Plaut. Men. *Nec sero veniam depugnato prælio:* idem Amph. *Hæc illic est pugnata pugna.* Vide Lamb. lib. 2. Oda 6. Lucilius citante Donato in Adelph. *Vicimus*, *ô socii*, *&* *magnam pugnavimus pugnam.* Cicero pro Roscio; *Quod a vo-*

quæ incepto usui forent, *properare.* Ubi vide Rivium. Sed & Passivum. Idem Jug. 105. *Itineris properandi causa.* Tac. An. II. 6. *Mille naves sufficere visæ properatæque.* Plinius Paneg. 51. *hinc porticus*, *inde delubra occulta celeritate properantur.*

(113) *Subaudi pugnam.*] Mihi Verbum est Neutrum, sed quod sæpe junctum sibi habet Accusativum, quo denotatur materia vel effectus pugnæ. Vide de hoc Accusativo Cognato, quæ diximus ad Verbum *Æstuo*, & ad Cap. 2. p. 273. &c,

vobis hoc pugnari video. Horatius 4. Carminum; *Prælia pugnare:* idem; *Si quis bella tibi terra pugnata, marique.* Salluſt. *Quæ negotia multo magis, quam prælium male pugnatum a ſuis, regem terrebant.*

QUADRARE. Horat. *Et quæ pars* (114) *quadret acervum.*

(115) *Queror.* Cæſ. 3. Civil. *Calamitatem, aut propriam ſuam, aut temporum queri.* Plaut. Aulul. *Pauperiem meam conqueror.* Vide *Conqueror.*

Quieſco. Apul. lib. 9. Metam. *Poſt multum equidem temporis, ſomnum humanum quievi.* Et eſſe activum *Quieſco,* (116) ſatis indicat paſſivum illud Terent. act.4. ſc.2. Andr. *Qui-*

(114) *Quadret acervum.*] h. e. quartam ejus partem conſtituat, ſeu faciat, ut quatuor partibus conſtet. Locus occurrit Epiſt. I. 6. 35. Sic *Quadrans* dicitur pon dus vel nummus, qui aſſem quadrat, h.e. in quatuor partes dividit. Quia vero quadrata figura cenſetur optima, & facile congruit ac conjungi poteſt aliis figuris, hinc *Quadrare* vel neutraliter, vel potius cum Ellipſi Pronominis reciproci, ponitur pro congruere, accommodatum eſſe & aptum alicui rei. Sulpic. Sev. lib. II. Hiſt. Sacræ: *quam prætereundam non putavi, ſiquidem & Chronicis conſentiret, & ita illius nobis ratio quadraret, ut per ordinem Regum uſque in primum Cyri annum LXX. annos impleret.*

(115) *Queror*] Qui adduntur Accuſativi, revera a Præpoſ. per Ellipſin omiſſa reguntur. Vide quæ notavimus ad Verbum *Doleo.* At quando Ovidius Metam. IX. 303. ait, *moturaque duros Verba queror ſilices*, ſenſus eſt, in querendo profero talia verba. Vide ſupra ad Cap. 2. in extr. & hoc ad Cap. V. *Æſtuo.*

(116) *Satis indicat Paſſivum.*] Neutiquam id indicat, non magis, quam *Stari, Sederi* &c. indicant, verba *Stare, Sedere* &c. eſſe Activa. Nam Imperſonaliter illa dicuntur, ut hic *Quieſci.* Ceterum in loco Terentii dubium eſt, quo referatur τὸ *Quibus*, unde tamen pendet ſenſus & conſtructionis ratio. Nempe præceſſit: *Siccine Me atque Illam nunc miſeros ſollicitarier? Nam idcirco arceſſor, Nuptias quod mihi apparari ſenſit.* Dacieria vertit ita quaſi Charinus ad hæc reſponderet Pamphilo illa verba *Quibus* &c. & τὸ *Quibus* intellexiſſet de Pamphilo & Glycerio, *En quel repos n'auriez-vous pas eſté, ſi ce coquin s'y fuſt tenu?* At Ego referendum τὸ *Quibus* prorſus cenſeo ad *Nuptias*, ut ſenſus ſit, a quibus nuptiis, quæ nunc nos omnes perturbant adeo & ſollicitant, quam facile potuerat eſſe quies, ſi modo hic Davus quieviſſet. Sic *Quieſcerent pugnæ* apud Gellium IX. 13. h. e. abſtinerent. Et *Requieſcens a Reip. pulcherrimis muneribus, otium ſibi ſumebat aliquando,* apud Cic. de Of-

Quibus quidem quam facile potuerat quiesci, si hic quiesset.
„ [Plaut. Most. *Tu quiesce rem banc petere*, quasi dicat,
„ quiesce petitionem hujus rei: idem Mil. *Potin', ut hominem*
„ *mibi des? quiescas cætera.*] Vide *Dormio*, & *Requiesco*.

Recordor. Vide *Memini*.

Redire. Vide *Ire*, & *Obire*.

Redoleo. Vide *Oleo*.

(117) *Redundo.* Ovid. 3. Trist. *Sive redundatas flumine cogit aquas:* Et 6. Fast. *Anne redundatis fossa madebit aquis.*

Refert, idem est, quod *refero*. Vide librum 3. cap. 1.

(118) *Regno*, subaudi *regnum*; Græce βασιλεύειν βασιλείαν Horatius; *Et regnata petam rura Phalanto:* idem 3. Carm. *Et regnata Cyro Bactra parent.* Virgil. *Acri quondam regnata Lycurgo.*

Regredior, subaudi *gressum*. Ennius, citante Nonio; *Qui nunc incerta re atque inorata* (119) *gradum regredere conare?* Re-

sic. III. 1. Sic cum Infinito, non modo apud Plautum Mostell. V. 2. 51. sed & apud Gell. II. 28. *Sed Dei nomen, cui servari ferias oporteret, edicere quiescebant*, h.e. abstinebant eo. Ceterum *Quiescere* & *Requiescere* vere sunt Neutra; Hinc conjunguntur apud Sueton. Claud. 30. *Stanti*, *Sedenti*, & *Quiescenti*. Sed tamen occurrunt etiam Active constructa. Vide infra in *Requiesco:* sed & Me supra ad Verba *Ambulo* pag. 308. *Careo*, & *Consuesco*.

(117) *Redundo*] Non magis est Activum, quam *Undo*, & omnia ejus Composita, *Abundo*, *Exundo* &c. *Inundare* cum Accusativo jungitur, sed per Ellipsin repetendæ Præpositionis. *Redundatæ aquæ* non magis faciunt *Redundare* Activum, quam *Cessare*, *Regnare*, *Certare*, faciunt similia Participia. Vide me ad Verba *Ambulo*, *Dubito*, *Obstrepo*.

(118) *Regno*, *Subaudi regnum.*] Miror Ursinum Tom. 1. p. 460. ubi, quia Tacitus An. XIII. *in quantum Germani regnantur* dixit, *non adeo fastiditurum se* ait, *Regnare urbem active*. *quantopere mibi* hæc phrasis *sordeat*. *Certe rationem Grammaticam non obstare, licet auctoritas forte deficiat.* Respicit ea, quæ notaveram ad Verb. *Ambulo* pag. 308. quæ videas velim. Certe liquebit sic satis, si recte, *nec obstante*, ut ait Ursinus, ulla *ratione Grammatica*, dixeris active *Regnare Urbem*, eodem jure etiam *Dormire totam biemem*, *Vigilare amaras noctes*, *Cessare arva*, *Errare terram*, &c. Activa & sine Ellipsi posse dici.

(119) *Gradum regredere.*] Manifestum hinc, dixisse Vetustissimos etiam *Regredere* scil. *Gradum*, vel *Se*. Inde vero sequitur

Reminiscor. Vid *Memini.*

Requiesco. Virgil. *Et mutata suos requierunt flumina cursus:* idem in Ceiri; *Quo rapidos etiam requiescunt flumina cursus.* „ [Calvus in Io: *Sol quoque perpetuos meminit re-* „ *quiescere cursus.* Sallust. *Paulum requietis militibus.*] Propertius libro 2. Eleg. ultima, ex Scaligeri correctione; *Quamvis ille suam lassus requiescat avenam:* ibidem, antepenult. *Jupiter Alcmenam geminas requieverat Arctos.* Vide *Quiesco*, [& quæ istic notavi.]

Resideo, (120) *Residere pœnitentiam*, dixit Plinius pro, *se-*

tur τὸ *Regredi* esse Passivum, & ejusdem indolis & significationis, cujus est *Reverti.* Sic ergo & *Aggredi aliquem* ponitur pro *aggredi ad aliquem*, seu *aggredere se ad aliquem.* Repugnare quidem videtur, quod Priscianus lib. 8. p. 792. ex Ciceronis quadam ad Nepotem epistola, sed deperdita, adfert, *Hoc restiterat etiam, ut a te fictis aggrederer dolis.* Nam ibi *aggredi* passive ponitur, & ita ut Passiva locutio *Ego aggrederer a Te*, respondeat Activæ directæ & sine Ellipsi, *Tu aggrederes Me.* Sed præterquam quod talia fragmenta dubiæ aliquantulum sint fidei, nihil adeo certi ex Passivis locutionibus ad constituendam Verborum in O naturam, vel negandam, si aliunde ea probetur, elici potest. Vide quæ paulo ante ad Verbum *Regno*, & dein ad *Supersedeo*, atque alibi jam notavimus. Sed & ostendimus jam sæpe, mutari ea aliquando per abusum constructionis, ut Verbis etiam vere Activis addatur Ellipticus plane Accusativus, qui & ipse per Passives locutiones convertatur tamen in Nominativum. Vide, quæ notavimus, ad Verba *Obstrepere*, *Plangere*, *Plaudere* Nota 108. *Rorare*, &c.

(120) *Residere pœnitentiam.*] Ridiculus ille est error Torrentii ad Suetonium in Cæs. cap. 4. & qui eum sequuntur, Sanctii atque Aug. Buchneri, in explicandis & construendis verbis Plinii, dum putant Accusativum *pœnitentiam* regi a participio *residentis*; quod potius una cum suo Substantivo *Athamantis* ab illo Nomine regitur, cujus Accusativus pendet a verbo *exprimere.* Sensus enim est, voluisse artificem *exprimere*, tum *furorem* Athamantis, quando præcipitabat filium, tum ejusdem *pœnitentiam*, quum jam residebat, postquam præcipitarat filium. Furor est in præcipitante, *pœnitentia* in *residente.* Neutraliter ergo hic ponitur *residere*, at vero *residere ferias* active forsan dicitur, sed ea ratione, qua *æstuare annum*, *vivere Bacchanalia.* Vide supra ad vocem *Æstuo.* In Ciceronis loco, ut sensus sit verbis congruens, legerim cum Salmasio ad Plaut. Epid. III. 4. *quia residentur mortuis*, scil. feriæ. Sed & habent vulgatæ edd. *quia.* Nam integer est locus *Denicales*, *quæ*

ſedendo agere, lib. 34. cap. 14. *Ariſtonidas artifex quum exprimere vellet Athamantis furorem, Learchum filium præcipitare volentis, & præcipitato illo reſidentis pœnitentiam.* Sic emendat ex antiquis Levinus Torrentius. Plaut. Capt. act. 3. *Venter gutturque reſident eſuriales ferias*, pro, ſedendo agunt. Cicero de leg. 2. *Denicales* ferias appellat, *quibus reſidentur mortui*, quod ſcilicet ſedendo mortuis feriarentur.

„ [*Reſiſto.* Dictys lib. 2. *Neque amplius reſiſti adver-*
„ *ſum eos poterat.*]

Reſurgo. Vide in *Surgo.*

„ [*Revertere*, ſubaudi *ſe.* Cicero; *Legati re inorata*
„ *reverterunt.* Lucretius de Injuria; *Atque unde exorta*
„ *eſt, ad eum plerumque revertit.*]

„ [*Rideo*, ſubaudi *riſum.* Cicero 7. Fam. epiſt. 25.
„ *Ne rideamus* γέλωτα σαρδόνιον, id eſt, *riſum Sardonium.*]
[Immo eſt Neutrum, ut *Gaudeo*, *Doleo*, &c.]

Roro. Plinius lib. 17. cap. 10. (121) *Si roraverit quantu-*

quæ a Nece appellatæ ſunt, quia reſidentur mortui. Manutius edidit, *quia reſidunt mortui.* At antiquiſſima Mediolanenſis annis 1499. exhibet longe aliter, & forſan rectiſſime. *Nec vero tam Necia, quæ a nece appellata ſunt, qua reſident mortui. Necia* videtur ex Græco Νέκυα ortum: certe Νέκυες notat defunctos, Νέκυα & Νεκυία actionem, quæ ad mortuos pertinet, ſeu librum, in quo de mortuis agitur.

(121) *Si roraverit &c.*] Diverſi generis forent hi Accuſativi *Rorare imbrem* vel *pruinam.* Et *Rorare roſas* vel *oculos.* Priores expoſuerim, ut *Crepo ſulcos &c.* Vide Notam ult. ad cap. 2. & hoc Cap. ad Verb. *Æſtuo.* Poſteriores, licet Paſſivis locutionibus, quarum magnam rationem non eſſe habendam ſæpe jam diximus, (Vide ad Verba *Ambulo*, *Dubito*, *Regno*, *Superſedeo*, & *Obſtrepo*) firmentur, tamen per Ellipſin a Præpoſ. *In* regi putem. Sic Lucret. III. 470. *Circumſtant lacrymis rorantes ora genaſque.* Si quis tamen Active hæc malit accipere, non valde refragabor, rem in medio facile relicturus. Sed tamen neutraliter ceteroqui potiſſimum conſtruitur hoc Verbum. Idem Lucret. II. 976. *Et lacrymis ſpargunt rorantibus ora genaſque.* Virgil. Cul. 75. *Rorantes lacte capellæ.* Sueton. Aug. 92. *Si ingrediente ſe iter forte roraſſet.* Cicero de Senect. c. 14 *in ſymposio minuta & rorantia.* Feſtus V. in Rorarii. *Ante imbrem fere rorare ſolet.* Confer infra Verbum *Sudo.*

tulumcunque imbrem. Ovid. *Scribimus, & lacrymis oculi rorantur obortis:* idem 3. Fastor. *Mollis erat tellus rorata mane pruina:* idem 2. de Ponto; *Roratas rosas.* Et in Sacris; *Rorate cœli desuper, & nubes pluant justum.* Vide *Pluere.*

Ruo, subaudi *ruinam.* Terentius; *Quid si nunc cœlum ruat?* Ubi Donatus supplet, *se*, qui accusativus exprimitur in Compositis. Horat. 4. Carmin. *Multa proruet integrum cum laude victorem.* Terentius Adelph. *Vide, ne ille huc intro se irruat:* idem Eunuch. *Illico omnes proruunt se foras.* Catull. ad Manlium, *Nam mihi quam dederit duplex Amathuntia curam Scitis, & in quo me corruerit genere.* Virgil. 12. *Ruet omnia late:* & 2. Georg. *Et ruit atram Ad cœlum picea crassus caligine nubem.* Horat. lib. 2. Satyr. 5. *Unde Divitias, ærisque ruam, dic, Augur, acervos?* Terent. Adelph. *Ceteros ruerem, agerem, tunderem, & prosternerem.* Plaut. Rudente, *Corruere divitias*, id est, congregare. Lucr. 5. *Quum mare permotum ventis ruit intus arenam.* Virgil. 1. Georg. *Cumulosque ruit male pinguis arenæ*, subaudi *agricola.* Livius 8. *Ut ferme fugiendo in media fata ruitur.* Apul. 1. Florid. *Et quærit, quorsum potissimum in prædam superne sese ruat fulminis vice.* M. Varro; *Spicæ corruuntur in corbem.*

Rutilo. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *Capillos cinere rutilarunt*, Plin. lib. 28. *Gallorum hoc inventum rutilandis capillis.* Liv. lib. 37. *Comæ promissæ, & rutilatæ.* Tacitus lib. 20. *Crinis propexus, & rutilatus.*

SALTO. [Vide Me supra ad Verb. *Æstuo* in init.] Ovid. 5. Trist. *Carmina saltantur theatro:* idem 2. Trist. *Et mea sunt populo saltata poëmata sæpe.* Horatius 1. Serm. *Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat.* Juvenal. *Chironomon Lædam molli saltante Bathyllo.* Eurip. Androm. πήδημα πηδήσας, id est, *Saltationem saltans.*
„ [Quomodo Scipio Æmilianus apud Macrobium 2.
„ Sat. 10. dixit; *Quum saltationem impudicus servulus*
„ *saltare non posset.*]

„ [*Sa-*

„ [*Sapio.* Plaut. *Ego meam rem ſapio.*] Perſ. *Quum ſapimus patruos:* idem; *neque demorſos ſapit ungues.* Ennius apud Ciceronem; *Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam.* [Vide itidem ad V. *Æſtuo* in init.]

Satisfacio, eſt, facio ſatis, ut, ſatis accipio; ubi *Satis*, pro accuſativo eſt. Nihilominus tamen Cato Ruſtic. cap. 149. dixit; (122) *Donicum pecuniam ſatisfecerit.*

Satago. Vide lib. 2. cap. 3. in Rectione Genitivi.

Servio ſervitutem, tritum fuit, a Græcis ſumptum, δȣλεύειν δȣλείαν. Cicero in Topicis; *Quorum nemo ſervitutem ſervivit:* idem pro Mur. *Si ſervitutem ſervient.* Quinctil. *Servus eſt, ut antiqui dixere, qui ſervitutem ſervit.* Plaut. Aulul. *Nam qui amanti hero ſervitutem ſervit.* idem Trinum. *Tuis ſervivi ſervitutem imperiis:* ibid. *Tibi ſervitutem ſervire:* idem Milit. *Nam ego jamdiu apud hunc ſervitutem ſervio.* Liv. lib. 40. *Qui ſervitutem ſerviſſent.* „ [Turpil. *Quæ mulier volet ſibi ſuum amicum eſſe diuti-* „ *num, modice & parce ejus ſerviat cupidines.*] Cic. 1. Offic. *Ut communi utilitati ſerviatur.* Martial. lib. 2. *Non bene, crede mihi, ſervo ſervitur amico.* Sen. de Tranquill. *Aſſueſcamus cœnare poſſe ſine populo, & paucioribus ſervis ſerviri.* Ex his exemplis bene intellectis, (123) extirpantur verba, quæ iſti fingunt Imperſonalia paſſivæ vocis, & ſimul verba Neutra. Vide *Inſervio.*

(124) *Sedeo.* Priſcian. verba ſunt hæc ex lib. 18. de Im-

(122) *Donicum pecuniam ſatisfecerit.*] Duo hic ſunt Accuſativi, quorum alter eſt *Satis*, alter manifeſte additur per Ellipſin præpoſ. κατὰ, *quod ad*, quam priſcis illis ſcriptoribus frequentiſſimam fuiſſe, ſæpius diximus.

(123) *Extirpantur verba.*] Immo vero ex his exemplis probatur, Veteres, ficuti multa alia promiſcue uſurparunt, ſic etiam Verba nonnulla tum in Elliptico, qui Activi ſpeciem præfert, tum in Neutrali ſenſu & conſtructione adhibuiſſe. Vide quæ diſputavi ad vocem *Ambulare*, maxime pag. 306 Quod hic reperis *ſervire alicui cupidines*, eodem eſt modo accipiendum, quo paulo ante *ſatisfacere pecuniam* alicui & *Serviri a paucis* eodem, quo ſupra *Obſtrepuntur laudes*; Vide ad Verba *Plangere*, *Regnare*, *Superſedere.*

(124) *Sedeo.*] Verbum hoc eſt vel maxime Neutrum. Neque ullis hic argumentis ad id proban- dum

Imperfon. conftruct. pag. 1134. *Nam quum dico* curritur, *curfus intelligitur*; & fedetur, *feffio*, & ambulatur, *ambulatio*, & evenit, *eventus*, *& fimilia: quæ res in omnibus verbis etiam abfolutis neceffe eft ut intelligatur; ut* vivo vitam, ambulo ambulationem, fedeo feffionem, curro curfum. Vide *Curro*.

„ [*Sibilo*, (125) fubaudi *fibilum*, vel alium accufativum.

„ Ho-

dum opus. Tantum dicam, fiquere rem etiam eo, quod alia fint ejufdem originis, fed diverfæ conjugationis, Verba vere Activa, huic Neutro quafi oppofita, nempe *Sedare*, h. e. facere, ut animus, ægritudo, ira, tumultus, turba, &c. confideat, Plaut. Pœn. V. 4. 93. *Multorum annorum miferias nunc hac voluptate fedo.* Ut & *Sidere*, quod proprie notat demittere fe ad fedendum vel quiefcendum, atque adeo reciprocum pronomen ad fenfum abfolvendum requirit. Quando autem res dicuntur *Sidere*, tum vero illæ quoque accipi ita debent, ut quæ fe demittant ad inferiora, ubi quiefcant. Sed apud Plautum Trin II. 2. 19. compofitum *Confido* alium fibi Accufativum, activo maxime fenfu junctum, habere creditur. Verba funt Patris ad Filium, *Hæc tibi, fi mea imperia capeffes, multa bona in pectore confident*, h. e. confidere facient, ut volunt Interpretes. At Ellipfis Pronominis Reciproci ufitatiffima iftic quoque ftatuenda eft folito fenfu. Sic, in Mundi origine *fidebant campi* apud Lucret. V. 493. Tacit. An. I. 70. *Ut levior claffis vadofo mari innaret, vel reciproco fideret.* Hinc jam diverfa notant *Defideo* & *Defido*. Phædr. fab. 55. *Ruinam metuens Aquila defedit ramis.* Plaut. Bacchid. II. 3. 4. *Filium meum tamdiu tibi defidere.* Suet. Cæf. 2. *defedit apud Nicomedem*, & cap. 4. *ne defidere in difcrimine fociorum videretur*, h. e. quiefcere & manere otiofus eodem in loco. At *Mores defidentes* fcil. *fe*, funt peffum euntes, apud Livium in Præfat. *Terra feptem jugerum fpatio in cavernam defedit* fc. *fe*, apud Obfeq cap. 96. Ceterum *Obfideo Urbem*, *Circumfido Urbem*, per Ellipfin dicuntur, pro *Sedeo ob*, vel *ad Urbem*, *fido me* cum exercitu, h. e. caftra pono *Circum Urbem*. Hinc explicandum illud Lucretii IV. 352. *Aër craffior caliginis, qui cuncta foramina complet, obfiditque vias oculorum*, h. e. demittit fe ob & in vias oculorum. Et Virgil. VII. 334. *ne Æneadæ poffint Italos obfidere fines* h. e. demittere fe ob, vel undique in, Italos fines, ad confidendum & habitandum in iis. Salluftii Catil. 45. *Occulte pontem obfidunt*, ut habent MSti, h. e. occulte in infidias fe demittunt & fubfidunt ob vel juxta pontem.

(125) *Subaudi fibilum.*] Immo nihil. Nam Neutrum eft. Accufativus, qui additur, per Ellipfin eft interpretandus, licet in Compofito *Exfibilare* etiam in Paffivi Nominativum convertatur. Sic, quod fequitur, *Sitio*, & paffim

Ri-

„ Horat. *Populus me ſibilat, ac mihi plaudo ipſe domi.*]

Sitio. Ovid. 1. Faſt. *Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.* Et, ut *Sitio ſitim*, vel *ſitire*, dicendum erat, ſic per tranſlationem dixit Cicero lib. 3. ad Q. Frat. *Neque ſitio honores, neque deſidero gloriam:* & 5. Phil. *Sanguinem noſtrum ſitiebat.*

Somnio. Plaut. Rud. *Mirum, atque inſcitum ſomniavi ſomnium.* Sueton. Galba, *Somniavit ſpeciem Fortunæ*, cæt.

„ [*Solvere*, pro, ſolvere navem. Vide Ellipſin, *Navem.*]

Sono. Virgil. *Nec vox hominem ſonat:* idem Culice; *Sonat liquorem:* „ [7. Æneid. *Verberaque inſonuit.* Ubi Servius, *pro, verberibus inſonuit, aut, per verbera.*] Perſius; *Sonat vitium percuſſa maligne fidelia.* „ [Ovidius 4. Triſt. 10. *Hic ego finitimis quamvis circumſoner armis.* Pedo ad Liviam; *Tales halcyonum ventoſa per æquora queſtus Ad ſurdas tenui voce ſonatur aquas.*] [Vide Notam ult. ad Cap. 2. & hoc Cap. ad Verb. *Æſtuo.* 301.]

Spiro, vel *exſpiro.* Arnob. lib. 1. *Nunquid ſuas animas ex-*

Rideo, cum Accuſativis junguntur eadem ratione. Si quis tamen hiſce Accuſativis objectum actionis directe ſignificari malit, atque adeo active eos regi, non valde repugnabo, neque in hoc Verbo, neque in ſeqq. *Sitio*, *Somnio*, *Sono.* Sed vel ſic verum manet, eſſe ea etiam Neutra, & fuiſſe primitus vel maxime. Nec enim ſequitur ex eo, quod Verbum aliquando active reperitur conſtructum, ſemper ergo eſſe Activum, & minime Neutrum, quod eſt πρῶτον ψεῦδος Sanctii & Scioppii. Conſideranda in his origo & prima Verborum ſignificatio, quæ ſi ſimplicem, abſolutam, & in ſe permanentem actionem primitus notant, ſunt Neutra: iſta autem actio videtur aliquando tranſire in objectum aliquod, non proprie patiens, ſed propter quod illa actio fit. Objectum illud ſi Accuſativo ſolo exprimitur, Ellipſis ea eſt Præpoſitionis *Ob* vel *Propter.* Ellipſis vero illa ſi valde frequentatur, tunc Verbum illud paulatim uſu ipſo accipit ſpeciem Activi veri. Sic *Ridere*, & *Sibilare*, ſunt primitus Verba actionis per ſe abſolutæ, ſed præmiſſa Accuſativis videntur tranſire in objectum aliquod, quod tamen proprie non patitur illam actionem, ſed ejus cauſa eſt finalis.

exſpiraverunt venti? Apulejus de mundo; *Quum movetur, ſpirat illos ſpiritus.* Ovid. 3. Metamorph. *Deam ſpirat mulier.* Virgil. *Comæ divinum vertice odorem ſpiravere.* Horatius 3. Carm. *Quod ſpiro, & placeo, tuum eſt.* „ [Propert. „ *qui nunc magnum ſpiramus amantes.*]

„ [*Stillabit amicis ex oculis rorem,* Horatius in Arte: „ Sicut idem, *Manare poëtica mella.*] [Vide de Utroque Verbo ſupra pag. 300.]

Stipulari ſtipulationem. l. 3. §. 1. D. jud. ſol. l. 42. §. ult. D. ſolut. matri.

Sto. Plin. in epiſt. *Standum eſt epiſtolis Domitiani.* Vox in *dus, a, um,* non poteſt eſſe, niſi a verbis regentibus accuſativum; ut, *vivendum eſt,* ſubaudi, vivere Plaut. Pſeud. 7. *Quid agitur? P. Statur hic ad hunc modum,* id eſt, *ſtatur ſtare,* vel *ſtatio.* [At Vide ad Cap. 2. init. & ad V. *Ambulo* hoc Capite.]

Studeo. Horatius; *Hoc ſtudet unum.* Cicero de reditu ſuo; *Quum vero literas ſtudere cœpit.* Plaut. Mil. *Magis metuant, minus has res ſtudeant.* Cicero Philip. 6. *Unum ſentitis omnes, unum ſtudetis;* idem de Finib. *Illud quod ſtudet, facere poſſit ornatius:* idem Tuſcul. *Hæc quum diſputant, hæc ſtudent.* Ter. *Quin tu hoc potius ſtude.* „ [Cum ergo legis; „ *Studere alicujus,* vel *alicui,* pro, ſtudioſum eſſe (126) ſubaudi *ſtudium.* Poëta vetus apud Ciceronem. 3. de natura Deorum; *Qui te nec amet, nec ſtudeat tui.*]

Stupeo. Virgil. *Pars ſtupet innuptæ donum exitiale Minervæ.* Petron. Arbit. *Ceterum dum ego omnia ſtupeo.* [Vide ſupra ad *Doleo* & *Gaudeo.*]

(127) *Subire onus, moleſtiam, manus,* trita ſunt. Pomp. Me-

(126) *Subaudi ſtudium.*] Nihil minus. Nam tantum abeſt, ut in his locutionibus vere Neutralibus intelligendus ſit Accuſativus, ut etiam in prioribus per Ellipſin videatur interpretandus, tanquam qui a Præpoſitione regatur. De Genitivo per Ellipſin Nominibus Adjectivis aut Verbis juncto vide ſupra II. 3. & ibi Notas 6. & 12. ut & hoc Capite ad Verbum *Interdico.*

(127) *Subire onus &c.*] Sic mox *Succedere muros.* Intellige autem in

Mela de quodam Specu; *& quo magis ſubitur, obſcurior.* Vide *Eo.*

„ [*Subſiſtere* Livius 9. *Præpotentem armis Romanum* „ *acies ſubſiſtere nulla, nec caſtra, nec urbes poterant.*]

Succedo. Fronto in verbo, *Succedo illam rem*, citat Salluſtium in 3. hiſt. *Muros ſucceſſerant.* Vide *Cedo*, [& que iſtic notavimus, ut & quæ modo diximus ad V. *Subeo.*]

Succenſeo. Gellius lib. 6. cap. 11. *Pſillos re aquaria defectos*, (128) *eam injuriam graviter Auſtro ſuccenſuiſſe.* Ariſtoph. in Pluto. μέμφιν δικαίαν μέμφομαι ταύτην; quæ ſonant, *Hanc accuſationem accuſo*, vel *ſuccenſeo*, vel *expoſtulo.*

Sudo. Virgil. *Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella:* idem, *Pinguia corticibus ſudent electra myricæ.* Statius 5. Theb. *Gelidove labor ſudatus in Æmo.* Quinctil. *Et vigilandæ noctes, & in ſudata veſte durandum.* [Confer Verba *Plango*, *Regno*, *Roro*, & quæ iſtic notavi, ſed & quæ ad V. *Ambulo* pag. 305. & 308.]

„ [*Sufficere*, pro ſatis eſſe; ſicut in contrario ejus, „ *Deficere*, ſubaudiri poteſt *ſe*. Ut enim Cæſar dixit; „ *Tela militibus deficiunt*, ſimiliter dici poteſt, *Sufficiunt*, „ quod eſt, quaſi præbent ſe in aliorum deficientium „ locum; nam & Virgil. dixit; *ſatis humorem tellus ſufficit:* &, *pecori frondem*, *Paſtoribus umbram ſufficere*, „ pro, præbere.]

(129) *Su-*

in his *Sub* vel *ſubter*, ut in verbis cum *præ* compoſitis, & accuſativum habentibus, *præter*, cum *ex* compoſitis, *extra*. Vide etiam quæ notavi ad Verbum *Adeo*. Sæpe tamen alia quoque hiſce Compoſitis additur Præpoſitio. Liv. I. 26. *Senſim ad montes ſuccedunt.* Lucret. V. 1369. *Inque diem magis in montem ſuccedere ſylvas Cogebant, infraque locum concedere cultis.* Sed & cum Dativo Verba hæc conſtruuntur ſæpiſſime. Cæſ. B. G. II. 6. *Succedere portis.*

(128) *Eam injuriam graviter ſuccenſuiſſe.*] h. e. propter eam injuriam. Sic paſſim Terentius, Andr. II. 3. 2. *Si id ſuccenſeat nunc.* & II. 6. 17. *Sed eſt, quod ſuccenſet tibi.* Verbum ipſum eſt plane Neutrum, & notat proprie, cenſionem Cenſoris ægre ferre, & ideo muſſare, aliter poſt illum cenſendo.

(129) *Superſedere*. Agell. lib. 2. cap. 29. *Operam ſuperſedemus*. Livius 6. *Rebus divinis ſuperſederi juſſum*.

„ [*Suppeditare* ſumitur pro abundare, aut non deeſſe, „ eſt tamen Activum. Cicero in Catil. *Omnibus rebus* „ *omiſſis*, (330) *quibus nos ſuppeditamur, eget ille Senatu;* „ *Equi-*

(129) *Superſedere.*] Neutrum eſt, æque ac Simplex *Sedeo*. Caſus, qui additur, a Præpoſitione pendet ſubintellecta & repetenda, *ſuper*, atque ideo conſtrui hoc Verbum poteſt cum utroque Caſu, qui ab illa Præpoſ. regitur, Accuſativo & Ablativo, ſed cum hoc conſtruitur maxime. Nam de Accuſativo res incerta eſt. Certe locus Gellii ab Sanctio allatus aliter ſe habet. Verba ſunt, *Cognati operam quam dare rogati ſunt, ſuperſederunt:* Intellige *dare*, prout paſſim hoc Verbum cum Infinitivo conſtruitur. Valer. Max. II. 6. 6. *Superſedeo te habere civem*, h. e. non curo. Et II. 8. 6. *rogari, ut venire ſuperſedeant*. Sueton. Aug. 93. *Deflectere paulum ad viſendum Apin ſuperſedit*. Et paſſim Livius. De Ablativo, cujus, vel Dativi, (nam & cum Hoc conſtruitur τὸ *Superſedeo*) vicem ſuſtinet Infinitivus in iſtis locutionibus, res eſt notiſſima. Nihil ergo adhuc Activi certi habemus. Quod ſi ſignificationem indagemus, reperiemus propriam apud Sueton. Neron. II. *Eques R. elephanto ſuperſedens*. At metaphorice notat ſedere & quieſcere ſuper aliqua re, ut adeo eam non cures, vel ea abſiſtas, aut non utaris. Plaut. Pœn. I. 3. 5. *Superſede iſtis verbis*, h. e. omitte ea, abſtine iis. Omni ergo ex parte ſi conſideremus Verbum hoc, eſt illud plane Neutrum. Sed in paſſivo tamen occurrit, & diſertioribus longe locis, quam eſt ille Livii, a Sanctio allatus. Cicero vel Cœlius Famil. VIII. ep. 8. *Si mihi non dediſſet eas, potuit ſuperſederi*, ſcil. edendis ludis, vel petendis abs te pantheris. Auctor ad Herenn. II. 17. *Hæc Cauſa, Judicialis fieri non poteſt, ſed quod poteſt vel ad Senatum, vel ad Conſilium, venire, non viſa eſt ſuperſedenda.* Verum & hoc ipſum eſt indicio, ex locutionibus Paſſivis, ut ſæpe jam diximus & probavimus, non debere conſtitui primam Verbi in O naturam, utrum Activum id, an Neutrum ſit, immo neque ipſam Conſtructionis naturam. Nam ſunt etiam Activa, quæ præter Accuſativum ſuum, quem vere regunt, etiam alium habent ſæpe, ſed per Ellipſin certiſſimam ſibi additum. Et tamen hic ipſe ſæpe etiam in Nominativum Paſſivi invenitur converſus. Vide ad Verba, *Penetrare, Plangere, Trajicere*. Sequeretur inde, regi ergo etiam iſtum Accuſativum proxime a Verbo Activo, quod tamen falſiſſimum eſt.

(130) *Quibus nos ſuppeditamur.*] Legitur in Cicerone *ſuppeditamus*, hoc, ut videtur, ſenſu: quibus rebus, ſeu quarum ope, nos facile ſubminiſtramus neceſſaria huic bello: plane ut Terent. Eun. V. 8. 46. *Ut tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo*. Et Heaut. V. 1. 45. *Si illi pergo ſuppeditare ſumptibus*.

„ *Equitibus, urbe, ærario.* Livius; *Manubiæ vix in fun-*
„ *damenta fani ſuppeditavere,* iſt eſt, ſuffecere, ſatisfue-
„ re. Cic. *Cui ſi vita ſuppeditaviſſet, conſul factus eſſet,*
„ ſubaudi *ſe.*]

Suppeto. Salluſt. de Rep. *Alibi quidem quæ mens ſuppetit, eloqui non dubitabo.* „ [Curt. lib. 7. *Alimentis conge-*
„ *ſtis, quæ tantæ multitudini vel per biennium ſuppeterent;*
„ (131) ſubaudi *ſe.*]

Supplico. Plinius lib. 13. *Iliacis temporibus non ſupplicabatur thure.* Cicero 2. Agra. *Voluerit populo ſupplicari.* [Vide Me ſupra ad Verbum *Invideo.*]

Supplodo. Vide *Plaudo.*

Sur-

ptibus. Plaut. Aſin. II. 3. 17. *Itaque hercle jam clamore ac ſtomacho non queo labori ſuppeditare.* Videtur autem verbum hoc revera eſſe Activum, & notare primitus, *aliquid ſubjicere alicujus pedibus,* dein vero laxiore ſenſu, præbere alteri & ſubminiſtrare aliquid commodi. At quando abſolute ſine Accuſativo reperitur poſitum, intelligitur SE, vel ALIQVID, atque adeo, ſive de Hominibus, ſive de Rebus adhibeatur, notat præbere ſe, vel aliquid ſubſidii, alteris, quod idem eſt ac *ſuppetere, adeſſe, ſufficere, ſuccurrere.* Sic illud Livii I. 50. *Manubiæ vix in fundamenta fani ſuppeditavere,* h. e. præbuere ſe, ſuffecere Plaut. Trin. V. 1. *Ita gaudium gaudiis ſuppeditat,* h. e. præbet ſe, adeſt, ſuppetit. Tac. An. IV. 4. *Voluntarium militem deeſſe, ac ſi ſuppeditaret, non eadem virtute agitare.* Liv. XXX. 25. *defendebatur egregie, quo ad tela ſuppeditarunt.* Cic. de Offic. I. 4. *parare ea, quæ ſuppeditent & ad cultum & ad victum,* h. e. Præbeant ſe, idonea ſint. Lucret. I. 548. *Materies ut ſuppeditet rebus reparandis.* Et III. 738. *Atque neque cur faciant ipſæ, quareve laborent, Dicere ſuppeditat,* h. e. præbet ſe nobis, in promptu eſt, illud *dicere.* In Catilinaria tamen Ciceronis pro *ſuppeditamus* mallem *ſuperamus.* Nam neque *ſuppeditare* notat *abundare*, ut exponit Scioppius, & mea interpretatio, quam modo dedi, Ellipſeos eſſe paulo longioris ac durioris forſan videbitur.

(131) *Subaudi Se.*] Non putem. Nec enim unquam Active conſtruitur hoc Verbum, neque id Analogia derivationis & ſignificationis permittit. Locus ille Salluſtii ex Orat. 2. ad Cæſarem, aliter eſt explicandus, quam facit Sanctius. Verba ſunt, *Mibi quidem quæ mens ſuppetit, eloqui non dubitabo,* h. e. quæ mens & animi ſententia mihi ſit. Sic Gell. III. 3. *Cujus nunc mibi nomen non ſuppetit,* h. e. non adeſt, non ſuccurrit. Plaut. Rud. II. 4. 36. *Fugiam binc, res ita ſuppetit ſubito mibi,* h. e. evenit, accidit, ſe præbet. Pſeud. I. 3. 100. *Ut ad litationem bodie ſup-*

Surgo. „ [ſubaudi *me*, vel *corpus*, (132) vel *ſurgere* „ aut *ſurrectionem.*] Valer. Flacc. 5. *Surgitur in ſomnos.* Juvenal. Satyr. 4. *Surgitur, & miſſo proceres exire jubentur Conſilio.* „ [Plaut. prologo Pſeud. *Exporgi me-* „ *lius eſt lumbos, atque exſurgier:* idem extrema Epidi- „ co; *Lumbos ſurgite, atque extollite.* Livius 7. *Mucrone* „ *ſurrecto*, pro, ſublato, ſurſum erecto: nam *ſurgere* „ factum eſt ex *ſurrigere*; ſicut apud Horatium *ſurpue-* „ *rat*, pro, ſurripuerat.]

Suſpiro. Tibull. lib. 4. *Quod ſi forte alios jam nunc ſuſpirat amores.* Horat. lib. 3. Od. 2. (133) *Illum adulta virgo ſuſpiret &c.*

TACEO. Perſ. *Dicenda tacendaque calles.* Plaut. Mil. *Taceo te.* Terent. Eunuch. *Nec hoc quidem tacebit Parmeno:* ibidem, *poteſt taceri hoc.* Ovid. 2. Amor. *Amor tacetur in medio mari.* Terent. Adelph. *Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt.* Mart. in princip. *Fucinus, & pigri taceantur ſtagna Neronis.* Cicero, *Multa tacui.*

Tædet. Vide *Pœnitet.*

Ten-

ſuppetat ſatias Jovi. Lucret. I. 149. *Et tamen ut plagæ quoque poſſint ſuppetere ipſæ, infinita opus eſt vis undique materiai*, h. e. fieri, obvenire, ſe præbere. Liv. II. 56. *Rudis in militari Homine lingua non ſuppetebat libertati animoque*, h. e. non ſuccurrebat, ſubveniebat. Proprie enim hoc Verbum idem notat, quod *Succurrere*, & *Subvenire*, eademque ſignificationis analogia. Hinc *Suppetiæ*. Vide Me Infra IV. 4. ad Vocem *Iter.*

(132) *Vel ſurgere aut ſurrectionem.*] Vellem hæc abeſſent, quæ nihili ſunt. Recte ceteroqui ſe reliqua habent, quæ hic traduntur. Nam *Surgere* revera eſt Activum, & contracte dicitur pro *Surrigere.* Tantum illud hic iterum obſervari velim, quomodo Uſus unum idemque Verbum in Duo diverſæ ſcriptionis & conſtructionis diſtinxerit. Nam idem eſt *ſurgere* & *ſurrigere.* Aſt illud fere ſemper Neutrali ponitur ſpecie, h. e. cum Ellipſi Pronominis Reciproci. At hoc paſſim Active cum variis Accuſativis. Sueton. Vitell. 17. *Mentum mucrone gladii ſubrectum.* Statius Theb. II. 27. *atque omnes capitum ſubrexit hiatus.*

(133) *Illum adulta virgo ſuſpiret.*] Hic accuſativus certiſſime per Ellipſin Præpoſitionis huic Verbo jungitur, plane ut *deperire aliquem*, *ardere Alexin*, & multa ſimilia. Dicitur etiam *ſuſpirare in aliqua.* Ovid. Faſt. I. 417. *Hanc cupit, hanc optat, ſola ſuſpirat in illa:*

Tendere in urbem, subaudi *cursum*, vel *iter*, vel *se*. Virgil. *tendere iter velis; iter ad naves tendebat Achates:* idem, *Et gressum ad mœnia tendit.* Plaut. Pseud. *Tenes, quorsum hæc se tendant, quæ loquor.* „ [Et Cist. *Qui est*, „ *qui recta platea cursum huc tendit suum?* Sen. *sidera con-* „ *trarium mundo intendunt iter.* Hirt. de bello Afric. *Fau-* „ *stus Afraniusque iter in Hispaniam intendebant.*] Virgil. Ceiri, *Nam se ad patrium tendebat semita limen.* Vide *Eo*, [sed potius *Contendo.*]

Timeo. Vide *Metuo.*

Titillo. Horat. *Ne vos titillet gloria.* Cic. Fin. *Si ea voluptas esset, quæ quasi titillaret sensus:* idem Offic. *Hominum multitudinis levitatem & voluptatem quasi titillantium.*

Tono. Virgil. *Tercentum tonat ore Deos.* Plin. præf. *Quanto tu ore patris laudes tonas.* [Sic *Crepare*, *Increpare:* Vide supra Not. ult. ad Cap. 2. & ad V. *Æstuo.* Cap. 3.]

„ [*Trajicio.* Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1. *Naves ut* „ *prospicerentur, quibus se tuto in Africam trajiceret.* Cic. „ *Marius parva navicula in Africam trajectus est.* Brutus „ ad Cic. *Alpes se trajicere.* Plancus ad eundem, *Exer-* „ *citum Rhodanum trajicere.*]

„ [*Transmitto.* Cicero, *Grues maria transmittunt*, sub- „ audi *se:* idem, *Cæsar* in *Africam transmisit:* & *Trans-* „ *mitti mari supero.*] [Vide Me supra ad V. *Æstuo* in extr.] *pag.* 303, 304.

Triumpho. Gellius lib. 2. cap. 11. *Triumphavit triumphos novem.* Cicero 2. Offic. *Et ex ea urbe triumphari.* Horat. 3. Carm. *Medis triumphatis.* [Vide ad V. *Ambulo*, pag. 306.]

Tremo, *Tremisco.* „ [Propert. *Et domus intactæ te* „ *tremit Arabiæ.* Horat. *Unde periculum, fulgens contre-* „ *muit domus Saturni veteris.* Propert. *Nec tremis Auso-* „ *nias, Phœbe fugate, dapes.*] Vide *Metuo*, *Horreo*, *Abhorreo.* &c.

„ [*Turbo*. Plaut. Bacch. *Nunc adeſt exitium Ilio, turbat* „ *equus lepide ligneus*, (134) ſubaudi *turbas:* ſicut ibid.]

VACO. Val. Max. lib. 4. cap. 3. *Deinceps & iis vacemus, quorum animus aliquo in momento ponendi pecuniam nunquam vacavit.* Locus eſt obſcurus etiam doctis; (135) ſed deeſt *Vacationem*, ut ſi dicas; *Nunquam vacas ſtudendi*, ſubaudi *vacationem*, ut Cicero loquitur.

Valeo, ſubaudi *valetudinem*, quæ ſi nobis non eſſet, valere non poſſemus, ut nec vivere ſine vita. Plaut Perſa, *Quid agitur Sagariſtio? ut valetur?*

Vaporo. Virgil. 11. *Et templum thure vaporant:* & alibi *vaporatas aras*. Horat. in Epiſt. *Lævam diſcedens curru fugiente vaporet.*

Vapulo. Verbum hoc non ſolum Grammaticos omnes, ſed etiam Quinctilianum conturbavit, qui lib. 9. cap. 3. *Neutro-paſſivum*, ut ipſi loquuntur, eſſe putavit. Omnes mihi videntur hujus verbi etymon, ſignificationem, & conſtructionem, ignoraſſe. *Vapulo* ductum eſt a Græco *ἀπολλύω*, *pereo*, vel ab *ἀπολῦμαι*, *peribo*. *Peri*, vel *Vapula* ſæpe reperias apud Comicos in futuro imperandi, atque etiam *plora*. Vide in Antiphraſi *Viola*. (136) Si-

(134) *Subaudi turbas.*] Potius *Res*, aut ſimile quid. *Turbare turbas* notat proprie turbando omnia ciere turbas, ut *Crepare ſulcos*. V. Notis ult. ad Cap. 2.

(135) *Sed deeſt vocationem.*] At *vacatio alicujus rei* vel *muneris* ſignificat immunitatem & conceſſum otium ab aliquo negotio, ſicuti id ex innumeris exemplis conſtat. Atque ita, qui *vacaſſe nunquam vacationem ponendi pecuniam in aliquo momento* dicuntur, forent homines avari, qui nunquam ceſſaverint, aut immunes fuerint ab illo pecuniæ æſtimandæ ſtudio: contra quam ſenſit Valerius Max. qui abſtinentes, ſeu pecuniam contemnentes, commemorare iſtic vult & incipit. Si ergo locus Valerii eſt integer, intelligendus potius erit Dativus *Negotio*, quod certe vocabulum ſæpiſſime per Ellipſin omiſſum eſt ante Genitivos. Vide ſupra II. 3. & quæ iſtic notata. Senſus autem tunc erit, nunquam vacavit, ſeu nunquam ſe dedit illi cogitationi, quæ ponit pecuniam in aliquo momento. *Vacare* porro eſt prorſus Neutrum, itidem ut *Valere*, quod ſequitur. At activum eſt *Vacuare*. Quando autem dicitur, *ſi vacat tibi*, intellige *animus* vel *tempus*.

(136) Significat igitur *Vapulo*, male ploro, vel doleo. Est etiam Fustuarium accipere. Græco proverbio dicebatur, *cæpas ede*, vel *plora*, quum significabant, se aliorum minas non curare. Vide Petr. Victor. lib. 13. Var. cap. 12. & Adag. *cæpas edere*. Id latine dicitur *Vapula*. Sæpe apud Plaut. & Terentium servi, vocati ab heris suis, respondent, *Vapula*, quum non existiment se id heris dicere. „ [Plaut. Persa II. 3. 17. *quid herus faciet mihi? Verberibus cædi jusserit, compedes imponi? Vapulet, ne sibi me credat supplicem fore. Væ illi. Mihi jam nihil offerri potest, quin sim peritus.* Terent. Eunuch. *Usque eo illius ego magnifica verba ferre possum, verba dum sint; verum si ad rem etiam conferet, vapulabit.* id est, contemnetur, „ pi-

(136) *Significat igitur Vapulo &c.*] Immo vero, quum derivetur a Græco ἀπολλύω, ac ejus Præterito Medio, ut recte sentit Sanctius, & ulterius confirmavit G. H. Ursinus Observ. Philol. cap. 9. extr. significat potius *pereo*, *male mulcor*. Quapropter Varro recte *Vapula pro peri* positum censuit. Atque ita apud Ter. Eun. IV. 6. 4. *Si ad rem conferet, vapulabit*, significat, non, *contemnetur* &c. ut mox Scioppius, sed, male mulcabitur, malum habebit. Et hinc Idem in Adelph. II. 2. 5. *verberare & vapulare* opponit, tanquam relatæ aliquo modo ad se invicem significationis. Ita Plautus Amphitr. I. 1. 178. *Hinc enim mihi dextera vox aures, ut videtur, Verberat. SO. Metuo, vocis ne vice hodie hic Vapulem, quæ hunc Verberat.* Et disertius Mil. Glor. V. 19. & 22. *Jura nociturum te nemini, quod tu hodie hic Verberatus, aut quod Verberabere. P T. juro &c. Quod ego his hodie Vapulo.* Sic & Lucretius IV. 937. ubi quum dixisset Corpus ab aëre extrinsecus crebro ictu *pulsari*, sed & intus *verberari* etiam ab aëre, qui ducitur atque reflatur, subjicit, *Quare utrimque secus quum corpus vapulet.* Sed & ipsum illud *vapulare* quando *Fieri* alicui dicitur, notat utique passionem verberandi. Ita vero non modo Terent. Phorm. V. 6 11. verbis paulo post ab Auctore allatis, sed & Plaut. Asin. II. 4. 72. *Vapula. Id quidem tibi hercle fiet, ut vapules.* Diserte etiam Plaut. Pœn. IV. 2. 33. *Ut, ubi vapulandum est, tu corium sufferas*, h. e. manifeste, non, plorandum est, sed, ubi Ego verberandus ero, ut præbeas tuum corium, quod verbera mihi destinata excipiat. Quin inde omnis etiam Res, quæ mali quid patitur, aut interit, *Vapulare* dicitur. Sic *vapulat peculium* apud Plaut. Stich. V. 5. 12. quum magnam accipit cladem.

„ pili non fiet, in malam rem abire jubebitur.] Et idem esse *Vapulare*, quod *dolere*, aut *plorare*, declarat eleganter proverbium, *Vapula Papyria.* quod proverbium ex Festo integrum adducam, quoniam Erasmus, quia corruptum & decurtatum legerat, minus explicavit; *Vapula Papyria*, inquit, *in proverbio antiquis fuit, de quo Sinius Capito sic refert, tum dici solitum esse, quum vellent minantibus significare, se eos negligere, & non curare, fretos jure libertatis.* Plaut. in Fœnerat, *Heus tu, in Barbaria quod dixisse dicitur liberta suæ patronæ, ideo* [lege, *id ego*] *dico*, Libertas salve, Vapula Papyria. *In Barbaria, est in Italia. Ælius hoc loco* Vapula *positum esse ait pro* Dole; *Varro, pro* Peri, *teste Terentio in Phorm. Non tu manes? S. Vapula. P. id tibi quidem jam fiet.* & Plaut. Curcul. *Reddin', an non, mulierem, priusquam te huic meæ machæræ objicio mastigia? S. Vapulare ego te vehementer jubeo: ne me territes.* Hactenus Festus. „ [Vere autem Varro- „ nem *Vapula*, per *Peri*, interpretari, ex hoc altero „ Plauti loco apparet, Curcul. sc. ult. *Ego te vehementer* „ *perire cupio, ne me nescias.*] (137) Nec dicitur latine, *Pueri vapulant a præceptore*, quod passim inculcant Grammatici, uno tantum Quinctiliani testimonio freti, qui libro 9. cap. 2. *Sic*, inquit, *ut testis in reum rogatus, an ab reo fustibus vapulasset, & innocens, inquit.* Sed hoc dictum aut Quinctilianus non intellexit, aut locus depravatus est; nam Tullius Ruffianus antiquus Rhetor in figura Apophasi, sic citat: *Et testis interrogatus ab reo num fustibus vapulasset, innocens, inquit.* Hæc vera lectio, & in-

(137) *Nec dicitur Latine.*] At vide quæ hic Scioppius & nos supra, l. 2. 1. pag. 9. disputavimus. Adde etiam, quæ Doctiss. Ursinus Tom. 2. p. 318. tradit. Verba antiqui Rhetoris, quem Sanctius mox *Tullium Ruffianum*, sed rectius alii & ipse Sanctius infra. IV. 16. init. *Julium Rufinianum* appellant, potius ex Quinctiliano explicanda, quam contra: Nam *Testis in Reum*, non *ab Reo*, fuit *rogatus*, ast *ab Reo vapulavit.* Sed & utriusque verba convenient optime, si in Rhetore distinguatur post *interrogatus.*

interpretatio eſt, non quæ ex Quinctiliano citatur. „ [Seneca tamen extrema Apocolocynthoſi ſic lo„ quitur, *Producit teſtes, qui illum viderant ab illo* „ *flagris, ferulis, colaphis, vapulantem.* Et quidni „ dicatur *Vapulare ab aliquo*, ſicut *Perire ab aliquo?* „ Propert. lib. 2. Eleg. 27. *Solus amans novit,* „ *quando periturus, & a qua Morte.* Ovid. *Diſci-* „ *pulo perii ſolus ab ipſe meo.* Plin. *Periit ab Anni-* „ *bale.*]

Veneo. In hoc verbo negotium nobis faceſſit idem Quinctilianus, cujus teſtimonio Grammatici freti audent dicere, *Servi veneunt a Mangone*, (138) quod ineptiſſime latine dicetur. Verba Quinctiliani ſunt lib. 12. cap. 1. *Certe Fabricius Cornelium Ruffinum, alioqui & malum civem, & ſibi inimicum, tamen, quia utilem ſciebat Ducem, imminenti bello, palam Conſulem ſuffragio ſuo fecit, atque id mirantibus quibuſdam reſpondit, a cive ſe ſpoliari malle, quam ab hoſte venire.* Hæc ille. cui accedere non poſſum in hac phraſi, *ab hoſte venire.* Dictum Fabricii ſic effertur, *Malo compilari, qnam venire; &* ita citatur a Cicerone 2. de Oratore. *Veneo* itaque fit ex *venum*, adverbio, & *eo, is;* ut *Ire peſſum, ire venum, mittere peſſum, mittere venum.* Si tamen contendas poſſe dici, *Servi veneunt a Cicerone*, non ſignificabis, Ciceronem vendere, ſed alium, volente aut jubente Cicerone, id eſt, a parte Ciceronis. Sic Plautus di-

(138) *Quod ineptiſſime Latine dicitur.*] Immo vero ſatis recte, & duplici quidem ratione. Nam *Servi à Mangone*, ſunt ſervi in ditione ac dominio Mangonis: Et ſic utique eodem prorſus modo dicitur, *amare mulierem a lenone.* Plautus Mil. Gl. II. 2. 5. *Quemque a milite hoc hominem videritis in noſtris tegulis.* Ter. And. III. 1. 3. *Ab Andria eſt ancilla hæc*, Sed & *veneunt a Mangone* recte dicitur, & ſignificat, opera Mangonis veneunt, ſeu Mango vendit eos. Plane ſicut cap. ſeq. leges, *Madeſcit ab Auſtro, dolet a ſole caput, A vento unda tumet.* Et ſimiliter Gell. V. 14. *A vitio ſtudioque oſtentationis fit loquacior.*

dixit; *Ubi sunt, qui amant a lenone.* Denique ridiculi sunt, qui verba *Neutro-passiva* excogitarunt. „ [*Venum* „ tamen videtur esse accusativus nominis *Venum*, cum „ (139) Tacitus dicat, *Veno exercere*. Itaque in *Venum* „ *ire*, *Venum dare*, *Venum asportare*, *Venum ducere*, sub- „ auditur *ad*, quasi ad mercatum. Apulejus lib. 9. *Præ-* „ *conis voce venui me subjiciunt.*]

(140) *Ventilo*. Juvenal. *Ventilat æstivum digitis sudantibus aurem.* Martial. lib. 3. *Et æstuanti tenue ventilat frigus concubina.*

Venio ab urbe, subaudi *viam*, vel *iter*, „ [vel accusa- „ tivum cognatum, *adventum*, seu *venire*, Hebræorum „ more;] ut Habac. 2. *Venire veniet, & non tardabit.* Pro „ quo vetus interpres, *Veniens veniet.*] Ovid. 1. Fast. *Seu quod ad usque decem numero crescente venitur.* Horat. *Ven-*

(139) *Tacitus dicat.*] An. XIII, 51. *Militibus immunitas servaretur, nisi in iis, quæ veno exercerent.* Et sic XIV. 15. *exstructæ caupona, & posita veno irritamenta luxus.* Sic ergo legendum etiam An. IV. 1. ex unico istius partis MSto: *non sine rumore, Apicio diviti & prodigo stuprum veno dedisse.* Hinc jam in Accusativo *Venum ire* & inde *Venire*. Gell. II. 18. *Ex libertate in servitutem venum ierat.* Cicero Famil. XIV. 6. *Ex literis tuis cognovi prædium nullum venire potuisse*, h. e. vendi.

(140) *Ventilo.*] Videtur hoc quoque Verbum esse & Neutrum & Activum. Prioris est naturæ apud Sueton. Aug. 82. *æstate apertis cubiculi foribus, & sæpe in peristylio saliente aqua, atque etiam ventilante aliquo, cubabat.* At *ventilare frumentum* active videtur dici pro mittere & excutere in ventum, Columella I. 6. *si exesæ fruges in borreo ventilentur, & quasi refrigerentur.* Hinc jam explicandum est illud Juvenalis Sat. I. 28. *Ventilare æstivum aurum*, h. e. in aërem mittere, ut frigusculum inde vel ventulum contrahat vel percipiat. Et Martial. V. 32. de puero in Tauro, *vagus ille per armos Currit, & in toto ventilat arma bove*, h. e. jactat & movet in aërem. Huc refero etiam illud XII. 18. *Dum per limina te potentiorum Sudatrix toga ventilat*, h. e. movet continuo. Sed *flabello Ventilare æstuanti* apud Martialem III. 82. notat flabello & ventilando frigus excitare & facere æstuanti, plane ut Juvenalis Sat. III. 253. *& cursu ventilat ignem*, h. e. currendo excitat, & movet in aëre. Confer ea, quæ ad Verbum *Æstuo* notavimus.

Ventum erat ad Vestæ. Apul. lib. 9. *Quam veneramus, viam capessit.* [At vide *Ambulo*, *Curor*, *Eo.*]

(141) „ [*Vereor*, subaudi *vereri.* Plaut. Bacchid. *Hic* „ *vereri perdidit*, id est, verecundiam. Cicero; *Quos* „ *non est veritum in voluptate summum bonum ponere.* Hinc „ discimus, priscis in usu fuisse, *Veretur me*, pro, ve„ recundia seu pudor me afficit, sicut *Pudet me:* & sic„ ut *Vereor* postea dici cœpit, similiter veteres *Pudeo* „ dicebant.]

Vescor. [Vide pag. 280. ad cap. 2.] Tacit. in vita Agricolæ; *Eo ad extremum inopiæ venere, ut infirmissimos suorum mox, sorte ductos, vescerentur.* Plinius lib. 8. cap. 10. *Ideo si caprinum jecur vescantur:* idem 10. *Aves nonnullæ vescuntur ea, quæ rapuere pedibus.* Et lib. 11. *Qui Absinthium vescuntur.* Tibul. l. 2. *Sic usque sacras innoxia laurus vescar.* Vide *Utor.*

(142) *Vigilo.* Vide *Dormio*, & *Sudo.* „ [Liv. 10. *To*„ *ta nocte vigilatum esse.*] Ovid. *Noctes vigilantur amaræ:* idem 1. Trist. *Aspicies illic positos ex ordine fratres, Quos studium cunctos evigilavit idem.* Propert. 3. Eleg. 13. *Nox vigilanda mihi.*

Vivo. Terent. *Nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc.* Plaut. Epid. *Vitam ut vixissent olim in adolescentia:* idem Amph. *ut profecto* (143) *vivas ætatem miser:* in Pœnul.

(141) *Vereor, subaudi Vereri.*] At vide me supra ad Verbum *Metuo.* De ioco Ciceronis, & phrasi *Veritum est me*, vide, quæ notavimus ad Cap. 2. p. 278. maxime ad hoc Caput pag. 370.

(142) *Vigilo.*] Est verbum sine dubio Neutrum. De locutionibus ejus Passivis egimus jam supra ad Verb. *Ambulo* pag. 305. At *Evigilare* construitur, ut *Elaborare*, *Exsibilare*, & similia, quæ spe- dem Activi usu ipso acceperunt; sed quæ a prima origine Neutra tamen fuisse credo, atque ideo Versum Ovidii hanc in sententiam exponi posse putem, *idem studium vigilavit ad finem usque, quod ad hos libros*, h. e. usque dum perfecti essent hi Libri.

(143) *Vivas ætatem miser.*] *Vivere vitam* qua ratione dicatur, exposuimus jam supra ad Cap. 2. pag. 273. & ad Verb. *Æstuo* p. 301. Eadem ratione recte quoque dici potest *vivere ætatem*, ut li-

nul. *Per quem vivimus vitale ævum:* Merc. *Qua causa vitam cupio vivere:* „ [Et Persa, *Faciam ut mei memineris*, „ *dum vitam vivas.*] Cic. de Senect. *Tertiam enim ætatem vixerat.* Ovid. *jam tertia vivitur ætas.* Quinctil. *Qui vitam beatam vivere volet, philosophetur oportet:* idem lib. 3. *Accusatoriam vitam vivere.* Ovid. *Vivitur exiguo melius.* Cicero lib. 13. epist. 28. *Tum studia illa nostra, quibus ante delectabamur, nunc etiam vivimus.* [At Vide Cap. 2. extr. ad pag. 290.] „ [Juvenal. *Qui Curios simulant, &* „ *Bacchanalia vivunt*, [vide Notas supra ad v. *Æstuo.*] „ pro, vitam per bacchanaliorum tempus vivi solitam.] vide *Dego.*

Ululo. Lucan. 1. *Ulularunt tristia Galli.* &, *Centum ululata per urbes.* [Vide ad *Æstuo* pag. 301.]

„ [*Vomo.* Plaut. Rud. act. 2. sc. 6. *Pulmoneum nimis* „ *velim vomitum vomas.*]

Utor. Terent. *Mea bona utantur:* idem Adel. *Mea, quæ præter spem evenere, utantur sine.* Plaut. Asin. *Cætera, quæ volumus uti, græca mercamur fide.* Cato Rust. de villico. cap. 142. *Quomodo villicam uti oportet:* idem, *vicinas, aliasque mulieres quam minimum utantur.* Charis. lib. 5. *Utor hac re, nos dicimus, apud veteres autem &, Utor hanc rem, dictum.* Nonius Marcell. citat Turpilium in Peleo, *Nuptias abjeci, amicos utor primores viros.* Lucil. Satyr. *Quem metuas sæpe, interdum quem utare libenter.* Vide *Abutor*, [& me supra ad Cap. 2. p. 281.]

liquet ex seqq. apud Sanctium. At hic in Plauto Amph. IV. 2. 3. *Ut vivas ætatem miser*, alia certe est constructionis ratio, & ponitur *ætatem* absolute, pro, per omnem ætatem, per longam ætatem. Sic Asin. I. 1. 6. *Ut tibi superstes uxor ætatem siet.* Et Men. V. 1. 20. *Nam me ætatem viduam esse mavelim.* Terent. Heaut. IV. 3. 38. *Censes me ætatem velle id assimularier.*

CAP.

Cap. IV.

De Verbis passivis, contra omnium Grammaticorum opinionem. Dativus a nullo Verbo regitur. PER significat causam administram seu instrumentalem. A & AB non significant causam efficientem principalem. (sed Vide Notas) *Ab illo, pro a parte illius, A te, id est, tuo jussu.*

Sæpe quidem Grammatici, nunquam tamen ita egregie delirarunt, quam in verborum passivorum deliramentis tradendis: ajunt enim, (1) rem, quam vocant Agen-

(1) *Rem quam vocant Agentem &c.*] Non adeo iterum delirant in ea quidem sententia Grammatici priores, qui censuerunt, quando rem Agentem in passiva locutione exprimi necesse erat, tunc istis modis eam exprimi debere, seu solere. Et vellem ostendisset Sanctius, quo alio modo aut ratione efferendam existimaret, nisi forte existimaverit, quod videtur, rem Agentem plane nullum in passiva locutione habere locum, dum mox hanc artis suæ regulam memorat: *Passivum verbum nihil præter Suppositum desiderat*. Id quod ego sane miror in Sanctio, cum cap. 2. hujus libri ipse dixerit ex Aristotele, *in omni actione esse alterum quod agat, alterum quod patiatur*: & certe Passio multo minus concipi queat sine ejus Auctore, h. e. sine Agente, quam Actio cujuscunque significationis sine Patiente, cum multorum verborum Actio non transeat in ullum patientem, Passio vero vix ulla sit, nisi quæ profecta ab Agente. Verum quidem, quod passivum verbum nihil necessario desideret in Constructione Grammatica præter Suppositum, & proinde res Agens, quando relinquitur in incerto, non semper exprimatur. Sed eodem modo se res habet in verbis vere Activis, quæ item, ut passiva, nihil aliud desiderant, siquidem accusativus Patientis eadem ratione, qua Agens in passione, potest omitti, nec ad perficiendam orationem requiritur. Patet id ex Livio I. 56. *Hoc exterritus visu, statuit mittere Delphos, nec responsa sortium alii committere ausus, filios per ignota maria in Græciam misit.* Vides primum hic poni τὸ *mittere* sine Accusativo, qui etiam non requiritur ad explendam orationem seu sententiam, quandoquidem *mittendi* simpliciter decretum prius à Rege factum, quam decrevisset, quem mitteret. Similiter cum ait Terent. Andr. I. 2. 14. *Meum gnatum rumor est amare*, scimus utique necessario fuisse istius actionis aliquod objectum, sed quo-

Agentem, in passiva, in casu sexto cum *a*, vel *ab*, vel in

quoniam id vel ignorabatur, vel tanti non erat, ut exprimeretur, ideo accusativus istius objecti non modo recte omittur, sed & nullus certus, licet in verbo vere Activo, quasi per Ellipsin omissus, desideratur. Vide &, quæ disputavi supra ad Cap. 2. init. pag. 275. 276. & infra ad Cap. 8. Sic vero etiam, quando dico, *Tu amaris in hac Urbe*, non necesse, ut exprimam omnino, à quibus ameris, licet tamen esse debeant illic, qui te ament. Vide & mox Nota 4. At vero si jam exprimere illos velim, non video, qua alia ratione id rectius faciam in lingua Latina, quam qua voluerunt Grammatici Veteres. Nec evertit hanc sententiam, quod tum Dativus ille, tum præpositio A vel Ab, sæpe etiam cum passivis alio in sensu & usu junguntur. Frequentissime enim id accidit aliis etiam, tum Casibus, tum Vocabulis, ut varium habeant usum, sensumque varium recipiant. Certum utique est Genitivo enuntiari modo ipsum possessorem, modo rem possessam: immo memoravimus supra ad pag. 174, 175. & 247. occurrere aliquando duos Genitivos uno in commate, quorum alter sit quasi Activus, alter quasi Passivus. Similiter quidni & Dativus modo Agentem, modo Patientem, aliquo modo exprimat, ita ut tamen simul semper notet etiam aliquam acquisitionem, quæ æque fit Agenti ac Patienti. Quid multa? Manifeste utique Agens exprimimitur in Dativo apud Liv. I. 31. *Romanis ab eodem prodigio novendiale quoque sacrum susceptum est*, h.e. Romani susceperunt per causam ejusdem prodigii &c. Sic & Sallust. Jug. 107. *sæpe ante paucis strenuis adversus multitudinem bene pugnatum*. Atejus Capito apud Gell. IV. 6. *Tib. Coruncanio Pontifici Max. Feriæ Præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt*. Cæsar B. Gall. IV. 22. *Neque has tantularum rerum occupationes sibi Britanniæ anteponendas judicabat*, ubi duplex est Dativus, quorum alter utique Agentem Cæsarem, qui *anteponeret*, alter quodam modo rem patientem, *cui* Cæsar alia nolebat *anteponere*, notat. Similiter Plautus Mercat. IV. 4. 1. *Nam mihi amatori Seni coquenda est cœna: atque equidem cum recogito, Nobis coquenda est, non quoi conducti sumus*. Ubi *Mihi* est Dativus agentis seu coqui ipsius, at *Seni* & dein *Nobis* sunt quasi Patientis, seu illius, in quorum usum res fiet. Ovidius Metam. VII. 824. *Nympham mihi credit amari*; at v. 828. *Ut mihi narratur*. Ubi prius *Mihi* manifeste est Agentis, qui amabat nympham, at posterius Patientis, cui alius rem narrabat. Suetonius Cæsare 19. *Eandem ob causam opera Optimatibus data est, ut provinciæ futuris Coss. minimi negotii decernerentur*. Tacit. de German. 3. *Ara Ulyssi consecrata*. In quibus omnibus, *pauci strenui* utique sunt, qui pugnarunt, *Pontifex Max*. qui ferias inauguravit, *Cæsar*, qui non anteposuit, *Optimates*, qui operam dederunt, *Ulysses*, qui aram consecravit.

in dativo debere collocari. Nec desunt hebetiores, qui addunt, etiam in casu quarto cum *per*; ut, *Res agitur per eosdem creditores.* Totum falsum est.

Ac de Dativo quidem facile dejicientur: nam uno aut altero male intellecto testimonio nituntur. Cicero dixit, *Neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur.* Sed deberent illi advertere, sæpe apud Ciceronem, & alios, reperiri in Activa eundem Dativum. Cicero pro Balbo; *Non ut vobis rem tam perspicuam dicendo probaremus.* Itaque *hoc non probatur mibi*, est, *tu hoc mibi non probas.* Cicero. Attic. lib. 4. *Quos libros, ut spero, tibi valde probabo.* Addunt ex Virgil. *Nec cernitur ulli*, id est, ab ullo. Nec Servium consulunt, qui id Græce dictum ostendit. Mihi tamen hic & ubique dativus acquisitionem significat, & quemadmodum Dativus a nullo verbo regitur, ita cuivis orationi aptissime jungetur: (vide supra lib. 2. cap. 4.) nec enim aliter significat, quum dico, *Da pecunias mibi*, quam quum dico, *Filius mibi peccat*, aut, *Non omnibus dormio.* Itaque *Non cernitur ulli*, id est, nulli ostendebatur, nulli erat conspicuus. Unde aptissime Apulejus de Deo Socratis, Homeri versiculum vertit,

So-

Vide & Ursinum Tom. 2. p. 327. 328. Sic & A vel AB significet sane *à parte*, ut vult Sanctius; nihil tamen id obstat, quo minus simul adhibeatur ad exprimendum Agentem, à cujus utique Parte proficiscitur Passio. Certe longe aliter ponitur, apud Terentium Hec. Prol. II. v. 10. *Ut ab eodem* (Poëta) *alias discerem novas* Comœdias. Sallust. I. Histor. *Omnis Gallia, nisi quæ à paludibus invia, fuit perdomita.* Liv. 1. 3. *A domo Numitoris, alia comparata manu, adjuvat Remus.* XLII. 60. *Cecidere ab Romanis ducenti Equites.* Cæsar B. Gall. II. 7. *Qui nuncii ab Iccio venerant.* Aliter apud Ovidium *Infesto me vir ab hoste cadat.* Pompon. de Or. juris, *Omnia manu à Regibus gubernabantur.* Cicer. *Ut scias eum a me non diligi solum, verum etiam amari.* His exprimitur Agens, a quo quid agitur: illis, unde & a qua parte quid acciderit. Vide & Ursinum Tom. 2. pag. 320. & seqq.

Soli perspicua, ast aliorum nemo tuetur.

Addunt etiam ex Martiale lib. 2. *Si cui forte legeris: & si totus tibi triduo legatur.* Sed hi videntur ignorare Romanorum morem, (2) qui legentes anagnostas audiebant. *Habebant* (inquit Vives lib. 1. de corrup.) *proceres Romani in illis imperii occupationibus lectores, quos Græca voce ἀναγνώςας nominabant, qui epulantibus, qui dormitantibus, lavantibus, deambulantibus, iter facientibus, legerent.* Imo & ab ipso Martiale disce, dativum in passiva esse acquisitionis, lib. 10. *At non & stamina differt Atropos, atque omnis scribitur hora tibi.* Plaut. *Mihi istic nec seritur, nec metitur:* „ [Idem Trin. act. 3. sc. 4. *Dicat literas apud* „ *portitorem resignatas sibi.* Ubi manifeste Dativus ac- „ quisitionis est, non actionis: non enim ipse lite- „ ras resignavit, sed alii. Propert. lib. 3. eleg. 4. *Nec* „ *mihi mille jugis Campania pinguis aratur.* Ubi similiter „ non actionis, sed acquisitionis, Dativus est.] At, inquiunt, in passivis participiis patet dativus rei agentis: ut, *Dicte mihi, dicende nobis.* Respondeo, Dativos illos, non propter participia, sed propter verbum substantivum esse positos; ut, *Sunt mihi amici:* ubi etiam acquisitio significatur, non actio, vel passio, ut, *Causa docenda mihi est*, id est, mihi, non aliis, expedit causam docere.

Qui asserunt rem agentem in accusativo collocari cum *per*, magis falluntur: nam quum Cicero dixit: *Res agitur per eosdem creditores*, non significavit, creditores agere rem, sed Regis amicos agere rem per creditores. Istorum

(2) *Qui legentes anagnostas &c.*] Verum id quidem, sed qui tam lubenter etiam, dum alia agerent necessaria, ex aliorum hominum lectione proficere studebant, ipsi quoque per se legerunt vel maxime. Quare ineptum est prorsus, illa Martialis verba, & similia, ad solam lectionem per anagnostas referre. Deterioris etiam est notæ illa expositio τῶν *Dicte mihi, dicende nobis, causa docenda mihi est.* Vide & infra Not. 11.

rum error satis refellitur ex innumeris testimoniis, ubi in voce activa *per* adhibetur. Q. Curtius libro 9. *Invitatumque ad epulas per Boxum quendam Macerianum in convivio occidit.* Cæsar 3. Civil. *Pompejus frumentum omne per equites comportaverat.* Cicero, *Mirifice mihi & per se, & per Pompejum blanditur Appius:* idem, *Nihil interest, utrum per procuratorem agas, an per te ipsum.*

(3) Si præpositio *per* non significat rem agentem, ut facile demonstrari potest, nec *a*, vel *ab* significabit: nam Cicero interrogatus per *per*, respondit per *a*. Locus est in prima & secunda epistola lib. 5. ad Famil. ubi Metellus inquit, *Non putaram Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis* PER TE *oppugnatum iri*, cui respondet Cicero, *Quod scribis non oportuisse Metellum fratrem tum ob dictum a me oppugnari:* ibidem ad Lucejum, *Quum hoc demonstret me a te potissimum ornari celebrarique velle:* subdit paulo post, *Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim*, &c. Vide infra.

Si per *a*, vel *ab*, res Agens significaretur, semper apponeretur, vel saltem suppleretur ablativus cum præpositione; sed in multis (4) suppleri non potest; non est igi-

(3) *Si Præpositio Per &c.*] Res profecto mira, ita argumentari Sanctium, quum plane contrarium ex iis, quæ sequuntur, Ciceronis locis colligere debuisset. Nempe sicuti A & AB cum passivis designant plerumque rem Agentem, sic & *PER* eandem designare aliquando, quum istic promiscue & eodem plane sensu pro A vel AB ponatur, licet ceteroqui causam, ut dicunt, instrumentalem plerumque notet. Nam quis est ille Agens, qui oppugnavit Metellum, nisi *Cicero*, *Per quem* & *A quo* dicitur istic oppugnatus? Vide & Ursinum Tom. 2. p. 326.

(4) *Suppleri non potest.*] Neque necesse, ut semper suppleatur, vel addatur Passivæ locutioni Agens, sicuti neque in Activa semper requiritur Patiens: neque semper inveniri aut dari commode potest, certe non in Verbis Neutralibus, quæ Noster etiam pro vere Activis habet. Sed & minus vere dicitur, in plerisque sequentium *suppleri* aut dari *non posse* Ablativum Agentis. Supple enim, *in quo agitur Populi Rom. gloria*, scil. a nobis. *Æschines in* De-

igitur res Agens ablativus. Cicero pro lege Manil. *In quo agitur populi Rom. gloria, agitur salus sociorum, aguntur certissima populi Rom. vectigalia:* idem, *Æschines in Demosthenem invehitur.* Virgilius, *Tum vero in curas animus diducitur omnes.* Huc adde illa, *Linquor animo; consternor mentem: videris esse doctus; afficior pudore,* & innumera ejusmodi. Regula igitur Artis nostræ Grammaticæ vere est; *Passivum verbum nihil præter suppositum desiderat.*

A, vel *ab*, ut in universum dicam, sive in activa, sive in passiva, significat *a parte*, „ [tamquam si quæ„ renti *Unde?* respondeatur, *Hinc*, *Illinc:* ut si quæ„ rat quis; *unde petetur viaticum?* eique ego respondeam, „ *a me petatur*, stolidus esset, qui mea verba sic acci„ peret, quasi ego viaticum petere debeam. Ita dici„ mus;] *Ventus flat ab Oriente.* Et cum Cornelius Tacitus dixit; *Trepidatur a Cæsare*, non significat, Cæsarem trepidare, sed a parte Cæsaris, hoc est, Cæsarianos. Et Cic. 2. Offic. de Alexandri Pheræi morte, quum inquit, *Ab ea est enim ipse propter pellicatus suspicionem interfectus,* (5) non significat, ipsam Theben manu sua interfecisse re-

Demosthenem invehitur, scil. ab impetu iræ. Sic *Linquor animo* dicitur pro *ab animo: Consternor mentem*, & *Afficior pudore*, scil. ab ea re: *Videris esse Doctus*, scil. mihi, vel a me: *Animus diducitur*, scil. ab se ipso; plane sicuti, si Active dicerem, *Animus vertit tunc in omnes curas*, Sanctius utique, & recte, intelligeret *se*. Eadem prorsus in his omnibus Passivi est & Activi ratio Grammatica. Ut Passivum nihil præter suppositum desiderat, sic & Activum. Æque enim integra est oratio apud Terentium Andr. I. 2. *Omnes qui AMANT, graviter sibi dari uxorem ferunt:* Et Adelph. I. 2. 3. *Obsonat, Potat, Amet? dabitur a me argentum;* ac illa *Glycerium Amatur.* At, si jam Activo addere volumus rem Patientem, facimus id Accusativo. Si Passivo Agentem, ope Præpositionum utimur. Ita ergo *Pamphilus amat*, quam? *Glycerium. Glycerium amatur*, a quo? *a Pamphilo.* Vide & paulo ante Nota 1. Nihili ergo sunt, quæ toto hoc Capite contra hanc sententiam traduntur, licet ea adoptet etiam Gallicus N. Methodi Auctor.

(5) *Non significat, ipsam Theben &c.*] At quorsum hæc? quum eodem iterum modo se res habeat in Activis locutionibus, seu in-

regem, quem Theſiphonus, Pitholaus, & Lycophron ipſius Thebes fratres trucidarunt. Sic Plutarchus in Pelopida, & Diodorus Siculus lib. 16. Ann. 4. Olymp. 105. Pomponius Mela lib. I. cap. 21. *urbem Dioſcuriada a Caſtore & Polluce conditam* dicit, quam re vera Amphitus & Telchius, aurigæ Caſtoris & Pollucis, condiderunt. Vide Solinum. Terent. Phorm. *Non poteſt ſatis pro merito ab illo tibi referri gratia.* Hanc phraſin ſic retulit Cæſar 1. Civil. *Pauca apud eos locutus, quod ſibi a parte eorum gratia relata non ſit pro ſuis maximis beneficiis, dimittit omnes incolumes.*

Hic me locus admonuit, ut varia ſubjungam teſtimo-

innumeri occurrant Nominativi Agentium, eodem plane modo explicandi. Sic apud Ciceronem de Invent. II. 50. *Lex* dicitur *ſupplicio afficere.* Auguſtus apud Sueton. cap. 65. *Nepotem in inſulam transportaſſe*, cap. 79. *modo tondere, modo radere barbam.* Multitudo plebis, apud Aelianum Var. Hiſt. XIV. 8. ποιῆσαι τὴν γραφὴν, *feciſſe picturam*, quam ad ejus arbitrium & ſententiam mutaverat identidem pictor. Neutiquam enim ipſi ſuis manibus fecerunt, qui in his feciſſe quid dicuntur. Et tamen in Grammatica ratione Nominativi illi declarant utique perſonas Agentes, ſive per ſe id egerint, ſive per alios, quod diſcrimen ad Grammaticam rationem nihil facit. Diſertiſſimus eſt locus, Quum l. 1. §. 12. D. de Vi, *Dejeciſſe etiam is videtur, qui mandavit vel juſſit, ut is dejiceretur: parvi enim referre viſum eſt, ſuis manibus quis dejiciat, an vero per alium. Quare &, ſi familia mea ex voluntate mea dejecerit, ego videor dejeciſſe.* Tum 2. Sam. XII. 9. ubi, quum David curaſſet Uriam occidi, dum mandaverat Joabo, ut eum periculis objiceret in pugna contra Ammonitas, quorum gladio etiam periit, Deus ergo per Nathanem Prophetam ingerit illi, *Tu Uriam percuſſiſti gladio, ut uxorem ejus tibi caperes in matrimonium, Occidiſti eum gladio Ammonitarum.* Sic ergo & Thebe ipſa interfecit maritum ſuum, at non per ſe, ſed per fratres ſuos: atque adeo ut a Davide Urias, ſic & *Alexander Pheræus a Thebe*, ac tot alii illuſtres Viri a Tyrannis, Tiberio, Caligula, Nerone &c. recte dicuntur *Interfecti.* Vide etiam Rupertum ad Pomponium JCtum de Orig. juris §. 30. Georg. H. Urſinum in Obſerv. Philol. cap. IX. pag. 217. &c. denique Me ad Aelin. XIV. 49. ubi & videbis, eoſdem Magiſtratus dici in Activo, modo *juſſiſſe virgis cædi*, modo ſimpliciter *virgis ceci-diſſe*, quod contra ſeq. §. Auctoris noſtri velim obſerves.

monia, in quibus eadem res nunc per *a* vel *ab*, nunc aliter enuntietur. Liv. lib. 26. Dec. 3. cap. 15. de Jubelio; *Me quoque jube occidi, ut gloriari possis, multo fortiorem, quam ipse es, virum abs te occisum esse.* Valer. Max. lib. 5. cap. 2. de eodem Jubelio; *Quid cessas in me cruentam securim distringere, ut gloriari possis aliquando, virum fortiorem, quam ipse es, tuo jussu interemtum:* Idem Valer. Maxim. lib. 5. cap. 3. de Carbone; *Sed nobis tamen tacentibus, Gn. Carbonis jussu tuo interemti mors animis hominum obversabitur:* Idem rursus de eodem, lib. 6. cap. 2. *Vidi Gn. Carbonem, cum in summo esset imperio, a te equite Rom. trucidatum.* Huc adde illa paulo ante relata de Metello & Lucejo.

Sed jam ad asylum sacrarum litterarum confugiam, (6) ut pervicaces Grammaticos convincam. D. Paulus 6. ad Rom. §. 7. *ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας,* id

(6) *Ut pervicaces Grammaticos convinciam.*] Etiam hæc inania sunt, quum A vel Ab varios & diversos habeant usus ac significationes, quarum una non excludit alteram. Vide quæ notavi ad initinm hujus Capitis. Frustra ergo Auctor mox etiam operam dabit accumulandis tot locis, in quibus iliæ Præpositiones aliud quid, quam Agentem, notent. Possent enim longe plura proferri, in quibus manifeste designant eum, unde Passio directe oritur, & exhibetur alteri. Pro eo, quod tradit Auctor Valerium dixisse, *Atellani ab Oscis acciti sunt*, h.e. *Romani acciverunt illos ab Oscis:* annon æque recte & usitate dixisset, *Atellani acciti sunt a Romanis ex Oscorum civitate?* Et annon in his longe aliud quid notaret *a Romanis*, quam in illis *ab Oscis?* seu annon notaret eos, qui suam in urbem acciverint Atelianos? Sed neque quæritur, quid A vel Ab proprie notet etiam in passivis iocutionibus, verum id in quæstione est, an, si in illis Agens debeat exprimi, id per eas præpositiones eum suis Abiativis præcipue & potissimum fieri soleat, nec ne. Sed & in Græcis D. Pauii verbis dicitur *ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας*, non *ὑπὸ*, quæ proprie est Præpositio cum Passivis construi solita, quum *ἀπὸ* in alium plerumque, & sententiæ loci Paulini convenientem, usum adhiberi soleat. Latini utriusque vim una Præpositione A vel AB exprimunt, veiuti, Israëlitæ liberati sunt *a Deo*, h. e. *ὑπὸ*, & a servitute *Ægyptiaca*, h. e. *ἀπὸ*.

id eſt, *Qui enim mortuus eſt*, [ſcil. *peccato*, in Dativo. Confer ejuſdem capitis §. 2.] *juſtificatus eſt a peccato.* Verte in activam more Grammatico, & in hæreſin incurres, ſic; *Peccatum juſtificavit illum, qui mortuus eſt.* Quid abſurdius? *A peccato juſtificatus eſt ille*, hoc eſt, *a parte peccati*, quia non pertinet ad eum peccatum. Ita dixit Pilatus, *Innocens ego ſum a ſanguine juſti hujus.* „ [Sicut Virgil. *Siccæ ſanguine fauces*, pro, a „ ſanguine, id eſt, non humentes a ſanguine.] Obſcurius illud Matt. cap. 11. & Luc. 7. *Juſtificata eſt ſapientia a filiis ſuis*, id eſt, (7) doctrina non pertinet ad hanc generationem. Et Hieron. 10. *Stultus factus eſt omnis homo a ſcientia.*

A, vel *ab*, idem eſſe, quod *a parte*, multis poſſem teſtimoniis oſtendere, ſed accipe pauca; ac primum in verbo Subſtantivo. Plautus Curc. *Tam a me pudica eſt, quaſi ſoror mea ſit.* Terent. Hecyr. *Narrat, ut virgo a ſe integra etiam tum ſiet:* idem, *Ab Andria eſt ancilla hæc:* idem Heaut. *Tantumne eſt ab re tua otii tibi?* Valer. Maxim. lib. 2. cap. 4. *Atellani autem ab Oſcis acciti ſunt*, id eſt, Romani acciverunt illos ab Oſcis. [Vide Notam 6.] Cicero pro Muræn. *Noſtri, inquam, illi a Platone & Ariſtotele, moderati homines*, id eſt, Platonici, & Ariſtotelici: idem 3. Orat. *A cæteris ſilentium fuit:* idem pro Mil. *Beatos eſſe, quibus ea res honori fuerit a civibus ſuis:* idem pro Rabir. *Quorum impunitas fuit, non modo a judicio, ſed etiam a ſermone:* idem 1. Orat. *Vide ne hoc totum, Scævola, ſit a me.* Ciceroniana ſunt, *Locus a frumento copioſus; a magiſtratibus nuda reſpublica; ab amicis inops; a propinquis nudus; a ſuis munitus; orba ab optimatibus concio.* „ [Dictys lib. 6. *Ubi* „ *mul-*

(7) *Doctrina non pertinet* &c.] Immo vero, doctrina laudatur ab iis, qui eam receperunt & cognoverunt. Confer Lucæ VII. §. 29. & 35.

„ *multa indigna expertus, ad postremum a Polyphemo plurimos sociorum amiserit.*] Cicero 3. Orat. *Nihil isti adolescenti, neque a natura, neque a doctrina, deesse sentio.* Terent. Heaut. *Sed hic actor tantum poterit a facundia, quantum*, &c. Cicero; *a voluntate scriptoris stare*; aut, *a se potius, quam ab adversariis stare; a senatu stare.* Ter. Andr. *Concrepuit a Glycerio ostium:* idem; *Sed quid ab illo crepuerunt fores?* Ovid. „ [epist. Dejan. *Infesto ne vir ab hoste cadat:*] & 5. Metam. *Magna feres tacitus solatia mortis ad umbras, A tanto cecidisse viro:* idem 13. Metam. *Occidit a magno, sic DI voluistis, Achille.* „ [Alio sensu „ dixit Liv. lib. 25. *Plures ab Romanis equites ceciderunt.* „ significat enim, plures Romanos interfectos.] Prop. *Solus amans novit, quando periturus, & a quo.* Lucan. *Quis nolit ab isto ense mori.* Ovid. 3. de Ponto; *Discipulo perii solus ab ipse meo.* Cic. 2. Offic. *Phalaris non a paucis interiit, ut hic noster?* idem, *a valentiore interire.* Plin. lib. 11. *Quum periit ab Annibale.* Liv. lib. 1. *Utrinque pugnam ciebant, ab Sabinis Metius Curtius, ab Romanis Hostius Hostilius.* Cic. *Tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus.* Plaut. Most. *Qui a patre ejus conciliarem pacem.* Terent. Eunuch. *Ne quis forte internuncius clam a milite ad eam cursitet.* Cic. Attic. *Mare nunc, quia a sole collucet, albescit.* Horatius, *Multaque merces defluat tibi æquo ab Jove.* Virg. *Qui nunc Misenus ab illo dicitur*, id est, propter Misenum; sic, *Dux dicitur a ductu*, & *rex a regendo.* Plin. *ab amicitia ejus Gracchanus appellatus.* Plaut. Cistel. *Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudine.* Plin. l. 24. c. 8. *Si caput a Sole dolet.* Cic. *Et a me insidias metuunt.* Ovid. *Nubibus assiduis pluvioque madescit ab Austro.* Cic. 1. Acad. *Nunciatum est nobis a M. Varrone, venisse eum ab Roma.* Val. Max. lib. 4. cap. 3. *Interim velim, ne mihi a Sole obstes.* Cic. 2. Nat. *Et si est calor a Sole, sese opponant.* Ovid. 1. Metam. *Postquam vetus humor ab igne percaluit Solis.* Lucret. lib. 6. & *in lucem tremulo rarescit ab æstu.*

Cic.

Cic. Attic. *Quum Romæ a judicibus forum refrixerit.* Cic. *Salvebis a meo Cicerone.* Quinctil. lib. 3. *An timendum a rege bellum?* Ovid. 2. Fastor. *Sed tamen a vento, qui fuit, unda tumet.* Cæsar. lib. 3. civil. *Hæc a custodibus classium loca maxime vacabant.* Plaut. Epid. *A morbo valui, ab animo æger fui.* „ [Cic. *Mars communis sæpe spo-*
„ *liantem jam & exsultantem evertit & perculit ab abjecto.*
„ Itaque si dixisset; Spolians percussus est ab abjecto,
„ non aliud intelligendum esset, quam percussum fuisse
„ ex parte abjecti, velut instrumentum, per quod Mars
„ eum perculit.]

Sed quid in his moramur, si sola hac ratione hoc evincere possemus? Si præpositio *a*, vel *ab*, cum eodem verbo, & eodem sensu, in activa & passiva reperitur, insipientis præceptoris erit, utrobique rem agentem explicare. Verbi gratia, *Dabuntur a me pecuniæ*, (8) non est, *Ego dabo pecunias*, *sed dabo a me pecunias*, quod Hispane dicitur; *De mi parte, ô a mi cuenta.* Adferamus igitur exempla, ubi *a* vel *ab* eodem sensu in activa & passiva, in uno eodemque verbo, reperitur.

Abalieno. Cicero; *Neque vero M. Tullius animum a vestra abalienavit potestate.* Plaut. Mil. *Istuc crucior a viro me tali abalienarier.*

Abducere animum a solicitudine, & puerum a Gramma-

(8) *Non est, Ego dabo pecunias.*] Immo vero potest utrumque notare, & frequentius notat directe hoc ipsum. In altero sensu recte potest dici, *Dabuntur tibi pecuniæ ab Avo*, ita ut hoc *ab Avo* non referatur tunc proxime ad ipsam *dationem*, sed ad *pecunias*, quæ, cujuscunque manibus datæ, veniunt ex arca Avi. Similia vide mox ad Vocem *Amo*, & adde omnino Ursinum Tom. 2. pag. 323, 324. In sequentibus confundit semper Sanctius significationes diversas τῶν A vel Ab, quæ respondent Græcis ὑπὸ & ἀπὸ. Vide supra Not. 6. Certe longe alius est sensus in illis, *Navis a prædonibus abducitur*, alius in his, *Uxor a marito abducitur.* Istic Prædones sunt, qui navem abducunt, hic Maritus, a quo Alius abducit uxorem. Sed & in multis τὸ A non Verbis proxime, sed Nominibus, in construendo jungendum est. Vide Notam seq.

maticis; & abducere a nido, trita ſunt, Cic. *Nave a prædonibus abducta; A marito ad divortium uxor abducitur,* teſte Donato. „ [Plaut. Pœn. *Filius abductus a patre puer* „ *ſeptuennis ſurripitur.*]

„ [Accipere ab aliquo, & accipi. Livius 10. *Similius* „ *vero eſt, a Gallo hoſte, quam Umbro, eam cladem acce-* „ *ptam.* Ita, *Ab illo acceptæ*, vel *allatæ, literæ*, non ſi- „ gnificat illum accepiſſe, vel attuliſſe, ſed literas illius „ eſſe acceptas, aut allatas.]

Accipio. Terent. Adelph. *Abs quivis homine, quum eſt opus, beneficium accipere gaudeas.* Cicero Acad. *Quæ a quovis accipi oporteret, & quæ repudiari.*

Adfero. Cicero Senect. *Eique dona a ſociis attuliſſet:* idem 3. leg. *Cui ne reditus quidem ad bonos, ſalutem a bonis potuit afferre:* idem Attic. *Et plus a vobis præſidii, quam a cæteris opis ad ſalutem poteſt afferri:* idem, *Nuncii a Parthis adferuntur.*

Aufero. Cicero pro domo ſua, *Clodius pecunias conſulares abſtulit a ſenatu:* idem Attic. *Totam Academiam a nominibus nobiliſſimis abſtuli.* Plaut. Pſeud. *Auferetur id præmium a me, quod promiſi per jocum?*

Amo. Plaut. Pſeud. *Ubi ſunt iſti, qui* (9) *amant a lenone:* idem Pænulo, *Amant a lenone hic.* Cicero, *ut ſcires, eum non a me diligi ſolum, verum etiam amari.*

Audio. Cicero de Senect. *Sæpe a majoribus natu audivi:* idem

(9) *Amant a lenone.*] Hæc non pendent proxime a Verbo, ſed ab intellecto Nomine *mulieres.* Et ſimilia occurrunt etiam in *Adfero, Do, Habeo, Lego* & *Reddo.* Nam in hiſce, *Literas a te mibi ſtator tuus reddidit*, τὰ *a te*, refero non, ad *reddidit*, ſed, ad *literas.* Atque ita Cic. Famil. IX. ep. 16. *Levior eſt plaga ab amico, quam a debitore.* ep. 21. *Nibil tibi opus eſt illud a Trabea.* Sic *Hoſpes a Zacyntbo, oſtium a Glycerio, nuncius ab illo, pecunia ab argentario*, & quamplurima ſimilia. Vide ſupra ad Caput 3. & Vocem *Veneo.* At alio ſenſu dicitur *eum a me diligi, Præſidii plus a vobis poteſt adferri. Navis a prædonibus abducta; dabitur a me argentum. Muſculus defenditur a noſtris ex turri*, quod, ut & reliqua, Sanctius male pro ſua attulit ſententia. Sic *Haberi a me tibi bunc bonorem, Haberi ludibrio a ſuo viro.* &c.

idem 3. Finib. *Esseque hominis ingenui, velle bene audire a parentibus: nostros senes commemorare audivi ab aliis senibus auditum.* Claud. de raptu libro 1. *Jam magnus ab imis Auditur fremitus terris.*

Avello. *Sperat se a me avellere; Non ab ea rep. avellar.* Sic divello, & revello.

Avertit oculos ab illo; *A judicibus oratio avertitur.*

Do. Cicero Attic. libro 14. *A me hoc illi dabis:* idem pro Flac. *Ab Attilio Servilio dicit se dedisse, & a suis fratribus:* idem Attic. *Se a me quodammodo dare.* Plaut. Capt. *Viaticum ut dem ab trapezita tibi:* idem Menæch. *Da sodes a te, post reddidero tibi.* Terent. Adelph. *Dabitur a me argentum.* Cicero 1. Verr. *Tempus, quod mihi ab amicorum negotiis datur:* idem Attic. *Datur mihi epistola a sororis tuæ filio:* idem 1. Leg. *Nullam tibi a causis vacationem video dari:* idem lib. 7. epist. *Ad Cæsarem litteræ mihi dantur a te.*

Defendo. Virgil. *Dum teneras defendo a frigore myrtos.* Plinius, *Vestes a tineis defendit hæc herba.* Cæsar 2. Civil. cap. 11. *Musculus defenditur a nostris.* Cicero 2. Agrar. *Ab hostibus defendi paludibus.* Vide *Munio*, & *Probibeo.*

Dejicere oculos a Rep. *Dejectus ex aliquo, & ab aliquo loco.*

Desidero abs te aliquid; *Desideratur a magno philosopho gravitas.*

„ [Desperare ab aliquo. Cicero in Pison. *Te spem habere a Tribuno plebis, si tua consilia cum illo conjunxisses:*
„ *a Senatu quidem desperasse*, id est, te nihil tibi de Senatu polliceri posse.]

Emo & Redimo. Plaut. Rudent. *Qui prædam ab eo emerat.* Val. Max. l. 4. c. 2. *A piscatoribus in Milesia regione verriculum trahentibus quidam jactum emerat.* Cicero Offic. *Aut captos a prædonibus redimunt:* Cicero 1. Verr. *Emtum est ex senatusconsulto frumentum ab Siculis, prætore Verre:* idem pro Sextio; *Ex his princeps emitur ab inimicis meis.*

Plaut. Epid. *A lenone quædam ut fidicina, quam amabat, emeretur sibi.* Sueton. August. *Cajum & Lucium adoptavit domi per assem, & libram, emtos a patre Agrippa.* Livius Dec. 4. lib. 4. *Ut captivi ab Annibale redimantur.* Juven. Satyr. 4. *Monstrum nulla virtute redemtum a vitiis.* Ovid. in epist. *Si tibi ab Atrida pretio redimenda fuissem.* Vide *Peto* & *Postulo.*

Eripere a periculo; (10) *Vereor ne eripiatur a nobis regia causa.*

Excludo. Cicero pro Cluent. *Excludere ab hæreditate:* idem Verrin. 5. *Excludere aliquem a negotio.* Terentius Andr. *Ut ab illa excludar.* Cicero 1. Orat. *Repelli & excludi a gubernaculis civitatum.*

Exigere aliquid ab aliquo. Quinctil. lib. 1. *A Grammaticis exigitur poëtarum enarratio.* Cæsar 1. Civil. *Pecuniæ a municipiis exiguntur.*

„ [Exspectare ab aliquo. Cicero; *Omnia volo a me postules, & exspectes:* idem; *Diligentiam a me exspectari* „ *puto.*]

Extorquere aliquid ab aliquo, tritum est. Cic. *Pecunia omnis ab eo extorta, atque erepta est.*

Facio. Cic. de univers. *Mundus per se, & a se, & patitur & facit omnia:* idem 1. Invent. *Commune est quod nihilo magis ab adversariis, quam a nobis facit:* idem de Orat. *A se aliquid facere.* Tritum est, *hoc factum a vobis.*

„ [Ferre ab aliquo. Vide supra *Aufero.* Plaut. Rud. „ *Nisi multis blanditiis a me gutta ferri non potest,* id est, „ tu a me non feres guttam aquæ.]

„ [Furari ab aliquo. Cic. *Si ego tuum ante legissem, fu-* „ *ratum me abs te esse diceres.*]

Flagito. Cic. ad Appium, *Flagitare promissum ab aliquo per litteras.* Cic. pro Sext. *Flagitabatur ab his quotidie cum* que-

(10) *Vereor ne eripiatur a nobis.*] Locus est ex Cicerone Famil. l. 5. ubi olim quidem ita vulgo lectum est, at nunc in optimis & ad MStos emendatis edd. legas *eripiatur nobis* sine A.

querelis bonorum omnium, tum etiam precibus senatus, ut meam causam susciperent. Vide *Postulo.*

Habeo. Terent. Phorm. *Otium a senibus ad potandum ut habeam.* Cicero Bruto; *Nullas adhuc a te litteras habebamus:* idem pro Sext. *Habere beneficium ab aliquo:* idem 1. Offic. *Scenicorum quidem mos tantam habet a vetere disciplina verecundiam,* &c. idem 12. Famil. *Habeas eos a me commendatos:* idem, *habere præsidium,* vel *spem, ab aliquo:* idem in Vatin. *Quare ne tibi hunc honorem a me haberi forte mirere:* idem pro Cœlio, *Eam dignitatem in M. Cœlio habitam esse summam, hodieque haberi ab omnibus.* Egregius locus est in Plauti Menæch. act. 5. *Ludibrio pater habeor.* SE. *unde?* MUL. *Ab illo meo viro.*

Impetro. *Civitatem ab aliquo impetrare*, tritum est. Cic. Amicit. *Quid postules ab amico, & quid patiare a te impetrari.* Plaut. Mostel. *Aliud quidvis impetrari a me facilius perferam:* „ [Et Rud. *Decet id abs te impetrari.*] Val. Max. lib. 4. cap. 3. *A servis vix impetrari potest, ne eam suppellectilem fastidiant, qua uti Consul non erubuit.* Cæsar. 1. Civil. *Ægre ab iis impetratum est, ut in senatu recitarentur.*

Lego, as. Cic. pro Cluent. *Itaque ei testamento legat pecuniam grandem a filio:* idem in Topic. *Uxori ancillarum usumfructum legavit a filio.* In passiva tritum est apud Jurisperitos. *Domus legata est a Titio.* Vide Brissonium, & Hotom. in A vel AB, & pensita phrasin.

Lego, is. Cic. Attic. 16. *A Bruto legi Antonii edictum:* sic dicimus, *Legi a te litteras.* Ovid. 3. Pont. *A posteritate legi.* Cic. *Liber tuus legitur a me diligenter,* id est, per meos; ut, *Trepidabatur a Cæsare.* Et captus oculis etiam diceret, (11) *Terentius legitur a me diligenter.*

Li-

(11) *Terentius legitur a me &c.*] Recte; scil. per anagnosten, ita, ut ipse omnia Terentii audiat & percipiat. Sed eadem ratione diceret quoque Cœcus, *Legi Terentium diligenter.* In qua activa locutione sicuti Agens concipitur & habetur ille Cœcus, sic & in Passiva. Disertissimum etiam est illud Ovidii, *a posteritate legi.* Sed talia reperies plura in seqq. Vide & supra Nota 2.

Libero. Cic. *Liberavi hunc a Cæſare*, tritum eſt: idem, *liberare ſe ab aliquo:* idem, *A ſcelere certe liberati ſumus:* idem, *Te a quartana liberatum gaudeo.* Vide *Separo.*

Mitto. Cic. 13. Attic. *Ab illo mihi mittas:* idem, *& a me miſſi ſunt.*

Movebo hunc a ſacra linea: remove te ab illo: removentur a vitiis.

Munio. Tacitus lib. 10. *Sævus ille vultus, & ruber, a quo ſe contra pallorem muniebat.* Colum. *Quantumque res patietur, a frigore & tempeſtate muniemus:* idem, *Hortum ab incurſu hominum pecudumque munire.* Horatius; *Incluſam Danaën munierant ſatis nocturnis ab adulteris.* Lucret. lib. 3. *Quod lèthalibus ab rebus munita tenetur.* Cæſar. 2. Civ. *Tecta atque munita ab omni ictu telorum.* Tacitus, *munitus ab inſidiis.* ut Horat. *Tutus ab infeſtis latronibus.* & Ovid. *Tutus ab inſidiis.* Vide *Defendo.*

„ [Mutari ab aliquo, id eſt, ex eo, ſive pro eo, ſive „ qui fuerat. Virg. *Heu mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore?* Ubi ridiculus ſit, qui *Ab* rem Agentem ſignificare putet.]

Numero. Cicero pro Flac. *Si prætori dedit, a quæſtore numeravit:* idem 2. Phil. *a ſe numerare.* Mart. *Omnis ab infuſo numeretur amica Falerno.* Vide *Solvo.*

Pello. Liv. lib. 2. *Tarquinienſis ab ſua parte Romanum pepulit.* Terent. *Quiſnam a me pepulit tam graviter fores:* idem, *Et iſtum æmulum ab ea pellito.* Cæſar. 1. Gall. *Quum hoſtium acies a ſiniſtro cornu pulſa.* Liv. *Cætera a fronte pulſa.*

„ [Perire ab aliquo. Plaut. Pœn. act. 4. ſc. 4. (11) *Metuo ne a te perdam*, pro, peream. Ovid. *Diſcipulo perii ſolus ab ipſe meo.* Plin. *Qui periit ab Annibale.*]

Pe-

(12) *Metuo, ne a te perdam.*] Locus eſt in Pœn. IV. 2. 62. *Metuo, dum hero inſidias parem, ne a te perdeam*, pro *peream*: litera D. ut videtur, interpoſita, quod fieri creditur etiam in *ardeo* ab *areo*, *gaudeo* a *gaveo*, unde *gaviſus*. Gronovius Pater legit *pendeam*, h. e. tua opera pendeam in cruce.

Peto a te, tritum est. Cicero. 6. epist. *Nec tamen ipse, a quo salus petitur, habet explicatam rationem salutis suæ:* idem 1. Divinat. *Ut ab ejus solo, in quo est humatus, oracula peterentur.* Mart. *A caupone tibi fex Læletana petatur.* „ [Livius 6. *Ab Latinis Hernicisque res repetitæ.* pro, Ro- „ mani a Latinis repetierunt.] Vide *Emo*, & *Reposco.*

Postulare ab aliquo, tritum est. Cicero 1. Leg. *Veritas a te postulatur:* idem 2. Tuscul. *Quod ergo & postulatur a fortibus*, & *laudatur, quum sit*, &c. idem lib. 1. *Postulatur a te jamdiu, vel flagitatur potius historia.* Cicero Philip. *Sed quoniam ab hoc ordine non fortitudo solum, sed etiam sapientia, postulatur*, &c. Vide *Emo.*

Prohibeo vim ab amico, & amicum a vi, dicimus Cic. 3. Offic. *Nam & a rep. forensibusque negotiis, armis impiis vique prohibiti.*

Projicere, & Rejicere a se mala, tritum est. Cic. *A liberis suis abstrahi, & a conjuge abripi, & ab aris focisque innocentem projici.* Nota hæc Infinita verba.

Promo. Cic. 2. Orat. *Ne ipse aliquid a me promsisse videar.* idem, *Juris utilitas vel a peritis, vel de libris depromi potest.* 1. Orat.

Reddo. Cic. *Litteras a te mihi Stator tuus reddidit:* idem, *Litteræ mihi redditæ sunt a te:* idem, *Litteræ mihi redditæ sunt in senatu ab Lentulo.*

Rapere ab aliquo, tritum. Horat. 3. Carm. *aut aquosa raptus ab Ida.*

„ [Recuperare ab aliquo. Hygin. Fab. 69. *Ut exercitum sibi commodaret ad regnum a fratre recuperandum:* & „ Fab. 85. *Pelops a Lajo filium bello recuperavit.*]

Repellere servitutem a civibus, dixit Cicero ad Brutum: Cic. 1. Orat. *Repelli & excludi a gubernaculis civitatum.*

Reposco. Cic. 1. Verr. *Nihil est quod minus ferendum sit, quam rationem ab altero vitæ reposcere eum, qui non possit suæ reddere.* Valer. Maxim. lib. 3. cap. 6. *Quum a Scipione ratio in curia posceretur*, id est, quum Tribuni ab eo peterent rationem. Vide *Peto* & *Postulo.*

Separo. Cic. Lucejo; *Qui omnes a perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separaverunt:* idem 4. Acad. *Quoniam vera a falsis nullo discrimine separantur.* Ovid. 1. Amor. *A domina separari.* Vide *Libero.*

Solvo. Cic. 5. Attic. *Sed etiam hoc dicit, se a me solvere:* ibid. lib. 7. *Ab Egnatio solvat, quod tibi debet:* idem pro Planc. *ab aliquo persolvere:* idem: *Id a vobis persolvere me sinite.* Plaut. *Res solvetur ab trapezita meo.* Cicero, *Solutus a cupiditatibus.* Ovidius, *Ab amplexu alicujus solvi.* Vide *Numero.*

Sumo. Terent. Adelph. *Postremo a me argentum, quantum est, sumito.* Cicero pro lege Man. *Ab eodem Pompejo omnium rerum egregiarum exempla sumantur.* Ovid. 2. Amor. *Fastus sumuntur ab imagine speculi.*

Tego. Cæsar. 3. Civil. *Qui portus ab Africo tegebatur, ab Austro non erat tutus.*

Verbum igitur passivum solo supposito contentum est Cicero lib. 15. epist. citat versiculum Nævii, *Lætus sum laudari me abs te, pater, laudato viro.* Sed attende, quomodo distinguat idem Cicero lib. 5. ad Lucejum; *Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam, a laudato viro:* item pro Milone? *Factum ne sit? at constat, a quo? at patet.* (13) Vides particulas, *a quo*, separari a verbo passivo. Vide *Habeo* supra. Denique eodem prorsus manente sensu, activa oratio (14) in passivam verti non potest. Unde falluntur Alciatus lib. 2. Parerg.

(13) *Vides particulas &c.*] Recte; sed sic etiam separari queat Accusativus a Verbo suo. *Amat, at quam? Glycerium.* Sic plane Plautus in Pœnulo IV. 2. 37. *Dii omnes Deæque ament. MI. Quemnam hominem? ST. Nec te, nec me, Milphio, neque Herum meum adeo. MI. Quem ament igitur? ST. Alium quemlibet.* Vide me & supra Nota 1. pag. 494. & Nota 4. ad pag. 398.

(14) *In Passivam verti non potest.*] Immo vero potest. Nam quid discriminis, quo minus idem plane sit sensus, reperitur hisce, *Milo occidit Clodium*, &, *Clodius occiditur a Milone.* Si quis dicat, *a Milone* hic notare etiam operâ vel jussu Milonis, idem notat etiam Activa locutio, ut ex qua neutiquam sequeretur, Milonem sua manu, & per se occidisse Clodium, de qua re Vide me supra Nota 5.

rerg. cap.28. & Rævard. lib. 2. cap.5. Variar. qui putant, valere stipulationem etiam in passiva voce, ut, *dabis? dabitur*. Id ostendunt ex loco Plauti in Pseud. act. 4. 6. 15. ubi Simo dicit; *Viginti minas dabin'?* Respondet Ballio, *Dabuntur*. Sed in sequenti scena sic se excusat Ballio v. 126. *Auferetur id præmium a me, quod promisi per jocum?* Quasi dicat, ego nec vere promisi, nec vere, aut ex formula, fui stipulatus, sed jocose, & quasi coactus: (15) cui Si-

(15) *Cui Simo respondet &c.*] Nihil hæc ad rem, nec ad eludendam Stipulationis vim passiva forma in respondendo conceptæ. Quin immo ex isto Plauti loco, si quid Plauto in his tribuendum, vel maxime manifestum est, valere eam, seu valuisse saltem istis temporibus. Nam non tantum Simo non aspernatur eam responsionem, ut minus legitimam, sed & Ballio, qui reus erat promittendi, neutiquam opponit dein exceptionem, tanquam non rite, *nec vere, aut ex formula*, ut ait Sanctius, respondisset, dum ad *Viginti minas Dabin'?* responderat, *Dabuntur*; sed tanquam si *per jocum* omnia egisset, stipulationem XX. minarum ultro Simoni deferendo, & sic stipulanti se obligando: neutiquam vero *coactus*, quod male item Auctor noster ponit. Eam vero *joci* exceptionem quum non accipi a Simone videret, ne tum quidem ad alteram illam confugit, sed plane agnoscit obligationem ita promittendo factam, & proinde rogat, ut ergo vicissim Simo *saltem Pseudolum*, auctorem omnis mali, & qui *se* quidem, ut ipse ait, *perdiderat*, *sibi dedat*, scil. noxæ. Vide Plaut. IV. 6. 16. & 7. 128. Sed & Scena seq. 8. ait Simo, *Bene ego illum tetigi*, nempe Ballionem. at qua re? non alia, nisi stipulatione ista, cui Ballio se obligaverat, respondendo simpliciter, *Dabuntur*. Sic videmus plane aliud ex hoc Plauti loco patere, quam quod persuasum nobis vellet Sanctius. Sed & si maxime talis responsio in formula stipulationum olim fuisset rejicula & invalida, ejus rei non illa foret causa, quod veteres Romani censuissent, activam orationem, *Ego Dabo*, non posse eodem sensu verti in passivam, seu passiva hac exprimi, *Dabitur a me*; Sed quod, quando simpliciter dicebatur, *dabitur*, vel *Dabuntur*, in ea responsione inesset ambiguitas, quæ omnino abesse debet a formulis Legum & Juris, quia in ea non exprimitur, nec etiam necessaria ratione Grammatices intelligitur, sicuti intelligitur in *Dabo*, certa persona, quæ ista stipulatione obligetur. Ea vero si exprimatur, addito *a me*, sicuti nulla amplius superest ambiguitas, sic nulla prorsus in illa stipulationis formula superesse poterat difficultas, cum ex sententia Ulpiani etiam respondens *Quidni?* interroganti *Dabis?* obligetur, ut patet ex L. 1. §. 2. Dig. de Verb. Oblig.

Simo respondet, *De improbis viris auferri præmium & prædam decet.* Quæ dixi de verbis passivis Latinis, eadem de Græcis dicta esse velim, in omni enim idiomate passivum solo supposito contentum est. Et quamvis vernaculæ linguæ careant omnino passiva voce, dicimus tamen; *corre se, anda se, acabò se la guerra, mejor se vive en el campo, que en la ciudad.* „ [Si corre, si va, si fini la guerra, meglio si vive nella campagna, que nella Citta.] ubi solo supposito etiam subintellecto perficitur oratio.

CAP. V.

De Verbo Substantivo, Sum, Fuo, Fio, *& de his formis*, Mea interest, tua refert.

FUNDAMENTUM sive radix omnium verborum est verbum Substantivum, quod Græce φύω, latine *Fuo*, vel *Fio* dicitur. Et φύω quidem a φύσις, id est, *natura*, dici certum est, (1) nisi mavis a φύω φύσις; Et verbum Ἐστὶ, Latinis *Est*, & Εἰμὶ *Sum*, apte & vere verbum est Substantivum, repugnante etiam Cæsare Scaligero cap. 112. qui contendit, per verbum hoc etiam accidens significari; ut, *Cæsar est albus:* in quo quantum fallatur ostendimus alibi, quum disputavimus contra Dialecticos, Accidens non prædicari de substantia: nam in voce, *Albus*, deest *homo:* alioqui sonaret, *Cæsar est albus Cæsar.* Vide Ellipsin IV. 3. in principio.

Tua interest, nostra non refert, dixi esse accusativos plurales. Hoc præclarum inventum debemus Cælio Calcagnino in epistolis, deinde Julio Cæsari Scaligero. At isti, quia meum inventum esse credunt, sibi ducunt palma-

(1) *Nisi mavis &c.*] Sane malim. Quum pervulgata nimis est hæc derivationis analogia, quam ut in dubium vocari debeat. Sic enim φύσις deducitur a φύω, ut ἕλκυσις ab ἑλκύω, μύσις a μύω, γνῶσις a γνόω. Ceterum de *Fuo* & *Fio* vide jam supra III. 3. 60. ad verbum *Fio*.

marium, quum me impugnant; ego tamen, ut meum, defendam.

Præpositio ante verbum, (2) nunc compositum verbum efficit, nunc fertur in casum ulteriorem; ut, *argutos interstrepere anser olores.* de quo late Lambinus lib. 2. Od. 7. Ad hunc modum se habet *Interest:* dicimus enim, *Murus interest inter me, & te:* Et, *mea interest hoc facere*, id est, Est inter mea negotia. Horatius: *Nil intra est oleam, nihil intus in nuce duri*, id est, nihil est intra oleam duri: idem, *Villa, quæ super est Claudi cauponas*, id est, quæ est super cauponas. Hic valde miror acumen Grammaticorum, (3) qui comminisci potue-

(2) *Nunc compositum verbum efficit &c.*] Plerumque componitur cum Verbo, & quando ferri etiam videtur in casum ulteriorem, tunc intelligenda iterum per Ellipsin eadem præpositio, vel etiam alia ejusdem originis & significationis. Ut quum dicitur, *Egredior urbe*, & *Urbem*, in illo repetenda præpositio E vel *Ex*, in altero, *Extra*. Hinc passim Verbis Compositis junguntur Casus, quos non natura Verbi, sed Præpositionis, requirit. Tacitus Ann. I. 13. *Ambulantis genua advolvebatur.* Similiter VI. 49. Corn. Nepos Timoth. 2. *Gentes, quæ mare illud adjacent.* Lucilius, *Ut quæ res me impendet, agatur.* apud Festum in v. *Me*, sed qui male eam pro *mihi* positam putat. Nam ita quoque Terentius Phorm. I. 4. 2. *tanta te impendent mala.* Ælianus Var. Hist. XIV. 6. *μήτε τοῖς παρελθοῦσιν ἐπικάμνειν, μήτε τῶν ἐπιόντων προκάμνειν* Ubi idem Verbum cum diversis Præpositionibus compositum diversos etiam recipit casus, prout eos illæ requirebant. Sæpe tamen etiam præpositio ante Verbum, sed & alibi, poni sola sine casu & compositione videtur, vel tanquam adverbium aliquod, vel ita, ut casus, qui requiritur, per Ellipsin sit omissus. Cic. pro Sulla cap. 8. *Me meum genus suo ante non ponere gaudeat.* Sall. Catil. 3. *Quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: supra, veluti ficta pro falsis accipit*, h. e. quæ supra se & suas vires putat. Cap. 23. *Ubi periculum advenit, superbia atque invidia post fuere.* Et alibi passim. Quin & Gell. I. 22. *τὸ Superesse*, quando significet reliquum esse, restare, monet *divise pronunciandum, ut non una pars orationis esse videatur, sed duæ.* Vide supra cap. 3. ad Verba *Adeo*, *Æstuo* in fine, *Egredior*, &c.

(3) *Qui comminisci potuerunt &c.*] Hanc tamen sententiam etiam & contra Sanctium ac Scaligerum tuetur Vossius de Construct. cap. 29. munitus auctoritate Prisciani, qui lib. XVII. *mea, tua*, &c. additum verbis *interest* &

tuerunt *mea*, *tua*, *ſua*, eſſe ablativos ſingulares. Pudet re-

& *refert*, exponit *in re mea*, *tua*, &c. Sequitur Voſſium per omnia, & Sanctium, quem ceteroqui fideliter ſequi ſolet, diſerte jam relinquit Auctor Gallicus Novæ Methodi L.L. pag. 379. tum Banglus de Syntaxi Verborum pag. 1101. Utuntur autem duplici pariter argumento. Prius eſt ex ratione metri apud Terent. Phorm. V. 7. 47. *Etiam dotatis ſoleo.* CH. *Quid id noſtra?* Ph. *Nihil?* Ubi poſterior ſyllaba vocabuli *Noſtra* neceſſario videtur producenda, & ideo ſtatuendum, eſſe illam Ablativi caſus. Sed profecto tanta invaluit licentia in metro Comico, ut vix inde quid certa ratione probare vel refutare queas. Deinde vero putem pene legendum ſcandendumque hoc modo: *Etiam-dota-tis ſole-o qu id-* (per diæreſin) *id no-ſtra Nil.* Niſi malimus ſtatuere, excidiſſe voculam *an* ante *nihil:* quo pacto etiam plana omnia forent, & ſana. Certe ex uno hoc & dubio prorſus loco non debuiſſet illud affirmari, quum plura alia apud Terentium occurrant, in quibus manifeſte controverſa hæc ſyllaba vel litera A corripitur. Sic in Eun. II. 3. 28. *Fac tradas, mea nil refert, dum potiar modo.* Ut & in Heautont. IV. 5. 45. *Eò nunc confugies, quid mea? num mihi datum eſt?* Et Phorm. IV. 5. 11. *Datum eſſe dotis.* DE. *quid tua, malum, id refert?* CH. *magni, Demipho.* Alterum petit Voſſius & Auctor ille Methodi ex ratione Ellipſeos, cujus ſupplementum ſe deprehendiſſe putant apud Plautum in Perſa, *Mea iſtuc nihil refert*, *tua refert gratia.* Cenſent itaque, quoties dicitur *Refert*, *intereſt*, *mea*, *tua*, *Ciceronis*, ſemper intelligendum *de gratia.* Sed vel hoc indicio fit, quam non ſemper habenda ſit fides etiam fide ceteroqui digniſſimorum hominum citationibus, & quam male faciant, qui cum Auctoribus loca ipſa, ubi verba laudata occurrant, non deſignant. Verba illa Plauti invenies in Perſa IV. 3. 68. ſed plane aliter ſe habentia in omnibus, quas vidi, edd. etiam illis Angelii, & Cœl. S. Curionis: nempe, *Mea quidem iſtuc nihil refert, tua ego refero gratia.* Vides, Lector, neutiquam τὸ *gratia* referri ad phraſin *Mea refert*, *tua refert*; & proinde collabi plane ſententiam Voſſii, quæ unico hoc loco nititur. Sed & repugnat prorſus ei Analogia ſignificationis & conſtructionis. Nec enim Latine dicitur ulla ratione, *Hoc intereſt*, *Hoc refert*, *mea gratia:* ut neque alterum, quod ex Priſciano arripiunt, *Hoc intereſt*, *Hoc refert*, *in re mea.* Nolim equidem negare prorſus, quod facit Sanctius, Latine dici *Hoc eſt in re mea.* Sed nihil ex eo elicies ad probandam illorum conſtructionem & uſum. Deinde locus Plauti, incertum ubi, (nam nec Actum aut Scenam, nec Comœdiam nominant) *Utrumne veniat*, *nec ne*, *nihil in re eſt mea*, quo refutari ajunt Sanctium, ille vero valde mihi eſt ſuſpectus, ut quem æque ac ſuperiorem male exhibuerit Voſſius. Videtur enim ſcripſiſſe

recensere rationes, quibus id probent, aliquas tamen, honos sit auribus, proferam. *Ablativus Re*, inquiunt, po-

psisse Plautus, *nihil interest mea.* Utcunque sit, absonum certe & durum plane est dictu, *Hoc refert*, vel *Hoc refert se, in re mea.* At latinissime & quam planissime dicitur, *Hoc interest inter mea*, aut *illius, negotia*, & hinc contractius, usitata & in superioribus a me & Sanctio declarata Ellipsi, *Hoc interest mea*, aut *illius.* Cic. Famil. II. 19. extr. *Quod ego & mea, & Reip., & maxime tua, interesse arbitror.* Similiter *refert mea* concisius dicitur etiam ex Donati sententia ad Terent. Phorm. IV. 5. 11. quem Prisciano opponimus, pro *refert se ad mea negotia.* Cujus locutionis ratio, quoniam adhuc obscurior est, & parum intellecta, liquidius hic nobis erit ostendenda. *Referre omnia ad suam utilitatem*, ait Cic. de Sen. 13. & Famil. III. 10. *ad dignitatem.* XII. 22. h. e. in omnibus rebus spectare utilitatem suam, seu ita gerere omnia, ut pertineant ad utilitatem suam, ut congruant utilitati suæ, ut utilitatem suam cum iis conjungat. Sic de Offic. I. 30. *Victus cultusque corporis ad valetudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatem*, h.e. valetudini inserviant &c. Hinc jam passim apud Plautum, *Quam ad rem istuc refert?* pro *refert se*, h. e. cui rei id inservit, quam ad rem istuc attinet. Omittitur hic jam Accusativus reciprocus, sed retinetur adhuc præpositio *Ad:* pro quo tamen etiam dixit, *Cui rei retulit, te id assimulare?* Truc. II. 4. 40. Sed & in plurali invenias hanc phrasin. Plautus Persa IV. 4. 44. *percontari volo, quæ ad rem referunt*, scil. se, h. e. pertinent. Ceterum quia frequentissimi tandem usus fuit hæc locutio, omitti denique cœpit non modo Accusativus ille reciprocus, sed & τὸ *ad negotia*, maxime si exprimeretur is ipse, ad quem se referret res, quæ memoratur. Veluti, *id Mea minime refert*, h. e. minime se refert ad negotia mea, minime ergo ad Me attinet. Et cum Genitivo Nominis Substantivi, quem male Verbo *Refert* negant Banglus de Synt. Verbor. p. 1096. & Vossius in Gramm. Minore, Sallust. Jug. 111. *Faciendum aliquid* Boccho? *quod Romanorum magis, quam Sua, retulisse videretur*, h. e. quod videretur magis attinuisse ad rem Romanorum, magis conjunctum fuisse cum negotiis Romanorum, quam cum Suis. Plin. Paneg. cap. 40. *Nihil iniquitatis referre existimans, exigas, an constituas*, h. e. prorsus non referre se, non attinere, ad negotia iniquitatis, utrum &c. Quinctil. IX. 4. ab ipso Vossio laudatus, *Plurimum refert compositionis, quæ quibus anteponas*, h. e. plurimum refert se, seu pertinet, ad compositionem recte faciendam. Immo cœpit tandem etiam simpliciter dici *Refert*, pro, opus est, expedit, interest. Cic. Fam. VIII. 10. *Te aliquid, quod referret scire, reticuisse*, h. e. quod scire, referret se

poscit Mea, Tua, Sua: nam Interest mea, idem est, quod est in re mea. Sed falluntur cum suo Calepino: neque enim dicitur latine, *Hoc est in re mea*, sed *e re mea*, aut, *in rem meam.* Addunt præterea, *quia Re est fœmininus ablativus, ideo additur mea.* Næ isti Lynceos habent oculos, qui ablativum, *Re*, tam clare prospexerint. Jam deinde miseret me Laurentii, qui dicat, sonantius dici, *Interest mea*, quam, *interest meo*, quia *mea* collocatur in medio, & est vox suavior. Contra hos advoco Aristotelem, ex cujus doctrina scimus, voces compositas nullam habere rationem partium singularium, imo nec partes ipsas aliquid significare: nam in hoc

se ad ejus negotia, expediret ejus rationibus. Plaut. Epid. II. 1. *Quos pudet, cum nihil refert*, h. e. quos pudet in eo negotio, ad quod Pudere nihil se refert, nihil attinet, vel, quos pudet tum, quum Pudere nihil refert se, nihil facit, ad rem. Vatinius ad Cicer. *Sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidat.* h. e. ad quanti momenti negotium refert id se, vel ad quanti momenti mea negotia refert id se, quantum id juvat, & ad rem attinet. Vide seq. Notam 5. de hac Genitivi, *Quanti, Magni, pluris*, &c. constructione. Tac. An. VI. 2. *Bona Sejani ablata ærario, ut in fiscum cogerentur, tanquam referret*, h. e. tanquam ea translatio ab ærario in fiscum, referret se, seu attineret, ad rem præsentem, tanquam in eo quid situm esset discriminis. Suet. Oth. 4. *Nihil referre, ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus caderet*, h. e. nihil attinere ad rem istud discrimen, nihil interesse. Sic, ni fallor, in clariorem lucem dedimus hanc locutionem, ad quam adhæserunt Viri Eruditissimi, neque Recentiores modo, sed & ipsi Veteres. Unde Verrius Flaccus apud Festum, *Refert* opinatur per errorem dici, quum rectum sit *rei fert*: quo nihil ineptius puto, quodque ideo miror probatum etiam a Vossio. Et tamen hæc opinio forte in causa fuit, quare *Refert* primam habeat productam, nisi si distinguendæ significationis causa id ita evenerit potius. Sed & ipse Sanctius errat haud dubie, quando mox cum Scaligero *refert id mea*, exponit directe & active, *id repræsentat mea negotia*, & Donatum putat non attigisse scopum, quem ille attigit verissime, quum in isthac phrasi, *quid id tua refert*, deesse per Ellipsin censet *ad*, ut sit *ad tua*, scil. negotia. Ursinus vero, quæque hic disputavimus, omni ex parte recepit & approbavit. Vide eum Tom. 2. pag. 194. & 200.

hoc nomine *Omnipotens*, *Omni* nihil ſignificat, quatenus eſt pars dictionis, ſicut nec *potens*. Cur igitur dices, *Re* in compoſitione eſſe aliquid, cui addas, *mea*, *tua*, *ſua*, nam in voce *Agricola*, non poteris addere ad τὸ *agri*, *felicis*, vel *fertilis*.

Sed quid in Grammaticorum tenebris refutandis operam perdimus, ac non potius in his verbis Suppoſitum clariſſime oſtendimus? Cicero Attic. lib. 3. epiſt. 19. *In Epirum me ſtatui conferre, non quo mea intereſſet loci natura:* idem 4. Finib. *Mihi non ſatis videmini conſiderare, quid interſit naturæ quæque progreſſio.* Terent. Adelph. I. 1. 51. (4) *Hoc pater, ac dominus intereſt.* Plaut. Moſtell. 2. 1. 60. *Pluma haud intereſt, patronus an cliens fuat.* Te-

(4) *Hoc Pater ac Dominus intereſt.*] Aliena ab hac conſtructione, & ſimul durior paulo, eſt hæc Terentii locutio, cujus idoneam rationem aut Ellipſin vix invenias. Credo tamen dici pro *ad hoc diſcrimen*, ſeu *ad hunc modum*, *intereſt inter ſe Pater ac Dominus*, h. e. diſcrepat. Nempe Verbum hoc ſæpe etiam diſcrepantiam notat, & hinc ejus quoque ſignificationis conſtructionem ſibi vindicavit. Gellius V. 18. ſimpliciter & analogice loquitur, *quid ipſe inter Res Geſtas & Annales eſſe dixerit.* At Cicero Academ. Quæſt. IV. 9. *Negant illa quidquam a falſis intereſſe*; h. e. diſcrepare; Et cap. 26. *nullum eſſe viſum verum a ſenſu profectum, cui non appoſitum ſit viſum aliud, quod ab eo nihil interſit, quodque percipi non poſſit.* Et ad Attic. V. 19. *quoniam* τὸ *νεμεσιᾶν* *intereſt* τῦ *φθονεῖν*. Hic jam omittitur ipſa etiam Præpoſitio. Terent. Eun. II. 2. 1. *Stulto intelligens quid intereſt!* ubi peſſime a quibuſdam diſtinguitur. Gellius III. 14. *quid Dimidium Dimidiato interſit.* Manifeſte in his omnibus τὸ *Intereſt* non tantum ponitur pro *diſcrepat*, *differt*, ſed & horum Verborum conſtructionem adſumit ſibi. Atque ideo Cicero de Finibus III. 7. in eundem ſenſum & conſtructionem conjungit illa, *Nihil eſſe, quod Interſit aut Differat aliud ab alio.* Sed & hinc petenda eſt ratio locutionis, qua Seneca utitur Nat. Quæſt. I. præfat. *Quid illis & nobis intereſt, niſi exigui menſura corpuſculi?* Livius xxviii. 9. *Id modo in decreto interfuit, quod M. Livii exercitum reduci, Neronis manere juſſerunt*, h. e. diſcriminis fuit. Vide & ipſum Sanctium ac Scioppium infra iv. 6. p. 690. De aſſumpta Verborum ejuſdem Significationis Conſtructione vide Me ſupra cap. 3. ad Verbum *Interdico*.

Terent. Adelph. *Quid iſta, Æſchine, noſtra?* ſubaudi *interſunt*, vel *referunt*. Syntaxis eſt, *Æſchine, quid iſta ſunt inter noſtra negotia?* Donatus ad illud Terentii in Phorm. *Quid tua, malum, id refert?* ſubdit, *Et quære, quomodo dicatur, quid mea, quid tua? an deeſt* AD, *ut ſit, ad mea, ad tua?* Hæc Donatus, qui etiamſi omnino ſcopum non attigit, tamen contra Grammaticos, accuſativos, non ablativos eſſe indicavit. De verbo REFERT, aut potius REFERO, minus eſt dubitandum; ſemper enim activum eſt, etiam in, *Mea refert, tua non refert*, ut, *hic puer patrem refert*, id eſt, repræſentat: *hoc rem tuam minime refert*. Sed accipe verum ſuppoſitum. Cicero Attic. *Quid refert una ſententia omnium?* „ [pro quo vulgo „ dicunt, *Quid importat*, id eſt, affert; ut Lucret. 3. „ *Aut aliam quamvis cladem importare pericli*. Et Cicero, „ *Detrimenta rebus publicis per homines eloquentes importa-* „ *ta*.] Varro lib. 1. *Hæc varietas maxime refert*. Plinius lib. 7. cap. 6. *Inceſſus in gravida refert*: & lib. 11. cap. 51. *Multum tamen in his refert & locorum natura*: & lib. 16. cap. 33. *Neque terræ tantum natura circa has refert*: & cap. 39. *Infinitum refert lunaris ratio*: & lib. 17. cap. 24. *Refert & tempus anni*: & lib. 18. cap. 21. *Plurimum enim refert ſoli cujuſque ratio*: & capit. 31. *Longitudo in his refert, non craſſitudo*. Lucretius lib. 4. *Uſque adeo magni refert ſtudium, atque voluntas*. (5) „ [Ubi ſubaudi *Quid*, „ vel

(5) *Ubi ſubaudi, Quid.*] Immo aliquid amplius. Nempe *refert ſe ad magni momenti negotium*. Sic apud Terentium Phorm. IV. 5. 11. *Quid tua malum, id refert?* CH. *Magni, Demipho*. h. e. propter quid refert ſe id ad tua negotia? reſpondente altero, refert ſe id ad mea magni momenti negotia. Sic *magni intereſſe*, Cicero Famil. II. 19. *Magni enim videbatur intereſſe, ad eam neceſſitudinem, quam nobis ſors tribuiſſet, conſuetudinem quoque accedere*, h. e. eſſe inter noſtra magni momenti negotia. Videntur hæc quidem ſic ſatis expedita. Poſſis tamen Genitivis hiſce etiam peculiarem in hac locutione dare Conſtructionem & Ellipſin, ferme, uti fit, quando junguntur Verbis *æſtimandi*. Nam ſicuti, quum dico, *Ego id parvi facio*, aut *puto*, ſenſus eſt, *Ego id negotium facio*, aut *puto*, ne-

„ vel *Aliquid*, ficut idem lib. 1. *Propterea magni quid re-*
„ *fert femina quæque Cum quibus, & quali pofitura conti-*
„ *neantur.* Plaut. Perf. act. 4. fc. 4. *Quid id ad me, aut ad*
„ *rem meam refert, Perfæ quid rerum gerant?* Et mox;
„ *Nunc ad illud venies, quod refert tua.* Et fc. 5. *Prius per-*
„ *cunctari volo, quæ ad rem referunt:* idem Mil. act. 2. fc.
„ 1. *Quid meminiffe id refert ad hanc rem tamen?* Et Tru-
„ cul. act. 2. fc. 4. *Cui rei retulit te affimulare?* Ex quo
„ loco apparet, nugare Verrium, cum *Refert* explicat
„ *Rei fert*, quafi *Re* fit Dativus, non Ablativus.] Præterea autem hinc intelliges apertiffime, errare Grammaticos, quum dicunt *mea*, *tua*, *fua*, effe ablativos fœmininos, (6) quia ex illorum regula in oratione infiniti verbi di-

negotium parvi momenti. Ovidius in Epift. Deianiræ ad Herculem v. 10. de Jove, *cui nox, fi creditur, una Non tanti, ut Tantus conciperere, fuit*, h. e. non fuit tanti momenti negotium, ut eà unâ Tu tantus concipereris. Florus IV. 12. *Utinam vincere Germaniam tanti non putaffet*, h. e. non putaffet negotium tanti momenti. Sic quando dicitur, *illud noftra refert magni*, id ita fupplere queas; *Illud, quod ad*, κατὰ, feu *tanquam exiftens, aliquod magni momenti negotium, refert fe ad noftra negotia.* Alterutro certe modo, fed mea fententia, priore potius, fupplenda hæc & accipienda videntur. Et fic Plautus Bacchid. III. 4. 20. *Mea illud nihilo pluris referet.* Et Rudente IV. 3. 27. *Nihilo pol pluris tua hoc, quam quanti illud refert mea.* Locum Lucretii, quo uno heic nititur Scioppius, iterum deprehendo, parum integra fide ita citari, quum verfus ifti occurrant lib. 2. v. 759. & ita legantur, *Propterea magni quod refert, femina*, &c. Neutiquam ergo iftic apparet *magni quid*, fed abfolute ponitur *magni refert.* Et ita iisdem fere verbis lib. I. v. 817. & 907. *Atque eadem, magni refert, Primordia fæpe Cum quibus & quali pofitura contineatur. Jamne vides igitur, paulo quod diximus ante, Permagni referre, eadem primordia fæpe Cum q.* &c.

(6) *Quia ex illorum regula &c.*] Nullam omnino vim, nullam rationem in hoc argumento perfpicere poffum. Nam fi *Mea, Tua, Sua*, effent Ablativi, quod tamen non funt, manerent utique etiam in Infinitis locutionibus, nec ulla ratio foret aut caufa mutandi iftic cafum. Perinde enim eft, five dicas, *Tua refert, ut hoc cognofcas*, five *Scio, tua referre, ut hoc cognofcas.* Recte autem Plinius utroque in loco. Nam *diximus & terram referre plurimum*, pro, diximus & terram prodeffe plurimum,

dicendum esset; *Dico*, vel *arbitror*, *meam referre; ajunt meam interesse*, non *mea*. Sed contra Plinius lib. 14. *Manifestum est, patriam solumque referre, non uvam;* & lib. 21. *Diximus & terram referre plurimum*. Dicimus itaque Latine, *Mea interest*, *nostra refert*, *regis interest; cujus*, vel *cuja interest*, vel *refert*, subaudi, *officia*, *opera*, *munera*, vel *negotia*. & *Interest* ab *Inter*, non, a *Re*, componi; diserte indicant illi Horatiani versiculi Satyr. 2. lib. 1.

Rem patris oblimare malum est ubicunque? quid inter
Est in matrona, ancilla peccesve togata.

Tum præterea, si verum esset, ablativum *Re*, in *interest*, & *refert*, (ego in *Interest*, *re*, non invenio) movere has tragœdias, illud *Re*, deberet produci. Sed Horatius dixit .n arte:

Interest multum Davusne loquatur, an herus.

Non igitur illic, *Re*, est, sed *Inter*. At dices, *Refert* impersonale, *Re*, producit, quia significat, *res fert*. quam hoc falsum sit, disputavimus in Arte, quum de *Re* egimus in quantitate. „ [Juvenalis quidem (7) perspicue corri-
„ pit; *Sportula quid referat, quantum rationibus addat*. Vul-
„ go Itali dicunt, *Quanto importa la parte*, id est, quan-
„ tum refert, affert, apportat. Terent. *Nescit hoc lucri*
„ *quantum ei damni apportet*. Ubi & *Importat* dici potuis-
„ se, jam modo ex Lucretio, & Tullio apparuit.]

mum, seu, pertinere & referre se ad istius rei rationes. In Finito diceretur *Terra quoque refert plurimum*, vel, ut dixit, *Plurimum refert soli cujusque ratio*. Vide ipsum Sanctium pag. sup.

(7) *Perspicue corripit.*] Haud ita perspicue. Nam *referat* habet hic vulgatam significationem referendi aliquid in suas rationes. Vide locum, qui est in Satyra prima. Accedit, quod alibi passim producatur impersonale hoc *refert*. Certe aliis locis probari debuisset contrarium.

CAP.

CAP. VI.

De Verbo Infinito, seu impersonali. Infinitum est Nomen Verbi, non determinatur a Verbis: pro omni casu potest poni. Tempus est abire *Latine dicitur & usitate.*

ANXIE torquentur Grammatici, dum, quæ verba infinitivum determinent, expiscantur; sed frustra sudant, & nihil explicant. Quanto rectius Priscianus, qui ex antiquis sic disputat: *Vim Nominis rei ipsius habet verbum Infinitum; unde quidam Nomen verbi hoc esse dicebant: dico enim,* bonum est legere, *ut si dicam,* bona est lectio. *Hæc ille.* Minervæ placet, Infinitum semper esse verbum, sed ejus totum sensum & orationem sumi pro aliquo casuum. Aliquando vero Nomen verum est; ut, *Scire tuum; Nostrum vivere.* „ [Sic *Fieri* & *Facere*, no„ mina sunt, & *Factum* significant, (1) *Quoad ejus fieri* „ *potest*, id est, possibile est; *quoad ejus facere potero*, pro, „ ejus

(1) *Quoad ejus fieri potest.*] Perperam has locutiones accepit Scioppius. Neutiquam enim Genitivus iste regitur a *fieri* vel *facere*, tanquam veris Nominibus, quod neque sensus locutionis patitur, (nam quid tandem foret, *Quoad ejus factum potero?*) sed a suppresso provocabulo *Aliquid.* Idem enim est, ac si diceretur, *Quoad aliquid ejus facere potero.* Gronovius pater in hisce locutionibus maluit legi *Quod* pro *quoad.* Vide Eum ad Liv. XXVI. 32. *Se mandaturos Consuli, quod sine jactura reip. fieri posset, fortunis ejus civitatis consuleret.* Ubi ex MStis restituit τὸ *quod*, cum vulgo ederetur *quoad.* Similiter XXXIX. 45. *Id eos ut probiberet, quod ejus sine bello posset, prætori mandatum est.* Ubi itidem sic primus edidit ex scriptis codicibus. Et notandum, hic jam omitti τὸ *facere* vel *fieri*, & manifeste in ista lectione τὸ *ejus* regi a *quod*, sicuti sæpissime regitur talis Genitivus a Pronominibus. Terent. Eun. I. 2. 122. *Quicquid bujus feçi, causa virginis feci.* & V. 6. 10. *Quicquid bujus factum est, culpa non factum est meâ.* Heaut. III. 3. 10. *At mibi fides apud bunc est, nibil me istius facturum.* Plautus Casin. III. 2. 26. *Si quid ejus esset.* Mercat. IV. 3. 37. *Nibil bercle istius quicquam est.* scil. negotii, quod tu suspicaris. Cæsar B. Gall. III. 4. *quarum rerum a nostris fieri nibil poterat.* Certum porro

 est,

„ ejus rei factum.] Sed jam exemplis per omnes casus ductis rem explicemus.

In recto dixit Horat. *Virtus est vitium fugere*, Ubi τὸ *Fugere* suppositum verbi est, ut sit, *Fugere vitium*, id est, *Fuga vitiorum*, *est virtus:* sic alibi, *Dulce est desipere in loco*, id est, desipere in loco est negotium dulce. I nunc, & dic, Verbum, *Est*, determinare infinitum. Attende diligenter verba Ciceronis 3. Officior. *Non enim falsum jurare pejerare est, sed quod ex animi tui sententia juraveris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, perjurium est.* Vides hic, *Pejerare* & *perjurium* idem omnino esse: idem 3. Tuscul. *Si autem caderet in sapientem ægritudo, caderet etiam iracundia:* subdit deinde, *Etenim si sapiens in ægritudinem incidere posset, posset etiam in misericordiam, posset in invidentiam:* & paulo inferius sic colligit; *Cadit igitur in eundem & misereri, & invidere.* Hinc tu quoque collige, *Invidentiam* & *Invidere*, *Misericordiam* & *Misereri*, non differre. Ovid. 2. Metamorph. (2) *Posse loqui eripitur*, id est, potestas loquendi.

Pro

est, τὸ *Quod* sæpe isto sensu poni pro *Quantum*, Sueton. Nerone 31. *Quod ubique esset custodiæ*, h. e. quantum captivorum. Cæsar B. Gall. III. 16. *Tum, navium quod ubique fuerat, unum in locum collegerat.* Sic *Quod in te uno fuit.* Plautus Capt. III. 4. 2. & alibi. *Quod in te est*, Terent. Heaut. IV. 8. 4. & Adelph. IV. 5. 58. *Quod poteris*, Eun. II. 1. 8. & Heaut. III. 1. 7. Simile est, quod ait Cæsar B. Gall. 1. 35. *Senatus censuit, ut, quicunque Galliam obtineret, quod commodo Reip. facere posset, Æduos defenderet.* Et sic passim Cicero in Epistolis, quando quid alium rogat. Sed tamen alterum quoque satis probum est & frequens. Certe in optimis reperias Edd. *Quoad ejus facere poteris* apud Cicer. Famil. III. 2. *Quoad ejus fieri possit* V. 8. & de Invent. II. 6. & ad Heren. I. 2. Intellige in omnibus his locis *aliquid:* sic nihil supererit hæsitationis. Sed & sæpe, uti hic, integris locutionibus præmittitur hæc vocula *quoad.* Sic Cicero Famil. X. 24. *quod ipse, quoad ego nosse potui, humanissimi fuit sensus.* Pro Archia cap. 1. *Quoad longissime mens mea potest respicere spatium præteriti temporis.* Pomp. Mela, I. 8. *Nam gregibus, quoad potest, parcitur.* Plautus Asinar. II. 2. 30. *Voce summa, quoad vires valent.*

(2) *Posse loqui &c.*] Adde Cicer. Famil. VI. 11. *Nec enim accide-*

Pro Genitivo. Cicero, *In spem venio tuum adventum appropinquare.* Plaut. Mostell *Nolo facere mentionem te has emisse.* Terent. Phorm. *Summa eludendi occasio est mihi nunc senes, & Phædriæ curam adimere argentariam.* Virgil. *Sed si tantus amor casus cognoscere nostros:* idem 3. Æneid. *Certa mori:* ut ante dixerat, *Æneas certus eundi.* Catul. *Surgere jam tempus, jam pingues linquere mensas.* Horat. *Indocilis pauperiem pati.* Pomp. Mela lib. 2. cap. 1. *Famam habent, solere pro victimis advenas cædere.* Ovid. *Signa dedi venisse Deum.* Plinius lib. 7. cap. 55. *Puerilium ista deliramentorum, avidæque nunquam desinere mortalitatis, commenta sunt.* Cicero, (3) *Haberemque in animo navem conscendere.* Sic dicimus, *Tempus est venire, hora est abire,* pro *veniendi*, & *abeundi;* quod quia Græcorum more dici, & poëtis tantum concedi credit Valla lib. 1. cap. 25. Oratorum etiam exemplis confirmabo. Cicero Attico lib. 10. *Quamquam tempus est, nos de illa perpetua jam, non de hac exigua, vita cogitare:* idem 1. Tuscul. *Tempus est jam hinc abire me:* idem 3. Naturæ Deorum, *Magnam molestiam suscepit Chrysippus reddere rationem vocabulorum:* idem Verrin. 4. *Potestas erat sese gravissima levare infamia:* ibid. *Capit consilium de amicorum & propinquorum sententia, non adesse ad judicium:* „ [& 14. ad Attic. 13. *Cum* „ *consilium cepi legari a Cæsare:*] idem pro Quintio, *Te consilium cepisse hominis propinqui fortunas funditus evertere:* idem pro Cæcinna, *Nullam esse rationem amittere hujusmodi*

derat mibi opus esse, de Offic. III. 29. *Si nibil malum esset, nisi dolere.* Lucretius IV. 769. *Præterea Meminisse jacet languetque sopore.* Plaut. Persa III. 1. 48. *Lubere per me tibi licere intelligo, Verum Lubere baud lubeat, si liceat, mibi.* Alia & longe majore numero per omnes casus exempla Vide apud plerosque Grammaticos, Vossium, Bangium, Ursinum &c.

(3) *Haberemque in animo &c.*] Locus hic non exhibet nobis exemplum Infinitivi pro Genitivo positi, nisi intelligi necessario quis putet *consilium*, quod neutiquam est opus. Sed & alienum est, quod seq. pag. ex Cæsare lib. 5. de B. Gall. adfert Sanctius; nam constructio hic & illic est Accusativi. *respondit enim, accipere conditionem non esse consuetudinem populi Rom.*

di occasionem: idem in Topicis, *Sed jam tempus ad id, quod instituimus, accedere:* ad Heren. 3. *Tempus est ad cæteras partes rhetoricæ orationis proficisci.* Sallust. *Non fuit mihi consilium, socordia atque desidia bonum otium conterere:* idem, *Quibus in otio vel magnifice, vel molliter, vivere copia erat.* Livius lib. 30. *Tempus esse, aut pacem componi, aut bellum gnaviter geri:* idem lib. 44. *Consilium igitur cepit, transfosso pariete iter in urbem patefacere.* Cæsar lib. 5. Gallic. *Respondit, non esse consuetudinem populi Rom. ab hoste armato conditionem accipere:* idem, *Consilium capit, omnem a se equitatum noctu dimittere.* Curtius lib. 7. *Sed tempus, saluti suæ, tanta jam parta gloria, parcere:* idem lib. 4. *Cupido, haud injusta quidem, cæterum intempestiva, incesserat, non interiora modo Ægypti, sed etiam Æthiopiam invisere.* Sueton. Calig. *Ita bacchantem atque grassantem non defuit plerisque animus adoriri.* Valer. Maxim. lib. 2. *Sed tempus est eorum quoque mentionem fieri.* Plinius lib. 13. in Proœmio, *Indocilisque nasci alibi.* Terentius Andr. *Post ubi jam tempus est promissa perfici.* Virgil. *Jam tempus agi res.*

(4) Pro Dativo, seu Accusativo cum *Ad.* Horat. 1. Epist. *Fons etiam rivo dare nomen idoneus:* idem in Arte, *Tibia aspirare, & adesse choris, erat utilis.* Virgil. *Et cantare pares & respondere parati.* Pom. Mela lib. 2. de quodam fonte, *potarique pulcherrimus.* Ovid. 1. epist. *Nec mihi sunt vires inimicos pellere tecto:* idem 1. Metam. *Sedit extinguere:* ibid. *Fluctusque & flumina signo Jam revocare dato.* Sallust. Catil. *Et vos servire magis, quam imperare, parati estis.* „ [pro, servituti magis, quam imperio.]

Pro

(4) *Pro Dativo seu Accusativo cum Ad.*] Adde his Ovid. Metam. III. 596. *quo non alius conscendere summas Ocyor antennas, prensoque rudente relabi,* Et V. 55. *Ille quidem jaculo quamvis distantia misso Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.* Et v. 146. *Æthionque sagax quondam ventura videre.* Et XV. 121. *animal natum tolerare labores.* Frequens hæc constructio est Horatio. Veluti Od. 1. 10. *Callidum, quicquid placuit, jocoso condere furto.* Od. 12. *Blandum & auritas fidibus canoris ducere quercus.* Od. 15. *Conjurata tuas rumpere*

Pro accufativo, ut illud Demofthenis, *Non tanti emo pœnitere.* Plaut. Perf. *Didici vera dicere.* Perfius, *Nifi te fcire hoc fciat alter.* Horatius, *Reddes dulce loqui, reddes ridere decorum:* idem, *Da mihi fallere, da juftum, fanctumque videri.* Terentius, *juffi ei dare bibere:* (5) idem, *Vultifne eamus vifere?* Sic, *Cogis me flere, difcedere, ridere:* item illa, *Pergis pergere? Tendit tendere, Abin abire?* pro accufativo cum præpofitione. Terentius Heaut. *Define Deos gratulando obtundere, tuam effe inventam*, id eft, propter inventam gnatam. Plaut. Moftell. *Mæftus eft, fefe bas ædeis vendidiffe.* Lucanus, *O faciles dare fumma Deos, eademque tueri Difficiles*, id eft, ad dandum, & tuendum. Virgil. *Nam me difcedere flevit*, id eft, ob meum difceffum: „ [idem, *Armari edice*, id eft, jube armaturam ut „ armentur.]

Pro fexto cafu. Cicero 1. Tufcul. *Hominum quanta fit mens,*

pere nuptias. Ibid. *Celerem fequi*, h. e. *ad fequendum*, vel etiam *in fequendo.* Huc referri etiam illud Terentii poffit, Eun. I. 1. 3. *An potius ita me comparem, non perpeti meretricum contumelias* pro, ut non perpetiar. Sic Ovid. in Epift. Hypfipyles v. 144. *Hifcere nempe tibi terra roganda fuit*, h. e. ut hifceret. Plautus Trucul. IV. 2. 26. *Dedi equidem bodie ei quinque argenti deferri minas*, h. e. ut deferrentur. Sic forfan Ovid. Arte I. 681. *Fabula nota quidem, fed non indigna referri*, h. e. ut referatur.

(5) *Idem &c.*] Difertiora funt, in quibus Infinitum quafi accufativus regitur a Verbo, apud Salluft. Jug. 31. *Pars eorum occidiffe Tribunos plebis; alii quæftiones injuftas, plerique cædem in vos feciffe, pro munimento babent.* Plaut. Pœn, I. 2. 100. *Ego amo banc. At Ego effe & bibere.* Nepos Milt. 4. *Si animadverterent, auderi adverfus fe tam exiguis copiis dimicare*, h. e. dimicationem, pugnam. Sic Virgil. Ecl. 2. 43. *Jamdudum a me illos abducere Theftylis orat*, h. e. eorum abductionem. Cic. Famil. VIII. 14. *Si fcribere oblitus es.* & XV. 15. *Ut ipfum vinci contemnerent.* Ovid. in Epift. Oenones V. 132. *Quæ toties rapta eft, præbuit ipfa rapi.* Duriora funt & Elliptica. Plaut. Aulul. II. 4. 29. *Aquam bercle plorat, quum lavat, profundere*, h. e. propterea quod profundat. Ovidius Metam. XIV. 466. *neve bæc commenta putetis, Perpetiar memorare tamen*, fcil. me ipfum, h. e. obdurabo animum ad hoc, ut ego ipfe id vobis memorem. At hæfito, quo referendum fit, aut cujus cafus vicem fuftineat infinitivus apud Terent. Andr. II. 2. 31. *Etiam pue-*

mens, (6) *difficile est existimare:* idem Oratore, *Esse igitur in oratione numerum quendam, non est difficile existimare.* Sic, *dignus amari*, *Contentus scripsisse*, *Indignor servire malis.* Ovid. *O puer dignissime credi, esse Deus.* Plaut. Epid. *Ego sum defessus reperire, vos defessi quærere.* Salluſt. Jugurth. *Audito regem in Siciliam tendere*, id est, audito regis itinere.

Ex his jam liquet, Latine & usitate dici, *Tempus est abire*, quod multi putarunt, tum græcam esse phrasin, tum poëtis tantum concessam. Liquet item, Infinitum non sumi pro imperfecto; ut, *Dicere*, pro *dicebat:* nam intelligitur verbum aliquod. Vide *Cœpit* in Ellipsi Verborum. Verba Quinctiliani sunt lib. 9. cap. 3. *At, quæ per detractionem fiunt Figuræ, brevitatis novitatisque maxime gratia petuntur, quarum una est ea, quam libro proximo in figuras distuli, Synecdoche, quum subtractum verbum aliquod satis ex cæteris intelligitur; ut Cœlius in Antonium:* Stupere gaudio Græcus: *simul enim auditur*, cœpit. Hæc Fabius acute, nisi vocasset *Synecdochen*, quæ est Ellipsis. Melius Donatus in Hecyr. *Injurias viri omnes ferre. Figura*, inquit, *Ellipsis est.*

puerum inde abiens conveni Chremis Olera & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni. An *conveni* istic peculiarem habet significationem, talemque, quæ aliquid a Verbo *Invenire* traxerit, atque adeo notet, *conveniens comperi?*

(6) *Difficile est existimare.*] Illud vero, ut & quod sequitur, alienissimum est ab hoc loco. Nam infinitum hic ponitur pro Nominativo. Et ita mox in illo, *Indignor servire malis* infinitum fustinet vicem Accusativi. At certiora sunt, in quibus Infinitum cum Ablativo jungitur. Sic Livius XXVIII. 17. *Haud cuiquam dubio opprimi posse.* Tacitus An. IV. 36. *Comperto ficta in eum crimina.* Gellius VII. 3. *Cœpto jam fieri.* Horatius Od. 1. 12. de Castore & Polluce, *Hunc equis, illum superare pugnis Nobilem*, h. e. superando. Et Ode 15. *Celerem sequi*, h. e. in sequendo.

Cap. VII.

Cupio esse divitem, *Latine dicitur;* cupio esse dives, *Græce.*

Valla libro 3. cap. 23. Spero tibi esse bonus amicus; Credo tibi fuisse fidelis, *proprie dicitur; Per accusativum vero non, nisi alterum accusativum addas, qui antecedat infinitum, hoc modo;* Spero me tibi esse bonum amicum; credo me tibi fuisse fidelem. *Hoc dictum,* inquit Budæus in comment. ling. Græcæ, *improbare videtur illud Ciceronis* Pro Quinctil. *Ne, ut par quidem sit, postulat, inferiorem esse patitur:* & ad Attic. lib. 10. *In Italia autem nos sedentes quid erimus: nam medios esse jam non licebit.* Cæsar, *Tenuem sectemini prædam, quibus licet esse fortunatissimos.* (1) Curtius, *Ad vestras manus confugio, invitis vobis salvum esse nolo. Hæc Budæus.* Sed quia ex his, quæ ille adducit, multa pervertunt, aut invertunt Grammatici, planius hæc disquiramus. Infinitum *Esse, Dici, Haberi, Fieri,* & similia, quocunque casu præcedente, postulant semper accusativum, si modo respiciat præcedentem; qui autem præcessit casus, accusativus erit expressus, vel subauditus; ut, *Cupio dici doctum, Præceptoris interest esse doctum; Licet vobis esse beatos; Utor amico cupienti fieri probum.* Barbare enim docet Ascensius in Vallam, *Miserere volentis tibi esse amici;* &, *Damnor a nolente esse bono.* Quum vero dicimus, *Dicor esse felix, cupio dici doctus, non vacat tibi esse quieto,* Græco more dicitur, atque ita, ut Latinis canonibus defendi non possit, ut in *Hellenismo* disputabitur. Nunc autem quia & Laurentius, & Recentiores, hanc loquendi formam,

(1) *Curtius, ad vestras &c.*] De hoc loco, qui occurrit VI. 9. 34. & in quo legitur nunc in optimis edd. *Salvus*, Vide omnino Ursinum Tom. 2. pag. 377, 378. Sed & apud Cæsarem B. Gall. VI. 36. reperio in ultimis edd. *fortunatissimis.*

mam, *Cupio esse doctum*, Latine dici non posse arbitrantur, ex antiquissimis auctoribus comprobemus; & præter illa, quæ Budæus vere & apte in medium produxit, hæc attentis auribus considerate. Plaut. Cistell. sc. 1. *Quia ego nolo meretricem dicier:* „ [& Merc. act. 1. sc. „ 2. *Vin' tu te mihi esse obsequentem:*] (2) Cicero de opt. gener. orat. *Quare si quis, qui Thucydidio genere causas in forum dicturum esse profiteatur, is*, cæt. Virgil. 8. Æneid. *Hoc signum cecinit missuram diva creatrix, Si bellum ingrueret, Vulcaniaque arma per auras Laturam auxilio.* Curt. 8. *Octoginta talenta constituit daturum Alexander.* Terent. Andr. *Dicam aliquid jam inventurum:* ibid. *Ut dicam*, [additur in Terentio *Me*, & ita nihil huc pertinet hic locus, qui est IV. 1. 37.] *esse ducturum, patri:* ibid. *Nam pollicitus sum suscepturum:* idem Eunuch. *Is hodie venturum ad me constituit domum.* Horat. lib. 1. epist. 7. *Vir bonus, & prudens dignis ait esse paratum:* ibid. epist. 16. *Pulchra Laverna da mihi fallere; Da justum, sanctumque videri:* idem 1. Serm. *An, ut ignotum, dare nobis verba putas:* idem, *Quo tibi, Tulle, sumere depositum clavum, fierique Tribunum?* Varro ling. latin. *Quum hic liber id, quod*

(2) *Cicero de Orat.*] Hic locus, & pleraque quæ sequuntur, nullam habent argumenti vim contra Vallam, quum tantum ostendant sæpe per Ellipsin omitti Accusativum Pronominis, quod Valla nunquam negaverit. Censuit enim ille, quum dicatur usitatissime *Cupio esse doctus*, non satis Latine ergo dici posse, *Cupio esse doctum.* Monuit hoc etiam Ursinus Tom. 2. p. 378. & quædam tantum probare id, quod probare contra Vallam debeant, ait. At inter hæc ipsa ab Ursino admissa reperiuntur etiam, quæ aliena sint ab instituto contra Vallam argumento. Certe illud Lucani plane alienum est, *Concessa pudet ire via, civemque videri.* Nam quomodo tandem credimus Vallam, si aliter vellet, id elaturum fuisse. Nec enim voluisset dici; *Concessa pudet ire via, civisque videri*, sed retulisset sine dubio *pudet* inter Verba, quæ, ut ait, *Nominativum recusent.* Vide me not. seq. in fine. Deinde quid differt illud hanc in rem ab illo Martialis, *qui tanti putas fieri*, scil. te, *poëtam posse*; Hoc autem *prorsus alienum* ille censet. Ego vero non video, quare hoc magis, quam illud, ipsi ita videatur.

quod pollicitus est demonstraturum, absolverit, finem faciam. Lucan. 2. *Concessa pudet ire via, civemque videri.* Martial. 1. *Erras meorum fur avare librorum, Fieri poëtam posse qui putas tanti, Scriptura quanti constet.* Ovid. epist. *Est mihi supplicii causa fuisse piam.* Metamorph. 9. *Et me dignus eras, verum nocet esse sororem.* Martial. *Esse sat est servum, jam nolo vicarius esse.* Quinctil. lib. 7. *An huic esse procuratorem liceat:* & 3. *Procuratorem tibi esse non licet.* „ [Cicero, *Civi Romano licet esse Gaditanum.* „ (3) Plaut. apud Festum, *Licet vos abire curriculo:* idem „ Casin. act. 3. sc. 5. *Redire me intro licet;* & act. 1. „ sc. 1. *Non mihi licet meam rem solum loqui.* Livius 42. „ (4) *Neminem eorum per Italiam ire liciturum*, subaudi „ *esse*, id est, fore ut neminem ire liceat.] Terent. *Nam expedit, bonas esse, vobis.* Ovid. 13. Metamorph. *Non hæc sententia tantum est fida, sed & felix, quum sit satis, esse fidelem:* idem in Nuce; *Nocet esse feracem;* ibid. *Nudam tamen expedit esse.*

Nec

(3) *Plautus apud Festum.*] Quæ Scioppius heic, & in superioribus ex Plauti Mercat. annotat, aliena sunt a Sanctii instituto. Nec enim ille heic ponit exempla, in quibus Accusativus exprimitur ante Infinitum; sed in quibus supprimitur ante, exprimitur vero post Infinitum. Magis proinde appositum est huic Sanctii consilio, quod ait Terentius Phorm. V. 2. 1. *Nostrapte culpa facimus, ut malos expediat esse*, h. e. ut expediat quibusdam, se esse malos. Sic Liv. 1. 37. *Nec gesturos melius sperare poterant.* I. 58. *Cum mortua jugulatum servum nudum positurum ait.* Gell. IV. 15. *Proposuit dicturum causas, quamobrem videatur esse arduum, res gestas scribere.* Intellige in his *se esse.* Sed & ipse Sanctius sæpe in his a Vallæ sententia refutanda longe recedit. Nunquam enim ille negasset, latine dici, *nocet esse sororem*, & multa his similia. Nam diserte eodem loco tradit: *quædam Verba, immo pleraque, cum Nominativo jungi recusant.*

(4) *Neminem eorum &c.*] Verba hæc Livii XLII. 36. variis conjecturis fuerunt tentata, quia non animadversum, negationem compositam in construendo & explicando a nobis sæpe dividendam. Sensus enim eorum est, *non liciturum, quenquam eorum ire per Italiam*, ubi posterius comma accipiendum pro Accusativo, qui Infinitum, *liciturum esse*, præcedit. Vide & supra II. 10. 1.

Nec profuerit Grammaticis, ex dogmate repetere, si præcesserit dativus, dativum sequi, aut accusativum: longe enim falluntur; nam dativus ille non præcedit. In illo quippe, *Non licet tibi esse bono*, syntaxis est, *esse bono non licet tibi*, & est Græca loquutio, de qua in *Hellenismo*. Imo ergo sic statuo, ubi fuerint diversæ sententiæ orationes, nos non posse loqui sine accusativo; Ut, *præclarum est esse poëtam; beatissimum est felicem mori; Melius est mori pauperem, quam divitem*. Cujus generis sunt illa, quæ citavimus; *quantum est, esse Jovis fratrem*, &, *nocet esse sororem*. Cicero Marcello 4. epist. *Denique si fuit magni animi non esse supplicem victori*. Sed & in hac parte Græcos jure suo non fraudaverim, & eorum phrasin imitantes. Lucanus; *Tutumque putavit, Jam bonus esse socer:* quod damnat Valla, sed fallitur, ut mox dicetur.
„ [Vellejus 2. *Parum habebat summa accepisse, & ex equestri ordine Consul creatus esse*, pro, se consulem creatum „ esse. Propertius, *Jurabo bis sex integer esse dies*, pro, „ me esse integrum: idem, *Visuram & quamvis nunquam* „ *speraret Ulyssem*, pro, se visuram. Agellius libro 4. „ cap. 11. *Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus con-* „ *stat esse contrarius*. Ubi Henr. Stephanus, non animad- „ verso Hellenismo, (5) imperite Solœcismum agitat.]

(5) *Imperite solœcismum agitat.*] Hodie tamen etiam in accuratissimis edd. aliter plane is locus legitur. Nempe, *quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitatem mentis quærentibus contrariam*. In loco Propertii II. 7. 45. legitur *Visura*, & id voluit quoque Scioppius. In Patavina tamen hujus Minervæ Ed. reperias, etiam deterius, *Visurum*. Locutionibus his adde illud Horatii Od. 1. 2. *patiens Vocari Cæsaris ultor*, pro, *te vocari Cæsaris ultorem*.

CAP.

Cap. VIII.

Gerunda a Passivo Participio in Dus *& in* Tus. *Gerunda Prisca in* Dum. *Gerunda in* Di *&* Do *regunt Accusativum. Vox in* Dus *semper participium passivum est. Voces in* Di, *&* Do, *etiam Passivæ, nisi accusativum expressum habeant.* Tempus est legendi librorum *usitate dicitur.*

Gerunda dicuntur a *gerendo*, vel *gerundo*, (1) quod a participio gerantur & gubernentur. Apud Livium sæpe legimus, *Pro re bene gerunda.* & Servius in Virg. sæ-

(1) *Quod a Passivo Participio gerantur.*] Ineptissima hæc est ratio. Longe rectius Cledonius, cujus verba hisce Sanctianis seq. pag. subjecit Scioppius, ideo sic dici ait, *quod nos aliquid gerere significent.* Revera enim ipsam Verbi actionem, ejusque actionis moram, seu tractum rei gerendæ, notant. Male etiam puto, *Gerunda* appellari hæc vocabula, licet a re gerunda vere dicantur, & licet Sanctium heic adeo sequatur Vossius Anal. III. 9. & Construct. cap. 53. ut non tantum rectius ita vocari, sed & contra analogiam *Gerundia* vulgo appellari affirmet. Ego vero potuisse nos facile utraque ista appellatione carere censeo, sed siquidem adhibenda erit alterutra, illam ab analogia appellationum in arte Grammatica usitatarum alienissimam, hanc isti analogiæ convenientissimam, pronuncio. Etenim Veteres Grammatici nonnulli hæc vocabula habuerunt pro peculiari Verborum modo, alii pro Nominibus Verbalibus a Participio diversis. Utrumque, ut ego quidem arbitror, male, quum sint varii & veri Casus Participii in *Dus.* Sed tamen hæc recepta Grammaticis horum Vocabulorum a Participiis distinctio, propter usitatam in iis Casibus Ellipticam constructionem, fecit, ut peculiari quoque appellatione fuerint insignita. Et ideo a prioribus Modus ille dictus est *Modus Gerundi*, vel *Gerundivus*, plane ut *Modus Indicandi*, vel *Indicativus*, *Optandi*, vel *Optativus* &c. a posterioribus vero Nomina *Gerundia*, plane uti Nomen *Participium.* Sed & ejusdem formæ sunt, *Adverbium, Præverbium*, *Proverbium.* Nulli autem unquam dixerunt vel Modus *Indicandus*, *Optandus* &c. aut Verba *Indicanda*, *Optanda* &c. vel Nomen *Particeps.* Ita liquet sic satis, ni fallor, rectius cum Prisciano & Aliis dici *Gerundia*, quam cum Sanctio. & Vossio, & Ursino Tom. I. p. 613. *Gerunda.*

ſæpe dicit, *Gerundi modus;* quamvis aliquando per errorem ſcriptum ſit, *Gerundii modus.* „ [Cledonius ait, *Ge-* „ *rundii verbum ideo dici, quod nos aliquid gerere ſignificet;* „ *utpote, Legendi cauſa veni; Legendo mihi contigit vale-* „ *tudo; Legendum mihi erit.*]

(2) Olim a Participio in *Dus* quatuor gerebantur voces,

(2) *Olim a Participio in Dus.*] De *Gerundiis*, ut appellantur, & eorum Conſtructionis ratione abunde egimus ad lib. I. c. 15. pag. 120. &c. Quæ ſi reſpicias, Lector, & diligenter conſideres, facile te expedies, puto, ex iis difficultatibus, quibus impliciti ſunt Sanctius, & alii. Nam, quæſo Te, quæ ratio iſta eſt, ſtatuere, *à Participio in Dus*, quod utique Paſſivum eſt, & eſſe agnoſcitur à Sanctio, *geri vocabula, quæ Accuſativum regant:* eademque vocabula, *ſi expreſſum habeant illum Accuſativum*, *Gerunda* appellare, & iis Activi Verbi non modo conſtructionem, ſed & ſignificationem tribuere: ſi non habeant additum, tum vero pro participiis paſſivis accipere. Si tantum diſcriminis in ipſam naturam & ſignificationem vocabulorum inducere valet Accuſativus, prout iis additur, vel non additur, quid cauſæ eſt, quare non omnia, quæ Paſſiva ceteroqui ſunt, pro vere Activis item habeamus, ſi iis Accuſativus, ut ſæpe fit, reperiatur adjunctus? Si ex. gr. *Exigendus, da, dum*, eſt Participium vere Paſſivum, ut eſt, & tamen Genitivus ejus vel Dativus erit Activus, ſi dicam, *Exigendi*, vel *Exigendo ſponſiones:* quidni, licet *Exigor*, & *Exactus*, ſint vere item Paſſiva, tamen hoc quidem Activum habeatur in his Plauti Trin. II. 4. *Quas ſponſiones tu pronuper exactus es.* Verum ſicuti hoc non admitteret Sanctius, ſic nec alterum illud debuerat ſtatuiſſe, ſed potius indagaſſe conſtructionis rationem, quæ revera eadem eſt in utroque quod ad Accuſativum attinet, quippe junctum utique per Ellipſin præpoſitionis κατὰ. Urſinus tamen Tom. 2. p. 386. opponit nobis, *Paſſiva* quidem hanc conſtructionem Ellipticam *recipere haud invita*, immo *exigere*, at *Gerundia ei reluctari:* atque adeo *nihil dari, nihil, quod ab auribus & conſuetudine ſermonis Latini abhorreat, invenire* in eo ſe affirmat, quando *exactus es* ſuppletur per *ſecundum quas ſponſiones exactus es.* At quis etiam ita, ut ejus verbis utar, locutus eſt? Sumamus quæſo etiam illud Horatii, quod jam ante expoſuimus, *ut qui Nunc Satyrum, nunc agreſtem Cyclopa movetur.* Certum eſt hoſce Accuſativos per Ellipſin expediendos. At quam abſonum eſt dictu, *movetur ſecundum, quod ad, Cyclopa?* Sed & ſenſus ad ſpeciem eſt Activus, æque ac Gerundiorum, ſcil. *movendo ſe exprimit* vel *agit Cyclopa.* Porro, quid tanti etiam diſcriminis, quod ad duritiem, eſt inter *Tu exactus es ſponſiones, Tu exigendus*

ces, quæ accusativum regerent, & a participio in *Tus* una

dus es sponsiones, venio ad exigendum abs Te sponsiones? Ovidius Fast. IV. 418. quum ait, *pauca docendus eris*, quid discriminis in ratione constructionis inter Illud, & Hoc, *prodeo ad docendum pauca?* Si *docendus* accusativum non regit, sed per Ellipsin sibi adsciscit, quæ ratio aliter sentiendi de *Docendum?* Si meum ergo Ellipseos supplementum admittitur in *Docendus*, quidni & in *Docendum?* Quod vero in Gerundiis quibusdam *negotium* additur, non alia est causa, quam quia sunt Participia Neutrius Generis, quæ requirunt Substantivum, cujus vicem, quando incertum illud est & non expressum, plerumque *τὸ negotium* supplet. Res manifesta ex eo, quod mox adferemus, *debellato, quod ad Carthaginienses attinet?* An durius eo erit, si dicam, *debellando, quod ad Carth. att.?* An non manifeste in utroque intelligitur *Negotio.?* Ita vero annon integrum habemus meum Gerundiorum supplementum, consuetudini vel analogiæ sermonis Latini satis congruens? Sed, ajunt, eodem modo, atque adeo constructione, dici *specto ludos*, & *Veni ad spectandum ludos.* & *Eo spectatum ludos.* At vero factum est idem, seu species illa juncti proxime Accusativi, verum ratio & constructio est diversissima. Ceteroqui possem itidem tradere, eodem modo dici, *Doceo pauca* & *Tu docendus es pauca. Exigo sponsionem.* & *Tu exactus es sponsionem:* quod tamen falsissimum esse, ipsi ultro agnoscunt. Longe specio sius foret, si dixissent Gerundia & Supina, prout formata sunt a Verbis, quæ vel Accusativum requirunt vel Dativum, ita sibi eosdem casus eodem plane modo adsciscere. Nempe dicimus, ut notum est, *Juvare aliquem, Servire alicui.* Hinc ergo Gerundia & Supina eodem construuntur modo: *Paratus sum ad juvandum Te, Patriam*, &c. Et *ad serviendum Tibi.* Unde Virgil. Æn. II. *Grajis servitum matribus ibo.* Neutiquam vero dicitur, *Ibo servitum matres*, pro, quod ad matres. Sed ratio diversitatis est, quod Hæc Dativum solum requirentia sunt Verba Neutra, sub quibus non ita commode intelligi potest *Negotium*, Priora sunt Activa, quæ *τὸ Negotium* requirunt, quod tunc porro per Ellipsin Præpositionis in Objectum Accusativo exprimendum plerumque definitur. Accedit, quod Dativus per Grammaticam omnibus vocabulis potest jungi, modo patiatur id sensus. Is autem idem est plane, sive dicas *servire alicui*, sive *ire ad serviendum*, vel *servitum*, *alicui*. Denique, ut sæpe diximus, Veteres multi non satis perspexerunt semper aut indagarunt rationes locutionum Grammaticas, & ideo ex locutionibus rectis sæpe perversas formarunt. Res manifestissima ex iis, quæ seq. Cap. disputamus, ubi, quia in Activo recte dicitur, *Eunt damnatum reum, Eunt factum mihi contumeliam* ostendimus præter omnem analogiam dixisse quosdam in Passivo, *Reus itur damnatum*. *Contumelia mibi factum itur.* Videntur sane illi

una tantum; ut, *lectum libros.* Vox in *Dum*, sive in re-

minime intellexisse istius locutionis rationem, & tantum quia solet Accusatius, Activis Verbis additus, mutari in Nominativum Passivis præmittendum, convertisse ergo etiam istic Accusativum Activæ locutionis (licet neutiquam ille regeretur ab *Ire*, sed per Ellipsin esset adjunctus Supino) in Nominativum Passivæ locutionis, præmissum verbo *Itur*, cujus tamen Suppositum esse nequit. Simili abusu, vel errore, quia recte, sed per Ellipsin certissimam, dicitur *dormire totam noctem*, mox hunc Accusativum, quasi directe & proxime regeretur a Verbo *Dormire*, converterunt nonnulli in Nominativum, veluti *Tota mihi dormitur hiems.* Vide complura prorsus similia in iis, quæ supra ad Caput Tertium passim notavimus. Sic ergo & in hisce Gerundiis & Supinis quidam retinuerunt forsan simpliciter Constructionem Accusativi in Activo usitatam, non multum attendentes ad Analogiam eorum, quæ Accusativum non admittit, nisi per Ellipsin. Liquet illud ex quibusdam locutionibus certissimæ Ellipseos, per quam Accusativus jungitur Verbis Neutris, vel certe Verbis, quæ non illum Accusativum, sed alium regunt, & tamen jungitur etiam Gerundiis & Supinis. Tale illud, *quam viam nobis quoque ingrediendum sit;* quum *Ingredi viam* passim quidem, sed pro *ingredi in viam*, dicatur. Sic illud a Vossio allatum, *Accesserat potatum totam noctem*, ubi Accusativus iste additur Supino, quia & Verbo addi solet, sed per eandem utrobique Ellipsin. Ita ergo nihil mirum est, Auctores plerumque Gerundiis & Supinis dedisse eosdem Casus, quos Verbis addi solitos sciebant, ut proinde, quum dicerent, *studium juvandi vos* specie constructionis in ipso Verbo usitatæ, non ergo dicere vellent, *juvandi vobis*, sicut *serviendi vobis.* Aliter vero Gerundia hæc expedire conatus est Scioppius Parad. Lit. Ep. 2. ubi recte ea ex arte Grammatica explodenda, & pro veris Participiis habenda censuit. Sed quam reddidit constructionis rationem, durior vere est & alienior. Vult enim, cum dicitur, *Ardet desiderio discendi literas*, vel *literarum*, id accipi, quasi diceretur plenius, *discendi discere literas*, vel *discendi discere literarum*, ut tum Accusativus ille, tum Genitivus, proxime regatur a suppresso *discere*, quod ita Naturam modo Verbi retineat, modo Nominis induat. At vero durum est & absonum, nulliusque sensus, *legendum est legere, desiderium discendi discere.* Vel, si quis in his inest sensus, is erit, vocabulum *Legere* est legendum, desiderium discendi, quid sit *Discere*, aut quo modo, τὸ *discere* fieri debeat vel possit. Præterea vix putem in lingua Latina ferendam locutionem, *discere literarum*, pro *discere literas.* Enimvero largior lubens, Infinitum subire sæpe vicem Nominis, & variorum Casuum, in Constructionibus, sed non aliter ac integra Oratio, quæ item, tanquam

recto, sive in accusativo; ut, *legendum est libros*, vel *le-*

quum unum aliquod Nomen, per plerorumque casuum constructionem alteri orationi seu vocabulo sæpe jungitur. Quocirca etiamsi Infinitum Orationi aliquando ita se accommodet, ut speciem Nominis præ se ferat, retinet tamen naturalem sibi rectionem Accusativi. Et proinde, licet non negem posse aliquando jungi Genitivum Infinitis, sed Genitivum Agentis seu possidentis, ut dicatur, sicuti *Scire tuum*, sic *Scire Ciceronis*, pro scientia Ciceronis; tamen vel sic non putem Accusativum illum patientem, qui regitur a verbo, tum Finito, tum Infinito, mutari unquam a bonis Auctoribus in Genitivum, ut dicatur *Scire artis*, pro *Scire artem*, *discere literarum*, pro *discere literas*, & similia. Jam quanto his commodius & expeditius, quum Gerundia, quæ exeunt in *Dum*, *Di*, *Do*, sint vera Participia, Participia autem habeant naturam Nominum Adjectivorum, Adjectiva porro sine Substantivo vel expresso vel intellecto poni nequeant, & denique quum Adjectiva neutra, quando sine Substantivo occurrunt, & proinde ipsa speciem quodammodo Substantivorum præferunt, semper tamen subaudiri secum velint τὸ *Negotium*: ejusdem proinde vocabuli hic quoque statuere Ellipsin? Ut adeo, sicuti, quum occurrit *factum*, *facti*, intelligimus *Negotium*, sic idem intelligamus, si quando legimus *faciendum*, *faciendi*. Et ita optima ratione dicetur, *Legendum est mihi aliquid negotium ejus generis, quod legi potest*, *desiderium negotii literarum discendi*. Nihil etiam frequentius, quam τὸ *negotium* omitti ante Genitivum, qui ab eo regitur. Vide lib. II. cap. 3. & quæ istic notavi pag. 170. extremâ, sed & confer phrases, *Pudet me Fratris*, *Pænitet me facti*, &c. in quibus Genitivos a vocabulo *Negotium* regi, nullum debet esse dubium. Superest tamen aliquid duri etiam hic in illis Gerundiis, quæ a Verbis Neutris descendunt, ut, *desiderium standi*, *eundi*, *convalescendi*, quippe in quibus vix videatur intelligi posse *negotium*; sed si ita, multo certe minus Infinitum horum verborum. Quid enim esset *desiderium standi stare*, *convalescendi convalescere?* Ceterum hic observandum diligenter, Participia Passiva horum verborum vix occurrere, nisi in genere Neutro, & id indicio esse, fumi hæc eodem modo, quo Impersonalia eorundem Passiva, & in eorum ordinem revera esse referenda. Jam vero superius pag. 272, 273. ostendimus, illa etiam a verbis Neutris esse formata, ad exemplum aliorum, quæ ab Activis deducuntur, non habita justa ratione perpetuæ ceteroqui Verborum constructionis, quæ Nominativum ante Passiva, imo omnia Verba, exprimi vel intelligi postulat, quum tamen nec Nominativus istis præmitti, nec Passiva a Neutris formari satis recte queant, certe id vix ferat significatio verborum. Scilicet Impersonalibus (Vide supra ad Lib. I. cap. 12. extr. & hoc Libro ad cap. I. pag.

legendum esse libros, regebant accusativum. Varro 6. ling. I. pag. 262.) significatur ipsa Verbi actio, non addito, quo tendat illa, & in quod objectum se exserat. Nam *Amatur*, *Legitur*, *&c.* ita dicuntur, ut tantum designetur actio ipsa, non item certa res aliqua, quæ Nominativo exprimi debeat. Atque adeo ita etiam acceperunt hæc verba Veteres, tum Grammatici, tum Alii, tanquam si, cum nihil iis intendatur, nisi solius actionis significatio, nullus etiam Nominativus cum iis intelligatur. Sic Varro de Re Rust. III. 9. *Ova*, *quæ incubantur*, *habeantne semen pulli*, *curator quatriduo*, *postquam incubari cæpit*, *intelligere potest*. Ubi infinitum hoc non construitur personaliter, nam sic dicendum foret, *postquam incubari cæperunt*, scil. *ova*, de quibus agitur: sed impersonaliter & quasi sine supposito, ut adeo manifeste notet ea locutio, *postquam incubatio cæpit fieri*. Possit tamen pro supposito aut Nominativo haberi in Impersonalibus Verborum Activorum incertum illud, quod non exprimitur, atque ita, cum dico, *Amatur*, idem foret, ac si dicerem, *Amatur aliquid negotium*. Porro autem, quia sic usu ipso non designabatur illis nisi ipsa actio, hinc in eundem usum Veteres etiam a Neutris formaverunt & adhibuerunt talia passiva, quæ ceteroqui proprie & secundum naturalem verborum significationem & constructionem inde formari non poterant, nec debebant. Si quis ergo rogaret, *Quid agitur?* h. e. quid negotium agitur? respondebat alter, *Amatur*, *Statur*, *Vivitur*, h. e. amatur aliquid negotium, seu negotium, quod agitur, est amare, stare, vivere: Ut adeo si quid in his posterioribus, *Statur*, *Vivitur*, & similibus, intelligi possit, id foret quidem *negotium*. Sed adhibuisse ea videntur potius ex abusu quodam Veteres, ut ipsi nihil prorsus in iis intelligerent, vel certe ea adhibendo, non attenderent ad aliquid, quod intelligi debeat, & tantummodo actionem ipsam designarent, idque eodem modo & forma, qua interrogati erant, & qua in verbis Activis commode satis responderi poterat. Vide, quæ notavimus supra ad Cap. 2. pag. 274, 275. & ad Cap. 4. init. Verum in Participiis passivis, & item quodammodo Impersonalibus, si a Verbis vere Activis descendant, aliquanto commodius intelligitur *Negotium*, veluti quum dico, *Actum est*. Nam in eo revera *Negotium* intelligi, patet ex Terent. Phorm. V. 8. 20. *Hoc actum est*, h. e. hoc Chremetis negotium est actum plane & desperatum. Clarissimum enim ex τοῦ *Hoc*, intelligi istic *Negotium*: Patet tamen illud etiam ex eo, quod pro *Actum est*, &c. dicitur etiam *Acta res est*, & proinde sensus illius est, Negotium, quod in manibus est, est negotium actum. Sic Terent. Heaut. III. 3. 3. *Acta hæc res est*. h. e. res hæc est res acta prorsus, ut nulla spes sit residua. In Neutris Verbis Ellipsis ista est durior & minus certa, veluti apud Liv. VII. 8. *Diu non perlitatum tenuerat Dictatorem*. Sensus enim est,

ling. Latinæ, *Quocirca radices ejus in Etruria, non in La-*

est, negotium non factæ diutino tempore perlitationis. Quid enim aliud dicemus ad phrasin hanc expediendam, nisi forsan & hoc Participium velimus esse Nomen Substantivum, ut Gerundia volunt esse? Sed inanissimum hoc foret & revera tali Participio designare ipsam & solam facti actionem, colligendum videtur ex tot similibus locutionibus, quibus factum solo Participio declaratum pro causa alterius rei adfertur, & quibus tunc additur Substantivum etiam Personæ. Florus II.6.2. *Urebat nobilem Populum ablatum mare, raptæque insulæ*, h. e. non ipsum mare aut insulæ urebant, sed negotium Ablati sibi maris, seu, quod Ablatum sibi esset mare. Tacitus Hist. I. 89. *Cæcinna jam Alpes transgressus exstimulabat* Othonem, & II. 76. *An excidit tibi trucidatus Corbulo?* h. e. transgressio Cæcinnæ trans Alpes, & trucidatio Corbulonis. Ut ergo hisce Participiis additur suum Substantivum, sic & Adjectivorum Neutris, ubi ceteroquin usitatissima est Ellipsis. Hinc Elliptice, & eodem sensu, dixit Idem Hist. II. 82. *Sufficere adversus Vitellium videbatur Vespasiani nomen, & nihil arduum Fatis*, h. e. & quod nullum negotium esset Fatis arduum, si perficere id velint. Vide & ad seq. Caput. Sed tota res expedienda videtur distinguendo iterum inter Participia Activorum & Neutrorum. In his nihil magnopere necesse est, ut quidquam intelligatur, quamvis & nihil absoni in eo sit, si dicatur *perlitatum negotium*, vel *sacrificium*, æque ac *perlitatæ res divinæ*. Sic enim Valer. Antias, *Si hæ res divinæ factæ, recteque perlitatæ essent*, ap. Gell. I. 7. Ad hæc autem Participia Neutrorum, & hunc eorum usum, refero loca Livii. XXVIII. 12. *Post Asdrubalis exercitum deletum, cedendoque in angulum Brutium, cetera Italia concessum, cui non videatur mirabile?* Hic enim *Concessum* notat, postquam evenit ab Annibale negotium factæ concessionis ceterâ Italiâ. Et sic plane XXIII. 18. *Ubi ad mœnia accessere, solitudo visa: metu concessum barbarus ratus, moliri portas parat*, h. e. metu factam ex Urbe concessionem. Porro ita I. 53. *Ea (bellandi) arte æquasset superiores Reges, ni degeneratum in aliis huic quoque decori offecisset*, h. e. negotium, quod degeneravit in aliis rebus. Potest enim *degeneratus* accipi pro eo, qui degeneravit, ut *juratus*, *conspiratus*, &c. Et sic *negotium degeneratum* erit eodem modo explicandum. At in Activorum Participiis usitatissimum jam est, ut intelligatur *Negotium*. Hinc tot ejus generis sunt, quæ pro Substantivis vulgo habentur, *Dictum*, *Factum*, *Scriptum*, &c. sed in quibus *Negotium*, ut per Ellipsin omissum, intelligi tamen debet. Supplementum hoc habemus apud Sueton. Cæs. 80. *Quæ causa conjuratis maturandi fuit destinata negotia, ne assentiri necesse esset.* Et notandum est omnino, talia ab Neutris Verbis vix reperiri usquam, quia hæc non habent Passiva Participia, nisi impersonaliter constructa, & quia sub iis vix po-

Latio, quærendum est: ibidem lib. 8. *Quum, inquiunt, utili-*teſt intelligi *Negotium*, niſi quis velit in locutionibus modo allatis ex Livio admittere *perlitatum negotium* pro *negotium perlitationis*, &c. Sed & de Activis quod diximus, manifeſtum eſt etiam ex aliis conſtructionibus. Tacitus Germ. 31. *Aliis Germanorum populis uſurpatum rara & privata cujuſque audentia, apud Cattos in conſenſum vertit, ſubmittere crinem &c.* Manifeſte intelligitur *negotium*, quod erat ſubmittere crinem. Vide & ſequens caput. Sed diſertiſſima ſunt, quæ legimus apud Livium I. 41. *Tum demum palam facto*, abſolute, ut intelligatur, *negotio mortui Tarquinii.* Et XXX. 25. *Veluti debellato, quod ad Syphacem Carthaginienſesque attinet.* Intelligi enim *negotio* patet vel ex *τοῦ quod.* Jam vero ſicuti in hoc Participio Præterito, quod nonnulli perperam voluerunt referre ad Supinorum genus, (Vide infra ad cap. 9. ubi plura hujus locutionis dabuntur exempla) intelligitur id vocabulum, ſic & in Partic. Futuro, eadem utriuſque ratione, commode ſatis intelligi poteſt, & debet: veluti, *proficiſci ad debellandum*, (ſcil. *negotium*) *quod ad Syphacem attinet.* Nam *debellare*, licet origine ſua fuerit Neutrum, tamen uſu ipſo, etiam in hac locutione, conſideratur, ut vere Activum. In participiis ergo Neutrorum, quia ſemper imperſonaliter adhibentur, non opus eſt ſtatuere Ellipſin, aut intelligere *Negotium*, ut quod ſatis commode ſub iis intelligi nequit. Nam ſicuti Analogice non dicitur *Ire* aut *Currere negotium*, ſic neque *itum* aut *curſum*, neque *eundum* aut *currendum negotium*, dici poteſt aut dictum unquam fuit. Quando ergo dicitur *Conclamatum eſt*, *Perſeveratum eſt*, *Procurſum eſt*, *Eundum eſt*, imperſonales eæ ſunt ab Verbis Neutris locutiones, quibus tantum facta vel facienda, Verbi actio declaratur. Hæc de Neutrorum Gerundiis. At in Activis nulla prorſus eſt difficultas ſtatuendæ iſtiuſmodi Ellipſeos, maxime ſi eorum Gerundia vel ſola occurrant, vel addatur Genitivus alterius numeri, aut generis. Sed & ſi maxime ſequatur Accuſativus, vel ſic nihil item dubitandum, quin ille iis addatur per Ellipſin præpoſitionis *κατὰ*, uſitatiſſimam etiam Latinis, immo pene perpetuam, quando Accuſativus jungitur Nominibus, vel Verbis paſſivis. Ut adeo ſi dicam, *Ardet deſiderio diſcendi literarum*, idem ſit, ac *diſcendi negotii literarum: diſcendi literas*, idem, ac *diſcendi negotii, quod ad literas*, cujus Ellipſeos rationem uberius ſupra expoſui. Auctor Gallicus *Novæ Methodi*, in Notis Sect. 4. Cap. 1. §. 1. & 2. rejicit item ſententiam Scioppii, quod ad Ellipſin Infiniti, quam ille cum Voſſio ſtatuit in hiſce Gerundiis. Sed quia ipſi tamen nulla alia melior ſuccurrebat, eo etiam prolabitur, quo Voſſius primum prolapſus fuerat, ſed qui dein in lib. de Conſtruct. mutavit ſententiam; ſcil. ut cenſeat Gerundia non eſſe Participia, ſed potius Nomina Subſtantiva, quæ proinde recte regant alium Geni-

ti-

litatis causa introducta sit oratio, sequendum, non quæ habebit

tivum, neque hunc modo, sed & Accusativum, quia simul sint Verbalia Nomina, quæ rectionem Verbi sui retineant. Hic vero repetendum, quod sæpius dixi, Accusativum nunquam regi a Nomine, qualecunque illud tandem sit. Quin immo, quod ad Casus, ausim dicere, primitivas & naturales ipsis esse has eorum leges, ut Nominativus sit initium Orationis, nisi post Passiva vel Verbum Substantivum repetatur: Genitivi nullus sit usu, nisi si regatur ab alio Nomine Substantivo: Dativus addi queat omni Orationi & sententiæ, Verbis & Nominibus: Accusativus vero præmittatur quidem Orationi Infinitæ, ut Nominativus Finitæ, regatur autem tantummodo a Verbis Activis, & Præpositionibus: quod posterius etiam de Ablativo dicendum. Præterea habent utique hæc Gerundia ipsam plane Participiorum formam, habent etiam eandem prorsus significationem: id quod adeo certum est, ut ipse Ursinus Tom. I. p. 616. & 617. non modo tradat ejusdem plane significationis esse, sed & affirmet, sicuti Participium notat officium & necessitatem cum Temporis Futuri consignificatione, sæpe tamen etiam amittit hæc omnia, sic plane & Gerundia in Nominativo potissimum illa itidem notare, at in obliquis Casibus isthæc quoque amittere, nec ferme amplius quid significare, quam ipsum Verbi Infinitum. Utrumque ergo usum, utramque significationem, pariter & Participia illa & Gerundia habent. An ergo utraque quum sint eadem & ejusdem significationis vocabula, erunt pro sola constructionis diversitate, modo verum Nomen Substantivum, modo Participium; An si quis eodem plane sensu dicat *legendi carminis*, seu *legendorum carminum*, participia hæc erunt, si vero *legendi carminum*, vel *legendi carmina*, vera Substantiva? Sed, ait Auctor Methodi, *si Legendum sit Nomen Adject. non differret a Legendus, da, dum, nec satis fuisset causæ inveniendo novo huic vocabulorum generi.* At vero negamus in his esse *novum vocabulorum genus*, cum illa quidem sint omnibus literis ipsa & vera Participia passiva. Quæritur autem id ipsum, an recte ea Grammatici habuerint pro alio & *novo vocabulorum genere?* Ipse Vossius de Anal. III. 11. contra Saturnium disputans, qui ex Supinis quoque distinctam vocum classem faciebat, non esse frustra multiplicandas res vel classes seu partes orationis, tradit; in quo eum sequitur Ursinus quoque Tom. I. p. 634. qui idcirco non deberent & ipsi ex Gerundiis itidem facere peculiaria vocabula formæ Participialis, *quæ Substantivi cujusdam naturam referant*. Ceterum, quo uno nituntur maxime, qui ex Gerundiis *novum vocabulorum Genus* nobis cudunt, scilicet, quod aliquando isthæc Gerundia differant, quod ad *Constructionem*, a reliquo istius Participii usu, in eo nulla inest argumenti vis, quum Constructiones in Linguis, quæ omnes suis tem-

bit similitudinem, sed quæ utilitatem: ibidem, *Sic enim omnes repudiandum est artes.* Lucr. lib. 1. *Multa novis verbis*

poribus fuerint vernaculæ, pendeant ex vulgari usu loquendi, inque eo quam maxime dominetur Casus & Fortuna, quæ facit, ut una eademque constructio cum hoc verbo sæpissime occurrat, cum alio, licet genuino germano, prorsus nunquam? Quid? Nonne similiter ejusdem Nominis Substantivi sæpe unus Casus est residuus, reliqui perierunt? Nonne ejusdem Verbi unum Tempus frequentissimo est in usu, aliud desuetudine plane obliteratum? Adeo ut hodie diversissimorum Verborum Tempora sæpe in unum conjungantur, ut *Fero, Tuli*, quod potius est a *Tollo*: *Sum, Fui*, quod est a *Fuo*, vel *Fio*. Sed & in Constructione Positivus Participii Præsentis sæpissime occurrit modo cum Genitivo, modo cum Accusativo, at Comparativus & Superlativus cum solo Genitivo, nunquam cum Accusativo, licet ejusdem sint naturæ, quo ille. Passim enim legas *Amans Patriæ*, & *Amans Patriam*, at vix usquam *Amantior*, aut *Amantissimus Patriam*, sed tantum *Patriæ*. Ne longe abeamus, & aliquid hic quoque de Supinis dicamus, ea certe nullum esse debet dubium, quin sint Nomina Substantiva quartæ declinationis. Atque Plerorumque horum Nominum reliqui Casus prorsus nulli comparent, & quorum comparent etiam omnes, eorum nulli tamen ita construuntur, ut Supinum prius, seu ut solus Accusativus, qui peculiari usu frequentissime sibi additum habet alium Accusativum, adeo ut eum quoque regere videatur, certe regere vulgo credatur: cum tamen necessario alii Casus ejusdem sint & esse debeant Naturæ ac Potestatis, qua iste. Quod si etiamdum hæsitas, respice quæso ipsa hæc Gerundia in DUM, DI, DO terminata. Quæ qualiacunque tandem sint vocabula, sive Participia, sive Substantiva, sive quid peculiare, eandem certe debent habere vim & naturam. Et tamen cum crebro & passim occurrat Gerundium in DI, cum Genitivo alterius Generis vel Numeri constructum, nusquam reperies eandem constructionem cum aliis Gerundiis vel aliis eorum Casibus, ut, sicuti dicitur *discendi litterarum*, *collocandi syderum*, *videndi Philumenæ*, itidem dicatur *discendo literarum*, &c. Ipse Ursinus Tom. 1. p. 617. de Gerundiis tradit, Temporis notationem *in Nominativo servatam*, at *in reliquis casibus eam fere obliteratam, ut non raro Vocabula nativam vim suam, cujus gratia inventa sunt usu amittunt.* Quam quæso dabis tot diversitatum rationem, si non admittes hic Fortunam & Casum? Quod si facis, mecum, opinor, agnosces, nullam esse rationem, ut Participia illa Neutra habeantur vel peculiaria vocabula, vel certe non Participia, quia constructionem, olim magis vulgo frequentatam, sed quam in eorum masculinis & femininis nunc certe non amplius invenias, sibi præcipue retinuerint, & quasi vindica-

bis præsertim quum sit agendum: Idem, *motu privandum est*

caverint, atque ita nunc a reliquo ejus Participii usu, quod ad illam constructionem tantum, discrepare videantur. Satis hæc evertere & confutare mihi videntur absurdam illorum sententiam, qui tradunt, Gerundia esse vera Nomina Substantiva Verbalia, quæ proinde Genitivum natura sua regant, & Accusativum. Multis tamen eam denuo adstruere & tueri conatus est Clar. Ursinus Tom. 1. p. 614. &c. & Tom. 2. p. 384 &c. sed adeo sibi parum constans, ut sæpe vix sciam, quid sentiat. Agnoscit Gerundia esse formæ passivæ; sed negat inde inferendum, esse ergo & significationis passivæ. pag. 385 Quin adeo iiie a Passiva significatione abhorrere videtur, ut etiam, quæ vulgo ab omnibus Passive exponuntur, ille *posse ea æque bene active exponi* censeat p. 384. Scilicet illud Quintiliani, *Memoria excolendo, ut alia omnia, augetur,* exponit, *in excolere ipsam,* Et Virgilii, *ante domandum Ingentes tollunt animos* Equi exp. *ante domare ipsos*, Et sic reliqua. Vide & Tom. 1. p. 628. ubi *evicisse se ativnativam vim Gerundiorum æque Activam in iis locutionibus posse statui, ac Passivam.* Quibus quid velit, profecto non perspicio: nam Equi utique non domant alios, sed domantur, & Memoria, quæ excolendo augetur, non excolit rem aliam, sed excolitur. Sed &, si ita agatur, omnia Passiva hoc modo possint active exponi, etiam illud, *Glycerium amatur a Phamphilo,* h.e. Pamphilus amat Glycerium. Verum videtur contra me disputans id potissimum agere, ut hæc Gerundia ab omni Passivo quam longissime removeat. At Idem contra Bangium disputans, Tom. 1. p. 616, 616. contendit, Gerundia esse Participia Passiva, quæ & Tempus notent, & necessitatem ac officium rei faciendæ. Quin quum Bangius opposuisset, Gerundia contra communem Participiorum naturam in passiva forma active significare, ille in eo *nihil tale reperit, quod naturæ Participii talis officiat.* Et Tom. 2. p. 387. probat Gerundia, cum Passive significant, etiam *Passivorum more admittere Ablativum cum Præpositione A vel Ab.* At si ita, vera tunc utique erunt Participia Passiva. Sed distinguit Tom 1. p. 617. ut nempe illa, *standum est, amandum est;* quæ ceteroquin etiam pro Gerundiis habet, sint Participia, æque ac Passivum Partic. in DVS, quia notant, quid fieri debeat, aut necesse sit: ast In reliquis Casibus, aut ubicunque istam significationem deposuerint, sint *Nomina Participialia*, seu, ut loquitur p. 619. *Substantivi naturam referant,* & *Accusativus eadem vi ab illis, activa notione præditis, regatur, qua ab ipso Verbo activo regitur.* At mihi res parum consentanea Analogiæ videtur, ut Substantiva regant vi sua Accusativum. Scio equidem, Ursinum & Alios tribuere Substantivis Verbalibus hanc vim, sed repugnat hoc naturæ Syntaxeos Latinæ, in qua, ut ipse Ursinus Tom. 2. p. 7. tradidit, *Accusativus non regitur nisi a Ver-*

est corpora quaeque. Varro Rustic. [I. 21. sed & adde Ca-

bo activae significationis, vel vi hujus a Gerundio, Supino, aut Participio, vel a Praepositione, exclusis omnino *Substantivis*. Negari tamen nequit, reperiri apud Antiquissimos, atque adeo Plautum inprimis, Verbalia in IO, quae additum sibi habent Accusativum. Sed quanto antiquioris est temporis, tanto propior Graecae erat Latina Lingua, tantoque in ea frequentior tunc Graeca illa Ellipsis Praepositionis κατὰ etiam in Substantivis. Posteriores eam, qnia dnrior erat, omiserunt, ac tantum retinuisse videntur in Participiis, Gerundiis, & Supinis, quae eam sibi longo & continuo usu quasi propriam vindicaverant. Certe quod vere per Ellipsin Accusativi aliquando jungantur istis Verbalibus Nominibus, liquet ex eo, qnod etiam dixerint *Domum itio, Domum reditio*. Nam nemo, opinor, dicet, Accusativum *Domum* a Nominibus istis regi, sicuti neqne a Verbis *Ire* & *Redire* regitur. Vide loca apud Vossium, & inde apud Ursin. Tom. 2. p. 87. Deinde vero valde absonum est, Vocabula, quae ipsa sunt Participia, sine ulla vel unius literae mutatione, affirmare, esse etiam Nomina Substantiva. Immo longe absurdius mihi videtur, statuere, vocabulum *Discendi* tanquam Nomen Substantivnm per se regere Genitivum *literarum*, &c. quam quod Scioppius volnit regi hunc Genitivum ab Infinito *discere*, quum haec Infinita etiam tanquam Nomina construi tamen soleant. At qnanto his concinnius & mollius est, *Discendi negotii literarum?* Exagitat Ursinus p. 394. hanc explicationem, quia durius foret hoc supplementum in eo, *Stoici Epicureis irridendi sui facultatem dederunt*. Sed non animadvertit Vir Doctus, non esse hanc Gerundii, sed, quam vocant *Gerundivam*, seu Participialem, locutionem sine Ellipsi, in qna *Sui*, ut solent illa tria, *Ego*, *Tu*, *Sui*, Substantivi vicem sustinet. Vide me infra ad hoc Caput in extremo. Seu nota 15. Deinde vero dixisse videntur Veteres ad instar *Mei* vel *Tui irridendi*, *purgandi*, &c. etiam *Sui irridendi*, nihil distinguentes ntrum hoc de pluribus dicatur, an de Uno, prout saepe simpliciter secuti sunt in uno vocabulo aliorum similium Constructionem, etiamsi ea ab illo Uno ceteroquin abhorreat. Rogat etiam, quare minus *licuerit Priscis certo consilio donare Gerundia activâ vi, quam Verba* (intelligit Deponentia) *& Participia Praet. Passiva.* At vero etiam horum omnium Constructio cum Accnsativis primitus fuit haud dubie Elliptica: quum utiqne ipse Vir Doctus Tom. I. p. 427. affirmet, *Omnia in OR primitus fuisse passiva.* Si ita, tunc omnibus Verbis in OR, atque adeo etiam Deponentibus, eorumque Participiis, Accusativus primitus per Ellipsin, postea fere obliteratam, fuit additus. Sed tandem, ut rem absolvamus, & veram Gerundiorum ostendamus naturam, praemitto iterum, Ea esse varios Casus Singularis numeri ab Neutro Participii Passivi in

Caput 20. ubi sæpius hæc locutio adhibetur.] *Canes paucos*

in DVS. Etenim eadem plane sunt Vocabula, Gerundium *Amandi*, & Genitivus illius Participii. Et sic in ceteris casibus. Eadem porro utrorumque est forma, eadem origo, eadem denique significatio. Ipse Ursinus Tom. 1. p. 624. Gerundia in *Dum* ait notare id, quod fieri debeat aut deceat, atque adeo esse Participia, sed tamen, quod mireris, diversa a Neutris Participii Passivi in DUS: at reliqua Gerundia in DI, & DO, esse Nomina Participialia, quia simpliciter notent ipsam rem, Verbi, quæ Infinito, vel Nomine Verbali in IO, ceteroqui declaratur, obliteratam vero habeant significationem ejus, quod fieri debeat, aut deceat. Atqui in Participio illo utrumque itidem reperias. Notat enim, ut modo jam diximus p.440. & illud quod fieri debet aut decet, sed maxime in Nominativo & Accusativo, at in reliquis Casibus plerumque notat simpliciter rem quæ fit. Sic apud Ciceronem Fabricus dicitur missus ad Pyrrhum *de permutandis captivis*, quod ferme nihil aliud notat, quam *de permutatione captivorum*. Sed & hinc docet Ursinus ipse, promiscue hæc a Veteribus adhiberi, immo elegantiorem & usitatiorem fuisse Passivi illius Participii constructionem in eodem illo sensu, quam Gerundii. Denique hinc ortum, ut Recentiores ideo illam Participii Pass. constructionem *Gerundivam* appellaverint, quia sensum eundem exhibet, quem ipsa Gerundia. Multum tamen discriminis reperitur inter Participii illius & Gerundii Constructionem: accedit, quod multa occurrant Verborum NeutrorumGerundia, quorum Participia Passiva ordinariæ seu personalis constructionis nullo sunt, & vix ullo possunt esse, in usu. Quæ ergo illius discriminis ratio? Nulla alia, quam quod Gerundia sint Verborum Passivorum, quæ *Impersonalia* dicuntur, atque ab iis eandem acceperunt constructionem, in primis eam, unde Impersonalia suum nomen habent, quæ non requirit magnopere suppositum seu personam Verbi. Impersonalis ergo hæc constructio ipsam tantum Verbi rem seu actionem notat, nec definit aut dirigit eam in certum Suppositum vel Objectum. Cœpit autem a Verbis vere Activis seu Transitivis, in quibus per Ellipsin analogica constructio poterat facile constitui, ita tamen ut peculiare objectum actionis relinquatur in incerto. Nam quid est, quidve notat absolutum illud *Amatur*, aliud, quam *Amatur aliquod negotium*, *aliqua res*? Plane ut in Activo, quando quis absolute, tantum dicitur *Amare*, non expresso ullo amoris objecto, intelligi potest & solet Accusativus *aliquid*. Sed utraque in locutione, quia relinquitur in medio & obscuro certum Actionis objectum, quod Passivi est Suppositum, idcirco illa Ellipsis non animadvertitur, & tantum ipsa Verbi actio designari iis locutionibus creditur, absolute prorsus positis. De Activi absoluto usu Vi-

Vide me supra ad Cap. 2. pag. 274. & ad Cap. 4. p. 393. 394. Ceterum quia Activum ita absolute positum, ut nullum ostendat objectum neque in proximis, in quod tendat sua actio, simile est Neutro, quod nullam actionem in objectum aliquod transeuntem notat; hinc ad exemplum Impersonalis locutionis Activorum in Passivo, quæ nihil nisi ipsam Verbi actionem significare videbatur, formarunt etiam ex Neutris similem plane locutionem in Passivo, quæ itidem nudam tantum Verbi actionem notaret, licet ceteroqui Neutrorum significatio & natura Passivam formam non reciperet, nec nisi per abusum quendam accepisse aliquando reperiatur. Ut ergo idem est, sive in Activo ad quæstionem *quid agis?* respondeam, *Amo*, *Cano*, sive *Curro*, *Pugno*, quum utraque meram verbi actionem sine ullo ejus objecto notent; sic & idem est, si in Passivo ad quæstionem *quid agitur*, respondeam, *Amatur*, *Canitur*, & *Curritur*, *Pugnatur*. Nam & hæc pariter & eodem modo designant tantum actionem ipsam, sine ullo actionis aut passionis objecto. Sensus enim omnium est, *Fit res* vel *actio amandi*, *canendi*, *currendi*, *pugnandi*. Eam ergo in significationem quum formatæ sint hæ Activorum in Passivo locutiones, adhibentur idcirco eæ sine Persona seu Supposito, quod in veris Passivis est subjectum passionis. Nihil itaque mirum etiam a Neutris formatas, quæ nullum plane objectum actionis, nedum passionis suppositum, admittunt vel desiderant. Adhibetur autem ad has locutiones tertia persona Passivi, & tantum in Singulari numero, quia earum locutionum origo prima ab Activis vere Verbis est repetenda, in quibus analogicæ & personales fuerunt, siquidem intelligebatur in iis *Aliquid* seu *aliquid negotium*. Verum quia hæc Ellipsis erat usitatissima, & quia relinquebatur ita proprium actionis objectum in incerto & obscuro per generale illud *aliquid*, (unde eleganter apud Plautum curcul. II. 3. 41. Parasitus Domino dicenti *jam edes aliquid* respondet, *nolo hercle aliquid: Certum quam aliquid mavolo*) hinc perpetua fere tandem Ellipsi fuit prætermissum, & sic ista locutio accepit paulatim speciem & nomen *Impersonalis* constructionis. Quum vero hæc Ellipsis in illis Activorum Impersonalibus jam esset pene perpetua, tum vero etiam ex Neutris formatæ fuerunt locutiones similes, quæ nudam verbi actionem in se permanentem declararent, tanto magis, quoniam Neutra ab natura sua non recipiunt passionem, nedum ut certum aliquod passionis suppositum requirant. Differunt ergo Impersonalia Passiva Activorum & Neutrorum eo, quod illa admittant objectum vel suppositum, sed generale, ut & quod objectum verum in incerto ab iis relinquatur, atque ideo per Ellipsin fere semper omittatur: Hæc vero nullum admittant. Non opus ergo, ut in hisce statuamus quoque Ellipsin τȣ̃ *Aliquid Negotium*, ut absque quo integer plane est, tum sensus in ejusmodi impersonalibus Passivis Neutrorum, tum ipsa constructio, utpote in illis demum vere Imperso-

na-

nalis. Sed & hinc frequentiora tandem evaserunt Impersonalia Neutrorum, quam Activorum, quia hæc Elliptice feruntur tamen in aliquod objectum suæ actionis vel passionis, at Neutra minime, ut adeo per hæc commodius sola & nuda Verbi actio impersonaliter declaretur. Adhibetur autem Impersonalis ista Constructio per omnia Tempora Passiva Indicativi, Subjunctivi, Infinitivi & Participiorum, sed semper tantum in Singulari numero; eoque cum discrimine, ut in Activorum Impersonalibus possit & aliquando debeat intelligi *Negotium*, in Neutrorum in nunquam desideretur. Dicitur ergo *Amabatur*, *Amabitur*, *Ametur* &c. sed & *pugnabatur*, *pugnabitur*, *pugnetur*. Porro in Perfecto, *Amatum est*, *actum est*, *pugnatum est*, *perseveratum est*, *conclamatum est* &c. Omnia hæc Impersonalem habent constructionem & significationem eodem plane modo, nisi quod sub illis, quæ ab Activis oriuntur, intelligi possit *Negotium*, & aliquando debeat, ut modo dixi; sub reliquis nec commode possit nec debeat. Vide me paulo ante pag. 437. &c. Sed & hæc Participia, ab Activis formata, videntur eandem quoque constructionem Ellipticam cum Accusativo habere, quam Gerundia. Veluti in illo Plauti, *Justam rem & facilem esse oratum a vobis volo*, h. e. Volo a vobis esse oratum negotium ad justam & facilem rem pertinens, seu justæ & facilis rei. Verum de hac locutione egi jam supra pag. 123. Sed & huc retulerim Impersonalium Activorum Passiva, *Puditum est*, *pertæsum est*, immo & ad illorum exemplum *Veritum est*, cum Accusativo, de quibus itidem jam egimus supra pag. 307. Hinc jam descendimus ad Partic. Passivum in DVS, cujus Neutrum Genus per omnes Casus Impersonaliter quoque construitur, unde Grammatici hoc non animadvertentes fixerunt nobis *Gerundia*, ut peculiaria vocabula, ab ipso Participio diversa, quæ tamen ad quam Partem Orationis referre debeant, vix sciunt. At vero genuina sunt Participia, nec quidquam hic discriminis reperiemus, nisi quod in ceteris Participiam illud personaliter construitur, in his Gerundiis impersonaliter; ut & quod a Verbis Neutralibus Passivum hoc Participium, personaliter constructum, vix sit aut esse possit in usu, licet ejus impersonalis constructio in Neutro Genere & Singulari Numero frequemtissimi sit usus, plane ut eorum Verborum tota Passiva conjugatio non datur, & tamen Impersonalis illa constructio in tertia Persona Singularis Numeri per omnia fere Tempora & Modos Verbi Finiti æque ac Infiniti sic satis in Passivo frequentatur; at in Verbis Activis Participium illud, & ejus Personalis constructio longe sit frequentior, quam illa Impersonalis Gerundiorum. Quod vero Gerundia hæc revera sint habenda pro locutionibus Impersonalibus Verbi & Participii Passivi, liquet clarissimum in modum ex eo, quod æque ac reliqua Impersona-lia adhibeantur tantum in Singulari numero & Tertia Persona. Nam quando dicitur *irridendi*

Mei,

Mei, *Tui* &c. personalis ea est constructio, æque ac *irridendi pueri*, *irridenda puellæ* &c. Nominativus autem Gerundiorum manifesto Tertiæ est Personæ, *pugnandum est*, *perseverandum est*, æque ac in Præterito, *Pugnatum est*, *perseveratum est*. Jam vero quam dabunt tandem rationem Grammatici, quare in illo Numero & Persona tantum adhibita fuerint Gerundia, si nolint meam hanc ab natura Impersonalis locutionis petitam admittere? Hæc porro Imperson. constructio ut in Verbo Finito Neutralium nullum requirit suppositum, quod Nominativo exprimi debeat, sic neque in hoc eorundem Participio ullum requirit Substantivum, quod ejus Suppositum est, & ejusdem in eo naturæ, cujus Nominativus ille in Finito Verbo. At in Activorum Passivis utrumque Suppositum admitti potest, & primitus haud dubie expressum quoque fuit. Observare illud licet in Verbis, quæ vel minimam Activæ significationis speciem habent. Certe sic Corn. Nepos Attico cap. 15. *Idem in nitendo, quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem agere videretur.* Ubi manifestum ex sequenti *quod*, intelligi *negotio*, licet *niti negotium* directa constructione nunquam dicatur. Quæ & causa est, quare malint illic nonnulli *tuendo*, alii *tenendo*. Sed vulgatam lectionem tuentur MSti: & construitur passim *Niti* etiam cum Infinitivo, quod speciem quandam habet Accusativi, licet revera tunc Præpositio *Ad* per Ellipsin debeat omissa statui. In Verbis ergo vere Activis, res est certissima, sub hisce Partic. Passivis seu Gerundiis intelligi *negotium aliquod*, æque ac sub tertia persona Finiti Passivi, *Amatur*, *agitur*, &c. licet per Ellipsin plane perpetuam utrobique prætermittatur. Multo autem magis istius Ellipseos ratio haberi debet, quando ista Gerundii constructio in certum determinatur objectum, Genitivo vel Accusativo expressum. Certum utique est, idem prorsus significari, sive dicam *studium discendæ linguæ*, sive *discendi linguæ* vel *linguam*. Quæ ratio hujus diversitatis, nisi quod prius solitæ est constructionis ut a Verbo Personali, at posteriora Ellipticæ, vel certe ejus, quæ repeti debet ab Impersonali Passivo, *Discitur*, *Discendum est*: In his autem sicuti intelligitur *aliquod negotium*, tanquam eorum Suppositum, sed quod semper per Ellipsin omittitur; sic & in illis sit Casibus obliquis. Ast certo jam objecto actionis vel Supposito passionis, alio in Casu aut Genere, addito, non alia illud ratione cum isthoc Participio Neutro connecti potest, quam per Ellipsin usitatissimam, scil. *discendi Negotii linguæ*, vel *κατὰ*, *quod ad linguam*. Haud facile quidquam in eo durius commonstrabitur, quam in illo Sallustiano (Vide supra p. 205.) similis ferme constructionis, *non diffidentia futuri, quæ imperavisset*, h. e. non fecit hoc *diffidentia futuri negotii eorum*, vel *quod ad ea*, *quæ imperavisset*. Nemo, opinor, aliter hæc explebit. Quod si ita: quid causæ est, quare eadem locutio Futuri Partic. Passivi, *studium audiendi*, *quæ ille dixisset*, non eodem modo debeat

beat aut possit expleri, quo illud, *Futuri, quæ imperavisset?* Fateor posse dari locutiones, in quibus supplementum hoc videri queat absonum: veluti *studium audiendi aliquid*. Suppleri enim secundum hanc rationem debeat, *audiendi negotii quod ad aliquid negotium*. Ad quæ exclamaret, sat scio, Ursinus quispiam, & absurdi increparet *negotium quod ad negotium*. Sed cogitandum, Veteres plerosque ipsos non satis investigasse suæ linguæ & Ellipseon in ea rationes, ut hodie plerique suas vernaculas non satis intelligunt, sed secutos simpliciter usum loquendi, quem reperiebant, atque ita constituta jam & recepta semel phrasi quadam Elliptica, similes alias ad ejus exemplum ab iis formatas, & ita sæpe, ut neutiquam attenderent ad supplementi duritiem, quia nunquam supplementum illud exprimebatur. Innumeræ idcirco ejusmodi locutiones possunt formari, in quibus revera Ellipsis, sed absona, statui debet: ut si quis dicat, *Varii eum varias docuerunt artes, sed quod ad Philosophiam, Hanc ego docui illum*. Supplenda hæc necessario, *quod ad Philosophiam Ego docui illum quod ad hanc scientiam*. At quam absona est, dicent, illa repetitio *quod ad?* Non minus tamen vera est, Scriptoribus ad talia non attendentibus. Certe mea ista ratio in Gerundiis explicandis longe expeditior est, & Analogiæ Syntacticæ magis congruens, quam quod fingere sine ullo exemplo & maxima cum varietate debent alii; Nempe *Gerundia, quum Necessitatem vel officium notant, esse Participia non minus, quam Participia in DUS*. Ceteroquin esse *Nomina Participialia*, immo *Substantiva* vera, quæ regant suo quasi jure Genitivum, & tanquam *Verbalia*, etiam Accusativum. Vide Ursinum Tom. I. 616, 617, 618. Immo illa quoque in DUM eo differe ab Neutro Participii veri in DUS, quod Substantive semper ponantur p. 620. Esse itaque simul Participia, quod contra Bangium ex professo asseritur p. 616. & Substantiva: quæ plus satis sunt absurda. Dein *Gerundia in DUM* Nominativi maxime Casus, *qui ceterorum sit thema*, si sint *Verborum Activorum, esse* ipsa *Neutra a Masculino Participii in DUS deflexa*, at si a Verbis Neutris sint, tunc aliunde, quam ab illo Participio, derivari, nempe vel proxime *a Verbo ipso*, vel potius *a Participio in NS*. Et tamen illa quoque priora esse a Neutris veri Participii diversa. Vide Eum p. 619. & 620. Sed hæc Varietas & confusio maxima satis superque convellit & confutat totam illorum de Gerundiis sententiam. Quapropter operæ pretium fecisse me puto longa ceteroqui satis hac disputatione, quando Impersonalium rationem denique constitui, & simul ex iis repetendam probavi Gerundiorum naturam & constructionem, quod ab aliis jam factum haud scio, nec ipse antea satis perspexeram. Sequitur vero inde *Gerundiorum* nomine & doctrina potuisse in arte Grammatica abstineri, quum ad caput de Impersonali Verborum Passivorum constructione verius pertineant.

cos & acres habendum. Sed hæ phrafes, (3) quas Cicero non agnofcit, quamvis ex ipfo & Cæfare aliquæ nobis falfo objiciantur, in defuetudinem abierunt. Ab eadem antiquitate eft illud; *Venit ad recipiendum pecunias.* Varro ling. lat. 8. *Ad difcernendum vocis verbi figuras.* Multi hodie fic loquuntur, & teftimonio bonorum auctorum id fe facere exiftimant, fed falfo: nam, (4) quæ afferuntur ex Cicerone teftimonia, aliter jam leguntur; ut, *Ad orandum Deos*, prò ad orandos Deos. Val. Max. lib. 5. c. 2. *Super hoc ædem & aram Fortunæ Muliebri, eo loco, quo Coriolanus exoratus fuerat, faciendum curavit.* Alii legunt *faciendam.* [Et ita in multis legitur MStis.] Sed ex antiquitate *faciendum* poteft retineri: fic enim antiquiffimi loquebantur. Livius lib. 7. cap. 6. *Ad conciliandum gratiam:* & lib. 26. *Ad urbem unam oppugnandum.* Sed utroque loco ex veteribus libris legit Carol. Sigonius, *conciliandam*, & *oppugnandam.* Neque obftat illud Ciceronis in Hercule Prodici, *Ad eligendum, quam quifque viam fit ingreffurus:* (5) nam ibi tota oratio eft pro fubftantivo: ut fi dicas, *Creditum eft*, vel *credendum eft*, *Romam effe caput mundi.* Recte itaque dicitur, *legendum eft*, & *legendum effe*, fed non, *legendum eft*, vel *effe*, *libros;* quia illic eft participium in neutrali terminatione, cujus fubftantivum eft, *τὸ legendum*

(3) *Quas Cicero non agnofcit.*] At vide fupra ad lib. 1. cap. 15. pag. 124. ex Cicerone & Plauto allata a me exempla. Adde etiam Marium Corradum de Lingua Lat. lib. 7. p. 279. Vechnerum Hellenolex. I. 33. & Gronovium Patrem Obferv. I. 7. extr.

(4) *Quæ afferuntur ex Cicerone &c.*] Sed tamen etiamdum in optimis & recentiffimis editionibus legitur Famil. V. 17. *Monitus nullo loco deero, neque ad confolandum, neque an levandum fortunam tuam.* Catil. III 8. *Quæ ad placandum Deos pertineret.* At hic plerique MSti *placandos* habent.

(5) *Nam ibi tota oratio &c.*] Id vero manifefto eft falfum. Conftructio eft aperta & indubia, *ad eligendum viam vivendi, quam viam quifque fit ingreffurus.* Verba funt Ciceronis de Offic. I. 32. non *IN Hercule Prodici*, fed in loco, ubi mentio fit Herculis Prodicii.

gere; hic vero eſt Archaiſmus, & inuſitata loquutio. Illud vero Virgilianum lib. 11. *Pacem Trojano ab Rege petendum*, eſt in accuſativo, & ſubauditur *eſſe*, ut liquet ex præcedentibus. Sed ibi contendo, (6) legendum eſſe, *petendam*, non *petendum*; ex codice antiquiſſimo manuſcripto, qui aſſervatur Salmanticæ in collegio D. Bartholomei. Lucret. lib. 1. *Multa novis rebus præſertim quum ſit agendum*. Sed ſic optime deeſſe poteſt κατά.

Proprie itaque dicenda verba *Gerunda* contendimus in *Di* & *Do*, ſi tamen expreſſum habeant accuſativum, ut, *legendi libros*, *legendo libros*: Aliter enim participia ſunt in neutrali terminatione, quorum ſubſtantivum eſt, τὸ *legere*, ut, *tempus eſt legendi legere*. Hiſpanice, Tiempos es que ſe lea. Importune hic ſolent crocitare Grammatici, eſſe quædam gerundia in *di* & *do*, quæ ſignificant paſſionem. Ego omnes has voces *dus*, *di*, *do*, *dum*, ſignificare paſſive aſſevero, ſi accuſativum non habent. Sed excutiamus, quæ ab illis ſolent afferri; non enim in illis explicandis inanis opera ſumetur. Ovid. 5. Faſt. de Arione; *Pretiumque vehendi cantat*, id eſt, vecturæ. Sueton. Claud. *Harpocratem, cui lectica per urbem vehendi jus tribuit*. In his (7) aut deeſt *ſe*, aut intelligitur Subſtantivum τὸ *vehere*, vel *vehi*, aut dicendum eſt, verbum *Veho*, peculiaris eſſe cujuſdam ſignificationis: nam *vector* eſt, qui vehit, & qui vehitur. Livius lib. 5. *Is, quum in pace inſtituiſſet pueros ante urbem luſus cauſa exercendique producere*, id eſt; exercitionis & luſus gratia,

„ [ut

(6) *Legendum eſſe petendam*] Facilius ego crediderim MStis, qui minus cognitam locutionem præferunt, quam qui uſitatam & cuilibet notam. Certe in Virgilio Nicol. Heinſius, qui longe antiquiores vidit & adhibuit codices, *petendum* retinuit; unde nullus dubitem, quicquid in contrarium contendat Sanctius, ſic legendum.

(7) *Au deeſt Se.*] Vel potius *Sui*, ut paſſim loquuntur Auctores. Sic Cæſar, *recipiendi ſui facultatem liberam dederant Bellovacis: Neque ſui colligendi hoſtibus facultatem relinquunt* &c. Vide ipſum mox Sanctium pag. 455. &c. Revera autem hæc paſſivo ſenſu ſumuntur, ut vere ſunt Participia Paſſiva.

„ [ut ſe exercerent, vel, ut exercerentur.] Cic. 1. act. in Verr. *Hæc totius Italiæ frequentia, quæ convenit uno tempore undique, comitiorum, judiciorum, cenſendique cauſa*, ſubaudi *cenſere*, [immo *Sui*] „ [id eſt, cenſuræ, „ ut cenſeatur.] Varro Ruſtic. lib. 2. cap. 7. de equo, *Si faſtidium ſaliendi eſt*, ſubaudi *equas*, id eſt, ſalturæ vel coitus. Juſtinus lib. 17. cap. 3. de quodam regio puero, *Athenas quoque erudiendi cauſa miſſus*, id eſt, eruditionis, (8) ut ſit *erudiendi erudire:* Hiſpanice, de la erudition, o del enſenamiento. Idem poſſet dicere, ſi de aliquo Doctore loqueretur, *Athenas mittitur erudiendi gratia*. Ovid. de Nuce, *Sic ego ſola petor, ſoli quia cauſa petendi eſt*, id eſt, petitionis, (9) vel τοῦ peti. „ [Tibull. 1. eleg. 10. „ *Nec tibi celandi fas ſit*, id eſt, ne poſſis celare.]

In Dativo. Plin. lib. 15. cap. 18. *Nam Alexandrinæ vix ſunt veſcendo:* & lib 21. cap. 16. *Radix ejus veſcendo eſt*, id eſt, apta eſui: & lib. 34. cap. 25. *Ferrum rubens non eſt habile tundendo*, id eſt, tunſione: & lib. 13. cap. 12. *Charta emporetica inutilis ſcribendo*, id eſt, ſcripturæ; idem lib. 31. cap. 6. *Utilis eſt bibendo, atque purgationibus.* Sic dicimus, *Maturuit nubendo puella*, id eſt, nuptui. Plaut. Epidic. *Epidicum quærendo operam dabo.* Sed hoc gerundum eſt, alia participia.

In Accuſativo falſo Grammatici citant ex Virgilio, *In-*

(8) *Ut ſit erudiendi erudire.*] Immo vero exple, & expone, *erudiendi ſui*, ſenſu itidem plane paſſivo. At ſi de Doctore diceretur, tum vero itidem paſſive quidem accipiendum foret, ſed vel ita, ut Generale Suppoſitum, *alicujus negotii*, intelligatur, ut in Imperſonali *Amatur*, ſcil. *aliquid negotium*, quod tunc in incerto relinquitur, vel, ſi addito Genitivo aut Accuſativo actio Verbi certum in Objectum determinetur, veluti *erudiendi puerorum* aut *pueros*, tum vero ita, ut intelligatur & ſenſus ſit, *Negotii puerorum* aut *quod ad pueros*.

(9) *Vel τοῦ peti.*] Immo potius, *mei petendi*, h. e. quare petar: ut ſupra oſtendimus. Ita vero etiam Gellius III. 2. *Quod abeſſe a viro uſurpandi cauſa deberet*, h. e. ut uſurpetur, aut uſurpata ſit, ab alio ad uſucapionem Viri in ea interrumpendam. [Vide & Rupertum ad Salluſt. Jug. 62.

Inter agendum capras, & ante domandum boves. (10) Ubi tantum legitur, *inter agendum*, & *ante domandum*. Cicero; *Hic autem locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus*, id est, ad actionem, & dictionem exercendam: idem primo Tuscul. *Tum multitudinem pecudum partim ad vescendum, partim ad cultus agrorum, partim ad vehendum*, id est, ad victum, cultus, & vecturam: „ [idem, *Facilis ad credendum*, pro, credibilis.] Vide passiva participia in neutrali terminatione, in quibus deest infinitum verbi. Sallust. Jugurth. *Quum Jugurtha Tisidium ad imperandum vocatur*, Qui locus gravissimos viros, non solum Grammaticos, semper torsit. Cicero lib. 9. epist. 25. *Quare ades ad imperandum, seu parendum potius; sic enim antiqui loquebantur*, quasi dicat, antiqui dicebant, *imperare alicui pecunias*, id est, jubere ut pecunias solvat; sic, *ades ad imperandum*, id est, „ [ad accipiendum imperium.] ut tibi aliquid imperetur. Sic Jugurtha vocatur ad imperandum τὸ *imperari*, id est, ut imperata faceret. „ [Varro 1. rustic. 20. *Diebus paucis boves erunt mansueti, ad domandum proni*, id est, ut domentur. Vellejus 2. *Cives Romanos ad censendum ex provinciis in Italiam revocarunt*, id est, (11) ut censerentur.]

In ablativo etiam asserunt significare passionem. Quinctil.

(10) *Ubi tantum legitur &c.*] Verum hoc, sed intelligi tamen priore in loco, qui est in Ecl. IX. videtur τὸ *capellas*, vel plenius *negotium quod ad cap.* Nam verba sunt: *pasce capellas, Et potum pastas age, Tityre, & inter agendum Occursare capro... caveto.* Alter locus est Georg. II. 206. ubi manifeste jam sensu passivo id accipitur. Verba sunt, non tamen de Bubus, sed de Equis, *namque ante domandum Ingentes tollunt animos*, h. e. antequam sunt domiti.

(11) *Ut censerentur.*] Sic paulo ante pag. super. ex Cicerone in Verr. *quæ* frequentia Italiæ *convenit undique censendi causa* Suetonius Galba 8. *Ne ad gestandum quidem unquam iter ingressus*, h. e. ut gestaretur. Sall. Jug. 5. *quo ad cognoscendum omnia illustria magis, magisque in aperto sint.* Obsequens de Prodig. cap. 121. *Ad immolandum bos sacra injussa adnatavit per bestium classem, seque ad aras percutiendam obtulit*, h. e. ut cognoscantur, ut immolaretur.

ctil. *Memoria excolendo, ſicut alia omnia, augetur.* Virgil. *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis:* idem *Uritque videndo Fœmina:* „ [idem, *Fando aliquid ſi forte tuas per-* „ *venit ad aures.* Ubi Grammatici, *Fando*, id eſt, *dum* „ *dicitur, paſſiva ſignificatione, ſicut alibi activa, Quis ta-* „ *lia fando Temperet a lacrymis?*] Sed ego, ut dixi, ſemper ſignificare paſſionem aſſevero: quid enim eſt aliud, *defeſſus ſum legendo,* quam *defeſſus ſum legendis libris*, quum in illo deſit τὸ *legere?* [At vide ad pag. ſeq.] Sic in *excolendo,* τὸ *excolere;* „ [in *Fando*, τὸ *Fari* ſeu *fato*, id eſt, „ dictu,] in *cantando* τὸ *cantare*, vel *carmine:* nam quæ inſcitia eſt, *Cantando* exponere cum Servio, id eſt, dum cantatur anguis? An alibi, quum dixit Virg. *Cantando tu illum*, intelligemus, *dum cantatur?* Deeſſe autem τὸ *Carmine*, ſatis indicant præcedentia.

Carmina vel cœlo poſſunt deducere lunam;
Carminibus Circe ſocios mutavit Ulyſſis;
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Vides hic Polyptoton, *Carmina*, *carminibus*, *Cantando*, „ [aut ſubaudi *Cantu.* Lucill. 16. *Jam diſrumpetur medius,* „ *ut Marſa colubras Diſrumpit cantu.*] Sic in illo, *Uritque videndo Fœmina*, id eſt, Taurus uritur, dum videtur fœmina, *videndo*, id eſt, in τῷ *videri*, id eſt, viſu ipſius fœminæ, nam τὸ *viſu* poteſt hic paſſive accipi; ut in illo Virgilii a paucis intellecto, *Incipe parve puer riſu cognoſcere matrem*, id eſt, dum fit riſus: riſum autem matris intelligo. Poſſet etiam dicere; *Ridendo cognoſcere matrem;* id eſt, dum illa ridet, ut dixit; *Urit videndo*, id eſt, (12) dum videtur, hoc eſt, facto viſu. Sic intellige illud Lu-

(12) *Dum videtur, hoc eſt, facto viſu.*] Ita vero Sanctius imprudens & ignarus in meam deſcendit ſententiam. Etenim Imperſonalis plane Conſtructionis eſt hæc interpretatio, ſiquidem *urit videndo* exponitur ab eo, non, dum videtur Fœmina, ſed ſimpliciter, dum videtur, h. e. fit viſus, a Tauro. Procedunt hæc in Neu-ro-

Lucretii lib. 1. *Annulus in digito subter tenuatur habendo*, id est, dum habetur, ut exponit Lambinus. „ [Cæterum „ nihil est, quod planius faciat, *Cantando*, *Videndo*, *Ridendo*, esse Participia, quam quod (13) Præpositionem „ in illis subaudiri constat. Plaut. Merc. *Quid ego hic in* „ *lamentando pereo?* Ter. And. *In denegando queis est pu-* „ *dor.* Vide infra de Ablativo absoluto.]

Tem-

trorum Gerundiis. Sic enim *anguis rumpitur cantando*, h. e. non, dum cantatur anguis, sed, dum cantatur, seu fit cantatio. Sic *fando, excolendo*, h.e. dum fit illud, quod verbis *fari* & *exceli* denotatur. Adde Nepotem in Dione cap. 4. *Filium ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupiditatibus*, h. e. dum ei indulgebatur continuo. In hisce facile patior nihil intelligi, quod Suppositi vicem obtineat, æque ac in Imperfonalibus illis *Statur*, *Sedetur*, *Cantatur* &c. At minus diserta in Gerundiis est Impersonalis constructio Activorum, quando explicari debet personaliter, veluti, *Annulus in digito subter tenuatur habendo*, h. e. dum habetur ille annulus in digito. Sic Virgil. Georg. II. 250. de terra pingui, *sed picis in morem ad digitos lentescit habendo*, h.e. dum habetur terra talis intra digitos. Hic vero intelligi necessario videtur *negotio* scil. illius *annuli*, illiusque *terræ*. Similiter in aliis quibusdam hujus formæ & Participii a Verbis vere activis orti locutionibus, ut apud Cicer. Famil. XII. 12. *De cujus voluntate assidue audiendo, mirifice te diligit*, scil. aliquo negotio. Sensus enim est, dum ab ipso auditur assidue aliquid negotium de ejus voluntate. Sic & illud Terentii, *in denegando modo queis est pudor*, possis explicare & supplere, in denegando aliquo negotio, vel etiam absolute cum respectu ad solam actionem, in facienda denegatione. Sic illa, *in exspectando*, *in arrogando*, &c. quæ mox a me adferentur, absolute exponi possunt. At *urit videndo Femina* exponerem Ego, *videndo negotio Sui*, h. e. dum videtur ipsa.

(13) *Præpositiones in illis.*] Sic Cæl. Famil. VIII. 6. *Quoniam de intercalando non obtinuerat.* Gell. III. 7. *In expectando esse* V. 19. *Quod in arrogando juraretur.* Liv. VI. 14. *donec conferti abibant, pedium labor in persequendo fuit.* X. 13. *Ille quidem in recusando perstabat.* XXV. 14. *Ab revocando ad incitandos hortandosque versus milites.* XLII. 17. *Se daturum venenum, quod nec in dando, nec datum, ullo signo deprehendi posset.* Terent. Eun. V. 2. 54. *In cognoscendo tute ipse aderis.* Scil. sororem tuam. Nam accusativus in hoc & quibusdam aliis locis, intelligi videtur. Aliquando etiam exprimitur, ut apud Varron. de Re Rust. III. 9. *In supponendo ova observant, ut sint numero imparia.*

Tempus eſt legendi librorum, uſitate & eleganter dicitur; ſed quæ ſit cauſa hujus loquutionis multi adhuc, iidemque doctiſſimi, ignorant. Ego hanc eſſe cauſam aliquando arbitratus ſum: Participia omnia & participialia verba, quum tranſeunt in nomina, amittunt verbi conſtructionem, & more nominum genitivum regunt; ut *Amans uxorem*, participium eſt, *amans uxoris*, nomen; ſic *tempus legendi librorum*, id eſt, tempus eſt lectionis librorum. Poſtea vero mutavi ſententiam, & regulam hanc generalem ſemper eſſe contendo; In adjectivo nomine, ſeu participio, ſemper deeſſe ſubſtantivum, *negotium*, aut infinitum verbi; ut, *legendum eſt*, ſubaudi *negotium*, vel *legere; Tempus eſt legendi*, ſubaudi *negotii*, vel *legere*. Hiſpani, Tiempo es qui ſe lea. Sic *tempus eſt legendi librorum*, ita ut *librorum*, regatur a *legere*, [vel potius a *negotii*] quaſi dicas, tempus eſt lectionis librorum; ſed ſi dicas, *Tempus eſt legendi libros*, (14) jam non participium eſt, ſed verbum participiale. In cæteris vero omnibus, vox in *Dus*, ſemper ſignificat paſſionem, & participium eſt adjectivum. Nunc autem, quia Grammaticis non ita frequens uſus videtur eſſe hujus formæ, *legendi librorum*, varia teſtimonia proponam. Cic. 2. Invent. *Fuit exemplorum eligendi poteſtas:* & 5. Phil. *Antonio facultas detur agrorum ſuis latronibus condonandi.* Sic enim legit Budæus. Idem Cic. de Divin. *Dolebis tandem Stoicos noſtros Epicureis irridendi ſui facultatem dediſſe:* & 5. Fin. *aut eorum, quæ ſecundum naturam ſunt, adipiſcendi:* idem de univerſ. *Reliquorum ſiderum quæ cauſa collocandi fuerit*, cæt.
„ Lucretius 5. *Timentes, ne quod ob admiſſum fœdè, dictum-*
„ *ve ſuperbè, Pœnarum grave ſit ſolvendi tempus adactum,*
„ Pro, ne tempus jam advenerit ſolvendi graves pœnas.] Sueton. Auguſto, *Permiſſa jocandi licentia, diripiendique* po-

(14) *Jam non Participium eſt &c.*] Quaſi conſtructio tali modo variata mutaret naturam vocabulorum eorundem; ſed hæc multis refutavi jam ſupra p. 440. &c.

pomorum, *& obsoniorum*, *& missilium*. Plaut. Cap. *Nominandi tibi istorum magis erit*, *quam edundi copia*. Cæsar 4. Gall. *Venerunt* (15) *purgandi sui causa:* ibid. *Sui liberandi facultas daretur:* libro 6. *Purgandi sui causa ad eos legatos mittunt:* ibid. *Ut mercatores recipiendi sui facultatem non haberent*. Livius libro 21. *Nec enim vereor*, *ne quis hoc me vestri anhortandi causa magnifice loqui*, *existimet*. Plinius in epist. *Quum illorum videndi gratia me in forum contulissem*. Terent. Heaut. *Date crescendi copiam*, *novarum qui spectandi faciunt copiam:* sic enim dispungendus est locus, qui hactenus torsit Grammaticos, & Budæum. Varro libro 2. cap. 1. Rust. *Aliquod fuit principium generandi animalium*. Gellius lib. 5. cap. 10. *Evathlus orandi causarum cupidus*. In hac loquendi phrasi dubitavi aliquando, an, quemadmodum dicimus, ve-

(15) *Purgandi sui causa.*] Nihil huc pertinent hæc & similia, in quibus ipsum Participium adhibetur personaliter constructum cum Pronomine, quod vicem Substantivi prorsus obtinet. Dicitur ergo *Purgandi sui* eadem constructione, qua diceretur *purgandi Filii*, &c. Vide me Supra I. 2. pag. 19. & II. 13. N. 10. Vossius in his τὸ *Sui* accipit, ut plurale, qui de pluribus agitur, qui se *purgare*, *liberare*, *recipere*, voluerint, atque adeo easdem putat esse Constructiones, *purgandi sui*, & *purgandi civium*. Vide Eum de Construct. cap. 53. At mihi τὸ *Sui*, ut forma æque ac *Mei* & *Tui*, sic & in Constructione, est Singulare, licet referatur ipso sensu sæpe ad plures. Nec enim facile reperies, *Venerunt purgandi suorum causa*, ut sæpe *purgandi suorum*, aut *purgandorum sui*, sed semper fere *purgandi sui*, quasi singuli se singulatim voluerint purgare. Sic & *Qui* Ablativus Singularis sæpe etiam de Pluribus dicitur, licet ejus Plurale frequenti satis sit in usu, veluti apud Plautum Capt. V. 4. 6. *quasi patriciis pueris aut monedulæ*, *aut anates*, *aut coturnices dantur*, *quicum lusitent*, pro *quibuscum*. Rud. IV. 4. 66. *Ubi sunt signa*, *Qui parentes noscere hæc possit suos*, *Quibuscum parva Athenis periit*. Ubi vides ad idem Plurale, *Signa*, referri, atque adeo promiscue adhiberi, *Qui* & *Quibus*. Si quis tamen in his, Sanctio & Vossio suffragari, ac τὸ *Sui* accipere tanquam prorsus Plurale, malit, non multum equidem refragabor, maxime quum & Livius dixerit *Vestri adhortandi*. Verum vix dubito quin Livius & Alii, in τοῖς *Vestri*. *Sui*, non tum cogitaverint Constructionem hanc Gerundi cum Genitivo Plurali, quam spectaverint eandem terminationem & ejus-dem

veni causa videndi puellarum, possimus etiam dicere, *Videndi puellæ:* nam grammaticorum regula est, Si Gerundum habet accusativum pluralem, ut, *legendi libros*, poterit habere & genitivum pluralem, ut, *legendi librorum.* At ego quærebam, cur non posset etiam habere genitivum singularem? Terentius tandem in Hecyra 3. 3. 12. me admonuit, (16) utroque modo posse dici. Verba sunt Pamphili de Philumena, *ego ejus videndi cupidus recta consequor*, id est, cupidus videndi videre eam, vel ejus Philumenæ. Et in Phorm. *Ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi copia* (17) loquitur de amica: „ [de qua tamen ibid. *Ni mihi esset spes ostensa hujus habendæ.*] Ovid. 2. Trist. *Et spem placandi dantque adimuntque tui:* Ibid. *Olim placandi spem mihi tolle tui*, de Fœmina. Plaut. Trucul. Scena; Num tibi jam; II. 4. 19, *Quoniam tui videndi est copia*, loquitur de meretrice. Itaque sive de muliere, sive de homine, dicas, *cupidus sum videndi tui*, vel *videndi:* Passivum enim est participium adjectivum, id est, *videndi videre.* Unde non possum improbare illam lectionem, quæ circumfertur in epistola Acontii apud Ovid. *Sit modo placandæ copia parva tui*, (18) quum

dem Casus ac Numeri speciem, tanto magis quia passim *Mei* & *Tui*, qui vere Genitivi sunt Singularis Numeri, sic constructi occurrant. Alt alia jam est constructio, & huc pertinens, illa, qua Terentius dixit *ejus* Philumenæ *videndi*, quod mox Sanctius adferet.

(16) *Utroque modo posse dici.*] Disertissime ita in l. 22. Cod. de administr. Tutor. *Accedit, quod ipsius pecuniæ fenerandi usus vix diuturnus est.* Prioris vero generis locutionem etiam Dictys Cret. lib. IV. cap. 8. adhibet, *qui peterent eorum, qui in bello ceciderant, humandi veniam*, ubi Vide Mercerum.

(17) *Loquitur de Amica.*] Verum id quidem, sed intelligi istic potest, *ejus, quid* vel *quod velis*, quod præcessit. Verba sunt Phorm. I. 2. 22. *Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis, Retinere, amore, amittere: Ego in eum incidi infelix locum, ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi, copia.* Sequentia quoque ex Ovidii 2. Trist. non *de Femina* dicuntur, sed de Augusto & ad Augustum, ut recte monuit jam Ursinus Instit. Gramm. Tom. 2. pag. 393.

(18) quum legendum sit, *placandi*. Nam genitivi *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri*, non admittunt adjectiva. Tum deinde passim dicitur *placatio tui*, *cura vestri*, *amor nostri*. De hoc gerundo, quum habet genitivum pluralem, meras nugas egit Laurent. lib. 1. cap. 27. *Quoties*, inquit, *oporteat loqui per relativum, necesse est loqui per hoc gerundium, ut hic dies attulit. initium dicendi quæ vellem; non auten, dicendorum quæ vellem.* Sed contra sentit Cicero, ut supra citavi, *Aut eorum quæ supra naturam sunt adipiscendi.* Sueton. Aug. *Reparandarum classium causa, quas tempestatibus.* cæt. ibid. Tib. *Et repurgandorum tota Italia ergastulorum, quorum domini*, cæt. Val. Max. lib. 2. *Finem profecto fruendarum opum, quibus*, cæt. Livius lib. 32. *Rerum suarum, quas possent, referendarum secum dominis jus fiebat.*

(18) *Quum legendum sit Placandi.*] Utrumque putem recte dici. Vide me supra ad I.2.pag.19. Certe si *placandæ tui* ferri nequeat, dicendum tunc foret, *Mei, Tui, Sui*, non esse Pronomina, sed Adjectiva, sub quibus intelligatur *Negotii*. Sed tamen quia hæc pendent ex ipso usu, & quia alia adhuc desiderantur exempla similium τοῖς *placandæ tui*, sæpius autem occurrant *videndi*, *fenerandi* &c. cum Femininis constructa, nolim reluctari Sanctio & Heinsio, reponentibus in Ovidio *placandi*. Miror etiam, Sanctium hic dicere, *Genitivos Mei &c. non admittere adjectiva*, quum supra II. 13. p. 252, 253. recte illis jungi Genitivos Adjectivorum, ipse lectorem docuerit.

Cap. IX.

Supinum in UM *admittitur, in* U *excluditur.*

(1) Ex numero Gerundorum est etiam Supinum: geritur enim a participio in *Tus*, ut cætera a partici-

(1) *Ex numero Gerundorum &c.*] *Gerundia* & *Supina* promiscue appellabant Grammatici Veteres & confundebant. Passim enim *Gerundiis* adscribunt etiam *Supina* in UM & U desinentia: sed & sæpe *Supinis* ea, quæ ceteroqui proprie dicuntur *Gerundia*. Ita Priscianus lib. 8. pag. 822. & 823. *Supina* exponit, sed Exempla omnia sunt Gerundiorum, quæ istic *Supina* semper vocat. At pag. 808. &c.

 de

cipio in *Dus*, & dicitur *Supinum*, quia ſupine, hoc eſt negli-

de *Gerundiis* agit, & iis Supina quoque accenſet. Proprie tamen & accurate quum loquerentur, diſtinguebant illa, & priora quidem *Gerundia*, at hæc in UM & U exeuntia, potiſſimum *Supina* dicebant, non quod, ut ait Sanctius, *ſupine aut negligenter agant, ac pene otioſa ac ſupervacanea ſint*, nec, ut Voſſius de Anal. III. 11. quod ſint a Præteritis formata, rem jam geſtam ſignificantibus, *poſt quam rem geſtam liceat nobis eſſe ſupinis atque otioſis*, ſed quod, ut cenſet Priſcianus pag. 811. *a Paſſivis Participiis, quæ quidam Supina nominaverunt*, *naſcantur*. Vere enim omnia paſſiva videntur primum dicta *Supina*, quia hujus Vocabuli ſignificatio convenit Patienti, & alium Agere ſinenti. Sentit autem Sanctius, unum modo eſſe Supinum in UM deſinens, quia regere videtur Accuſativum. Alterum in U exiens, quod item vulgo Supinum eſſe exiſtimatur, demonſtrat ille, eſſe potius certum Nominis Subſtantivi caſum. At Scioppius Parad. Liter Ep. 2. & Voſſius Anal. III. 11. & Conſtruct. 54. ut & Urſinus Tom. 1. p. 634. oſtenderunt clariſſime, utrumque æque eſſe Nomen Subſtantivum quartæ declinationis. Tanto magis miror Voſſium, quod priore loco Supinis annumerat quoque Nominativos Participii Paſſivi, *Puditum eſt*, *ventum fuit*, &c. Et acceſſit illi in eo etiam Gallicus Novæ Methodi Auctor, adſcribens ideo Supinis Nominativum, Dativum, Accuſativum, & Ablativum, ſed diverſarum Declinationum, ſcilicet, quia *Amatum eſt*, & ſimilia, in hunc cenſum referri volebat. At vero nihil prorſus commune habent iſta cum iis, quæ proprie ut *Supina* memorantur a Grammaticis in Paradigmate Conjugationum. Hæc enim Subſtantiva ſunt, illa Participia Paſſiva, eo uſu adhibita, quo Impersonalia Paſſiva. Quapropter quo modo in Præſenti dicitur ſimpliciter *Amatur*, eodem modo dicitur in ſenſu Præterito *Amatum eſt*. Nec probari poteſt contrarium ex illis Livii, de quibus ſupra jam egimus pag. 437. &c. *Diu non perlitatum tenuerat Dictatorem.* Nam in his vel imperſonalem ineſſe Conſtructionem, vel intelligi Subſtantivum aliquod, atque adeo conſtrui hæc revera, non ut Subſtantiva, ſed ut Adjectiva, patet ex aliis locis, in quibus etiam Participia alterius generis cum ſuis Subſtantivi tali modo occurrunt, aut ita, ut illis Participiis loco Subſtantivi addatur Infinitum, vel integra Oratio. Liv. XXVII. 45. *Auditum modo in acie alterum exercitum adveniſſe, haud dubiam victoriam facturam.* Subſtantivi vices manifeſte heic ſuſtinet infinitum *adveniſſe*, cui adjectum videmus, ut Adjectivum, τὸ *Auditum*. Plane ut *Nunciatum* apud Eund. XXVII. 37. *Liberatas religione mentes turbavit rurſus nunciatum, Fruſinone infantem natum eſſe quadrimo parem.* Similiter XXVIII. 12. *Haud procul aberant, cum ex obviis auditum, poſtero die omnem exercitum proficiſci, metu omni liberavit eos.* Scilicet

gligenter agat, & pene otiosum, ac supervacaneum sit: nam licet *auditum* illud *Proficisci liberavit eos*, eadem constructionis ratione, ac si dixisset, *auditus ille rumor*. Sic ergo & in eo quod ait VII. 12. *tentatum per dictatorem, ut ambo patricii Consules crearentur, rem perduxit ad Interregnum*, pro Substantivo capienda est omnis illa sententia, quæ sequitur τὸ *ut*: quasi scriptum esset, *Negotium, ut ambo Patricii Consules crearentur, tentatum* &c. Porro autem, si τὸ *tentatum* hic esset Supinum, haberemus ejus etiam Ablativum, non quidem *tentatu*, sed *tentato*, & sic plures haberemus Supini terminationes, quam quas memorant, & duos quidem diversæ formæ Ablativos. Nam pro eo, quod dixit istic Livius, potuisset eodem plane sensu dixisse, *Tentato per dictatorem, ut ambo Patricii Consules crearentur, res ad interregnum perducta est*. Sic enim idem I. 41. *Tum demum palam facto, Servius &c. regnavit* h. e. palam facto negotio mortis Tarquinii, seu, mortuum esse Tarquinium: ubi videas velim Gronovium Patrem. XXXIV. 31. *Ibi permisso, seu dicere prius, seu audire mallet, ita cœpit Tyrannus*. Cicero Famil. III. 5. *Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per literas, quam desperato, coram me Tecum agere posse*. Tac. Ann. IV. 36. *Absolvitur comperto, ficta in eum crimina*. XI. 10. *In cujus transgressu multum certato, pervicit Bardanes*. cap. 26. *Nec ultra exspectato, quam dum Claudius proficisceretur, cuncta nuptiarum solennia celebrat*. Vides hosce Ablativos esse ejusdem plane naturæ & usu, cujus sunt Nominativi *Tentatum, perlitatum &c.* Et tamen nemo illos pro Supinis, aut Nominibus Substantivis Verbalibus unquam habuit, sed ut sunt, pro Ablativis Absolutis veri Participii. Unde consequitur, neque Nominativos in illum, sed in hunc censum, esse referendos. Quin immo eadem locutio usitata etiam est in veris Adjectivis: Liv. XXVIII. 17. *Haud cuiquam dubio, opprimi posse*. Vide & Gronovium Patrem Observ. I. 17. init. Sed & in Masculinis Participiorum & vulgarium Adjectivorum. Sueton. Calig. 8. *In castris natus, patriis nutritus in armis, Jam designati Principis omen erat:* ubi Constructio est, *Caligula ita natus, erat omen:* plane ut *Negotium diu non perlitatum tenuerat, & Tentatum negotium, ut ambo* &c. *perduxit rem*. Tacitus Hist. I. 89. *Cæcinna jam Alpes transgressus exstimulabat eum*. h. e. quod Cæcinna transgressus erat, id exstim. II. 82. *Sufficere adversus Vitellium videbatur Dux Mucianus, Vespasiani nomen, & nihil Arduum fatis*. Ubi plane Adjectivum *Arduum* ponitur, ut illa Participia, hoc sensu, negotium illud, quod nihil sit fatis arduum. Sic denique Ann. VI. 47. *Nullæ in eos Imperatoris literæ dabant suspicionem fieri ea &c.* q. d. id ipsum negotium, quod nullæ literæ erant missæ, dabat &c. Verba autem Plauti, quæ itidem refert ille Methodi Auctor in hunc censum, *Justam rem & faciles a vobis oratum volo*, supra jam I. 15. pag.

nam orationes, quæ possunt fieri per hanc vocem crebrius

pag. 123, 124. explicuimus; & ita, ut in iis τὸ *Oratum* nil aliud esse, quam Participium, demonstraverimus. Jam vero, siquidem Participia sunt illi Nominativi, longe utique diversi sunt generis & naturæ ab istis, quæ in Paradigmate Conjugationum appellantur *Supina*, quippe quæ sunt vera nomina Substantiva, alterum Quarti Casus, alterum Sexti, sed ejusdem declinationis; & proinde a suis præpositionibus more nominum recta. Sanctius atque alii accipiunt illud in U etiam ita aliquando, tanquam sit Dativi casus: Veluti *Horrendum auditu* pro *auditui*. Sed hæc quoque revera Ablativi esse casus clarissime ostendit Vossius Construct. 54. extr. dum in eo casu addi Adjectivos hisce locutionibus probat. Nec enim dici *Horrendum ipsi auditu*, sed *ipso auditu*, intellecta præpositione IN. Sic mox ex Quinctiliano adfert ipse Sanctius, *Verba etiam ipso auditu acerba*, ex Plinio, *parvum dictu, sed immensum æstimatione*, ex Livio, *id dictu, quam re facilius*. Vide pag. 465. Accedit Priscianus, qui lib. 8. pag. 811. diserte talia per Ablativum exponit, quum ait, *Quid enim est miserabile visu, nisi visione?* In priore, quod est Accusativi casus, subauditur præpositio *AD* vel *IN*. Plautus Trucul. IV. 2. 27. *Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas, Præterea unam in obsonatum*. Potuisset dixisse *præterea unam argenti minam dedi obsonatum*, h. e. ut inde obsonet, sicuti pater dicitur, *collocare filiam nuptum*. Sic Lucretius I. 792. *Nam quodcunque suis mutatum finibus exit*, (h. e. ut mutetur seu mutet se) *continuo hoc* (exire mutatum) *mors est illius, quod fuit ante, Quapropter, quoniam, quæ paulo diximus ante, IN commutatum veniunt, constare necesse est Ex aliis ea, quæ nequeant convertier unquam*, h. e. veniunt, ut se commutent, vel ut commutentur. Hinc jam liquet, Supina non tam, vel certe non tantum, ad *motum*, sicuti plerique tradunt, sed ad *finem* quoque significandum adhiberi. Nam *Eo spectatum* dicitur, pro, *eo ad spectatum*, h. e. ut spectum. Sic Plautus Aulul. III. 3. 9. *Coctum ego, non vapulatum, conductus fui*. Sallust. Histor. III. *Nec ego vos ultum injurias hortor*. Non est in his verbum, quod motum aliquem significet, sed quod actionem, quæ sibi certum quid habeat propositum, tanquam suum finem. Nam quod Sanctius mox ait, *etiam in illis esse motum, conduxi te cantatum*, &c. & quod Ursinus Tom. 1. p. 638. *in ipso fine inesse quandam motus significationem, qui nos moveat ad agendum*, immo Tom. 2. p. 407. *quum in his quæstio sit QUO, significationem motus ad aliquid, ceu locum, ab his non abesse*; illa vero videntur longe abesse a proprie loquendo, quod tamen in explicanda rerum & verborum natura facere debemus. Diversa plane res est motus ad locum & finis actionis animo conceptus. Longe quoque petitum est, quod Vossius de Anal. III. 12. occulte motum significari etiam

brius ad alias transferuntur; ut, *discedo lecturus*, *discedo ad legendum*, *discedo ut legam*, *discedo lectum*. Tum præterea, quum raro inveniatur, rarius Accusativo junctum reperitur. Virgilius, *Suspensi*, *Euripylum scitatum oracula Phœbi Mittimus:* idem, *Venimus huc lassis quæsitum oracula rebus*. Terentius, *Cur te is perditum?* Semper jungitur verbis motum significantibus; & motus etiam est in illis; *Collocavit filiam nuptum*; *Conduxi te cantatum*, *Admitte me spectatum*.

Ama-

etiam ad locum; In hisce, *dare nuptum*, & similibus, tradit, quia quæ nubit, *datur alteri*, *ut eam domum ducat*. Quanto naturalius est, statuere in hisce actionis finem, qui declaretur ipso Supino? Verum ista oriuntur apud Viros Doctissimos ex nimio recepta semel tuendi studio. Jungitur autem hisce Accusativis, *ultum*, *spectatum*, & similibus, plerumque alius Accusativus, qui creditur ab istis tanquam Nominibus Verbalibus, quæ Verbi sui rectionem retineant, proxime rege. Sed repetendum hic, quod sæpe jam monui, intercedere in his Ellipsin præpositionis κατὰ, & vocis *Negotii*, ut adeo si dicam, *Eo spectatum ludos*, Idem sit, ac si dicerem, *Eo ad spectatum negotii*, *quod ad ludos attinet*. Rationem explicuimus abunde & sæpe jam in superioribus, ac contra Ursini, qui & hic sese nobis opponit, exceptiones vindicavimus. Quare autem hæc constructio ita frequentetur cum Accusativis *spectatum* &c. non item cum Ablativis *spectatu* &c. aut aliis casibus, ejus nulla potest certa dari ratio, nisi quæ ex Fortuna & Casu est petenda, sicuti aliquando faciendum, quum alibi jam sæpius, tum proximo superiore capite pag. 440, 441. probavimus, multis eam in rem allatis exemplis; & de hac ipsa constructione ultro affirmat etiam Ursinus Tom. 2. p. 85. meræ fortunæ eam adscribens. Inde ergo colligendum, non directam hanc, sed Ellipticam potius esse constructionem, quum in Ellipticis magis dominetur casus & fortuna, quam in directis. Sed & reperimus alia quædam Nomina alterius declinationis, ast pauca valde, eodem modo constructa, ut illa Supina in UM, quæ Accusativum tamen sibi non adsciscunt. Nam ut *cantatum conducere*, *cantatum ire*, dicimus, sic & *venum dare*, *venum ire*, *pessum dare*, *pessum ire*, in quibus æque ac in illis Supinis intelligitur præpositio AD, quum vera sint Nomina, sed secundæ Declinationis, certe *Venum*. Denique multi Ablativi istius formæ etiam in alia constructione, sed manifesta Nominum Substantivorum, reperiuntur, licet alii Casus istorum Nominum interierint, vel certe nobis vix usquam occurrant, Veluti *arcessitu*, *allegatu*, *natu*, *promptu*, *mandatu*, &c.

Amatu, *lectu*, *auditu*, mire conturbant grammaticos; mihi partim sunt dativi quartæ inflexionis, partim ablativi, quibus modus significatur. (2) Dativi exempla sunt; *Mirabile visu; Horrendum auditu*, id est, oculis, & auribus; nam dativus quartæ antiquitus frequentior erat in U, ut Gell. testatur lib.4. cap.16. Virgil. 8. *Altissima visu:* idem; *Mirabile visu*, id est, oculis: nam ipse alibi dixit, *Oculis mirabile monstrum*. Valer. Maxim. lib. 5. *Ergo quod auditu movum est*. Plaut. Bacch. *Ista lepida sunt memoratu:* ubi aliqui legunt, *memoratui*, Sed altius hæc expendamus. Si terminatio in U supinum verbum esset, (3) aliquando

&c. quod cui rei adscribemus, nisi Fortunæ, aut Oportunitati constructionis?

(2) *Dativi exempla sunt.*] At vide, quæ in proximis superioribus pag. 460. hac de re jam notavi, & pag. seq. ipse Sanctius habet. Speciem Dativi præfert quidem ille versus Lucretii II. 408. *Omnia postremo bona sensibus & mala tactu*. Neque tamen ulla nos necessitas cogit omnino, pro Dativo etiam illud accipere.

(3) *Aliquando haberet A vel AB*] Vix perspicio satis rationem hujus argumenti. Nam primo non mutat naturam vocabulorum, sive præpositio illis præmittatur expressa, sive per Ellipsin, ob frequentissimum eorum in tali Constructione usum, pene perpetuam omittatur. Deinde occurrunt sane præpositiones etiam ante hæc vocabula in U exeuntia, ut ostenderunt Scioppius, & Vossius. Eo autem ipso evadunt vocabula ista minime verba Supina, sed vera Nomina Substantiva. An ergo voluit forsan Sanctius, si vocabula hæc essent Verba, & passivæ quidem naturæ, tum construi etiam debere, ut Passiva solent, sequente A vel AB cum alio Nomine, quod nunquam tamen fiat. Certe ipse ea, non Verba, sed Nomina esse recte statuit. Et tamen ejusdem sunt naturæ hæc in U execuntia, cujus illa in UM, licet Usus quodammodo ea distinxerit, dum his Accusativum sæpe addidit, quem illis non addidit. Ceterum multo minus perspicio, quid sibi velit Ursinus Tom. 1. p. 634. ubi Supina esse vera Nomina a Saturnio probatum, & inde ab Sanctio, Scioppio, & Vossio id haustum ac repetitum affirmat, additque, *ut nullum plane mibi dubium sit*, *quin*, *ubi lib. III. cap. 9. Minerva Sanctii legimus banc primam afferri rationem*, *cur nullum sit Verbum Supinum in V, qui aliquando baberet A vel AB*, *exciderit negativa*, *quod non advertit Cl. Perizonius*. Fateor id me non advertisse, atque etiam nunc non advertere. Certe necdum perspicio, ubi negativa in hisce Sanctii verbis sit reponenda. Judicet Lector.

do haberet *a*, vel *ab*. Deinde videmus, hanc vocem suscipere adjectivum. Plautus Stich. *Tuo arcessitu venio huc.*
„ [nec dubium est, quin recte quoque dicatur, *crebris*
„ *tuis arcessitibus huc veni*, sicut narratibus; Ovidius 6.
„ Metamorph. *Tempestiva meis veniet narratibus hora.*]
Quinctil. lib.8. *Rebus atrocibus verba etiam ipso auditu acerba magis conveniunt.* Plinius lib. 20. *Cepæ sativæ olfactu ipso caligini medentur.* Gellius lib. 12. *Eos versus assiduo memoratu dignos puto.* Tacitus libro 20. *Copias recenti lectu auctas* Livius 37. *Et eodem armatu Cares.* Stat. 9. Theb. *Longo defessa redibat venatu.* Quod etiam testimonium indicat, hanc terminationem jungi verbis motum vel locum significantibus, & sic dici, *Venio venatu*, ut, *venio agro*, *venio de venatione.* Plaut. Menæch. *Obsonatu redeo.* Statius, *Quem tu venatu rediturum in limine primo Operiens.* Cato Rustic. *Primus cubitu surgat, postremus cubitum eat.* Præterea junctura ipsius orationis indicat esse nomen. Livius lib. 31. *Id dictu, quam re facilius.* Plinius lib. 7. cap. 1. *Parvum dictu, sed immensum æstimatione.* Si *Dictu* supinum est, etiam *æstimatione* supinum erit. Cic. in Pison. *Quis enim te auditu, quis ullo honore, quis denique communi salute dignum putavit;* idem pro Cluent. *Quam levia genere ipso, quam falsa re, qnam brevia responsu.* Curtius lib. 4. *Id consilium non ratione prudentius, quam eventu felicius fuit:* idem lib. 8. *Quis cætera auditu majora, quam vero, sustinere posse credebat?* Val. Maxim. lib. 9. *Nec ipsa verba relatione familiaria, quam dictu fastidienda sunt.* Tacitus lib. 1. *Lucos visu, ac memoria deformes.* Delirant igitur, qui dicunt, hoc supinum significare passionem, nisi velis dicere, nomina etiam aliquando hanc passionem significare: nam quum dicis, *Laude & amore dignum*, poteris exponere, ut ametur, & laudetur. Sed ostende obsecro hanc tuam passionem in his & similibus. Cic. *Perpessu aspera.* Livius 10. *Migratu difficilia:* idem in prooemio; *Unde fœdum inceptu, quod vites, fœdum exitu*, id est, ut exeat, vel fine ipso: idem lib. 1. *Eo tempore in Regia*

pro-

prodigium visu eventuque mirabile fuit: idem vigesimo quinto, *Consilia audacia prima specie læta sunt, tractu dura, eventu tristia*. Sed opponit Laurentius, *si essent hæc nomina, haberent alios casus*. O plumbeum pugionem! quid illa? *In promptu, natu major, noctu, diu, sponte, astu, impete, vitatu, petitu, suppetias, inficias*, & mille hujusmodi? Sed quid mirum, si concedamus & alios casus? quum legamus semper, *Nuptui dare*, & (4) *veno exercere*, & *posita veno*, apud Tacitum lib. 16. *Prædæ, & divisui esse*, apud Livium lib. 3. Denique illud, quod Supinum ultimum vocabant, ablativus, vel dativus est, per quem modum explicamus; ut si quæras, quo pacto aliquid sit mirabile, respondebo, visu, auditu, dictu, memoratu, exitu: „ [vel certe Præpositio, *ab*, subauditur, ut sensus sit, „ quod ad visum, auditum, dictum, memoratum, vel „ vel exitum pertinet.]

(4) *Veno exercere &c.*] At hoc non est, quod *Supinum* Grammatici dicunt, sed manifesse Nomen Substantivum secundæ Declinationis, quum Supina omnia sint quartæ. Sed & *nuptui, divisui*, & similia nullam habent Supini speciem. In Ablativo autem Supinorum intellexerim præpositionem, non semper AB, ut mox vult Scioppius, sed sæpe IN sic illud Plinii, *parvum dictu, sed immensum æstimatione*, supplendum est utique omnino per Præpos. In: Sic quando Seneca ait Epist. xc. *Facilis victu sapiens fuit*, h. e. facile vivit, &, ut mox loquitur, *expeditissimus*. Manifesta autem in his Ellipsis τῶ IN.

CAP. X.

Singula participia esse omnium temporum, & Tempus Verbi, cui junguntur, adsignificare. Partipium Activum cum Verbo Substantivo. Fit Nomen. Legendum est *non est Gerundium, sed Participium: Ejus Usus per omnes Casus.*

ULtra ea quæ a me superius disputata sunt lib. I. cap. 15. animadvertendum est, Participium activum

vum sæpe jungi (1) verbo substantivo. Cic. in Orat. *Est enim, ut scis, quasi extrema pagina Phædri, his ipsis verbis loquens Socrates.* Auctor in Sallust. *Unus enim satis es materiæ habens.* Cic. de amicit. *Quod enim erat Africanus indigens mei:* idem 1. de divin. *Est apud Platonem Socrates dicens Critoni suo familiari:* idem lib. 6. epist. *Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum.* Liv. lib. 20. *Illa longa oratio, nec ad vos pertinens sit.* Terent. Eunuch. *Peregrinus est, minus potens quam tu, minus notus, amicorum hic habens minus:* idem, *Primus esses proferens.* Gell. lib. 5. cap. 9. *Quum ante non loquens fuisset.* Jungitur sæpius aliis verbis; ut, *Vidi legentem: Discedens legebam.* Fit nomen, (2) quoties casum verbi non habet; ut *Virtutis amans,* unde formantur comparativa & superlativa.

Ama-

(1) *Verbo Substantivo.*] Sic Sall. Jug. 31. *Si dediticius est, vestris jussis obediens erit.* Gell. V. 10. *Eloquentiæ discendæ cupiens fuit.* Sed & cum aliis Verbis. Liv. I. 27. *Quid petentes venerint.* Sall. Jug. 22. *Legati in Africam maturantes veniunt.* Sueton. Galb. 4. *Somniavit Fortunam dicentem.*

(2) *Quoties casum Verbi.*] Atqui ex sententia utique ipsius Sanctii sæpissime etiam Nomina, quæ dicuntur *Verbalia*, habent casum Verbi sui. Quapropter si quid discriminis inveniri queat inter usum horum vocabulorum, ut possint dici modo vera Participia, modo vera Nomina, quærendum id foret potius in adsignificatione Temporis, cui Usus diversam constructionem, licet utramque etiam Nomini convenientem, videtur accommodasse. Nam *amans virtutem* adhibetur ad notandum non modo rem ipsam, sed & præsens illud temporis momentum, quo quis virtutem amat; At *Amans virtutis* usurpatur ad perpetuum virtutis amorem in homine aliquo significandum. Vide supra ad I. 15. pag. 119. Quod autem Participia vere certum Tempus per se adsignificent, & proinde non sint omnium Temporum, satis probavimus supra d. l. pag. 128. &c. Unum modo addemus ad defendendum Ciceronem, cujus auctoritas in his nullo suo merito sic satis ab Auctore Novæ Methodi in Notis Sect. IV. cap. 3. hac occasione labefactatur: id quod tanto suscipiemus libentius, quoniam nobiscum plane sentit. Dicit enim pro Domo. *Non tulit, UT Interdicatur. Quid ergo? ut Interdictum sit. O cœnum &c. Hanc tibi legem Clodius scripsit, ut Interdictum sit, cui non Est interdictum.*

Amaturus jungitur omnibus verbis, & temporibus, etiam futuris. Vide ſupra libr. 1. cap. 15. pag. 131. &c.

Amatus jungitur omnibus verbis; ut, *amatus erat; comitatus eſt patrem*, vel *a patre*. Supra lib. 1. cap. 15. pag. 132. &c.

Amandus jungitur omnibus verbis, & temporibus, etiam futuris: ut *Lectio legenda erit*. Valla lib. 1. cap. 26. negat poſſe dici; *Timeo te verberandum fore*. Sed fallitur. Cicero ad App. lib. 3. *Quaſi divinarem tali in of-*

Videmus diſtinguere Ciceronem tanquam diverſa, *interdicatur*, & *interdictum ſit*, quæ Auctor iſte ejuſdem eſſe ſignificationis,etiam quod ad Tempus, vult, licet forte alterum ſit frequentioris uſus. Certe neminem eſſe ait, qui non videat, *Velitis, ut interdictum ſit*, eandem habere vim notandi Præſentis Temporis, quam illa Terentii, *Utinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit*, in quibus τὸ *facta ſit* ponatur pro *fiat*. At vero & Ego neminem eſſe putem, qui, ſi modo animum attendat, non perſpiciat eſſe aliquod Temporis diſcrimen inter iſtas locutiones, quas Cicero ita diſerte diſtinguit, ut & inter *facta ſit* Terentii, & *fiat* ejus interpretis. Nec enim voluit Davus apud Comicum, uti tunc fierent demum ſurdi aut muti, nam nihil eum id juvaret, quippe quum jam dicta eſſent, quæ nolebat audita ab hero: ſed uti, antequam iſta dicerentur, eſſet jam factus vel herus ſurdus, vel mulier muta. Similiter non recte poterat proprie loquendo rogari populus, ut ei, cui nondum erat interdictum, hoc ipſo momento temporis jam *ſit interdictum:* Sed recte quidem, ut ei *interdicatur*. Scilicet Præſentis quidem Temporis eſt *ſit*, at *interdictum* Præteriti. Sæpiſſime autem Participium cum verbo alterius Temporis conjungi, ſervata tamen ſingulis ſui Temporis ſignificatione, abunde ſupra probavimus, & agnoſcit ipſe Auctor in hiſce locutionibus, *dicturus fui* &c. Quidni ergo & in aliis, ac proinde etiam in *interdictum ſit?* quod cum duo Tempora ſignificet, differre utique debet ab *interdicatur*, quod unius eſt Temporis. Non diffitear tamen, potuiſſe ea dicentem, quæ Cicero arguit, defendi, ſed non aliter, quam ut in ea locutione intelligatur τὸ *deinceps*, hoc ſenſu, ut ei jam ſtatim ab hoc tempore ſit deinceps interdictum. Cur ergo Cicero eum ita exagitat? Quia in legibus, quam maxime poteſt, proprie & ſine ambiguitate ulla loqui earum Auctores debent. Manet illud certum, recte diſtinxiſſe Ciceronem inter iſtas locutiones.

officio fore expetendum aliquando studium tuum. Livius lib. 37. *Aut sub pellibus habendos milites fore:* & lib. 6. *Eo quoque enim mittendos fore legatos:* & lib. 8. *Non id Corneliæ magis familiæ, quam urbi Romæ, fore erubescendum.* Vide supra libro 1. cap. 14. pag. 114. & cap. 15. pag. 140. &c.

In Rectis plerumque jungitur verbo substantivo; ut, *legenda est lectio; legendæ sunt epistolæ:* sic etiam, *legendum est, tacendum est,* subaudi *τὸ legere, τὸ tacere,* ut jam diximus. Neque, *legendum est,* recte dicitur Gerundum nominativi, non magis, quam *lectum est;* in utroque enim deest *τὸ legere,* & utrumque participium est passivum in recto casu, & in accusativo erit, si dicas, *legendum esse, lectum esse.*

In Genitivis pendet a Nominibus genitivum regentibus; ut, *tempus est legendæ lectionis, & legendarum lectionum,* & *legendi τοῦ legere.*

In Dativis; ut, *Terentianæ comœdiæ conferunt expoliendæ linguæ, & scribendis fabulis.* Liv. *Si Resp. solvendo æri alieno non esset,* &, *tu solvendo non eras,* subaudi, *æri alieno aptus,* vel *idoneus.*

In Accusativis dicimus, *Censeo reddendam pecuniam,* vel *reddendas pecunias esse,* vel *fore;* &, *veni ad solvendam pecuniam,* vel *solvendas pecunias.* „ [Cæsar 1. belli Civil. „ *Misericordia civium, quos interficiendos videbat* subaudi „ *esse,* vel *fore,* id est, interfectum iri.] Inepte præcipit Valla lib. 1. cap. 72. esse quædam verba, quæ huic voci juncta præpositionem recusent; qualia, *loco, conduco, mando, curo,* cæt. ut, *curavi mittendas literas; locavi faciendam domum;* cum aliis verbis requiri præpositionem, ut, *Veni ad salutandam matrem,* vel *propter salutandam.* Ridiculum profecto est, quærere de nomine Adjectivo, quando cupiat aut respuat præpositionem: sequitur enim semper substantivum, ut, *vidi hominem doctum,* vel *ad hominem doctum accedo.* Itaque nullum erit verbum, cui ego hanc vocem in *Dum,* cum præpositione, aut sine

ne illa, non adjungam; ut, *veni ad ſalutandam matrem*; *& veni iterandam viam*; & *trado tibi puerum docendum*, vel *trado tibi pecunias ob docendum puerum*, *curavi mittendas pecunias*, vel *curavi rem ante mittendas pecunias*. Horat. *Hæc porcis comedenda relinques*. Itaque primus accuſativus verbi non habebit præpoſitionem, ſecundo autem neceſſario eſt adhibenda.

In Ablativis ſemper a præpoſitione pendet, ſed frequentius ſubintellecta; ut, *Sudas in componendo carmine*, vel *componendis carminibus*. Valla loco citato, *Cavendum*, inquit, *ne id verbum ſignificet motum*, *quale eſſet*, *Revertor ab arando*. Fallitur longe. Cicero in Bruto, *Iidem traducti a diſputando, ad dicendum inopes reperiuntur:* idem, *a dicendoque deterrent:* idem 2. Orat. *Ipſe a dicendo refugiſti*. Quæ exempla, ſive ſint, ut iſti aſſerunt, Gerundi ablativi, ſive ſint hujus Participii, ſubintellecto ſubſtantivo, non liberant ab errore Vallam. Cicero in Verrem; *Non videor omnino a defendendis hominibus ſublevandiſque diſcedere:* idem 3. Orat. *a regendis civitatibus totos ſe ad cognitionem rerum tranſtulerant*.

CAP. XI.

De his formis, Amaturum eſſe, Amatum ire, Amatum iri, *&* Amaturum *abſolute*.

SUSTULIMUS ex conjugationibus has voces, (1) *Amaturum eſſe*, vel *fuiſſe*, & *amandum eſſe*, vel *fuiſſe*, & ama-

(1) *Amaturum eſſe*.] Haud putem ſatis recte hoc quidem ex conjugationibus ſuſtuliſſe Sanctium. Certe videntur ipſi Veteres id habuiſſe in paradigmate ſuo conjugationum. Unde factum, ut id, tanquam omni Generi ac Numero reſpondens, æque ac *Amare* & *Amaviſſe*, adhibuerint. Vide quæ diſputavimus ſupra pag. 105. 106. & 112. Scioppius quidem in extremo hujus Capitis Ellipſin in ea locutione ſtatuit, quaſi intelligeretur *Negotium*. Et ſine dubio fuit hæc locutionis iſtius origo. Sed ut uſu ſæpe alias per abu-

amatum ire, vel *iri*, quia hoc Syntaxis est, non Analogiæ: ineptum enim & præposterum fuerat, in verbis conjugandis, de Syntaxi præcipere, & quemadmodum dicis, *homo doctus est*, *mulier pudica est*, sic dices, *homo est amaturus*, vel *amatur*, vel *amandus*, *mulier est amatura*, *amata*, *amanda*. Sic vero se res habet; Duo activa participia, adjuncta verbo substantivo, totam perficiunt cujuslibet verbi activam, & duo passiva totam passivam. Sic *Amans sum*, *Amans eram*, *amans fui*, &c. & in infinitivo, *Amantem*, vel *amantes esse*, *fore*, vel *fuisse*. Rursus, *Amaturus*, *amatura*, *amaturum*, *sum*, *eram*, *fui*, *ero*; *Amaturi*, *amaturæ*, *amatura*, *sumus*, *eramus*, *erimus*; & infinitivo, *Amaturum*, *amaturam*, *amaturum*, vel *amaturos*, *amaturas*, *amatura*, *esse*, *fore*, vel *fuisse*. In passiva, *Amatus*, *amata*, *amatum*, *sum*, *eram*, *fui*, *ero*; in infinito, *amatum*, *am*, *um*; *amatos*, *as*, *a*, *esse*, *fore*, vel *fuisse*. Sic, *amandus*, *a*, *um*, *sum*, *ero*, *fui*; in infinito, *Amandum*, *am*, *um*, vel *amandos*, *as*, *a*, *esse*, *fore*, vel *fuisse*. Dicam adhuc planius, (2) *Amatus*, *a*, *um*, *sum*, vel *fui*, non est tempus præteritum in passiva, non magis,

abusum ac errorem a vera origine & analogia deflexit, ita & huic Ellipsi ac supplemento repugnant verba Quadrigarii apud Gellium. I. 7. *Dum ii conciderentur, hostium copias ibi occupatas futurum.* Nec enim statui istic ulla ratione potest ea constructio; aut dici, hostium copias esse negotium futurum ibi occupatas. Quid ergo? Manifeste *futurum esse* ponitur hic eodem plane modo, & eadem constructione, qua *fore*. Cujus nulla potest reddi ratio, nisi quod forte in paradigmate conjugationum id habuerint, & acceperint tanquam indeclinabile infinitum, æque ut *amare*, & *amavisse*. Unde & Gellius ait, ista *Amaturum* &c. *indefinito modo* dicta, *qui neque in numeros*, *neque in personas*, *neque in genera distrabitur*, *sed omnia istbæc una eademque declinatione complectitur*; & proinde illa istic *neque virilis esse generis*, *neque neutrius*, sed adhiberi tanquam *verba ab omni necessitate Generum absoluta*. Rectius tamen posteriores istam periphrasin, animadverso, Neutra exempli tantum loco in paradigmate posita, per sua Genera & Numeros variarunt.

(2) *Amatus sum.*] Hæc satis refutata sunt ad lib. I. cap. 15. pag. 132. Nam revera *Amatus* est Parti-

gis, quam *amandus*, *a*, *um*, *ſum*, vel *fui:* Verba enim in *Or* nullum habent præteritum: Sed *amatus ſum*, præſentis vicem ſupplet, *amatus fui*, præteriti, *amatus eram*, imperfecti, *amatus fueram*, pluſquamperfecti, &c. Utimur tamen jam promiſcue, *Amatus ſum*, vel *fui*, pro præterito, quod magis ex natura verbi ſubſtantivi accidit, quam ex vero præterito. Itaque *Amatus ſum*, duæ ſunt voces, non una.

Idem fere dicendum de *Amatum ire*, & *Amatum iri*, de quibus neſcio, quas tricas inculcat Laurentius lib. 1. cap. 28. Quid ſit tenendum, paucis accipe. Hoc verbum *Eo*, ut notum eſt, motum ſignificat, ut, *eo piſcatum;* aliquando tamen ita ſupinis adjungitur, ut res una eſſe videatur, neque ulla motus vera ſignificatio perſpiciatur, ut, *Credo carmina lectum iri*, id eſt, legi; *cur te is perditum*, id eſt, perdis. (3) Denique *lectum ire*, aut *iri*,

ticipium, & proinde adſignificat Tempus aliquod. Id vero eſt Præteritum. Nec tamen propterea ſentimus, *Amatus ſum*, eſſe unam vocem.

(3) *Denique lectum ire.*] Immo vero Grammatice omnes hæ locutiones ſunt Præſentis Temporis, & præſentem motum notant, licet res ipſa, quæ in iis ſignificatur illo vocabulo, quod Supinum dicitur, Futura ſit. Etenim, *cur te is perditum*, denotat, cur id agis, cur ei rei operam das, ut te perdas? ubi ea res, *perditio* ſcil. *fui*, eſt quidem Futura, ſed tamen illa operæ datio in eam rem eſt Præſens, & proinde verbo Præſentis Temporis, *Ire*, enunciatur. Sic *credidi vos læſum iri*, non eſt ſimpliciter Præteriti Temporis, ut ait Sanctius, ſed potius tria iſtic tempora deſignantur, duo Grammatice, unum ſenſu & reipſa. *Credidi* notat Præteritum, *Iri* durationem Temporis ex Præterito uſque in Præſens vel potius Præſens Tempus in re temporis præteriti, ſeu præſentem motum & initium ad vos lædendos illo tempore, quo eum motum fieri *credidi*. *Iri læſum* conjunctim ſignificat *Futuram parari læſionem*. Non ergo interpretanda erant illa verba ſimpliciter per *Credidi vos lædi*, ſed potius, credidi, ab hominibus id tunc jam agi, ut vos lædant, iri ad læſum vos ſeu veſtri, & ſic rationem ac viam veſtri læſus, h. e. futuræ veſtra læſionis, tunc iniri. Et ita ſe res habet in omnibus, quæ ſequuntur. Miror vero Voſſium, qui de Anal. III. 17. recte omnino interpretatur locutiones *ire cænatum*, *ire perditum*, & ſimiles, eaſque variis exemplis oſtendit notare ſem-

iri, non sunt tempora futuri, aut præsentis, ut putant,

semper Præsens tempus, at Passivas locutiones *iri perditum* &c. vult haberi pro Futuri temporis locutionibus. *Etsi autem*, inquit, *Ire amatum*, *ceteraque ejus generis*, *sunt Præsentis temporis*, *non tamen existimandum*, *Amatum iri*, *Præsentis quoque esse*. *Nam ea Futuri esse* &c. Scilicet Vir Summus non distinguit inter Tempus Grammaticum, seu Analogiam locutionum, ac Tempus rei Futuræ, quod ex sensu & significatione, non verbi solius, sed totius locutionis pendet. Eadem enim est ratio Grammatica τῶν *Ire perditum*, & *Iri perditum*. Utraque phrasi denotatur consilium & initium, quod Præsens est, Rei Futuræ, quæ res Futura est Finis actionis Præsentis. Sic in illo Livii, *In spem erecta civitas erat*, *in Africa eo anno debellatum iri*, res quidem futura erat *debellatio*, sed tunc jam sperabant, in eo statu esse hoc bellum, ut *consilium jam nunc recte ineatur*, & præparentur omnia ad debellandum. Explicitâ sic hujus locutionis analogiâ, patet jam liquido, accusativum sequi in constructione ipsum Supinum, sed per Ellipsin Præpositionis, unde proxime regitur ille Accusativus. Ordo enim est, ex. gr. credidi, iri ab aliis ab læsum Vos, seu quod ad Vos. Et sic reliqua etiam quando duplex Accusativus per appositionem aut aliter additur: ut in illis Lactantii paulo post a Sanctio memoratis, *Et Erythræam se nominatum iri prælocuta est*, in quibus constructio est, non, *se iri nom.* sed, *iri nominatum se Erythræam*. Sic si quis dicat, *spero vos istic optime doctum iri illam artem*, ordo horum est, *spero iri doctum vos illam artem*, duplici Ellipsi ejusdem Præpositionis. Verum heic difficultatem pariunt nonnulla Auctorum loca, quæ alium ordinem videntur suadere. Scilicet Catonis apud Gell. X. 14. *In illa contumelia*, *quæ mihi per hujusce petulantiam factum itur*. Quinctil. IX. 2 *Reus parricidii damnatum iri videbatur*. Plaut. Rud. IV. 7. 16. *Mihi istbæc videtur præda prædatum irier*. Scioppius Parad. Ep. 2. omnia hæc loca immutat, legendo *Quam*, *Reum*, *istbac prædâ*, opponentibus se tamen Vossio de Construct. cap. 54. & Nova Methodo. Quin & ipse Gellius suis in interpretando locutionibus satis superque significat, locum illum Catonis non esse corruptum. Vossius autem non tam rationem seu originem harum locutionum, quam significationem explicat, dum ait, *contumelia factum itur* idem esse, quod *contumelia fit*: nam *ire factum* poni aliquando simpliciter pro *facere*, & *iri factum* pro *fieri*, quia quod factum itur, plerumque etiam fit. At Nova illa Methodus rationem quoque earum locutionum non esse difficilem redditu, secundum ipsa Grammatices principia, censet. Nempe *iri* hic eodem modo construi & sumi, quo sumeretur *duci*. Esse enim *Eo* verbum Activum, & proinde habere etiam Passivum. Immo ex sententia ipsius Scioppii posse etiam *Eor* recte di-

 ci,

tant, sed ponuntur aliquando pro præsenti, aliquando pro

cl. At vero si maxime Activum sit *Eo*, non tamen vel sic, neque ex Scioppii, neque ex aliorum sententia, erit ejus Generis, ut varios recipiat Accusativos, *Eo reum*, *Eo contumeliam* &c. sed ut tantummodo Cognatum admittat, scil. *viam* vel *iter*. Et proinde in Passivo posset quidem ex sententia Scioppii dici *Eor*, sed non aliter, quam si loqueretur ipsa *Via* vel *Iter*. Immo in hisce locutionibus *Iri damnatum* &c. vult Scioppius semper intelligi *viam* ante τὸ *iri*. Rectius sane, quam qui analogice & Grammatice censent dici posse, *Reus*, vel *contumelia*, *itur*, Quid ergo? Κατάχρησις seu Abusus hic est, haud dubie primum ex incuria loquendi ortus, & eodem modo expediendus, quo pag. 305. & seq. immo per totum Caput tertium, Neutra in Passivum versa explicuimus. Etenim quum ait Horatius, *Magna minorve fore si res certabitur unquam*. Ovid. *Certatam lite Deorum Ambraciam*. Cicero, *Ne victoria quidem plauditur*, Alii passim, *Triumphantur hostes*: ex abusu dicta sunt hæc omnia, dum, quia in Activo recte quidem, sed figurate per Ellipsin, poterat dici *triumphare hostes victos*, *certare aliquam rem in foro*, *plaudere victoriam*, ea nonnulli, non animadversa ratione harum locutionum, simpliciter transtulerunt in Passivam formam, mutando Accusativo in Nominativum. Et proinde, sicuti *Certare aliquid in foro*, *Triumphare Medos*, significat certare propter aliquid, triumphare de Medis: sic *Certatur illa res*, *triumphantur Medi*, denotabit re ipsa, certatur propter illam rem, triumphatur de Medis. Jam simili pene abusu, & eodem plane sensu, dixerunt illi, *Reus iste itur damnatum*, h. e. propter istum reum itur ad damnationem, *contumelia itur factum*, pro, contumelia est, ad quam faciendam itur, seu propter quam itur, ad factum. Similis porro hisce videtur etiam hæc, abusiva item, licet frequentissima, locutio: *Petrus dicitur id fecisse*, vel *esse doctus*, pro quo Analogia Linguæ Latinæ postularet, *dicitur*, *Petrum id fecisse*, vel *Petrum esse doctum*. Sed & hic quum Activum esset, *Dicunt Petrum esse doctum*, in Passivo simpliciter, & ad exemplum etiam Græcorum, Accusativos mutarunt in Nominativos; Ut adeo, *Petrus dicitur esse doctus*, idem sit, quod, *De Petro dicitur*, *eum esse doctum*. Vide infra IV. 12. in Hellenismo. Hujusmodi exemplis & rationibus abusus istarum locutionum & vera lectio in Catone & Quintiliano asseri debet. At Plautum nullus dubito, recte emendatum a Scioppio, nisi quis malit cum Salmasio τὸ *Iri* istic accipere positum pro *Ire*, quod ego tamen faciendum non putem. Ceteroquin enim, sicuti *Contumelia itur factum*, quod ad sensum, revera idem est, quod, *contumelia mihi fit*, vel potius *fiet*, *Reus itur damnatum*. idem, quod, *Reus damnabitur*, sic ergo & *præda itur prædatum* deberet similiter significare, *præda prædabitur*

pro præterito; sæpius pro futuro; *Credidi vos læsum iri*, id est, lædi, Præteriti est; *Spero carmina lectum iri*, id est, legi, Futurum est. Quæ diximus, testimoniis comprobemus. Terent. Andr. *Tu tibi in meam vitam laudem is quæsitum, scelus*, id est, quæris: ibid. *Cur te is perditum*, id est, perdis. Sallust. Catil. *Et dum paucis sceleστis parcunt, bonos omnes perditum eant:* idem Jugurth. *Ne ignoscendo malis bonos perditum eatis:* idem de Rep. ord. *Dignitate alios, alios civitate, eversum irent.* Plaut. Aulul. *Ut me, meosque perditum ires liberos*, id est, perderes: idem Casin. *Argentum si qui dederit, ultro ibit nuptum*, id est, nubet: idem Cistell. *Eunt depressum, quia nos libertinæ sumus*, id est, deprimunt: Idem Bacchid. *Et me ires consultum male*, id est, male consuleres. Plinius in Paneg. *Ereptum alienas pecunias eunt.* Tacitus lib. 15. *Contumelias ultum ibat.* Exempla Infiniti; Quinctil. libro 12. cap. 1. *Ultum ire scelera*, id est, ulcisci. Plaut. Cistell. *Qui mihi magis potueritis ire honorem habitum, nescio:* idem Bacchid. *Desistas tantopere ire oppugnatum.* Idem Milite, *Mihi amanti ire opitulatum.* Sallustius Jugurth. *Quippe cui Romæ omnia venum ire in animo hæserat:* ibid. *Cum maxima cura ultum ire injurias festinat*, id est, ulcisci. Mart. lib. 3. *Gaudes ducentas nuptum ire post mortes*, id est, nubere. In Passiva; Cicero 1. de divin. *Remigem quendam vaticinatum, madefactum iri minus triginta diebus Græciam sanguine*, id est, madefieri. Ter. Hecyr. *Quum interea rumor venit, datum iri gladiatores.* Plaut. Rud. *Mihi isthæc videtur præda præda-*

tum

bitur passiva, atque ita etiam a Vossio exponitur. Sed tamen Plautus plane aliud voluit. Nempe *præda hæc ibit ipsa prædatum*, seu *prædabitur*, activo sensu. Sequitur enim confestim, *ut cum majore dote abeat, quam advenerit.* Præda ergo futura erat prædatrix, scil. majoris istius dotis. Hæc autem sententia effertur verbis Plauti, sed ita demum, ut correcta sunt a Scioppio: Scilicet *videtur mihi irier prædatum isthac præda*, h. e. iri ab hac præda prædatum, ut præda sit, quæ eat prædatum; vel, iri ab aliis prædatum per hanc prædam, ut illa auctior abeat, quam advenerit.

tum iri. (4) Cic. 2. de invent. *Si illud concedatur, id non concessum iri oportet.* Plin. 2. epist. *Quæ absolutiora mihi videbantur, non fuit alienum judicio tuo traditum iri.* Lactant. lib. 1. *Et Erythræam se nominatum iri prælocuta est.* Itaque in Activa, *Gaudes nuptum ire*, præsentis est; *gaudebis nuptum ire*, futuri; *gavisa fuit nuptum ire*, præteriti. In passiva, *Dictum iri oportuit*, præteriti temporis est; *Dictum iri oportet*, præsentis; *Dictum iri oportebit*, futuri. Ex his collige, hanc esse periphrasim, in qua verbum *Eo* non significat, ut dixi, proprie motum, sed velut coire cum supino: sic Græce διὰ φροντίδος ἔχει, pro φροντίζει, *honorat*; παίζεις ἔχων, pro παίζεις, *ludis*; εἰμὶ ὤν, pro *sum*, & multa hujusmodi. Sic Latine, *facere verba*, pro *loqui*; *fac nos nos missos*, pro *mitte*, & similia. Nunc expendamus locum Ciceronis in epistol. 1. lib. 5. Verba Metelli ad Ciceronem sunt, *Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri.* Cui respondet Cic. *Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nunquam te a me ludibrio læsum iri:* & inf. *Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum a me oppugnari*, &c. Vides, *oppugnatum iri*, & *oppugnari*, (5) nihil omnino inter se differre, quan-

(4) *Cic. 2. de inv. &c.*] Hæc duo Ciceronis & Plinii loca aliter leguntur. In Cic. cap. 9. *Quod si id concedatur, illud non concessum iri*, absque illo *oportet*. At apud Plinium Ep. II. 5. pro *traditum iri* in optimis jam edd. reperias *tradi*. Sed hæc monuit jam Vossius de Anal. III. 17. nescio tamen unde exhibens in utroque loco *ire* pro *iri*, & male ex eo a quibusdam colligi addens, hanc phrasin *Concessum ire* &c. esse etiam Futuri temporis. De proximo superiore Plauti loco ex Rudente egimus in Superioris Notæ extremo.

(5) *Nihil omnino inter se &c.*] Immo differunt revera. In priore loco dicitur, *Existimaram neque me læsum iri, neque illum oppugnatum iri*, ubi *Existimaram* est temporis Præteriti, in quo Præsens fuit illud *iri*, ibatur autem ad *lædendum & oppugnandum*, quæ res tunc adhuc erat Futura, at in posteriore loco, *non oportuit* il-

quandoquidem ad, *læſum iri*, & *oppugnatum iri*: reſpondet Cicero per *læſum iri*, & *oppugnari*.

Gellius lib. 1. c. 8. docet, apud antiquos in uſu fuiſſe hanc vocem, *Amaturum* in infinito, ſine numeris, generibus, aut perſonis, ita ut purum verbum, non participium, deberet appellari, ut Gracchus; *Credo ego inimicos meos hoc dicturum.* „ [Varro 1. Ruſt. 68. *Penſilia, ut* „ *uvæ, mala, & ſorba, ſi non demſeris ad edendum, ad* „ *abjiciendum deſcenſurum ſe minitantur.* Valerius Antias, „ *Si res divinæ factæ eſſent, omnia ex ſententia proceſſurum* „ *eſſe.* In talibus autem niſi ſit Sylleptis numeri, gene- „ ris, aut utriuſque, Ellipſin conſtituere licet, (6) qua- „ ſi ſubaudiatur, *Negotium*, id eſt, Res, credo inimi- „ cos eſſe negotium talia dicturum; *Omnia ſunt hominum* „ *tenui pendentia filo*, ſubaudi, *negotia*, ut Negotia ho- „ minum dicatur Homines; ſicut Cicero dixit *Calliſthe-* „ *nis negotium*, pro Calliſthene.]

illum oppugnari, Præteriti prorſus eſt temporis illud *oportuit*, at *oppugnari* Præſentis eſt, & ſimpliciter rem oppugnationis Paſſivæ denotat. Utroque autem in loco illa *oppugnatio* conſideranda eſt, ut tunc jam præterita, quando iſta ſcribebantur, licet adhuc futura eſſet, vel nondum facta eſſet, quando Metellus ita *exiſtimaverat*.

(6) *Quaſi ſubaudiatur Negotium.*] De iſtac infiniti Futuri periphraſi & ejus ratione ac uſu egi jam ſupra *ad* I. 14. init. & hoc Capite, nota I.

Cap. XII.

De Præpoſitione.

PRÆPOSITIO eſt vox expers numeri, quæ caſibus præponitur, & in compoſitione reperitur. Proprium itaque eſt præpoſitioni, anteire caſum nominis: nam ſi ſecus fiat, figura eſt anaſtrophe, neque propterea natura præpoſitionis mutatur. Contra ſentit J. Scaliger de cauſis ling. Lat. adducitque illa trita, *Mecum, tecum, ſecum, tranſtra per*, &c. ſed falſo: Rectum enim erat,

erat, *cum me*, *cum te*, &c. Præpoſitio inter particulas principatum obtinet, propterea quod caſus regat, quum cæteræ omnes caſum regere non poſſint, etiamſi aliter Grammaticis videatur. Putidum autem commentum eſt, Verbum regere caſum aliquem media præpoſitione, ut ſi dicas, *Abſtineo me a pecuniis*, quum omnis ablativus neceſſario a præpoſitione regatur, ut jam diximus. Et in hac oratione, *Omnes ibi erant præter Catonem*, nonne monſtri ſimile eſt dicere, Catonem regi a Verbo *erant?*

Ex numero præpoſitionum, quas Grammatici pertinaciter aſſerunt, aliquas ſuſtulimus, ſupra lib. 1. quum de earum natura egimus.

Quapropter, *quamobrem*, præpoſitionis eſt Anaſtrophe; Grammatici vocant conjunctiones: ſed *quapropter*, id eſt, *propter qua*, vel *propter quæ*; ut, *ſi qua*, *ne qua*, ſunt accuſativi antiqui. *Quamobrem*, cur in ſingulari ſit conjunctio, & in plurali non item, ut, *quas ob res*, non video; „ [alioquin & *hanc ob rem*, conjunctio erit, quo „ Lucretius utitur lib. 6. *Frigidus hanc ob rem ſit fons in* „ *luce diurna.*]

Quocirca, id eſt, *circa quod*, eodem modo per anaſtrophen dicitur, ubi *d* aufertur, euphoniæ gratia. (1) Sic Cæſar Scaliger: mihi tamen τὸ *Quo*, eſt accuſativus pluralis, id eſt, *circa quæ*, ut mox dicetur in Conjunctionibus.

Am, regebat olim accuſativum, ut, *Am terminum*, unde *ambire*, *ambarvalia ſacra*; nunc tantum in compoſitione reperitur.

Præ-

(1) *Sic Cæſar Scaliger &c.*] Non adeo male forſan: ſed tamen poſſit *Quo* hic accipi etiam pro Dativo vel Ablativo, ut in *Quoad.* Nam *Quo*, *Eo* &c. pro *Qua*, *Ea*, dictum olim, tradit quidem Sanctius cap. 14. at Ego pluribus refutavi, & veriſimiliorem vocularum originem protuli. Accedit tamen ad firmandam Scaligeri ſententiam, quod eodem modo dicatur *idcirco*, niſi quod A ſit in O mutatum, quod in particulis fieri ſolet. Nam ſic *Citra Citro*, *Ultra Ultro*, *Intra Intro*, ergo & *Circa Circo.*

Præpositiones casu destitutæ mihi adverbia non sunt, sed confugiendum ad ellipsin: deest enim casus rectionis, ut in illo Virg. *Longe post tempore venit*, id est, in longo tempore post id tempus. Vide Ellipsin Præpositionum, [& supra ad II. 9. pag. 207, 208.]

CAP. XIII.

De Adverbio. Nullum casum regit, nisi pro nomine accipiatur.

ADVERBIUM videtur dici quasi *adverbum*, quia verbis, velut adjectivum, adhæret, ut, *bene dormit*, *graviter disputat*, *lente ambulat*; & est proprius Modus in verbis, non ut grammatici putabant, comminiscentes Imperativum, Subjunctivum, cæt. quos nos ex conjugationibus sustulimus supra lib. 1. cap. 13. [At vide istic Notas.] Junguntur & adverbia aliis partibus, ut, *bene doct us*, *bene mane*, *valde velociter*. Sed hic etiam modus, quo aliquid fit, aut est, significatur.

Adverbia, nisi pro Nomine accipiantur, nullum casum regunt; ut, *Crurum tenus*, *Tenus* non est præpositio, quum genitivum habet, ut, *satis vini*; „ [subauditur „ enim, *fine*, ut integrum sit, *crurum fine tenus*. Sallust. „ *Fine inguinum ingrediuntur mare*, ubi supplendum *tenus*. „ Vide Ellipsin, *Finis*.]

O, dicunt regere tres casus; ut, *O vir fortis*, *atque amicus*; *O curas hominum*; *O Cæsar invicte*. Sed quum dicunt, ait Cæsar Scaliger, O esse optandi, tantum abest, ut assentiar, ut etiam, (1) *utinam*, putem esse interjectio-

(1) *Utinam putem esse interjectionem.*] Immo vero est ejusdem naturæ, cujus *ut* & *uti*. Quibus τὸ *nam* additur, ut aliis etiam Particulis, veluti *quianam*, *undenam*, *numnam*, apud Ter. Ad. III. 5. 42. immo & Nominibus, Plaut. Aulul. III. 2. 13. *quid tibi meisnam in ædibus erat negotii?* Bacch. V. 1. 27. *Quid tibi ex filio nam ægre est?* Etiam extra interrogationem, certe in deliberando & dubitando. Cic. in Bruto cap. 6. *Mihi crebro in mentem venit vereri*,

ctionem. Neque enim modum ullum apponit verbo; idem enim est, *Amarem*, & *utinam amarem*. Et, *O mihi praeteritos referat si Jupiter annos*, idem est, heu, quare mihi non refert Jupiter? Neque omnino vocandi ullum adverbium sit; nihil enim detorquet, aut addit, aut tollit a Nomine. *Haec ille*. Vide quae supra lib. 1. cap. 17. dicta sunt.

Quo, & *Unde*, sunt qui dicant regere accusativum; quia dixit Horat. *Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?* & Cic. *Quo mihi Martis signum pacis amatori?* Horat. *Unde mihi lapidem, quorsum est opus? unde sagittas?* Juven. *Unde tibi frontem, libertatemque parentis?* (2) Sed in his deest verbum *Paro*, vide in Ellipsi.

En, & *Ecce* non regunt accusativum, vel nominativum. Vide Ellipsin verborum.

reri, ecquodnam curriculum aliquando sit habitura tua industria. Sic ergo & in Optando rem futuram, sed prorsus incertam, adhibetur. Porro ante τὸ *utinam* semper integra adhuc sententia intelligenda est, uti ostendimus I. 13. 1. pag. 88. 92. 93.

(2) *Sed in his deest Verbum Paro.*] Vel aliud quid, quod ex sensu cognosci potest. Vide Ursinum Instit. Gram. Tom. 2. p. 438. & Me infra ad IV. 5.

CAP. XIV.

De Conjunctione, contra omnium fere opinionem.

CONJUNCTIO neque casus, neque alias partes orationis, ut imperiti docent, conjungit: ipsae enim partes inter se conjunguntur, ut nomen nomini, nomen verbo, &c. Sed conjunctio orationes inter se conjungit; ut, *Caesar pugnat, & Cicero scribit*. At vero quum dicis, *Cicero scribit, & vigilat*, duae sunt orationes in Zeugmate figura: item; *Cicero, & filius valent*, figura syllepsis est; ut, *Valet Cicero, & valet filius*. Vide supra lib. 1. cap. 18. Sed Vide ibi etiam Notam. 1.

Neque huic assertioni obstat, quod Valla lib. 3. cap. 1. & omnes Grammatici mordicus tenent, Conjunctionem

nem ſemper jungere ſimiles caſus, exceptis paucis, ut *Emi drachma, & pluris.* Nec enim conjunctio inventa eſt, ut ſimiles caſus jungeret. Sed demus ita eſſe, nonne ſimilia junguntur in illis, *emi drachma, & pluris*, quum deſit *pretio?* Vide Ellipſin: Idem Valla lib. 3. cap. 17. *magna auctoritate es vir*, vel *magnæ auctoritatis*, & ſubdit, *Cæterum in eadem oratione non eſt utendum genitivo & ablativo, niſi velimus illud Plinianum ſequi* lib. 7. Nat. H. cap. 2. Choromandarum gentem ſilveſtrem, ſine voce, ſtridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. *Hæc Valla:* qui etiam paulo inferius adducit contra ſe duo Ciceronis teſtimonia, quæ vel non intelligit, vel non admittit; ut, *Lentulum noſtrum eximia ſpe, ſummæ virtutis adoleſcentem: & Scipio Africanus id ætatis, atque his rebus geſtis.* Hic ſudat Valla, & nihil explicat. Idem alibi lib. 3. cap. 26. majores nugas nectit, dum Conjunctionis officium putat eſſe, ſimiles caſus conjungere; quum, ut dixi, (1) orationes tantum conjungat. Et hanc meam ſententiam ipſa Vallæ teſtimonia confirmant; quibus

(1) *Oratines tantum conjungat.*] Verum eſt, conjungere Orationes, etiam ſi diverſiſſimæ ſint conſtructionis. Diverſos etiam Caſus junxit per Conjunctionem Gellius III. 16. *Cum faceret eodem nomine & ejuſdem argumenti Comœdiam.* Sall. Jug. c. 61. *Facile Numidæ perſuadet, cum ingenio infido, tum metuenti &c.* Ovidius Heroid. V. 15. *Sæpe ſuper ſtramen fœnoque jacentibus alto.* Diverſiſſimam in verbis & in integra oratione Conſtructionem per Conjunctiones conjunctam videre licet apud Liv. I. 1. *Satis conſtat &c. Caſibus deinde variis Antenorem cum multitudine Henetûm veniſſe in intimum maris ſinum, Euganeiſque pulſis Henetos Trojanoſque eas tenuiſſe terras, & in quem primum egreſſi ſunt locum, Troja vocatur.* Cap. 46. *Criminandi Servil apud Patres, creſcendique in curia, ſibi occaſionem datam ratus eſt, & ipſe juvenis ardentis animi, domi Uxore Tullia inquietum animum ſtimulante.* Sic Florus III. 20. *Tandem etiam totis imperii viribus contra Mirmillonem conſurgitur: pudoremque Romanum Licinius Craſſus aſſeruit.* Sall. Jug. 79. *Græci optionem Carthaginienſium faciunt, uti vel illi, quos finis populo ſuo peterent, ibi vivi obruerentur; vel eadem conditione ſeſe, quem in locum vellent, proceſſuros.* Et cap. 101. *Bocchus cum peditibus, quos Velux, Filius ejus, adduxerat, neque in priore pugna, in itinere morati, adfuerant.* Val. Max. I. 1. 2. *Pont. Max.*

bus etiam adde Cicer. de Nat. Deorum, *Itaque plectris similem linguam nostri solent dicere; chordarum, dentes; nares cornibus iis, qui ad nervos consonant in cantibus.* Vides vocem *Similem* nunc genitivo, nunc dativo conjungi. Horat. *Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat:* idem, *Hoc ego commodius, quam tu, præclare Senator, Millibus atque aliis.* Martial. lib. 12. *Si te rure coli, viridesque pigebit ad aras.* Ter. *Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem.* Cic. *Me, ut sibi essem legatus, non solum suasit, verum etiam rogavit.* Salluft. Catil. *Imitari bonos, quam invidere, malebant.* Cic. 4. epist. *Ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere.* „ [Plaut. Pœn. prolog. *Si quid mandare vul-*
„ *tis, aut curarier:* idem Asin. *Ut meque, teque, atque inge-*
„ *nio nostro decuit.* Livius. 28. *Una & trajecisse me audistis,*
„ *& molientem hinc Annibalem,* & *obsideri Carthaginem:* ubi,
„ *molienten*, non *moliri* dixit.] Cæsar 3. Civil. *Nulla fuit civitas, quæ non Cæsari pareret, atque imperata faceret.*

De Quamvis, Licet, Quamquam, Etsi.

LAURENTIUS VALLA anxie torquetur in explicanda differentia harum particularum, *Quamvis, Licet, Quanquam, Etsi.* cæt. & tandem nihil agit.

Quamvis factum est ex *Quantumvis*, & *Quantumvis* sunt duæ voces, ex *volo*, & accusativo *Quantum.* Hinc poteris expiscari, quo in loco, aut quam in partem scriptionis, sedem habeat: est enim veluti concedentis,
„ [ut desit, (2) *Fac ut, dato*, seu *posito quod, tantum, quan-*
„ *tum*

Max. flaminem Martialem urbem egredi passus non est: religionique summum Imperium cessit. Vide &, quæ notavi ad I. 18.

(2) *Fac ut &c.*] Vel potius *etiamsi*, aut *licet*. Veluti in illo Virgilii, *Quamvis multa &c.* pro quo plenius diceretur, etiamsi exiret victima tam multa, quam multa ut exeat, vis. Hinc conjunctim apud Cicer. ad Atticum XVI. 7. *etsi quamvis.* Ubi male in quibusdam edd. hæc commate separari puto. Nexus enim est, *mirabar te adeo mutasse sententiam, sed arbitrabar, non sine causa* te id fecisse, nam *certe approbator fuisti, etsi quamvis non fueris suasor meæ profectionis.* Et ita mox pag. 485. *licet quamvis.* Cum quo conferendum est omnino,

„ *tum vis;*] neque unquam reperitur vox *Quamvis*, ubi tu non poſſis ſubſtituere *Quantumvis.* Virgil. *Quamvis multa meis exiret victima ſeptis*, id eſt, quantumvis. Horat. *Ille quantumvis ruſticus, inquit.* Apud Horatium ſemper legitur in primo præſenti; ut, *quamvis conſpicitur; quamvis eſt monitus; quamvis fingeris ad rectum; quamvis ſatis tibi conſulis.* (3) Alii cum ſecundis temporibus jungunt: Cic. *Quamvis ille felix ſit, ſicut eſt.* Virgil. *Quamvis ille niger, quamvis tu candidus eſſes.* Itaque ſicut utimur, *amaſti*, pro *amaviſti*, ita *quamvis*, pro *quantumvis.*

Licet, verbum purum putum; ut, *Per me licet, quod* Hiſpane melius explicatur, *Sea preſupongamos.* Eſt etiam concedentis, ut, quum quis dicit: *Veniam ad te?* (4) alius reſpondet, *licet.* Hinc *libri licent, ſervi licent*, id eſt, venduntur. Hiſp. *Andar en venta, Eſtar in almoneda*, ita

no, quod legimus apud Cicer. de Haruſp. reſp. cap. 9. *Quam volumus, licet amemus nos ipſi, tamen nec numero Hiſpanos, nec robore Gallos &c. ſuperavimus.* h. e. licet nos tam amemus, quam volumus. Patet inde ratio & ſignificatio propria τῷ *quamvis* etiam cum τῷ *licet* conjuncti. Neutiquam vero *Quamvis* eſt factum ex *Quantumvis.* Vide, quæ mox dicam ad Vocem *Quanquam.*

(3) *Alii cum ſecundis &c.*] Neque *ſemper* Horatius primis, h. e. Indicativis temporibus, neque Alii ſemper ſecundis, h. e. Subjunctivis jungunt. Etenim Horatius Od. IV. 6. *Filius quamvis Thetidos Marinæ Dardanas turreis quateret.* Et Serm. II. 4. *Nam quamvis referas memori mibi pectore cuncta. Non tamen &c.* Et ſic alibi. Sæpius tamen ille primis jungit temporibus, ſed & id faciunt quoque Alii, licet hi frequentius ſecundis; Ovid. III. Faſt. *Mœnia conduntur, quæ, quamvis parva fuerunt, Non tamen expediit tranſiluiſſe Remo.* Vide & Voſſium de Conſtruct. cap. 67.

(4) *Alius reſpondet, licet.*] Et hinc ſimpliciter etiam pro affirmatione & promiſſione in reſpondendo adhibetur. Plautus Amph. I. 3. 46. IUP. *Nunquid vis?* ALC. *Ut actutum advenias.* IUP. *Licet.* Capt. V. 1. 29. *Sed quæſo ut hominem jubeas arceſſi.* HE. *Licet.* Et ſic alibi ſæpius. Sed inprimis Rud. IV. 6. ubi per totam Scenam reſpondetur hoc vocabulo, adeo ut Trachalio diſcedens dicat, *DI illum infelicent cum ſua Licentia. Ita meas replevit aures, quicquid memorabam, Licet.* Eſt autem τὸ *Licet* ſeu *Liceo*, formatum vel ex Græco Δίκη, ut voluit Voſſius, D in L. muta-

ita ut cuilibet liceat emere, *Emas licebit*. Unde hæ duæ voces eleganter conjunguntur, *quamvis licet*. Cicero 3. legib. *At duo Gracchi fuerunt, præter eos,* (5) *quamvis enumeres multos licet*, cæt. Itaque in hoc sensu dices, *licet, licebit, liceat:* & quamvis sono conjunctionis efferatur, vera tamen verba sunt, in quibus deest, *ut:* nam *licet facias*, est idem quod, *licet ut facias;* (6) unde non po-

tato, quod sæpissime fit in derivationibus: atque adeo notat tunc *jus est;* quia, quidquid mihi licet, id quasi jure meo facio, etiamsi sit iniquissimum. Unde apud Florum III. 17. *Equites R. interceptis vectigalibus peculabantur suo jure rempublicam.* Vel, quia hæc origo minus convenit in significationem venditionis & emptionis, quam Usus tribuit Verbo *Licere* & *Liceri*, forsan ergo ab *Lacio* rectius illud derivaveris, A mutato in I. ut etiam fit in omnibus hujus Verbi Compositis, veluti in *Allicio*, *Elicio* &c. ut adeo videantur veteres dixisse pariter *Lacere*. & *Licere*, sicuti *Tergere* & *Tergĕre*, *Fervere* & *Fervĕre*, *Jacere* & *Jacĕre*, *Stridere* & *Stridĕre*, ac mutata, ut hic, primæ Syllabæ vocali, *Sidere* & *Sidĕre*. Hinc ergo & in Compositis τῷ *Lacio* modo ex Secunda, modo ex Tertia, Conjugatione formantur Præterita & Supina, veluti *Elicio*, *elicui*, *elicitum*, quasi ab *Eliceo*, at *Pellicio*, *pellexi*, *pellectum*. Atque ita res, quæ in auctionem mittitur, & oculis emptorum ingeritur, diceretur proprie *licere*, h. e. invitare & allicere emptorem, vel potius se præbere cuilibet empturo: *Liceri* autem ille, qui ita allicitur, jamque hamum vorat, & pretium promittit. Sed & ita, *Hoc licet mihi*, primitus notaret, Hoc mihi, quasi invitatione tacita, se præbet & permittit. Hinc jam *Licet* crebro ponitur pro *Possum*. Sallust. Jug. 14. *An quoquam adire mihi licet, ubi non majorum meorum hostilia monumenta sint?* Plautus Asin. II. 4. 13. *Cui, non licet,* (h. e. non possum) *ullam rem præcipere, quin eandem centies imperem.* Aulul. II. 8. 11. *Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat*, h. e. poteris, seu, res ita erit, ut hoc Egere tunc Te ad se quasi invitet, tibi se præbeat. Verum si quis tamen prius præferat etymon, nequaquam refragabor multum, quippe qui utrumque in medio relictum volo.

(5) *Quamvis enumeres.*] h. e. licet ut enumeres tam multos, quam vis. Vide paulo ante n. 2. Pro *licet* hoc in sensu usurpabant Poëtæ etiam *licebit*. Unde Ovid. Met. II. 58. *Placeat sibi quisque licebit, Non tamen ignifero quisquam consistere in axe Me valet excepto.*

(6) *Unde non potest jungi Primis præsentibus.*] Aliter tamen locuti sunt sæpe JCti veteres. Vide exempla apud God. Stewech.

potest jungi Primis præsentibus: non enim dices; *Licet es doctus*, *hoc non intelliges*; sed, *licet sis doctus*. Horat. *Licebit ter injecto pulvere curras.*

(7) *Quamquam* fuit accusativus *quantum quantum*, ut *Tan-*

wech. de part. L. L. & Vossium de Construct. cap. 67. Sed quæ tamen probari nequeunt, cum analogia & ratio constructionis postulet, ut Secunda tempora seu Subjunctiva sequantur in hoc usu τὸ *Licet*.

(7) *Quanquam fuit accusativus.*] Accuratius hic agit Auctor noster de particula *Quam*, ejusque origine ac usu, ideo & ego in hunc locum distuli meæ sententiæ explicationem. Censet ille *Quam* & *Tam* esse contracta ex *Quantum* & *Tantum*. Ego vero e contrario a *quam* & *tam* derivari puto *Quantus* & *Tantus*; plane sicuti ab iisdem *Quando* & *Tandem*. Quid ergo & unde illæ ipsæ particulæ? Nempe τὸ *Quam* est accusativus pronominis relativi, & adhibetur cum ellipsi præpositionis κατὰ, sed ita frequenter in hoc Elliptico usu, ut prorsus jam, æque ac *Quod*, speciem præferat peculiaris voculæ, unde idcirco aliæ dein derivantur. Nam primo quia habet quandam significationem intensionis relativæ, quæ aliquando cum interrogatione est conjuncta, format ex sese Adjectivum *Quantus*. Deinde quia adhibetur sæpissime etiam ad denotandum tempus, veluti fit in *postquam*, *antequam*, *intraquam* &c. (de cujus constructionis ratione vide me ad II. 9. pag. 207.) hinc ortum videtur τὸ *Quando*. Atque ita forte etiam ab Ablativo *Qua*, quia & is sæpissime ita absolute adhibetur ad notandam rei qualitatem, seu rationem & viam, qua quid fiat, deductum eodem plane modo τὸ *Qualis*. Nisi malis esse hoc & *Talis* ab οἷος, τοῖος vel ab ἡλίκος τηλικος, pro quo Dores dixere ἁλίκος, ταλίκος; quod Ego tamen haud malim, quippe qui longe præfero priorem a *Quâ* derivationem. Obstare his videbitur forsan vocula *Tam*, ut quæ ad certum casum in Lingua Latina referri nequit. Ait vero est ea pura puta Græca, Accusativi Τὴν, pro quo Dores dixerunt τὰν, id quod Latina forma aliter pronunciari haud potuit, quam per illud *Tam*. Novimus autem ex Lingua Græca Latinam prorsus esse desumptam: & proinde sicuti in Græca sibi respondent in hac relatione ἣν & τὴν, unde & ἡνίκα & τηνίκα, q. d. καθ' ἣν ὥραν, κατὰ τὴν ὥραν, sic in Latina *quam* & *tam*. Et cum enclitica δὴ, ut ἥνδε τήνδε, sic *Quamde*, quomodo antiquos dixisse pro *Quam* exemplis idoneis probat Festus etiam ex Lucretio, qui diserte lib. I. v. 640. de Heraclito, *Clarus ob obscuram linguam magis inter inanes*, *Quamde graves inter Grajos*, *qui vera requirunt.* Et hinc ortum denique crediderim *Quando*, quod Festus *in XII.* etiam *cum E litera ultima*

Tanquam, *tantum quantum:* ut Ovidii illud, *Tam felix es-*

ma ſcribi, ait. Huic vero reſpondiſſe videtur *Tandem*, pro quo item proinde olim putem dictum *Tamde*. Feſtus *Tame* pro *Tam* in carmine poſitum ait, & Lipſius Epiſt. Quæſt. III. 20. ibi legendum cenſet *Tamde*. Sed nihil videtur in Feſto mutandum. Nam ſicuti ille *Tame*, pro *Tam*, poſitum ait *in carmine*, haud dubie, Saliari, ſic Scaurus in lib. de Orthographia de Adverbio *Quam* agens, ait, *Antiqui pro hoc Adverbio* Cume *dicebant*, *ut Numa in Saliari carmine*. Voſſius in Etymol. Voce *Tamen*, putat *Tandem* dici per contractionem ex *Tamen demum*. Sed alienum hoc eſt & abſonum. Vocula *Dem*, ex enclitica δὴ formata, addi ſolet & aliis Pronominibus ſine ulla ſignificationis mutatione, niſi quod eam videatur aliquantulum intendere. Sic *Tantundem* eſt plane tantum, *Idem*, plane is ipſe, *Totidem*, plane tot. Literam autem M in his eſſe adſcitam & a poſterioribus demum additam, ex multorum vocabulorum extremo liquet. Nam ita ex ἑπτὰ fecerunt *Septem*, ex Δέκα *Decem*, ex ἔτι *item*, in quo ipſo hæc Litera iterum abjicitur, quando componitur cum hac vocula *Dem*. Nam *itidem* dicitur pro *itemdem*. Sed & patet illud, quod dixi, ex antiquiſſima inſcriptione L. Scipionis, ubi M in aliquot vocabulorum extremo omittitur, tanquam litera olim minus, at a poſterioribus magis frequentata, vel certe adſciticia, & ideo addi modo, modo omitti, ſolita. Denique colligitur id ex eo etiam, quod ſola hæc conſonans in metro, ſequente vocali, eliditur. Hæc vera eſt origo horum vocabulorum, de qua ut tanto minus dubites, ſciendum eſt primo, Græcos tres habuiſſe formas Vocum, in earum initio tantum diſcrepantes, & ſe invicem reſpicientes, quarum prima relationem potiſſimum, altera interrogationem, tertia reſponſionem vel affirmationem exprimat. Nempe οὗ, πῦ, τῦ: ᾗ, πῇ, τῇ: ὅτε, πότε, τότε: ὅσος, πόσος, τόσος: οἷος, ποῖος, τοῖος: ἡνίκα, πηνίκα, τηνίκα: ἡλίκος, πηλίκος, τηλίκος &c. Deinde Iones, aliquando & Dores, ſed hos rarius, pro Π in ſecunda forma adhibuiſſe K: Denique Latinos Veteres ex hiſce tribus formis recepiſſe tantum duas, nempe ſecundam & tertiam, ſed ita, ut illi ſecundæ tribuerint etiam uſum primæ, ſeu uſum quoque relationis, tanto magis, quoniam una tertia, etiam apud Græcos, utrique pariter, h. e. relationi & interrogationi, congruere ac reſpondere debebat. Inde ergo ſunt *Quam*, *Tam: Quum*, *Tum: Quot*, *Tot: Qualis*, *Talis: Quantus*, *Tantus:* Quorum priora habent ſimul vim Relationis & Interrogationis, poſteriora modo congruunt Relationi, modo reſpondent Interrogationi. Porro ſicut poſteriora manifeſte ſunt Græca tertiæ illius formæ,

Tam

esses, quam formosissima vellem, id est, tantum esses felix,

Tam τὴν; *Tum*, τὸν, *Tot*, τόσοι: Sic priora sunt formæ apud Græcos secundæ, sed illius, quæ Ionica est potissimum, *Qua*, κῇ vel κᾷ: *Quam*, κὴν, vel κὰν: *Quum*, κὸν: *Quoti* & *Quot*, κόσοι. *Cujus* & *Cujas* vel *Cujatis*, Adjectiva a Κοῖος. Unde *Quojus*, quod passim apud Plautum occurrit. Sic Mercat. V. 2. 23. *Nescio quoja vox ad aures mihi advolavit.* Cistell. actu III. v. 2. *Quojam esse oportet te.* Videtur ergo diversæ esse originis a Genit. *Cujus*, qui est a *Quis*, licet & Ille eodem modo (*Quojus*) scriptus quoque apud Plautum occurrat. Quin ex hac ipsa observatione discere possumus veram distinctionem inter pronomina, Interrogativum, *Quis* Masc. *Quis* Femin. *Quid* Neutrum; & Relativum, *Qui*, *Quæ*, *Quod*. Etenim prius illud est ex Græco Τίς formatum, at posterius ex Κὸς pro Πὸς. Neque obstat nobis, quod illud Κὸς Ionicum, vel Commune Πὸς, non reperiatur amplius in Græca Lingua per omnes casus: Sufficit enim reperiri adhuc in quibusdam, licet sub specie Adver biorum, veluti Πᾶ, Πῇ, & Io nice Κᾶ, Κῇ. Nam veri hi sunt casus Genitivi & Dativi istius Pronominis, unde patet satis, fuisse etiam illud olim in usu. Sed obliteratum est postea, quum ceteroquin in omnibus aliis Pronominibus, Adverbiis, &c. Secunda illa & Interrogandi forma fuerit servata. Cujus rei ratio est, quia hic Græci habebant aliud Pronomen, quod loco istius in interrogando adhibere poterant & solebant, nempe Τίς. Latini vero, qui ex tribus istis formis in unam Secundam contulerunt simul usum relativum & interrogativum, hic quoque eam receperunt, in Voce *Qui* ex Κὸς, obsoleto postea, formata, sed eam adhibuerunt itidem maxime in usum Relationis, quum ex Græco Τίς in usum Interrogationis admisissent *Quis*, Τ Græco, ut solet a Latinis, æque ac Π, in Q mutato, sicuti liquet ex ΠόΤε, unde Latini suum *QuinQue* derivarunt. Ceterum in obliquis Casibus, etiam ad interrogationem, adhibuerunt illa, quæ ab Relativo *Qui* descendunt. Nam in obliquis hic rursus in unam voculam confuderunt Latini simul relationis & interrogationis vim, & eas quidem voculas potissimum, quæ ex secunda illa apud Græcos forma manifeste sunt derivatæ, seu quæ sunt a Voce *Qui* declinatæ. Etenim a *Quis*, præter Genitivum & Dativum, *Cujus* & *Cui*, quos utrique, *Qui* & *Qui*, censeo communes, habemus tantum *Quem*, *Quid*, *Qui*, & *Quibus*, sed pro quibus a *Qui* formarunt olim *Quum*, quod residuum est specie Conjunctionis, tum *Quod*, etiam in usum interrogandi adhiberi solitum, ut apud Terentium. *Quodnam ob facinus?* denique *Quo* & *Queis*. Nam hoc postremum quoque esse a *Qui* formatum, ut *illeis* ab illi,

lix, quantum es formosissima; ubi deest, κατὰ, id est, cir-

illi, docet nos Festus in V. *Ques*, quæ ipsa vox olim fuit Nominativus pluralis voculæ *Quis*, sed locum suum tandem cessit Pronomini Relativo, *Qui*, æque ac *Quis* Femininum singulare τῷ *Quæ*. Ut adeo Relativum illud. ex secunda apud Græcos forma deductum, prævaluerit tandem prorsus etiam in interrogando supra τὸ *Quis*, in plerisque certe casibus. Omnia enim reliqua cujuscunque Generis & Casus, etiamsi sint Interrogativa, manifeste tamen declinantur abs τῷ *Qui*, ut *Qui*, *Quæ*, *Qua*, *Quorum*, *Quarum*, *Quos*, *Quas*. Sed & ipsum *Qui* singulare olim etiam in interrogando fuit adhibitum. Plautus Curcul I. 2. 51. *Qui me in terra æque fortunotus erit si illa ad me bitet*, *Palinure?* Quin & in Dativo a *Qui* dixerunt olim *Quoi*, quod frequens apud Plautum & Lucretium, & sine I, *Quo* Nam sine dubio Dativus est *Quo* in hisce, *Quo tendis? Quo cum pervenissent*, apud Livium I. 57. *Quo secures attulisti?* apud Petronium pag. 38. *Martis vero signum quo mibi pacis auctori?* Cicer. Famil. VII. 23. In prioribus intelligitur *Loco*, in posterioribus *Usui* vel *Negotio*, per cujus Ellipseos rationem refertur id ad omne Genus & Numerum Sic Plautus *dignissimi*, *quo cruciatus confluant*; Cicero *Me ad eam Partem venturum*, *quo te maxime velle arbitrabor*. Vide plura apud Ursinum Tom. I. p. 394. qui tamen minus recte hinc se expedit. Eodem plane modo *Huc* Dativus quoque esse videtur, elisa itidem litera I, ex *Huic*, sicuti ejusdem fere est significationis, immo & usus, cujus *Eo*, *Quo*. Unde &, sicuti hæc in Adverbii speciem transeuntia componuntur cum *Ad*, ut dicatur *adeo*, *quoad*, sic & illud, quippe a quo ortum *adhuc*. Nam particulæ hæ *Eo*, *Quo*, *Huc*, *Illuc*, in Compositione considerantur, ut Adverbia, quæ origine quidem sua certi sunt Casus Pronominum, sed eorum naturam & constructionem usu ipso jam quasi abjecerunt. Plane ut similia habemus in *Præmodum*, quod apud Gellium VII. 7. & *Postmodo*, *Interdiu*, quæ passim occurrunt, & in quibus itidem voculæ cum Præpositionibus compositæ reperiuntur, sed alio, si originem earum spectes, Casu, quam quem Præpositio ceteroqui requirit. Neutiquam ergo opus est, fingere cum Vossio in Add. ad Anal. IV. 5. & Ursino Tom. I. p. 394. & 920. & Tom. II. p. 436. immo ipso Sanctio in fine hujus Capitis (ubi itidem me videas velim) sine ullo conjecturæ istius documemento, *Adeo*, *Quoad* dici pro *Ad ea*, *Ad quæ*, vel *quæ*, scil. *loca*, vel *tempora*, vel *negotia*, quum nullo prorsus probetur exemplo, τὸ A neutrum Plurale mutatum usquam in O, Nam *Ambo* & *Duo*, quæ Sanctius infra memorat, non habent Pluralem terminationem,

sed

circa quantum, vel *in quanto:* item illud, *Tam deest avaro*

sed Dualem Græcorum, quæ in O desinit. Vide & infra hoc Capite ad vocem *Aieo*, & V. 4. ad vocem *Factum*. Ceterum Latini plerumque abjecerunt Græcum illud I in Dativis & Ablativis, nec tantum in Declin. secunda, sed & in quarta ac quinta. Hæc omnia hic simul exponere volui ad constituendam non originem tantum, sed & analogicam earum vocularum & pronominum significationem. Repugnat tamen his Ursinus, haud dubie, quia nova hæc illi & inaudita accidebant, atque ipse aliter antea docuerat. Nam pro omni ratione & refutatione dicit tantum, Tom. I. p. 921. & 953. *Tam* & *Quam* esse ex *Tantum* & *Quantum* contracti, idque se meæ sententiæ præferre. Sed probare Vir Doctus debuisset, unde ergo *Tantus* & *Quantus* essent derivata, sed & ostendere, unde, si non ex Græcismo & Græcis voculis, sit ortum, quod in respondendo ad relationem ita adhibeatur litera T. veluti ad Quam, Quantus, Quando, Quot, Quoties, Quum, &c. *Tam*, *Tantus*, *Tantum*, *Tot*, *Toties*, *Tum*. Non sufficit dicere, quod facit de postrema hac Vocula Tom. I. p. 939. *TUM esse ab articulo Græco τὸν, Perizonio credat, qui volet. Mibi a Quum est, cui redditur.* Nam Ego quid tali argumento possum reponere aliud, quam, *qui nolet, ne credat.* Nec enim id agitur, ut huic aut illi credamus, sed ut verum indagemus & amplectamur. Jam quod ad Constructionem attinet, eadem fere est horum ratio, sive *quantum* occurrat, sive *quam.* Illud supplendum est, *κατὰ quantum negotium*, hoc *κατὰ quam rem.* Eodem utriusque sensu. Sed tamen magis invaluit vocula *Quam*, quam *Quantum*, sicuti longe frequentior est usu Pronominis Relativi *Qui*, quam *Quantus*, ut adeo neutiquam omnibus in locutionibus *τὸ Quantum* adhiberi soleat aut possit, in quibus adhibetur *τὸ Quam.* Sic recte dicis absolute non *Quantum Doctissimus*, sed *Quam doctissimus*, & significas hominem doctissimum, quousque, ad quam rem usque, quis esse potest. Sic quum dicis, *Doctior est, quam Cicero*, dicis doctiorem esse, præ ea re & ratione, ad quam rem & rationem doctus est Cicero. Sic *præquam* (de quo vide ad II. 7. 2. pag. 191. ut de *postquam* ad II. 9 5. pag. 207.) & similiter *præterquam.* Nam quum Terentius at, *verbum si mibi unum, præterquam, quod te rogo, faxis.* h. e. præter eam rem seu rationem, juxta quam est id negotium, quod te rogo. Ergo *Quanquam est doctus*, idem est, ac si dicerem, ad quemcunque ille modum est doctus. *Quamquam animus meminisse horret*, h. e. ut ut, quaqua, seu quacunque tandem ratione, animus id meminisse horret. Propertius I. 19 *Quamvis te longæ remorentur fata senectæ*, h. e. etsi ad eam, ad quam vis,

ro quod habet, *quam quod non habet*, id est, tantum, quan-vis, rationem te remorentur, tamen &c. Vel breviter etiamsi te tam remorentur, quam vis. Patet hinc etiam vis τοῦ *Tanquam*, Plaut. Cas. V. 2. *Tenebræ ibi erant*, *tanquam nox*. h. e. erant ibi tenebræ ad eam rationem, ad quam est nox. Et divisim Terent. Adelph. V. 3. 63. *Tam excoctam reddam atque atram*, *quam carbo est*, h. e. atram ad eam rationem, ad quam est carbo, seu breviter, atram tanquam carbo. Sic & Plautus Pœn. II. 38. *Tam crebri ad terram accidebant*, *quam pira*. Potuisset & hic dixisse *Crebri ad t. acc. tanquam pira*. Terent. iterum Adel. IV. 1. 18. *Quum fervet maxime*, *tam placidum*, *quam ovem*, *reddo*. Idem foret sensus, si dixisset, *placidum reddo*, *tanquam ovem*. Quomodo loquitur Phorm. I. 2. 15. GE. *Nostin' ejus natum Phædriam?* DA. *Tanquam te*. h. e. tam novi eum, quam Te novi. Sed & frequentissime in his per Ellipsin etiam supprimitur verbum, *potest fieri*. Id quod fit pene, quotiescunque cum particulis intensionis conjungitur τὸ *quam*, ut *nimis*, *mire*, *sane quam*. Plaut. Cap. I. 2. *quod ego nimis quam cupio*, h. e. quod ego tam, seu eam ad rationem, nimis cupio, ad quam cupere possum, aut illud Cupere fieri potest, Gell. V. 14. *Est in prædicandis doctrinis suis sane quam venditator*. h. e. est sane eam ad rationem venditator, ad quam potest esse. Et hinc etiam additur sæpe τὸ *potest*. Plaut. Truc. IV. 2. 42. *Quam potest*, *uno verbo eloquar*. Men. prol. 6. *Conferam*, *quam potero*, *in verba paucissima*, h. e. ad quam rationem potero. Potuisset dixisse, *conferam in verba quam paucissima*. Sed plenius paulo maluit loqui, & ita docet nos, quid in illa concisiore locutione intelligatur. Quod autem ita explicandæ sint hæ locutiones in vocula *Quam*, liquet ex iisdem plane locutionibus & constructionibus voculæ *Quantum*, a Sanctio hic allatis, & eodem prorsus modo ac supplemento expediendis. Sed & ne dubites τὸ *Quam* esse in his pronomen Accusativi casus, eandem tibi locutionem in alio genere ejusdem pronominis & casus ostendam Ter. Eun. II. 1. *Munus nostrum ornato verbis*, *quod poteris*, *& istum æmulum*, *quod poteris*, *ab ea pellito*. Ubi *quod poteris* significat, ad quod negotium; & proinde idem est τῷ *quam poteris*, Vide supra ad Cap. 6. n. 1. Quin immo τὸ *Quam* revera esse in istis locutionibus Accusativum Pronominis, ut dixi, manifestum est etiam ex illo ipso *Quantum*, de quo modo egimus, quod diversi quidem Generis, sed ejusdem est constructionis, ac insuper palam est Accusativus, in Adverbii quandam speciem adhibitus, æque ac, *multum*, *plurimum*, *nimium*, *minimum*, & similia. Quid ergo rationis in eo, ut *Quantum* fateamur esse Accusativum, at *Quam* negemus, licet eodem modo construantur &

& in eundem fenfum, & Hæc palam omnibus fuis literis eadem fit vox, quæ eft Accufativi Feminini a Qui? Denique patet res etiam clariffime ex compofitis, *quamvis*, & *quamlibet*. Nam alteræ partes manifefta funt Verba, nec componuntur vel conjunguntur nifi cum Pronominibus relativis, aut Adjectivis electionem notantibus, veluti *Utor*. Inde enim dicitur *Utervis* & *Uterlibet*, æque ac ab Relativis *Quivis*, *Quilibet*, *Quantusvis*, *Quantuslibet*, *Qualislibet*. Adde his Adverbium Relativum *Ubi*, unde *Ubivis*. Cum aliis voculis non ita componitur illud *Vis*. Magis autem frequentantur in his locutionibus illi cafus, qui per Ellipfin tanquam Adverbia videntur adhibita, ut *Quamvis*, *quidvis*, *quavis*, *quovis*, *quantumvis*, *utrumvis*. Jam quæ dementia eft, negare *Quam* in *Quamvis* effe Accufativum, cum *Quem* in *Quemvis*, *Quid* in *Quidvis*, *Quantum* in *quamtumvis*, effe fatearis, æque ac *cui* in *cuivis* & *cuilibet* effe Dativos. Accedit jam, quod eadem prorfus fit conftructionis ratio. Nam ficuti apud Ciceronem Fam. II. 17. dicit Bibulus, *quidvis fe perpeti malle*, *quam videri eguiffe*, &c. eoque fignificatur, fe malle perpeti negotium, quid tandem vis, ut perpetiatur: Et Verrina II. 54. *Quidvis facere ejufmodi in rebus quamvis callide*, *quamvis impudenter*, ubi ficut *quidvis facere* eft facere negotium, quid tandem vis, ut talis homo faciat: fic *quamvis callide* eft, tam, feu ad eam rationem callide, ad quam rationem, callide ut id faciat, vis. Sic Terent. Heaut. I. 1. 84. *Malo me dignum quovis deputem*, *fi id faciam*, h. e. quo ut me dignum deputem, vis. Et V. 1. 55. *abeat potius quovis gentium*, h. e. in locum gentium, quovis ut abeat. Sic Hec. IV. 1. 25. *Quamvis caufam hunc fufpicari*, *quam ipfam veram*, *mavolo*, h. e. fufpicari aliam, quam tandem vis. Adelph. II. 4. 15. *Quamvis etiam maneo otiofus hic*, h. e. maneo etiamdum hic tam otiofus, quam otiofus ut maneam, vis, aut velle poteft. Præcefferat ibi, Sannionem properare in Cyprum, refpondente Eo, *ne tam quidem*, quod non aliter explicare & explere posfumus, quam in hunc fenfum, non ad Eam quidem rationem propero, ad quam rationem Tu me properare dicis vel putas. Ceterum voculæ *Vis* & *Libet* in hifce locutionibus confiderantur & conftruuntur, ut vera Verba, quod & revera funt. Liquet illud clariffime ex verbis Ciceronis fupra p. 484. jam a me allatis, *Quam volumus licet amemus nos ipfi*. Eadem enim iftic eft ratio *τῶν quam volumus*, quæ *τῶν quam vis* in fingulari & fecunda perfona. Sic & pro Cœlio cap. 3. *Quis enim eft*, *qui ifti ætati non poffit*, *quam velit petulanter*, *maledicere?* h. e. tam petulanter, quam pet. velit. Potuiffet etiam dixiffe *quamvis petulanter*, quod foret, tam petulanter, quam vis, ut petulanter videatur maledictum. Sed & hinc feparantur aliquando hæc verba a fuis Pronominibus. Veluti apud Plau-

Plautum Sticho IV. 2. 47. *Quicumvis depugno multo facilius, quam cum fame.* Nempe quia Præpof. *Cum* Ablativis Pronominibus, *Me*, *Te*, *Se*, *Quo*, *Qui*. *Qua* poftponi folet, ideo etiam hic, quafi vocula *Vis* ad Pronomen nihil pertineret, nifi per conftructionem, non autem per compofitionem quandam, dicitur pro *cum quivis*, feparato Pronomine & Verbo, *quicum vis*. Senfus autem eft, cum eo, quicum, vis, ut pugnem. Sic Salluft. Or. 2. ad Cæf. init. *Cujus rei lubet periculum facere*, pro cujuslibet rei, feu rei, cujus rei ut periculum faciam, tibi lubet. Simili fenfu Plaut. Trin IV. 2. 137. *Dum ille ne fis, quem Ego effe* (te) *nolo, fis mea caufa, qui lubet* h. e. is, qui ut fis, tibi lubet. Cæfar B. Gall. IV. 28. *Quantasvis magnas copias Germanorum fuftineri poffe*, h. e. tam magnas, quantas vel cogitatione tua vis eas effe. Martialis Epigr. XIV. 1. *Quo vis cunque loco, potes hunc finire libellum*, h. e. loco, quocunque vis finire. Patet ex hifce, feparata effe vocabula, quæ videntur plerifque in unum coaluiffe: & conftrui ea tanquam Verbum & Pronomen relativum: atque adeo τὸ *Quam* in *Quamvis* effe Accufativum Femininum τῦ *Qui*, æque ac *Quantas* Accufativus eft in *Quantasvis*, *Qui* Ablativus in *Quivis* &c. Jam vero fi *Quam* in relativis iftis Conftructionibus cum Verbo, Nom. Adjectivo, aut Adverbio, eft verum Pronomen, tum utique eadem eft ratio τῦ *Tam*, quod illi refpondet, & quod a Græco τὴν vel τὰν manifefte olim fuit formatum, quum vocula illa τὰν Latine non aliter potuerit fcribi, quam *Tam*, M, folita Latinis Accufativi terminatione, in locum Græcorum N fubftituta. Quæ quum ita fint, non debebant hæc ita temere rejici ab iis, qui nihil utique fpeciofius habent, & tantum clamant, *Quam* & *Tam* effe contracta ex *Quantum* & *Tantum*, fine ulla rationis fpecie, nifi quod vulgo id ita hucufque traditum & creditum fuerit. Non negaverim tamen, ipfos Veteres, etiam Optimos Auctores, ut ferme fit longiore paulatim locutionum progreffu, hifce voculis minus accurate aliquando ufos, feu ita, ut difficulter conftructionem & fenfum analogicum invenias, & certe ut duriffima evadat Ellipfis. Tale eft, quando conftruitur *Quamvis* cum indicativo, ut apud Ovidium Ponto. I. 2. *Felicem Niobem, quamvis tot funera vidit.* Sed fciendum, ficuti quando conftruitur τὸ *Quamvis* cum Subjunctivo, intelligitur τὸ *Licet*, fic cum Indicativo conftructum defiderat *Etfi*. Vide fupra Nota 2. & 3. Senfus ergo eft, etfi Niobe vidit tot funera, ad eam rationem, ad quam vis illam vidiffe. Eadem eft ratio τῦ *Quanquam*, pro *Quamquam*, in conftruendo. Nam fi dictum fuiffet, *quanquam vidit*, fupplendum foret, etfi vidit tot funera, ad quam rationem potuit vidiffe. Sed & voculæ *Quam*, in comparationibus maxime, reperias fæpe concifas valde locutiones, longifque ac longe petitis explendas fupplementis. Horridiora ea funt fæpe, fateor, fed

quantum. Et esse has particulas conscissas, (8) indicat illud Livii lib. 9. *Quantum Romæ terrorem fecerat, tam lætam famam in Samnium ad hostes tulerat.* Deinde, quemad-

sed & idcirco, seu elegantiæ majoris gratia, omissa sunt. Nam si uteremur integris semper & plenis locutionibus, quam maxime incomta & prorsus absona foret Latina oratio: Veluti apud Ovidium Metam. VI. 195 *Major sum, quam cui possit Fortuna nocere*, h. e. Major sum præ ea magnitudine, ad quam est ille magnus, cui possit &c. Si jam dicas, *quam ut possit Fortuna mihi nocere*, sensus erit, ad quam magnitudinem vel mensuram est illa magnitudo, ut possit &c. Durius etiam est, quod ex Cicer. Verrin. III. adfert Sanctius. *Quod iis plus frumenti imperabatur, quam quantum exararant*, si supplere velis, hoc modo id facere debeas, *plus ea re & mensura, ad quam rem est tantum frumenti negotium, quantum frumenti negotium exararant*, Similiter Verrina V. *Sexies tantum quam quantum satum sit, ablatum esse*, h. e. *Sexies tantum negotium ejus rei vel mensuræ, ad quam rem est negotium tantum, quantum negotium satum sit.* Vides, quam aliena ab aurium voluptate & orationis concinnitate sint hæc supplementa, sed & idcirco etiam præcisa sunt, ut dixi, retenta tantum illa vocula, in qua vis transitionis in comparando consistit, sed quæ vis non nisi per illa supplementa explicari plane, & ut oportet, potest. Sed & id ipsum, quod ita concisæ sunt hæ locutiones, indicio est manifesto, minus concinnas & jucundas auribus accidere illas, quum integræ sunt. Quamobrem supplementa illa non debent a nobis rejici, tanquam minus vera, quia forte aures nostræ & elegantia sermonis ab iis abhorrent. Vide hac de re, seu de illa supplementorum necessitate, licet duriorum, agentem etiam Sanctium initio lib. IV. cap. 2. & quæ Nos ibi annotavimus.

(8) *Indicat illud Livii.*] Inane prorsus hoc est argumentum, ad probandum, *Tam* esse ex *Tantum* contractum, quia in isthoc Livii loco respondeat τῷ *Quantum*. Nam sic & *Quasi* ex *Quantum* deberet esse ortum; quia respondet τῷ *Tantidem* apud Plautum Mercat. II. 2. 44. *Decrepitus senex Tantidem est, Quasi sit signum pictum in pariete*, pro *quanti est.* Sed & sic sæpe sibi invicem respondent *Quo* & *Tanto*, *Quanto* & *Eo.* Terent Phorm. II. 2. 14. *Quo magis novi, tanto sæpius*, scil. id feci. Adde quod in loco Livii proprie non *Quantum* & *Tam* ad se invicem referantur, sed *Quantum*, h. e. quam magnum & *Tam lætum.* Neque vero quidquam in eo situm est, quod *Quantum* eodem sensu & comstructione occurrat aliquando, quo *Quam*, ad probandum magis. Hoc esse ex illo contractum, quam, quæ nostra est sententia, Illud ab Hoc esse ortum.

admodum passim dicimus, *Quam familiaris, quam proxime, quam maximum, quam plurimum, quam potest:* ita dixit Plautus Amph. *Nescio quantum tu familiaris sis, nisi actutum hinc abis.* Liv. lib. 25. *Simul altitudinem muri, quantum proxime conjectura poterat, permensus.* Plinius in epistol. *Dedit enim mihi, quantum maxime potuit, daturus amplius, si potuisset.* Columell. 12. cap. 21. *Exploratum habeat, quantum plurimum falsæ aquæ vinum, quod fecerit, sine offensa gustus pati possit.* Terent. Eunuch. *Comprehendi jube, quantum potest:* idem Phorm. *Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est.* At dices, si vocula *Quam* significat *Quantum*, quid est illud, quum post eandem invenis iterum *Quantum?* Cic. 5. Verr. *Sexies tantum, quam quantum satum sit, ablatum esse:* & 4. Verr. *Majorem pecuniam Prætori pollicetur, quam quantam tu dedisti:* idem 3. Orat. *Ut majus quiddam de Lucio Crasso: quam quantum a nobis exprimeretur, suspicetur.* Et 5. Verr. *pluris senatum æstimasse, quam quanti esset annona.* Plaut. Merc. III. 1. 15. *Oratio ædepol pluris est hujus, quam quanti empta est.* Cicero 3. Verr. *Quum ex agris tres fratres consortes profugissent, quod iis plus frumenti imperabatur, quam quantum exararant:* idem 2. Orator. *Si te intelligerem plus conatum esse suscipere reipub. causa muneris, quam quantum præstare potuisses*, cæt. Et 3. Orator in princ. *Ac mihi quidam veteres illi majus quiddam animo complexi, plus multo etiam vidisse videntur, quam quantum nostrorum ingeniorum acies intueri potest.* Cato in rusticis, *Qui oleam emerit, amplius quam quanti emerit, omnis pecuniæ centesima accedet.* Respondeo, in usu esse vocem *Quantusquantus.* Terent. Adelph. *Tu quantusquantus es, nihil nisi sapientia es.* Cicero Attic. lib. 12. *Sed quantiquanti, bene emitur, quod necesse est.* Addo insuper, in omni comparatione deesse particulam *Præ*, ut, *doctior Cicerone*, subaudi *præ*; & *Cicero limatior est, quam Sallustius*, vel *quantum Sallustius*, deest *præ*, ut sit, *præ quam*, vel *præ eo, quantum Sallustius.* Plaut. Amph. *Satin' parva res*

est

est voluptatum in vita, atque in ætate agunda, præ quam quod molestum est, id est, (9) præ eo, quantum: idem Aulul. *Sed hoc etiam pulchrum est, præquam ubi sumptus petunt*, id est, præ eo, quantum est, ubi sumptus petunt. Sic dicimus, *Præ ut*. Ter. Eunuch. *Præ ut hujus rabies quæ dabit.* Plaut. Aulul. *Parum etiam, præ ut futurum est prædicas:* idem Mercator. prolog. *Præ quam res patitur, studuit elegantiæ.*

Etsi, coaluit ex duabus partibus, *etiam* & *si*; deinde vero assumit socias: nam dicimus conjuncte, *Tametsi*, & *tamen etsi*; „ [quoniam (10) prisce *Tam* significabat *Tamen*, „ teste Festo, quod non semel apud Plautum legitur.] Terent Andr. *Ibo, etsi hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est*, id est, etiam si. Disjuncte etiam has voces legi ali-

(9) *Præ eo quantum.*] Immo supple. *præ ea re, ratione, mensura, juxta quam rem est id negotium in vita, quod molestum est*. Vide & supra II. 7. 2. Similiter illa Terentii, *præ ut hujus rabies quæ dabit*, accipienda sunt, ac si dictum esset plenius, *præ eo, ut sunt illa, quæ dabit bujus rabies.* Plautus Merc. II. 4. 2. *Nugas maximas fuisse credo, præut quo pacto Ego diversus distrabor*, h. e. nihili illud fuisse credo præ eo, ut est hoc, quo pacto Ego distrahor. Nihil autem hæc omnia juvant Sanctium, ad expediendas illas locutiones, in quibus *Quam* ponitur ante *Quantum*, *Quanti* &c. & tamen illud *Quam* accipi vult pro ipso *Quantum*, ut ex quo sit contractum. Sumamus verba Ciceronis, *Pluris Senatum æstimasse, quam quanti esset annona.* Nihil huc facit *Quantusquantus*, quod plane aliud notat. atque illud *Quam quanti*, vel *Quantumquanti.* Sed & quam absonum est supplementum Sanctii, *pluris, præ eo, quantum quanti esset?* Quanto rectius & facilius hoc meum, *pluris præ ea re, ad quam rem est pretium tantum, quanti pretii esset annona.* Vide Me paulo ante pag. 491.

(10) *Prisce Tam significabat Tamen.*] Haud dubie *Tamen* est ortum a *Tam*, & intendit tantummodo ejus significationem. Nam si recte illius usum consideres, nihil aliud notat, quam καὶ τὴν, *vel sic*, Veluti in illis Terentii, ubi mirifice Auctor, & nescio quo sensu, illud *Tametsi* separat, *Metuit hic nos, tametsi sedulo dissimulat:* Idem enim est, ac si diceretur *Metuit hic nos tamen, etsi &c.* & sensus est, etsi hic sedulo dissimulat, vel sic nos metuit. Sic *obtundis tametsi intelligo*, pro, *etsi intelligo, tamen obtundis*, h. e. vel sic obtundis, etsi intelligo.

aliquando necesse est. Cic. In partitionibus, *Et, si incidet imprudentiæ causa*, cæt. Terent. Phormio. *Et, si tibi res sit cum eo lenone, quo cum mihi est, tum sentias.* Ibidem hoc modo usus est dictione hac *Tamet si*, ubi aliqui legunt, *Tamen etsi. Metuit*, inquit, *hic nos, tamet si sedulo dissimulat:* idem Andr. *Obtundis, tamet si intelligo:* & multis aliis in locis. Aliquando huic voci respondet aliud *Tamen.* Cic. *Tametsi causa postulat, tamen quia postulat, non flagitat, præteribo.* Vide infra, *Etsi quamvis*, in extremo hujus Capitis. [Vide & supra Not. 2.]

Acutius, quam par est, distinguit Valla has particulas, *Etsi, quamvis, quamquam*, & alia, at Cicero hæc parum curat, apud quem *Etsi quamvis* conjuncte lego, ut paulo inferius dicetur.

De Quandoque.

Quandoque particula nunquam satis intellecta fuit a Grammaticis: nihil enim minus significat, quam quod illi somniant. Abscissa est ex *Quandocunque*, & ubi est vox *quandoque*, apte poteris substituere *Quandocumque.* Hor. in Arte, *Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus*, id est, quandocumque dormitat. Idem Ode 1. & 2. l. 4. Carm. Colum. in fine operis, *Quandoque arabitur*, id est, quotiescunque. Pers. Satyr. 4. *Qui, quandoque jugum pertusa ad compita figet*, cæt. *Ingemit.* Cic. in Somnio apud Macrob. secundo Somnii cap. 11. *Ita quandoque ab eadem parte Sol, eodemque tempore iterum, defecerit, expletum annum habeto:* in vulgatis Ciceronis operibus legitur, *quandocumque.* Quam lectionem Macrobii tuetur Aldus Manutius Pauli F. plures ex Pandectis locos adducens in confirmationem. Sueton. Julio, *Tabula ænea in monumento inventa est, conscripta literis, verbisque Græcis in hanc sententiam; quandoque ossa Capys detecta essent, fore, ut Julo prognatus manu consanguineorum necaretur.* Itaque *Quandoque* sæpius duas orationes separatas postulat, ut vox *Quandocumque*; sed aliquando utraque vox cum una ora-

oratione reperietur; dum tamen (11) futurum aliquod tempus, & veluti quandam conditionem, deſignet. Horat. *Garrulus hunc quando conſumet cumque*, id eſt, quandocumque, Hiſp. *algundia*. Juven. Satyr. 5. *Pulſandum vertice raſo Præbebis quandoque caput, neque dura timebis Flagra pati.* Tacit. 1. Annal. *Serviendum eſſe fœminæ, duobusque inſuper adoleſcentibus, qui Remp. interim premant, quandoque diſtrahant.* Hiſp. *que al preſente la opriman, y deſpues la dividan:* idem 6. Annal. *Poſtremo Græcis verbis in hanc ſententiam alloquutus; Et tu Galba quandoque deguſtabis imperium*, id eſt, quandocumque, Hiſp. *algundia*, aliquando. Apud Ciceronem bis invenitur hæc vocula lib. 6. epiſt. 20. *Ego me Aſturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat:* & 3. Tuſcul. non longe a principio: *In eundem cadit ut ſerviat, ut victum ſe quandoque eſſe fateatur:* ubi Lambinus edidit, *aliquando eſſe ſe fateatur*, (12) ex fide manuſc. Non raro hæc vox in duas partes dividitur, ut, *Quandoque*, pro,

(11) *Futurum aliquod tempus.*] Sic quidem & Plinius Paneg. 10. *Ut quandoque inter poſteros quæreretur, an illud jam Deus feciſſet.* & cap. 28. *Ex his quandoque naſcentur, quibus alimentis opus non ſit.* Sueton. Aug. 94. *Fuerunt, qui interpretarentur, non aliud ſignificare, quam ut is ordo, cujus inſigne id eſſet, quandoque ei ſubjiceretur.* Sed & cum Præteriti Temporis verbo reperitur, & ita, ut Præteritum deſignet. Liv. IX. 10. *Quandoque hice homines injuſſu P. R. Quiritium fœdus ictum iri ſpoponderunt, atque ob eam rem noxam nocuerunt, ob eam rem hoſce homines vobis dedo.* Ubi ſimpliciter ponitur pro *Quoniam*, *Quandoquidem*, quod antea iſtic edebatur, ſed præter MStorum ſententiam. Quin ſæpe antiquiſſimos τὸ *que* addidiſſe pronomini relativo, & inde derivatis, atque huic ipſi *Quando*, oſtendit Gronovius Pater allatis exemplis ad Liv. I. 24. ut adeo vocula non ex *Quandocunque* ſit abſciſſa, ut ait Sanctius, non magis quam *Quinque* ex *Quicunque*, *Ubique* ex *Ubicunque*, ſed ſimpliciter a *Quando* deducta; & poni poſſit, ubicunque hoc ipſum poteſt; maxime tamen adhibeatur de Futuro, ſed aliquando etiam de Præterito, & Præſenti.

(12) *Ex fide Manuſc.*] At Vide iſtic (occurrunt autem hæc verba Tuſcul. quæſt. III. 7.) Victorium, & Gebhardum, & reperies fide MStorum ferme omnium niti illud *Quandoque*.

pro, *& quando*, ut si dicas, *Quando ego videbo, quandoque complectar.* Liv. lib. 1. *Inde ordine alii rogabantur, quandoque pars major eorum, qui aderant, in eandem sententiam ibat, bellum erat consensu fieri solitum*, cæt. Hor. Satyr. 6. lib. 2. *O rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit Ducere?* Cic. 2. Div. *Vident ex constantissimo motu Lunæ, quando illa e regione Solis facta incurrat umbram terræ, quandoque eadem Luna subjecta Soli*, cæt. Prædictarum autem trium acceptionum exempla quam plurima in Pandectis reperiuntur, in quibus observandis acri judicio est opus: nonnulla tamen ordine adscribam. Primæ autem hæc accipe, l. 2. D. solut. matr. *Dotis actio filiæ non erit ademta, quandoque sui juris filia fuerit facta.* l. si fundus, 13. D. de reb. eor. qui sub. tut. (13) *Quandoque domino, prædium cum fructibus vindicanti, doli non inutiliter opponitur exceptio* l. quod pupillæ. D. quando dies leg. ced. *Quod pupillæ legatum est, quandoque nupserit.* cæt. l. & per jusjurandum 13. D. de acceptil. *Quandoque ei creditum fuerit, tenetur.* lib. 3. tit. 15. Inst. §. 1. *& quandoquo nobis non eadem res, sed aliæ ejusdem naturæ & qualitatis, redduntur, inde etiam mutuum appellatum est:* alii legunt, *Quoniam.* Secundæ acceptionis hæc erunt, D. lib. 1. tit. 7. l. 22. de adoptionib. *Cæterum si fidei ejus committat, ut quandoque restituat, non oportet admitti fideicommissum.* l. si fundus 13. D. de rebus eor. *Quandoque domino prædium cum fructibus vendicati, doli non inutiliter opponitur exceptio.* l. continuus 127. §. item qui, D. de verb. *Liberatur, qui se daturum spopondit, si quandoque tradit.* (14) Tertiæ acceptionis, l. in

(13) *Quandoque domino*,] Locus hic ipse mox inter exempla secundæ acceptionis denuo ponitur, & sane in una istic oratione reperitur *Quandoque.*

(14) *Tertiæ acceptionis.*] Nihil minus, ut jam monuit Doctiss. Dukerus de Latin. JCtorum p. 416. Etenim disertissime in istac lege aliter accipitur hæc vocula, quam vult Sanctius. Quum enim opponatur voculæ *Tum*, quæ certum temporis momentum designat, necessario ipsa ergo

in ſubſtit. 31. D. de vulg. & pupil. *Quæritur quiſquis hæres, quandoque fuerit, intelligatur.*

De Quod.

Quod particula, prima linguam Latinam poſt Ciceronis aureum ſæculum auſa eſt deturpare. Hæc Ariſtotelis & Platonis Dialecticam, & utramque Philoſophiam, peſſime dilaceravit; hæc Juris utriuſque diſciplinam barbarorum traditionibus & commentariis excarnificavit; hæc etiam in Sacræ Theologiæ commentarios & Latinas verſiones ita impetum fecit, ut peritiſſimos alioqui viros in ſummum barbariæ barathrum detruſerit. Quo magis iraſcor Eraſmo Roterodamo, qui, quum in Latinam linguam Novum Teſtamentum vertere tentaverit, hanc peſtem, quæ linguam Latinam peſſum dedit, neſcierit aut non potuerit evitare. Sæpe enim repetit, *dico, quod;* aut, *Dixi vobis, quod ego ſum.* At dices, fidi eſſe interpretis, verbum verbo, ut Horatius inſinuat, reddere. Fateor libentiſſime id, & Horatium id ſentire aſſevero; ſed idiotiſmos, & quaſcumque peculiares cujuſvis linguæ proprietates, nemo ſanus in aliam linguam, verbum ex verbo reddens, recte transfundet. An ferenda ſunt illa, quæ ſummus Theologus paſſim in ſcholis inculcabat, *Hoc argumentum tangit de cuſpide in album?* &, *O valeat me Deus?* Quid ſi velis Hiſpane dicere, *Saltar fuera del coro*, ſicuti Latine dicitur, *extra chorum ſaltare?* ut lo-

go denotat incertum & laxius ſumptum tempus, atque adeo poſitum eſt pro *aliquando*, ſeu *quandocunque*. Verba ſunt, ſed quæ minus recte diſtinguuntur, *In Subſtitutione Filio ita facta*, Quiſquis mihi ex ſupraſcriptis Heres erit, idem Filio Heres eſto, *quæritur, quiſquis heres quandoque fuerit, intelligatur: an quiſquis Heres TUM erit, quum Filius moriatur.* Tollenda omnino major diſtinctio poſt *intelligatur.* Senſus enim eſt, quæritur, utrum iis verbis intelligatur, quiſquis Heres aliquando ei fuerit quocunque tempore, an vero ille tantum, quiſquis Heres TUM erit, QUUM &c.

loquacem ſatis concionatorem dicentem nuper audivi. Cur non vertimus Græcorum articulos, aut duas negationes, quæ apud illos magis negant? & (15) cur non dicimus, *utor libris, quibus habeo*, quod Græcis eſt frequentiſſimum? Cur genitivos temporis in ablativo convertimus, ut, *Imperante Cæſare?* Particula græca, ὅτι, invexit hæc tanta mala, quæ vertentibus Græca Latine, aut omnino eſſet omittenda, aut aliter, quam per *quod*, *quia*, *quoniam*, eſſet explicanda. Nonne vides, quam fœde Boetius tranſtulerit principium ſecundi Poſteriorum, dum inquit, *Quærimus autem quatuor, quia, propter quid, ſi eſt, & quid eſt.* nam prima quæſtio, quæ Græcis eſt ὅτι, ſignificat rem ita eſſe, ut, Solem deficere. Cicero multa tranſtulit e Græcis, ubi particula, ὅτι, paſſim occurrit, (16) nuſquam tamen apud Ciceronem apparet. Quo

(15) *Cur non dicimus.*] Sic tamen aliquando etiam Latinos loqui docet ipſe infra, ubi agit de *Helleniſmo.*

(16) *Nuſquam tamen apud Ciceronem &c.*] Exiſtimat ergo Sanctius barbare loqui, qui dicant, *Scio quod, Dico quod, Credo quod*, & ſimilia: ac proinde Auctorum loca, in quibus eæ locutiones occurrunt, vel conjecturis vel contortis explicationibus pervertit: nonnulla etiam ſuſpecta habet, tanquam adulterina: immo vero ipſos etiam Senecam, Plinium, & æquales, omni in his auctoritate exuit. Interim ipſe, quod jure mireris, qui eas locutiones, ut barbaras plane, tanto ſtudio hic damnat, cavere ſibi tamen ab illis in hac eadem diſſertatione non potuit, dum in ejus extremo ait, *Adde, quod multi illorum Græce ſcripſerunt.* Cujus utique eadem eſt ratio, ac ſi Lectorem ſuum moneret, *Dic inſuper, quod multi &c.* In contrariam itaque ſententiam abierunt Manutius ad Cicer. Famil. VII. 28. Henr. Stephanus de Latin. falſo ſuſp. Voſſius de Conſtruct. cap. 20. & 62. ſed maxime Scioppius, qui de his accuratiſſime egit in Auctario Mariangeli Ep. 6. Quibus accedit Clariſſ. Auctor Novæ Methodi, ut & Vorſtius, qui illas quoque phraſes in Latinitatem *falſo ſuſpectam* retulit cap. 24. Ut adeo viderentur jam illuc, unde ejectæ pedem tulerant, quaſi poſtliminio reſtitutæ. At vero Vir Summus, cujus ego auctoritati in hoc literarum genere quamplurimum ſane tribuo, Joh. Fred. Gronovius eas prorſus iterum exploſit, atque adeo, ut ad Plaut. Aſin. I. 1. 37. *Nunquam magis ſe traduxiſſe* dicat *Scioppium, quam cum congeſtis aut male intellectis Auctorum locis vincere voluit*, Scio quod, *ut vul-*

Quo solo argumento barbare loqui omnes assevero, qui *vulgus usurpat*, *Latine dici*, *moneatque tirones, ab hac Barbarie sibi caveant*. Similiter ad Phædr. fab. 83. in Notis Schefferi, *aut corrupta*, *aut aliter* pronunciat *accipienda*, *quæ in hanc rem congesserit Scioppius*. Quid faciam? Durum profecto contra tantam Viri auctoritatem & tam præcisam sententiam calcitrare. Et tamen, ut verum fatear, prorsus ego quidem cum Scioppio, &c. heic sentiam. Nam nimis certe multa & clara in hanc rem sunt Auctorum loca, quam ut ea omnia vel corrupta esse possint, vel eorum constructio non facile a quovis perspici potuerit. Præterea justa satis huic locutioni subest ratio, de qua deinceps videbimus. Nunc primum loca ipsa, & ea quidem, quæ apud alios non inveni, memorabimus. Cic. Amic. 2. *Quærunt quidem multi*, *sed ego id respondeo*, *quod animadverti*, *te dolorem*, *quem acceperis amicissimi viri morte*, *ferre moderate*. In his perinde utique est, sive *Respondeo quod animadverti*, sive *Dico quod animadverti*, scripsisset Cicero. Videtur autem certa ratione hic ita locutus, ne in Infinitum cumulando & aggregando orationem minus redderet concinnam. Dicendum enim ceteroqui fuisset, *sed ego id respondeo, me animadvertisse, te dolorem moderate ferre* &c. Confer etiam locum ex Offic. I. 12. mox pag. 501. a me adferendum. Fateor tamen, Voculam *Id*, quæ adest, parere hic aliquid ambigui, quasi τὸ *Quod* habendum sit pro Accusativo, qui regatur proxime a Verbo *Animadverti*, & quasi reliqua tunc per expositionem ejus, quod animadversum ab illo sit, apponantur. Sed non opus est, propterea ad talem Appositionem confugere in loco tam plano, quum τὸ *Quod* etiam, quando speciem Conjunctionis præfert, revera tamen sit Pronomen Relativum, quod ante se requirit necessario nomen Substantiuum & Pronomen δεικτικὸν, ut mox ostendemus. Disertior tamen est locus, qui sequitur. Ibid. cap. 17. *Sæpe querebatur*, *quod homines omnibus in rebus diligentiores essent*, *ut capras & oves*, *quot quisque haberet*, *dicere posset*, *amicos quot haberet*, *non posset*, *dicere: & in illis quidem parandis adhibere curam*, *in amicis eligendis negligentiores esse*. Hic locus valde est, ut dixi, disertus & notabilis, si quidem in eo a τῷ *Querebatur* simul dependet *Quod* cum Verbo Finito *quod essent dilig.* & Infinitum dein cum suo Accusativo, *Homines adhibere curam* & *negligentiores esse*: Ut adeo hic utriusque eadem sit ratio, & τὸ *Quod* cum Finito manifeste ponatur eodem sensu, quo mox Infinitum. Petron. *Quod verberatus sum*, *nescio*. Phæd. fab 83. *Scio*. *quod virtuti non sit credendum tuæ*. Ubi Gronovius ex conjectura malit *Quam*. fab. 63. *O si maneret condito sensus patri*. *Quam graviter ferret*, *quod voluntatem suam interpretari non potuissent Attici*, pro, *Atticos non potuisse interpr.* Qui locus jam a nemine, quod sciam, tentatur. Liv. III. 52. *Scitu-*

Dico quod, Credo quod, ſciendum eſt quod, paſſim blaterant.

turos, quod ſine reſtituta poteſtate redigi in concordiam res nequeant. Ubi item legit *quam* Vir Summus, ſed nulla alia ratione, quam ſuæ auctoritatis, & quia MSS. quidam habeant *que:* XLII. 33. *P. Licinius Coſ. SCtum recitari juſſit, primum, quod bellum Senatus Per ſeo juſſiſſet: deinde, quod veteres Centuriones quam plurimum ad id bellum ſcribi cenſuiſſet: Nec ulli, qui non major annis quinquaginta eſſet, vacationem militæ eſſe.* Ubi jam relinquuntur intacta. Manifeſte tamen τὸ *Quod* bis poni pro Infinito patet ex eo, quod tertia pars hujus SCti per Infinitum exprimitur. XLV. 41. *quam feliciter remp. adminiſtraverim, & quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint, non ignorare vos arbitror*, ubi tamen itidem ex hypotheſi ſua ſcribere nos jubet Vir Summus, *& quæ duo.* Florus I. 23. *quando ſenſiſſent, quod irrigarentur ejus opera.* Suetonius Cæſ. 86. *Neque curaſſe eum, quod valetudine minus proſpera uteretur.* Tito 8. *Recordatus, quod nihil cuiquam illo die præſtitiſſet.* Auguſto 43. *ut oſtenderet, quod erat bipedali minor.* Ovid. Pont. I. 8. 26. *queror, ô jucunde ſodalis, Accedant noſtris ſæva quod arma malis.* IV. 14. 3. *In quibus, excepto, quod adhuc utcunque valemus, Nil me præterea quod juvet, invenies.* Nam perinde eſt, ſive dicam, *excipia, quod valeo*, ſive *credo, quod valeo.* IV. 11. 21. *Adde, quod, (atque utinam verum tibi venerit omen) Conjugio felix jam potes eſſe novo.* IV. 14. 45. *Adde, quod, Illyrica ſi jam pice nigrior eſſem, Non mordenda mihi turba fidelis erat.* III. 1. 25 *Adde metus, & quod murus pulſatur ab hoſte, Tinctaque mortifera tabe ſagitta madet.* ubi τὸ *Quod*, ſpecie Conjunctionis, cum ſequentibus, ita ſubjicitur verbo Activo, ut ſubjicitur Accuſativus *Metus.* Quocirca non video, quomodo hæc aliter explicari queant, ac illa, *Scio quod, Dico quod.* Et tamen in Ovidio metri certi ratio τὸ *Quod* mutari in *Quam* vel *Quum* non patitur. Similia vero his etiam illa Plauti Merc. III. 4. 10. *Id illi vitium maximum eſt, quod nimis tardus eſt.* IV. 2. *Parumne hoc eſt malæ rei, quod amat.* Ciceronis de Senect. Cap. 18. *Multa in noſtro collegio præclara, ſed hoc in primis, quod, ut quiſque ætate antecellit, ita ſententiæ principatum tenet.* Flor. II. 6. 47. *Parva res dictu eſt, quod illis diebus ager invenit emptorem.* Gellii II. 18. *De Epicteto, quod is quoque ſervus fuit, recentior eſt memoria.* Denique & hoc Cælii Famil. VIII. 14. *Propoſitum hoc eſt, de quo ſunt dimicaturi; quod Pompejus conſtituit non pati Cæſarem aliter Conſulem fieri, niſi exercitum tradat.* Ubi plane τὸ *Quod* reſpondet Græcorum ὅτι in lemmatibus Capitum. Sed exemplorum ſatis: quibus tamen adde tot alia, quæ videri poſſunt apud modo laudatos Viros, alioſque, in primis illa Martialis, & Horatii apud Linacrum, de quibus infra, Catonis Priſci ex Plinio, Fuſci Arellii ex Seneca Rhetore, & ipſius Ci-

rant. Lege libellum Ciceronis de Universitate, qui inte- ger

Ciceronis Offic. I. apud Mariangelum. Nunc porro rationem Constructionis indagemus. Censet Sanctius, *Vocem Quod, nisi Relativa sit, locum apud Latinos non habere.* Recipimus sane illud, quia & in illis locutionibus, quas explodit, Relativam esse contendimus. Immo vero etiam ipsum ὅτι, quod causam dedisse huic corruptelæ Linguæ Latinæ queritur Sanctius, nihil esse nisi Pronomen Relativum, etsi ab eo nunc scriptura distinguatur; ostendit accurate Doctiss. Auctor Novæ Methodi, quum de Lingua Græca agit, lib. VIII. c. 9. Et quis dubitet esse Relativum, quum sæpe pronomen, ad quod refertur, tum in Græca, tum in Latina exprimatur? veluti fit in primo illo Ciceronis loco, *Sed ego id respondeo, quod animadverti, te ferre* &c. h. e. respondeo id negotium, juxta quod negotium animadverti. Et de Offic. I. 12. *Equidem illum etiam animadverto, quod, qui proprio nomine perduellis esset, is Hostis vocaretur.* Ubi τὸ *Quod* ita refertur *ad illud*, sicut *Qui* ad *Is*. Manifeste autem dicitur, *animadverti, quod vocetur*, pro, *eum ita vocari*. Denique in diserto illo Martialis loco de quo infra p. 508, 509. *Hoc scio, quod scribat nulla puella tibi.* h. e. scio hoc negotium, secundum quod nulla &c. Hæc enim est constructionis & ellipseos in his ratio. Statuendum enim hic esse supplementum vocabuli, ad quod referatur pronomen relativum, patet ex eo, quod, ut dixi, sæpe præmittitur expressum pronomen, cui utique subintelligi debet Substantivum *negotium*. Jam in ipso ὅτι, seu *Quod*, subaudiendam esse præpositionem vel κατὰ vel διὰ, h. e. *ad*, *juxta*, manifestissimum ex eo, quod sæpe pro solo ὅτι, cum habet speciem Conjunctionis, legatur καθότι, διότι, id quod jam observarunt Lexicographi, & ex sacris quoque scriptoribus ostendit Novæ Meth. Auctor. Quando ergo dicitur, *id illi vitium maximum est, quod nimis tardus est*, construe & supple, id vitium, juxta quod vitium (καθότι pro καθ' ὅ, τι) nimis tardus est, est illi maximum. *Parumne hoc est malæ rei, quod amat?* Supple, estne hoc negotium, juxta quod negotium ille amat, (h. e. quod negotium in illius amore consistit) negotium parum malæ rei? Sed &, quando Phædrus ait fab. I. *Calumniari, quod arbores loquantur. Fab.* 73. *Indignari cœperant, quod dignitatem feminæ æquassent suam.* Quando passim legitur, *Lætor, gaudeo, doleo, quod hoc factum sit.* Quando Livius dicit XXXIV. 57. *Mirari se, quod Romani æquum censeant, ei leges dicere.* XXXVIII. 10. *Eo tandem Legati, mirante Consule, quod morarentur, venerunt:* in his eadem utique ratio est & analogia Syntaxeos, quæ est in controversis locutionibus. Et ne dubites, loca illa Livii tentavit ideo quoque Vir Summus, maluitque, sed ex conjectura, utrobique *quid* pro *quod* legere: Verum ita tamen Livius etiam XXXVI. 41. *Ma-*

ger ex Platonis Timæo versus est, nusquam invenies *Quod*, quum tam sæpe ibi occurrat particula ὅτι. Quid igitur, dices, facit Cicero? Audi Æschili versionem a Cicerone tertio Tuscul.

"Ου-

Magis mirari se, quod non jam in Asia essent Romani. Quem locum quare idem ultro profiteatur, se *ferre*, quum priores non ferat, fateor ejus differentiæ rationem me non percipere; quamvis neque recusem illud *Quid*, si habeant MSti, certe in loco XXXVIII. 10. Ita porro etiam Cicero ad Brutum ep. 17. vel potius Brutus in ea epistola, *Scribis, mirari Ciceronem, quod nihil significem unquam de suis actis.* Et Plautus Bacchid. IV. 9. 150. *Vos nunc ne miremini, quod non triumpho.* In his autem omnibus intelligitur propter id negotium, juxta quod &c. Ad hunc vero modum etiam illud, *Scio jam, quod filius meus amet*, & reliqua, exponenda sunt ac supplenda. Nam, quod Sanctius diversas plane putat locutiones, & hasce rejicit, admittit vero illas, *Miror quod, Gaudeo & Gratulor quod*, &c. in eo nihil inest rationis. Eadem enim est analogia & constructio vocula *Quod*, sive dicam *scio hoc negotium, quod filius meus amet illam*, sive *Miror*, vel *Gaudeo propter hoc negotium, quod filius* &c. Similiter vero *Scio quam*, quod præfert Gronovius Pater, & *scio quod*, eadem prorsus constructionis ratione dicuntur. Nam illud est, *scio rem, vel rationem, juxta quam amet filius*: hoc, *scio negotium, juxta quod amet* &c. Tantummodo usus vulgi fecit aliquod tandem discrimen in significatione, dum illud *Quam* adhibuit maxime ad nexum, qui simul significet intensionem modi, Hoc ad eum, qui significet ipsum rei negotium, sæpe tamen etiam Modum, unde promiscue aliquando ponitur, *Quod* & *Ut*. Sic ergo satis jam probatas puto has locutiones Usu & Ratione. Sed tamen vel sic nemini auctor sum iis temere vel passim utendi. Nam elegantia Linguæ Latinæ abhorrere tandem cœpit ab illa longiore circumlocutione, quum posset rem ipsam per infinitum breviter enunciare, cujus usus propterea longe longeque est frequentior. Sufficiat demonstrasse, posse tamen & illam adhiberi, ubi occasio non sit aliena, maxime uti vitetur concursus plurium Infinitorum. Si qui tamen vel sic hæc tam liquido probata repudient, malo suo Genio relinquendos censeo. Mihi sufficit cum alios Doctiores, tum nominatim Ursinum Tom. II. pag. 373. mihi assentiri, ubi diserte in his *cetera omnino standum meo judicio* putat, *nisi quod de loco Cicer. ex Amic. cap. 2. leviter dissentiat*, sed in quo uno loco nihil est ad totam rem vel accipiendam vel rejiciendam momenti.

Οὐκῦν Προμηθεῦ τῦτο γινώσκεις, ὅτι
Ὀργῆς νοσῦσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.

Atqui Prometheu te hoc tenere existimo,
Mederi posse rationem iracundiæ.

Erasmus, aut Laur. Valla, dixissent, *Igitur o Prometheu hoc scias, quod iræ infirmitatis sunt medici rationes*, vel *sermones.* Possem innumera tibi recensere Ciceronis exempla, versa ex Platone, Demosthene, Aristotele, Xenophonte, & aliis tum philosophis, tum poëtis; sed tute ipse hoc melius expiscaberis, si puræ Latinitatis cura te tangit. Quo posito, fœdissimam calumniam Ciceroni objectam contundemus. Antonius Majoragius gloriose, ut sibi videtur, de Cicerone triumphat, dum in suis Antiparadoxis, quæ contra Ciceronis Paradoxa effutiit, ignarum philosophiæ, atque totius dialectices expertem, Ciceronem demonstrare conatur. At quibus argumentis? disputatio ab ipsius Paradoxorum titulis longe dissentit: nam in quarto Paradoxo, cujus Titulus sic habet, ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται, nullum argumentum adduci contendit, quod propositam quæstionem possit comprobare. Sed Majoragius non vidit, Lemmata illa ab imperitis Grammaticis esse præfixa. An Cicero tam putide reddidisset Latine? *Quod solus sapiens dives sit*; &, *Quod omnes stulti insaniant.* Insanior profecto, qui tales titulos præfixit. Quartum illud Paradoxon, si titulus esset præfigendus, hoc sonat; ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ πολῖται, καὶ πάντες οἱ μωροὶ φεύγοντες, id est, *omnes sapientes esse cives, & omnes stultos exules.* Sed, ut de hujusmodi titulis in universum dicamus, quamvis longiori aliquanto, quam solemus, sermone, sic habeto; omnes titulos ad Martialis epigrammata, ad Horatii odas, „ [item in Valerio „ Max.] non solum esse alienos, sed sæpe ab auctoris sensu alienissimos. Plinio pessime sunt dispositi. Aldi Manutii, Pauli F. qui nuper in Officia & Paradoxa commen-

tarios edidit, non possum in illis titulis non accusare oscitantiam, qui tales nugas adscribat Ciceroni. Vox igitur *Quod*, nisi relativa sit, ut aiunt Grammatici, locum apud Latinos non habet. Relatio est in illo Ciceronis, *Quod epistolam conscissam doles, noli laborare:* nam ordo & sensus est, *Noli laborare circa id, quod*, vel *ex eo, quod*, vel *propter id, quod.* Sic Martial. *Non miror, quod potat aquam tua filia, Basse*, id est, non miror de eo, quod, vel propter id, quod; deest Græce κατὰ, id est, ob id quod. „ [nam in talibus, *Quod*, referri ad *Id*, vel hic „ Plauti locus docet, Capt. act. 3. sc. 4. *Filium tuum quod* „ *redimere se ait, id neutiquam mihi placet.*] Donat. in Hecyr. act. 1. sc. 3. *Quod me accusas, deest*, inquit, *In eo, ut sit; In eo quod me accusas. An quod, id est, propter quod?* Hæc Donatus. Denique Latine dicitur, *Miror quod*, barbare, *dico quod, credo quod.* Sed contra meum hoc præceptum, non solum æmuli, sed amicissimi, gravissimos auctores opponunt. Ter. Andr. act. 1. sc. 4. *Audivi, Archillis, quod jam dudum Lesbiam adduci jubes.* Respondeo, inique fecisse Ant. Goveanum, qui, dum nimis religiose versus Terentii ad normam reducere conatur, Latinitatem perderet. In omnibus antiquis sic legitur, *Audivi, Archillis, quod jam dudum Lesbiam adduci jubes*, & constat versus, si sic metiare, *Audi- vi Ar-* cæt. Muretus in illo loco auctor est, a Goveano additum esse *Quod.* Ex epistola 17. ad Brutum citantur hæc: *Dolet mihi, quod tu non stomacharis*; sed nullo sensu. (17) Doctiores ita le-

(17) *Doctiores ita legunt &c.*] In optimis Edd. cum antiquissimis, tum recentissimis, ut & in MStis, teste Manutio, legitur *quod tu nunc stomacharis*, sensu perspicuo, & quem Brutus (nam is hanc epistolam scripsit ad Atticum de Cicerone) hisce verbis exprimere voluit, vel debuit. Etenim incusaverat multis Ciceronem, idque apud Atticum, amantissimum ut omnium suorum, ita maxime Ciceronis. Ideo credit & dolet, Atticum nunc stomachari haud dubie, propter illas Ciceronis reprehensiones. Immo ideo quoque rogat Atticum, ut sibi persuadeat, nihil tamen ne-

legunt, *Dolet mihi, tu non stomacharis, amantissimus tum tuorum omnium, tum Ciceronis:* quasi dicat, si mihi dolet, cur tu saltem non stomacharis? Est & alius locus Ciceronis circa finem lib. primi de Officiis, themate, *Sed ab his;* (cap. 43.) *Idque hoc argumento confirmari potest, quod, si contigerit ea vita sapienti*, cæt. (18) Sed tota periodus fœde dilacerata est, & sine sententia, quod miror aut Lambinum, aut Aldum, aut quemquam doctiorum, non animadvertisse. Totum autem locum sic lego, & restituo, *Id quod hoc argumento confirmari potest; si contigerit ea vita sapienti, ut omnium rerum affluentibus copiis ditetur, quamvis omnia, quæ cognitione digna sunt, summo otio secum ipse consideret, & contempletur, tamen si solitudo tanta sit, ut hominem videre non possit, excedat e vita princeps omnium virtutum necesse est, illa sapientia, quam* Σοφίαν *Græci vocant*, &c. Ovid. lib. 5. de Tristibus eleg. 1.

Si

neque de sua in Ciceronem voluntate propterea esse remissum, sed tantum aliquid, seu multum, de judicio. Ita vero patet, nihil in his mutandum. Certe frigeret plane illud *Dolet mihi*, si non sequeretur *Quod*, quo declaratur, quid doleat Bruto. Sed & miror, Sanctium hanc locutionem non ferre, qui pag. sup. diserte ait *Latinè dici, Miror quod:* & in seqq. itidem *Latine dici, Quod verum dicis, irascor:* immo a Plinio, *eleganter dici, Gaudeo & gratulor, quod Filiam destinasti Fusco.* An ergo, si ista recte dicuntur, minus Latinum erit, *doleo, quod filiam destinasti Fusco?*

(18) *Sed tota periodus fœde dilacerata est.*]Vulgatam tamen tuentur postremæ Edd. id quod indicio est, hunc locum sic in MSS. reperiri, & proinde genuinum esse, ac recte adhiberi ad probandam phrasin, de qua agitur, si vere ad eam pertinet, ut ex Sanctii ipsius sententia facit. Sed & longe turbatior est sensus & nexus in Sanctii emendatione, quam in Vulgata, quæ hæc est, *Placet igitur aptiora naturæ esse ea officia, quæ ex Communitate, quam ea, quæ ex Cognitione ducuntur: idque hoc argumento confirmari potest, quod, si contigerit ea vita Sapienti, ut in omnium rerum affluentibus copiis, quamvis omnia, quæ cognitione digna sunt, summo otio secum ipse consideret & contempletur, tamen, si solitudo tanta sit, ut hominem videre non possit, excedat e vita. Princeps &c.* nam hinc nova incipit Periodus. Nexus est, *confirmari id hoc argumento, quod Sapiens excedat.*

Si quis delicias, lascivaque carmina, quærit,
Præmoneo nunquam scripta quod ista legat.

(19) Nihil hoc pentametro vidi putidius, magisque barbarum. Quis enim dicet *ista*, in hoc sensu? Quis, *præmoneo nunquam quod?* Ejusdem farinæ est cum illo apud Virgilium, *Quantum omnis mundus gaudet cantante Sileno.* Et vero multa barbara inserta fuisse Catullo, Tibullo, Propertio, & allis, docet Josephus Scaliger, & alii. Citatur ex Cornelio Gallo in quodam lyrico carmine, cujus initium est, *Lidia bella:*

Sæva non cernis, quod ego langueo?

Sed oden illam alicujus inepti esse censet Jul. Scaliger 6. lib. poëtices, quod mihi placet. Solus Plautus uno in loco me male habet; Nec Lambini in illo loco explicationem admitto, utpote durissimam: imo mihi placet, ut versiculus, una mutata literula, corrigatur. Locus est in 1. Scen. Asinariæ; *Equidem scio jam, filius quod amet meus istam meretricem e proximo, Philænium.* Ego

(19) *Nihil hoc pentametro &c.*] Etiam Heinsius illud uncis includit, & proscribit, ut *non satis Latinum.* Sed tamen non tantum MSti id habent sine ulla extraordinaria varietate, sed & nexus requirit istius sententiæ carmen. Sequitur enim continuo, *Aptior huic* (qui scil. quærit delicias &c. *Gallus, blandique Propertius oris: aptior* scil. quam *ista scripta* mea. Quapropter Ego, fateor, accedere non possum illis, qui carmen hoc plane rejiciunt per unicam Latinitatis causam ex præjudicio ortam. Nam quæ etiam Sanctius reprehendit, inania sunt. Ut *ista* hic adhibetur pro *hæc*, sic mox ibid. v. 38. *Quod quærar, illa* (Fortuna) *mihi pleno de fonte ministrat, Nec mea sunt, Fati verba sed ista mei,* h. e. Hæc meorum carminum verba. Solet autem vocula *Quod* etiam cum Subjunctivo post verba *dicendi, monendi,* &c. construi. Sic Cicero, *cum scripsisset, quod me cuperet ad Urbem venire.* Cato apud Plinium, *Dicam, quod bonum sit,* hoc, non illud, facere. Ennius, *utinam mortem oppetam, prius quam eveniat, quod in paupertate mea senex graviter gemam.* Vide Vorstium de Latin. falso susp. c. 24. p. 237. & Ursinum Tom. II. pag. 374. & Terentium in Adel. in Nota proxima seq.

Ego lego, *Equidem ſcio jam, filius quom amet meus. Quom*, vel *qom*, pro *quum* ſæpe utitur Plautus. Et Lambinus in 1. Amphit. ſcena, In illo, *Agite pugni, jamdiu eſt, quod ventri victum non datis: quum*, inquit, edendum curavi, (20) nam, *Quod*, ferri non poteſt. Alia multa mihi ſolent objici, ſed ea vel male intellecta, vel ab auctoribus non valde Latinis deprompta. Primi generis ſunt illa Horatii Satyr. 2. libro 2.

Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia naſus
Illis nullus erat, ſed credo hac mente, quod hoſpes
Tardius adveniens vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus conſumeret.

Hic non dicit Horatius, *Credo quod*, ſed *hac mente laudabant, quod:* nam verbum, *Credo*, parentheſi debet includi, quaſi dicat, *ut credo*. Lambinus ſic exponit, rancentem aprum antiqui laudabant, non quod odoratu carerent, ſed quod exiſtimarent. cæt. Ex Virgilio Æneid. 11. citatur, *Dicite Æneæ, quod:* ſed peſſime intelligitur, *Va-*

(20) *Nam, Quod, ferri non poteſt.*] Sic tamen optimæ habent Edd. etiam poſt Lambinum, & paſſim ita loquuntur Veteres. Sed & ſicuti in ſuperioribus intelligitur *Negotium*, ſic in his *Tempus* hoc ſenſu, jam diu eſt Tempus illud, ad quod tempus non datis, h. e. diutino jam tempore non datis. Sic autem loquutos Veteres patet ex Plauto Trin. II. 4. *Minus XV. dies ſunt, quod pro hiſce ædibus minas XL. accepiſti* Ter. Ad. III. 2. 1. *Nunc illud eſt, quod, ſi omnes omnia ſua conſilia conferant, atque huic malo ſalutem quærant, auxilii nihil adferant.* Cic. Famil. VI. 2. *Non eſt pro malis temporum, quod moleſte id feras*, ubi jam intelligitur iterum *Negotium*. VII. 13. *Neque eſt, quod pertimeſcas.* Livius I. 28. *Si unquam ante alias ullo in bello fuit, quod Diis immortalibus gratias ageretis, heſternum id prælium fuit.* Et ſic alibi paſſim. Immo & in his pro *Quod* ponitur aliquando Infinitum. Petronius, *Nunc erat à torva ſubmittere cornua fronte.* Virg. *Si mihi ſuſceptum fuerit decurrere munus.* Sed & in Aſinaria Plauti nihil mutandum cenſeo. Debuerat ſane præjudicium contra hanc phraſin (*ſcio quod amet*) conceptum cedere MStorum conſenſui,

Vadite, & hæc memores Regi mandata referte;
Quod vitam moror invisam Pallante perempto,
Dextra causa tua est;

Dextra tua est in causa, quod non moriar. Thomas Linacer, alioqui doctissimus, supine confirmat, Latine dici; *Dico quod, assero quod*, lib. 5. circa finem & lib. 9. cap. de Conjunctionum ellipsi, pag. 427. *Adhibetur tamen sæpissime*, inquit, *eadem Conjunctio, Quod* Martial. lib. 11. *Hoc scio, quod scribit nulla puella tibi.* Horat. 2. Epist. 2.

Si tibi nulla sitim leniret copia lymphæ,
Narrares medicis; quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis.

Senec. in natur. quæst. lib. 3. *Miramur, quod accessionem fluminum maria non sentiant; æque mirandum est, quod detrimentum exeuntium terra non sentit:* item lib. 2. *Nos putamus, quod quia nubes collisæ sunt, ideo fulmina emittunt*; Plinius ad Servianum, lib. 6. ep. 26. *Gaudeo, & gratulor, quod Fusco Salinatori filiam tuam destinasti.* Auct. in Sallust. *Credo, quod non omnes tui similes incolumes in urbem venissent.* Hactenus Linacer. Nunc sex adductis testimoniis ordine respondebo. Primum est Martial. lib. 11. Epigram. 65. sic

Nescio, tam multis quid scribas, Fauste, puellis,
Hoc scio, quod scribat nulla puella tibi.

τὸ *quod* relativum est, quasi dicat; Tu multa scribis puellis, quum sis pædico, ut videlicet te ostendas puellarum amatorem, sed (21) ego scio, quid sit, propter quod nul-

(21) *Ego scio quid sit.*[Hunc sensum expressit forsan Martialis Versu Hexametro per *quid*. Ac hic, ubi *quod* adhibet, aliud quid pro-

nulla tibi rescribit; quia pueros amas. Secundum est Horatii epist. 2. libro 2.

Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ.
Narrares medicis: quod, quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?

(22) Vides oscitantiam Linacri, qui non intellecta Horatii sententia, pessime loquutum poëtam asserebat. Latinum non est, *Fateor, quod verum dicis.* at dicitur Latine, *Quod verum dicis, irascor:* nam hic relatio est, ibi nulla. Tertius locus Senecæ nihil contra nostram doctrinam; nam *τὸ quod*, bis positum, nomen est, & deest præpositio κατὰ vel διὰ, ut sit διὰ τί? Quartus etiam Senecæ (23) glossema puto: nam Senecæ de fulminibus alia sententia est. Habes hunc locum lib. 2. cap. 32. Natur. Quæst. Si tamen Senecæ verba esse contendas, contendam ego quoque, non fore difficile, comprobare, non pure loquutum ibi Senecam. Quintus locus Plinii (24) ele-

proinde notare voluit. Nempe simpliciter rem ipsam, *nullam puellam ei scribere*, quod abunde erat causæ, quare *nescire* se diceret Martialis, *quid*, vel propter quid, *tam multis ergo puellis scribat* Faustus. Locus hic certissimum clarissimumque exhibet exemplum istius locutionis, quam Sanctius, & tot Alii, negant ac rejiciunt.

(22) *Vides oscitantiam Linacri.*] Nullam ego hic oscitantiam Linacri deprehendere queo, sed summam sane Sanctii. Manifeste utique Horatius utitur tali locutione: *Fateor, quod verum dicis*, seu *fateor, quod plura cupio.* Nam quæ alia esse potest Horatii sententia aut constructio? Nusquam certe in hocce loco *τὸ Irascor* occurit. Reliqua loca Linacri afferere nihil attinet, quando quidem Senecæ, Plinii &c. auctoritatem in his defugit Sanctius. Quam recte, viderit ipse.. Mihi enimvero in controversia de phrasi & Syntaxi Latina certissimum videtur malæ causæ argumentum, si quis Scriptorum id ætatis auctoritatem plane repudiet, & simul complura auctorum superioris ætatis loca conjectando, & ita corrigendo, (an vitiando?) ad suam hypothesin conformet.

(23) *Glossema puto.*] Nulla ratione. Nam Seneca loquitur ibi non tam ex sua, quam ex vulgari Romanorum sententia, vulgari Etruscorum opposita. Vide locum.

(24) eleganter dicitur. Sextus locus Ciceronis barbarus omnino eſt, mirorque, non ſolum Linacrum, ſed & (25) Quinctilianum, & Vallam, & cæteros, qui has putidas & barbaras oratiunculas, (quæ nomine Salluſtii & Ciceronis circumferuntur) non viderint ab aliquo ſciolo & barbaro eſſe compoſitas. Hoc ſatis indicarunt Pet. Victorius (Var. Lect. XV. 3.) & Sebaſtian. Corradus in ſua Quæſtura, (p. 115. &c.) & Alii. Quo exemplo monemur, ut ad ſecundi generis teſtimonia tranſeamus. Si Senecæ contra nos adferantur teſtimonia in hujuſmodi negotio, quid negotii erit reſpondere, Senecæ Latinitatem multis partibus claudicare? Plinius epiſt. 11. lib. 2. dixit, *Adnotatum eſt experimentis, quod favor & miſericordia acres & vehementes primos impetus habent.* Sed pro me reſpondebit Politianus in 1. epiſt. *Optaret*, inquit, *alius, ut oratorem Plinium ſaperem, quod hujus & maturitas, & diſciplina, laudatur: Ego contra totum illud aſpernari me dicam Plinii ſeculum.* Audeamus igitur jam ridere Laurentii Vallæ præceptionem lib. 2. cap. 17. *Verbis*, inquit, *opinionis & ſcientiæ damus indicativum, cum quod*, Opinor, quod pater aut mortuus eſt, aut graviter ægrotat; Et eodem lib. cap. 20. *Volo quod ſcribas, non autem, quod ſcribis.* Egregium vides dicendi maigſtrum. Sed aliquid dicendum eſt de Latinitate Digeſtorum, quorum auctores omnium judicio Ciceroni æquiparantur. Lib. 1. tit. 6. l. 1. de His, qui ſui vel alieni &c. *Alia diviſio ſequitur, quod quædam perſonæ ſunt ſui juris, quædam alieno ju-*

(24) *Eleganter dicatur.*] Si eleganter dicitur, *Gaudeo, quod hoc feciſti, Iraſcor, quod verum dicis*, pro *Gaudeo te hoc feciſſe, Iraſcor te verum dicere*, tum æque Latina & elegantia ſunt, *Miror, quod mare non ſentit, dolet mihi, quod Tu ſtomacharis*, & ſimilia.

(25) *Quinctilianum.*] Sint ſane orationes illæ non ab Cicerone ac Salluſtio compoſitæ, quod lubens conceſſerim; quia tamen citantur nominatim jam a Quinctiliano IV. 1. & & IX. 7. tanquam illorum orationes, liquet inde clariſſimum in modum, eſſe ergo antiquas prorſus, & Quinctiliano ipſo aliquanto antiquiores, nec proinde adeo barbaras earum phraſes debere dici.

juri subjectæ: & eodem lib. tit. 21. l. 1. *Hujus rei fortissimum argumentum est, quod lege Julia de vi nominatim cavetur:* & lib. 15. l. 30. *Sciendum est generaliter, quod, si quis se scripserit fidejussisse, videri omnia solemniter acta.* Ad hæc & alia multa, quæ possunt objici ex Pandectis, respondeo primum, vocem illam, *Quod*, in Plantini Pandectis inter has [ ] virgulas signari; & Taurellum præfatione admonere, quidquid inter ea signa contineatur, neque in Pandectis Florentinis, neque in aliis, inveniri, sed a recentioribus additum. Deinde certius & melius respondebo, non tanti mihi esse istorum judicium, qui Jurisconsultorum dictionem cum Ciceroniana comparant. Ubi tu obsecro in Pandectis tot flosculos, tot figuras verborum, & sententiarum, tot tropos, periodos, cola, commata, & illustria lumina ostendes? Imo vero si jurisperiti his dicendi generibus uterentur, dicerem, illos nescisse leges conscribere. Adde, quod multi illorum Græce scripserunt: ac demum seculum illud Justiniani Latinam linguam non poliebat. Multa in Pandectis invenio, quæ Latinis auribus non placerent; Sit exempli gratia titulus 11. lib. 1. ubi multa, quæ a genuina Latinitate abhorreant, inveniuntur. Satis superque Juris scriptoribus gloriæ tribuemus, si inter sui seculi homines eos dicamus præstantissimos.

De Quidem.

Quidem particula, male accepta est a Grammaticis, & aliis aliarum rerum Auctoribus. Qui se putant Latine loqui, sæpe librorum capita sic distinguunt; *Quod vera sit sententia Ciceronis; quod nulla sint verba Neutra:* sic etiam videas in principio librorum, *Libri de Dialectica longe quidem utilissimi.* Non video post antiquam illam venerandam vetustatem, qui apte & suo loco hac particula, *Quidem*, utatur: (26) nam Latine non dices, *Præ-*

(26) *Nam Latine non dices.*] Haud, scio quid sibi velit omnia hæc

Præceptor quidem tuus est doctissimus. At dices eleganter, *Præ-*

hæc disputatio contra usum particulæ *Quidem*, sine subsequente adversativa: cum loca quamplurima ex Cicerone & optimis auctoribus in promptu sint, in quibus absolute ponitur post omnis generis vocabula. Quidni ergo recte dicatur, *Præceptor quidem tuus est Doctissimus?* quum Cic. Famil. IV. 3. *Servius quidem tuus in ingenuis artibus ita versatur, ut excellat.* VI. 6. *quod me quotidie Cæsar magis amplectitur, familiares quidem ejus, sicut neminem*, ubi manifeste & simpliciter pro *certe* ponitur. Petron. *Eudoxus quidem in cacumine excelsissimi montis consenuit.* Idem, *Miserere, quemadmodum quidem soles.* Et, *Nam sine causa quidem spiritum impendere, ne vos quidem existimo velle.* Sic passim *Et quidem.* Terent. Andr. V. 6. 3. *Et quidem ego*, scil. scio, quid tibi obtigerit. Heaut. IV. 5. 27. *Et quidem jubebit posci.* Cicero Famil. X. 22. extr. *Litteras tuas vehementer exspecto, & quidem tales, quales maxime opto.* Valer. Max. IX. 6. ext. 1. *Et quidem cum illorum opprobrio.* Sueton. Cæs. 45. *Et quidem fluxiore cinctura.* Tacit. Germ. 44. *Clausa sub custode, & quidem servo.* Porro, quidni momentum aliquod addat affirmationi? quum id faciat in negatione, unde τῷ *Ne* sæpissime additum reperitur ad vehementius negandum. Sed tamen plerumque ab ea vocula separatur, interposita alia, in quam emphasis negationis recidit. Neque vero id perpetuum adeo, ut nonnulli volunt. Nam & apud Ciceronem, Aliosque, conjunctim reperitur *Ne quidem*, æque ac *Et quidem.* Vide Tursellinum de Particulis L. L. a Cl. Schwartzio nuper denuo editum c. 122. Sed tamen rarius est illud, & magis emphaticum, si separetur. Quin & in affirmatione passim sine ulla adversativa occurrit τὸ *Quidem* cum particulis *si*, & *quando*: adeo ut propter frequentem hunc usum hodie quasi coaluit cum iis credatur: sicuti revera coaluit cum *Ego* vel *Et* in *Equidem*, quod omnium consensu affirmationem aliquam significat. Unde autem hanc significationem habere potuit, nisi ex Simplice *Quidem?* Imo ne de hujus certo in affirmationibus usu atque Emphasi dubitemus, sæpissime occurrit junctum cum aliis affirmandi particulis, quæ ita per Pleonasmum secum invicem significationem suam communicant. Cic. Famil. I. 5. *Et Catoni quidem profecto restitimus.* Ep. 8. *sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate*, ubi vide Manutium XVI. 22. *Spero ex tuis literis tibi melius esse, cupio quidem certe.* Gellius VII. 3. *Ut causa Rhodiensium aut æqua judicaretur, aut quidem certe ignoscenda.* Apud Terentium Andr. I. 2. 24. respondetur ad Interrogationem per *Sane quidem*, scil. volo te id facere. Plura vide ab ipso Sanctio allata paucis paginis post. Denique quidni sine adversativa poni queat, quum sæpe ipsa vim habeat adversandi, vel ex contrario aliquid affirmandi. Cic. pro Marc. 9. *Sed nisi hæc*

Præceptor quidem tuus est doctissimus, sed ignavus, at ignavus, tamen ignavus. Elegantem hujus voculæ usum multis Ciceronianis exemplis explicabo; plura, qui volet, facile inveniet. Cic. 5. de Finib. *Tantam vim virtutis, tantamque auctoritatem honestatis, ut reliqua, non illa quidem nulla, sed ita parva sit, ut nulla esse videatur:* ibid. *Illa enim, quæ sunt a nobis bona corporis numerata, complent ea quidem beatissimam vitam, sed ita, ut sine illis possit beata vita existere:* ibid. *Quum autem progrediens confirmatur animus, cognoscit ille quidem naturæ vim, sed ita, ut progredi possit longius:* idem 1. Offic. *Altera est res, ut quum ita sis affectus animo, ut supra dixi, res geras, magnas illas quidem, & maxime utiles, sed ut vehementer arduas plenasque laborum:* De universitate, *Ita totum animal movebatur illud quidem, sed immoderate, & fortuito:* De amicitia, *Qui negligendi quidem non sunt, sed alio quodam modo colendi:* ibid. *Novitates autem si spem offerunt, non sunt illæ quidem repudiandæ; vetustas tamen suo loco conservanda est.* Quum hæc & alia hujusmodi discipulis indicarem, quædam mihi objecta sunt, quæ aliter se habere videntur: sed ea, ne alios fallant, huic disceptationi inseram, & locos integros apponam, ut intelligas, a longe petendam adversantem particulam, quæ voculæ *Quidem* debeat respondere. Cicero 1. de Orat. *Si quis est, qui hæc putet arte accipi posse, quod falsum est: præclare enim se res habeat,*

hæc urbs stabilita tuis sit consiliis, vagabitur modo nomen tuum longe lateque, sedem quidem stabilem, domiciliumque certum non habebit, ubi manifeste ponitur vel pro *Vero*, vel pro *At certe.* Sic Fam. I. 7. *Cui quidem literæ tuæ perjucundæ fuerunt, mihi quidem humanitas tua admirabilis visa.* h. e. *mihi vero*, vel *certe.* De Offic. I. 12. quum enumerasset præcipuos Romanorum hostes, subjicit nonnullorum descriptionem, *Pœni fœdifragi, crudelis Hannibal, Reliqui justiores; Pyrrhi quidem de captivis reddendis illa præclara.* h. e. Pyrrhi vero, vel Pyrrhi certe. Nep. Con. 2. *Hunc adversus Pharnabazus habitus Imperator, re quidem vera exercitui præfuit Conon,* h. e. re autem vera. Similiter Hann. cap. 2. Vide & Tursellinum, atque ejus locupletatores dicto Capite.

beat, si hæc accendi ac commoveri arte possint; inseri quidem, & donari ab arte non possunt omnia: sunt enim illa dona naturæ: quid de illis dicet, quæ certe cum ipso homine nascuntur, linguæ solutio, vocis sonus, litera, vires, conformatio quædam, & figura totius oris & corporis? Neque hoc ita dico, ut ars aliquid limare non possit: neque enim ignoro, & quæ bona sint, fieri meliora posse doctrina, & quæ non optima, aliquo modo acui tamen, & corrigi posse; quasi dicat, (27) inseri quidem hæc arte non possunt: Idem lib. 7. epist. 24. *Amoris quidem tui, quoquo me verti, vestigia: vel proxime de Tigellio: sensi enim ex literis tuis valde te laborasse. Amo igitur voluntatem, sed pauca de re:* quasi dicat, amor quidem tuus notus est, sed de re ipsa pauca dicam; idem lib. 2. epist. 3. *Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus, aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramque, contra istam rationem, meam dicam; ut aut te in meam sententiam adducam, aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim, ut, si quando, quod nolim, displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari: brevi tamen sic habeto.* Horatius lib. 2. epist. 1.

Multa quidem nobis facimus mala sæpe poëtæ,
Ut vineta egomet cædam mea, quum tibi librum
Sollicito damus, aut fesso; quum lædimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprehendere versum;
Quum loca jam recitata revolvimus irrevocati;
Quum lamentamur non apparere labores
Nostros, & tenui deducta poëmata filo;
Quum speramus eo rem venturam, ut, simulatque

Car-

(27) *Inseri quidem hæc arte non possunt.*] Hisce non declarat Sanctius adversantem particulam longe esse petendam, ut respondeat voculæ *quidem*, nisi addatur, *sed accendi & commoveri arte possunt.* quod videtur excidisse, certe desiderari, in Sanctiana illius exempli expositione. Eodem tamen modo Salmanticensis Editio & Patavina. Plenius & uberius exposuit locum Ciceronis mox pag. 517.

Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas, & egere vetes, & scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
Æedituos habeat virtus.

Virgil. 4. Georg. de Eurydice,

Illa quidem, dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas alta non vidit in herba!
At Chorus æqualis Dryadum.

Sed objiciet aliquis illa Ciceronis, & aliorum. Cicero, *Et æthera quidem ipsum, sive cælum appellare libet.* Virgilius, *Ac me tunc quidem*, & alia innumera, ubi particula respondens non invenitur. Respondeo, esse divisas per Tmesin duas voculas, ut, (28) *æthera quidem*, pro, *& quidem*, sive *equidem: nos quidem*, pro *equidem nos*, & sic in aliis multis. Adhuc video esse, qui objiciant, sine ulla responsione, aut compositione, inveniri particulam *Quidem*: nam Latine dicitur, *qui quidem*, *hanc quidem*, *illa quidem*, sine ullo addito. Respondeo, post *Qui*, *Quæ*, *Quod*, *Hic*, *Ille*, recte opponi *quidem*, sine adversante; ut, *quæ quidem*, *ille quidem.* Sed si contendas aliquid significare, dicam contra Grammaticos, neque hic, nec alibi, hanc particulam, *Quidem*, affirmationem significare, ut ipsi putant; (29) semper enim fere est, quod *saltem*, Hispane, *Alomenos; Una por una; Alo que puedo juzgar.* Ut siquis

(28) *Æthera quidem.*] Sic quidem & reliquæ edd. sed videtur voluisse Sanctius, *ut*, *& æthera quidem*, Et Mox, *Et nos quidem.* Verum tamen nullam hic repetio Tmeseos constituendæ aut fingendæ causam. Quin si maxime composita hæc essent, & per Tmesin separata, vel sic pateret ex iis vis & usus quoque Simplicis absolutus.

(29) *Semper enim fere est, quod saltem:*] Immo idem est, quod *certe*, si nulla sequatur adversans particula. Ita mox in illo Terentii, *illa quidem nostra erit*, h. e. sive mihi paratæ sint lites, seu minus, illa certe nostra erit, quod unum nunc agimus & desideramus.

quis roget ita, *Venitne huc Petrus?* responde, *Minime, quod quidem viderim.* Terentius Phorm. *mihi paratæ lites, quid mea? illa quidem nostra erit.* Ex Terentio & Cicerone aliqua mihi objiciuntur, sed (30) loci corrupti sunt. Terent. Adelph. *Occidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias student facere; in apparando totum consumunt diem.* Sed aliter legendum locum esse, jam multi viderunt: sic, *Occidunt me, qui, dum nimis sanctas nuptias student facere*, cæt. Cic. de Senectute, *Ille autem, Cæpione & Philippo iterum consulibus, mortuus est, quum ego quidem, quinque & sexaginta annos natus, legem Voconiam suasissem.* Dictio *Quidem*, inquit Lambinus, *abest ab omnibus veteribus libris.* Cicero lib. 1. de divinat. in calce: *Quumque animi hominum semper fuerint, futurique sint, cur ii quidem, quid ex quoque evenerit, perspicere non possint.* Lamb. legit, *Cur ii quid ex quoque*, cæt. Objicitur & illud, quod passim in epistolis Ciceronis legitur, *Si vales, bene est, ego quidem valeo.* Sed error Grammaticorum est pudendus, qui has notas nescierunt interpretari. S. V. B. E. E. Q. V. id est. *Si vales, bene est, ego quoque valeo.* Nec desunt qui sic interpretentur: nam lib. 10. epist. 34. & lib. 12. epist. 15. *Si valetis, liberique vestri valent, bene est; ego quoque valeo.* Cicero Paradox. 5. *Qui legibus quidem non propter metum parent.* Alii melius, *Qui ne legibus quidem propter*, cæt. Paradox. 6. *Hæc quidem utrum abundantis an egentis signa sint?* Lambin. & alli legunt, *Hæc utrum abundantis*, cæt. Ali-

(30) *Loci corrupti sunt.*] Nulla est ratio corrigendi hæc loca, nisi dissentiant MSti, aut metrum. Adesse enim & abesse iis in locis potest τὸ *Quidem*. Apud Terentium nihil, nisi metri forsan ratio, exigere possit, ut removeatur. In Ciceronis loco de Senectute retinuere eam voculam ultimæ edd. Et quidni? cum ibidem paulo ante, cap. 4. bis legatur, *quum quidem ille admodum senex suasor legis Cinciæ fuit.* Et, *quum quidem, me audiente, Salinatori dixit.* In Libro de Divin. video abesse Voculam a plerisque edd. Si ita volunt MSti, bene est; ceteroqui nulla erat ratio expungendi eam, quum, fatente ipso Sanctio, post Pronomina frequentissime ponatur.

Aliquando tamen (ne quid diſſimulem) nulla eſt particula, quæ adverſans reſpondeat; ſed ſi occulate perſpicias, aliquo modo præceſſit. Cicero lib. 15. epiſt. *Fateor ea me ſtudioſe ſequutum, ex quibus mira gloria naſci poſſit: ipſam quidem gloriam per ſe nunquam putavi expetendam;* quaſi dicat, gloriam quidem nunquam expetivi, ſed ea, ex quibus gloria naſcitur: idem lib. 12. epiſt. 19. *Sed hoc ex re & tempore conſtitues; mihi quidem uſque curæ erit quid agas, dum, quid egeris, ſciero.* Proprietas & elegantia Latini ſermonis ignoratur, ſi particularum differentia & vis ignoretur. Sed Laurentius dum hæc ſcrutatur, miras tenebras offudit.

Si adverteret Laurentius, multas particulas, inter quas aſſignat differentias, conjunĉte legi, deſineret fortaſſe has tricas. Adverte igitur has particulas conjungi ſimul inter ſe: *Etſi quamvis: Quamvis licet: Ergo igitur: Poſthoc dein: Deinde poſtea: Mox deinde: Tandem denique: Quia enim: Quidem certe: Extemplo ſimul: En ecce.* Item alias fortaſſe.

Etſi quamvis. Cicero Attic. 26. ediſt. 7. *Etſi quamvis non fueris ſuaſor & impulſor profectionis meæ, approbator certe fuiſti.* [Vide ſupra Not. 2.]

Quamvis licet. Cic. lib. 3. leg. cap. 10. *At duo Gracchi fuerunt, & præter eos,* (31) *quamvis enumeres multos licet, quum deni crearentur, nonnullos in omni memoria reperies pernicioſos Tribunos.* Laurentius Valla libro 2. cap. 21. *Quamvis licet reclament Grammatici, non dubitabo,* cæt.

Er-

(31) *Quamvis enumeres multos licet &c.*] Vide hic omnino, quæ notavimus ſupra Nota 5. Ceterum Ciceronis hic locus vitii eſt ſuſpectus. Legerim lubens, *At duo G. f. & præter eos, quamvis enumeres multos licet, quum deni crearentur, non Multos in omni memoria reperies Pernicioſos Tribunos, Leves, etiam non Bonos, fortaſſe plures,* ſcil. reperies. Certe ea fuit mens & ſententia Ciceronis, qui Tribunatum pl. iſtic excuſat & defendit. Abeſt quidem ab antiquiſſimis edd. prius *non*, idque probat Manutius, qui poſtrema dein ſic legi vult, *Leves etiam nunc, Bonos fortaſſe plures.*

Ergo igitur. Ridendi sunt Grammatici, qui inter *Ergo* & *Igitur* miras constituunt differentias. Ego dico, *Ergo* esse sextum casum ab Græco ἔργον, id est, *opus*, vel *res*, quasi dicas, *Re vera*. Particula *Igitur*, (32) proprie significat *Deinde*. Hispane, *en consequentia*, *tras esto*. Plaut. Amphit. I. 1. 55. *Sese igitur summa vi virisque eorum oppidum expugnassere:* idem Epid. III. 3. 3. *Sed qui perspicere possent cor sapientiæ, igitur perspicere ut possint cordis copiam:* ibid. III. 4. 63. *Quid tibi negotii est meæ domi igitur?* Qua etiam forma dixit Terent. Adelph. *An non hæc tibi justa videntur postea?* Sed Apulejus, purissimus Latinæ linguæ Scriptor, has particulas solet sæpissime copulare. Lib. 2. Asini: *Ergo igitur Fotis erat adeunda:* ibid. *Ergo igitur senex ille:* idem lib. 3. *Ergo igitur jam & ipse possum:* & lib. 4. in princip. *Ergo igitur quum in isto cogitationis salo fluctuarem:* & lib. 4. *Ergo igitur si posthac pessimæ illæ lamiæ:* & lib. 7. *Ergo igitur si perdideritis in asino virginem:* ibidem paulo post legitur vox, *Ergo*, sola, *Fotis ergo prolatis erutisque rebus:*

at nullo profecto sensu: Certe longe meliorem præfert Vulgata Lectio. Sed neque video, qui Cicero dicere potuerit aut voluerit, *nullos* omnino repertos unquam *Perniciosos Tribunos*. Quid enim? an Apulejus Saturninus, an tot alii, qui cædes & tumultus violentos in foro excitarunt, an ipse P. Clodius non fuit ex Ciceronis sententia Perniciosus Tribunus? Deinde illud *Plures* videtur declarare, præcessisse *Multos*. Gebhardus sensum vulgatæ olim lectionis juvare vult addito signo Interrogationis, sed quæ plane istic friget, & languet, nec refutatione est digna, quippe a proposito Ciceronis prorsus aliena, qui probare voluit, non, *repertos aliquos perniciosos*, sed, *repertos non multos*, at *leves & non bonos*, *plures fortasse repertos*.

(32) *Proprie significat deinde.*] Sed & respondet aliquando τῷ *Quum*. Pl. Cas. II. 2. 40. *Quum otium mihi erit, igitur tecum loquar*, h. e. *tum*, ut exponit id etiam Festus. Neque vero Apulejus modo, sed & Plautus, & maxime Poëtæ, sæpe dixerunt *Ergo igitur* conjunctim. Et sic *Itaque ergo*, Liv. I. 21. *Igitur deinde*, Pl. Sticho I. 2. 29. *Igitur tum*, Most. I. 2. 51. *Igitur tum demum*, Amph. I. 2. 2 11. *Igitur demum*, Most. II. 1. 33. & alibi.

bus: ſed rurſus paulo poſt, *Ergo igitur ancipiti malo laborabam:* & lib. 9. *Ergo igitur ſummo pavore perculſum Myrmecem:* ibid. *Ergo igitur Græce ſubjiciens miles:* & lib. 10. in calce, *Ergo igitur non de pudore jam, ſed de ſalute ipſa ſollicitus:* & lib. 11. *Ergo igitur imperiis iſtis meis:* ibid. *Ergo igitur me quoque oportere:* ibid. *Ergo igitur cunctis affatim præparatis.* Vide Feſtum, *Igitur.*

Poſt deinde. D. de orig. Juris l. 2. *Poſt hoc dein de Autorum ſucceſſione dicemus:* ibid. *Poſt aliquot deinde annos:* ibid. *Poſt deinde.*

(33) *Deinde poſtea.* Plaut. Menech. & Cic. pro Milon. *Deinde poſtea ſe gladio percuſſum eſſe ab uno de illis.*

Mox deinde. Tibul. lib. 1. eleg. *Et ſimulat tranſire domum, mox deinde recurrit.*

Poſt tum. „ [Varro 5. de ling. Lat. *Cenſores inter „ ſe ſortiuntur, uter luſtrum faciat; poſt tum conventio„ nem habet, qui luſtrum conditurus eſt.* Ita legitur in ve„ teri codice.]

Tandem denique. Apul. lib. 3. aſin. in fine, *Tandem denique reverſus ad ſenſum præſentium, arrepta manu Fotidis:* idem lib. 10. *Tandem denique rupta verecundia, ſic alter alterum compellat:* idem lib. 4. *Tandem itaque aſinali verecundia ductus.*

Quoque etiam. „ [Plaut. Perſ. act. 4. ſc. 9. *Ego faciam te quoque etiam ipſum, ut lamenteris.*]

Quia enim. Terent. Phor. *Quia enim in illis fructus eſt:* idem Milite, *Quia enim loquitur laute;* idem Hecyr. *Quia enim qui eôs gubernat animus.* Plaut. Epid. *Quia enim mulierem illam:* idem Amph. (34) *Quia enim ſero advenimus.*

Qui-

(33) *Deinde poſtea.*] Sic & Livius XLI. 21. Val. Max. IX. 1. exter. 5. Gell. XV. 12. & XVII. ult. Similiter *inde deinceps* Liv. I. 44. *Tum deinde* II. 8. *Mox deinde* XXXIV. 9.

(34) *Quia enim ſero advenimus*] Et IV. 2. 24. *Quia enim te macto* in-

Quidem certe. Terent. Andr. *Mea* (35) *quidem hercle certe in dubio est vita:* idem Phorm. *Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda.* Cic. Lentulo, *Illud quidem certe nostrum consilium jure laudandum est:* & lib. 2. ad Q. Frat. *Agebatur quidem certe nihil:* idem pro Quint. *Qui ut summa haberem cætera, temporis quidem certe vix satis habui.*

Quippe quia. Terent. Heaut. *Quippe quia magnarum sæpe id remedium ægritudinum est.*

Quia nam? Virgilius, *Cœlicolæ magni*, (36) *quia nam sententia vobis versa retro?* idem, *Heu, quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi?* Plaut. Trucul. *Quia nam arbitrare?*

Nam cur. Plaut. Curcul. *Nam cur me miseram verberas?* Sed hic potest esse anastrophe, ut in illo Virgilii Georg. 4. *Nam quis te, juvenum confidentissime, nostras Jussit adire domos.*

Extemplo simul. Livius lib. 17. *Extemplo simul pares esse cœperint, superiores erunt.*

En

infortunio. Sic Curcul. III. 79. & Trucul. II. 2. 11. Sed & *certe enim* pro *ideo*, vel *profecto*, apud Plautum Amph. II. 2. 26. *Nempe enim hi sunt, qui* &c. apud Plinium Panegyr. cap. 62. *Namque enim*, apud Plautum Trin. I. 2. 23.

(35) *Quidem hercle certe.*] Sic Plautus Amph. I. 1. *ædepol profecto.* Aulul. II. 2. 38. *Certe ædepol equidem.* Cas. I. 55. *Quidem pol certe.* Curc. I. 3. 5. *verum hercle vero.* Most. III. 5. 58. *Hercle næ.* Similiter aliæ quoque particulæ, *sed vero sed verum, sed autem, namque enim, quoque etiam, ubi quando* &c.

(36) *Quia nam sententia &c.*] In τοῦ *quianam* eandem habet vim & rationem τὸ *Nam*, quam habet in *quisnam*, h.e. vim interrogandi. Jungitur autem ipsis potissimum interrogandi particulis, veluti *Quis, Cur, Unde.* Sæpe tamen iis etiam præmittitur. Ita passim *Nam quis, Nam quid. Nam quamobrem?* Plautus Amph. II. 1. 2. Et V. 33. *Nam cur istuc dicis.* Sic Asin. I. 1. 29. *Nam quousque?* Aulul. I. 1. 5. *Nam qua me nunc causa extrusisti ex ædibus?* Aliquando etiam in medio Interrogationis ponitur, aliisque jungitur vocabulis. Plautus Aulul. II. 1. 17. *Quis ea est nam optuma?* Vide & supra ad Cap. 13.

En ecce. Apul. lib. I. Metam. *En ecce præfamur veniam:* & lib. II. *En ecce pristinis ærumnis absolutus Lucius, de sua fortuna triumphat.*

Olim quondam. Terent. Eunuch. *Olim isti fuit generis quondam quæstus apud seculum prius.*

Ideo conjunctionem vocant; ego duo nomina voco, quorum cuilibet substantivum & præpositio deest. Cic. *Nec ideo est Gaditanorum causa deterior.* Syntaxis est, (37) nec ob id negotium in eo negotio est causa deterior.

Adeo duas partes facit Festus: ejus verba sunt; *Adeo duas habet significationes; nam quum prima acuta effertur, idem significat, quod* accedo; *ut quum dicimus*, Adeo prætorem; *quum autem secunda*, (38) *id est, quod* usque eo. *Non quidem secundum rationem: quia* Ad *præpositio accusativis accommodata est; sed vetusta quadam loquendi consuetudine.* Hæc Festus. His tu adde, *Quo, eo, illo,* cœt. ut, *Quo tendis? Eo tendit oratio.* Ter. *Quum illo ad-*

(37) *Nec ob id &c.*] Vix reperio quidquam, quo expediam rectius hoc *Ideo*, nisi si placeat id positum accipere pro *indeo*, elisa litera N. Illud autem ita contractum foret ex *in eo* vel *indu eo*, quum Veteres *indu* dixerint, ut notum, pro *In*. Porro N ita eliditur etiam in *Mostellum* ex *Monstrum*, in *Ignis*, quod creditur dictum quasi *Ingenis*, & forsan in *Ubi* & *Ibi*, quæ sane ejusdem videntur originis, cujus sunt *Unde* & *Inde*. Atque ita constructio certe foret optima, quasi diceretur, *Nec in eo*, scil. negotio, nomine, *causa Gaditanorum est deterior*. Possis etiam suspicari compositam hanc vocem ex *id* & *eo*, easque coaluisse in unam, propter continuum earum usum in interrogando & respondendo, dum rogabatur, *Fecistine id eo?* h. e. ea de causa, & resp. *id eo* scil. feci. Postea vero quum jam ita coaluissent continuo hoc usu, videtur paulatim τὸ *Id* amisisse suam significationem, & sic per Abusum, aut originis inscitiam cœptum tandem hoc *Ideo* adhiberi etiam ubi *Id* locum habebat nullum. Plane uti supra ad I. 14. pag. 105. & 106. & ad III. 11. initio, ostendimus clarissime, Futurum Infiniti *Amaturum esse* simili abusu ex Paradigmate sumptum, & ad omnia Genera & Numeros adhibitum.

(38) *Id est quod &c.*] Scripsit Festus, *idem est, quod.*

advenio. id eſt, ad quæ tendis? vel quæ ad? vel quæuſque? quaſi ſit, ad quæ loca uſque? (39) Nam mi-

(39) *Nam mibi ſunt Accuſativi Plurales.*] Non mihi, qui prorſus putem, *Eo*, *Quo*, *Illo*, eſſe Dativos ſingulares, neglecta litera I. quæ a Græcis prioribus adſcribebatur, poſterioribus ſubſcribebatur. Sic fere res ſe habet in *Huc*, quod quidem pro *Hoc* Neutro videri poteſt dictum, æque ac *Iſtuc*, *Illuc*, & in Interrogatione *Iſtuccine*, ſed & pro *Huic*, ſicuti *Hoc* pro *Hoic*, & *Honc* pro *Hunc* in antiquiſſima inſcriptione L. Scipionis, & *Quoi* pro *Cui* paſſim apud Plautum & ſimiles. Vide ſupra, quæ notavi ad vocem *Quanquam*, pag. 486. & infra IV. 4. 30. Similiter *Alio*, itidem in Dativo obſoleto, tanquam Adverbium, Liv. I. 50. *Alio ratus ſpectare Pythicam vocem.* Salluſt. Jug. 19. *Alio properare tempus monet.* Hinc *Aliorſum* æque ac *Quorſum* & *Horſum*. Denique ſic *Quocunque*, *Quovis*, & quæ controverſiam hanc ferme decidunt, *Utro*, *Utroque*, quippe quæ ejuſdem ſunt conſtructionis, cujus *Eo*, *Quo*, &c. & de duobus ſingularibus dicuntur. Livius I. 11. *Utroque coloniæ miſſæ*, pro in utrumque locum, pagum Antemnatem & Cruſtuminum.. Et cap. 24. *Tamen in re tam clara Nominum error manet*, *Utrius Popul. Horatii*, *utrius Curiatii fuerint: utroque trahunt Auctores*, h. e. utrumque ad populum. Certe nullum in his locum invenit plurale *Utraque*. Et notabile, quod omnia hæc vocabula Dativum ceteroqui habeant in I exeuntem, *Ei*, *Quoi*, *Illi*, *Iſti*, *Alii*, *Utri*, *Utrique*. Id quod valde me mea in ſententia confirmat. Siquidem in illis I, quod Græci apponere vel ſubſcribere ſolebant, plane rejicitur, ut fit in Dativis ſecundæ Declinationis, in His vero retinetur ſolum I & eliditur O. Videtur autem in illis rejectum denique τὸ I, ut majorem Adverbii ſpeciem, cujus uſum ſic ſatis jam habebant, præ ſe ferrent, quum pleraque Adjectiva, Adverbii ſpeciem præferentia, in O deſinant. Accedit, quod hæc omnia, licet duplicem vel peculiarem in quibuſdam caſibus videantur, ex uſu vulgi, recepiſſe declinationem, tamen vel maxime ad formam Secundæ & Primæ, in Maſculino & Feminino, declinentur, & declinata olim fuerint. Hinc ergo orta primum illa in Dativo terminatio in O, dein tamen ferme obliterata: at in Accuſativo & Ablativo inde habemus conſtanter *Eum*, *Eam*, *Eo*, *Ea*, *Quum*, (pro quo tamen ex altera Declinatione prævaluit dein *Quem*) *Quam*, *Quo*, *Qua*, & ſic in reliquis. Nam & ſæpe hæc, *Eo*, *Quo*, &c. occurrunt nobis, ut Ablativi, ne quis putet me ſemper illa pro Dativis velle accipi. Res hæc videtur ſic ſatis manifeſta & analogiæ conſentanea, niſi quis unum obſtare dicat, quod Dativus in ſi-

mihi sunt accusativi plurales; ut, *quousque*, id est, ad quæ; ut sit accusativo, *quos*, *quas*, *quæ*, vel *quo*; sic *Eos*, *eas*, *ea*, vel *eo*, ut *duo*, & *ambo*. Sic *quocirca*, id est, circa quæ, „ [*quoad* id est, ad quæ, supple, lo- „ ca, tempora, vel negotia.]

Deinceps non id significat quod Grammatici afferunt,

significatione motus ad locum adhiberi non soleat. Certe in Nominibus propriis locorum, non Dativus ita nobis occurrit, sed constanter Accusativus, veluti *tendo Romam*, *Athenas*, *Carthaginem*, *Vejos*, non *Romæ*, *Athenis*, *Carthagini*, *Vejis*. Verum in multis videtur alia olim, alia, postea, invaluisse constructio. Dein videntur primum *Quo*, *Eo*, in Dativo notavisse, *quem in usum*, *cui rei* scil. inserviet illud. ut apud Ciceronem, *Martis signum quo mihi Pacis auctori?* Et passim apud JCtos, *quo bonum* est hoc vel illud facere. Vide omnino infra IV. 5. 6. & considera istic etiam Ciceronis verba à Scioppio allata: *non quæro, unde hæc habueris, sed quo tibi tantum opus fuerit*, pro, quam ad rem. Et sic sæpe Sallustius, *quo intenderat* scil. animum, in Jug. cap. 64. 74. &c. Accedit, quod sæpe Dativi ad designandum rei vel actionis finem reperiuntur adhibiti, ut ostendimus infra IV. 4. 9. & 12. Hinc jam porro etiam pro, quem ad locum, posita *Quo*, *Eo*, ad prioris significationis instar, arbitrer. Neque obstat compositio τῶν *Eo*, *Quo*, *Huc*, cum Præpos. *Ad.* Nam ex ipsius Festi verbis constat satis, in hac voce *Adeo*, illud *eo* neutiquam habitum a veteribus pro Accusativo, quum diserte dicat compositionem hanc non esse factam *secundum rationem*, scil. Grammaticam, secundum quam Præpositio *Ad* Accusativo jungatur, cui proinde heic non erat juncta. Deinde vero componuntur Præpositiones non tantum cum Verbis & Nominibus, sed & cum Adverbiis & ipsis Præpositionibus. Vide Vossium de Analog. IV. 23. Sic *Exadversum*, *Derepente*, *Præut*, *Desub ipsis Alpibus*, quod apud Florum occurrit. Componuntur etiam cum aliis Nominum Casibus, quam quos ceteroqui regunt. Neque cum Nominativo tantum, veluti *Proconsul*, *Cumalter*, de quo vide Festum; sed & cum Obliquis, sic *Præmodum* pro admodum, Vide Gellium II. 7. *Postmodo*. *Adprime*, Denique etiam absolute & separatim ponuntur inter Dativum & Verbum, Cicero pro Sulla cap. 8. *Me meum genus suo ante non ponere gaudeat.* Vide supra ad cap. 5. not. 2. Ita vero nihil in eo hæsitatio-

runt, sed quod Hispanis dicitur, *Arieo*, quasi dicas feriatim, „ [seu consequenter, per ordinem:] nam proprie ad seriem spectat, Græce ἐφεξῆς. Cic. 3. de legibus in princ. *Deinde etiam deinceps posteris prodebatur:* idem 2. divin. *Tum vero ea, quæ Acrostichis dicitur, quum deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur, ut in quibusdam Ennianis.* Livius lib. 1. *Ita duo deinceps reges, alius alia via, ille bello, hic pace, civitatem auxerunt.* Hisp. *uno tras otro.* Cic. 2. Nat. D. *Posse ex iis* (literis) *in terram excussis annales Ennii, ut deinceps legi possint, effici.* Cæsar 1. Civil. *His perfectis collocatisque, alias deinceps pari magnitudine rates jungebat.*

Protinus, seu *Protenus*, idem enim sunt, id est, *porro tenus.* Hisp. *Adelante, o continuadamente*, id est, quod non sit discretum: differt enim a *Deinceps*, quia illud proprie in discretis cernitur, hoc in continuis. Quod apte significavit Virgil. quum de Sicilia loqueretur, quæ olim Italiæ conjuncta fuerat; *Quum protinus*, inquit, *utraque tellus una foret:* idem, *Protenus aërii mellis cœlestia dona Exequar:*

tionis esse debet, quod *ad* cum *eo*, *quo*, *huc*, quæ pro Adverbiis ab ipsis Grammaticis jam olim fuerunt habita, longoque usu eam speciem & vim acceperunt, legatur compositum, dicaturque *adeo*, *quoad*, *adhuc*; nihilo certe magis quam in hisce, *exinde*, *deinde*, *proinde*, *perinde*, *perquam*, *præterquam*, *præquam*, *Interibi* apud Plautum, *Inibi* apud Gellium III. 1. & similibus. Sæpe autem dicitur *Usque adeo:* sic *Adeo usque dum* apud Plautum Amph. I. 2. 10. & Asin. II. 2. 62. Et *Usque adeo, donec perpuliit* apud Terent. And. IV. 1. 38. *Usque adeo ego illius ferre possum ineptias & magnifica verba, Verba dum sint*, Eun. IV. 6. 3. Similiter passim apud Plautum & Terentium occurrit *Usque adhuc.* Verum hæc nihil mutant naturam τῶν *Eo*, *Huc*, *Quo*, quum dicatur etiam frequentissime, *Eousque*, *Quousque*, *Hucusque*, & τὸ *Usque* passim etiam absolute positum reperiatur.

quar: idem 1. *Eclog. En ipse capellas* (40) *Protenus æger ago.*

(40) *Protenus æger ago.*] Sic Scipio apud Gell. IV. 8. *Eamus nunc protenus Jovi O. M. gratulatum.* Cic. Divin. I. 24. *præcepisse ut pergeret protenus, quid retro atque a tergo fieret, ne laboraret.* Fam. III. 6. *petiit a me, ut Laodiceam protenus irem.* Liv. XXIII. 18. *Quod non ex Cannensi acie ad urbem Romam protenus duxisset.*

LIBER QUARTUS.

In Quartum Librum rejicimus illa, quæ subtilioris sunt considerationis, & maxime causas Latini sermonis aperiunt.

C A P. I.

De Figuris Constructionis, & Ellipsi.

FIGURÆ Constructionis sunt Anomalia, sive Inæqualitas partium, quæ fit per Defectum, per Exsuperationem, per Discordiam, per Inversum Ordinem. In Endia seu Defectu, Ellipsis & Zeugma; in Exsuperantia, Pleonasmos; in Enallage seu Discordia, Syllepsis; in Ordine perturbato Hyperbaton. Sunt igitur quatuor Figuræ: nam Antiptosis, Prolepsis, Synthesis, Appositio, Evocatio, Synecdoche, cæteræ, monstrosi partus sunt Grammaticorum.

ELLIPSIS est Defectus dictionis vel dictionum ad legitimam constructionem; ut, *Paucis te volo; Noctuas Athenas.* Terent. *Egone illam, quæ illum, quæ me? quæ non?* ubi Donatus, *Ellipsis est, & Aposiopesis*, quasi dicat, si ad Grammaticam spectes, Ellipsis est vocum; si vero ad Rhetoricam, Aposiopesis, id est, reticnentia & abruptio sermonis.

C A P. II.

Doctrinam supplendi esse valde necessariam.

SED antequam ad hoc præclarum munus accedo, illud videtur refutandum, quod ab istis Latini sermonis

nis imperitis jactari consuevit, (1) nihil esse supplendum: Nam

(1) *Nihil esse supplendum.*] Nihil imperitius aut insulsius dici potest, si spectetur Analogia L. Latinæ, aut ratio Grammatica quæratur Constructionum & Significationum. Quin & aliis utique omnibus in Linguis homines paulatim in loquendo omiserunt, quæ vel ex continuo phrasium usu, vel ex sensu ipso, facile intelligi poterant. Fecerunt hoc simul brevitatis & venustatis causa. Diserte Suetonius Aug. 86. de Præpositionibus & Conjunctionibus, *quæ detractæ adferunt aliquid obscuritatis, etsi GRATIAM augent.* Neque tamen semper *Obscuritatem* adferunt Ellipses, sed plerumque suppleri facile possunt, etiam sint aliquando longissimæ, ut liquet ex exemplis mox a Sanctio, & supra a Me ad III. 14. pag. 418. allatis. Patet etiam ex iis, quanto brevius & simul venustius ac concinnius loquamur per Ellipsin, quam si plenius omnia absque eâ efferre velimus. Sed haud facile quisquam amplius negabit, ut opinor, Ellipses, earumque in Lingua Lat. frequentem usum. Controversia tantum oritur nunc plerumque de singulis locutionibus & constructionibus, utrum eæ quoque Ellipticæ sint, nec ne. Etenim vidimus supra ad III. 3. quam multa sint Verba Accusativum sibi junctum habentia, quæ a Sanctio, Scioppio, &c. pro Activis accipiuntur, Accusativum proxime & absque Ellipsi regentibus, quæ tamen vere Neutra sunt, & Accusativum per variam Præpositionum Ellipsin sibi adsciscunt. Sed & sæpe mihi in superioribus disputandum fuit contra Ursinum, qui meam phrasium expositionem Ellipticam subinde rejecerat, nec admittere volebat Ellipses, nisi quarum Supplementa apud ipsos Veteres alicubi reperirentur. Vide Me supra ad I. 13. pag. 199. & I. 15. p. 123. & I. 16. p. 147, 148, 149. Longe rectius mox Sanctius noster Ellipses statuit, quas in aliis locis *ipsa Antiquitas* aliquando *supplevit, aut sine quibus Grammaticæ Ratio constare non potest.* Et infra IV. 13. disputans contra eos, qui negabant Ellipsin Præpos. κατὰ ante Accusativum, *enixeque postulabant sibi tradi testimonia, ubi hæc Præpositio ponatur expressa*, pronunciat pag. 737. *Iniquos sane, qui velint sibi in L. Latina ostendi, quod Auctores, ut minus elegans, soleant subterfugere.* Et profecto innumeræ reperiuntur in Veteribus Ellipses, quarum Supplementa nusquam invenias. Quando uni Verbo junguntur duo Accusativi, alter personæ, alter rei, veluti *Doceo te Musicam* & similia, accipitur id communiter ita, ut Accusativus Rei per Ellipsin statuatur additus. At ubi usquam reperitur ejus supplementum, *Doceo te quod ad Musicam?* Et ideo haud dubie Ursinus inclinavit quidem in eam partem, ut *nihil obstare* dicat contra Sanctium, *quo minus Unum verbum diverso respectu duos Accusativos regat.* Sed tamen victus ratione ea, quod Accusativus ille Rei eadem Ellipsi junga-

Nam si supplendum est, *Ego amo Dei*, & *ego amo Deus*, erunt

gatur etiam Passivis, agnoscere hic Ellipsin debuit, cujus tamen supplementum nusquam ipse reperit. Vide Eum. Tom. 2. p. 282. Quin ipse alibi Tom. 2. p. 70. diserte satis tradit eadem, quæ Ego toties contra eum disputare debui: *Neque*, ait, *si durius sonat alicubi hæc supplendi ratio*, *ideo tanquam absurda vel ἀσύστατος respuenda est*, *quoniam Auctores causarum Linguæ suæ ignari vel incuriosi*, *licentius non raro locuti sunt*. Revera enim istac de causa multæ occurrunt nobis Ellipses, quæ durioribus & inconcinnis atque ab usu loquendi abhorrentibus, sed Grammaticæ tamen constructionis, locutionibus sunt explendæ. Declarat eas nobis ipse Verborum sensus, & analogica constructionum ratio. Quando Livius ait XXIV. 17. *Plus duo millia Hostium eo die cæsa traduntur*, *Romani minus quadringentis:* facile ostendetur aliunde supplementum voculæ *Quam* post *Plus*. At quum *Plus* & *Minus* sint Adjectiva certi Generis, Numeri, & Casus, manifestum est, ad veram & Grammaticam constructionem constituendam multa esse adhibenda, quorum integram locutionem haud ita facile quis ostendet. Est enim ea hujus fere sensus, *Millia Hostium* usque ad negotium *plus* præ ea mensurâ, ad quam sunt *duo* millia, *traduntur cæsa*, *Romani* ad negotium *minus* præ *quadringentis* traduntur cæsi. Nolim cum quoquam litigare de ipsis supplementi verbis, sed tamen simile quid necessario suppleri debet, ut *Plus*, *Minus*, *Quam*, suam reperiant ex analogiâ Grammatica constructionem. Sueton. Vitell. 13. *Nec cuiquam minus singuli apparatus quadringenis millibus nummorum constiterunt*, h. e. *nec c. s. a. constiterunt millibus nummorum* usque ad negotium *minus* præ *quadringenis* millibus. Ordo istius constructionis fere est servatus a Cæsare B. G. II. 7. *A millibus passuum*, *minus duobus*, *castra posuerunt*. Plautus Epidico IV. 2. 10. *Duodecim Diis plus*, *quam in cælo est*. *Deorum immortalium*, *Mibi nunc auxilio adjutores sunt*, pro, Dii, usque ad negotium *Deor. imm. plus* in vel a *duodecim Diis* præ ea mensura, ad quam *est* illud negotium *in cælo*, *sunt mibi adjutores*. *Duodecim Diis* Ablativi sunt non comparationis, sed incrementi ipsius, quo superatur unum ab altero. Sic in contrarium in Persa IV. 6. 2 *bic sunt sexaginta minæ*; *Duobus nummis minus est*, h. e. negotium in vel a *duobus nummis minus* præ sexag. minis *est*. Durior etiam est hæc constructio in. Accusativo, ut apud Terentium Heaut. III. I. 42. *ancillas secum adduxit plus decem*. Adelph. II. 1. 46. *plus quingentos colaphos infregit mibi*, h. e. *infregit mibi colaphos* usque ad negotium *plus* præ ea mensura, ad quam est τὸ infringere *quingentos* colaphos. Nam ita aliquando Casus Nominum in altera parte Periodi ponuntur, ut necesse sit, ipsum quoque Verbum, ut hic *Infringere*, ad Ellipsin sup-

erunt Latinæ phrases; quia illic deest, *præceptum*, hic au-

supplendam repeti. Sic apud Sueton. Tiber. 34. *Dimidiatum aprum affirmans omnia eadem habere, quæ totum*, pro, *quæ totum habere* illi affirment. Flor. II. 18. *Tanti esse exercitum, quanti Imperatorem, vere proditum est*; h. e. *quanti imperatorem esse* constat, deprehenditur, vel simile quid. Possis tamen illa Terentii etiam brevius exponere per Appositionem & Ellipsin copulæ, veluti, *infregit colaphos quingentos*, & negotium colaphorum *plus* eo. Sic enim passim, quasi per parenthesin, *non amplius, non minus*, positum reperitur: Virgil. Eclog. 3. *Tres pateat cœli spatium, non amplius, ulnas*, h. e. pateat in tres ulnas, at non in amplius negotium. Livius I. 32. *Et non minus tribus puberibus præsentibus diceret* &c. Sallust. Jug. 105. *Cum mille, non amplius, Equitibus.* Florus in præfat. *A Cæsare Augusto in seculum nostrum, haud multo minus, anni ducenti.* Cicero Famil. XII. 1. *Adbuc ulta est injurias suas Resp. nibil amplius.* Et IX. 25. *Obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius*, scil. cogito, *navicularum habere aliquid.* Et cum copula, Nepos Alcib. 11. *Nam ea, quæ diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, superasse* &c. Liquet itaque ex his, crebro talia occurrere, quæ expediri nequeunt ex analogia Syntaxeos Grammaticæ, nisi majorem in iis Ellipsin statuamus, cujus tamen nusquam apud Veteres integrum reperietur Supplementum. Quando Plautus ait Mercat. II. 4. 13. EV. *Tute beri ipsus mibi narrasti.* CH. *Satin' ut oblitus fui, Me tibi narravisse?* EV. *Haud mirum factum est:* mira est Ellipsis in illo *Satin'* &c. quasi diceretur, *Satisne* (h. e. verene) *hoc ita est factum, ut Ego oblitus fui?* Sic ferme τὸ *Satin'*, Bacchid. III. 3. 87. *Satin', ut quem tu habeas fidelem tibi, nescias*, h. e. satisne ita se res habet, ut nescias &c. Suppleri hæc ita possunt. At quod tandem dabitur supplementum phraseos, *Minime gentium*, quæ tamen Elliptica est certissime, & tantum per Usum vel Abusum orta ex aliis locutionibus, *Quovis gentium*, *Ubivis gentium*, *Nusquam gentium?* at hæ suppleri tamen possunt, licet earum supplementa nusquam itidem occurrant expressa. Sed & vulgaria sunt multa & usitatissima, quæ nusquam integre dicta invenientur. Nam ubi illud *Ens*, quod infinitis in locis intelligitur ab omnibus, exprimitur? Quin ipse Ursinus Tom. I. pag. 12. multa tradit Adjectiva *ita absolute poni, ut ne addi quidem Substantivum intelligendum communis usus ferat*, & *complura alia*, addit, *non temere, nisi Elliptice, Substantivo suo suppresso, dicta legas.* Temere ergo rejicit alibi Vir Doctus Ellipses, tantum quia earum supplementa nusquam reperiantur. Immo vero recesserunt aliquando Ellipticæ locutiones a primitiva constructione & significatione, *ut jam vix amplius*,

autem, *quæ præcepit.* Quibus apte poterit responderi, il-

plius, fatente ipso Ursino Tom. II. p. 328. *causa ejus*, seu ratio, *agnoscatur*, Probat illud ipse ex phrasi *Videor mihi videre* &c. & addit, *quod in aliis, idem & hic usu venire, ut longius tandem a prima origine sua usus Verbi hujus deflexerit.* Sed & hinc factum sæpe, ut Nomina per Ellipsin adhibita, suppressis vocabulis, unde totus pendebat sensus, acceperint paulatim aliam & a prima valde remotam significationem, atque adeo pro Adverbiis jam a plerisque habeantur. Talia sunt *oppido*, *vero*, *numero*, *modo*, *admodum*, *propemodum*, &c. Etenim *oppido* fuit Dativus, & res *Oppido bona* dicebatur a Rusticis, quæ tam bona erat, ut vel ad dominum in oppido habitantem, vel simpliciter in Oppidum judicaretur deferenda ad opulentos istic emptores. Et solet ita Dativus per Ellipsin jungi aliis Nominibus. Sic enim dicitur quoque *Homo frugi*, & forsan *Res Mancipi*, &c. Vide Me infra cap. 4. ad Vocem *Bonæ*. Certe illud ita accipere malim, quam ut Festus ait, *ortum esse hoc verbum ex sermone inter se confabulantium, quantum quisque frugum faceret, utque multitudo significaretur, sæpe respondebatur*, quantum vel oppido satis esset. *Hinc in consuetudinem venit, ut diceretur* oppido *pro valde multum. Itaque si qui in aliis rebus eo utuntur, ut puta, si qui dicant* Oppido didici, spectavi, ambulavi, *errant, quia nulli eorum subjici potest*, quod satis est. Atqui non tam hæc vocula adhibetur, ut significet *valde multum*, sed tantum, ut significet *valde, plane, penitus.* Plaut. Bacchid. IV. 8. 12. *oppido interii miser.* Et v. 28. *Jam illorum ego animam amborum exsorbebo oppido.* Mostell. III. 2. 118. *Qualibet perambula ædes oppido tanquam tuas.* Curcul. I. 2. 44. *oppido servata sum.* Rud. 1. 3. 25. *Hoc, quod induta sum, sunt meæ opes oppido*, h. e. opes meæ consistunt plane in hoc solo, quod ind. sum. Cicero Famil. XIV. 4. *præterquam oppido pauci.* Livius XLII. 29. *Oppido adolescens sacerdos lectus.* XXXIX. 47. *Nec enim multa solum, sed etiam pleraque, oppido quam parva erant*, scil. quæ objiciebantur. In hisce neutiquam exponi potest hæc vocula per *valde multum*, nec potest hisce subjici, *quod satis est*, atque adeo temere, ut jam monuit Vossius in Etymologico, Festus eos, qui aliter, quam ipse censet, loquantur, *errare* affirmat. Manifestum ergo, notare hanc vocem *valde, plane.* Quod vero ex Charisii lib. 2. adferunt Vossius & alii, quasi etiam notaret *illico, statim*, id illi minus recte ita tradunt. Verba Charisii sunt: *Oppido pro Vero aut Statim. Plaut. Bacchid. Reddidi aurum omne oppido.* Posterior interpretatio Charisii, quam nunc arripiunt plerique, est falsa, at prior ferri utcumque potest, ut liquet ex inspecto Plauti loco, quem illi nescivisse videntur. Etenim Adolescens in Bacchid. III. 6. 1. ait, *Reddidi Patri omne aurum.* Hoc dein IV. 4. 30. narrat Servo, *Patri omne cum ramento reddidi.* tum Ser-

illos communi sensu carere: Ego illa tantum supplenda præ-

Servus, *Reddidisti?* ille, *Reddidi.* Servus *Omnene?* ille *Oppido.* Hic *oppido* non significat *statim* aut *illico*, sed *prorsus*, *penitus*, *omne cum ramento*, ut paulo ante dixerat. Possis tamen etiam exponere per *Vero*, quod itidem in responsione affirmativa, ut mox videbimus, adhiberi solet. Sed & liquet ex his, quam longum ea vox paulatim a prima sua significatione & constructione recesserit, quum primo per Ellipsin significarit non, *tam Multum quod vel oppido satis est*, sed, *tale, quod Oppido destinari debeat, Oppido sit idoneum.* At absolute dein adhibita ea vox Adverbii speciem, quod nihil *oppidi* significat, accepit. Similiter *Vero* & *Verum*, quæ modo pro Adverbiis, modo pro Conjunctionibus, habentur, origine sua nihil aliud fuerunt, nisi Adjectiva Ablativi & Accusativi casus, per Ellipsin ad quid affirmandum vel confirmandum adhibita, intellecto Substantivo *Negotio*, *Facto*, *Modo*, vel Simili. Hinc simpliciter respondendo inserviunt, si quid affirmandum sit. Terent. Eun. III. 1. 12. *Rex te ergo in oculis gestare? Vero.* Plautus Persa IV. 6. 10. *In collum impone. Vero fiat.* Idem Menæch. IV. 9. 37. & 49. *Ita vero* simpliciter pro affirmatione posuit. Sic *Verum.* Plaut. Men. V. 7. 35. *Liberem Ego Te? Verum.* Asin. IV. 1. 45. *Captiones metuis. Verum.* Et passim Terentius. Hinc ad asseverandum pro *certe sane*, adhibetur τὸ *Vero*, Cicero de Offic. III. 23. *An alteri cedat alter.* resp. *cedat vero.* de Senect. cap. 2. *Gratissimum nobis feceris, si* &c. resp. *Faciam vero:* Sed & passim jungitur emphatice prorsus Pronominibus, *Ego vero*, *ille vero* &c. tum particulis, *Immo Hercle*, *Tum*, *Age*, aliisque. At frequenti usu obliterata tandem omni Nominis Adjectivi & Ellipseos specie, utrumque absolute adhibitum significationem Conjunctionis adversativæ accepit. Non minus absolute *Numero* apud antiquissimos occurrit pro *nimis cito.* Vide Festum, & ibi Scaligerum ac Dacerium. Atque ita Plautus Men. II. 2. 13. *Numero huc advenis ad prandium: Nunc* demum *obsonatu redeo.* Et Mil. Glor. V. 7. ubi quum Miles dixisset *perii*; resp. *Haud enim:* (h. e. nondum) *numero hoc dicis.* Notat etiam *in tempore, tempestive.* Plaut. Amphitr. I. 1. 25. *Numero mihi in mentem fuit Diis advenientem gratias agere*, h. e. oportuno tempore, ante quam serum esset. Significatio & Ellipsis est manifesta: at quo Supplemento absolutam & unicam hanc vocem ad istam redigemus significationem? Crediderim Ego, dixisse primitus Veteres, *Numero citius*, vel *Numero justo citius*, vel *numero temporis justo.* Divinent alii, quod melius sit. Satis nunc habeo ostendisse Ellipses certissimas, quarum tamen Supplementa nusquam reperimus. Sed omnium maxime turbat nos *Modo*, quod varia significat, scil. *saltem*, *solum*, *paulo ante*, *nunc nunc.* Certa hæc sunt, nec probatione indigent. At quum sit origine sua Ablativus No-

præcipio, quæ veneranda illa supplevit antiquitas, aut ea, Nominis *Modus*, quam excogitabimus rationem istarum significationum, aut quæ Supplementa Ellipseos, quam tamen statuere necesse est? Putem sæpe referri ad tempus, sæpe etiam ad alias res. Quum dicitur *Modo venit*, exposuerim id, *hoc temporis modo* seu momento, h. e. paulo ante. Proximum enim tempus eo notari arbitror ex Plauto Amph. II. 2. 60. *ita uti dudum dixeras. AM. Dudum? quamdudum illud factum est? AL. tentas: jamdudum, pridem, Modo. AM. Qui istuc potis est fieri, quæso ut dicis; Jamdudum, Modo?* Videmus hinc discrepantiam significationis τῶ *Modo* a *Dudum*, licet agatur istic de tempore unius tantum diei, in quo tamen spatio *Modo* longe minus notat, quam *Dudum*. Videtur etiam notare tempus Futurum, ut liquet ex *Postmodo*. Livius XXVIII. 19. *Utrum in pugna, an postmodo cremata Urbe inter verbera &c. exspirarent.* Ovid. Arte I. 486. *Insequere, & voti postmodo compos eris.* Res manifesta plane ex Horatio Od. I. 28. *Negligis immeritis nocituram Post modo te natis fraudem committere?* h. e. an nihili facis comm. fraudem nocituram immeritis, paulo post ex te natis? At quum jam dicitur *modo ait, modo negat*, sensus est, *hoc modo temporis ait, altero negat.* Nam sic plane Quinctil. II. 14. de vocabulo *Rhetoricæ: Namque uno modo fit Appositum, Ars Rhetorica, ut Navis Piratica: altero Nomen rei, qualis est Philosophia, Amicitia.* Alii dixissent forsan, & eodem quidem sensu, *Modo fit Appositum, modo Nomen rei.* Quum porro dicitur, *Vide modo*, apud Cœlium Famil. Cic. VIII. 2. *Dic modo*, Plaut. Capt. III. 4. 38. *Mutito modo*, Amphit. I. 3. 22. h. e. *ullo modo, quo vis modo.* Difficilius est commodi aliquid Supplementi invenire, quando pro *solum* ponitur, nisi forte etiam tum illud *modo* pro *quovis modo* per extenuationem dictum quis putet. Sed videtur simul intelligi *tantum*: nam si dicam, *non modo indoctus, sed & arrogans est*, sensus est, *non tantum modo quovis*, vel *modo hoc est indoctus.* Hinc sæpe conjungitur *Tantummodo.* Utcunque hoc sit, certum est, intelligi Ablativum Adjectivi, quo sensus perficiatur. Sic passim *sine modo, impensius modo;* scil. *justo*, apud Sallust. Jug. 47. & 75. Sed & ita *Propemodum* per se nihil notat, nisi quid addatur. Eo autem sensu, quo passim occurrit adhibitum, recte dixeris *prope justum modum, prope aliquem modum*, h. e. ferme. Denique, ut *Modo* varia ac diversa prorsus notat per varias Ellipses, sic *Admodum* absolute & Elliptice positum notat non diversa modo, sed & contraria, ut modo intendat significationem, modo imminuat, h. e. modo idem quod *plane, omnino*, significet, modo quod *ferme, circiter, non omnino*, immo idem quod *propemodum*, modo etiam simpliciter affirmet & comprobet alterius dicta. Cicero Famil. V. 19. *Superiores literæ tuæ me admodum delectarunt.* de Offic. I. 42.

ea, sine quibus Grammaticæ ratio constare non potest. Nul-

I. 42. *Nihil proficiunt, nisi admodum mentiantur*, h.e. usque *ad* plenum mentiendi *modum*. At Livius XL. 59. *Armorum magnam vim transtulit, nullam pecuniam admodum*, h. e. nullam fere, seu *nullam ad* aliquem *modum*. Sic XLIII. 11. *Exacto admodum mense Februario*. Cæsar B. Gall. V. 40. *Turres admodum CCXX. excitantur*, h. e. circiter. Mela II. 7. *Fluvius in media admodum natus insula*. Plaut. Epid. I. 2. 1. *Rem tibi jam elocutus omnem, atque admodum meorum mærorum summam edictavi tibi*. Et Mercat. II. 3. 65. *Horum illa nihil quidquam facere poterit admodum* h. e. *ad aliquem modum*, ut loquitur Pomponius de Orig. Juris initio, *Aucta ad aliquem modum civitate*. Jam in affirmando ponitur pro *ad hunc modum, quo dicis*. Terent. Hec. III. 5. 8. *Advenis modo?* resp. *admodum*, h. e. advenis hoc temporis modo vel momento? resp. ad hunc modum res est. Plautus Pseud. IV. 7. 54. *Herus tuus? Ita dico. Miles? Ita loquor. Macedonius? Admodum.* Et alibi sæpius. Ita vero habemus vocabula, quæ per se sola analogice nihil significant, sed quorum sensus ex iis, quæ subintelliguntur, constitui debet, at quid subintelligatur, ex recepta per Usum ellipticum significatione divinari debet, quum supplementa Ellipseos nulla alicunde possint erui. Nihil itaque mirum, reperiri certas plane Ellipses, quas tamen nunc ex analogia Grammatica expedire & supplere nescimus. Quando VEL ita emphatice adhibetur, ut apud Suetonium Cæs. 21. *cujus vel præcipua opera paulo ante Bibulum impugnaverat*. cap. 51. *Ne Provincialibus quidem matrimoniis abstinuisse, vel hoc Disticho apparet*. Terent. Eun. III. 1. 5. *Vel Rex semper maximas mihi agebat* gratias. Heaut. III. 3. 7. *Vel heri in vino quam immodestus fuisti*. & alibi passim apud alios quoque Auctores: in illis certa est Ellipsis, (Vide Sanctium infra cap. 7. & Me istic Nota 15. ut & c. 15.) & præmitti aliquid, immo integrum comma, intellectu saltem debet, quo referatur τὸ *Vel*: sed quid aut quæ verba in singulis locutionibus explendis requirantur, divinatu foret difficillimum, quum sine dubio ipsi Auctores paulatim consideraverint non Analogiam voculæ Grammaticam aut Ellipsin, sed solam emphaseos vim, quæ usu ipso huic voculæ jam erat tributa, æque ac nos vulgo nunc facimus in loquendo, nescientes Ellipsin, & tantum Emphasin spectantes. Quod vero integra aliquando commata per Ellipsin fuerint suppressa, probatum vide infra cap. 5. ad *Hoc dico*, & ad *Facio*, & supra ad I. 13. p. 91. in illis Terentii, *Æque quidquam nunc quidem*, pro, Nihil. Similiter apud Terent. Hec. III. 3. 18. *Mater consequitur; jam ut limen exirem, ad genua accidit*. Supple omnino, *quum in eo essem jam, ut limen exirem*, &c. Et Cæsarem B. Gall. II. 11 *Tantam eorum multitudinem nostri interfecerunt, quantum fuit diei spatium*. Atqui nullus est justus ra-

Nulla linguarum est, quæ in loquendo non amet brevitatem: atque eo festivius quidque dicitur, quo plura relinquuntur intelligenda. *Aliud est*, inquit Fabius, *Latinè*, *aliud Grammaticè loqui.* Excutiamus unum aut alterum poëtarum versiculum. Virgil. 4. Æneid. *Nec venit in mentem, quorum consederis arvis?* Grammaticus diceret; Nec venit tibi, ô Dido, in mentem recordatio illorum hominum, in quorum hominum arvis tu consederis? Terentius Heaut. *Vel me monere hoc, vel percontari, puta. Rectum est, ego ut faciam, non, ut deterream*, Grammatice dicetur; O Menedeme, vel tu puta me monere tibi hoc negotium, vel tu puta me à te hoc negotium percontari: quia si hoc negotium, quod negotium ego abs te rogo, rectum negotium est, ideo te illud ego negotium rogo, ut ego idem negotium faciam; at vero si hoc negotium, quod negotium tu facis, rectum negotium non est, hac quoque de causa illud negotium ego à te rogo, ut ego te ab illo negotio deterream. Quid insulsius & alsius? Horatius quasi nostras partes agens, & Ellipsin amplectens, dixit lib. 1. Satyr. 10. *Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se Impediat verbis lassas onerantibus aures.* In comparativis sæpè multa desiderantur; ut, *Digitorum medius est longior.* Syntaxis est; Ex numero digitorum medius digitus est longior, (2) quam cæteri digiti sint longi. Horatius, *Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit.* Syntaxis; si dies reddit poëmata meliora,

lationis nexus inter *multitudinem cæsorum*, *& spatium diei*. Videtur ergo supplendum, quod istic dicitur, hoc modo; tantam multitudinem interfecerunt, quanta interfici potuit in tanto diei spatio, quantum fuit ab eo diei tempore spatium diei reliquum.

(2) *Quam cæteri digiti* &c.] Imo adhuc amplius quid requiritur supplementi, ut plena sit constructio. Nempe *præ ea re*, *vel mensura*, *ad quam rem cæteri &c.* nisi quis brevius malit, sine τῷ *Quam*, nempe, *est longior præ cæteris digitis*, ut illud, quod mox ex Curtio adfertur, *Mare Ponticum dulcius ceteris.*

ra, quam antea erant bona, ut dies reddit vina meliora, quam antea &c. Contra noſtros Grammatiſtas ſentit Quintilianus lib. 9. cap. 3. quum inquit, *Quæ per detractionem fiunt Figuræ, brevitatis novitatisque maximè gratia petuntur*, &c. Jam verò quid lepôris habebunt tot Proverbia, ſi integra referantur? *Lupus in fabula. Ad fractam canis. Ne ſutor ultra crepidam. Poſterioribus melioribus. Inter cæſa & porrecta. Manum de tabula*, & mille hujuſmodi. Multa etiam Grammaticæ ratio nos cogit intelligere, quæ ſi apponerentur, latinitatis elegantiam diſturbarent, aut ſenſum dubium facerent; hinc fit, ut præpoſitiones ſæpè ſupprimantur, & ſæpius participium ENS; ut, *Nate, meæ vires, mea magna potentia ſolus*, ſupple *ens*; (3) *Annibal peto pacem*, ſubaudi *ens*: quæ omnia imperiti ad appoſitionem, aut evocationem referunt. Alia rurſus videmus deſiderari, (4) quæ ſine vitio ſuppleri nequeunt, & tamen Grammatica neceſſitas ſupplebit; qualia ſunt, *tuas ſpes non curo, quibus me allicis: tua contemplor ora, quorum aſpectu delector: vim mihi intuliſti, cui reſiſtere nequeo: tuam vicem doleo, quæ me excruciat; ſuſtuli duos liberos, unum hic, alterum Salmanticæ*. Cic. *Præſtantiſſimum jus eſt augurum, eorum, quæ ſunt in rep.* Idem, *Unum cœlum eſſet, an innumerabilia*. Curtius, *Mare Ponticum dulcius cæteris*. Pleraque autem ſubaudiri, quæ apertè dicere non poſſimus, docet Servius 2. Georg. 98. in illo, *Tmolus & aſſurgit quibus, & rex ipſe Phanæus*: adducitque ex Salluſt. *Sertorio triplices inſidiæ poſitæ erant, prima*, cæt. Vide eundem Servium in illo Virgilii Ecl. 3. *Biſque die numerant ambo pecus, alter & hœdos*. Liceat jam nobis per Grammaticos, theſauros Ellipſeos aperire,

(3) *Annibal peto.*] Vide me ſupra ad I. 2. Nota 7. & infra cap. 4. N. 27.

(4) *Quæ ſine vitio &c.*] Scilicet Grammatico, ut liquet ex exemplis. Nam non ſine vitio diceretur *ſpebus, orium, vi* in Dativo. *Vicis* in Nominativo: & ſic in reliquis.

re, ſine quibus injuriam facit Latino ſermoni, qui ſe Latinum audet nominare. „ [Aſconius Pedianus, non „ Grammaticus ſolum inſignis, ſed etiam in primis lo- „ cuples Latini ſermonis Auctor, paſſim in Cicerone „ Ellipſes notat, quidque ſubaudiendum ſit, admonet; „ veluti in Divin. *Quam illa primarum*, ſubaudi *partium*. „ *Multum ſubmittere*, ſubaudi *vocem*, vel *geſtum*. Sic in „ 2. Verrina, *Qui ſe omnia mea cauſa debere arbitraban-* „ *tur:* Locutio pro plena habetur; ſed ſi quæras, quod „ integrum eſt, deeſt *facere*, ut ſit, *Omnia facere debere*. „ *C. Verrem Romilia*. Romilia eſt nomen tribus, ablativi „ caſus, ut ſit, *ex Romilia*. Sic alibi ait, *L. Claudium Pa-* „ *latina*. Et 3. Verrina, *Poſcunt majoribus poculis*, po- „ ſcunt à pincerna, id eſt, petunt, ut ſubaudiatur *bibe-* „ *re*. Ibidem, *Sartis tectiſque dominata eſt:* addidit, *que*, „ ut eſſet plenum dictum: nam *Sarta tecta* dicuntur. „ Et 4. Verr. *A quo mea longiſſime ratio*. A quo, à qua „ re, à quo negotio, accuſationis ſcilicet. Rurſum 3. „ Verr. *Obtigit tibi conſularis*, ſubauditur *Provincia*. Et „ 4. Verr. *Duci juſſit*, in vincula, vel in carcerem, in- „ telligimus: *qui cives Romani erant*, ſubauditur *daban-* „ *tur; ſi Siculi eſſent*, ſubauditur *rei; tum ſi eorum legibus* „ *dari oporteret*, ſubauditur *judicia: qui Siculi*, ſubaudi- „ tur, erant judices: *ſi cives Romani eſſent*, ſubauditur, „ rei. *Sic Terentius. Hic in noxa eſt: hic ad defendendam* „ *cauſam adeſt: cum ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas* „ *mutuas*. Hæc Aſcon. qui in verbis illis Terentii, *cum* „ *ille eſt*, ſupplendum monet, *reus*. Etiam Donatus in „ illud Hecyr. act. 2. ſc. 2. *Ego ſum animo leni natus*, ſic „ annotat, *Hoc non eſt plenum: nam cum dicimus*, ſum „ animo leni *ellipticῶs profertur*. Et mox ſcena proxima, „ *Quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxam*, ibidem „ Donatus, *Deeſt*, In eo, *ut ſit*, in eo quod me accuſat. „ Et Eunuch. act. 5. ſc. 2. *Deſinas:* Ibi Donatus: *Deeſt*, „ Fac, *ut ſit*, Fac deſinas: Et Adelph. act. 3. ſc. 2. „ *Nunc illud eſt, quod ſi omnes omnia ſua conſilia conferant*

„ *au-*

„ *auxilii nihil afferant:* ibidem Donatus; *ſignificat*, nunc „ tale negotium eſt, nunc tale periculum eſt.]

C a p. III.

Regulæ generales. Ellipſis Cognati Nominativi, Accuſativi, & Infinitivi, [ſed de his Vide Notas] *tum Ejuſdem Nominis.* Ex Numero. *Pronominum* Ego & Tu. *Pronominis reciproci. Ejuſdem Nominis diverſo caſu. Genitivi.*

Plato in dialogo de Ente aſſerit, ſine Nomine & Verbo nullam effici poſſe orationem: multa enim nomina, ut, *leo*, *canis*, *capra*, nihil indicant; quemadmodum nec multa verba, ut, *currit*, *ambulat*, *movetur*. Idem docet Ariſt. 2. Periher. (1) Quare Verbum ſine ſuppoſito nihil ſignificabit.

(2) *Curritur*, *ſedetur*, *ſtatur*, deeſt *curſus*, *ſeſſio*, *ſtatio*, vel potius, *currere*, *ſedere*, *ſtare*. Sic in omnibus, quæ Grammatici peſſimè vocarunt *Imperſonalia paſſivæ vocis.* Vide ſupra cap. 1. lib. 3.

Idem intellige in verbis quæ dicuntur Naturæ; ut, *pluit*, *ningit*, *luceſcit*, ſubaudi, pluvia, nix, lux. (3) Vide cap. 1. lib. 3.

Idem in illis quinque, *miſeret*, *tædet*, *pudet*, *piget*, *pœnitet*. Eſt enim, teſte Priſciano, *miſeret me tui*, (4) miſeri-

(1) *Quare Verbum &c.*] At vide Me ſupra ad III. 2. pag. 273. 276.

(2) *Curritur, ſedetur, ſtatur &c.*] Vide quæ notavimus ad III. 1. pag. 263. & III. 2. 278, 274. denique III. 8. 2. Ubi oſtendimus, hæc ex abuſu quodam à Veteribus ita adhibita, tanquam non vere perſonalia, h. e. ſine ullo reſpectu Nominativi, qui vel expreſſus, vel per Ellipſin ſuppreſſus, præcedere debeat, & proinde tanquam ſola per ſe ſenſum aliquem perficientia.

(3) *Vide Cap. 1. Lib. 3.*] Tu vide iſtic pag. 263. ubi aliter hæc reperies expoſita.

(4) *Miſericordia tenet me tui.*] Immo vero ſenſus eſt, miſeria, vel malum tuum, miſeret me, ſeu

ricordia tenet me tui: & *tædet me ciborum*, tædium ciborum tædet me. Verba igitur activa ſunt, in quibus intelligitur miſericordia, tædium, pudor, pigritia, pœna. Vide cap. 3. lib. 2.

(5) Jam igitur ſi in paſſiva intelligitur nominativus cognatus, illud etiam ſequitur, & Priſcianus ipſe fatetur, ut accuſativus cognatus intelligatur in verbis, quæ Grammatiſtæ vocant *abſoluta*, quum mera ſint activa; ut, *curro*, *ambulo*, *ſedeo*, ſupple, *curſum*, *ambulationem*, *ſeſſionem*, &c. Sed hic accuſativus pleonaſmi fugiendi cauſa non opponitur; ſed cum adjectivo neceſſariò adhibetur: ut, *hilarem vitam vivis; bonum certamen certavi.* Itaque omnia verba ſunt activa, aut paſſiva: nam teſte Ariſtotele, omnis motus aut actio eſt, aut paſſio, nihil medium eſt. Vide ſupra cap. 1. lib. 3.

Porro nomen verbi cognatum duplex eſt: nam *lectio*, & *legere*, verbalia ſunt à Lego; ſicut *amare*, & *amatio* ab Amo.

ſeu facit me miſerum, tui in vicem. Quomodo Terent. *Menedemi vicem miſeret me*, ſcil. calamitas, ſeu miſeria ejus. Vide me ſupra ad II. 3. Not. 4. Nam æque in his poteſt alienus Nominativus perpetuo intelligi, ac in quibuſdam Verbis alienus Accuſativus. Veluti quum *Merere* in militia ſimpliciter dicitur pro *merere ſtipendium*, & ſimilia. Vide me pag. 313. At *Tædet me ciborum* explicandum per ſupplementum τοῦ *Negotium*, quaſi dictum eſſet, *Negotium ciborum tædet me*, plane eâdem Ellipſi, qua dicitur, *Venit in mentem ejus rei*, &c. Vide ad 3. pag. 170. & III. 3. ad verbum *Pœnitet*, ut & cap. ſeq. ad vocem *Mentio* & *Negotium*.

(5) *Jam igitur ſi &c.*] Cum in paſſivis Imperſonalibus non intelligatur Nominativus Cognatus, uti ſupra variis in locis Nota 2. deſignatis jam monuimus, nulla eſt conſequentia, quæ hinc elicitur. Sed & illud ipſum, quod hinc elicitur, falſum eſſe demonſtravimus pag. 271. & ſeqq. ut & p. 301, 302. ubi rationem Accuſativi Cognati, quando occurrit, per Ellipſin plerumque explicandi, dedimus. Sed & agnoſcenda eſſe in Grammatica arte Verba vere Neutra, ad cap. 2. & maxime 3. libri III. clariſſime docuimus. Infiniti quoque Cognati Ellipſin, quam pene perpetuam in Neutris ſtatuunt Sanctius & Scioppius, refutavimus ad idem Cap. 3. ad verba *Invideo*, & *Officio*.

Amo. Itaque dicimus, *curro cursum*, vel *currere*, & *cursus curritur*, vel *currere curritur:* nam eodem Prisciano teste, Infinitum ipsum *Nomen verbi* ab antiquis dicebatur. Itaque *bonum est legere*, & *bona est lectio*, nihil omnino differunt. Idem docet Eustathius primo Iliad. pag. 654.

Quando igitur nomen tibi verbale defuerit, aptissime recurres ad infinitum ipsius verbi, ne cogaris rem agentem ostendere, quæ nihil agat, aut causam sine effectu; nam si Cato vivit, *vitam vivit*, vel *vivere:* & *placet placere:* & *vadit vadere: pergit pergere;* & *caret carere*, &c. (6) Hoc apud Hebræos non esset difficile probare, qui, *ambulat ambulare*, passim dicunt: & *morieris mori.* Habac. 2. *Venire veniet*, *& non tardabitur.* Et apud Græ-

(6) *Hoc apud Hebræos &c.*] At in his tum apud Hebræos, tum apud Græcos & Latinos, Infinitum plerumque sustinet vicem non tam Accusativi, quam Ablativi. Cum Hæbræi dicunt מות תמות exponendum id, non *morieris mortem*, ut מות seu *mori* sit Accusativi loco, in quem tendat proxime vis & significatio activi Verbi, sed *morieris moriendo*, h. e. omnimo morieris; pro quo etiam dicitur *morieris morte*, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ut in Plurali numero exposuerunt LXX. Gen. II. & III. hanc phrasin. Sed tamen eadem ratione, per Ellipsin scilicet præpositionis, licet diversæ, dici potest etiam illud, *morieris mortem*, sicuti in superioribus pag. 273. jam ostendimus. Hæc vero ita se habere patet ex aliis locis, ubi necessario Infinitum Verbo suo additum sic exponi debet, & exponitur à Græcis Interpretibus Exod. III. 7. ראה ראיתי *videre vidi afflictionem populi mei.* Heic τὸ *videre* neutiquam est Accusativus, qui regatur à Verbo, quum alius hic sit expressus, scil. *afflictionem*; sed manifeste ponitur in constructione Ablativi cum emphatica intensione significationis, ut idem sit, quod *videndo vidi*, h. e. omnino vidi. Unde & Græci verterunt non per ἰδεῖν εἶδον, ut tamen illi quidem potuissent, sed per ἰδὼν εἶδον, h. e. *videns vidi.* Similiter Esa. VI. 9. שמעו שמוע וראו ראו *audite audire, & videte videre*, recte exposuerunt ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ βλέποντες βλέψετε. Unde colligimus, quæ ipsorum fuisset sententia; quæque locutionis ejus ratio & significatio, si maxime dixissent, uti potuerant, ἀκούειν ἀκούσετε, καὶ βλέπειν βλέψετε. Porro apud Græcos sicuti ἐπιθυμεῖν ἐπεθύμησα τοῦτο est idem, quod ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα, ut loquitur Lucas XXII. 15. seu κατ' ἐπιθυμίαν ἐπεθ. sicuti νικᾶν ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους idem est, quod

νι-

Græcos non raro infinitum cognatum videas. Homerus ſæpè dicit βῆδ' ἴεναι, & ἔφη φάναι. Homerica ſunt, *abiit abire*, & *dixit dicere:* „ [quod Germanicus idiotiſmus „ imitatur, **Wir wollen gehen gehen** / *ibimus ire.*] Sed & Latini aliquando in hoc genere luſerunt: Catullus, *negat negare.* Plaut. Pſeud. *Pergitis pergere?* Cicero in Arato, *Poſt hunc ore fero Capricornus vadere pergit:* idem

νίκῃ ἐνίκησε, ut ait Ælianus Var. Hiſt. VIII. 15. ſic ergo & apud Latinos ſimilia eodem modo, quod ad conſtructionem & ſignificationem, videntur accipienda. Duo autem inprimis hic obſervanda; tum, Utroſque, ſed Græcos maxime, addere Accuſativum Cognatum Verbis ſuis, potius quam Ablativum; tum, addere illum tamen frequentiſſime Verbis potius Neutris, Hunc vero Activis. Ratio utriuſque obſervationis certa eſt & mecum faciens. Prioris eſt, quod apud Græcos inprimis longe frequentiſſima eſt Ellipſis præpoſitionis κατὰ, quæ Accuſativum requirit, unde & Latini ellipticam eam conſtructionem accepere, & adeo quoque frequentavere. Alterius, quod verbis Neutris nullus alius additur Accuſativus, atque idcirco nullum in iis periculum confuſionis aut ambiguitatis, quod quia erat in verborum Activorum conſtructione propter alium iſtis addi ſolitum Accuſativum, maluerunt ideo iſtic dicere νίκῃ ἐνίκησε τὰς Ἀθηναίους, quam νίκην: quomodo in in Neutris loquuntur, veluti γελᾶν γέλωτα, μανίας μαίνεσθαι &c. Sed tamen ex illo Accuſativi & Ablativi promiſcuo in his uſu, manente utriuſque ſignificatione eadem, patet, quæ ergo ſit ratio & conſtructio Accuſativi in hiſce locutionibus. Nempe eadem, quæ Ablativi, h. e. jungi eum Verbis per Ellipſin præpoſitionis. Denique quum per talem Ellipſin Cognatorum Nominum tum Accuſativus, tum Ablativus, Verbis æque adhæreant, facile apparet etiam illud, quæ ratio ſit Infiniti ſuis item Verbis juncti: h. e. accedere eum his itidem per Ellipſin præpoſitionis, neutiquam vero tanquam Accuſativum proxime à verbo rectum: adjici autem ad intendendam emphatice Verbi ipſius ſignificationem. Quod negari miror à Clerico in Arte Critica, Tom. I. P. 2. Sect. 1. cap. 4. §. 2, 3. quum utique nulla ſit alia ratio iſtius repetitionis, & ipſe dein cap. 12. §. 20. ſimilem repetitionem rei affinis in Genitivo, veluti *Alitès Avium*, *Caligo tenebrarum*, *Vanitas vanitatum*, affirmet *intendere ſignificationem.* Quare immo minor ſtatuetur Emphaſis in, *Moriendo morieris*, *Videndo vidi*, Νίκῃ ἐνίκησε, ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα, quam in πόλεις μεγέθει μεγίστας apud Aelianum, *Iratus iracundia* apud Plautum, & *memoria memini* apud Eund. Cap.

idem in Academ. *Itaque confeſtim ad eum ire perreximus.* Livius, *Claſſe ire obviam hoſti pergit.* Plautus Aulul. *Nunc demum properare propero.* Terentius, *Domum ire pergam;* idem, *placidè ire perrexit?* Cic. I. Divin. *ſi ire perrexiſſet.* Livius 2. Pun. *Pergit deinde ire ſequentibus paucis.* Virg. *Obſervans quo ſigna ferant, quo tendere pergant:* idem, *Ita farier infit.* Cic. I. leg. *Sed jam ordire explicare de jure civili quid ſentias.*

(7) Hoc Infinitum cognatum intelligitur in participiis neutralibus: ut, *lectum eſt, legendum erit*, ſubaudi *legere: defeſſus ſum legendo*, ſubaudi *legere*, id eſt, *legenda lectione: Legere* enim & *lectio*, ut dictum eſt, non differunt. Vide *Negotium* Cap. ſeq.

Idem Nomen, ſi poſt Verbum Subſtantivum ſequatur Adjectivum aut Genitivus, neceſſario ſubauditur; ut, *hoc pecus eſt regium*, vel *regis*, valet, *hoc pecus eſt pecus regium*, vel *pecus regis.* Cic. pro Mil. *Cæſaris potentiam ſuam potentiam eſſe dicebat:* Idem pro Marcell. *Tua enim cautio noſtra cautio* eſt: idem 2. Tuſcul. *Non ego dolorem dolorem eſſe nego:* pro Marcel. *Quis eſt, qui non intelligat, tua ſalute contineri ſuam, & ex unius tui vita pendere omnium.* Terent. Hecyr. *Verum id vitium nunquam decrevi eſſe adole-*

Cap. v. 3. 33. *Lætiſſime gaudere* apud Gellium? Neque obſtat huic phraſeos iſtius naturæ, quod aliquando occurrit in locis, ubi nullam non perſpicimus emphaſin, vel certe non magnam, quum id eveniat culpa partim quorundam Scriptorum, qui ſemper fere emphatice volunt loqui, etiam ubi non eſt magna emphaſeos ratio, partim noſtra, qui non ſemper intelligimus juſtam Scriptoris emphaſin. Vide & ſupra ad III. 2. pag. 273. & III. 3. ad Verbum *Officio.*

(7) *Hoc Infinitum Cognatum.*] At vide ſupra ad III. 8. pag. 435. &c. ubi hanc Infiniti Cognati Ellipſin in Participiis Neutris & Gerundiis liquido refutavimus, & oſtendimus intelligi potius in iis *Negotium*, vel Nihil, quum ſit ea conſtructio plerumque Imperſonalis. In multis tamen a Sanctio allatis poteſt idem fere intelligi nomen, breviore & faciliore Ellipſi, veluti, *Macedonum omnibus & quibuſdam Adrianorum*, pro omnibus Hominibus Hominum Macedonum, *Alarum altera* ſcil. ala &c. Nec enim ſatis commo-

lescentiæ, supple *vitium*, ut ait ibi Donatus. Plaut. *Cas. Nunquam ædepol jejunium jejunium est.* Cic. 1. Nat. Deor. *Itaque in illis selectis brevibusque sententiis hæc prior sententia est.* Ovid. *Pendet & a vestra nostra salute salus.* Terent. Heaut. *Assimulabimus tuam amicam hujus esse amicam.* Et in sacris, *Domus mea, domus orationis est:* & iterum, *Domus mea domus orationis vocabitur.* Johan. 7. *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me, patris:* & Psalm. 137. *Laudate Dominum, quia bonus*, subaudi *Dominus.* Ita dicimus, *Hic non est honor, sed onus*, „ [id „ est, hic honor non est honos:] *Hoc non est munus, sed pœna*, id est, hoc munus non est munus. Lucan. *Neque enim ista vocari prælia justa decet.* Terent. (8) *Vis est hæc quidem.* Stulte igitur præcipiunt Grammatici, verbum *Est* regere genitivum, stultius etiam Dialectici, qui docent, *accidens prædicari posse de substantia;* ut, *Cicero est albus:* quod falsum est; nam *Cicero est albus*, & *Cicero est homo albus*, non differunt, nec plura verba hic, quam illic, enumerantur, alioqui si nil intelligas, sonabit, *Cicero est albus Cicero.* Vide infra *Homo:* [sed & Me supra I. 7. II. hæc Sanctii refutantem.]

Ubi genitivus ab adjectivo videtur discrepare, præcipiunt isti, esse Græcismum, aut Antiptosim; ut, *multos militum amisit*, id est, multos milites. Horatius libro 2. Satyr. 2. *Corruptus vanis rerum*, id est, vanis rebus: idem 4. Carm. *Virginum primæ:* ibidem, *Nec tu pessima numerum ferres.* Vide Lamb. lib. 4. Oda 12. Luca-

modo dixeris, *ex numero alarum*, quæ tantum duæ erant, *altera: Omnibus ex numero Macedonum* &c. ubi nihil utique est partitionis, quum de Omnibus istius generis Hominibus loquatur Auctor. Sic fere Horatius Od. 1. 29. *Quæ tibi virginum sponso necato barbara serviet*, h. e. Barbara virgo Virginum Barbararum.

(8) *Vis est hæc quidem.*] Hoc exemplum non est *Ejusdem Nominis*, quum aliud intelligatur. Sensus enim est, *Hæc quidem Res est Vis.* Res autem illa erat Pervicacia flagitandi, quod alter recusabat.

canus libro 2. *Minimas rerum discordia turbat*, id est, minimas res. „ [Propert. *Omnia non pariter rerum sunt omni-* „ *bus apta*, pro, omnes res, subaudiendo *negotia*. Ovid. „ *Omnia sunt hominum tenui pendentia filo*, id est, omnes „ homines. Vide infra *Negotium.*] Sed non ita est; nunquam enim adjectivum sine substantivo erit; Supplendum igitur idem Nomen. Livius lib. 9. dec. 4. *Neque earum rerum ullam rem, in quas jurejurando obligati erant, in se aut in alios admiserant.* „ [Plaut. Men. act. „ 5. sc. 2. *Summum Jovem detestor. SE. qua de re rerum* „ *omnium?*] Sed in hujusmodi genitivis præter Substantivum, quod intelligi dicimus, deest etiam *Ex numero*, ut jam docebimus.

In omni Partitione, quæ fit per verbum, aut per nomina positiva, comparativa, superlativa, aut numeralia, aut denique quoquo modo, si Genitivus sit, regitur ab his particulis, *Ex numero;* ut, (9) *Hispanorum alii vigilant, alii student, quidam boni, quidam mali, quidam fortiores, alii fortissimi: qui vestrum? alter borum*, subaudi *ex numero*. Plin. lib. 8. cap. 48. *Lanarum nigræ nullum colorem bibunt*. Lucan. *minimas rerum discordia turbat*, id est, minimas res ex numero rerum. „ [Livius, *Macedonum* „ *omnibus, & quibusdam Andrianorum, ut manerent, per-* „ *suasit*. Plinius, *Piscium omnibus serrati dentes*. Dictys „ lib. 1. *Interim apud Trojam legatorum Palamedes ad Pria-* „ *mum adiit:* & lib. 2. *Reliquis præsentibus, Græcorum* „ *Me-*

(9) *Hispanorum alii &c.*] Sueton. Claudio 28. *Libertorum præcipue suspexit Posiden.* Mela III. 6. *His oris multæ ignobiles insulæ adjacent, sed earum, quas præterire non libeat, Gades fretum attingit.* Tacitus Histor. I. 31. *Tribunorum Subrium & Cerium milites adorti.* Et II. 15. *Quorum improvide secutos conversi circumvenere Equites.* Similiter Græci; Lucas Act. Ap. XXI. 16. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν σὺν ἡμῖν, scil. τινὲς. Sic Johannes Euang. XVI. 17. sed addita præpos. ἐκ. εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. Aelianus Hist. Anim. I. 3. ὁ ἰχθὺς ὁ Κέφαλος τῶν ἐν ταῖς ἕλεσι βιούντων ἐστι. Var. Hist. XIV. 49. πρὸς τοὺς τρυφῶντας αὐτῶν. Vide me ad Aelian. Var. Hist. I. 32. 6.

„ *Menelaus verba facit, solo omnium Deiphobo Hecubæ as-* „ *senso.*] Cicero 2. Officior. *Sed omnium societatum nulla præstantior, nulla firmior*, &c. Sueton. in Galba 10. *Alarum altera ægrè retenta in officio.* In omnibus his, & similibus, deest *ex numero:* Martial. lib. 6. *Censor maxime, principumque princeps.* Unde licebit exsibilare Grammatistas, qui pueris inculcant, Superlativa regere genitivum, & Comparativa inter duo; quasi genitivus ille regatur à Superlativo, aut Comparativa solum inter duo cum genitivo reperiantur, quum sit frequens & usitatum, *major fratrum, belluarum prudentior, animalium fortiora;* sed ubique deest *ex numero*, ut exempla subjecta docebunt. Cæsar. 2. Gall. *Ex numero adversariorum circiter sexcentis interfectis:* ibid. *Ex eo numero navium nulla desiderata est:* idem 3. Civil. *Milites ex numero ægrotorum ignominiam non tulerunt.* Cic. 2. Agrar. *Quorum ex eo numero, qui per eos annos consules fuerunt, multi mortui sint*, id est, multi eorum: idem 2. Fin. *Quorum è numero primus est ausus Leontinus Gorgias*, &c. idem 1. Orat. *Homo ex numero disertorum postulabat:* idem in Oeconomico, citante Prisciano, *Nemo ex eo numero hominum, qui apud vos eo numero dignantur.* Valer. Maxim. lib. 5. cap. 4. *Quum unus è numero Persarum:* idem lib. 7. cap. 2. *hominibus, è quorum turba duos retulisse abunde erit.* Ovid. Metamorph. *Furit audacissimus omni de numero Lycabas:* idem in epist. *Quarum de populo nulla relicta tibi est;* idem 4. Metamorph. *Excipit unus Ex numero procerum, quærens, cur una sororum*, &c. Virgilius. 8. Æneid. *Quorum de numero, qui sese in bella sequantur, Præstantes virtute legit:* idem 5. Æneid. *Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.* „[Pro- „ pertius, *E quarum numero me contigit una Dearum.*] Juvenal. Satyr. 6. *Quædam de numero lamiarum.* Apulejus 2. Florid. *Hippias è numero sophistarum, artium multitudine prior omnibus.* Idem ostendit & præpositio; ut, *ex omnibus doctissimus.* Valer. Maxim. lib. 3. *Erat autem is ex triginta tyrannis crudelissimus.* Plinius lib. 21. cap. 9. *Ter-*

Tertium ex omnibus minutissimum. Ridicula verò sunt, quæ inculcat Valla de *Unus & Solus*, lib. 3. cap. 67. esse scilicet nomina duo ex natura Superlativorum, regereque genitivum, ut, *Primus omnium:* quasi verò non etiam Horatius dixerit, *Sapientum octavus:* & Martial. lib. 8. *Nona sororum.* Rectius Thom. Linacer lib. 6. *Nomen*, inquit, *cum præpositione deest, ut ante tales genitivos*, Animalium fortiora, quibus est sanguis crassior: *subauditur enim* de numero, *vel* ex numero. Hæc ille. Jam igitur contra Grammatistas colligamus, comparativorum & superlativorum genitivos, (nisi sunt (10) sui positivi, ut, *avidior pecuniarum*) ab illis nequaquam regi, imo nec ad illa quicquam attinere. An non risu res digna est, quum Valla & Grammatici docent, in his orationibus, *fortiores Trojanorum superavit*, & *fortissimos Trojanorum superavit*, in priore esse genitivum partitionis, in posteriore minime? Sed horum insaniam (11) alibi exagitavimus cap. 11. lib. II.

In primis, & secundis personis, quia rusticè, nisi discretionis, aut alia impellente causa, suppositum apponitur, elegantius subticetur. „ [Quærenti, *Quid facis?* respondetur, *lego*, nam Grammaticè quidem, „ non æque tamen (12) Latinè dicitur, *Quid tu facis?* „ *Ego lego.*]

Quando suppositum agit in se, sæpissime & eleganter subticentur accusativi, *me*, *te*, *se*; ut (13) *Nox præcipitat*,

(10) *Sui Positivi.*] Non tamen Genitivus hic *Pecuniarum*, etiam Positivo additus, regitur proxime ab ipso Adjectivo *Avidus*, sed, ut reliqui Genitivi Adjectivis juncti, intercedente Ellipsi *in negotio*, aut simili. Vide supra lib. II. cap. 3. n. 6.

(11) *Alibi exagitavimus.*] Vide quæ notavi de Comparativis II. 10. pag. 214. & Sanctium de Positivis ac Superlativis II. 11. p. 226.

(12) *Latine.*] h. e. eleganter, & ex more eleganter loquentium.

(13) *Nox præcipitat.*] Ita Florus IV. 2. *Sic præcipitantibus fatis prælio sumpta est Thessalia.* Cic. Somn. Scip. cap. 5. *Ubi Nilus præcipitat ex montibus.* De Offic. I. 1. *Qui libri jam illis fere æquarunt*, scil. *se.* Nepos Thras. 2. *Tempore ad* com-

tat, *byems adventat*, *imber ingruit*, *nupsit regi*, *ille jam lavit*, *bene vortat*, *bene habet*. Æneid. 2. *per pectora cunctis insinuat pavor:* & mox, *Accingunt omnes operi:* & mox, *Et ruit Oceano nox:* idem, *Quis talia fando temperet à lacrymis?* Æneid. 10. *Tum Zephyri posuere*. Livius lib. 39. *Mores quidem populi Rom. quantum mutaverint*, *vel hic dies argumento erit*. Sueton. Claud. 22. *Quoties terra in Urbe movisset*. „ [Cicero 9. ad Atticum, *Decimo quarto post* „ *die*, *quam ille Canusio moverat*. Jam ista.] *Bene vertat*, *bene res vertat*, *bene habet*, trita sunt. Terent. *Quid multis moror*, subaudi *me:* idem, *Facile ut pro Eunucho probes*, (14) subaudi *te:* idem Adelph. *Tot res repente circumvallant*, ubi Donatus docet deesse *se*. Nec verum est, quod docet Servius, & alii Grammatici, esse aliqua verba activa pro passivis posita; ut, *nox præcipitat*, pro, præcipitatur: & *volventibus annis*, pro, volutis &c. Imo vero deest *se*, ut recte docet Linacer, & sæpe exprimitur. Livius libro 3. Decad. 3. cap. 19. *Nam & præcipitasse se quosdam*, *non tolerantes famem*, *constabat*. Plinius libro 8. cap. 36. *præcipitaturi se ex aliqua rupe*. Terent. Adelph. *Vide*, *ne ille huc prorsus se irruat*. „ [Valerius Maxim. libro 9. cap. „ 8. num. 1. *Quam temere se Africanus superior ex Hispa-* „ *nia duabus quinqueremibus trajecit ad Syphacem*.] Virgil. *Seque ex oculis avertit & aufert:* alibi suppressit, inquiens, *Dixit*, *& avertens rosea cervice refulsit*. Varro lib. 2.

comparandum dato. Sall. Catil. 6. *Imperium regium in superbiam vertit:* ubi vide Notas, ut & Rivium ad cap. 52. Tacit. Ann. XII. 29. *Diuturnitate in superbiam mutans:* cujus Verbi similia exempla vide apud Putschium ad Sall. Jug. 104. Gell. I. 17. *At si*, *Explicuit*, *diceret*, *imperfecto & debili numero verborum sonus clauderet:* de quo Verbo vide & Gronovium Patrem ad Liv. XXII. 39. Adde &, quæ notavimus de hisce supra ad III. 2. pag. 224. & III. 3. pag. 297, 298. Alienum autem est ab hac observatione, *Hiems adventat*, quod Auctor inter ejus exempla hic memoravit.

(14) *Subaudi te*.] Immo vero *Formam* & *Aetatem*. Nam ita Terentius Eun. II. 3. 83. *Præterea forma & ætas ipsa est*, *facile ut pro Eunucho probes*, scil. eas.

2. Ruſt. cap. 2. *Antequam calores aut frigora ſe fregerunt.* Cæſar 2. Civil. *Omnes ſe portis erumpunt.* Virg. 1. Georg. *Diverſi erumpunt ſeſe radii:* idem ſuppreſſit 4. Georg. *Erumpunt portis:* idem Ceiri, *Nam quæ ſe ad patrium tendebat ſemita limen.* Perſius Satyr. 4. *Vertentem ſeſe fruſtra ſectabere canthum.* Virgilius ſæpe reticet accuſativum, ut 3. Georg. *Et totæ ſolidam in glaciem vertere lacunæ*, ſubaudi *ſe:* idem, *Ingeminant Auſtri:* idem, *Inclinat fortuna ducum.* Celſus lib. 3. *Inclinat ſe febris.* Vide in Theſauro *Inclino:* idem Virgil. *Altæ neu crede paludi*, ſubaudi *te*. Hinc illa trita, *crede mihi*, ſubaudi *te; non credo tuæ fidei*, ſubaudi *me*. Cic. *Tum ſe emergit*, *& fertur illuc.* Suet. *Carmillus me evaſit.* Huc illa pertinent, *pluit*, *ningit*, *ſerenat*, *tonat;* ut, *pluvia pluit ſe*, vel *pluvia pluit pluviam*: nam etiam in multis poteſt accuſativus cognatus intelligi; ut in ſacris, *Gaudeat ſe tellus tantis illuſtrata fulgoribus:* & frequenter legimus *Gaudere gaudium.* [At Vide Notas ad III. 3.]

Aliquando intelligitur idem Nomen, ſed aliter atque in ſuperioribus. Plinius lib. 7. de Cicerone, [Vide de his ſupra ad II. 10. pag. 213.] *Omnium triumphorum lauream adepte majorem*, ſubaudi *laureâ*, in ſexto caſu. Varro lib. 2. Ruſt. de bubus, *Tranſmarini Epirotici non ſolum meliores totius Græciæ*, *ſed etiam Italiæ*, ſubaudi *bubus*. Ibid. de canibus, *Cibatus canis propior hominis*, *quam ovis*, ſubaudi *cibatui*. Plin. *Lanarum nigræ*, &c. ut ſupra in Ellipſi *Ex numero.*

Sed non ſolum Nomen, unde ſæpe genitivus pendet, ſubticetur, ſed ipſe etiam Genitivus, quod adnotatu dignum eſt. Qua de re eſt elegantiſſimus Ciceronis locus, qui noſtram ſupplendi doctrinam maximè illuſtrat, in 2. lib. Natur. Deorum, *Sed id*, inquit, *præciſe dicitur*, *ut ſi quis dicat*, Athenienſium rempublicam conſilio regi, *deſit illud* Areopagi: *ſic quum dicimus*, providentia mundum adminiſtrari, *deeſſe arbitrator* Deorum: *Plenè autem & perfecte ſic dici exiſtimato*, Providentia Deorum mun-

dum administrari. Hæc Cicero. Horat. *Millia frumenti tua triverit area centum*, subaudi *modiûm:* idem, *Callidus huic signo ponebam millia centum*, supple *sestertiûm:* idem, *millia tum pransi tria repsimus*, subaudi *passuum*. Pers. Satyr. 6. *Diis igitur, Genioque Ducis, centum paria ob res Egregie gestas induco*, subaudi *boum*.

CAP. IV.

Ellipsis Nominum, & Participiorum, ordine Alphabetico.

ADjectiva nomina nunquam fient Substantiva, ut male credidit Cæsar Scaliger; nam accidens non transit in substantiam. Vide *Ars*. Nomina tamen propria undelibet trahuntur: *Julius*, *Julianus*, *Julianius*, nomina sunt Imperatorum; &, *Cedo alteram*, nomen Centurionis. „ [Recte proinde Charisius, *In adjectivis*, „ inquit, *absolute positis subaudiendum, quod quisque volue-* „ *rit;* sed nempe ad exempla legendis auctoribus obser- „ vata.] Itaque in omni Adjectivo scrutabimur Substantivum, hoc ordine.

Acinus vel acinum, vel grana. *Colligere vinacea*, vel *vinaceos*, tritum est apud autores rei rusticæ, subaudi *acinos*. Cic. Senect. *aut ex acino vinaceo.*

Accipiter. *Stellaris*, *Asterias*, *hierax*, *rubetarius*, *haliætus*, *fringillaris*, *tertiolus*, *triorches*, subauditur *accipiter*, vel *falco*.

Actor. Plin. lib. 7. *Spinther* (1) *secundarum*, *tertiarumque Pamphilus*, deest *actor*. Vide *Partes*.

Ædes, Ter. Adelph. *Ubi ad Dianæ veneris*. Horat. 1. Serm.

(1) *Secundarum tertiarumque.*] De iisdem eodem modo Valer. Max. IX. 14. 4. *Alter ex quodam secundarum cognomen Spintheris traxit, alter, nisi Nepotis à moribus accepisset, Pamphili tertiarum habuisset.*

Serm. *Ventum erat ad Vestæ*, (2) subaudi *ædem*. A Græcis hoc manavit, qui etiam dicunt, *Eo ad præceptoris*, subaudi *domum*, vel *ædes*. Plautus Bacch. *Quin ipsa in æde Dianæ conditum est*. Cic. 2. Philip. *Qui maximo te ære alieno ad ædem Opis liberasti*.

Ædes. Cum persuasum haberem, genitivum semper à nomine regi, diu quæsivi, unde genitivus *Domi* regeretur: donec antiquos, *per ædes domi*, *in ædibus domi*, locutos fuisse animadverti. Id me aperté docuit (3) Plaut. in Casina, dum inquit, *Insectatur omneis domi per ædes*. Græci dicunt, *μέλαθρα δόμων*; Hispanè, *En las casas de la morada*. „[Itaque sicut Terent. dicit, *Solus Sannio servat domi*: similiter Plautus Mostel. *Natus nemo servat in ædibus*. Nempe, *Domus* totum est, *Ædes* vero pars illa domi, in qua sunt cubicula. Servius in Æneid. 2. *Omne ædificium Aedes dicuntur, sed Varro locum quatuor angulis conclusum docet Ædem vocari debere*. Itaque *Domi*

(2) *Subaudi ædem.*] Sic. Liv. I. 33. *Quibus ad Murciæ datæ sedes*. cap. 41. *Habitabat Rex ad Jovis Statoris*. Cic. pro Mil. *Cum falcibus ad Castoris*. Famil. XIV. 2. *Quemadmodum à Vestæ ad tabulam Valeriam ducta esset*. Similiter Græci passim, *εἰς πανδοκέως*, *ὁδὸς φέρουσα εἰς ἅδου*, *ἐν Φαρναβάζου γενόμενος*, scil. *οἴκῳ*. Vide me ad Aelian. V. H. I. 24.

(3) *Plautus in Casina.*] Locus est III. 5. 31. Hinc jam, longiore licet supplemento, explicandum videtur, quod legimus in Mercat. IV. 5. 1. *Hera quo me misit ad Patrem, non est domi*, h. e. Pater non est in ædibus suæ Domi, loco, quem in locum ad Patrem Hera me misit. Sed & sic fere *ædes aurium* dicit in Pseudolo I. 5. 54. *Fac sis vacivas ædes aurium*, Nempe *Ædis* proprie notat *locum quatuor* parietibus vel *angulis conclusum*. Sic enim Varro teste Servio ad Virgil. Æneid. II. Similiter fere Festus, *Ædis*, *domicilium in edito positum*, *simplex*, *atque unius aditus*. Hinc Templa & Sacella, quæ erant olim plerumque *simplicia*, h. e. unius conclavis, dicebantur in singulari *Ædes sacra*, seu absolute *Aedes*. Talia vero fuisse credo etiam antiquissimorum hominum domicilia, sed postea, auctis paulatim opibus, in uno domicilio plura exstructa conclavia, seu plures ædes, & hinc factum, ut *Ædes* in plurali notet domum ipsam, quæ ex variis constabat ædibus. Apud Petronium p. 16. *in grandi armario* fuisse dicitur *ædicula*, in qua erant Lares argentei, atque alia reposita.

„ *mi* non aliter, quam *Humi*, usurpatur in genitivo, sic-
„ ut & in ablativo, *Venire domo*, pro ab domo: *Tollere*
„ *humo*, pro, ab humo, quod usurpat Virgilius. Sed
„ Propert. *Domo*, pro, *In domo*, dixit; *Mox Amythao-*
„ *nia nupta futura domo:* pro quo dicere poterat, *Amy-*
„ *thaoniæ domi.*]

Æs alienum. Livius, *Quum populus solvendo non esset*, subaudi *æri alieno:* idem, *Quum & privati equum postularent, nec tamen solvendo æri alieno respublica esset.* Vide *Aptus.* „ [Vitruv. 10. cap. 6. *Pecuniam contrivit, ut ad*
„ *solvendum non esset.*]

Æs. *Tanti emi, quanti præfinisti; magni doces; parvi æstimo;* subaudi *æris:* omnia enim pecunia æstimabantur. Colum. lib. 3. cap. 3. *Quem vulgus parvi æris posse comparari putat.* Huc refer illa, *de meo, de tuo, de suo*, subaudi *ære.* Plaut. Mostell. *Ratio accepti, & expensi constat.*
„ [Cicero 3. Verr. *Habeo & ipsius & patris ejus accepti*
„ *tabulas*, subaudi *æris.* Asconius interpretatur, *accepta-*
„ *rum pecuniarum;* sic:] *Quanti doces*, id est, quanti æris pretio doces. Hoc ignoravit Valla lib. 3. cap. 1. Vide, *Assium*, & *Pretio.*

Ætas. *Pervenit ad decrepitam.* Plinius lib. 2. cap. ult. *senecta diem obiit*, sc. *ætate.* Plaut. Aulul. *Quem senecta ætate ludos facias.* Cic. 1. Tuscul. *Ex his igitur, quæ hora octava mortua est, provecta ætate mortua est: quæ vero occidente sole, decrepita.* Sallust. *Senecta ætate. Senecta membra* dixit Auctor Ætnæ Lucret. lib. 3. *membris senectis:* & lib. 5. *ætate senecta.* Sallust. 4. Hist. *Omnes quibus senecto corpore animus militaris erat.* Serv. in Æn. 11. si dicamus, *Senecta*, aut addendum *Ætas*, aut intelligendum.

Ætate. Varro lib. 2. Rust. cap. 7. *Videndum ne sint minores trimæ*, (4) *majores decem annorum*, sc. *ætate;* idem cap.

(4) *Majores decem annorum, sc. ætate.*] Dubitem sane. Nam *minores trimæ* sine dubio dicitur per usitatissimam Ellipsin voculæ *Quam.* Vide omnino infra cap. 7. ubi hæc ipsa Varronis verba, atque

cap. 2. *castrare oportet agnum non minorem quinque mensium.* Valla lib. 1. cap. 19. *Nam & hoc*, inquit, *licet dicere; Ego sum major viginti annorum, id est, ætate tali, Vel, Ego sum ætatis majoris ætate viginti annorum.* „ [In „ hoc, *Ubi agit nunc*, subauditur *ætatem*. Ter. *Fuerit præ-* „ *stabilius ubivis gentium ætatem agere, quam huc redire.*]

Affectus. Cic. pro Cluent. *Cecidisse ex equo dicitur, & (5) homo infirma valetudine latus offendisse vehementer*, subaudi *affectus:* idem Tuscul. *Affectus optima valetudine:* idem Divinat. *Qui sunt morbo gravi, & mortifero affecti.* Terent. Phorm. *Tantane affectum hominem quenquam audacia?*

„ [Ali-

que alia certioris etiam argumenti, ab ipso Sanctio in exemplum istius Ellipseos afferuntur. Quando itaque dicitur eodem hoc loco, *majores decem annorum*, acceperim illud, quasi eadem constructione & ellipsi positum, pro *majores, quam equi*, vel, *equæ, decem annorum.* Et ita mox, *agnum non minorem quinque mensium*, nisi malis hoc quidem interpretari quasi per Appositionem, itidem usitatam prorsus, dictum, *agnum quinque mensium, non minorem.* Prius tamen prætulerim. Ceterum Casus, à quo reguntur tales Genitivi, sæpe omittitur. Sic Nepos Cat. 1. *Primum stipendium fecit annorum decem septemque*, scil. *Juvenis*, vel *Ens.* Vide infra Vocem *Ens.*

(5) *Homo infirma valetudine.*] Dicitur hoc, ut passim *Homo magno natu.* Sic porro Sall. Jug. 63. *Novus nemo tam clarus, neque tam egregiis factis erat.* cap. 94. *Cupidus voluptatum, sed gloriæ cupidior, otio luxurioso esse.* Histor. I. in orat. Lepidi, *Homines maximi nominis, non minus optimis majorum exemplis.* Orat. 2. ad Cæsarem. *Urbs amplissimo nomine, & maximo imperio.* Cicero Catil. I. 2. *C. Graccbus clarissimo patre, avo, majoribus.* II. 2. *Quos viros, quanto alieno aere?* Cæsar B. Gall. IV. 1. *quæ res eos immani corporum magnitudine efficit*, scil. præditos: nisi forsan istic legendum sit potius *afficit.* Sueton. Galb. 4. *Quanquam ætate nondum constanti*, scil. existens, *veterem civitatis exoletumque morem obstinatissime retinuit.* Tacitus Hist. I. 8. *quædam etiam finibus ademptis*, h. e. in eo rerum statu existentes. ut fines sibi ademptos amiserint. Gellius III. 1. *Nunquam tam audaci argutia fuit noster Probus.* Idem Gellius eod. loco phrasin hanc plenius exhibet, *Eosdem esse cum corpore vegeto atque valenti.* Similiter Plautus Pœnulo V. 5. 24. *Sane genus hoc mulierosum est tunicis demissitiis*, h. e. genus hoc hominum, quod cum tunicis dem. existit, & incedit. Nam paulo ante v. 19. dixit, *Quis hic homo est cum tunicis longis.* Expleverim itaque hanc locutionem ita, *Ho-*

,, [Alimenta. In *Diaria*, *Menſtrua*, *Annua*, (6) ſub-,, auditur *alimenta*. Liv. 44. *Conſul milite menſtruum fer-*,, *re ſecum juſſo*, ſupple *alimentum*.]

Aliquis. *Eſt qui dicat; ſunt qui affirment*, ſubaudi *aliqui*. Horat. *Sunt, quos curriculo pulverem Olympicum Collegiſſe juvat*.

,, [Amnis, vel aqua. *Fluvius*, vel *Fluvia*, ſubaudi *am-*,, *nis*, vel *alveus*, vel *aqua*: nam ut à Pluo *pluvius*, & *plu-*,, *via*, ſic à Fluo *fluvius*, & *fluvia*. Siſen. lib. 4. *Oppidum*,, *inter duas fluvias collocatum*, & *transgreſſus fluviam*, *quæ*,, *ad mare pertinebat*, ſupple *amnem*; nam utriuſque gene-,, ris *Amnem* fuiſſe, auctoribus citatis, docet Nonius. Vir-,, gil. *Sulfurea Nar albus aqua*, ſubaudi *amnis*: *Nar* enim,, neutrum eſt, quia indeclinabile. Cic. *Lacus Velinus in*,, *Nar defluit*. Sic cum dicimus, *Albula magnus*, *formoſus*,, *Turia ripis*, *altus Sequana*, deeſt *amnis*. [At Vide Me,, ad I. 7. nota 11.] Virgil. libro 11. *Amnis & Adriacas*,, *retro fugit Aufidus undas*. Livius lib. 1. *Tiberim fluvium*:,, & lib. 4. *Tiberi amne ſeptus*: idem, *ad Rhodanum flu-*,, *vium*: idem, *ad Eurotam amnem*. Curtius lib. 3. *Pyra-*,, *mum amnem tranſire*: ibid. *in ripa Pyrami amnis*.]

An-

mo exiſtens cum infirma valetudine, vel *in infirma valetudine*. ut Cicero de Senectute, *Ille vir haud magna in re, ſed fidei plenus*, ubi Sanctius intelligit *Conſtitutus*. Vide infra eam Vocem, ut & *Ens*, ac *Præditus*. Sed & de hoc uſu Ablativi Diſſert. meam de Dictye Cretenſi ad III. 1.

(6) *Subauditur Alimenta.*] Poteſt id quidem aliquando ſubaudiri: & probari videtur ex Livii loco. Diſerte etiam Petronius cap. 136. *Anſeres medio die ſolebant ab anu diaria exigere*. Verum pleriſque in vocabulis hujus formæ, & ſub voce *Annua*, crediderim ſubintelligi *Aera*, vel *Seſtertia*. Sic *Honorarium*, *Salarium*, *Vaſarium*, *Calcearium*, *Veſtiarium*, notat pecuniam vel *Aes*, quod ad eas res comparandas datur. Sueton. Veſp. 8. *petentes conſtitui ſibi aliquid* (pecuniæ) *calcearii nomine*. Ner. 10. *ſenatorum nobiliſſimo cuique, ſed a re familiari deſtituto, annua ſalaria, & quibuſdam quingena* ſeſtertia, *conſtituit*. Cicero in Piſon. cap. 35. *ſeſtertium centies, quaſi vaſarii nomine, in venditione mei capitis adſcripſeras*. Sueton. Tib. 50. Juliam *peculio conceſſo a patre, præbitiſque annuis fraudavit*. Veſp. 17. *Conſulares in-*

opes

Anguis, vel bestia, *Serpens* adjectivum est, à *serpo*; ut *serpens vitis*; *sæcla serpentia*; *aqua serpens*. Sed cum legis, *cæruleus serpens*, vel *dira serpens*, (7) deest *anguis*, vel *bestia*. Ovid. 1. Metamorph. *Pythia, perdomitæ serpentis nomine dictos:* ibid. *Incognite serpens*. Nec audiendus est Valla, qui duo adjectiva uni tribui substantivo posse negat. Plaut. *Quasi proserpens bestia:* idem Asin. *Fac proserpentem bestiam: Serpentem rivum* dixit Lucanus lib. 9.

Animus, vel consilium. *Deus in adjutorium meum intende*, deest *animum*. Horat. *Si non intendis animum studiis, & rebus honestis*. Terent. *Repudio consilium*, (8) *quod prius intenderam*. Cic. 2. Agrar. *Sed attendite animos ad ea, quæ consequuntur*.

An-

opes quingenis sestertiis annuis sustentavit. III. Grammat. cap. 23. *quanquam ex schola quadragena annua caperet*. Supplevit Livius V. 4. *An si eum ad calculos Resp. vocet, non merito dicat, Annua æra habes, annuam operam ede*.

(7) *Deest anguis, vel bestia.*] Vel etiam *Draco*. Sueton. Tib. 71. *Serpens Draco erat ei in oblectamento, eumque sua manu cibabat*.

(8) *Quod prius intenderam.*] Alienum hoc puto. Nec enim eadem dicitur ratione *intendere animum*, & *intendere consilium*. Prius est activæ & directæ constructionis, posterius Ellipticæ, cujus explendæ ut ratio ineatur, dicendum foret plenius, *intendere animum ad aliquod consilium*. Sic Sall. Jug. 20. *in Regnum Adberbalis animum intendit*. Et cap. 43. *ad bellum, quod gesturus erat, animum intendit*. Jam cum Ellipsi cap. 25. *neque, quod intenderat, efficere potest, uti Adberbalis potiretur*; pro, in quod intenderat animum. Pro eo passim etiam dicitur, *quo intenderat*, Jug. c. 64. 74. &c. Sed & hinc *intendere* cum Infinitivo construitur. Sall. Jug. 92. *Quem locum summa vi capere intendit*. or. 2. ad Cæs. *Neque ullam rem in principio agere intendit, nisi illi auctores fierent*. Livius XXXVI. 45. *Effuse fugere intendit*. XLI. 11. *vineis oppugnare* oppidum *intendit*. Tac. Hist. II. 12. *Arcere Othonianos provinciæ finibus intendit*, h. e. intendit animum ad eas res, quæ Infinito declarantur. Neque tamen negaverim active quoque dici, *Consilium intendere in aliquid*, vel *aliquem* : ut apud Terent. Heaut III. 2. 2. *intendenda in senem est fallacia*. Et Cicer. de Invent. II. 34. *Nunc in alteram Concessionis partem considerationem intendemus*. At in loco Terentii, qui est Andr. IV. 3. 18. *Consilium*, quod nunc *repudiat*, & antea *intenderat*, notat rationem rei gerendæ, in quam animum intenderat.

Annus. Virgil. *Adeo in teneris consuescere multum est*, subaudi *annis.*

Aptus, vel idoneus, vel accommodatus. Cic. 2. Philip. (9) *Nec tu solvendo eras*, subaudi *aptus*, vel *idoneus:* integrum est, *Nec tu solvendo æri alieno sufficiens eras.* „ [Liv. „ 38. *Paucitas conjuratorum celandæ, quam agendæ rei aptior* „ *erat.*] Plinius, *Ferrum non est tundendo:* Idem, *Radix ejus vescendo non est*, id est, esui apta. Celsus lib. 1. cap. 28. *Quodlibet puri movendo accommodatum.* Vitruvius lib. 2. cap. 8. *Ea non potest in structura oneri ferendo esse firma.* Colum. lib. 1. cap. 9. *Dummodo perpetiendo labori sit idoneus.* Vide *Æs alienum.*

Aqua. *Frigidam subfundere*, Proverb. scil. *aquam.* Juvenal. Satyr. 5. *Quando vocatus adest caldæ gelidæque minister:* ibid. *petitur decocta.* Martial. *Jam defecisset portantes calda ministros:* Idem, *Caldam poscis aquam.* Cic. 1. Cat. *Si aquam gelidam biberint.* Apul. 2. Metamorph. *aqua calida injecta.* Columella lib. 6. cap. 16. *perfunduntur aqua frigida.*

„ [*Piscina* subauditur *aqua:* nam *Piscinus* est ad pisces „ pertinens. Hinc *Petimen piscinum* dixit Nævius apud „ Festum.]

Plu-

(9) *Nec tu solvendo eras.*] Liv. II. 9. *Tributo plebe liberata, ut divites conferrent, qui oneri ferendo essent.* Tac. An. XI. 3. *quæque alia conciliandæ misericordiæ videbantur.* Sall. Catil. 46. *Pœnam illorum sibi oneri, impunitatem perdundæ Reip. fore*, scil. *idoneam.* Vide etiam infra ad *Benæ.* Sæpe tamen hi Dativi simpliciter in talibus locutionibus Finem notant. Tac. An. II. 37. *Nec ad invidiam ista, sed conciliandæ misericordiæ, refero*, ibid. cap. 4. *Tum Cæsar componendæ Armeniæ deligitur.* Cap. 21. *Subducit ex acie legionem faciendis castris.* Cap. 46. *Augendæ dominationi certatur.* Sic *Triumviri Reip. constituendæ, agro dividundo, Prætor juri dicundo.*. Sallustius ita ferme Genitivos adhibet, Catil. 6. *Imperium Regium, quod initio conservandæ libertatis, atque augendæ Reip. fuerat.* Jug. 88. *Quæ postquam gloriosa modo, neque belli patrandi* (esse) *cognovit.* Ubi Vide Rivium. Histor. I. *Omnia retinendæ dominationis honesta existimat.* h. e. quæ pertinent ad domin. retinendam: nisi malis intelligi in his *causa*, *gratia.* Vide Sanctium infra ad vocem *causa.*

Pluvia ingruit, ſubaudi *aqua:* nam dicimus, *pluviis diebus;* & apud Juriſconſultos Titulus eſt, *de aqua pluvia arcenda.* Ovid. *pluvioque madeſcit ab Auſtro.* „ [Lucr. „ *Mittunt humorem pluvium; Humor quo pacto pluvius concreſcit in altis Nubibus.*] Cato R. Ruſt. *Quum tempeſtates pluviæ fuerint.* Æneid. 1. *Pluviaſque Hyadas.*

Aqua, ſ. fluvius, ſ. amnis. *Confluens, profluens, torrens,* Adjectiva ſunt, in quibus abſolute poſitis intelligitur *aqua, fluvius*, vel *amnis.* Cic. 2. Natur. *Nam ut profluens amnis, aut vix, aut nullo modo,* &c. Lucanus lib. 2. *Torrenti ſanguine.* Livius lib. 1. *Pueros in profluentem aquam mitti jubet.* Virgil. 2. Georg. *Nec non & torrentem undam levis innatat alnus:* idem lib. 10. *Torrentis aquæ more furens:* Idem, *Torrentia flumina.* „ [Ulpianus leg. „ 1. ff. de flum. *Fluminum quædam ſunt perennia, quædam* „ *torrentia. Perenne eſt, quod ſemper fluit; Torrens, quod* „ *tantum hyeme.* Ovid. 2. Pont. 3. *Quo magis admiror,* „ *non, ut torrentibus undis, Communis vitii te quoque labe* „ *trahi.* Curtius 8. *Urbs cingitur amne torrenti.* Juſtin. „ lib. 4. *Nuſquam alias tam torrens fretum.* Curtius lib. 9. „ *Torrentia præcipitia alveo incurrunt.* Lucret. *In medioque ſitit torrenti flumine potans.*]

Aquæ. *Bajanæ, Albulæ, Calidæ, Frigidæ, Stativæ,* ſupple *aquæ.*

Arbor. *Delphica laurus, tarda morus, patula fagus,* ſubaudi *arbor:* nam nomen generale rectius ſubauditur, aliquando additur. Plinius libro 12. cap. 21. *Taxi arboris ſuccum.* Suetonius Veſp. *Arbor quoque cupreſſus in agro avito.* Gellius lib. 9. cap. 6. *Folia olearum arborum.* Unde propriè Ennius dixit, *Capitibus nutantes pinos, rectoſque cupreſſos:* de quo vide Gell. l. 13. c. 20. „ [& Diomedem, „ qui teſtatur, *Pinus* in maſc. & fœm. genere inveniri.] Hinc Catullus dixit, *ulmum maritum:* nam maritus adjectivum eſt. Vide Virg. „ [In *Oliva* ſubauditur *arbor*, „ ſicut in *Olivum* involvitur *unguen.*]

Colum. lib. 5. cap. 10. *Eodem tempore juglandem, & pi-*

pineam, & *castaneam serere oportet*, subaudi *arbores:* nam hæc nomina adjectiva sunt. Vide *Nux*.

Argumentum. *Antecedens*, *Consequens*, adjectiva sunt. sed in absolutis deest *argumentum*. Cic. in Topic. *Alia ex antecedentibus*, *alia ex consequentibus*.

Ars vel scientia. In illis, *Grammatica*, *Rhetorica*, *Dialectica*, deest, *ars*. Varro lib. 4. ling. *artificibus maxima causa ab arte: id est, ab arte medicina medicus ut sit; à sutrina sutor*. „ [Vide infra *Taberna*. Julius Firmicus, *Mi-* „ *nerva artis textrinæ magistra*. Plaut. Capt. *Carnificinam* „ *facere*, subaudi *artem:* sicut Idem dicit, *facere artem* „ *ludicram: Carnificinum* quoque *cribrum*, dixit Mostel.] Ter. Hecyr. *ab arte musica:* ibid. *artem musicam*. Quinctil. lib. 2. (10). *Namque uno modo fit appositum* ars Rhetorica, *ut* navis piratica, *altero nomen rei*, *qualis est*, philosophia, amicitia. Hæc ille; cui ut in priore parte faveo, sic in posteriore obsto: nunquam enim ex adjectivo nomine fiet substantivum, ut diximus. Gell. lib. 16. cap. 10. *Rei grammaticæ peritus*. Plin. *Hippocrates clarissimus medicinæ scientiæ*. „ [Hygin. fab. 274. *ne quis servus ar-* „ *tem medicinam disceret*.]

Assium vel assibus. *Duodecim æris*; *octonis æris*; *decem millibus æris*, (11) subaudi *assibus*. A. Gell. lib. 20. cap. 1. *Si*

(10) *Namque uno modo fit appositum*.] Locus hic occurrit lib. II. cap. 14. ubi agitur de *Rhetorices* nomine & etymo, atque adeo traditur hisce verbis, eam vocem modo esse *Appositum* seu adjectivum, veluti quum dicitur *ars Rhetorica*, modo esse *Nomen rei*, seu Substantivum, quale est *philosophia*, *amicitia*. At in hoc posteriore modo non fit verum Substantivum, sed Substantivi speciem accipit per Ellipsin; quod & Sanctius voluit in verbis, quæ sequuntur.

(11) *Subaudi assibus*.] Ego potius subaudirem *libris*, quod est vocabulum generalius, & proinde distinctionis gratia recte ac passim recipit τὸ *æris*. At vero *asses æris* vix putem antiquis temporibus dictum, quippe quum *asses* non fuerint nisi ærei, & nil aliud fuerint olim, quam libræ æris. Unde recte apud Gellium *viginti quinque æris*, scilicet libræ, exponuntur per XXV. *asses*. Vide Dissertationem nostram de *Aere gravi*.

Si injuriam alteri facit, viginti quinque æris pœnæ sunto: quis enim erit tam inops, quem ab injuria facienda viginti quinque asses deterreant? Budæus Agricola.

„ [Auctoramentum. Livius 44. *Vix gladiatorio acce-*
„ *pto, decem talentis, ab rege, rex in eam fortunam reci-*
„ *dit*, subaudi *auctoramento*, vel *præmio*, quod Gladiator
„ accipit, ut arenæ locet operam.]

Avis. Virg. 4. Æneid. *Solaque culminibus ferali carmine bubo Visa queri. Retulit*, inquit Servius, *ad avem, nam Bubo masculinum est: sæpè enim mutamus genus, referentes ad generalitatem; ut si dicamus*, bona turdus; *referendo ad avem: aut* prima est A, *referendo ad* Literam, *cum A sit neutrius generis.* Hæc Servius; quæ verba si Grammatici adverterent, multa inepta vitarent. Ovidius, *Martia picus avis.* Martial. lib. 13. de Phasiano, *Argiva primum sum transportata carina.* Plinius de psittaco, *India hanc mittit:* idem de Apodibus lib. 10. cap. 39. *Hæ sunt, quæ toto mari cernuntur.* Lucret. lib. 4. de accipitribus, *Visæque volantes.* Hinc Virgilius, *Aëriæ grues*, & *Strymoniæ grues.* Vide *Arbor, Amnis, Herba, Urbs.*

In illis etiam adjectivis, *ales, præpes, volucris*, deest, *avis.* Cic. in Arato, *Inde est ales avis lato sub tegmine cœli:* idem, *Pulcherrima præpes læva volavit avis:* idem 1. Natur. *cum volucres angues ex vastitate Libyæ.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6. *quorum majorem numerum præpetes diripuere aves.* Apul. de Deo Socrat. *igitur ales bestia prævenit:* & lib. 5. Asini: *Alitibusque bestiis.*
„ [In Pervigilio Veneris, *Pueri mater alitis*, pro alati
„ Cupidinis.]

Bestiæ, vel Pecudes. Ovidius. *Terra feras cepit*, subaudi *bestias*, Cicero, *Nam cum cæteras animantes abjecisset ad pastum.* Virgil. *Nulla neque amnem Libavit quadrupes, neque graminis attigit herbam.* Varro 2. Rust. *Et pertinent ad feras bestias ac sylvestres.* Cicero, *Quam varia genera bestiarum, vel cicurum, vel ferarum.* Livius lib.

lib. 34. *ſicuti feræ beſtiæ irritatæ.* Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2. *feris beſtiis objecit.* Curtius lib. 5. *Quaſi feras beſtias ipſos poſſe deprehendi:* idem lib. 6. *cum feris beſtiis res eſt:* idem lib. 8. *Mittor ad feras beſtias:* ibid. *vivendum eſſe in ſolitudine, veluti feræ beſtiæ.* Poteſt & intelligi *pecudes:* nam *pecudes* omnia dicuntur animalia. „ [Lu„ cretius, *Inde feræ pecudes perſultant pabula læta.*] Varro libro 2. Ruſtic. cap. 5. *Qui gregem armentorum emere vult, obſervare debet primum, ut ſint hæ pecudes ætate potius,* &c. ibid. cap. 1. *Etiam nunc in locis multis genera pecudum ferarum ſunt aliquot.* Mart. *Affuit immiſtum pecudum genus omne ferarum.*

Bonæ. *Homo frugi, homines frugi,* (12) ſubaudi *bonæ: Fru-*

(12) *Subaudi bonæ.*] Non neceſſe arbitror ſubaudiri ſemper τὸ *Bonæ*, quum per ſe ſententiam hac quidem parte abſolvat iſta phraſis, ſignificetque hominem frugi natum, utilem ſibi vel aliis. Plaut. Aſin. I. 3. 23. *Lena, quæ frugi eſſe vult, non bene agit cum quiquam amante*, h. e. utilis ſibi, & ſuam artem diligenter curans. Neque vero τὸ *Frugi*, etiam ſi addatur *Bonæ*, neceſſario Genitivum in his eſſe arbitror, ſed poſſe etiam Dativum eſſe, & intelligi vel *idoneus*, vel *natus:* in qua ſententia certe Priſcianus fuit, Vide eum lib. VI. p. 682. & lib. XI. p. 924. Et ita ſolent aliis quoque jungi Verbis & Nominibus Dativi. Tacit. An. I. 51. *Inceſſit itineri & prælio*, ſcil. paratus, idoneus. Sall. Catil. 32. *Quod neque inſidiæ Conſuli procederent*, h. e. inſidiæ Conſuli ſtructæ. Cic. Parad. V. 3. *Quæ eſt iſta ſervitus tam claro homini, tamque nobili.* Sed & ita forſan *Res mancipi*, h. e. res, qualis, & quo jure, mancipi venditur a populo. Nam & hunc Dativum eſſe, tradit ibidem Priſcianus. Vide & quæ notavimus IV. 2. 1. pag. 529. de Vocabulo *Oppido.* At Voſſius Anal. I. 46. & Urſinus Tom. I. p. 131. Genitivum eſſe volunt. Et ſane Plinius XXXIII. 3. *qua conſuetudine in his emptionibus, quæ mancipii ſunt, etiam nunc libra interponitur.* Ut adeo liquere ex eo loco videatur, rectius vocem *Mancipi* pro Genitivo haberi, ut contractam ex *Mancipii*, eo ſenſu quo dicitur paſſim *Mancipio* aliquid emi vel vendi. Denique ita Munerum nomina, veluti X*Viri ſtlitibus judicandis*, III*Viri Reip. conſtituendæ, agro dividundo*, &c. Vide ſupra ad Vocem *Aptus.* Certe illa detractio literæ S. in Genitivis non probatur exemplis *Achilli, Perſi*, à Servio allatis. Sunt enim hi Genitivi. non ab *Achilles, Perſes*, ſed ab *Achilleus*, *Perſeus.* Etenim triplici modo enunciaverunt

Frugi enim genitivus eſt à *Frux*, extrito S. „ [ſicut in „ *Mehercle* factum ait Cicero, pro *Mehercules*.] Antiqui dicebant *bonæ frugis*, poſtea *bonæ frugi*, deinde *frugi* tantum. „ [Servius in illud Virg. *Immitis Achilli*; *Propter* „ *homœoteleuton*, inquit, *detraxit S literam*, *non ſolum ne-* „ *ceſſitatis*, & *euphoniæ cauſa*. *Salluſt*. A principio urbis „ ad bellum Perſi Macedonicum. *Detrahitur autem S ter-* „ *tiæ declinationis genitivo*.] Cic. Attic. lib. 4. *Permodeſtus ac bonæ frugi homo*. Plaut. Capt. *Fui ego lepidus*, *neque bonus vir unquam*, *neque frugi bonæ*: idem Caſ. *Bonæ frugi hominem jam pridem eſſe arbitror*. Ulpianus, *Sed ſi bonæ frugi ſervus intra annum*, &c. Budæus in pandect. *Frugi bonæ*, & *bonæ frugi*, *cum dicebant*, *probum officioſumque comſummate ſignificabant*: *quanquam apud Gellium*, *frugis bonæ legitur*. Hæc ille. Plaut. Milit. *Fac ſis frugi*.

Cacumen. „ [*Cacumen* ſubauditur in iſto Horat. *Ventum eſt ad ſummum*. Lucr. extremo lib. 5. *Namque alia* „ *ex alio clareſcere corde videbant*, *Artibus ad ſummum do-* „ *nec venere cacumen*.]

Campus, vel Spatium. Horat. 3. Carm. *Catus idem per apertum cervos jaculari*, ſubaudi *campum*, ut notat Lambinus.

Ca-

runt Veteres, Græci & Latini, hæc propria nomina, ut ſcil. dicerent *Perſa*, *ſæ*: *Perſes*, *ſis*: *Perſeus*, *ſei*, vel *ſi*. Exempla ſingulorum paſſim occurrunt. Et à Nominativis in *Eus* formatos eſſe hos Genitivos, multis, ut ſolet, oſtendit exemplis Voſſius Anal. II. 9. Adde, haud facile ideo reperiri tales Genitivos tertiæ declinationis in nominibus Appellativis, quale hoc *Frugi* eſt. Et ſi reperiuntur, eorum illa ſunt nominum, quæ ſimul tertiam & quintam Declinationem admittunt, veluti *Plebs* & *Plebes*, unde *Tribunus plebis*, & *Tribunus plebei*. Adhibetur autem hoc *Frugi* ſæpe ita abſolute, quaſi eſſet Adjectivum, unde crediderunt quidam eſſe Nomen indeclinabile. Plautus Aſin. V. 2. 7. *Ego illum putavi Siccum*, *Frugi*, *Continentem*, cui reſpondetur, *At nunc ſcito illum Madidum*, *Nihili*, *Incontinentem*. Prædr. fab. 63. *at alteram lanificam*, & *Frugi ruſticam*. Cicero Famil. XVI. 21. *cujus Frugi ſeveraque eſt vita*.

Canis. *Molossus*, *Gallicus*, *Lacon*, *Canarius*, subaudi *canis.* Virgilius: *canibus succincta Molossis.* Horatius 2. Sermon. *simul domus alta Molossis Personuit canibus. Canis Gallicus*, Ovid. lib. 1. Metamorph.

„ [Canticum. In *Classicum*, *Bellicum*, subauditur *can-*
„ *ticum.* Cic. *Bellicum me cecinisse dicant.* Livius, *Vocatis*
„ *classico ad concilium militibus.*]

Capilli, vel crines. Cic. *Non cani*, *non rugæ*, *repente autoritatem afferre possunt*, subaudi *capilli.* Ovid. 2. Metamorph. *Et glacialis Heyms canos hirsuta capillos.* Lucanus 1. *Turrigero canos effundens vertice crines.*

Caro. *Utor bubula*, *suilla*, *ferina*, *ovilla*, *agnina*, *caprina*, subaudi *carne.* Sallust. *Gætulis cibus erat caro ferina :* Idem, *Numidæ plerumque lacte & ferina carne vescebantur.* Pomp. Mela. lib. 1. *cibus est caro*, *plurimum ferina.* Horat. Epist. 15. *vilis agninæ.* Vide Lambinum.

Castra. Curt. 3. *Stativa illic habuerat Cyrus*, (13) deest *castra.* Cic. *Omnes agros*, *stativa*, *portus.* Cæsar 3. Civil. *Eodemque die uterque eorum ex castris stativis exercitum educunt:* & paulo post, *Scipio in castris stativis biduo moratus.* Cic. 7. Ver. *castra stativa:* idem 12. Philip. *Hæc custodia*, *hoc præsidium stativum.* Sallust. Jugurtha, *plerumque milites in stativis castris habebat.*

Causa, vel gratia, vel ergo. Terent. Adelph. *Ne id assentandi magis*, *quam quod habeam gratum*, *facere existimes*,

(13) *Deest castra.*] Idem vocabulum deest etiam, quando occurrit *Æstiva*, & *Hyberna.* Cic. Famil. II. 13. *Cum primum æstiva attigissem.* XVI. 27. *Incredibile est*, *quæ ego scio illos in æstivis fecisse.* Liv. XXXVII. 14. *Quieta æstiva acturos.* Suet. Tib. 11. *Ordo æstivorum tuorum.* Additur *Castra* ab eodem Suetonio in Claud. c. 1. *Obiit in æstivis castris*, *quæ ex eo Scelerata sunt appellata.* Tacit. An. I. 16. *Castris æstivis tres simul Legiones habebantur.* Sic *Prætorium* de Corpore Militum Prætorianorum absolute dicitur passim pro *Prætorium Castrum*, ut multis ex professo probavimus contra Ulr. Huberum in *Disquisitione* nostra *de Prætorio.*

mes, deest ἕνεκα, vel χάριν, id est, *causa*, vel *gratia*, vel etiam *ergo*. Virgil. *illius ergo Venimus*, Idem, *Justitiæne prius mirer, belline laborum?* Ovid. 2. Metam. *successorumque Minervæ Indoluit*. Sallust. 1. Histor. in oratione Philippi, *exercitum opprimendæ libertatis habet.* Vide Aldi scholia in Sallust. & Brissonium. Tacitus lib. 2. *Germanicus Ægyptum proficiscitur cognoscendæ antiquitatis:* ibidem, *Pugnam pro Romanis ciens, ostentandæ, ut ferebatur, virtutis:* idem lib. 3. *Erectis omnium animis petendæ è Pisone ultionis:* ibid. *Crebro se militibus ostentasset ab Narnia vitandæ suspicionis:* ibidem, *Multa populus paravit tuendæ libertatis, & firmandæ concordiæ:* idem lib. 4. *Qui pecuniam à Vario Ligure omittendæ dilationis ceperat.* Horat. lib. 3. *Da Lunæ propere novæ, da noctis mediæ, da puer auguris Murænæ*, supple. *causa*. Vide Festum in voce *Ergo*, & Priscianum lib. 18. „ [Nepos Timol. *Nunc demum se* (14) *voti damnatum* „ *es-*

(14) *Voti damnatum.*] Dicitur id eodem modo, quo *Voti reus.* Est autem *Voti reus*, qui se obligavit Diis ad præstandum aliquid, si consequatur id, quod petit. Id vero ubi jam consecutus est, dicitur *damnatus voti*, h. e. damnatus ad præstandum id, quod voto promisit. Hinc dicitur quis etiam *damnari votis* scil. solvendis, apud Virgil. Eclog. 5. Sic porro *Damnari pœnæ capitalis*, h. e. ad subeundam eam. Liv. XLII. 43. *Novus deinde Prætor capitalis pœnæ absentes decreto damnat.* Cic. de Sen. 12. *Qui in vinculis erant damnati rei capitalis.* In his intellige *sententiâ*, vel *pœnæ subeundæ ergo*, at istic *voti solvendi*, vel *voti suscepti & facti, ergo.* Certe *gratia*, vel *ergo*, vel *nomine*, intelligendum est etiam in phrasi, qua quis dicitur *damnari scelerum*, quod memoravimus ad II. 3. not. 3. pag. 164. *Et damnare fraudis sub judice* apud Tacit. Ann. III. 36. Vide & mox ad vocem *Crimine*. Sed & simili modo dicitur *Veniam defectionis impetrare* apud Curtium VI. 1. ubi & sequentia eandem præferunt constructionem in MStis, (Vide Gronovium Patrem Observ. II. 12. p. 309.) ex quibus proinde ita legendum, *Megalepolitanis, quorum urbs erat obsessa, defectionis ejus* (scil. causa) *Achæi, & Elei CXX. talenta dare jussi.* Immo nihil frequentius hac Ellipsi in locutionibus quamplurimis. Unde & is, qui Urbi relinquebatur præfectus tempore Latinarum feriarum, ad quas omnes ex Urbe Magistratus proficiscebantur, di- ce-

„ *esse*, id est, propter votum, quia id impetrarit, cujus „ causa votum fecisset.]

Centena. *Debet decies*, aut *debet sestertiûm decies*, (15) integrum erat, *debet decies centena millia nummûm sestertiûm*. Martial. XII. 10. *Habet Africanus millies*. Vide Bud. de Asse.

Cibus. Terent. *Vix de demenso suo*, deest *cibo*: sic dicimus, *diurno vivit*, *diario contentus est*, subaudi *cibo*. Plaut. Stich. *vos meministis quot calendis petere demensum cibum*.

Cinædus, vel puer. *Exoletus* adjectivum est, unde *exoleti* dicuntur cinædi adultiores, qui jam adolescere, id est crescere, desierunt, ut ait Festus. Cic. *Semper exoletos*, *semper lupas*, *ducebat*.

Clitella. *Impono tibi*, *quia tu mihi imposuisti*, subaudi *clitellam*: urbanitatis gratia non exprimitur. Cicero Attic. *clitellæ bovi sunt impositæ*. Plautus Mostell. *Sarcinam imponam seni*, id est, clitellam: ibid. *Vehit hic clitellas*, *vehit hic autem alter senex*: & infra, *Ego homines habeo clitellarios*. Cic. 2. Natur. *Nos onera quibusdam bestiis*, *nos juga imponimus*.

„ [Cœ-

cebatur simpliciter *Præfectus Latinarum feriarum* scil. *causa*. Vide Inscript. apud Spon. itiner. Tom. 1. p. 344. Ut adeo mirer Doctiss. ceteroqui Casaubonum ad Capitolinum in Marco Antonino cap. 4. ubi dicitur, *Nec multo post præfectus feriarum Latinarum*, scil fuit, tradere, neque dictum aut dici potuisse, *præfectus feriarum Latinarum*, sed *præfectus Urbi Latinarum feriarum causa*, quomodo & illic rescribi proinde voluit, non sine manifesto, ut ex dictis patet, errore. Nec tamen opus, ut in ista locutione intelligatur semper *causa*, quum possint etiam alia intelligi, veluti *sacro*, aut *diebus*. Certe ita Tacit. Ann. IV. 36. *Ut Feriarum Latinarum diebus Præfectum Urbis Drusum* &c. Sueton. Ner. 7. *Auspicatus est & jurisdictionem Præfectus Urbis Sacro Latinarum*.

(15) *Integrum erat*, *debet decies centena*.] Immo vero integrum est, *debet decies centies sestertiûm pondus argenti in nummis*, sicuti censet, & contendit Vir Summus, Joh. Frid. Gronovius in præclaro opere *de Pecunia Vetere*. Vide eum inprimis lib. 1. cap. 5.

„ [Cœlum. *Lucescit*, *Vesperascit*, subaudi *cœlum*. „ Nepos in Pelopida: *Cum Athenis interdiu exissent, ut* „ *vesperascente cœlo Thebas possent pervenire.*] *Sub dio*, subaudi *cœlo:* teste enim Capro Grammatico, (16) *sub divo veteres dicere solebant.* Horat. 1. Carm. *Namque Diespiter plerumque per purum egit equos.* Lucan. 1. *Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno*, subaudi *cœlo*. Virgilius Georg. *multa forent quæ mox cœlo properanda sereno.* Horat. lib. 2. Satyr. 4. *Massica si cœlo supponas vina sereno.* Livius 7. Maced. *Nursiæ sereno:* & infra, *sereno cœlo.* Vide *Tempus.*

Cœna. Sueton. Augusto, *Convivabatur assiduè, nec unquam, nisi recta:* idem Vesp. *Sed & convivabatur assiduè, ac sæpius recta, ac dapsile, ut macellarios adjuvaret.* Martial. lib. 8. *Promissa est nobis sportula, recta data est*, subaudi *cœna.* Sueton. Domitian. (17) *Sportulas ad rectas cœnas redegit.*

Consilium. *Perstat in proposito; arcanum celat; secretum custodit*, subaudi *consilium*, [vel *Negotium.* & sic deinceps.] Juvenal. *Si te propositi nondum pudet, atque eadem est mens*, subaudi *consilii.* Horat. in Odis, *arcana consilia* dixit. Val. Maxim. lib. 2. cap. 1. *arcana consilia patrum:* idem lib. 3. cap. ult. *propositum consilium.* Hinc dicimus, *a secretis*, subaudi *consiliis.* Sallust. *Falso queritur genus humanum*, (18) subaudi *consilio.* Vide & *Judicio.*

„ [*Cer-*

(16) *Sub divo Veteres &c.*] Nihil in his est argumenti ad probandam, quam Sanctius recte statuit, Ellipsin. Repone ergo, *sub divo cœlo Veteres &c.* ac vide Flavium Caprum in Libello *de Orthographia*,

(17) *Sportulas ad rectas* &c.] Verba Suetonii in Domit. cap. 7. sunt, *Sportulas publicas sustulit, revocata cœnarum rectarum consuetudine.*

(18) *Subaudi Consilio.*] Immo potius, *nomine*, *modo*, *negotio*, ut in omnibus ejus formæ Adjectivis, quæ Adverbiorum speciem habent, veluti, *Tuto*, *secreto*, &c. Ita mox *consulto* & *inconsulto* Participia sunt. & intelligitur *negotio*, *modo*, sic *augurato*, *cognito*, &c. Neque id minus verum est, eo, quod alicubi legatur *consulto consilio.* Vide & infra ad *Judicio.*

„ [*Certum est facere*, *abire*, subaudi *consilium*. Plaut. „ Epid. *Eundem senem oppugnare certum est consilium mi-* „ *hi*, pro consilium bene visum & consultum. Etiam „ in *consulto* subauditur *consilio*. Plaut. Truc. *Consulta* „ *sunt consilia*, *quando intro advenerunt*, id est, jam inter „ se compacti sunt. Paulus quoque Jurisc. dixit, *consul-* „ *to consilio*.]

Constitutus. (19) Cicero de Senect. *Ille vir haud magna in re*, *sed fidei plenus*. Horat. *Me libertino patre natum*, *& in tenui re*, subaudi *constitutum*.

Copia. In verbis copiæ & inopiæ, si sit genitivus, potest intelligi *copia*, (20) vel, more Græco, præpositio ἐκ: ut, *eges medici*, subaudi *copia*, vel *egestatem*: *abundas pecuniarum*, deest *copia*. Cæsar. 2. Civil. *Quæ res omnium rerum copia complevit exercitum*: Idem lib. 1. Gal. *Abundare copia omnium rerum*: & lib. 8. *abundare copia frumenti*, „ Livius 38. *Urbem plenam omnium rerum copia invenit*.] Vide infra in Hellenismo.

„ [Corona. Plautus Capt. *Collus collaria caret*, subau- „ di *corona*: quicquid enim coronat, sive ambit collum, „ *corona* dicitur: ut Nævius, *collum marmoreum torquis* „ *gemma coronat*.]

Civica donatus, *muralem*, *& obsidionalem adeptus*; *Gramineam ei milites obtulerunt*, *lauream meruit*; subaudi *coronam*. Sueton. Jul. *Jus laureæ coronæ*: Idem, *Nero coronam capite gerens Olympicam*, *dextra manu Pythiam*. Plinius lib. 7. *Primus omnium eques coronam muralem acceperat*, *sed civicas*, Idem lib. 16. cap. 4. *Hinc civicæ coronæ*, *militum virtutis insigne*. „ [Servius in 1. Æneid. *Si ser-* „ *tos dixero*, *adde*, Flores, *si* sertas, *adde* Coronas, *ut* „ *Lucanus*, *Accipiant sertas nardo florente coronas*. Hæc „ Servius. Itaque & *serta* adjectivum est, addique de- „ bet

(19) *Cicero de Senect.*] Confer, quæ notavi supra ad Vocem *Affectus*.

(20) *Vel more Græco præpositio* ἐκ.] At tu vide, quæ notavimus supra ad II. 3. pag. 167, 168.

„ bet *coronamenta*. Virgil. *Serta procul capiti tantum de-*
„ *lapsa jacebant*, aut subaudi *negotia*, ut serta negotia
„ florum sint serti flores. Vide *Negotium*.]

Crimine, vel actione. In verbis accusandi, aut absolvendi, si genitivus reperiatur, deest *crimine:* ut, *furti damnatus; repetundarum absolutus.*

(21) Barbare verò dices, *accuso te criminis;* quia nullum verbum regit genitivum. Cicero pro Ligar. *Fuerint cupidi, fuerint irati, fuerint pertinaces, sceleris verò crimine, furoris, parricidii, liceat Pompejo mortuo, liceat multis aliis carere:* idem 5. epistol. *Ne vitium arrogantiæ subsequatur.* „ [Nepos Milt. *Hic etsi crimine Pario est accusatus:*
„ & Themist. *Hoc crimine, proditionis absens est damnatus.*] Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *Quapropter non es damnandus rigoris rustici crimine, C. Mari:* idem lib. 4. cap. 2. *Qui incesti crimine à tribus Lentulis accusatus:* ibid. cap. 6. *Et diri facti crimine sub magno judice damnatum:* & lib. 6. cap. 1. *crimine impudicitiæ damnatus est:* ibidem cap. 5. *Filius ejus adulterii crimine damnatus.* Apul. lib. 7. in princ. *crimine latrocinii in hospitem mihi charissimum postulabar.* Vide Hadrianum Cardin. *Facinoris crimen.* Horat. lib. 2. Sat. 3. *An commotæ crimine mentis Absolves hominem, & sceleris damnabis eundem?* „ [Virgil. 6. Æneid. *falso damnati crimi-*
„ *ne mortis.*] Ovid. 5. Fast. *Sceleris crimine damnat avos.* Martial. lib. 11. *Arguimur lentæ crimine pigritiæ.* Statius 2. Theb.

(21) *Barbare vero dices, &c.*] Non ita barbare hæc dici ostendimus allatis exemplis jam supra ad II. 3. pag. 164. Verum quidem est, quod subjungitur, à nullo Verbo regi Genitivum, sed non opus est τὸ *criminis* regi in hac locutione à Verbo, cum satis commoda statui queat Ellipsis vel τοῦ *Causa*, aut *Ergo*, ut in *Damnare* paulo ante fieri ostendimus, vel τοῦ *Nomine*, ut ex Cicerone mox censet Scioppius. Atque ita *Reus sceleris*, *facti*, &c. quæ passim occurrunt. Sed & ita exponendus Livius l. 32. *Quarum rerum, litium, causarum, condixit Pater patratus Populi Romani Patri patrato Latinorum:* intellige, *nomine*, *causa*. Locus Nepotis ex Themist. adversatur Sanctio: nam & istic τὸ *proditionis* regitur à *Nomine* per Ellipsin omisso.

Theb. *Nec furibundæ crimine mentis Arguerim.* Specialia enim crimina in genitivo possunt aptè poni, si à generali voce regantur; *scelus* autem, ut inepti aliqui disputant, generale nomen non est, ut ex testimoniis citatis colligitur. Nec me movet illud ad Herennium lib. 4. *Si quam unius peccati mulierem damnabant:* Nam nomen *peccati*, etiamsi generale sit, ut *crimen*, adjunctione adjectivi *unius*, fit speciale; itaque deest *crimine*. Quo etiam modo Livius lib. 3. dec. 1. dixit, *Unius tantum criminis nisi te vindices.* Quo in loco Perionius, aut Græco more dictum, aut aliquem ablativum deesse contendit; mihi videtur deesse, *actione*, ut sit, nisi te vindices ab actione sive accusatione unius criminis. Cic. 2. Offic. *judicio capitis arcessas.* „ [Potest „ tamen & ablativus, *Nomine*, subaudiri, ut *Criminis* „ *nomine* sit causa criminis seu criminosa. Cic. *Damnatus* „ *nomine conjurationis.*]

Crimen. Cic. 2. de legibus; *Quique non paruerit, capital est.* Plaut. Menech. *Nunquam ædepol fugiet, tametsi capital fecerit*, subaudi *crimen. Capital* etiam erat linteum capitis in sacrificiis. Vide Festum.

Culmen. *Superba tecta, hospita tecta, recipere se in tecta sua*, subaudi *culmina, fastigia*, vel *negotia*, vel *ædificia*, „ [Servius in Eclog. 1. *Ideo Culmina dicta sunt tecta, quia* „ *veteres ædificia culmo contegebant*, id est, *paleis*, *vel stipula* „ *è messibus.* Virgilius 2. Æneid. *Turres, & tecta do-* „ *morum culmina convellant.* Potest etiam subaudiri *tuguria.* „ Vitruv. lib. 2. cap. 1. *Nonnulli ex ulva palustri* „ *componunt tuguria tecta.* Similiter in *Lacunar* subauditur „ *tegmen:* nam *Lacunar* Pro *lacunare* adjectivum est.]

Culpa. Magna est quæstio inter eruditos, de *noxa*, & *noxia.* Valla lib. 6. cap. 35. asserit, *noxam* esse damnum, *noxiam* vero nusquam reperiri. (22) Ego assero, *no-*

(22) *Ego assero noxam &c.*] Acgipio hanc distinctionem, & *noxiam* arbitror cum Sanctio esse potius Adjectivum, in quo intel-
li-

noxam esse damnum, sive nocumentum; *noxiam* vero esse nomen adjectivum, in quo subintelligitur *culpa*. Terent. Eunuch. *Unam hanc noxiam mitte;* idem Heaut. *Magnum hoc quoque signum est, dominam esse extra noxiam:* idem Phorm. *Hic in noxia est; ille ad defendendam causam adest.* Ita dicimus, *nocere noxam*, id est, dare damnum, non autem, *nocere noxiam.* Hæc ve;

ligatur *culpa*, vel *res*, quam Substantivum ex *Noxa* formatum, per *ἐπένθεσιν* literæ I. ut voluit Donatus & alii. Sic *Noxius* pro reo. Tacit. Ann. V. 11. Eum. *ut noxium conjurationis ad disquisitionem trahebat.* Sed *Noxam* censeo, Non modo significare damnum seu nocumentum, ut apud Livium XXXIII. 20. *Vetarent eos adventum pertimescere Regis; nihil his aut sociis eorum noxæ futurum fraudive.* Tac. Ann. III. 13. *quod neque convicium noxæ reo, neque defensum absolutioni erat*, h. e. malo, quod in damnatione & pæna inest. Sed & notare simul ipsum quoque crimen seu maleficium, & pœnam criminis. Prius vide apud Livium V. 47. *Reum haud dubium ejus noxæ*, h. e. criminis. Alterum declarat usitata locutio JCtis, *Noxæ dedere*, h. e. dedere ad malum pœnæ, ad nocendum quocunque modo illi, qui deditur. Plane ut Livio dicitur paulo ante adventus Regis nullis *noxæ futurus* Et hinc apud Sallust Histor. lib. I. in Oratione Philippi, *vellem, prava incepta consultoribus Noxæ esse*, Et ibid. *Angi Noxarum metu*, h. e. pœnarum. Simplicius id putem, quam, quod nonnulli volunt interpretes, ut *Noxæ dedere* accipiatur pro *dedere noxæ nomine.* Et videtur isthæc expositio clarissime refutari ex l. 1. §. 15. D. de Vi, ubi Dominus dicitur, *ipsos servos, maleficii causa, noxæ dedendo, immunis esse.* Manifeste enim istic *Noxæ* est Dativus, ac a *maleficio* distinguitur. Sed & sic *Noxam mereri* pro pœna ponitur apud Petron. Immo diserte id ita interpretari videtur ipse Liv. VIII. 28 *Ne quis, nisi qui Noxam meruisset, donec Pœnam lueret, in compedibus teneretur.* Vide & Festum; Quin & ipsam culpam ac reatum significat *Noxa.* Hinc apud Gell. IV. 2. ex edicto ædilicio titulis vendendorum servorum adscribi debebat, *quis fugitivus, errove sit, noxave solutus non sit.* Sic & Livius XXIII. 14. *Eos noxa, pecuniave, sese exsolvi jussurum.* h. e. reatu, cui erant obnoxii, *ausi* quippe *capitalem fraudem*, & pecunia, quam debebant. Sic XLV. 31. *Noxa liberati interfectores.* Et I 59. de stupro Lucretiæ, *avertendo Noxam ab coacta in Auctorem delicti.* Sueton. Aug. 67. *Illum a quo simul ambulante incurrenti repente fero apro per metum objectus est, maluit timiditatis arguere, quam Noxæ, remque non minimi periculi, quia tamen Fraus* abe-

vera differentia eſt, quicquid dicat Tribonianus, Juvenal. Satyr. 4. *Rubrius offenſæ veteris reus, atque tacendæ*, ſubaudi *culpæ*. „ [Servius in illud Virg. „ *Unius ob noxam; Noxam*, inquit, *pro*, *Noxiam. Et* „ *hoc intereſt*, *inter Noxam*, *&* *Noxiam*, *quod No-* „ *xia* culpa *eſt*, *id eſt*, peccatum; *Noxa autem* pœ- „ na.]

Cubiculum. Plinius lib. 30. cap. 6. *Poſt hæc jubent eum in pariete dormitorii ejus tectove includi;* ibid. *Eo liberat & lacerta viridis*, *viva in olla ante cubiculum dormitorii ejus ſuſpenſa.*

(23) „ [*Curſum* ſubaudi in *Tendimus in Latium*. Ne- „ pos in milt. *Morandi tempus non babens*, *curſum dire-* „ *xit*, *quo tendebat*.]

Datum. Virg. 4. Georg. *Scis*, *Proteu*, *ſcis ipſe*, *nec eſt*

aberat, *in jocum vertit:* ubi prorſus videtur poni pro fraude & culpa. At vero in illo ſenſu damni dati, & mali porro per pœnam accipiendi, ſeu ipſius pœnæ, poni poteſt τὸ *Noxia* quoque, ita ut intelligatur *Res*. Liv. XLI. 23. *Sine ullius eorum*, *quos oderat*, *noxia*, h. e. damno & malo. Et Plautus ſæpe *Commereri* & *mereri noxiam*. Vide Moſteil. V. 2. 26. & Trin. I. 1. 1. Adde Feſtum, apud quem Servius Sulpicius exponit *noxiam* per *damnum*, & Imp. Juſtin. Inſtit. de *Noxalibus actionibus*. Sed cujus, vel Triboniani, diſtinctionem Sanctius rejicit, & recte, ſi voluerunt illi eam fuiſſe hiſce vocabulis propriam ac perpetuam. Mihi certe videtur utrumque fere idem ſignificare, & ideo promiſcue ſæpe adhiberi; ſed tamen uſu magis frequentatum, ut *Noxa* pro nocumento ipſo & maleficio, ac ejus pœna ponatur, at *Noxia* pro culpa. Vide & Opuſcula de Latinitate JCtorum Veterum pag. 8. &c. & ibi Doctiſſ. Dukerum.

(23) *Curſum ſubaudi &c.*] Vel potius *Iter*. Virgil. Aen. VI. 240. *Quam ſuper haud ullæ poterant impune volantes Tendere iter pennis*. VII. 7. *poſtquam alta quierunt Æquora*, *tendit iter velis*. Ovid. Metam. II. 547. *Ad Dominam tendebat iter*. Similiter Auct. B. Africani cap. 11. *At greſſumque ad mœnia tendit*, Virg. Aen. I. 414. Vide & infra Sanctium in Voce *Iter*. Poteſt etiam intelligi *Se*. Plautus Pſeud. I. 2. 81. *Tenes*, *quorſum hæc ſe tendant*, *quæ loquor*. Sic enim edidit Taubmannus, & habent MSti, eo teſte.

eſt te fallere cuiquam, ſubaudi *datum*, vel *conceſſum*, (24) Vide *Facultas*.

Dei. *Per ſuperos & inferos rogatus*, ſubaudi *Deos*. Horat. *Carmine Dii Superi placantur, carmine Manes:* idem, *Me diis miſcent Superis:* idem 4. Carmin. *Dii Superi*. Apulej. *Utrum Lar ſit, an Larva, Deum Manem vocant*.

Dens. Perſius, *& genuinum fregit in illis*, ſubaudi *dentem*. Sic in illis, *caninus*, *maxillaris*, *molaris*, *columellaris*, de quibus Plin. lib. 11. cap. 37.

Dicto. Virgil. *Ocyus hoc omnes:* idem, *Ocyus incubuere omnes*, (25) ſubaudi *dicto:* idem, *Et dicto citius tumida æquora placat*.

Dies. Ovid. in Faſt. *Bruma novi prima eſt*, *veteriſque noviſſima Solis*, ſubaudi *dies*, vel *lux:* Dies enim, quia eſt ambiguum, utroque in Genere ſuppletur: ut, *quarto Idus*, *tertio Kalendas*, ſubaudi *die*.

Virgil. *Meus eſt natalis*, ſubaudi *dies*. Cicero Attic. *Hæc ad te die natali meo ſcripſi:* idem Bruto, *Nam die tuo natali victoria nuntiata*. Terent. Phorm. *Ubi erit puero natalis dies*. Errat igitur Valla lib. 4. cap. 10.
„ [Plautus Trin. *Tu in perendinum paratus ſis, ut ducas,*
„ *uxorem*, ſubaudi *diem:* Cicero, *Utrum diem tertium*, *an*
„ *perendinum dicere oporteat*. Cæſar 5. Gall. *Perendino die*.
„ Afranius Privigno, *Feſtis promiſcue*, *atque profeſto*, *con-*
„ *celebras focum*, ſubaudi *diebus*, & *die*. Plaut. Aulul.
„ *Fe-*

(24) *Vide Facultas*.] Nulla tamen iſtic hujus Ellipſeos exempla memorantur. Ego vero in hiſce locutionibus ſi quid intelligendum ſit, eam tamen *facultatis* vocem potiſſimum intellexerim. Certe Terentius addidit *Facile*, Adelph. V. 4. 8. *Cuivis facile eſt noſcere*, ubi potuiſſet dixiſſe, *cuivis eſt noſcere*. Sed tamen poſſe hæc etiam abſque Ellipſi commode ſatis exponi, oſtendimus in Notis ad Vocem *Libido*. Ceterum Auctor voluit ſine dubio lectorem remittere ad Vocem *Poteſtas*, ubi plura hujus locutionis exempla ab ipſo adferuntur.

(25) *Subaudi dicto*.] Malim *Solito*. Vide quæ notavi ad II. 10. not. 6. pag. 220.

„ *Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat.* Cicero, „ *Aliquem in crastinum differre:* idem, *Aliquid crastinus* „ *dies nobis pollicetur.*]

Agonales, *Apollinares*, *Fasti*, *Nefasti*, subaudi *dies.* Vide *Festa.* Plinius lib. 33. cap. 1. *publicatis diebus fastis.*

Dies, vel Tempus. Cicero 1. Catil. *Dixi, cædem te optimatum contulisse in ante diem V. Cal. Novemb.* idem Attic. lib. 3. *de Q. Fratre nuntii nobis tristes venerunt, ex ante diem Non. Jun.* & lib. 2. *Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV. Kalend. Novemb. distulit.*

Digitus. Adagium, *Minimo provocare*, subaudi *digito:* sic *auricularis*, *annularis*, *medicus*, *infamis:* Perf. *Infami digito, & purgalibus ante salivis.*

Domus. Ovid. *Regia Solis erat sublimibus alta columnis*, subaudi *domus.* Seneca in Agamem. *perlucet omne regiæ vitium domus.* Sic *basilica*, subaudi *domus.* „ Vitruv. lib. 8. cap. 4. *Zama civitas Afrorum, cujus* „ *mœnia rex Juba duplici muro sepsit, ibique regiam do-* „ *mum sibi constituit.*]

Domum. *Uxorem duxit*, subaudi *domum*, vel *in domum*, Plaut. Aulul. *Volo te uxorem domum ducere.* Terentius Phorm. *Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum:* idem Hecyr. *Nunquam se illa viva uxorem ducturum domum.* „ [Plaut. Aulul. *Redi, atque intus serva*, (26) subaudi *do-* „ *mum:* idem Cistel. *Sine filiam tuam esse bic triduum, &* „ *servare apud me:* Et Mil. *serva istas fores: hoc observabo* „ *ostium.* Terent. *Solus Sannio servat domi*, subaudi *ædes.* „ Plaut. Mostel. *Natus nemo servat in ædibus*, id est, ne- „ mo est domi, qui domum velut custodiat.]

ENS.

(26) *Subaudi domum.*] Malim illud ex Mostell. V. 2. 22. *Natus nemo servat in ædibus*, intellige *res*. Aliud est, *servare & ob-* *res meas.* Sic mox supplendum *servare fores istas*, scil. malo plerumque animo, ut scias, quis intret aut exeat.

Ens, Livius; (27) *Ego Annibal peto pacem*, subaudi *Ens*. Priscianus lib. 18. cap. 1. *Est autem*, *quando per ellipsin verbi*, vel *participii substantivi*, *hujuscemodi casuum*, id est, *nominativi cum obliquis*, *constructio solet proferri*.

(27) *Ego Annibal &c.*] Plura sunt Ellipseos hujus, ac rariora & notabilia magis exempla, cujus generis hic referri quædam debuerant. Corn. Nepos Catone 1. *Primum stipendium fecit annorum decem septemque*, scil. ὤν. Plinius Paneg. cap. 38. *Qui*, *optimum adoptaturus*, *hoc quoque parentis indulgentissimi fecit*, *quod &c.* Et cap. 8. *O vere Principis atque etiam Consulis*, *reconciliare æmulas civitates*, in quibus intelligitur *exsistens munus* vel *negotium*. Sueton. Claud. 33. *Libidinis in feminas profusissimæ*, scil. *fuit*, *marium omnino expers*. Galb. 22. *Cibi plurimi traditur*. Domit. 13. *Ab juventa minime civilis animi*, *confidens etiam &c.* Sic enim distinguendum. Cap. 20. *Sermonis tamen nec ineleganitis*, *dictorum interdum etiam notabilium*, scil. *exsistens*, *Vellem inquit &c.* Cap. 22. *Libidinis nimiæ*, *assiduitatem concubitus* κλινοπάλην *vocabat* Sallust. Jug. 54. *Multa oppida temere munita*, *aut sine præsidio* (scil. ὄντα), *capit*. Cap. 66. *Milites palantes*, *inermes*, *quippe in tali die*, *ac sine imperio* (scil. ὄντας), *aggrediuntur*. Cap. 91. *Quæ postquam oppidani cognovere*, *res trepidæ*, *malum improvisum*, *ad hoc pars civium extra mœnia in hostium potestate* (scil. ὄντα) *coegere*, *uti deditionem facerent*. Hinc jam explicandum, & tali quidem modo, Caput 112. in quo mirifice hæsitant interpretes: *neque hominem nobilem*, *non sua ignavia*, *sed ob Remp. in hostium potestate*, *relictum iri*. Intellige, *in hostium potestate* ὄντα, & confer cum proximo priore loco: ita omnia erunt plana. Huc quoque pertinet vexatissimum illud Propertii III. 18. *Durus*, *qui lucro potuit mutare puellam. Tantin' in lacbrymis Africa tota fuit?* Quam variis modis hic locus tentetur, etiam ab ipso Viro Summo, Gronovio Patre, Vide Ejus Observ. III. 17. Sed nihil audacius Broukhusio, qui verissimam lectionem & pulcherrimam phrasin, *in lacbrymis*, imperite prorsus ac temere præter MStorum fidem ex Propertio ejecit, & ex conjectura ortum substituit *in lucris*, quo *nihil melius*, *nihil verius*, pronunciat, ut solet. Ast nihil profecto istic mutandum. *In Lacrymis* enim exponendum, ut jam ferme vidit Schottus, male a Broukhusio rejectus, *existenti in ipsis illis lacbrymis*, fuis simul & puellæ, quum ultimum sibi invicem vale dicerent, quo tempore, & *quibus in lacbrymis*, maxime moventur amatores. Audi ipsum Propertium I. 5. 11. *His ego non horam possum durare querelis. Ab pereat, si quis lentus amare potest. An mibi sit tanti doctas cognoscere Athenas,*

ferri: ut, filius Pelei, Achilles, bellans multos interfecit Trojanos; *subauditur enim participium verbi substantivi, ENS, quod in usu nunc nobis non est, pro quo possumus*, qui est, *vel*, qui fuit Pelei filius, *dinas, Atque Asiæ veteres cernere divitias; Ut mihi deducta faciat convicia puppi Cynthia, & insanis ora notet manibus?* Similes vero Ellipses Participii ante Præpos. IN passim occurrunt. Sic Sallust. Jug. 40. *Qui a Jugurtha in Legationibus aut imperiis pecunias accepissent.* Cicero Catil. IV. 1. *Est mihi grata in dolore vestra voluntas.* Ovidius Metamorph. VIII. 313 *Hippasus, & primis etiam nunc Nestor in annis*, h. e. Nestor existens adhuc in prima juventa. Idem plene & absque Ellipsi, Metam. XIII. 546 *pænaque in imagine tota est.* Porro Phædrus fab. 9. *Lepus semanimis mortis in solatio*, h. e. quum solatium mortis suæ perciperet ex eo, quod ille, à quo irridebatur, simili morte periret. Quam locutionem recte jam vindicat & tuetur ipse Gronovius contra varias aliorum conjecturas, ut videri potest in Notis Schefferi. Sallust. lib. 5. Hist. *Sullam in victoria Dictatorem sibi uni assurgere* &c. *solitum*, h. e. quum victor esset. Nihil apud Ciceronem frequentius. Famil. II. 16. *Hæc aspersi, ut scires, me etiam in stomacho ridere solere*, h. e. etiam quum ira & indignatione agitor. I. 9. *In hac sententia complectendus erat Cæsar*, h. e. quum in hac jam sententia essem. Ibid. de Cæsare, *qui mihi, quascunque res gereret, tuendus esset, nunc in tanta felicitate, tantisque victoriis* (scil. *existens*), *etiamsi in nos non esset is, qui est, tamen ornandus videretur.* X. 31. *Cæsarem, quod me, in tanta fortuna* scil. *existens, modo cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi.* de Offic. III. 9. *neque in his eum facinoribus quisquam potuit videre*, h. e. quum hæc faceret. Sed innumera ejus generis passim occurrunt. Adde tamen & illa, quæ Sanctius noster supra ad Vocem *Constitutus* retulit, & quæ nos ad vocem *Affectus*. Quin ipsum illud *in lacrymis esse*, aut *jacere*, sæpe reperias. Cicero Famil. XIV. 2. *Te nunc ita vexari, sic jacere in lacrymis & sordibus.* Ipse Propertius de Amatore & Puella, I. 10. 2 *primo quum testis amori Adfuerim Vestris conscius* IN *Lacrymis.* Sic passim *in luctu: in summo dolore consolatur me spes*, Cic. Famil. I. 6. *ut etiam in vulneris dolore æquo animo moreretur*, V. 12. Hæc paulo copiosius declarare volui, ut liquido ostenderem exemplo immodicis illis Broukhusii, cujus ceteroqui justis laudibus detractum nihil volo, admiratoribus, quam graviter ille & inscite contaminaverit aliquando suos Auctores, immittendo temere in textum, quæ confidentissimis asseverationibus perperam vera jactabat.

dicere, *vel ſubaudire*, &c. Idem in eodem lib. cap. de Finitivorum conſtructione, *Græci autem participio utuntur ſubſtantivo:* ut Ἀπολλώνιος ὢν διδάσκεις, Τρύφων ὢν μανθάνεις, *quo nos quoque ſecundum analogiam poſſemus uti*, *niſi uſus deficeret participii frequens: quamvis Cæſar non incongruè protulit* Ens, *à verbo* Sum, es, eſt, *quomodo à verbo* Poſſum, poteſt, Potens: idem l. 5. cap. de Caſu, *Rege Latino*, *pro*, *regnante Latino: quamvis in hujuſmodi quoque conſtructione ſubauditur participium ſubſtantivum.* Hæc Priſcianus. Quinctil. l. 8. c. de ornatu, *Multa ex Græco formata nova*, *ac plurima à Sergio Flavio*, *quorum dura quædam admodum videntur*, ut, ens, & Essentia, *quæ cur tantopere aſpernemur*, *nihil video*, *niſi quod iniqui Judices adverſus nos ſumus*, *ideoque paupertate ſermonis laboramus. Acron autem ait*, *laudem meruiſſe philoſophum*, *quod hoc ſit uſus participio.* Hæc ille. Mihi vero propterea exprimi non videtur, quia facillime poſſit intelligi; ut *Adſum Troius Æneas*, ſcilicet, *ens*, vel *qui ſum*, quomodo etiam locutus eſt Cæſar. 2. Civil. *Carmonenſes*, *quæ eſt longè firmiſſima totius provinciæ civitas.* Grammatici neſcio quam *Appoſitionem*, & *Evocationem*, hoc ignorantes, finxerunt. Plaut. in Milite obſcurè dixit, *Mirum eſt te lolio victitare*, (28) *tam vili tritico*, id eſt, cum triticum veneat vili. Scævola vero in

(28) *Tam vili tritico.*] Non eſt *obſcura* hæc dictio. Expone, *tam vili ente* vel *exiſtente tritico*, ut paulo ante vidimus Priſcianum interpretari illud Virgilii, *Rege Latino.* Immo ita Ablativi unici abſoluti ſæpe occurrunt: velut *Ludis*, apud Cic. de Senect. cap. 18. Obſequentem cap. 107. & Sueton. Cæſ. cap. 39. *Proſcriptione* ibid. cap. 11. *Comitiis*, paſſim. *Sereno intonuit*, Obſequent. cap. 83. Sic Tacitus Ann. III. 28. *Dedit jura*, *quibus pace & Principe uteremur*, h. e. *exiſtente nobis pace & Principe.* Livius XXVIII. 17. *Haud cuiquam dubio*, *opprimi poſſe.* Cicero Famil. VII. 18. *Nihil te ad me ſcripſiſſe poſtea demiror*, *præſertim tam novis rebus.* & VI. 1. *Nec dubitare debes*, *quin aliqua Rep. ſis futurus*, *qui eſſe debes.* Florus I. 18. 18. *O quam facile erat Orbis* im-

in l. creditor. §. Lucius Titius. ff. mandati, expressit Participium sic, *Concedo tibi de omnibus meis, ut vis, negotiari, sive vendere vis, sive pacisci, sive emere, sive quodcumque operari, ut domino enti meorum.*

Equus. *Ferus, sonipes, cornipes, quadrupes*, adjectiva sunt; si sola ponantur, *equus* intelligitur.

Fabula. Terentius, *Transtulit in Eunuchum suam*, subaudi *fabulam:* nam *Eunuchus, Ajax, Orestes*, etiam pro tragœdia, masculina sunt; sed frequentius ad nomen generale respicimus. Vide *Avis.* Horat. *Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.* Juvenal. *Impune ergo mihi recitaverit ille togatas.* Sic *Atellanas, palliatas*, &c. subaudi *fabulas*, vel *comœdias*.

Facem, vel cereum. *Luce mihi, præluce nobis*, subaudi *facem*, vel *cereum.* Plaut. Cas. *Primum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem:* idem Curcul. *Tute tibi puer es lautus, luces cereum.* [At Vide supra III. 3. ad verbum *Luceo.*]

„ [Facta, [vel potius, Negotia. Vide infra.] *Mira*
„ *sunt, ni Pistoclerus Lydum pugnis contudit*, subaudi *fa-*
„ *cta*, apud Plaut. Bacchid. nam sic idem in Rud.
„ *Haud miranda facta dicis, si Deos decepit, & homines.*
„ Sic *Antehac, Posthac, Postea, Interea* &c. (29) sub-
„ audi *facta: Hac* enim pro *Hæc* dicebant. In *Adhuc*,
„ pro *ad hoc*, (30) subaudi *factum.* Plaut. Mil. act. 4.
„ sc.

imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me Rege Romanis. III. 23. 3. *Nec alias magis apparuit Hispani militis Vigor, quam Romano Duce.* Vide & Gronovium Patrem Observ. I. 17. & IV. 4.

(29) *Subaudi facta.*] Vel *negotia.* Vide infra in Voce *Negotium.* Sed & incertum, an huc referenda sint *Antehac* & *Posthac*, h. e. an *Hac* pro *Hæc* sit in hisce positum. Nam possit esse Ablativus, & intelligi *Hora*, plane ut in *Hactenus.* Certe τὰ *Ante* & *Post* sæpissime Ablativis reperiuntur juncta, sed per Ellipsin. Sic passim *multo ante, biduo ante, paucis ante diebus, anno post, post paulo*, &c.

(30) *Subaudi factum.*] Quidni *Tempus?* Certe sic, in Plinii Paneg. cap. 7. *Ad hoc ævi*, intelligitur omnino *Tempus.* Sic Plautus

„ sc. 5. *Ante hoc factum, hunc sum arbitratus semper ser-*
„ *vum pessimum.*]

Facultas, s. Potestas. (31) *Quoad ejus fieri possit. Ejus*, inquit Budæus, *apud Latinos parelcon est*, id est, abundat: Mihi videtur deesse, *facultas*, vel *potestas*, quod Græcè dicitur δύναμις. „ [Vide supra lib. 3. cap. 6.]

Fa-

tus Capt. II. 3. 25. *Ut adhuc locorum feci* scil. *tempus* vel *negotium*. Sed & in Negativis locutionibus, quæ frequentes sunt cum hoc vocabulo, intelligo *tempus*. Vatinius apud Cicer. Famil. V. 10. *Cæsar adhuc de meis supplicationibus non refert.* Cic. Fam. III. 5 *Quod quibus adhuc non satis est perspectum.* Nepos Milt. 4. *Qua pugna nihil adhuc est nobilius.* Petron. *Neque adhuc omnia erant facta.* In quibus intellige omnino non *Factum*, sed *Tempus*. Similiter *Usque adhuc*, quod sæpius apud Plautum & Terentium occurrit, dici videtur pro *Usque ad hoc tempus*. Ceterum sæpe illa vox notat etiam idem, quod *præterea*, *insuper*. Tacitus de Germ. cap. 29. *cetera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terræ suæ solo & cælo acrius animantur.* Sueton. Nerone 10. *Atque ut certiorem adhuc indolem ostenderet.* In his & similibus intelligitur *Negotium*, quasi dictum esset, *acrius ad* (h. e. supra) *hoc* negotium, quo Batavi animantur; *certiorem ad hoc* negotium, quo jam antea ostenderat suam indolem. Possis tamen sæpe τὸ *Adhuc* accipere etiam, ut Adverbium compositum, plane ut *Adeo*, de quo velim videas, quæ notavi III. 14. not. 7. & 39. Neque obstat Constructio cum Genitivo, *Adhuc locorum*, quippe quæ etiam in aliis reperitur Adverbiis, veluti *Nusquam locorum*, *Minime gentium*, *Affatim divitiarum*, &c. Græcis id frequens est, de quibus vide Me id demonstrantem pluribus ac Aelianum Var. Hist. X. 18. 5. in Addendis. Quapropter rem in medio relinquens, fateor, nihil fere esse, quare non pro Adverbio haberi possit τὸ *Adhuc*, ex *Ad* & *Huc* compositum, ut *Adeo* ex *Ad* & *Eo*: sed tamen nihil etiam obstare, quo minus habeatur ortum & compositum ex *Ad* & *Hoc*, tanto magis quoniam *Adhuc* & *adhoc* idem fere notant; & maxime designant Tempus. Rectius autem intelligas *Factum* in sequenti locutione. Nepos Thrас. 3. *Præclarum hoc quoque Thrasibuli.* Timoth. 1. *Multa bujus sunt præclara facta.* Sed & sic *Dictum* intelligitur sæpissime. Cicero de Senect. cap. 24. *Honestum illud Solonis est, senescere se multa indies addiscentem.* Nihil autem frequentius apud Græcos hujusmodi locutione. Vide me ad Aelian. I. 4.

(31) *Quoad ejus fieri possit*] Vide nos supra III. 6. 1. ubi hanc locutionem aliter explicaimus, &, ut putem, verius.

Famulus. In illis, *à pedibus*, *à ſecretis*, &c. deeſt *famulus*, vel *ſervus*. Sueton. lib. 1. *Philemonem à manu ſervum.* Vide *Servus*.

„ [Faſtigium. *Ex alto*, ſubaudi *faſtigio*. Liv. 27. *No-*
„ *men regium ex tam alto faſtigio aſpernantis.*]

Febris. *Laborat quartana*, *tertiana*, *quotidiana*, ſubaudi *febri*. Juven. Satyr. 4. *Jam quartanam ſperantibus ægris.* Cic. de Natur. *Vide, ne tertianas quidem febres & quartanas divinas eſſe dicendum ſit.* Cic. Attic. lib. 8. *Quartana diſceſſit.*

Feriæ. Horat. *Indictis Latinis*, ſubaudi *feriis*. Sic *Furinales*, *Laurentinæ*, *Tarentinæ*, *Sementinæ*, *Paganicæ*, *Conceptivæ*, *Nundinæ*, *Stativæ*. Varro, *Latinæ*, *feriæ*, *dies conceptivus:* idem lib. 1. Ruſtic. cap. 2. *Sementinis feriis.* Cic. 1. Nat. *Nam cum feriis Latinis ad eum veniſſem.* *Ferias eſuriales* dixit Plautus in Caſ. pro jejunio.

Feſta. *Accalia*, *Agonia*, vel *Agonalia*, *Angeronalia*, *Carmentalia*, *Cerealia*, *Compitalia*, *Conſualia*, *Equiria*, *Feralia*, *Fontinalia*, *Fordicidia*, *Fornacalia*, *Furinalia*, *Laurentalia*, *Liberalia*, *Lupercalia*, *Matralia*, *Meditrinalia*, *Megalia*, *Neptunalia*, *Opalia*, *Paganalia*, *Palilia*, vel *Parilia*, *Portunalia*, *Quirinalia*, *Robigalia*, *Saturnalia*, *Terminalia*, *Veſtalia*, *Vinalia*, *Volcanalia*, *Volturnalia.* Vide *Dies*.

Fidem. Terent. Phorm. *Prô Deûm immortalium.* Ubi Donatus ellipſin eſſe, & *fidem*, vel ſimile aliquid, deſiderari ait. Cicero in Oeconomico, *Quid igitur, prô Deûm immortalium, primum eam ducebas quæſo?* Terent. *Prô Deûm atque hominum fidem.*

Filius, vel filia. Terent. *Modos fecit Flaccus Claudii*, ſubaudi *filius:* Sic *Tullius*, vel (32) *Tullia Ciceronis.* Vide *Uxor*.

Fi-

(32) *Tullia Ciceronis*] Vix ita loquebantur Romani, qui, ſi Mulieris nomen adjungerent Nomini Viri, intelligebant *Uxorem*, non *Filiam;* ſicuti id quampluſrimis exemplis, tum ex Auctorum

Finis. Virgil. *Hac Trojana tenus fuerit fortuna secuta.* subaudi *fini:* nam *finis* etiam fœmininum est, ut sæpè apud Lucretium invenies Virgil. *Hæc finis Priami fatorum:* idem, *aut qua fine sequar.* Sic *eatenus*, *quatenus*, *hactenus*, id est tenus hac fine, vel via, „ [vel ad hunc „ usque finem. Hygin. Astron. 272. *Quæ ad figurationem siderum pertinent, ad hunc finem erunt nobis dicta,* „ *reliqua protinus dicemus*, id est, de siderum figuratione „ dixi hactenus, porro dicam de reliquis. Item fab. 82. „ *Stare in aqua media fine corporis.* Ubi forte rectius legas, *medii*, pro usque ad medium corpus. Cicero, „ *Lumborum tenus*, subaudi *fine*, id est, usque ad lumbos, „ crura. Festus, *Quatenus significat qua fine, ut Hactenus,* „ *hac fine.* Virgil. 12. Æneid. *Qua visa est fortuna pati,* „ *tua mœnia texi*, pro, quatenus, qua fine, quoad, quamdiu.] Gell. lib. 1. cap. 3. *Minimè dicitur, quatenus, quaque fini, dari amicitiæ venia debeat:* idem referens Chilonis sententiam, *Hac*, inquit, *fini ames, tanquam fortè fortuna osurus; hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amaturus.* Vide *Via.*

Florem. „ [*Florem* subauditur in hoc Virgilii, *Crocumque rubentem:* nam *Crocum*, ex regula terminationis, „ neutrum esse Servius his Sullustii verbis probat, *In* „ *qua crocum gignitur.* Similiterque Curtius lib 3. *Corycium, ubi crocum gignitur.*] [De hoc & seq. articul. vide quæ notavimus ad I. 7. maxime Not. 11.]

Flu-

ribus priscis, tum ex antiquis inscriptionibus, docui in Dissertationum mearum Triade pag. 18 — 28. Proinde *Tullia Ciceronis*, scil. Filia, vix usquam, quod memini, occurrit, at *Terentia Ciceronis*, scil. Uxor, passim. Nulla tamen ratio est, nisi quæ in solo Usu sita, quo minus aliquis alicubi dixerit quoque *Tullia Ciceronis*, quia ex Ciceronis ipsius Epistolis notissima erat hæc ejus Filia, & Patris in eam amor. Sic præter usum & morem *Cornelia Gracchorum*, & Ὀλυμπιὰς ἡ Ἀλεξάνδρου, apud Aelian. Var. Hist. XXX. 30. à Filiis describuntur per ejusmodi Ellipsin, qua intelligitur *Mater.*

Fluvius, Amnis. Virgil. *Sulphurea Nar albus aqua*, ſubaudi *fluvius: Nar* enim neutrum eſt, quia indeclinabile. Cic. *Lacus Velinus in Nar defluit.* Sic cum dicimus *Albula magnus, formoſus Turia ripis, altus Sequana*, deeſt *fluvius* vel *amnis.* Virgil. lib. 11. *Amnis & Adriacas retro fugit Aufidus undas.* Livius lib. 1. *Tiberim fluvium:* & lib. 4. *Tiberi amne ſeptus:* idem, *ad Rhodanum fluvium:* idem, *ad Eurotam amnem.* Curtius lib. 3. *Pyramum amnem tranſire:* ibid. *in ripa Pyrami amnis.* Vide *Amnis.*

„ [Fodina ſubauditur in *Auraria, Argentaria, Ferraria.* Livius, *Vectigalia magna inſtituit ex ferrariis & argentariis.* Cajus Juriſc. dixit, *Cretæ fodinas.* Plinius, *Argenti fodinas.* Vide *Sectura.*]

Fœmina. *Prægnans* adjectivum eſt, ut, *prægnans arbor:* & *folia prægnantia*, apud Plinium: & *prægnans Jovis cerebrum.* Si abſolutè profertur, deeſt *fœmina.* Plaut. *Quæ nunquam fuit prægnans, quî parere potuit?* Sic. *Pediſſequa.*

Fœmina, vel mas. *Boves meas: canes gravidas* cum legimus, (33) ne credamus Grammaticis, qui Nomina, Communia duobus, maxima cum ignorantia ſunt commenti, ſed ſubintelligamus *fœminas*, aut ad ſyllepſin generis recurramus; ut, *ſcelus, qui me perdidit.* Res ſic ſe habet; Quoties in Nominibus Epicœnis aliud volebant intelligere, quam terminatio ipſa præfinit, addebant *mas*, aut *fœmina:* verbi gratia, *Aquila*, fœmineum eſt, pro maribus & fœminis; ſed ſi de maribus loquaris, dicendum erit *aquilæ mares.* Rurſus *Corvus* maſculinum tantum eſt, pro utroque ſexu; at de fœmina dices *corvus fœ-*

(33) *Ne credamus Grammaticis &c.*] De Nominibus, quæ *Epicœna* vocantur, & quæ *Communia*, vide quæ diſputavimus ſupra ad I. 7. pag. 48. &c. contra Sanctium, qui non modo hæc confundit eorumque naturam, ſed & ſine juſta ratione prorſus ex arte Grammatica explodit.

fœmina. *Epicœna* voco, quæcunque ſub uno fine ſignificant utrumque ſexum, ſed unum præcipuè; ut, *homo*, *latro*, *ſacerdos*, *vates*, *antiſtes*, *miles*, *agricola*, *bos*, *canis*, *ſus*, *grus*, &c. „ [Plautus Pœn. act. 6. ſc. 5. *Tune* „ *audes amare, quod mares homines amant?* Unde diſci„ mus, ſimiliter *hominem fœminam* recte dici; ſicque per „ Ellipſin *Hominem peſſimam* efferri poſſe. Varr. Seſ„ quiul. *Quid eſt, quod homo maſculus lubentius videre de*„ *beat, quam bellam uxorem?*] Homer. 6. Iliad. βοῦν ἄρσενα, id eſt, *bovem marem*, dixit. Theocritus, θοὰς ἵππως, id eſt, *equos velociſſimas.* Livius lib. 5. decad. 5. *Apollini bove aurato, Latonæ bove fœmina aurata, ſacra Græco ritu facerent.* Plin. lib. 8. cap. 46. *Fœmina bos ſemel ei anno oſtenditur ſuis & ipſa inſignibus:* idem lib 11. cap. 51. *Bubus tantum fœminis vox gravior:* ibid. cap. 37. *Itaque quum apri percutiant, fœminæ ſues mordent.* Varro lib. 2. cap. 1. Ruſtic. *Fœminis bubus demitur cibus.* Juſtinus lib. 1. *Invenit juxta infantem, canem fœminam parvulo ubera præbentem, a feris & alitibus defendentem; Motus etiam ipſe miſericordia, qua motam ipſam canem viderat, puerum defert ad ſtabulum, eadem cane anxiè proſequente.* Plaut. Menech. *Ità me illa ab læva rabioſa fœmina obſervat canis.* Plin. lib. 28. cap. 15. *Fœminæ ſuis.* Gell. lib. 13. cap. 20. *Sacerdotes quoque fœminas, Cicero Antiſtitas dicit.* Plaut. Perſa, *Qui Atticam bodie civitatem majorem feci, atque auxi civi fœmina.* Plinius lib. 9. cap. 51. *Polypus fœmina:* lib. 10. cap. 18. *piſcis fœmina.* Ovid. *cum quo ſua gaudia jungat, Invenit in media fœmina piſcis aqua.* Plin. lib. 10. cap. 18. *Palumbes incubat fœmina.* Macrob. lib. 1 cap. 17. Satur. *Ut Græco ritu hiſce hoſtiis ſacrum faceret, Apollini bove aurato, Latonæ bove fœmina aurata.* *Sues fœminæ* quomodo caſtrentur, docet Plinius libro octavo, cap. 51. Columella libro ſeptimo, cap. nono, *Fœmina ſus habetur ad partus edendos.* Plinius lib. 8. cap. 32. *Quaſdam nos principes fœminas ſcimus:* Plinius in epiſtolis, *Habebat illa Pantomimos, fovebatque effuſius, quam*

principi fœminæ conveniret: Plinius lib. 10. cap. 60. *Cornicem incubantem mas pascit:* ibid. cap. 33. de perdicibus, *Tunc inter se dimicant mares desiderio fœminarum?* idem, *Aquilarum mares.* Antiquitus multa fuerunt epicœna nomina, ut, *porcus, lupus, agnus, ovis, leo:* nondum enim in usu erant, *porca, lupa, agna, leæna; antistita, clienta, hospita, dracæna,* & alia id genus. Unde Varro dixit *lupum fœminam*, teste Quinctil. lib. 1. cap. 6. & Cato cap. 134. Rust. *Priusquam porcum fœminam immolabis.* Cic. 2. leg. *porco fœmina piaculum pati.* Virgilius, ut sentit Quinctilianus lib. 8. cap. 3. primus dixit, *porca*, in illo carmine, *Et cæsa jungebant fœdera porca.* „ [Plautus in „ Vidul. *Audivi fœminam leonem semel parere:* nam quod „ Lucr. 9. *Leam* dicit, id Servius in Georg. 3. *usurpatio-* „ *ne factum* dicit, cum Latine dicatur *Hic & hæc Leo;* „ *Leæna vero sit Græcum.* Sed contemto Grammatico- „ rum judicio, Ovidius, Lucretii imitatione, dixit, *Ut* „ *lea sæva sitim multa compescuit unda.*] Gellius libro 4. cap. 3. citat hanc legem Numæ, *Junoni crinibus demissis agnum fœminam cædito.* Festus voce *Pellices*, *Agnum fœminam cædito, & agnum marem cædito.* „ [idem voce „ *Agnus, Apud majores Agnus communis erat generis, sicut* „ *& Lupus.*] Valer. Maxim. lib. 2. cap. 1. *cæsisque atris bubus, Diti maribus, fœminis Proserpinæ.* Cic. lib. 2. de Divin. *Ego tamen miror, si emissio fœminæ anguis mortem afferebat Graccho, emissio autem maris anguis erat mortifera Corneliæ.* Varro lib. 4. Analog. *Quum ovi mari testiculi dempti, quia natura versa, vervex declinatus.* Ex his collige, in similibus nominibus debere intelligi *marem* vel *fœminam*, si sit adjectivum contra terminationem: ut, *elephantus gravida; boves meas;* & cum Plinius de muribus dixit, (34) *Ex una genitos centum viginti tradiderunt.* Sic

(34) *Ex una genitos &c.*] Nolim hæc ita intelligas, quasi supplendum sit, ut videtur Sanctius velle, *ex una femina mure, genitos mares mures centum &c.* Nec enim ullo id modo verisimile est, omnes

Sic igitur intelligendus Suetonius in Claud. 40. *Inducta teste in senatu, hæc*, inquit, *matris meæ liberta* & *ornatrix fuit*. Sic etiam Virgil. *Ne sævi, magna sacerdos:* Et *Amphrysia vates*. sic Ovid. in epistol. Canaces, *Et rudis ad partus, & nova miles eram*.

Frater, vel soror. *Est germanus meus, est patruelis tuus: est germana mea, & tua patruelis*, subaudi *frater* vel *soror*. Terent. Andr. *Si te in germani fratris dilexi loco*. Cicero sæpe dicit, (35) *fratres patrueles*, & *sorores patrueles*. Mart. *patrueles fundi*. Ovid. *patruelia regna*. Sic *uterini* & *consanguinei*.

Frenum. Virgil. *duris parêre lupatis*, subaudi *frenis*. Horat. lib. I. Carm. *lupata frena:* ibid. *Gallica nec lupatis temperet ora frenis*. Solinus dixit *lupatos*, subaudi *frenos*, nam masculinè etiam dicitur.

Frumenta, vel fruges. *Urere sata:* subaudi *frumenta*. Virg. 3. Georg. *Sata frumenta:* idem, *satas messes*. Pomp. Mela lib. 3. cap. 8. *pro satis frugibus contra grues dimicando*.

Funera, vel Officia. *Justa persolvere*, subaudi *funera*. Cæsar lib. 6. Gall. cap. 4. *Justis funeribus confectis*. Cornel. Tacitus, *suprema facere. Solemnibus justis*. Arnobus lib. I.
„ [Fortassis autem rectius subauditur *Officium*. Liv. 9.
„ *Populus Campanus egressus, justis omnibus hospitalibus*,
„ *privatisque & publicis*, (36) *fungitur officiis*.]

Fu-

omnes genitos fuisse Mares, sed *genitos* dixit Plinius, quia cum incertus est plurium sexus, tunc genus masculinum adhibebatur potissimum, ut dignius, a Latinis, & ita sexus in incerto relinquebatur. Vide supra pag. 42, 53. & infra ad IV. 10.

(35) *Fratres patrueles & Sorores.*] In *patruelibus* intelligi vocabula *fratrum* & *Sororum*; & proinde his etiam vocabulis sæpe simpliciter notari patrueles, quod de *Sororibus* male negaverat Schottus, ostendimus in Animadv. Histor. cap. 3.

(36) *Fungitur officiis.*] Adde Liv. I. 20. *Nec cælestes modo cerimonias, sed justa quoque funebria, ut idem Pontifex edoceret*. Cic. de Har. resp. *Omnia solennia ac justa ludorum summa cum cerimonia esse servata*. Intellige in his omnino *officia* vel *sacra*. In loco Cæsaris legitur etiam *funebribus*, non *funeribus*.

Funis. Juvenal. *duros tractare rudentes*, ſubaudi *funes*. Plaut. *Dum hanc tibi rudentem, quam trahis, complico*, ſupple *funem:* nam *funis* ambiguum fuit, & *Rudens* participium eſt *à rudo, is.*

Gemma. Plinius lib. ultimo, cap. 10. innumera nomina in *as*, & *es*, Græca, & in *os*, & *on*, facit fœminina; ſed intelligitur *gemma*, ut *Adamas*, *Achates*, *Paneros*, *Morion*, *Mitrax*. Idem facit in Arboribus, & Herbis.

„ [Genus ſubauditur in *Animal*, quod non aliud eſt, „ quam *Animale*. Lucret. 1. *Unde animale genus generatim in lumina vitæ Reducit Venus.* Cicero, *Animi ſunt* „ *animales, id eſt, ſpirabiles, ſive ignei.*]

Gratiæ. Terent. *Vel rex ſemper maximas mihi agebat, quidquid feceram; aliis non item.* ſubaudi *gratias:* idem, *Magnas vero agere gratias Thais mihi?*

Herba. Plinius, *Dictamnum pota ſagittas pellit:* idem lib. 26. cap. 6. *Centunculus trita in aceto:* ibid. cap. 7. *Centaurium, Gentiana, ex aqua potæ:* idem, *Laver quoque naſcens in rivis, condita & pota:* idem, *Invenerunt & canes Canariam*, ſubaudi *herbam.* Vide *Avis.*

Homo. *Nemo nos videt*, ſubaudi *homo:* (37) *nemo* enim ad-

(37) *Nemo enim Adjectivum eſt.*] Immo vero proprie eſt Subſtantivum, diciturque contracte pro *ne homo*, vel *ne hemo*, (nam ſic dixerunt antiqui: unde Ennius, *Vulturis* (pro *Vultur*) *in ſilvis miſerum mandebat hemonem*) plane ut *nolo* pro *ne volo.* Gellius IX. 10. *neminem quemquam alium.* Adde Feſtum, qui & notat, *neque pluraliter formari, & poni ſemper in perſona*, non in re deſignanda. Atque ideo verba Accii, in quibus *nemo nomen* pro *nullum nomen* videtur poni, legenda arbitrer unica modo litera mutata: *Ex omni Græcia nomen illius par nemo reperire poteſt.* Cæterum ſæpe conjungitur tamen cum aliis Subſtantivis, & per pleonaſmum ac abuſum cum ipſo illo *Homo.* Liv. XXXVII. 53. *Nemo miles Romanus.* Cic. Famil. II. 19. *Mihi Quæſtor optatior nemo obtingere potuit.* XII. 27. *Splendore Equiti R. nemini cedit.* Intellige enti vel *exiſtenti*; qua etiam ratione exponendum, quando cum feminis occurrit junctum, ut & quod ait Plaut. Pœn. V. 5. 32. *Quod homines mares amant.*

Sic

adjectivum est, „ [diciturquè *Nemo fœmina*, *nemo* „ *nomen.*] Terent. *Nemo homo est.* Cic. Tuscul. *Hominem quidem scire arbitror neminem:* idem ad Marcel. lib. 15. *Esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem:* idem Attic. lib. 8. *Neminem omnium pluris facio*, subaudi *hominem.* Cic. 2. leg. *Pontificem neminem bonum esse.* idem 2. Nat. *Nemo hominem homo agnoscit:* ibid. *Nemo opifex:* & *neminem tribunum.* Plaut. Cas. *Vicinam neminem ego amo merito magis, quam te:* „ [idem Merc. „ act. 3. sc. 1. *De lanificio neminem metuo, una ætate quæ* „ *sit*, subaudi *fœminam.* Accius Neoptol. *Ex omni Græ-* „ *cia nomen illius par nemo reperiri potest*, pro nullum par „ nomen. Terent. Andr. *Hoc ego scio, neminem pepernisse hic.*] Dicimus, *nemo rex*, *nemo Deus:* & *nemo dies*, apud Prudentium; *nemo non*, id est, omnis. Cic. de Nat. *Nemo nec homo, nec Deus:* & ad Heren. *Nemo rex.* Virg. *Turne, quod optanti Divum promittere nemo Auderet*, &c.

In omni adjectivo masculino absolutè posito deest *homo*; ut, *tu es miser*, *ego sum salvus*; *Petrus est albus*; *Cicero est Romanus.* Ter. Adelph. *Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.* Lucan. l. 2. v. 133. [Hic locus male adsertur.] *Hic finis Mario vitæ fuit*, &c. *mensoque, homini quid fata pararent.* „ [Virg. *Venerat anti-* „ *quis Coriti de finibus Acron, Grajus homo.* Ennius, *At* „ *Romanus homo tamen etsi res bene gesta est, Corde suo* „ *tre-*

Sic cum voce *Homo*, Cicero Famil. III. 5. *quo quidem hominem neminem potuisti mihi amiciorem mittere.* & V. 17. *In qua neminem prudentem hominem res ulla delectat.* Ad veram vocabuli originem non attenderunt, qui dixere, ut Cicero, *nemo nec Homo, nec Deus*, & Virgilius, *Divûm nemo.* Nam *Nemo*, cum voce *Homo* compositum, de Diis dici non debuisset, sed hic abusus est ex vulgato vocis usu de hominibus ortus. At quum Prudentius ait Peristeph. Hymno ultimo v. 744. *neminem excepit diem*, prorsus perperam, & pro Latinitate illius temporis, dictum arbitror. Vide & Vossium de Anal. I. 15.

„ *trepidat.*] Cic. pro Archia, *Ex hoc esse hunc numero divinum hominem Africanum.* Cic. Attic. *Regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem tolerabile:* idem in Orat. *An victus hominum Athenienſium beneficio excoli potuit, oratio non potuit?* Vide ſupra Cap. 3. p. 540.

Mæcenas, Sutrinas, Aquinas, Arpinas, noſtras, adjectiva ſunt, facta ex *Atis*, & *Ate*; ut, hic & hæc *noſtratis*, & hoc *noſtrate.* Si abſolute dicantur, deeſt *homo*, ut, *L. Cilnius fuit Mæcenas.* Vide Varronem lib. 1. Analog. in calce.

Amicus, familiaris, neceſſarius, liber, ſervus, tabellarius, nuncius, ſocius, maritus, „ [*mercenarius*,] *rivalis*, & multa hujuſmodi, ſemper adjectiva ſunt, deeſt *homo.* Cic. *Nihil homine libero dignius.* Juven. *Tu tibi liber homo, & regis conviva videris.* Ter. *Homo amicus eſt:* idem, *hominem amicum recipere ad te:* Idem, *ſervum hominem cauſas orare leges non ſinunt.* Legimus *famulos greges*; & *famulas manus* dixit Alciat. in emblem. Cic. 2. leg. *Easque in famulis, operibus patratis, habento.*

Homo, vel vir. *Triumphalis, Prætorius, Conſularis*, ſubaudi *vir*, vel *homo.* Vide Laurent. Vallam lib. 4. cap. 84.

Homines. *Magnates, optimates, majores, minores, cæteri, mortales*, ſubaudi *homines*; item (38) *Brutii, Itali, Hiſpani;* Cæſar B. Civ. I. 34. *Albicos barbaros homines.*

In verbis ad famam pertinentibus notum eſt deeſſe *homines;* ut, *ajunt, ferunt, prædicant:* ſed quia Grammatici negant alia verba poni poſſe in activa ſine ſuppoſito, ſed ſtatim recurrendum ad paſſivam, ita ut *bellum geritur*, dicatur, non, *Bellum gerunt*, (39) contrarium

(38) *Brutii, Itali.*] Liv. I. 32. *Hominibusque priſcis Latinis.* cap. 59. *Romanos homines opifices pro bellatoribus factos.* Vide & Gronov. Obſerv. II. 13.

(39) *Contrarium adſeramus.*] Recte ſane Sanctius. Et imperitos atque inexercitatos oportet fuiſſe in lectione Veterum, qui id in dubium vocare ſunt auſi. Cato apud Gell. III. 7. *Cumque inter mortuos defatigatum vulne-*

rium adferamus. Juvenal. Satyr. 1. *Una comedunt patrimonia mensa.* Curtius lib. 4. *Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisque follibus, ignem flatu accenderent, sanguinis rivi sub ipsis flammis extitisse dicuntur:* & infra, *Apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notaverunt:* ibid. *Totas arbores cum ingentibus ramis in altum jaciebant; deinde saxis onerabant: rursus cumu-*

neribus, ægreque spirantem, cognovere, eum sustulere. Cicero de Offic. II. 11. *maximeque admirantur eum*, scil. homines. de Amic. 21. *Omnium vitiorum una cautio est, ut ne nimis cito diligere incipiant.* Phædr. lib. IV. *Ut mos est vulgi, passim & certatim ruunt.* Sic Festus, *Petimina in humeris jumentorum ulcera & vulgo appellant, & Lucilius meminit.* Ita Schedæ. Quapropter male & sine causa nunc ex conjectura Ant. Augustini editur, *vulgus appellat.* Idem, *Strutheum in mimis præcipue vocant obscœnam partem virilem.* Idem, *Querquetulanæ viræ putantur significari nymphæ præsidentes querqueto virescenti, quod* (lego, *quo id*) *genus sylvæ indicant fuisse intra portam, quæ ab eo dicta sit Querquetularia.* Ponuntur hæc sine præcedente Nominativo, qui tamen intelligi debet, & est, vel *Homines*, vel *Veteres.* Et proinde interpretanda hæc eodem modo, ac si diceretur forma passiva *Indicatur*, *Vocatur*, &c. De quo ne vel tantillum dubites amplius, en loca, ubi promiscue utraque locutio occurrit. Plautus Curcul. IV. 2. 17. *Culpant eum, conspuitur, vituperatur.* Sall. Catil. 60. *Postquam eo ventum est, unde à ferentariis prælium committi posset, maxime clamore, infestis signis, concurrunt, pila emittunt, gladiis res geritur:* pro *concurritur*, *pila emittuntur*, scil. non à ferentariis, sed militibus utriusque exercitus. Liv. V. 32. *Neque Deorum modo monita spreta: sed humanam quoque opem, quæ una erat, M. Furium, ab urbe amoverunt.* Similiter Græci. Ant. Liber. fab. 34. *τὸ δὲ βρέφος ὠνόμασαν Ἄδωνιν.* Ad quam fabulam Vir Clariss. Abr. Berkelius allata Scholiastis in Lycophronem verba, *ὅθεν εἰς δένδρον αὐτὴν μετέβαλε*, emendat, reponendo, *θεοὶ .... μετέβαλον*, pro *ὅθεν ... μετέβαλε.* Posterius prorsus recipio & approbo, at prius minus necessarium putem, inprimis, quia jam præcessit mentio *θεῶν* Sic porro Actor. XXII. 25. *ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τῶν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος.* Legendum omnino, & recipiendum ex Variantibus Lectionibus, *προέτειναν*, scil. illi, qui à Centurione adhibiti fuerunt ad distorquendum & extendendum Paulum. Confer istic §. 29.

mulo eorum alias arbores injiciebant. Terent Phorm. *Quid tandem mihi dicent, aut quam causam reperient?* idem Adelph. *Occidunt me quidem: dum nimis sanctas nuptias student facere, in apparando consumunt diem:* idem Heaut. *Haudquaquam etiam cessant:* idem Phorm. *Ubi initiabunt.* Plaut. Cas. *Age tibicen, dum illam huc adducunt foras,* &c. Virgil.

Tunc credo, cum me arbustum vidêre Miconis,
Atque mala vites incidere falce novellas.

Et 4. Georgicorum,

—— *Hunc angustique imbrice tecti*
Parietibusque premunt arctis, & quattuor addunt
Quattuor à ventis obliqua luce fenestras;
Sic positum in clauso linquunt, & ramea costis
Subjiciunt fragmenta. ——

Et in sacris, *Stulte, hac nocte repetent à te animam tuam:* ibidem, *Nec mittunt vinum novum in utres veteres.*.

Homo. *Adolescens, & juvenis,* [& *servus, serva,*] adjectiva sunt, deest *homo*, vel *mulier.* Cicero 1. Orat. *Adolescentes homines.* Terent. Hecyr. *Adolescens mulier fecit, mater quod suasit sua.* Ovidius 7. Metamorph. *Juvenes annos.* Pers. Satyr. 6. *juvenes jocos.* „ [Vide *Servus.*]

Hora. Horatius, *Ad quartam jaceo,* subaudi *horam:* idem, *Quota Pelignis caream frigoribus.* Sic dicimus, *sonuit prima, tertia, nona.* Et Ecclesiastico, *ad primam, ad tertiam.*

Horologium. Cicero pro Quinctil. *Non ad solarium, non in campo, non in conviviis versatus est,* subaudi *horologium. Romanis solarium horologium statuisse.* Plin. lib. 7. cap. 60.

Hortus. „ *Pomarius* veteribus in usu erat, teste Cha-
„ ri-

„ risio, ut scilicet subaudiatur *Hortus*; in plurali *Pomaria*, nempe *Loca*, vel *Septa*. Monet idem Charisius *Pometa* dici, ubi poma nascuntur, *pomaria* autem, ubi poma servantur: Cicero tamen, & alii, pro *Pometa*, dicunt *Pomaria*. (40) In *Vinea*, quoque subaubitur *Hortus*, quod olim dubii erat generis.]

Jacturam, vel nomine. Cic. in Topicis; *Si quis damni infecti promiserit:* Brissonius supplet *nomine*, vel *causa:* (41) ego dicerem deesse *jacturam*.

Ja-

(40) *In Vinea quoque subauditur Hortus.*] Neutiquam ego quidem heic accesserim Scioppio, Hortus enim, seu locus multis vitibus obsitus, dicebatur proprie *Vinetum*. Sueton. Domit. 7. *Existimans nimio vinearum studio negligi arva, edixit, ne quis in Italia novellaret, utque in provinciis vineta succiderentur.* Unde Adagium, *sua vineta cædere*. Est tamen *Vinea* revera Adjectivum, dictum non à *Vino*, *quod vini ferax sit*, ut apud Festum vult Verrius, sed à *Vite* quasi *vitinea*. Verum intelligitur in eo non *Hortus*, sed vel *Arbor*, vel *Porticus*. Ut hoc posterius maxime intelligi putem, facit machina bellica, *vinea* quoque dicta, qua tecti milites in obsidionibus opus militare faciebant, (Vide Sall. Jug. 91.) & quæ formam cujusdam porticûs exhibebat, unde & hoc *porticûs* nomine à Cæsare insignitur. Ex quo apparet, Veterum *Vineas* proprie dictas, fuisse item quasi in porticus arcuatas. Diserte Cassiodorus de Orthographia cap. 1. ex Ann. Cornuto, *Neque aliunde Vineæ castrenses sunt dictæ, quam quod Vineis illis agrestibus similes sunt.* Posse tamen etiam intelligi *Arborem*, haud dubito, ut notet arborem vineam ubicunque loci sitam. Certe Beda in lib. de Orthographia circa finem, *Vinea, si Arborem significat, in prima syllaba I debet habere.* Vites autem maxime ferebantur ad alias arbores, ut in & per eas se erigerent. Hinc Tacitus Hist. II. 42. conjungit *arbores* ac *vineas*, *per locos*, ait *arboribus ac vineis impeditos*.

(41) *Ego dicerem deesse jacturam.*] At ego vix percipio, quid hoc supplemento velit significare Sanctius. Nam quid sibi vult, *promittere jacturam damni infecti*. Si quid vult, longe illud certe alienum est à phraseos Ciceronianæ sensu, qui est, *in negotio seu causa damni infecti promittere præstationem damni.* Sed quid multa? Genitivos istos eo fere modo, quo voluit Brissonius, supplendos & construendos, patet non modo ex frequentissimo usu istius Ellipseos in talibus Genitivis, sed & ex ipso edicto Prætoris,

Jaculum. Virgilius, *Missilibus certant*, subaudi *jaculis. Missilia* etiam dicebantur munera, quæ à principibus populo spargebantur, ut, tesseræ frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ: sed tunc deest *negotia*, id est, res missiles, „ [vel *munera*, ut ex „ Sen. epist. 75. apparet.] Sueton. Calig. *sparsit & missilia variarum rerum.*

Idem. Plinius, *Equo fere, qui homini morbi:* idem, *Tarando magnitudo, quæ leoni*, pro, *eadem, quæ leoni.*

Idem, vel vicem. Juvenal. *Semper ego auditor tantum, nunquamne reponam?* (42) subaudi *idem*, vel *vicem*, id est, vicem reddam. Cic. *Ne tibi ego idem reponam.*

Ilia. *Dolent intestina:* subaudi *ilia;* si inveniatur *intestinus*, (43) deest *ileos*, masculinum, Latinè *convolvulus*, Hispanè, *torcon*, significat etiam gracile intestinum: Potest & intelligi *colon*, quod idem est.

Imperio. Valla lib. 3. cap. 34. *Potiri rerum* in genitivo dici affirmat, cum aliis nominibus in ablativo; ut, *potiri victoria.* Dupliciter fallitur: nam & alios genitivos

ris, ubi de *damno infecto* agit. Servatum nobis ex Ulpiano id edicti fragmentum l. 7. Dig. *de damno inf.* ubi reperiuntur illi ipsi Genitivi, non modo cum verbo *promittere* conjuncti, sed & cum *Satisdare. Damni infecti suo nomine promitti, alieno satisdari jubebo*, h. e. in causa seu nomine damni infecti, jubebo reparationem damni promitti à singulis suo tantum nomine, at si quis alieno velit promittere, jubebo illum satisdare. Et ne dubites, recte statui, Genitivos hosce cum istis verbis junctos regi à τῷ *nomine*, non quidem illo istic expresso, sed alio per Ellipsin suppresso, ecce tibi in eod. fragm. paulo post expressum hoc ipsum supplementum: *Si ab eo, qui in possessione erit, damni infecti nomine non satis dabitur.* Vide & supra quæ notavimus ad Voces *Causa*, & *Crimen.*

(42) *Subaudi Idem vel Vicem.*] Vel simpliciter *Aliquid.*

(43) *Deest ileos masculinum.*] Quod tamen non proprie aliquam intestinorum partem significat, sed dolorem. Vide Isidorum Orig. IV. 6. & adde Plinium Nat. Hist. XXX. 20. ac Veteres Medicos. Quid ergo? Siquando *Intestinus* dicitur, intelligi credo *Ventrem.*

vos admittit, ut, *potitus Asiæ*, *Galliæ*, & *Adherbalis potiretur*, apud Saluſtium, & ille genitivus non à verbo, ſed à nomine pendet, (44) *imperio* puta. Vidit hoc Aſcenſius in epitome ejuſdem capitis. Cæſar 1. Gall. *Totius Galliæ ſeſe potiri poſſe ſperant:* & paulò antè, *Totius Galliæ imperio potiri.* „ [Subaudiri etiam poteſt, „ *ſumma:* dicitur enim *ſummam regni adipiſci.* Nepos „ in Eumene, *Semper habiti ſunt fortiſſimi, qui ſumma* „ *imperii potirentur.*

Imperio. „ [*Dicto audiens*, (45) ſubauditur *imperio.* „ Plaut.

(44) *Imperio puta.*] Vel communioris uſus & ſignificationis vocabulo, *Negotio.* Veluti cum dicitur, *Potitus ſervitutis*, *Potitus hoſtium* paſſive, *potitus imperii*, ut loquitur Nepos Ageſ. 2. & Eum. 7. De vera Verbi ſignificatione & natura egimus ſupra ad III. 3. pag. 369.

(45) *Subauditur imperio.*] Nihil minus. Neque vero in loco Plautino putem, quod Scioppius exiſtimat, ſecundum convenientiam Subſtantivi & Adjectivi dici *τὰ dicto imperio*, certe non ubivis proinde, cum *dicto audiens* abſolute occurrat, ſubaudiri *imperio*; cum diverſi prorſus Dativi in hac locutione aliquando adhiberi ſoleant: Veluti ibidem loci apud Plautum, *Ego ſum Jovi dicto audiens.* Liv. I. 40. *Servio populum dicto audientem eſſe jubet.* Cic. Famil. VIII. 8. *Utrum C. Cæſar Senatui dicto audiens futurus eſſet*, Vide & Livium XXIX. 20. & ibi Gronovium Patrem. Immo ſicuti hic dicitur, *dicto audientem eſſe imperio Jovis*, ſic plane apud Corn. Nep. Ageſ. 4. *Tanta modeſtia dicto audiens fuit juſſis abſentium Magiſtratuum.* Hinc jam concidere videtur obſervatio Scioppiana, & proinde in *τῷ dictum* heic intelligendum erit idem, quod alibi in eo, ut quod in *factum* &c. ſubauditur, quando ea ſubſtantive videntur poni, videlicet *negotium.* Quia tamen ordo verborum in Plauto aliquantulum eſt turbatus, de eorum conſtructione & interpretatione pertinacius cum nemine contendere velim, licet ille Auctor ordinem verborum etiam alibi ſæpius turbet, ut in eadem Amphitr. II. 2. 183. *Quid ego feci, qua iſthæc propter dicta dicantur mihi?* pro *qua propter iſthæc dicta* &c. At ſi cum Scioppio ſentiendum, tum vero male rejicitur Genitivus *τῷ dicto* additus, ut facit Vorſtius de Latinit. falſo ſuſp. cap. 12. Male etiam rejicitur lectio, omnium licet MStorum, apud Livium VIII. 4. *quid abeſt, quin proditis Sidicinis, non Romanorum ſolum, ſed Samnitium quoque, dicto pareamus.* Sic fere Plautus Bacchid. III. 3. 55. Obſequens obediensque eſt mori atque imperiis Patris.

„ Plaut. Amph. act. 3. sc. 4. *Eum sequor, ejus dicto im-* „ *perio sum audiens.*]

Insula. *Delphica Delos, Phœbea Rhodo*, subaudi *insula*: nam quamvis *Delos* ex terminatione possit esse fœmininum, libentius tamen Adjectivum respicit nomen generale. Virgil. *Est in conspectu Tenedos, notissima famâ Insula.* Plautus Rud. *Totam Siciliam devoraturum insulam.* Vide *Urbs*, [& quæ notavimus supra I. 7. 11.]

Iter. *Quo is? Quo tendis? Quo pergis?* subaudi *iter*, „ [vel *cursum*. Lucret. 3. *Stravit, iterque dedit legionibus* „ *ire per altum.* Propertius, *Concessum nulla lege redibit* „ *iter.*] Lucan. *Quo tenditis? inquit.* Virg. *Tendit iter velis.* Sallust. *Maturavêre iter pergere.* Valer. Flaccus lib. 4. *Pergere iter.* Stat. 2. Theb. *Quo tendis iter?*

„ [Iter, vel Via. Sen. *Sidera contrarium mundo in-* „ *tendunt iter.* Plaut. Rud. *Verba facimus, it dies* Ca- „ tull. *Sed moraris, abit dies*, (46) subaudi *viam*, vel *iter*. „ Liv.

(46) *Subaudi viam vel iter.*] In alia sane ego sim sententia, ut qui existimem, quandocunque τὸ *iter* vel *viam* exprimitur cum verbo *Eundi*, & Compositis, aut aliis similis naturæ & significationis, exponendum id esse per Ellipsin Præpos. κατὰ, seu *Per*, ut satis prolixe ostendi supra III. 3. pag. 305. quando egi de τῷ *Ambulare viam.* Ceterum, quæ mox subjungit Scioppius de Verbo *Petere* & Compositis, eorum ut vera intelligatur ratio, eruenda est prius primitiva istius Verbi significatio, quæ alia est, quam vulgo putatur. Etenim vulgo deducunt cum Scaligero & Vossio τὸ *Petere* à Græco ποθῶ, *desidero.* At si hæc prima Verbi significatio, unde igitur ortæ sunt illæ, quæ ex antiquitate in Compositis, ut mox videbimus, reperiuntur vel præcipuæ? Potius ergo, sine ullius insuper literæ mutatione, à Græco πέτω & πέτομαι hujus Verbi originem repeto, quod significat *actionem citatissimo impetu seu motu ruentem.* Hinc apud Hesiodum Asp. v. 308. dicuntur ἐπικροτέοντα πέτεσθαι ἅρματα, h. e. *currus tanto cum impetu & strepitu agitari, ut quasi volare videantur.* Nam in *Volandi* & *Cadendi*, actionum, quæ citissimi utique sunt motus, significatu exprimendo inprimis illud Verbum apud Græcos suas quasi sedes fixit. Ad priorem adhibetur Passivum seu Medium πέτομαι, ad posteriorem Activum πέτω, sed quod obsoletum est, sed pro quo invaluit πίπτω, plane uti pro γένω præ-

„ Liv. I. *Stipendii*, vel *induciarum*, *dies nondum exierat*, „ pu-

prævaluit γίγνω & γίγνομαι Residuum tamen antiquum illud πίτω in plerisque Temporibus τῦ πίπτω, & in Compositis Adjectivis. Ab hoc itaque Verbo repetenda est prima origo τῦ *Peto*, & prima ejus significatio, quæ est *studiose eundi ad aliquid*, *citatum ad aliquid motum faciendi.* Antiquissimam hanc éfſe ejus significationem colligitur ex eo, quod illa non in Simplici modo, sed & in Compositis, & omnibus quidem, superfit, & altera *Desiderandi* significatio ac Constructionis ratio ad hanc originem Analogice satis revocari queat. Hinc enim est, quod quis *bello*, *armis*, *saxo*, *peti* passim legitur. Sed & inde *Appetere* dicitur *Tempus*, & *appetere Partitudo* apud Plaut. Aulul. I. 1. 36. h. e. appropinquare. Hinc, quod *Competere* pro convenire, congruere alicui, & quasi simul ire cum aliquo, ponitur. Suet. Cæs. 40. *Ut neque messium feriæ æstati, neque vindemiarum autumno competerent.* Liv. XXII. 5. *Ut vix ad arma capienda aptandaque pugnæ competeret animus.* Unde jam explicandæ sunt locutiones Sallustii & Taciti, *Non competere animo*, *auribus*, *oculis*, *lingua*, h. e. concurrere iis ad agendum id, quod agendum erat: quæ male & imperite explicantur ex Nonii cap. 4. per *rei cujusque meminisse*, vel *constanter valere.* Porro jam *Expetere in aliquem*, pro evenire, incidere, passim positum reperies. Pl. Amph. II. 1. 42. *Mendacia ista expetent in tergum tuum.* Liv. I. 22. *Ut in eum expetant hujusce clades belli.* Sic Pl. Pœn. III. 3. 23. *Bono si quid malefacias, ætatem expetit*, scil. *in te*, h. e. ejus maleficii pœna tibi perpetuo evenit. vel id maleficium redundabit in te, & ita nocebit tibi in perpetuum. Nam & cum Dativo construitur hoc sensu. Plautus Amphitr. III. 1. 12. *Mea sit culpa, quum egomet contraxerim, si id Alcumenæ innocenti expetat*, h. e. noceat. Vide & quæ exempla hic adfert de hoc Verbo Scioppius, in quibus pro *evenire* poni liquido satis videtur. Jam *Impetere aliquem*, quod passim occurrit, est invadere, ire in aliquem. Plaut. Amph. Actu IV. in Dubiis, *qui impetivit uxorem meam impudicitiâ. Oppetere pœnam*, *pestem*, *mortem*, eodem modo dicitur, quo *Obire.* Sequantur jam *Præpetes aves*, nequaquam hic prætermittendæ. Antiquissima est ea vox auguralis disciplinæ, quæ manifeste declarat, etiam in L. L. verbum *Petere* habuisse olim *volandi* significatum. Nec enim aliud quid sunt *Præpetes aves*, quam quæ ante nos in auspicando alacriter volant. Festus, *Præpetes aves dicuntur, quæ se ante auspicantem ferunt. Nam præpetere dicebant pro ante ire.* Similiter Hyginus apud Gellium, & ipse Gell. VI. 6. exponunt eas, *quæ oportune Prævolant, quæ prosperius prævolant.* Hinc jam *Præpes Deus de* Cupidine apud Ovid. Heroid. VIII. 38. ubi simpliciter notat alatum & alacriter volantem. *Repetere ad Vada*, pro redire, ex Virgilii Culice attulit Scioppius,

„ puta *iter* suum: quod etiam in *Vadere*, *Evadere*, „ *Evenire*, *Appetere*, & *Expetere*, subauditur. Terent. „ *Quo vadis? Licentia illa evadet in magnum malum.* Cic. „ *Vereor ne idem eveniat in meas literas*, id est, meis literis: „ Idem, *Mihi somnium evasit*, id est, evenit, quod so- „ mniaram. Plaut. *Appetit meridies; nequiter penè expe-* „ *ti-*

pius, & similia in Indice Apuleji Barthius. Hinc *repetere Urbem* &c. notat movere se & ire rursus ad Urbem, aut alia loca. Denique *Suppetere* pro subvenire, vel se suppeditare, passim occurrit. Liv. XL. 56. *Si vita longior suppetisset.* Pl. prol. Amph. *Lucrum ut perenne vobis suppetat.* Asin. I. 1. 41. *Non suppetunt dictis data*, h. e. non subsequuntur ea, non conveniunt iis. Sall. ad Cæsarem, *Animus ferox*, *ubi consueta non suppetunt*, *fertur in socios.* Hinc jam *Suppetiæ* pro auxilio, quod alicunde subvenit, frequentissimi est usus vocabulum. Sic autem videmus per singula Composita superstitem primitivam hujus Verbi, & ab sua origine repetitam, significationem, a qua dein deducenda est altera illa quæ deinceps invaluit. Nempe impetus iste ad aliquid ruentis ita hominis manifeste præfert intensum studium & desiderium ejus rei, ad quam ille tendit: unde factum, ut omne id, ad quod quis ita tendit, vel quod desiderat, ille simpliciter *petere* dicatur. Ergo quod Cæsar ait B. Gall. I. 53. de fugientibus usque ab Rhenum, *ibi lintribus inventis salutem sibi petierunt*, h. e. maximo motu involarunt in lintres ad salutem sibi obtinendam.

Et sic *Petere viam*, *iter*, *locum aliquem*, proprie significat, magno studio moveri & ferri propter seu ad viam, iter, locum obtinendum, contendere ad ea; per Ellipsin præpositionis in omni Motu ad locum satis usitatam. Notum est illud Virgilii, *Speluncam Dido*, *Dux* & *Trojanus*, *eandem Devenere*, pro *ad Speluncam.* Similiter jam *Petere aliquid*, primo quidem notat moveri propter aliquid, & isto motu ferri ad aliquid, dein vero simpliciter aliquid desiderare, cupere, rogare. Atque adeo Verbum hoc *Petere*, naturam ejus & primitivam significationem si spectemus, est Neutrum, ut sunt ejus Composita in allatis modo locutionibus, & ut sunt pleraque verba permanentem in ipso Agente Actionem significantia, veluti *Ire*, *Vadere*, *Venire*, *Volare*, *Cadere*, & Composita eorum: at usu constanti Ellipticæ Constructionis cum Accusativo, quo res denotatur, ad quam quis fertur & ruit, videtur Activum. Plane sicuti illud ipsum *Desiderare* primitus ex originis suæ ratione neutraliter itidem significare debuit, sidera studiose intueri propter aliquid, & sic ejus rei, quam in votis quis habet, successum explorare: at ve-

„ *tivit parasitatio: In servitute expetunt multa iniqua*, id „ est, exeunt, evadunt, eveniunt, in quibus omnibus „ subauditur *viam:* sicut enim *Ire*, *vadere*, *venire viam*, „ similiter & *Petere viam*, *iter*, vel *cursum*, dicebant. „ Virg. *Sic Turno quacumque viam virtute petivit.* Cic. „ *Ille incertus ubi essem*, *alium cursum; petivit:* idem pro „ Planco, *Iter à Vibone Brundusium terra petere contendi:* „ ibid. *Dyrrachium petere contendi.* Jam *Expetere viam* „ est idem, quod *Evadere viam*, id est, pervadere, fini- „ re: sicut *Eludere lusum*, *elugere luctum*, est ludo, & lu- „ ctui, finem facere. Similiter *Repetere ad locum aliquem*, „ pro *Redire*, dicitur, subaudito *viam.* Virgil. Cul. de „ capris, *Ima susurrantis repetebant ad vada lymphæ:* ubi „ Scaliger perperam *repebant*, invitis omnibus libris, re- „ ponere conatus est. Livius quidem lib. 35. plane ora- „ tione dixit, *Viam, qua venerat, repetere melius visum.*

„ Subauditur quoque *Iter* in hoc Ciceronis, *Incitata* „ *semel in proclive labuntur.* Liv. *Quo magis successerit* „ *in arduum, eo facilius per proclive pelli poterit.* Simili „ modo *via acclivis & præceps* dicitur; nam *Iter* est Via. „ Liv. 36. *In illa valle iter est non latius, quam sexagin-* „ *ta passus.*]

Iter, vel Via, vel Spatium. Cicero Attic. *Nos in castra properabamus, quæ aberant tridui*, subaudi *itinere*, vel *via:* idem 12. epist. 15. *Nunciatum esse, quatridui iter à Laodicea abfuisse:* idem Planco, *quum abesset aliquot dierum viam:* idem 10. epist. *Bidui spatio abest ab eo.* Cæsar, *Cum tridui viam processissent:* idem lib. 6. *Non longius bidui via aberant:* idem 2. Civ. *Biduique iter progressus.* Livius lib. 30. *Zama quinque dierum iter ab Carthagine abest.*

Judices. *Mittere in consilium*, inquit Asconius, *est*, *pe-*

vero deinde ad significatum cupiendi & expetendi illud ipsum, propter quod sidera quis intuebatur, constanter fuit adhibitum, quasi Activum. Vide supra pag. 306, 307.

perorare, *nam mittere Judices in consilium*, *est*, *dimittere judices ad sententiam dicendam*, *ubi*, *allegatis omnibus argumentis*, *orator dixit*, *DIXI.* Cic. 3. Verr. *Testibus editis*, *ita mittam in consilium*, *ut etiam*, &c. (47) Valer. Max. expressit lib. 6. cap. 2. *Jam de tuo prius*, *quam de Manilii capite in consilium judices mittam.*

Judicio, vel Jure. Sallustius, *Falso queritur genus humanum*, subaudi *judicio*. Terentius, *Sororem falso creditam*, &c. Cic. pro Balbo, *Pompeji decretum judicium de consilii sententia pronuntiatum recognoscimus.* Adverbia in *o* debent omnino corripi, (48) aliter adjectiva sunt nomina; ut, *imo*, *crebrò*, *citò*, *serò*. Cic. pro

(47) *Valerius Max.*] Et Cœlius apud Cicer. Famil. VIII. 8. *Mittit in consilium eosdem illos judices.* Similiter Plinius Paneg. cap. 67. sed alium tamen accusativum adhibens, *omnibus annis in consilium de te Deos mittis. Deos* scil. tanquam Judices, qui de tua salute inter se consilium agitent, aut sententiam ferant.

(48) *Aliter adjectiva sunt.*] Immo pene omnia sunt Adjectiva Ablativi casus, certe illa *crebro*, *cito*, *sero*, æque ac *falso*, *merito*, &c. Nec obstat, quod illorum ultimæ aliquando etiam corripiantur. Idem enim accidit Gerundiis in DO, licet & illa omnino sint Participia Ablativi casus. Vide me supra ad I. 15. pag. 122. Ratio autem istius mutationis, quæ evenit in quantitate ultimæ syllabæ est, quod ipsi Veteres sæpe non attenderint ad naturam Grammaticam istorum vocabulorum, sed simpliciter ad usum. Ne dubites, ipsum illud *Quomodo*, quod utique dubitare nequis esse Ablativos Adjectivi & Substantivi secundum solitam σύνταξιν inter se convenientes, in postremâ correptum sæpe deprehendes, quod fieri non potuisset, si ad vocabulorum naturam attendissent satis ipsi Veteres, quum insuper producant semper postremam, si vel minima, per particulam tantum encliticam, inter *Quo* & *Modo* fiat separatio, ut apud Lucretium V. 72. *Quove Modo genus humanum &c.* Similiter *Praterea* & *Interea* sæpe ultimam habent productam, licet natura vocabulorum postulet, ut sit correpta semper. Neque aliter *Ergo*, quod a Gr. ἔργῳ est ductum, posteriorem tamen sæpe correptam habet. Vide infra ad Cap. 14. Ceterum in his Adverbialiter positis Adjectivis intelligi putem, non tam *Judicio* vel *Jure*, quam *Modo* vel *Negotio*. Vide & supra ad *Consilium*.

pro Marcell. *quod ei quidem merito, atque optimo jure contigit.*

„ [*Justo* ſubauditur in nominibus comparatis; ut, *Eſt* „ *liberior; eſt ad rem attentior.* Nepos in Themiſt. *Libe-* „ *rius juſto vivebat, & rem familiarem neglıgebat.* Quin- „ ctil. *Membrum juſto longius.* Sicut Horat. *plenius æquo* „ *laudare merces ſuas*, Livius lib. 8. *Cultus juſto mundior.*]

Lapis. Ovid. 3. Metamorph. *Dextraque molarem Suſtulit*, ſubaudi *lapidem.* Statius lib. 5. *Veſtæqne ſudes, fractique molares.* Vide *Dens.*

Laudem. *Cur mihi detrahis?* (49) ſupple *laudem.* Cic. *Nec vera laus ei detracta.* Hor. *Neque ego illi detrahere auſim Hærentem capiti multa cum laude coronam.*

Lex. Salluſt. Jugurth. (50) *Per Saturam ſententiis exquiſitis.* Sic *Julia, Oppia, Manilia.*

Liber. Cic. Attic. *ſcriptum eſt in tuo annali*, ſubaudi *libro.* Virgil. *Et vacet annales noſtrorum audire laborum.* Dicitur etiam *lex annalis, & annale tempus.*

(51) *Diurnus* aliquando accipitur pro libro, in quo ſingulorum dierum rationes notantur. Juven. Sat. 6. *Et cedens longi relegit transacta diurni.* Sueton. in Claud. cap. 41. *Extat talis ſcriptura in pleriſque libris, ac diurnis, tituliſque operum.* Vide *Cibus.*

Libelli. *Pugillaris* adjectivum eſt, ut, *Vitelliani, ebo-*

(49) *Supple laudem.*] Vel potius vulgatum illud *Aliquid* ſcil. *negotium.* Sic certe apud Nep. Eum. 1. *Multum ei detraxit inter eos viventi, quod alienæ erat civitatis.* Cic. Famil. VI. 18. *Quantum de illo libro, tantumdem de mei judicii fama detrahatur.* De Offic. III. 6. *De alterius commodis detrahere* &c.

(50) *Per Saturam.*] Vide Schottum Obſerv. I. 2.

(51) *Diurnus.*] Intellige *Commentarius liber.* Sic Suetonius Aug. 64. *niſi propalam, & quod in diurnos commentarios referretur.* Tacitus *Diurna* plerumque ait; ſic XVI. 22. *Diurna populi R. per provincias curatius leguntur.* Ipſe autem id ſupplet per *Acta* XIII. 31. *talia Diurnis Urbis Actis mandare.* Sub ipſa autem voce *Acta*, intelligitur *Negotia.* nam & *Acta* abſolute uſurpat Ann. III. 3. *ſcripturam auctorum diurnam.*

eborei, *citrei*, *duplices*, *triplices*, ſubaudi *libelli*. Vide *Tabellæ*.

Libido. „ [Virgil. *Nec ſit mihi credere*, (52) ſubaudi „ *libido*, pro, nec libeat mihi credere. Propert. *Nec tibi* „ *ſit duros montes & frigida ſaxa adire*, pro, ne velis „ adi-

(52) *Subaudi libido.*] Nihil ego hic ſubaudio. Senſus eſt, ne mihi eveniat illud *Credere*, ne tibi eveniat illud ipſum, ut *Adeas* &c. Sæpiſſime Verbum Subſtantivum ita abſolute ponitur cum Infinito, ubi certe nullo modo poſſis ſubaudire *libido*, & ubi Auctor ipſe aliud quid ſubaudiri velit Vide ſupra *Datum*, atque ibi Notas, & infra *Tempus*. Potius ergo explicatione hæc juvanda ſunt, ut ſatis commode queunt. Liv. XLII. 41. *Verbo objecta Verbo negare ſit*, h. e. detur mihi, ſit mihi per vos, illud *Negare*. Plautus Trucul. II. 6. 20. *An me maleficio vincecere eſt?* ſcil. *cuiquam*, h. e. an cuiquam ſuppetit illud *Vincere me?* Gell. VII. 20. *Eſt adeo invenire apud Poetas hujuſcemodi multa*, h. e. datur nobis *invenire* &c. Notum & illud Virgilii, *Si mihi ſuſceptum fuerit decurrere munus*, h. e. evenerit, contigerit. Hujus ſignificationis ſunt etiam illa Terentii, Hecyra IV. 4. 28. *Nulla tibi hic conſultatio eſt.* Andr. II. 3. 26. *Puerum ne reſciſcat mihi eſſe ex illa, cautio eſt.* Adelph. III. 4. 59. *Piſces ex ſententia nactus ſum; hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt*, h. e. *Cavere* illud incumbit mihi, cavendum eſt mihi. Sic & Pomp. Mela II. 4. *per ea loca navigantibus dulcium hauſtus eſt*, h. e. obtingit, datur. Plautus Caſ. III. 2. 26. *ſi quid ejus eſſet, eſſet mecum poſtulatio.* Epid. II. 2. 117. *Eſt lucrum hic tibi amplum.* Trin. II. 4. 3. *Eſtne hoc, quod dico?* In quibus omnibus *Eſt* notat fere idem, quod dixi illud notare, quando cum Infinito eſt conſtructum, atque adeo in hac conſtructione Ellipſis, non magis neceſſe eſt, ut ſtatuatur, quam in illa. Aliquando tamen etiam ſubaudiendum aliquid videtur, veluti *operæ pretium*: ut in illo Petronii, *Nunc erat à torva ſubmittere cornua fronte.* Plura hujus generis vide apud Gronovium Patrem Obſervat. IV. 8. & mox apud Sanctium. Tum inprimis *Negotium*, quod intelligitur maxime, quando Verbum Subſtantivum prorſus abſolute ponitur, ſequente *Quod*, vel *Cur*, vel *Ut*. Ciceroniana ſunt, *eſt, quod gaudeas. Plane eſt, quod gratias agas. Ubi non ſis, qui fueris, non eſt, cur velis vivere.* Sic ſequente *Quum*, Auct. ad Herenn. IV. 26. *Eſt, quum non eſt ſatius.* Plaut. Capt. II. 2. 75. *Eſt etiam, ubi damnum præſtet facere, quam lucrum.* III. 3. 1. *Nunc illud eſt, quum me fuiſſe mavelim.* Ubi etiam poſſis ſubaudire *Tempus*. Vide infra Sanctium in Voce *Negotium* & *Tempus*.

„ adire. Tibul. *Tunc mihi non oculis ſit timuiſſe meis:* „ idem, *Nec tibi ſit duros acuiſſe in prælia dentes.*]

Libra. Falluntur Grammatici, qui credunt, *Pondo* ſignificare libram; imo vero, ubi eſt *pondo*, deeſt *libra*; ut ſi dicas, *corona centum pondo*, au *mille pondo*, deeſt *librarum*. „ [Feſtus, *Centenas pondo dicebant antiqui*, „ *referentes ad libras*, (53) ut *Pondo* ſignificet ratione „ ponderis. Cic. *Auri quinque pondo abſtulit*, id eſt, „ quinque libras auri. Plaut. Aſin. *Quot pondo te cen-* „ *ſes nudum*, id eſt, quot librarum ponderalium.] Nam Romanis duplex erat libra, ut Galenus ait lib. 1. & lib. 6. de compoſitione medicamentorum, altera ponderalis, menſuralis altera. Quum igitur ponderalem indicabant, addebant *pondo*, quum menſuralem, *menſura*. Livius lib. 4. decad. 2. *Dictator coronam auream libræ pondo ex publica pecunia, populi juſſu, in Capitolio Jovi donum poſuit:* idem lib. 6. decad. 3. *Pateræ aureæ fuerunt* CCLXXVI. *librales ferme omnes pondo.* Plaut. Pſeud. *Eo laſerpitii libram pondo diluunt:* idem Rud. *nec piſcium libram unum jam hodie pondo cepi:* idem Menech. *Huic addas auri pondo unciam:* idem ibidem, *Pondo duûm nummûm.* Columell. lib. 22. cap. 20. *item myrrhæ quincunx, calami pondo libram, amomi pondo quadrans:* ibid. cap. 57. *Mel-*

(53) *Ut pondo ſignificet &c.*] Eſt ergo *Pondo* Ablativi Caſus ab obſoleto *Pondus*, *pondi*. Et dicitur *pondo tot libræ* itidem, ut *Numero tot homines*. Vide hæc doctiſſime, ut ſolet, demonſtrantem Gronovium Patrem de Pec. Vet. l. 6. Opponitur autem pecuniæ numeratæ, quæ ceteroquin itidem ſuum habebat pondus. Hinc Feſtus in Grave æs: *Deni aſſes, ſinguli pondo libras, efficiebant denarium*, intellige, ſinguli pendentes ſingulas libras pondo. Plaut. Men. III. 3. *Inaures da mihi faciendas pondo duûm nummûm.* De rudi vel facto metallo paſſim. Gellius II. 24. *Neque argenti in convivio plus pondo, quam libras centum, illaturos.* Hinc ad alias res transfertur. Plaut. Perſa II. 2. 49. *Tu quidem haud etiam es octoginta pondo*, h. e. adhuc puer es parvus, nondum 80. libras pendens. Trucul. V. 21. *plus decem pondo amoris pauliſper perdidi.* Valla putavit d. l. *Pondo* eſſe Plurale Neutrum.

Mellis adjicies pondo ſemunciam. Delirat igitur Valla lib. 3. cap. 13.

Linea. *Ad incitas redactus ſum*, ſubaudi *lineas.* Vide Adag. *Ad incitas;* & Joſephum Scalig. in Append. ad lib. VI. Varronis pag. 186.

„ [*Litem*, vel *Cauſam*, vel *Rem* (54) ſubauditur, in „ *Judicare*, vel cognatus accuſativus *Judicium.* Cic. *de* „ *re aliqua inter aliquos judicare; Res judicata cognitaque.* „ Plaut. *Rem iſtam perfidioſè judicaſti; Tres mihi lites ju-* „ *dicandæ ſunt.* Poëta vetus apud Cicer. 1. Divin. *Paris* „ *judicavit judicium inclytum inter tres Deas.*]

Litera. In illis *vocalis*, *conſona*, *muta*, *liquida*, deeſt *litera.* Vide *Avis.*

Litera. Cic. Attic. *Et paulò poſt triplices remiſeras*, ſupple *literas:* Idem, *Nam triduo abs te nullas acceperam:* Idem l. 7. epiſt. *Quo mitterem, aut cui darem, neſciebam:* Idem, *acceperam autem à Lentuli triumpho datas.* Tacitus in vita Agricolæ, *Ne laureatis quidem geſta proſecutus eſt*, ſupple *literis.* Sic & *duplices*, *triplices.* Vide *Tabellæ.*

„ [Litus vel Terra. In *Continens* ſubaudiri poteſt *li-* „ *tus*,

(54) *Subauditur in judicare.*] Eſt & hoc Verbum ejus Generis, ut natura ſua & origine ſit Neutrum, actionem ipſam ſuo ſignificatu abſolvens. Compoſitum quippe eſt ex Verbo & ipſo Accuſativo Nominis. Quid enim aliud eſt *judicare*, quam *jus dicere.* Ne ergo alium requiramus Accuſativum in natura hujus Verbi indaganda, & quam maxime proprie dictum putemus, *judicare de re aliqua hoc vel illo modo.* Sic Plaut. Trin. II. 2. 102. *Iſthac judico*, h. e. in iſtam partem. At vero deinceps uſu translatum quodammodo videtur in ſignificationem Tranſitivam, ſeu tranſeuntis Actionis. Ut adeo *judicare litem*, *rem*, ſignificet decidere eam judicio ſuo, *judicare hoc* vel *illud de aliqua re*, idem ſit, quod exiſtimare, cenſere. Quamvis tamen hi Accuſativi, ſi naturam harum locutionum conſideres, revera per Ellipſin Præpoſitionis κατὰ primum fuerint huic Verbo additi. Ut ita *judicare hoc* ſit dictum, quaſi judicare ad hoc negotium, ſeu ad hunc modum; *jud. litem* pro quod ad litem, judicem agere in aliqua re aut lite,

„ *tus*, (55) vel *terra*. Liv. 44. *Pars eorum, qui propiores* „ *erant continenti litori, enarunt.*]

Locus. Livius Lib. 1. *Et castris in apertis positis*, subaudi *locis*. Plaut. *hic senex de proximo.* Virg. *Compulerantque greges Corydon & Tyrsis in unum:* idem 3. Georg. *Exsilit in siccum: &* 4. *Sic positum id clauso linquunt.* Plaut. Mostell. *Ab humili ad summum.* „ [Virgil. 1. Æneid. „ *Classem in convexo nemorum Occulit:* ubi Serv. *In con-* „ *vexo*, subaudimus *loco;* si dixisset, *Convexum nemoris* „ *classem occulit*, subauditur *locum*, sicut in *Invium*, „ *Avium:* Prisci enim dicebant *Locus* & *Locum*, unde „ *Loca.* Lucr. *Avia Pieridum peragro loca.* Etiam in *pro-* „ *fectus peregre* subauditur *locum*, pro, in locum peregre „ seu peregrinum: & *esse peregre*, pro, in loco peregri, „ seu peregrino. Etiam in *Cavus*, subaudiri potest *locus*, „ ut significetur arcta rima. Horat. *Macra cavum repe-* „ *tes arctum, quem macra subisti.*] Plaut. Aul. *Nam compressit eam adolescens de summo loco.* Val Max. lib. 5. *in desertum locum.* Juven. Satyr. 5. *Primo fige loco.* Sic dicimus *primo, secundo, quarto*, quæ Grammatici inepte Adverbia vocant. Vide *Sermo*, *Spatium.*

Loca. *Averna, supera, infera, inferna, secreta, rosaria, pomaria, tesca*, (56) *æstiva, hyberna*, adjectiva sunt, deest *loca.* Actius apud Varronem, *Quis tu es mortalis, qui in deserta & tesca te apportes loca? Supera loca* dixit Varro. „ [Et Propert. 2. El. 28. *Sunt apud infernos tot* „ *millia formosarum, Pulchra sit in superis, si licet, una lo-* „ *cis:* pro *apud infernos locos.* In urbium quoque, pro-

„ vin-

(55) *Vel terra.*] Et hoc sine dubio rectius, certe longe usitatius. Vide & Sanctium infra hoc Cap. in voce *Terra*. In loco Livii XLIV. 28. legas forsan melius *continentis*, quod etiam maluit Gronovius pater. Sed tamen recte quoque dici potest *continens littus*, h. e. littus continentis, inhærens continenti, cum oppositione ad *littus insulæ.* At magis proprie & usitate *continens terra* dicitur, & opponitur *insulæ* toti.

(56) *Æstiva, Hyberna.*] In his intelligitur *Castra.* Vide, quæ notavi supra ad hanc Vocem.

„ vinciarum, & infularum nominibus in Genitivo pofi„ tis, (57) *locus* fubaudiri poteft; ut, *Natus Romæ*, *Cre„ tæ fepultus*. Virg. *Hic locus urbis erit*. Horat. *Non eft „ aptus Equis Ithacæ locus*.]

Locum. *Cede majori; concede præceptori; decede calori; tu mihi fuccedes*; (58) fubaudi *locum*. Virg. in Bucol. *Nec feræ meminit decedere nocti*. Cic. *Decedere furori tribunitio*. Statius, *Hortantur, ceduntque locum*. Cic. 2. Nat. Deor. *Videtur quafi locum dare, & cedere*; idem, *in dando & cedendo loco*: idem in Toga candida, *An oblitus es, te ex me, quum præturam peteremus, petiffe, ut tibi primum locum concederem*. Hinc fortè Juvenalis Satyr. 3. *Hic ubi nocturnæ Numa conftituebat amicæ*: idem Satyr. 6. *Nam fi conftituit*, id eft, fi venire ad conftitutum locum decrevit. Vide Lamb. Oda 6. lib. 2.

„ [*Loquor*, vel *Dico*, fubauditur in (59) *Ita* affirman„ tis Plaut. Pfeud. act. 4. fc. 7. *Mifit te herus tuus?* HA. „ *ita dico*. BA. *miles?* HA. *ita loquor*. BA. *Macedonius?* „ HA. *admodum*.]

Ludis. Virgil. *Magnis Circenfibus actis*, fubaudi *ludis*. „ [Afcon. in C. Antonium, *Cum Sulla poft victoriam Cir„ cenfes faceret*.] Sic *Megalefiis*, *fecularibus*, *funebribus*, [*compitalitiis*.] Vide *Sacra*.

„ [*Lu-*

(57) *Locus fubaudiri poteft*.] Vel potius *Urbs* aut *Regio*. Vide infra *Urbs*.

(58) *Subaudi locum*.] Immo vero hic Accufativus, quando his Verbis additur, additur per Ellipfin præpofitionis. Ut adeo *cedere locum alicui* fit itidem dictum pro *cedere alicui quod ad locum*. Vide me fupra III. 3. ad Verbum *Cedere*.

(59) *Ita affirmantis*.] In hac particula fubauditur plerumque *Eft*. Integra enim eft refponfio, *res ita eft, uti rogas*. Plaut. Curcul. V. 1. *res ita eft*. Cic. Famil. III. 8. *Quod certe non ita eft*. Sed & Idem in initiis Epiftolarum fæpe adhibet, *Ita eft*. Similiter in interrogationibus. Petron. *Itane eft? etiam dormire vobis in mente eft?* Defiderari porro in tali refponfione illud, *uti rogas*, patet ex folenni formula, qua utebantur Cives Rom. in refpondendo ad legum rogationem. Nam fi acciperent eas fuo fuffragio, & probarent, fimpliciter di-

ce-

„ [*Lumen* ſubauditur in *Funali*, (60) *&* *Cereo.* Ci-
„ cero de Sen. cap. 13. *Duillius delectabatur crebro fu-*
„ *nali & tibicine:* Idem, *Lumina demiſeramus*, id eſt,
„ faces, *nec ſatis lucêbat.* Plaut. Curc. *Tute tibi luces*
„ *cereum.*]

„ [*Lychnus* ſubauditur in *Cereus.* Martial. *Hic tibi no-*
„ *cturnos præſtabit cereus ignes.*]

Maceratus Terent. Eunuch. *Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent.* (61) Donatus ſupplet, *maceratum*, vel *emollitum*, vel *madidum.* Frequens eſt hic loquendi modus apud Plinium & Cornelium Celſum; ut, *radix ex aceto*, *oſſa ex vino.*

Magnus. Hor. *Ibis Liburnis inter alta navium, Amice, propugnacula*, (62) pro *Amice magne.* Curius ad Cic. *Sed, amice magne, noli hanc epiſtolam Attico oſtendere.* Juvenal. *Magni delator amici:* Idem, *Calcas Conjugis urinam magnos viſurus amicos.* Vide Turneb. lib. 2. cap. 24. Adverſar.

Malum. Vitandi ominis cauſa multa ſubticebant antiqui, è quibus illa ſunt præcipua, *Cave tibi*, *timeo ti-*

cebant, *uti rogas*, pro, *ita jubeo*, vel *volo*, *uti rogas.*

(60) *Et cereo.*] Adhibuere Veteres hoc vocabulum in maſculino potiſſimum Genere. Cic. de Offic. III. 20. *Omnibus vicis ſtatuæ, ad eas thus, & cerei.* Feſtus, *Cereos Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus.* Eodem ergo Genere poſitus videtur etiam Accuſativus *Cereum* in Verbis Plauti, ſtatuendaque Ellipſis *Lychni*, quam mox ipſe præfert Scioppius, vel *Ignis.*

(61) *Donatus.*] Si ulla hic Ellipſis, potius ſupplerem *ſumptum*, *petitum*. *ex jure heſterno.*

(62) *Pro Amice magne.*] Ineptum ſane, ubi *Amicus* occurrit, velle intelligi *Magnus.* Ineptius etiam, quod Cl. Urſinus Tom. 2. p. 527. extr. intelligendam ait hanc Vocem, vel etiam *Potens*, in tali *Amico*, qualis fuit Horatio Mæcenas. Nam ſic innumera, immo omnia Epitheta, poſſent intelligi. Neque id voluit Turnabus, qui tantum in Cicerone phraſin hanc, vel vocem *Magnus* in ea, explicat d. l. nec ullam Horatiani loci, aut talis Ellipſeos, facit mentionem. Immo vero quoniam *Amicus* natura ſua eſt Adjectivum, ſubaudiendum potius Subſtantivum *Homo*, ſicuti ipſe Sanctius ſupra docuit. Vide *Homo*,

tibi, *metuo à te*, *de te*, *pro te*, ſubaudi *malum*, vel *damnum*, vel *incommodum*. Plaut. Moſtell. *Lubet cavere malam rem:* ibid: *Tamen malum metuunt*. Cic. 1. Orat. *Quam ſit bellum*, *cavere malum*. Alii etiam accuſativi frequenter adhibentur. (63) Ridiculi ſunt Grammatici, qui hæc verba nunc activa, nunc neutra faciunt, & multarum, ut vocant, ſpecierum. Ineptit igitur Valla lib. 3. cap. 45.

Manus. *Dextra*, *ſiniſtra*, *læva*, adjectiva ſunt, ſupple *manus*. Catullus, *Non belle uteris manu ſiniſtra*. Cic. *Cum lævam manum admoveret*. Plaut. Menech. *Demam hanc coronam*, *atque abjiciam ad lævam manum*. Sueton, Nerone, *Dextra manu Pythiam*. Vide *Pars*.

Mare, vel Æquor. Adagium, *In tranquillo eſt*; &, *Tranquillo quilibet gubernator eſſe poteſt*, ſubaudi *mari*. Virg. *Terris jactatus & alto:* idem, *Et cœrula verrunt*. Plaut. Ciſtell. *Tranquillo mari*. Georg. 4. *Et ſe jactu dedit æquor in altum*.

Membrum. Plin. lib. 10. *Cuniculis averſa genitalia;* idem, *Vulpis maſculæ genitale*, ſupple *membrum*. Ovid. 2. Amorum, eleg. 3. *Qui primus pueris genitalia membra recidit*.

Melodia, vel Ars. *Muſica* nomen eſt adjectivum, ut *Rhetorica* & *Grammatica:* deeſt igitur *melodia*, ex Ariſt. lib. 1. Polit. in princip.

Menſis. Nomina menſium faciunt Grammatici maſculina, ſed falsò: Adjectiva enim ſunt, deeſtque *menſis*. Idem ſentit Valla in Raudenſem. Sed accipe teſtimonia. Cic. Attico, *Venio nunc ad menſem Januarium*.

(63) ***Ridiculi ſunt Grammatici.***] At vide, quæ diſputavimus ſupra III. 3. ad Verba *Cavere* & *Metuere*. Nam utrumque origine ſua Neutrum eſt. Nec video, quid ineptiat d. l. Valla, ubi multis exemplis probat, complura eſſe Verba, quæ diverſis conſtruantur cum Caſibus, inque iis dici, *Timeo te*, *tanquam Inimicum: Timeo tibi*, *tanquam Amico*, *iſtic tanquam offenſurus ſis*; *hic tanquam defendendus*. Nihil aliud quum iſtic dicat, viderit Sanctius, quid ineptiarum in hiſce Vallæ reperiat.

rium. Martial. lib. 10. *Mense novo Jani:* & lib. 12. *Jani mense*. Horatius, *Qui dies mensem findit Aprilem*. Adag. *Mense Majo nubunt malæ*. *Junius* (64) dictus quasi Junonius. Varro, *Fanum Fortunæ dedicavit Junio mense*. Martial. lib. 12. 32. *O Juliarum dedecus Kalendarum:* idem lib. 6. 59. *Mense vel Augusto:* idem lib. 10. 87. *Octobres age sentiat Kalendas*. Horat. 1. epist. *Sextili mense caminus:* idem, *Septembribus horis*. Cic. Attic. lib. 6. *ibi quum Junium mensem consumpsissem:* ibid. lib. 1. *mense Septembri*. Varro, *cujus feriæ Octobri mense*. Adag. *October equus* apud Festum. Cicero, *Naviges de mense Decembri*. Horatius, *Age, libertate Decembri Utere:* idem 3. Carmin. *Quum tibi Nonæ redeunt Decembres*. Martial. lib. 5. 11. *Decembri mense*.

Mens. *Pendeo animi*, *discrucior animi*, *infelix animi*, Budæus asserit Græcas esse formas, quod ego non inficiarer, si ille fateretur (65) deesse præpositionem ἐκ, quæ genitivum regit. Sed placet potius ad antiquam consuetudinem recurrere, (66) quæ duo hæc nomina, *Mens* & *Animus*, copulabat; ut, *discrucior mentem*, vel *mente*, *animi*. Catullus ad Ortalum, *Nec potis est dulceis Musarum expromere fœtus Mens animi*. Plaut. Cistell. *Nullam mentem animi habeo; ubi sum, ibi non sum; ubi non sum, ibi est animus*. Idem Epid. *Pavor territat mentem animi*. Lucret. lib. 3. *Denique cur animi nunquam mens consiliumque Gignitur in capite*. idem lib. 4. *Nec ratione alia, cum somnus mem-*

(64) *Dictus quasi Junonius.*] Immo potius *Majus* à majoribus, *Junius* à junioribus, prout omnis civitas Romana divisa erat in centurias seniorum & juniorum, Vide & Ovid. Fast. V. 73, 78. Breviter VI. 88. *Junius est juvenum; qui fuit ante, senum.*

(65) *Deesse Præpos. ἐκ.*] Nihil hoc esse ostendimus ad II. 3. pag. 169. &c.

(66) *Quæ duo hæc nomina.*] Sed aliquando etiam ipse Genitivus *Mentis* in simili locutione occurrit. Plaut. Trin. II. 4. 53. *Satin' tu sanus mentis aut animi tui?* Epid. I. 2. 35. *Desipiebam mentis.* Intelligi igitur *in parte*, h. e. in illa mei vel tui parte, quæ consistit in animo; vel aliud quid. De constructione ipsa actum jam supra II. 3. pag. 169.

membra profudit, *Mens animi vigilat*. Idem lib. 5. *Animi vix mente videmus:* idem lib. 6. *Perturbata animi mens in mærore metuque:* „ [Idem lib. 1. *Nec me animi fallit* &c. „ hoc *esse difficile*, subaudi *mens*.] Virg. 4. Æneid. *isque amens animi*, subaudi *mentem*, vel *ix*.

Mensa, vel Tripus. Martial. lib. 12. *Argentum atque aurum non simplex Delphica portat.* Politianus in Rustico, *Nec Maurusiacos pulchræ testudinis orbeis Delphica sustentat*, sc. *mensa*. Valerius Maxim. lib. 4. cap. 4. *Extracta deinde magni ponderis aurea Delphica mensa.* Cic. Verr. 6. *Mensas Delphicas è marmore, crateres ex ære pulcherrimos, abstulit.*

Mensura. Trita sunt illa, *Altus septem pedum, decem pedum profundus*, subaudi *mensura*. Lentulus in epist. Cic. *Naves onerarias, quarum minor nulla erat duûm millium amphorarum.*

Mentio, vel Recordatio. Cic. *Quum illius diei venit in mentem*, subaudi *mentio*, vel *recordatio*. Valla lib. 1. cap. 35. sic ait, *Ubi quidam volunt accipi genitivum pro nominativo; mihi potius placet subintelligi, Conditio, Status, Qualitas illius diei.* Hæc ille. Sed melius intelligitur *recordatio*, vel *memoria*. „ [Dictys lib. 3. *Veniat in animum* „ *recordatio parentis tui.*] Huc refer omnia verba memoriæ; ut, *memini*, *recordor*, *obliviscor*, si genitivum habeant, ut, *memini tuorum consiliorum*, (67) scilicet *recorda-*

(67) *Scilicet recordationem.*] Ego in his omnibus intelligo *negotium*, vel *quod ad negotium*, *in negotio:* certe in eo, quod ex Cicerone adfert Sanctius supra pag. 172. ubi itidem de verbis Memoriæ agit, *Quum in animo haberem navigandi*, in eo inquam, intelligitur certissime *negotium*. Cic. de Offic. III. 2. *si Discendi labor est potius quam voluptas*, h. e. *si negotium Discendi est labor* &c. Sic ergo etiam, *Quum illius diei venit in mentem*, scil. *negotium*. Vide supra in Notis pag. 171. & infra ad Vocem *Negotium*. In verbis autem *Meminisse*, *Recordari*, *Oblivisci*, eadem est ratio Genitivi, quæ in Nomine *Memor*. Neque ergo dubito, quin Genitivus illis jungatur per Ellipsin *In negotio*, de qua Ellipsi vide supra ad II. 3. Not. 6. & 12. Accusativus vero si addatur

dationem: vel Græco more deest *ἐκ*, „ [Præstat tamen „ subaudire *meminiſſe* ſeu *memoriam*. Plautus Capt. *Qui* „ *fueris*, & *qui nunc ſis*, *memiſſe ut memineris*: ibid. *Ne* „ *monueris*, *facile memoria memini tamen*. & Trin. *Tri*-„ *busne poteriis te memoria oblitum?*]

Mercator. „ [Plaut. Capt. *De compacto rem gerunt*, „ *quaſi in Velabro Olearii*, ſubaudi *mercatores*.]

Milites. *Triarii*, *haſtati*, *pilati*, *lancearii*, *ſagittarii*, *ferentarii*, *peltati*, *cetrati*, &c. ſubaudi *milites*.

Modium. Horat. Satyr. 1. *Millia frumenti tua triverit area centum*, (68) ſubaudi *modiûm*: *medimnorum* ſupplet Porphyrio.

Modo, vel pacto. Quum dicimus, *Quo pacto iſtud fiet*, intellige *modo*, id eſt, quo pacto modo; nam *pactus* adjectivum eſt. Item quum dicimus, *Quî fieri poteſt*, ſubaudi *modo*, vel *pacto*: nam (69) *Quî* in ſexto caſu adjectivum eſt, ut ſemper. Plaut. Aulul. *Aut ibure*, *aut vino*, *aut aliquî ſemper ſupplicat*: idem Stich. *Quadrigas*, *quî*

tur illis Verbis, intelligenda tunc haud dubie Præpoſitio *Ad*, *quod ad*, *κατὰ*. *Meminiſſe ut memineris* apud Plautum Capt. II. 1. 51. emphatice dicitur. Ratio conſtructionis eſt ea, qua Infinitivi junguntur Verbo *Memini*. Senſus autem eſt, ne obliviſcaris meminiſſe ſemper ejus rei, qui fueris, & qui nunc ſis. Si quis tamen hoc verbum *Memini* excipere velit, & pro vero etiam habere Activo quibuſdam certe in locutionibus, non valde repugnabo. Certe ita Virgil. Ecl. VII. 19. *Alternis igitur contendere verſibus ambo Cœpere: alternos Muſæ meminiſſe volebant*: ubi *Meminiſſe* pro Memorare, & memoriter cantare videtur poſitum. Sic Plautus Men. prol. 45. *Propterea ejus nomen memini facilius*: h. e. in memoria retinui, ſcio. Sed multis de verbis in utramque partem poteſt ſpecioſe ſatis diſputari.

(68) *Subaudi modium.*] Recte Sanctius, male Porphyrio. *Modius* enim erat uſitatiſſima Romanorum menſura, qua idcirco utebantur in magnis rei frumentariæ ſummis exprimendis, & quæ proinde intelligitur, quando nulla certa exprimitur; ſicuti *Seſtertius* in re nummaria. Græci ad eas ſummas denotandas adhibere, & ideo etiam, quando nullam certam exprimebant, menſuram, intelligere ſolebant in re frumentaria *Medimnos*, in nummaria *Drachmas*.

(69) *Quî in ſexto caſu &c.*] *Quî* eſt proprie ſextus Caſus a *Quis*, quod

qui vehar. Sic dicimus, *Inveniam viam, quomodo me expediam.* Plaut. Epid. *Ipsi hi mihi dant viam, quo pacto à se argentum auferam*, id est, quî. Terent. *Pro se quisque facere, quo mihi illam lenirent miseriam*, id est, quî Grammatici exponunt, *quo* pro *ut;* frigidè, ut omnia. Hor. *Quo pessime pacto?*

Mons. *Altus Ossa: prœaltus Ida; ignivomus Aetna;* supple *mons:* item, *Aventinus, Palatinus, Quirinalis, Viminalis, Cretêa Ida* dixit Ovidius, secutus terminationem; & Lucan. lib. 1. *Siculæ Ætnæ ora.*

Morbus. Horat. *Quur me funesto properent arcere veterno*, supple *morbo.* Catull. *Non est sana puella, nec rogata, qualis sit, solet hæc imaginosum*, subaudi *morbum pati.* Morbus imaginosus est phrenitis.

Morem, vel Ingenium. Terent. Andr. *Optime hospes, pol, Crito, antiquum obtines:* ubi Donatus per ellipsin supplet *morem*, vel *ingenium.* Plaut. Mostell. *Antiquum obtines hoc tuum, tardus ut sis*, supple *ingenium.* Terent. Hecyr. *At tu ecastor morem antiquum atque ingenium obtines:* idem Eunuch. *Non cognosco vestrum tam superbum:* ubi Donatus, *subaudiamus vel* ingenium, *vel* animum, *vel* morem, *vel* institutum.

Mortem. Juven. *Magnus civis obit, & formidatus Othoni,*

quod formatum est a Gr. Τίς. At *Quo* est sextus Casus ut *Qui.* Vide quæ disputavi iib. sup. cap. ult. ad Vocem *Quanquam.* Quod ad vim signicationis, idem est, sive *Qui*, sive *Quo* dicatur. Quum Terentius ait, *pro se quisque facere, quo mihi illam lenirent miseriam*, æst idem, ac, facere eo modo, quo modo mihi ienirent. Sic *Inveniam viam, quo modo me expediam*, h. e. viam ejus modi, quo modo me exp. Breviter autem *Quo* & *Qui* notant in his idem, quod *Ut*, quæ proinde expositio non est adeo *frigida*, certe si spectes usum & vim significationis. Neque discriminis multum, quod ad sensum, in his reperies, sive dicas, *facere omnia eo modo, quo modo lenirent* &c. sive, *facere ita, ut lenirent.* Nam *Eo* in ista locutioue intelligi, liquet ex Cæsare B. Gall. III. 16. *In quos eo gravius Cæsar vindicandum statuit, quo diligentius in reliquum Tempus a Barbaris jus Legatorum conservaretur.*

-*ni*, subaudi *mortem*. Virg. *Queis ante ora patrum contigit oppetere*, supple *mortem*. Terent. *Ea obiit mortem*. Cic. pro Mil. *Primum illud vulnus accepit, quo teterrimam mortem obiret*. Virg. *Morte obita*. Cic. 1. Divinat. *Æquius esse censuit, se maturam oppetere mortem, quam* &c. idem 1. Officior. *Ajax traditur millies mortem maluisse oppetere, quam*, &c. *Mortem occumbere* passim legis. „ [Apud Ciceronem tamen Tusc. I. 42. in plerisque veteribus libris scriptum legitur, *Qui pro patria* (70) *morte non dubitaret occumbere*, ut *Occumbere* sit velut occidere, procumbere, à morte, velut causa. *Obire* valet adire, nam *ob*, pro *ad*, dicebant, teste Festo. Est ergo *Obire mortem*, vel *diem suum*, ad constitutam mortis diem adesse, adire mortem, ad mortem pervenire. (71) *Oppetere*, pro appetere, hoc est, adipisci, nam *Petere* per Metonymiam antecedentis dicitur pro accipere, sumere. Virgil. 1. Æneid. *Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti*, pro, morte. Liv. 1. *Cacus clava ictus morte occubuit*. Ovidius 15. Metamorph. *Credulitate patris, sceleratæ & fraude novercæ, occubuisse neci*, pro, nece.]

Munuscula. „ [*Missilia invulgus sparguntur*, subaudi *munuscula*, ut ex Seneca discimus epist. 65. Vide *Jaculum*.]

Munus. *Dare gladiatorium*, subaudi *Munus*, ut notat Ascon. Pædianus ex Philip. 9. & lib. 2. epist. ad Attic.

„ [Plaut. Menech. *Date mihi præconium*. Cic. *Facere* „ *præ*-

(70) *Morte non dubitaret*.] Patet hinc, si vere in MStis legitur, non magis ergo intelligi, aut regi a Verbo, Accusativum, quam Ablativum, quando illud simpliciter est positum, quum eadem ratione uterque casus illi accedat, quippe Verbo significationis vere Neutralis. Vide supra Iil. 2. 2. pag. 271. & maxime IV. 3. 6. ubi data est ratio τοῦ *Mori mortem* & *morte*.

(71) *Oppetere pro &c*.] Immo potius significat ruere & pervenire ad mortem. Vide me supra hoc Capite ad Vocem *Iter*.

„ *præconium*, (72) ſubaudi *munus*, ſive *Officium præ-* „ *conis.*

Navis. Virg. 5. Æneid. *Centauro vehitur magna*, ſupple *navi*. Vide *Avis*.

Plaut. Aſin. *Quo hanc celocem conferam?* ſupple *navem*: *Celox* enim à celeritate adjectivum eſt. Plaut. Pœnulo, *obſecro hercle operam celocem hanc mihi date.* Varro, *Nautæ remivagam movent celocem.* Apulejus, *Qui celocem regere nequit, onerariam petit.* Livius lib. 7. decad. 4. *Naves quinqueremes celoces:* ibid. *Naves longæ* 160. *celoces* 12. Huc adde *liburnicas*, *prætorias*, *roſtratas*, *triremes*, *quadriremes*, „ [*onerarias*. Cic. *In* „ *aliquam onerariam corrependum eſt.*] Cæſar 2. Civil. *Conſpicatæque naves triremes duæ navem D. Bruti:* idem 3. Civil. *Naveſque triremes duas, quas Brunduſii faciendas curaverat.* Horat. *Ibis Liburnis inter alta navium*, ſubaudi *navibus:* & lib. 1. Oda 37. *Deliberata morte ferocior, ſævis Liburnis ſcilicet invidens deduci*, &c. ſic enim legunt Victorius & Lambinus, ſubaudito *navibus*. „ [Etiam in *Corbita*, quæ à *Corbe* videtur dicta, *navis* „ ſubauditur. Lucill. *Quam malus navi corbita maxi-* „ *mus ulla*]

Navem. *Solvit e portu; conſcendit ſtatim;* (73) *appulit ad*

(72) *Subaudi munus.*] Sed uſu vox hæc accepit ſpeciem Subſtantivi, inprimis quando ponitur pro laudatione, veluti apud Cicer. Famil. V. 12. ubi *Achilli ab Homero præclarum* dicitur *tributum præconium.* Hic certe *munus* intelligere nequeas. Sed tamen originem ſuam habet ab Adjectivo. Nam in ea forma dicitur *Quæſtus præconius.* Sic fere *Mangonium* a *mangone* pro artificio ipſo, licet & hoc origine ſua fuerit Adjectivum.

(73) *Appulit ad portum, ſubaudi Navem.*] Recte: quoniam ille Accuſativus maxime additur huic Verbo. Sed tamen, quod jubent Eruditi, & ipſi Lexicographi, dicendum ſemper *appellit Navim*, non *appellit navi*, nec *appellit navis*, id falſum uſu & lectione deprehendi. Etenim Suet. Tito 5. *Cum Puteolos oneraria nave appuliſſet:* intellige autem *ſe*, ut apud Terent. Andr. IV. 5. 12. *Haud auſpicato huc me appuli.* Porro Tac. An. II. 24. *Sola Germanici triremis Chaucorum terram appulit.* IV. 27. *Cum*

ad portum; ſubaudi *navem.* Plaut. Mercat. *confeſtim navim ſolvimus:* „[& Mil. *Niſi eat, ſe ſoluturum eſſe na-* „ *vim:* & Amph. *hac nocte navis noſtra ſoluta eſt à portu* „ *Perſico.*] Juvenal. Satyr. 6. *Durum eſt conſcendere navim.* Cic. *Haberetque in animo navem conſcendere.* Cæſar. 1. Civil. *Milites ſilentio naves conſcendere jubet.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 7. *Quum ad littus navem appuliſſet.* „ [Cic. *Cum ad villam noſtram navis appelleretur:* Idem, „ *Nos ea die cœnati ſolvimus: Mercatores Alexandria ſol-* „ *viſſe; Quod e portu ſolventibus præcipitur.*] Ovid. *Certus es Ænea cum fœdere ſolvere navem.* „ [Cic. *Tu velim* „ *quamprimum conſcendas, ad meque venias:* Idem, *Con-* „ *ſcende nobiſcum, & quidem ad puppim.* Dictys lib. 6. „ *Poſtquam impoſitis, quæ ſinguli bello quæſiverant, adſcen-* „ *derunt ipſi, ſolutis anchoralibus navigant.*]

Negotium ſæpiſſime idem eſt, quod Græcè *πράγμα* ſeu *χρῆμα*, aut *Res*, „ [*Factum, Opus.* Unde ſæpius apud „ Plautum legitur, *Ita negotium eſt; Ita mihi res eſt;* eo- „ dem ſenſu, pro, ita opus eſt. Scipio Africanus apud „ Feſtum, *Ut negotium natum erat,* pro quo Plaut. *Ut* „ *res nata erat:* Trucul. *Ut rem natam video, accipiendum* „ *eſt, quod datur.* Dictys libro 2. *Ubi animadvertit procul* „ *magnam vim claſſium, ratus, ut negotium erat, propere* „ *ſuos inſtruit:* & l. 4. *Armati, inſtructique pro negotio pu-* „ *gnam aggrediuntur,* id eſt, pro re nata, ut res ferebat. „ (74) Plautus diceret *Pro re, pro copia,* Aul. act. 3. ſc. „ 5. *Pro re nitorem habere, & gloriam pro copia,* id eſt, „ ſecundum rem familiarem, & ſecundum copiam ſeu „ fa-

Cum, velut munere Deûm, tres triremes appulere. Cic. Verr. V. 16. *Qui eſſent navigiis appulſi.* Sall. Jug. 25. *Brevi Uticam appulſi,* ſcil. *navibus.* Sic & *Applicare* dicitur ipſa Navis, ſcil. Livius XLIV. 32. *ut quocunque littore applicuiſſe naves hoſtium audiſſent, extemplo agreſtibus ferrent opem.*

(74) *Plautus diceret.*] Allenum eſt hoc Plauti, ut & locus qui ſequitur, ab ea phraſi, de qua hic agitur. Nam iſtic *Res* & *Copia* notant patrimonium & divitias hominis.

„ facultatem. Lucretius 6. *Quisque suum pro re consortem* „ *mæstus humabat.*] *Negotium* Græce & Latine desideratum in omni neutrali adjectivo. Virg. *Parvo potentem Fabricium.* Terent. *Aliena ut cures.* Cicero 4. Verr. *A quo mea longissimè ratio*, &c. Ubi Ascon. *A quo*, *à quo negotio.* Terent. Adelph. act. 3. *Utinam hoc modo defunctum:* ubi Donatus supplet *negotium.* Val. Max. *Læta quidem & prospera negotia.* Cic. lib. 15. epist. 1. *Ad tanti belli opinionem*, (75) *quod ego negotium*, &c. Plaut. Casina, *Timeo hoc negotium*, „ [*quid est*, pro, quid hoc sit negotii.] Horat. 2. Serm. *Aliena negotia curo, Excussus propriis:* Idem, *Fortuna sævo læta negotio.* Plaut. Pœnul. *Id negotium institutum est.* Cic. Attic. *Magnum negotium est navigare.* Val. Max. lib. 3. cap. 7. *Ut de frumento emendo, atque ad id negotium explicandum.* Sic dixit Cic. lib. 12. ad Attic. *Unam rem ad me scripsisti.* Sic (76) *Triste lupus stabulis ; malum videtur esse mors ; tua refert ; nostra non interest?* subaudi *negotia.* Sic (77) *strata viarum*, *abdita rerum*, *opaca domorum*, *pessima munerum*, *ad sacra* va-

(75) *Quod ego negotium &c.*] Sic Cic. Famil. IV. 4. *quo consilio te usum scribis hoc Achaicum negotium non recusavisse.* Sallust. Jug. 54. *Quæ negotia multo magis, quam prælium male pugnatum ab suis, Regem terrebant.* Sic Suetonius, *Maturare destinata negotia*, *in magno negotio habere.* Vide Gronovium Observ. II. 24.

76 *Triste lupus stabulis*;] Sic Cic. de Offic I 4. *Commune animantium omnium est conjunctionis appetitus.* Ter. Heaut. III. 2. 1 *Idem visa est tibi hæc meretrix?* supple *negotium.* Eadem etiam est Ellipsis in his, quæ Adverbia creduntur, *interea*, *præterea*, *postea.* Sallust. Jug. 47. *Inter hæc negotia.* Vide supra *Facta.*

(77) *Strata viarum.*] Tacitus Hist. II. 44. *Superesse militum*, *quod trans Padum fuerit.* Cap. 55. *Quod erat in urbe militum*, *sacramento Vitellii adactum.* Livius I. 11. *Quod inter Palatinum Capitolinumque campi est.* Cap. 12. *Vastatur agri, quod inter Urbem ac Fidenas est.* Cicero de Invent. II. 2 *Quod voluntatis quoniam nobis quoque accidit.* Sulpic. Severus, *Facilius fuerit, ut minus fortassis annorum, quam amplius annotaverim.* Mela III. 5 *Opposita cautium.* Sallust Hist. III. *Certaminis adversa.* Multa passim ejus generis reperias.

vatum, *Beata Seraphim*. „ [Lucret. *Ductores Danaûm de-*
„ *lecti*, *prima virorum*.]

Similiter in istis *Negotium* seu *Res* deest. „ [Plaut. (78) *Mille nummûm mihi credidit*. Lucill. *Tu milli nummûm*
„ *po-*

(78) *Mille nummûm mihi credidit.*] Intelligi in his posse *negotium*, liquet ex loco Cic. Parad. III. 1. *Depositum auri pondo decem reddere.* Integrum est, *depositum negotium decem auri librarum pondo.* Referuntur huc etiam a plerisque illa Ter. Heaut. III. 3. 43. *Huic drachmarum mille dederat mutuum.* & Cic. Philipp. VI. 5. *qui L. Antonio mille nummûm ferret expensum.* Aliquando etiam per Ellipsin omittitur nomen Plurativum, ante verbum ejusdem numeri. Livius XXIII. 44. *Mille fere passuum inter urbem ERANT castraque: eo spatio concurrerunt.* Legendum forsan *erat*. Sed Gronovius Pater de Pec Vet. I. 10. intelligit *campi*; Malim *Passus*, quia ita solet idem Nomen in alio casu intelligi, alio exprimi. Sic apud Plautum Trin. II. 4. 23. *Trapezitæ mille drachmarum Olympicûm*, *Quas de ratione debuisti*, *redditæ*. Videtur intelligendum *drachmæ*, quæ fuerunt *mille Olympicarum drachmarum*, Corn. Nepos Datam. 8. *quum de illius exercitu non amplius hominum mille cecidissent*; Sic editur a Gebhardo & aliis quibusdam. Intelligitur autem tunc *Homines*. Sed maxima in eo manet hæsitatio, quæ sit natura vocis *Mille*. Veteres, Varro ipse lib. VIII. de L. L. pag. 118. 119. Gellius I. 16. & Macrobius Saturn. I. 5. diserte eam pro Singulari Neutro habuerunt. Rejiciunt hoc multa asseveratione Scioppius Parad. Ep. 14. & Gronovius, d. I. Sed profecto magnam in hujusmodi rebus auctoritatem sibi jure suo vindicat ipsa antiquitas. Varro autem affirmat sine hæsitatione, τὸ *Mille* esse *singulare neutrum*, *& dici hoc mille denariûm*, *à quo multitudinis sit hæc millia denariûm*. Et, *Unum & Mille utrumque singulari numero appellant. Nam ut dicimus Hoc unum*, (credo excidisse *mille*) *Hæc duo millia*, *sic deinceps*. Denique dici ait, *Hoc mille*, *Hujus mille*. *Nec eo minus in illo mille*, *præponi Hi mille*, *Horum mille*, &c. Disertiora etiam Gellius, & ex eo fere Macrobius tradunt, *In his atque multis aliis Mille numero singulari dictum est*; *neque hoc*, *ut quidam putant*, *vetustati concessum est*, *aut per Figuratam concinnitatem* (h. e. Ellipsin) *admissum est*, *sed sic videtur Ratio poscere*. *Mille enim non pro eo ponitur*, *quod Græce* χίλια *dicitur*, *sed quod* χιλιὰς, *& sicuti una* χιλιὰς *& duæ* χιλιάδες, *ita unum mille & duo millia certa atque directa Ratione dicitur*. Liquido satis expressam in his habemus illorum sententiam, quam insuper auctoritate antiquiorum confirmant. Clarissima certe videntur Lucilii verba, qui in Ablativo *milli* traditur dixisse, *Hunc milli passuum qui vicerit*, *atque duobus*. Et, *Tu milli nummûm potes uno quærere cen-*

„ *potes uno quærere centum:* idem, *Ad portam mille, à* „ *por-centum.* In quibus, ut censet Gellius, *aperte ostendit MILLE & Vocabulum esse, & Singulari Numero dici, ejusque Pluralivum esse MILLIA; & casum etiam capere Ablativum.* Durum sane est, rejicere tam disertam Veterum auctoritatem in Linguæ sibi vernaculæ usu. Quin, si maxime illi erraverint, certum est tamen, quum putarent, τὸ *Mille* esse Singulare Neutrum, eos ergo in hac constructione non detrectaturos adhibere illam vocem; ut fecit certe Macrobius ex ex causa, ut mox ostendemus. Si autem in hac re errare potuit Varro, & ita hanc vocem, si usus veniret, construxisset, quid non facerent tunc alii Scriptores, minus docti & minus studiosi analogiæ Latinæ investigatores? Et quis affirmabit nobis, tot loca, in quibus *Mille* cum solo Genitivo reperitur constructum, non esse ex hoc errore profecta, quem secundum Doctissimorum Virorum sententiam erraverint ipsi Varro & Gellius; atque adeo *Mille* non poni istic, ut Substantivum singulare. Sic Livius X. 30. *qui in Hostium exercitu peditum* 40330. *equitum sex Millia, Mille carpentorum scripserunt fuisse.* Planissimum hoc utique erit, si *Mille* hic statuamus esse Accusativum Singularem neutrum, à quo regatur Genitivus, quod certe statuerent Gellius & Macrobius. Cicero Philipp. XIV. 5. *si quis Hispanorum, aut Gallorum, aut Thracum, mille, aut duo millia occidisset*, ubi sane videri posset τὸ *Mille* eodem modo constructum, quo *millia*, quum ad utrumque iidem referantur Genitivi. Sic Plaut. Trin. IV. 2. 161. *illud mille nummûm quam rem agat.* & V. 2. 34. *Spondeo meam gnatam tibi uxorem, & mille auri Philippûm dotis*, h. e. & unum mille Phil. nummorum auri dotis nomine, ut alibi *duo talenta dotis, sexcenti logi dotis.* Vide me supra II. 3. 7. Ceterum Ellipsi quam in hisce statuunt Viri Docti, nihil istic opus, & expeditum erat dicere, *dotem mille nummorum* &c. Horat. Satyr. II. 3. de Ajace, *Mille ovium insanus morti dedit.* Planissima & istic erit expositio, si *Mille* accipiatur pro Accusativo Substantivi. Macrobius vero Saturn. I. 5. diserte ita & locutus est & interpretatus ipse, quum ait, *Mille denique Verborum talium est*; in quibus τὸ *Mille*, & *Vocabulum* h. e. Substantivum, & *Singularis* esse *Numeri*, ac respondere Græcæ voci χιλιὰς, pluribus ibi exemplis probare contendit. Si spectemus nunc analogiam & formationem vocum *Mille, & Millia*, omnia videntur eò nos ducere, ut credamus fuisse ab origine & natura sua, vel Adjectiva neutrius generis, ut *Forte* & *Fortia*, *Humile* & *Humilia*; sub quibus Adjectivis intelligatur tunc certum & perpetuum Substantivum, sed quod per Ellipsin semper fuerit omissum: vel potius Substantiva, ut *Mare* & *Maria*. Certe tanquam Substantiva Neutrius tantum Generis passim reperiuntur constructa, adeo ut in Plurali certe τὰ *Mil-*

„ *porta est sex inde Salernum*, subaudi *passuum*. Cato, „ *In-*

Millia nunquam construatur tanquam Adjectivum cum alio Substantivo ejusdem Casus, tanquam suo, sed semper tanquam Substantivum cum Genitivo, vel cum eodem casu per Appositionem, ut *Millia talenta*, *millia anni* &c. quod posterius neque dici potest per leges Grammaticæ ex convenientia Adjectivi & Substantivi, quum *Millia* sit tantum Neutrius generis: unde semper occurrit *ducenta millia* &c. non *ducenti millia*. Quapropter si additur, quod aliquando tamen fit, Substantivum ejusdem casus & numeri, cujus est τὸ *Millia*, per Zeugma & Appositionem illud est omnino construendum & exponendum, ut pluribus exemplis ostendimus infra Cap. 8. Nota 2. Analogia ergo formæ Substantivæ est manifesta, maxime quum videamus a Lucilio etiam in Ablativo dici, *uno milli nummûm*, & *milli passuum*. Nam quod Viri Doctissimi, quia sæpe E & I. promiscue scribantur, putant ergo etiam hic per causam metri positum *Milli* pro *Mille*, in eo non habent me certe sibi suffragantem. Nam illa permutatio in certis formis est usitata, non in omnibus, *nec extendenda usque eo literarum I & E satis definita affinitas*, ut ipse Gronovius ait ad Statii Sylvas cap. 55. Immo non reperietur facile in Nominativo *hoc forti* &c. pro *hoc forte*, *hoc Mari* pro *hoc Mare*. Certe id probasse aut commonstrasse debuissent. Jam vero Anomalum plane videtur, quando τὸ *Mille* adhibetur in Plurali per omnia Genera & Casus, in quo nihil est Analogicæ formæ. Quapropter pene dixerim, per Abusum accidere huic Nomini *Mille*, ut, quum origine sua fuerit Singulare & Neutrum, dein ad Numerum Pluralem quoque & omnia Genera fuerit usu ipso translatum: plane uti accidit Nomini *Potis*, quod, quum sit Singulare Masculinum vel Femininum, etiam pro Neutro & Plurali positum occurrit. Vide Me supra II. 10. 1. & infra IV. 16. Adde *Magis* & *Mage*, quæ per abusum evaserunt Adverbia; licet itidem Adjectiva primitus fuerint. Videndum ergo, annon τὸ *Mille* cum Substantivo possit accipi primitus per Appositionem & perpetuam Ellipsin in suo singulari dictum, tanquam itidem Substantivum alteri additum: ut, sicuti dicitur sæpe *Homines duo milla*, (ut ostendimus quamplurimis exemplis infra cap. 8. quæ velim omnino ut conferas) sic dictum similiter habeatur *Homines mille*, h. e. exsistentes unum mille, vel usque ad mille. Sic Livius x. 30. *Ex millibus quinque ad mille cæsi*. Unde liquet, quomodo supplendum & intelligendum sit, quando simpliciter dicitur, *mille cæsi*, h. e. cæsi homines usque ad mille hominum. Atque ita Plauti illud explicari forsan queat, *mille drachmarum redditæ*, h. e. drachmæ, exsistentes unum mille drachmarum, redditæ. Similiter quum Terentius ait, *Huic drachmarum mille dederat mutuum*, sensus simplicissimus foret, *Huic de-*

„ *Inde est ferme mille passuum.* Cic. *In fundo ejus facile* „ *mil-*

dederat mutuum unum mille drachmarum. Certe eum crediderim, ab initiò fuisse usum, eamque rationem vocis *mille;* sed dein, quum frequentaretur maxime illa Appositio & perpetua Ellipsis in loquendo & scribendo, eam non animadvertisse ipsos Veteres, ac neglexisse paulatim, ut adeo adhibuerint tandem *Homines mille*, & similia, tanquam Adjectivum & Substantivum. Plane, ut Hieronymus, Orosius, Sulpic. Severus, & illius ætatis Scriptores, adeo frequenter dixerunt *annis sex millibus*, & similia, ut credi possit, eos ad rationem Grammaticæ constructionis nihil attendisse, & putasse, talia cohærere ut Substantivum & Adjectivum. Hinc ergo ortæ tandem apud Veteres nonnullæ videntur locutiones, in quibus vox *Mille* vix aliter, quam ut Adjectivum, exponi commode queat. Plautus Trin. IV. 2. 117. *Si hunc possim illo mille nummûm Philippo circumducere, Quid sibi me dedisse dixit.* Possis hoc tamen exponere etiam, *illo auro Philippo usque ad mille nummorum*, vel etiam *nummorum existentium mille*, in Genitivo singulari, vel, *illo auro Philippo existente mille*, (in Ablativo) *nummorum.* Difficilior est locus Lucilii apud Nonium in v. *Sexcentum; Maximus si argenti sexcentum ac mille reliquit;* & Gellii XVI. 10. *neque amplius quam mille & quingentûm æris in censum deferebant.* Videtur in his sane τὸ *Mille* esse Adjectivum, & ejusdem constructionis, cujus *sexcentum* & *quingentum* pro *sexcentorum* & *quingentorum:* nisi malis hæc ita interpretari, *mille librarum*, *ac rem quingentarum librarum æris.* Plane uti sic τὸ *Millia* construitur passim. Livius X. 34. *Samnitium cæsi tria millia ducenti, capti quatuor millia ducenti.* Cap. 36. *amissorum militum numerus relatus VII. millia trecenti.* Nam & in his idem Substantivum sæpius & diverso casu intelligitur, quasi diceretur, *Samnitium cæsi homines, qui erant tria millia hominum & ducenti homines; capti homines, existentes numero quatuor millia hominum & ducenti homines.* Et *numerus amissorum militum relatus, existens VII. millia militum & trecenti milites.* Vide plura apud Despauterium pag. 259. Sed neutiquam tamen est negandum, τὸ *Mille* occurrere passim, ita, ut statuendum omnino videatur, ipsos Veteres habuisse illud & adhibuisse etiam pro Adjectivo Plurali, quod & Varro agnoscit, & ex Gellio satis patet. Et tamen vel sic certum est, etiam in isto usu vel constructione manere significationem aliquam Singularis Numeri, quia semper significat unam tantum χιλιάδα, cujus Plurale est *Millia*, de quo itidem constat, construi id, ut Substantivum Plurale unius Generis cum Genitivo, nec unquam dici de uno millenario numero. Nam quod apud Livium XXX. 17. legimus, corruptum est. Verba sunt, *Hæc Regi Prætor mittere jussus, Legatis in singulos dona,* *ne*

„ *mille hominum valentium versabatur:* nam *negotium*, si-
„ ve *res mille hominum*, nihil aliud, quam *mille homines;*
„ sicut apud Terent. Phorm. *Res talentûm decem*, idem
„ est, quod *talenta decem.*]

Deest & in neutrali relativo; ut, *Virga tua, & baculus tuus* (79) *ipsa me consolata sunt:* item, *Lunam, & Stellas, quæ tu fundasti:* Nec in hac parte audiendi sunt

ne minus quinûm millium, comitibus eorum millium æris. At recte ibi Vossianus codex exhibet *mille æris*, quod omnino sequi debemus. Neque vero non pessime egerunt nostri Poetæ, Francius & Broukhusius, qui in suis carminibus, *Decem*, & *Centum Mille* inscite prorsus dixerunt. Si Poetæ Veteres tale quid per vocem *Mille* voluerunt exprimere, dixerunt *bis mille, ter mille, decies mille* &c. Horatius Epid. IX. 17. *Ad hunc frementes verterunt bis mille equos.* Scilicet non ferebat natura vocis *mille*, ut dicerent *duo mille, tres* vel *tria mille.* Et tamen illud ipsum bis *mille, decies mille* &c. etiam Scriptoribus in prosa adjudicat Gronovius Pater, relinquens solis Poetis ac Technicis. Vide de Pecun. Vet. II. 2. Quid ergo? Ut absolvam hanc disputationem, quam Eruditorum Hominum arbitrio permitto, Ego perpensis omnibus, prorsus jam censeo, vocem *Mille* natura sua & origine fuisse Singulare Neutrum, & magis Substantivum, quam Adjectivum, eoque modo sæpe adhuc occurrere; Plurale autem ejus esse *Millia*, itidem Substantivum Neutrum. Sed dein per Abusum non animadversæ satis Appositionis Ellipticæ, quæ frequentissimi erat usus, abhibitam hanc Vocem *Mille* quoque, tanquam Adjectivum Plurale, quod Substativis Pluralibus in omni Genere & Casu quasi per Concordiam inter Adjectivum & Substantivum solitam jungitur, quo eodem modo *τὸ millia* per incuriam adhibuisse videntur medii ævi Scriptores, & sæpius haud dubie adhibuissent, nisi manifesta nimis Generis discrepantia plerumque obstitisset.

(79) *Ipsa me consolata sunt.*] Sic Cic. Famil. VII. 20. *Tuam domum, tuosque agros, eaque remoto loco.* X. 34. *Si meam vitam studiumque perspecta habes.* Liv. XXVI. 21. *Merico urbs agerque jussa dari.* Sallust. Catil. 10. *Igitur primo pecuniæ, dein imperii cupido crevit; ea, quasi materies omnium malorum, fuere.* Cap. 31. *Ex lætitia atque lascivia, quæ diuturna quies pepererat.* cap. 36. *Otium atque divitiæ, quæ prima mortales putant.* Tacit. An. IV. 5. *Quantum terrarum ingenti sinu ambitur, quatuor legionibus coercita.* Obseq. cap. 78. *Sacrarium & laurus ex mediis ignibus inviolata steterunt.* Vide & Gronov. Observ. III. 2. & me infra IV. 10. 6.

ſunt Grammatici cum ſua inepta ſyllepſi. Terent. *Qui habet* (80) *ſalem*, *quod in te eſt*, ſubaudi *negotium*. Vide Syllepſin.

In illis, quæ vulgo vocantur adverbia comparativa, ut, *melius*, *pejus*, *brevius*, *doctius*, &c. ſupple *negotium*; ut, *Doctius ſcribit Cicero*, *quam Cato*, id eſt, *κατὰ doctius negotium*. Hoc apud Græcos vulgare eſt. Vide Helleniſmum.

Non eſt, *quod agas gratias*, id eſt, non eſt negotium, ob quod agas gratias. Plinius lib. 2. 63. *Ob hoc quod.* Nam dictio *quod* ubique locorum eſt relativa; ut, *quod ſcribis de pecuniis*, *paratæ ſunt*, id eſt, reſpondeo ad illud negotium, quod ſcribis de pecuniis. Ita Thom. Linacer. Plaut. *Paucis*, *eſt*, *quod te volo*, (81) ſupple *negotium*. Terent. And. *Quo æquior ſum Pamphilo*, id eſt, „ [à quo no-„ mine, id eſt, qua de cauſa,] in quo.

(82) *Quid rerum portas?* ſupple *negotium:* falſum enim eſt, quod ajunt, *quid*, *id*, *aliquid*, „ [(83) *nihil*,] eſſe Sub-

(80) *Salem*, *quod in te eſt.*] Sic Cic. Famil. XVI. 4. *Ne ſumptui parcas ulla in re*, *quod ad valetudinem tuam opus ſit*, pro, *ulla in re negotii*, *quod* &c. Famil. II 8. *In nullis niſi de Rep. ſermonibus cum Pompejo verſatus ſum*, *quæ nec poſſunt ſcribi*, *nec ſcribenda ſunt.* XVI. 27. *Incredibile eſt*, *quæ ego illos ſcio feciſſe.* Nep. Cim. 3. *Teſtarum ſuffragiis*, *quod illi ὀστρακισμὸν vocant*, *ejectus eſt*. Cæcilius apud Feſt. in *Reluere: Ut aurum & veſtem, quod matris fuit, reluat, quod viva ipſi oppoſuit pignori.*

(81) *Supple negotium.*] Sed plenius ſupple, *eſt negotium*, *propter quod volo te paucis.* De locutione *Eſt quod* diximus etiam ſupra ad Vocem *Libido.*

(82) *Quid rerum.*] Sic, *Quid hominis tu es?* Terent. Heaut. IV. 8. 7. *Quid mulieris uxorem habes?* Hecyr. IV. 4. 21. h. e. Negotium Hominis, ac Mulieris, quod æque dici poteſt, ac *Monſtrum Hominis*, *Scelus Hominis*. Vide & Scioppium ſupra III. 11. in fine. Rejicit hæc Urſinus Tom. 2. p. 522. ſed nulla juſta ratione inductus. Vide Me ſupra 1. 15. pag. 125.

(83) *Nihil.*] Miror ſane τὸ *Nihil* a Scioppio haberi pro Adjectivo, & Subſtantivorum numero excludi. Repugnat enim, quæ ab ipſis Veteribus adfertur, Etymologia. Feſtus, *Nihili*, *qui ne hili quidem eſt*. Repugnat etiam Uſus, Neque probant contrarium loca, quæ Scioppius mox adfert. Etenim Plauti illud, *Nihil in ea re* ca-

Substantiva, regereque genitivum: nam Adjectiva sunt, & genitivus regitur à nomine subintellecto *negotium*, etiamsi dicas, *quid* (84) *negotium negotii*. Et esse adjectiva, multa probant testimonia; sed accipe pauca. Plaut. Pseud. *Sed quid est tibi nomen:* Terent. *Nam Andriæ illi id erat nomen*. Valer. Max. lib. 4. *Nullo ad id negotium accedente*. Terent. *Imo id genus hominum est pessimum*. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1. *Non fore, ut postea id officium ab illis præstari possit*. Plaut. Menech. *Nisi occupo aliquid mihi consilium*. „ [Sic *Nihil pensi habere*, aut *ducere*, aut „ *facere*, subauditur *Negotii*. Plaut. Epid. *Si plus dederis*, „ *referam*, *nihil in ea re captio est*. Symmach. lib. 1. epist. „ 69, *Nihil negotium est rebus cognitis immorari*.]

(85) *Mo-*

captio est, ponitur pro κατὰ *nihil*, ut Sanctius paulo ante exposuit τὸ *Doctius*. Et ita passim *Nihil* tanquam Substantivum Adjectivis jungitur, & Verbis Neutralibus, vel Activis, quæ alium penes se habent Accusativum. Sallust. Catil. 17. *Senatus nihil sane intentus*. Liv. I. 3. *Haud nihil ambigam*. Plautus Milite IV. 2. 16. *Nihil eam amastis*. Terent. Andr. I. 2. 33. *Nihil me fallis*. Illud vero Symmachi, *Nihil negotium est, rebus cognitis immorari*, ponitur pro *Nihili*. Sic Plautus Casina I. 31. *Ut semper improbus, nihilque sis*. Pro eo alibi *Nihili*. Veluti II. 3. 29. *Unde is, Nihili?* scil. Homo. Et Asin. II. 4. 66. *Impure, Nihili*. Milite V. 16. *Nihili factus*, h. e. castratus.

(84) *Negotium negotii*.] Tale videtur & illud Ciceronis, si recte suppleatur, de Offic. III. 2. *Si discendi labor est potius, quam voluptas*. Integrum enim est, *si negotium discendi negotii est labor* &c. Simile etiam, quod modo attulimus ex eodem, *nulla in re, quod ad valetudinem tuam opus sit*. Et ita Plaut. Aulul. IV. 10. 40. *De alia re te rescivisse censui, quod ad me attinet*. Sed in primis versu 72. *Quid hujus veri sit*, h. e. quid negotium hujus negotii sit negotium veri negotii. Similiter Casin. III. 2. 26. *Si quid ejus esset*. Terent. Eun. V. 5. 10. *Quicquid hujus feci*. Plautus Mercat. IV. 3. 37. *Nihil hercle istius quidquam est*. Similia etiam sunt illa, *Quod ejus facere potero*, vel *Quoad ejus facere potero*, scil. *aliquid* Vide me supra III. 6. 1. Sed & ita passim, *Tantum negotii*, *Aliquantum negotii*, &c. pro Tantum negotium negotii. Plaut. Mercat. IV. 4. 10. *Quid istuc negotii est?* h. e. quid negotium negotii est istuc negotium. Nam sub *quid* & *istuc* Substantivum aliquod necessario intelligitur. Ab eo autem Substantivo regitur itidem necessario Genitivus *negotii*. Sic ibid. IV. 3. 38. *Nimium negotii reperi*. Ita ta-

(85) *Moris est; pessimi exempli est; non opis est nostræ;* supple *negotium: Ita est,* subaudi *negotium.* Plaut. Mil. *Ita negotium est.* Vide *Res.*

Horat. *Est, ut viro vir latius ordinet arbusta,* „ [pro „ ejusmodi est negotium, ita res se habet:] Idem, *Non est, ut copia major ab Jove donari possit tibi.* Terent. Adelph. *Si est, facturus ut sit officium suum:* idem Hecyr. *Nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est, cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus:* idem Phorm. *Sin est, ut velis illam manere apud te, dos bic maneat,* subaudi *negotium.* „ [Cic. 14. epist. fam. 9. *Ejusmodi spero negotia esse, ut vos istic commodissime sitis,* pro, „ spero esse, ut isthic commodè sitis: idem 9. Attic. 11. „ *De Domitio opinor esse, ut in Cosano sit, & consilium ejus* „ *ignoretur,* pro, ita negotium esse. Plaut. Pœn. act. 5. „ sc. 2. *Si ita est, ut tu sis Jacchonis filius.*]

Negotium loco Infiniti. In participiis neutralibus deest *negotium*, id est, infinitum ipsius verbi; ut, *lectum est, legendum erit,* id est, hoc negotium, quod est *legere,* lectum est. (86) Vide supra in Regulis generalibus.

Nu-

tamen hæc dixerunt Veteres, ut non cogitarint de hisce supplementis, aut consulto dicere voluerint *Negotium negotii.*

(85) *Moris est.*] Cic. Famil. III. 12. *Non borum temporum, non bominum, & morum, negotium est.* Cæsar B. Gall. IV. 5. *Est boc Gallicæ consuetudinis.* Similes Genitivos, qui reguntur ab intellecto *negotium* vel *res*, vide in notis ad II. 3. pag. 171. ut & ad Cap. 3. hujus Libri, & in hoc Capite ad Vocem *Aptus* & *Mentio.* Huc autem refero etiam illa Terent. Heaut. III. 2. 39. *Non est mentiri meum*, h. e. non est negotium meum. Vide & infra in *Officium*, & maxime in *Opus*, quo etiam hæc referri possunt.

(86) *Vide supra in regulis.*] Sed inprimis, quæ nos disputavimus III. 8. 2. pag. 435. &c. Quibus adde Terentii locum, Heaut. I. 1. 106. *peccatum à me maximum est.* Sic habent optimi codices, Vaticanus & Bembi. Sequiores nonnulli hic adhæserunt, ut & Interpretes. Sensus est, & integra constructio, *peccatum à me negotium, est maximum negotium*, seu, usitatius loquendo, *illud negotium, quod neg. peccatum a me est, est maximum.* Ita fere Hec. V. 1. 10. *nam jam ætate ea sum, ut non siet peccato mihi ignosci æquum.* In quo lo-

Numerus. Cic. Mario lib. 7. *Sed eo vidiſti multum, quod præfiniſti, quo ne pluris emerem*, id eſt, (87) numerum, quo numero ne, &c. Livius lib. 4. dec. 4. *Cautum erat, quo ne plus auri & argenti facti, quo ne plus ſignati, & æris, domi haberemus.* Suetonius in Julio 10. *Cautum eſt de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ liceret;* „ [Etſi *Quo ne*, ſicut apud Terentium *Qui ne*, di„ ctum accipi poteſt pro, Quomodo ne, Ut ne.]

Numus, vel numerus. *Quaternarius, quinarius, denarius*, adjectiva ſunt Chariſio, in quibus ait deeſſe *numus:* aliquando intelligitur *numerus.*

Nuncium. *Renunciare vitæ*, ſubaudi *nuncium.* Sueton. Galba, 11. *Non multum abfuit, quin vitæ renunciaret.* Quinctil. *Mea quidem ſententia civilibus officiis renunciabat*, ſubaudi *nuncium*, vel *repudium.* Plaut. Aulul. *Is me nunc renunciare repudium juſſit tibi.* Virg. Æneid. 11. *ſed gnato manes perferre ſub imos*, (88) ſupple *nuncium.*

Nux. *Avellana, Baſilica, Juglans, Pinea, Perſica*, ſubaudi *nux.* Virgil. *Caſtaneaſque nuces.* Plinius lib. 15. cap. 22. *Nuces juglandes, quæ & regiæ dictæ ſunt. Nuces pineæ*, Martial. lib. 13. Ibid. *Nux Perſica.*

Ocu-

loco explicando hæret, & varia tentat Donatus, ſed & alii Interpretes. Sed eſt Ablativus abſolutus, qui notat, quum peccatum a me eſt aliquod negotium. Sic plane Cicero in Rullum II. 2. *Tum vero mihi præter ceteros difficilis eſt ea ratio, cui errato nulla venia, recte facto exigua laus proponitur*, h. e. ubi a me erratum, aut recte factum aliquod negotium erit. Sed hunc locum attulit jam Rivius ad Terentium. Alia vide apud Me ſupra ad III. 9. pag. 459.

(87) *Numerum, quo numero.*] Immo vero *pretium*, vel *negotium, quo negotio ne* &c. Patet id utique ex verbis Livii, *Cautum erat, quo ne plus auri* &c. Nam in *quo* ſubaudiendum videtur illud ipſum, quod in *plus* ſubauditur. At vero in eo certiſſime ſubauditur *negotium.* Alia eſt ratio loci Suetoniani, qui tamen non evincit ſtatuendam ideo ubique Ellipſin τῦ *Numerus* in ſimilibus ex parte locutionibus. Quod Scioppius ſubjicit de *Quo ne*, alienum videtur.

(88) *Supple nuncium.*] Immo vero *gaudia*, ut liquet ex proximis. Præcedit enim: *non vitæ gaudia quæro, Nec fas, ſed gnato* &c. Vide Aen. XI. 180.

Oculis. Tent. Eunuch. *Ego limis aſpectò ſic per flabellum clanculum:* vide Donatum, ſupplentem *oculis.* Plaut. Bacchid. *viden', limulis ut, obſecro, intueantur:* idem Mil. 4. 6. 2. *Aſpicito limis oculis.* Plin. lib. 8. cap. 16. *Nec limis intueantur oculis.*

Officium vel Munus. *Regis eſt gubernare, patris eſt filios erudire;* vel *regium eſt,* & *patrium eſt,* ſupple *officium, munus, negotium.* Terent. Andr. *Neutiquam officium eſſe liberi puto.* Cic. *Oratoris officium eſt de iis rebus poſſe dicere, quæ res,* &c. idem 1. Orat. *Oratoris officium eſt dicere ad perſuadendum accommodate:* idem 1. Offic. *Eſt igitur proprium munus magiſtratus.* Ter. Andr. *Nunc tuum officium eſt, has bene ut aſſimules nuptias:* idem Adelph. *Meum officium facio:* idem Phorm. *iſthuc viri eſt officium.* Plaut. „ [Truc. *Non amantis mulieris, ſed ſociæ fidentis, officium* „ *fuit, facere, quod hæc fecit mihi:* &] Moſt. *Matronæ, non meretricum eſt, uni inſervire amanti:* idem Caſ. *Non Matronarum eſt officium, ſed meretricum, alienis viris blandiri.* Vide *Opus.*

Officia. *Regis inter eſt gubernare, tua inter eſt docere,* (89) ſubaudi *officia*, id eſt, eſt inter officia regis, & inter officia tua; tunc enim *intereſt* compoſitum non eſt, ut notavimus in conſtructione præpoſitionis. Hoc ſentit Cæſar Scaliger, hoc Cælius Calcagninus in Epiſtolis.

Operæ pretium. Terent. Adelph. *Scire eſt liberum ingenium, atque animum.* Sic dicimus; *Videre eſt, cernere eſt,* ſupple *operæ pretium.* Cicero 4. Finib. *Operæ pretium eſt*

(89) *Subaudi officia.*] Potius *negotia.* Nam τὸ *officia* ſemper intelligi in hiſce nequit, velut in eo, *mea intereſt illud fieri.* At tum heic, tum ubivis, commode ſubaudiri poteſt & debet τὸ *Negotia.* Vide & ſupra III. 5. ipſum Sanctium, & Me iſtic pag. 415. &c. Vellem etiam ipſa Auctorum loca attuliſſet Sanctius, ubi in hac locutione *Officia* recte intelligi poſſit, aut id requireret ſenſus. Nec ſatis recte dicit, *intereſt* in his non eſſe Compoſitum.

est considerare. Terentius Andr. *Audireque eorum est operæ, pretium audaciam*. (90) Vide *Potestas*.

Opera. *Rhetorica*, *Bucolica*, *Georgica*, adjectiva sunt; in quibus deest Græcè τὰ ἔργα, id est, *opera;* ut, *opera physica; in Rhetoricis; in Georgicis*.

Opere. „ [*Mutuo amare*, subaudi *opere;* sicut *Maxi-* „ *mo opere*, *summo opere* amare, mirari, errare, edice- „ re, expetere, censere, facere, quærere: Potest etiam „ subaudiri (91) *amore*, vel *animo*. Catul. *Mutuis animis* „ *amant*, *amantur*.[

Oppidum. Horat. *Aptum dicet equis Argos*, *ditesque Mycenas:* idem, *Impositum saxis latè candentibus Anxur*. Virg. *Altum Præneste*, (92) supple *oppidum;* & *oppidum* ita passim exprimitur, à Plinio præcipue, ut supervacuum sit indicare. Solet ille etiam conjungere multas civitates, deinde subdit in plurali, *civitate à Romanis donata*, vel *libera*, vel *stipendiaria*, supple *oppida*, Vide *Urbs*.

Opus. Cic. in Officiis, *Est igitur adolescentis*, *majores natu vereri*, supple *opus*, *munus*, vel *officium:* idem pro Archia, *Sed enim hoc non solum ingenii ac literarum*, *verum etiam naturæ atque virtutis fuit*. Quinctil. lib. 12. cap. 3. *Cognitionis sunt enim*, *non inventionis:* & paulo inferius, *Sed etiam*, *si nosse*, *quid quisque senserit*, *volet*, *lectionis opus est*, id est, munus, & officium: „ [idem „ l. 1. c. 2. *Ipsius etiam magistri hoc opus est*, *temperare* „ *vires suas*, *non statim onerare infirmitatem discentium*, „ id est, magistri officium est, hoc opus seu munus ha- „ bet

(90) *Vide potestas.*] Ut &, quæ notavimus ad Ellipsin, quam statuit Sanctius, τῷ *Libido*. Rectius autem in illis *Scire est*, *Videre est* &c. intelligitur *Facultas*, *Potestas*, quam *Operæ pretium*.

(91) *Amore vel animo.*] Vel etiam *modo*. Sueton. Aug. 53. *Officia cum multis mutuo exercuit*. Cic. Famil. V. 2. *Satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus mutuo respondisse*.

(92) *Supple oppidum.*] Non est necesse. Nam æque potest sine Ellipsi *aptum Argos* dici, ac *dites Mycenas*. Vide me supra I. 7. 11.

„ bet magiſter, ut temperet vires.] Illud Planci in Epiſtolis Ciceronis, lib. 10. malè intelligitur à Grammaticis, *ſed aliquantum temporis, & magni laboris, & multæ impenſæ opus fuit:* (93) putant enim *Opus* regere genitivum. Sed hos genitivos regi à particula *aliquantum*, quis non videt? Sic in Apuleji lib. 9. corruptè legitur, *Sed mihi operæ ejus opus eſt*, pro *opera*. Ergo *opus* hic pro negotio vel labore ſumitur, quaſi dicat, *opus & negotium fuit & temporis, & laboris, & impenſæ*. Sic Ovid. *Non minor eſt virtus, quam quærere, parta tueri; Caſus ineſt illis, hic erit artis opus*, id eſt, negotium & labor artis. Martial. *Non fuit hoc artis, ſed pietatis opus*. Plaut. Moſtell. *verum id videndum, id viri docti eſt opus*, „ [id eſt, „ vir doctus hoc efficere & præſtare debet. Vide *Opus* „ infra de Analogia ſignificationum.

„ Etiam in *Tectorium* ſubauditur *opus*. Vitruvius „ 2. cap. 8. *Parietes ita tectoriis operibus expoliti, ut* „ *vitri perluciditatem habere videantur*. Varro 3. rei „ Ruſt. 2. *Villa polita opere tectorio eleganter*. Inſcriptio „ la-

(93) *Putant enim Opus regere Genitivum.*] Sic tamen etiam poſt Sanctium putat Voſſius, nec ratione prorſus deſtituitur. Quidni enim æque ἀναλόγως dicatur, *opus eſt mihi impenſæ*; ac *in impenſa*. Vide Voſſ. de Conſtruct. cap. 8. & Urſinum Tom. 2. pag. 101. In verbis tamen Ciceronis unus ille Genitivus *temporis* regitur ab *aliquantum negotium*, at reliqui videntur regi ſimpliciter a *negotium*; ut integra ſit locutio, *ſed aliquantum negotium temporis & negotium magni laboris opus fuit.* Idem Voſſius è contrario rejicit Accuſativum cum hoc vocabulo conjunctum, & proinde in illo Plauti, *Opus eſt puero cibum*, ſuſpicatur τὸ *Cibum* eſſe obſoletum Nominativum neutrius generis. At vero ſic idem Plautus Trucul. I. 1. 71. *Quid iſti ſuppoſitum puerum opus peſſimæ.* Adde Urſin. Tom. 2. pag. 102, 103. Neque etiam huic locutioni valde repugnat analogia. Nam ſicuti ſi Ablativus adjungitur τῷ *Opus*, intelligenda præpoſitio *In* vel *Cum*, ſic eidem Accuſativus accedere poteſt per Ellipſin τοῦ *Ad* ſeu *quod ad*. Nolim tamen ita loqui. Et forſan in Truculento Plauti, *ſuppoſitum puerum* acciperet Voſſius pro Infinito, per Ellipſin τοῦ *Eſſe*, ut facit certe Major de Varianda Orat. I. 7. Vide de hac voce etiam infra cap. 15.

„ lapidis Salernitani, *Pavimenta marmorea*, *opus tecto-* „ *rium.*

„ Cum legimus *Hoc age*, ſimiliter *opus* ſubaudimus. „ Horat. 1. epiſt. 6. *Si virtus hoc una poteſt dare, fortis,* „ *omiſſis, Hoc age, deliciis:* & mox, *Hoc primus repetas* „ *opus, hoc poſtremus omittas.* Sic lib. 1. epiſt. 3. *Hoc* „ *opus, hoc ſtudium parvi properemus & ampli.*]

Oratio. *Prorſa, non verſibus ſcribit*, ſubaudi *oratione. Prorſa*, ut ait Donatus, *à prorſus dicitur, non proſa quaſi profuſa. Prorſum* antiqui rectum appellabant: unde *prorſi limites* apud Feſtum, & *Prorſam Deam* vocabant, quæ *rectos partus educeret.* Eſſe adjectivum hinc collige. Columella lib. 10. in præfat. (94) *Prorſa oratione prioribus ſubnectentur exordiis.* „ [Ex *Prorſum* poſteriores fecerunt „ *Proſum*, ſicut *Surſum* & *Suſum.*]

Ortus, Oriundus, Natus. *Vir claris natalibus, homo loco obſcuro*, ſupple *ortus*, vel *oriundus*, vel *natus ex* vel *de* &c. Liv. lib. 1. *Turnus Herdonius ab Aricia:* „ [*Omnes* „ *Latini ab Alba oriundi.*] Sic in ſacris, *Joſeph ab Arimathea.* Sic dixit Virgil. *Paſtor memorande ab Amphriſo.*

Oſtium. *Poſtico falle clientem*, ſubaudi *oſtio: poſticus* enim adjectivum eſt „ [à *Poſt*; ſicut ab *Ante anticus*; un- „ de *antiquus*, (95) pro quo barbari *Anterior.*] Perſius, *Po-*

(94) *Prorſa oratione.*] Sic Suet. Aug. 85. *Multa varii generis prorſa oratione compoſuit.* Dicitur autem *prorſus*, *quaſi porro verſus*, ut ait Feſtus & Donatus ad Ter. And. III. 2. 30. Sic *Rurſus*, retroverſus, *Surſum*, ſupra verſum. Pluribus de hac Voce *Prorſa* egimus infra ad Cap. 17. circa finem.

(95) *Pro quo Barbari Anterior.*] Cum tamen hæc vox occurrat apud Cæſarem B. Civ. III. 63. & Sulpic. Severum (qui optimi ævi Scriptores, & maxime Salluſtium, diligenter legit, ac imitatus eſt) Hiſt. Sacr. I. 52. quum porrò eâdem derivationis Analogiâ, ut a *poſt*, *poſterior*, & *poſticus*, ſic ab *Ante*, *Anterior*, & *Antiquus*, formetur, non auſim plane & prorſus eam Latinitatis finibus excludere, licet ipſe ea in Orationibus aut ſimili ſcripturæ genere uti nolim. Accedit quod Priſcianus certe eam *in uſu invenerit*, quoniam ait lib. III. cap. de Superlativo: *Ab eo autem, quod eſt Ante, Anterior, Superlativum in uſu non inveni.* Ergo il-

Posticæ occurrite sannæ. Plin. *Postica pars mundi. Posticus vicinus*, & *Posticum ostium*, apud Festum. „ [& Plaut. „ Sticho act. 3. sc. 1.] Vide *Pars.*

Ova. *Gallinæ* vel *aves incubant*, subaudi *ova.* Plin. *ova incubari intra decem dies edita utilissimum:* idem, *Quarto die postquam cœpere incubari.*

Oves. Virgil. *Centum lanigeras mactabat ritè bidentes*, subaudi *oves:* idem, *Non insueta graves tentabunt pabula fœtas, Nec mala vicini pecoris contagia lædent.* Sic enim hæc dispungo carmina. Vide *Rastrum.*

Pannus. „ [Cic. *Merces fucosæ, chartis & linteis dela-* „ *tæ*, subaudi *pannis.* Catull. *Tollis lintea negligentiorum*, „ subaudi *strophia.*]

Pars. Plaut. *Ut decimas solveret Herculi.* Cic. pro Flacc. *Nec Herculi quisquam decumam vovit unquam.* Sic *antica*, & *postica.* Sueton. Othon. *Postica parte.* Cato in versiculis, *Fronte capillata, Postica occasio calva:* sic enim legendum est, subaudiendo *parte postica.* Arnob. lib. 5. (96) *Ex parte postica.* „ [Cum dicitur, *Summam regni adipisci*, „ subaudimus *partem.* Vitruvius lib. 4. cap. 1. *Summam* „ *imperii partem Jovi dederunt.*]

Pars, vel Libra. *Quadragesima, Quinquagesima, Septuagesima*, subaudi *pars.* Sueton. Vesp. *Publicanum quadragesimæ in Asia egit:* idem Calig. 40. *Pro litibus, atque judiciis ubicunque conceptis, quadragesima summæ, de qua litigaretur, exigebatur.* Plinius lib. 14. cap. 20. *Cocti parte quadragesima.*

(97) „ [*Pars* subauditur in *Doctrina & Disciplina*, quæ „ na-

illud, quod memorat, *invenit*, sed incertum, apud quos.

(96) *Ex parte postica.*] Adde his Festum in voce *Posticum.* Ubi Dextra & Sinistra, ut & Cœli pars Meridiana, & Septentrionalis etiam *Antica* & *Postica* dicuntur appellatæ.

(97) *Pars subauditur.*] Hæc Ellipsis si unquam in his vocabulis fuit agnita, & idoneis supplementorum exemplis comprobata, usu certe prorsus est obliterata. Si quid tamen subauditur, vel olim subauditum in his fuit, putarem id esse *ars* vel *scientia.* Sed vix putem esse Adjectiva, non magis quam *Culina, Officina*, &c. At *Medicina, Sutrina, &c.* vere sunt Adjectiva, &

„ natura sunt Adjectiva, sicut *medicina*, *sutrina*, *textri-* „ *na*, *pistrina:* alius partem capit Doctoris, quæ est *Do-* „ *ctrina*, alius partem Discipuli, quæ est *Disciplina*, qua- „ si discipulina.]

Parte. *Adnitar pro virili*, *age pro virili*, subaudi *parte.* Cic. 13. Phil. *Plus quam pro virili parte obligatum puto.* Tacitus in vita Agricolæ, *Pro virili portione.* Cic. 5. Verr. *Plus etiam, quam pars virilis postulabat.* Apul. 7. Metam. *Pro sua parte.* Sic dicimus, *pro rata*, scilicet *parte*, vel *portione.* „ [Vitruv. lib. 4. cap. 1. *Capitulorum* „ *altitudines efficiunt eas pro rata altiores.*]

Partes. Cic. *Et si utrique primas, priores tamen deferunt Lælio:* idem, *Cui primæ sine controversia deferebantur.* Colum. lib. 10. *Mustum quàm dulcissimi saporis decoquitur ad tertias.* Cic. 3. ad Q. Frat. *Tibi istius generis in scribendo priores partes tribui, quam mibi.* Terent. *Non posteriores feram*, supple *partes*. Idem, *Primas partes qui aget, is erit Phormio.* Horat. *Ne fortè seniles mandentur juveni partes, pueroque viriles.*

„ [In *Qua*, *Hac*, *Ea*, *Illac*, subauditur *parte mundi*, „ id est, loco. Ovid. *Quaque erat & tellus, illic & pontus* „ *& æther.* Liv. 37. *Insulam, qua regnum Hieronis fue-* „ *rat, tueri jussit.* Tibull. eleg. 2. lib. 2. *Gemmarum quic-* „ *quid felicibus undis Nascitur, Eoi qua maris unda rubet.* „ Virgil. *Jupiter hac stat*, pro, ab hac parte. Lucr. *Nam* „ *quacumque vacat spatium, quod Inane vocamus, Corpus ea* „ *non est*, pro, ibi non est corpus. Prop. 3. eleg. 20. „ *Omnia sunt tentata mibi, quacunque fugari Posset, & ex* „ *omni me premit ipse Deus.* Horat. *Qua parte debacchen-* „ *tur ignes, Qua nebulæ pluviique rores, Qualibet exsules in* „ *parte regnanto;* id est, in quo vis loco, ubicunque vis. „ Prop. *Et disco, qua parte fluat vincendus Araxes.* Sal- „ lust. *Creta altior est, qua parte spectat orientem.*]

Pas-

& intelligitur in iis modo *Ars*, modo *Taberna*. Vide hæc Vocabula suo loco in hoc Capite.

Passuum. Cæsar de Britannia, *Hujus est longitudo lateris, ut fert illorum opinio, septingentorum millium*, supple *passuum*. Horat. *Millia tunc pransi tria repsimus.* Cæsar 1. Civili, *Pons, qui erat ab oppido millia passuum circiter tria.* „ [Lucill. 3. *Sat longe tria millia pas-* „ *suum.*]

Peccatum. *Ignosco tibi*, subaudi *peccatum*. Virg. *Parvum si Tartara nossent Peccatum ignovisse.*

Pecunia. Quinctil. lib. 4. *Insimulari repetundarum.* Tacitus lib. 4. *Postulare aliquem repetundis.* Valla lib. 1. cap. ultimo, in hoc gerundio, ut ipse vocat, nescio quas ineptias texit. Participium est, quod cum suo Substantivo Cicero protulit pro Cluentio, *teneri lege pecuniarum repetundarum:* idem 6. Verr. *Ferre legem de pecuniis repetundis.* Idem pro Cluent. *Ab aliquo rationem repetere de pecuniis repetundis.* Sic in *expensis* & *impensis*, subaudimus *pecuniis*.

Placenta. Plaut. Persa, *Quasi juream esse jus decet collyricum:* sic enim est legendum. Cato cap. 82. Rust. *Sphæritam sic facito*, supple *placentam*.

Porcelli. *Porcelli quum lactari desierunt, Nefrendes dicuntur, eo quod fabam nondum frendere*, id est, *frangere*, *possunt*. Varro 2. Rust. „ [Similiter & *puer* in *Nefrendis* „ subauditur, ut apud Festum ex Livio Andron. *Quem* „ *ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem.*]

Porta. Juvenal. *Substitit ad veteres arcus, madidamque Capenam*, subaudi *portam*. Sic *Collina*, *Viminalis*, &c.

Potestas. Virgil. *Nec non & Tityon terræ omnipotentis alumnum Cernere erat*, supple *potestas*, vel *datum*, vel *concessum*. (98) Vide *operæ pretium:* idem, *Non fugis hinc præceps dum præcipitare potestas.* Plin. lib. 5. cap. 23. *Non est fateri, rerum natura largius mala, an remedia genuerit:*

(98) *Vide Operæ pretium.*] **Sed maxime, quæ notavi ad Voces** *Datum*, **&** *Libido*.

rit: & cap. 37. *Suspendio ac fame necatur, aliter non est occidere:* idem lib. 9. cap. 31. *Tantæ velocitatis, ut consequi non sit.* Virgil. Bucol. *Tu procul à patria, nec sit mihi credere tantum.* „ [Horat. lib. 1. Satyr. 5. *Mansuri op-* „ *pidulo, quod versu dicere non est.*] Hujusmodi locutiones innumeræ sunt apud Plinium; sed Valla in Raudensem illas damnat, sed fallitur.

Præditus. *Vir magna doctrina, sed pravis moribus,* (99) supple *præditus.* Donatus supplet *natus.* Terent. *Ita dissimili argumento sunt factæ.* Cic. 1. Verr. *Homo singulari cupiditate, audacia, scelere, præditus.* Falsum igitur est, partes corporis & animi poni in ablativo, vel genitivo: nam, *vir magna doctrina,* subaudito *præditus: Vir magnæ doctrinæ,* possessive dicitur. Terent. Hecyr. *Ego sum animo leni natus.* Vide Donatum.

Prædium. *Venit in Tusculanum, Pompejanum, Perusinum, Suburbanum,* supple *prædium,* vel *agrum,* vel *rus.*

(100) „ [Præmium deest in *Corollarium,* quasi quod „ de-

(99) *Supple præditus.*] Vel *Existens* seu *Ens in magna doctrina.* Vide supra *Ens,* & maxime, quæ notavi ad Vocem *Affectus.*

(100) *Præmium deest in Corollarium.*] Substantive potius hoc vocabulum usu & significatione adhibetur, licet natura sua sit, vel primitivo usu fuerit, Adjectivum, in quo intelligebatur *aurum.* Nempe Imperatoribus, qui bellum in provincia quadam feliciter confecerant, eaque gratia triumphaturis, solebant olim à provincialibus aut victis populis coronæ aureæ ad ornandum eorum triumphum dari ultra id, quod legitimis rationibus, tributi, prædæ, aut alio quo nomine, inde Romam deportabatur. Postea vero pro ipsis coronis *aurum coronarium* Imperatoribus dari cœpit, idque variis tandem de caussis, sed semper extra ordinem. Inde factum denique *corollarium,* eaque voce absolute posita videtur appellatum id omne, quod extra ordinem accedebat ad illud, quod alteri legibus, vel pacto, vel ex more, debebatur. Maxime autem invaluit dein ea vox etiam in ludis publicis, in quibus *coronæ aureæ,* præter legitima præmia, dabantur iis, qui bene partes suas egerant. Vide Varronem lib. IV. circa finem, & Sueton. Vesp. 19. Hinc jam *corollaria* & *præmia* conjunctim, sed tanquam diversa, memorantur in Augusto cap. 45. *Itaque coroll-*

„ detur ad parandas ſibi corollas. Cic. *Ne ſine corollario* „ *tam feſtiva acroamata de convivio diſcederent.* Seneca, „ *Opifici viliſſimæ mercis, & in diem ſe locanti, corollarium adſpergimus, & aliquid ſupra conſtitutum adjicimus.* „ Petronius *Indicium* dixit, pro præmio ei dando, qui „ fugitivum indicaſſet.]

Pretio. *Non minoris, nec pluris, ſed tanti, quanti tu, emi*, ſupple *pretio:* integrum erat, *Tanti æris pretio emi.* Vide *Æs.* Horat. 1. Serm. *Unius aſſis, Non unquam pretio pluris licuiſſe.* Plaut. Epid. *Quanti emi poteſt minimo:* & paulò poſt, *Ad quadraginta fortaſſe eam poſſe emi minimo minas.* „ [Virg. *Hoc Ithacus velit, & magno* „ *mercentur Atridæ:* Ubi Serv. *Magno, id eſt, pretio.* „ Aſcon. in 3. Verr. *Aſiani magno pretio æſtimant equos.* „ Lucil. 27. *Trado ego illis minimo, quod mihi conſtat carius.* Horat. *Luſcinias ſoliti impenſo prandere coëmtas.* „ Cæſar. 4. Gall. *Jumenta, quæ Galli impenſo parant pretio.*] Livius lib. 2. decad. 1. *Hic modus magis placuit, quum pretio minori redimendi captivos copia fieret.* Plaut. Menech. *Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam.* Martial. lib. 6. *Parvo quum pretio diu liceret.* Valla lib. 3. cap. 1. docet, licere dicere, *emi magno*, & *magno pretio*, non autem *magni pretii*, ſed *magni* tantum. Rectè quidem ille, (101) ſed cauſam ignoravit hujus locutionis; ea

ria & præmia alienis quoque muneribus ac ludis & crebra & grandia de ſuo offerebat: ubi Vide Notas.

(101) *Sed cauſam ignoravit.*] Cauſa non eſt alia, quam quæ in uſu paulatim invaleſcente ad vitandam ambiguitatem loquendi conſiſtit. Nam quæ alia hic datur à Sanctio Cauſa, nullius eſt momenti. Aeque enim alienum eſt ab uſu Linguæ, *Quanti æris*, ac *Quanti pretii, hoc emiſti?* licet illic *pretio* poſſit intelligi, quam unam adfert ille cauſam, quare hoc poſterius dicere non liceat. At in hoc poſteriore intelligi itidem poſſit *modo* vel negotio. Sed & æque Analoga foret altera locutio, ſi pariter utraque eſſet in uſu; Perinde enim eſt Analogiæ, ſive dicas, *Comparavit ſibi librum magni* vel *multi æris*, ſive *librum magni pretii:* quippe quibus locutionibus pariter non pretium certæ, ſeu factæ ab aliquo, emptionis, ſed ſolitæ æſtimationis, de-

ea vero est hæc: In verbis pretii, si sit genitivus, à nomine *pretio* regitur; ut, *emi magni*, subaudi *pretio*. Ovid. lib. 1. Amorum 10. *Et pretium, quanti gaudeat ipsa, facit*, supple *pretio*. Terent. Eunuch. *Quid facias, nisi ut te redimas captum quam queas minimo; si nequeas paulo, at quanti queas.* Quum vero dicis, *emi equum magni pretii*, alia res est: non enim significatur emptio, sed laus. Terent. *Agrum in his regionibus meliorem, neque pretii majoris nemo habet*; perinde est ac si dicas, *est homo magni ingenii.*

Pretium. Persius, *Lunai portum est operæ cognoscere cives*, supple *pretium*. Vide *Operæ pretium*. Plaut. Cas. *Dum mea facta itero, est operæ auribus accipere.* Valer. Max. lib. 1. cap. 6. (102) *Non est operæ inter patrem & fi-*

denotatur., Adfert quidem Sanctius supra ad Vocem *Æs*. p. 551. locum Columellæ, *quem vulgus parvi æris comparari posse putat*, quasi de certo emptionis pretio. Sed locus aliter se habet. Agit enim de *Vinitore pretioso* emendo ad vinearum cultum. Verba sunt, *quem vulgus quidem parvi æris, vel de lapide noxium, posse comparari putat, sed ego plurimorum opinioni dissentiens pretiosum vinitorem inprimis esse censeo.* Quorum sensus est, Vulgus quidem putat *posse* (h. e. satis esse) *comparari* ad vineas *vinitorem parvi æris*, vel etiam *noxium*, atque adeo vilissimum hominem, qui in servitutem venditur, *de lapide* præconis, sed ego censeo *pretiosum Vinitorem* comparandum esse, aut talem Eum debere *esse*: Neque vero probare possum, quod Ursinus Tom. 2. p. 298. in ratione harum locutionum, *Emi tanti, pluris* &c. *quam se non intelligere* ait, increpat Sanctium, addens, *quid enim vetat, Genitivos illos*, tanti &c. *non a Nomine* Pretio, *sed Ære, intellecto, regi dicere.* Etenim manifesta & liquida est ratio, qua dicit Sanctius, *integrum esse, Tanti æris pretio emi.* Deinde longe est usitatius & rectius hoc ipsum, quam illud *Tanti pretii ære emi*, quod nemo, opinor, unquam dixit. Ceterum recte ibidem ille Vallam contra Sanctium tuetur.

(102) *Non est operæ.*] Sæpissime etiam hæc phrasis occurrit pro *non vacat*. Plautus Mil. II. 2. 97. *Operæ non est.* Trucul. IV. 4. 30. *Operæ ubi mihi erit, ad te venero.* Liv. XLI. 25. *Externorum inter se bella persequi, non operæ est, satis oneris sustinenti.* XLIV. 36. *Non operæ est stanti nunc in acie, docere* &c. ubi Vide Gronovium Patrem. Gellius VII. 17. *Nunc, inquit, mihi operæ non est: quum otium erit, revises ad me.* Videtur in his intelligi *Negotium bu-*

filium, &c. ,, [Curtius 8. *Multa & alia traduntur, quibus* ,, *morari ordinem rerum haud operæ videbatur.*]

Propositum. Cic. *Quum in animo haberem navigandi*, supple *propositum*, *mentem*, *voluntatem*. Valla lib. 1. cap. 25. ,, [Plaut. Trin. act. 3. sc. 3. *Si operiri vis ad-* ,, *ventum Charmidis, quod longum est, huic ducendi interea* ,, *abscesserit*, subaudi *voluntas.*]

Puer, vel Puella. *Infans*, à non fando, adjectivum est, id est, puer, vel puella. Falluntur, qui hoc nomen (103) Commune duobus appellant. Horatius, *Infans namque pudor prohibebat plura profari.* Ovid. in Ibin. *Gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.* Horat. lib. 2. Satyr. 5. *Seu rubra canicula findet Infantes statuas.* Cicero pro Sylla, *Quum puerorum infantium veniebat in mentem:* idem 2. Orator. *Nutrices infantibus pueris in os inferant.* Val. Maxim. lib. 1. cap. 6. *Puerum infantem semestrem in foro boario triumphum proclamasse.* • ,, [Lucil. ,, *Ut pueri infantes credunt signa omnia ahena Vivere, &* ,, *esse homines.*]

Terent. Andr. *Ego postquam te emi à parvulo*, supple *puero*. Plaut. Sticho, *Qui jam inde à pusillo puero ridiculus sum:* idem Merc. *a puero parvulo.*

Rastrus. Juvenal. *Vive bidentis amans*, supple *rastri*, vel *ferri:* nam *bidens*, *tridens*, *quadridens*, adjectiva sunt. Cato cap. 10. Rust. *Rutra quinque, rastros quadridentes duos.* Virg. 2. Georg. *Et duros jactare bidentes:* idem in Ciri, *Ferroque manus armata bidenti*; 5. Æneid. *Rastrisque tridentibus:* sic enim legi debet, non *stridentibus*. De Neptuno metaphorice dicitur, (104) *rastrus tridens*, pro

hujus operæ. Nam eodem sensu dicitur etiam *Opera est*, pro *Vacat.* Sic Plaut. Mercat. 1. 14. *Di cam, si opera est auribus, Atque ad advertendum huc animum adest benignitas.* Vide & infra ad Vocem *Res*, nota 109.

(103) *Commune duobus.*] Scil. Generibus. De *Communibus* Nominibus Vide supra ad I. 7. pag. 50, 51.

(104) *Rastrus tridens.*] *Rastrus* non putem usquam occurrere. Dicendum erat potius *Raster* in Ma-

pro ſceptro. Virg. *Levat ipſe trideuti:* idem, *Non illi impertum pelagi, ſævumque tridentem, ſed mihi ſorte datum.* Poteris autem, ſi libet, quum de Neptuno dicitur, *ſceptrus*, vel *ſceptrum*, ſupplere. Vide *Oves.*

Ratio. „ [Catull. *Hoc ſalſum eſſe putas; fugit te, in-* „ *epte*, ſubaudi *ratio*: idem, *Iſtud quod modo dixeram me* „ *habere*, *Fugit me ratio.* Plaut. Amph. *Fugit te ratio*, „ id eſt, falſus fuiſti, erraſti.]

Ratio, vel Res. Horatius, *Ad ſummam ſapiens uno minor eſt Jove.* Virg. *Hæc ſumma eſt, naviget*, ſupple *ratio.* Varro lib. 5. ling. Lat. *Ideo ratio putari dicitur, in qua ſumma ſit pura.* Cic. 2. Philip. *Quod quidem erat magnum, de ſumma re diſſentientes.* Sic in *Expenſa* & *Impenſa.*

„ [Plautus Truc. act. 4. ſc. 2. v. 15. *Solus ſum-* „ *mam hic habet apud nos*, ſubaudi *rem*, id eſt, potiſſi- „ mus amator eſt domi noſtræ. Prop. *In Veneris ta-* „ *bula* (105) *ſummam ſibi ponit Appelles*, id eſt, præſtan- „ tiſſimum operum ſuorum judicat eſſe Veneris pictu- „ ram. Plaut. Capt. act. 4. ſc. 2. *Mihi rem ſummam* „ *credidit cibariam.* Merc. act. 5. ſc. 6. *Ubi loci res ſum-* „ *ma noſtra eſt publica.*]

Rationes. Juvenal. Satyr. 5. *Sic Pedo conturbat, Matho deficit.* Martial. *Conturbabit Atlas*, ſubaudi *rationes*, Cic. Quinto fratri, *Ad quem ego reſcripſi, nihil eſſe, quod poſthac arcæ noſtræ fiducia conturbaret.* (106) *Conturbare* eſt ſervorum, aut trapezitarum, cùm ra-

Maſculino ſingulari ex Gloſſis Philoxeni. Vide Voſſium de Analog. I. 37. Similiter *Sceptrus* unde habet Sanctius, neſcio.

(105) *Summam ſibi ponit.*] Sic Petronius pag. 21. ed. Gonſal. *ſumma carminis diu penes Mopſum Thracem memorata eſt.* Sed & huc pertinent illa, quæ Livius habet, XXIII. 12. *Summa fuit orationis.* Tum *Summa rerum, imperii, belli, Reip. expeditionis*, quæ paſſim reperias.

(106) *Conturbare.*] Supplevit locutionem Terentius Eunucho V. 2. 30. *Ita mihi conturbaſti rationes omnes.*

rationibus crediti paria non facere se sperant. Hispane *Alcarse.*

Regio. „ [Cicero ad Attic. *E navi recta ad me* „ *venit*, subaudi *regione*, vel *via*. Livius 21. *Cum Al-* „ *pes peteret, non recta regione iter instituit, sed ad læ-* „ *vam flexit.* Terent. Phorm. *Eo recta via quidem illuc.* „ Vide *Via.*

„ Rem. Cic. *Misimus qui pro vectura solveret*, subau- „ di *rem*, vel *argentum*, *pecuniam.* Plautus Curc. *Pu-* „ *gnis rem solvunt, si quis poscat durius:* idem Aulul. *Ubi* „ *res soluta est omnibus.*]

Rem familiarem. Cic. 2. Philipp. *Tenesne memoria prætextatum te decoxisse*, (107) supple *rem familiarem.*

Rem. In illis, *postquam*, *antequam*, (108) mihi videtur deesse *Rem*, ut in *post quod* deest *negotium*; nisi malis deesse *finem*, ut in *Hactenus.* Vide *Finis.*

Res. *Paupertas est laudanda; avaritia est vituperanda*, supple *res:* nam adjectivum non respicit substantivum, si verbum in medio sit: Verbi gratia, *Mors est bonum*, & *mors est bona:* illic deest *negotium*, hic *res:* idem enim sunt. Vide *Negotium.*

Bene est, bene habet, bene procedit, „ [*male eveniat,*] *bene vortat*, *bene conveniebat inter eos*, subaudi *res.* Terent Adelph. *Quæ res tibi vertat male.* „ [Sallust. „ Jug. *Sed ea res longe aliter, ac ratus erat, evenit.*] Vide *Negotium.*

Virgil. *Non opis est nostræ*, supple *res.* Cæsar lib. 1. Civil. *Docent sui judicii rem non esse:* ibid. *Nec sui judicii, neque suarum esse virium, discernere*, supple *res.* Vide *Negotium.*

„ [Apud

(107) *Supple rem familiarem.*] Sed de aliis quoque rebus dicitur. Veluti Florus in præfat. *quibus* (annis) *inertia Cæsarum quasi consenuit atque decoxit*, scil. Populus Rom. vires suas. Vide ibi Grævium.

(108) *Mihi videtur deesse Rem.*] Immo vero deest *Horam.* Vide me ad II. 9. n. 5. pag. 208.

„ [Apud Plautum legimus, *Non mihi est operæ*, sub-
„ audi *res*. Est autem *Res operæ* non aliud, quam *Ope-*
„ *ra*: ficuti *Res voluptatum* Plauto est *Voluptates*: Ita-
„ que idem alibi dicit, (109) *Non est mihi opera*, id est,
„ non habeo operam, quam dare tibi possim: simili-
„ ter Idem in Mil. *Aliter ut facias, non est copiæ*, sub-
„ audi *res*: in Aulul. autem dicit, *Nec ludos te facio*,
„ *nec si cupiam, copia est*: & Capt. *Nec me Salus si vult*
„ *servare potest, nec copia est*. Similiter dicitur, *Cura*
„ *mihi est*, & *Curæ est mihi*: & *Causæ est*, pro, res cau-
„ fæ, seu causa. Cicero de Amic. cap. 2. *Quod non af-*
„ *fuisses, valetudinem causæ, non mæstitiam, fuisse*. Liv.
„ lib.

(109) *Non est mihi opera*.] Sic certe Merc. I. 1. 14. *Si opera est auribus, atque ad advertendum huc animum adest benignitas*. Verba, quæ mox Auctor tanquam ex Plauti Milite adfert, occurrunt itidem in Mercatore V. 4. 30. Similiter Bacchid. III. 3. 18. *Nego tibi hoc annis XX. fuisse copiæ*. Ceterum non equidem rejicio hanc constructionis rationem, quam adfert Scioppius, ut videre est supra ad vocem *Pretium* nota 102. Quibus adde & istius generis locutiones, *Quanti est sapere?* Ter. Eun. IV. 7. h. e. quanti negotii vel pretii res est sapere. Et proinde accipio sane, quod ad τὸ *opera*, Scioppianam expositionem, ut, *Non est mihi operæ*, simpliciter ita dictum, sit idem, ac *non est mihi aliquid negotium operæ, quod tibi dem*. Quum Livius ait lib. IV. 8. *Neque Consulibus, quum tot bella imminerent, operæ erat, id negotium agere*, vult dicere, id negotium agere non fuisse tunc Consulibus negotium operæ suæ. Vide me supra ad dictam Vocem. Possum etiam ferre τὸ *Copiæ* ita exponi, ut, *Hoc tibi non fuit Copiæ*, idem sit, quod, *Hoc non fuit tibi res copiæ*, seu facultatis. At τὰ *Curæ* & *Causæ* haud dubie sunt Dativi. Nam primo similis Dativi constructio frequentissima est. Pl. Mil. III. 1. 77. *Quibus me esse sollicitudini*. Truc. I. 2. 14. *Est iis pugnæ & virtuti de prædonibus prædam capere*. Sic ergo & Trin. III. 2. 3. *Si videatur hoc esse gloriæ aut famæ*. Sall. Jug. 69. *Civitas magna & opulens pænæ cuncta aut prædæ fuit*. Porro eodem plane modo dicitur, *Hoc mihi curæ est*, & *Hoc mihi curæ habeo*. Sed & ne ullo modo dubites, Dativum esse in priore illa locutione cum Verbo Substantivo, clarissima sunt Ciceronis loca, in quibus addit Adjectivum. Famil. VI. 2. *Tuas res omnes non minori mihi curæ esse, quam meas*. XI. 27. *Quid tibi majori curæ fuit, quam ut essem* &c.

„ lib. 38. *Cum Scipio excuset, morbum esse causæ* [edi-
„ tur nunc *causam*] *fratri, cur abesset, satis id sibi vi-*
„ *deri, Gracchus respondit.* Potest tamen, *Causæ*,
„ in dandi casu dictum videri, pro quo alibi Li-
„ vius *in causa esse* usurpat; ut lib. 40. *Non suam se-*
„ *gnitiem, sed vim morbi in causa esse, quo serius pro-*
„ *ficiscerentur.*]

Solebant antiqui peregrè advenientes sic rogare, *satin' salvæ?* subaudio *res.* Terentius Eunuch. act. 5. sc. 6. *Satin' salvæ?* Livius lib. 1. dec. 1. *Quærentique viro, satin' salvæ? minime, inquit Lucretia:* idem lib. 10. *satin' salvæ? inquit, L. Volumni:* „ [idem lib. 3. *Rogitans sa-*
„ *tin' salva essent omnia;* quo loco planum fit, (110) fal-
„ li eos, qui, *Satin' salve*, scribunt.] Plaut. Menech. act.

(110) *Falli eos, qui &c.*] Sine ullo dubio quam rectissime dicitur, *satin' salvæ*, scil. res tuæ sunt? Neque tamen propterea ausim rejicere prorsus alterum illud, *satin' salve?* quod faciunt Scioppius & Gronovius Pater ad Plautum Sticho I. 1. 10. Hoc enim eadem utique ratione & modo dici potuit, quo *Satin' recte?* ut loquitur Terent. And. IV. 5. 9. Et, *Rectene omnia?* de quo vide Brissonium in Formulis. Et, *Satin' omnia ex sententia?* quomodo Ter. Phorm. II. 1. 26. Intellige autem in his, modo *Agis*, vel *Agitur*, modo *Res tuæ sunt*, seu *omnia tua se habent.* Prius certe intelligitur apud Terent. in Andr. ut liquet ex responsione. Nam interroganti, *Quid vos? quo pacto hic? Satin' recte?* respondetur, *nosne? sic, ut quimus, quando, ut volumus, non licet.* Manifestum intelligi in interrogatione *agitis*, quum in responsione non possit intelligi, nisi Verbum primæ personæ, veluti *agimus.* Sic in Adelph. V. 5. 3. *Quid fit? quid agitur?* resp. *Recte.* Potest etiam intelligi, *tibi est?* seu *res tuæ sunt?* Hinc passim in respondendo adhibetur *Recte*, quasi diceretur, recte res mea vel tua jam est. Vide me infra ad Cap. XIV. & Vocem *Recte.* Cicero ad Attic. I. 7. *Apud Matrem* tuam *recté est, eaque nobis curæ est.* Famil. IX. 9. *Rectissime apud Te sunt omnia.* Plaut. Menech. II. 3. 31. *Hic tibi erit rectius.* Denique suppleri etiam ita hæc phrasis potest, *omnia se habent recte, salve, ex sententia.* Sic enim passim Auctores. Ter. Eun. IV. 7. 30. *Ut tibi res se habeat.* Phorm. II. 4 82. *Bene habent tibi principia* V. 4. 1. *Lætus sum, ut meæ res se habent, Fratri obtigisse, quod vult.* Plaut. Cas. 3. 30. *Opinione melius res tibi habeat tua.* Aul. I. 1. 8. *Scin', quomodo tibi res se habet,* Sall. Catill. 2.

act. 5. *Salva ſis: ſalvæne?* „ [Terent. Andr. *Me in tuis* „ *ſecundis reſpice*, ſubaudi *rebus*.

„ Rus. *Rus* ſubauditur, in *Paſcuum.* Lucr. 5. *Pande-* „ *re agros pingues*, & *paſcua reddere rura.* Columella, „ *Anſer eſuriens mittatur in paſcuum.* Livius, *Lucus læta* „ *in medio paſcua babuit.* Similiter in *Arva* ſubauditur „ *rura.* Plaut. *Non arvus, ſed paſcuus eſt bic ager.*] [Vide & infra ad Vocem *Solum.*]

Sacerdotes. *Diales*, *Martiales*, *Quirinales*, *Salii*, & in reliquis hujuſmodi, quis non intelligit *ſacerdotes?*

Sacra. *Lupercalia*, *Bacchanalia*, *Terminalia*, „ [*Sueo-* „ *vetaurilia*,] ſubaudi *ſacrificia*, vel *ſacra.* Vide *Feſta.* Sed in *Bacchanales*, *Saturnales*, intellige *ludos*, vel *dies.* Vide *Ludi*, „ [Aſcon. in Divin. *Cenſores Sueovetaurilia* „ *ſacrificia faciebant.*

„ *Facere vitula*, *bove*, *agno*, ſubaudi *ſacra.* Plaut. Stich. „ *Quot agnis fecerat?* Cr. *illa quidem nullam ſacrificavit.* „ Virg. *Cum faciam vitula pro frugibus.* Sed & Accuſa- „ tivum efferebant, Hebræorum more. Plaut. Aul. IV. „ 2. 15. *Faciam Fidei mulſi fideliam.* Liv. 10. *Pocillum* „ *mulſi vovit ſe Jovi facturum.*]

Sa-

2. *Æquabilius & conſtantius ſeſe res bumanæ baberent.* Cic. de Offic. II. 6. *Male ſe res babet, cum quod virtute effici debet, id tentatur pecunia.* Cœl. Famil. VIII. 8. *Recte boc par babet.* Sic ergo etiam, *ſatin' recte? ſatin ſalve?* quum dicitur, intellige, *tibi ſe res babet*, vel *tuæ res ſe babent.* Et ſane ſic videtur locutus Plautus Sticho I. 1. 10. *Multa volo tecum loqui de re viri.* reſp. *ſalven' amabo?* h. e. *an ſalve ſe babet*, vel *Vir*, vel *Res viri?* Trin. V. 2. 53. *Satin' ſalve? dic mibi.* reſp. *Recte.* h. e. *an ſatis ſalve ſe res babet*; reſponſio eſt, *recte ſe babet.* Vide ibi Taubmannum. Agnovit etiam hanc locutionem jam olim Donatus ad Terent. Eun. V. 5. 8. diſerte tradens τὸ *ſalve* Adverbium hic eſſe, & per Adverbia explicans. Sed & Appulejus, quod adverbialem hanc locutionem ſupiere voluit per τὸ *Agere*, eo ipſo nobis id utique declarat, etiam adverbialiter eam eſſe prolatam. Qui ſequitur apud Sanctium locus Plauti ex Menechmis, aliter ſe habet. Editur, *ſalva ſis*, *ſalvene advenio?* ſed legendum, ut voluit Gronovius ad Stichum I. 1. 10. *Salva ſis*, *ſalvæne* (per Dativum) *advenio?*

Salarium. Juvenal. Satyr. 6. *Sunt qui tortoribus annua præstent*, subaudi *salaria*. Sueton. Tiber. *Sed & peculio concesso à patre, præbitisque annuis, fraudavit per speciem publici juris:* Idem in Claris Gramm. de Palæmone, *Quamquam ex schola quadringenta annua caperet.*

Scriptor. *Librarius* adjectivum est; ut *librarium gummi*, apud Plin. & *cella libraria*. Cicero tamen absolute dicit: ut, *mihi librarius mittat*, (111) subaudi *scriptor*. Horat. in Arte, *ut scriptor si peccat idem librarius*. „ [Var-„ ro 3. Rust. 2. *Scriba librarius, libertus ejus, qui appa-„ ruit Varroni.* Vulgo *Amanuensis.*]

Scriptum. Cic. Attic. lib. 1. *In ea Pompeji epistola erat in extremo*, supple *scriptum*; idem, *Quod epistola librarii manu est*, subaudi *scripta*; idem, *Quæ quidem erant manu tua*, supple *scripta*; idem l. 16. epist. *Tu istic, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis*, supple *scriptum.*

„ [Secturæ. *Secturæ* subauditur in *Ferrariæ*, *Æra-„ riæ*, *Argentariæ*, *Aurariæ*, &c. Cæs. 3. Gall. *Multis „ locis apud eos ærariæ secturæ sunt:* & 7. Gall. *Apud eos „ magnæ sunt ferrariæ.* Liv. *Vectigalia magna instituit „ ex*

(111) *Subaudi scriptor.*] Vel, *servus*. Nec enim existimandum est, quia alicubi *librarius scriptor* occurrit, ergo *scriptor* semper intelligendum, ubicunque *librarius* solum reperitur. Nam etiam servos habebant, qui libris Dominorum curandis præerant, sed & qui eos Dominis describebant. Sueton. Claud. 35. *Ne cujus comiti aut librario calamariæ aut graphiariæ thecæ adimerentur.* Servi hi erant, vel liberti. *Librarius* etiam pro mercatore librario apud Gellium V. 4. *Librarius in quodvis pignus vocabat*, qui paulo ante istic *venditor* librorum fuerat dictus. Cicero Orat. 2. in Rullum *librarios* etiam distinguit a *scribis:* dum ait, *Ornat eos apparitoribus, scribis, librariis, præconibus, arebitectis*; ubi *Scribæ* sunt, qui decreta & acta conscribebant, *Librarii*, qui ea aliosque libros curabant servabantque. Apud Gellium dicto loco etiam *libraria* occurrit pro libraria taberna. *Apud Sigillaria forte in libraria Ego & Julius Paulus consederamus.*

„ *ex ferrariis argentariisque*. Tac. *Aurarias sibimet Tibe-*
„ *rius sepofuit*. Vulgo *Mineræ*.]

Securis. Virgil. *Crebrisque bipennibus instant*. Ovidius, *Sævamque inhibere bipennem*, supple *securim*. Vide Festum in *Anceps*, & Nonium Marcell. in *Bipennis*, qui citat ex Varrone, *Ferens ferream humero bipennem securim*.
„ [Virgil. dixit, *ferro bipenni*.

„ (112) Segetes subaudi in *Novales*. Virg. 1. Georg.
„ *Alternis tonsas cessare novales*.]

Sella. Lucan. lib. 3. *Prætor adest, vacuæque loco cessere curules*, subaudi *sellæ*. Liv. lib. 2. *Sella curuli septies ac vicies sedit*. Juvenal. 10. *Atque illi sellas donare curules*.

Senator. „ [*Consiliarius*, (113) subaudi *Senator*. Plaut.
„ Epid. *Jam senatum in corde convocabo consiliarium*.

„ Sententia. Virg. *Stat conferre manum Aeneæ: Stat*
„ *casus renovare omnes*, (114) subaudi *sententia*, vel
„ *consilium*: quamdiu enim deliberatur, consilium va-
„ cillat, & sententia fluctuat; ubi certum ac statu-
„ tum

(112) *Segetes subaudi*.] Potius pro diversis Generibus, *Terras*, *Agros*, *Rura*. Festus *Novalis ager*, *novæ relictus sementi*. Virg. Ecl. I. *Impius hæc tam culta novalia miles habebit*? scil. *rura*. Vide & infra Sanctium in voce *Terras*, & Opuscula de Latinit. JCtorum Veterum pag. 88.

(113) *Subaudi senator*.] Non omnes *Consiliarii* sunt Senatores. Etenim *Consiliarii* sunt etiam privatorum, tum singulorum Regum, & Principum. At *Senatores* liberæ potissimum Reip. Proceres. Malim itaque intelligere *Homo* vel *Minister*.

(114) *Subaudi sententia*.] Non necesse prorsus subaudiri hic aliquid. Etenim etiam ipsa illa actio, quæ Infinito exprimitur, *stare* dicitur, h. e. certo esse decreta. Patere eam locutionis rationem arbitror satis clare ex illo Ciceronis, *Modo stet nobis illud una Vivere in studiis*. Sic *Sedere*, quod eodem sensu adhibetur, pro *Stare*, conjunctum reperias cum ipsis rebus decretis. Florus II. 15. 4. *Quum bellum sederet*, h. e. decretum jam esset. Potuisset etiam dixisse, *quum sederet bellum gerere*, eodem sensu & eadem constructionis ratione. Sed tamen sæpe etiam additur *sententia* & *consilium*, ut liquet vel ex eodem Auctore. Nam ibidem §. 9. *Seditque sententia*, *quoquo modo rebellandum*. & II. 18. 14. *novissime consilium fugæ sedit*. Et sic *stat sententia* apud Terentium.

„ tum est, quod quis facere vult, consistit consilium, „ & stat sententia. Terent. Eunuch. *Stat sententia*; „ idem, *Pectore consistere consilii nihil potest.* Cic. *Nec* „ *adhuc stabat, quo potissimum me converterem: Modo* „ *nobis stet illud, una vivere in studiis: Levatur omnis* „ *cura, cum aut consistit consilium, aut cogitando nihil ex-* „ *plicatur.*]

Sermo, vel Rumor. *Quum subito adfertur nuncius horribilis*, supple *Sermo* vel *Rumor.* Cæsar, *Ut talem nuncium attulisse viderentur.* Unde Plautus in Milite, *longinquus sermo*, pro *nuncio*; dixit. Aliquando intelligitur *homo*, ut diximus ante. *Sermones perferri* tritum est, „ [*Nuncius* adjectivum est. *Nuncium*, subaudi *verbum*, „ vel *dictum. Nuncia*, supple *fama.* Virg. *volitans pen-* „ *nata per urbem Nuncia fama ruit.* Ovid. epist. Parid. „ *Uror; habes animi nuncia verba mei: Prima fuit vultus* „ *nuncia fama tui.* Liv. 5. *Vocis nocturnæ, quæ nuncia* „ *cladis audita fuerat.*]

Servus. *A pedibus, à secretis* „ [*Circumpedes*] subaudi *homo*, vel *servus*, vel *famulus*, vel *minister.* Sueton. lib. 1. *Philemonem à manu servum.* Terent. *Forte ibi hujus video Birrbiam*, supple *servum.* Cic. 3. Verr. „ [*Circumpedes* „ *autem homines formosos, suos esse dicebat.*]

Mart. *Esse sat est servum, jam nolo vicarius esse. Vicarius* propriè est servi servus. Paulus de noxal. action. *Si servus tuus navem exercuerit, ejusque vicarius servus* &c. Horat. *Utque sacerdotis fugitivus liba recuso.* Idem, *Tu mediastinus*, supple *servus:* idem lib. 2. Satyr. 7. *Sive vicarius est, qui servo paret.* Et *Venales* servos intelligimus. Quinctil. lib. 8. cap. 2. Plaut. Aul. *Etiam introducere vel gregem venalium.* Et *Novitios*; Varro 7. ling. Latin. *Etiam novitii servi empti in magna familia.* „ [Similiter „ in *Major domus*, quod posteriores induxerunt, *servus* „ subauditur. Donat. in Phorm. act. 2. sc. 1. *Columellæ* „ *apud veteres dicti servi majores domus.*]

Sestertiûm. Horat. *Callidus huic signo ponebam millia* *cen-*

centum, (115) supple *ſeſtertiûm.* Sic in illis, *debet decies*, *accepit centies.*

Singuli. *In dies*, *in naves*, *in milites*, *in viros*, ſubaudi *ſingulos.* Horat. *Mutatur in horas.* Juvenal. *Horreat*, *inque dies ſeptenis oderit horis.* Plinius, *Cinnamo pretia quondam fuere in libras denariûm mille.* (116) Cic. & in illa, *in dies ſingulos.* „ [Sic in Pandectis *Quini emti* „ *ſervi*, id eſt, ſinguli quinque: ſic, *Quini ſolviſſent*, „ pro ſinguli quinque.] Vide Vallam lib. 3. cap. 68. „ & Briſſon. in Parergis.

Sinus. *Puteolanus*, *Tarentinus*, *Iſſicus*, ſupple *ſinus.* Crediderim deeſſe *ſinus*, quum *Adria* effertur maſculinè: nam mare ſinus eſt, & civitas in ipſo ſinu *Adria* dicitur, ſed effertur fœmininè. Silius lib. 10. *Stat humectata Vomano Adria.*

Societas. Virgil. *Coëant in fœdera reges*, (117) ſubaudi *ſocietatem.* Cicero, *Utinam ſocietatem aut nunquam coiſſes, aut nunquam diremiſſes:* idem, *Cum parva ſquilla quaſi ſocie-*

(115) *Supple ſeſtertiûm.*] Quod in iſta quidem locutione accipi debet pro *ſeſtertiorum.* At in iſtis, *debet decies*, &c. intelligit *ſeſtertium* ſingularis Numeri, neutrius Generis, Gronovius in libro de pec. vetere. Si ita, conſtrui tunc eam phraſin debere putem per Appoſitionem, qualem vide ſupra in Nota 78. in vocabulis *Mille* & *Millia*, ut & infra in Zeugmate cap. 8. n. 2. ut ſenſus ſit, ſeſtertium uſque decies centena millia ſeſtertiorum. Ceteroqui cum Genitivo & Ellipſi τῶν *centena millia* conſtrui videtur adverbium *decies* apud Livium XXIV. 11. *qui ſupra trecenta millia uſque ad decies æris cenſus fuiſſet.* Qui locus mihi certe eſt valde notabilis in hac phraſi & Ellipſi, ſed allatus jam ab Alciato & aliis.

(116) *Cic. & in illa.*] Credo hæc aliquid vitii ex officina contraxiſſe. Ita tamen etiam Salmantiçenſis editio, & Patavina.

(117) *Subaudi ſocietatem.*] Immo vero *coire ſocietatem* quando occurrit, dicitur per Ellipſin pro *Coire in ſocietatem*, ut *Coire in fœdus* apud Virgilium. Sic *Convenire aliquem* omnino dicitur pro *convenire ad aliquem*, licet & hæc phraſis in paſſivam à Veteribus converſa ſit. Veluti Liv. I. 58. *Ab nuncio conventus fuit.* Cic. Famil. VI. 19. *Tantis doloribus afficitur, ut ſe conveniri nolit.* Vide & ſupra ad *Adire* pag. 295. & ad *Ambulare* pag. 305. & maxime ad *Coeo* pag. 319.

cietatem coit: idem pro Sext. *Societas coitur:* idem Ruffo, *Ad coëundam societatem periculi.*

Sol. *Oriens* & *Occidens* participia sunt, in quibus absolutè prolatis intelligitur *Sol.* Cæsar 1. Gall. *Spectant in Septentriones, & Orientem Solem Belgæ.* „ [Ennius, *A* „ *sole exoriente ultra Mæoti' paludes.*] Plaut. Bacch. *Ante solem exorientem:* idem Menech. *Nunquam ad solem occasum viverem.* Plin. lib. 21. cap. 17. *Ante solem occidentem.* Cicero in Somn. *Quis in reliquis orientis aut obeuntis solis ultimis partibus.* & in XII. Tabul. *Sol occasus suprema tempestas esto.* Gell. lib. 2. cap. 2. *Post solem occasum.*

Plaut. Mostell. *Hoc* (118) *die crastini quum berus resciverit.*

(118) *Die crastini.*] Sic. Pl. Men. V. 9. 95. *Vis conclamari auctionem fore? quo die?* M. SV. *die septimi* ME. *Auctio fiet Menecbmi mane sane septimi.* Vide & supra I. 16. 6. At Ursinus Tom. I. p. 157. quia Gelllus X. 24. promiscue se scriptum reperisse ait, *die quarte, quinte,* &c. & *die quarti, quinti* &c. colligit hos esse ergo Ablativos tertiæ declinationis in E & I. desinentes: atque adeo, sicuti dicitur *Exanimus* & *Exanimis*, *Enervus* & *Enervis*, sic dixisse Veteres quoque *Quartus, Quintus,* & *Quartis, Quintis*, &c. At probandum hoc posterius vel minimo erat documento, priusquam tam inauditum quid Lectoribus obtruderetur. Quod quum non fecerit, nec facere potuerit, perseveremus sane *quarti, quinti*, &c. *crastini, posteri*, & similia, pro Genitivis habere, & Ellipsin *Solis* in ista pbrasi agnoscere. Sed & Gellius ipse ea non pro Ablativis, sed pro Abverbiis compositis habuit, quamvis & hoc male. Decepisse Hunc videtur promiscua illa scriptura, quum etiam Adverbia quædam promiscue scriberentur, ut *bere* & *beri*, *præscine* & *præscini*. Sed tamen longe frequentius, etiam apud ipsum d. l. ex variis Auctoribus reperias scriptum *die quarti* &c. Ac similiter dixerunt semper Veteres *postridie*, non *postredie.* Tuetur tamen se Gellius auctoritate Vetustiorum, qui, sicuti *postridie* & *pridie* speciem Adverbiorum habent, sic *diequinti*, vel *diequinte*, itidem pro Adverbiis compositis videantur accepisse, & ideo secundam compositæ vocis syllabam aliquando corripuerint, quæ ceteroquin ab natura sua est longa. Verum non mutat hæc ratio naturam horum vocabulorum, non magis, quam τῶν *Quomodo*, *Præterea*, &c. quorum ultimæ itidem aliam acceperunt quantitatem, quam debebant, quia itidem pro Adverbiis male sunt tandem habita. Quod vero Oiselius ad d. l. Gellii notat de

Li-

rit. Gellius lib. 10. cap. 24. & Macrob. lib. 1. cap. 4. Saturn. putant, *die crastini, die pristini, die proximi, die noni,* adverbia esse. Ego contendo deesse *Solis.* Vide *Dies.*

Solum. Virgil. in Moreto, *Fusus erat terræ frumenti pauper acervus:* ibidem, *Et terræ condit aratrum.* Æneid. 9. *Stant terræ defixæ hastæ:* Æneid. 11. *Sternitur & toto projectus corpore terræ:* Georg. 2. *Terræ defigitur arbor: Corpora multa virûm terræ infodiunt.* Ovid. 2. Metamorph. *Quum vellet terræ procumbere:* „ [& 5. Metam. *Procubuit terræ* „ *mactati more juvenci.*] Plinius lib. 14. cap. 21. *Infodiuntque terræ tota.* Apul. lib. 9. *Ille terræ concidit.* Julius Rufianus, *Terræ,* inquit, *pro, in terra, positum est.* Sed ego assero deesse *Solum,* quia sæpe legimus apud Cicer. *sola terræ,* & sæpius apud Lucretium; „ [Virgil. 1. Georg. „ *Terræ pingue solum fortes invertant tauri:* Varro 1. Ru- „ stic. 5. *Quæ ad solum pertinet terræ.*] Sallust. Jugurth. *Aliisque generibus arborum, quæ humi arido, atque arenoso gignuntur.* Sic legit Priscianus in calce lib. 8. & Aldus in Sallust. & intelligunt *Loco.* „ [Virg. *Fusus humi.* „ Ovid. *Prosternit humi juvenem,* subaudi *in solo.*] Silius lib. 1. *Adfigunt proni squalentia corpora terræ.* Vide *Terra,* „ [Subauditur quoque *Solum* in hoc Cæsaris 4. Gall. *Cum* „ *illi aut ex arido, aut paulum in aquam progressi, audacter* „ *tela conjicerent:* ibid. *Nostri simulatque in arido constite-* „ *runt.* ibid. *Naves in aridum subduxerat.* Virgil. *Impius* „ *hæc tam culta novalia miles habebit,* subaudi *sola;* quod „ etiam subauditur in *Arva:* nam *Ager arvus,* sicut & „ *pascuus,* à Plauto in Trucul. dicitur, (119) qui arvi- „ tur, id est, aratur, sicut *duere* est *dare.*

„ So-

Literis Ablativi E vel I pro O, neutiquam est ex Sanctii Minerva sumptum; quippe quæ alia omnia tradit, nec *Quarti*, *Crastini* &c. ad Ablativos refert, sed ad Genitivos: immo vero Oiseliana ista sunt ipsa Vossii verba, de Analog. II. 5. circa finem, ut adeo nimis studiose, an odiose nimis dicam & inscite? ad partes istic vocetur hæc Sanctii Minerva.

(119) *Qui arvitur h. e. aratur.*] Immo vero simpliciter ar-

„ Sonus. In *susurrus* subauditur *sonus*, cum sit Adje-
„ ctivum. Ovid. 7. Metam. *Procrin ait*, *linguaque refert*
„ *audita susurra*, pro, *susurrante.*]

Spatium. Virg. *In medio mihi Cæsar erit*, subaudi *spatio*, vel *loco*, „ [ut Servius notat in Æneid. 1.] Cæsar 1. Civil. *Atque in hoc fere medio spatio tumulus erat.* Vide *Locus.*

Stabulum. „ [*Bubile*, *equile*, *ovile*, *suile*, subauditur *sta-*
„ *bulum:* manifeste enim sunt adjectiva. Itaque Plautus
„ *Bubilem* dixit in Persa, ubi supplendum est *stationem*,
„ vel *stabulationem*, vel *caulam*, quæ, teste Servio, *est*
„ *animalium receptaculum.*]

Stipendium, vel Æra. *Meruit sub Annibale*, subaudi *stipendium* vel *æra:* Vide Vallam lib. 4. cap. 110. Horat. *Hic meret æra liber Sosiis.* Ovid. 1. Amor. *Jussit & in castris æra merere suis:* ibid. *Non decet imbelles æra merere Deos.* Turneb. lib. 25. cap. 18. scribit, *Donativum* esse adjectivum, (120) in quo subauditur *stipendium.* Cic. pro Mur. *Meruisse vero stipendium in eo bello.*

„ [Stridor, subauditur in *Sibilus.* Virg. *Venientis*
„ *sibilus Austri:* nam *Sibilus* adjectivum est. Virgil. de
„ serpentibus, *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.*
„ Serv. in 1. Æneid. *Proprie in funibus strider est; stri-*
„ *dor autem est sibilus.* Lucret. 5. *Zephyri sibila*, subau-
„ di *flamina.*

„ Stu-

arvus ab *aro* deducitur, ut *pascuus* à *pasco*, *vacuus* à *vaco*, *contiguus* à *contingo*, *mutuus* à *muto*, *viduus* & *dividuus* à *vido* obsoleto & *divido*, *conspicuus* à *conspicio*, *continuus* à *contineo*. Esse autem Adjectivum, etiam ex eo liquet, quod Nonius cap. 3. n. 15. ex Nævio & Pacuvio etiam *Arvas*, scil. terras, in Feminino genere protulit. Plane ut in Masculino apud Plautum in Trucul. I. 2. 47. *Non Arvus hic, sed Pascuus, est ager.*

(120) *In quo subaudiatur stipendium.*] Intellexerim potius *æs*. *Donativum* certe & *stipendium* longe erant diversa. At sub *Merere* recte *stipendium* intelligitur. Sueton. Cæs. 3. *Meruit & sub Servilio Isaurico in Cilicia*, quum cap. 2. dixisset, *stipendia prima in Asia fecit.*

„ Stuprum, vel Flagitium, ſubauditur in *Inceſtum.* „ Cicero de Aruſp. reſp. *Clodium ex inceſto ſtupro emiſ-* „ *ſum:* & pro domo, *Inceſto flagitio & ſtupro polluit* „ *cærimonias.*]

Tabellæ, olim à materia vel à numero foliorum nominabantur; ut, *eboreæ*, *citreæ*, *duplices*, *triplices.* Erant & *laureatæ*, quas Imperatores victoria potiti ad ſenatum mittebant. Ovidius 1. Amor. *Ergo ego vos duplices rebus pro nomine ſenſi.* Sueton. Aug. *Et Gallum prætorem in officio ſalutationis, tabellas duplices, veſte tectas, tenentem.* Liv. 5. dec. 5. *Ad foros publicos laureatas tabellas populo oſtendit:* ibidem, *laureatas literas* dixit. Apud Martialem tituli ſunt, *pugillares citrei; pugillares eburnei; pugillares membranei*, ſubaudi *Codicilli.* Et Catul. dixit, *noſtra pugillaria*, ſubaudi *codicilla*, vel *epiſtolia.* Vide *Literæ.*

Taberna. *Sutrina, piſtrina, medicina*, teſte „ [Var- „ rone 7. de lingua Latin. &] Donato ad Ter. Adel. act. 4. ſc. 2. adjectiva ſunt, & deeſt *taberna*, „ [vel „ *ars.* Seneca epiſt. 90. *Piſtrinum* & *Sutrinum* dixit, „ (121) ſubaudiendo *opificium.*] Plaut. *In medicinis, in tonſtrinis, apud omnes ædeis ſacras:* idem Curcul. *Sub veteribus*, ſubaudi *tabernis. Sub novis.* Varro lib. 5. ling. La-

(121) *Subaudiendo opificium.*] Vel forſan *ergaſtulum*, *ædificium*, aut ſimile quid. Nam certe *piſtrinum* apud Comicos paſſim pro loco ponitur, in quo fruges moluntur, & panis conficitur. Veluti Terentiana hæc declarant, *Dedam te in Piſtrinum, eo lege, ut ſi Te INDE eximam, ego pro te molam: Præcipitem me in piſtrinum dabit. Quid cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinum recta proficiſcar via: Herus ſi redierit, molendum uſque in Piſtrino.* In omnibus vox *Piſtrinum* denotat locum ſatis manifeſte. Nec tamen intercedo, quo minus apud Senecam notat ipſum opificium, quum ait, *ſed in Piſtrinum ſapientem ſubmittit*, h. e. deprimit eo, ut iſtam quoque artem ſapiens exerceat. Tanto magis, quia mox ibidem ſequitur, *non multum abfuit, quin Sutrinum quoque a Sapientibus inventum diceret*, ubi ſine dubio intelligitur *opificium.* Sed & ſic *Piſtrinum exercere* dixit Sueton. Aug. 4.

Latin. & Liv. lib. 2. & 25. Plinius 25. cap. 12. Vide *Ars*.

Tabernaculum. *Augustale* est ducis tentorium: ergo (122) intellige *tabernaculum*. Quinctil. lib. 8. cap. 2.

Tabulæ. *In duodecim* quum legimus, facile *tabulis* intelligimus. Id adnotarunt Revardus, & alii. Cic. *Discebamus pueri duodecim, ut carmen necessarium, quas jam nemo discit.*

Talis, & Tantus. *Homo illiteratus, sed cui paucos anteponas*, subaudi *talis:* teste Laurentio, & Linacro. Item in *Qualis* & *Quantus*, deest *Talis* & *Tantus*.

Tecta, vel Tegmina. *Penetrale* quum absolute ponitur, *tectum* desideratur. Virg. 1. Georg. *Sæpius & tectis penetralibus extulit ova.* Idem, *Penetralia tecta.* „ [Vide „ *Culmen.* In *Lacunar*, quod est *Lacunare*, subauditur „ *tegmen.*

„ Tempus. *In posterum providere*, subaudi *tempus* vel „ *diem.*]

Terent. Hecyr. l. 2. 19. *Illic non licebat nisi præfinito loqui.* (123) subaudi *tempore*, teste Donato. Idem Andr. *Prope adest, quum alieno more vivendum est mihi.* „ [Ovid. lib. 4. Trist. eleg. 8. *Nunc erat, ut posito debe-* „ *rem fine laborum Vivere, me nullo sollicitante metu*, „ subaudi *tempus.* Liv. 21. *Galli cum ad id dubios servas-* „ *sent animos, coacti ad vindices declinant.* Cæsar 1. bell. „ civ. *Quoniam ad id tempus facultas colloquendi non fue-* „ *rit:* & lib. 4. *Hæc ad id tempus Cæsar ignorabat.* (124) Si- „ mi-

(122) *Intellige tabernaculum.*] Idem intellige, quoties occurrit *Prætorium.* Vide infra *Tentorium.*

(123) *Subaudi Tempore.*] Quidni potius *Modo*? Sic certe ego censeam, maxime, quum sequatur, *haud opinor commode FINEM statuisse orationi militem*, h. e. modum. Cicero Famil. VII. 2. *quod præfinisti, quo ne pluris emerem*, scil. modum pretii.

(124) *Similiter in Adbuc.*] De hac Voce vide supra hoc Capite ad vocem *Factum*, & cap. ult. superioris Libri ad vocem *Quanquam*, pag. 486. De sequenti locutione *Est, quum*, vide iterum hoc Capite ad Vocem *Libido*, & mox pag. seq.

„ militer in *Adhuc*, pro *adhoc*, ſubauditur *tempus.* Te-
„ rent. Eunuch. act. 3. ſc. 5. *Nunc eſt profecto, interfi-
„ ci quum perpeti me poſſum*, ſubaudi *tempus illud.* Cicero,
„ *Nunc ipſum ſine te eſſe non poſſum*, (125) ſubaudi *ad hoc
„ tempus*, ut ſignificet, nunc hoc ipſo temporis articulo:
„ *ipſum* quippe *tempus* dicitur, quo nullum dari poteſt
„ oportunius. Lucret. 1. *Ut nubendi tempore in ipſo Ho-
„ ſtia concideret mactatu mœſta parentis*, pro quo dici po-
„ teſt, *tunc ipſum*, ſive *ad ipſum nubendi tempus.*] Sic dicimus. *Non ignara futuri; Sero ſapiunt Phryges; Optato advenis.* Virgil. *Impius ex quo Tydides;* idem, *Ex illo fluere ſpes Danaum:* idem, *Collecta fatigat edendi ex longo rabies:* idem 1. Æneid. *Tempore jam ex illo*, Plaut. Moſtel. *Velut horno meſſis magna:* & apud Nonium, *Horno curari.* Cicero Catil. 1. *Quibus te brevi tempore confectum eſſe ſenties.* Horat. *Lætus in præſens animus:* idem in Arte, *Et præſens in tempus omittat.* „ [Plin. Paneg. *Quot
„ non in præſens tantum, ſed in æternum repreſſiſti*, ſubau-
„ di *tempus* vel *ævum.*] Cicero pro Balbo, *Ante hoc tempus. Quid, ante expectatum?* idem 1. Catil. *Si minus in præſens tempus, at in poſteritatem impendeat:* idem Verr. *Brevi poſtea mortuus eſt.* „ [Lucret. *in perpetuum*, ſubau-
„ di *tempus. Perpetuo*, ſubaudi *tempore.* Martial. *Nil agis,
„ & ſerum eſt alium mihi quærere regem*, ſubaudi *tempus.*] Virgil. *Per ſudum rutilare vident:* idem, *Viſa ſub obſcurum Lunæ.* Cicero, *Horologium mittam, & libros, ſi erit ſudum*, ſubaudi *tempus:* nam *ſudum* vocabant quaſi *ſine udo:* poteſt & deeſſe *cœlum.*

Tempora. *Poſt illa, poſtea, antea, præterea, antehac, poſt-*

(125) *Subaudi ad hoc tempus.*] Mira profecto interpretatio, ut *ipſum* abſolute poſitum, pro *ad hoc ipſum tempus*, cenſeatur. Vellem locum Ciceronis notaſſet Scioppius. Nec enim dubito, quin aliter ſit exponendus. Senſus eſſe videtur, nunc hoc ipſum non poſſum, ſcil. eſſe ſine Te. Sic Cic. de Offic. II. 24. *ut hoc ipſum eum delectaret peccare.* In illum autem ſenſum, quem dixi, loquitur fere Cicero ad Trebatium, Famil. VII. 15.

posthac, vel *post hæc*, subaudi *tompora*, vel *negotia*. Terent. Eunuch. *Tute scis*, *post illa quam intimum habeam te.* Cicero, *post illa tempora quicunque remp. agitavere.* Sic *quapropter*, id est, *propter quæ.*

Erit, *quum fecisse nolles*, subaudi *tempus*. ;, [*Jam ad-* ,, *erit*, *cum se quoque oderit.*] Virgilius, *Turno tempus erit*, *magno quum optaverit emptum Intactum Pallanta.* Cic. pro Milone, *Erit*, *erit illud profecto tempus*, *& illucescet ille dies.* Plaut. Aulul. *Hanc domum*, *multos annos est*, *quum possideo*, id est, (126) est tempus, quum possideo multos annos hanc domum. Horat. *Præsens in tempus omittat.* Vide Lambinum.

Tempus. ,, [*Hoc noctis*, *hoc ætatis*, *id ætatis*, supple *ad*, vel *circa tempus*, vel *in tempus:* item *in præsens tempus*, pro præsenti tempore. Similiter *hoc noctis tempus* pro, hoc noctis tempore, dicetur. Plaut. ,, Asin. *Ibi ad hoc diei tempus dormitasti:* (127) Idem ,, Men. act. 5. sc. 5. *Hic ergo usque ad vesperam; saltem* ,, *intromittar domum.* Cicero, *Ad quam diem redibit.* Cæsar, *Misso ad vesperam Senatu.* Livius lib. 5. *Ad æstatem de integro exsudendus erit labor*, id est, circa tempus æstatis, veniente æstate; Cic. 3. ad Quint. frat. ,, epist. 5. *Nostrum hoc tempus ætatis forensi labore jactari*, pro quo dicere poterat, non hoc ætatis jactari. ,, Plaut. Trinum. *Denique diei tempus non vides?* Cicero ,, 1. de leg. *A primo tempore ætatis juri studere te memini.*

(126) *Est tempus &c.*] Immo vero sensus est: Est jam tempus multorum annorum, quum possideo hanc domum. *Multos annos* refertur ad *Est*, non ad *Possideo*. Sic Plaut. Persa I. 3. 57. *jam sex menses est*, *quum huc venit.* De locutione ipsa *Est quum*, Vide supra hoc Capite ad Vocem *Libido.*

(127) *Idem Men. &c.*] Locus est Menech. V. 5. 62. & editur, *usque ad noctem*, non *vesperam*. Sed quomodocunque legatur, non video, quid iste, & seqq. loca ad probandam Ellipsin τῦ *Tempus* faciant. Forsan adferuntur hæc tantum ad probandam Ellipsin τῦ *Ad*, quæ tamen non est hic potissimum controversa, aut in quæstione.

„ *ni.* Terent. Hecyr. *Dum ætatis tempus tulit, perfun-* „ *cta satis sum.*]

Domi, bellique clarus, (128) ſupple *tempore:* nam *domi*, apud antiquos pro pace aut quiete uſurpabatur, ut ſæpè apud Livium; nunc vero, quum dicimus *domi eſt*, deeſt *in ædibus*, ut diximus. *Militiam belli* dixit Columella in præfatione.

„ [Liv. 34. *Daret talenta centum in præſenti, & quin-* „ *quaginta talenta in ſingulos annos, per annos octo*, ſubau- „ di *tempore. Brevi ſenties; Optato advenis; ſero ſapiunt;* „ ſubaudi *tempore.*

Tenens. *Jovem lapidem jurare*, in adagiis rectè explicat Eraſmus; ſed ſyntaxin pauci intelligunt. Integrum eſt, *Lapidem ſilicem tenentem jurare per Jovem.* Verba Feſti ſunt, *Lapidem ſilicem tenebant juraturi per Jovem, hæc verba dicentes: Si ſciens fallo, tum me Dieſpiter* &c. Sic Turnebus lib. 30. cap. 23.

Ten-

(128) *Supple Tempore.*] Nihil minus. Nec *domi* ſignificat pacem aut quietem, ſed patriam cujuſque, h. e. ſuæ domi locum ſeu terram. Et propterea non tantum *belli* opponitur τῷ *domi*, ſed & alia. Cic. Famil. III. 10. *Exiſtimationem ejus oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis.* VIII. 1. *Quam gratum peregrinantibus ſit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores.* Nepos Milt. 4. *Domi creati X. prætores*, h. e. non in pace, (erat enim graviſſimum bellum) ſed in patria Urbe, oppoſita auxilio foris à Lacedæmoniis petito. Florus I. 7. *Quum ſævitiam domi fatigaſſet, tandem in hoſtes converſus eſt.* Et Cap. 11. *Ut populus, qui foris dominabatur, ſaltem domi ſerviret.* Adde & II. 1. Intelligi autem in his arbitrer *in loco*, vel, ut mox in τῷ *Humi* intelligit ipſe Sanctius, *in terra*, vel denique *in rebus.* Cic. de Offic. II. 24. *Quibuſcunque rebus vel belli vel domi poterunt, augeant Remp. imperio, agris, vectigalibus.* Locum tamen hunc aliter exponendum, & iſta *vel belli vel domi*, a *rebus* ſeparanda, ac aliud ſibi deſiderare ſupplementum, cenſet Urſinus Tom. 2. p. 347. Nihil ſane reluctarer, ſi commodius aliud & certius ſupplementum ſtatui poſſet. Probat ille unice *in loco.* At quanto magis *quadrat ad Belli*, ut ait, illud *in loco*, quam τὸ *in terra Belli?* quod tamen itidem ille rejicit. Rectiſſime vero dicuntur *Res belli & domi.* Sed ipſa ſupplementa, quando de Conſtructionis ratione conſtat,

Tentorium. *Erat in prætorio*, (129) ſubaudi *tentorio*, vel *tabernaculo:* nam *prætorius vir* dicitur, & *navis prætoria*. Vide Aſcon. Pæd. 4. Verr.

Tentoria. vel Pelles. Virg. *Hic ſævus tendebat Achilles*. Ovid. *Illic Æacides, illic tendebat Ulyſſes*, deeſt *tentoria*, vel *pelles*.

Terra, vel Domus. *Reliquit patriam;* ſubaudi *terram* vel *domum*. Solin. cap. 22. *Relicta domo patria*. Plaut. Stich. *Quia vos in patriam domum rediiſſe video*. Virgil. *Et patria decedens ponere terra*. Salluſt. Jugurth. *Exſul patria domo, ſolus:* Idem, *Extorris patria domo*. „ [(130) In *Vi-* „ *nea* quoque, ſubauditur *terra*.]

Terræ, vel Rura. Virg. *Alternis etiam tonſas ceſſere novales*, ſubaudi *terras*. *Alexander Tyrum continenti annexuit*, ſupple *terræ:* nam ſic dicimus, *imber continens; labor continens;* & *ædificia continentia*. „ [Varro, citante „ Chariſio, *In terra continenti*.] Quum Virgil. dixit, *Culta novalia*, intelllge *arva*, vel *negotia*, [vel *rura*.]

Terra. *Jacet humi, pone humi*, ſubaudi *in terra humi;* nam *terra* dividitur in *humum*, & *aquam*. D. Auguſtinus loquens de Varrone, lib. 7. de Civit. Dei cap. 6. ſic ait, *Sed ut plures etiam introducat, adjungit mundum dividi in duas*

ſtat, minime digna ſunt ambigendi materia. Ceterum τὸ *Domi* etiam pro fam. &c. cujuſque in hac Ellipſi ponitur, & *publico* opponitur. Tacitus Ann. III. 33. *ſe, quæ in publicum ſtatuerit, domi ſervaviſſe*, h. e. in ſua familia, dum uxorem non duxit ſecum in provinciam. Cap. 70. *Quod egregium publicum & bonas domi artes dehoneſtaviſſet*, h. e. privatas artes, quæ erant ſcientia juris, privatim culta. Sic & Plautus Caſin. II. 3. 8. *Hanc ego de me conjecturam domi facio magis, quam ex auditis*. Et Mil. Glor. II. 2. 36. *Domi habet animum falſiloquum, domi dolos*, h. e. apud ſe, quaſi in rebus ſuæ domi.

(129) *Subaudi Tentoria, vel Tabernaculo.*] Scilicet in Caſtris. At in Oppidis Provinciarum, ut & in Villis, *Domicilium*, in Urbe vero Roma, *Caſtrum*. Vide quæ diſputavi contra Ulricum Huberum de *Prætorio*.

(130) *In vinea quoque.*] Vide quæ notavi ſupra ad vocem *Hortus*, unde liquebit intelligi potius *Porticum*, vel *Arborem*.

duas partes, cœlum & terram: & cœlum bifariam, in æthera & aërem, terram vero, in aquam & humum. Terra igitur latius patet, quàm *humus*, etiamsi idem Varro dicat in libris de ling. Latin. *Terra, ut putant, eadem & humus:* nam hoc non ex sua, sed ex aliorum opinione dicit. Vide *Solum.*

Toga. *Sumpsit prætextam*, subaudi *togam*. Cicero 3. Verr. *Neque te commovebat, quod ille cum toga prætexta, quam quod sine bulla, venerat.* Livius lib. 4. dec. 4. *Toga prætexta.*

Tribus. Antiquitus ad nomina virorum Rom. adhibebatur tribus; ut, *C. Septimius Quirina, M. Oppius Terentina*, supple *ex tribu.* Horat. *Hic multum in Fabia valet, ille Velina.* Vide Ascon. Pæd. „ [& Serv. in „ 3. Æneid.

„ *Tuba* subauditur in *Buccina*, si Capro Grammatico „ credimus, qui *Buccinam* ait *esse canorem, ex tuba bucci-* „ *na editum.*]

Vada. Opponitur *Altum.* Virgil. 1. Æneid. *In brevia & Syrteis urget*, subaudi *vada.* Senec. in Hercul. Fur. *Deprensus hæsit Syrtium brevibus vadis.*

Vas. Ausonius. *Fictilibus fama est cœnasse Agathoclea regem.* Juvenal. *Sed nulla aconita bibuntur fictilibus*, subaudi *vasis*, vel *testis.* Martial. *Sic Arretinæ violant Crystallina testæ.* Virgil. *Virgea suggeritur* (131) *costis undantis aheni*, subaudi *vasis.* Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3. *Fictilia se in ejus mensa vasa vidisse.* Sic *Corinthia vasa*, ut *Corinthia æra;* sic etiam *atramentarium* dicimus, subaudientes *vasculum.*

Ventus. Virgilius, *Creberque procellis Africus*, subaudi *ventus.* Cicero 1. Natur. *Volucres angues vento Africo invectas.* Sic *Favonius, Subsolanus*, &c.

Ver-

(131) *Costis undantis aheni.*] Nescio qui factum, ut Sanctius hic *vasis* subaudiat, quum *costa* significent latera, ut recte explicat Servius. Vide Eum ad Virgilium Aen. VII. 425.

Verba. Terent. *Quid multis morer?* idem, *quid multis?* idem, *Paucis te volo*, ſubaudi *verbis*. Cic. *Sed hæc ſatis multa, vel plura potius*. Terent. *Dictum ſapienti ſat eſt.* Cic. *Tuo liberto pluribus verbis ſcriptas pridie dederam.* Plaut. Curcul. *Reſpondit mihi paucis verbis*. Ovid. *Ego ſum qui juſſa per auras Verba patris porto*. Vide *Præire verba*, apud Adrianum Cardinalem.

Veſtes. Quum abſolutè dicimus *ſericas*, *bombycinas*, *undulatas*, intelligimus *veſtes*: „ [ſicut *Veſtimenta*, cum „ legimus *Pexa*, *Trita*, *Mutatoria*, *Lugubria*. Seneca, „ *Quædam matres amiſſis filiis impoſita lugubria nunquam* „ *exuerunt*.]

Via, vel Regio. Terent. *Cur non recta introibas?* idem, *Hac*, *illac circumcurſa*, ſubaudi *via*. *Hactenus*, *Quatenus*, *Eatenus*, ſcil. *via*. Virgilius Æneid. 5. *Hac Trojana tenus fuerit fortuna ſecuta*. Terentius Phormio, *Eo recta via equidem illuc:* idem Heaut. IV. 3. 29. *Imo ut recta via rem narret ordine*. „ [Plaut. Caſ. *Ubi intro novam nuptam* „ *deduxi via recta*, *clavem obduxi*.] Cic. *Recta via pergere in exſilium*. Vide *Finis* & *Regio*.

Via. Horat. *Minus eſt gravis Appia tardis*, ſubaudi *via*. Juvenal. *Dum pervolat axe citato Flaminiam*. Cic. 2. Catil. *Aurelia via profectus eſt*.

Plaut. Caſ. *Si tu jubes*, *inibitur tecum*, (132) ſupple *via*. Virgil. *Decus hoc inibit te conſule*, *ô Pollio*, ſupple *viam*. „ [idem Georg. 3. *Primus & ire viam*, *& fluvios* „ *tentare minaces Audet*.] Sic *ineunte vere*, *ineunte ætate*, ſubaudi *viam*. Cicero pro Muræn. *Inite viam*, *præſto aderat ſapiens ille*, *qui inire viam doceret: redite viam: eodem duce redibant*. Vide *Iter*.

Vicibus. „ [*Alternis* ſubaudi *vicibus*. Virg. *Al-* „ *ter-*

(132) *Supple via*.] Immo iſto certe loco, qui eſt Caſ. III. 6. v. ult. non *Via*, ſed *Domus* intelligitur. Quomodo autem hæc locutio, *inire viam*, *domum*, &c. ſit expedienda, ſatis ſuperque oſtendimus ad III. 3. pag. 305. & ſeqq.

„ *ternis dicetis, amant alterna Camœnæ.* Seneca, *Al-* „ *ternæ inter cupiditatem & pœnitentiam nostram vices* „ *sunt.*]

Vinum. Ovidius 4. Fast. *Præmia de lacubus proxima musta tuis*, supple *vina*. *Mustum*, inquit Nonius, *non solum vinum, verum novellum quicquid est, rectè dicitur.* Nævius Gymnast. *Utrum est melius, virginem an viduam uxorem ducere? virginem, si musta est.* Cato cap. 114. Rust. *In vinum mustum veratri atri manipulum conjicito.* Plautus *mustam juvencam* dixit. In nomine quoque *merum* deest *vinum*: „ [nam & *Mera aqua* dicitur. „ Ovid. 5. Metamorph. *Gaudetque meris abstemius un-* „ *dis.* Idem, *Haud aliter titubat, quam si* (133) *mera* „ *vina bibisset.*] Virgil. *Hic duo rite mero libans carchesia Baccho.* Deest & in illis, „ [*Calenum, Cæcubum, Alba-* „ *num,*] *Falernum, Fundanum, Campanum, Massicum, Vejentanum.* Petron. Arbit. *Vino etiam Falerno inundamur.* „ [Horat. *Qui miscet fece Falerna Vina: Massica si* „ *cœlo supponas vina sereno: Plenus Albani cadus: Cæcuba* „ *dignior*; & lib. 1. Oda 31. *Premant Calena calce, qui-* „ *bus dedit Fortuna vitem.* Sic ibi lego: (134) nam vul- „ gatum *Falce* est absurdissimum: quomodo enim falce „ premantur vina Calena? *Calce premere*, est calcare, „ pressare: idem, *Vina Torquato consule pressa: Pressum* „ *Calibus ducere Liberum.* Propert. *Et nova pressantes* „ *in-*

(133) *Mera vina bibisset.*] Sic Plaut. Amph. I. 1. 274. *Vini meri birnea.* Sticho I. 3. 116. *Vinum submerum.*

(134) *Nam vulgatum Falce &c.*] At tu videsis Torrentii notas ad istum Horatii locum, & sic deprehendes, recte legi *Calena falce*, quâ Horatius non *vina*, sed *vitem*, *premi* ait, h. e. putari. Est enim istic τὸ *Calena* Sexti Casus, ut ex ipso liquet metro. Adde Ovidium Metam. XIV. 629. *Rus amat, & ramos felicia poma ferentes; Nec jaculo, gravis est, sed adunca dextera falce, Qua modo luxuriem premit, & spatiantia passim Brachia compescit.* Ubi itidem vides *Falce premi luxuriem* arborum, æque ac apud Horatium & Virgilium à Torrentio allatum. Clariss. Bentlejus legit *Calenam*, quem vide.

„ *inquinet uva pedes.* Tibul. *Pressaque veloci candida mu-* „ *sta pede.* Ovidius, *Stabat & Auctumnus calcatis sordi-* „ *bus uvis.*]

Vir, vel Uxor. *Conjux meus*, subaudi *vir; Conjux mea*, supple *uxor: Conjux* enim [ut *consors*, & *compar*] adjectivum est. *Juges*, inquit Festus, *ejusdem jugi pares*, *unde & conjuges*, & *sejuges*. *Injuges boves*, *vel bestiæ*. [Macrob. lib. 3. cap. 3. Satur.] *quæ nondum jugum passæ sunt.* Apulejus, *Quinque conjuges copulæ iis ordinatæ vicibus attinentur:* Idem 7. Metam. *Nec istud puduit*, *me cum meo famulo*, *meoque vectore illo equo*, *factum conservum atque conjugem.* *Jugales annos* dixit Martialis libro 10. Virgil. in hortulo, *Fœcunda vitis conjuges ulmos gravat.*

Eadem est ratio in *maritus* & *marita*, ut subaudiatur *vir*, vel *uxor*. *Maritus* esse adjectivum multa probant testimonia: legimus enim *per maritas domos; thoros maritos; marita sacra; Venerem maritam; legem maritam.* Catull. *Vitis ulmo conjuncta marito;* ubi *ulmus* masculine positum est. Cato in Rust. *Arbores facito uti bene maritæ sint.* Plinius lib. 17. cap. 11. *Maritas ulmos Auctumno serere utilius.*

Viri, vel Fœminæ. *Majores*, *minores*, *optimates*, *magnates*, *primates*, *ædiles*, subaudi *viri*, vel *fœminæ*. Cicero Trebat. *Optimates matronæ.* Catullus, *Primores Argivorum.* Plaut. Stich. *Ergo oratores populi*, *summates viri*, *summi accumbent*, *ego infimatis infimus.* „ [Livius 6. in „ fine, *Ut duos viros ædiles ex patribus Dictator populum* „ *rogaret.*] Vide *Homines*.

Pater tuus est bonus, supple *vir; mater tua est optima*, subaudi *fœmina*. Cic. *Matrem tuam*, *optimam fœminam.*

Vir, vel Homo. Horat. *Dii bene fecerunt*, *inopis me quodque pusilli Finxerunt animi*, supple *virum*, vel *hominem*. Sic in illis, *Plato fuit magni ingenii*, *variæque doctrinæ : Aristoteles fuit diversæ factionis.*

Sue-

Sueton. *Cassium diversæ partis conspexit.* Horat. *Notus in fratres animi paterni.* Cic. *Neque te monere audeo præstanti prudentia virum, neque confirmare maximi animi hominem.*

Virga. *Rudem accipere*, supple *virgam*, id est, libertate donari: unde *rude donatus.* Virga autem illa erat rudis & impolita: (135) alio nomine *vindicta* seu *festuca* dicebatur.

Vitam. In *Agere*, & *peragere*, & *Tractare*, sæpe deest *vitam* vel *ætatem*: quod notius est, quàm ut indicari conveniat. „ [Horat. *Vitamque sub dio, & „ trepidis agat in rebus.* Cic. *Mihi videor eorum con„ suetudinem usu, tractandoque cognovisse*, (136) subau„ di *vitam*, vel *tempus*: Idem, *Vita alicubi honeste tra„ cta-*

(135) *Alio nomine Vindicta.*] Auctor noster duo diversa confundit *Rudem*, & *Vindictam* seu *Festucam*. *Rudem* accipiebant gladiatores, non, ut libertate integra donarentur, sed ut solverentur gladiatoria necessitate decertandi in harena. Unde vetus Scholiastes Horatii, *Rudis est Virga, quæ dabatur gladiatori in signum missionis artis gladiatoriæ.* Pugnabant quidem aliquando rursus, sed non inviti aut necessario, verum pretio satis magno inducti. Vide Sueton. Tiber. cap. 7. Dimissi vero & rude donati plerumque fiebant lanistæ in ludo gladiatorio. At *Vindicta* erat virga, qua Prætor servos in libertatem mittendos percutiebat, atque hoc modo libertatem justam illis conferebat. Porro *Rude* donabantur illi ipsi gladiatores, qui solvebantur exercitio artis gladiatoriæ, ut ea virga deinceps in ludis instruerent & coërcerent tyrones, qui & rudibus inter se pugnabant. Sueton. Calig. 32. *Mirmillonem e ludo rudibus secum batuentem confodit ferrea sica. Vindicta* vero dabat libertatem servis, non donabatur manumittendis, quin illi eâ ter quaterque percutiebantur. Horat. Sat. II. 7. *quem ter vindicta quaterque Imposita, haud unquam misera formidine privet.* Et l. 14. Dig. de Manumiss. *Imperator quum servum manumittit, non vindictam imponit, sed quum voluit*, &c. Hinc pro manumissione, Cic. pro Rabir. *Servos metu suppliciorum benignitas Dominorum una vindicta liberat.*

(136) *Subaudi Vitam vel Tempus.*] Immo vero heic potius intelige *Eos*, quorum scil. consuetudinem se dicit cognovisse tractando illos. Vide locum Verr. II. cap. 73.

„ *ßata : reliquum temporis ſpatium ab utroque diſſimili* „ *ratione tractatum.* Lucret. *Vulgivago vitam tractabant* „ *more ferarum.*

„ Unguentum. In *Nardinum*, *Telinum*, *Amaracinum*, „ & ſimilibus, deeſt *unguentum*. Jul. Cæſar, *Corpus ſuavi Telino ungimur*, id eſt, unguento, (127) quod conficitur in Telo inſula. Lucret. *Denique amaracinum* „ *fugitat ſus*, *& timet omne Unguentum.* In *Olivo* ſimiliter *unguen* ſubaudimus. Horat. *Ungor olivo.*]

Urceus. *Aqualis* & *aquale*, ſicut *Aquarius*, *a*, *um*, quod ad aquam pertinet. Plaut. *Dato aqualem cum aqua*, ſubaudi *urceum*. Varro, *aqualis ab aqua*. „ [Matius „ apud Agell. 10. cap. 24. *Aquarium urceum unicum domi fregit.* Plaut. Mil. act. 3. ſc. 2. *Aqualem* in fœminino dicit, ubi ſubauditur *amphora*, vel „ *bama.*]

Urbs, vel Oppidum. *Narbo* ex terminatione maſculinum eſt; ut, *Sulmo*, & *Hippon*. Sed *barbara Narbo*, ſubaudi *urbs : magna Tarentum ;* ſupple *urbs : magnum Tarentum*, ſubaudi *oppidum*. Plinius, *Cydnus Tarſum liberam urbem procul à mari ſecans.* Livius 7. Maced. *De Solois, urbe, quæ in Cilicia eſt, egerunt;* idem lib. 3. dec. 1. *Antium, propinquam & opportunam & maritimam urbem, coloniam deduci poſſe.* Plin. *Volſinii, oppidum Tuſcorum opulentiſſimum.* Juſtin. lib. 3. *nobilem & maritimam urbem.* Pompon. Mela, *Non longè ab Ilio, urbe fama excidii* &c.

In nominibus urbium, provinciarum, & inſularum, ſi ſit genitivus, deeſt *urbs*, vel *oppidum*, *provincia*, *inſula*, vel *locus ;* ut, *Romæ natus*, *Ægypti nu-*

(137) *Quod conficitur in Telo inſula.*] Sed nomen accepit æque, ac ipſa inſula, a Τῆλις, quod notat *Græcum fœnum*, & iſtic naſcebatur potiſſimum, at que in hoc unguento adhibebatur. Vide Plinium Nat. Hiſt. XIII. 1. & ibi Harduinum, ut & Salmaſium Exerc. Plin. pag. 466. extr.

nutritus, *Siciliæ ſepultus.* Neque enim vera docent Grammatici, quum ex hac doctrina nomina provinciarum & inſularum excludunt. Varro lib. 1. cap. 7. Ruſt. *Itaque Cretæ ad Gortyuiam dicitur platanus eſſe.* Cic. in Verr. *Siciliæ quum eſſem:* idem Attic. *Quum Corcyræ epulati eſſemus.* Virg. 3. Æneid. *Aut Cretæ juſſit conſidere Appollo.* Valerius Maxim. lib. 4. cap. 1. *Duos egregiæ indolis filios ſuos à Gabinianis militibus Ægypti occiſos cognovit.* Salluſtius Jugurth. *Romæ Numidiæque facinora ejus memorat.* Sed jam, quod deſiderari contendimus, oſtendamus. Cicero pro Flacco, *Num honeſtior eſt civitas Pergamena, quam Smyrnæ?* idem Attic. lib. 5. *In oppido Antiochiæ;* idem 4. Philip. *Albæ conſtiterunt, in urbe opportuna:* idem pro Arch. *Antiochiæ, loco celebri:* idem pro Rabir. *Sed Neapoli in celeberrimo oppido:* idem 7. Verr. *Cujus duo fana duabus in inſulis poſita ſociorum, Melitæ, & Sami.* Homer. 6. Odyſſ. κατὰ ἄςυ Ἰθάκης. Virg. *Quis Trojæ neſciat urbem?* idem, *urbem Patavi*, & *urbem Butroti* dixit: & 6. Æneid. *Mediamque per Elidis urbem:* ſic enim legendum, non, *mediæque.* Palladius, *In oppido Cumarum.* Sed ſi licet dicere, ut Scaliger annotavit, *urbs Spartana*, & *oppidum Tarentinum;* cur non licebit, *urbs Spartæ*, & *oppidum Tarenti?* Cur etiam non dicam, *Natus eſt Toleti, celeberrima Hiſpaniæ Urbe?* Virgil. 10. Æneid. *Hic locus urbis erit.*
„ [Horat. *Non eſt aptus equis Ithacæ locus*, pro, non
„ eſt Ithaca equis apta. Vitruv. proœm. lib. 1. *No-*
„ *bili Græcorum & ampla civitate* (138) *Epheſi, lex di-*
„ *citur conſtituta.*]

Uſura. Cicero, *Omnino ſemiſſibus magna copia eſt*, ſupple *uſuris.* Sic *dextantes*, *beſſes*, *centeſimæ.*

Uti-

(138) *Epheſi.*] Sic Tacitus Hiſt. II. 1. *Urbi Corinthi, Achaiæ Urbe, certos nuncios accepit.* Adde etiam quæ tradita ſunt ſupra II. 3. pag. 174.

Utile. *Consulo tibi*, *prospicio tibi*, (139) subaudi *utile*, vel *commodum*. Cicero in passivo dixit, *Ego tibi ab illo consuli mallem*.

Vultum. *Nupsit regi*, supple *vultum*, vel *seipsam*: *Nubo* enim propriè *operire* significat, & novæ nuptæ flammeum ante oculos ferebant ob pudorem. „ [Ca„ per de Orthogr. *Mulier nubit, quia pallio obnubit caput* „ *genasque*.]

Uxor. Lucan. lib. 2. *Liceat scripsisse, Catonis Marcia*, subaudi *uxor*. Sic *Tullia Ciceronis*, subaudi *Filia*. Vide *Filius* vel *Servus*. [Sed & Meas Notas hoc Capite ad Vocem *Filius*.]

(139) *Subaudi utile.*] Immo vero nihil in Verbo *Consulere*. Est enim hoc verbum ejusdem naturæ, cujus *consultare*, & proinde significat simpliciter, deliberare de re aliqua, quærendo consilium. Cum itaque dicitur *Consulo tibi*, significatur, me tua gratia & in tuam rem consulere, seu consilium quærere, & inventum exsequi; cum *consulo te*, me apud te consilium quærere, Ellipsi Græca, & Græcis frequenti, præpositionis πρὸς. Dicitur etiam *Consulere aliquid*. Sallust. Jug. 13. *Nitebantur, ne quid gravius in eum consuleretur*, h. e. post deliberationem statueretur. Cœlius apud Cicer. Famil. VIII. 16. *Ne quid gravius de salute tua consulas*. Plautus Trin. II. 3. 4. *Qui nihil aliud, nisi quod sibi soli placet, Consulit adversum filium, nugas agit*. Sed in his deest etiam Præpositio κατὰ, *in*, si spectes originem phraseos.

CAP. V.

De Verborum Ellipsi.

VErbum, EST, ita passim subauditur, ut supervacuum sit illud admonere. *Quid graculo cum fidibus?* supple *est*. Virgil. *Haud mora, festinant jussi*, subaudi *fit*, vel *fuit*: idem, *Promisi ultorem*, supple *fore*. Terent. *Ne dicas tibi non prædictum*, supple *fuisse*: idem, *Factum volo*, subaudi *esse*. „ [In *Quot annis, quot* „ *Calendis*, subauditur *sunt*. Cic. *Siculi quot annis* „ *tri-*

„ *tributa conferunt*, pro, annis, quot sunt, seu quot-
„ quot sunt anni, hoc est, omnibus annis. Ho-
„ rat. *Si tricenis, quotquot eunt dies, Plutona tauris*
„ *places.*]

Est, vel erit. *Væ* particulam ineptè jungunt dativo Grammatistæ: nam subauditur verbum *est*, ut si dicas, *malum tibi*. Plaut. Cas. *Væ tibi.* St. (1) *Imo istud tibi erit.* In sacris, Proverb. cap. 14. *Cui væ? cujus patri væ? cui foveæ?* & Epist. 1. cap. 8. ad Corinth. *Væ mihi est, si non evangelizavero.* Job. cap. 10. *Et si impius fuero, væ mihi est*, Livius Lib. 5. *Auditaque intoleranda Romanis vox, Væ victis esse.*

Incertum verbum. In Aposiopesi Rhetorum (2) incertum verbum eleganter deest. Terent. *Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non?* ubi Donatus Ellipsin & Aposiopesin agnoscit. Plautus Mostel. *Quid ego nunc faciam, si amicus Demipho, aut Philonides?* Virg. *Quos ego; sed motos*, &c.

Decet, vel simile. Idem contingit in orationibus animi affecti. Virgilius, *Mene incepto desistere victam?* supple *æquum est*, vel *decet?* Horat. Epod. 6. *Inultus ut tu riseris Cotyttia?* idem lib. 2. Satyr. 5. *Utne tegam spurco Damæ latus?* subaudi *decet*, vel *monesne*. Ita legit Lamb.

Cœpit. *Infinitum* dicunt accipi pro *imperfecto præterito*; ut, *populus ea mirari*, pro, mirabatur: sed deest *cœpit*, (3) vel simile aliquid, ut rectè docet Quinctilian. E-

(1) *Imo istud tibi erit.*] Sic plane & in Asinar. II. 2. 40. LI. *Væ tibi.* LE. *Hoc testamento servitus legat tibi.* Ubi *Hoc Væ* est hoc malum. Florus I. 13. *Quum superbe, Væ victis, increparent.* Vide & Terent. Hec. IV. 2. 30. & Festum.

(2) *Incertum verbum.*] Non tantum in Aposiopesi, sed & frequentissime in Adagiis, Proverbiis, Interrogationibus, Increpationibus, tum Jocoso & Familiari sermone. Exempla passim obvia, quæ de singulis congerere ut non necessarium, cum passim occurrant, sic operosum nimis.

(3) *Vel simile aliquid.*] Non sine

libro 9. cap. 3. & Donatus Hecyr. sc. 2. Et Servius 10. Æneid. *Ire prior Pallas.*

Esto, vel Fac, vel Da. *Ut* dicunt accipi pro *Quamvis*; sed falso: nam deest *esto*, vel *fac*. Ovid. *Protinus ut redeas, facta videbor anus*, id est, fac ita esse, ut statim venias, jam tamen facta videbor vetula. Hor. Satyr. 6. lib. 1. *Namque esto, populus Levino mallet honorem, Quam Decio mandare novo.* Sed hic rursus deest *ut*, sicut in illo Ciceronis 2. de Finibus, *Esto, fecerit, si ita vis, Torquatus propter suas utilitates.* Plautus Amph. *Nunc tu divine, fac, ut huc adsis, Sosia.* Quinctilian. libro 12. cap. 1. *Da nunc, ut crimine manifesto prematur dux bonus.*

Oro, vel Precor, vel Opto. *Ut* dicunt isti accipi pro *Uti-*

ne causa hoc addit Auctor, quia multa reperiuntur loca, in quibus τὸ *cœpit* commode satis adjicere aut intelligere nequeas. Sallust. Jug. 50. *sin opportunior fugæ collis, quam campi erant, eo vero consueti Numidarum equi facile inter virgulta evadere: nostros asperitas & insolentia loci retinebat.* Cap. 58. *Ceterum ex omni multitudine, non amplius quadraginta, locum capere paulo editiorem; neque inde maxima vi depelli quiverunt: sed tela eminus missa remittere, pauci in pluribus minus frustrari.* Cap. 92. *Milites neque pro opere consistere propter iniquitatem loci, neque inter vineas sine periculo administrare, optimus quisque cadere aut sauciari, ceteris metus augeri.* Ubi diversa videntur verba intelligi, in prioribus & negativis *poterant*, in posterioribus *capit.* Cap. 97. *Pars equos escendere, pugna latrocinio magis, quam prælio, similis fieri, neque virtus neque arma satis tegere.* Etiam post *quum*, Sall. Jug. 98. *jamque dies consumptus erat, quum tamen barbari nihil remittere.* Crediderim frequentatam primo hanc Ellipsin τοῦ *cœpit*, atque ita Infinitum pro Imperfecto Indicativi in narrando adhiberi cœptum, & adhibitum deinceps etiam, ubi τὸ *cœpit* intelligi non posset, atque adeo directe tunc pro Imperfecto illo, nulla Ellipseos alicujus habita ratione. Unde & promiscue modo Infinitum, modo Imperfectum in eadem Periodo occurrit. Sall. Catil. 48. *Interea plebes Catilinæ consilia exsecrari, Ciceronem in cœlum tollere, veluti servitute erepta, gaudium & lætitiam agitabat.* Et cap. 60. *Catilina cum expeditis in prima acie versari, laborantibus succurrere, &c. Strenui militis & boni imperatoris officia simul exsequebatur.*

Utinam. Terent. Adelph. *Ut Syre te cum tua monstratione magnus perdat Jupiter.* Sed falluntur: nam deest *oro* vel *precor*, (4) vel *quæso.* Terent. Andr. *Deos quæso, ut sit superstes.* Cic. 2. Catil. *Deos immortales precari, venerari, atque implorare debetis, ut urbem defendant.* Catullus in coma Berenices, *Jupiter, ut Chalybum omne genus pereat.* Horat. 2. Serm. *Jupiter, ut pereat positum rubigine ferrum.* Livius lib. 1. *Jupiter pater, si est fas hunc Numam Pompilium* cæt. *ut tua signa nobis certa ac clara sint,* subaudi *precor,* vel *oramus.* Plaut. Curcul. *Meliorem, quam ego sum, suppono tibi.* Ca. *operam ut det.* Pa. *Dabit.* supple *oro.* Terentius Phorm. *Id ut conficerem: confeci: adfero.* Tibul. *Dii meliora ferant, nec sint insomnia tanti,* id est, oro, ut non sint. Virgil. 6. Æneid. *Ipsa canas oro.* „ [Plautus Menech. *Si ego hoc feci omnium* „ *miserorum, exopto, ut fiam miserrimus.* Cicero, *Male* „ *mihi sit, si unquam quicquam tam invitus scripsi: Ne vi-* „ *vam, si: Sollicitat me, ita vivam, valetudo tua: Ne sim* „ *salvus, si aliter scribo, ac sentio: Moriar, si; Moriar,* „ *nisi te puto consuli malle, quam inaurari.* Prop. *Atque,* „ *ita sim salvus, magno contendis Homero:* quæ sunt ele- „ gantes jurandi formulæ.]

Audio, vel Narro. O, particulam, dicunt regere tres casus, quum nullum possit regere; ut, *ô curas hominum: ô Pamphile: ô vir fortis, atque amicus.* Sed vocativus non indiget ulla particula; in reliquis est signum admirationis, & deest verbum aliquod. Et vero, si enuncies hos accusativos interrogando, quomodo regentur ab illa particula, quæ ne intelligi quidem potest? ut si dicas, *Hæccine flagitia? hoccine seculum?* Aut in respondendo; ut, *ô fortunatam, natam, me consu-*

(4) *Vel quæso*] Vel *Velim*, seu *Est, ut velim, ut* &c. Ter. Adel. IV. 1. 3. *Utinam ita se defatigarit velim.* Quod aliter suppleri nequit, quam *Est ita, ut velim, utinam ita se &c.* Vide Me supra ad I. 13. pag. 93, 94.

sule, Romam; Te consule fortunatam, Cicero? imo infelicem, & miseram. Ter. Heaut. *Quid ait?* CL. *Se miserum esse.* CHR. *Miserum?* (5) Deest igitur verbum *Dico, audio*, vel *narro*. Terent. Phorm. *Jocularem audaciam: Deest*, inquit Donatus, *Audio ex te, vel, Dicis.* Potest & intelligi *narras:* Terent. Andr. *Bonum ingenium narras adolescentis.*

Imploro, vel Obsecro. Simile est *Deûm atque hominum fidem:* ubi isti supplent *O*, vel *Proh*, quia sæpe apponitur. Sed deest *imploro*, „ [vel *obsecro*, vel *nun-* „ *cupo.*] Cicero, *Ille implorare Deûm atque hominum fidem.* Terent. *Proh Dii immortales, obsecro vestram fidem.* Liv. lib. 3. *Omnes Deûm hominumque implorabimus fidem.* „ [Pacuv. *Ægisthi fidem nuncupantes, conciebant* „ *populum.*]

Paro, vel simile. Horat. *Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?* subaudi *paravi:* Idem, *Unde mihi lapidem? unde sagittas?* supple *inveniam*, vel *parabo*. (6) Cic. Attic. *Martis vero signum, quo mihi pacis auctori?* supple *parasti*, vel *emisti*. Quinctil. *Quo, per fidem, divitias cæco?* subaudi *censes*, vel *putas*. Juvenal. *Unde tibi frontem, libertatemve parentis?* Non desunt imperiti, qui annotent, *Unde*, & *Quo*, regere accusativum, quasi sint novæ præpositiones. „ [Potest etiam in istis subaudiri, *opus putas*, „ vel *opus-est*. Cic. *Non quæro, unde hæc habueris, sed* „ *quo tibi tantum opus fuerit.*]

Aspi-

(5) *Deest igitur Verbum Dico &c.*] Immo ex proximis istic repeti identidem debet, *ait*. In quibusdam tamen intelligi potest *Dico*. Sed prout adhibentur varii sensus locutiones, ita varia intelligi debent verba, ut in illis, *O Curas hominum! Jocularem audaciam!* ubi intelligo, *Miror*, vel simile quid.

(6) *Cic. Attic. Martis vero signum &c.*] Verba hæc non sunt ex Epistolis ad Atticum, sed Famil. VII. 23. Intelligi vero malim, *bonum putas*. Sic mox, *quo divitias cæco?* scil. *dabis*, vel *bonas censes*. Sic passim JCti, *Quo bonum est* hoc aut illud facere? Vide Defensorem JCtorum in Opusculis nuper editis pag. 400.

Aſpicio, vel Video. *En*, *Ecce*, accuſativo & nominativo jungunt Grammatici; ut, *En quatuor aras; Ecce hominem*, vel *homo*: inepte utrumque: nam in Accuſativo deeſt *Vide*, in nominativo *Venit*. Lucan. lib. 1. *Ecce videt capiti fibrarum increſcere molem.* Virg. l. 6. *Conſpicit ecce alios dextra lævaque per herbam.* Plaut. Mercat. *Eccillum video.* Mart. l. 2. *Ex me Cæſareum proſpicis ecce tholum.* Terent. Eunuch. *Sed eccum Parmenonem incedere video.* idem, *Atque eccum Phidippum optimè video:* idem, *Atque eccum video ipſum egredi:* idem, *Sed eccam Thaidem ipſam video.* Ovid. 2. Metam. *Aſpice vultus ecce meos:* ibid. *Toſtos en aſpice crines:* idem ad Liviam, *Quemque premat ſine te, ſternitur ecce torus:* idem 15. Metam. *Aſpicite en.* Plaut. Menech. *Treis eccos nummos habes.*

Adeſt, vel Venit. *En Priamus*, *Ecce homo*, ſupple *adeſt*, vel *venit*. Ovid. *Ecce, Lycaoniæ proles ignara parentis, Arcas adeſt:* ibid. *Ecce venit rutilis humeros protecta capillis Filia Centauri:* idem 3. Metam. *Ecce viri fautrix, ſuperas delapſa per auras, Pallas adeſt.* Virg. 6. Æneid. *Ecce gubernator ſeſe Palinurus agebat:* idem, *Ecce autem Inachiis ſeſe referebat ab Argis Sæva Jovis conjux.* Ter. Adelph. *Ecce autem hic adeſt ſenex noſter.* Virg. 10. Æneid. *Chorus ecce ſuarum Occurrit.* „ [Plaut. Mercat. prolog. *Ecce ad me advenit mulier.*]

Narro. Cicero Attic. lib. 12. *Male Hercule de Athamante*: ibid. *Malè de Sejo*, ſupple *narras*: idem Attic. lib. 16. *Malè mehercule narras de Nepotis filio.* Terentius, Eun. V. 3. 7. *Bene narras; nam illi faveo Virgini.*

Moneo, vel Fac. Imperitè addunt imperativis, *Ames*, *legas; amet*, *legat; ametis*, *legatis*; *ament*, *legant; amaveris*, *legeris*; *amaverit*, *legerit*; *amaverint*, *legerint*; ut, *nil mihi reſcribas:* nam deeſt, *moneo*, vel *fac ut*, vel *volo ut*. Plaut. Mercat. *Ito hinc ad vil-*

 lam,

lam, atque istos rastros villico Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum; uxori facito ut nuncies, &c. „ [& Cistell. „ act. 1. sc. 1. *numquid me vis? L. ut valeas*, subaudi „ *volo.*] Ovid. *Lac facitote bibat.* Terent. Hecyr. *Puer ut saturetur facito:* idem Adelph. *Bono animo fac sis Sostrata, & istam, quod potes, fac consolere:* ibidem, *Quæso facito hoc tecum cogites.* Plancus Cicer. *Fac valeas, meque mutuo diligas:* idem Dolabellæ lib. 9. *Fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias.* Plautus Cistell. *Facito ut facias stultitiam sepelibilem.* [Locus hic occurrit Cistell. I. 1. 64. Sed & disertior Bacchid. V. 2. 34. *Facito, ut facias*, scil. illud, quod te monui.]

Hoc dico, vel Ita dico. Plin. in præfat. *Subsecivis temporibus ista curamus, ne quid vestris putetis cessatum horis*, subaudi *hoc dico, ne quid* &c. Cic. *Satiari delectatione non possum, ut meæ senectutis requiem oblectationemque noscatis.* Virgil. *Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi.* Terent. Andr. *Quasi tibi non renunciatum sit.* Idem Hecyr. *Quasi non tu multo malis:* ubi Donatus (7) supplet, *ire.*

„ [At-

(7) *Supplet ire.*] Sic etiam priores Editt. Sed tamen rescribe *Ita dicis*, pro isto *Ire*, & vide ipsum Donatum ad Hec. I. 2. 35. Ceterum nihil frequentius, quam per Ellipsin omitti verbum *dicere*, aliave propinquæ significationis. Ovid. Metam. XIII. 552. *Colloquiumque petit: nam se monstrare relictum Velle latens illi, quod nato, redderet, aurum.* XIV. 462. *Vires Aetolius Heros Excusat, nec se aut Soceri committere pugnæ Velle sui populos, aut, quos e gente suorum Armet, habere ullos.* Intellige *dicit, addit.* Liv. I. 19. *Misit legatos, qui peterent connubia; Urbes quoque, ut cetera, ex infimo nasci*, scil. *dicerentque.* cap. 27. *redire in prælium jubet, nihil trepidatione opus esse*, scil. *dicens.* Cap. 50. *Turnus invectus erat in absentem; Haud mirum esse &c. Cui enim non apparere, &c.* Intellige iterum *dicens.* Cap. 57. *Incaluerant vino, AGE SANE; Omnes citatis equis advolant.* Ubi sensus est, *dicuntque Age sane.* Porro XLV. 34. *Literis missis, Senatum prædam Epiri civitatis exercitui dedisse, evocavit &c.* Intellige, *quæ dicerent, docerent.* Sic Sall. Jug. 25. *Literas ad Jugurtham mittunt: quam ocissime ad provinciam accedat, se ad eum ab Senatu missos.* Cato

apud

„ [Attinet. In *Quantum ad*, *Quod ad*, subauditur
„ verbum *attinet*. Ovid. *Quantum ad te Theseu, volucres*
„ *Ariadna marinas Pavit in ignoto sola relicta loco*. Liv. 8.
„ *Otium inde, quantum à Volscis, fuit*. Varro 1. Rust.
„ 9. *Quod ad culturam, refert, utrum terra sit macra,*
„ *an pinguis*. Hoc non intelligentes, duobus locis Var-
„ ronem corruperunt, ex *Quod ad* facientes *Quoad*,
„ (8) quod est plane barbarum.

Ire.

apud Festum in v. *Oratores*, *Propterea quod complures venerant*, (scil. *dicentes, nunciantes*) *Aetolos pacem velle*. Sulp. Sev. lib. 2. Hist. Sac. *Adhibito eos terrore increpitat, quis impensa consumeret?* scil. *rogitans, dicens*. Sic Sall. Jug. 44. *Mandata dat*, (scil. *rogitans*) *quo consilio servitia repudiet?* Nepos Ages. 4. *Nuntius ei domo venit, Bœotios bellum indixisse Lacedæmoniis*. Cicero Famil. XV. 1. *A Tarcondimoto literæ mihi redditæ sunt, Pacorum transisse Euphratem*. Tusc. quæst. II. 17. *Mittunt etiam vulneribus confecti ad Dominos, qui quærant, quid velint? satisfactum iis sit? se jam velle decumbere*. Sic enim distingue. *Mittunt* scil. eos, *qui* ista *quærant*, addantque ipsorum nomine, *se jam velle &c.* Ita Sall. Catil. 47. *Omnia aperit: se paucis ante diebus adscitum*, intellige, *additque*. Auct. ad Herenn. IV. 50. *Negat se accedere posse, nec ædificare etiam nunc audere; tametsi in Tusculano quidem cœpi insanire, & in iisdem fundamentis ædificare*. Intellige in posterioribus & interpone *Inquit*, vel præmitte *Additque*. Curtius V. 7. *Rex quoque avidior, quam patientior: Quin igitur ulciscimur Græciam, Urbique faces subdimus?* scil. *dixit*. Sallust. Jug. 82. *Quam rem alii in superbiam vertebant, alii bonum ingenium contumelia accensum esse*, scil. *interpretabantur*. Cap. 109. *Jubet, ac se nihil decrevisse*, scil. *addit, dicit*. Justin. XXXIV. 3. 6. *Senatum adiit, obsidemque se vivo fratre venisse &c.* scil. *dixit*. Eodem modo Phædr. fab. 29. *Repressit iram, &, facilis vindicta est mihi*, subaudi iterum *dixit*. Nam male sollicitari à Viro Docto Observ. II. 20. τὸ *Et* patet ex Sallustii & Justini Verbis. Quin immo apud Liv. I. 35. omittitur *diceret*, præmisso *Quum: Is primus orationem dicitur habuisse ad conciliandos plebis animos, quum se non rem novam petere &c.* Intellige *diceret*. Adde his etiam, *Istuccine interminata sum tibi*, & similia, de quibus vide me ad lib. III. cap. 2. prorsus in extr.

(8) *Quod est plane barbarum.*] Nempe, si adhibeatur pro τῷ *Quoad*. Ceteroqui satis Latinum est. Vide supra III. 6. 1. pag. 422. Sed & illud ipsum, quod Scioppius *plane barbarum* pronunciat, tuentur nonnulli, sed tantum ex duobus locis, altero Varronis, altero Livii. Vide Ursinum Instit. Tom. I. p. 1049. Sed locum

Ire. Cic. Mario, *Cum Libone tuo, vel potius noſtro, in Pompejanum ſtatim cogito:* idem Attic. *Inde ad Taurum cogitabam, ut cum Mophagone ſignis collatis, ſi poſſem,* deeſt *ire*, &, *confligerem:* idem Attic. *Rhodum volo puerorum cauſa, inde quamprimum Athenas.*

Reſpondeo. Cicero Attic. (9) *Quod epiſtolam meam ad Brutum poſcis, non habeo ejus exemplum.* Quinctilianus, *Sed ſi confeſſionem culpæ meæ exigitis, ego fui pater durus, & patrimonii tenax cuſtos*, ſubaudi *reſpondeo*, vel *confiteor*.
„ [Varro libro 8. de ling. Latin. *Quod rogant, ex qua*
„ *parte oporteat ſimile eſſe verbum, à voce, an à ſignifica-*
„ *tione, reſpondemus, à voce:* ibidem, *Rogant, cur mali-*
„ *mus habere lectos ex ebore, ex teſtudine; ad quæ dico,*
„ *nos diſſimilitudines quoque ſequi.*]

Rogo. Terentius, *Quid is fecit? Quid ille fecerit?* ſubaudi *rogas:* idem Eunuch. *Non vides? videam obſecro? quem?* idem, *Quid ergo narras, quid ego narrem?*

Timeo, vel Cave, vel Vide. Virgil. Gallo, *Ah te ne frigora lædant: Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plan-*

Livii jamdudum emendavit Gronovius Pater, pro *quoad* legens iſtic *quam ad*. Vide ejus Epiſtolam ad Vorſtium, hujus Valerio Maximo præmiſſam, in fine.

(9) *Quod Epiſtolam meam &c.*] Ego potius hæc & ſimilia ſupplerem hoc modo: *Reſponſum ejus negotii*, vel *Negotium, quod attinet ad id negotium, juxta quod poſcis epiſtolam &c. eſt hujusmodi: Non habeo &c.* Sic mox, *Confeſſio meæ culpæ, ſi confeſſionem exigitis, hæc eſt: Ego fui &c.* Nihil autem frequentius Ciceroni, quam progredi in reſpondendo per voculam *Quod* ad aliam partem Epiſtolæ illius, cui reſpondet. Vide Famil. I. 9. & II. 17. &c. Ceterum ſæpius ſupra jam egimus de τῷ *Negotium, quod adtinet ad eam rem.* Vide pag. 125, 126. & alibi. Sed & ſæpe abundat τὸ *Quod* in initio Periodi. A. ad Herenn. IV. 55. *Quod ſimulatque Gracchus perſpexit fluctuare populum.* Sall. Jug. 14. *Quod utinam illum eadem ſimulantem videam.* Videtur *Utinam* vel *Ut* apud Plautum Trin. IV. 2. 155. per Ellipſin omiſſum in his, *Quod Dii te omnes advenientem peregre perdant.* Et ſic ſæpe, *Quod ſi, quod niſi, quod etſi, quod utinam.*

plantas; (10) ſupple *timeo*, vel *cave*. Terentius Adelph. *Ne nimium modo bonæ tuæ iſtæ nos rationes, Micio, & tuus iſte animus æquus ſubvortat.* Ubi Donat. *Subvortat, legendum eſt, ut ſubaudiamus* timeo, *vel aliquid tale.* Perſius Satyr. 1. *Quare ne mihi Polydamas & Trojades Labeonem prætulerint*, ſubaudi *metuo*. Horat. 1. Carm. *Terruit gentes, grave ne rediret Seculum Pyrrhæ*, id eſt, ita terruit gentes, ut timerent, ne rediret. Ovidius 1. Metam. *Me miſeram, ne prona cadas, indignave lædi Crura notent ſentes*, ſubaudi *timeo*, vel *cave*, vel *vide*. Terentius Heaut. *At ut ſatis contemplata ſis, mea nutrix*, ſubaudi *vide*. Idem, *Verum illa ne quid titubet*, ſubaudi *vide*, vel *cavendum erit*. Idem Phormione. *Vereor ne iſtæc fortitudo in nervum erumpat.*

Amet, vel adjuvet. *Mehercule, Mecaſtor, Medius fidius*, ſupple *amet*, vel *adjuvet*; quaſi dicas, me Deus filius adjuvet: me Hercules amet. Et *mehercule*, pro *me Hercules*, dictum eſſe, autor eſt Cicero in Oratore. Feſtus in voce, *Me Caſtor; Me Caſtor & me Hercules, jusjurandum erat, quaſi diceretur; Ita me Caſtor, Ita me Hercules, ut ſubaudiatur, juvet.* Vide eundem in voce, *Medius fidius*, & in voce, *Ita*. Vide etiam Petrum Crinit. lib. 21. cap. 6.

Facio, vel dico. Plin. in epiſt. *Studes? an piſcaris? an venaris? an ſimul omnia?* ſubaudi *facis*. Quinctilian. (11) *Nil aliud quam renuet.* Martialis, *Nil aliud, bulbis quam*

(10) *Supple Timeo, vel Cave*] Vel etiam *Precor*. Vide ſupra in hoc ipſo Capite p. 658.

(11) *Nil aliud &c.*] Frequentiſſime hæc ita occurrunt, ut intelligatur verbum *Facere* in eo Tempore, in quo ſequens Verbum ponitur, vel in uno Suetonio: Cæſ. 20. *Ut domo abditus, aliud nihil, quam per edicta obnunciaret.* Aug. 83. *Mox nihil aliud, quam vectabatur & deambulabat.* Calig. 44. *Nihil autem amplius, quam Adminio in deditionem recepto.* Claud. 10. *Fluctuantes, nec quicquam adhuc, quam frementes.* cap. 16. *Alium, nihil amplius, quam admonuit.* Similiter Tacitus Hiſt. II. 91. *Commotus, non tamen ultra, quam advocavit.* Florus III. 23. *quid aliud, quam ad bellum vocabantur.* Et IV. 2. 67. *nec Duces*

quam ſatur eſſe potes. Sic in illis, *Bene Ennius; Prudenter Scipio;* ſubaudi *dixit*, vel *fecit:* item, *Dii melius*, *Dii meliora.* Tibul. *Dii meliora ferant, nec ſint inſomnia vera.* Terent. *Bona quæſo*, ſubaudi *dic.*

Credere. „ [Lucret. *Sed vix adducor, ut ante Non quie-„ rint animo præſentire, atque videre*, pro, (12) vix addu-„ cor, ut credam.]

Reliqua ſunt faciliora: ut; *Quid multis? Quid multa? Scit fidibus*, ſubaudi *canere: ſcit Latine*, puta *loqui. De his hactenus: hæc hactenus;* „ [ſubaudi *egimus, diximus,* „ *dictum ſit.*]

ces fortius, quam ut fugerent. Et §. 80. *quum diu pari Marte acies nihil aliud, quam occiderent.* Sed & in allis locutlonibus Verbum *Facere* prætermittitur. Tac. Ann. XII. 7. *Cuncta feminæ obediebant, non per laſciviam, ut Meſſalina*, ſcil. *fecerat, rebus Romanis illudenti.* Salluſt. Jug. 15. *Veritus, quod in tali re ſolet*, ſcil. *fieri, ne polluta licentia invidiam accenderet.* Cap. 96. *Neque interim, quod ambitio prava ſolet*, ſcil. *facere*, *Conſulis famam lædere.* Florus IV. 1. *Senatum confodere, &c. totam denique Remp. funditus tollere, &, quicquid nec Hannibal videretur optaſſe*, pro *& facere, quid quid.* III. 19. *Quin illud quoque ultimum belli dedecus. capta ſunt caſtra*, ſcil. *evenit.* Sic IV. 2. 81. & IV. 12. 50. Immo Integrum, *Hoc facio*, omiſſum reperias apud Florum I. 10. *Ardentibus focis injicit manum: ut ſcias, inquit, quem virum effugeris.* Plenum eſt, *Hoc facio, ut ſcias* &c. Vide omnino Gronovium Patrem Obſerv. II. 20.

(12) *Vix adducor, ut credam.*] Sic Cicero Famil. II. 10. *Non enim adduci poſſum, ut abs te nullas putem datas.* Ep. 16. *Illud miror adduci potuiſſe te, ut me exiſtimares tam improvidum &c.*

CAP.

CAP. VI.

De Præpositionum Ellipsi, de Nominibus Urbium, Provinciarum & Insularum, *de Ablativo, quem falso* Absolutum *vocant, de* Instrumenti *Præpositionibus, de* Comparativi *Præpositione, de* Pretii *Præpositione, de Verbis* Copiæ *&* Inopiæ, *de Variis aliis Præpositionibus.*

PRæpositionum Ellipsis duabus regulis continetur: Prima, *Nullus non Ablativus à præpositione pendet.* Altera, *Accusativus, qui nec sit infiniti suppositum, nec Activorum appositum, à præpositione pendet.* „ [Priscianus ex-„ tremo lib. 18. *Frequentissima est hæc figura apud aucto-„ res, in qua Præpositio deficit.*]

De nominibus urbium, provinciarum, & insularum.

AD, in, ab, de. In nominibus non solum Urbium, sed & Insularum, & Provinciarum, atque etiam aliorum locorum, sæpe deest Præpositio: ut, *Tendit Romam, Ægyptum, Italiam, Cyprum, Elysios, Rus, & Domum: Venio Roma, Ægypto, Cypro, rure, domo, agro.* [Vide in Ellipsi, Cap. 4. *Urbs.*] Longum esset, quod jam feci aliquando, si testimonia velim congerere, ubi adhibeatur præpositio: hoc verè ausim affirmare, (1) sæpius inveniri nomina Urbium cum præ-

(1) *Sæpius inveniri* &c.] Dubitem de eo, (Vide Me Nota seq.) sed tamen de quibusdam Scriptoribus vere id dici posse putem. Notabilis in banc rem est locus Suetonii in Aug. cap. 86. ut ex Cod. Salm. à Viro Summo, I. G. Grævio, emendatur: *Necubi Lectorem vel Auditorem obturbaret ac moraretur, neque Præpositiones Urbibus addere, neque Conjunctiones sæpius iterare dubitavit, quæ detractæ adferunt aliquid obscuritatis, etsi gratiam augent.* Ceterum ex præpositionibus aliæ frequentius exprimuntur ante nomina Urbium, aliæ rarius; quas inter vel maxime est IN. Sed

præpositione, quam sine illa; nam Titus Livius fere sine præpositione non loquitur. Neque audiendus est Quinctilianus, qui solœcismum credit esse, *Veni de Susis in Alexandriam.* Sed absurdius delirant, qui contendunt aliud esse, *Eo Romam*, aliud *eo ad Romam*, sic *venio Roma*, & *venio à Roma:* dicunt enim, sine præpositione locum ipsum significari, cum præpositione vero, *juxta*, vel *propè.* Delirat igitur Livius lib. 5. decad. 1. qui sæpè nunc *Vejos*, nunc *ad Vejos*, eodem sensu dicit. Græci dicunt, *Noctuas in Athenas;* Latini, *Noctuas Athenas.* Nec mihi etiam in hac parte placet ipse Cicero, quum lib. 7. epist. 3. Attico sese excusat, quod scri-

Sed tamen & hæc sæpe occurrit apud Plautum. Veluti Curcul. II. 3. 62. *Ecquem in Epidauro trapezitam noverim.* IV. 4. 6. *Salvus quum advenis in Epidaurum.* Mil. II. 4. 31. *Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore.* Sic alibi sæpius. Ita quoque Livius XLII. 26. *Eumenem in Asia, Antiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria se convenisse.* Suet. Aug. 96. *In Philippis Thessalus quidam ei de futura victoria nunciavit.* Adde Vossium de Construct. Cap. 46. init. Sed & revera discrimen aliquod est inter *Venit Romam*, & *ad Romam.* Nec ideo delirat, si quis promiscue *ad Vejos* dicat, & simpliciter *Vejos.* Potest enim & hæc Præpositio in isto sensu omitti, licet rarius id fiat. Nam plerumque exprimitur, ut vitetur confusio τῶν *Ad* & *In*, quæ fere intelligitur, quando Elliptice dicitur, *Venit Romam.* Distinguit significationem harum Præpositionum diserte satis Cicero Famil. xv. 3. *Quum ad Me venissent IN castra AD Iconium.* Sic *Ad*, ibid. ep. 2. *Castraque Ad Cybistra, quod oppidum est. Ad Montem Taurum, locavi.* XVI. 4. *Tertio die abs te Ad Alyziam accesseramus. Is locus est citra Leucaaem.* at seq. ep. dicit *Apud Alyziam.* Sic *Capuam*, *ad Tarentum*, quæ mox ipse Sanctius ex Cicerone adfert, & quæ tamen nequaquam accipienda sunt ita, ac si illas Urbes intraverit Cato, ex cujus persona hæc dicuntur. Male vero Casaubonus *AD* pro *IN* positum censet in hoc Suetonii loco, Claud. 1. *Corpus ejus per Municipiorum Coloniarumque primores, suscipientibus obviis scribarum decuriis, Ad Urbem devectum; Urbi* enim *illatum fuisse* corpus, *non ad Urbem tantum*, ait Casaubonus. Et verum id est, nec probatione indigebat. Sed non animadvertit Vir Doctissimus, fuisse Urbi illatum ab *obviis* utique *scribarum decuriis*, quæ *susceperunt* corpus, à *primoribus* illis *devectum Ad Urbem.* Vossius de Construct. cap. 42. mavult hanc significationem Præpositionis *Ad* lo-

ſcripſerit, *In Piræea quum veniſſem.* (2) nam ipſemet nobis autor eſt, ut addamus, ſi libuerit, præpoſitionem. Cicero 1. Acad. *veniſſe ab Roma:* idem de Senect. *Miles profectus ſum ad Capuam, quintoque anno poſt ad Tarentum quæſtor.* idem Phil. 8. *ut ab Alexandria diſcederet.* Innumera alia ſunt in epiſtolis ad Attic. Propertius lib. 13. *Magnum iter ad doctas proficiſci cogor Athenas.* Martial. *Tibur in Herculeum migravit nigra Lycoris:* idem lib. 3. *Hæc de vitifera veniſſe picata Vienna.* Et multa ſunt proverbia; ut, *Naviges in Maſſiliam, & de Maſſilia veniſti.*

Accipe rurſus contra iſtos ellipſin præpoſitionum in nominibus provinciarum, & inſularum, aliorumque locorum. Virgil. *Italiam fato profugus, Lavinaque venit lit-*

locum habere tunc maxime, quando *non motus ad locum, ſed aliquid eſſe vel fieri in eo, ſignificatur.* Contrarium probant loca a me allata, & uſitatiſſimum illud, quod qui Triumphum deſiderabant, dicantur *veniſſe ad Urbem*, quam tamen illis ingredi ante ipſum triumphi diem neutiquam licebat.

(2) *Nam ipſemet nobis autor eſt.*] Scil. exemplo ſuo. Et ita Famil. III. 6. *ſi ad Sidam navigaſſem.* IV. 12. *quum ab Epidauro Pyræeum advectus eſſem.* IX. 16. *Nolo te ad Bajas venire.* XV. 3. *ab Ephesſo in Syriam profectus erat.* Vide & Scioppium, ſive Groſippum, Parad. Liter. Ep. 3. qui multus eſt in exagitando Cicerone, quod non rectius cauſam locutionis ſuæ, *in Pyræea quum veniſſem*, egerit, quaſi ipſe ſolœciſmum in ea ineſſe agnoviſſet: id quod tamen ex ejus verbis non liquet, quippe in quibus tantum agnoſcit, ab iis, qui elegantiæ ſtuderent, ante oppidorum nomina omitti ſolitam præpoſitionem. At Quinctilianus I. 5. ex quorundam ſententia, qui pleniſſime de Solœciſmo egerint, eum fieri tradit etiam *Adjectione*, Ut, *Veni de Suſis in Alexandriam*; & *Detractione*, ut *Venio Aegypto.* Verum hæc allos, *a ſolœciſmo diducere*, h. e. diſtinguere & ſeparare, mox addit, ac illud quidem *Pleonaſmum*, hoc *Ellipſin* vocare. Et ſane, niſi pro Solœciſmo habendum ſit, quicquid a vulgari maxime uſu recedit, peram iſtæ locutiones ad Solœciſmum referrentur. Nihil enim habent, quod incurrat in artem aut naturam linguæ. Revera tamen ab uſu eorum, qui elegantiæ attendebant, aliquantulum erant alienæ, unde à Suetonio *Præpoſitiones Urbibus non additæ* dicuntur *gratiam* ſermonis *augere*, licet eam gratiam plerumque Auguſtus, ſæpe & alii, neglexerint, ſi vel minimus eſſet *Obſcuritatis* cujuſ-

littora: Idem, *At nos hinc alii sitientes ibimus Afros, Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxem, Et penitus toto divisos orbe Britannos:* idem, *Æoliam venit, loca fœta furentibus Austris:* Æneid. 6. *Devenere locos lætos, & amœna vireta Fortunatorum nemorum, sedesque beatas:* ibidem, *Hac iter Elysium nobis*: ibid. *Hæc limina tendere adegit.* ibidem, *Finesque canebat Venturum Ausonios. Cretam portaretur*, dixit Catullus. Sed statim objiciunt imperiti, poëtarum testimoniis non standum, qui causa carminis cuncta conturbant. O ingenia putida & infelicia! Sed age, accedant Oratores, & alii. Cicero pro lege Manil. *Inde Sardiniam cum classe venit:* idem pro Muræn. *Qua ex pugna quum se ille eripuisset, & Bosphorum confugisset.* idem 3. Verr. *Samon, Tenedon, & Delon*, nunc cum præpositione, nunc sine illa scribit: & alibi *Sardiniam, Siciliam, Cyprum, Corcyram.* idem Attic. *Si Pompejus Italia cedit.* (3) Sallustius citante Frontone, *Tum*

jusdam metus. Vide & Vossium de Construct. cap. 42. & 46. Quapropter recte quidem fecerunt Sanctius & Scioppius, quando ostenderunt nihil in eo vitii hærere, si Præpositio exprimatur ante Nomina Urbium, vel omittatur ante nomina Regionum. Sed modum illos excessisse nollem, & nimio Grammaticis aliis contradicendi studio suas Observationes eorum Traditioni prætulisse. Vere enim frequentioris fuit Usus, Præpositiones Urbibus non addere, Regionibus addere. Patet illud non tantum ex majori numero Exemplorum apud Optimos Auctores, sed & ex diserto Ciceronis, Attici, Quinctiliani, Suetonii, ac Veterum Grammaticorum (Vide Sosip. Charisium lib. 2. pag. 206.) testimonio. Usui autem soli hæc debentur. Eum enim, fortuitum licet, in his vel maxime dominari, liquet etiam ex peculiari & diversa constructione Nominum, prout illa diversæ sunt Declinationis aut Numeri. Nam quando dicebant Latini, aliquid factum in aliqua Urbe, si Nomen esset primæ aut secundæ Declinationis, in Genitivo simpliciter id efferebant. *Vixit Romæ, Tarenti, Rhodi.* At si Pluralis esset Numeri, aut Tertiæ Declinationis, in Ablativo, *Accidit Athenis, Thebis, Locris, Lacedæmone, Carthagini.* Cujus diversitatis nulla potest dari ratio, nisi quæ ex inconsulto & fortuito vulgaris usus consensu petitur.

(3) *Sallustius &c.*] Sic Idem Jug. 28. *Legiones per Italiam Rhegium, & inde Siciliam, transvectæ.* Cap. 33. *Romæ Numidiæque fa-*

Tum verò Bithyni propinquantes Tartanium. Papinianus lege 75. ff. de cond. & demonst. *Quum Asiam venisset.* Suetonius August. *Decedens Macedonia:* ibid. cap. 17. *Ab Actio quum Samum insulam in hyberna se recepisset:* idem Vesp. *Ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur.* Valerius Maxim. lib. 1. cap. 6. *Pœnarum exercitum Italia pelleret:* idem libro 5. cap. ultimo, *Epirum portanda dedit.* Justinus lib. 20. *Ægyptum primo profectus, Cretam contenderet.* Mela lib. 3. cap. 9. *Ægyptum tendere:* ibidem, *Ægyptum exportat.* Tacitus libro 2. *Germanicus Ægyptum proficiscitur:* & libro 4. *Cretam amovetur.* Livius lib. 5. decad. 5. *Exercitum Ægyptum induxisset:* ibidem, *Cyprum extemplo classem misit.* Plautus Curcul. *Quia parasitus non rediit Caria.* Terent. Phormion. *Qua profectus causa hinc est Lemnum Chremes?* ante dixerat, *iter illi in Lemnum ut esset.* Apul. lib. 9. Metam. *Larem reveni meum:* ibid. *proximam civitatem deducere consueverat:* ibid. *Baculo se vix sustinens, civitatem adventat.* „ [Plaut. Pœnul. „ act. 3. sc. 6. *Utinam binc abieris malam crucem.* Catul- „ lus, *Cur non exsilium malasque in oras Istis?* Attius „ Phœnis. *Jussit proficisci exsilium quovis gentium.* Varro „ 1. Rust. 55. *Olea dominum, & balneas, & gymnasium,* „ *se-*

facinora ejus memorat. Corn. Nepos præf. *Magnis in laudibus tota fuit Græcia.* Pausan. 2. *Pausaniam cum classe miserunt Cyprum & Hellespontum.* Milt. 2. *Je domum Chersonesi habere.* Chabr. 3. *Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi,* pro *in insula Cypri,* & *Lesbi.* Livius XLV. 10. *Navigare Ægyptum pergit.* Cap. 13. *Litteræ deinde Macedonia allatæ.* XLII. 25. & XLIV. 25. *Samothracæ* pro in Samothracæ insula. Epit. 47. *ut alter Ægypti, alter Cyrenis regnaret.* Sueton. Tib. 72. *Rediens propere Campaniam.* Florus II. 2. *Serpente latius bello, Sardiniam, annexamque Corsicam, transit.* Plaut. Curcul. I, 3. 50. *Parasitum misi Cariam.* Cicero Acad. I. 3. *Brutus sic Philosophiam Latinis literis persequitur, nibil ut iisdem de rebus Græcia desideres,* pro, *e Græcia:* Sed durum id esse puto, & ideo accesserim illis, qui legunt. *Græca,* quamvis non ignorem, Davisium ad Cæs. B. G. V. 55. vulgatam lectionem probare, æque ac in Obsequente, in quo tamen Ego itidem Scheffero magis crediderim, quam ipsi.

„ *sequitur*, pro *ad*, vel *in balnea*. Plaut. Merc. *Mittere* „ *aliquem ad mercatum*, & *Ire mercatum*: & *Redii exsilio*: „ & Pœn. *Malam crucem ibo potius*; & Sticho, *Jam per* „ *hortum amicam transibo meam*, pro, *ad amicam*. Fan- „ nius, citante Charisio, *Villam venit*, pro *in Villam*.]

(4) Nunc videamus *Rus* & *Domum* cum præpositionibus, in singulari & plurali. Livius libro 9. decad. 4. *Jam ubi vos dilapsi domos & in rura vestra eritis*. Cic. Tusc. *Quum in sua rura venerint*. Asconius in Miloniana; *Qui forte ex rure in urbem revehebatur*; *In domo Cæsaris, in domo Lentuli, in domo Leccæ*, trita sunt apud Ciceronem. Cicero 6. Verr. *Ad prætoris domum*. Verr. 3.

(4) *Nunc videamus Rus & Domum.*] Satis probat Sanctius, etiam hæc Vocabula Præpositionibus jungi. Sed tamen hic quoque notandum est, quod supra monui de Nominibus Urbium, sæpius Præpositiones omitti, maxime, si hæc vocabula ponantur sola sine Epitheto, aut Genitivo. Hæc enim si accedunt, tum sane crebro præmittitur Præpositio, veluti *in quamcunque domum*, *In domo Cæsaris*, *in vestra rura*. Non tamen semper ita. Etenim Sallust. Jug. 76. *Aurum & alia domum regiam comportant*. Plautus Trucul. II. 2. 6. *Quid tibi hic nostræ domi debetur*. Cic. Famil. IX. 16. *Recta a porta domum meam venisse*; *neque hoc admiror, quod non ad tuam potius, sed illud, quod non ad suam*. ep. 3. *Sed quid ego hæc ad Te, cujus domi nascuntur*. de Offic. II. 22. *Nihil domum suam intulit*. Sed & notanda hic itidem est illa diversitas peculiaris constructionis, quam supra not. 2. memoravi, & quæ certo est indicio, aliquid peculiare etiam in constructione horum Nominum sibi sumpsisse Usum. Nam quia *Domus* Secundæ est Declinationis, dicitur in Genitivo, *Est domi*, itidem ut in Nominibus urbium istius declinationis. At *Rus* quia tertiæ est, dicitur *Est rure*, vel *ruri*. Nam & hoc peculiare in hac est constructione, quod plerumque Dativi terminatio tribuitur Abiativo, *Carthagini*, *ruri*. Neque tamen perpetua hæc sunt. Certe quod Festus ait, (*Ruri esse, non Rure, dicendum, testis est Terentius, quum ait, Ruri se continebat*) id inane est. Nam etiam aliter legas: veluti apud Plautum Casina I. 22. *Quando eam mecum rus abduxero, Rure incubabo usque*. Et Trin. I. 2. 129. *Quia rure dum sum unos sex dies*. Terentius tamen semper ait *ruri*. Priscianus lib. XV. pag. 1006. *Ruri & Vesperi* Dativos putat in hac Constructione, sed male. Vide Vossium de Construct. cap. 46.

3. *Ad eam domum, in qua ipse diversabatur, profecti sunt:* Verr. 7. *In Chelidonis domum præturam tuam contulisti:* idem Parad. 3. *In quamcunque domum stuprum intulerint:* idem 2. leg. *In ipsius patris domum detulimus:* idem 5. Tuscul. *Socrates philosophiam, & in urbibus collocavit, & in domos etiam introduxit.* Terent. Eunuch. *Si in domum meretriciam deducar.* „ [Livius 8. *Classe, qua advecti ab domo* „ *fuerant, multum potuere:* & lib. 6. *Accitis ab domo novis* „ *militibus, Fabius cum novo exercitu ab Roma advenit.* „ Plaut. Aulul. *Discrucior animi, quia ab domo abeundum* „ *est mihi.* & Epid. *Nam ab domo absum?*] Apulejus lib. 4. *Quippe quidam procurrens è domo procerus & validus:* ibid. *Nam visa sum mihi de domo, de thalamo, de cubiculo, de thoro denique ipso, violenter detracta:* idem l. 9. *Psyche procurrit è domo:* & l. 7. *Petitis è domo ferramentis:* & lib. 8. *Ac ille novitium susceptum famulum trahebat ad domum.* Cic. 1. Tuscul. *Quasi in domum suam venerit.* Ascon. in Milon. *Attulit ad domum Scipionis.* Licet ergo dicere, *in mea domo; in tuis domibus; ab domo egressus; de domo; ex domo; in domum: ad domum:* quorum testimoniis, quia innumera sunt, ne fastidio sim, supersedeo.

„ [Non autem in Nominibus modo, sed etiam in „ verbis Infinitis, nominis Substantivi vim habentibus, „ præpositio subauditur: (5) cum enim dicit Terentius; „ *Ea-*

(5) *Cum enim dicit Terentius.*] Sic Idem Hec. III. 2. 10. *Introiit videre.* Plautus Asinar. V. 2. 60. *Currit arcessere.* Curcul. I. 3. 50. *Misi eum Cariam petere.* Cistell. II. 1. 26. *Abi quærere.* Mostell. I. 1. 64. *Volo ire parare pisces.* Gellius Noct. Attic. VI. 9. *Dicitur ad Collegam venisse visere ægrotum.* Nepos Phoc. cap. 1. *Cum munera repudiaret, legatique hortarentur accipere.* In his omnibus deest Præpositio Ad. Sed & aliæ aliquando desunt Præpositiones. Plautus Aulul. II. 5. 15. *Ne operam perdas poscere.* Epid. II. 2. 13. *Defessus sum quærere*, pro, *in poscendo, in quærendo*, vel, *ad quærendum.* Terent. Hecyr. IV. 2. *Tibi me esse suspectam, propter meos mores Uxorem tuam abiisse.* Cicero Famil. III. 10. *Capio magnam voluptatem, cum tibi ea tribui, tum vero remanere studia.* XII. 15. *Nonnullis etiam ipsi Magistratus veniebant in suspicionem, de-*

„ *Eamus visere*, subauditur *ad*; quod Lucretius sic ex-
„ pressit, *Ad sedare sitim fluvii fontesque vocabant.*]

De Ablativo, quem falso absolutum vocant.

QUoties imperium, sive præfecturam, in pace, in bello, in literis, significamus, *Sub*, vel potius Græca ἐπὶ, desideratur. Persius Satyr. 5. *Marco sub judice palles?* Martial. lib. 1. *Quos decet esse hominum tali sub principe mores?* idem lib. undec. 2. *Sub te præside, Nerva, licet:* ibid. 8. *Penelope licet esse tibi sub principe Nerva:* & lib. 2. 5. *Sed tu sub principe duro:* ibid. 63. *sub quo pigra quies*. Propertius lib. 2. *Cæsare sub magno cura secunda fores*. Ovid. 14. Metam. *Rege sub hoc Pomona fuit*. Livius, *Sub Asdrubale Imperatore meruit*. Æneid. 8. *Sub te tolerare magistro Militiam discat*. Horat. *Sub patribus duris*. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 2. *Factum ne sub Cœlio quidem autore repudiandum:* idem lib. 6. cap. 5. *Nam cum L. Atracino, sub quo duce aciem nostram* &c. Ovid. 13. Metam. *Mœnia qui forti Trojana sub Hercule cepit:* „ [idem 4. Pont.
„ 12. *Sæpe ego correxi sub te Censore libellos.*] Statius in Syl. *Cerealia dona coronæ Te sub teste tuli.* Claudian. 4. Conf. Honorii, *Tum conspicuus, gratusque feretur Sub te teste labor*. Plinius lib. 18. de murib. *Sub autore Aristotele*. Cornel. Celsus in prœm. *Sub auctore Themisone contenduntur:*
„ [& lib. 6. cap. 18. *Si vetustiora sunt, sub auctore Dionyɾ*
„ *sio, inspergenda sandaraca est.*] Ovid. 13. Metamorph. *An quod in arma prior, nulloque sub indice veni*. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 6. *Sub magno judice damnatum*. Virg. *Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis:* idem, *Qualis apes æstate nova per florea rura Exercet sub sole labor*. Lucan. lib. 1. *Et quamvis primo nutet casura sub Euro:* idem lib. 2. *Qua-*

detinuisse nos, & demorati esse, dum &c. Sulpicius Sev. lib. 2. cap. 7. *Reus constituitur, edicto* *Regis non paruisse*. De iis constructionibus vide Vossium de Construct. cap. 51.

Quaque sub Herculeo sacratus nomine portus. Et in Symbolo, *Passus sub Pontio Pilato.* Multa hujusmodi prætereo.

A solet capi pro *Post*; ut, *à cœna*, *secundus à rege.* Ovid. 4. Trist. 10. *Nec stirps prima fui, genito sum fratre creatus.* Cic. *Cujus à morte hic tertius & tricesimus est annus*, (6) *Sub* etiam, (ut notat Servius in illo Æneid. 5. *Quo deinde sub ipso*) capitur pro *Post.* Ovid. 2. Metamorph. *Surgit ab his solio*, id est, post hæc. Plaut. Pœnul. *Jam ab re divina, credo, apparebunt domi.* Sic dicimus, *Ab urbe condita*, vel *à condita Roma.* Quum ergo dicimus, *capta urbe triumphavit*, deest *à*, vel *sub*: &, *lectis tuis literis venimus in senatum*, scil. *à*, vel *sub*, *lectis.* „ [Liv. 4. *Mœstæ civitati ab re male gesta, Postumius* „ *reus objectus*: & lib. 23. *Ab re bene gesta lætum exer-* „ *ci-*

(6) *Sub etiam, ut notat &c.*] *Sub* notat proprie tempus ipsum gestæ rei, sed latius sumptum, ut non modo ipsum medium rei factæ momentum significet, sed & illud, quod cum initio & fine rei cohæret. Plane uti Præsens in arte Grammatica Tempus accipi solitum supra ostendimus l. 13. pag. 97. Sic ergo Nepos Attico 12. *Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit*, h. e. in ipsa. Obsequens cap. 105. *Sub occasu solis, Orbis clypei similis ab Occidente ad Orientem visus referri.* Ubi vide Schefferum. Sueton. Ner. 5. *Majestatis quoque sub excessu Tiberii reus, mutatione temporum evasit.* Ubi manifeste notat ante ipsum excessum Tiberii, quo demum fiebat mutatio illa temporum, sed proxime ante eum. Contra Florus III. 5. de Cilicibus piratis, *sub ipso hostis recessu, impatientes soli, in aquas suas resiluerunt*, h. e. proxime post recessum, quum hostis etiamdum in recedendo esset. Atque ita in hoc ipso Virgilii loco, V. 323. distinguuntur, *Spatio post deinde relicto*, Et, *Quo deinde Sub ipso Ecce volat, calcemque terit jam calce Diores.* In quibus *sub ipso* ita notat post ipsum, ut nullum fere inter illum priorem & posteriorem *spatium* sit *relictum.* Sed & ita *sub Urbe*, dicitur esse, quod est extra, sed proxime, Urbem. Eodem porro sensu construitur *Sub* etiam cum Accusativo. Sic sæpe Livius *sub idem fere tempus.* Sueton. Aug. 16. *sub horam pugnæ*, h. e. paulo ante. Calig. 17. *sub diem Calendarum mortuus.* At Cicero Famil. X. 17. *Redditæ sunt tuæ literæ frequenti Senatu Cornuto, quum is frigidas sane & inconstantes recitasset literas Lepidi. Sub eas statim recitatæ sunt tuæ.* Ubi *Sub eas* manifeste notat paulo, vel proxime, post eas.

„ *citum.*] Lucanus libro 1. *Moremque finiſtrum Sacrorum Druidæ poſitis repetiſtis ab armis:* eodem ſenſu idem Lucanus libro ſecundo dixit, *Quas eſt vulgata per urbes Poſt me Roma ducem.* Et Horatius, *Poſt ignem ætheria domo ſubductum.* Ovidius 2. Triſt. *Hic tibi ſic redeat ſuperato miles ab hoſte.*

Cum. *Deo duce; Muſis faventibus*; ſubaudi *cum*, Græcè σὺν. Plautus Perſa, *Sequere hac*, *mea gnata*, *cum Diis volentibus.* Livius libro 1. decad. 3. *Agite cum Diis bene juvantibus.* Ennius apud Ciceron. *Doque volentibus cum magnis Diis.* Cato cap. 14. Ruſt. *Circumagi cum Divis volentibus.*

In. Aliquando etiam deeſt *In:* ut, „ [Lucretius 6. *Eſ-* „ *ſe apud Ammonis fanum fons luce diurna Frigidus*, *ac ca-* „ *lidus nocturno tempore*, *fertur*; ubi ſubaudiendum eſſe *In*, „ mox hoc verſu monemur, *Frigidus hanc ob rem ſit fons* „ *in luce diurna.*] Virgil. *Orpheo cantante*, *cantando rumpitur anguis.* Terent. *In cognoſcendo tute ipſe aderis:* Idem, *In denegando queis eſt pudor.* „ [Plaut· Menech. *Ego hic* „ *in lamentando pereo.* Varro 3. Ruſt. *In ſupponendo ova* „ *obſervat*, *ut ſint numero imparia.* Plaut. Trin. *In re per-* „ *dita*, *quam in re ſalva*, *factus eſt frugalior.*] Cicero 2. Natur. *Itaque ſalem iſtum*, *quo caret veſtra natio*, *in irridendis nobis nolite conſumere:* „ [& 15. Attic. 11. *Multo* „ *inde ſermone querebatur amiſſam occaſionem:* & Attic. „ 12. *Huic ego in multo ſermone epiſtolam Cæſaris oſtendi.* „ Ovid. 2. Metam. *Mens antiqua tamen facta quoque manſit in urſa.* Lucanus lib. 2. *Toto quamvis* (7) *in corpore cæſo Nil animæ lethale datum.*

De

(7) *In corpore cæſo &c.*] Sic Nepos Pauſan. 2. *In quo facto domum revocatus*, *capitis accuſatus abſolvitur.* Liv. I. 36. *In augurio rem expertus.* Sall. Jug. 74. *Novorum fidem in tanta perfidia Veterum experiri periculoſum ducebat.* Contra paſſim *Solis occaſu*, *Sereno*, *Ludis*, *Munere*, *Comitiis*, *Cenſu*, *Nuptiis*, plane uti Græci, ὀλυμπιάσιν, πυθίοις, ἑορτῇ, &c. cum Ellipſi præpoſ. *in* vel ἐν. Sed & aliis ferme infinitis in locutionibus omittitur ea Præpoſitio. Cic. Famil. II. 7. *Paucis diebus eram miſſurus tabellarios.* IV. 15. *Ne quo*

pe-

De instrumenti præpositionibus.

CUm. In instrumento significando deest *Cum*, Græcè Σὺν; sed vitandæ ambiguitatis gratia non adhibetur; quum enim dicis, *Tetigi illum cum hasta*, nescitur, an illum & hastam tetigeris, an vero instrumentum significes: sed ubi dubia non est oratio, (8) venustè ap-

periculo te proprio existimares esse. VI. 4. *Quanto fuerim dolore.* Qui locus, & quæ locutio male tentatur ac rejicitur ab Henr. Stephano in Pseudo-Cicer. pag. 188. &c. Sed quem satis acriter refutavit Scioppius Verisim. IV. 14. Porro ita Corn. Nepos Eum. 7. *Credens minore se invidia fore.* Cicero Famil. V. 11. *Reliquis tuis rebus omnibus pari me studio cognosces*, ubi bis deest *In.* Sic & passim, *Homo infirma valetudine*, & similia, pro *in inf. val existens.* Vide me supra ad Cap. 4. & voces *Affectus* & *Ens.*

(8) *Venuste apponitur.*] Pl. Capt. IV. 2. 22. *Quid incipit facere cum tantis minis.* Aulul. IV. 9. *Cum animo certum investigare nequeo.* Liv. I. 51. *Instructus cum conjuratorum manu.* Et XXXII. 5. *Macedonum animos sibi conciliavit cum Heraclide*, h. e. eo quod Heraclidem in vincula conjecit. Tacitus Hist. II. 98. *Cum fide eos juvit*, h. e. fideliter. Petronius, *Aggrediuntur nos nautæ cum funibus.* Phædrus fab. 58. *Aesope, medio Sole, quid cum lumine?* scil. *facis:* nam respondet, *Hominem quæro.* Cicero Famil. II. 10. *Cum meis copiis omnibus vexavi Amanienses.* X. 7. *Sicut adhuc singulari cum benevolentia fecisti.* Pl. Rud. V. 3. 7. *Quibuscum inveni filiam meam*, h. e. quorum opera, seu *Medio*, ut vulgus ait. Sall. Jug. 85. *Quantum cum maximo beneficio vestro negotii sustineam:* ubi sine causa *in* malit Ciacconius. Si quid istic mutandum, legerem *quantum cum maxime beneficio vestro negotii sustineam.* Passim enim ita *cum maxime*, pro hoc ipso tempore, ponitur. Ceterum nonnulla ex his possunt etiam referri ad Modum vel Causam, vel Adjumentum rei factæ. Non tamen omnia, certe non illa, *quid facis cum lumine*; *aggrediuntur nos cum funibus*; ut adeo temere Præpos. *Cum* penitus hinc excludat Ursinus Tom. 1. pag. 1065. & Tom. 2. pag. 294. Verum aliena prorsus ab hoc argumento videntur allata à Sanctio duo priora loca Ovidii, ex Metam. & Ep. Acontii, ubi *Cum* non notat Instrumentum aut Modum, sed Societatem rei vel actionis. At Ejusdem locus ex Fastis IV. 695. aliter, etiam ab Heinsio, editur, hoc modo, *Hæc modo verrebat stantem tibicine villam.* Alienus etiam est locus Virgilii ex Georg. II. Vide istic versum 424. & videbis ipsum quoque locum longe aliter se habere: Scilicet, *Ipsa*

apponitur; ut, *Vidi gladium, cum quo se percussit.* Ovid. 1. Metamorph. *Concussit terque quaterque Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera movit:* idem in epist. Acontii, *Testis & Actæon, quondam fera creditus illis, Ipse dedit letho cum quibus ante feras:* idem 4. Fast. *Hoc modo verrebat raro cum pectine pratum.* Aldus aliter emendavit, quod non probo. „ [Liv. 9. *Legatis missis ad pacem cum preci-* „ *bus petendam, triste responsum à Consule redditur.* Epito- „ me Livii 81. *Athenas cum maximo labore expugnavit.*] Plinius libro 9. cap. 28. *Cæteri cirri, cum quibus venantur.* Sic habet antiqua lectio. Paul. Orosius libro 7. *Ipse Imperator cum sagitta saucius.* Et quid elegantius, quam illud non incelebris autoris, *Gladium, quicum se percusserat, eduxit?* quod imperitè damnat Valla libro 2. cap. 6. „ [Virgil. 2. Georg. *Sufficit ipsa oleis fruges cum vomere* „ *tellus.* Ubi Servius, *cum vomere,* explicat, *per vome-* „ *rem.* Lucill. *Acribus inter se cum armis confligere cernit.* „ Catull. *Ista cum lingua lingere carbatinas.*]

Sub, Ab, In. Aliis etiam præpositionibus videtur instrumentum exprimi. Virgil. 2. Georg. *Aut presso exercere solum sub vomere.* „ [Propertius, *Hæc postquam que-* „ *rula mecum sub voce peregit:* idem, *Nil moveor lacrimis,* „ *ista sum captus ab arte.*] Ovid. 5. Fast. *Pectora trajectus Lynceo Castor ab ense:* idem 2. Trist. *Neve peregrinis tantum defendar ab armis,* id est, cum: ibid. *Qua nuptæ possent fallere ab arte viros.* Columella lib. 9. cap. 1. *Semperque* (9) *de manu cibos, & aquam præbere.* In sacris vero ex

Ipsa satis tellus cum dente recluditur unco, Sufficit humorem & gravidas cum vomere fruges. In quibus non displicet mihi Urbani apud Servium interpretatio, *cum Vomere, h. e. statim post arationem.*

(9) *De Manu.*] Non hæc sane præpositio est Instumenti, sed quæ notat, unde quid sumitur. Conjunge igitur in construendo, non *præbere de manu*, sed *cibos de manu*, scil. sumendos. Neque vero in loco Ovidii Trist. II. 421. *defendi Ab armis peregrinis*, exposuerim per *Cum*, quum *AB* solita sit Passivis Præpositio, quæ, ut sæpissime alibi, ita & istic Agentem seu *Defendentem* notat. Similiter *capi ab ista arte*, *fallere viros ab ista arte*, *trajectus ab Illo ense*,

ex Hebraismo exprimitur *In*; ut, *Visitabo in virga peccata eorum: prævaluit David contra Philistæum in funda & lapide:* Deuteronom. cap. 18. *Lapidabitis eos in lapidibus.* Lucæ cap. 22. *Domine, si percutimus in gladio?* &, *si sal evanuerit, in quo salietur?*

De Comparativi Præpositione.

PRæ. Deesse præpositionem in ablativo comparativi, comprobant omnium linguarum idiomata, Hebrææ præcipuè, quæ nomina comparativa non habet, sed comparationem (10) per hanc particulam, Mi, enunciat: sicut Græci per H, Latini per QUAM; Hispani per MAS. Mihi, quantum ex veterum lectione observo, in præpositionibus, non in nominibus, videtur esse vis comparationis: nam & in verbis, & positivis, comparativis, & superlativis apparet comparatio, virtute præpositionis. In Verbis: Terentius Eunuch. (11) *Hic ego illum contempsi præ me:* ibid. *Ludum jocumque fuisse illum alterum dices, præut hujus rabies quæ dabit.* Plaut. Mostell. *Video te nihil pendere omnes homines præ Philolache.* Horat. *Cunctane præ campo & Tiberino flumine sordent?* In Positivis: sic Plaut. Aulul. *Sed hoc etiam pulchrum est, præquam ubi sumptus petunt:* ibid. *Parum etiam, præut futurum*

ense, ejusdem sunt generis, & summum notant causam in instrumento aut modo sitam. Sed tamen plerumque in istis ac similibus locutionibus omittitur Præpositio.

(10) *Per particulam Mi.*] Immo potius per particulam *Min*, vel literam מ/quæ, elisa litera N, præfigitur per Chirek aliis vocabulis.

(11) *Hic ergo illum contemsi præ me.*] Nulla hic Comparatio est in Verbis, sed in Nominibus cum aliis Nominibus. Sic Cæsar B. Gall. II. 30. *Nam plerisque Gallis, præ magnitudine corporum suorum, brevitas nostra contemtui est.* Auct. ad Herenn. IV. 20. *Neminem præ se ducit hominem.* Cicero de Offic. III. 11. *In quibus publicæ utilitatis species præ honestate contemnitur.* Famil. XIV. 4. *Periculum fortunarum & capitis suæ præ mea salute neglexit.* Sed de hac vocula *Præ*, & *Vi Comparationis*, quam Auctor ei tribuit potius, quam Nomini ipsi, vide quæ seq. Nota copiose disputamus.

rum eſt, *prædicas*. Horat. Epod. 3. *Ut Argonautas præter omnes candidum Medea mirata eſt ducem*. Virgil. *O felix una ante alias Priameïa virgo*: Æneid. 3. *Unum illud tibi*, *nate Dea*, *præque omnibus unum Prædicam*: idem, *Fugit ante alios exterritus Aruns*. Propert. lib. 2. eleg. quæ incipit *Jupiter*, *Num ſibi collatam doluit Venus? illa peræque Præ ſe formoſis invidioſa dea eſt*. Livius lib. 1. *Parvam Albam* (12) *præ ea*, *quæ conderetur*, *fore*. Cicero Sul-

(12) *Præ ea quæ conderetur*] Sic Nepos Eum. 10. *Se*, *Eumene recepto*, *parvi præ illo futuros*. Plautus Milite, IV. 4. 4. *Non ſum dignus præ te, ut figam palum in parietem*. Florus II. 2. 11. *Præ tanta victoria leve fuit damnum*. Verum nulla in his eſt Comparatio, quæ *Magis* aut *minus* dicit duarum rerum, qualis eſſe debet Grammatica Comparatio, (Vide ſupra lib. 2.) ſed amplius quid illis locutionibus declaratur, nempe, *ſe* plane *parvi futuros*, *ſe* plane *non eſſe dignum*, prorſus *leve fuiſſe damnum*, ſi comparetur cum illa *victoria*, cum *illo altero homine*. Atque adeo eadem fere eſt ſignificatio harum locutionum, quæ Plautinæ illius, *Ad ſapientiam hujus ille nimius nugator fuit*. Quapropter omnibus probe conſideratis, dubitem ferme, an Præpoſitio *Præ* dicenda potius ſit & habenda Præpoſitio Superlationis vel Exſuperationis, quæ Exſuperatio ſuum etiam in Comparatione locum habet; ac vera Comparationis Præpoſitio ſit *Cum*, ut adeo, quando dicitur *Petrus eſt Paulo doctior*, ſenſus ſit, Petrus cum Paulo comparatus eſt doctior: quando *Petrus eſt doctior quam Paulus*, ſenſus ſit, Petrus comparatus cum Paulo in illa menſura docti, ad quam doctus eſt Paulus, doctior eſt. Certe ferre vix poſſum, quod Auctor cenſet, *Vim comparationis eſſe in Præpoſitionibus*, *non in Nominibus ipſis*. At quem ergo in uſum, aut quam ſignificationis vim, formata eſt illa forma & gradus, *Doctior*, ſi per ſe & directe non notat comparationem? nam ſi ita, nihil utique aliud tunc notabit, quam quod notat *Doctus*. Quidni immo æque per ſe notabit Comparationem, ac *Doctiſſimus* Superlationem? Quid multa? Auctor non ſatis hæc percepit, aut diſtinxit. Comparativum Nomen revera per ſe notat ipſam comparationem, atque adeo quia Comparatio omnis ſignificat *Magis*, ſeu ſuperlationem quandam unius ſupra alium, etiam in deteriorem partem, veluti *pejor*, *minor*, *inferior*, idcirco *Doctior*, *pejor* &c. directe notat *Magis doctus*, &c. vel, *Doctus præ eo*, h. e. ſupra eum, cum quo ſcil. ille comparatur. Præpoſitio autem neutiquam ipſam Comparationis ſignificationem habet aut abſolvit, ſed nexum facit comparationis, & res Comparatas jungit. Atque eodem modo ſe

Sulpitio, *Non tu quidem vacuus molestiis, sed præ nobis beatus.* Apul. 9. Metam. *Fabulam denique bonam præ cæteris ad aures vestras adferre decrevi.* In Comparativis: Sic Plaut. Aulul. *Jam minoris omnia facio, præ quam quibus modis me ludificatus est;* „[& Menech. *Modestior nunc est* „ *de verbis, præut dudum fuit.*] Sallust. *Cæterum ante bos, te, Jugurtha, qui ætate, & sapientia prior es.* Virgil. 1. Æneid. *Pygmalion, scelere ante alios immanior omnes.* Suetonius Galba, *Præter cæteras altiorem, & dealbatam crucem statui jussit:* & Psalm. 18. *Dulciora super mel, & favum.* In Superlativis: Sic Virg. 7. Æneid. *Petit ante alios pulcherrimus omnes Turnus.* „ [Nepos in Attic. *Et unus* „ *ante alios fuit carissimus.*] Suetonius Vitell. 13. *Famosis-*

se res habet in Superlatione, quam ipsum Nomen Superlativum significat, sed cujus nexum facit itidem Præpositio. Non repugnaverim tamen, si quis Comparationi aptam & propriam in ipso Linguæ usu statuere velit Præpositionem *præ*, aut eam dicere Comparationis Præpositionem, quum revera, ut dixi, in ipsa Comparatione insit etiam Superlatio quædam, atque ideo Veteres sæpe Comparativo junxerint Præpositiones Superlationum, veluti, *Præ*, *Ante*. Sed & Græci similiter Comparativos construxerunt cum Genitivis, qui a Præpositionibus similibus, veluti πρὸ, περὶ, reguntur. Sed tamen vel sic manet certum mihi, Comparativum Nomen significare ipsum illud *Magis* Comparationis, Præpositionem autem *Præ* facere ejus nexum, sed per Pleonasmum quendam significationis, qualis est *Magis mollior*, cujus exempla Vide infra Cap. 9. Vel potius, qualis est illa Præpositionum repetitio, quæ jam cum ipsis Verbis aut Nominibus sunt compositæ, vel in iis latent. Veluti *Adire ad aliquem*, πρῶτος πρό μου. Quæ tamen Præpositiones sæpius omittuntur, æque ac hæ Comparationis, licet Casus Nominum ab illis tamen regantur. Veluti apud Aelian. Var. Hist. XIV. 6. μήτε τοῖς παρελθοῦσιν ἐπικάμνειν, μήτε τῶν ἐπιόντων προκάμνειν: pro μήτε ἐπὶ τοῖς παρ. ἐπικ. μήτε πρὸ τῶν &c. Jam vero sicut hæc verba Composita habent ipsa per se suam compositam significationem, & Præpositiones repetitæ tantum inserviunt nexui Nominum faciendo cum Verbis, sic etiam Comparativa Nomina notant ipsa per se illam Comparationis superlationem: Præpositio autem, cujus signficatio jam inest in ipso Comparativo Nomine, & ideo per significationis Pleonasmum quasi repetitur, nectit Comparativo illud, cum quo fit Comparatio.

fiſſima ſuper cæteras fuit cœna ei data. Plinius libro 27. cap. 7. *Herbæ facillimæ, atque inter cæteras utiliſſimæ.* Ovid. 4. Pont. 10. *inter omnes maximus.* Plinius libro decimo tertio, *Inter omnes potentiſſimus odor.* Si igitur in præpoſitione ſignificatur comparatio, neceſſario in ablativis comparationis deeſt *Præ*; Plaut. Epid. *Atque me minoris factum præ illo*, „ [ubi per Ellipſin dici poterat *Mino-* „ *ris illo.*] Apulejus libro octavo Metam. *Neque ulla caprea, neque pavens damula, neque præ cæteris feris mitior cerva, ſed aper immanis atque inuſitatus exſurgit;* ibid. *Sed unus præ cæteris, & animo fortior, & ætate juvenior, & corpore validior exſurgit alacer:* idem libro decimo, *Unus è Curia ſenior præ cæteris, compertæ fidei.* Soſipater Chariſius lib. 1. de comparat. *Et confirmat præ illo neminem eſſe doctiorem:* & infra, *Et habent alios præ ſe doctiores.* Eſdræ 3. cap. 4. Καὶ ἀλήθεια μεγάλη, καὶ ἰσχυροτέρα παρὰ πάντα, id eſt, *veritas magna, & fortior præ aliis.* Danielis cap. 1. *Apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui veſcebantur cibo regio.*

Præ. Sed quid mirum in Comparativis deeſſe *Præ*, quæ etiam in Poſitivis & Superlat. deſit? Plautus Moſtell. (13) *Speculo claras ædes, clarorem merum:* idem Amph. *Nul-*

(13) *Speculo claras ædes.*] Nulla in his verbis, quæ occurrunt Moſtell. III. 1. 111. eſt Ellipſis præpoſitionis *præ*: immo vero neque *ſpeculo* eſt ſexti, ſed tertii Caſus. Senſus eſt, ædes tam claras, ut poſſint eſſe in ſpeculum, ſeu pro ſpeculo, ædes claras uſque ad ſpeculi claritatem. Sic idem Plaut. Curcul. IV. 4. 22. *Linteum exterſui.* Moſtell. III. 1. 1. *Argentum fænori.* Sed neque in ſeqq. exemplis, licet iſtic jam ſint Ablativi, Ellipſis eſt præpoſitionis *Præ*, ſed *Cum*, quæ ſolet ſequi Adverbia, *ſimul, pariter, juxta, æque, adæque.* Plaut. Aſin. II. 2. 66. *Æque mecum ſcies.* Prol. Pœn. 47. *Æque ut mecum ſitis ignarures.* Men. V. 1. 45. *Ego te ſimul novi cum Parthaone.* Sall. Catil. 58. *Juxta mecum omnes intelligitis.* Jug. 58. *Pariter cum occaſu ſolis educit expeditos*, ubi vide Ciacconium. Cic. Famil. II. 13. *Genus inſtitutorum noſtrorum diſſimilitudinem aliquam habet cum illius adminiſtratione provinciæ.* Cæſar B. Gall. II. 3. *Sueſſiones, Fratres Conſanguineoſque ſuos, qui eodem jure, iiſdem legibus utantur, unum imperium, unumque Magiſtra-*

Nullus est hoc meticulosus æquè; idem Mostell. *Quo nemo adæquè antehæc habitus est parcus:* idem Asin. *Nec me Athenis alter hodie est quisquam, cui credi rectè æque putent:* idem Caf. *Nec est, neque fuit me senex quisquam amator adæquè miser.* Matthæi cap. 13. de grano sinapis, *quod minimum est omnibus seminibus.* Arnobius lib. 2. contra Gentil. *Quia omni vero verissimum est, certoque certissimum*, subaudi *præ.* Vide inf. in Adverbiorum Ellipsi, *Quam pro.*

De Pretii præpositione.

PRo. *Non bene pro toto libertas venditur auro.* „ [Lucil-„ lius apud Charisium in Plure, *Plure foras vendunt,* „ *quod*

stratum cum ipsis habeant. Sulpicius Sev. lib. II. *Ne unius cum Patre substantiæ Filius crederetur.* Patet ex his Ablativum junctum τοῖς *Æque*, &c. regi ab intellecto *cum*, & male facere Scioppium aliosque, qui *Idem cum illo*, & similia, tanquam perperam dicta, prorsus explodunt. Certe eadem est locutio vel Constructio in *Idem cum illo*, quæ in Superioribus *Unus cum illo*, *Similis cum illo*, *Aeque*, *pariter*, *juxta cum illo.* Et videtur sic locutus Gellius IX. 10. *Annianus Poeta & plerique cum eo ejusdem Musæ Viri.* Diserte Minucius Felix cap. 21. init. *Lege Stoicorum scripta: eadem mecum recognosces.* Et cap. 28. *Nos enim idem fuimus*, *& eadem vobiscum quondam*, *adhuc cæci & hebetes*, *sentiebamus.* Ipse Cicero Catil. I. 8. *Me nullo modo posse iisdem parietibus tuto esse tecum*, h. e. in iisdem, in quibus Tu es. Si quis dicat, aliter hæc construenda; scilicet, *Me Tecum non posse tuto esse in iisdem par. Annianus & plerique cum eo Viri ejusdem Musæ:* sciat ille, hunc esse verum ordinem Constructionis in omnibus hisce, *æque cum illo*, &c. Nam & in his vera Constructio est, *Tu mecum scies æque: Suessiones cum Ipsis habent unum imperium. Nos Vobiscum sentiebamus eadem.* Hinc & sæpe conjunguntur *Unum Idemque*, ut ejusdem sensus & usus. Eadem ergo est horum omnium Constructionis ratio, quæ nihil insuper ab genio Linguæ Latinæ alienum continet. Nam *Ego Tecum idem sentio* ponitur pro *Ego & Tu.* Sic Sallustius Catil. 58. *Non Eadem nobis Et illis necessitudo impendet.* Potuisset dixisse *Nobis Cum illis*, vel *Quæ illis.* At Nos hic quærimus Usum ipsius locutionis, qua duo diversa, per voculam *Cum* conjuncta, referuntur in eodem commate ad τὸ *Idem*, æque ac ad *Unus*, *Aeque*, *juxta &c.* qui usus plane negabatur, & quem nos sic

„ *quod pro minore emtum.*] Plaut. Asin. *Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia:* idem Aul. *Pro vapulando abs te mercedem petam.* Colum. l. 5. c. 1. *Pro quibus nulla merces dependitur.* Virg. Æneid. 5. *Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis Persolvo.* Cæsar 1. Civ. *Pecuniam pro iis rebus solvit.* Cic. 4. Fin. *Æstimatione aliqua digna, eaque pro quantum in quaque sit ponderis, esse æstimanda.* Sall. *Nemo nisi victor pro pace bellum mutavit.* Valer. Max. l. 4. c. 6. *Qui conjugis fata pro tuis permutari passus es:* „ [& l. 5. cap. 2. *Pro Leonico omnes hostium* „ *captivos permutavit.* Cic. *Ennius pro Afris immutat A-* „ *fricam.*] Terent. Eunuch. *Par pro pari referto:* sic enim legunt peritiores. Cic. 1. Verr. *Pro quo frumento pecunia omnis soluta non est.* Sallust. Jugurtha, *pro metu repente gaudium mutare.* (14) Nec refert Latinitatis, utra in parte adhibeatur præpositio, utroque enim modo pretium significatur vel æstimatio; ut, *Dedi leporem pro denario;* vel *dedi pro lepore denarium.* Terentius, *Heri minas viginti pro ambobus dedi.* Horatius, *Dedit hic pro corpore nummos.* Virgil. *Vitamque volunt pro laude pacisci.* Hinc illa trita, *pro nihilo putare, pro nihilo pendere,* &c. „ Horat. *Nec verbum verbo curabis reddere fidus Interpres.* „ Ubi subauditur *pro:* dicit enim Cicero, *Verbum pro* „ *verbo reddere.*]

De

sic satis, ni fallor, æque ac ejus rationem, probavimus. In loco Matthæi intellexerim *in*, at in illo Arnobii admitto *Præ.*

(14) *Nec refert Latinitatis &c.*] Rarius tamen est, *Emi leporem pro decem denariis*, sicuti usitatissimum sine præpos. *Emi leporem decem denariis.* Magis enim *Pro* jungitur rei, quam accipimus, rarius rei quam damus. Attulit tamen Scioppius locum ex Lucilio: nec intercedo, quo minus intelligatur in ista Ellipsi, quam modo diximus. Nec enim melius novi supplementum. Ceteroqui possit forsan etiam *Cum* in his intelligi, ut plena sit locutio, *Ego emi cum decem denariis leporem*, h. e. intervenientibus in hanc rem decem denariis.

De verbis Copiæ, & Inopiæ.

A vel de. In verbis Copiæ & Inopiæ (15) causa cernitur, velut efficiens, ideo deest *à*, vel *de*. Cæsar 3. Civil. *Hæc à custodibus classium loca maxime vacabant.* Cicero 5. Attic. *Locus à frumento copiosus:* idem pro Flacc. *Usque eo orba fuit ab optimatibus illa concio:* idem pro Domo, *A magistratibus nuda Resp.* ibid. *Ab amicis inops:* idem in Officiis, *Adhibenda est vacuitas ab angoribus:* idem pro Dejot. *Sed tamen quicquid à bello Populi Rom. vacabat.* Livius, *Ne quando à metu ac periculis vacarent.* Virgil. Culice, *Viduos à lumine Phœbi.* Salluſt. Catil. *Omnes qui de reb. dubiis consultant, ab odio, amicitia, ira, misericordia, vacuos esse decet.* Cic. *De quibus volumina impleta sunt:*

(15) *Causa cernitur vel efficiens, ideo deest A vel DE.*] Mirum sane, Auctorem in hisce locutionibus tribuere præpositioni A significationem *Causæ efficientis*, quam ei in Passivis locutionibus plane negat. Vide supra lib. III. cap. 4. Quum, si usquam notat Agentem seu Efficientem, id notet plerumque Verbis Passivis juncta, at hic significet id, quod Auctor ei tribuit illic, nempe *a parte*, unde oritur, scil. isthæc copia & inopia, non tanquam a *causa efficiente*, sed tanquam a materia, in qua consistit ipsa illa copia & inopia. Atque adeo *Ab amicis inops* dicitur eodem sensu, quo apud Cicer. Famil. X. 15. *Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur.* XI. 13. *Paratissimi ab exercitu.* Plautum Aulul. II. 2. 9. *Haud a pecunia bene valeo.* Epid. I. 2. 26. *A morbo valeo, ab animo æger fui.* Trucul. I. 1. 3. *Periit ab animo & ab re.* Sueton. Tib. 68. *Latus ab humeris & pectore.* Aug. 4. *A matre Pompejum arctissimo contingebat gradu.* Sic ergo etiam, *Vacui a securibus & tributis* apud Tac. Ann. XII. 34. & reliqua, quæ Sanctius adfert. At vero vocula *DE* omnium minime notat *causam efficientem*, sed copiam rerum, unde quid sumitur ad aliquid explendum. Sic *de quibus volumina impleta sunt* h. e. Volumina sunt ab Auctoribus impleta rebus, quæ sumptæ sunt de copia ejusmodi rerum. Et sic cetera. Immo & ita Liv. I. 38. *Hæc de Latinis capta sunt oppida.* Plaut. Pseud. IV. 7. 127. *De improbis auferri decet prædam.* Sueton. Domit. 13. *Ac tunc de Oratoribus coronatus.* Cic. Fam. X. 32. *Pecunia coacta de publicis exactionibus.* In quibus omnibus notat *DE* potius passionem quandam, seu unde quid sumitur.

ſunt: idem, *De nugis referti libri.* Martial. *Hos niſi de flava loculos implere moneta, Non decet.* Dicitur, *Sanguis manat à vulnere*, vel *de vulnere.* Itaque, *Egeo pecuniis*, eſt, Egeo egeſtatem à pecuniis, hoc eſt, à parte pecuniarum.
„ [*Tenus* ſubauditur in *Fine inguinum intrare in mare.*
„ *Hac fine ames, tanquam oſurus.* Vide *Finis.*]

De variis aliis Præpoſitionibus.

CUm, In, De, Ex. Quum Modum ſignificamus, varias præpoſitiones aut apponimus, aut intelligimus; ut, *lento gradu; longa veſte; hac lege; ordine:* vel *cum lento gradu: cum longa veſte; ſub hac lege* & *conditione; ex ordine*, vel *in ordine.* Terent. Eunuch. *Pace quod fiat tua*, ſubaudi *cum*, teſte Donato. Lucanus lib. 1. *Aut hic errat nulla cum lege mundus.* Salluſt de Repub. *Multi præterea cum bona ſpe adoleſcentes, ſicuti hoſtiæ, mactati ſunt.* „ [Cæcil. *Quid narras barbare cum indomitis moribus?* Ennius, *Optima cum pulcris animis Romana juventus.* Plaut. Pæn. *Cognoſco, cum quibus ingeniis ſimus:* idem Trin. *Amicus probus, & cum magna fide:* & Rud. *Cum iſtiuſmodi virtutibus & operis qui natus ſit.* Claudus Quadrigarius in Annal. *Silentio facto, cum voce maxima inclamat.*] Plaut. Menech. *Magna cum cura ego illum curari volo.* Cicero de Senect. *Neque vero in armis præſtantior, quam in toga.* Virgil. *Horridus in jaculis:* idem, *Cæſis prius de more juvencis.* idem, *Cunctis ex more vocatis.* „ [Idem, *Pugnataque in ordine bella Fecerat.* „ Cicero, *Collocare aliquid ex ordine; Sententiæ ex ordine dictæ: Si in ordine ſtantes notos videris.* Plaut. Rud. „ *Reſponde ex ordine.*]

Per, vel Ante, vel In. In tempore, ſi ſit accuſativus, deeſt *Per* vel *Ante*; ut, (16) *Centum vixit annos:* *Quar-*

(16) *Centum vixit annos.*] Sic Sall. Jug. 63. *Natus atque omnem pueritiam Arpini altus.* cap. 91. *Noctemque totam itinere facto conſedit.*

Quarto Calendas. Cic. *Hunc per decem annos aluimus contra nos.* „ [In Priapejis, *Per noctes aliquot diesque cesso.* „ Propert. *Jurabo bis sex integer esse dies* pro, *per* dies. „ *Abbinc tres annos*, subaudi *ante*, *Abbinc tribus annis*, „ subaudi *in.*] Hæc docet Priscianus lib. 18. Fallitur igitur Erasmus in copia Rer. & Verb. cap. 150. Horat. *Quid in unum vivat, & plures:* idem 2. epist. *Sed in longum tamen ævum manserunt.* „ [Plaut. Bacchid. *Meretri-* „ *cem sibi conduxit hunc annum.*

„ Ad, vel Circa. In accusativo temporis deest etiam „ *Ad*, vel *Circa*. Plaut. Amph. *Qui hoc noctis solus am-* „ *bulem*, pro, circa hoc tempus noctis. Idem Asin. *Ad* „ *hoc diei tempus dormitasti in otio:* (17) *non pudet homi-* „ *nem id ætatis sycophantias struere:* pro quo alias dicit „ *Homo ista ætate.* Cicero, *Venit ad me id temporis, ut* „ *retinendus esset: Venias ad id tempus, quod scribis: Ad* „ *breve tempus durare.*]

In,

sedit. Orat. 1. ad Cæs. *Nullam noctem sine scorto quiescere.* Nepos Cim. 4. *Quod facere nullum diem prætermisit.* Milt. 7. *Chersonesi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem.* Cic. de Offic. I. 1. *Te jam annum audientem Cratippum.* Catil. I. 2. *Vigesimum jam diem patimur.* IV. 4. *Eos punctum temporis frui vita non putat oportere.* Famil. VI. 5. *Ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses.* IV. 3. *Afui magnam partem consulatus tui.* Cæsar B. Gall. III. 23. *Qui una cum Q. Sertorio omnes annos fuerant.* Plautus prol. Aulul. 4. *Jam multos annos est, quum possideo.* Bachid. V. 1. 11. *Eam sibi hunc annum conductam.*

(17) *Non pudet hominem id ætatis.*] Sic Plautus Merc. II. 2. 19. *Quid tibi ego ætatis videor?* Terentius Phorm. II. 4. 4. *quidve sit sententiæ.* Adel. V. 8. 16. *Idne estis auctores mihi?* Sueton. Ner. 26. *Nunquam postea se publico illud horæ commisit.* Galb. 14. *Negligentior, quam conveniret Principi electo, atque illud ætatis.* Tacit. Ann. V. 9. *Corpora id ætatis.* XII. 12. *Armeniam id temporis importunam.* cap. 18. *Nemo aderat id auctoritatis.* Sic *id genus* passim, pro, ejus generis. Vide Sueton. Claud. 34. Tito 7. extr. & Domit. 4. extr. Ceterum addidi in his nonnulla, quorum similis est ratio Constructionis, quæ Accusativorum tali modo Tempus notantium. Ne quis cavilletur *Me* pro *Accusativo temporis* habere, in quo nulla Temporis significatio inest.

In, vel De. Si tempus ſit in ſexto caſu, deeſt *In*, vel *De*, ut, *tribus annis; hora prima*. Cic. in Topic. *Si filius natus eſſet in decem menſibus*. Cæſar, *De tertia vigilia*. Terent. Andr. *In diebus paucis, quibus hæc acta ſunt, Chryſis moritur*, id eſt, poſt dies paucos. „ [Pro- „ pert. *Venturum paucis me tibi luciferis*, pro, in paucis „ diebus, hoc eſt, poſt paucos dies, vel potius, *Cis* „ *paucos dies*, ut Plautus loqui ſolet; cujus etiam ſunt „ iſta Pœnul. (18) *Aruſpex dixit, nos paucis diebus fore* „ *liberas*: & Pſeud. *In hoc triduo evolvam tibi hoc argen-* „ *tum*: & Trucul. *Ego faxo me in diebus pauculis crudum* „ *virum eſſe dicat*.]

Per, vel Ad. In Diſtantia, ſi ſit accuſativus, deeſt *Per*, vel *Ad*; ut, *ſex pedes altus; patet ulnas quatuor*. Lactant. de Phœnice, *Per bis ſex ulnas eminet ille locus*. Varro lib. 3. cap. 5. Ruſt. *Eſt lapis à falere pedem & dodrantem altus, ipſum falere ad duos pedes altum à ſtagno, latum ad quinque*.

In. Si Exceſſus vel Modus ſit in ſexto Caſu, deeſt *In*; ut, *paulo majora canamus*. Cic. 4. Acad. *Democritus huic in hoc ſimilis, uberior in cæteris*. idem pro Balbo, *In quo erat accuſatoris interpretatio indigna reſponſione*.

Ex.

(18) *Aruſpex dixit &c.*] Talia ſunt apud Cicer. Famil. X. 18. *Ipſe, ut ſpero, octo diebus, quibus has literas dabam, cum Lepidi copiis me conjungam*. Catill. II. 7. *Triduo audietis*. pro Archia cap. 4. *ſi LX. diebus eſſent profeſſi*. At de Senect. 14. *Qui bis paucis diebus Pontifex Max. factus eſt*. de Amic. 4. *Perpaucis ante mortem diebus diſſeruit*. In quibus locis notandum, ſumi hanc quoque phraſin eodem modo, quo notavi ſupra hoc ipſo Capite accipi præpoſitionem *Sub*, & Præſens Artis Grammaticæ Tempus. Nempe ut *pauci dies* intelligendi ſint modo de proxime præterito, modo de proxime ſequenti tempore. Quocirca ſæpe etiam additur *Ante* vel *Poſt*. De Offic. II. 22. *Multis annis ante*. De Senect. 6. *Mortuus eſt novem annis poſt meum Conſulatum*. Hinc Famil. XII. 25. *Quas literas mihi Cornificius altero viceſimo die, ut dicebat, reddidit*, ſcil. poſtquam datæ eſſent. Vide & ſupra pag. 207, 208. & quæ ſeq. Cap. notantur ad Voculam *Poſt*.

Ex. „ [*Vocare aliquem nomine*, ſubaudi *Ex*. Plaut. „ Stich. act. 1. ſc. 3. *Nam Miccotrogus nomine ex verò* „ *vocor.*]

Cum. *Afficio te honore*; *proſequor te odio*; ſubaudi *Cum*. Livius lib. 9. dec. 4. *Proſecuti cum donis legatos ſunt:* idem lib. 2. dec. 1. *Decedentem domum, cum favore ac laudibus proſecuti ſunt*. Cic. Q. Frat. lib. 2. *Publicani Domitium* (18) *cum equis proſecuti ſunt*. Plinius epiſt. 159. *Mentionem alicujus cum honore ſummo proſequi.* „ [Dictys li- „ bro 3. *Non ejeciſtis, non cum deteſtationibus extra muros* „ *proſecuti eſtis.*]

In. *Ibam via ſacra*, ſubaudi *In*. Cicero 3. Tuſc. *Qui miſer in campis mœrens errabat Aleis*. Terent. Eunuch. *Haud convenit una ire cum amica imperatorem in via*. Idem Heaut. *Qui nuper fecit ſervo currenti in via deceſſe populum*. Virg. *Et victis dominabitur Argis*, ſubaudi, *in Argis*. Lucan. 1. *Rarus & antiquis habitator in urbibus errat*.

A, vel Ab, vel E. In cauſa efficiente deeſt *A*; ut, *Palleo metu; horres frigore*. „ [Plaut. Caſ. *Mihi inanitate* „ *inteſtina murmurant*. Catull. *Corpora cornu ſicciora, ſole,* „ *frigore, & eſuritione*. Liv. 10. *Ab ultima ſpe dimicantes:* „ & lib. 7. *Linguam ab irriſu exſerens*. Plaut. Capt. *Satis*

(18) *Cum Equis proſecuti.*] Cæſar plerumque omittit Præpoſitionem. B. Gall. II. 19. *Præmiſſo equitatu, ſubſequebatur omnibus copiis*. Ibid. *ſubito omnibus copiis provolaverunt*. cap. 29. *Atuatici quum omnibus copiis auxilio Nerviis venirent*. cap. 33. *tertia vigilia omnibus copiis repente ex oppido eruptionem fecerunt*. IV. 24. *At barbari, præmiſſo equitatu, reliquis copiis ſubſecuti*. Et ſic alibi paſſim. Corn. Nepos Milt. 4. *auderi adverſus ſe tam exiguis copiis dimicare*. Pelop. 2. *Magnæ ſæpe res non ita magnis copiis ſunt geſtæ*. Reg. 1. *quod maximis poſt hominum memoriam exercitibus terra marique bellum intulit Græciæ*. Sall. Jug. 38. *Nocte intempeſta, multitudine Numidarum Auli caſtra circumvenit*. Sulpicius Severus II. 21. *qui magnis copiis in conflictum deſcenderit*. Ubi quam male Vorſtius *Legendum fortaſſe, Cum magnis copiis*, cenſeat, liquet abunde ex ſuperioribus. Similia ex Livio vide apud Gronovium Patrem ad Livium XXV. 22.

„ *tis dolui ex animo:* & Cist. *Doleo ab animo, doleo ab* „ *oculis, doleo ab ægritudine.*] Cic. Acad. *Mare nunc, quia à sole collucet, albescit, & vibrat.* [Ovidius in Arte, I. 724. *Candidus in Nauta turpis color: æquoris undâ Debet, & A radiis sideris, esse niger*, ubi additur τὸ A in uno, at in altero per Ellipsin omittitur. Ibidem v. 510. *A nulla tempora comptus acu*, ubi additur instrumento. At per Ellipsin omittitur A vel EX apud Plautum Amphitr. III. I. 8. *Ut pariat, quod gravida est Viro, & Me quod gravida est.*] Ovid. I. Metam. *Pluvioque madescit ab Austro.* ibid. *Postquam vetus humor ab igne Percaluit solis.* idem 2. Fast. *Sed tamen à vento, qui fuit, unda tumet.* Silius lib. 6. *Lenta proclamat ab ira.* Sic *borreo à frigore.* Apulejus lib. 4. Metamorph. *Sed à gloria non perivit.* Terent. Andr. *Laborat è dolore.*

Ab. Terent. *Stulto intelligens quid interest*, id est, ab stulto. [Vide Me supra III. 5. 4.] *Negant à falsis interesse visa.* „ [Paulus Jurisc. leg. 21. ff. quando dies „ legat. cedat, *Nec multum interesse tale legatum ab hoc;* „ *Si hæres erit, dabo:* & leg. 4. §. penult. ff. de doli „ except. *Distat aliquid doli exceptione.*] Horatius, *Abest virtute diserti Messalæ*, id est, à virtute. Ovid. 4. Trist. eleg. I. *Imus ad insignes urbis ab arte viros.* Cic. lib. 12. epist. I. *Ab illo sordidissimo periculo tuti futuri.* Plaut. Truc. *Ab ingenio est improbus.* Terent. Phorm. *Otiosum ab animo.* Sic dicimus, *Virtute præditus*, subaudito *ab*, vel *cum*.

De. *More hominum facis; amicorum consilio feci; Mea sententia, meo judicio*, supple *De*. Cicero, *De amicorum sententia Roscius Romam confugit:* idem, *idque de meo consilio:* idem Attic. *Nihil faciam, nisi de sententia tua:* idem *Flere de morte alicujus.* Plaut. Capt. *Rem de compacto geri:* idem Menech. *Jube te piari de mea pecunia:* idem Epid. *Quibus de signis agnoscebas.* „ [Virg. *Composito* „ *rumpit vocem*, subaudi *de*.

„ Ob,

„ Ob, vel Propter. Virgilius, *Me discedere flevit,* „ (19) subaudi *ob*, vel *propter*. Plautus, *Mœstus est, se* „ *has ædes vendidisse: Ægrotus est te videre.* Terentius, „ *Desine Deos obtundere gratulando, inventam esse gnatam* „ *tuam*, id est, propter inventionem filiæ. Livius 29. „ *Civitatem religio invasit propter crebrius eo anno de cœlo* „ *lapidatum*, subaudi *esse.*]

(19) *Subaudi Ob, vel Propter.*] Sic Gellius IX. 3. *Quod ego Diis gratiam habeo.* Salluft. Orat. 1. ad Cæs. *Id certatum esse, ut &c.* Cicero Famil. II. 10. *Mi Rufe, vigila, primum, ut mihi succedatur, sin id erit spissius, illud,* scil. vigila, *ne quid temporis mihi prorogetur.* Terent. Hec. IV. 2. *Tibi me esse suspectam, propter meos mores uxorem tuam abiisse.* Sulpic. Sev. II. 7. *Reus constituitur, edicto Regis non paruisse.*

CAP. VII.

Adverbiorum & Conjunctionum Ellipsis.

ÆQuè in comparationibus parium subauditur: Plaut. Bacchid. *Quem amicum ratus sum, atque ipsus sum mihi:* „ [& Pers. *Tu meum ingenium fans non didicisti,* „ (1) *atque infans.* Catull. *Cur non pistrino traditur, at-* „ *que asinus?* pro, *æquè atque*, aut, *sicut asinus.* In Pria- „ pejis, *Quæ succo caret, atque petra pumex*, id est, *si-* „ *cut pumex, instar pumicis.* Lucil. *Calidissima, & olerum* „ *bene plena, atque anseris collus*: idem, *An ego te, equam* „ *atque animosam, Thessalam, & indomitam, frenis subi:* „ *gamque domemque?* pro, *sicut equam animosam.* Priscia- „ nus lib. 18. testatur *Latine dici, Facio, atque feci ante,* „ *pro, sicut feci ante.*]

An,

(1) *Atque infans*] In hoc Plauti loco, qui est Persa II. 1. 7. neutiquam intelligitur *æque*, sed vel *magis*, vel nihil omnino: quum in hisce contrariis sæpe etiam talis copula soleat addi vel intelligi, ut *Velis, nolis; fas, nefas;* Sic ergo & *fans, infans*, & cum copula, *fans atque fans*, poterit dici.

An, vel Ne. Terentius, *Melius, pejus, profit, obſit, nihil vident, niſi quod lubet*, ſubaudi *an, ne, vel.* Plinius, *Studes? an piſcaris? an ſimul omnia?* pro, *ſtudesne.*

Aut, vel Seu. *Velis, nolis; ſcias, neſcias*, ſubaudi *aut*, ſeu *ſive*. Cic. *quatuor, ad ſummum quinque, ſunt inventi, qui Milonis cauſam non probarent.*

Enim, vel Nam, vel Quia. Terentius, *Hæc quum illi Micio dico, tibi dico, tu illum corrumpi ſinis*, pro, *tu enim.* Virgil. *Nec ſum adeo informis, nuper me in littore vidi:* idem, *nimium ne crede colori: Alba liguſtra cadunt*, pro, *Quia.*

Et, vel Atque. *Hac, illac; extra, intra;* (2) *æqui, boni; optimus, maximus; uti frui; dare legare;* ſubaudi *Et.* Vide Adrian. Card.

Etiam. *Non ſolum elegans, ſed facetus*, ſubaudi *Etiam.* Vide *Non.*

Igitur, vel Ergo. Ovid. *Hunc quoque, ſiderea qui temperat omnia luce, Cepit amor Solem; Solis referamus amores*, id eſt, *Solis igitur.* Terent. *Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur via.*

Ita. *Faciam, ut jubes*, ſubaudi *ita*, vel *ſic.* Horat. *Ut tu Fortunam, ſic nos te, Celſe, feremus.* Plautus, *Ut velis eſſe me, ita ero.*

Hic acriter advertendum eſt, non poſſe in oratione po-

(2) *Æqui, boni.*] Intelligitur in his omnibus copula, quæ ideo ſæpe etiam additur. Plaut. Curcul. I. 1. 65. *Nil æqui bonique ab eo impetrare queo*; Florus I. 22. *Vehementius æquo bonoque cum Senatu certatum eſt.* Salluſt. Catil. 20. *Ceteri omnes, ſtrenui, boni, nobiles atque ignobiles, vulgus fuimus:* quem locum male tentant Muretus & Ciacconius. Cap. 30. *quibus omnia, honeſta atque inhoneſta, vendere mos erat.* Tacit. Hiſt. II. 56. *In fas nefasque avidi.* Nihil ergo mutandum in Salluſtio Catil. 11. *Avaritia ſemper inſatiabilis eſt, neque copia neque inopia minuitur*, ubi Meurſius (probante Carolo ad Gellium III. 1. qui Auctor hæc verba Salluſtii eodem iſtic modo citat) delet poſterius *neque*, & ex Ablativo *inopia* facit Nominativum, ſed male.

poni *ita* vel *ſic*, quin continuo ſubaudiatur (3) *ut* vel *uti;* nec item poſſe poni *ut*, cui non reſpondeat *ita* vel *ſic.* Virgilius 4. Georg. *Ut binæ regum facies, ita corpora gentis.* In illis porro tritis, *Ita Neptuno viſum eſt; Sic viſum Superis; Sic fatur; Ita fatur;* etiam deeſt *Ut*, quaſi dicas, *Ita fatur, ut diximus*, aut *dicemus.* Item quum precamur, *Sic tibi ſit felix iter.* Martial. lib. 7. *Sic me fronte legat dominus, Fauſtine, ſerena,* cæt. *Ut mea nec juſte* &c.

Magis, vel Potius. Plaut. *Tacita ſemper bona eſt mulier, quam loquens*, id eſt, *magis bona.* „ [Livius 3. „ *Claudii oratio fuit precibus, quam jurgio, ſimilis.*] Sæpe Græcis deeſt μᾶλλον, id eſt, *magis:* unde ille, *Bonum eſt confidere in domino, quàm in principibus.* Terent. *Si quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat* (4) *bonis, quam pluri-*

(3) *Ut vel Uti*] Aliquando etiam *Si.* Sueton. Tiber. 2. *Precata propalam, ut ita demum ſequeretur, ſi ſibi pudicitia conſtaret.* Claud. 25. *Populi R. Seleuco Regi amicitiam ita demum pollicentis, ſi conſanguineos ſuos, Ilienſes, ab omni onere immunes præſtitiſſet.* Plinius Paneg. 68. *Ut ita demum Te Dii ſervent, ſi bene Remp. rexeris.*

(4) *Bonis, quam plurimis.*] Non ignoro equidem, ſic eum locum diſtingui & exponi à multis Interpretum, etiam antiquis. Omnino tamen Ego arbitrer, argutiorem eſſe illorum ſententiam, quam veriorem. Nempe quum diverſi ſint hominum etiam optimorum ſenſus, ac difficile ſit ipſi Jovi, ut dicitur, placere *omnibus*, idcirco ſe ex illis eſſe ait Terentius, qui ſtudeant placere *bonis, quam plurimis* poſſit. Ceterum τὸ *Magis* aut *Potius* ſæpe etiam omitti per Ellipſin, paſſim obſervarunt eruditi. Vide Voſſium de Conſtruct. cap. 61. Adde Corn. Nepotem in Datam 8. *ſtatuit congredi, quam cum tantis copiis refugere.* Attic. 13. *Diligentia, quam pretio parare.* Vide ibi Notas Schotti. Pomp. Mela III. 10. *Quos ſerpere, quam ingredi, referunt.* Tac. Ann. II. 5. *Tanto plura tribui par fuiſſe, quanto prima ſors negaviſſet.* Hiſt. I. 14. *Ea pars morum ejus, quo ſuſpectior ſollicitis, adoptanti placebat.* II. 99. *Quantumque hebes ad ſuſtinendum laborem miles, tanto ad diſcordiam promptior.* de Germ. 6. *Cedere loco, dummodo rurſus inſtes, conſilii, quam formidinis arbitrantur.* Plinius Panegyr. 73. *Nam quanto magis a te reprimebatur noſtrum gaudium, exarſimus, pro tanto magis exarſimus.*

rimis, id eſt, *bonis potius*, *quam plurimis*, id eſt, malis. Tacitus 4. Ann. *Agrippa claris majoribus*, *quam virtutibus:* idem 1. Ann. *Et pacem*, *quam bellum probabam*. Plautus Menech. ſc. Nimis. *Quin vidua vivam*, *quam tuos mores perferam*. Vide *Prius*.

Ne. *Cave cadas; cave faxis*, ſupple *ne*. Unde fallitur Valla, & alii. Cicero, *Nonne caveam*, *ne ſcelus faciam*. Plaut. *Tu cave*, *quadraginta accepiſſe hinc ne neges*. Terent. *Etiam caves*, *ne videat te aliquis*. Vide *Ut*.

„ [*Neque Cicero hoc mihi perſuaderet*, ſubaudi *neque*
„ *quiſquam alius:* nam, ut in pro Scauro ait Aſconius,
„ *Neque eſt conjunctio disjunctiva*, *& ſemper poſtulat*, *ut*
„ *rurſus inferatur*, *ut*, *Neque hoc*, *Neque illud:* addit mox,
„ *Neque ignoro*, *aliquando hoc* verbum, *ut* Vel, *ſemel poni*.
„ Cic. pro Scauro, *Ac neque Aquilius illius Craſſi factum*
„ *potuit imitari:* ubi ſubauditur, *neque quiſquam alius*.
„ Vide *Vel*.]

Non. Poſt *Non modo*, *Non ſolum*, *Non tantum*, dum Oratio dubia non ſit, deeſt *Non*, ut ſi dicas, (5) *Alexander*

(5) *Alexander non modo &c.*] Valde tamen ego dubitem de ſinceritate iſtius locutionis ſeu Ellipſeos, in qua poſt *Non modo* ſequitur affirmative, ſeu *ſed etiam*. Nam huic quidem nulla ſubeſt ratio, quæ abunde adeſt, quum ſequitur negativa, *ſed ne*, quumque unum eſt Periodi Verbum, quod cum negatione conjunctum ad utrumque ejus membrum referri poteſt & debet. Etenim quum dicitur, *iſta non modo homines*, *ſed ne pecudes quidem ipſæ paſſuræ videntur*, τὸ *Ne* exponi ſeu dividi debet in *Etiam non*, & τὸ *Non* referri ad verbum ipſum *videntur*. Jam vero ſicuti, ſi Affirmando dicam, *Iſta non modo pecudes*, *ſed etiam homines*, *videntur paſſuri*, eorum in conſtructione & expoſitione verbum illud *videntur paſſuri*, quaſi bis poſitum haberi debet: ſic in Negando, *iſta non modo homines*, *ſed ne pecudes quidem*, vel, quod idem eſt, *ſed etiam pecudes*, *non videntur paſſuræ*, bis iſtic quoque poſitum cenſetur Verbum cum ſua negante particula; atque adeo in priore parte intelligitur, ut per Ellipſin omiſſum, non tantum illud *Non*, ſed integrum illud *Non videntur paſſuri*. Manifeſta ſic eſt hujus Ellipſeos ratio. At quam mihi dabis, Ut in priore parte intelligam non modo Verbum, quod in poſteriore

der non modo parcus, *sed etiam fuit liberalis*, id eſt, *non mo-*

riore exprimitur, ſed etiam Negationem una cum Verbo, quæ tamen iſtic nulla eſt Verbo addita, nec ex natura vocabulorum aut locutionis hujus recte poteſt peti; aut Ut in priore parte intelligam Negationem ſolam ſine Verbo, quando illa aliud jam habet Verbum: veluti, quod Valla adfert, *non modo* (pro *non modo non*, ſicut omnino dicendum eſt) *abſolvo hunc*, *ſed ne levi quidem pœna cum eo tranſigendum puto.* Ferri tamen hoc poſterius aliquando poſſit, quando ſcil. in eadem re a minori proceditur in negando ad majus. Et ita apud Livium xxv. 26. in deſcriptione graviſſimæ peſtilentiæ; *poſtremo ita aſſuetudine mali efferaverant animos*, *ut non modo lacrymis juſtoque comploratu proſequerentur mortuos*, *ſed ne efferrent quidem aut ſepelirent.* Minus erat *non proſequi mortuos comploratu*, Majus *non efferre eos*, *aut ſepelire.* Sola ergo negatio majoris retrahitur iſtic ex poſteriore membro etiam ad Minus in priore. Ferri itaque hoc poſſit in tali negatione: at quando ſequitur *ſed etiam* affirmativum, id vero qui ulla ex parte ferri aut explicari analogice queat, non video. Adferuntur tamen exempla tum hic à Sanctio, tum à Mureto in Variis. At ego illa, cum ſint pauciſſima reſpectu aliorum, nullus dubito vel corrupte edi, vel perperam citari, vel male explicari. Varronis locus haud dubie corruptus eſt, deſideratque voculam *Non*. Quæ Muretus adfert loca ex Cicerone de Officiis, alterum ex lib. II. cap. 13. alterum ex lib. III. cap. 18. aliter hodie, certe in edd. Gruteri & Grævii eduntur; ſcilicet ut Negatio in priore parte bis exprimatur. Duo alia loca, quæ hujus generis ſola ſuperſunt, perperam expoſuit. Veluti Catil. 1. cap. 3. *Nihil agis*, *nihil moliris*, *nihil cogitas*, *quod ego non modo audiam*, *ſed etiam videam.* Senſus eſſe debet, ſi ſic legatur: quæ tu in ſecretò agis, ea non modo ſcio, ut audita, ac ab aliis relata, & ita quodammodo adhuc incerta, ſciri ſolent, ſed etiam adeo cito & certo reſciſco, quaſi præſens intereſſem & viderem omnia. Minus utique eſt audire res ab alio geſtas, quam præſentem videre eas, & idcirco accipienda hæc, quaſi tali modo diſtincta legerentur, *quod ego non*, *audiam modo*. *ſed*, *etiam videam*, pro *ſed non etiam videam*; ut adeo negatio alia non tam in priore membro quam in poſteriore ſit intelligenda, & ex priore repetenda; ſeu ut Negatio unica ad utrumque membrum ſit referenda. Sed tamen & hic alterum *Non* reperitur non modo ante *Audiam*, ſed & ante *Videam* tum in ed. Gruteri, tum in Vet. libb. Cujacii, Obſerv. XII. 32. Et certe utrobique eodem modo vel abeſſe vel adeſſe debet, atque adeo prorſus diverſa eſt hæc locutio ab illis Sanctianis & Muretianis reliquis, in quibus in poſteriori membro eſt affirmatio, nec intelligi debet ulla negatio, quum hic, ſi in priore, etiam in po-

modo non parcus. Cicero 1. Catil. *Ut jam ista non modo bo-*

posteriore sit intelligenda, quasi diceretur, *quod ego non modo non audiam, sed etiam non videam:* immo in posteriore sit omni modo intelligenda, etiam si in priore non intelligatur alia, quam quæ istic exprimitur, ut modo osten di faciendum. Verius tamen & rectius crediderim, ut longe est expeditius, inferi his duplex *non*, cum ante *audiam*, tum ante *videam*. Alter locus est ex orat. pro Cœlio: *Hæc genera virtutum non solum in moribus nostris, sed vix jam in libris reperiuntur.* Non inspexi locum, quia verba per se mihi patent aliter interpretanda. Nam vel accipienda est vocula *vix*, ut bis posita, hoc modo, *non solum vix in moribus nostris, sed vix jam in libris reperiuntur:* vel potius resolvenda est significatio ejus in *ferme non*, *pene non*, æque ac *Ne*, quum sequitur, in *etiam non;* & sicuti sæpe alias faciendum esse constat inter Eruditos, maxime vero in Negativa ejusmodi sententia. Ita exempli gr. *Negat* in expositione & constructione accipiendum est sæpe, tanquam si scriptum esset, *Non dicit*, vel *dicit non &c.* Auct. ad Heren. IV. 20. *Negat se accedere posse, nec ædificare etiam nunc audere.* Suet. Claud. 15. *Negans cognitionis rem, sed, ordinarii juris esse.* Clarum hæc exponi non posse, nisi ut resolvantur negationem complectentia vocabula, ut ita non integra eorum significatio, sed dimidia pars ad alterum quoque membrum possit referri. Immo in priore loco dividenda est non tantum vox *Negat*, sed & Vocula *Nec;* Sensus enim posterioris membri est, *Et Dicit, Non audere se* &c. Sic igitur & in Ciceronis loco pars significationis τῷ *Vix*, quæ est *Non*, conjungenda cum ipso Verbo, & ita simul cum isto Verbo intelligenda in priore istius loci membro, quasi dixisset, *non solum in moribus nostris non reperiuntur, sed ferme jam in libris non reperiuntur.* Plane uti negatio, quæ est in Vocula *Ne*, in sensu formando considerari debet, tanquam cum Verbo juncta, & cum illo simul intellecta in priore membro. Veluti *Ista non modo homines, sed ne pecudes quidem videntur passuræ.* Quorum sensus est, ut dixi, Ista non modo homines, non passuri videntur, sed etiam pecudes non passuræ videntur. Restat locus ab Auctore nostro allatus ex Ciceronis Oratore. Is vero perperam simul exponitur & exscribitur. Commendat istic Cicero parcimoniam Oratori in adhibendis figuris, sed ita, ut tamen permittat & commendet simul dilectum. Proinde ait: *Nam sicut in epularum apparatu a magnificentia recedens, non se parcum solum, sed etiam elegantem, videri volet; eliget, quibus utatur.* Nempe Oratorem à tumore recedentem vult Cicero tamen, non esse Parcum tantum in figuris, sed etiam & vel maxime Elegantem, seu *eligere*, *quibus utatur*, plane sicuti qui à *magnificentia in epulis apparandis recedit*, non id simpli-

homines, ſed ne pecudes quidem mihi paſſuræ videantur: ibidem, *Sed ita, ut non modo civitas, ſed ne vicini quidem proximi ſentiant:* idem Orat. *Nam ſi, ut in epularum apparatu, non ſe parcum ſolum, ſed etiam elegantem videri volet,* lib. 10. Attic. epiſt. 7. *Regnum non modo Romano homini, ſed ne Perſæ quidem cuiquam tolerabile:* idem in Orator. *Neque ſolum inſcientiam meam, ſed ne rerum quidem magnitudinem perſpicit:* & 1. Tuſc. *Mortuorum non modo vitæ commodis, ſed ne vita quidem ipſa quiſquam caret.* Varro lib. 8. ling. Lat. *Dicam de univerſa analogia, cur*

pliciter agit, ut Parcus, ſeu non amplius Magnificus, ſed etiam & inprimis, ut Elegans videatur. Neutiquam ergo iſtic *non parcus ſolum* ponitur pro, *non ſolum non parcus*, ſed e contrario dicitur eum velle videri jam *parcum*, ſed non ſolum, verum etiam *elegantem*. Sed non Sanctius modo, verum & Alii, Viri Doctiſſimi, quod miror, locutionem hanc, *Non modo*, ſequente *ſed etiam*, admittere potuerunt, licet nulla ejus dari poſſit ratio. Hinc apud Ciceronem pro Sulla cap. 2. *Statuerunt tantum illud eſſe maleficium, quod non modo non occultari per ſe, ſed etiam aperiri illuſtrarique debeat*, Gruterus ex uno MSto, quem tamen laudat, poſterius *non* vult expungi, ſed male prorſus. Sic Famil. VIII. 11. *Non modo non fecit, ſed quum de hoſtibus ageretur* &c. *tacuit:* ubi Manutius itidem ſuſpicatur ſcriptum *non modo fecit*. Vide Eum ad I. 9. & ad hæc verba, *non modo præmiis, ſed ne periculis quidem compulſus ullis ad eorum cauſam me adjungerem:* ubi multis hanc phraſin probat, ſequente *ſed ne*, ſed male exponit *non modo* per *nedum*, nec diſtinguit inter eam, ſive ſequatur, *ſed ne*, ſive *ſed etiam*. Durior paulo & turbatior eſt ordo hujus locutionis apud Livium XXXIV. 39. *nam propter anguſtias loci confertamque turbam non modo ad emittenda cum procurſu, quo plurimum concitantur, tela, ſpatium habebant, ſed ne, ut de gradu quidem libero ac ſtabili conarentur.* Longe clariora hæc & concinniora forent, ſi illa, *ſpatium habebant*, in extremum periodi fuiſſent rejecta. Sed ſimiliter fere Cicero Philipp. II. 41. *quos clientes nemo habere velit, non modo eſſe illorum cliens.* Nam & iſtic ex priore membro ad poſterius quoque referendum illud *nemo velit*. Sed & ſic fere Idem Famil. I. 9. *nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæſare interceſſit, quod ille non ita illuſtri gratia exceperit, ut,* &c. ubi itidem ex ſuperioribus repetendum *nullum meum minimum*, ſicuti ex poſterioribus ad utrumque membrum referri debet, *pro Cæſare interceſſit.*

cur non modo videatur esse reprehendenda, sed etiam cur in usu quodammodo sequenda. Latius hæc Muretus libro 10. cap. 7. Variarum. Accipe rursus (6) testimonia integræ locutionis. Cicero de Senect. *Quia non modo vituperatio nulla, sed etiam summa laus senectutis est:* ibid. *Nec solum non molesta, sed etiam jucunda:* ibidem, *Sed videtis, ut senectus non modo languida atque iners non sit, verum etiam operosa, & semper agens aliquid & moliens:* idem

(6) *Testimonia integræ locutionis.*] Diversæ sunt hæ locutiones, suaque iis ideo exprimitur in priore membro negatio, quia in posteriore est sensus affirmans, non negans, nec proinde ex posteriori membro in prius illud revocari potest ulla negatio, seu potius ex ultimis totius sententiæ non potest simul commune verbum & communis negatio in utrumque membrum dividi, ut fit in superioribus locutionibus, in quibus in posteriore membro occurrit *sed ne.* Non ergo reprehendi hic debebat Valla, qui d. l. recte ait, *At quoties dictionibus quædam adest contrarietas, non possis tollere alteram negationem*, h. e. tunc in priore membro, in quo occurrit *non solum*, non recte omittitur per Ellipsin altera negatio, sed omnino exprimi tunc debet, quia sensus posteriori contrarius eam postulat. Quæ vera est observatio, quam videam velim apud ipsum Vallam. Male tamen ibidem incusat ille Boëthium, tanquam vitiose locutum lib. 3. in Ciceronis Topica, *si non confuse solum, verum etiam distributim & suarum partium proprietate noscantur.* Putat dicendum, *non solum non confuse.* Sed non intellexit Boëthium, cui *confuse noscere* est noscere generaliter summa rei alicujus capita, quod longe utique minus est, quam rem noscere particulatim, & per singularum ejus partium proprietatem: atque ita recte progreditur Boëthius per *Non solum, sed etiam*, a minore cognitione ad majorem. Contra Lactantius lib. 1. progreditur a majore ad minus: *Quis enim mentis emotæ non modo futura prædicere, sed etiam cohærentia possit loqui?* Nulla hic culpa librarii, nulla Lactantii. Oratio est interrogans, quæ involvit negationem rei interrogatæ. Jam in Negatione directa prius utique negamus in rebus facultatis difficiliora, & ita progredimur ad neganda etiam faciliora. Veluti, *Homo emotæ mentis non modo futura prædicere non potest, sed etiam cohærentia loqui non potest.* Vel, ut ex usu Linguæ & superiorum locutionum solebant Veteres, *Homo em. mentis non modo futura prædicere, sed ne cohærentia quidem loqui potest.* Apud Lactantium ergo nihil mutandum, & *non modo* ponitur eo istic sensu, quo dici potuisset, *non dicam futura prædicere, sed cohærentia possit loqui.*

idem pro Cœl. *In quo non modo crimen non hærebat, ſed vix diſerti adoleſcentis cohærebat oratio:* idem pro Dejot. *Non modo tibi non ſuccenſet, verum omnem tranquillitatem,* &c. idem 2. Philip. *ut non modo non cohærentia inter ſe diceres, ſed maximè disjuncta atque contraria.* Nec tibi ego autor ſum, ut ſemper poſt, *non modo, non ſolum, non tantum,* ſuppleas [ſcil. in explicando] negationem: nam ſenſu integro poteris dicere, *Non ſolum dives eſt, ſed etiam doctus.* Cicero pro Planc. *Manlium non ſolum ignobilem, verum ſine virtute, ſine ingenio.* Hæc verius, quam Valla lib. 3. cap. 27.

Non ſolum. Quinctil. *Quum Ciceroni dormitare interim Demoſthenis oratio, verum etiam Homerus ipſe videatur,* ſubaudi *non ſolum.* Cic. *Urget ille quidem, & Philotimus, & Cincius, ſed etiam ipſe crebro interviſo.*

Olim. Horat. in Arte, *Tibia, non, ut nunc, oricbalco vincta, tubæque æmula, ſed,* &c. id eſt, Tibia olim non erat, ut nunc &c.

Poſt. Livius, *Quadringenteſimo anno, quam Urbs Roma condita erat,* (7) id eſt, poſtquam: „ [idem, *Is duodecimo* „ *die, quam conſcenderant navem, Phaleram tenuit:*] idem, *Anno triceſimo altero, quam Roma condita erat:* idem, *Altera die, quam à Brunduſio ſolvit.* Cicero ad Terentium, *Poſtridie intellexi, quàm à vobis diſceſſi.*

Prius. Sæpè deeſt (8) particula *Prius,* ante vocem *Quàm.* Terent. Eunuch. *Omnia experiri, quàm armis ſa-*

(7) *Id eſt, poſtquam.*] Vel plenius, *poſt illam boram, ad quam* &c. Vide ſupra pag. 208. & 209. Sed & aliquando, licet rarius, omittitur ſimiliter *Ante.* Plaut. Men. prol. v. 62. *Eum hæredem fecit, quam ipſe diem obiit,* h. e. ante illam horam, ad quam diem obiit. Adde ſeq. paragraphi exempla, præter ultimum, in quo poteſt intelligi *Tam* vel *Magis.*

(8) *Particula prius.*] Aliquandp etiam *potius.* Plaut. Men. V. 1. 26. *Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam.* Gell. Noct. Att. II. 2. *Declinanda ſenſim, quam reſpuenda.* Deeſt aliquando etiam *Aliter.* Suet. Galb. 8. *Nunquam iter ingreſſus, quam ut ſecum ferret.*

ſapientem decet: ſed ibi legitur nunc, *Omnia prius.* Plaut. Amphit. *Gravidam ego illam hic reliqui, quam abeo.* Ita legit Janus Gulielmus in Quæſt. idem Plaut. Trinumm. *Confit cito, quam ſi tu objicias formicis papaverem.* Vide *Magis.*

Quàm. Terent. Adelph. *Plus quingentos colaphos infregit mihi*, id eſt, plus quàm. Varro Ruſt. *Non minores oportet iniri bimas, ut trimæ pariant*, id eſt, quam bimas: idem, *Videndum ne ſint minores trimæ, majores decem annorum:* „ [idem 2. Ruſt. in fine, *Non minus habemus in* „ *centenas oves hirtas, ſingulos homines; in pellitas, binos;* „ pro, non minus quam ſingulos, quam binos.] Terent. Eunuch. *Accede ad ignem hunc, jam caleſces plus ſatis*, id eſt, pluſquam ſatis ſit, ut notat Quinctilian. quamvis Donato videatur pleonaſmus. Idem ibid. *Plus millies audivi.* Plin. lib. 10. *Plus vicenaquina ova incubanda ſubjici vetant.* Livius, *Capta amplius duo millia hominum, minus duo millia circa muros cæſa.* Cicero pro Roſc. comœd. *Amplius ſunt ſex menſes.* ibid. *Amplius triennium eſt.* ibid. *Triennium amplius in adverſariis jacere pateris.* Plaut. Epid. *Plus jam ſum libera quinquennium.*

Quam ante. Deeſt & *Quàm* poſt aliqua comparativa. Virg. *Triſtior, ac lacrimis oculos ſuffuſa.* Et, *Faciam te certiorem*, ſubaudi, *quàm ante eras.* (9) Nec audiendus eſt Quinctilianus, & alii, qui putant, comparativum poſſe accipi pro poſitivo. Terent. *Liberius vivendi fuit poteſtas*, ſupple *quam antea.*

Quam pro. Docent Grammatici, quaſdam eſſe comparationes obliquas, vel improprias; ut, *ditior opinione, triſtior ſolito, cogitatione citius, calceus major pede.* Sed in his & ſimilibus (10) crediderim deeſſe *quam pro.* Cic.

(9) *Nec audiendus eſt.*] Vide & ſupra pag. 221, 222. & quæ nos iſtic notavimus.

(10) *Crediderim deſſe quam pro.*] Non adeo male hoc quidem, ſed tamen & illa ſolennis Comparationi vel Superlationi Ellipſis præpoſitionis *Præ*, ſtatui

Cic. 13. Philip. *Plus etiam quam pro virili parte obligatum puto.* Livius lib. 10. dec. 3. *Major quam pro re lætitia:* idem lib. 1. dec. 3. *Pluribus ignibus, quam pro numero manentium, factis:* idem lib. 5. dec. 3. *Major, quam pro numero hominum, editur pugna.* Q. Curtius lib. 5. *Ventus majorem, quam pro flatu, sonum edebat.* Integrè itaque dicemus, *vestis major est quam pro corpore; calceus laxior est quam pro pede,* (11) vel *quam præ pede.*

Quamquam. Particula *Tamen* adversantem aliam defi-

tui in his quoque potest ac debet. Vide me ad pag. 192. Nec ulla est ratio, quare hic admittere nolimus illam, quam vocant Grammatici *Obliquam*, Comparationem, cum sæpe in aliis locutionibus manifeste ea deprehendatur. Veluti apud Justin. I. 7. *Nullus tamen fortunæ Candauli comparandus.* IV. 3. *Facinus nulli Tyranno comparandum.* Sall. Jug. 85. *Comparate nunc cum illorum superbia me hominem novum.* Vide Gronovium Observ. IV. 8. Immo vero pleraque hujus locutionis seu Comparationis exempla respuunt supplementum ab Auctore propositum, nec aliud recipiunt, quam usitatum illud *Præ.* Sallust. ad Cæs. *Ita sibi quisque alterius potentiâ carior erat.* Neutiquam potes hic intelligere *Quam pro*, sed necessario debes *Præ.* Sensus enim est, quisque sibi ipse erat carior, quam erat illi alterius potentia. Corn. Nepos Hannib. 12. *Plures præter consuetudinem armatos apparere*, h. e. plures, præquam consuetudo ferebat. Similiter Græci Aelianus Var. Hist. IV. 20. de Democrito, κρείτ-τονα ἀγερμὸν ἀγείραν Μενελάυ, h. e. quam fecerat Menelaus. V. 6. ex persona Alexandri, ὅτι μείζονας ἀντιπάλους αὐτοῦ Κάλανος κατηγωνίσατο. ubi μείζονας αὐτοῦ non notat directe, *majores ipso*, sed oblique, *majores, quam quos ipse* Alexander *vicerat.* Sic ergo & *ditior opinione* est idem ac *præ opinione hominum*, seu *quam est opinio hominum*, quod utrumque eodem sensu & æque recte dicitur.

(11) *Vel quam præ pede.*] Hoc vero ineptum, nec ullum habet sensum. At cum dicis, *Calceus est laxior quam pro pede*, sensus est, calceus est laxior præ ea mensura, ad quam esse debebat laxus pro pede, seu pro pedis magnitudine, h. e. ut aptus sit pedi. *Calceus laxior præ pede* est laxior supra vel ultra pedis magnitudinem, aut mensuram: in qua locutione nullum habet locum vocula *Quam.* Auctor noster confundit in Comparationibus *præ* & *pro*, tanquam ejusdem, licet revera diversæ, istic significationis præpositiones. Vide & supra pag. 193, 194, & quæ ibi notavimus.

ſiderat. Cicero pro Arch. *Qui ſedulitatem mali poëtæ duxerit aliquo tamen præmio dignam*, id eſt, *quamvis mali:* idem pro Mil. *Qui nondum libera civitate, tamen populi Rom. comitiis liberatus eſt:* idem in epiſt. *Tamen à malitia non diſcedis*. Valla lib. 2. cap 40. Vide *Tamen*.

Quaſi. Horatius. *Nec verbum verbo curabis reddere fidus Interpres*, id eſt, *quaſi fidus;* hoc enim eſt officium fidi interpretis, ut verbum verbo reddat. Idem, *vixiſſet canis immundus*, id eſt, *quaſi*, *tanquam*, ſeu *veluti canis*. Vide *Tanquam*.

Sive. Catull. in Phaſelo, *Læva, ſive dextera*. pro, *ſive læva, ſive dextera*. Hor. *Cantamus, vacui, ſive quid urimur*. idem, *Quo non arbiter Adriæ major, tollere, ſeu ponere, vult freta*. idem, *Et Sthenelus ſciens pugnæ, ſive opus eſt imperitare equis*. „ [Propert. 2. eleg. 26. *Seu* „ *mare per longum mea cogitet ire puella, Hanc ſequar, &* „ *fidos una aget aura duos*. Ubi *Seu* ſemel tantum poni- „ tur, (12) & ſignificat *etiam*, ſicut *Vel* ſemel poſitum. Vide *Vel*.]

Sed. Horat. *Qui fit Mæcenas, ut nemo ſua ſorte contentus vivat, laudet diverſa ſequentes?* pro, *ſed laudet*. Idem, *Multis ille quidem flebilis occidit, nulli flebilior quàm tibi, Virgili*, pro, *ſed nulli:* Idem in Arte, *Ex noto fictum carmen ſequar, ut ſibi quivis ſperet, ſudet multum, fruſtraque laboret, auſus idem*; pro, *ſed ſudet*.

Si. Horatius, *Decies centena dediſſes huic parco*, ſubaudi, *ſi dediſſes*. „ [Catullus, *Utor tam bene, quam mibi* „ *pararim*, ſubaudi *ſi*. Plaut. Pſeud. *Si mibi dare vis pe-* „ *cuniam, magis erit ſoluta, quam ipſi dederis*, pro *quam* „ *ſi*. Lucretius, *Scipio oſſa dedit terræ, proinde ac famul'* „ *in-*

(12) *Et ſignificat etiam.*] Immo aliquid amplius. Scilicet ponitur pro *Vel ſi*, h. e. etiamſi, licet. Sic *Vel ſi* apud Cicer. Famil. V. 12. *Quæ vel ſi nulla ſint, nibilo ſunt tamen obſcuriores clari Viri*. Jam ex *Vel ſi* compoſita & contracta ſunt *Sive* & *Seu*, ut *Neu* contractum eſt ex *Neve*.

„ *infimus esset*, pro, *ac si*: idem lib. 6. *Ubi se quisque* „ *videbat Implicitum morbo, morti damnatus ut esset*, pro, „ *ut si esset damnatus.*] Cic. Parad. *Poscit, dandum; ejicit, abeundum; minatur, extimescendum;* id est, *si poscit.* Terent. *Negat quis, nego; ait, ajo:* idem Phorm. *unum cognoris, omnes noveris:* idem Heaut. *Rectum est, ego ut faciam; non, ut deterream*, id est, *si rectum est, ut ego itidem faciam; si non est, ut te deterream:* Sic enim ego ante Faërnum dispunxi. Horat. 1. Carm. *Sapias, vina liques*, (13) id est, *si sapies.*

Sic. Horat. epist. 18. *Ut Matrona meretrici dispar erit atque discolor, infido scurra distabit Amicus*, id est, *sic infido* &c. Idem Satyr. 1. *Dives, ut metiretur nummos*, id est, *sic dives*, vel *ita dives*, ut infra, *ita sordidus, ut se*, &c.

Tamen. Terent. Adelph. *Quanquam est scelestus, non committet bodie iterum ut vapulet*, id est, *non tamen committet.* „ [Virgil. *Quod cum me sæpe rogaret, Non* „ *tulit Antigenes, & erat tum dignus amari*, pro, *& ta-* „ *men erat.*]

Tanquam. Apud Horatium „ [& Virgil.] sæpè & elegantissimè deest *Tanquam*, vel *quasi.* „ [Virg. 1. Æ- „ neid. *Ipse ignotus, egens, Libyæ deserta peragro*, ubi Ser- „ vius; (14) *deest* Quasi: *nam contrarium est, quod paulo* „ *prius de se dixerat Æneas*, Fama super æthera notus. „ *Facit autem hoc frequenter Virgilius, ut hanc particulam* „ *subtrahat; ut*, Medias inter cædes exsultat Amazon, „ *pro, quasi Amazon: nam Camilla Volsca fuit.*] Hor. Oda 7. lib. 1. *Sic tu sapiens finire memento tristitiam:* epist. 2. lib.

(13) *Id est, si sapies.*] Absonum hoc est, quum legatur istic *sapias*, ut ipse etiam Sanctius heic exhibet. Horatius autem Od. I. 11. monet Leuconoen, ut *sapiat*, h. e. tempore suo utatur, &, dum licet, genio indulgeat.

(14) *Deest Quasi.*] Non erat id opus hic quidem loci. Dicit enim Æneas istic se, non omnino & omnibus ignotum, sed ignotum in Libyæ desertis, licet alibi esset *fama super æthera notus.*

lib. 1. *Quæ si cum sociis stultus cupidusque bibisset*, id est, *tanquam stultus*; Ulysses enim non dicitur stultus. Oda 26. l. 1. *At tu nauta vagæ ne parce malignus arenæ particulam dare*, id est, *tanquam malignus*; Oda 13. libro 4. *Ludisque, & bibis impudens*; Epist. 15. lib. 1. *Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ*, id est, *tanquam juvenem*; nam senex erat. lib. 1. epist. 2. *Vivendi qui rectè prorogat horam, Rusticus expectat, dum defluit amnis*, id est, *tanquam rusticus*. Vide *Quasi*.

Vel particula sæpè subticetur, ut diximus in particula *Aut*. Sed aliud habet etiam elegantioris considerationis; nam quum dicis, *vel stultus hæc intelligeret; vel Priamo miseranda manus*; deest aliud *vel*, (15) ut sit, vel Pria-

(15) *Ut sit; Vel Priamo.*] Potius, *Vel aliis, vel etiam ipsi Priamo hosti.* Nam hæ locutiones, in quibus τὸ *Vel* solum ita emphatice ponitur, accipiendæ sunt & supplendæ ad exemplum istius Tulliani; *sunt ista quidem vel magna, vel potius maxima*; & Plautini ex Pseudolo; *Vel etiam matrem quoque.* Vide *Neque*, & infra cap. 15. Sunt tamen nonnullæ etiam locutiones, in quibus supplementum ex hac Analogia reperire vix ullum possis, & in quibus vocula *Vel* emphatice accepta per Ellipsin, degeneravit paulatim in Usum ab natura & analogia suæ significationis longissime recedentem. Veluti quando post laxiorem sententiam subjicitur unicum, sed præcipuum, ejus documentum seu exemplum. Terent. Heaut. IV. 6. 1. *Nulla est tam facilis res, quin difficilis siet, quam invitus facias: Vel me hæc deambulatio, (quam non laboriosa!) ad languorem dedit*, Hecyr. I. 1. 1. *Perpol quam paucos reperias meretricibus Fideles evenire amatores: Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi, quam sancte, numquam illa viva ducturum uxorem; Hem duxit.* Cicero Famil. II. 13. *Raras tuas quidem, sed suaves accipio literas: Vel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi & officii & consilii!* VII. 24. *Amoris quidem tui, quoquo me verti, vestigia; vel proxime de Tigellio.* Plautus Menech. V. 2. 119. *Heu hercle morbum acrem ac durum; Di vostram fidem! Vel Hic qui insanit, quam valuit paulo prius! Ei derepente tantus morbus incidit.* Sensus in his omnibus est: *Ut alia taceam, ex solo hoc & unico exemplo satis patet veritas rei, quam dixi.* Sed quomodo hæc Analogice explenda sint, haud scio, nisi velimus integrum excogitare comma, quod ad eam rem adhibeamus. Nam certe non *alia res*, sed sola *deambulatio* ad languorem *dedit*, solus *Pamphilus juravit Bacchi-*

Priamo, vel aliis hostibus. Scio Donatum accipere *Vel* pro *Etiam*. Budæus in commentariis exponit pro *Nam*. Donatus rursus in Phormione pro *Saltem*. Ego vero, cui unius vocis unica semper est significatio, semper disjungentem particulam assero, & alterum *Vel* deesse confirmo. Hoc præclare elicies ex Persio Satyr. I. *Nemo hercule, inquit, leget hæc: vel duo, vel nemo.* Terentius Eunuch. *Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario, fac tradas:* (16) tolle hinc duo *vel*, & remanebit

chidi. Dici forsan plenius posset; Vel aliud quidvis hanc rem probat, vel etiam hic Pamphilus, fidelis minime Bacchidi, dum juravit &c. & tamen duxit uxorem. Sed longe hæc abeunt ab ipso illo brevi nexu verborum, quæ retulimus. Ursinus Tom. I. pag. 1097. litem iterum movet mihi & Sanctio de supplementis, per quæ hujus particulæ usum ad rationem Grammaticam redigere studuimus. Ipse vero vult, quando dicitur, *Vel Priamo miseranda manus*, intelligi potius, *nedum aliis*, vel *non modo aliis*, quia Cicero dicat, *per me vel stertas licet, non modo quiescas*. At quid hæc pertinent ad indagandam primitivam voculæ naturam & significationem & constructionis Ellipticæ rationem? Quanto rectius supplentur Ciceronis verba hoc modo, *per me ut vel dormias vel stertas, licet, non modo licet, ut quiescas*. Sed Vir Doctissimus semper fere confundit significationes primitivas, & usu dein vel abusu ab illis paulatim longe deflexas, dum in indaganda significationum constructionumve origine & vera ratione respicit potissimum significationes posteriori usu receptas. Hinc factum ut voculam hanc modo pro Adverbio, & in contrario quidem sensu *Intendendi* & *Minuendi*, modo pro Conjunctione habeat. Sunt sane quædam hujus Voculæ locutiones Elliptico usu seu abusu receptæ, quæ commode satis suppleri nunc nequeunt. Sed hoc non mutat naturam vel primam vocabulorum significationem. Nam quod ait istis supplementis enervari vim omnem orationis, quia numquam ita plene loquantur Auctores, id vero quum alibi antea, tum hoc libro cap. 2. No. 1. abunde refutavimus.

(16) *Tolle hinc duo Vel.*] Scilicet cum suis adjunctis, ut remaneat, *Hanc tu mihi vel precario fac tradas*. Sic in seq. exemplo breviter potuisset dici, *Sunt ista quidem vel maxima:* quo modo passim loquuntur Auctores. Mela II. 1. *Expertem esse cædis, inter opprobria vel maximum est*. Phædrus Fab. 84. *Optem necare te vel majore incommodo.* Florus II. 19. 1. *Reliqua seculi ut grandia æque, ita vel magis turbida & fœda*, suppple, *ita vel æque vel magis turb.* sicuti in Phædro, *vel hoc vel majore incomm.* Nam non significare

 Etiam,

bit Donati expositio pro *Etiam*. Cic. Q. Fratri, *Sunt ista quidem vel magna, vel potius maxima:* tolle alterum membrum, ut in sequentibus. „ [Propertius 2. „ eleg. 3. *Digna quidem facies, pro qua vel obiret Achil-* „ *les, vel Priamus.* Si tollas duo postrema verba, vide- „ bitur *Vel* significare *Etiam*. Plaut. Merc. act. 2. sc. „ 2. *Vel ut scias me amare, cape cultrum, seca digitum,* „ *vel aurem, vel nasum, vel labrum, non me movebo, nec* „ *secari sentiam:* & Pseud. act. 1. sc. 1. *Tuum tangam* „ *patrem.* CA. *verum, si potes, pietatis causa, vel etiam* „ *matrem quoque.*] Horat. in Arte, *Multa senem circumveniunt incommoda, vel quod Quærit, & inventis miser abstinet, ac timet uti; Vel quod res omnes timidè, gelideque ministrat:* idem lib. 3. Ode 24. *Vel nos in Capitolium, quo clamor vocat, & turba faventium; vel nos in mare proximum gemmas mittamus:* ibidem Ode 29. *Cras vel atra nube polum pater occupato, vel sole puro.* Itaque particula *Vel* sola poni non potest, nisi aliud *Vel* intelligatur. Vide *Sive*, „ [& *Neque*.]

Vero. Quinctil. *Pro patre mori possum, coram patre non possum:* deest *verò*, vel *autem*. Terent. *Traditus sum mulieri, illa illico ubi me accepit*, &c. Cic. *Hæc morum vitia sunt, non senectutis.*

Usque. Horat. *Ad unguem factus homo*, (17) pro, *usque ad unguem.* Virgil. *Si non exosus ad unum Trojanos;* Et *ad unum omnes occidit.*

Ut. Terent. Heaut. *Ejus anus causa, opinor, quæ erat mortua*, id est, *ut opinor.* Cic. Tuscul. *Niobe fingitur lapidea propter æternum, credo, in luctu silentium.* Pessimè Lina-

Etiam, ut Donatus voluit, liquet ex hisce Plauti, *vel etiam matrem quoque*, ubi, ne quis eam significationem huic Voculæ inesse putet, videmus ei addi simul *Etiam* & *Quoque*.

(17) *Pro, usque ad unguem.*] Vel, ad sustinendam probationem unguis, h.e. accuratissimam. Vide Persium Sat. I. v. 65. & ibi Casaub.

nacer hic supplet, *credo quòd propter:* (18) nihil enim tam barbarum est apud Latinos, quàm, *dico quòd, sequitur quòd, intelligo quòd.* Deest & *Ut* in illis, *volo facias; nolo dicas; velim desinas; rescribas ad omnia rogamus;* & in illis, *Sine veniat; sine faciat.* Terent. Eunuch. *Sine ut veniat.* ,, [Deest etiam *Ut* in hoc Terentii, Eunuch. act.
,, 2. sc. 2. *Næ tu istas faxo calcibus frustra insultabis.*
,, (19) Prisci enim *Ut* promiscue cum indicativis, & sub-
,, junctivis verbis, quæ vocant, jungere solebant, cum
,, aliud nihil significet, quam *Quomodo.* Itaque apud eun-
,, dem Terentium legimus, *Jam faxo hic erit.* Et Plaut.
,, Epid. act. 1. sc. 2. *Jam faxo hic aderit:* idem Cas. act.
,, 5. sc. 2. *Faciam cavebunt, qui audierint;* & Epid. act.
,, 5. sc. 2. *Ego faxo scies hoc ita esse.* In his deest *Ut*,
,, quod exprimitur Asinar. act. 5. sc. 2. *Faxo, ut scias,*
,, *quid periculi sit*, id est, ita faciam, quo modo scies,
,, vel scias: Pæn. act. 5. sc. 3. *Ego faxo hospitium hoc levi-*
,, *ter laudabitis*, id est, ad eum modum faciam hospitium,
,, ad quem modum vos leviter illud laudetis, vel lauda-
,, bitis. Bacch. act. 3. sc. 4. *Ego faxo haud dices nactam,*
,, *quem derideat;* & act. 4. sc. 8. *Faxo se haud dicat nactam,*
,, *quem derideat:* Amph. act. 5. sc. 1. *Magis jam faxo mi-*
,, *ra dices:* Rud. act. 5. sc. 2. *Jam faxo exibit senex.*]

Ut ante Ne. Horat. 2. Serm. *Ne faciam, inquis, omnino versus*, id est, *ut ne faciam.* Male Adrianus Cardinalis docet, *ut ne*, idem esse, quod *ut:* Imo semper in his formis, *cave ne dicas; moneo ne facias; da operam ne veniat*, deest *Ut.* Cicero 3. Verr. *impetrant, ut ne jurent:* ad Q. Fratrem libro 3. *opera datur, ut judicia ne fiant:* idem Bruto lib. 13. *Ut ne quid meorum tibi esset ignotum,* ani-

(18) *Nihil enim tam barbarum est.*] At vide sis, quæ pro ista locutione disputavimus pag. 499. & seqq.

(19) *Prisci enim ut &c.*] Potius crediderim, in his locutionibus *Faxo* poni simpliciter, pro *ut faxo*, sicuti *credo, opinor*, pro *ut credo, ut opinor.*

animadverti operam te dare. Terent. Hecyr. *Nempe ea caussa, ut ne id fiat palam*, Idem And. *Principio, ut ne ducas.* Itaque dicimus eodem sensu: *cave cadas; cave ne cadas; cave ut ne cadas.*

Utinam. Catul. *Tecum ludere sicut ipsa possem*, (20) supple *utinam.* Virgil. *Troum arma secutum Obruerent Rutuli.* Ovid. in epist. *Me quoque, qua fratrem, mactasses, improbe, clava.* Tibul. *Tunc mihi vita foret.* „ [Sic in *Peream* „ *si*, *Dispercam nisi*, subauditur *Utinam.*]

(20) *Supple utinam.*] Immo etiam amplius, hoc modo: *Res ita est, ut velim, ut possem*, seu *utinam possem.* Vide me supra ad l. 13. pag. 89. 93. 94. & lib. 3. cap. 13.

CAP. VIII.

De Zeugmate.

Zeugma, id est, jugatio, vel connexio, (quam Fabius *Synezeugmenon* appellat) est, (1) in qua unum ad verbum plures sententiæ referuntur, quarum unaquæque desideraret illud, si sola poneretur; ut, *sociis, & rege recepto: Utinam, aut hic surdus, aut hæc muta facta sit: Aquilæ volaverunt, hæc ab oriente, illa ab occidente.* Hoc exemplum, & alia, quæ subjiciam, putarunt Grammatici, esse figuræ *Prolepseos*, quia esset generis, & speciei: sed ineptè & contra Quinctilianum, qui semper putavit esse *Synezeugmenon*, quoties vox posita in una oratione, in cæteris desideratur; ut, *Aquilarum alia volavit ab oriente, alia ab occidente*, vel, *Aquilæ volaverunt, alia ab oriente, alia ab occidente.* Nec verum omnino est, quod præcipiunt, in hujusmodi formis debere nos Genitivo Partitionis semper uti. Nam Cicero per Nominativum locutus est, dicens, *Bestiæ, aliæ ma-*

(1) *In qua unum ad verbum &c.*] Sunt hæc ipsa Fabii, seu Quinctiliani, verba. Vide eum Instit. Orat. IX. 13. pag. 683.

mares, *aliæ fœminæ:* Idem, *Homines*, *posteaquam reus factus est*, *alii redditi*, *alii etiam nunc retinentur.* Cæsar 3. Civil. *Tabulæ testamenti*, *unæ per legatos ejus Romam erant allatæ*, *alteræ Alexandriæ* &c. (2) Livius dec. 3. lib. 4. *mul-*

(2) *Livius* &c.] Sic Idem XXX. 24. *Onerariæ*, *pars maxima ad Æginam*, *aliæ ad calidas aquas*, *delatæ sunt.* IX. 17. *Consules*, *Sulpicius in dextro*, *Pœtelius in lævo cornu*, *consistunt.* XXI. 24. *Galli*, *quanquam Italiæ bellum inferri audiebant*, *tamen metu consternati ad arma*, *Ruscinonem aliquot populi conveniunt.* V. 39. *Romani*, *quum pars major ex acie Vejos petiisset*, *nemo superesse quenquam præter eos*, *qui Romam refugerant*, *crederent*, (sic habent MSti) *complorati omnes pariter.* V. 40. *Alia plebis turba agmine uno petiit Janiculum*, *inde pars per agros dilapsi*, *pars urbes petunt finitimas.* VI. 41. *Galli* &c. *in forum perveniunt*, *inde dilapsi ad prædam*, *pars in proxima ruunt*, *pars ultima petunt.* XLIV. 25. *Romanos quoque*, *quia traheretur diutius spe ipsorum bellum*, & *ipsos Duces*, & *Senatum*, *non abhorrere à finiendo bello.* Hinc jam emendanda distinctio apud Suetonium Aug. 25. Editur etiam in optimis edit. pessimo sensu: *Dona militaria aliquanto facilius*, *phaleras* & *torques*, *quicquid auro argentoque constaret*, *quam vallares ac murales coronas*, *quæ honore præcellerent*, *dabat.* Ergo *Coronæ* hæ non erant inter *dona militaria?* Immo erant vel maxime, & ideo *honore præcellebant.* Distingue igitur, *Dona militaria*, *aliquanto facilius phaleras* &c. Sensu optimo per hanc constructionem, per quam omnia, quæ sequuntur, ad *Dona*, ut ad Genus suum, referuntur. Immo sic passim, *Milites tot millia.* Liv. III. 5. *Romanos cecidisse in Hernico agro quinque millia ac trecentos.* XXXVIII. 26. *Tectosagi* & *Trocmi mediam tenebant aciem*, *millia hominum quinquaginta: equitatum*, *X. millia hominum*, *ab dextro locaverunt cornu.* XL. 53. *Galli*, *tria millia hominum*, *in Italiam transgressi.* XLIV. 24. *Vagi e fuga*, *quinque millia hominum*, *capti.* Sic proinde legerim XXXIII. 3. *Nihil morati Ætoli*, (sublata distinctione majuscula, & vocula *sunt*, quæ hic interponitur) *Phæneа duce*, *duo millia peditum cum D. equitibus*, *venerunt.* Nec etiam ullam video causam, quare XXXV. 20. *Alteri consuli duæ legiones decretæ*, *quas L. Cornelius Consul superioris anni habuisset*, & *socium ac Latini nominis ex eodem exercitu pedites*, *XV. millia*, & *equites D.* Et cap. 23. *Senatui placere*, *tumultuariorum militum*, *id XII. millia*, *pedites*, & *C D. equites scribere eum*; Et XLII. 27. *Et socios Latini nominis*, *IV. millia peditum*, *ducentos Equites*, *Brundisii adesse jubet*; quare inquam his in locis cum Viro Summo pro *Pedites* reponam *Peditum*, pro *Socios*, *Sociûm*, quum ex superioribus pateat, frequentissimam esse etiam Livio istam locutionem, qua pro Genitivo Parti-

multitudo, pars procurrit in vias, pars in ædium vestibulis stat;

titionis, ut dicitur, adhibetur ille ipse Casus, quo numerus rei numeratæ dein exprimitur. Quod si tamen omnino velis desiderari Genitivum, intellige vel sic, relictis locis illis integris, *Hominum*. Eodem enim prorsus modo dictum erit, *Pedites, tria millia hominum*, &c. quo, *Galli tria millia hominum, transgessi Equitatum, X. millia hominum, &c.* Sed & sic alii passim. Vide Despauterium editum a Rob. Stephano pag. 259. & Me supra IV. 4. 83. Adde l. 61. §. 1. Dig. Locati cond. *Navem conduxit, ut de provincia Cyrenensi Aquileiam navigaret, olei metretis, tribus millibus, impositis, & frumenti modiis, octo millibus.* Nam quod hæ locutiones sint exponendæ non per Concordiam Adjectivi & Substantivi, sed per Appositionem duorum Substantivorum, liquet ex diversitate Generum in iisdem locutionibus. Sic Sulpicius Sev. lib. I. Hist. Sacræ, init. *Mundus a Domino constitutus est abhinc annos jam pene sex millia.* Ubi vide Drusium similia adferentem. At Sigonius ita videri scriptum tradit *non Sulpicii vitio, sed librariorum, qui quos numeros ille Notis expressierit, explicare verbis volentes, perperam ediderint.* Ego potius crediderim Drusio, si quid vitii in his insit, esse id vitium istius seculi, ut jam supra monui d. l. Sed & quantopere in his hæsitet Cl. Ursinus, Vide in ejus Institutionum Tom. II. p. 17, 18. qui tamen dein pag. 61. recte agnoscit Zeugma pro Genitivo Partitionis. Adeo autem frequens fuit hæc locutio Veteribus, ut etiam ille Casus rei numeratæ, conveniens cum casu Numeri, per manifestam Ellipsin sæpe sit omissus, quod factum, quando vocabulo *Millia* additum occurrit Masculinum plurale, hoc modo, *XI. millia interfecti.* Florus III. 21. 25. *Ex ipso Equestris ordinis flore, ac Senatu, duo millia, electi, qui mori juberentur.* Id quod crebrius etiam in antiquissimis codd. occurret, quam in vulgatis edd. Certe in suo veteri libro perpetuum id esse testatur Vinetus ad Eutropium initio libri 3. Vide & ipsum Sanctium infra Cap. 10. init. & Me istic. Eadem quoque est Constructionis ratio in hisce Sallustii, *Magna pars vulnerati aut occisi. Cohors Peligna velitaribus armis, non secus atque aliis &c. muniti. Cetera multitudo alius alium secuti.* & similibus, quæ ibi nota 2. & 3. attuli; sed & in eo, quod ex Livio Sanctius citat p. 716. *Capita conjurationis virgis cæsi.* Livium quoque frequentissime hanc Ellipsin adhibuisse cum excurrente ultra *millia* numero, & non excurrente, vel ex solo capite 40 libri XXXVII. patet. Distinctionem illam memoravi, quoniam in ea quoque multum discriminis ponit Vir Summus ad Liv. XXXIX. 7. censens, si excurrens addatur numerus, tum id, quod dividitur, plerumque eo casu poni, quo iste numerus; at si non addatur, tum rem numeratam semper efferri patrio casu: atque idcirco istic

pro

ſtat; pars ex tectis feneſtriſque proſpectant. Hæc tamen more græco dicta cenſet Budæus in Commentariis. Hæc pro *tetradrachma Attica CXXVII. millia* reponens prorſus *tetradrachmûm Atticûm*. Et XXXVII. 59. pro *nummos aureos Philippeos CXL. millia*, *Nummorum aureorum* &c. Non video ullam juſtam ſatis ſervati talis diſcriminis cauſam, quum ſive excedens numerus adjiciatur, ſeu minus, utriuſque locutionis eadem ſit ratio & conſtructio. Præterea non eſſe à Livio ſervatum id diſcrimen, ex allatis à me paulo ante locis abunde patet. Græci quoque Zeugmate hoc frequenter ſunt uſi. Sic Aelianus Var. Hiſt. V. 10. Ὁπλῖται δὲ ἀπώλοντο αὐτοῖς ἐν Σικελίᾳ μυριάδες τέσσαρες, χίλιοι δὲ ἐν Χαιρωνείᾳ. Ubi eodem modo ponitur ὁπλῖται μυριάδες, quo apud Livium, *Pedites millia*. Recte enim cenſuit Budæus hæc Græco more dici. Dionyſ. Halic. lib. XI. οἱ χαριέστατοι τῶν δημοτικῶν, οἱ μὲν εἰς τὰς πλησιοχώρους πόλεις μεταστησάμενοι τὰς οἰκήσεις, οἱ δὲ εἰς ἀγρούς. Ael. Var. Hiſt. X. 16. οἱ δὲ, οὐδεὶς, αὐτῷ προσεῖχον. Manifeſte pro τῶν δέ. Ubi vide, quæ notavi, ut & ad III. 1. 6. Sic porro IV. 20. Τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν εἰς τρία μέρη νεμηθεῖσαν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, ταργύριον μόνον λαβὼν ἐφόδιον, τὰ λοιπὰ τοῖς ἀδελφοῖς εἴασε. IV. 15. ἵνα μὴ ἀποδράντες (ſcil. Alcibiades & Critias) Σωκράτους, ὁ μὲν ὑβριστὴς γένηται, τυραννικώτατος δὲ Κριτίας &c. XIV. 46. Οἱ Μαιάνδρῳ παροικοῦντες Μάγνητες, ἕκαστος τῶν ἱππέων ἦγεν αὐτῷ συστρατιώτην. Appianus Syriacis, Ῥόδιοι δὲ καὶ Εὐμενής, ὁ Περγάμου βασιλεύς, μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῇ κατ᾽ Ἀντιόχου συμμαχίᾳ, Εὐμενὴς μὲν ἐς Ῥώμην ἐστέλλετο. Ῥόδιοι δὲ πρέσβεις ἔπεμπον. Manifeſta jam hinc ratio & ſinceritas locutionis apud Anton. Liber. fab. XI. Ἀηδὼν δὲ καὶ χελιδονίς, ἡ μὲν παρὰ ποταμοὺς τὸν παῖδα θρηνεῖ, χελιδονὶς δὲ ἐγένετο σύνοικος ἀνθρώποις. Sollicitant hæc Doctiſſimi Interpretes, ille nonnulla ejiciens, hic interponens. Sed ſicuti nullus codex ad id tentandum illis præivit, ſic nihil eſſe in iſta locutione, quod correctionem deſideret, exemplis aliis liquido ſatis jam probavimus. Similiter adhæſere & Librarii & Auctor Verſionis in fab. I. Ἔχρησε δὲ καὶ τοῖς Κείοις. οἱ δὲ θύουσιν ἄχρι νῦν, Ἰουλιῆται μὲν Ἀφροδίτῃ, Κτήσυλλαν ὀνομάζοντες, οἱ δὲ ἄλλοι Κτήσυλλαν Ἑκαέργην. Omittitur prorſus in verſione illud Ἰουλιῆται μὲν, tanquam ſi de omnibus Ceis prius affirmaretur, poſterius vero de aliis extra Ceos; quum Auctor manifeſte heic, dividat omnes Ceos in *Julitas*, qui erant pars Ceorum, & *reliquos* Ceos. Eſt tamen in contextu aliquid vitii. Lege omnino & diſtingue, οἱ δὲ θύουσιν ἄχρι νῦν, Ἰουλιῆται μὲν Ἀφροδίτην Κτήσυλλαν ὀνομ. &c. hoc eſt, Cei accepto illo oraculo, quod jubebat ſacra facere Cteſyllæ, *ad hoc uſque tempus ei ſacrificant, Julitæ quidem appellantes eam Venerem Cteſyllam; alii vero* Ceorum *Cteſyllam Dianam*, ſcil. appellantes eam.

Hæc de grammaticorum *Prolepsi*. Idem illi ineptè diviserunt Zeugma, in *prozeugma*, *mesozeugma*, *hypozeugma:* nam semper quocunque modo ponatur verbum, Zeugma erit. Iidem præcipiunt, verbum vel adjectivum semper debere cum propinquiore convenire; ut, *sociis, & rege recepto.* Ego vero assero contra Budæum, & alios, rectissimè scripsisse Lucanum, *Leges & plebiscita coactæ.* Horat. *O noctes, cœnæque Deûm, quibus ipse, meique, Ante larem proprium vescor.* Livius lib. 1. *Ego, populusque Romanus, populis priscorum Latinorum bellum indico, facioque.* Statius lib. 7. *Jura, fidem, ac Superos una calcata rapina.* Poteris & hoc ad *Syllepsin* referre. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 2. *Pedes ejus præcisos, & caput, & manus, in cistam, chlamyde opertos, pro munere natalitio misit.* Plancus Ciceroni, *Amor tuus, ac judicium de me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim.* Cic. 2. Natur. *Quinetiam vites à caulibus, brassicisque, si propè sati sint, ut à pestiferis & nocentibus, refugere dicuntur, nec eos ulla ex parte contingere.* Livius lib. 5. *Gens est, cui natura corpora animosque magis magna, quam firma dederit.* Julius Obsequens de Prodigiis, *Cælum, ac terra ardere visum.* Gell. lib. 8. *Philippi vim atque arma, toti Græciæ cavendam metuendamque, Demosthenis orationes notificant.* (3) Sallust. *At ingenii egregia facinora, sicuti anima, immortalia sunt.* Hom. 2. Iliad. *At vestræ uxores, & pignora nescia fraudis, sub tectis resident solæ.* Quod malè adducit Linacer.

Eleganter desideratur idem verbum, sed in alia significàtione; ut, *tu colis barbam, ille patrem: Nero sustulit ma-*

(3) *Sallust.*] Sic Jug. 49. *Cum natura loci, tum dolo, ipsi, atque signa militaria, obscurati;* cap. 50. *Sin opportunior fugæ collis, quam campi, fuerat.* Ubi contra codd. *fuerant* editur. Sueton. Calig. 13. *Sic imperium adeptus, Populum Romanum, vel dicam hominum genus, voti compotem fecit.* Ubi itidem sine justa satis causa, & contra MStorum consensum, Gronovius Pater mallet *compotes.*

matrem, ut Æneas patrem. Justinus, *Provolutæ deinde genibus Alexandri, non mortem, sed ut Darii corpus sepeliant, dilationem mortis deprecantur:* idem, *Egregius adolescens, & cædem patris, & necem fratris, & se ab insidiis Artabani vindicavit.* (4) Ovidius, *Pariterque ipsosque, nefasque, Sustulit.*

(5) Sæpè plures orationes uno verbo claudi videntur, sed

(4) *Ovidius.*] Sic Metam. XIV. 36. *Unoque duos ulciscere facto.* Nempe *ulcisci* dicimur tum illum, in quem, tum illum, propter quem, ultio exercetur. Videmus hinc, etiam uno in commate unum verbum semel positum, duplici tamen significatione adhiberi. Verum ut in illis Sanctii duo Nomina uni Verbo junguntur, & diversam ejus significationem faciunt, sic apud Petron. *Parata erat in crastinum turba, quæ & injuriam meam vindicaret, & dignitatem.* Sallust. or. 1. ad Cæs. *quomodo scorta aut convivia exercuerint nonnulli.* Cic. Catil. II. 2. *Jampridem ego L. Catilinam non modo invidiæ meæ, sed etiam vitæ, periculo sustulissem.* Ubi male ingenium suum periclitatur conjectando Lambinus. Sensus est, periculo invidiæ mihi conflandæ, & vitæ amittendæ: seu invidæ, quam passurus sum, & vitæ, quam ago: ut adeo τὸ *Meæ* active hic & passive sumatur.

(5) *Sæpe plures orationes.*] Sic fere Sall. Jug. 42. *Multos mortales ferro fuga extinxit:* at *fuga* non *exstinguuntur* homines. cap. 46. *Bellum an pacem gerens:* ubi perperam Ciacconius quid deesse suspicatur. Tac. Ann. I. 44. *Judicium & pœnas de singulis in hunc modum exercuit.* Sæpe etiam verbum refertur ad propinquius significatione & constructione, ad remotius constructione quidem, sed neutiquam significatione. Sallust. Jug. 63. *Etiam tum alios Magistratus plebes, Consulatum nobilitas inter se per manus tradebat.* Plinius Panegyr. cap. 70. *Ita illa seu negligentia seu malignitas Principum, quum male consultis impunitatem, recte factis nullum præmium polliceretur.* Tac. Ann. II. 20. *Quod arduum sibi, cetera Legatis permisit.* VI. 24. *Ut sicuti nurum, & nepotem, domumque omnem cædibus complevisset.* XII. 64. *Agrippina filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat.* Ter. Andr. III. 5. 18. *Hoc tempus præcavere mihi me, non te ulcisci sinit.* Nep. Hann. 8. *Alii naufragio, alii à servis ipsius interfectum eum scripserunt.* Intellige in priore parte horum exemplorum, *Gerebat, Tribueret, Sumsit, Interfecisset,* vel *Vexasset, Volebat, Jubet, Periisse.* Vide etiam Munkerum ad Hygin. Fab. 14. circa finem. Similiter Græci, Aelianus Var. Hist. II. 7. Νόμος ὗτος Θηβαικὸς, ὅτι ὐκ ἔξεστιν ἀνδρὶ Θηβαίῳ, ἐκθεῖναι παιδίον, ὐδὲ εἰς ἐρημίαν αὐτὸ ῥίψαι, ἀλλ' ἐὰν ᾖ πένης ὁ τῦ παιδὸς πατὴρ, ἐπὶ τὰς Ἀρχὰς κομίζειν αὐτὸ, scil.

 δεῖ

ſed ad verum ſenſum aliud ſupplendum eſt. Virgil. *Sacra manu, victoſque Deos, parvumque nepotem Ipſe trahit:* verbum *trahit* non rectè referas ad ſuperiora, ſed deeſt *fert*, vel *portat*. Idem, *Diſce puer virtutem ex me, verumque laborem, Fortunam ex aliis:* ubi Servius, Deeſt, *opta*. Plaut. Moſt. *Ille quidem haud negat Th. Imo ædepol negat profectò, neque ſe has ædes vendidiſſe*, ſubaudi, *affirmat*, vel *jurat*. Salluſt. Jugurth. *Non enim, regnum, ſed fugam, exilium, egeſtatem, & omnes has, quæ me premunt, ærumnas, cum anima ſimul amiſiſti*, &c. Horatius, *Sæpè velut qui currebat fugiens hoſtem, per ſæpe velut qui Junonis ſacra ferret*, ſubaudi *incedebat*.

xi. Pertinet huc etiam, quando *Negat* ad duo commata refertur, in quorum altero intelligendum tantum *Dicit*: de quo vide hic Sanctium & Gronovium Patrem Obſer. IV. 2. p. 28. & Me ſupra Cap. 5. not. 7. pag. 661. & maxime Cap. 7. not. 5. p. 694.

CAP. IX.

De Pleonaſmo.

PLeonaſmos, ſeu *Parelcon*, fit quum ad legitimam conſtructionem aliquid additur; ut, *Adesdum, Iteradum eadem iſta mihi;* (1) *Quoad ejus fieri poteſt; Nuſquam gentium: Ubique locorum:* quamvis in his genitivis poterit eſſe Ellipſis nominis. Propriè dicitur *Pleonaſmus*, quum additur (2) nominibus Comparantibus adverbium *Ma-*

(1) *Quoad ejus fieri poteſt.*] In hac locutione tantum abeſt, ut ſit Pleonaſmus, ut certe in ea ſit Ellipſis. Vide ſupra ad III. 6. init. pag. 421. De reliquis vide infra in *Helleniſmo*.

(2) *Nominibus comparantibus &c.*] Adde Juſtinum. III. 2. 7. *non inventione earum (legum) magis, quam exemplo, clarior:* ubi vide Berneggeri Notas. Plaut. Mercat. V. 2. 57. *neque eſt cui magis me velle melius æquum ſiet.* Additur etiam *Non minus* Comparativis. Florus IV. 2. 47. *ſed nec minus admirabilior illius exitus belli:* ubi vide Indicem Freinshemii. Sed & Græci ita. Aelianus Var. Hiſt. X. 9. ταύτῃ μᾶλλον ἡδίων ἐστί. Vide Vechnerum Hellenol. I. 6. & Me ſupra II. 10. 5. pag. 220.

Magis. Virgil. Culice: *Quis magis optato queat esse beatior ævo?* Ovidius, sive is Lucanus est, ad Pisonem, *Quodque magis dono fuerit pretiosior omni.* Plaut. Aulul. *Ita mollior sum magis, quam ullus Cinædus:* ibid. *Neque cui plus amplius malefaciam:* idem Pœnul. *Verum qui dederit, magis majores nugas egerit:* idem Capt. *Nihil magis hoc certo certius:* idem Stich. *Imo enim hic magis est dulcius:* idem Bacchid. *Magis amiciorem.* Hinc illud in Sacris, quod imperiti damnant, *Magis pluris estis vos.* Julius Ruffianus Rhetor, *Pleonasmum* vocat, *vivere vitam, pugnare pugnam, servire servitutem, nocere noxam, furere furorem.* Cui facile assentior, dum ne credat, Pleonasmum esse, *Longam vitam vivere & hunc furere furorem:* nam ut, *Vidi oculis*, Pleonasmus erit, ita, *bis oculis vidi*, Pleonasmus non est. Additur quoque Superlativis adaugens particula. Columella, *Apis, si sævit,* (3) *maxime pessima est.* Sic dixit Horatius, *Græcorum longè doctissimus.*

(3) *Maxime pessima est.*] Sic perpolitissime Auct. ad Herenn. IV. 32. tum Pomp. de Or. Juris §. 45. *Perquam brevissimos libros.* Curt. IV. 7. *Bessum quoque Bactrianorum Ducem, perquam maximo posset, exercitu coacto, descendere ad se jubet.* Ubi non arbitrer temere à codicum fide recedendum, qui si omittunt *Ducem*, refer *Bactrianorum* ad sequens *Exercitu.* Certe cur ita prorsus displiceat *perquam maximo*, non video. Vide & Ursinum Tom. II. pag. 430, 431.

Cap. X.

De Syllepsi.

Concordia vocum versatur in generibus, numeris, & casibus; at vero discordia casuum ferri non potest, sed in generibus, & numeris tantum, quæ per Syllepsin excusatur.

Syllepsis, id est, Conceptio, fit, quoties Generibus, aut Numeris, videntur voces discrepare.

Syl-

Syllepsis generis est, quum aliud genus proferimus, & aliud concipimus. Cic. pro Sext. *Duo importuna prodigia, quos egestas &c.* „ [Plaut. prolog. Pœn. *scortum exoletum* „ *ne quis in proscenio sedeat*, (1) pro, ne quis cinædus „ exoletus: nisi tamen, *Quis*, priscè, omnium generum „ fuisse dicamus.] Virgil. 7. Æneid. *Pars arduus altis Pulverulentus equis furit.* Livius lib. 10. *Capita conjurationis virgis cæsi:* idem, *Latium Capuaque agro multati;* idem, *Samnitum cæsi duo millia trecenta.* Vide ad cap. 8. not. 2.] Florus, *Duo millia electi, qui mori juberentur.* Curtius, *duo millia crucibus affixi.* Et in Sacris, *Duodecim millia signati*, quod Valla ineptè carpit. In Relativis quoque genus videtur discrepare. Terent. *ubi illic scelus est, qui me perdidit?* idem, *Dii illum senium perdant, qui me bodie remoratus est:* idem, *Aliquid monstri alunt, ea quoniam nemini obtrudi potest*, &c. Est & Syllepsis, ut quibusdam placet, cum nominibus epicœnis aliud genus damus, quam terminatio ipsa præfinit, ut, *Talpæ cæci, & timidi damæ; canis fœta; boves meas; elephantus gravida; nova miles;* & multa hujusmodi: sed ego ad Ellipsin refero. Catull. ad Manlium, *Nec tantum niveo gavisa est ulla columbo Compar.* Vide *Fœmina.*

(2) Syllepsis Numeri est, cum ex singulari plurale con-

(1) *Pro ne quis cinædus &c.*] Vel potius, *ne quis existens scortum exoletum &c.* Vide supra in Ellipsi Nominum vocem *Ens.* Vel etiam, *ne scortum exoletum, neu quis bominum ejus generis, sedeat* &c. Sic certe explicandum videtur illud Catonis apud Festum in *Probibere*: *Servi, ancillæ, si quis eorum sub centone crepuit, nullum mibi vitium facit.* Sallust. Catil. 43. *Cetera multitudo suum quisque negotium exsequeretur.* Similiter Terantiana illa, *Aperite aliquis actutum ostium.* Et ita Plautus quoque Pseud. V. 1. 37. *Heus Simoni me adesse quis nunciate.* Vide & quæ notavimus ad *Zeugma*, cap. 8. not. 2. & ad Aelian. Var. Hist. VIII. 9. 3. & X. 16. 1.

(2) *Syllepsis numeri.*] Sic Plautus. Pœnul. III. 3. 5. *Sed quid buc tantum bominum incedunt, ecquidnam afferunt?* Cic. Famil. X. 30. *Cornu sinisterius pedem referre cœperunt.* Liv. I. 41. *Clamor concursusque populi mirantium.* cap. 50. *si se audiant, domum suam quemque inde abituros.* Sueton. Nerone cap. 1. *ac magna pars rutila*

concipimus, aut contra. Virgil. *Pars in frusta secant.* Ovid. *Pars volucres factæ.* Terent. *Aperite aliquis.* Sallust. *Cœpere se quisque magis extollere.* Virgilius, *Alterum in alterius mactatos sanguine cernam.* Et in sacris, *Alter alterius onera portate.* Terent. *Eunuchum dixti velle te, quia solæ his utuntur reginæ:* idem Heaut. *Nam parentum injuriæ uniusmodi ferme sunt, paulò qui est homo tolerabilis.* Boëtius, *Nil infelicius homine, quos morsus muscarum necat.* Est & Syllepsis Numeri, quum plura singularia feruntur in pluralem, suppositi dignitate servata, ut, *ego & tu valemus; ego & vos sedemus; tu & pater jubetis.*

Syllepsis (3) per Genera & Numeros simul, talis est. *Pars in carcerem acti, pars bestiis objecti.* Livius, *Maxima pars ab equitibus in flumen acti:* idem, *Pars per urbes dilapsi:* idem, *Tunc enimverò omnis ætas currere obvii.* Virgilius 6. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi:* idem, *Pars mersi tenuere ratem.* Statius lib. 7. *Subeunt Tegæa juventus Auxilio tardi.*

Est

tila barba fuerunt. Sall. Catil. 23. *Pleraque nobilitas invidia æstuabat, & quasi pollui Consulatum credebant.* Vide omnino Gronovium de Pecunia Vetere II. 4. Ita vero & Græci: Aelianus Var. Hist. XIV. 22. περιέστησαν ὡς αὐτὸν, καὶ περιῆλθον τὸ πλῆθος.

(3) *Per genera & numeros*] Sic Sall. Jug. 58. *Magna pars vulnerati aut occisi.* Cap. 105. *Cohors Peligna velitaribus armis, non secus atque aliis armis, adversus tela hostium, quod ea levia sunt, muniti.* Quem locum perperam sollicitat Ursinus. Sensus est, Pelignos æquè hisce levibus armis, ac si alia & graviora haberent, fuisse munitos adversus tela hostium, quoniam & illorum tela itidem essent levia. Orat. 1. ad Cæs. *Cetera multitudo alius alium secuti.* Or. 2. *Druso semper consilium fuit summa ope niti pro nobilitate, neque ullam rem agere intendit, nisi illi auctores fierent.* Livius III. 14. *Juniores, id maxime, quod Cæsonis sodalium fuit, auxere iras in plebem.* Tacit. An. II. 52. *Legionem, & quod sub signis sociorum, in unum conductos ad hostem ducit.* Ael. Var. Hist. X. 21. ἑσμὸς μελισσῶν καθίσαντο. Julianus Orat. 1. pag. 19. μοῖρα σφῶν ἡ φαύλη προσθέμενοι. pag. 24. ταῦτα ὁρῶντες τὸ στράτευμα. Et p. 29. ἀκμῆτας ἦγες τὸ στράτευμα. Quem locum male sollicitavit Petavius, & recte contra eum asseruit Illustris

Est & audacior quædam Syllepsis Numeri, (4) quum unus tantum Casus, Sexto comitatus, fertur in pluralem: ut si dicas, *Muta cum liquida ancipitem reddunt præcedentem vocalem.* Ovid. *Ilia cum Lauso de Numitore sati:* idem Metam. 1. *Littora, cum plausu clamor, superasque Deorum Implevere domos:* idem 2. Metam. *Sors eadem Ismarios, Hebrum cum Strymone, siccat.* Virgil. *Alterum in alterius mactatos sanguine cernam.* Terent. Heaut. *Syrus cum illo vestro consusurrant.* Virgil. 2. Æneid. *Divellimur inde, Iphitus, & Pelias mecum.* Curtius lib. 4. *Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora, vincti traduntur.*

Quemadmodum in Syllepsi Numerorum, ad nomen primæ Personæ recurrimus, deinde ad secundæ, quia digniora sunt; ita in Syllepsi Generis, (5) ad Masculinum, si inter alia fuerit, recurremus. Terent. *Quam pridem pater mihi, & mater mortui essent.* Ovid. in Fast. *Mulciberi capti, Marsque, Venusque, dolis:* ibid. *Jane fac æternos pacem, pacisque ministros.* Potest & hoc esse Zeugmatis. Virg. *Cæsosque reportant Almonem puerum, fœdatique ora Galesi.* Plin. lib. 17. c. 11. *Seriores supradictis, narcissus, & lilium.* Livius lib. 7. Maced. *Decem*

stris Spanhemius pag. 199. Vide & Gronov. de Pec. Vet. II. 4.

(4) *Quum unus tantum casus.*] Sic iterum Sallust. Catil. 43. *Lentulus cum ceteris constituerant.* Jug. 101. *Bocchus cum peditibus postremam aciem invadunt.* lib. III. Histor. in Ep. Pompeii, *Dux hostium cum Valentia & exercitu deleti.* Liv. XXI. 60. *Dux cum aliquot Principibus capiuntur:* ubi vide Gronovium. Florus III. 10. *Cottam cum Titurio Sabino Legator ibi amisimus.* Hyginus fab. 6. *Cadmus cum Harmonia in Dracones sunt conversi:* ubi vide Munkerum, ut & ad fab. 127.

(5) *Ad masculinum &c.*] Idque ita, ut etiam uno masculini sexus & Generis nomine comprehendatur femineum quoque Genus. Tac. Ann. XI. 38. *Cum filios mærentes adspiceret.* Atqui Claudius, de quo loquitur, unicum habebat *filium* Britannicum. Intellige ergo sub hoc vocabulo etiam *Filias.* Sic XII. 4. *Fratrumque non incestum, sed incustoditum amorem,* h. e. fratris & sororis. Vide ibi Gronovium & adde quæ supra notavi pag. 580.

cem ingenui, *decem virgines*, *patrimi omnes*, *matrimique*, *ad id ſacrificium adhibiti.* Cic. 1. Offic. *Propter ſummam & doctoris auctoritatem*, *& urbis*, *quorum alter te ſcientia augere poteſt*, *altera exemplis*: idem de Senectute, *Quod ſi hæc apparent in beſtiis*, *volucribus*, *agreſtibus*, *natantibus*, *ſuibus*, *cicuribus*, *feris*, *primum ſe ut ipſi diligant*, &c. Virgil. 4. Georg.

Hinc pecudes, *armenta*, *viros*, *genus omne ferarum*,
Quemque ſibi tenues naſcentem arceſſere vitas.

Dicunt Grammatici, Genus Neutrum concipere cætera, dum non ſint verè Maſculina; ut, *virga tua*, *& baculus tuus*, *ipſa me conſolata ſunt.* Sed id falſo docetur; nec enim hic Syllepſis eſt, ſed Ellipſis: deeſt enim *negotia*, græcè *Pragmata.* Quaſi vero in propriis maſculinis id fieri non poſſit: nam recte dicas, *pater tibi*, *& mater ſunt vilia præ lucro.* Tacit. lib. 5. *Parentes*, *liberos*, *fratres vilia habere.* Solinus, *Polypus & Chamæleon glabra ſunt.* Ovid. *Claſſe viriſque potens*, *per quæ fera bella geruntur.* Cic. 1. Tuſcul. *Dic quæſo*, *num te illa terrent*, *triceps apud inferos Cerberus*, *Cocyti fremitus*, *transvectio Acherontis*, *mento ſummam aquam attingens ſiti enectus Tantalus.* (6) Salluſt. *præterea divitiæ*, *decus*, *gloria*, *in oculis ſi-*

(6) *Salluſt. præterea.*] Sic Liv. XXVI. 21. *Merico urbs agerque in Sicilia juſſa dari.* Obſeq. cap. 78. *Sacrarium & laurus ex mediis ignibus inviolata ſtetere.* Cic. Famil. VIII. 20. *Tuam domum*, *tuosque agros*, *eaque remoto loco.* X. 34. *Si meam vitam ſtudiaque perſpecta habet.* Tac. Ann. IV. 5 *Quantum terrarum ingenti ſinu ambitur*, *quatuor legionibus coercita.* Sall. Catil. 10. *Iis otium*, *divitiæ*, *optanda aliis*, *oneri miſeriæque fuere.* Lege *optanda*, ex MSto, quem habuit Vir Ampliſſ. Theoph. Hogerſius, Daventrienſi de Athenæo Profeſſor, de Civitate Conſul, optime quondam meritus. Sic cap. 36. *Otium atque divitiæ*, *quæ prima mortales putant.* cap. 54. *His genus*, *ætas*, *eloquentia*, *prope æqualia fuere.* Jug. 8. *Ultro illi gloriam & regnum ventura.* Sic lego, quum in Codice, quem Bibliothecæ Daventrienſi quondam comparavit Pater meus, ſit venturam, in

sita sunt. Lucret. lib. 1. *Ductores Danaum delecti prima virorum*. Cic. 1. Divin. *Annus salubris & pestilens, contraria*, supple *negotia*, id est, res contrariæ.

in vulgatis edd. *venturum*. Cap. 38. *Nox & præda castrorum hostes remorata sunt*. Ita & alibi passim. Decl. Latronis adv. Catil. *Nec Sp. Mælio favor civitatis, nec Saturnino jus sacrosancta dignitatis, auxiliata est*. Dele omnino τὸ *Est*, & intellige *sunt*. Vide & supra IV. 4. 79.

CAP. XI.

De Hyperbato, & ejus partibus.

HYperbasis, sive *hyperbaton*, est verbi trangressio, & ordo perturbatus, præter grammatices rationem.

Anastrophe est dictionum præposterus ordo; ut, *mecum, tecum, secum*; *quibus de rebus*; (1) *interest mea*; *adigere arbitrum*, pro, agere ad arbitrum. Cic. in Topicis.

Tmesis, id est, sectio, quando composita vel conjuncta dictio dividitur; ut, *Septemque triones*; (2) *maximo te orabat opere*. Horat. *Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes*. Virgilius, *Nascere, præque diem veniens age Lucifer almum*.

Parenthesis est sensus sermoni, antequam absolvatur, interjectus. Virgil. *Tityre, dum redeo, (brevis est via) pasce capellas*.

Syn-

(1) *Interest mea, adigere arbitrum.*] In his non tam Anastrophe, quam Ellipsis, per quam repeti debet præpositio, quæ Verbo est conjuncta. Sic *Adire aliquem, Adjacent mare &c.* quæ passim occurrunt. Vide supra ad III. 5. not. 2. & 3.

(2) *Maximo te orabat opere.*] In eo nulla est Tmesis non magis quam in *Pro Consule, Animum advertere*, quæ etiam contracta fuerunt tandem in *Proconsul, Animadvertere*. Sic ergo & per contractionem dicitur *Magnopere, Maximopere*, Sed genuinum est *Magno opere, Maximo opere*.

Synchysis est ordo dictionum confusior; ut, *Quinquaginta*, *ubi erant centum*, *inde occidit Achilles*; ordo est, ubi erant centum, inde occidit quinquaginta. (3) Multus in hac figura est Horatius, ut in Arte, *Qui variare cupit*

(3) *Multus in hac figura.*] In Horatianis his locis, quæ adferuntur ex Porphyrione, non omnino opus putem ad Synchysin confugere. Certe ea manifestior longe est in reliquis plerisque ex Horatio. Sed & apud alios Auctores videas sæpenumero ordinem vocabulorum confusiorem, & separata, quæ conjungenda erant. Ex Terentio nunc quidem adferemus nonnulla, ut inde alia ejusdem loca paulo intricatiora explicemus, & sic usum talium observationum ostendamus. Heaut. I. 2. 15. *Timet omnia, Patris iram, & animum Amicæ, se erga ut siet, suæ.* Hec. IV. 4. 57. *Dabo jusjurandum, nihil esse istorum, tibi.* Adelph. III. I. 5. *Miseram me, neminem habeo, solæ sumus, Geta autem hic non adest: Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui arcessat Aeschinum.* Ubi refero hæc posteriora ad *Neminem habeo:* nam quod *adest* hic non repetendum aut intelligendum censeam, id oritur ex eo, quod non poterat alius *adesse*, quum alium neminem haberet præter Getam. III. 2. I. *Nunc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conferant, Atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil adferant, Quod mihique, heræque, filiæque herili, est.* Ubi posterius *quod* respicit *malum*, non *auxilium*. Andr. I. I. 54. *Qui tum illam amabant, forte filium Perducere illuc secum, ut una esset, meum.* II. 3. 2. *Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes, Ipsus sibi esse injurius videatur, neque id injuria: Priusquam tuum, ut sese habeat, animum, ad nuptias, perspexerit.* Duplex hic Synchysis. Altera in eo consistit, quod postremus hic versus non subjungitur primo, quem, ut statim subsequeretur, sensus & Constructionis ordo postulabat. Ordo enim est, *si ob id, quod Chremes non dat tibi uxorem, tibi nunc succenseat pater, priusquam perspexerit* &c. *ipsus sibi* &c. Altera est, quod τὸ *ad nuptias* separatur ab iis, *ut sese habeat*, interjectum aliis. Nam etiam heic ordo constructionis est, *priusquam perspexerit tuum animum, ut sese habeat ad nuptias.* Phorm. III. 2. 27. *Nequeo exorare, ut me maneat, & cum illo ut mutet fidem, Triduum hoc.* Phædriæ amicam Leno vendiderat Militi, qui eam sequenti die erat abducturus. Rogabat itaque Phædria lenonem, ut militi non servaret fidem, & se operiretur per triduum, seu differret venditionem mulieris in triduum, intra quod tempus pecuniam se daturum pollicebatur. *Triduum hoc* respicere illa, à quibus distractum est, *ut maneat me*, clarum ex v. 4. ubi Phædria obsecrans interrogat ipsum lenonem, *Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc?* Ex his jam explicari forsan debent etiam ulti-

pit rem prodigialiter unam, Delphinum silvis appingit, id est,

ma prologi Andriæ, in quibus adhæsere Interpretes. *Favete, adeste æquo animo, & rem cognoscite: Ut pernoscatis, ecquid spei sit reliquum, Posthac quas faciet de integro comœdias, Spectandæ, an exigendæ, sint vobis prius.* Turbat heic interpretes τὸ *prius*, & idcirco nonnulli in ultimo versu exponunt τὸ *Spectandæ*, alii τὸ *Exigendæ*, per *Probandæ*, *Examinandæ*. Ego vero putem, utrumque hic sumi eo sensu, quo solent, quando agitur de fabulis, & quidem, ut poni etiam videntur hoc in loco, sensu sibi maxime contrario. Spectabatur per silentium comœdia, quæ placebat; Exigebatur & explodebatur, quæ displicebat. Sic *spectari & cognosci*, Hec. prol. I. 3. *Exigi* II. 4. & 7. Per Synchysin autem distractum videri possit τὸ *Prius*, interpositis nonnullis aliis, à τῷ *pernoscatis*. Quo pacto sensus foret: Adeste, ut pernoscatis ex hac comœdia prius, ecquid sperandum sit vobis de illis, quas posthac Poëta de integro faciet, utrum eæ, quum proferentur in scenam, sint vobis spectandæ, an vero statim exigendæ. Populus enim comœdias, antequam agerentur, non probabat aut examinabat prius, quod sequitur ex vulgata distinctione & interpretatione, sed Magistratus, qui edebant ludos, ad probandas fabulas, antequam eas emerent, adhibebant sæpe peritum judicem, sicuti tempore Ciceronis & Horatii adhibebatur P. Mæcius Tarpa. Vide Horatium in Arte Poet. & Cicer. Famil. VII. 1. atque ibi Manutium. Si cui tamen durior videatur illa transpositio, tum vero putem omnino, sensum Terentii esse; adeste, ut ex hac comœdia pernoscatis, quid de reliquis hujus Poëtæ sperandum sit vobis, utrum si alia & Nova illius Comœdia in scenam proferatur, ex præjudicio hinc sumpto, spectare eam debeatis ad finem usque, an vero statim & prius, quam agatur tota, exigere & explodere, ut quam spectare non sit operæ pretium. Videtur enim Verbum *Spectare* aliquando poni pro *perspectare*. Sic in Hec. prol. I. v. 3. *Hæc quum data est nova, novum intervenit vitium & calamitas, ut neque spectari, neque cognosci potuerit.* Et prol. 2. v. 12. *Perfeci, ut spectarentur.* Verum isthoc Synchyseos cujusdam modo exponendum nullus dubito locum Heaut. I. 2. 11. *Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset hodie amplius, ut hanc lætitiam primus ei objicerem domi, Atque etiam nunc tempus est.* Buchnerus in Thesauro Fabri priora hujus loci adferens in voce *Amplius*, exponit eam ipsam, *Lautius, & magis opipare, quam domi solet:* quod etiam in postremis ejus Thesauri edd. est servatum. Secundum hanc ergo expositionem simpliciter dixisset Chremes, *Quam vellem Menedemum invitatum*, quasi antea invitatus plane non fuisset. Atqui invitatus jam antea fuerat à Chremete I. 1. 110. *Nunc si commodum est, hodie apud me sis, volo,*

est, Delphinum silvis appingit prodigialiter: ibidem, *Cho-*

lo, *&c.* Præterea neque nova esse poterat Chremeti, quare nunc denuo vellet Menedemum invitatum, hæc ratio, ut secum *lautius ederet* Menedemus, *quam domi soleret*. Nam cum eum antea jam invitarit, debuit id sane ea de causa fecisse, cum hæc inter tales certe homines præcipua sit invitandi causa. Nunc autem nova aliqua designatur diserte causa, quæ antea non fuerat, quæque nunc erat, & hæc quidem, *ut hanc lætitiam* reversi filii *Menedemo primus objiceret*. Quid ergo? Accipe hunc locum ita, ut dicat Chremes, se velle Menedemum *amplius* fuisse invitatum, quam erat factum. Nam cum ille recusasset venire, destiterat statim Chremes ulteriore invitatione. Proinde additur, *Atque etiam nunc tempus est*, non simpliciter invitandi, quod jam factum erat, sed denuo & *amplius*. Porro *ut nobiscum esset bodie*, intellige eodem modo, quo illa, *bodie apud me sis volo*. Sed & sic accipienda puto, quæ perperam, hoc non animadverso, separantur & distinguuntur Eun. IV. 5. 24. *Itaque ut ne viderem, misera huc effugi foras. Quæ futura exempla dicunt in eum indigna?* Ita editur & distinguitur. At Ego conjunxerim omnia, & sine interrogatione retulerim *exempla indigna, quæ dicunt in eum futura*, ad verbum *viderem*, ad quod ceteroqui, nihil est aliud, quod referatur. Maxime autem adhæserunt viri docti ad Adelph. V. 7. 19. DE. *Syre, cessas ire ac facere?* SY. *quid ago?* DE. *Dirue Tu illas, abi & traduce.* Sic ineptissime & sine ullo sensu distinguitur in Batavica Variorum Editione. Rectius Faernus & Heinsius, *Dirue. Tu illas abi & traduce.* Sed tamen sollicitat hæc Gujetus, solita sibi conjectandi audacia, legendum pronuncians, *Abi tu Geta & traduce*: quamvis nihil ista pertineant ad Getam, ac Demea alloquatur his verbis Æschinum, cum & antea v. 12. dixerat, *hac transfer* scil. sponsam, *unam fac domum, TRADUCE & matrem & familiam omnem ad nos*. Secutus est tamen novissime Guietum Auctor Criticæ P. III. Sect. I. cap. 9. §. 9. jubens, *Lege: Tu* (*Geta*, *nimirum*) *illac abi, & traduce*. Addit. *Vult Getam quam brevissima via domum ire, ne mora ulla sit.* Quasi scilicet, interea dum maceria diruebatur, Geta non potuisset per plateam citius domum ire, quæ erat in proximo, quam si exspectaret, usque dum diruta esset illa maceria; & quasi *illac*, seu per eam dirutam, Getæ omnino eundum fuisset potius, quam per plateam. Unica tantæ conjecturæ est Causa, quod τὸ *illas* ceteroqui referendum sit ad *traduce*, à quo separatum est, *quam trajectionem* (ait Clericus) *verborum nemo ferat in Comico æque terso, ac Terentius est*: & quæ *certe Dithyrambici sit Poetæ, non Terentii.* At Terentii quoque eam esse, tot jam exempla abunde potuerunt probare. Sed & sic plane Plautus inter *serva hunc se-*

Chorusque turpiter obticuit sublato jure nocendi, ordo est, chonem interponit itidem aliud verbum, & quidem Neutrum, Mercat. V. 4. 35. *Eutyche, sed oro, sodalis ejus es, serva, & subveni, hunc senem, para me clientem*, ubi male itidem punctum post *Subveni* positum est. Adde jam similem separationem, & alterius constructionis, & quidem integri sensus, interpositionem, ex Hec. prol. II. 25. *Quum primum eam agere cœpi, pugilum gloria, Funambuli eodem accessit exspectatio, Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum, Fecerunt, ut ante tempus exirem foras.* Ubi *pugilum gloria* referendum est omnino cum reliquis Nominativis ad verbum *Fecerunt*, licet ab eo sit separatum per integram sententiam de *Funambulo*, quæ alterius est constructionis. Quid faciemus jam Sallustio? Qui in Catil. cap. 16. *Sed juventutem multis modis mala facinora edocebat, ex illis testes signatoresque falsos commodare, fidem, fortunas, pericula, vilia habere. Post ubi eorum famam atque pudorem attriverat, majora alia imperabat.* In quibus *habere* pendet a verbo *edocebat*, ad quod difficulter referas *commodare*, quod pro *commodabat* videtur positum. Et ita in Jug. cap. 17. ubi omnia Africæ in Nominativo memorat, *Mare sævum, ager frugum fertilis, &c. genus hominum salubri corpore; plerosque senectus dissolvit, nisi qui ferro aut bestiis interiere. Nam morbus haud facile quenquam superat. Ad hoc malefici generis plurima animalia*, scil. *ibi sunt*. Postrema hæc vel *addita a sciolis*, vel *transposita* censet Gruterus. Nec minus ineptit Glareanus; quum ejuidem illa sint constructionis, cujus superiora, à quibus tamen longiore ista *Hominum* commemoratione sunt separata. Sic cap. 21. *Legati in Africam maturantes veniunt, eo magis, quod Romæ &c. de prælio facto audiebatur. Sed is rumor clemens erat. Quorum* (legatorum) *Jugurtha oratione accepta*, &c. Multa enim & istic sunt interposita. Similiter vero apud Græcos. Ael. Var. Hist. I. 15. ὁ ἄῤῥην ἐμπτύει τοῖς νεοττοῖς, ἀπελαύνων αὐτῶν τὸν φθόνον, ἵνα μὴ βασκανθῶσι, δι' ἄρα τοῦτο. Varie sollicitant & emendare aggrediuntur hunc locum Interpretes, ut in notis eorum videre est. Sed nihil omnino mutandum, ut ad eum locum ostendi, ubi plura hujus Synchyseos exempla attuli. Decepit eos, quod non animadverterunt, referenda posteriora ad τὸ ἀπελαύνων. Scilicet Masculus inspuit pullis, abigens per illud ipsum ab iis invidiam, &c. Similiter cap. 24. ἦν οὖν, οἷα εἰκὸς, πολέμιος τῷ Ἡρακλεῖ ὁ Λεπρέας, ἐκ τῆς τοιαύτης συμβουλῆς. Construe, οἷα εἰκὸς ἐκ τῆς τοιαύτης συμβουλῆς. Sic in Actis V. 38, 39. ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτοὺς, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ αὕτη, ἢ καὶ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται, εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. Refer hic τὸ μήποτε cum Pricæo ad ἐάσατε αὐτούς.

chorus obticuit, ſublato jure nocendi turpiter. Hæc ex Porphyrione. Idem Horatius, *Et malè laxus in pede calceus hæret*, pro, malè hæret; idem in Odis, *Inultus ut flebo puer!* idem 1. Sermon. *Ubi ſedulus hoſpes penè macros arſit dum turdos verſat in igne:* idem, *Sæpè velut qui currebat fugiens hoſtem*, id eſt, currebat velut fugiens hoſtem: & Satyr. 1. *At hunc liberta ſecuri Diviſit medium fortiſſima Tyndaridarum;* ordo, (4) liberta fortiſſima diviſit hunc medium ſecuri Tyndaridarum: quem locum ego noſtris temporibus ex Sophoclis Electra primus animadverti: & Satyr. 4. *At veluti te Judæi, cogemus in hanc concedere turbam*, id eſt, *cogemus te*, *veluti Judæi*, ſubaudi *cogunt*.

(5) *Anacoluthon*, id eſt, Inconſequens, proximè accedit

(4) *Liberta fortiſſima.*] At vide iſtic Torrentium. Locus eſt Sat. I. 1. 100.

(5) *Anacoluthon.*] Sic Plaut. Pœn. III. 3. 46. *Tu, ſi te Dii amant, agere tuam rem occaſio eſt.* III. 5. 24. *Hi, qui illum dudum conciliaverunt mihi Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur, Me eſſe hos trecentos Philippos facturum lucri.* Rud. II. 7. 14. *Ille qui conſulte, docte, atque aſtute cavet, diutine uti bene licet partum bene.* V. 2. 4. *Illic ſceleſtus liber eſt, ego qui in mari prebendi rete atque excepi vidulum, dare ei negatis quicquam?* Cic. de Offic. III. 26. *Utile videbatur Ulyſſi, ut quidem Tragici prodiderunt, nam apud Homerum nulla talis de Ulyſſe ſuſpicio eſt: ſed inſimulant eum Tragœdiæ, ſimulatione inſaniæ militiam ſubterfugere voluiſſe.* Aberravit hic Cicero manifeſte ab ea elocutione, qua cœperat, nec enim eadem conſtructione perſequitur exponere, quid *utile* fuerit *Ulyſſi*. At quod Sanctius ex Cicerone pro Mur. adfert, in eo nullum eſt Anacoluthon. Delendum modo comma poſt *interea*. Hirtius B. Afric. cap. 25. *Dum hæc ita fierent, Rex Juba, cognitis Cæſaris difficultatibus copiarumque paucitate, non eſt viſum dari ſpatium convaleſcendi, augendorumque ejus opum.* Sall. Jug. cap. 1. *Sin animus captus pravis cupidinibus ad voluptates corporis peſſundatus eſt, pernicioſa libidine pauliſper uſus, ubi per ſocordiam vires, tempus, ingenium diffluxere, naturæ infirmitas accuſatur.* In his quoque non videntur reſpondere τῷ *uſus* poſtrema. Daviſius refert huc quoque Cæſaris locum. B. Gall. I. 18. *Reperiebat etiam Cæſar inquirendo, quod prælium equeſtre adverſum paucis ante diebus eſſet factum, initium ejus fugæ a Dumnorige atque ejus Equitibus factum eſſe.* At nullum hic

dit ad Solœcifmum; fed magis Rhetorum eft. Terent. Eunuch. *Cur ego in his te confpicor regionibus? Th. vobis fretus.* Cicero pro Mur. *Prætor interea, ne pulchrum fe ac beatum putaret, atque aliquid ipfe fua fponte loqueretur, ei quoque carmen compofitum eft.* Terentius Hecyr. *Nam omnes nos, quibus eft alicunde aliquis objectus labor, omne, quod eft interea tempus, priufquam id refcitum eft, lucro eft.* Donatus hic aliquid deeffe affirmat; (6) mihi videtur deeffe κατὰ, id eft, *circa.*

Anacoluthon conftituerim, fed potius Ellipfin vocis *prælium*, feu *in prælium*. Nam abfolute quoque dicitur *inquirere aliquod*. Cicero de Offic. I. 4. *Omnia, quæ ad vivendum funt neceffaria, inquirat & paret.* Et Elliptice, ut hic, ita fere apud Tacit. Ann. XIV. 22. *Igitur quafi depulfo jam Nerone, quisnam deligeretur, inquirebant.* Sed fimpliciffimum videtur, particulam *quod* accipere pofitam, ut folet, pro *propterea quod*: nam idcirco *inquirebat*, *quod prælium effet* &c. Frequentiffime autem anacolutha prioribus fimilia occurrunt apud Græcos, quæ, ne longior fim, afferre nunc fuperfedeo. Vide me ad Aelianum Var. Hift. II. 11. & Clericum Arte Crit. P. 2. Sect. 1. cap. 10. §. 10. &c.

(6) *Mibi videtur deeffe κατὰ*] Non abfurde. Sic forte Plaut. Bacchid. II. 2. 36. *Etiam Epidicum, quam ego fabulam æque ac me ipfum amo, Nullam æque invitus fpecto, fi agit Pellio.* Expone, *etiam Epidicum, immo nullam æque, invitus.* Vel etiam, *quod ad, κατὰ Epidicum ipfam, nullam* &c. Rud. IV. 3. 23. *Vidulum iftum, cujus ille eft, novi hominem.* Manifefte pro, *quod ad vidulum iftum*, &c. Men. II. 2. 37. *Nummum iftum, quem mihi dudum pollicitus dare, jubeas porculum afferri tibi.* Senfus eft, vel, *quod ad nummum iftum, quem &c. jubeas eo porculum &c.* Vel *Nummo ifto, quem iftum nummum mihi pollicitus, jubeas tibi afferri porculum.* Vide & fupra Notas ad II. 5. n. 5. pag. 186, 187. & ad II. 9. pag. 202.

CAP.

Cap. XII.

De Hellenismo, sive Antiptosi.

Hellenismum, sive Græcam constructionem, nominamus, quoties auctores sic græcissant, ut latina norma defendi nequeant. *Hellenismum* in infinita genera deducit Linacer; nos tantum *Antiptosin* persequemur, quum hæc sola Latinos canones excedere, videatur.

Antiptosi Grammaticorum nihil imperitius, quum doceant, quemvis casum pro alio posse poni; ut, *venit in mentem illius diei*, pro ille dies. Quod figmentum si esset verum, magna nos solicitudine liberaret: frustra enim quæreremus, quem casum verba regerent.

Græci non raro è duobus casibus, si se mutuò respiciant, alterum tantum regunt, alterum illi adjungunt, ita ut alter ab altero trahatur; ut, (1) περὶ λόγων, ὧν ἔλεξα, id est, *de verbis*, *quibus dixi*, pro, *quæ:* χρῶμαι, οἷς ἔχω βιβλίοις, id est, *utor*, *quibus habeo libris*, pro, *quos.* Huc potest referri illud ex Pandectis libro 30. tit. I. leg. 114. §. *Divi Severus, & Antoninus rescripserunt, eos, qui,* &c. (2) Lego, *ii qui*, pro eorum qui, Exo-

(1) Περὶ λόγων, ὧν ἔλεξα.] Sic Actor. Ap. XXVI. 22. οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧντε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ Μωσῆς. Anton. Liber. fab. 12. τῇ ἐσθῆτι, ᾗ ἐφόρει. Aelian. Var. Hist. II. 10. ὑπὲρ ἐκείνων, ὧν ἔλεγε. XIV. 32. Καὶ εὑρὼν τὴν οὐσίαν πλείω, ἧς ἀπέλιπε: ubi æque, ac in loco Actorum, prior casus, quem alter sequitur, per Ellipsin est omissus. Utrobique enim desideratur Pronomen Demonstrativum in Genitivo, τούτων, & ταύτης quibus respondent ὧντε, & ἧς. Vide me etiam ad Aei. IX. 4. 5.

(2) *Lego ii qui.*] Immo vero referri potest hoc exemplum ad Anacoluthon, æque ac quæ istic notata sunt, maxime nota 6. Vel si quid mutandum, lege cum Glossa, *Eor. qui*, h. e. *Eorum.* Locus enim integer sic se habet, re-

Exodi cap. 2. Ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαθῆς, ἧς κύριος ὁ Θεός σε δίδωσί σοι, id eſt. *In ſolo terræ bonæ, cujus Dominus dabit tibi*, pro, *quam*. Et Lucæ cap. 1. Καὶ μνησθῆναι διαθήκης

reſcripſerunt, eos, qui teſtamento quid vetant alienari, nec cauſam exprimunt, &c. nullius momenti eſſe ſcripturam, Huc autem pertinent, quæ relativum habent poſitum, non in eo caſu, quem requirebat verbum, cui jungitur, ſed in eo, quo poſitum fuit Subſtantivum, ad quod refertur, ut λόγων ὧν ἤκουσας. E contrario alienum ab hoc loco eſt, quod Auctor adfert ex Lucæ cap. 21. referendumque & illud ad Anacoluthon. Similiter & Lucæ cap. 1. hinc excludo, niſi, ut heic locum habeat, legendum ſit ex Theophylacto, ὅρκου, ὃ, Ceteroqui ſi vulgatam nunc lectionem volumus tueri, refero ad Ellipſin præpoſ. κατὰ, ut ὅρκον illic ſit poſitum pro καθ' ὅρκον. Ex Latinis Sanctianis duo priora ſola ſunt hujus loci & generis. Quibus adde Salluſt. Hiſtor. I. in oratione Philippi. *Non pro ſua, aut, quorum ſimulat, injuria*, h. e. aut pro eorum injuria, quos *ſimulat*, h. e. prætexit. Gell. II. 26. *In iis coloribus, quibus modo dixiſti, denominandis*. Cic. Famil. II. 15. *Cum, in quo accuſabar, culpa vacarem, in quo autem deſiderare te ſignificabas meas literas, præ te ferres ſtudium &c.* Heic τὸ *in quo* ortum inde, quod in priore conſtructionis ordine identidem præmittitur, licet per Ellipſin ſuppreſſum, *in eo*. Pertinet huc etiam uſitata illa locutio, *non quo*. Terentius prol. Eun. v. 28. *non quo furtum facere ſtuduerit*. Et plenius I. 2. 16. *Non pol quo quenquam plus amem aut plus diligam, eo feci*. Nempe *quo* ponitur hoc caſu, quia refertur ad *eo*. Sall. Catil. 34. *Maſſiliam in exilium proficiſci, non quo ſibi tanti ſceleris conſcius eſſet, ſed uti Reſp. quieta foret*. Cicero Famil. II. 5. *Non quo verear* &c. Et ſic alibi paſſim. Pene tamen crediderim, etiam haſce locutiones ortas primitus ex Ellipſi, qua tamen non animadverſa à poſteris, factum fuerit, ut ſæpe eas ad exemplum aliorum adhiberent, ſed perperam eo modo, quo nulla ſtatui poteſt Ellipſis. Nam apud Ciceronem cum dicitur, *Aliquid ages eorum, quorum conſuevisti*, poſſis & debeas ſupplere, *agere aliquid*. Apud Salluſtium, *aut quorum ſimulat injuria*, ſuppleas licet, *aut pro injuria eorum, pro quorum injuria ſimulat ſe arma cepiſſe*. Apud Livium *raptim quibus quiſque poterat elatis, exibant*, non abſurde item ſuppleas, vel explices, *quibus elatis quiſque poterat exire*. Confer quæ proxima dicuntur Nota. Sed tamen quia non ſemper ita liquido res procedit, putem poſteriores Græcorum Latinorumque Ellipticam hanc locutionem corrupiſſe, vel aliter, quam oportuerit, protuliſſe. Adde his, quæ mox Sanctius pag. 731. profert, veluti *Mammæ Putres, Equina quales ubera*, pro *qualia*.

θήκης ἁγίας αὐτῦ. ὅρκον, ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ, id eſt, *ut memor eſſet teſtamenti ſui ſancti, jusjurandum quod juravit ad Abraham*, pro, *jurisjurandi*, *quod:* Lucæ cap. 21. εἶπε, ταῦτα, ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς ὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ. id eſt, *Dixit*, *Hæc quæ videtis: venient dies, in quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem*, pro, *ex his*, vel *horum*. Demoſthenes, ἐκ τῶν ἐπιςολῶν τῶν ἐκείνυ μαθέσθαι, ὧν εἰς Πελοπόννησον ἔπεμψε, id eſt, *ex epiſtolis ejus cognoſcetis*, *quibus in Peloponneſum miſit*, pro, *quas*. Lucejus ad Ciceronem lib. 5. epiſt. *Quum ſcribas*, *&* *aliquid agas eorum*, *quorum conſueviſti*, pro, *quæ*. „[Livius 1. *Raptim quibus quiſque pote-* „ *rat*, *elatis exibant:* ibid. *Mitteret cum imperio*, *quem* „ *ipſi videretur*, (3) pro, *eum qui.* Cic. *Conſulibus Sena-* „ *tus permiſit*, *ut his rebus legem*, *quam ipſis videretur*, *di-* „ *cerent.*] (4) Plaut. Curc. *Sed iſtum*, *quem quæris*, *ego ſum:* idem Amph. *Naucratem*, *quem convenire volui*, *in navi non erat:* idem Aul. *Pici divitiis*, *qui aureos montes colunt*,

(3) *Pro*, *Eum qui.*] Minime gentium. Ellipſis in his eſt, quæ verbum ſemel poſitum repeti jubet, hoc ſenſu, *eum*, *quem ipſi mittere videretur*. Similiter in eo, quod continuo ſequitur, *quam ipſis videretur*, ſupple *dicere*. Miror Scioppium credidiſſe aliquid inſoliti & peregrini in his ineſſe, cum paſſim ita loquantur veteres. Cic. Famil. XIII. 10. *Si me tanti facis*, *quanti Varro exiſtimat.* h. e. quanti Te facere me, Varro exiſtimat. I. 9. *Magnus animorum motus factus eſt*, *cum illorum*, *quorum oportuit*, *tum &c.* Intellige, quorum animorum motum fieri oportuit. De Offic. I. 31. *Ajax*, *quo animo traditur*, *millies mortem oppetere maluiſſet*, Expone, Ajax præditus eo animo, quo animo præditus fuiſſe traditur. Il. 22. *Ne illam quidem conſequuntur*, *quam putant*, *gratiam*, ſcil. ſe conſecuturos. Tacitus Ann. XII. 7. *Cuncta Feminæ obediebant*, *non per laſciviam*, *ut Meſſalina*, *rebus Romanis illudenti*, h. e. ut Meſſalina rebus Rom. illuſerat. Gellius IX. 4. *Veſtigia pedum habentes retro porrecta*, *non*, *ut ceterorum hominum*, *proſpectantia*, h. e. ut proſpectant veſtigia ceterorum hominum.

(4) *Plaut. Curcul.*] Hujuſmodi loca attulimus, & aliter explicuimus ſupra ad pag. 186, 187. & 201. denique & ſuperiori capite ad *Anacoluthon*, not. 6.

lunt, ego solus supero. (5) alii emendarunt *Picos.* ibid. *Quasi pueri, qui nare discunt, scirpea inducitur ratis:* quidam legunt *pueris.* Horat. 1. Serm. *Occurrunt animæ,* (6) *quales nec candidiores terra tulit,* pro, *qualibus:* quod non intellexit Lambinus. Idem epod. 5. *Nardo perunctum, quale non perfectius meæ laboraverunt manus,* pro, *quali:* hoc quoque ignoravit Lambinus. Hujus generis sunt illa, (7) *Non vacat mihi esse securo.* Martialis, *Nobis non licet esse tam disertis,* pro, *disertos:* „ [sicut Cic. *Civi* „ *Romano licet esse Gaditanum.*]

Trahitur etiam casus inter duo verba, à non suo verbo. [Vide me ad pag. 186. 187.] Plaut. Amph. *Atque ego te faciam, ut miser sis:* idem Pseud. *Satis si hanc hodie mulierem efficio, ut tua sit:* ibid. *Eia, scimus non quidem te, qualis sis:* idem Aulul. *Sed servum meum Strophilum miror, ubi sit:* ibid. *Nimis herclè illum corvum ad me veniat, velim.* Cic. Q. Frat. *Hæc me, ut confidam, faciunt.* Terent. Adelph. *Illum, ut vivat, optant,* pro, optant ut ille vivat: idem Phorm. *Metuo lenonem, nequid suo suat capiti,* pro, *Metuo, ne leno suat;* idem Eunuch. *Hanc metui, ne me criminaretur tibi:* ibid. *Metuo fratrem, ne intus siet,* pro, *frater:* nam sequitur, *Pater autem ne rure redierit:* idem Heaut. *Atque istud, quicquid est, fac me, ut sciam.*

Tra-

(5) *Alii emendarunt, picos.*] Ego potius id referrem ad Synchysin, & construerem hoc modo: *Ego solus divitiis supero* picos, *qui pici aureos montes colunt.* Vide supra Sanctium, ubi agit de *Synchysi*, nec minus confusi ordinis loca ex Horatio adfert. Simul autem & hoc sequens exemplum refero quoque ad Ellipsin, per quam Substantivum nomen Ante Relativum Pronomen supprimitur, at Cum eo exprimitur: ut sensus sit posteriori, *quasi* pueris, *qui pueri nare discunt.* De qua Ellipsi vide supra II. 9. pag. 201. & quæ ibi notata.

(6) *Quales nec candidiores*] Sensus videtur esse & constructio: *tales, quales alios, neutiquam candidiores bis, unquam terra tulit.* Sic mox, *Quale meæ manus laborarunt nunquam perfectius eo, quod nunc laborarunt.*

(7) *Non vacat mibi esse securo*] Vide surpa II. 6. 2. pag. 191. ac Vossium de Construct. cap. 20.

Trahitur etiam per Hellenismum genus à genere; ut si dicas, *vide templum*; *quale est mons*, pro, *qualis*. Hor. Epod. 8. *Sed incitat me pectus, & mamma putres, equina quales ubera*, id est, *qualia:* (8) unde illa trita, *est stella, qui Mars dicitur: Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur*. Virgil. *Saxum antiquum, ingens, campo qui forte jacebat Limes agro positus*. Hæc enim Græca sunt.

Cupio esse clemens, *Laboras videri doctus*, ita tritus est Hellenismus, ut Grammatici Latini regulam constituerint, quam non intelligunt. Regula vera est, ut semper post hujusmodi infinita sequatur accusativus; ut, *cupio dici doctum*. Ratio est, quia semper accusativus præcedit expressus, aut subintellectus. Sed quia Græci non rarò ante infinitum collocant nominativum, inde factum est, ut nominativus sequatur. Græcè dicitur, *Ajunt rex boc*

(8) *Unde illa trita.*] Diversa sunt hæc à superioribus, sed tamen vel sic ad Græcismum recte referuntur. Plura ejus generis vide apud Voss. de Construct. cap. 55. Adde iis hoc Ennii apud Festum in *Sublime*: *Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Jovem*. Sall. Jug. 18. *Occupavere ea loca, quæ proxima Carthaginem Numidia appellatur*: sed forte leg. istic *appellantur*, ut constructio sit, *quæ loca proxima Carthaginem appellantur Numidia*. Cap. 75. *Ex flumine, quam proximam esse aquam oppido diximus*. Orat. adv. Sallust. *Si fuerim in Rep. vigilans, quam tu proscriptionem vocas*. Referam quoque huc pronomina demonstrativa, sensu id, quod præcessit, respicientia, sed constructione id, quod sequitur. Sall. Catil. 7. *Eas divitias, eam bonam famam, magnamque nobilitatem putabant*. h. e. ea, quæ memoravi, putabant esse *divitias*, *bonam famam* &c. Male Ciacconius & Fulv. Ursinus *ea* præferunt, rectius faciente Rivio, qui scripturam codicum tuetur. Liv. I. 57. *Eaque ipsa causa belli fuit*, pro, id ipsum. Plaut. Pœn. V. 84. *Nunc quod boni mihi Dii dant, vobis, vestræque matri, eas est æquum nos Diis gratias agere sempiternas; Eas gratias* pro, gratias ejus boni nomine. Plura hujus generis congessi in Animadversionibus Historicis cap. 2. Denique huc refero etiam Participia passiva, genere vel numero cum posteriore Substantivo convenientia, sensu cum priore. Liv. I. 35. *Loca illa sunt appellati fori*. Qualia occurrunt etiam Vocativis addita, Veluti, *Lectule deliciis facte beate meis*. Vide supra lib. II. c. 6. pag. 191.

hoc fecisse; dicunt tu esse dives: unde Latini dicunt, *Vis videri probus*, quasi integrum esset, *Tu vis videri tu esse probus*. Hoc autem Græcè dictum esse, Budæus in Commentariis, Muretus in Catullum, Lambinus in 2. Od. Horatii adnotarunt. Sed nemo Græcam phrasin melius expressit, quam Ovid. in Fastis.

(9) *Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulysses,*
Seu pius Æneas, eripuisse ferunt.

Sed nihil avidius arripuere Latini, quam Atticismum illum, ubi κατὰ subauditur; ut, *fractus membra, cætera Grajus; albus dentes; panditur artus; purgor bilem; posco te pacem; doceo te artes; doceris artes; multa sese incusans; latus ulnas duas; abfuit totum mensem; pendit libras centum.* De quibus formis in Ellipsi præpositionis Κατὰ.

Præpositio Ἐκ, quæ genitivum regit, ita passim desideratur apud Græcos, ut multi apud eos crediderint, verba aliqua genitivum regere: dicunt enim, *Imperti me divitiarum: arripuit illum pedis: gustavit mellis: audivit musicæ:* & multa hujusmodi. Sed quis est tam hebes,

(9) *Seu genus Adrasti.*] Locus ille Fastor. VI. 433. aliter est editus à Magni Nominis Critico, Nicol. Heinsio, scil. *eripuisse datur.* Certe non putem, vel ita locutum Ovidium, vel ita construenda ejus verba, ut vult Sanctius. Nam si maxime ista sic essent ab Ovidio profecta, aliter tamen ordinanda & explicanda censerem. Nempe, sive eripuerit Genus Adrasti, sive Ulysses, sive Aeneas, aliquem certe ex iis eripuisse illam Trojæ ferunt. Ceterum pro hoc disticho aliud in istius locutionis probationem adferam ex eodem libro v. 123. *Tunc mihi post sacras monstratur Junius Idus, Utilis & nuptis, utilis esse viris.* Et Trist. II. 10, *Acceptum referro versibus esse nocens.* Terent. Andr. IV. 5. 3. *Quæ sese inhoneste optavit parere hic divitias Potius, quam in patria honeste pauper vivere.* Adde & quæ Laur. Valla habet Eleg. III. 23. & Ursinus Instit. Tom. II. p. 379. & quos ille istic citavit. De usu hujus locutionis apud Græcos vide etiam, quæ notavi ad Aelian. XIII. 20. & 43.

bes, qui non videat, illa Horatiana (10) excedere Grammaticos Latinos canones? *Abstine irarum, calidæque rixæ; Desine mollium querelarum; Agrestium regnavit populorum; Lassus maris, & viarum, militiæque; Patiens pulveris, atque solis; Integer vitæ, scelerisque purus; Nec medici credis, nec curatoris egere.* Sic illa trita: *curarum plenus: implentur veteris Bacchi; securus amorum; vacuus laborum;* „ [*dives agri; frugum, pabulique lætus* „ *ager;*] deest, ἐκ, id est, de: nullum enim nomen adjectivum, aut verbum, Græcè aut Latinè regit genitivum. (11) Huc etiam illa referuntur: *ubique gentium; nusquam locorum; huc viciniæ; pridie, & postridie ludorum.*

(10) *Excedere Grammaticos Latinos canones.*] Non excedere patet ex observatione Ellipseôn Latinis usitatarum. Sed jam satis superque errare Auctorem, quum putat in his desiderari Græcam præpos. ἐκ, demonstravimus supra lib. II. c. 3. p. 165, 166. &c.

(11) *Huc etiam illa referuntur*] Immo etiam hæc Latinâ dicuntur Ellipsi & Constructione. In prioribus intellige *Negotium. Ubique gentium* idem est, ac *ubique in negotio gentium*, vel *in numero gentium.* Vide de istis Voss. de Construct. c. 64. *Pridie ludorum* dicitur pro *die pri*, vel *pris, ante diem ludorum*, ut *postridie* pro *die posteri post diem ludorum.* Jam *die posteri* dicitur plane, ut *die crastini.* Vide supra ad pag. 152. Sed & ita *Meridies*, pro *dies meri Solis*, h. e. integri, solidi.

Cap. XIII.

De Ellipsi præpositionis κατὰ, *id est*, Juxta, *vel* Secundum *vel* Per.

Asserunt Grammatici, multa esse Verba, quæ duos possint regere accusativos. Hoc est falsissimum: nam in altero eorum deest præpositio Græca κατὰ, id est, *Per*, vel *In*, vel *Juxta*; quæ in verbis activis, & passivis, & participiis, & adjectivis nominibus, solet suppleri, ut, *Posco te pacem, frangitur membra, fractus mem-*

membra, cætera Grajus, albus dentes. „ [Horat. *Docte ſer-* „ *mones utriuſque linguæ.*] Solet item intelligi non rarò in temporis & aliarum rerum menſuris; ut, *Totum diem dormire: vixit annos centum: patet janua tres ulnas: pendit aries libras triginta;* de quibus ſigillatim diſſeramus.

Ac primum illud veriſſimum præmittamus oportet, quod & doctiſſimè admonuit Thomas Linacer, nullum in republica literaria eſſe Adverbium, quod faciem Nominis habere videatur; ut, *multum*, *paulum*, *plus*, *plurimum*, *melius*, *pejus*, *nihil*, *aliquid*, *id*, *quid* & ſimilia. Nam *docte*, *ſancte*, *modo*, *profectò*, *præterea*, *interea*, (1) quum adverbia ſunt, in quantitate ultimæ ſyllabæ a ſuis primigeniis variant: at *melius*, *pejus*, *doctius*, *facile*, *breve*, nunquam erunt adverbia, ſed accuſativi adjectivorum, in quibus deeſt κατὰ, & ſubſtantivum *negotium.* Vide Ellipſin. Horat. 2. epiſt. *Quinetiam canet indoctum, ſed dulce bibenti.*

Porrò præpoſitio κατὰ ſubintellecta tantum lepôris apud Græcos obtinuit, ut vix reperiatur appoſita: ſed accipe nihilominus aliqua teſtimonia. Quod Ariſtophanes dicit, Γνώμην ἐμὴν, Plato ſolet dicere, teſte Budæo in comment. Κατὰ τὴν ἐμὴν, id eſt, juxta meam ſententiam: & Homerica illa clauſula eſt frequentiſſima, Κατὰ φρένας, καὶ κατὰ θυμὸν, id eſt, *ut mea mens, & animus eſt*, aut, *ſecundum meam mentem, & animum.* Quum dicis, *urbs partim capta, partim incenſa*, deeſt κατὰ, & (2) *Partim* accuſativus eſt a recto antiquo *Partis.*

(1) *Quum adverbia ſunt.*] Revera etiam quatuor poſteriora ab natura & origine ſua ſunt Nomina. Quod autem ultima eorum Syllaba in metro producitur vel corripitur, contra quam oportebat ſecundum analogiam, id abuſum quendam prodit. Vide ſupra cap. 4. in Ellipſi ad Vocem *Judicio.*

(2) *Partim Accuſativus eſt.*] Hinc ſæpe reſpondet τῷ *Alias*, Gell. II. 22. *Legebatur Hiſtoria partim Græcæ linguæ, alias Latinæ.* Sed & ſæpiſſime conſtruitur, prorſus ut Subſtantivum Nomen. Sall. in fragm. *Quorum malorum alia toleravi, partim repuli.* Livius XXIII. 11. *Bruttios,*

tis. Ovidius II. Metamorph. *Partem damnatur in unam;* Græci dicunt, τὰ κατὰ μέρος. Aristoteles libro I. Rhetor. ἐςὶ δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία, τὸν ἀριθμὸν, id est, *Sunt tria Rhetorices genera numerum.* Porphyrius cap. de Specie, Πρῶτον μὲν εἶδος ἀξίας τυραννίδος, id est, *Primum quidem speciem, dignos imperio,* ubi bis deest κατὰ, ut sit, *circa primum,* &, *circa speciem:* nam sic legendus est locus. At vero ubi suppletur κατὰ, teste eodem Budæo, ex innumeris accipe nonnulla. Theocritus, Ἀλγῶ τὰν κεφαλὰν, *doleo caput.* Plato sæpè, τὸ ἐμὸν, & τὸ ἐμὸν πρᾶγμα, pro, τὸ κατὰ ἐμὲ, *pro eo quod ad me attinet:* idem 2. de Repub. disertè explicuit duos accusativos, Ταῦτα δὴ καὶ ταῦτα ἐγκωμιάζουσι δικαιοσύνην, *hæc & similia ipsi laudant Justitiam.* Apertius etiam Theognis, Αἰσχρὰ δέ μ' οὐκ ἐθέλοντα βίῃ, καὶ πολλὰ διδάσκεις, *turpia autem me nolentem, & invitum, multa doces.* Æschines, Γένεσθε δή μοι μικρὸν χρόνον τὴν διάνοιαν, *Adeste nunc mihi mentem exiguum temporis;* hic bis deest κατὰ. Synesius, Ταῦτα θεὸν, ταῦτα ἀνθρώπους μαρτύρομαι, *hæc Deum, hæc homines testor.* Multa alia, si voles, apud Budæum leges: ex quibus velim elicias, nullum omnino esse Verbum, quod hujusmodi accusativum, cum κατὰ, non possit habere. Unde activa omnia [Vide me supra II. 5. 7. p. 188.] duos accusativos habebunt; & reliqua, ut passiva, & substantiva, unum. Terent. Eunuch. *Ecquid nos amas de fidicina isthac ? Th. Plurimum merito tuo.* Plaut. Amphit. *Nunc*

tios, Apulosque, partim Samnitium Lucanorumque, defecisse ad Pœnos. Corn. Nepos Attico cap. 7. *quorum partim invitissimi castra sunt secuti.* Vide Vossium de Construct. cap. 64. & Gronov. Observ. III. 2. Davisius ad Cæsarem B. Gall. I. 49. sic quoque accipit vocem *Numerum* in his verbis: *Eo circiter hominum numerum XVI. millia expedita misit.* Exponit enim, *quod ad numerum,* ut adeo construxerit illa, *XVI. millia hominum, quod ad numerum.* Sed quid opus tam dura & insolita, comminisci, quum res sit planissima per Appositionem satis usitatam, *misit hominum numerum, XVI. millia.*

Nunc jam huc animum, quæ loquar, advertite, (3) id eſt, circa ea: ibid. *Hæc heri immodeſtia cogit me*, id eſt, circa hæc. Cic. lib. 13. Famil. *Literæ, non quæ te aliquid juberent, ſed commendatitiæ.* Plaut. Aulul. *Cœpi obſervare, ecquid majorem mihi filius honorem haberet.* Terentius Phorm. *Nequid plus minuſve faxit, quod nos poſtea pœniteat*, id eſt, circa. Cic. I. 1. epiſt. 9. *Noſtram vicem ultus eſt ipſe ſeſe.* Terent. Phorm. *Argentum, quod habes, condonamus te:* Idem Eunuch. *Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur*, ubi imperiti legunt, *condonabuntur:* Idem, *Neque ſe id pigere.* Statius 10. Thebaid. *Quæ te leges præceptaque belli Erudiit genetrix.* Cicero 6. epiſt. *Quum ignoverit omnibus, qui multa deos venerati ſunt contra ejus ſalutem.* Virgil. Georg. *Multa gemens ignominiam, plagaſque ſuperbi Victoris:* quo in loco, *multa*, pro *multum*, accipiunt imperiti, idque, ſi diis placet, adverbialiter utrumque. Audi etiam in paſſiva quomodo Græciſſent Latini. Virgil. 6. Æneid. *Nec magis incepto vultum ſermone movetur, Quam ſi* &c. Æneid. 4. *Expleri mentem nequit:* Æneid. 5. *Flavaque caput nectentur oliva.* Ovid. 2. Metamorph. *Partes quaſcunque ſedendo flectitur:* idem 2. Faſt. *Carpitur attonitos ſenſus:* idem, *Aſper equus duris contunditur ora lupatis:* „ [Idem 10. Metamorph. *Induiturque aures lente gradientis aſelli.* Plaut. Rud. *Hoc quod induta ſum, ſunt meæ opes oppido.*] Horat. in Arte, *Qui purgor bilem.* Idem, *Agreſtem Cyclopa movetur.* Statius lib. 9. Theb. *Figitur ora Lamus.* Tacius lib. 21. *Neque quicquam prius imbuuntur, quam contemnere deos.* Idem lib. 3. *Sane gravaretur aſpectum civium ſenex imperator.* Idem lib. 18. *Uxorem quoque ejus Saloninam, tanquam læſi, gra-*

va-

(3) *Id eſt Circa ea*] Poſſis & hoc modo exponere, *Advertite animum huic rei negotiorum, quæ loquar.* Vel brevius, *advertite animum ad hæc*, immo etiam, *advertite hæc ad animum.* Certe in eo, quod ſequitur, ſenſus eſt, *Immodeſtia heri cogit me hæc facere.* Ceterum duo Accuſativi, quorum alter per Præpoſ. κατὰ eſt explicandus, ſæpe Verbis junguntur. Vide ſupra II. 5. 6. pag. 185, 186.

vabantur. Quinctil. lib. 1. *Quapropter præcipienda sunt optima, quæ si quis gravabitur*, &c. Idem lib. 4. *Quod quum audivit judex, cætera, nunquam supervacua, gravari solet*. Sueton. August. *Ampla & operosa prætoria gravabatur*. „ Plaut. Epid. *Ne gravetur, quod velis*. Idem Rud. „ *Cur tu aquam gravare, amabo, quam hostis hosti commo-* „ *dat*.] Horat. lib. 1. epist. *Quis magna coronari cotemnat Olympia?* Expressit illud usitatissimum, ἔστεψαν τα ὀλύμπια. Idem Oda 6. libro 3. *Motus doceri gaudet Jonicos Matura virgo;* quod Aristophanicum est in Concion. Τὸν ἀπὸ Ἰωνίας τρόπον τάλαινα κνησιᾷς, id est, *Misella·pruris nunc Jonicum modulum*.

Sed etiam si solem in manibus gestemus, sunt tamen nonnulli ita obcæcati, ut ad hanc clarissimam lucem caligent. Enixéque postulant, sibi tradi testimonia, ubi hæc præpositio ponatur expressa. Iniqui sanè, qui velint sibi in lingua Latina ostendi, quod autores, ut minus elegans, soleant subterfugere. Quis ignorat, præpositiones nominibus præponi debere? At vero postquam Latinis auribus dicere semel placuit *mecum*, *tecum*, *secum*, *nobiscum*, *vobiscum*, jam nemo dicere audebit, *cum me*, *cum te*, &c. Sed tamen, ut obstinatis auribus satisfacerem, operam dedi, ut undiquaque, si qua essent, testimonia perscrutarer.

Per pro Κατὰ. Ea sunt hujusmodi. Virg. in Culice, *Pinus hirsuta per artus*. Terent. Eunuch. *Neque sciebat, nec per ætatem dicere poterat*. Livius, *Per ea tempora perraræ literæ fuerunt*. Cic. *Per insidias interficere:* idem, *Per legem illam hoc mihi licet*. Persius, *Per me equidem sint omnia protinus alba*. (4) In his omnibus Græci dicerent κατὰ. Hinc

(4) *In his omnibus Græci &c.*] Sed tamen Latini ista per Ellipsin præpositionis non efferrent. Nec enim dicerent, *interfectus insidias*, *Licet hoc mihi legem illam*. Sed & sequentia Ellipseos exempla non desiderant Præpositionem *Per*, nisi in his, quando dicitur, *Magnam partem consulatus tui absui*. Pro iis enim dici po-

Hinc patet ſyntaxis in illis Ciceronis ad Attic. *Amariorem me ſenectus facit, ſtomachor omnia*: & ad Marium, *Utrumque lætor, & ſine dolore te fuiſſe, & animo valuiſſe:* idem, *Stoici, qui de virtutibus diſputant, magnam partem in his partiendis occupati ſunt:* & 1. Offic. *Maximam autem partem ad injuriam faciendam aggrediuntur nonnulli, ut adipiſcantur ea, quæ concupierunt:* & in epiſt. *Magnam partem conſulatus tui abfui:* & in Orator. *Magnam enim partem ex jambis noſtra conſtat oratio.*

Ob, ſeu Propter, pro Κατὰ. Livius, *Clamor undique ab ſolicitis vicem imperatoris militibus ſublatus eſt.* „ [pro, „ *Ob vicem.* Curt. 7. *Mœſtus non ob ſuam, ſed fratrum vicem, propter ipſum periclitantium.*] Rurſum Liv. *ſuam quiſque vicem officio functus eſt.* Idem lib. 3. *Ut hoc inſigne regium in orbem, ſuam cujuſque vicem, per omnes iret.* „ [Cic. *Ipſe ſe noſtram vicem ultus eſt.* Plautus, *Quis patietur ſe excruciari meam vicem*, ſubaudi *in.* Eſt autem, „ *In meam vicem*, idem quod *meo loco.* Sueton. Claudio, „ *Præſedit nonnunquam ſpectaculis in Caji vicem.*] Terent. *Domum ire pergam, ubi plurimum eſt.* In omnibus his deeſt κατὰ, id eſt, *per.*

Ad pro κατὰ. (5) Interdum κατὰ explicatur per AD. Cic. Attic. lib. 4. epiſt. penultima. *Dicis, quid mihi hoc monumentum proderit? ad quid laboramus res Romanas?* Idem 6. Verr. *Nam & ſitu eſt munito, & ex omni aditu, vel terra, vel mari, præclaro ad aſpectum:* idem Curioni,

A

poteſt, *Per magnam partem* &c. Sed quam intelligemus Latinam Præpoſitionem in illo Plauti Amphit. III. 1. 8. *Ut pariat, quod gravida eſt Viro, & quod Me gravida eſt?* An *Per*, vel *Ob?*

(5) *Interdum κατὰ explicatur per Ad.*] Poſſunt quidem ſæpe & Κατὰ Græcorum, & *Ad* vel *In* Latinorum, promiſcuè adhiberi: ſed tamen, ſi attendas, diverſa eſt utriuſque vis & ſignificatio. Κατὰ adhibetur ad notandam vel Cauſam, propter quam aliquid fit, vel Quietem & Moram in aliqua re, vel Partem totius, de qua aliquid dicitur. At vero *Ad* & *In* progreſſum, quouſque aliquid fiat, aut Finem homini vel rei propoſitum, denotant. Sed tamen, ut dixi, promiſcue ſæpe adhibentur.

A te vero bis terve ad summum, & eas perbreveis, accepi: idem pro mil. *Quatuor, ad summum quinque, sunt inventi.* Huc referendæ sunt illæ phrases, ,, [*Abest trium dierum* ,, *viam:*] *Pendit aries libras triginta: Paries latus decem ulnas*, id est, κατὰ, hoc est, *ad*, vel *per*. Varro lib. 3. cap. 5. Rust. *Est lapis à falere pedem & dodrantem altus, ipsum falere ad duos pedes altum à stagno, latum ad quinque.* Lactant. de Phœnice, *Per bis sex ulnas eminet ille locus.*

Circa pro Κατὰ. Quin & ipsa præpositio *Circa*, pro κατὰ, invenitur. Corn. Celsus lib. 7. cap. 15. *Circa singulas heminas*, id est, in singulis heminis. Liv. lib. 9. cap. 23. (6) *Nam & circa omnia defecerunt.* Quinctil. in procem. 8. *Præcipuè circa partis hujus præcepta elaboravit.* ,, [Sallust. 2. hist. *Modestus ad alia omnia, nisi ad domi-* ,, *nationem.* Potuisset dicere, *cætera modestus*, pro, *ad* ,, *cætera, quantum ad cætera attinet:* nam & *Sanctus alia* ,, idem Sallustius dixit, teste Servio, Græca locutione, ,, sicut *Cætera Grajus.*]

In pro κατὰ. Frequentior usus est præpositionis *In*, pro κατὰ: nam quod passim dicitur *Æternum vale:* & quod

(6) *Nam & circa omnia defecerunt.*] Alienus hic locus, ut in quo τὸ *Circa* adverbialiter ponitur, nec proinde regit τὸ *omnia*, ut videtur voluisse Sanctius. Sic Liv. I. 19. *Omnia circa finitimorum.* I. 44. *Locum, qua murum ducturi erant, certis circa terminis consecrabant.* I. 58. *Cum satis omnia tuta circa viderentur.* Obseq. c. 61. *Romæ, & circa, plurima decussa.* c. 57. *Procellosa tempestate in Capitolio ædes Jovis, & circa, quassata.* Corrige ex his Vellejum, ut jam faciendum censuit Doctissimus ille Lipsius, II. 68. *Dum in acie Pharsalica Africaque de summa rerum Cæsar dimicat, M. Cælius* &c. Etenim diversis annis in Thessalia, ubi Pharsalos, & in Africâ dimicavit Cæsar, nec quum in Africa dimicavit, accidit illud, quod de Cœlio refert Vellejus, sed antea. Lege itaque cum Lipsio *circaque* pro *Africaque*. Nam illo Pharsalici prælli anno variis in locis bellum gessit Cæsar, in Epiro, Macedonia, Ægypto, Asia. Sic apud Sueton. Aug. 40. *Negotium ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in Foro Circove, nisi positis lacernis, togatum consistere.* Ubi ille omnium optimus codex Salm. legit *circave*, quod verum est.

quod Æn. 6. dixit Virgilius, *Sedet, æternumque ſedebit Infelix Theſeus:* alibi expreſſit, *In æternam clauduntur lumina mortem.* Liv. lib. 4. *In æternum urbe condita, & in immemſum creſcente.* Virgilius Bucol. *Cauſando noſtros in longum ducis amores.* Livius lib. 39. *Nihil autem in ſpeciem fallacius eſt, quam prava religio.* Ovid. 11. Metam. *Cætera ſunt hominis, partem damnatur in unam.* Plin. l. 2c. c. 36. *Solutus columbarum volatus eſt in multum velocior.* „ [ſubaudi *res*, id eſt, multo velocior.] Plautus Aſinar. *Ageſis, tu in partem nunc jam hunc delude, atque amplexare hanc*, id eſt, partim & viciſſim, Græcè, *κατὰ μέρος*, id eſt, *in partem.* Horat. 2. Epod. *Quod ſi pudica mulier in partem juvet domum.* Propert. lib. 4. *Nanus & ipſe ſuos breviter curvatus in artus.* Livius, *Obſidio vix in paucos dies tolerabilis.* Plin. in Panegyr. *Si denique in tantum diligo optimum Principem, in quantum inviſus peſſimo fui.* Plin. lib. 8. cap. 16. *Et male credi libertas ei, cui in tantum ceſſiſſet etiam feritas:* idem lib. 10. cap. 53. *Aliquæ in tantum, ut effœtæ moriantur.* Horat. *Quod & in hunc annum vivat, & plures:* idem 2. epiſt. *Sed in longum tamen manſerunt.* Hinc illa trita, *Tuam vicem doleo, invicem dolere.* Dicimus itaque, *Ero tibi perpetuum*, vel *in perpetuum, amicus*, ſubaudi *tempus.* Præterea Donatus in illis Terentianis, *Quid veniſti; Id viſo; neque tu id indignari poſſes;* ſupplet *ob*, vel *propter*, contra ineptiſſimos Grammaticos, qui docent, *id, aliquid, nil, nibil, quid*, eſſe accuſativos extravagantes.

CAP. XIV.

De Vocibus Homonymis. Æquivoca *nulla ſunt. Unius Vocis unica eſt ſignificatio.*

SI quis primo intuitu nos paradoxon, non veram ſententiam, proponere arbitretur, audiat Ariſtotelem, quem ſententiæ noſtræ præcipuum facimus adſertorem; qui

qui res natura diverſas uno nomine poſſe quidem vocari docet, ſed per *analogiam*, id eſt, comparationem, vel proportionem. *Homonyma*, inquit, *dicuntur*, *quorum ſolum nomen commune eſt*, *ratio verò naturæ circa illud nomen*, *alia atque alia;* ut, Animal, quod eſt homo, & id, quod pingitur. Quo in loco perperam vertit Boëtius, *Æquivoca dicuntur:* nam neque *æquivocum* vox Latina eſt, neque ſatis ad Ariſtotelis mentem accommodata: *Homonymon* enim, concors in voce, ſeu ſimile in voce, ſignificat. Itaque tolerabilius verteret, *Analoga dicuntur*, &c. Ego certè, ſi nominibus barbaris uti liceret, quæ iſti vocant *æquivoca*, *univoca* nuncuparem; & rurſus, quæ illis *univoca*, mihi eſſent *æquivoca:* „ [ſicuti „ Priſcianus ſuper verſus Virgilii lib. 1. quibusdam viſum teſtatur, cum ita ſcribit, *Cum nomen*, *Arma*, *ſit* „ *Homonymon*, *quod quidam Univocum dicunt*, *& varias* „ *res ſignificet.*] id quod Ariſtotelea exempla oſtendunt planiſſimè. Quæ ſi hebes Dialecticorum acumen conſideraſſet, non inter tot tenebras hactenus verſarentur. Priſcianus lib. 9. *Synonymiam vertit ancipitem ſignificationem.* Nec quisquam mihi jure objiciet tot temporum curricula, in quibus ſemper hæc ita tradita ſunt, & pro veris habita: nam poſſeſſor malæ fidei, ut eſt apud Jureconſultos, nunquam poteſt præſcribere. *Nobis*, inquit D. Auguſtinus, *qui ratione vincimus*, *fruſtra conſuetudo objicitur*, *quaſi conſuetudo major ſit veritate.* Divus certè Thomas, diligentiſſimus Ariſtotelis & veritatis interpres, ſæpè alias, ſed in illo præcipuè Porphyrii, *Si quis omnia entia dicat*, *æquivoce nuncupabit; æquivoce*, inquit, *id eſt*, *analogicè.* Rudolphus Agricola lib. 1. cap. 23. Homonyma vertit *agnominationem.* Ego verò quatuor potiſſimum rationibus adducor, quibus *Æquivoca* iſta radicitus putem exſtirpanda.

1. (1) Si voces, (ut ait Plato in Cratylo, & Aulus Gel-

(1) *Si voces &c.*] Vetus fuit hæc inter philoſophos quæſtio, ſed in-

Gellius libro 10. cap. 4. & divinæ literæ nos passim docent) inepta & nullius usus, utrum nomina rerum sint φύσει ἢ θέσει, h. e. ut exponit Gellius, *naturalia an arbitraria*. Fuerit sic sane, quemadmodum loquens inducitur in Cratylo Socrates, ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν, καὶ διὰ τοῦτο ὀρθῶς ἔχει, *prima nomina imposuisse Deos, & propterea recte se ea habere*: vel potius, ut Clemens Alex. Strom. lib. 1. Ἀδὰμ ἐπί τε τῇ γυναικὸς, ἐπί τε τῆς ζώων ὀνοματίας προθεσπίσας, *Adamum in denominatione tum uxoris, tum animalium, vaticinatum*: Fuerit, inquam, ita, sed vel sic necesse est, ut fuerit id tantum in primitiva lingua. In qua quidem facile largior commoda vocabula animalibus ab Adamo imposita, nec tamen ita, ut ipso sono, sed ut derivatione, & proinde significatione ex aliis Linguæ jam Homini datæ vocabulis petita, naturam eorum aliquo modo declaraverint. Ceterum sic tamen essent, non φύσει, sed θέσει, seu non ab *natura*, sed ex *instituto*, inter quæ in hac quæstione vere differentia est constituenda, & constituta semper fuit, adeo ut vere cum Platone pugnet Aristoteles. Nam Plato, & qui eum sequuntur, inter quos etiam Pontus Tyardæus Episcopus Cabilonensis initio superioris seculi fuit, libello ea gratia scripto *de recta nominum impositione*; illi vero sentiebant, vocabula non ex ullo etiam peritissimorum hominum instituto, sed ex naturali, inter eorum sonum, motumque labiorum in pronunciando, ac res ipsas, convenientia, fuisse formata, & proinde ori hominum sua sponte indita; sicuti patet ex inepta illa argutia naturalis discriminis, quod inter *nos* & *vos*, *mihi* & *tibi*, statuit Nigidius apud Gellium X. 4. Certe alienissima sunt hæc omnia ab hodiernis linguis, & quas superstites in Libris habemus, ut quæ omnes ex prima formatæ sunt non sine magna pronunciationis mutatione, nec ulla naturæ rerum habita ratione, quippe formatæ ex incerto usu, & fortuito arbitrio vulgi, alio atque alio tandem modo, immo & sensu, quæque vocabula enunciantis. Ut adeo etiam illud inane prorsus sit, fingere hic consensum *prudentium virorum*, quasi Senatum quendam Reip. literariæ, qui *rerum inspecta natura* iis *nomina imponere soleant*, tanquam si linguæ pleræque sua vocabula ex se, non aliunde, habuerint, & antiquissimis temporibus, quando singulæ sunt ortæ, tanta fuerit copia virorum peritorum, aut tanta cura formandorum vocabulorum naturæ rerum convenientium. Cum Romani primum elephantos in Lucania vidissent, non novo nomine, ex natura animalis formato, eos appellaverunt, sed primum *Lucanos boves*, quia aliquo modo bubus gravi incessu & vasto corpore similes videbantur, licet cetera dissimillimi: dein vero peregrino vocabulo *elephantes*, quod ipsum ex Oriente ab אלף *Bos* deductum. Atque ita se in omnibus linguis, ubi a prima discesseris, res habuit,

cent) *natura* significant, quonam, obsecro, pacto, uno eodemque nomine diversæ naturæ nuncupabuntur? sin autem (ut docet Aristoteles, qui cum Platone non pugnat, modo rectè intelligatur) significent *ex instituto*, seu ad placitum, (institutum autem intelligo prudentium virorum, qui, rerum inspecta natura, nomina solent imponere) dementem & insanum impositorem vocum judicemus oportet, qui Mensam, & Librum uno nomine nominari præceperit.

2. (2) Præterea si essent *Æquivoca*, id est, quæ ex æquo, & æqualiter, plura significarent, perpetuo nobis esset utendum adjectivis nominibus, aut aliqua alia distinctione, qua res inter se different; nec enim satis esset dicere, *vidi canem*, aut *mordet canis*, nisi adderes, *terrenum*, vel *cœlestem*, vel *marinum*. *Canis* etiam in talis jactus est.

3. Adde, quod negligentem & deminutum judicaremus Aristotelem, si nullam Analogiæ regulam tradidisset, quæ ita erat ad syllogismos necessaria, quàm quæ

buit, ut vocabula aliunde formata sint casu quodam, & arbitrio hominum vulgarium, qui tamen vel sic noluerunt res natura contrarias sine ulla analogia, quam sibi saltem finxerint, uno designare vocabulo. Sic enim, quum vocabulorum verus usus sit distinguere quodam sono res diversas, seu quum vocabula sint signa διακριτικὰ rerum, illi e contrario confudissent temere omnia, & colloquia sua vix eluctabili ambiguitate implicuissent.

(2) *Præterea si essent &c.*] Non video, quæ vis in hoc argumento sit magis contra *Aequivoca*, ut dicunt, quam contra *Analoga*. Nam & hæc indigent aliqua distinctone, unde cognoscatur, an adhibita sint in sensu primitivo, an vero in analogico, & figurato. Sæpissime id quidem cognoscitur ex re ipsa, de qua agitur, aliisque, quæ ad perficiendam sententiam adjunguntur. Sed ita se res habet etiam in *Aequivocis*. Sumamus nomina, quæ dicuntur Propria, & tamen diversos denotant æqualiter Homines vel Urbes, atque adeo vere sunt Aequivoca. Addendum utique est iisis, & addi solet, distinctionis gratia vel Epitheton aliquod, vel Familiæ, aut saltem Patris, nomen. Sæpissime tamen adhibentur sola, & ab iis, qui ea audiunt, vel sic recte satis intelliguntur. Vide & infra cap. seq. prorsus in extr.

quæ maximè. Sed nullam aliam nobis, præter hanc, præscripsit: necesse est igitur illam sic interpretemur; *Analoga dicuntur*, &c.

4. Postremò, me movent doctissimorum testimonia. Cicero enim lib. ultimo, epist. 17. docet, verborum domicilium in re una esse proprium, migrationes in alienum multas. Aulus Gellius libro 11. cap. 12. *Chrysippus ait, omne verbum ambiguum natura esse: quoniam ex eodem duo vel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, nullum, inquit, verbum est ambiguum;* (3) *nec quisquam ambiguum dicit aut sentit:*

(3) *Nec quisquam ambiguum dicit.*] Sensus Philosophi fuisse debet, nunquam Ambiguitatem esse in dicente, licet sæpe oriatur in audiente. Vocabula enim omnia præfinitæ sunt significationis, ut linguæ peritus directa locutione dicere possit, quicquid velit, & scire ac sentire queat, quid dicat; atque adeo nunquam eveniat, ut dicens aliquid præter suam voluntatem, & simul sciens prudensque, dicat duo vel plura. Evenit tamen sæpe, ut dicens aliquid, aliud dicere putetur, quam voluerit dicere, ejusque verba aliam, quam voluerit, eamque veram quoque & rectam ex usu Linguæ, patiantur interpretationem, & sic imprudens duo vel plura dicat. Sed hoc Diodorus censet *obscure* potius dictum respectu audientis, quam *ambigue*, scilicet respectu dicentis. Ceteroquin enim in ipsis vocabulis, de quibus hic agitur, in hunc vel illum modum conjunctis, quum duplicem & diversum possunt recipere sensum, utrumque analogiæ & genio linguæ convenientem, revera inesse ambiguitatem negari nequit. Nonne enim Ambigue est dictum, quod auditum vel lectum diversis modis potest secundum verborum usum explicari? Quapropter ab animo dicentis non Ambiguo perperam argumentatur philosophus ad tollendam verborum aut phrasium ambiguitatem, h. e. potestatem recipiendi usitata & legitima earum interpretatione duplicem sensum. Aliud omnino est *sentire*, aliud *dicere*, & sæpenumero verba ab homine prolata aliud dicunt, quam ipse sentiebat, id quod sufficit ad demonstrandam eorum Ambiguitatem, licet non naturalem. Præterea sæpe quis etiam sciens volensque iisdem verbis duo diversa dicit. Veluti Cicero, apud Sueton. in Cæs. *quo melius emptum sciatis, Tertia deducta est.* Volebat enim, hæc à nonnullis intelligi, tanquam si dixisset, *ut etiam vilius hoc emptum sciatis, tertia pars pretii tam exigui insuper de eo detracta & deducta est* ab aliis, *ut sciatis & cognoscatis tanto melius emptio-*

tit: nec aliud dici videri debet, quàm quod se dicere sentit is, qui dicit: at cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictum, quam ambigue, videri potest: ambigui enim verbi natura illa esse debuit, ut qui diceret, duo vel plura diceret: nemo autem duo vel plura dicit, qui se sentit unum dicere. Hæc Gellius. Scaliger in calce libri *De caussis linguæ Latinæ* rectè carpit Nonium Marcellum, & alios, qui cùm, *De sermonis proprietate*, libros inscripsissent, multa significatorum monstra uni eidemque voci designarunt: tunc subdit, *Unius namque vocis una tantùm sit significatio propria, ac princeps; cæteræ aut communes, aut accessoriæ, aut spuriæ.* Foreirus Lusitanus super Esaiam multis in locis, sed præcipuè cap. 8. in principio, *Ego*, inquit, *in hac semper fui sententia*, (4) *ut non nisi unam habere significationem verba Hebræa existimarem.* Joannes Mercerus in annotationibus Dictionarii Pagnini, in voce אבד *abad*, inquit, *Semel admonitum illud oportuit: ubicumque plura, aut diversa, ejusdem vocis significata feruntur, fere prima esse propria ac ge-*

ptionem hanc, loco justi pretii Tertia Servilia Filia ad concubitum Cæsaris est deducta. Non Ambiguus in his Ciceronis animus, ut qui sciebat sua verba recipere duplicem hanc interpretationem, eaque caussa istis utebatur: ipsa tamen revera erant Ambigua, æque ac quum Græce diceret de Crassi Filio, sed qui credebatur genitus ab Axio quodam, illum esse Ἄξιον Κράσσου h. e. *dignum Crasso*, vel *Axium Crassi Filium.* Nihil igitur caussæ est, cur non hujusmodi explicationum & distinctionum argutias Philosophis lubentes relinquamus. Male tamen & alter philosophus *omne verbum natura esse Ambiguum* tradidit. Immo usu pleraque dici possunt ambigua, sed per analogiam significationis, non autem natura: nam natura sua simplicem habent significationem. Nisi *Naturam* vocaverit, quod omnia vocabula possint, si usus ita velit aut sors ferat, diversam accipere significationem. Sicuti *Gallus* & *Germanus* diversa notant in L. Latina, sic *Hispanus* posset itidem ad diversas res significandas adhiberi, si occasio tulisset. Vide & Quintilianum VII. 9. ubi de *Amphibolia* agit.

(4) *Ut non nisi unam &c.*] Scilicet propriam & genuinam: at figuratas & analogicas sæpe multas..

genuina, cætera metaphorica, vel ad quæ per similitudinem magis quandam, & linguæ dilatationem, dictio proposita extendatur. Idem ferè ait Rabbi Mardochai in Concordantiis Hebraicis. Valla lib. 6. cap. 3. contra Nonium Marcel. sic ait. *Nam quis credat, autores uni dictioni tot significata, & quidem pro se quemque nova, dare voluisse, tanquam linguam ipsam confundere cuperent?* Vide eod. libro, cap. 5. 8. 11. 12.

Sed antequam ad exempla transeo, sex præmittendæ sunt regulæ, quibus totum negotium dilucidè explicabitur, & assertio nostra constabilitur.

1. Hæc doctrina in Nominum & Verborum *rectis* intelligitur: hi enim sunt propria rerum nomina. *Catonis, & Catoni,* inquit Aristoteles, *non sunt Nomina, sed Casus nominis: sicut Sanabitur, & Sanabatur, non sunt Verba, sed Casus verbi.* Frustra igitur mihi objicis, *ducis, duces,* esse nomina, & esse verba, ac proinde ambigua; sic *legis, legi, leges:* sic *vis,* nomen & verbum: sic *avis,* quæ volat, & *avis* dativus, ab *avus:* sic *satis,* adverbium, & à *sata satorum:* sic *canis* verbum, & *canis* nomen: quanquam antiqui *hæc canes,* ut *hæc vulpes,* dixerunt. Sub hac etiam doctrina volo comprehendi *rectos plurales,* qui aliis singularibus assimilantur; ut, *prudentia* in plurali, cum *prudentia,* æ; sic *temperantia, continentia,* & alia hujusmodi. Quanquam & his alia commodior potest reddi ratio: quia nomina adjectiva non facient cum substantivis ambiguitatem, utpote quæ sola in oratione sine substantivo non ponantur; & ita multum differt, *auditus sermo,* ab *auditus,* us; & *census homo,* à *census,* us; & *gustatus cibus,* à *gustatus,* us: sic *multa, pro* pœna, & *multa virtus,* quamvis *mulcta* aliqui scribant. Denique adjectivum & substantivum unum quiddam esse censentur, non duo.

2. Inspicienda est diligenter *prima nominum forma & impositio:* nam aliter multa mihi objicies etiam in *rectis,* quæ omnino ambigua videantur; ut, *ligo, onis,* & *ligo,*

as. Sic *lens*, pro verme, & legumine: *frons*, pro folio; & parte capitis. Cui objectioni sic respondeo, *Antiquitus*, teste Sosipatro Charisio, & M. Varrone; *nullum nomen in duas consonantes desinebat:* unde etiam sæpe legimus, *hæc sæpes*, *trabes*, *plebes*, *fortis*. Testimonia lege apud Priscianum lib. 7. Varronis accipe verba ex lib. 9. *Videmus*, inquit, *ex bis verbis*, *trabes*, *duces*, *de extrema syllaba*, *E*, *literam exclusam*, *&* *ideo in singulari factum esse trabs*, *dux*. Hæc ille. Ego addo, Cum *E*, vel *I*, aufertur, si tres remanent consonantes, perit penultima; ut, hæc *frondes*, *frons*, hæc *frontes*, *frons*, hæc *lentis*; *lens*, hæc *lendes*, *lens*. Non tamen omittenda est Charisii differentia, (5) *Fros*, inquit, *sine N. litera*, *ne faciat*, *inquit Plinius*, *frontis;* citatque bis Varronem sic, *ulmos & populos*, *unde est fros: item*, *fros*, *fœnum*, *messis*. Vide Lipsium lib. III. cap. 19. Variarum Lect. Ego tamen apud Lucretium, *fruns*, & *frundes*, semper invenio; & ita legendum apud Virgilium, & Ovid. Servius, & alii contendunt. At de *Ligo*, inquis, quomodo te expedies? Inspice, inquio, primam formam; *ligon*, *cudon*, *udon*, *harpagon*, *mangon:* nam legimus apud poëtas, *cudonas*; & *harpagonas*. *Sed Latini*, ut ait Priscianus, *solent auferre* N *bis nominibus; ut*, *Plato*, *pro*, *Platon*. *sic Vangio*, *Brito*, (6) *Agamemno*. „ [*Milon* quidem Ovidio dicitur, „ qui aliis *Milo*, Metam. 15. *Robora fletque Milon senior cum spectat innanes.*] Sic *harpago*, *ligo*, pro, *harpa-*

(5) *Fros inquit &c.*] Sensus est Charisii, scribendum esse *Fros* vel *Frus*, quum frondem volumus notare, ne, si scribamus *Frons*, ex ea voce formetur *Frontis*. Addit Charisius, *quasi non dicatur nisi Frons τὸ μέτωπον*, h. e. quasi *Frons* non dicatur, nisi quum intelligimus τὸ μέτωπον, frontem capitis.

(6) *Agamemno.*] Vide Gronovium Patrem ad Senecam Agam. v. 514. ut & quæ ego notavi in *Dissertationum Triade* pag. 19. Sed & in loco illo Ovidii codices nonnulli præferunt *Milo*, testante Nic. Heinsio. Olim autem dixisse Veteres, neque tum *Centurion*, *onis*, sed *Centurionus*, *oni*, & sic *Decurionus* &c. prodit Festus in *Centurionus*.

pagon, *ligon*, sic *turbo*, vel *turbon*, quod semper facit, *onis*, contra Grrmmaticorum recentiorum differentiam: nam cùm legis *turbinis* & *turbinibus*, est ab *hic turben*, ut ex Cæsare & Plinio disputat Charisius.

3. Nec mihi etiam fraudi sint *varia linguarum idiomata:* sæpè namque sic continget, ut una voce multa significentur. Lusitani enunciant UN GRAN RATO, nos item eodem modo: at illi *magnum murem* significant, nos *spatium temporis*.

Ergo pro causa Græcus Casus est ab *ergon;* Latinis est Conjunctio: & (7) fortasse semper utrumque idem est.

Hic

(7) *Fortasse semper utrumque idem est.*] Omnino ita se res habet. Semper *Ergo* est Græcæ declinationis ab ἔργον. Nam sicuti dicitur, *Illius ergo venimus*, sic & simpliciter recte dicitur, eodemque sensu, *Ergo venimus*, h. e. illius memoratæ rei ergo, ea gratia. Plaut. Pseud. IV. 6. 22. *Malum & scelestum & perjurum ajebat esse me. SI. Pol haud mentitus est. BA. Ergo haud iratus fui*, h. e. *eo ergo*, vel *illius ergo*, scil. quod non mentitus est. Persa, I. 1. 24. *Satin' tu usque valuisti? To. Haud probe. SA. Ergo edepol palles*, h. e. *eo ergo, eo facto, ea gratia palles*. Similiter Cistell. I. 1. 74. *GR. Perfidiosus est amor. SI. Ergo in me peculatum facit*. Phædr. fab. 15. *Ergo, quid refert mea, cui serviam*, h. e. *eo ergo existente, si hoc ita est*. Liv. I. 37. *Albano non plus animi erat, quam fidei, nec manere ergo, nec transire aperte ausus*, h. e. *ea re, ejus rei ergo*. Immo hinc conjungitur cum *Itaque*. cap. 25. *Consederunt utrimque periculi magis præsentis, quam curæ expertes, quippe imperium agebatur. Itaque ergo erecti, suspensique &c.* Nempe *ergo* sumitur in lingua Latina, plane sicut illud *Itaque*, quapropter idem est, ac si hic diceretur, *& ita se re habente*, *& ita ergo hoc existente.* Ovid. Metam. XIII. 560. *Spectat truculenta loquentem, Falsaque jurantem, tumidaque exæstuat irâ, Atque ita correptum &c. Involat.* Jam sicut illud *Itaque* simpliciter sæpe adhibitum pro Conjunctione, qua ratio significatur rei, quæ traditur: sic & *Ergo* in eundem usum paulatim invaluit, & ideo simpliciter transitioni rationali sæpe inservit, atque etiam ita aliquando, ut appareat satis, prævalente usu, rationem originis vel parum habitam, vel non animadversam, vel etiam integrum comma, cui respondeat τὸ *Ergo*, per Ellipsin omissum. Unde & factum, ut etiam correptum aliquando occurrat, immo & Festus ipse distinguat illius significationem, & ex ea quantitatem ultimæ syllabæ. Nihil itaque mirum hujus & supe-

Hic seps, pro fera, Græcum est, & à putredine dicitur; *hæc sepes*, unde *seps*, Latinis est vallum.

Græcè *mna*, unde *mina* Latinis, *minæ*, pro interminatione.

Hic axis, pro fera, Græcum; pro parte currus, Latinum.

Liber, pro Baccho, Hebræum est; à *Li*, populi, & (8) *Ban*, pario, vel gigno. *Libar*, populorum procreator: est enim *Noë*. Sed *Liber*, *a*, *um*, Latinum est, ut *libertas:* at *liber libri*, pro cortice arboris, primam breviat.

Pax, Græcis est adverbium silentii, cum digitus ori apponitur, non admirantis, ut docent aliqui; (9) Latinis est, quies.

Hic, vel *hæc*, *calx*, pro calcaneo, Latinum, (10) à calcando; *hæc calx*, vel potius *chalx*, pro lapide cocto, Græcum. Aliter Caper de orthograph. nam pro materia, *calcs*, scribit; pro parte pedis, *calx*.

Taurus, pro monte Asiæ, Scythica vox est, (11) *Tauru*,

perioris seculi eruditos etiam diversam ei tribuere originem, sicuti videre est apud Vossium. At Ursinus Tom. I. pag. 1011. diserte me maluit sequi.

(8) *Ban pario vel gigno.*] Quid ni potius vel a ברא / unde haud dubie בר *filius*, vel פרה / unde *pario*. Sed falsæ omnino hæ Etymologiæ. *Liber* pro Baccho prorsus est à λείβω, quod significat *libo* & *stillo*. Appositum utrumque. Unde λιβηρὸς & λιβερὸς *humidus*, *stillans*. Posteriore modo Bacchum Siculi appellarunt, ut docuit nos Heinsius ad Silium Ital. Id vero si Latina forma pronuncietur, est *Liber*. At *Liber*, *era*, *um*, deduco cum Vossio ab ἐλεύθερος. Modum etymi & similia exempla ille adfert. *Liber*, *bri*, cum Eodem à Græco λέπος, vel Aeolico λέπερ, *cortex*.

(9) *Latinis est quies.*] Vel potius, pactio quietis, quæ inter homines fiebat data dextra, seu conserta invicem manu. Est enim à *pago*, Veteribus usitato, ut ex reliquis XII. Tabb. liquet, sed pro quo posteriores dixerunt *pango*, unde & *Pactum* & *Paciscor*.

(10) *A Calcando.*] Contrario modo se res habet, scil. ut *calcare* à *calx* derivatum sit. Vide Vossii Etymologicon.

(11) *Tauru id est effector &c.*] Forte voluit deducere ab Hiphil ejus radicis, unde Hebræi יאר *rivus* deduxerunt. Sed rectius Bochartus à שור *Thûr* & *Thaura*, quod

ru, id eſt, effector ſive opifex fluviorum; *Taurus*, pro animali, Græcum eſt, Ταῦρος, unde Latinè *Taurus.*

(12) *Fucus*, pro ape, Latinum; *fucus*, vel *phucus*, pro purpura, Græcum.

Gallus, cum eſt vox Phrygia, fluvium ſignificat, ubi Cybeles ſacerdotes, ob id dicti *Galli*, emaſculabantur. Vide Plinium libro 5. cap. 32. Idem lib. 35. cap. 12. *Samia teſta matris Deûm ſacerdotes, qui Galli vocantur, virilitatem amputant.* Vide Ovid. 4. Faſt. ex illo loco, *Cur igitur Gallos, qui ſe excidêre, vocamus, Cum tantum à Phrygia Gallica diſtet humus?* *Gallus* apud Græcos, album ſignificat, inde *Gallorum* gens vocata, quia corporibus albis ſint præditi. Unde Virg. l. 8. Æneid. de Gallis, *Tum lactea colla Auro innectuntur. Gallus* Latinis avis eſt nota; ſed qui Latinè loquuntur ſolent addere, *gallinaceus*, propter ambiguitatem. Xenophon in Homonymis.

4. (13) *Syllabæ quantitas* apud Romanos ſatis ſuperque

quod Chaldæis & Syris *montem* notat. Sicuti & alterum *Taurus* non Græcum eſt origine ſua, ſed itidem Hebraicum & Chaldaicum, à שור / תור / *Sór*, *Tòr*, quod iſtic itidem *Bovem* ſeu *Taurum* notat.

(12) *Fucus pro ape*] Haud dubie eſt idem vocabulum. Etenim ſicuti *fucus* mentitur nativum colorem, ſic *fuci* ſua ſimilitudine mentiuntur veras apes. Porro omnia eadem habet hæc vox in utraque ſignificatione, etiam prioris ſyllabæ quantitatem. Ut adeo origine ſua fuerit Græca, ſed a Latinis recepta, & translata etiam ad animalcula apes mentientia.

(13) *Syllabæ quantitas &c.*] Syllabæ Quantitas & Accentus diſtinguunt quidem vocabula, ut rectius in audiendo intelligantur, de quo vide Me ſupra l. 3. 1. ſed eo ipſo non faciunt, ut vere diverſa ſint, aut ab initio fuerint, veluti *Dico, are*, & *Dico, ere.* Id potius præſtat ſola vocabulorum origo, quæ hic præ omnibus his regulis maxime eſt ſpectanda, ut ex qua vocabula naturales ſeu primitivas ſuas ſignificationes accipiunt, ſæpe etiam ſyllabarum quantitates. Neutiquam igitur pro iiſdem ſunt habenda, quæ origine diſcrepant, licet iiſdem plane conſtent literis, eandemque habeant per omnia formam, immo & ſyllabarum quantitatem. Veluti *Liber* pro Baccho, & pro homine ſui juris: *Pilare* pro denſare, & pro furari: *Ole-*

que diſtinguebat voces, quod nos, niſi in carmine, non ſentimus. Hujus generis ſunt, *populus*, pro arbore, prima longa; pro turba, brevi; *Palus*, *udis*, prima brevi; *palus*, *i*, prima longa. *Uter*, *tris*, prima longa; *uter*, *a*, *um*, prima brevi. *Labor*, nomen, prima brevi; verbum; longa. *Colo*, *as*, producit, *colo*, *is*, breviat. *Sinus*, pro gremio, brevi; pro vaſe, longâ. *Pila* luſoria, prima brevi (14) a πιλέω, æquo; *pila*, pro mortario, prima longa, (15) quaſi pinſa, vel piſa, à pinſendo. Sed Æneid. 9. ubi legitur, *Saxea pila cadit*, (16) libentius legerem, *Saxea pyla cadit*. πύλη enim columnam etiam ſignificat. *Compilare* vero à nullo horum ducitur, ſed à Græco, teſte Turnebo; nam *piletem* Æoles furem vocant, Heſiodus *phileten*. Vide Joſephum Scaligerum, in Feſtum, *compilare*.

(17) *Plagæ*, pro funibus illis, quibus retia tenduntur circa ſummam & imam partem, aut pro mundi regionibus, quæ Græcè *climata* dicuntur, breviat; pro vulnere, producit.

Anus,

Olere pro odorem ſpargere, & pro creſcere. Sed tamen ſi in eodem vocabulo diverſæ ſignificationis diverſa etiam ſit Proſodia, juſtiſſima datur tunc nobis ſuſpicio ſtatuendi diverſam etiam originem, licet eam, ut ſæpe fit, ſatis exploratam non habeamus; & ſic porro dividendi unum illud vocabulum in duo diverſa.

(14) *A. πιλέω.*] Immo potius a πάλλω, quod ſignificat *ſphæram*, unde Aeoles πόλλα; Latini, qui maxime ſequebantur Aeolicam dialectum, & porro olim literas non geminabant, *pola*, cujus veſtigia etiam nunc occurrunt, & ſic tandem *pila*; ſicuti pro *conis* (nam Græcum eſt κόνις) dixerunt *cinis*. Vide Voſſium.

(15) *Quaſi pinſa, vel piſa*] Immo à *piſa*, deminutive *piſilla*, & inde *pila*, ſicuti *qualus* à *quaſillus*. Vide ſupra I. 10. 4. pag. 69, 70.

(16) *Libentius legerem pyla.*] Nihil minus. Feſtus, *Pila*, *quæ parietem ſuſtentat*. Suet. Claud. 20. *Congeſtiſque pilis altiſſimam ſuperpoſuit turrim*, ſcil. moli portus. Columnæ autem, quibus quid ſuſtinetur, videntur ideo etiam *pilæ* dictæ, quia ſimiles ſunt mortariorum piſtillis. Vide Voſſii Etymol.

(17) *Plagæ pro funibus.*] Haud dubie à Græco πλάγιος *obliquus*, quod à πλίκω. Unde & *plagulæ* lecticarum & papyri. At *plagæ* pro regionibus cœli & terræ ab Hebr.

Anus, pro vetula, breviat; pro podice, producit. *Acer*, *eris*, pro arbore, breviat; *acer*, *acris*, & *acre* producit.

Os oris, unde *osculum*, producit; *os ossis*, breviat, teste Divo Augustino in libro de Grammatica, & lib. 3. cap. 3. doctr. Christian. Lucretius lib. 3. *Exos*, & *exanguis tumidos perfluctuat artus.*

5. *Accentus* mirè distinguebat ambiguum. Nec hic loquor de ridiculis illis, *sanè*, *palàm*, *porrò*: hi enim nec erant apud antiquos, (18) ante Quinctiliani tempora, nec poterant amphiboliam parere, ut in prima regula admonuimus, præsertim cum *porrò*, pro *deinde*, merè sit Græcum; sed de aliis secretioribus, & qui nostras aures omnino fugiunt. Aliter enim enunciabant, *seps* Græcum, aliter *seps* Latinum, quoniam illud per *eta*, id est, *e longum*, scribitur Græcè, hoc per *epsilon*, id est, *e tenue*. Sed hoc illustremus doctorum testimoniis.

Lustra, inquit Festus Pomp. *significant lacunas lutosas, quæ sunt in silvis aprorum cubilia; à qua similitudine ii, qui in locis abditis & sordidis ventri & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. At quum ejusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem*; (19) illud à *luto*, hoc à *luendo*.

Adeo,

Hebr. פלג *divisit*, unde פלגה *pars*, *classis*, vel à Chald, פלך *tractus*, *regio*. Denique *plaga* pro vulnere à Gr. πληγὴ.

(18) *Ante Quinctiliani tempora.*] Sed nec eo tempore videntur Figuræ hæ Accentuum in usum inductæ. Tantummodo refert ille lib. I. c. 3. inter vitia pronunciationis, quod nonnulli figerent tonum in ultimis quorundam vocabulorum, ut distinguerentur ab iisdem alio sensu adhibitis. Vide supra ad I. 3. 1. p. 23. &c.

(19) *Illud à luto.*] Cum apud Græcos λῦτρον à λύω significet quoque aquam sordidam, qua quis ad lavandum est usus, vel aquam, in qua quis lavare se solet, (sic Herculis λῦτρα apud Anton. Liber. fab. 4.) idcirco & apud Latinos *lustrum* à *luendo* pro *lavando* primitus significare potuit aquam ejusmodi sordidam, dein quia cœno & sordibus delectantur apri, aprorum cubilia,

&

Adeo, inquit idem, *duas habet significationes*; *nam cum prima syllaba Acuta effertur*, *idem significat quod* accedo, *ut cum dicimus* adeo prætorem: *cum autem secunda*, *idem est*, *quod* usque eo, *non quidem secundum rationem*, *quia*, ad, *præpositio accusativis accommodata est*, *sed vetusta quadam loquendi consuetudine.* Vide Festum in vocibus *Ergo*, *Muscerda*, *Parret*, *Pone*, *Sagaces*, *Quando:* & Aul. Gellium lib. 6. cap. 15. de *Quiesco*.

Quidam, inquit M. Varro, *reprehendunt*, *quòd* pluit, *&* luit, *dicamus in præterito*, *&* *præsenti tempore*, *cum analogiæ sui cujusque temporis verba debeant discriminare. Falluntur*, *nam est*, *ac putant*, *aliter*; *quod in præteritis*, *U*, *dicimus longum*, lûit, plûit; *in præsenti*, *breve*, luit, pluit. *Ideoque in venditionis lege fundi*, ruta cæsa *ita dicimus*, *ut U producamus.*

Do-

& sic denique sordida & infamia ferarum hominumque receptacula: at *lustrum* pro sacrificio piaculari a *luere* pro purgare tunc foret derivandum: quia tali sacrificio Reus criminum apud Deos credebatur purgari & expiari, & quia Homines non modo, sed & ipsa prodigia, sicuti dicuntur *expiari*, sic & *Lui*. Gellius IV. 5. *Ob id fulgur piaculis luendum Haruspices ex Etruria acciti.* Sed tamen, quia hoc *lustrum* à Festo diserte dicitur producta priore syllaba ac vocali pronunciari, & quia ejusdem haud dubie est originis, cujus *illustris*, *prælustris*, *collustrare*, *illustrare*, *perlustrare*, immo ipsum *lustrare*, eorumque omnium significatione ipsa declaratur satis, esse ea orta a *lucendo* & *lumine*, quo sive ignis & flammæ, sive oculorum, aliquid perfunditur & cognoscitur, vel etiam aliis cognoscendum datur, idcirco putem prorsus, lustrum dictum contracte pro *lucistrum*, a *lucco*, plane ut a *Rodo Rostrum*, a *Rado Rastrum*, a *Plaudo Plaustrum*. Sed & sic CI elidltur in *Luna* contracta voce ex *Lucina*, & *Lumen* ex *Lucimen*. Cui simile est *Fulmen* pro *fulgimen*, *Fulmentum* pro *fulcimentum*, *Momen* & *Momentum* pro *Movimen*, *Semen* pro *Serimen*, & multa similia. Hæc videtur vera origo vocabuli *Lustrum*, & Verbi, *Lustrare*, quæ notant vel maxime, licet in Compositis aliter se res habeat, sacrificium placulare, & explationem, quia in istis sacris adhibebatur vel maxime Lumen & Flamma ignis. Forlan & hinc *Lustra* Meretricum, ut noctu plerumque *lucentia*: & quia hæc maxime erant in abditis cellis, inde & *Lustra* ferarum in sylvis.

Donatus ad illud Terent. *Filium perduxere, ut una esset*, notat, si productè legatur *Esset*, significare, cibum caperet, sive ederet; Item ad illud, *ut de symbolis essemus; melius*, inquit, *Essemus*, *producta E* littera. Ego in illis locis (20) corruptum existimo Donatum; sed tamen id, quod volumus, ostendit. „[Quod ipsum Ser-„vius monet Æneid. ad versum illum, *Non media de* „*gente Phrygum exedisse nefandis.*] Cicero in Oratore perfecto docet, *inclytus* prima brevi enunciari, *insanus*, prima longa. De hac re vide pulchrum locum apud Aul. Gell. lib. 9. cap. 6.

6. *Euphemismos*, id est, bona ominatio, inquit Demetrius Phaler. est figura, quæ odiosas res bonis verbis edit, & impia itidem facta piis. (21) Hinc multa dicuntur

(20) *Corruptum existimo.*] Cur corruptum pronunciet Donatum, nescio. Certe sententiam Donati confirmat Servius ad Aen. V. 785. Idem facere videtur Gellius cit. loco, *esito* primâ longa pronunciari scribens.

(21) *Hinc multa dicuntur in contrariam &c.*] Si vere in contrariam partem dicerentur multa per εὐφημισμὸν, ut idcirco εὐφημισμὸς ille inter exceptiones non servatæ in significationibus vocabulorum analogiæ referri debeat, tum sane quam proxime accederent illa ad ἀντίφρασιν, immo dicerentur revera per ἀντίφρασιν εὐφημισμοῦ. At vero Sanctius in sequentibus summo studio & jure explodit omnem ἀντίφρασιν. Quid ergo? Euphemismus neutiquam contrariam primitivæ significationem vocabulis tribuit, sed adhibet in rebus tristibus & impiis sæpe vitandi ominis causa, verba mitioris significationis per analogiam deflexæ paululum à sua origine, quæ sic deflexa significatio sensum tunc exhibet sequiorem. Exemplis ab Auctore allatis rem probabimus. *Benedicere*, seu potius Hebr. ברך/numquam simpliciter significat *maledicere*, sed primitus *faustis ominibus aliquem prosequi*. Id vero quia fiebat inprimis in valedicendo, hinc pro *valedicere* sæpe ponitur. Jam quia quibus valedicimus, ab iis nos vel segregamus, vel eos dimittimus, hinc in omnibus pene linguis eos etiam, quos abdicamus, & quibuscum nihil nobis negotii deinceps esse volumus, jubemus *valere*. Notum illud Terentii, *Valeant, qui inter nos discidium volunt.* Serv. ad Eclog. 8. *Vivite, valete, non bene optantis est, sed renunciantis.* Aspasia apud Aelian. XII. 1. μακρὰ χαίρειν εἰποῦσα τοῖς ἰατροῖς, h. e. *dimittens medicos*, Belgice, *seggende ben goeden dag.* Suetonius Nerone 39. ex cantico quodam,

tur in contrariam significationem; ut, *benedicere*, pro maledicere, sæpe in Sacris Literis: ut, 3. Reg. cap. 21. *Benedixit Naboth Deum & regem.* Job. cap. 1. *Nisi in facie benedixerit tibi:* ibid. cap. 2. *Videbis, quòd in facie benedicat tibi:* ibid. *Benedic Deo, & morere.* Sic *sperare*, pro timere: sic *potiri hostium*, & *potitus hostium*, apud Plautum in Captivis, pro, captivum esse. Et in Digest. l. 11. & 12. de Capt. & postlim. Et l. 192. de verb. sign. *Sacer*, pro execrando, &c. Antiqui summopere observabant auguria, sed illa præcipuè, quæ ab hominum ore prodibant, quæ propriè *omina* vocabantur, Hispanè, *Alsil Toledano.* Cicero 1. de Divinat. *Neque solum Deorum voces Pythagorei observaverunt, sed etiam hominum, quæ vocant* omina; *quæ majores nostri quia valere censebant, idcirco omnibus rebus agendis*, Quod Bonum, Faustum, Felix, Fortunatumque esset, *præfabantur; rebusque divinis, quæ publicè fierent*, Ut Faverent Linguis, *imperabatur*, &c. *Favere autem linguis*, non intelligo idem esse, quod *tacere*, ut multi arbitrantur, sed *bona verba dicere:* nam credebant vitiari sacra, si quis dura, mala, vel ominosa verba loqueretur. Tibull. lib.

2.

dam, *ὑγίαινε πάτερ, ὑγίαινε μῆτερ, vale pater, vale mater.* Sic ergo & apud Hebræos *Benedicere Deo & Regi* nihil aliud est, quam jubere eos valere, dicere se non curare Deum & Regem. Vide accuratissimum Joh. Cocceji Lexicon. Sic autem Analogia significationis quam optime servata. *Sperare* neutiquam ad εὐφημισμὸν pertinet, cum primitiva ejus significatio sit *exspectare*, seu *præcipere animo aliquid futuri*, sive boni, sive mali. Cum Virgilius ait: *Hunc ego si potui tantum sperare dolorem, Et perferre, Soror, potero*, quid aliud notat, quam, si potui animo præcipere, animo meo ut eventurum aliquando proponere, & ita me ferendo huic dolori præparare. Sall. Jug. 88. *Lætissimis animis contra spem suam excipitur*, h. e. exspectationem. Manifestior hæc genuina vocabuli significatio ex ejus origine. Etenim antiquissimi Latini dixerunt *speris* pro *spes*. Id autem recte deduxit Vossius ab Hebr. שבר *Exspectavit*, vel Nomine שבר *Exspectatio. Potiri hostium* non magis esse huc referendum, patet ex iis, quæ diximus ad III. 3. pag. 369. De reliquis suo loco mox agemus.

2. eleg. 2. *Dicamus bona verba, venit natalis, ad aras, Quisquis ades, lingua, vir mulierque, fave.* Ovid. 1. Fast. *Prospera lux oritur, linguis animisque favete; Nunc dicenda bona sunt bona verba die.* Horat. 3. Carm. *Malè ominatis parcite verbis.* Terent. Andr. *Bona verba, quæso*, id est, Bene ominare. Idem in eadem, *Valeant qui inter nos dissidium volunt*, id est, pereant. Sed exemplis agamus.

Adoleo, & *adolesco*, crescere est; sed in sacris, ut notat Servius ad illud Virg. 4. Georg. *Panchæis adolescunt ignibus aræ*, incendere & cremare, idque per figuram *euphemismon;* (22) nam quia victima & altare verbe-

(22) *Nam quia victima &c.*] Si ita est, in eo proinde analogia quædam Significationis, non mutatio ejus, sine ulla analogia, per εὐφημισμὸν. Sed, si modo Verbum hoc in utroque sensu ejusdem est originis, ut sane putem & Ego, primitus & præcipue *adoleo* notavit *augeo*, *cresco*, dein *incendo*, quoniam quicquid incenditur, quasi crescit, dum flamma cum eo corpore, quod crematur, conjuncta exsurgit, & se in altum exserit. Unde apud Virgilium, *adolescunt ignibus aræ:* & Tacitum Hist. II. 3. *Precibus & igne puro altaris adolentur*, h. e. Incenduntur Sacra vel hostiæ in altaribus. At apud Gellium III. 10. *Modus est summus adolescendi humani corporis septem pedes:* & Tac. Ann. II. 33. *Auctu imperii adolevisse etiam privatas opes*, pro Crevisse. Porro sic *Abolere* modo active notat *delere*, *facere ut minuatur*, *decrescat*, *& sic tandem penitus exstinguatur*, modo neutraliter ponitur pro *interire*, *comminui*. Livius I. 23. *Donec cum re nomen quoque vetustate abolevit.* Hinc *abolita* pro vetustis & oblivioni jam datis, opponuntur *recentibus* apud Tacit. Ann. VI. 38. Origo autem hujus verbi in illo sensu valde est incerta. Putem tamen repetendam cum Vossio ab Græco ἄλδω vel ἀλδέω *augeo*, unde ἀλδήσκω *cresco*. Litera Δ videtur esse insiticia. Accedunt & alia istic vocabula sine Δ, quæ ad præparandi frumenti & farinæ, significationem pertinent. Sic enim ἀλῶν notat *aream*, in qua frumentum trituratur & purgatur; & ἀλέω *molo*. Utcunque sit, videntur hinc & *Alere*, & hoc *Olere*, accepisse Latini, atque ita hæc verba ejusdem originis, distinxisse tamen diversa forma in sensum activum & neutralem; nam *Olent* & *adolescunt*, h. e. crescunt, quos bene quis *Alit*. Et sic habuimus supra *Sedēre* & *Sidere*, *Jacēre* & *Jacere*, *Fugere & Fugare*, *Placere* & *Placare*, &c. Vide Me supra III. 2. 2. pag. 271, 272. & III. 3. 67. Possis etiam utrumque derivare ab Hebr. עלה *ascendo*. Solet enim

benis, thure, vino, & extis crescebant, & augebantur, dictum est *adolescere*, pro cremare. Vide Festum & Nonium.

Mactare (23) ex eodem omine dictum est, pro, interficere; cùm propriè sit *augere*, hoc est, magis auctare; unde *mactus*, id est, magis auctus. Servius ad illud Virgil. *Mactant lectas de more bidentes; Verbum sacrorum*, inquit, *per euphemismon, ut adolere.*

(24) *Re-*

enim litera Hebr. ע mutari in O. Græcorum Latinorumque. Et hinc ab *alo Altus* h. e. excelsus. Vide me infra iv. 16. 15. At quod idem Vossius hoc verbum in significatu cremandi derivat ab Gr. ὀλέω & ὄλλυμι, *perdo*, in eo non possum illi assentire, quum Latinum hoc verbum non significet inflammare quid animo *perdendi*, sed tantum ad sacra adhibeatur de rebus, quæ in altari cremantur, & ita *Crescunt* seu surgunt in altum. Sic Tacit. Ann. VI. 28. Phœnicem Avem dicit *patrium corpus in Solis aram perferre atque adolere.* Vide & Festum in v. October, & Nonium capp. 1. & 4. Porro autem, ut recte rursus monuit Vossius, ab ὄω, ὄζω, formatur alterum *oleo*, quod significat odorem spargo, pro quo primi dixerunt *odeo*, unde & *odor*, & *odefacit* pro olefacit apud Festum etiamnum superest, D. interposito primum inter vocales, & dein mutato in L. quod utrumque sæpissime factum, sæpe etiam in uno vocabulo, ut in *Salus* & *salvus* à σάος, *Filius*, *Fidius*, ab υἱὸς, *sella* & *solium* à *sedeo*, & hoc ab ἕω, ἕδω.

(23) *Ex eodem omine.*] Immo per μετωνυμίαν seu μετάληψιν consequentis, qua consequens intelligitur ex antecedente: nempe quia in sacris Cædes victimæ semper sequebatur *Mactationem* proprie dictam, quæ consistebat in ornanda ea verbenis & infulis, ac mola salsa capiti ejus imponenda. Cujusmodi translatæ significationis usus est quam maxime analogicus. Sed tamen, cur in hoc vocabulo ita frequentaretur ea μετάληψις, causam fuisse εὐφημισμὸν, facile largior. Id tantum volo, nunquam per εὐφημίαν simpliciter in contrarium, & contra ἀναλογίαν, mutatam esse verborum significationem. Porro *Mactus* ego quidem deduco simpliciter à *Magis*, unde forte verbum *Mago* vel *Magio*, sicuti à *Minus*, *Minuo*: & sic deinceps *Mactus*, quemadmodum ab *Ago*, *Actus*, a *Pago*, *Pactus*. Nam G. frequentissime transit in C. Ab hoc ipso *Magis* est *Macsimus*, ut scripsere antiquissimi, ac dein *Maximus*. Sed & ejusdem originis *Mactus* est & *Magmentum*, plane sicuti *sagmentum* à *Sagio*, unde & *Sactus*, sed pro quibus posteriores dixere *Sancio* & *Sanctus*. Analogia porro significationis liquidissima. Nam *Mactus* proprie sic notabit *major factus*, *auctus aliqua re.*

(24) *Rectè*, pro nihil, aut non, aut male. Ter. Heaut. *Tum quod dem ei, Recte est; nam Nihil esse mihi religio est dicere:* idem Eunuch. *Numquid vis? C. rectè*, id est, non, vel nihil. (25) Plaut. Asinar. *Nec rectè quæ tu in nos dicis, aurum atque argentum merum est.*

Sa-

(24) *Recte pro nihil.*] Nunquam *recte* significat *nihil*, sed usu adhibetur sæpe in responsionibus, in quibus *Nihil* poterat vel debebat responderi, quando scilicet id vocabulum, seu directum ex rei veritate & animi sententia responsum, vitatur aut metu aut consilio. Nam idem est, ac si loco talis directi responsi responsum quis declinaret, ac proinde diceret, *noli quærere, recte se res habet.* Hinc apud Terentium Heaut. II. 1. 16. *Tum quod dem ei, Recte est*, h. e. si illa me quid rogat, ut dem, loco responsi & muneris repono & do ei *Recte*, h. e. Belgice, *het is wel.* Et III. 2. 7. ubi Syrus servus, ignarus adesse herum, quum aliquid de fallaciis suis in herum effutiisset, rogatus ab eo, *Quid tu istic*, scil. dicis, vel dixisti? respondet, *recte equidem*, & statim sermonem confert ad palpum hero obtrudendum. Et Phorm. V. 3. 15. ubi Chremes itidem ignarus adesse uxorem, quam tamen mox videt, quum Fratri dixisset, *Nollem datum*, & Frater eum dein rogasset: *Cur nollet?* respondet, *jam recte*, quia scilicet præsente uxore nihil amplius ea de re volebat aut audebat dicere. Manifeste autem istic explenda sic est sententia, quasi dixisset, *temere hoc dixi, jam recte se res habet.* Et ibid. v. 29. *Illa amici nostri filia quid futurum est?* *Recte*, h. e. res illa recte se habet, nihil in ea est difficultatis. Hinc etiam simul aliquando cum τῷ *Nihil*, tanquam diversum & distinctum ab eo, in responsionibus adhibetur. Ter. Adel. IV. 5. 19. *Perii.* Mi. *Quid est? Æ. Nihil; recte; perge.* h. e. nihil est, recte se habent omnia; perge modo rem narrare. Bene itaque ad Hec. III. 2. 20. ubi Pamphilus rogatus à matre, quid lachrymaret, aut quid esset tam tristis, respondet simpliciter *Recte*, notat Donatus: *Sic dicimus, cum sine injuria interrogantis aliquid reticemus.* Pro isto *Recte* aliquando etiam usurpatur *Bene*, eodem sensu, Plaut. Bacchid. I. 1. 6. *Quid in consilio consuluistis? BA. Bene.* q. d. noli id quærere, bene se habet res.

(25) *Plaut. Asinar. &c.*] Locus hic est alienissimus à mente Sanctii, qui deceptus vitiosa videtur Plauti lectione. Edidit enim ipse, ut ex Salmant. ed. & Paradoxis Sanctii, quæ ex Plantini prodierunt officina, & totum hoc ac pleraque sequentia continent capita, *Hæc recte.* Sed Scioppius videtur jam ex Plauti edd. emendasse *Nec recte.* Et ita vere Plautus habet Asinar. I. 3. 3. Similiter ibidem II. 4. 65. *Malo hercle jam magno tuo nunc isti nec recte dicis.* Bacchid. I. 2. 11. *Tu Diis nec recte dicis.* Et sic alibi passim.

Fre-

Sacer dicunt esse nomen medium, ut Græcis *Anathema*, & nunc in bonam, nunc in malam partem accipi. Sed, quid sit *homo sacer*, vel *Anathema*, ab antiquissima historia petendum, quam narrat Joh. Zetzes histor. 23. Chiliad. 5. Cujus carmina sic vertebam,

Catharma quondam tale purgamen fuit;
Si pestis, aut fames, vel alia calamitas
Vexaret Urbem ira Deorum percitam,
Ad victimam deformis ante omnes homo,
Purgamen, atque pharmacus, ductus fuit.
Cum ventum ad aram est, caseum, ficus, ador,
Ipsi in manum dabant: deinde septies
Pudenda scillis verberabant victimæ,
Caprifico, & aliis surculis agrestibus;
Agrestiumque urebant ramis arborum
Devota membra: tum sacrum cinerem gravis
Levamen urbis ventilabant in mare.

Hæc ille, atque alia; citatque testem Lycophronem, & Hipponactem. Idem Chiliada 8. histor. 239. cineres spargi solitos, addit, per totam civitatem. Suidas præterea in dictione *Peripsema*, addit, dicere solitos cives ad hujusmodi anathemata, *Purgamen pro nobis esto, salus, & redemtio.* „ [Servius in illud Æneid. 3. „ 57, *Auri sacra fames*, ita commentatur, Sacra, *ex-* „ *secrabilis. Alii* sacra, *devota accipiunt, unde &* Ver sa- „ crum. *Alii*, sacrum, *pro, scelestum, vel sacrilegum.* „ *Tractus est autem sermo ex more Gallorum: nam Massi-* „ *lienses quoties pestilentia laborabant, unus se ex pauperi-* „ *bus offerebat, alendus anno integro publicis & purioribus* „ *ci-*

Frequentissimum enim est Plauto, *nec recte alicui dicere.* In illo ergo Asinariæ loco τὸ *Recte* notat, quod proprie & primitus notavit, non autem *Nihil*, aut *Male*, neque vero Elliptice illic ponitur, ut in proximæ superioris Notæ exemplis.

„ *cibis. Hic postea ornatus verbenis & vestibus sacris, cir-* „ *cumducebatur per totam civitatem, cum exsecrationibus,* „ *ut in ipsum reciderent mala totius civitatis; & sic proji-* „ *ciebatur.* Hæc ex Petronio Servius.]

Hujusmodi sacrificium Hebræis vocabatur *Azazel*, id est, caper emissarius, de quo Levitic. cap. 16. ab *Ez*, id est, *caper*, & *Azal*, id est, *abiit:* Græcis *Apotropæon*, sive *Apopompæon*, id est, *malorum depulsio.* Dicebatur etiam propriè *Anathema.* Itaque *Sacer* apud Latinos idem est, quod *anathema* Græcis, (26) & ita per Eu-

(26) *Et ita per Euphemismon &c.*]Siquidem simpliciter per Euphemismon τὸ *Sacer* etiam exsecrandum, & scelestum notaret, foret hæc Antiphrasis, ad quam proinde figuram à nonnullis hoc quoque vocabulum refertur isto sensu adhibitum. At vero nullam ego hic agnosco ἀντίφρασιν, aut significationem in contrarium mutatam, sed per justissimam Analogiam parumper deflexam. Cujus vera & unica hæc est ratio. Quidquid decreto publico Diis erat consecratum, illud dicebatur *sacrum.* Jam vero, quia, quod sic Diis sacrabatur, id ex usu & commercio hominum penitus tollebatur; unde & in commerciis requirebatur *aurum profanum*, Vide Festum in V. *Puri:* & infelices notissimo adagio dicebantur *aurum Tholosanum*, quod erat Sacrum ex templis Tholosanis, *attigisse*, Vide Gellium III. 9. & porro quia victimæ Diis itidem Sacratæ semper occidebantur: hinc si quos homines sceleratos populus scisceret impune interficiendos, eos publice *sacrabat* Diis, tanquam victimas quasdam, quarum cædes grata Diis esset futura; ut sic impune à quolibet possent occidi, & ita ex sua civitate funditus tollerentur. Liv. III. 55. *Ut qui Tribunis pl. nocuisset, ejus caput Jovi Sacrum esset.* Festus in *Plorare* ex Legibus Regiis, *Si parentem puer verberit, ast illi plorassint, puer Divis parentum Sacer esto.* Idem, *Sacratæ leges sunt, quibus sanctum est, ut, qui quid adversus eas fecerit, Sacer alicui Deorum sit cum familia pecuniaque.* Et in v. *Sacer*, *Homo Sacer is est, quem populus judicavit ob maleficium, neque fas est eum* (proprie) *immolari, sed qui occidit, parricidii non damnatur. Nam lege Tribunicia prima cavetur: Si quis eum, qui eo plebiscito Sacer, occiderit, parricida ne sit. Ex quo quivis homo malus atque improbus Sacer appellari solet.* Non *obscura* hæc, ut mox Sanctius ait, sed liquida & sola vera. Hinc jam apud Plautum in prol. Pœnuli v. 90. de Lenone, *Homini, quantum hominum terra sustinet, sacerrimo.* Et Mostell. IV. 2. 67. *Unus istic servus est sacerrimus, is vel Herculi conterere quæstum possiet.* Porro ipsæ

Euphemismon, pro execrando accipitur. Quanquam Mo-

ipsæ quoque Res, pessimæ, in perniciem publicam vergentes, & ideo ex usu & vita hominum quasi expellendæ, & extinguendæ penitus, vocabantur *Sacræ*, ut *Auri Sacra fames*, h. e. non *magna*, sed *detestabilis*. Adde his Servium ad Virgilium Aen. X. 419. de Haleso, *Injecere manum Parcæ, telisque Sacrarunt Euandri*, h. e. devoverunt telis, & neci per ea inferendæ. Similiter vero se res habet, quod ad Ἀνάθεμα & Ἀνάθημα. Significat quippe primo rem Usibus humanis exemptam, & Deo repositam, sacratamque, sine jure redemptionis. Jam quod sic erat sacratum, id, quod ad homines, plane quasi interierat, seu ex hominum commercio sublatum erat, etiam si animal esset. Vide Macrobium Saturn. III. 7. & sic apud Suetonium Cæs. cap. 81. Cæsar dicitur *Equos consecrasse in trajiciendo Rubiconi flumini*, & idcirco *vagos ac sine custode dimisisse*: & Tacit. de Germ. cap. 10. equi Germanorum Sacri dicuntur *publice ali in nemoribus ac lucis nullo mortali opere contacti*. Ita ergo hi Equi commercio & possessioni hominum per istam consecrationem erant exempti. Aliæ etiam Res, etiamsi sacris non amplius inservire possent, tamen vel sic hominibus neutiquam restituebantur, sed potius consumebantur penitus, & abolebantur: apud Romanos etiam in cellis subterraneis seu favissis reponebantur. Vide Festum in *Favissæ*. Hac igitur de causa is, qui à consortio Ecclesiæ prorsus erat segregatus, dicebatur *Anathema*, quasi Sacratus Morti & Exitio, seu Inferis & eorum Principi, atque ideo a reliquis Christianis abscissus, qui & talis hominis commercium fugiebant. Hinc & aliquando separationis particulas habet sibi adjunctas. Veluti Rom. IX. 3. ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, h. e. Morti & exitio æterno devotus, cum separatione à Christo, & ejus Ecclesia. Vide omnino istic Bezam. At Salmasius ad Solinum pag. 1089, 1090. vult ἀνάθεμα proprie & primitus notare segregatam & separatam rem. Ego vero prorsus putem, vocabuli hujus significationem primam repetendam ab Hominis vel agri aut alterius rei consecratione Diis facta. Usu autem differre in eo ἀνάθεμα illud & ἀνάθημα, quod hoc notet donaria, statuas, aliaque in honorem Deorum in templis vel alibi posita, at ἀνάθεμα, rem simpliciter Deo consecratam, veluti Urbem, Terram, Hominem. Talia vero commercio hominum revera fuisse exempta, immo exitio & internecioni dedita, liquet ex ipsa S. Scriptura, veluti Levit. XXVII. 29. ubi traditur Hominem Deo *consecratum*, (ipso hoc verbo apud LXX. οὐ λυτρωθήσεται) *non redimi debere, sed omnino occidi*. Et hinc Urbes quoque & Populi in Libro Deuteronomii & Josuæ dicuntur ἀνάθεμα declarari, & ἀναθεματίζεσθαι h. e. *exscindi*. Hinc jam factum, ut re vera Ἀνάθεμα, de Homine dictum, significet ἐπάρατον, *devotum*, ut

Monachus Menesius, qui de Accentibus scripsit, aliter quæstionem solvit: contendit enim, in sacris Bibliis duo nomina, Anáthema, & Anathéma; & illud, cum accentu in antepenultima, & cum epsilo in punultima, semper accipi in malam partem, pro exsecrando: at cum accentu in penultima, & eta, id est, e longo, semper accipi pro donario, vel re templis dicata. Ego scripturam quidem in Bibliis Græcis sic reperiri animadverti: sed quomodo ab eodem verbo ἀναθεῖναι duo ducantur nomina contrariæ significationis, non video. Unum semper nomen est, *anathema* sive *anathéma*, ut *sacer* apud Latinos. Quid est igitur illud tam crebo in Conciliis repetitum, *Anathema sit?* Respondeo primum, posse dici per Euphemismon, ut *benedicere*, pro maledicere, quasi dicat, *Anathèma sit*, id est, sit benedictus, quia viros sanctos non decet maledicere. Deinde respondeo, posse etiam intelligi juxta propriam & genuinam nominis notionem, *Anathema sit*, id est, sit peccatum pro toto populo, sit devotio, ferat omnia populi peccata. Ita D. Paulus ad Rom. 2. *Optabat esse anathema post Christum pro fratribus*, id est, se devoveri, & hostiam fieri *à Christo*, id est, *post Christum*; quia

recte Hesychius exponit. Talis enim Homo erat internecioni devotus, quasi sacrata Diis victima, & sic a reliqua Hominum societate exclusus & commercio. Certior autem hæc Significationis in hisce vocabulis distinctio evadit eo, quod ipsum Verbum ἀνατιθέναι, unde illa pariter descendunt, duplicem quoque hanc habet significationem. Pro dono Diis consecrato, Hesiod, Ἐργ. 656. de Tripode, Τὸν μὲν ἐγὼ Μούσῃσ' ἀνέθηκα. Pro devovendo Græci Interpretes, non modo Levit. d. l. sed & Michæ IV. 13. ad Sionis Filiam, Καὶ κατατήξεις λαοὺς πολλοὺς, καὶ ἀναθήσεις τῷ Κυρίῳ τὸ πλῆθος αὐτῶν, *& confringes populos multos, & anathemate devovebis Domino eorum multitudinem.* In Hebraico est Hiphil verbi חרם. Ita vero liquet esse utriusque vocabuli, Ἀνάθημα & Ἀνάθεμα, ut eandem originem, ita eandem primitivam significationem, sed usu & analogia in contrarium pene flexam, æque ac *observare aliquem*, & multa similia. Frustra itaque hic adeo laborat Sanctius, & Euphemismum fingit.

quia *Christus fuit pro nobis hostia, & factus est pro nobis peccatum, cùm peccatum non haberet: Et verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.* Festus in voce *Sacer* obscura quædam profert, quæ à Macrobio lib. 3. cap 7. Saturn. explicantur. Illud verò Virgilii, *Auri sacra fames*, alia res est: nam Græci ἱερὸν, id est, *sacrum*, pro magno solent usurpare: unde *os sacrum*, id est, magnum; & *morbus sacer*, pro, magnus vel comitialis. Plutarchus de industria animalium. Unde Adag. *sacram ancoram solvere*, id est, magnam.

(27) *Alter* in auguriis dicebant, pro, non bono, ut ait Festus in dictione, *Altera avis.* Et in senatu dicebat consul, *Qui hoc sentitis, huc transite, qui alia omnia, illuc*, id est, qui negatis, vel dissentitis. Cic. lib. 1. epist. *De tribus legatis, frequentes iëre in alia omnia*, id est, dissensere: & lib. 10. *Eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit.* Vide Suidam in voce *Eumenides*, & *Callias*. Et nos etiam in *Antiphrasi* de *Eumenidib.* satis.

(27) *Alter in auguriis*] Etiam in iis de duobus tantummodo dicitur *Alter.* Etenim quia vel Læta, vel Tristia, evenire auspicantibus solebant, si lætum signum, quod desiderabatur, non evenisset, dicebatur *Alterum* evenisse, scil. ab eo, quod desiderabatur, h. e. non lætum, non felix. Sic passim *Secus* itidem pro *male*, Sallust. or. 2. ad Cæs. in extr. *Si fato, huic imperio secus accidat.* Livius X. 19. *Rei bene aut secus gestæ decus dedecusque.* At *Alia omnia sentire* notat sententiam plane & per omnia diversam ab ea, quæ jam dicta erat.

Cap. XV.

De Analogia significationum.

HIs regulis præmissis, ad Analogiam significationum transeamus.

(1) *Jus*,

(1) *Jus, juris*, propriè ſignificat diarium, ſive portionem victus. *Antiqui* enim, ut inquit Valer. Maxim. lib. 2. *adeo erant continentiæ attenti, ut frequentior apud eos pultis uſus, quam panis eſſet.* Plinius lib. 18. cap. 8. *Pulte autem, non pane, vixiſſe longo tempore Romanos manifeſtum: quoniam inde & pulmentaria hodie quoque dicuntur.* Non itaque veſcebantur carnibus, ſed oleribus, aut pultibus, totumque prandium *Jus* vocabant. Horat. 2. Serm. 4. *Eſt operæ pretium duplicis cognoſcere juris Naturam.* Hujus autem *juris* in conviviis pares dabantur unicuique partes: unde Homerus *convivium, æquale* ferè ſemper nominat. Vocabantur verò *Duplicarii*, ut ait Varro, *quibus in conviviis ob virtutem duplicia ut darentur cibaria, fuit inſtitutum.* Cujus rei etiam in ſacris Bi-

(1) *Jus juris &c.*] Neutiquam aſſentior Sanctio, quum putat, *Jus*, quod ſuum cuique tribuit, dici per Analogiam ſignificationis ab eo *Jure*, quod ſignificat diarium. Ego utrumque, ut diverſæ prorſus ſignificationis, ſic diverſæ putem eſſe originis. Certe *jus* illud prius eſt à *jubendo*, non, ut cenſet Magius In Miſcell. IV. 1. quia illud *jubet & præcipit*, ſed quia *jubetur* ab eo, qui ſummam habet poteſtatem. Nihil enlm apud Romanos olim fuit *Jus*, niſi quod *juſſum* à populo, cujus pro ſua ſuprema poteſtate proprium erat *jubere*, & *rogari* à Magiſtratibus. Unde & Leges ſæpe *Rogationes* appellantur, & quod legibus juſſis ſancltum, *jus* erat, quaſi *juſſum*. Hinc Feſtus *Juſſa, Jura* exponit. Scilicet antiquiſſimi dixerunt *juſa*, ut qui non geminabant literas, nec habebant literam R. Poſteriores itaque in Participio, iterata tunc ſibilante litera, dixerunt *juſſa*, in Nomine *jura*, ſibilänte converſa in caninam, ut ſolebant. JCtos, qui *jus* à *juſtitia* dictum tradunt, caſtigat ſatis ſuperque d. l. Magius. Alterum *jus* eſculentum à *juvando* recte deduxerunt nonnulli, ut quod alimonia ſua juvat corpus humanum. Plautus Captiv. I. 2. 33. *Neque unquam quidquam me juvat, quod edo domi.* Ubi Vide Lambinum. Sic à Gr. *φάω*, unde Latinum *Fari* & *Fatum*, eſt etiam *Fas*: à *Moveo*, non à *Meo*, ut male Martinlus, eſt haud dubie *Mos*, qui ſemper quaſi movetur. Seneca Ep. 114. *Conſuetudo civitatis nunqmam in eodem diu ſtetit.* Sic *Dos* à *Do*, vel Græco *δόω*, *pus* à *puteo* ſeu *πύθω*, *tbus* à *θύω*. *Jus* autem hocce non notat portionem cibl aut convivii, ut vult Sanctius noſter, ſed lIquidum illud, quod pani & obſonio infunditur. Hinc apud Plautum Moſtell. I. 3. 120. *quaſi cum una mul-*

Bibliis fit mentio; nam Genef. cap. 43. *major portio data eft Benjamino*, quàm cæterorum cuilibet. Itaque propriè *Jus* eft, quod Hifpanè dicimus, *Quinnon, parte, porcion, ordinario.* Græcis eft *Chœnix*, id eft, *dimenfum*, ut vocavit Terentius. Hebræis eft *Man*, à verbo *manâ*, id eft, *divifit*, vel *numeravit:* nam ubi legitur Daniel. cap. 1. *Et conftituit illis rex annonam per fingulos dies de cibis fuis*, Hebraicè legitur *manâ*. Hinc igitur metaphoricè *Jus* vocatur, munus illud, quod fuum cuique tribuit.

Vertex, inquit Fabius lib. 8. cap. 2. *eft contorta in fe aqua, vel quicquid aliud fimiliter vertitur; inde propter flexum capillorum, pars eft fumma capitis; & ex hoc, quod eft in montibus eminentiffimum.* (2) Valla lib. 6. cap. 11. *Rectè*, inquit, *dixeris hæc omnia, vertices, proprie tamen unde initium eft. Quare nemini debet mirum videri, cur interdum una vox plura fignificet.* Hæc illi. (3) Ego tamen ma-

multa jura confudit cocus. Vide & Horatium Satyr. II. 4. 63. &c. & Terent. Eun. V. 4. 17.

(2) *Valla lib. 6. &c.*] Turpiter hic fe dedit Sanctius. Verba enim hæc, *Recte dixeris hæc omnia Vertices, proprie tamen, unde initium eft*, quæ Vallæ tribuit, funt ipfius Quintilliani, quem Valla iftic laudavit, & ex quo totum hunc locum libri 8. capitis 2. exhibuit. Cui loco fubjicit tandem de fuo, *Quare nemini debet &c.* Scilicet infpexit Sanctius tantum Vallam, non etiam Quinctilianum, & ita deceptus eft eo, quod olim fine ullo literarum difcrimine edebantur Verba aliunde citata, & ea, quæ ipfius erant Scriptoris. Senfus autem Quinctiliani eft, omnia ifta analogice dici *vertices*, at *proprie* tantum illud, *unde initium eft* fignificationis totius.

(3) *Ego tamen magis affentior.*] Male profecto. Vide Voffium. *Vertex* & *Vortex* eft revera ejufdem originis, & proinde unum idemque vocabulum, five contortam aquam, five quid aliud notet. Immo fi maxime fcriptura difcreparet pro diverfo variæ fignificationis ufu, vel id non obftaret, quo minus etiam in illa diverfa fcripturâ fit tamen idem vocabulum. Sic enim eadem quoque funt *Coitus* ac *Cœtus*, *Columen* & *Culmen*, *Caudex* & *Codex*, *Fingo* & *Figo* (Vide fupra I. 2. 2. pag. 26, 27.) *Mænia* & *Munia*, *Lavare* & *Luere*, *Quæro* & *Quæfo*, *Quæfitor* & *Quæftor*, *Confertim* & *Confeftim*, quorum illud rerum in loco, hoc actio-

magis assentior Charisio lib. 1. *Vertex*, inquit, *à vertendo; vortex, à vorando; & vult Plinius verticem immanem vim impetus habere; ut, ingens à vertice pontus; vorticem verò, circumactionem undæ esse; ut, Et rapidus vo-*

actionum in proximo tempore conjunctionem notat, unde & *Festino*, h. e. in magno & continuo sum motu agendi aliquid. Vide supra III. 3. 59. Immo & sic hodie in Gallica *Monseigneur* & *Monsieur*, in Scotica *Lord* & *Laird*. Omnia hæc origine sua eadem sunt vocabula, licet diversæ dein significationi diversa etiam scriptura quasi propria sit facta. Quin & sic *Ara* & *Ansa* diversam esse scripturam puto unius antiqui vocabuli *Asa*, quod significabat primitus omne id, quod ex aliqua re eminet, & quo quid apprehenditur, unde posteriores interposita N dixerunt eo sensu *Ansa*: Deinde κατ᾽ ἐξοχὴν cornu altaris, quod apprehendere solebant Supplices, tum Sacrificantes, & Jurantes, unde *Ara*, S mutata in R. quæ vox per Synecdochen frequentissimam partis pro toto, altare ipsum vel maxime dein notavit. *Asa* autem ab Hebr. אזן / *auris*, videtur formatum. Vide Vossium Etymol. in voce *Ansa*. Certe *Aram* & *Ansam* pariter dictas pro *Asa*, id diserte tradit Varro apud Macrobium Saturn. III. 2. cujus verba lectu dignissima hic exhiberem, nisi jam a Vossio in V. *Ara* vidissem allata, quem consuli velim. Adde Servium ad Aen. IV. 219. Liquebit inde etiam illud, orantes ac jurantes solitos *aram tenere*. Ceterum offendit quosdam, quod *cornua* tribuerim altaribus. Ego vero non quibusvis, non vulgaribus, quolibet loco positis, sed solennibus, majoribus, & maxime illis quadratis, quæ in præcipuis erant templis, *cornua* tribuere haud vereor. Primum enim in Oriente, unde omnia istius generis devenerunt ad Græcos & Romanos, Aræ habuerunt cornua, quæ supplices apprehendebant. Diserte ita, Salomone Rege facto, Adonias & Joabus 1. Reg. capp. 1. & 2. dicuntur confugisse ad aram, & ἐπιλαβέσθαι, seu κατέχειν, τῶν κεράτων τῦ θυσιαστηρίυ, *apprehendisse*, seu *tenere*, *unum ex cornibus altaris*. Sed & apud Græcos & Romanos reperiuntur sæpe in nummis altaria, ex quorum angulis eminent cornua incurva, & in acutum desinentia. Vide numm. 2. Gentis Tarquitiæ in Famil. Rom. Ursini, & N. 18. ac 23. Tab. XVI. Arschot. & N. 21. Tab. XXVII. Denique Servius ad Virgil. Aen. VI. 123. diserte *Ansas* tribuit Altaribus, quas tenerent Orantes. Etenim istic quum Poeta dixisset, *Talibus orabat dictis, arasque tenebat*, notat Servius, *Rogabant enim Deos, ararum ansas tenentes*. Quas *ansas* S. Scriptura dicit κέρατα, *cornua*.

vorat æquora vortex. Caper Grammaticus, *Vortex fluminis eſt, vertex capitis.*

Tempus, ut Varro ſcribit lib. 5. *intervallum mundi & motus, diviſum in partes aliquot maxime ab Solis & Lunæ curſu, à quorum tenore temperato tempus dictum eſt. Tempora* in capite (Hiſpan. *las ſienes*) (4) ob id dicta putant, quòd ab iis indicia petamus ſenectutis. Poſuit enim natura in multis animantibus ætatis ſigna; ut, veterinis & ovibus in dentibus; cervis in cornibus: ſic homines in temporibus gerunt ætatem; unde Homerus ſenes vocat *Poliocrotaphous*, id eſt, canorum temporum, quia plurimum inde cani incipiunt: nam priora capitis, hùmiditatis pituitæque plus habent, quàm poſteriora. Virgilius 5. Æneid. *Æmula necdum Temporibus geminis canebat ſparſa ſenectus.* Vide Alexand. Aphrodiſ. problemata, & Columellam lib. 6. cap. 29.

Nepos, inquit Chariſius, *ſignificat, & certum cognationis gradum, & rei avitæ conſumtorem.* Mihi tantum ſignificat filiorum filium. Romani pueri patruis tradebantur erudiendi & caſtigandi: unde proverbium; *Ne ſis patruus mihi*: quia patrui, etiamſi ament, neſciunt ad peccata connivere. Avi contra impotentius amant, omnia

(4) *Ob id dicta putant.*] Forte à *tepeo* dicta, interpoſita litera M. ut ſæpiſſime ante P. vel B. Sic τύμπανον à τύπτω, *Campus* à *Capus*, unde *Capua*, & illud à κῆπος *Cumbo* à *Cubo*, & κύπτω, *Lambo* ab antiquo *Labo*, & λάπτω & λάπω, unde & *Labium*. At alterum *Tempus* cum Voſſio à τῆμος, *tunc*, derivem, vel à τέμνω *ſeco*, ut notet omnem totius temporis particulam. Unde *in tempore venire*, eſt, venire opportuno temporis puncto. Nam Tempus ſecatur in minima momenta, ſeu puncta. Hinc Ovid. Metam. XV. 183. *Tempora ſic fugiunt pariterque ſequuntur, Et nova ſunt ſemper: nam quod fuit ante, relictum eſt. Fitque, quod haud fuerat, momentaque cuncta novantur.* Similis plane a Verbo Τέμνω derivationis ratio reperitur in voce Τέμπεα, Τέμπη, ex voce Τέμενος, ſeu in plurali Τεμένη. Illa dicebantur amœnæ & divinæ valles, quæ montes *ſecabant*, at Τεμένη loca ex reliqua parte regionis quaſi *deciſa* & Diis conſecrata, veluti Luci & Templa. Vide omnino Iſacum Voſſium ad Melam. II. 3. 19.

omnia indulgent, caſtigare neſciunt; inde Nepotes evadunt perditiſſimi. Ariſtoteles 3. Ethic. in calce, intemperantiam vocat *Acolaſiam*, id eſt, incaſtigationem; & *acolaſti* dicuntur incaſtigati. Tales igitur ſunt Nepotes. Invenio & apud Græcos, (5) *Nepodes* vocari nepotes, quaſi ſine pede, hoc eſt, fundamento: quia filiis fundamentum rei familiaris non erunt: dilapidant enim rem familiarem. Qui deducunt à *nepa*, id eſt ſcorpione, quia filios devorat, mihi non placent. Vide Feſtum.

Tollere liberos, *tollere onera*, *tollere in crucem*, *tollere aliquem è medio*, vel *è vita* ſemper eſt ſublevare: ſed *tollere*, pro educare, vel habere filios, ex antiqua conſuetudine petendum. Antiquitus pueri recenter nati terram primùm omnium tangebant, tanquam rerum omnium parentem; autor eſt Plinius in proœmio libri 7. Tertulliani verba ſunt, *Dum prima etiam conſtitutio infantis ſuper terram, ſtatim Edœæ ſacrum eſt.* Sapientiæ cap. 7. *Et ego natus accepi communem aërem, & in ſimiliter factam decidi terram.* Sic poſitum infantem Patres ſolebant ſtatim allevare; qui autem non tollebatur, ut abdicatus & projectitius habebatur, idque inauſpicatum putabatur. Papinius, ultima Silva, deplorat ſervulum immatura morte ſurreptum, ſed ante donatum libertate, hæc addens, *Meus ille, meus, tellure cadentem Excepi.* Vide Turneb. lib. 22. cap. 11. & lib. 4. cap. 15. D. Auguſtin. libr. 4. de Civit. Dei, capite 11. *Ipſe levet de terra, & vocetur Dea Levana.*

Cernere, inquiunt, eſt videre, eſt pugnare; & *cernere hæreditatem* eſt audire hæreditatem. Non ita eſt, (6) nam

(5) *Nepodes vocari Nepotes.*] Vide Notas Auguſtini ad Feſtum, & cognoſces ipſum illud vocabulum *Nepos* etiam in prima ſignificatione ex Græco deduci. Recta porro ratio alterius ſignificationis à Sanctio eſt reddita, quæ nempe petita eſt ab indulgentia *Avorum* in *Nepotes*.

(6) nam propriè *cernere* eſt ſeparare furfures à farina, id eſt,

(6) *Nam proprie cernere &c.*] Immo vero propria & primitiva hujus Verbi ſignificatio non eſt ſingularis facti, ſed generalis. Significat enim proprie aliquid ſecernere, & dirimere, ſive id fiat cribro, ſive ſorte, ſive pugna, ſive oculis, ſive animi noſtri cogitatione & judicio; derivaturque à Gr. κρίνειν, quod item ex una generali varias ſingulares, & quaſi uni facto proprias, recepit ſignificationes. Prima ergo, ut dixi, generalis eſt diſtinguendi & diſcernendi in Græco Latinoque. Hinc Heſiodus Aſpid. v. 55. κεκριμένην γενεάν, h. e. *diverſam generationem*, vocat Herculem & Iphiclea, Alcmenæ quidem pariter liberos, ſed illum ex Jove, hunc ex Amphitruone conceptum. Similiter apud Latinos *Diſcernere*, *Excernere*, *Secernere*, immo ipſum *Cernere* eam ſignificationem aperte præferunt. Liv. XLIII. 12. *Priuſquam id ſors cerneret* h. e. dijudicaret, diſtingueret provincias duas in duos Conſules. Porro hinc *Cernere aliquid* eſt ita liquido quid videre & cognoſcere, ut oculis noſtris diſtinguatur ab aliis rebus, cum quibus, antequam viſu noſtro ita clare cognoſceretur, quaſi confuſum erat. Inde & *Certum* dicitur, quaſi prorſus liquidum, & ex omni obſcuritate ac controverſia protractum in manifeſtam & diſtinctam cognitionis noſtræ lucem. Sed inprimis hæſit hujus verbi uſus, in ſignificanda ea Mentis noſtræ vi, quæ in deliberando, judicando, & certum aliquid ſtatuendo conſiſtit. Plautus Ciſtel. I. 1. 1. *te mihi amicam eſſe crevi*, h. e. judicavi, judicio mentis meæ certum habui. Caſin. III, 1. 2. *Nunc ſpecimen ſpecitur, certamen cernitur, an ſis amicus*, h. e. periculum fit, experimentum in alterutram partem reipſa ſumitur, & ſic dijudicatur. Similiter Bacchid. III. 2. Hinc ergo *Crimen*, quod in judicium vocatur, quod dijudicatur. Sed & quia ſæpe manibus ac pugna controverſiæ dirimebantur, idcirco *Cernere* ſæpe etiam pro pugnare ponitur, Cœl. Famil. VIII. 14. *Quamdiu civiliter ſine armis cernetur.* Immo & inde orta eſt uſitata illa ſignificatio Verborum *Certare*, *Decernere acie*, pro pugnare, & *Diſcrimen* pro quocunque periculo. Nunc tandem videndum etiam, quæ ſit ratio iſtius locutionis, *Cernere hereditatem*. Eadem forſan, quæ illius, *Cernere vitam*, h. e. pugnare quod ad vitam. Ennius Medeâ Exule: *Nam ter ſub armis malim vitam cernere, Quam ſemel modo parere.* In quibus Nonius τὸ *Cernere* peſſime interpretatur per *Amittere*. Sicuti ergo *Cernere vitam* eſt certare de vita, pugnæ judicio dijudicare vitam ſuam, ſic *Cernere hereditatem* proprie notare poſſit deliberare, certamen cernere, apud animum ſuum, de hereditate, utrum velit adire, nec ne. Certe hanc eſſe hujus phraſeos ſignificationem, manifeſtum ex Fragm. Ulpiani, qui Tit. 22. §. 27. *Cretio*, inquit, *eſt certorum dierum ſpatium, quod datur inſtituto heredi ad deliberandum,*

eſt, cribrare; Hiſpanè, *cerner.* Plinius lib. 18. cap. 11. *Poſteaque gypſi pars quarta inſpargitur, atque ut cohæſerit, farinario cribro ſubcernunt; quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grandiſſima eſt, rurſus, quæ tranſit, arctiore cernitur, & ſecundaria vocatur.* Hæc Plinius. Cùm igitur *cernere* ſit propriè ſeparare furfures à farina, non malè pro diſcriminare cœpit accipi: deinde etiam pro *dimicare*; quia olim lites omnes, & præcipuè de terminis agrorum, ferro decernebantur. Et Stobæus Sermone 8. ex lib. de moribus gentium Nicolai hæc refert; *Umbrici cum controverſias inter ſe habent, pugnant armati, ſicut in bello; qui ſuos adverſarios interemerint, juſtiorem cauſam habuiſſe videntur.* Unde Ennius apud Ciceronem, *Ferro, non auro, vitam cernamus utrique.* Et Virgil. 12. Æneid. *Inter ſe coiiſſe viros, decernere ferro.* Sic enim legit Faërnus ex antiquis codicibus. Poſtremò, cum ait Ulpianus, *Titius hæres eſto, cernitoque in diebus centum proximis, quibus ſcieris, po-*

dum, utrum expediat ei adire hereditatem, nec ne; Veluti, Titius heres eſto, cernitoque in diebus centum proximis: niſi ita creverit, exheres eſto. Sed tamen ſicuti ſæpe ſignificatio conſequentis eiicitur ex antecedente, ita & hic *Cernere hereditatem* plerumque adhibetur ad notandum actum, qui ſequitur *cretionem* proprie dictam, ut adeo tum ſignificet, reipſa, & adeundo ſolenniter hereditatem, declarare ſuam *cretionem* de hereditate factam. Hinc ibidem Ulpianus: *Cernere eſt verba cretionis dicere ad hunc modum; Cum me Mævius heredem inſtituerit, eam hereditatem adeo cernoque*, h. e. *Cernere* eſt ſententiam animi ſui verbis & factis declarare de illa hereditate, dicere verba conſilii ſui & decreti in rem ipſam deducti. *Adeo cernoque*, h. e. in adeundo conſilium meum expono, & cretionem exſequor. Cicero Famil. IX. 14. *Sinas me hanc quaſi falſam hereditatem alienæ gloriæ cernere.* Liv. XL. 8. *Hereditatem meam ſpe & cupiditatem improba creviſtis.* Hæc propria *Cretionis*, h. e. deliberationis, & tranſlata *Cretionis* in factum deductæ, & in aditione ipſa declaratæ, ſignificatio diſtingui debebat, ſecus quam facit Vinnius ad Inſt. *de Heredum qualitate* §. 6. Scaligerum erroris incuſans, quod hæc diſtinxerit, dicendo, *Crevi non proprie ſignificat hereditatem adii, ſed Cretionem Aditio hereditatis ſtatim ſequebatur.* Veriſſime ille, quicquid obloquatur Vinnius. Nam *Cretio* pro-

poterisque; nisi ita creveris, exhæres esto: hîc *cernere* pro de

proprie dicta præcedit revera Aditionem, licet sæpe ad eam directe notandam per Μετάληψιν consequentis adhibeatur, quoniam Aditione impletur & declaratur. Sic & apud Græcos Κρίνω non modo *judico* significat, sed &, quia judicio nostro sæpe conjungitur ejus exsecutio, pro ea, seu pro judicio nostro in factum deducto, h. e. pro *ulciscor* & *punio*, aliquando ponitur. Genes. XV. 14. καὶ τὸ ἔθνος κρινῶ ἐγὼ, h. e. *ulciscar.* Similiter apud Latinos *bene* vel *male consulere alicui* proprie quidem notat consultare in commodum vel noxam alicujus, dein vero etiam, illud consilium reipsa exsequi, seu facere quid bene vel male alicui. Quando autem Nonius *Cernere* exponit etiam per *Amittere*, *Audire*, *Cedere*, ineptit, nec intelligit exempla à se allata. *Idem omnes cernimus*, non notat *audimus*, sed *judicamus. Cernam, tradam exercitum*, expone, *deliberabo*, *rem videbo.* Quod vero Græci κρίνω, Latini *Cerno* dixerunt, & hi porro ab eodem verbo, *Crevi*, *Cretus*, *Crimen*, *Cribrum*, & *Certus*, *Certo*, formaverunt, ratio hæc haud dubie est, quod antiquissimi dixerint κέρω, unde κερίνω, & contracte Latini *Cerno*, Græci κρίνω.

Sic à πόω, ποῖνω, πίνω, à βάω; βαίνω, βαίνω, &c. Elisa itaque à Græcis est primæ syllabæ vocalis, à Latinis mediæ, eademque varietate res gesta in derivatis a *Cerno*, ut dicatur tum *Certus* & *certo* ejecta secunda vocali, tum *Crevi*, *cretus*, *crinis*, *crimen* q. *cerimen*, ejecta prima. Quin immo sicuti à *cerno* derivatur *cribrum*, sic & omnino inde repete, quod & meam sententiam confirmat, *Cerebrum*, ut quo uti credimur ad res, mentis acie cernendas dijudicandasque. Quas alii adferunt hujus vocabuli etymologias, vel à κάρα, vel à κέρας, eæ, ni valde fallor, longe huic cedunt. Sed & hinc potius, quam à *creo*, *Creber* formatum arbitror, ut proprie notet cribro excretum; Hoc autem quia multis particulis constat, hinc *crebrum* pro frequenti & denso ponitur. Denique, ne dubites illam fuisse causam diversæ pronunciationis in Græco & Latino, sic plane se res habet in βραδὺς & *bardus.* Nulla neque hic metathesis literarum facta, sed elisio ejusdem vocalis diversis in syllabis. Nam utrumque diverso modo contractum esse ex βαραδὺς, patet ex eo, quod βραδὺς à βαρὺς derivatur.

RESPONSIO AD LUDOL. KUSTERI

V. Doctissimi, Diatriben de Verbo CERNO, contra superiora potissimum scriptam.

1. Reliqui & repetii has de Verbo *Cernere* Observationes, sine ulla mutatione, prout jam ante hos XI. ferme annos eas edidi. Soleo ceteroqui mea ipsius vineta in recognoscendo hinc inde cædere, sed nunc, quia Viro Doctiss. Ludolpho Kustero lubuit isthæc clam palamque extra ordinem, singulari eam in rem conscripta Diatribe, vellicare, visum & mihi fuit faciundum, ut priora mea simpliciter repetendo, integram Lectoribus & Aequis rerum Arbitris facerem recte judicandi copiam, ac cognoscendi, in quibus ille ad meam accedat sententiam, in quibus in contrariam discedat, qua denique ratione ac vi me refutet. Etenim in plerisque ille me sequitur, licet tunc nusquam ullo designet verbo. Paulo uberius tantum singula probare annititur, prout longe spatiosior est campus Diatribes, quam Notarum. Certe mei non arbitrabar esse muneris, copiosius in Notis probare, quod in Lexicis Vulgatissimis, in Fabri Thesauro, aliisque, ad satietatem demonstratum jam erat, atque ideo cum primam nominassem *secernendi*, quæ *fit cribro*, significationem, eamque non Sanctius modo sed & Fabri Thesaurus jam multis Veterum locis confirmasset, non sustinui illam, ut notissimam, amplius & denuo demonstrare. Diatribes Auctor sex tamen loca in eam rem adfert, sed quæ omnia ad unum, eaque ipsa, nec plura, reperies in istius Thesauri edd. priorem Plinii in postremis, at reliqua quinque in prioribus. Non sum ex iis, qui Lexicis nos uti vetant. Nam quum id agitur, utrum phrasis quædam certo sensu fuerit olim adhibita, quando nihil mihi est in promptu, nec ex memoria, neque ex Adversariis meis, quidni decurram ad Lexicon, ut videam, si quod istic illius locutionis exemplum occurrat? At tot loca pariter de una re ex Lexico haurire, nec ullum alium de suo addere, non meæ est frontis, sed gloriolam hanc compilati Thesauri Doctissimo Diatribes Scriptori facile relinquo. Nonnulla etiam hinc inde aspersit partim bona, partim dubia, partim aliena. Nam quid alienius, quam arripere locum, quem male prius interpreteris, tantum ut habeas plurium significationum Articulos, at dein recte, eoque sensu, qui in oculos incurrebat, exponas, & tamen Articulorum numerum reddas eo ipso majorem.

VI-

Vide ejus Artic. 2. & 11. Adde his multiplicatas significationum species, quæ ad unam commode satis referri queant & debeant.

2. At Nos videamus hic primo, in quibus consentimus, dein ea, in quibus dissentimus. Concurrimus pariter in eandem Verbi Originem ex Gr. Κρίνειν repetendam. Ostendi utriusque Verbi, Græci & Latini, eandem fuisse primitivam *distinguendi*, *dirimendi*, *secernendi*, significationem, eamque probavi idoneo in Græcis exemplo. Utrumque agnoscit ac facit & ille, Artic. 1. Probavi id porro ex tribus Compositis *Discernere*, *Excernere*, *Secernere*. Ex iisdem tribus tantum & ille, licet addi potuissent, *Incernere*, h. e. unam rem in alteram cribro cernere, unde Festus *Increta* exponit *indivisa*; & *Succernere* non modo ex Plinio XVIII. 11. mox apud Sanctium, sed & ex Plauto Pœn. III. 1. 10. *Succretus cribro pollinario.* Hinc jam derivandas esse reliquas significationes ostendi, & ita, ut proinde, quando *Cernere* notat *Videre*, notaverit proprie *videre liquido*, *& ut oculis nostris illud*, *quod videmus*, *ab aliis rebus quasi distinguamus.* Eundem nexum facit & ille Art. 3. exponens, *clare & distincte videre*, *sive rem a re visu discernere.* Sed usu, quod notissimum est, invaluit, ut etiam simpliciter omni fere modo pro *videre*, etiam procul, ponatur, quod probatu non erat opus. Sed tamen, si foret opus, disertissimum esset, quod ait Ovidius Metam. XIV. 244. *terris allabimur illis*, *Quas Procul hinc cernis.* Tum Lucretius IV. 242. *Nos Oculis quia solis Cernere quimus.* Et tamen Idem de *Mente* ibid. v. 760. *Videt æque*, *Nec minus atque Oculi*, *nisi quod mage tenuia Cernit.* Cicero Acad. IV. 42. *omne Bonum in Mente positum & mentis acie*, *qua Verum Cerneretur.* Scilicet ut *Oculi*, sic & *Mens* nostra dicitur æque *Videre* & *Cernere*, etiam præteriti aliquid & futuri, immo & obscuri. Cic. Famil. VI. 8. *Quem* (exitum) *ego tam VIDEO Animo*, *quam ea*, *quæ Oculis CERNIMUS.* IV. 7. *qui horum malorum initia multo ante Videris.* Non adeo itaque opus erat, ex eo, quod dicitur quis etiam *animo cernere aliquid futuri* vel *absentis*, peculiares nobis significationum Articulos cudere. Hinc jam transitum feci ad ostendendum hujus Verbi *usum in significanda ea Mentis nostræ vi*, *quæ in deliberando*, *judicando*, *& certum aliquid statuendo consistit.* Ille vero itidem ad *mentem* dein transit & *animum.* Sed pleraque a *visu* repetit, quod neutiquam erat faciendum, quum *Cernere* primitivam Videndi non habuerit significationem, sed Considerandi diligenter & distinguendi, atque ideo, etiam ipso fatente, primum non directe & proprie notavit Videre, sed Visu aliquid Considerare, plane Cognoscere, & ita ab alio Distinguere. Qua ergo ratione Verbum hoc ab illa Distinguendi, ad hanc per visum & Oculos Cognoscendi significationem translatum est, eadem, conveniens est, ut translatum quoque statuatur ad vim & aciem Mentis, quæ accurate Intuendo & considerando quamque rem, Cognoscit illam & intelligit, ac judicat, quid sit ve-

rum aut falsum, faciendum aut non faciendum, atque adeo post illam accuratam considerationem eligendo & constituendo, quid melius sit, *Decernit*, h. e. ad finem usque Cernit, considerat, & capto consilio considerare jam definit. Sic enim *Decernere* pro Dijudicare rem dubiam, & ita finem hæsitationi imponere posuit Livius V. 55. *Movisse eos Camillus dicitur, sed rem dubiam Decrevit opportune vox emissa; qua voce audita & Senatus accipere se omen conclamavit, & Plebes circumfusa approbavit.* Nempe deliberabant, fluctuabant adhuc incerti, & considerabant rem diligenter, utrum migrandum esset Vejos, nec ne; moverat quidem eos aliquantulum oratio Camilli, sed *Decrevit rem dubiam* Vox subito emissa, quam omnes mox secuti sunt ut divinam. Quid ergo fecit illa Vox? Fecit ut deliberare & considerare rem desinerent, dum statim ab ea audita, quasi ab sententia Judicum pronunciata, obtemperabant, & consilium capiebant manendi in Urbe. Sallust. Or. 2. ad Cæsarem, *Equidem mihi decretum est, nihil tam ex alio reperiri posse*, h. e. mihi satis deliberatum de eo est, atque adeo *cretum*, *decretum*, seu *certum* jam est. Ceterum in his omnibus fere consentimus. nisi quod non accuratum satis fecerit ille nexum significationum; nullo tamen verbo hactenus me vel leviſſime designat. At mox, quia verba *deliberandi & judicandi*, quasi ea odio haberet, neutiquam ullo in loco adhiberi vult ad vim verbi *Cernere* explicandam, idque Ego tamen feceram, idcirco confestim me satis diserte ex Notis ad Sanctii hunc locum provocat in publicum.

3. Exposueram τὸ *Cernimus* in verbis Attii ex Nonio, *Quid agam? Certe vox illius est: Idem omnes cernimus:* per *judicamus*. Negat id esse faciendum, & mavult exponi per *intelligimus*. & *clare cognoscimus*. At qua tandem ratione obtigit illis iste *intellectus* & *clara cognitio*, nisi mente & ejus judicio, quo, dum audiebant & agnoscebant illam *vocem* sæpius ante auditam, judicabant eam esse *illius*, non alterius? Quid? quod *cognoscere* & *judicare* adeo arcte cohærent, ut promiscue passim de Judiciis adhibeantur? Quid enim sunt *Cognitiones rerum capitalium*, nisi Judicia? Quando Augustus *Cognoscendum de iis censuit, qui ad infamiam cujusquam libellos sub alieno nomine ederent*, aliudne voluit aut dixit, quam ut illi judicarentur & punirentur? Proprie quidem, si volumus hæc distinguere, *cognitio* præcedit, sed tum sequitur ita continuo *judicatio*, ut hæc duo, quasi in unam rem coëuntia, promiscue ideo adhibeantur. Sed miror hic solertiam Viri, qui unum hunc locum arripuit, verbo tantum uno a me in Notis explicitum, quum ibidem paulo ante disertius etiam Plauti locum exposuissem, & simul declaravissem, quo sensu acceperim hic τὸ *judicare*. Ille ergo in Cistell. ait: *Et te mihi amicam esse crevi*, quod exposui, *judicavi, judicio mentis meæ certum habui:* at V. Doctissimus pag. 83. interpretatur, *apud animum meum statui.* Nunc, te rogo, mi Lector, quid discriminis hic reperias inter

ter *illud ita esse judicio mentis meæ certum habui*, & *illud ita esse apud animum meum statui*: tum annon utrumque sit idem, quod, *illud ita esse judicavi?* Ille vero non vult hoc verbum adhiberi, quia hujus *significatio verbo Cernendi male tribuitur*. Dixeris sane, illum sine ulla ergo *judicii* ope *cernere* tam *acutum*, ut huic Verbo neget, quod, ut ipse ait pag. 92. *Festus, Nonius, & Omnes, quod sciat, Recentiores ei tribunt*. In his lubens Ego nomen meum profiteor, & ostendam clarissime, nisi fallor, verbum *Cernere* habuisse olim etiam *Judicandi* significatum.

4. Etenim derivatur a Græco Κρίνειν. Hoc autem, ut ipse V. D. ait pag. 92. *præcipue significat Judicare*, & p 94. *notione Judicandi maxime frequentatur*. Ita vero habemus manifestam istius significationis Analogiam, cui non adeo temere est repugnandum. Nunc videamus & Usum, sed qui distinguendus est in Antiquissimum Veterum Poetarum, & Recentiorem temporis Tulliani & Augustei. Multa enim vocabula & phrases olim varias habuerunt significationes, sed quarum pleræque paulatim dein desierunt, quum aliæ contra invalescerent. Ipse V. D. affirmat pag. 83. Τὸ *Cernere notione Decernendi, Constituendi, Scriptoribus Latinis ante Ciceronem potius usurpari, quam ipsi Ciceroni, aliisque, qui ipsius tempore & postea vixerunt*. Sic Seneca Epist. 58. ostensurus, *quantum verborum apud Ennium & Attium situs occupaverit*, probat id exemplis ex ipso Virgilio petitis, quæ & ipsa suo tempore jam fuerint oblite-rata. Inter ea adfert phrasin hanc *inter se cernere ferro*, & addit, *quod nunc Decernere dicimus. Simplicis istius Verbi Usus* (in illo scil. sensu) *amissus est*. Iniquissimum ergo foret, a nobis postulare, ut significationem *judicandi* magis, quam ille *constituendi*, ex ævo Tulliano probemus. Sufficit eam ostendisse ex antiquiore tempore, quando significationes Verborum potissimum sunt formatæ, & ex Primitivis in Figuratas deflexæ. Tanto magis, quoniam omnis hæc controversia a V. D. movetur de interpretatione Verbi *Cernere* in Antiquissimo Poeta. Disertissimam ergo auctoritatem ex Ejusdem temporis Poeta, Pacuvio, accipe. Etenim Nonius cap. IV. §. 69. Verbo *Cernere* inter alia significata etiam illud *judicandi* tribuit & ex Pacuvio probat; *Cernere* (significat) *judicare: Pacuvius Armorum judicio, Et æquum est & rectum, quod postulas: Jurati cernant*. Quid certius? quid clarius? Tragœdia hæc Pacuvii, nomen habet & argumentum ex celebri *Judicio de Armis* Achillis, quæ post hujus necem petebant Ajax & Ulysses. Ergo delecti sunt Græcorum Principes, qui controversiam hanc judicarent & dirimerent. In illis autem Verbis inducitur vel Ajax, vel Ulysses, æqui aliquid postulans, & forsitan hoc ipsum, ut judices *jurati* sententiam dicant: cui respondet, haud dubie Agamemnon, æquum esse, quod postulet, atque ideo permittere se & constituere, ut Judices *jurati cernant*, h. e. considerent rem & judicent. Nam qui, quæso, sunt *jurati* illi? nisi Judices, qui solebant in judiciis

suam fidem jurejurando astringere, apud Græcos & Romanos? Vide Isæum Orat. I. extr. Ciceronem de Invent. I. 39. de Officiis III. 10. & Imp. Justinianum l. ult. Cod. de Judiciis. Sed res est notissima. Quid porro jurati illi in hoc *Armorum judicio* facient? *Cernent*, h. e. judicabunt post auditam utramque Partem, cui Arma hæc tradi debeant. Adeo manifesta hæc sunt, ut ipse V. D. hunc locum ex Nonio, a plerisque jam sæpius allegato, quum ignorare non posset, addiderit quasi in articulum 9. & dicat, *Cernere interdum significat controversiam vel litem dirimere, sive rem aliis ambiguam & in controversia positam dijudicare, quo sensu judex* &c. rem cernere *dicitur. Pacuvius &c.* Jurati cernant: *ubi* Cernere *est sententia vel decreto rem dijudicare.* Quid videtur Lector? Annon argutissimæ hæc sunt subtilitatis & distinctionis lepidæ, negare Verbo *Cernere* significationem *judicandi*, sed tribuere *dijudicandi*? At quid faciunt Judices, qui judicant, nisi ut sententiam ferant de re controversa, cui illa assignari debeat? Hoc sive *judicare* sive *dijudicare* dicas, annon perinde est? Immo an non ista subtilitas certissimum præbet opinionis temere arreptæ & tamen pervicaciter defensæ documentum? Pertinent huc quoque allata jam olim a Me in Notis Verba Livii XLIII. 12. *priusquam id sors cerneret.* Agitur ibi de provinciis, Italia & Macedonia, utram uter Consul esset habiturus. Res permittitur *Sorti*, quæ proinde tanquam Judex, dijudicatura erat hanc controversiam, addicendo huic Macedoniam, illi Italiam. Nihil ergo aliud istic notat, *id cerneret*, quam id judicaret, id dijudicaret. Taceo, quod Compositum *Decernere* & *Decretum* de lata jam & pronunciata Judicum ac Magistratuum sententia frequentissime adhibeatur, ex quo ipso tamen liquet, a Simplice Verbo *Cernendi* non adeo alienam ergo fuisse *judicandi* significationem, post aliquam qualiscunque rei aut causæ cognitionem, cui, ut modo ostendimus, arctissimo nexu cohæret. Adde jam his locum Plauti ex Cistellaria, ut & ipsa verba Attii. Ita satis superque Usum antiquissimi temporis, æque ac Analogiam, habebimus demonstratum.

5. Negat id ille quidem, sed una hac & futili prorsus ratione, quod reperiantur in L. L. multæ locutiones, in quibus *judicare* recte adhibeas, non item *cernere*: Veluti in *illo trito*, *Quid judicas de hac re? i. e. quænam est tua hac de re opinio vel sententia: pro quo barbare dixeris*, *Quid cernis de hac re?* Vide Eum pag. 93. Sed primo sciendum est, nos hic agere de significatione antiqua, quæ sensim longo tractu temporis in desuetudinem abiit, & ideo a nobis probanda est potissimum ex antiquissimis Poetis, Pacuvio, Attio, Plauto. Sed & quantillum ab hac locutione abest illud Taciti Ann. XV. 14. *illum locum tempusque consilio destinantum, quid de Armenia cernerent*, h. e. deliberationi ejus negotii, quid de Armenia faciendum censerent, judicarentque. Plane uti Judices causa cognita, dicuntur *mitti & ire in consilium*, ut sic *quænam sua* de

de re controversa sit opinio vel sententia dein proferant. Sed dicit, *Cernerent* in isto Taciti loco notat *decernerent*. Recte & illud, sed quid differunt, *decernerent*, *statuerent*, *judicarent*, *suo jure & arbitrio*, *quid de Armenia sit faciendum?* Adde illud Ciceronis Tuscul. V. 8. *Pleraeque res ex majore parte nominantur, etiam si qua pars abesset, ut Vires, Valetudo, Divitiae, Honos, Gloria; quae Genere, non Numero, cernuntur*, h. e. *judicantur*, *aestimantur*, *considerantur*, & ex concepto sic judicio *Nominantur* dein *Vires* &c. etiamsi hae majores esse possint. Deinde quis unquam postulavit, ut, quando rarior quaedam Verbi & vetustior significatio per aliud notius & usitatius Verbum declaratur, ut illud haud recte factum haberi debeat, nisi prius illud Verbum, velut *Cernere*, habeat omnes easdem posterioris, veluti *judicare*, significationes. Ipse V. D. ut ostendimus in Praefatione ad Lib. *de Aere Gravi*, interpretatur τὸ *Cernere* variis modis per *cognoscere*, *intelligere*, *constituere*, &c. Quando ergo dicit Terent. Eun. *In cognoscendo tute ipse aderis*, pro eo an dici potest in *cernendo?* Quando idem ait, *Stulto Intelligens* (h. e. Sapiens) *quid interest?* vel Cicero pro Sulla cap. 21. *Pompejani sic Intelligunt*, (h. e. sentiunt, censent) *non Colonos a Sulla magis*, *quam sese defensos*. An istis in locis reponere quis audebit *Cernens*, *Cernunt?* Quando Livius I. 46. *Constituere mores Civitatis*, h. e. formare: Salust. Jug. 93. *Ei negotio proximum diem constituit:* Mela I. 18. *Constituta Urbs mira magnitudinis:* quis in his omnibus Verbum *Cernere* adhiberet? Sic Vir D. dum nimio aliena taxandi studio ardet, suum ipsius jugulum petit & ferit. Eat itaque nunc & jactet, *quamvis τὸ* Cerno *videatur etiam exponi posse per* judico, *minus recte tamen quis notionem illam specialem per verbum multo generalius exponat, praesertim quum in promptu sint Verba* Constituere *&* Decernere. Nam certe neutiquam hoc *Constituere* minus generale est respectu τοῦ *Cernere*, quam est *Judicare*. Denique nemo contendit τὸ *Cernere* notare proprie aut praecipue *judicare*, sed tantum certis & paucis in locis. Ipse agnoscit *videri τὸ Cerno etiam per Judico exponi posse*, & *pro eo adhiberi salvo sensu posse Judicare:* immo ut videas rem tanti conatus ad nugas vel nihilum recidere, sic ait p. 94. *quare, ut rem in pauca conferam, sic censeo: Notionem* judicandi *verbo* Cernere *non convenire, nisi quatenus* judicare *etiam ponitur pro*, *rem controversam vel litem dijudicare*, h. e. si verum volumus, *nisi quatenus Judicare etiam ponitur pro judicare.* Nam quid aliud faciunt quaeso Judicantes, nisi ut re utrimque audita & cognita sententiam de ea forment, eaque sententia *rem controversam dijudicent?* quid singuli Judices in judicio, quid immo extra judicium privati de aliqua re judicantes, nisi ut de re controversa aut dubia & obscura, *quae sua sit sententia & opinio*, proferant? Propria ergo est haec Verbi *judicare* significatio, ad quam admittit ita & ipse Verbum hoc *Cernere*, quod ex nostra quoque sententia quibusdam tantum in locutionibus no-

notat *judicare*. Præterea annon eodem modo de τῷ *Constituere* possumus dicere ? *ejus notionem verbo* Cernere *non convenire*, nisi *quatenus* Constituere *etiam notet*, *vi mentis certi aliquid statuere*, quæ tamen neutiquam propria seu primitiva est ejus Verbi significatio. Sed, ait p. 93. *Cernere*, quando ponitur eodem sensu, quo *cognoscere, judicare*,&c. translatam hanc significationem accipit *a visu oculorum*, *quæ vis & notio verbo* judicare *minime inest*. An ergo magis inest Verbo *Constituere*? Non putem neque ipsum V. D. hoc affirmaturum, nedum Alium quenquam. Deinde falsum est, Verbum *Cernere* in illo sensu *considerandi*, *constituendi*, *judicandi*, translationem hanc sumsisse *a visu Oculorum*, quasi primitiva hæc fuisset Verbi significatio. Ipse fatetur utique *Cernere proprie esse separare vel sejungere* p. 75. & *ab illa notione verbum hoc ad alia transferri*, *veluti ad visum*, p. 77. Ut ergo inde transfertur ad visum oculorum, sic & inde ad attentionem mentis nostræ: ut visu oculorum rem obscuram modo, mox ita cognoscimus, ut ab aliis distinctam habeamus, sic vi mentis nostræ rem obscuram diligenter considerando ab aliis dubiis separamus, & quid veri vel falsi in ea sit, quid sit vel non sit faciendum, dijudicamus. Quando Terentius ait Andr. I. I. *Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneres*, *rejecit se in eum flens quam familiariter*, istic vero V. D. quod ad sensum dici potuisse *judicares*, ultro largitur p. 93. Sed tamen τὸ *Cerneres* vult contineri intra *visum oculorum*, qui nihil ad τὸ *judicare* pertineat. Quam falsa hæc sint, vel ex eo patet, quod etiam Homo plane stupidus & mente captus, immo etiam canis aut equus, oculis suis Videre potuit, puellam istam *se rejicere in Pamphili* brachia, sed neutiquam inde *Cernere consuetum* inter eos *amorem*. Hoc *cernere* est judicii, quo quis ex signis, ab se instrumento oculorum visis, colligit facile, & intelligit, & judicat consuetum jam inter eos esse amorem. Immo hinc a Verbo *Videre*, quando proprie loquuntur Veteres, distinguitur τὸ *Cernere*, ut illud ad Oculos, hoc ad Mentem referatur. Livius XXXI. 34. Macedones *posteaquam divisa a corpore capita, patentiaque viscera, aliamque fœditatem vulnerum Viderunt*, *adversus quæ tela*, *quosque viros*, *pugnandum esset*, *pavidi vulgo* CERNEBANT, h. e. mente intuebantur, cogitabant.

6. Sed tædium haud dubie Te jam dudum cepit, Lector, talium tricarum & argutiarum, quæ magno conatu meras Tibi nugas ingerunt. Quapropter transibimus jam ad aliud & præcipuum controversiæ inter Nos Caput, h. e. ad vexatissimam illam Juris Civilis phrasin *Cernere hereditatem*, quam se accurate expositurum promittit. De Ea tamen antequam agamus, monendus es, mi Lector, alias in hac re esse partes JCti, alias Grammatici. JCtus docet tantum, quid ex Usu recepto in Jure Civili illa phrasis istic notet, seu quo sensu adhibeatur a Veteribus JCtis: tum quid in Hereditate cernenda juris sit & observetur, quibus ritibus, modis, formulis, res pera-

ga-

gatur, &c. Posteriora hæc nihil proprie ad Grammaticum pertinent, qui tantum indagat receptam usu significationem, & qua ratione, analogia, nexu ad eam in Jure Civili ista phrasis devenerit. Hoc ipsum unice est inter nos controversum, qui de sola phrasi agimus, non de Rei, per illam phrasin declaratæ, jure, ac solenni peragendæ modo. Censet ergo V. D. pag. 64. *Cernere hereditatem esse proprie nihil aliud, quam successionem in bona defuncti decernere seu constituere.* Probat id ex eo, quod *Hereditas designet etiam Jus adeundæ Hereditatis, seu, ut definiatur* in *Reg. Juris*, & *Verbor. Signif. successionem in universa Bona, quæ* (at in istis legibus dicitur *universum jus, quod*) *defunctus habuit.* Deinde ex eo, quod sic dicatur *Cernere bellum, expeditionem*, pro *decernere.* Hanc autem esse istius phraseos *propriam & principem notionem, rarius tamen usitatam.* Nam dein *apud JCtos significare* eam, *consilium suum de adeunda hereditate solenniter seu certa verborum formula declarare.* Postremum hoc solum est verum, superiora falsa plane & aliena. Si ita, tum vero principiis illis subrutis, cadet tota utique Viri D. sententia de origine & analogia phraseos, quod unum est inter nos controversum. Quocirca ut jam taceam, quod illa *Hereditatis* interpretatio sit longius petita, quum simpliciter *Hereditas* nihil aliud in hac phrasi notet, quam in *Adire Hereditatem*, *Repudiare Hereditatem*, *Acquirere Heredit.* &c. Sed hæc prætermitto, id vero negaverim, *Cernere bellum* apud Latinos idem esse, quod *decernere bellum.* Debuisset id probari a V. D. quum ad hujus phraseos instar formet significationem τῶ *Cernere Hereditatem*: Duo quidem loca adfert pag. 91. ex Lucretio, sed quorum in altero ipsa hæc phrasis exstare non videtur, certe alium plane in sensum in utroque ea, si exstat, adhibetur. Prior est Lucretii V. 393. ubi agitur de naturali quasi pugna inter Solem & Ventos hinc, Aquam & Amnes inde. Ergo ait, *Tantum spirantes æquo certamine bellum Magnis de rebus inter se cernere certant.* Non videntur istic in unam phrasin conjungenda *cernere bellum*, sed *Tantum bellum spirantes*; & sic dein *cernere de magnis rebus* absolute pro pugnare, contendere ponitur, ut sæpius fit. Et plane ita Ennius apud Servium ad Virgil. Aen. XII. 709. *Olli cernebant magnis de rebus agentes.* Sed si maxime istic conjunctim accipiatur *cernere bellum*, minime tamen vei sic significaret, quod V. D. voluit, *decernere bellum*, sed *pugnando gerere bellum*, eodem sensu, quo dicitur *pugnare pugnam*, & de quo mox, *cernere certamen.* Res manifesta ex altero Lucretii loco IV. 965. ubi tradit Poeta, Homines sibi in somniis videri eadem agere, quæ vigilantes solent, *Causidici causas agere & componere leges, Induperatores pugnare, ac prælia obire, Nautæ contractum cum Ventis cernere bellum.* Nam quid hoc aliud est, quam colluctari cum Ventis quasi bello quodam, & resistere iis in navem magno impetu irruentibus? Neque alio sensu dixit Plautus, non modo Casin III.

dicat, *Heres cum constituit se Heredem esse, dicitur Cernere, & quum id fecit, Crevisse*, h. e. quum post deliberationem constituit hereditatem sibi relictam adire, idque palam (nam de solennibus nihil ille addit) declarat, quo facto demum pleno jure Heres est, tunc dicitur *Cernere* Hereditatem. At neutiquam ille diceret, *Heres quum constituit hereditatem* vel *successionem in bona defuncti, dicitur Cernere.*

7. Contra hanc Viri D. interpretationem istius phraseos, ejusque rationem analogicam, nunc meam velim compares, mi Lector. Etenim Verbum *Cernere*, ut in confesso est utrimque, notat proprie aliquid confusum secernere & separare. Hinc transfertur, quum ad vim oculorum, quibus corpora nobis objecta vel obvia intuemur & distinguimus ab aliis, tum ad aciem mentis, qua res obscuras, controversas, implicitas acriter itidem intuemur & consideramus, & sic verum a falso secernimus, & quid faciendum sit, nec ne, decernimus, & dijudicamus. Sicuti autem de Oculis adhibitum, etiam simpliciter Videre, sic de Mentis vi etiam simpliciter Considerare aliquid & Contueri diligenter, notat, eàdem prorsus analogiæ ratione. Et sic, quum *Cernere aliquid*, V. D. *rationem alicujus habere* interpretatur art. 6. nihil hoc est aliud, quam id considerare, mentis suæ cogitationibus & deliberationibus habere propositum: Nam quid aliud significat Cicero, quum ait de Leg. I. 18. non, ut V. D. ex Nizolio ejus verba descripsit ad literam, *Gratus est, qui in referenda gratia non suum commodum, sed eum ipsum, cui refert gratiam, cernit*: sed, ut in ipso eorum Auctore verba hæc leguntur, *Ubi Beneficus? si nemo alterius causa benigne facit: ubi Gratus? si non eum ipsum cernunt grati, cui referunt gratiam.* Res quidem ipsa eodem redit, sed non debebat nimium Lexicis fidere, & ita ex Nizolio ejus paraphrasin pro ipsis Tullii verbis Lectori suo ingerere. Ceterum quid aliud hic est *Cernunt*, quam mentis suæ cogitationibus propositum habent, considerant in referenda gratia non tam quid sibi, quam quid illi gratum sit & utile. Sic apud Nonium d. l. Attius, *Regnum tibi permitti malunt. Cernam, tradam exercitum.* Ubi *cernam* nihil aliud videtur posse significare, quam ut is, cui Myrmidones Regnum volebant permitti, responderit, considerabo rem, & sic dein tradam exercitum, forsan illi, cui, ipso Rege facto, tradi eum volebant. Quin adeo non aliena a Verbo *Cernere* hæc significatio haberi debet, ut etiam in Verbum *Videre* conveniat, unde liquet, quam parili modo & significatione dicatur quis *Cernere* vel *Videre oculis*, & *Cernere* vel *Videre vi mentis.* Sic Plautus Mercat. V. 4. 13. *At, quæso hercle, etiam vide*, h. e. etiam dum considera, an vere ita se res habeat. Trin. III. 3. 34. *Vide: utram tibi libet capere, cape.* Et sic passim apud Plautum & Terentium, *Hoc vide*, pro, hoc considera. Sed & sic Cicero de Offic. I. 18. *Sed in his Officiis videndum, quodcunque maxime necesse sit.* cap. 37. *Videat in primis, quibus*

fiam & bellum. Sed tamen quia hæc inter fe connexa funt, quia videmus & intuemur rem, eamque confideramus diligenter, ut certi quid ftatuamus & judicemus, quia difceptatur & pugnatur, ut controverfia dijudicetur & decidatur, feu breviter, quia *cernimus* ut *decernamus*, hinc duo hæc Verba promifcue fæpe adhibentur, & τὸ *Cernere* notat inter alia etiam judicare & certi quid ftatuere.

8. Hæc jam transferenda funt ad phrafin, in Jure Civili receptam potiffimum vel retentam, *Cernere hereditatem*, quæ proinde notat hæc duo fimul, Confiderare eam diligenter & infpicere; atque ita Judicare, utrum fibi expediat, eam adire, nec ne, vel poft illam deliberationem certi quid confilii Capere de ea adeunda vel repudianda. Plane ut jam in Notis ad h. l. oftendimus, Κρίνειν apud Græcos habere prius quidem *judicandi*, fed dein etiam *puniendi* fignificationem: Et *Confulere* apud Latinos proprie quidem effe idem quod *confultare*, *confilium quærere*, at dein, quia fruftra fit confultatio fine effectu, etiam idem, quod *confilium capere*, denique & idem, quod *illud exfequi*, feu *facere quid fibi aut aliis boni vel mali*. Sic Plautus Afin. V. 2. 88. *Dicebam tibi, ne Matri confuleres male*, fcil. maledicendo. Cicero Famil. II. 18. *Si me audies, vitabis inimicitias, & pofteritatis otio confules*, h. e. facies ea, quæ non turbabunt tibi otium pofteri temporis, ut ita deinceps in otio poffis vivere. III. 2. *Etiam atque etiam peto, & quæfo, ut, quibufcunque rebus potes, (potes autem plurimis) profpicias & confulas rationibus meis*, h. e. facias, quæ mihi fucceffori tuo erunt maxime accommodata. Ep. 5. *Te omnibus in rebus habuiffe rationem, ut mihi confuleres, reftitueresfque & præparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior & folutior effe poffet.* Sed & res inanimatæ dicuntur *optime alicui confulere*, quæ fine ullo fuo confilio aliquid boni præftant. Varro de Re Ruft. III. 3. *Quum prata & pafcua & fylvæ, fi centenos Seftertios in fingula jugera efficiant, optime Domino confulere videantur.* Diferta fatis hæc funt loca, ex quibus manifeftum, *Confulere* notare tria, *confultare & confilium quærere*, tum *certi quid confilii capere*, denique *facto ipfo id præftare & exfequi*. Hinc jam ficuti a *Cernere*, quod proprie notat diligenter aliquid confiderare & contueri, derivatur *Certum*, h. e. firmum, & decretum, ita, ut nullum fuperfit dubium, fic a *Confulere*, quod primitus fignificat deliberare, *Confultum* h. e. certum, decretum. Plautus Rud. I. 4. 6. *Neque quo eam, neque quæ quæram, confultum eft* fcil. mihi, h. e. certum eft. Et fic paffim *confulto* aliquid feciffe, h. e. certo confilio jam capto. Sed & hinc *Confulta & Decreta* conjunguntur a Salluft. Jug. 11. *Oportere quinquennii confulta & decreta omnia refcindi.* Inde jam *Senatus Confultum*, pro ipfo ejus Decreto, quum, fi non haberet vim decreti per interceffionem Tribunorum, diceretur tantum *Senatus auctoritas*. Ut ergo *Confulere* tria notat, fic vero & *Cernere hereditatem* non duo tan-

tantum, modo memorata, notat, sed & tertium, quod est Declarare solenniter suam animi sententiam, & post deliberationem captumque jam consilium adire hereditatem, cum quibus hæc Declaratio connectitur necessario, ut quæ sine ea nullum in jure aut re ipsa habere possunt effectum. Frequens autem etiam hoc est Latinis, ut Verba notent simul res diversissimas, sed quæ continuo fere nexu cohærent, seu per μετωνυμίαν notent etiam rem, a re primitivæ & propriæ ejus significationis plane diversam, tantum quia illa eam fere semper consequitur. Sic *immolare* & *mactare* in sacrificiis proprie significant molam salsam victimæ capiti imponere, & ornare victimam ornamentis sacris. Verum quia hanc proprie dictam *immolationem* & *mactationem* sequebatur continuo cædes victimæ, hinc factum, ut Verba hæc non modo illam victimæ cædem, sed dein etiam absolute omnem jugulationem & cædem notent: immo *immolare* itidem tria significet, Primo rem ipsam, unde appellationem suam habet; Dein totum sacrificium, unde ex persona muscæ apud Phædrum fab. 80. *Ubi immolatur, exta prægusto Deûm:* nec enim poterat id facere musca, nisi longe post immolationem proprie dictam, immo post victimam jam cæsam & aræ impositam; Denique omnem immaniorem notet cædem. Hinc apud Eundem fab. 64. mustelæ victores dicuntur captos mures, *immolatos avidis dentibus, Capacis alvi mersisse tartareo specu.* Ad quam tamen significationem frequentius etiam adhibetur Verbum *Mactare*, ut notum est omnibus. Eadem ergo ratione vel figura *Cernere hereditatem* non tantum designat, quæ τῷ *Cernere* sunt propria & usitata, Considerare Hereditatem, & certi quid Consilii de ea capere, sed etiam, quod longius a genuina Verbi significatione abit, Declarare publice consilium illud de ea captum. Quo sensu disertissime adhibetur a Cicerone ad Atticum XIII 46. *Nunc mittendum est*, scil. ad Vestorium Puteolos, *ut meo jussu cernat* hereditatem istic a Cluvio mihi relictam. Et ep. 47. *Idem Pollex remittendus est, ut ille* Vestorius *cernat.* Ubi *Cernere* nihil aliud potest notare, nisi ipsam actionem declarandæ voluntatis & consilii, quod Heres ceperit de adeunda hereditate. Ipse enim Cicero rem consideravit, & consilium cepit, atque ita dein misit literas & nuncios ad Vestorium, ut suo absentis jussu declararet publice & solenniter se adire & accipere hereditatem. Solennitas autem illa, & aliæ circumstantiæ nihil pertinent ad significationem phraseos, sed ad rationem juris Romani.

9. Atque ideo V. D. qua Grammaticus, vel potius, quia hoc nomen fastidit, qua Criticus, nimiam sane facit distinctionem inter ipsas phrases *Adire* & *Cernere Hered.* dum ait pag. 85. *Aditur hereditas quovis modo, at Cernitur solenni tantum & certo quodam modo.* Et, *Adire dicitur qui verbis simpliciter declarat se heredem fore; at qui Cernit, id ipsum facit solenniter, i. e. certa verborum formula, & testibus præsentibus.* Verum est in jure Roma-

mano differentiam talem fuiſſe conſtitutam inter *Adire* & *Cernere Her.* & ad eam *Cernendam*, quoniam talis hereditas plerumque erat anceps & diſcrimini obnoxia, ideoque voluntas Heredis incerta, requiſita & adhibita ſolennia iſta. At in Lingua Romana promiſcue *& ſine diſcrimine adhiberi phraſes illæ poſſunt* & ſolent, non tantum, ut male V. D. cenſet, *in metaphoricis ſive allegoricis locutionibus*, ſed etiam in directis & propriis. Certe Varro d. l. phraſin hanc explicans, *Heres*, ait, *quum conſtituit ſe Heredem eſſe, dicitur Cernere, & cum id fecit, Creviſſe.* Nihil hic dicitur, quod non etiam de phraſi *Adire her.* dici queat. Sed & lib. V. p. 60. *Cernito in teſtamento, id eſt, facito videant te eſſe heredem. Itaque in cretione adhibere jubent teſtes.* Poſtrema hæc ad jus pertinent; Priora ad vim verbi explicandam, ſed quæ conveniunt æque in *Adeundi* quam *Cernendi* verbum: nam & qui Adit, facit, ut alii videant ſe Heredem. Nihil ergo diſcriminis ille inter vim utriuſque Verbi ſtatuit. Sed & diſerte Cicero in Rull. II. 15. *Cernere her.* pro *adire* dixit, nullaque ad vim & uſum iſtius phraſeos ſolennia requirit. Etenim memorat illic Romanos Regnum Bithyniæ ex teſtamento Nicomedis ultimi Regis accepiſſe & ſibi vindicaſſe. Vide Livii Epit. 93. Non erat Populus inſtitutus ab Extero Rege cum Cretione propria Romanis, nec Populus iſtic in adeunda hereditate ſolennia Cretionis verba pronunciavit. Et tamen dicit Cicero d. l. *Quid Regnum Bithyniæ? quam hereditatem jam crevimus.* Quid ergo aliud hic notat *Crevimus*, quam ſimpliciter & directe *adiimus & cepimus* ſeu *nobis vindicavimus*? Sed & hinc ſimpliciter, etiam extra ſeu citra teſtamentum, quicquid quis a defuncto tanquam heres ejus accepit & accipere voluit, dicitur id *creviſſe.* Sic apud Valerium Max. V. 3. in ext. 3. de Cimone Miltiadis F. qui ut patrem in carcere mortuum ſepulturæ poſſet mandare, ſe in eundem carcerem dediderat, dicitur, *Hanc hereditatem paternam Maximi Ducis Filius, & futurus ipſe ætatis ſuæ Dux Maximus, ſolam ſe creviſſe, catenas & carcerem, gloriari potuit.* Male iſtic a pleriſque, etiam nuper a Cantello, præter auctoritatem optimorum fere Codicum editur *ſortitum*, ſed Colerus & Vorſtius recte jam ex ſuis reſtituerunt *creviſſe*, quod nihil aliud hic notat, quam *accepiſſe.* Cum hoc loco conferendum omnino, quod Cicero ait ad Atticum VI. 1. *Nunc, credo, etiam magis* me amabit, *quod debet etiam Appii amorem erga me cum reliqua hereditate creviſſe*, ubi videtur itidem ſimpliciter pro *adiiſſe* vel *accepiſſe* poſitum, certe non de tota hereditate, ſed de re peculiari, quæ fuerit in *reliqua hereditate*, & quam cum ea acceperit, tanquam Heres, adhibetur. Porro Livius XXIV. 25. *Cum clauſis Andranodorus Inſulæ portis hereditatem regni* (Syracuſani) *creverit*, h. e. facto ipſo ſibi vindicaverit & ceperit tanquam Heres, poſt mortem Hieronis, ſui Soceri, & poſt ejus Nepotis, Hieronymi, cædem. Similiter XL. 8. loco jam in Notis allato, ubi pater Philip-

pus Rex Macedoniæ ad Filios ait, *Vivo & spirante me hereditatem meam ambo & spe & cupiditate improba crevistis*, h. e. non quidem ipsa re & facto, sed spe tamen & cup. imp. adiistis, & vobis quasi jam vestram animo & cogitatione vindicatum itis. Panegyr. Epithalamius Maximiano & Constantino dictus cap. 5. ad Constantinum, *Ipsum imperium hoc fore pulchrius judicabas, si id non hereditarium ex successione crevisses*, (h. e. accepisses) *sed virtutibus tuis debitum a summo imperatore meruisses*, scil. Maximiano. Denique Prudentius Hymn. XII. Cathem. de Christo, *Hunc Testator & sator jubet Adire regnum & cernere*, h. e. adire, & consulto consilio capessere tanquam Heredem. Hinc jam figurate apud Ciceronem Famil. IX. 14. *A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ sinas cernere*, ubi Manutius & Grævius exponunt simpliciter *adire*. Liquet ex his omnibus in Lingua Latina, seu apud Latinos Auctores, *Cernere hereditatem* poni simpliciter & directe etiam pro *Adire*, *capessere*, *& sibi vindicare* eam, at in jure Civili distinguuntur *Adire* & *Cernere*, tanquam, ut Logici ajunt generalius & specialius, atque adeo *Cernere* istic notat vel maxime ultimum totius cretionis actum, quo res consummatur, heres institutus fit demum revera Heres, h. e. quo declaratur ab Herede palam coram testibus, & solenniter certa verborum formula, se agnoscere & adire istam Hereditatem. Hinc Ulpianus ait in frag. tit. 22. §. 26. *Cernendo fit heres, & excluditur, si intra diem cretionis non Creverit.* Ratio rei est, quia conditio *cretionis* addebatur plerumque tunc demum, quando vel alia odiosa ac molesta ab Herede exigebatur conditio, vel Hereditas ipsa multis erat difficultatibus implicita, ut adeo incertum esset, & idcirco non sine causa testator dubitaret, utrum Heres eam accipere & adire vellt, nec ne. Quocirca etiam major solennitas & disertior declaratio in adeunda tam dubia & ancipiti hereditate requirebatur, ne dein Heres pœnitentia forsan ductus, se istam adiisse hereditatem negare posset, quod in hereditate locuplete, sine molesta conditione, relicta, non erat metuendum. Et tamen vel sic etiam in Jure Civili duo hæc *adire* & *cernere* tanquam synonyma aliquando conjunguntur. Ipsa in *Cretionis* formula apud Ulpianum d. tit. §. 24. id reperimus, quæ est, *Cum me Mævius Heredem instituerit, eam hereditatem adeo cernoque*, h. e. adeo eam, idque me facere solenni cretionis formula declaro.

10. Hic vero V. D. pag. 85. carpat nos satis jejune, quia *Adire* istic *ponatur ante Cernere*, *notandum id* addit, *propter eos, quibus Cretio olim Aditionem præcessisse existimatur.* Respicit Me potissimum, qui in Notis hoc dixi, sed ita, *Cretio proprie dicta præcedit revera aditionem.* Quid hic dicam? Callidéne, an socorditer omisit hoc, quo bis diserte sum usus, *proprie dicta?* quod additum, vel prætermissum, discriminis habet multum. Nam si prætermittas, sensus erit simpliciter, Cre-

Cretionem in Jure Civili præcedere Aditionem, quod minus recte forsan diceretur, nisi quatenus tamen post factam demum solennem illam cretionem aditur facto ipso hereditas: at si solennem declarationem spectamus, conjunguntur hæc, tanquam res connexæ ejusdem facti & temporis. Sin addas, tum vero declaratur eo, Rem, quam Verbum *Cernere* in hac phrasi proprie denotat, non ex usu tandem potissimum recepto, sed ex analogia primitivarum ejus significationum, per quam ad illam usu receptam devenit, eam ergo rem præcedere ipsam aditionem. Res ilis mihi, qua Grammatico, est, Considerare ac inspicere hereditatem, utrum sibi adire eam expediat, nec ne. Hæc enim mihi est *proprie dicta Cretio*, a qua analogica & primitiva istius phraseos significatione ortæ sunt & profectæ dein reliquæ, veluti capiendi certi consilii de hereditate adeunda, ac dein potissimum consilii sui solenniter declarandi, & sic hereditatis adeundæ, & sibi vindicandæ. Nihil enim proprie est in analogica significatione Verbi *Cernere*, quod *declarare suum consilium*, & *sibi vindicare hereditatem* notet, non magis quam in Verbo *Mactare*, quod *cædem*. Sed sicuti hoc eum in sensum usu est receptum ex consequenti & connexo; sic & illud, & ita quidem, ut hæc usu recepta significatio prævaluerit, ac primitiva, in hac phrasi, fere obliterata sit penitus; quod ipsum & in aliis quam plurimis factum locutionibus, quarum significatio usu recepto longissime sæpe a primitiva secessit, ac, primitivâ tandem exstincta, penitus invaluit. Quin ipse V. D. pag. 84. scribit, *Cernere hereditatem PROPRIE nihil aliud est, quam successionem in bona defuncti decernere seu constituere*, quam dein iterum *Notionem Propriam & Principem, rarius tamen usitatam*, dicit. Jam vero rogatum velim, annon suum illud *Cernere proprie dictum*, illa *Propria ejus & Princeps notio*, *sed rarior*, quæ ex ejus sententia in decernendo & constituendo, quid facere velit aut debeat, consistit, præcedat itidem *Aditionem* ipsam, & usitatissimam illam *Cernendi solenniter* in Jure Civili significationem, æque ac mea *proprie dicta Cretio*, quæ in deliberando de adeunda hereditate, seu consideranda ea prius & examinanda, a me collocatur? Si ita, quid causæ tum dicet, quo minus suo se gladio, nisi obtusus is valde esset, facile jugulatum iri fatestur?

II. Sed opponit se vel maxime *deliberationi*, quam omni modo ex hujus Verbi significatione vult exclusam. Unde ait pag. 82. *Male a Viris Doctis notionem Deliberandi, Verbo Cernere tribui*, & pag. 87. peccare in eo *tam Ictos, quam Criticos*. At vero docuimus jam supra pagg. 773. & 778. 779. Verbum *Cernere* ex analogia primæ significationis, sicuti notat oculis suis aliquid diligenter intueri, ut id cognoscas & ab aliis distinguas, sic & notare, mentis vi & acie aliquid accurate intueri, & considerare, ut in eo, aut de eo, certi quid consilii capias; quod nihil est aliud, quam deliberare apud animum suum de aliqua re. Porro autem in toto

hoc adeundæ & cernendæ hereditatis negotio ipsi Veteres JCti *deliberationem* vel maxime requirunt. Hinc in Codice titulum habemus *de jure deliberandi*, ubi passim permittitur Heredi instituto, antequam adeat aut agnoscat hereditatem, *petere tempus ad deliberandum* l. 9. Cod. eod. tit. vel simpliciter *deliberationem* l. 19. & 22. Hinc jam in Instit. de Heredum Qualit. §. 5. *Extraneis heredibus Deliberandi potestas est de adeunda hereditate vel non adeunda:* sed addit Justinianus *scriptam* ab se *Constitutionem*, per quam Heredibus illud *deliberationis auxilium* non sit amplius necessarium. Vide Eam l. 22. Cod. de jure deliber. Hæc ergo *Deliberatio* an locum non habebit in *Cernenda Hereditate?* præsertim quum illa, quæ *cum Cretione* relicta est, plerumque sit, ut supra diximus, dubia, & quum ipsa phrasis, si ejus originem spectes & nexum derivatarum inde significationum, sensum hunc admittat, immo significatio illius, usu recepta, & in Jure Medio maxime usitata, inde potissimum deduci debeat. Sed & diserte Ulpianus in fragm. d. l. *Cretio est certorum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad Deliberandum.* Heic vero V. D. reponit pag. 88. *definitionem Ulpiani laxiorem esse, & ad vulgarem popularemque notionem tantum accommodatam, neque tam ipsam Cretionem, quam adjuncta ejus tangere.* Sed quibus verbis quid velit, optima fide dico, me non intelligere. Nam quæ est illa *vulgaris & popularis notio* cretionis? Si talis exstat, quæ *deliberationem* quoque continet, ut videtur V. D. sentire, tum utique habeo omne illud, quod volo & contendo. Sed pergit pag. 89. *Si verbis Ulpiani accurata definitio* Cretionis *continetur, tum* Cernere *significare istic proprie debebit* Deliberare. Accipio quod largitur; sed quam accuratas ab JCto definitiones exigat, nescio. Sensus Ulpiani est satis clarus, *Cretionem dici totum illud spatium temporis, quod datur heredi ad deliberandum.* Hinc *dies Cretionis* non sunt proprie illi tantum dies, quibus constituit Heres velle se hereditatem adire, idque solenniter declarat, sed omnes dies deliberationis, seu illius spatii quod ad deliberandum heredi est datum. Quid vero! An tot dies (*centum* habemus apud Ulpianum) dabuntur tantum ad Constituendum subito, sine deliberatione, de adeunda hereditate? Quid opus tot dierum spatio, quum heres statim possit, si necesse sit, nec concedatur tempus deliberandi, consilium qualecunque capere & declarare? Sic certe in adeunda hereditate, si essent, qui id postularent, fieri solebat, nisi Heres peteret Deliberationem. Vide l. 9. Cod. de jure delib. *Rector provinciæ aditus, si* Heredes instituti *hereditati necdum sunt obligati, eos, an Heredes sint, interrogare debebit, ac, si tempus ad deliberandum petierint, moderatum statuet.* Manifestum hinc, si deliberatio in adeunda vel cernenda hereditate non admittitur, debere tunc Heredem statim, ubi id postulatur, Constituere & suam animi sententiam Declarare. Non opus ergo, ut *Cretione* dentur tot dies nisi

si *ad deliberandum*, quam ad rem etiam unice ab Ulpiano dicuntur dati: immo hinc postea apud Impp. atque ipsum Justinianum videtur *Deliberationis* Vox *Cretioni* successisse, maxime postquam *Cretionum scrupulosam solennitatem penitus amputarunt* Impp. l. 17. Cod. de jure deliber. Necessaria autem vel maxime erat *Deliberatio* Heredi, si hereditas esset suspecta, tanquam onerosa, quales plerumque erant hereditates *cum cretione*. Hinc ergo concedebatur etiam sine Cretione institutis, si eam peterent, ut modo ostendimus. In illa autem Deliberatione & Cretione tot dierum id agebant, ut considerarent & examinarent diligenter hereditatis totius rationes. Unde ex sententia Aristonis JCti, *Prætor aditus facultatem facere DEBET Heredi, Rationes defuncti ab eo petere, penes quem depositæ sunt, Deliberanti de adeunda hereditate.* l. 28. D. de adquir. vel omitt. her. Et vel sic aliquando etiam cautus heres decipiebatur, si ex. gr. *post aditam hereditatem grande æs alienum, quod tempore aditæ hereditatis latebat, emergit*, Vide Instit. de Heredum qualit. §. 5. Illud autem Deliberare, & Considerare hereditatem, eleganter vocat Justinianus l. 22. §. 13. Cod. de Jure delib. *Inspicere hereditatem*, quod ipsum mihi est *Cernere hereditatem*, quando hujus phraseos originem & primam significationem cogito.

12. Sed videamus jam mirificas & facetissimas Viri D. objectiones. Jactat ergo magna scilicet cum sapientiæ specie; *Qui deliberat, nondum certi quid statuit vel eligit; sed postquam deliberare desiit. Unde apparet, quam male Viri Docti notionem* deliberandi *verbo huic* cernere *tribuant.* At idem hoc est, quasi dicas, *Qui mactat victimam, nondum jugulat, sed demum postquam mactare desiit. Ergo male Verbo* mactare *notio* cædendi *vel* jugulandi victimam *tribuitur.* Similia sunt infinita numero. Ipsum *videre* & *spectare*, *providere* ac *prospicere*, habent primum propriam *videndi* significationem, sed dein transferuntur etiam ad facta, quæ sequuntur visum. Livius II. 11. *Vile corpus est illis, qui magnam gloriam vident*, h. e. *expetunt, sibi proponunt.* Ubi vide omnino Gronovium Patrem, plura hujus locutionis adferentem exempla. Sic pro *cavere*, Phædrus fab. 45. *Vide, ne dolone collum compungam tibi.* Sic *providere*, Terent. Andr. I. 3. 3. *Quæ* (Nuptiæ) *si non astu providentur, me aut herum pessum dabunt*, h. e. *caventur & impediuntur*. At pro *invenire & facere aliquid* apud Livium XXXIX. 25. *nisi provideant aliquid Romani, quo Græcis metus, Philippo audacia minuatur.* Pro *curare & facere*, *ut in promptu quid sit.* Liv. XLIV. 16. *Commeatus a Prætore prospectos in hiemem se habere.* Jam vero ridiculum utique foret, hic dicere, qui tantum *videt*, *providet*, &c. *nondum expetit, cavet, invenit, aut facit aliquid, sed postquam videre* &c. *desiit.* Ergo Verbis *videndi* &c. male tribuuntur hæ significationes. Adde jam, nequaquam separanda adeo τὸ *deliberare*, & τὸ *certi quid statuere*, ut hoc demum fiat, postquam deliberare desieris. Etenim si recte rem consi-

fideres, deliberamus usque dum certi quid statuimus, ut proinde hoc ipsum sit ultimus deliberandi actus, & ad deliberationem ipsam pertineat; atque adeo non statuimus aliquid, postquam deliberare desiimus, sed desinimus tum demum deliberare, postquam aliquid certi statuimus. Distingui quidem hæ res possunt & solent, sed tamen quia ita cohærent connexæ inter se, idcirco plerumque uno verbo pariter denotantur, ut ex Verbo *Consulere*, de quo supra jam egimus, æque ac ex hoc *Cernere*, abunde liquet. Sed & siquid ejus in verbo *Cernere* distinguendum, tum vero notat illud potissimum Deliberare, Considerare, & diligenter rem quandam Intueri, at *Decernere* demum notabit proprie certi quid statuere, quia tum definimus *cernere*, quando *decernimus*, ut supra jam ostendimus. Sic *Cernere* notat in Judiciis maxime causam audire, considerare, cognoscere, in Bello pugnare, at *Decernere*, potissimum judicare, sententiam ferre, & bellum ac belli causam prælio dirimere. Vide supra pag. 782, 783.

13. Aeque porro inscitum est, quod ait V. D. p. 89. *Si Cernere in illa phrasi Cernito in diebus Centum proximis, significaret proprie Deliberare, tum Heredi integrum foret etiam post elapsum centum dierum spatium hereditatem adire, quia scilicet satisfecisset voluntati defuncti, qui eum Deliberare, non autem Constituere vel Adire intra illud tempus jussisset. Ridiculum* hoc fore pronunciat, sed profecto ridiculum & insulsum est ita argutari, quasi aut olim Ulpianus, aut nunc quisquam interpretum, vellent significationem *Cernendæ hereditatis* intra *deliberationem* consistere, licet proprie & primitus ea phrasis illam denotaverit. Certe Ego, quem in his maxime respicit, diserte utique tradidi τοῦ *Cernere hereditatem* in JCtorum scriptis maxime significari, *declarare solenniter suam cretionem de hereditate factam*, seu *dicere solennia verba consilii sui & decreti in rem ipsam deducti:* at apud Historicos, aliosque Scriptores, ut nunc itidem supra jam probavimus, simpliciter *adire & sibi vindicare hereditatem*, vel *rem hereditariam*. Solent autem passim Auctores in Verbis voluntatis & consilii intelligere quoque factum ipsum, quod ex iis oritur, aut iis connexum est, ut supra jam diximus. Quid faciet V. D. ipso Justiniano, qui Instit. de Her. qual. §. 6. *Extraneus Heres potest aut pro herede gerendo, aut etiam Nuda Voluntate suscipiendæ hereditatis, Heres fieri.* Et dein, *sicut autem Nuda Voluntate extraneus Heres fit, ita contraria destinatione statim ab hereditate repellitur.* An ergo etiam hic argutabitur & ridiculum dicet Imperatorem, ita locutum, quasi nuda, sola, & tacita quoque voluntas, nullis verbis aut factis declarata, sufficeret in Jure Civili ad id, ut quis fiat Heres, quum *Nuda Voluntas* videatur excludere omnem alterius facti accessionem vel necessitatem. At longe aliter sentiunt peritissimi suæ artis Interpretes, qui *declarationem voluntatis* sub ea intellexisse Imperatorem censent. *Palam est*, ait Vinnius, *Voluntatem suscipiendæ heredi-*

ditatis hic totum facere: tantum relinqui, ut illa Declaretur. Et dein, *Voluntas amplectendæ hereditatis aut facto aliquo aut aperte verbis Declaranda est, siquidem, ut vulgo dicitur, propositum in mente retentum nihil operatur.* Sed mira maxime res est, quod V. D. identidem talibus utitur argutiis, quæ in ipsum eadem prorsus vi & ratione retorqueri possunt & debent. Ipse affirmat, *Cernere hereditatem proprie NIHIL ALIUD esse quam successionem* (h. e. ex illius elegantia, *se velle succedere*) *in bona defuncti decernere seu constituere.* Pono nunc casum: Institutus Heres sub Cretione intra 100. dies, re deliberata constituit jam intra 50. dies se hereditatem agniturum, idque uni aut alteri amico privatim declarat, sed mox subito cogitur proficisci in Siciliam aut aliam provinciam, ad res suas multo majoris momenti istic expediendas, atque ibi dein detinetur ita, ut negligat hereditatem in Italia sibi relictam. Quid ille? an Heres erit post 100. dies. Nam constituit utique & decrevit se hereditatem aditurum: atque adeo *integrum ei quoque erit etiam post* 100. *dierum spatium hereditatem adire, quia satisfecit testatori, qui eum Cernere, quod proprie nihil aliud est, quam Constituere intra illud tempus jussit.* Sed negabit id Ulpianus, cui τὸ *Constituere* neutiquam in cretione sufficit ad adeundam vel repudiandam hereditatem, & qui idcirco disertissime illud a τῷ *Cernere*, *quo* dicit quem *fieri heredem*, distinguit in fragm. XXII. 26. *Cum cretione Heres institutus sicut Cernendo fit Heres, ita non aliter excluditur, quam si intra diem Cretionis non Creverit, ideoque etiamsi CONSTITUERIT nolle se Heredem esse, tamen, si supersint Dies cretionis, pœnitentia actus, Cernendo Heres fieri potest.* Videmus hic manifeste distingui inter *Constituere* & *Cernere:* quocirca Hoc notat istic directe & simpliciter, non magis *Constituere*, quam *Considerare* aut *Deliberare*, sed unice ultimum *Cretionis* actum, quo tota *Cretio* absoluitur & consummatur, h. e. *declarationem suæ voluntatis seu consilii ex deliberatione*, cui tot dies conceduntur, *capti*, quum ceteroquin illud Constituere, & Declarare solenniter suam animi voluntatem uno die peragi possit. Eadem autem est ratio, sive *velle*, sive *nolle* se *constituat* hereditatem adire, ac dein *pœnitentia agatur*, & ex ea faciat vel negligat Cretionem. Quid reponet jam his V. D. Nihil, opinor, nisi se velle, ut, qui jam constituit, *consilium suum de adeunda Hereditate solenniter, seu certa verborum formula, declaret.* Atqui idem & Nos volumus. Ego certe tradidi id diserte post explicitam propriam controversæ phraseos significationem, his verbis, *Sed tamen, sicuti sæpe significatio consequentis elicitur ex antecedente, ita & hic* Cernere Hereditatem *plerumque adhibetur ad notandum actum, qui sequitur Cretionem proprie dictam: ut adeo tum significet declarare suam cretionem de hereditate factam.* Et disertius insuper paulo post, quod in Notis velim videas. Dixi autem *plerumque* quia eo sensu maxime fumitur apud JCtos & alios, sed ta-

deliberare accipitur: nam *cretio* eſt certorum dierum ſpatium, quod datur inſtituto hæredi ad deliberandum, utrum expediat ei adire hæreditatem, necne. Varro lib. 5. dum hujus verbi etymon conatur indagare, tres ſignificationes ſic ad unam reducit; *Dictum* cerno *à creo, id eſt à creando, ab eo, quod cùm quid creatum eſt, tum denique videtur: hinc fines capillorum diſcreti, quod finis videtur diſcrimen.* Cernito in teſtamento, *id eſt, facito, videant te eſſe heredem.* Hîc Varro mihi non magnoperè placet, ſed tamen, quod volumus, efficit. Ego certè multo antè docui, quod poſtea Joſepho Scaligero placere animadverti, *cerno*, à *crino* Græco deduci, id eſt, *Judico:* unde *crimen*, de quo judicatur, & *crines*, qui diſcernuntur.

Opus, ſi carnificibus linguæ Latinæ, id eſt Grammaticis, credas, in mille munia diſtrahitur: nunc enim ſubſtantivè indeclinabile, nunc adjectivè indeclinabile accipiunt, & omnibus ferè caſibus jungi poſſe aſſeverant: quin etiam ſunt, qui *opus habeo*, pro *neceſſe eſt mihi*, dicant. Ego hæc omnia puto deliramenta: nam (7) nec *Opus* ſumitur pro *Neceſſe eſt*, nec aliud un-

(7) *Nec Opus ſumitur pro Neceſſe.*] Hinc Cicero diſtinguit ea Famil. I. 9. *Legem curiatam conſuli ferre Opus eſſe, Neceſſe non eſſe.* Adde & quæ jactavit Urſinus tom. 2. p. 99, 100. Sed & hinc promiſcue dicitur *Opus* & *Uſus*, ut mox oſtendemus. Quin & Plautus explicat per utile mihi eſt Trucul. IV. 4. 20. DI. *Quid opus eſt?* PH. *E re mea eſt.* h. e. utile id mihi eſt. Porro hoc ſenſu conſtruitur etiam cum UT, Idem ibid. II. 6. 19. *Nunc tibi opus eſt, ægram ut te adſimules.* Et II. 3. 7. *Mihi quoque præ laſſitudine opus eſt, ut lavem.* In quibus tamen aliquid amplius, quam *utile eſt*, ſeu aliquid *neceſſitatis* ſimul, ſignificare videtur. Sic fere Cicero Famil. III. 3. *Præſidio firmiori ad eam provinciam opus eſſe*, h. e. neceſſarium eſſe firmius præſidium. Livius I. 41. *Quæ curando vulneri opus ſunt*, h. e. requiruntur ad curandum vulnus. Sed diſerte Terentius Hec. III. 4. 17. *In arcem tranſcurſo opus eſt.* PAR. *cui homini?* PAM. *Tibi.* Nihil hoc aliud notat, quam, Tu debes tranſcurrere, neceſſe eſt, ut tranſcurras. Nam invitus plane id faciebat Parmeno. Idem Phorm. III. 3. 4. *Quantum opus eſt tibi argenti?* h. e. neceſſe eſt ad ſatisfaciendum lenoni; Cumque id ſervus promi-

unquam ſignificat, quàm hoc nomen *opus operis*; ut, *opera noſtra*, *opera regis:* nam cum dicis, *libri ſunt mihi opus*, ſignificas, libros eſſe tibi omnia, Hiſpanè, *el todo:* cùm autem dicis, *opus eſt mihi libris*, dicis totum negotium eſt mihi in libris: ſic *opus eſt facto*, id eſt, negotium & difficultas, ſive uſus, eſt in facto. Sic Virgil. (8) *nunc viribus uſus*, id eſt, nunc eſt uſus,

miſiſſet, reſp. Adoleſcens, *jam opus eſt*, h. e. debeo illud neceſſario habere hoc die. Reſp. Servus, *jam feres. Sed opus eſt, mihi Phormionem ad hanc rem adjutorem dari.* Conveniunt fere eundem in ſenſum Hæ Phraſes & Participia in DUM. Nepos Eum. 9. *Conveniunt Duces, quæritur, quid opus ſit facto*, h. e. quid faciendum ſit.

(8) *Nunc viribus uſus.*] Eodem modo conſtruuntur *Uſus* & *Opus*, unde colligendum, eandem quoque fuiſſe utriuſque ſignificationem. Ut dicitur, *Opus eſt Reip. ſummo imperatore*, apud Livium XXIV. 9. *Opus eſt mihi hæc empta, ſi tibi opus eſt veniſſe* Plaut. Perſa IV. 4. 35. *Sic Viginti jam uſus eſt Filio argenti minis*, Aſin. I. 1. 76. Porro ut dicitur *quid facto eſt opus?* ſic apud Plaut Bacchid. IV. 4. 97. *Quid uſus eſt conſcriptis ad hunc modum tabulis*, & Men. V. 2. 1. *hoc uſus facto eſt*. Et ut *Opus* liquidius etiam cum Nominativo conjungitur, Veluti Liv. XXVII. 10. *quæ ad bellum opus erant*, ſic & *Uſus*, Plaut. Rud. IV. 4. 39. *Hoc neque iſti uſus eſt, & illi miſeræ ſuppetias feret.* Sed &, ut multi cenſent, *Opus* etiam cum Accuſativo conſtruitur, (vide me ſupra cap. 4. n. 93.) ſic plane & *Uſus*, quo ipſo etiam illa Conſtructio in τοῦ *Opus* confirmatur. Plaut. Pſeud. I. 3. 251. *Hoc ego oppidum admœnire, ut hodie capiatur, volo; Ad eam rem uſus eſt hominem aſtutum.* Immo &, ut Genitivus jungitur τοῦ *Opus* apud Apulejum Metam. IX. *Sed mihi operæ ejus opus eſt*, ſic plane *Uſus* apud Livium XXVI. 9. *Alii accipiunt imperia, diſceduntque ad ſuas quiſque officiorum partes: Alii Offerunt ſe, ſi quo uſus operæ* (ſuæ) *ſit.* Male ergo Sanctius ſupra pag. 623. Apulejum emendandum cenſet. Videtur hinc etiam confirmari, quod Gronovius Pater apud Liv. XXIII. 21. ex optimis codd. legit, *ſtipendium, quanti argenti opus fuit, accepit.* Sed poſſis iſtic etiam intelligere *ſtipendio*, ut ita inde Genitivus, non a τοῦ *Opus*, regatur; Præterea, ut apud Livium antea edebatur, legas apud Terent. Phorm. III. 3. 23. *Quantum opus eſt tibi argenti?* Denique ut *Opus* aliquando aliquid Neceſſitatis ſuæ ſignificationi habet implicitum, ſic & *Uſus*, quod ceteroqui vel maxime Utilitatem notat. Gellius II. 15. *Poſtquam ſoboles Civitati neceſſaria viſa eſt, & ad prolem populi frequentandam præmiis atque invitamentis Uſus fuit*, h. e. neceſſe fuit præmia

uſus, opus, negotium, & tota vis in viribus. Hoc melius intelligetur, ſi addas adjectivum. Horat. libro I. carm. *Sunt quibus* (9) *unum opus eſt, intactæ Palladis urbem*

mia promittere. Promiſcue ergo & eodem ſenſu hæc duo *Opus* & *Uſus* ſæpe iiſdem in locis adhibentur. Plautus Amphitr. I. 3. 7. *Citius, quod non facto eſt uſus, fit, quam quod facto eſt opus.* Terent. Heaut. I. 1. 28. *Mihi ſic eſt uſus; tibi ut opus facto eſt, face.* Vide & Urſin. Tom. 2. p. 106. Idem ſedulo etiam inquirit pag. 104. in phraſin, *quod facto eſt opus*, vel *uſus*, utrum in ea & ſimilibus τὸ *Quod* Nominativi, an Accuſativi ſit Caſus. Plerique Accuſativum, at ille Nominativum eſſe affirmat, ſed ex Abuſu ipſorum Veterum ortum. Aſſentirer ei, niſi varia obſtarent loca, quæ ab Nominativo abhorrent, ut ille Gellii XIV. 2. *dicere & quærere ea, quæ dicto quæſitoque opus eſt.* Nulla enim eſt conſtructio, *quæ opus eſt*, pro quo dicendum foret, *quæ opus ſunt*, ut loquuntur ſæpe Veteres, veluti Livius, *quæ opus ſunt curando vulneri, quæ ad bellum opus erant.* Sed & paſſim, *ſi quid opus fuerit me*, apud Plaut. Aſin. I. 1. 104. *Nam quid mihi opus eſt vitâ*, Aulul. IV. 9. 13. *Quando multos habeo cognatos, quid opus mihi ſit liberis*, Mil. III. 1. 111. *Si quid eſt, quod opera meâ opus ſit vobis*, Terent. Andr. IV. 3. 23. *Nihil opus fuit monitore*, Heaut. I. 1. 119. *Nihil jam opus eſt exſpectare te, quibus eum verbis tibi commendem.* Cicer. Famil. XIII. 33. In his & quamplurimis aliis, *Quid, Quod, Nihil* &c. certiſſimi ſunt Accuſativi, qui reguntur per Ellipſin a Præpoſ. *Ad* vel *Propter*. At ſine Ablativo addito ſunt fere Nominativi, ut apud Ter. Adelph. III. 2. 37. *ac potius, quod ad hanc rem opus eſt, proſpice.* Cic. de Offic. III. 32. *Si de captivis, quod ſibi opus eſſe videretur, non quod Reip., cenſuiſſet.* Famil. XVI. 4. *quod ad valetudinem tuam opus ſit.* Sed quid dicemus de talibus. *Quæritur, quid facto opus ſit; quod parato opus eſt, para; nam mihi iſtuc primum exquiſito eſt opus*, &c. Poſſent hæc pro Nominativis haberi, maxime ſi *facto, parato* &c. forent Dativi. Sed ſi hi ſint Ablativi, ut eſſe videntur, tum vero hæſito, utrum cum Urſino credam, ipſos Veteres, aliis locutionibus deceptos, pro Nominativis illa adhibuiſſe, an, quod Alii volunt, pro Accuſativis accipiam per Ellipſin Præpoſitionis, ut modo vidimus factum, quando Ablativi reperiuntur phraſi huic additi, ſed ita, ut hi Accuſativi tunc quaſi pendeant ab Abiativis Partic. conſtructione Verbalium, plane ut *Oratum juſtam rem.* Vide ſupra p. 124. 125. ut & paulo ante locum Gellii, qui certe ita exponendus.

(9) *Unum opus eſt*] Sic frequentiſſime Græci. Ael. V. H. I. 26. γυναῖκα ἀκούω σαλπίσαι, καὶ τοῦτο ἔργον ἔχειν ἅμα, καὶ τέχνην, plane ut Ovid. Faſtor. IV. 208. *Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.* Idem Æl. III. 14. καὶ τὸ ἔργον αὐτοῖς

bem Carmine perpetuo celebrare, „[pro, quidam habent „ hoc unum opus, ut celebrent.] Virgil. 6. Æneid. *Hoc opus*, *hic labor eſt*. Cùm additur genitivus, longè alia res eſt, quàm Grammatici putant. Virgil. 10. Æneid. *Sed famam extendere factis*, *Hoc virtutis opus*, „[id „ eſt, res eſt virtutis, hoc virtus efficiat, oportet.] Ovid. epiſtol. Parid. *Teque mei ſcires eſſe laboris opus*, „ [pro, te eſſe (10) opus futuram, ſeu creaturam mei „ laborantis:] idem, *Non minor eſt virtus*, *quàm quærere*, *parta tueri*; *Caſus ineſt illic*, *hic erit artis opus*, id eſt, in hac parte totum eſt negotium artis: „ [niſi *Opus* „ *artis* dicatur pro Ars: ſicuti, *Res cibi*, pro, cibus: „ idem 1. Faſtor. *Hic qui nunc aperit percuſſi viſcera tau-* „ *ri*, *In ſacris nullum culter habebat opus*, id eſt, Nul- „ lum opus, nullus uſus, cultri, erat in ſacris. Idem „ igitur ſignificant, *Nullum opus habet in ſacris culter*, „ & *nihil opus eſt cultro in ſacris;* ubi, (11) *cultro*, dati- „ vus eſt: ſicut etiam cum dico, *Opus habeo cultro*, „ vel *opus mihi eſt cultro*, opus ſcilicet, quod culter „ peragat.] Propert. lib. 2. eleg. 10. *Magni nunc erit oris opus*, id eſt, negotium & labor. (12) Græci dicunt ἔϱγον ἐυϱεῖν: Cicero vertit, *difficile eſt invenire*. Sophocles in Ajace, ὀυδέν ἔτι ἔϱγον ἐςὶν, id eſt, *nihil opus eſt*. „ [Xe-

τοῖς ἀυλεῖσθαι ἐςιν. Cap. 18. γεωϱγεῖν δὲ καὶ σπείϱειν ὀυδὲν ἀυτοῖς ἔϱγον εἶναι. In hiſce locis notat *quotidianum* alicujus hominis *opus*. Vide me ad III. 18. Similiter fere Epict. cap. 31. μή τι ὀυ̃ν τὸ σὸν ἔϱγον ἐςὶ τὸ ἀϱχῆς τυχεῖν, *num igitur tuum opus eſt conſequi imperium*, ſeu an id tibi unice agendum eſt, an in eo tibi omnia ſita?

(10) *Opus futuram.*] In qua ſcilicet meus labor verſetur. Sed de Genitivo vide me paulo ante, N. 8. & Cap. 4. N. 93. Sed & mox, *hic erit artis opus*, videtur, certe ſi ſpectes ſenſum, idem eſſe, quod *hic erit arte opus*.

(11) *Cultro Dativus eſt*] Malim Ego Ablativum dicere, ut ſolet hiſce locutionibus, *nihil opus eſt*, *mihi opus eſt*, Ablativus jungi. Dativus notat eum, Cui eſt opus aliqua re. Terent. Andr. III. 4. 23. *Si quid eſt, quod mea opera opus ſit vobis*. Adde Plaut. Pœn. III. 1. 44. Sine Dativo Terent. Heaut. I. 1. 119. *Nihil opus fuit monitore*. Vide & Urſinum Inſtit. Gramm. Tom. 2. p. 102.

(12) *Græci dicunt*, ἔϱγον *&c.*] Sic

„ [Xenophon, ἔργον ἔχω τοῦτο σκοπεῖν, *Opus habeo pro-*
„ *videre, mihi opus est providere, meum opus sive officium*
„ *est providere, aut perpendere.*] Est igitur nomen *Opus* semper substantivum. Ovid. 4. de Pont. *Quodque aliis opus est, hoc tibi lusus erit.* Vide *Opus* in Ellipsi, [& ibi Notas pag. 622.]

Volo, as, & *volo, vis,* (13) valdè diversa videntur. Sed accipe M. Varronis verba ex lib. 5. ling. Latin. *Volo à voluntate dictum, & à volatu, quòd animus ita est, ut puncto temporis pervolet, quò volt:* idem libro 8. *Fit enim ut rectus nonnunquam sit ambiguus; ut in hoc verbo Volo, quod id duo significat, unum à voluntate, alterum à volando: itaque à Volo intelligimus volare & velle.* Hæc verba sunt objectio contra Varronem, quorum responsio Varroniana desideratur.

(14) *Puto, as,* propriè est *purum facere,* ut ait Varro, Hispan. *podar:* ideo antiqui *purum putum* appellabant; unde *disputatio, computatio,* & *putator,* qui arbores puras

Sic Aelianus Var. Hist. X. 12. ὥσπερ ἔργον ἐστὶν εὑρεῖν ἰχθὺν, ἄκανθας μὴ ἔχοντα.

(13) *Valde diversa videntur*]Revera etiam valde diversa sunt, quicquid dicat Varro. Neque sic tamen accedo Viris Doctis, qui diversa quidem, sed aliena prorsus, jam attulerunt etyma. Immo miror tam aliena adferri, quum vera sint in promptu & obvia. Quid enim? *Volo, volare* descendit non a *Vola,* quod ipsum potius est à *Volo,* nec ab *Ala,* nec à ποτῶ, quod præfert Vossius, sed omnino ab ἐλάω, h. e. *agito, moveo,* sicuti *Ala* volucrum ab *Ago.* Qui attenderunt derivationibus Latinæ linguæ ex Græca, norunt, secundum earum analogiam ἐλάω & *Volo* esse idem plane vocabulum, sicut ἐμέω & *Vomo,* ἐλύω & *Volvo.* Vide & ipsum Sanctium cap. 16. p. 841. Nihil enim frequentius, quam ut V. præponatur vocabulis à Vocali incipientibus, & E mutetur in O. *Volo velle,* nisi malis à θέλω, θ in φ, & hac dein in V transeunte, ut solent aliquando, multo item probabilius deduxerim ab antiquo ἕλω, unde Fut. ἑλῶ, Aor. εἷλον, *capio, eligo,* quam a βούλομαι, quod volunt Viri Eruditi, Martinius & Vossius.

(14) *Puto, as &c.*] Vide omnino Gellium VI. 5. de prima & analogica hujus verbi significatione recte istic disputantem.

ras facit. Ideò *ratio putari* dicitur, in qua summa fit pura: sic is sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atque ut diluceat, dicitur *disputari*. Hæc ferè Varro. [lib. V. p. 56.] Hinc igitur apta est translatio ad cogitationem, cùm in dubiis sententiis amputamus superflua, & unam seligimus, quam sequamur.

Vas vadis, & *vas vasis*, quantum differant, notum est. Sed *Vas* pro sponsore antiquitus erat hic *Vadis*, (15) à vadendo, id est, eundo: quia qui vades dabat, va-

(15) *A vadendo.*] Haud dubie *vades* à *vadendo*, sed non omnes, qui dabant vades, ruri habitabant. Ideo verisimilius alii dicunt *Vades* appellatos, quoniam, qui vades dabat, vadendi, h. e. abeundi habebat potestatem. Sed tamen etiam sic *Vades* dicerentur, non quod ipsi vaderent, sed quod alios vadere facerent. Quapropter censeam ego quidem *Vades* simpliciter dictos a vadendo in judicium, unde & *vadimonium* pro judicio, in certum diem statuto, seu itione in judicium dicto die, passim ponitur. Sic *Vadimonia constituta* dicuntur, quando certus dies, quo se pariter sistant in judicio, constituitur, apud Cicer. de Senect. c. 7. Hinc jam *res cœpit esse in vadimonium*, ut ait Idem pro Quinctio, quando ad Prætorem & in jus est delata. Vide Ferratium lib. 1. ep. 2. At *vadimonia* sunt *dilata*, quando dies dictus prodicitur & profertur, Famil. II. 8. *promissa* vero, quando, maxime quidem Reus, sed & Actor vicissim reo, immo & Vades ipsi, promiserunt itionem in jus dicto die. Gellius VII. 1. *Tum e militibus, qui in jure apud eum stabant, interrogat quispiam ex more, in quem diem locumque vadimonium promitti juberet; Et Scipio, Perendie, inquit, sese sistant illo in loco, Atque ita factum. Die tertio, in quem vadari jusserat, oppidum captum, eademque die in arce ejus oppidi jus dixit.* Ubi *Vadari* & *Vadimonium promittere* de eâdem re dicitur. Et illi, qui promiserunt, dicuntur dein *se sistere*, non Reus tantum, sed & Actor. Similiter *vadimonium facere*, Valerius Maxim. III. 7. 1. *Tribunal suum adeuntes, in ædem, quæ intra mœnia hostium erat, vadimonia in posterum diem facere jussit*, h. e. sibi invicem condicere, & constituere pariter, venturos se in jus dicto die & loco. Hinc apud Plautum Epid. V. 2. 19. *Ilicet, vadimonium mihi ultro hic facit*, h. e. ultro me vocat in jus, ultro mihi dicit diem. Sed & ipsi Vades dicuntur *vadimonium promittere*, ut diserte tradit Varro lib. V. de L. L. p. 59. *Vas appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat.* Quem locum male interpolare voluit Ampliss. Goesius Animadv. ad Pilatum Judicem §. 12. p. 71. quasi *Vades* non

vadere ei in urbem erat necesse. Horat. Satyr. I. *Ille datis vadibus, qui rure extractus in urbem est, Solos felices viventes clamat in urbe:* postea verò, ex *vadis* seu *vades*, factum est *vas*. At *vas* pro poculo antiquè *vasum* dicibatur: unde *vasculum*, & *vasa* in plurali. Nonius Marcel. in illo Ciceronis, lib. 3. Offic. *Vas factus*

non possint dici *promittere vadimonium*, quum utique illi se obligent etiam ad subeundum jus & judicium dicto die, si reus se non sistat. Hinc apud Tacitum Ann. V. 8. *Neque aliud periclitantibus auxilii, quam in fratrum constantia fuit, qui vades exstitere*, h. e. ultro se obligarunt ad vadimonium obeundum pro fratribus, si hi non obirent ipsi, quod quid est aliud quam promittere vadimonium pro fratribus obeundum? Neque satis recte Idem in Addendis ad h. l. phrasin hanc restringit ad solos Reos. Rectius tamen, quam Salmasius de Modo Usur. pag. 696. ad solos Vades: quum Reus præcipue quidem, sed tamen simul etiam Actor & Reus sibi invicem, immo & Vades dein pro Reo, vadimonium promittant. Sensus autem Horatiani loci esse videtur; ille, qui ad vadimonium constituendum coactus fuit venire in urbem, & datis tunc vadibus rediit rus, clamat &c. Nam qui vades dare non poterat, compingebatur in carcerem. Vide Livium XXV. 4. Vel forsan potius; ille, qui ab Amico extractus in urbem est, quando dati sunt, vel dari debebant *Vades* ab illo Amico; inter quos hic Agricola datus, in urbem ideo venire, & in judicio se Vadem Amici declarare debuit. Nam sua causa non dicendus erat venisse in urbem ad vadimonium, & *vadibus* jam *datis*, quippe qui jam antea, quando vades dederat, in Urbe fuisse debuisset. Horatius vero ita videtur loqui, tanquam hic Homo tunc primum, extractus in Urbem, vidisset Urbanorum vitam. Liquere jam ex his omnibus puto, *Vades* dictos primum omnes, qui in jus eunt seu vadunt, Reos æque ac Sponsores. Sed Usus postea hanc vocem relegavit ad solos Sponsores, eosque ipsos, non in pecuniariis, sed solis in capitalibus actionibus, licet idem Usus *vadimonia* ad pecuniarias & civiles potissimum retulerit. *Vasa* deduxerim à Gr. πάω, unde & *pasco*. Nam etsi alterius quoque generis vasa essent, quod ait Vossius, tamen prima haud dubie & potissima apud antiquos fuere eduliorum vasa. Jam à potiori denominationes fieri solitas, etiam vulgo notum. *Vasum* autem pro *vas* dixisse Veteres, vel ex Plauto constare potest. Trucul. I. 1. 33. *Aut aliquod vasum argenteum; aut vasum aëneum aliquod.* Similiter Livius XLV. 33. *Vasorum ex auro & argento, & ære, & ebore factorum.* Vide & Vossium de Analog. II. 20.

ctus eſt alter, notat, *vas* poſitum pro *vades*. Ac neſcio (16) an alibi reperiatur *vas* in recto pro Sponſore.

Flamen muſculinè Sacerdotem ſignificat, & neutraliter Flatum ventorum: ſed pro flatu an in recto reperiatur, dubito; in plurali tritum eſt *flamina;* & aliquando in ſexto caſu ſingulari *flamine*. Citatur in recto ſingulari ex Arato Ciceronis, *Inferior paulò eſt Aries, & flamen ad Auſtri Inclinatior*, ſed legendum eſt, *flamina ad Auſtri*. (17) Quid ſi potius *hic Flammen*, pro Sacerdote, ſcribendum ſit, duplici *m*; nam, ut Dionyſius Halicarn. ait, dicitur à *flammeo*, id eſt, linteo rubro, non à *filamine*, ut ajunt Grammatici.

Pecus, udis, & *pecus, oris*, ſic diſtinguunt Grammatici, *Una ſola pecus inficit omne pecus:* ipſi magis ad pecudes ablegandi. Soſipater Chariſius lib. 1. *Alia autem, quamvis plurali numero per omnes caſus declinentur, nominativum tamen ſingularem vocativumque non habent; ut, dapes, preces, proceres, pecudes, fruges, fauces, vices*, &c. Itaque aut caret Recto, quod ait Chariſius, aut Rectum erit, *hæc pecudes, is*. „ [Cæſar tamen in Auguralibus „ dixit, *ſi ſincera pecus erat*.]

Appello as, & appello is, apud antiquos (18) non differe-

(16) *An alibi reperiatur Vas*] Reperitur in loco Varronis in proximis allato. Sed & Auſonius Edyll. 12. in Monoſyllabis per interrogationem, *Quis ſubit in pœnam capitali judicio? VAS.*

(17) *Quid ſi potius hic Flammen*] Vera eſt omnino etymologia Dionyſii Halic. Nam dicti *Flamines*, non à *filo lanæ*, ut ineptiunt ipſi Veteres, ſed à *flammeo*, h. e. velamento, quod geſtabant in capite, flammei coloris, ut exprimerent colorem fulguris. Nam præcipuus *Flamen*, & abſolute ita dictus, erat Dialis, h. e. Jovis, cujus quaſi proprium eſt fulgur. Hinc Feſtus, *Flameo veſtimento Flaminica utebatur, id eſt, Dialis uxor, & ſacerdos Jovis, cui telum fulminis eodem erat colore.* Nec tamen propterea opus, ut ſcribamus *Flammen*; quoniam antiquiſſimi non geminarunt literas, & proinde ſcripſerunt etiam *Flama*. Hinc ergo *Flamen*, quod ita retentum dein, licet pro *Flama* dixerint tunc *Flamma*.

(18) *Non differebant.*] Dubitem ſane. Nec abſurde meâ ſententiâ

rebant: (19) nam *appellare* erat idem quod *applicare*, ut; *appellare ad molem naviculam*. Postea factum est, ut pro *imponere nomen* sit paululum immutatum, ut, *appellatus Aphricanus*, ex Nonio. Et *appellare Senatum*, *appellare Consules*, quasi appellare ad majorem potestatem videri dictum potest: nam dicitur etiam, *appellare Tribunos*, & *appellare ad Tribunos*.

Posis, ut aliquid quoque de Græcis attingamus, varia videtur significare: nam pro *potione* sive *haustu* sæpissimè accipitur, & non raro pro *marito*. (20) Sed à Potio-

tiâ Becmannus Simplex illud, unde *Appellare*, *Compellare*, *Interpellare*, deduxit ab Hebr. פלל *Palal*; *oravit*. Nec tamen repugnem, si quis a Græco potius πελάω, *appropinquo*, *accedo*, & active, *admoveo*, *applico*, derivet. Certe inde, vel a πέλω, quod non modo *sum*, sed & *moveo me*, notat, videtur *Pellere* ortum. De his utcunque sit, hoc certum est, *appellare ad majorem potestatem*, *ad Tribunos*, alienum prorsus esse ab usu Veteris linguæ Latinæ: quo dicitur quidem *provocare ad populum*, sed *Appellare populum*, & maxime *Tribunos*, sine præpositione, h. e. implorare fidem populi, vel Tribunorum. Immo neque in aliis hujus Verbi significationibus præpositionem reperies unquam, ut arbitror, additam. Excipio tamen JCtos. Nam in Pandectis jam sæpe occurrit *appellare ad aliquem* pro provocare; sed & istic etiam *Provocare majorem judicem* dicitur, pro ad judicem, quæ pariter ab Usu linguæ Latinæ; Tulliano ævo, sunt aliena prorsus.

(19) *Nam appellare erat &c.*] At hoc sine dubio est falsum; licet ex Nonio Marcello sit haustum. Ille enim cap. 4. *Appellare est Applicare. Afranius Excepto, Abi tu, appellant huc ad molem nostram naviculam. Lucillius; id dant operam, ut quamprimum appellant.* Sed vel pro *Appellare* legendum istic *Appellere*, ut edidit Had. Junius; vel erravit ipse Nonius, ut censuit Mercerus, quia MSti habent *Appellare*. Certe exempla, quæ subjecit Nonius, manifeste sunt Verbi Appellere. Quod quum tam liquidum sit, vix possum mihi persuadere, erasse in eo Nonium, & ideo, etiam contra MStos, Junii emendationem sequi malim.

(20) *Sed a potione ad maritum &c.*] Id vero videtur mihi longe nimis petitum, licet ex Phavorino sumptum sit, ut opinor a Sanctio. Crediderim πόσις, quando *Maritum*, vel potius simpliciter *Virum*, notat, fuisse vocabulum, quo per blanditias feminæ viros appellabant; & ejusdem esse originis, cujus πόσθη, quod membrum virile notat. Et nisi repugnaret quantitas prioris syllabæ, *Pusus*, & *Pusio*, hinc itidem derivata putarem apud Latinos,

tione ad Maritum fit elegans translatio: nam quemadmodum terra, potioni sive aquæ mista, arborum & feminum redditur fœcunda generatrix: ita fœminæ mistus vir, procreandorum liberorum esse causa intelligitur. Hanc Græcam vocem Virgilium habuisse ante oculos crediderim, cùm 2. Georgic. hæc scripsit, *Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt; Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Aeter Conjugis in gremium lætæ descendit, & omnes Magnus alit, magno commistus corpore, fœtus.* Hic refer illud Juvenalis Satyr. 10. *Quot longa viros exsorbeat uno Maura die.* Et illud Virgil. Æneid. 3. &c.

Cœlum pro mundo, & instrumento cælandi, dicunt accipi; sed manifesto errore. Nam *cœlum* pro mundo, seu æthere, cum œ debet scribi; quicquid dicat Aldus, & alii multi. A Græco enim κοῖλον, id est, concavum, deducitur. Et id videntur verba Varronis licet corrupta, sentire, quæ sic legit & emendavit Joseph. Scalig. *Quare à cavo cavea, & caulæ, & convallis, cavata vallis, & cavædium; ut cavum sit ortum, unde omnia apud Hesiodum, à cabo; à cavo cœlum.* Hinc locum Plinii restituo lib. 2. cap. 4. *Cœlum quidem haud dubiè cavati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro.* Legitur, *cælati,* (21) pro quo suppofui, *cavati.* Sed nemo est jam medio-

tanto magis, quoniam Hesychius etiam Græce *Putros*, vel *homines pueriles*, inde dictos πόσθωνας ait. Ceterum πόσις, & πόσθη, formaverim à πέος, quod itidem erat virile membrum.

(21) *Pro quo suppofui Cavati.*] Immo nihil mutandum in Plinio. Nam is omnino in ea fuit sententia, *cœlum* dici quasi *cælatum* à *cælando*. Patet id ex eo, quod addit, cælum esse *descriptum in XII. animalium effigies.* Interim parum ille accuratus in eo est, quod Varronem ipsum sic ait *interpretari cœlum*, cum is id dicat ex sententia Aelii, eamque posthabeat alteri, quæ *cœlum* à *cavo* vel *chao* deducit. Hujusmodi porro ἁμαρτήματα μνημονικὰ etiam ipsis Veteribus accidisse, quampluribus exemplis declaravi in *Animadversionibus* meis *Historicis*, inprimis Capite IX. Ceterum recte Varro, nisi quod tamen proxime *Cœlum* forsan sit à Gr. Κοῖλον, Hoc verò à Χάος vel Κόος. Unde & Festus monet cœlum à Poetis etiam dici *Cohum*, idque venire à *Chaos*. Sed tamen, utrum *Cœlum*,

diocriter eruditus, qui pro mundo non scribat *cœlum* cum œ, pro instrumento *cælum* cum æ. Vide infra Antiphras. 9. & ibi Notas.

Mundus varia videtur significare: nam pro cœlo ipso accipitur, ut sæpè apud Ciceronem, & Plinium: & adjectivè sumitur, ut *mundus victus*, *munda vestis:* & pro ornatu muliebri, ut, *mundus virginalis.* At verò mihi subtilius rimanti, semper adjectivum nomen est: (22) nam si etymon scruteris, à *movendo* dicitur, testibus Festo, &

lum, an *Cælum*, quod voluit Aldus, scripserint Veteres, vide infra ad Cap. 16. n. 16. Locus porro Varronis lib. IV. de L. L. p. 9. sic videtur legendus, *Quare ut a Cavo Cavea, & Cauld, & Covallis, Cavata vallis, & Cavere, & Cautiones: ita Cavum sit* &c. *Cælum* autem pro instrumento, & *Cælare*, sine dubio est à *Cædere*, ut voluit etiam Vossius in Etymol. sicuti ab *Ancidere* & *Incidere* sunt *Ancilia* & *Incilia.*

(22) *Nam si etymon scruteris &c.*] Certe si ex Lingua Latina hujus vocabuli, quæcunque tandem genuina seu primitiva ejus significatio, etymon est petendum, nihil mihi probabilius occurrit, quam a *Movendo* dici *Mundus*, & dein *Mundus*, sicuti *Nundinæ* dicuntur pro *Novendinæ*, certe a *Novem:* Sed & sic à *juvando jucundus*, ut a *feo* vel *fio*, *fecundus.* a φάω *fari*, *facundus.* Atque ita *Mundus* primitiva significatione designaret universi hujus compagem, quæ in continuo est motu. Hinc vero deinceps, quia, quicquid est in rerum natura, in mundo est, orta foret locutio, ut aliquid *in mundo nobis esse* dicatur, quod nobis imminet, quod nostra causa jam quasi natum est, vel etiam simpliciter, quod habemus in nostra potestate, nobis paratum promtumque. Plaut. Epid. V. 1. 12. *Cui libertas in mundo sita est*, h. e. jam quasi nata est, & ideo brevi eventura. Pœn. III. 5. 38. *VÆ vestræ ætati.* respond. *Id quidem in mundo est tuæ.* Et sic Asin. II, 2. 50. *Mirabar, quod dudum scapulæ gestibant mihi, Hariolari quæ occeperunt, sibi esse in mundo malum*, h. e. sibi jam imminere malum, ut virgis vel flagellis cædantur. Sed & simpliciter pro paratum esse & ad manus, ponitur apud Plaut. Cas. III. 3. 5. *Stultitia est, hominem amatorem, cui, quod amet, in mundo siet, ad forum procedere in eum diem.* Et Sticho III. 2. 23. invitans alterum ad cœnam ait, *censeo Eas, nescio quid vero habeo in mundo*, h. e. habeo nescio quid delicati cibi paratum. Hoc modo exponi potest locus quoque Plauti ex Asinaria, quem adfert mox Auctor. Jam porro *Mundus muliebris* pro instrumento proprio mulieribus, quod illis quodammodo proprie ad cultum cor-

& D. Isidoro. Festi Pompeji verba hæc sunt, *Mundus etiam*

poris aptum natum conceditur, & quod proinde habent in sua potestate & ditione, dici eadem ratione potuit. Denique sic exculta mulier vocari ἀνκαλογικῶς possit *Munda*, & inde etiam homo purus, excultus, *Mundus*. Sed tamen Veteres plerique sentiunt, Universum hoc ab Latinis dici *Mundum* ob naturalem ejus Decorem, ad exemplum Græcorum, qui & inde Κόσμον eum appellarunt: naturalis autem Decor proprie designatur vocabulo Adjectivo *Mundus*, unde etiam in *mundo muliebri* ponuntur à JCtis, non aurum, argentum, & ejusmodi exteriora corporis ornamenta, sed quæ proprie pertinent ad corpus nativo & puro decore ac nitore excolendum; veluti unguenta, lotiones, & argentum, sed quod in instrumentis ad has res pertinentibus consistit. Sic *speculum argenteum mulier* dicitur *mundi causa habere* l. 19. §. 8. Dig. de auro, arg. &c. ubi *mundus* videtur ipsum notare Decorem, qui vultui additur adjumento speculi. Vide & omnino Ulpianum l. 15. §. 10. & Paulum l. 32. §. 7. eod. tit. Quibus Ego potius crediderim, quam Tertulliano, qui in lib. de habitu Mul. cap. 4. contrarium in modum distinguit *muliebrem Mundum* & *Ornamenta*. Nam & in aliis rebus *Mundities* notat splendorem & nitorem, qui non tam apposito ornatu, quam opera & purgatione conciliatur. sic de domo, non suppellectili instruenda, sed scopis verrenda, Plautus Sticho, II. 2. 23. *Munditias volo fieri, efferte huc scopas, simulque arundinem, ut operam omnem aranearum perdam.* Hinc *immunditia* pro squalore, sordibus, Pl. Sticho V. 5. 6. & Cistell. I. 1. 116. *Immundas fortunas æquum est squalorem sequi;* Respondetur hoc ab ea, quæ rogabatur, *siccine immunda ibis*, h.e. sordida? Quapropter aliunde potius & ego hujus vocabuli, si non originem, certe significationem primam repeterem. Nempe ut *Mundus* Adjectivum proprie significet nativum cujusque rei decorem, nitorem, splendorem, ac deriveturà *Movendo*, quia ille nitor servatur vel redditur cuique rei lotione, abstersione, aut alio quovis majore motu, quum squalor & illuvies contrahatur ex situ & quiete. Videtur ergo primitus fuisse Adjectivum, quod & etymo & terminatione Adjectivis propria firmari putem. Quod si tamen aliam velis originem, haud absurdum sane mihi visum, quod inter alia refert Martinius, *Mundus* dici quasi *aqua adspersus*, & sic nitidus, a Chald. נזה/ unde passivum in Hophal formari debeat *Mudde* pro *Munde*. Jam istius phraseos, qua *aliquid in mundo alicui esse* dicitur, hic item ea esse possit ratio & analogia, quam superius attuli, petenda scilicet a *mundo*, quum pro hoc universo, quod omnia nata comprehendit, ponitur; vel etiam à *mundo muliebri*, quo proprie notatur omne Instrumentum, ad purificandum & excolendum muliebre corpus per-

etiam dicitur ornatus muliebris, quia non alius est, quàm quod moveri potest. Isidorus sic, *Mundus à movendo, vel à motu, quod in sempiterno motu sit: est enim propriè Cœlum ipsum, cujus elementis nulla est concessa requies.* Hæc ille. Hunc, quia Græci ab ornatu dixere κόσμον, Latini per translationem ad Munditiam significandam deflexere: semper tamen adjectivè, ut, *munda domus.* Quum ergo dicis, *Mundus muliebris*, subintellige *ornatus*, vel *cultus.* Lucretius lib. 4.

Nam facit ipsa suis interdum fœmina factis,
Morigerisque modis, & mundo corporis cultu.

Livius lib. 8. ab urb. *Mundior justo cultus.* Cic. 2. Natur. Deor. *Admirabilis cœli ornatus.* Virgil. *Omnis ornatus virginis*, id est, mundus: nam & pro muliebri ornatu *mundus* aptè dicetur *à movendo:* nam, ut inquit Festus, non alius est, quàm quod moveri potest. Et igitur arcula muliebris mobilis, ubi aurum & munditiæ reconduntur. Janus Gulielmus libro 3. cap. 13. Verisim sic ait. *In Apuleji lib. 6. priore sic legitur*, Erant & falces, & opere messorio, modus omnis, sed cuncta passim jacentia, & incuria confusa: *lego*, & operæ messoriæ mundus omnis: Mundus *enim, non muliebris tantum ornatus, sed cujusvis rei prompta & parata copia est: unde vulgatum loquendi genus*, In mundo esse, *de eo, quod in prom-*

pertinens, quod mulieres quasi proprie possident, utpote maxime inserviens nativæ corporis formæ excolendæ: unde idcirco & aliis hominibus *in mundo esse* dicatur, quod est in ipsorum instrumento proprio, seu quæ est res ipsis mox eventura, & sic futura propria. Prior tamen Ratio mihi potior videtur. *Mundum rusticum* pro instrumentis rei rusticæ, quem mox ex Gulielmio adfert Auctor, & ille ex Plauto, non agnoscunt optimæ & hodiernæ Plauti edd. Legitur enim in Mercat. I. 1. 63. *Multo opere immundo rustico se exercitum.* Longe id quidem rectius, quam ut citat Gulielmius. Sed & in Genere Neutro dicebatur olim *mundum.* Lucilius apud Gellium IV. 1. *Legavit quidam uxori mundum omne penumque.*

promptu, *& domi ad manum eſt*, *nec quærendum foris. Ita Plautus*, Mundum ruſticum, *dixit*, *pro biſdem rei ruſticæ inſtrumentis*, *Mercatore*, Multopere in mundo ruſtico ſe exercitum. Hæc ille. Locus autem Plauti eſt in Aſin. act. 2. ſc. 1. ſic, *Certè herclè ego quantum ex augurio auſpicii intelligo*, *Aut mihi in mundo ſunt virgæ*, *aut atrienſi Saureæ*. Idem Caſin. ſcen. Stultitia; *Cui, quod amet*, *in mundo fiet*, id eſt, paratum, & ad manum. Et quamvis uſus obtinuit, ut, *Mundus*, *a*, *um*, & *mundior* & *mundulus*, pro terſo, puro, polito accipiatur: unde *mundities*, vel *munditia:* non tamen aptè ducas inde verbum *Mundo*, *as*, *mundare*, nec *mundatus*, *a*, *um.* Nam locus Plinii lib. 15. cap. 6. corrigendus, & legendus ſic eſt; *Ob id crebrius vaſa mutanda*, (23) non *mundanda*, Ex Catone, & ex antiquis codicibus. „ [Co-
„ lumella tamen *Emundandi* verbo utitur libro 3. cap. 13.
„ Et Juvenal. Satyra 14. *Semodio ſcobis hæc emundat ſer-*
„ *vulus uno.*]

Res multa videtur ſignificare: unde Auſonius in monoſyllabis quærit, *Imperium*, *litem*, *venerem*, *cur una notet Res?* Reſpondeo, *Res*, *negotium*, & apud Græcos, χρῆμα, πρᾶγμα, eſſe nomina, quæ vocant Dialectici *tranſcendentia*, quibus omnia ſubjiciantur: ſed tamen ſignificati variatio ex adjunctis dependet. Pro imperio ſumpſit Virgilius in illo: *Poſtquam res Aſiæ*, &c. Pro lite, Horat. l. 1. Sat. *Dubius ſum quid faciam*, *tene relinquam*, *an rem.* Pro Venere paſſim apud Comicos; ut Terent. *Poſtquam ſenſit me tecum rem habe-*

(23) *Non Mundanda.*] Sic tamen editur ſine ulla lectionis varietate. Immo videtur id non modo non reſpuere, ſed & velle ſenſus loci. *Emundare*, ſi non ipſum *Mundare*, adhibuit quoque Ulpianus l. 25. §. 10. Dig. *de auro*, *argento*; *Mulieres*, inquit, *quæ ſe emundaverint lotæ in balneo.* Poſſet videri non abſurde, ut arbitror, illud E ortum ex repetitione ultimæ literæ in proximo ſuperiore vocabulo. *Commundare* dixit Obſequens cap. 115. & Ulpianus dicta l. & §.

bere. Sumitur & pro multis aliis rebus, ſed eadem eſt ſignificatio.

Sed jam aliqua de *particulis*, quas *indeclinabiles* vocant, addamus; nec de omnibus, ſed quæ præcipuæ videantur.

(24) *Cum*, præpoſitio, & adverbium temporis, dicitur; ſed magno cum errore. Nam cum tempus ſignificatur, non *cum*, ſed *quum*, aut *qum*, debet ſcribi: antiquitus ſemper *Quom.* Hæc Victorinus de orthographia.

Ut dicunt accipi pro *Quamvis*, ſed id imperite docetur: nam *Ut* ſemper & ubique ſimilitudinis eſt particula, ut oſtendemus. Quum videtur accipi pro *quamvis*, deeſt *eſto*, *fac*, *da*. Ovid. *Protinus ut redeas*, *facta videbor anus:* id eſt, (25) fac ut, eſto ut protinus venias. Cicero 2. Finib. *Eſto fecerit*, *ſi ita vis*, id eſt, eſto ut fecerit, Horat. Satyr. 6. lib. 1. *Namque eſto*, *populus Lævino mallet honorem*, *Quàm Decio mandare.* Quinctil. lib. 12. cap. 1. *Da nunc ut crimine manifeſto prematur dux bonus.*

,, [*Ut* accipi dicunt pro *Poſtquam.* Sed falli eos, ne-
,, que

(24) *Cum præpoſitio &c.*] *Cum* Præpoſitio videtur eſſe à Græco σὺν, & utrumque ab Hebr. עם. Nam ע Hæbræorum ſolet mutari in graviorem aſpirationem, vel in Χ, Γ. aut denique Κ. Illa autem aſpiratio ſæpe porro tranſit in ſibilantem literam. Sic à עלה *aſcendit*, deduxerim ἅλλομαι, & *Salio:* a עורב *Corvus*, a עור *Corium.* Similiter itaque a עם Græci σὺν, Latini dixerint *Cum* vel *Con.* At τὸ *Quum* Adverbii, ut &, quod ei reſpondet, *Tum*, eadem prorſus eſt origo, quæ τῶν *Quam* & *Tam.* Etenim Accuſativi ſunt ex Græco formati, ſicuti illi ab ἣν & τὴν, ſic hi ab ὃν & τὸν. Unde & olim dixere *Quom* & *Tom*, atque etiamnum dicimus *Quoniam*, pro *Quon* ſeu *Quom jam.* Et *Quondam* h. e. ad (Κατὰ) aliquod tempus, ſive præteritum, ſive futurum, pro *Quomdam*, a *Quidam.* Dicitur ergo *Quum* per Græcæ præpoſitionis Ellipſin, etiam Latinis frequentem, pro καθ' ὃν, *Tum* pro κατὰ τὸν, ſcil. χρόνον. Vide ſupra III. 14. pag. 484. 485.

(25) *Fac ut*, *eſto ut.*] Vel plenius, Fac ita, ut, Eſto ita, ut redeas protinus.

„ que *Ut* aliud quam similitudinem significare, (26) vel „ hic Lucretii locus lib. 3. planum facit, *Tu quidem ut* „ *es leto sopitus, sic eris, ævi Quod superest, cunctis pri-* „ *vatu' doloribus ægris.* Et hic Livii 21. *Saguntini ut à* „ *præliis quietem habuerunt per aliquos dies, ita non nocte,* „ *non die umquam cessaverunt ab opere.*]

(27) *Ut* dicunt accipi pro *Utinam.* Terentius Adelph. *Ut Syre te magnus perdat Jupiter.* Catulus in Coma, *Jupiter, ut Chalybum omne genus pereat.* Horatius 2. Sermon. *Jupiter, ut pereat positum rubigine ferrum.* Sed in his & aliis quis non videt deesse, *oro, precor, quæso?* Ut in illo Livii libro 1. *Jupiter pater, si est fas hunc Numam Pompilium regnare, ut tua signa nobis certa ac clara sint.* Terent. Andr. *Deos quæso, ut sit superstes.* Cicero 2. Catil. *Deos immortales precari, venerari, atque implorare debemus, ut urbem defendant.*

Ut dicunt negare post verba *timoris;* quod monstrum ita vulgare est, ut doctis etiam imposuerit. Nam Lambinus, in illo Horat. lib. 1. Satyr. 3. *Nam ut ferula cædas meritum majora subire verbera, non vereor,* frustra sudat, & nihil explicat: (28) nec intelligit, *Ut* si-

(26) *Vel hic Lucretii &c.*] Adde Pomp. Melam. I. 4. *Ut inde procedit, ita pergit ad Oceanum.* cap. 18. *Et ut lux appropinquat, ita ignes coire videntur.* Sall. Jug. 18. *Post uti quisque opulentissimus videatur, ita Romanis hostem fore.* Vide & Sciopp. in Auct. Mariangeli Epist. VI. pag. 49, 50.

(27) *Ut dicunt accipi pro Utinam.*] Vide & supra I. 13. p. 89. & 93, 94. & III. 13. p. 477. & hoc lib. cap. 5. pag. 745, 746. Eadem autem est ratio Syntaxeos & Ellipseos, sive *Utinam*, sive *Ut* dicas eo sensu.

(28) *Nec intelligit, Ut &c.*] Verum id quidem, τὸ *Ut* significare etiam *quemadmodum*, vel *quomodo.* Sed tamen durissima foret istius locutionis, *Vereor ut reddantur literæ*, interpretatio in istum sensum, seu durissima talis Ellipseos ratio ac supplementum. Verum etiam, aliquando Verba *Metuendi* &c. poni ante *quemadmodum* aut *quomodo*, sed tunc significant, in sollicita exspectatione sum de modo reperiendo, ad quem modum explicari hæc possint. Sic enim loca Ciceronis, quæ Sanctius adfert, exponenda sunt & explenda. Et ita passim ante alia quoque Relativa repetimus hæc Ver-

ſignificare *quemadmodum*, vel *quomodo*, ut ſi dicas, *Literas ad te miſi, vereor ut reddantur*. Et poſt verba *timoris* ſolere apponi has particulas, *quemadmodum*, vel *quomodo*, in ſignificatione *Ut*, tritum eſt & pervulgatum. Cic. lib. 11. epiſt. 10. *Timeo, quemadmodum hæc explicari poſſint:* idem pro Milone, *Eſſet vero timendum, quonam modo id ferret civitas?* & libro 4. ad Heren. *Tametſi vereor, quomodo accepturi ſitis.* Et cum aliis verbis: Idem pro Roſc. *Poſtulatio brevis, & quomodo mihi perſuadeo, aliquanto æquior:* idem pro Quint. *Quem, quomodo nunc intendit, ne vivum quidem tunc putabant:* idem Attic. *Nam, quomodo nunc eſt, pedem ubi ponat, in ſuo non habet*, id eſt, ut nunc eſt. Qui docent, *Ut* negare poſt verba *timoris*, quid dicent; (29) ſi poſt *Ut* ſequatur negatio? Cic. pro Mar-

Verba: Plautus Trucul. IV. 3. 35. *Metuo, patres quot fuerint*, h. e. ſollicite exſpecto, quot numero Patres iſtius infantis fuiſſe dicantur. Et diſertius v. 46. *Timeo, quàm mox nominer*, h. e. cum timore & ſolicitudine exſpecto. Mil. Glor. II. 4. 44. *Timeo, quid rerum hic geſſerim*, h. e. timeo exſpectans, quid mali ſit eventurum ex rebus, quas hic geſſi, ſeu timeo exſpectans rerum, quas hic geſſi, peſſimum forſan eventum. Caſin. III. 5. 15. *Timeo, hoc negotium quid eſt.* Salluſt. Hiſtor. I. in orat. Lepidi, *Neque jam quid exiſtimetis de illo, ſed quantum audeatis, vereor.* Nepos Dion. cap. 8. *Hæc ille intuens, cum, quorſum evaderent, timeret.* Terent. Andr. II. 1. 100. *Quam timeo, quorſum evadas.* Et I. 2. 5. *Heri lenitas Verebar quorſum evaderet.* Tanta reperitur copia harum conſtructionum, non tantum cum *quomodo* aut *quemadmodum*, ſed cum omnibus Relativis! Verum alia tum eſt Verborum *Metuo* &c. ſignificatio, quam quando ſequitur *Ut* vel *Ne*. Iſtic enim notant, *cum ſollicitudine exſpecto, quid futurum ſit:* at hic, *cum ſollicitudine deſidero, Ut* vel *Ne quid fiat.*

(29) *Si poſt Ut ſequatur &c.*] Cum Auctor heic pugnet pro Analogia Significationum, idque agat, ut tollat ex L. Latina naturalem Verborum & Phraſeon ambiguitatem, ac ſignificationum confuſionem, non video, qui affirmare poſſit eandem per omnia phraſin, *Vereor ut*, ſine ulla differentiæ nota, modo prorſus affirmare, modo prorſus negare. Nec etiam video, quomodo regula, quam mox pag. 817, 818. explicandæ huic phraſi ipſe adfert, his locis ita expoſitis conveniat. Nam ſi *cum timemus fugienda, dicimus, Timeo ne, ſi vero, cum cupita & optata, dicimus,*

Marcel. *Vereor, ut hoc quod dicam, non perinde intelligi au-*

mus, *Timeo ut*, cupitum proinde & optatum fuisse debuisset Ciceroni, pro Marcello dicenti, *non perinde intelligi, atque ipse sentiat:* & ad Atticum scribenti, *Pompejum non habere firmum exercitum.* Et similiter in reliquis tum ipsius, tum aliorum locis. At vero plane contrarium volunt tum Cicero, tum reliqui. Quapropter vix dubito, corrupta esse isthæc loca, quæ videntur Auctoris nostri sententiam à communi & constanti ceteroquin usu secedentem juvare, facili librariis lapsu inter *Ut* & *Ne.* Certe in Orat. pro Marcello cap. 4. aliter legit jam olim Asconius in Divinat. ubi hæc verba adfert, omisso *non*, ut jam dudum monitum fuit à Manutio ad Cicer. h. l. & Famil. II. 1. quem omnino istic vide. Nam & locum Tuscul. II. 20. itidem ille sine negativa *Non* ibidem citat, prout etiam Cl. Gronovius in antiquis reperit edd. ante Gebbardum, & in Codd. suis Cl. Davisius. Porro ad Attic. VII. 12. in optimis edd. sine ulla varietate lectionis comparet *Vereor ne.* Locus Ciceronis de Legibus alienus omnino ab hac re est, siquidem istic *Ut* nihil pertinet ad *Vereor*, sed pendet à *Committere.* In Quinctiliano item non dubitem *Non* esse superfluum, & à mala manu, nisi quis pro eo legere malit *nos*, scil. *utentes eo.* In Cæsare equidem cum Manutio vel legerim, *ne hostium impetum*, quod confirmat Ciacconii codex, eo simul testante, &, licet temere, refragante; vel deleverim *Non*, ut faciendum censet Lambinus ad Horat. Sat. I. 3. auctoritate, ut ait, MSStorum. In Plauto omnes, quas vidi, Edd. exhibent; *Metuo, ut hodie possiem emolirier.* Quamvis vero ad omnia hæc loca reponi illa possint, & recte reponantur, sequitur tamen Sanctium Scioppius in Auctario Mariangeli Ep. VI. allatis iisdem locis, etiam illo Horat. Sat. I. 3. *Nam ut ferula cædas meritum majora subire Verbera, non vereor.* Locus hic unus omnium est difficillimus; verba tamen hoc sensu videntur accipienda, quasi Horatius, postquam monuerat Stoicum, ne graviores pœnas infligeret illi, qui esset meritus leviores, subjungeret jam; quod vero ad illud attinet, ut tu, Stoice, minore & leviore pœna punias eum, qui majore erat dignus, id negotium, vel in eo negotio, nihil ego vereor, cum de tua sententia, seu te id non facturum, mihi satis constet. Id videtur voluisse etiam Lambinus, quem ad hunc locum velim videas. Ceterum ita istic *τὸ Ut* non erit construendum proxime cum *Vereor*, sed pendebit ab Ellipsi, quasi diceretur, *Nam negotium ita fore, ut ferula &c. id ego non vereor.* Nec tamen opus est eo decurrere. Nam *Vereor, ut ferula cædas*, notat, in metu & sollicitudine sum, quia volo aut cupio, ut eum ferula cædere fatis habeas, licet majora subire verbera foret meritus; at nunc, quia

auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio. Quem locum quia

quia tam bene te novi, nullo propterea sum in metu, nulla cum sollicitudine id cupio, quia satis certus sum te id, quod maliem, non facturum: Vel etiam, in metu & sollicitudine sum, quia volo & cupio, ut eum, qui meritus est majora, saltem ferula cædas. Id vero se *Non vereri*, ait quia satis superque novit illum certissime & sua sponte puniturum talem sive ferula, sive etiam graviore supplicio. Posterius hoc videtur verius: Addit vero Scioppius etiam in aliis Verbis simile quid usuvenire: nam eodem sensu dici, *Cave ut credas*, & *Cave ne credas*; *Vetas ut fleam*, & *Vetas ne fleam*. Ego vero posterioris Verbi istum usum, certe affirmantem istam locutionem, nusquam reperi. Prioris diversa omnino sunt, *Caveo ut*, & *Caveo ne*. Scilicet sicuti *Vereor ut*, vel *ne*, *aliquid fiat*, significat in metu sum propterea, ut &c. seu in metu sum, quia volo & cupio, ut, vel ne, id fiat; sic *Caveo ut*, vel *ne*, *id fiat*, notat in cura & sollicitudine hæreo, propterea, ut, vel ne, id fiat. Cic. de Offic. III. 39. *Tertium est, ut caveamus, ut ea, quæ pertinent ad liberalem speciem & dignitatem, moderanda sint*, h. e. ut curam adhibeamus, quo id fiat. In Pison. cap. 12. *Caverat enim ille sibi sororius adulter, ut si tibi provinciam dedisset, omnium suorum scelerum adjutorem te præberes:* h. e. diligenter & sollicite sibi providerat & pactus fuerat, ut &c. Liv. XXIV. 2. *Optimum visum est, ad Hannibalem mitti legatos, caverique ab eo, ut Croto receptus Bruttiorum esset*, h. e. caveri & data fide provideri Brutii ab eo, ut Croto, si caperetur, esset Bruttiorum. Plautus Bacchid. I. 1. 8. *Orat, ut aliquem reperiam, qui caveat sibi ab isto milite, ut se revebat domum. Id huic caveas, amabo te.* PI. *Quid isti caveam?* BA. *ut revebatur domum.* Et ita passim in Testamentis & Decretis *Cautum* dicitur, *ut*, vel *ne*, hoc aut aliud fiat, h. e. sollicite curatum & præceptum. *Cavere ne*, in vulgari usu tam frequens est, ut etiam illud *ne* per Ellipsin aliquando omittatur. Sallust. Catil. 58. *Cavete, inulti animam amittatis.* Ceterum ista vis vocularum UT & NE, rem desideratam aut non desideratam significantium, occurrit etiam post Nomina Substantiva significationis ejusdem, vel propinquæ verbis *Metuendi*. Sic post *Metus*, Ovid. Metam. VII. 716. *Esse metus cœpit, ne jura jugalia Conjux Non bene servasset.* Post *Pavor*, Liv. XXIV. 42. *Pavor ceperat milites, ne mortiferum esset vulnus* Scipionis. Post *Pudor*, Sueton. Aug. 94. extr. *Reticere ipse genituram suam, nec velle edere perseverabat, metu ac pudore, ne minor inveniretur.* Et passim post *Periculum*, Plaut. Asin. II. 3. 8. *Haud periculum est, cardines ne foribus effringantur, si istoc exemplo tu omnibus respondebis.* Quorum idem est sensus, ac si diceretur, *haud metuendum est.* Nam *ne* eodem hic po-

quia conatur pervertere Lambinus, „ [ipse tamen Asco-
„ nius

ponitur modo, quo post verba *metuendi*. Res enim erat minime desiderata, *foribus cardines effringi*. Pseudol. I. 3. 55. *Non periculum est, ne quid recte monstres*. Quæ pessime leguntur etiam in optimis edd. per interrogationem. Sensus enim est absolutus, & hic quidem: non opus est, ut quis metuat, ne tu, Leno, bene quid suadeas, quum bene suadere nec soleas nec possis. Sic Cicero Famil. XV. 1. *Ut summum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ*. pro Sulla cap. 13. *Si periculum esse putasset, ne ulli unquam indicarent*. Nepos Alcib. 8. *Periculum est, ne immodestiâ militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus*. Sic etiam post *Diffisus*, Tacitus Histor. II. 23. *Diffisus paucitati cohortium, ne obsidium longius parum tolerarent*, h. e. metuens, ne tam paucæ cohortes parum tolerarent longius obsidium. Et post *Dubium habere*, Sallustius lib. 2. Hist. in oratione Macri Licinii, *An dubium habetis, ne efficere quid vobis uno animo pergentibus possit?* pro *An metuitis?* Notabile etiam est, quod apud Cicer. Famil. II. 19. duplex *Ne* occurrit post *Vereor*, hoc modo: *Verebar, ne id ita caderet, (quod etiam nunc vereor) ne, antequam tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem*. Ubi posterius *ne* eodem sensu ponitur, quo prius, ac si proxime a verbo *Verebar* penderet, ac illud totum, *ne id ita caderet*, abesset. At quum illud adsit, interjectumque sit inter *verebar* & posterius *Ne*, atque hoc *Ne* cum seqq. pertinere videatur ad illa, *Ne id ita caderet*, idcirco malim pene pro *Ne* legere *Ut antequam* &c. Nisi putemus, Ciceronem dixisse iterum *Ne*, quia proxime sequitur parenthesin, cujus ultimum est verbum *Vereor*. Probare, quæ heic disputavimus, satis potuimus Cl. Ursino, cujus vide Institutiones L. L. Sect. 8. cap. 19. pag. 469. at minime Cl. Davisio, qui in Notis ad Cicer. Tusc. II. 19. vulgatam & corruptam lectionem in Quinctiliano & Cæsare retinet, prætextu plerorumque MStorum, quasi illi nunquam erraverint. Si ita, tum utique ipse male rem gerit, quando ex conjectura præter MStorum fidem emendat Cæsarem, aliosque Auctores. At si usquam a MStis in alia omnia discedere licet, tum vero in ejusmodi locis licitum id esse debet, in quibus a perpetuo ceteroquin usu Linguæ & Analogia recedunt. Nam quid certi tandem habebimus in Linguæ usu & ratione, si eadem plane phrasis & constructio in contrarium prorsus accipiatur sensum, & sine ulla certa distinctionis nota vel ratione modo affirmet palam, modo neget. Alia est ratio singularium vocabulorum, quæ per euphemian possunt analogice flecti in contrarii sensus speciem. Facillime autem in hac phrasi corrumpi potuerunt MSti, non modo quia *Ut* & *Ne* facile in iis inter se permutantur, sed & quia Latinæ Linguæ usus ab ver-

,, nius in Divin. ita legit, ut Lambinus conjecit,] alios ad

vernaculis prorsus hic discrepat, qua causa Librarii phrasin hanc aliquoties videntur corrupisse, ad suarum Linguarum usum eam redigentes. Sed corrupta hæc jam ex MStis melioribus reperiuntur ubique fere ab doctis Editoribus emendata, ut in superioribus ostendimus. Si unus aut alter locus superfit, in cujus corruptelam conspirent MSti, quos nunc habemus, & quos omnium Auctorum non habemus æque vetustos & præstantes, illa nolle, redigi in concordiam cum innumeris aliis locis, & perpetuo ceteroqui L. Latinæ usu, id vero magis redolet morositatem quandam & perversum nihil ab aliis accipiendi studium, quam sinceram animi & judicii elegantiam. Quicquid hujus sit, certum est non Me tantum, sed plerosque hodie Eruditos, post cognitam controversiæ hujus causam paucissima illa loca, quæ a communi usu recedunt, emendanda censere. Vide omnino Auctorem Gallicum Methodi L. L. Sect. VI. cap. 1. p. m. 526, 527, 528. Quæ vero de me scribit Cl. Davisius, haud satis intelligo. Notat ille ad d. l. MStos suos & antiquas Edd. Manutii, Victorii, Stephani, *omittere prorsus particulam Negantem, nec immerito quidem*. At quare *non immerito?* si eadem sit significatio, sive dicatur *Vereor ut*, sive *Vereor ut non*. Nam subjicit: *Haud tamen alteram loquendi rationem* (Vereor ut non) *Latinam esse negaverim, id quod fecit V. C. Jac. Perizonius*. At ubi hoc feci? Nusquam certe scripsi, illam locutionem non esse Latinam, cujus ipsius tamen nulla afferuntur exempla, ne a V. C. quidem, nisi ex solis controversis Quinctiliani & Cæsaris locis. Sed id voluit forsan, certe debuit voluisse, me neutiquam censere, illam phrasin significare idem, quod altera, *Vereor ut*, significet, prout ille eam interpretatur apud Cæsarem & Quinctilianum. Nam pro eo, quod ex constanti analogia dicitur, *Vereor ut id jam ferat quisquam*; *Veritus, ut hostium impetum sustinere posset*, ille in eundem plane sensum accipit & exponit, *Vereor ut id Non ferat* &c. *Veritus, ut h. i. sustinere Non posset*. Mihi, fateor, secus videtur, & plerisque jam Eruditis. Neque vero ille suam istius locutionis interpretationem probat, nisi uno & alienissimo Tibulli loco, in quo non *Verendi*, *Metuendi* &c. Sed *Terrendi* verbum occurrit. Locus est IV. 1. init. *Te, Messala, canam, quanquam Me cognita virtus Terret, ut infirmæ nequeant subsistere vires, Incipiam tamen:* Quid hæc, quæso, faciunt ad controversam phrasin & ejus sensum? Non percepit satis V. C. naturam & significationem locutionum, nec distinguit satis inter finem & effectum terroris, ac causam & materiam sollicitudinis, timoris, terroris. Etenim intelligitur istic *adeo*, quum sensus sit, *terret me Adeo* vel *Eo usque, ut vires nequeant* &c. Sic plane ipsum illud

adjungam. Cic. 2. de leg. *Quocirca vereor committere, ut non bene provisa principia ponantur:* idem 2. Tusc. cap. 20. *Et tamen veremur, ut hoc quod à tam multis, & tot locis præferatur, natura non patiatur:* Idem Attic. lib. 7. ep. 12. *Si manet, vereor, ut exercitum firmum habere non possit.* Quinctil. lib. 8. cap. 3. *Oppido, quo* (vocabulo) *sunt usi paulum tempore nostro superiores, vereor, ut non jam ferat quisquam.* Cæsar lib. 5. Gall. cap. 47. *Veritus, si ex hybernis fugæ similem profectionem fecis-*

lud *Vereor* apud Cornel. Nep. Attico, cap. 5. *Avunculum babuit difficillima natura, cujus SIC asperitatem veritus est, Ut, quem nemo ferre posset, bujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam.* Habemus enim hic quoque *Vereor ut*, sed tamen nihil hic locus pertinet ad phraseos, de qua agimus, usum & vim, quum *Ut*, non respiciat hic *τὸ Veritus est* absolute prorsus positum, sed *τὸ Sic*, atque adeo non notet hic metum vel desiderium aut sollicitam exspectationem rei futuræ, sed effectum, ut in Tibulli loco ex *terrore*, ita hic ex *reverentia* ortum. Tanti est phrases & verba Veterum bene percipere & distinguere! Certe debuisset V. C. attulisse potius loca, in quibus *Terrere* notat metu afficere alicujus futuri mali. Ut apud Horatium Od. I. 2. *Terruit gentes, grave ne rediret seculum Pyrrbæ*, h. e. fecit, ut timerent, ne &c. ubi materia est & causa timoris *Reditus* istius *seculi.* Sic *Horrere* pro Timere, apud Livium XXIV. 4. *Eo magis borreo, ne illæ magis res Nos ceperint, quam Nos illas.* Sic denique *Sollicitum esse*, quod fere idem est, quod *Vereri*, &c. Cicer. pro Muræn. cap. 41. *quæ cruciatur & solicita est, ne eundem* (filium) *paulo post spoliatum omni dignitate conspiciat.* Nihil ergo subsidii est in loco Tibulli; certe aliis debuisset exemplis V. C. suam oppositionem, seu rejectam jam a plerisque & vere absonam sententiam, tueri. Sed neque ipse locutionis istius (*Vereor ut non*) usus, quocunque tandem sensu adhibitus, ex illo Tibulli loco & phrasi *Terret id me adeo, ut nequeant subsistere vires*) ullo probatur modo. Præterquam enim quod plane diversæ sint locutiones, nulla insuper controversia est de eo, utrum post *Vereor ut* sequi ex L. Latinæ usu possit qualiscunque negatio, etiam cum Verbis aut Nominibus composita. Si quis enim mihi affirmet, Neminem interventurum, aut, Titium id Negaturum, quidni si de eo dubitem, respondere recte possim, *Vereor, ut Nemo interveniat*, aut *Vereor, ut Titius, si acriter urgeatur, id Neget.*

cisset, *ut hostium impetum sustinere non posset.* Quem locum pervertere conatur Aldus, a Grammaticis deceptus. Plautus Bacch. 4. 5. *Metuo, ut hodie ne possim emolirier.* *Ne*, pro Non, dicebant antiqui, ut sæpe Terentius. In omnibus his locis, imò & semper, particula *Ut* accipitur pro *quomodo*, vel *quemadmodum*, ut cùm dicimus, *Oro te*, *ut perficias*, id est ita te oro, ut perficias. Hoc, fortasse durum videbitur iis, qui Latinam linguam ignorant, & aliter sunt imbuti; nos tamen hæc latiùs alibi disputavimus.

Ne, post verba timoris, inculcant isti, mutare significationem. Quid hi dicent mihi, si post *Ne* sequatur alia negatio? Cicero Attic. lib. 9. *Sed timeo*, *ne non impetrem:* ibid. lib. 5. *Unum vereor*, *ne Senatus*, *propter urbanarum rerum metum*, *Pompejum nolit dimittere:* ibid. lib. 14. *Vereor ne nihil habuerit:* Idem lib. 2. ep. 1. Famil. *Non enim vereor*, *ne non scribendo te expleam:* ibid. lib. 6. *Quibus literis intellexi*, *te vereri*, *ne superiores mihi redditæ non essent.* Sed in his, & similibus, *Ne non*, est *Ut*, vel *quomodo*, vel *quemadmodum.* Terent. Adelph. *Metuisti*, *ne non tibi istud fœneraret.* Martial. lib. 5. cap. 98. *Numquid Galla times*, *ne tibi non placeam?* Harum verò particularum usum sic explico: Si timemus fugienda, dicimus *timeo ne;* si verò cupita, & optata, dicimus *timeo ut*, vel, *ne non;* ut, *timeo ne pater veniat*, quia nolo patrem venire: *timeo ut pater veniat*, quia illum venire desidero. Sic loquuntur qui Latinè sciunt. Itaque *Ne* semper prohibet, dum longa est, ut, *ne facias*, *ne dixeris;* (30) si vero postponatur & bre-

(30) *Si vero postponatur &c.*] Non semper in hoc interrogandi aut quærendi usu postponitur. Plautus prol. Aulul. v. 39. *Inspicere vult*, *ne surreptum sit*, pro *surreptumne.* Casina V. 2. 26. *Quæro*, *ne gladium habeat.* Huc refero ferme etiam illa, Cic. Famil. IV. 9. *Caput illud est*, *ut*, *si ista vita tibi commodior esse videatur*, *cogitandum tamen sit*, *ne tutior non sit.* h. e. an sit non tam tuta, quam altera: nisi tamen malimus τὸ *cogitandum*, hic ac-

brevietur, alia vox erit, non eadem, ut *credisne? dubitasne? Næ* verò, cum diphthongo, Græca vox est, & significat *certè*.

Vel in varias significationes distrahitur. Virgil. *Vel Priamo miseranda manus.* Donatus accipit pro *etiam:* Budæus in commentariis pro *nam:* Alii pro *saltem* Ego dico deesse alterum *vel:* nam hæc particula sóla poni non potest. Terent. Eunuch. *Hanc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precariò, fac tradas:* tolle hinc duo *vel*, & videbitur alia significatio. Cicero Q. Fratri, *Sunt ista quidem vel magna, vel potius maxima:* tolle secundum membrum. Terent. Phorm. *Sumeret vel fœnore, vel alio modo.* Persius, *Vel duo, vel nemo.* Sed hæc satis erunt ad reliqua, quæ multa supersunt, intelligenda [Vide supra Cap. 2. pag. 532. & in Cap. 7. Voculas *Neque*, & *Vel*, & ibi Notas 15, 16]

QUUM hæc scriberem, ecce tandem quidam mihi objecit, in nominibus propriis, me obtinere non posse, quin ambiguitas, sive, ut barbari vocant, æquivocatio, reperiatur. *Petrus* siquidem & *Paulus* in hunc & in illum propriè & ex æquo possunt cadere. (31) Cui ego re-

accipere pro *metuendum*, atque ita sequentia *Ne non* interpretari eodem modo, quo post Verba *Metuendi* solemus, quod forsan verius. Disertior est locus Gellii I. 13. *Cumprimis autem respiciendum putaverunt ingenium naturamque illius, cuja res præceptumque esset, ne ferox, durus, inexorabilisque sit*, h. e. feroxne. Et V. 19. *Ætas ejus, qui arrogare vult, an liberis potius gignendis idonea sit, bonaque ejus, qui arrogatur, ne insidiose appetita sint, consideratur.* Liquet hinc non adeo esse opus, ut variis tentetur conjecturis Livii locus XL. 49. *Et primum quæsivit ab eo, ne sibi liceret ac suis vivere? quum Prætor victurum respondisset, quæsivit iterum, si cum Romanis militare liceret.* Ponitur hic *ne sibi liceret* pro *liceretne sibi.* Si vero mutari quid istic deberet, distinguerem tantum cum Sigonio, *Et primum quæsivit, ab eone sibi liceret* &c.

(31) *Cui ego respondebam.*] Debuisset potius nihil respondisse, quam quod respondit. Nec enim effugere potest, quin agnoscere debeat, etiam eodem integro nomine proprie diversos sæpe homines ex æquo designatos:

respondebam; *Cicero*, aut *Tullius*, non esse nomina integra, sed partes nominis. Nomen integrum est *Marcus Tullius Cicero*, cujus frater *Quintus Tullius Cicero* vocabatur. Sed quum ambiguitas non timetur, parte nominis contenti sumus, ut, *Cicero* dixit. Novi ego Salmanticæ fratres tres generosos, qui *Antonii* vocabantur, sed cum distinctione, *Majoris*, *Secundi*, *Tertii*.

tos; Ita omnibus nominibus *M. Tullii Ciceronis*, avus, pater, & filius, *M. Claudii Marcelli*, *Q. Cæcilii Metelli*, *Q. Fabii Maximi*, complures diversi sunt homines designati. Sed proprium apud Romanos nomen singulorum hominum, erat Prænomen, ut alibi forte ostendam. Illud vero cœpit tandem non alium habere usum, quam distinctionis inter fratres, quorum plures raro fuere uno prænomine insigniti. Sed tamen & hoc ex re maxime incerta, h. e. singulorum hominum arbitrio, pendebat; unde & occurrunt aliquando in Historia Veteri duo fratres ejusdem prænominis, veluti *Appii Claudii*, *Servii Sulpicii*, *M. Marcelli*. Verum a Nominibus Propriis, quæ, ut dixi, ex unius hominis arbitrio in singulis familiis pendent, non recta ducitur consequentia ad Nomina Appellativa, quæ, quod significant, significant ex arbitrio & consentiente usu totius populi. Prænomina Romanorum, vel aliarum Gentium Nomina Propria, eadem, diversis tamen Hominibus imposita in diversis familiis, consideranda fere sunt, ut eadem, seu iisdem literis constantia, Vocabula Appellativa in variis gentibus & linguis ad res diversas significandas adhibita: qualia nonnulla retulit Sanctius capite superiore.

Cap. XVI.

Exploditur Grammaticorum Antiphrasis. Quid revera sit Antiphrasis, *declaratur*.

Ad nauseam usque repetunt indocti Grammatici Antiphrasin figuram: *Parcas* enim affirmant dici, *quia nemini parcant*; & *lucum*, *quia nemini luceat*, & hujusmodi sexcenta monstra. Sed ego illos hic, ut in aliis omnibus, in media luce caligare, vel potius cæcutire, ostendam. Ac primum omnium vocem ipsam *Antiphrasin* ignorant: φρᾶσις enim non dictionem „ [aut vocem potius]

Fff uni-

unicam significat, sed orationem, aut loquendi modum, ut si quæras, an *opus habere*, sit Latina phrasis, necne? Itaque si esset Antiphrasis quam illi somniant, aliter esset appellanda. (1) Ego verò Antiphrasin esse non inficior, sed longè aliud esse, quàm quod isti opinantur, assevero: est enim Ironiæ quædam forma, quum dicimus negando, id quod debuit affirmari: ut, *non mihi displicet*, *non malè disputat*, pro, *placet*, & *bene disputat*. Plutarchi verba in Homerum hæc sunt, ἔϛι καὶ Ἀντίφρασις, λέξις, τὸ ἐναντίον, ἢ τὸ παρακείμενον, σημαίνουσα, id est, *antiphrasis est sermo*, (Sic enim interpretor λέξιν, ex Aristotele 3. Rhet. in principio) *contrarium*, *quam quod positum est*, *significans*. Confirmat hoc tali Homerico exemplo, *Neque bos videns gavisus est Achilles*. *Voluit*, inquit, *contrarium significare*, id est, *videns bos*, *mæstus fuit*. Hæc Plutarchus. *Antiphrasin* etiam Julius Ruffinianus non inter Figuras verborum enumerat, sed sententiarum: qui mihi tamen non placet, quòd eam Latinè vocari ait *Omissionem*, ut, quum fingimus omittere ea, quæ tamen dicimus. Virg.

Quid repetam exustas Erycino in littore classes?

Atque hæc de Nomine: nunc Rem ipsam excutiamus.

Si Platoni credimus in Cratylo, & Aristoteli tertio Rhetoricorum, qui Nomina simulachra quædam & imagines esse asserunt Rei illius, quam imitantur & nominant, extremæ dementiæ fuerit, nomina per contrarium sensum excogitare. Quid enim putidius, quàm rem aliquam vocari levem, quia sit gravis, vel obscuram, quia lucida sit? Nec obstat illud Terentii & aliorum,

(1) *Ego vero Antiphrasin &c.*] De utrâque Antiphrasi, Rhetorica hac, & illa Etymologica Grammaticorum, Vide Vossium Institut. Orat. IV. 13. 11. qui utramque rejicit.

ſum, *Ehodum*, *bone vir*, id eſt, peſſime. Nam hæc mera eſt Ironia, quum contrarium ſignificamus: aliudque eſt tropum efficere, aliud nomina imponere: tum præterea Ironia pronunciatione & geſtu indicat, quid velit, Antiphraſis verò ſi eſſet, ex uſu ſic ſignificaret. Antiphraſin Quinctil. lib. 8. cap. 6. ſub Ironia recenſet. Ariſtophanis interpres in dictione σκολιά, (2) negat dici verba à contrario ſenſu, ſic, τὰ γὰρ δύσφημα ἐπὶ τὸ εὐφημότερον μεταλαμβάνεται, οὐ μὴν τὔμπαλιν, id eſt, *quæ dura ſunt, & malè ominata verba, transmutantur in bene ominata, non autem per contrarium.* Interpres Nicandri illud Homeri, κύνας ἀργούς, exponit per euphemiſmon, id eſt, *veloces*; quia ἀργὸς ſemper *piger* ſignificet, id eſt, ἄεργος.

Au-

(2) *Negat dici Verba à contrario ſenſu.*] Male id Auctor ex Græcis his quidem verbis elicit, οὐ μὴν τὔμπαλιν, quæ non ſignificant, *non dici verba à contrario* ſeu *non per contrarium*; ſed ſicuti male ominata ſeu δύσφημα enunciantur plerumque melius ominatis vocabulis, ſic viciſſim non fieri, ut ſcil. τὰ εὔφημα μεταλαμβάνηται ἐπὶ τὸ δυσφημότερον. Unde rejicit ille Interpres iſtorum ſententiam, qui putent μέλη παροίνια dici σκολιὰ h. e. *difficilia* ex contrario, quia ſint facilia. Sic enim εὔφημον fuiſſet enunciatum vocabulo δυσφήμῳ, quod fieri negat. Eadem vero ratio prohibet, quo minus canes *veloces* appellari potuerint vocabulo deterioris ab natura ſua ſignificationis, ἀργοὶ, *pigri*, quaſi minime pigri. Videtur potius id ἀργὸς, quod *velocem*, & *album*, & *cuſtodem* notat, vel aliud eſſe a τῷ ἀργὸς, *piger*, vel certe quandam tamen habere cum eo ſignificationis analogiam. Nempe ἀργὸς proprie ſignificat eum, qui nihil agit, aut nihil habet, quod agat, & ita uni alicui rei poteſt eſſe plane intentus. Hinc forte pro *cuſtode* poſitum uni rei deſtinato, qui proinde nihil agere videtur. Similiter κύνες ἀργοὶ, quoniam Canes, ſi comparentur cum reliquis animalibus homini domeſticis, quæ *Jumenta* à labore, quo hominem juvant, appellantur, canes, inquam, nihil pene habent, quod agant, & tanto magis diſcurrunt veloces, atque ad cuſtodiendas ædes aut hortos ſemper ſunt parati. Ἀργὸς autem *Album* porro notat, quia is color eſt pleriſque rebus naturalis, non arte factus, nullo *opere*, ſeu ἔργῳ, elaboratus. Sic enim & Ager dicebatur ἀργὸς, qui erat incultus, & Argentum, quod erat infectum, aut non ſignatum.

Augustinus Dathus jam olim vidit, Grammaticorum *Antiphrasin* vanum esse commentum: isque libellum edidit, *De novem nominibus falsò per Antiphrasin dictis.* Ego ut illius diligentiam laudo, quòd melius aliquid viderit, ita in etymo explicando longè sæpè ab eo dissentio, ut suis locis demonstrabo. Hæc autem sunt, quæ ipse confutat, nomina, *Manes*, *Lucus*, *Bellum*, *Officium*, *Parcæ*, *Ludus*, *Otium*, *Cælum*, *Eumenides.* Nos alia præterea nonnulla curavimus refellenda.

I. MANES.

Manes dici affirmant, *quod boni non sint*, idque testimonio Servii confirmant, qui 3. Æn. de Polydori tumulo sic inquit, *Manes animæ sunt, quæ, egressæ corporibus, nondum alia intrant corpora. Sunt autem maximæ, & dicuntur per Antiphrasin: nam* Manum, *Bonum, unde* Mane *dictum; ut* Eumenides, Parcæ, Bellum, Lucus. *Alii* Manes *ducunt à* manando; *nam animabus plena sunt omnia inter lunarem circulum & terram, unde defluunt. Alii* Manes *Deos infernales putant.* Hactenus Servius. Augustinus Dathus à *maniasi* Græca dictione, quæ *furorem* aut *insaniam* significat, deducit, vel a *mano:* Ait enim, *Manare non tam aquarum fluentium, quam Solis proprium esse in emittendis radiis; unde* mane *originem sumpsisse, quod in ea diei hora Sol manare incipiat.* Sic ille. Sed longè aliter se res habet. Varro De ling. Lat. *Antiqui*, ait, *Bonum dicebant* Manum. Nonius Marcellus, Manum, inquit, *dicitur Clarum, unde etiam* Mane, *post tenebras noctis, diei pars prima; inde* Matuta, *quæ Græce Leucothea: nam inde volunt etiam* Deos Manes *appellari, id est, Bonos ac Prosperos.* Festus Pompejus, Manare, inquit, *antiqui dicebant, cùm Solis orientis radii splendorem jacere cœpissent, à quo & dictum putabant* Mane. *Alii dictum* Mane *putant ab eo, quod* Manum *Bonum dicebant:* & paulo post, Mane *a Diis Manibus dixerunt: nam* Ma-

na

na *Bona dicitur; unde & mater* Matuta *& poma* Matura: & rurſus, *matrem* Matutam *antiqui ob bonitatem appellabant, &* Maturum, *idoneum eſui, &* Mane, *principium diei, & inferi Dii*, Manes, *ut ſuppliciter appellati bono eſſent.* Vides Feſtum, propter codicum depravationem, ſibi non conſtare; nihilominus tamen elicimus ex illo, *Manes* à *Manum*, quod eſt *Bonum*, deduci. Acron in Horatium, *Dii* Manes, *dii Boni; à* Manum, *quod eſt Bonum. Antiqui animum à corpore ſeparabant*, Manem Deum *nuncupabant.* Hæc ille. Cic. 2. de leg. *Deorum Manum jura ſancta ſunto.* Sed nullus eſſet finis, ſi quæ de Manibus, Lemuribus, atque Laribus, ſunt diſputata à Platone, Plotino, Porphyrio, Pſello, Proclo, Apulejo, coner in medium afferre: nam nullus ferè cum altero convenit. Divus Auguſt. lib. 9. cap. 11. Civitatis Dei, Plotini ſententiam ſic proponit, *Dicit quidem, & animas hominum Dæmones eſſe, & ex hominibus fieri Lares, ſi meriti boni ſint; Lemures, ſeu Larvas, ſi mali; Manes autem Deos dici, quum incertum eſt, bonorum eos, ſeu malorum eſſe meritorum.* Sic Auguſtinus. Apulejus de Deo Socratis, poſteaquam, quid *Genius*, quid *Lemures*, quid *Larvæ* ſint, explicuit, ſubdit, *Quum vero incertum eſt, quæ cuique eorum ſortitio evenerit utrumne Lar ſit, an Larva, nomine* Manium Deûm *nuncupant, & bonoris gratia* Dei *vocabulum additum eſt; quippe, quum eos* Deos *appellent, qui ex eorum numero, juſtè ac prudenter vitæ curriculo gubernato, fanis & ceremoniis vulgò admittuntur; ut in Bœotia, Amphiaraus, in Africa, Mopſus; in Ægypto, Oſiris; alius alibi gentium; Æſculapius ubique.* Hæc ille. Hinc natum eſt illud vulgatum in ſepulchris, quod à multis, quid ſit, video ignorari.

D. M.

A C H I L L I S.

hoc eſt, *Diis Manibus Achillis:* putant enim ſepulchrum dicari (3) Diis inferis. Quare noſtri Chriſtiani, ut felicius ominarentur, emendarunt, ſeu corruperunt potius ſic;

DEO OPT. MAX. SACRUM.

Sed, *Diis manibus Achillis*, aut *Ajacis*, *idem eſt*, ac ſi dicat, *Ipſi Achilli ſacrum*, aut *Genio Achillis.* „ [Liv. „ lib. 3. *Tribuni inſtare Claudio, ut collegæ Deos Manes* „ *fraude liberaret*, id eſt, animam defuncti.] Poſtremò nemo mihi melius, quid ſint *Manes*, explicaſſe videtur, quàm Pomp. Mela lib. 1. quum de Augilis Naſamonibus, (id eſt, arenoſis) loquitur, *Augilæ*, inquit, *Manes tantùm Deos putant; per eos dejerant; eos ut oracula conſulunt, precatique, quæ volunt, ubi tumulis incubuere, pro reſponſis ferunt ſomnia.* Quæ verba ſumta ſunt ex Herodoto in Melpomene, quum de Naſamonibus loquitur, in hunc modum: *Jurejurando ac Divinatione tali utuntur; per eos viros, qui juſtiſſimi atque optimi apud il-*

(3) *Diis inferis.*] Nempe *Dii Manes Achillis*, ſunt ejus Genii. Nam qui vivorum hominum *Genii*, quos duos cum ſingulis hominibus naſci credebant, appellabantur, illi defunctorum dicebantur *Dii Manes*. Hinc *Manes Deos violaſſe* dicitur Canis, qui *humana effoderat oſſa*, apud Phædrum fab. 27. Ceterum *Dii Manes* ſimpliciter & abſolute memorati notant plerumque Deos Inferos, ſeu multitudinem illam animarum vel Geniorum in inferis locis conjunctam. Florus I. 13. *Devovente Pontifice, Diis ſe Manibus conſecrant.* Suet. Tib. 15. *Terram Matrem, Deoſque Manes orabant, ne Mortuo ſedem ullam, niſi inter impios, darent*, Pompon. Mela III. 2. *Aeternas eſſe Animas, Vitamque alteram ad Manes.*

illos fuiſſe dicuntur, jurant, illorum ſepulchra tangentes: divinant ad ſuorum accedentes monumenta; & illic, ubi preces peregerunt, indormiunt; ubi quodcunque per quietem inſomnium viderunt, eo utuntur. Mela itaque vocavit *Manes*, quod Herodotus *juſtiſſimos atque optimos poſt mortem.* Plinius, quum hæc à Pomponio accepiſſet, ſic mutavit, *Augilæ inferos tantùm colunt:* Rurſus à Plinio Solinus, *Augilæ verò ſolos colunt inferos:* quàm rectè mutarint, ipſi viderint. Obſcurè dixit Virgilius Æneid. 6. v. 742.

Quisque ſuos patimur Manes.

Quod ſic explico; quemadmodum qui alios læſerunt, aut necaverunt, patiuntur Lemures & Larvas interfectorum, ut Oreſtes, & alii; ſic Anchiſes & alii boni viri patiebantur proprios Manes, id eſt, non prius tranſibant ad Elyſios, (4) quàm propria crimina purgarent. „ [Et hanc interpretationem confirmant hæc Apuleji „ verba in 2. Florid. *Brachmanæ Pythagoram docue-„ runt, quæ Diis Manibus, pro merito ſuo cuique tormen-„ ta, vel præmia.* Omnino autem (5) *Manes* lingua ſa-„ crorum dictum videtur, pro *Mani*, id eſt, Boni: „ ſicut *Porci ſacres*, pro ſacri, apud Plautum, *Matri-„ mes*,

(4) *Quam propria crimina*] Vel, quam proprii ipſorum Manes crimina illis inhærentia purgaſſent.

(5) *Manes lingua ſacrorum &c.*] Immo vero dixerunt olim promiſcue *Manus* & *Manis*. Illud ignoraremus ex reliquiis Linguæ Latinæ, niſi Varro, Feſtus, Nonius, *Manum* traderent olim dictum pro Bono. At Hujus veſtigia in ipſo Linguæ uſu ſuperſunt. Nam inde habemus *Mane*, quod eſt Neutrum τοῦ *Manis*, & ideo conſtruitur cum Neutro apud Perſium Sat. III. 1. *jam clarum mane feneſtras intrat.* Et hinc *Mani* & *Mane* in Ablativo, apud Plautum Pœn. III. 3. 37. *A mani ut ad portum proceſſimus.* Cicer. Famil. IX. 26. *Cœnam te quærere a mane.* Sed & inde *Immanis*, quod proprie notat *valde non bonum*, ut interpretatur Feſtus, in v. Manuos. Et ita apud Eundem in v. Mane legitur in MS. *nam Mania Bona dicitur:* Sed reponendum haud dubie *dicuntur.* Eſt autem *Mania* iſtic Neutrum Plurale.

„ *mes*, *& Patrimes*, apud Festum, pro, Matrimi, & „ Patrimi.]

II. LUCUS.

Lucus, inquiunt, *à lucendo*, *quia minimè luceat*. Hoc refellens Dathus, ait, *à lucendo dici fateor; sed per contrarium nequaquam*. Idem putat Quinctilianum sentire, *Lucum* per Antiphrasin dici. Sed ipse cæterique Grammatici falluntur, quum Quinctiliano authore *lucum* à *non lucendo* deducunt: imò verò Quinctilianus irridet illos, qui talia comminiscuntur: Inquit enim lib. 1. cap. 6. *Etiamne à contrariis aliqua finemus trahi? ut Lucus, quia umbra opacus parum luceat; & Ludus, quia sit longissimè ab lusu? & Dis, quia minimè dives?* Hæc Fabius. (6) Ego verò, missis aliorum rationibus, *Lucum*

(6) *Ego vero missis aliorum &c.*] Eadem & plura habet Scoppa lib. I. Collect. cap. 18. ut proinde nullam hic fieri ejus mentionem mirer. Sed Tamen neque hanc illius & Sanctil, neque etiam illam Vossii, *Lucum* à Gr. λοχὸς deducentis, jamque abunde refutati à Georg. Henr. Ursino cap. 8. Observ. Philol. sententiam probare queo, sed cum Datho sine ulla hæsitatione *Lucum* à *lucendo* derivo. In qua etymologia, licet eam ceteris præferat, nescio quid ita tamen hæsitet ille Ursinus. Scilicet antiquissimis temporibus nulla erant templa: Sacra faciebant homines in altaribus sub dio positis. Verum quia illa altaria ita in propatulo posita nullam habebant majestatem, nullumque religionis horrorem accedentibus incutiebant, hinc sylvam iis cœperunt circumdare, & quidem opacam ac tenebricosam, quia, ut ait apud Euripidem Bacchus, σεμνότητα ἔχει σκότος, *augustum quid & venerabile habent tenebræ*. Unde & Ovid. in Fastis III. 295. *Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra, Quo possis viso dicere, NUMEN INEST.* Quoniam itaque in medio talium sylvarum erant altaria, inque iis solis fiebant sacra, & proinde perpetuus fere lucebat ignis; & præterea quoniam frequentissimus in sacris propter quæsitas illas tenebras erat usus etiam tædarum & lampadum, religiosum istum horrorem suo lumine ex mediis tenebris immane quantum augentium; hinc ergo sacræ illæ sylvæ dici proprie *Luci* cœperunt, utpote propter istum in altaribus & lampadibus ignem pene semper, certe constitutis jam religionibus, lucen-

cum ab Etrusca voce deductum existimo. Etrusca enim esse nomina Varro in Originibus asserit, *Luceres* & *Lucumones*. Est porrò Etruscis vox *Lucà*, cum accentu in ultima, (ut Talmudistæ ajunt) idem quod *senex* sive *senator*. Et de Antiquitate *Lucorum* & illorum religione pleni sunt poëtarum libri. *Templum Pici*, inquit Virgilius, *horrendum erat silvis & relligione parentum*, id est, *venerandum*, ut Servius exponit. Sed extat apud Lucanum elegans Luci descriptio lib. 3.

Lucus erat longo nunquam violatus ab ævo, &c.

centes. Analogia formationis ab illo Verbo eadem est, quæ in *Noctiluca*, quod, ut Varro ait lib. IV. de L. Lat. significabatur Luna. Sed & sic *Ludus* à *Ludo*, *Vola* à *Volo*, *Bustirapus* apud Plaut. Pseu. I. 3. 127. à *Rapio*, *Naufragus* à *Frango*, *Sejugi* & *Sejuges*, *Quadrijugi* & *Quadrijuges* à *Jungo*.

III. BELLUM.

Bellum dicunt, *quia non bellum sit*. Ridet Dathus, & à *Belluis* dici contendit, adducens illud Ciceronis Offic. I. *Nam cum sint duo genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per vim, cumque proprium sit Hominis illud; hoc Belluarum, confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiore.* Sed fallitur Dathus: hæc enim verba nihil, quod ad etymon pertineat, probant. Accipe igitur veram sententiam: (7) Antiqui *duellum* an-

(7) *Antiqui duellum &c.*] Varia *Belli* etyma vide apud Vossium, sed qui recte censuit quoque, *Bellum* à *Duello* formatum; & *Duellum* porro à *Duobus* deducit, quoniam semper in bello sint duæ partes. Possis forte non absurde item à *divello* repetere vocabuli hujus originem, ut inde sit *divellum*, sicuti & *Vellus* à *Vello* est, *Tergus* & *Tergum* à *Tergeo* vel *Tergo*; & sic deinceps, elisa vocali I. *Duellum*, quomodo & *Dortium* pro *divortium* nonnulli dixere, Vide Scaligerum ad Festum in V. Aurum: & quomodo *Dego* ex *Deago*, *Præbeo* ex *Præbibeo*, *Prætor* ex *Præitor*, *Proles* ex *Prooles*, *Copia* ex *Coopia*, contracta habemus. Immo quæ pro-

ante dicebant, quod poſtea *bellum* vocarunt. Ciceronis hæc ſunt verba in Oratore perfecto, *Quid verò licentius, quàm quòd hominum etiam nomina contrahebant, quo eſſent aptiora? nam ut*, duellum, bellum, *&* duis, bis; *ſic*, Duellium *eum, qui Pœnos claſſe devicit*, Bellium *nominarunt, quum ſuperiores appellati eſſent ſemper* Duellii. Ex his etiam Ciceronis verbis ridere poteris Grammatiſtas, qui inter *duellum* & *bellum* differentiam conſtituere ſolebant, quum idem prorſus ſignificent: niſi velis dicere, illud vetus, hoc autem poſtea uſitatum. Antiquè enim dixit Horatius, *Græcia Barbariæ lento colliſa duello.* Vide Feſtum in *Duellum; Duicenſus; Duidens hoſtia; Duis; Duonum*, bonum.

propius accedunt ad hoc exemplum, ſic *Docui*, & ſimilia, haud dubie dicta ſunt pro *Docevi*, *Rapui* pro *Rapivi*. Hinc apud Plaut. Bachid. V. 2. 17. pro *Exoleverunt* reperimus *Exoluerunt*. Certe ſic *Vacuus* formatum eſt ex *Vacivus*, *Nocuus* ex *Nocivus*, *Statua* ex *Stativa*, δὶς Græcum ex δυὶς. Denique ne auctoritate Veterum deſtituamur, in Gloſſariis Labbæi invenimus *Divellio* πόλεμος, *Divelliones* πόλεμοι, ἁρπαγαί. Quæ vocabula ſi olim fuerunt in uſu, ut ſane illa Gloſſaria nos docent, certa pene eſt noſtra Etymologia, utpote quum manifeſta ratione ex *Divellione* videatur formatum *Perduellio*, quod proprie notat crimen, quo quis tanquam hoſtis publicus à civitate ſua cenſetur divulſus. Si vero eam originem habet hocce vocabulum, eadem omnino habere debuit *Perduellis* & *Duellum*. Sed tamen, ſi quis Voſſii rationes velit præferre, me non habebit valde ſibi refragantem.

IV. OFFICIUM.

OFficium ajunt ab *officiendo, quod nemini officiat*, vel noceat. Hoc rectè refellit Auguſt. Dathus ex ſententia D. Ambroſii, in lib. de Officiis, dum inquit, *Officium, littera O mutata, quaſi efficium* dicitur, *propter decorem ſermonis.* Hæc Dathus. Donatus in Adelph. planius id oſtendit, inquiens, *Officium dicitur*, (8) *quaſi efficium*, ab

(8) *Quaſi efficium.*] Sic quidem plerique Veterum Grammaticorum.

ab efficiendo, quod unicuique personæ congruit. „ [Itaque „ *efficere officium*, pro facere, aut curare, Plautus dixit „ Bacchid. 4. 4. 103. *Vestrum curate officium, ego efficiam* „ *meum.* Similiter Sticho, *Pro opibus efficimus nostra mu-* „ *nia*,

rum. Rectius tamen Vossius ab *Officiendo* deduxit, sed quod male explicuit. Nec enim idem olim, quod *Efficere*, significavit illud verbum, sed *Facere aliquid circa aliquem*, sive Bonum id sit, sive Malum. Usus quidem Verbi maxime hæsit in deteriore sensu, ut significet, quoddam quasi obstaculum opponere alicui, impedimento esse, vel facere aliquid, quod impedimento sit. Sallust. Catil. 51. *Haud facile animus verum providet, ubi illa* (scil. ira & similes affectus) *officiunt.* Et Jug. 52. *Aciem, quo hostium itineri officeret, latius porrigit.* Sed id neutiquam impedit, quo minus *officium* etiam in meliorem accipiatur partem, & significet munia & facta obsequii. Nam sic prorsus etiam *Obstare* proprie quidem denotat circa aliquem stare, quocunque tandem consilio & effectu; at dein usu, idem potissimum, quod officere, impedimento esse, seu ita stare, ut impedimento & obstaculo sis: *Obstetrix* vero inde formatum, in contrariam seu meliorem partem sumitur pro muliere, quæ aliis in partu adest & adstat, parata ad auxilium ferendum. Vide & quæ de *Vadibus* & *Vadimonio* disputavims supra ad Cap. XV. not. 15. Eadem porro significatio est particulæ *Ob* in *Observare*, *Obsidere*, &c. ut modo in bonam, modo in sequiorem partem sumatur. Ceterum ab *Officiendo* derivatur etiam *Offector*, h. e. ut Festus ait, *colorum infector.* Sed accuratius Idem in voce *Infectores*, distinguit hosce & *Offectores*, hoc modo, *Infectores, qui alienum colorem in lanam conjiciunt; Offectores, qui proprio colori novum efficiunt.* Viri Docti legi hic volunt *Officiunt*, quod nec Ego repudiem: sed non explicant differentiam in significatu harum vocum ex verbis Festi. Ego crediderim voluisse Festum, *Infectores* esse, qui colorem rei cujuscunque priorem seu nativum plane mutant, at *Offectores*, qui proprio seu priori colori novum addunt, & ita proprium seu priorem miscent & temperant novo. At longe aliter, quam Festus, Cornelius Fronto hasce voces distinguit. *Infector colorem mutat, Offector officio obest:* sed forsan leg. *officiendo*, ut sensus sit, *officiendo obest* nativo colori, dum adulterat eum, & alio colore addito miscet. Utcunque sit, ex hac derivatione liquet, *Officere* notare proprie aliquid facere circa alium hominem aut aliam rem. Unde & *Officina*, locus, ubi res nativa mutatur arte & operâ in aliam quamcunque formam, seu eam, quam usus requirit. Sic *Officina Fabri* Phædr. fab. 65.

„ *nia*, id est, ut in Rud. loquitur, *conficimus nostra officia*: Trucull. *Lepide efficiam meum officium*. Et Lucretius lib. 4. *officium utilitatis* dixit, de membris corporis loquens, *Utilitatis ob officium potuisse creari*, id est, ob effectionem, ut efficerent utilitatem.

V. LUDUS.

LUdus, ajunt, *quod longissimè absit à lusu*, citantque (9) Quinctilianum lib. 1. cap. 6. Sed ille, ut monui, irridet illos, qui talia docent. Dathus malè se expedit à quæstione, dum disputat, *ludum literarium*, non ad graviores disciplinas pertinere, sed ad Grammaticam & pueriles institutiones, qui utique *lusus* est præ majoribus & altioribus scientiæ & philosophiæ studiis. In quo quantum fallatur, non est difficile explicare, quum constet, gravissimorum Oratorum scholas vocari *ludos*. Cic. de Orat. *Isocrates magister istorum omnium, cujus è ludo, tanquam ex equo Trojano, innumeri principes exierunt*. Sed etsi demus, Dathum vera dicere, non tamen propterea *ludi* etymon inde apparet. Exquiramus igitur primævam *ludi* etymologiam, tum deinde ad ludum literarium accedemus. Cui quæstioni ut rectius satisfaciam, illud admoneo, literam Græcam υ, (10) perpetuò verti apud Latinos in u, ut φύω, *fuo*, λύω, *luo*, φύγα, *fuga*, sic à *Lydiis*, *ludus* dictus, imò & ipsos Lydios, *Ludios* vocat Plautus in Aulularia. Historiam sic narrat Herodotus in Clione: Ajunt Lydii ipsi sese ludos invenisse, qui etiamnum apud Græcos cum illis communes sunt; simul autem hæc invenisse, & in Tyrrheniam, hoc est, Thusciam, colonos deduxisse, id-

(9) *Quinctilianum.*] Adde Festum in voce *Militem* & *Scholæ*.

(10) *Perpetuo verti &c.*] Aliquando tamen etiam in I. Unde à φύω etiam *Fio*, ab ὕλη *Silva*, ab ἄσυλον *Asilum*, ab ὕω *Hiems*, ab υἱὸς *Filius*, à σῦκος *Ficus* &c. Sed tamen revera in U sæpius vertitur.

idque hunc in modum accidisse referunt. Tempore Atydis, Manis regis filii, annonæ difficultas per universam Lydiam valde grassabatur, adeò ut Lydii, qui tunc miserè degebant, non cessantes remedia huic malo quærere, diversa pro se quisque excogitaverint; inventumque tunc ab eisdem aleæ tesserarumque ludum, & pilæ cæterorumque ludorum omnium genera, præterquam talorum: horum enim inventionem sibi non vindicant Lydii. Porrò ad famen discutiendam, alterâ quidem dierum in totum lusibus occupabantur; ne videlicet ciborum quærendorum sollicitudine distorquerentur; alterâ verò à lusibus abstinentes, pascebantur: atque hoc modo annis duodeviginti vixerint. Hæc Herodotus. Hesychius tradit, à Lydiis inventa spectacula, & hinc Romanos dixisse *ludos*. Suidas λυδιάζειν, & λυδίζειν, pro eo, quod est, Lydiorum more vivere. Hæc de vero etymo. Secundo autem modo, (11) *ludus* pro exercitatione capitur, ut, *ludus*

(11) *Ludus pro exercitatione.*] Sine ullo dubio verum est etymon, quod adtulit Sanctius. Nam Romani Ludos scenicos, quos κατ' ἐξοχὴν *Ludos* appellarunt, acciverunt à Tyrrhenis, qui origine sua erant *Lydi*, seu *Ludi*. Hinc ergo à Romanis homo, qui ludos agebat, *Ludius* dicebatur & *Ludio*, res ipsa *Ludere*, & inde *Ludus*. Porro idem ille Ludius Etrusca voce etiam *Hister* dicebatur, & inde Romanis *Histrio*, in qua eædem plane literæ Radicales, ut dicuntur, quæ in Hebraica voce חצצרה h. e. *tuba*. Scilicet Etruscæ linguæ ratio ex Oriente est petenda. Histriones porro ad tibiæ modulos cantabant, saltabantque. Vid Liv. VII, 2. & Valer. Max. II. 4. *Tibia* denique & *Tuba* primitus haud dubie non multum fuere diversæ. Ceterum *Ludus* pro schola proprie & primitus dicebatur de iocis, ubi tirones gladiatores ab lanista exercebantur & instruebantur, quia isthic quasi simulachrum pugnæ ludebatur, & simul ludis publicis illi præparabantur. Passim itaque ea vox hoc maxime sensu occurrit: Suet. Cæs. 26. *Tirones neque in ludo, neque per lanistas, erudiebat.* Cap. 31. *Formam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus.* Cic. Famil. X. 32. *Miles quidam depressus in ludum gladiatorium.* Tacitus Hist. II. 62. *Ne equites Rom. Ludo & Arena polluerentur*, h. e. discendo & exercendo artem gladiatoriam. Inde jam usus hujus vo-

dus pilæ, Græcè, *γυμνασία*: *γυμνάζειν*, exerceri in palæstra, in haltere, in disco, & multis hujusmodi. Hinc eodem modo, *ludus literarum*, id est, gymnasium, vel exercitatio literarum.

vocabuli translatus videtur ad Scholam quoque literariam & oratoriam, sed illam maxime. Plautus Bacchid. I. 2. 21. *Non omnis ætas, Lyde, ludo convenit.* Tac. Ann. III. 66. *cui litterarium ludum exercere, vetus ars fuit.* Cicero Famil. IX. 18. *Quod, ut Dionysius Tyrannus Corinthi dicitur ludum aperuisse, sic ego, sublatis judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere cœperim.* Ubi prior est ludus Literarius puerorum; ut posterior ludus Oratorius virorum, Hirtii, Dolabellæ, &c. qui apud Ciceronem se exercebant in arte Oratoria, ut ipse nos docet Famil. IX. 16.

VI. PARCÆ.

SErvius in illo Virgil. *Sic volvere Parcas*, *Dicuntur*, inquit, *Parcæ per Antiphrasin, id est, contrarium sermonem; quia nemini parcant: sic Lucus, quod non luceat; Bellum, quod nulla res bella in eo sit.* Augustinus Dathus ibidem, post Servium, non probat Antiphrasin, longamque texit disputationem de nomine *Parcus*: deinde ab illo deducit *Parcas*, quia parcè nobis vitam tribuant. Nam, ut ait Plinius, *quid tam circumcisum, quid tam breve, ut hominis vita longissima?* Sed nobis Varronis sententia magis arridet, quæ refertur ab Aulo Gellio libro 3. cap. 16. sic: *Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse hujusmodi quasi monstrosas raritates, sed nono mense, aut decimo; neque præter hos aliis partionem mulieris secundum naturam fieri existimasse: idcirco eos nomina Parcis tribus fecisse, à pariendo, & à nono atque decimo mense.* (12) *nam Parca, inquit, immutata litera*

(12) *Nam Parca, inquit, immutata &c.*] Verior haud dubie hæc est origo *Parcarum*, præ reliquis *à parcendo*, vel *à partiendo* petitis. Neque tamen putem *Parcas* dici à Partu quasi *Partas*, immutata litera una, scil. T. in C. quod vult Varro, sed quasi *Pari-*

ra una, à partu nominata: Item Nona, & Decima, à partus tempestivi tempore. Hæc Gellius. Parcæ autem tres finguntur Jovis filiæ, quarum nomina & officia hoc versu explicantur, *Clotho colum retinet, Lachesis net, & Atropos occat.*

ricas, vel *Particas.* Similis elisio in *Fecundus* pro *Feticundus* à *fetus*, *Fæcundus* à *fætus*, *Maturus* & *Matuta* à *Mane*, *Fibula* à *figo*, *Vinea* à *vitis*, *Paricida* ex *Patericida*, *Semen* pro *Serimen*, *Germen* pro *Gerimen*, *Surculus* quasi *Sariculus* à *Surus*.

VII. EUMENIDES.

Quas Latini *Furias* appellavere, Græci *Erinnyes* & *Eumenides* dicunt. Sunt autem, ut ait Orpheus,

Tisiphone, necnon Alecto, & dia Megæra.

Quidam *Eumenidas* dictas putant, ab εὐμενεία, id est, *benevolentia:* εὐμενίζω enim est *placo*; quia minimè sint benevolæ, sed immites & diræ. Dathus interpretatur *bene furentes*, ab εὖ *bene*, & μαίνω *furo.* Sed fallitur; nam eo modo per æ diphthongon scriberetur *Eumænides.* Propiùs verò, qui dixerunt, dictas κατ' εὐφημισμὸν, id est, ut bene ominaremur; (13) in templis enim omnia mala verba per contraria enunciabantur, ut, *vita*, pro morte, & *mactare*, pro cremare, & *rectè*; pro non. Sed ego longè aliter interpretor, & *Eumenidas* pro-

(13) *In templis enim omnia mala &c.*] At vide quæ notavimus ad Cap. XIV. nota 22. & seqq. Neque vero Vox *Vita* pro Morte usquam directe ponitur, sed mortui dicuntur *Vixisse* & *Vita functi:* Sic neque *Mactare* pro Cremare; sed forsan voluit Sanctius *Adolere*, de quo Vide d. cap. n. 23. ut de *Mactare* n. 24. Denique *Recte* non proprie in templis aut sacris ponitur pro Non, sed & promiscuo ac vulgari in usu passim ita adhibitum in Comœdiis reperitur, ut ostendimus d. cap. n. 25.

propriè pias & mites appellari contendo; (14) quod ex Suida non erit difficile comprobare. Ejus verba sic Latinè vertebam, *Eumenides*, *Erinnyes*, *subterraneæ deæ: accepisse autem ajunt eas nomen* (Eumenidum) *ab Oreste: tunc enim primùm ab eo Eumenidas*, id est, mites & pias, *quoniam eas expertus sit propitias*, *ferunt appellatas*; *quibus & ille*, *maternæ cædis in Areopago absolutus*, *nigram ovem sacrificavit*: & paulo post; *Has & Æschylus in Eumenidibus*, à *Minerva fuisse placatas in Orestis judicio tradit*, *obtinuisseque ab eis*, *ne in Orestem terribiles insurgerent*; *unde eas Eumenidas*, *id est*, *propitias*, *vocavit*. Hæc ex Suida.

(14) *Quod ex Suida &c.*] Et Sophoclis Scholiaste. Vide Vossium Instit. Orat. lib. IV. c. 13. n. XI.

VIII. OTIUM.

OCium dictum volunt, quod non ocyus sit & velox, sed segne potius tardumque: nam Græcis *ocys* velox est: ex quo *ocymum* dicitur leguminis genus à celeritate nascendi, & *ocyus* adverbium. Hæc destruere dum conatur Dathus, ineptè philosophatur nescio quid de vita contemplativa & activa; quòd scilicet in ocio celerius moveatur mens, quàm in actione rerum. Itaque asserit, *ocium* à celeritate mentis nuncupativum: & præterea, si Musis placet, *Ocyum*, per C, & Y, scribi contendit. Sed quis unquam sanæ mentis *otium* & *negotium* per y scripsit? Pierius in Virgil. *otium* per T omnino scribi debere contendit. *Aldus* in Orthographia sic, *Otium cum T*, *libri veteres*; *& Q. Papirius Grammaticus his verbis*, In his syllabis sonus literæ Z immistus inveniri tantum potest, quæ constant *T* & *I*, & eas sequitur vocalis quælibet, ut Tatius, Otia, Justitia, & similia. *Cujus ego sententiam sequor libentius*, *quam eorum*, *qui* induciæ & ocium *cum* C *scribunt*, *Donati*

nati auctoritate adducti. Eum enim scripsisse dicunt, induciæ dictæ, quod inde ocium; *quod falsum puto: Potuit enim scribere*, induciæ dictæ, quòd inde otium; *quod sententiam meam confirmare videtur: cui subscribunt antiqui lapides*. Hæc Aldus. Sed quæris, unde dicatur *Otium*; An verò necesse erit omnium verborum origines & etymon patefacere? Cosconius nobilis Grammaticus, teste Varrone, ad mille verba in Latina lingua, collegit, de quibus ratio reddi non posset: hæc enim vocat *primigenia*; qualia sunt, *lego*, *scribo*, *sto*, *sedeo*; (15) sic fortasse *otium*, unde, *negotium*, quasi *nec otium*.

IX.

(15) *Sic fortasse Otium.*] Non absurde tamen ab *Utor* derivatur, quoniam in otio rebus quibuslibet pro arbitrio *utimur* in maximam nostram *utilitatem*, quam assequi in rebus turbatis haud ita facile possumus. Quas alias adferunt Martinius & Vossius hujus vocabuli origines, infra hujus verisimilitudinem pono. Cicero de Offic. II. 1. *Id tempus consumebatur omne in legendo; scribendi otium non erat.* h. e. scriptione Uti non poteramus. Sed & hinc *otium* pro ipsis studiis seu scholis, quibus non *utebantur*, nisi qui in *otio* agebant. Cicero Parad. cap. 1. *Illa ipsa, quæ vix in Gymnasiis & in Otio Stoici probant.* Gellius VIII. 3. *Qualia quidem in Philosophorum otio disputantur.* Hinc & pro *Pace*: Tacit. Ann. I. 2. *Cunctos dulcedine otii pellexit*, scil. Augustus. Plaut. Trucul. I. 1. 56. *Re placida atque otiosa, victis hostibus.* Ceterum pro *Uti* dixerunt Vetustissimi *Oeti* vel *Oiti*, unde facile *Otium* deduxeris. Sed tamen, ut vere dicam, neque hæc satis se mihi approbat significationis Analogia, idcirco, & quia commoda ejus vocabuli origo, nec Græca, nec Latina in Lingua reperitur, derivare malim *Otium* ab Hebr. עת *tempus*. Hebræorum enim litera ע respondit olim literæ Græcorum & Latinorum O, ut vel ex ordine literarum constat. Sic ab עשיר *Osiris*, à ערר *Orbus*, a עלף *Olympus* pro Cœlo quia omnia *Tegit*. Forte & a עלה, *ascendit* derivari debet Latinum *Oleo*, de quo supra ad Caput XIV. not. 23. egimus, & quod notat *cresco*: Nam qui crescit, ascendit in altum. Plane ut hoc ipsum *Altus* est a Verbo *alor*, h. e. nutrior, atque adeo notat proprie eum, qui bene nutritus crevit in altum. Sæpe tamen illud ע transit etiam in literam A, sed tunc maxime, quando ejus sonus vel signum isti literæ additur vel subjicitur, ut liquet ex Nominibus Propriis cum Vocabulo עבר in regiminis forma compositis, ut *Abdimelech*, *Abdastartes*, &c.

IX. COELUM.

C*Elum* à celando deducunt, quòd patens ſit, nec coopertum; ſed nemo ſcribit *celum* ſine diphthongo æ, vel œ: illo modo dicitur à cælando, id eſt, pingendo; hoc autem à Græco κοίλω, id eſt, cavo. Plinius lib. 2. cap. 2. *Formam ejus in ſpeciem Orbis abſoluti globatam eſſe, nomen inprimis, & conſenſus in eo mortalium*, Orbem *appellantium, ſed & argumenta rerum docent:* ibidem cap. 4. *Cælum quidem haud dubie cælati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro.* Hæc Plinius. At M. Varronis verba, licet corrupta, diverſum ſentire videntur: is igitur libro 4. Analogiæ ſic inquit, *Cælum dictum ſcribit Ælius, quod eſt Cælatum: aut à contrario minime Celatum, quòd apertum eſt; non malè, quod poſterius Ælius; multo potius, cælare à cælo, quam cælum à Cælando: ſed non minus illud alterum de Celando ab eo potuit dici, quod interdiu celatur, quam quod noctu non celatur omnino. Ego magis puto, à chao cavum, & hinc cælum; quoniam, ut dixi, hoc circum ſupraque, quod complexu continet terram, cavum cælum. Itaque dixit Andromacha*, Nocti, Quæ cava cœli ſignitenentibus conficis bigis; *& Agamemnon;* in altiſſimo cœli clypeo: *Cavum enim clypeum: Ennius item ad Cavationem;* Cœli ingentes fornices. *Quare ut à cavo cavea, & caulæ, & convallis, cavata vallis, & cavædium; ut cavum ſit ortum, unde omnia apud Heſiodum, à chao; á cavo cælum.* Hæc Varro. Cui aſtipulatur Lucretius, cùm dixit, *Caulas ætheris.* Ego itaque (16) *cælum*, cum

(16) *Calum cum æ ſcribo.*] Sic plerique. Quin & ipſe ſic ſcribere ſum ſolitus, quum id poſtulare videatur origo vocis, quæ commodiſſime & proxime à. Gr. Κοῖλον derivatur a pleriſque. Sed tamen valde dubito de hac ejus Orthographia, atque ideo etiam de Etymologia. Nam certe Aldus ex Lapidibus ſcripſiſſe Veteres oſtendit *Cœlum:* quod firmant exempla a Cellario allata ex Grutero & Aliis, licet alicubi reperiatur quoque, ſed rarius, *Cælum.* Sed

cum œ scribo, cum Doctissimis, & verba Plinii, Varronem citantis, corrupta vel aliena puto, quæ sic legenda censeo, *Cœlum quidem haud dubiè cavati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro.*

Atque hactenus de novem nominibus, quæ Augustinus Dathus suscepit confutanda: Nunc nos ad alia transeamus, quæ à maximi nominis Grammaticis & Rhetoricis per Antiphrasin dicta passim adducuntur.

Sed vel maxime priorem videntur scripturam probare illæ vocabuli Etymologiæ, quas ipsi Veteres dederunt. Nam Aelius apud Varronem, tum Plinius & Isidorus, à *Cælando* derivant, quia Cælum stellis aliisque figuris videtur cælatum. At Varro lib. IV. directe & proxime a *Cavo* deducit, non a Κοῖλος; Nam ipsam hic spectat vocem *Cavi*, non ejus significationem, & ideo illius quoque vocis etymon a *chao* repetit. Quid ergo aliud hinc possumus colligere, quam Veteres A, non O, in scribenda hac voce adhibuisse, seu scripsisse *Cælum*, non *Cœlum*. Nam si *Cœlum* fuisset scriptum, Varro haud dubie, non a Lat. *Cavum*, sed a Gr. Κοῖλον id proxime derivasset. Vide & supra ad Cap. XV. n. 21. ubi & vulgatam Plinii lectionem afferui contra Sanctium.

X. MORUS.

PLinius lib. 16. cap. 25. *Sicut Morus*, inquit, *quæ novissima urbanarum germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum.* Ex his Plinii verbis multi ansam cepêre, ut docerent, *morum* dici per antiphrasin, quia minimè fit stulta: μωρὸς enim stultum & dementem significat. Alciatus in Emblematis, postquam dixit de Amygdalo, subdit,

Serior at Morus, nunquam nisi frigore lapso
Germinat, & Sapiens nomina falsa gerit:

At verò nec Plinius id sentit, nec si sentiret, illi subscriberem. Res autem sic se habet: Multa nomina apud Græcos scribuntur per αυ diphthongon, quæ Latini

nunc per *au*, nunc per *ω*, enunciarunt; ut ταῦρος, *taurus;* αὐλή, *aula*, Καύκασος, *Caucasus*, αὔριον, *aurum*. *Orata*, inquit Festus, *genus piscis appellatur, à colore auri, quod rustici* Orum *dicebant, ut,* auriculas oriculas. *Itaque Sergium quoque quendam prædivitem, quòd & duobus annulis aureis & grandibus uteretur,* Oratam *dicunt esse appellatum?* Hæc Festus. Quin & sæpe apud antiquos, *au* migrabat in *o*, ut *cauda*, *coda; Caurus*, *Corus*; *plaustrum*, *plostrum; cautes*, *cotes: caudex*, *codex; plaudo*, *plodo*, *explodo; Plautus*, *Plotus; cautio*, *cotio;* ut apud Plautum, *Nihili cotio est.* Eodem igitur pacto ex μαυρὸς, id est, obscurus & niger, fit *morus*, cujus fructus niger est. Quid, quod etiam (17) apud Græcos in usu est μορέα, pro ipsa arbore mori? Sæpissimè Hispani faciunt o: ut, *Taurus*, *toro*; *aurum*, *oro*; *laurus*, *loro*; *pausas*, *posas*; *Maurus*, *Moro*; *moral*; *laus*, *loor*; *laudare*, *loar*; *Paulus*, *Polo*; *cauda*, *coda*; *causa*, *cosa*; *paucum*, *poco*, *audire*, *oyr*; *auditus*, *oydo*; *cautum*, *coto*; *caules*, *coles*. Ita Italicè *Moro* significat fuscum; ut apud Tassum in Amadigi canto 57.

Un Gigante nel volto arsicio, & moro.

(17) *Apud Græcos in usu est.*] Immo & ipsum μόρος pro fructu. Unde idcirco rectius deducit Vossius Latinam vocem, licet repugnante prosodia: nam *Morus* & *Morum* priorem habent longam, & forsan ideo, quia ipsi Veteres verum vocis etymon ignorarunt, atque adeo per Antiphrasin a Gr. μωρὸς crediderunt derivatam, quod sane sensisse videtur Plinius, licet ei neque Nos hac in parte subscribere velimus.

XI. MILES.

FEsti Pompei hæc sunt verba, *Militem Ælius à mollitia*, κατ' ἀντίφρασιν, (id est, per antiphrasin) *dictum putat, eo quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat: sic ludum dicimus, in quo minimè luditur.* Hæc ille, satis ineptè. Ulpianus lib. 29. l. 1. §. de Militari test. *Mi-*

Miles, inquit, *appellatur, vel à malitia*; id est, *duritia, quam pro nobis sustinet; aut à multitudine; aut a malo, quod arcere milites solent; aut à Græco verbo* χίλιοι, *unde* χιλιαςὺς *tractum est: nam ita Græci* τάγμα, *& mille hominum numerum, appellant; quasi millesimum quemque dicas; unde ipsum quoque ducem* χιλίαρχον *appellant*. Hæc ille. Ex his autem opinionibus postrema verior, & aptior est, utpote quæ Græcæ origini magis quadret. (18) Itaque *miles* propriè dicebatur, qui *unus è mille* non sine dignitate nomenclaturæ vocabatur. Nos dicimus de xxiv. rectoribus Hispalensibus, *Et veynte y quatro de Sevilla*. Verba porrò Ulpiani male citat, & interpretatur Laurent. Valla lib. 1. cap. 14.

(18) *Itaque miles proprie &c.*] Vere *Miles* a *Mille* deducitur, quod vocabulum olim *Mile* scribebatur. Scilicet temporibus Romuli quæque tribus mille homines conferebat in Legionem. Unde qui inter eos erat, dicebatur *Miles*, quasi millesimus, seu unus ex illis mille vel millesimis. Qui vero his mille Millesimis seu militibus præerat, à Tribu, quæ hos mille conferebat, *Tribunus* appellabatur, Hæc vera ratio & origo vocabuli *Miles*. Quæ quum tam leniter fluat, & ultro nobis offeratur ab ipsis Veteribus, Varrone, Ulpiano, Eutropio, Isidoro, ac recipiatur a Valla, Onufrio, Sanctio, Vossio, Aliisque, facile patior eam irrideri, & inconditam pronunciari ab iis, qui nihil melius habent, quod adferant, & tantum longe petita ex Græcia, heic obscura, nobis ingerunt. Vallam a Sanctio heic accusari nollem, quum recte prorsus verba Ulpiani *Millesimum quemque* d. l. exposuerit.

XII. SIMULTAS.

Simultas, inquit Festus, *dicta ex contrario, quia minimè sint odientes se simul*. Hæc ille. (19) Sed quur non po-

(19) *Sed cur non potius à simulando*] Addit hoc ipsum etiam Festus: *Potest*, inquit, *& à simulatione dicta existimari, quia simulate loquuntur ad invicem*. Ego vero potius dictum arbitror ab eo, quod inter pares solet esse æmulatio, &, quæ inde oritur, invidia ac contentio, unde tandem directe pro odio & inimicitia etiam palam exercita passim ponitur. Hoc certum, *Simultas* dici per contractionem pro *Similitas*, ut *Facultas* pro *Facilitas*. Vide Vossium.

potius à *ſimulando*, quum qui latenter diſſentiant, ſemper ſimulata loquantur, donec vindictæ ſeſe offerat occaſio? Hic potius Laur. Vallæ in Raudenſem aſſentior. *Simultas*, inquit, *eſt latens odium*; ea ſimultas plerumque intelligi contenta eſt, cum inimicitia opere ſe oſtendat.

„ [Videtur antiquitus *ſimultas* ſignificaſſe pactum, „ ſive quod inter duos ſimul conveniſſet, quaſi *Simuli-* „ *tas:* poſtea uſurpatum, pro tacita conventione mu- „ tui odii. Plebs quidem Romana, *ſimultatem* ſic vi- „ detur uſurpaſſe, velut ex Hygino apparet. Fab. 50. „ *Cum multi Peliæ filiam peterent, Pelias ſimultatem bis* „ *conſtituit, ei ſe daturum filiam, qui feras beſtias ad cur-* „ *rum junxiſſet.* Et Fab. 22. *Æeta Jaſoni hanc ſimultatem* „ *conſtituit, ſi vellet pellem auratam auferre, tauros æri-* „ *pedes jungeret jugo.*]

XIII. VIOLA.

Violam dictam volunt quidam, quaſi *non violatam*, vel *non violandam*. Ineptè ſanè, (20) quum *violo* verbum à voce *viola* ducatur: nam *violare virginem* eſt deflorare, & violæ colorem inferre; ut latius in noſtris Ori-

(20) *Quum Violo verbum &c.*] Id vero, licet Sanctii *Origines* non viderim, & proinde ejus rationes examinare non potuerim, ineptum pronunciare non vereor. *Violo* & *Violentus* omnino deducuntur à *Vis*. Sicut a *Lux*, *Luceo & Luculentus*. *Violare* autem *Virginem* notat vim ei inferre, vel facta contaminare pudicitiam ejus. Hinc ad res alias transfertur, veluti, *violare fœdus*, *amicitiam*, &c. Sed ſæpiſſime ſimpliciter & abſolute ponitur pro vim facere. Liv. I. 9. id *clamitatum*, *ne quis violaret* puellam, h. e. vi raperet, auferret. Sueton. Cæſ. cap. 89. *Plerique eodem pugione, quo Cæſarem violaverant, ſe interemerunt.* Hinc pro duriter & aſpere alloqui alium Liv. II. 56. *Ne verbo quidem violatis Conſulibus.* Sic paſſim *Violentus* homo eſt homo vehementis ingenii & verborum factorumque: Liv. I. 46. *Ne duo violenta ingenia conjungerentur.* Sueton. Aug. 51. *Violentius conqueri.* Ceterum *Violam* quod à Græco ἴον derivat Sanctius, prorſus probo.

Originibus oftenditur. Alii minus malè, à *vi olendi*. Sed melius à Græca *Ion*, more diminutivorum: idque eo melius poteft perfuaderi, quod Æoles, unde plurima Latini fibi deflexerunt, fcribebant *Fion*, digamma Æolico, ut ait Terentianus. Et digamma Æolicum verti apud Latinos in V. tritum eft; ut, *ois*, *ofis*, *Ovis*; *oon*, *ofon*, *Ovum*; *oinon*, *Foinou*, *Vinum*; Ταώς, *Tafos*, *Pavo*; *aion*, *aifon*, *Aevum*; *oia*, *Foia*, *Via*; *oideo*, *Foideo*, *Video*; *Is*, *Fis*, *Vis*; & verbum *Vapulo* ab *Apolluo*, *pereo*, vel *Apolumai*, *peribo*; Æolicè *Fapolo*, inde *Vapulo*, *pereo*, vel *doleo*. Sæpe reperias apud Comicos in imperandi futuro, *vapula*, & *peri*, & *plora*, & *jubeo te plorare*. *Formiæ* unde dicantur, indicat Strabo his verbis, *Urbs a Lacedæmoniis condita*, *prius Hormiæ dictæ*, διὰ τὸ ἴνοgμον, id eft, propter portus bonitatem & commoditatem. Verfus autem Terentiani de Digamma Æolico hi funt:

Nominum multa inchoata literis vocalibus
Æolicus ufus vertit, & digammon præficit.
Æolica Dialectos autem mifta ferme eft Italæ.
Hefperon quum dico Græce, Vefperum cognominat;
Eftia fic Vefta facta: Veftis Efthes dicitur:
Hina quem Græce vocamus, Vim jubet me dicere:
Ear eft multis in ufu, & magis poëticum eft;
Er enim nativa vox eft: ille Ver hoc dictitat.
Quos Homerus dixit Enetous, ille Venetos autumat:
Et viola flos nuncupatur, quem Græci vocant Ion:
Et Iolaos, ille Violens: crede Marco Tullio:
Quamque Itun dicunt Achæi, hanc Vitem gens Æoli.
Plura Sappho comprobavit, Æoles & cæteri.

Vomo etiam, & *Vomer*, feu *Vomis*, ab ἐμέω, vel ἐμῶ, (*vomo*) & *Vomica*, quod femper evomat fanguinem.

XIV. ÆGER.

ÆGer, inquiunt, ab *ago*, quod nihil poſſit agere. Nil vidi, aut legi ridiculum magis. Alii ab Græco αἴ αἴ, quod eſt doloris ſignum & querelæ. (21) Alii ab αἰάζειν, id eſt, lamentari. Sed non longe abierit ab *ago*, eo quod agatur infirmitate vel triſtitia: & *agere vitam*, ad id alludit. Virgil. *Vitamque extrema per omnia duco.* Sed placet ab αἴ αἴ.

(21) *Alii ab* αἰάζειν.] Mihi hoc etymon præ reliquis omnibus videtur vero proximum. Nam ab αἰάζω, unde & αἴαγμα *lamentatio*, commode deduxeris αἰαγὴς, quod olim in uſu fuiſſe potuit. Et hinc Latini eliſa litera A, propter concurſum plurium vocalium, ſuum *Æger* pro *Æager* videntur formaſſe, ſicuti *Cogo* dixerunt pro *Coago*, *Dego* pro *Deago*, & ſimilia.

XV. DIS, PLUTO.

DIs, inquiunt, *quia minime dives.* Quod ex Quinctil. lib. 1. cap. 6. eliciunt, quum potius, ut diximus; Quinctilianus hujuſmodi etymos irrideat & inſectetur, Cic. 2. Natur. Deor. à *divitiis* videtur deducere, *Terrena*, inquit, *vis omnis atque natura Diti patri dicata eſt: qui Dis, ut apud Græcos* Πλȣτων, *quia & recidant omnia in terras, & oriantur è terris.* Hæc ille. Cui conſonat Ovid. 1. Metamorph.

—— Itum eſt in viſcera terræ,
Quaſque recondiderat, Stygiiſque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

Itaque ſine Antiphraſi, (22) *Dis* à divitiis, quas poſſi-

(22) *Dis a Divitiis*] Immo quaſi per contractionem dicitur *Dis* pro *Dives*, ſicuti *Dites* pro *Divites*, quoniam revera Dives habebatur *Pluto*, ſic etiam a Divitiis Græce dictus. Vide & Voſſium.

fidet, aut divitiæ à Dite, (eſt enim ditiſſimus) rite nominabitur.

XVI. PONTUS.

PUdet referre *Ponti* etymon: olet enim fæcem Grammaticorum. Dicunt iſti, *quaſi ſine ponte:* quia mare pontem habere non poſſit. Nihil magis ridiculum eſt, quam quum Græcis vocibus etymum redditur Latinum, aut contra. *Lapis* dicunt, quia *pedem lædat*, vel à *labando*, quum Græcè ſit λάας; & *petra*, *quia teratur pedibus*, *aut pedem terat*, quum ſit πέτρη, vel πέτρα Itaque *Ponti* etymon Latinè reddere imperitiæ fuit. Nec etiam neceſſe fuit *Ponti* etymon ſcrutari, quum pro mari accipitur: (23) nam propriè mare non ſignificat, ſed regionem

(23) *Nam proprie Mare &c.*] Dubitem ſane, immo putem eſſe proprium Maris Euxini vocabulum, vel ſaltem ei κατ' ἐξοχὴν tributum. Certe *Propontis* proprium eſt vocabulum iſtius Maris, quod ante Euxinum eſt veluti Minoris *Ponti* ante Majorem: & *Helleſpontus* Freti ante Propontidem. Etymon *Ponti* recte forſan à πόνος, *labor*, ut monuerunt jam alii, deduxeris; quia periculoſa & laborioſa iſtic erat navigatio, propterea, quod illud Mare commodis portubus & ſtationibus deſtituebatur, unde & olim Ἄξενος, quaſi *importunum adventantibus*, Græci crediderunt cognominatum. Adde quod celeberrima Græcorum expeditio prima inſtituta fuit in hunc Pontum Euxinum, nec ſine maximis periculis & laboribus. Unde ab illis reducibus videri poſſet id *Ponti* nomen Mari huic impoſitum propter exantlatos illic labores; & ſic ad alia quoque Maria dein translatum, ſed & cum regione vicina quoque tandem communicatum ea ratione, qua paſſim apud Græcos & Latinos IN Urbe aut Mari aliquid factum dicitur, quod in agro ſuburbano, aut in terra mari proxima accidit. Vide me ad Aelianum Var. Hiſt. II. 25. 6. Quin ipſum illud *Helleſpontus*, quod manifeſte eſt primitus ipſius Maris nomen, tamen æque ac *Pontus*, regionem illi adjacentem quoque notat. Corn. Nepos in Pauſan. 2. *Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum & Helleſpontum miſerunt, ut ex bis Regionibus barbarorum præſidia depelleret.* in Timoth. 3. *Defecerat Samos, deſcierat Helleſpontus.* Hinc jam Homo iſtius Regionis dicebatur *Helleſpontius*, Cicero Famil. XIII. 53. *Commendo tibi negotia ejus,* qua

nem illam, cujus fuit Mithridates Rex. Unde Juvenalis, *Festino ad nostros, & regem transeo Ponti.* Ibi est *Pontus Euxinus*, & ita *Pontus* accipitur pro mari, ex parte totum; ut *Fretum* pro mari, quum sit *Fretum* propriè, quod Græci vocant *Porthmon*, à *fervendo*, quod ibi maximè fervet aqua: nos vocamus *Estrecho*. Denique passim Græcè legas, πόντος ἁλὸς, id est, *Pontus Maris*, & *Freta Ponti*; ut *æquor maris.*

quæ sunt in Hellesponto, & si quid habebit cum aliquo Hellesponto controversiæ, ut in illam διοικησιν *rejicias.* Adde vocem *Pontus* factam esse communem & appellativam, non Terræ, sed Maris, & inde derivata ποντίζειν, & similia, *Maris* semper significationem præferentia. Ex quibus omnibus colligendum videtur, vocabulum hoc primitus impositum Mari Euxino, & sic dein communicatum cum adjacente Regione potius, quam contra. Bochartus tamen in suo Phaleg. I. 10. in eo consentit cum Sanctio, quod nomen id primum tribuit regioni, dein Mari, regionemque putat Orientalium lingua per metathesin literarum sic appellatam, quasi terram *Botna* vel *Botnim*, h. e. *nucum*, quæ frequentissimæ in ea: Unde & à Latinis scriptoribus sæpe *Ponticarum Nucum*, ut præstantissimarum, mentio fit. Neque absurdum sane illud, licet verum non putem.

XVII. PELAGUS.

SOlent etiam & Græci Grammatici, quamvis doctiores, ineptire; dicunt enim πέλαγος à πέλας, id est, *propè* & γῆς, id est, *terra: quia non propè, sed longissimè abest à terra.* Sed *pelagus* propriè mare non significat, sed profunditatem maris, Hispanè, *Pielago.* In Euangelio D. Matthæi legitur, πέλαγος τῆς θαλάσσης, id est, *Pelagus maris*, hoc est, in medio maris. (24) Crederem di-

(24) *Crederem dici pelagus &c.*] Verisimilius fecere, qui ab Hebr. פלגים *Rivi* deduxere. Sicut & sequens vocabulum *Charontis* ab Ægyptiaca origine repetiverunt Eruditi, quæ *portitorem* significarit probante Vossio, quem vide. Certe χάρων non à χαρόντια, sed hoc ab illo derivatur: neque etiam à χάρωψ, quo proprie *lætos habens oculos* notatur, cum nihil lætum Charonti tribuatur ab ullis Scriptoribus. Vide Virgilium Aen. VI. 298. &c.

dici *pelagus*, à *πέλας*, *prope*; quia prope litus ſtatim pelagus eſt, id eſt, profunditas maris.

XVIII. CHARON.

Lilius Gregorius Giraldus de Diis gentium ſic ait, *Charon Deus infernus, dictus per Antiphraſin, quaſi Acheron: alias tamen etymologias Phornutus adducit, quas non ſatis probo.* Hæc ille. Mihi placet Natalis de Comitibus in Mythol. *χάρων*, inquit, à *χαίρω*, id eſt, *gaudeo, quia tranſitus Lethei fluminis ad ſedes beatorum maximo cum gaudio fiat.* Sic ille. Invenio & *χάρων*, pro leone, *ἀπὸ τῆς χαροπότητος*, id eſt, ab ſplendore oculorum. Huc videtur Virgil. Æneid. 6. reſpexiſſe, *Stant lumina flamma;* & Ovid. Metamorph. *Rubra ſuffuſus lumina flamma.* Seneca in Hercul. Fur. act. 3. *Concavæ lucent genæ:* ſic enim legendum, non *ſquallent.* Dicuntur etiam *χαρώνια*, hiatus terræ immenſi, & *χάσματα*, ex Diogene Laërtio, & Joſepho Scalig. in Æthna; unde non male poſſet deduci *Charon.*

XIX. HOLOSTEON.

Holeſteon, inquit Plinius lib. 27. cap. 10. *ſine duritia herba ex adverſo appellata à Græcis, ſicut Fel Dulce: tenuis uſque in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen, foliis anguſtis, aſtringens guſtu, naſcitur in collibus terrenis; uſus ejus ad convulſa* rupta, *in vino pota.* Hæc omnia ſumpſit Plinius ex Dioſcoride lib. 4. cap. 11. præter illa, *ſine duritia, ex adverſo appellata à Græcis, ſicut fel dulce.* Qua in parte non aſſentior Plinio, ſi modò illa Plinii ſunt tam diſparata verba: nam quum dicimus fel *Dulce*, non Antiphraſis eſt, ſed ironia. Deinde apud Dioſcoridem (25) non *ὀλόστεον*, ſed *ὀλίστεον* le-

(25) *Non ὀλόστεον, ſed ὀλίστεον legitur &c.*] Neſcio quid ſibi his verbis velit Sanctius. Verum eſt, in vulgatis Dioſcoridis edd. legi ὀλός-

legitur, id est, *perdens coronas*, quia coronaria non fit. Et verò si gramini similis est, rite vocabitur *holosteon*, id est, dura, & tota ossea, & non per antiphrasin. Doctor Laguna nostram *pillosellam* esse arbitratur, quæ ideo sic vocatur, quod minus sit horrida, villosa, & veluti spinosa.

ὀλέστεον, sed Docti interpretes ex Galeno & Plinio ostenderunt istic liquido satis, legendum ὀλόστεον. Sed an ὀλέστεον notat *perdens coronas?* ubi hic *coronæ?* quæ pars vocis eas denotat? Ferri id posset, si legeretur ὀλέστεφος, quod nusquam legitur. Sine dubio ὀλόστεον dicta est hæc herba, quia *tota* constat ex *cauliculis*. Caules autem sunt veluti *ossa* herbarum & foliorum. Quod vero Laguna putavit fuisse *pillosellam*, id vero refutatum vide a Matthiolo, qui & figuram hujus herbæ vel fruticis exhibet in lib. IV. Dioscor. cap. 10.

XX. ORTHOPNOEA.

COelius Aurelianus lib. 3. cap. 1. Chronion, quum fere attigisset, quid esset *Orthopnœa*, id est, spirandi difficultas, subdit: *Item, ut alii dicunt, contrario vocabulo suæ virtutis nomen accepit: nam quum spirationem convertat ac depravet, tanquam corrigat; Orthonœa nuncupatur, quam nos spirandi dicere correctionem poterimus; multa enim contrariæ interpretationis vocabulum sumpserunt; ut* fella, *quæ Græci γλυκέα vocant, velut Dulcia, quum sint amarissima.* Hæc verba coincidunt cum illis Plinii ex capite præcedenti, utraque ex ingenio Grammaticorum. Quanto simplicius & rectius diceretur, (16) *Orthopnœa* ideo dicitur, quia nisi recto & extenso collo spiritum emittere non possimus.

(16) *Orthopnœa ideo dicitur.*] Vide & Voss. Inst. Orat. IV. 13. 11. ubi item Antiphrasin, ut futile Grammaticorum inventum, explodit.

XXI. LUSTRA.

SErvius lib. 1. Æneid. sic, *Lustra, & Lupercalia per contrarium dicimus: quia parum lustrantur.* Sed quantum

tum Servius fallatur, & jam ſæpe docuimus, & de *Luſtris* egimus ſatis in Regula quinta, quum diſceptavimus, unius vocis unicam eſſe ſignificationem. [Vide Cap. XIV. No. 20.]

Erunt & alia multa, quæ Grammatici, ut ſunt ad errores ingenioſi, comminiſcuntur. Sed hæc ſatis fuerit confutaſſe, ex quibus facile intelligetur, nullam poſſe eſſe vocem, quæ ex impoſitoris mente contrarium poſſit ſignificare.

CAP. XVII.

RESPONSIO.

Ad quædam Objecta.

SCripſi in quadam epiſtola, *juſta ſollemnia facere*: reprehendor in orthographia, & in ſignificatione; (1) nam *ſol-*

(1) *Nam Sollemne inquiunt &c.*] Crediderim quidem cum Sanctio, veram ſeu origini ſuæ congruentem eſſe Orthographiam, qua uſus eſt, quum eam antiqui Lapides quoque probent. Sed poſteriores tamen Veterum vel ſic dixiſſe cenſeam *Sollennis* potius, quam *Sollemnis*; Plane ſicuti maluerunt tandem *Portunus* pro *Portumnus*, *Fortuna* pro *Fortumna*. Porro crediderim proinde etiam hoc, primitus quidem id vocabulum, utpote tantummodo derivatum & deductum à *Sollus*, h. e. totus, integer, non tam ſignificaſſe *præcipuum*, *ſingulare*, & *eximium*, ut mox Sanctius explicat, quam *Perpetuum*, *Continuum*, *integrum*, *cui nihil deeſt*, *quod ad ejus integritatem requiratur*: ſed tamen deinceps adhibitum revera etiam in ſignificatione ejus, *quod omnibus annis fieret*, & quod ſic uſu continuo & annuo diu perſeveraret. Certe Feſtus in Sollo, *Sollenne*, *quod omnibus annis præſtari debet*. Feſtus autem ſua hauſit ex Verrio Flacco, qui vixit temporibus Auguſti. Nullum igitur poteſt eſſe dubium, quin Verrius eo ſenſu, ut & pro eo, *quod uſitatum ſit*, illud vocubulum adhibuerit, & haud dubie plures illo tempore. Ne dubites, ſic Livius I. 7. *Tradito ſervis publicis ſollemni familiæ miniſterio.* Cap. 31. *Manſit certe ſollemne, ut quandocunque nunciaretur idem prodigium, feriæ agerentur.* XXXVIII. 48. *In ea civitate, qua in ſollemnibus verbis habet; quum*

sollemne, inquiunt, est, quod quotannis fieri solet. Orthographia vera est; dicitur enim *sollemnis*, à *sollo*, voce Osca, id est, totum, teste Festo: *emnis* autem est productio vocabuli, ut in *legitimus*, *æditimus*. Aldus in Or-

quum triumphum decernit: *Quod bene ac feliciter Remp. administravit.* *Sollemnia* hæc *Verba* quid aliud quæso sunt, quam Usitata, & longo usu continuata? Phædr. In Præfat. lib. 3. *Ergo hinc abesto Livor, ne frustra gemas, Quoniam mibi sollemnis debetur gloria*, h. e. talibus meritis tribui solita. Pom. de Or. juris §. 6. *Ex his legibus Actiones compositæ sunt, quas ne populus, prout vellet, institueret, certas sollemnesque esse voluerunt*, h. e. constanti usu receptas & ita singulis rebus proprias, ut aliæ, si adhiberentur, nihil valerent. Interim quicquid singulis annis fiebat, itidem appellabatur *Sollemne*. Hinc passim *sollemnes dies*, *ludi*, *sacra*. Liv. I. 35. conjungit *sollemnes annuos ludos*: unde tamen liquet, non esse *Anni* vocem aut significationem vocabulo *sollemnis* re ipsa implicitam, sed potius tales annuos dies fuisse omnes festivitati destinatos. Ceterum quoniam illi anniversarii dies erant quasi præcipui dies totius anni, & quoniam illos dies solebant festo potissimum modo exigere, hinc tandem tamen factum, ut aliquando simpliciter *Sollemnis* adhibeatur pro præcipuo, & maxime festo. Sallust. Catil. 22. *Sicut in sollemnibus sacris fieri consuevit.* Et hinc *Solemnia* absolute Livius I. 7. *Ne extis sollemnium vescerentur.* Cap. 9. *cujus ad sollemne ludosque venissent.* Suet. Tib. 34. *Sollemnibus cœnis pridiana obsonia apposuit.* h. e. rectis, seu talibus cœnis, quales solebant exhibere diebus maxime festis. Vitell. 11. *Inferias Neroni dedit, & sollemni convivio citharædum placentem palam admonuit*, h. e. maxime frequenti, & festivo. Scilicet eodem modo se res habet in hoc vocabulo, quo in *Æditumus* ae *Æditus*. *Æditumus* dicebatur eadem forma, qua *Finitumus*, & sicuti hoc notat rem sive hominem, qui est in finibus nostris, sic illud, hominem, qui habitat in æde sacra. Sed cum tandem facilioris pronunciationis gratia diceretur *Æditus*, crediderunt ipsi Veteres insigni errore, dici ita, quasi *Ædis sacræ Tuitorem*, ut exponit Festus. Vide & Varron. lib. IV. de Ling. Lat. Eodem itaque modo verum haud dubie & genuinum fuit *Sollemnis*, sed per εὐφωνίαν deinde dictum *Sollennis*, idque acceptum, certe a Grammaticis, tanquam si esset compositum ex *Sollus* & *Annus*, & significasset primitus tale quid, quod omnibus annis recurrit, quum revera vocabulum fuerit non Compositum, sed Derivatum a *Solus*, & significarit illud maxime, cui nihil ad sui perfectionem deest. Vide & Vossium in Etymologico, sed valde fluctuantem.

Orthographia sic ait, *Sollemne, non sollenne, habent antiquissimi libri, & lapides. Analogia Solenne videtur probare, si modo à* Solo Anno *deducitur, ut quibusdam placet. In hoc tamen plus antiquitati demus, quam analogiæ. Vide Festum in Sollo, & Osce.* Hæc Aldus. *Sollemne* autem nec derivari ab *anno*, nec significare, quod solet quotannis fieri, hæc testimonia demonstrabunt. „ [Livius lib. 1. *Ludicrum fuit, equi, pugilesque ex Hetruria acciti; solemnes deinde annui mansere ludi:* & „ lib. 5. *Ut matronarum, sicut virorum, post mortem solemnis laudatio esset:* & lib. 7. *A consulibus ad dictatores solemne clavi figendi translatum est; intermisso deinde more, digna etiam per se visa est res, propter quam Dictator crearetur.* In *solemne* ergo subauditur *Institutum*, „ vel *Opus*.] Horatius lib. 1. epist. 18. *Romanis sollemne viris opus, utile famæ:* idem lib. 2. epist. 1. *Romæ dulce diu fuit, & sollemne, reclusa Mane domo vigilare, clienti promere jura:* idem lib. 1. epist. 1. *Insanire putas sollemnia me, neque rides?* Plin. lib. 28. cap. 9. *Certe novæ nuptæ intrantes etiam sollemne habent, postes eo attingere.* Virgil. lib. 12. *Habeto Imperium sollemne Socer; mihi mœnia Teucri Constituent.* Cic. ad Attic. lib. 7. *Tantum igitur nostrum illud sollemne servemus, ut ne quem istbuc euntem sine literis dimittamus.* Tacit. lib. 12. *Et funeris sollemne, perinde ac D. Augusto, celebratur:* idem lib. 3. dixit, *Funerum sollemnia:* & lib. 11. *Nuptiarum sollemnia. Sollemne* igitur semper significat aliquid præcipuum, integrum, singulare, & eximium. Sic Horat. lib. 4. Oda 11. *Qui dies jure sollemnis mihi, sanctiorque pene natali proprio.* Et Virgil. lib. 5. *Annua vota tamen, sollemnesque ordine pompas*, ist est, præcellentes. Qui locus decepit Grammaticos, propter *annua vota.* Qui sapiunt, scribunt *sollemnis, sollicito, sollertia, sollers*, id est, totus ars.

Sumtus, emtus, contemsi, contemtum, scribo sine p. quia verbi characteristica litera perire non debet, & à Bar-

Barbaro sæculo dimanavit *emptum*, *comptum*. Barbari scribebant *hyemps*, *dampnatus*, *sompniare*, *prompsi*. (2) Marius Victorinus in libro de Orthographia sic ait: *Nam* hiems, *&* insumsit, *&* demsit, *sine dubio per* m, s, *scribetis. Et quando in harum vocum mentionem incidimus*, *nec* consumptum, *nec* emptum, *nec* temptat, *& similia istis*, *per* p, t, *scribetis vitiosè*, *sed ut ego scripsi*, *juxta* m, t *ponetis*. Sed de hoc latissimè Lambinus in prologo in Horatium.

Archaismon objiciunt, quum dixi, *Si pote est.* Nomen *potis* & *pote* non differt à *fortis* & *forte*, nisi quod (3) etiam in neutrali genere aliquando *potis* reperitur. Lucret. lib. 1. *Conjunctum est id*, *quod nunquam sine perniciali Dissidio potis est sejungi*, *seque gregari:* Idem lib. 5. *Nec potis est cerni*, *quia cassum lumine fertur:* loquitur de corpore. Catul. *Quantum qui pote plurimum perire.* De voce *Potis* in masculino & fœmin. multa sunt testimonia. Virgil. 3. Æneid. *Nec potis Ionios fluctus æquare sequendo:* idem Æneid. 11. *At non Evandrum potis est vis ulla tenere.* Sed hoc nemo opinor negabit. De *pote* videamus an sit Archaismos. Ci-

(3) *Marius Victorinus.*] Priscianus lib. x. p. 897. prorsus in contrarium tendit. *In MO desinentia*, ait, *si Vocalis longa antecedat*, *O in PSI conversa*, *proferunt Præteritum*, *ut Sumo*, *Sumpsi*, *Promo*, *Prompsi.* Et dein, *Emi vero Emptum facit*, *quod ideo assumpsit P. quia non potest M. ante T sine P inveniri euphoniæ causa*, *ut Sumptus*, *promptus.* Manifestum ex eo saltem hoc, Imp. Justiniani tempore invaluisse jam illam Scriptionem in ejusmodi Verbis.

(3) *Etiam in neutrali genere aliquando potis.*] Sic Terent. Adelph. IV. 1. 5. *Ita fiat*, *& istoc si quid potis est rectius.* Et IV. 4. 17. *fieri potis est*, *ut ne qua exeat.* Plautus Amphitr. II. 2. 61. *Qui istuc potis est fieri.* Casina II. 3. 2. *Nec potis quidquam commemorari*, *quod plus salis plusque leporis habeat.* Immo & in Plurali Plautus Pœn. I. 2. 17. *Duæ potis sunt plus satis negotii dare.* Merula jubet istic legi *potes sunt*; sed quum videamus *Potis* præter analogiam olim in omni genere adhibitum ipso usu, quidni ergo etiam utroque Numero? Vide etiam supra II. 10. 1. p. 212.

Cicero de claris orat. *Hoſpes non pote minoris:* idem Attic. lib. 12. epiſt. 39. *Ego quid homines aut reprehendant, aut poſtulent, neſcio: ne doleam? qui pote eſt? ne taceam? quis unquam minus?* ibid. lib. 13. epiſt. 37. *Hoc quidquam pote eſt impurius?* Perſ. Satyr. 1. *Qui pote? vis dicam?* Propertius lib. 2. eleg. 1. *Qui pote, quiſque in ea conterat arte diem.* Catull. *Una ſalus hæc eſt, hoc eſt tibi pervincendum. Hoc facies, ſive id non pote, ſive pote,* idem, *Aut ſi perditius pote eſt quid eſſe.* Terent. Adelph. act. 2. ſc. 3. *Nihil pote ſupra.* Plaut. Caſ. ſc. Omnib. *Non pot' eſt impetrari:* Idem Moſtell. ſcen. Jam pridem, *Vah, quid illa pote pejus quidquam muliere memorarier?* Idem Menech. ſcen. Ut ætas, *Ibo, atque arceſſam medicum jam quantum pot' eſt:* Idem Perſa ſc. 1. *Quin ſi egomet totus veneam, vix recipi pote ſit, quod tu me rogas.* Priſcianus lib. 15. *Hic & hæc potis, & hoc pote, unde potior, potiſſimus.*

Celebrare regis uxorem reprehendere conantur, quod ſit accuſativus perſonæ. At Cicero pro Muræn. à nobis ſtat, (4) quum ſcribit, *Nuncii literæque celebrant eum, factum conſulem;* Idem pro Arch. *ingenio alicujus Poëtæ aliquem celebrari.* Ovid. 2. Art. in fine, *Me vatem celebrate viri, mihi dicite laudes:* & lib. 1. Amorum, *Carminibus aliquem celebrare* dixit. *Celebratus* & *Celebrandus* paſſim invenies.

Ut Poëtis aliquam prælucerem facem ſcripſi; neſcio quid hic poſſint reprehendere, niſi ſummam elegantiam. *Lucere* vel *prælucere facem, cereum, candelam alicui,* ſelectum loquendi genus eſt; aut *lucere* vel *prælucere* cum dativo, ſuppreſſo accuſativo, ut illud, *Ego meis*

(4) *Quum ſcribit &c.*] Diſertius etiam Cicero Famil. V. 12. *Me a te potiſſimum ornari celebrarique velle.* Livius XLIV. 22. *Majore, quam ſolita, frequentia proſequentium Conſulem celebratum.* Tacitus Hiſt. II. 71. *Neronem admiratione celebrabat.* Salluſt. Jug. 85. *Hæc & talia faciendo majores veſtri ſeque remque publicam celebravere.*

meis majoribus virtute mea præluxi, fupple *facem* vel *cereum*. Suetonius Augufl. cap. 29. *Servumque prælucentem exanimaffet.* Plautus Caf. fcen. Non mihi, *Primum omnium huic lucebis novæ nuptæ facem:* Idem Curcul. fc. 1. *Tute tibi puer es lautus, luces cereum.* Aurelius Victor de viris illuft. *Duilio conceffum eft, ut prælucente funali, & præcinente tibicine, à cœna publicè rediret.*

(5) *Threnos deflere* dixi, Græcos imitatus, qui paffim verbis cognatos accufativos adjungunt, ut, *fervitutem fervire, certamen certare, ludum ludere:* fic θρηνεῖν θρήνυς, id eft, deflere lugubria. Sic Cicero dixit *Cafus deflere. Funera flere* Ovidius: &, *Fortuna tua flenda eft*, Itaque *Fleo*, (ut & reliqua omnia verba, paffivis exceptis, & fubftantivo) Activum eft.

Debito epathlo non fraudabitur, fcripfi. Si *Epathlon*, inquiunt, vox Græca eft, quur Græcis characteribus non fignatur? deinde quur in fexto cafu, quo Græci carent, collocatur? Refpondeo, five Græcis, five Latinis literis fcribatur, Græcum effe nomen, & aptiffimè in fexto cafu, cum fuo adjectivo, collocari. (6) Græcos autem fexto cafu non carere, jam probavimus.

Pror-

(5) *Threnos deflere*] Phrafis hæc recte exponi poteft. Eodem fcilicet modo, quo fupra III. 3. 9. pag. 300, 301. &c. expofuimus *Æftuare annum, Saltare Cyclopa, Vivere Bacchanalia.* Senfus igitur eft, fletu exfequi threnos ad finem ufque, feu flendo abfolvere eorum recitationem, ut *decantare* & *defaltare canticum* apud Suetonium, *Rixa debellata fuper mero*. Horat. Od. 1. 18. Ceterum de Verbis tum Activis tum Neutris etiam abunde in fuperioribus egimus, & liquido, ni fallor, Neutra afferuimus, ad quæ etiam Verbum *Flere* primitus eft referendum. Vide me fupra III.3.61.

(6) *Græcos autem fexto &c.*] At Tu vide, quæ contra hanc fententiam difputavimus fupra I. 6. 4. p. 34, 35. &c. Interim Græca vocabula Latine fcripta, Latine etiam per cafus Latinos declinantur recte & veterum exemplo: ficuti ex quampiurimis Auctorum locis patet, in quibus Nomina Propria Græcorum per cafus Latinorum exprimuntur.

Prorsam orationem, non *prosam*, scribo. *Prorsi limites*, inquit Festus, *appellantur in agrorum mensuris, qui ad orientem directi sunt*: Idem, *Prorsum ponebant pro recto*. Donatus in Terentium (7) *prorsa*, inquit, *oratio*, *quam non inflexit cantilena*. Scio antiquissimos dixisse, *prosam*, non *prorsam*, quia concursum r, cum s, fugiebant; unde dicebant, *rusum*, pro rursum, *susum*, pro sursum, *asum*, pro arsum, *prosum*, pro prorsum; & vestem quandam vocabant *prosam*, pro longa. De *Prorsa Dea* Agellius libro 16. cap. 16.

In ea re aliquem excellere, *qua in re*. Sunt innumera testimonia, quibus hoc politum dicendi genus confirmavimus, supra II. 9.

Elegantissimum aureum annulum. Valla lib. 3. cap. 4. duo adjectiva uni substantivo addi posse negat; sed longè fallitur, ut alibi [lib. II. cap. 8.] probavimus.

Sonetta quur dixerim, & duplici tt scripserim, reprehendor: nam novæ voces, ajunt, præfatiuncula molliendæ sunt, *ut ita dicam*, *ut ita liceat loqui*. Nonne ridiculus esset, qui sic loqueretur? *Confero me Madritum, ut ita loquar: venio Burgis*, *ut ita dicam*. Aliud igitur est nova nomina invenire, aliud, inventis uti, etiamsi apud Latinos non inveniantur. Quur duo tt? quia sic scribunt Toscani nomina diminuta.

Aliena poëmata nemo pro suis usurpato, *Usurpare*, inquiunt, est in frequenti usu habere: Et quid necesse fuit

(7) *Prorsa oratio.*] Immo dicitur *prorsa oratio*, quasi porro usque ad marginem semper vorsa: & idcirco opponitur *Metro*, cujus Versus ante desinebant plerumque, quam ad marginem pervenirent. Vide Casaub. ad Lamprid. Alex. cap. 59. Hinc *prorsus* passim ponitur pro rectâ, sine flexu, aut mora; Cato apud Festum in v. Prorsus, *Quum Romam veniebant, prorsus devertebantur pro hospitibus ad amicos suos*. Opponitur etiam *prorsus* & *ex transverso*: Plautus Pseudolo IV. 1. ult. *Non prorsus, verum ex transverso, cedit*. Usus tamen obtinuit, ut oratio potius *Prosa* ex antiquitate diceretur, quam *prorsa*, quæ scriptura tantum in Adverbio prævaluit. Vide & Sueton. Aug. 85.

fuit addere, *pro suis?* Nonne & *Usurpare* capitur, pro capere? atqui id frequentissimum est. In illo Ciceronis libro 9. epist. 22. *Usurpata duplex cubile*, Canterus legit, *Usurpat à*, vel, *usurpat ab duplex cubile;* quod verum credo. Et quod est apud Gellium lib. 3. cap. 2. *de usurpatione*, id est, (8) usucapionis interruptio-

(8) *Usucapionis interruptione.*] Sic tamen etiam Paulus JCtus l. 2. Dig. de Usurpat. & Usucap. *Usurpatio est usucapionis interruptio. Oratores autem Usurpationem frequentem usum vocant.* Vult JCtus *usurpatione* rei ad certum & legibus præfinitum tempus *interrumpi ejusdem rei usucapionem*, quam alius suæ possessioni propositam habet. Hinc jam explicandus illustris ille Gellii locus de ratione & initio ac fine dierum naturalium, quem Doctissimi Interpretes neutiquam intellexerunt. Est ille III. 2. *Q. quoque Mucium JCtum dicere solitum, legi, non esse Usurpatam mulierem, quæ Kalendis Januariis apud Virum causa matrimonii esse cœpisset, & a. d. IV. Kal. Januarias sequentis Usurpatum isset. Non enim posse impleri trinoctium, quod abesse a Viro Usurpandi causa ex XII. tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis posteriores sex horæ alterius Anni essent, qui inciperet ex Kalendis.* Etenim *Usurpari* hic dicitur ab Alio Uxor, quæ à Viro discedit, in cujus matrimonio erat per Usum, sed qui Usus tunc interrumpebatur per illam Usurpationem. Nec enim, quod Vir Doctiss. ait, *ut constaret matrimonium Usu, trinoctium abesse matronam a Viro Juris erat*, sed fiebat id, ut non constaret matrimonium, & ut jus Usu integri anni quærendum abrumperetur, seu Usucapio interrumperetur, ut recte etiam *Brissonius* sensit de Ritu Nupt. p. m. 32. Scilicet per absentiam Uxoris à Viro, qui Usu eam capiebat, si illa absit, ut ab alio usurpetur, & afuit continuo integro trinoctio istius anni, Usus vel Usucapio Uxoris, quæ ceteroquin Usu unius anni absolvebatur & confirmabatur, plane interrumpitur & aboletur. Nempe *Usurpare* proprie notat rem non suam suum tamen ad usum adhibere, & sibi sumere. Sic ergo alterius uxor *usurpabatur:* sed & sic Præfectus Urbi Latinarum fer. causa dicitur *Consulare munus usurpare* apud Tacitum Ann. VI. 1. Similiter Plinius Paneg. cap. 81. de Venatione agens, *Usurpabant gloriam istam illi quoque Principes, qui obire non poterant.* Gellius IX. 2. *Dolori mihi est, quod spurca istiusmodi animalia nomen usurpant sanctissimum, & Philosophi appellantur.* VI. 8. *Retentam à Scipione & in deliciis atque amoribus usurpatam.* Tac. Ann. XI. 16. *Modo comitatem & temperantiam, modo violentiam, usurpans.* Plaut. Bacchid. I. 2. 41. *O barathrum, ut ego te usurpem lubens.* Cic. de Amic. c. 2. *Nec tamen ob iste*

ptione, non probat Charondas ad leges XII. tabularum. Cic. 7. Verr. *usurpare, ac retinere:* idem pro Marcello, *Crebris sermonibus usurpare* dixit: & quur addidit *crebis*, si *usurpo* frequentativum esset? Ego addidi, *Pro suis*, more Terentiano, in Andr. *Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.*

Ne-

isto officio, quod semper usurparam, abduci commodo meo debui. Denique pene prorsus, ut Sanctius *aliena poëmata usurpare*, sic Phædr. fab. 73. *Sinite illas gloria vana frui, Et usurpare vestri ornatum muneris: Pares dum non sint vostræ fortitudinis.* Tac. Ann. II. 60. *Quædam civitates, quod falso usurpaverant, sponte omisere.* In hisce pleraque notant revera etiam Frequentem Usum: At locus ille Plauti etiam Unicum usurpandi actum. Sic & Casin. III. 5. 9. *Unde meæ usurpant aures sonitum*, h. e. unde accidit ad aures meas ille sonitus, quo nunc vocor. Atque heic tandem Animadversionibus nostris finem faciemus, sequentem Dissertationem relicturi intactam Auctori suo, & Lectorum arbitrio. Id tantummodo addemus, Modum, qui in omnibus rebus est optimus, in ea quoque Auctoris nostri sententia servandum, & cavendum, ne dum nimis morosi sumus in exigenda Latinitate, sterilem in ea reddamus & Styli nostri & Linguæ sermonem. Non ita temere repudiaverim Ego, ut facit Auctor in Resp. ad Objectionem Primam, locutiones, quas Analogia Syntaxeos & Significationis admittit, licet ejus exempla nunc non ita sint nobis in promptu: cum multa haud dubie olim, etiam Ciceronis & Augusti tempore, Latine dicta sint, quorum tamen exempla & documenta in iis, qui supersunt nobis ex illa ætate, Auctoribus desideramus: & sæpissime eveniat, ut desiderari putentur, quæ tamen in iis occurrunt, sicuti adversus Scioppium à Viris Doctis sæpe est probatum. Porro neque usum Linguæ Latinæ adeo arctaverim, ut prorsus eam quotidiano sermone exclusam velim. Si nolimus in Academiis adhiberi ad docendum, atque ei etiam istic vernaculam substituamus, vix poterunt utique illæ, nisi unius gentis hominum studiis inservire, quod alienum prorsus foret ab earum instituto & publico omnino bono. Sæpe igitur omnino loquendum lingua Latina, quæ communis est omnium eruditorum lingua, & proinde quoddam quasi vinculum commercii eruditi omnibus inter se nationibus exhibet. Sæpe autem loquendum est etiam ex tempore & subito. Sed tamen illa extemporalis facultas sermonis Latini non comparanda est quotidiana atque incondita loquela & barbaro garritu, sed assidua prius Lectione, & dein adjunctia Styli exercitiis, qui unicus est & verua dicendi Magister.

Nemo uno plus præmium exſpectato, dicendum erat, inquiunt, *uno plus præmio*; quia *Plus* ſubſtantivum, non adjectivum eſt. Ego contra ſentio: nam *plus* in neutrali terminatione ſemper adjectivum eſt; ut, *victrix* in fœminina, *alma* etiam in fœminina: quur enim dicas, *victricem legionem* aliud eſſe, quàm *victrices legiones?* Itaque quum dicis *pluris emi*, deeſt, pluris *æris pretio* emi. Sed exemplis agamus, Salluſtius Jugurth. *Neque pluris pretii coquum.* Vide Varron. Cicer. 2. Orator. & in Academic. *Quum plus uno verum eſſe non poſſit:* idem lib. de Legibus, *Hoc plus ne rogum facito:* idem 1. Nat. Deorum, *Alterum certè non poteſt, ut plus una vera ſit*, ſubaudi *opinio:* idem Attic. lib. 1. *Ut hoc noſtrum deſiderium ne plus ſit annuum:* idem in Topic. *In disjunctione plus uno verum eſſe non poteſt.* Valer. Maxim. lib. 1. cap. 8. *Uno plus Etruſci cadent:* quod ſumſit à Livio, quum inquit, *Uno plus Etruſcorum cecidiſſe in acie.* Catullus in primo epigram. *Plus uno maneat perenne ſæclo.*

L E-

LECTORIS.

ULtimum posuimus ad linguam Latinam præcipuum documentum; quia magna vulnera debent arte atque dolo bono tractari. Timui enim, ne, si hoc remedium in libri fronte proponeretur, omnes medicinam, licet saluberrimam, aversarentur. Quis enim est, non dico in Hispania, sed etiam in tota Europa, (quatuor aut sex doctos excipio) qui non & sentiat, & præcipiat, verbis Latinis exercendam linguam, ut promptè & celeriter possis, quæ malè cogitaveris, expromere? Quis porrò ludimagister Grammaticus non subinde pueris crepat? (honor sit auribus doctorum) Vel malè, vel bene, loquere cum M. Tanta est stultorum hominum ignorantia, perversitas, & pertinacia. At ego, apud quem pluris est rectæ rationis pondus, quam multorum præscriptum, assero, nihil pestilentius posse juveni linguæ Latinæ cupido evenire, quam aut verbis Latinis effutire cogitata, aut loquentium profluentiæ interesse. Quicunque enim aliquando peritiam Latinæ linguæ est assequutus, Petrum Bembum *dico, aut* Osorium, *aut nostrum* Pincianum, *non loquendo, sed scribendo, meditando, & imitatione, id sunt assecuti. Hortor igitur sacri verbi concionatores, (quando politè & appositè de suggesto loqui non ultima laus est) ut etiam Hispanè loquentium cœtus fugiant; quam paucissima loquantur ipsi; patianturque vel mutos & elingues in confabulationibus appellitari, dum ex scripto & meditato doctorum hominum aures ducant in admirationem. Non discimus Hebræa, vel Græca, ut loquamur, sed ut docti efficiamur. Quur igitur in Latinis non idem efficiemus? quandoquidem jam nulla natio est, quæ Latinè aut Græcè loquatur. Stylus exercendus est diligenter: hic enim, ut M. Tullius ait, est egregius dicendi magister: hic verè nos docebit, communi sensu illos carere, qui linguam Latinam in plateis, aut etiam in gymnasiis, miris modis conantur dilacerare. Vale.*

Qui Latinè garriunt, corrumpunt ipsam latinitatem.

Objectio Prima.

USus & *experientia dominantur in artibus, nec ulla est disciplina, in qua non peccando discatur: nam ubi quid perperam administratum cesserit improsperè, vitatur quod fefellerat, illuminatque rectam viam docentis magisterium.* Hæc Colum. lib. I. cap. I. Responsio: Verè & sapienter Columella, si de artibus loquaris; sed Latinè loquendi nulla est ars: hoc enim observatione rerum innumerabilium constat. Grammatica, Musica, Rhetorica, & similes, errando addiscuntur: Sed, ut inquit Fabius lib. I. cap. 6. *Aliud est Latinè loqui, aliud Grammaticè loqui.* Quasi dicas, *Libris opus habeo;* [V. supra IV. 15. p. 795.] *Adhibeo tibi fidem; crimen læsæ majestatis; ille tenetur hoc facere; ego amo* [At vide supra I. 2. I. & III. 2. 7.] *Deum;* Grammaticè quidem dicas, Latinè non dicas. Nec enim satis est, Latinas quærere dictiones, delectus adhibendus est in verborum conjunctione, quem isti locutuleji miris modis dilacerant: non enim, quicquid Latinum est, statim Latinè dicetur. *Habere orationem* dicimus, non *facere; verba facere*, non *agere; agere gratias*, non *facere; fer opem*, dicimus, *da opem* non dicimus: [*Dare opem*, dixit tamen Terentius Heaut. III. 3. 31. in Cod. Bemb.] *dare verba*, usitatum est, *tradere*, seu *præbere verba*, inauditum. Quid dicam de illis; qui sibi docti videntur, & passim habentur? Quidam enim ex illis scripsit, *Vigilant milites in monte*, pro, speculantur de monte; *tentat frangere aciem*, pro, conatur aciem perrumpere; *dimisit suos milites*, pro, dimisit copias, Seu exercitum: *impedivit commeatum*, pro, interclusit; *victu carebat* Ca-

Cæsar, pro, re frumentaria; *duxit vineas*, pro egit; *primi in consilia*, pro consilii principes; *reportarunt prædas* pro, egerunt; *milites monuit*, pro, hortatus est; *signum fecit*, pro, signum dedit; *renovavit prælium*, pro, restituit, aut redintegravit; [*Renovare prælium*, dixit Dictys lib. 3. Et passim *ren. bellum* Cicero, Nepos, Aliique] *aciem ordinavit*, pro, instruxit; [*Aciem ordinare*, Curtius lib. 3. Justin. lib. 11. *Milites inordinatos*, Livius. Vide & Corn. Nep. IPhicr. 2.] *redierunt milites*, pro, receperunt se; *misit ad succurrendum*, pro, misit subsidio; *fecerunt vim*, pro, impetum fecerunt; *magnis viis contendit*, pro, magnis itineribus; *perdidit opportunitatem*, pro, amisit occasionem. Sic itaque loquuntur, qui linguam, non stylum, exercent.

Objectio Secunda.

Propter crebras in variis disciplinis disputationes Latino sermone assiduè loquendum.

Responsio, Serias & graves disputationes literis, non ventis, debere mandari, quis est qui ignoret, nisi clamosus disputator, aut cerebrosus vociferator? An ideo semper assuescendum est loquelæ, ut postea dicamus, *nolëitas*, *volëitas*, & *modum præteritionis*, *dico quòd*, & *nota*, *quòd Pappa habet aures*? Quòd si talis urgeat necessitas, qui Latine scripserit, blàterones superabit.

Objectio Tertia.

Si quis linguam Gallicam assequi studeat, optimè illam, cum Gallis loquendo, comparabit.

Responsio. Dissimile admodum est, linguarum aliquam cum Latina, quæ jam nulla est, comparare. Si ulla esset natio, quæ purè Latinè loqueretur, non dubito, quin àpud illos Latina facilitas loquendi perdiscere-

 tur.

tur. Sed nunc soli sunt libri, ad quos recurrendum est, si purè Latinè scribere velimus. Idem esto judicium de Græca, vel Hebræa lingua, quas non, ut loquamur, sed ut intelligamus, addiscimus.

Objectio Quarta.

NOn desinunt isti onocrotali subinde objicere, seu verius obgannire: moris esse, ut infantes parvuli *papas*, *mamas*, *taytas*, balbutiant, qui tamen posteà in melius corrigantur.

Responsio. Nemo sanæ mentis tale consilium probabit, ut ineptæ nutrices doceant, quæ postea sint dedocenda. Ego certè, qui plurimos liberos sustuli, nunquam id sum passus, qui Quinctiliano autore didicerim, *non assuescendum puerum sermoni, qui dediscendus sit.* Quid, quòd optima eodem labore, aut fortasse facilius, edocentur?

Objectio Quinta.

SI Latinè loqui non esset laudabile, non ita passim ab omnibus commendaretur. Et omnes Academiæ legibus sanxerunt, ut Latinè legatur, & disputetur.

Responsio. *Quasi verò quidquam tam sit valde, quàm nihil sapere, vulgare*, ut præclarè 2. de Divinatione scripsit Cicero; Sed quoniam tu mihi stultorum turbam objicis, qui Latinè loquentes colunt & admirantur; ego tibi contrà doctissimorum judicium & consensum opponam, qui hujusmodi pestem sive loquentiam aversantur. Expende diligenter cap. 84. Suetonii in Augusto.

Ci-

Cicero lib. 2. de Oratore, de exercitatione agens, sic inquit:

SEd plerique in hoc vocem modo, neque eam ſcienter, & vires exercent ſuas, & linguæ celeritatem incitant, verborumque frequentia delectantur. In quo fallit eos, quod audierunt, Dicendo homines, ut Dicant, efficere ſolere. Verè enim etiam illud dicitur, Perverſe Dicere homines perversè Dicendo facillimè conſequi: *&* *ſtatim*, Caput autem eſt, quod, ut verè dicam, minimè facimus, (eſt enim magni loboris, quem plerique fugimus) quam plurimum ſcribere. Stylus optimus & præſtantiſſimus dicendi effector ac magiſter.

Quinctilianus libro 1. *cap.* 1. Ante omnia ne ſit vitioſus ſermo nutricibus. Has primùm audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur. Et naturâ tenaciſſimi ſumus eorum, quæ rudibus annis percipimus: ut ſapor, quo nova imbuimus, durat: neque lanarum colores, quibus ſimplex ille candor mutatus eſt, elui poſſunt. Et hæc ipſa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora ſunt. Nam bona facilè mutantur in pejus: nunc quando in bonum verteris vitia? Non aſſueſcat ergo, ne dum infans quidem eſt, ſermoni, qui dediſcendus ſit.

Eraſmus lib. 8. *Apophtheg.* ſic ait: Pollio dicebat, Commodè agendo factum eſt, ut ſæpe agerem: ſed ſæpe agendo factum eſt, ut minus commodè; quia ſcilicet aſſiduitate nimia facilitas magis, quàm facultas, nec fiducia, ſed temeritas paratur. Quod accuratè factum velimus, raró faciendum eſt. Hac ratione duci videntur Itali quidam eruditi, qui licet pulchrè calleant Latinè, tamen vix unquam adduci poſſunt, ut in familiari congreſſu Latinè loquantur. At ſi quando compellit neceſſitas, dicunt exactè, quaſi de ſcripto. Novi Venetiæ

Ber-

Bernardum Ocricularium, civem Florentinum, cujus historias si legisses, dixisses alterum Sallustium, aut certè Sallustii temporibus scriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare licuit, ut mecum Latinè loqueretur. Subinde interpellabam: *Surdo loqueris, vir præclare; vulgaris linguæ vestratis tam sum ignarus, quàm Indicæ.* Verbum Latinum nunquam quivi ab eo extundere. *Hæc Erasmus.*

Budæus, in Comment. Linguæ Græcæ, reprehendens Vallam circa reciprocorum usum, sic ait: Id autem Laurentio non aliàs accidit, quàm ex prave loquentium consuetudine, quibus aut legendis aut audiendis inviti erroris contagionem contrahimus: simul ex sermone extemporali & neglecto, cui inter familiares assuescimus, præsertim puræ Latinitatis ignaros. Qua noxa fit interdum, ut quædam imprudentibus excidant: id quod aliquando experti sumus in autographis nostris, ita ut flagitiosæ culpæ nos perpuderet.

Cornelius Valerius in fine suæ Syntaxeos: Hanc proprietatem in verborum conjunctione qui non observat, nec delectum habet ullum, is Barbarica phrasi omnem pervertit Latinitatem. Quod iis ferè solet accidere, qui linguam Latinam ad idioma vernaculum detorquent.

Joachimus Fortius, in libello De ratione studii. cap. De scribendo: Nam ferè fit, ut qui loquuntur accuratè, minus eruditè scribant. Dum enim illarum voluptate afficiuntur, imperfectiores oportet sint in altero. Nemo pari cura res duas unquam tractaverit. *Et infra:* Quo pacto id genus homines, qui tanto plausu in tanta nugatorum corona nugari possunt, accuratè quicquam scripserint? Certè neminem unquam vidi, (nisi me memoria fallat,) doctè scribentem, cui valde in promptu fuit colloquendi differendique ratio. *Et infra:* Famam puerilem aspernemur, vulgo inertes videamur.

Ex

Ex Bartholomæo Riccio, lib. 3. De imitatione Ciceronis, in calce.

NOn soleo ego, ne hoc quoque omittam, meum discipulum cogere, ut fit plerumque in scholis, quicquid ei dicendum usu veniat, Latinè ut id proferre conetur. Utrum enim plus commodi, an damni ad Latinam elegantiam, quam nos quærimus, hoc afferat studium, non planè satis habeo comprobatum. *Et paulò inferius*, Huc accedit, quòd infanti puero, dum ea, quæ vult, & ex tempore, atque subitò proferre laborat, multis partibus ea plurā excidant, quæ ineptè, quæ inconditè, atque incompositè, quæ denique nullius dignitatis sint, quam quæ vix tolerabilia sint, necesse est. Ita fit, ut, dum locutionis studeant celeritati, orationis ornatum omnem atque dignitatem corrumpant. Quoniam autem quod in quotidiano sermone positum est, nihil admodum Latinæ orationi prodesse videtur ad eam dignitatem, quæ ejus linguæ merè germana est; ac omnino ea nobis aliqua exercitatione atque artificio comparanda atque confirmanda est; equidem id diligentiæ ab uno stylo, qui dicendi magister & opifex est optimus, petendum esse censeo.

Objectio Sexta.

PRopter varia inter gentes commercia, aut ut cum externis hominibus colloquamur, non solum utile, sed necessarium aliquando est, Latinè loqui.

Responsio. Ego Latinam linguam non damno; stylum veneror, & amplector: in quo qui probè fuerit exercitatus, si necessitas ingruat, repentè dicet: *da mi-*

mibi panem, vel aliud obsonium. Multis in locis Cicero commendat stylum; & ad Gallum lib. 7. sic scribit: *Urge igitur, nec transversum, quod ajunt, à stylo: is enim dicendi opifex.* Ego denique cum doctissimis (neminem excipio) viris teneo, nulla aut ætate, aut tempore, Latina lingua, nisi præmeditatè, esse loquendum.

F I N I S.

FRAN-

FRANCISCI SANCTII
BROCENSIS
GRAMMATICA LATINA.

De Partibus Orationis.

GRAMMATICA est ars rectè loquendi: cujus finis est *congruens oratio*. Oratio constat ex *vocibus*: Voces ex *syllabis*: Syllabæ ex *literis*.

Litera est individui soni comprehensio: estque *Vocalis*, aut *Consona*.

Vocalis est litera, quæ per se syllabam efficit; ut *a*, *e*, *i*, *o*, *u*. Ex his quatuor fiunt *Diphthongi*, *æ*, *œ*, *au*, *eu*; ut, *æs*, *pœna*, *laurus*, *eurus*: & *yi* Græca, ut, *Harpyia*.

Consona sine vocali syllabam non efficit. Sunt autem quindecim. Ex quibus septem *Semivocales*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *x*, *z*, Sed *l*, *r*, liquescunt præcedente muta. *Mutæ*, octo, *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *p*, *q*, *t*.

U, post *q*, liquescit: & post *g*, & *s*, aliquando, ut, *sanguis*, *suavi*.

J, & *V*, fiunt consonantes, si feriant vocalem, ut, *Juvat*. *Y* solis Græcis vocibus accommodatur, & est *U* nostrum. *H* litera non est, sed aspirationis nota. *X*, & *Z*, sunt *Duplices*, & *J*, inter vocales, ut, *ajo*, *Cajus*.

Syllaba est integri soni comprehensio; ut, Dos, Flos. Hæc autem est *brevis*, quæ unum tempus consumit: aut *longa*, quæ duo, aut *anceps*, ut mox dicetur.

Vox, seu *dictio* est, qua unumquodque vocatur. Cui accidunt Accentus, Figura, Species. *Accentus* est vocis modulatio, de quo postea. *Figura* ostendit sitne vox

vox simplex, an composita. *Species*, sitne vox prima, an aliunde flexa. Voces omnes aut numeri participes sunt, aut expertes.

Numerus est differentia vocis secundum unitatem aut multitudinem. Et est duplex, *Singularis*, qui unum significat, ut, homo vivit: *Pluralis*, qui plura, ut, homines vivunt.

Voces numeri participes sunt, *Nomen*, *Verbum*, *Participium:* Expertes numeri, *Præpositio*, *Adverbium*, *Conjunctio*. Quæ partes orationis appellantur.

DE NOMINE.

NOmen est vox particeps Numeri Casualis cum Genere. Ex quibus differentiis oritur *Declinatio*.

Casus est specialis differentia numeri nominalis. Sunt autem *casus sex*. Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Vocativus, Ablativus.

Genus est differentia nominis secundum sexum. Genera sunt tria: *Masculinum*, cujus nota est *hic*, ut hic dominus; *Fœmininum*, *hæc*, ut hæc musa; *neutrum*, *hoc*, ut hoc templum. *Dubium* verò solo auctorum arbitrio, nunc masculinè, nunc effertur fœmininè, ut, *hic* vel *hæc* cortex,

Dividitur Nomen in Substantivum & Adjectivum. *Substantivum* est, quod cum uno Genere declinatur, ut, pater, mater, *Adjectivum* Genus non habet, sed terminationes ad genera, [Vide ad I. 7. p. 45. & p. 56.] vel *sub uno fine*, ut, felix, par, oriens: vel *sub duobus*, ut, fortis, & forte, dis, & dite: vel *sub tribus*, ut, bonus, bona, bonum. Hispanè fere semper significat *Cosa*.

Declinationes quinque sunt. *Prima* facit genitivum singularem in *æ;* ut, musa musæ. *Secunda* in *i;* ut, dominus domini. *Tertia* in *is;* ut, sermo sermonis. *Quarta* in *us;* ut, sensus sensûs. *Quinta* in *ei;* ut, dies diei.

De

De ſpecie Nominum.

Derivativorum nominum plura ſunt genera, ſed hæc præcipua, *Poſſeſſiva*, *Deminuta*, *Comparantia*, *Superlata*.

Poſſeſſivum eſt, quod idem ſignificat, quod Genitivus, unde creatur; ut, *paternus*, *meus*, *tuus*, *ſuus*.

Deminutum, quod minus ſignificat, quam ſuum primogenium, cujus ſemper genus & ſignificationem ſervat; ut, à fune *funiculus*, à rege *regulus*.

Comparans nomen eſt, quod, unum vel plura ſui vel alieni generis ſuperans diſſolvitur in poſitivum & adverbium Magis; ut, *doctior*, magis doctus. Comparantia non fiunt niſi à nominibus adjectivis, quæ poſitiva vocantur, à primo caſu in i, addita OR; *ut*, *penitior* à penitus, a, um.

Superlatum nomen eſt, quod diſſolvitur in poſitivum & adverbium Maximè; ut, *doctiſſimus*, maximè doctus.

Superlata fiunt ab eodem caſu, addita SSIMUS; ut, *potiſſimus* à potis & pote.

Hæc tria dant LLIMUS; *Similis*, *facilis*que, *humilis*que.
Cum rectus ſit in ER, ternus gradus in RIMUS exit;
Ut *veter*, & *deter:* queis *matur* jungito priſcum.
Sex * TIMUS accipiunt, *dexter*, *citer*, atque *ſiniſter*.
* [Immo vero imus. Nam T eſt ipſius Poſitivi. vide Me ad I. 11. pag. 75.]
Interus, atque *ulter:* *extremus* & *extimus exter*.
Inferus infimum habet: *ſuperus*, cum *poſterus* EMUS.

Bonus melior optimus: *Malus* pejor peſſimus: *Magnus* major maximus: *Parvus* minor minimus: *Multum* plus plurimum. Et compoſita à *dico*, *facio*, *volo*, quæ faciunt ENTIOR, ENTISSIMUS; ut maledicus, beneficus, benevolus.

Quædam carent aliquo gradu; ut *Primus* prior: *Senex* ſenior: *Juvenis* junior: *Adoleſcens* adoleſcentior: *Proxi-*

mus proximior, seu propior. *Pius* piissimus: *Falsus* falsissimus: *Invitus* invitissimus: *Novus* novissimus: *Ocyor* ocyssimus, ab *Ocys* Græco.

De Verbo.

Verbum est vox particeps numeri Personalis cum Tempore. Ex his differentiis oritur *Conjugatio.*

Persona [Vide ad I. 12. n. 2. & 3.] (quæ rectius *facies* diceretur) est specialis differentia numeri verbalis. Ea est triplex, *Singularis prima*, ut, amo: *Secunda*, ut, amas, *Tertia*, ut, amat. *Pluralis prima*, ut, amamus; *Secunda*, ut, amatis: *Tertia*, ut, amant.

Hæc dividit verbum omne [Vide ad I. 12. n. 7. & ad III. 1. n. 4. & ad Cap. 8. n. 2.] in *Personale*, & *Impersonale;* ut, amo, legam: amare, legisse.

Tempus est differentia verbi secundum præsens, præteritum, & futurum. Verbi Finiti quinque sunt Tempora: *Præsens*, *Imperfectum*, *Perfectum*, *Plusquam perfectum*, *Futurum.* Verbi infiniti totidem sunt, sed indistincta: Nam *amare* omnium temporum esse potest. [At vide I. 14.]

Conjugationes quatuor sunt. *Prima* habet AS in secunda persona primi præsentis; ut, amo, amas, amare. Secunda ES; ut, moneo mones monere. *Tertia* is, & infinitum in ERE breve; ut, lego, legis, legere. *Quarta* is, & infinitum in IRE longum; ut, audio, audis audire.

De Participio.

Participium est vox particeps numeri casualis, tempus & constructionem à verbo ducens: *Amans*, *amaturus*, in activa, omnia tempora adsignificant: sicut *Amatus*, & *amandus* in passiva. [At vide I. 15].

De

De Præpositione.

PRæpositio est vox expers numeri, quæ casibus præponitur, & in compositione reperitur.

Præpositiones *Accusativi* sunt: Ad, apud, ante, adversus vel adversum, cis, citra, circum, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, juxta, ob, pone, per, propter, post, præter, penes, supra, secundum, trans, ultra.

Ablativi sunt: A, ab, abs, absque, cum, coram, de, è, ex, pro, præ, palam, sine, tenus.

Accusativi & Ablativi: Clam, in, sub, subter, super.

Præpositiones seu adverbia, quæ tantum in compositione reperiuntur: Am, con, dis, di, re, se.

De Adverbio.

ADverbium est vox expers numeri, quæ aliis vocibus tanquam adjectivum adjungitur, ut, *valde* constans; differit *acutè; benè manè*. Adverbia sunt etiam, *circiter*, *probe*, *proximè*, *pridie*, *postridie*, *procul*, *secus*, *usque*.

De Conjunctione.

COnjunctio est vox expers numeri, qua orationes conjunguntur etiam, si sensa separentur; ut, *Romæ, vel in agro*, vivit.

De Genere

Nominum.

Regulæ Generales.

Propria cuncta Genus renuunt, raro inspice fines:
Inferiora etenim nomen Generale sequuntur,
Vir, *mons*, *urbs*, *fluvii*, *insula*, *fabula*, *navis*, & *arbor*.
Mascula sunt hominum officia. Et muliebria dant, Hæc.

* Non variata feras Neutra: & pro nomine sumtum.
* [h. e. quæ non declinantur in alias terminationes, ut *gelu*, *cornu*, &c.]

De Genere Dubio.

Hic aut Hæc sit *adeps*, *calx*, *cortex*, *clune*, *canalis*,
Atque *dies*, *finis*, *forceps*, tum *grossus*, & *imbrex*
Linter, *Margo*, & *onyx*, *pulvis*, *pumex*que *penus*que,
Scrobs, *specus*, atque *silex*, *stirps* trunci, *torque*, *varix*que,
Multaque, quæ è Græcis OS in US vertêre Latini.

Regulæ Terminationis.

A, & E, fœmineum. *Adria* mas, *planeta*, *cometa*.
Ternæ A, & E, neutrum, ceu *pascha*, *emblema*, *cubile*.
O, mas. Hæc, DO, GO, per INIS. Mas *cardo*, vel *ordo*.
Hæc *caro*: & verbale in IO: queis *talio* junges.
C, T, L, UM, neutrum. *Sal*, *mugil*, *sol*que virile.
N, mas. MEN, neutrum: *gluten* simul, *inguen*, & *unguen*:
Atque ON non ternæ. Hæc *sindon*, *icon*, *aëdon*.
AR neutrum. ER mas. Hoc *cicer*, *uber*, *ver*que, *cadaver*,
Jungis *iter*, *tuber*, *verber*, *piper*, atque *papaver*.
OR, mas. Hæc *arbor*. Neutrum *cor*, *marmor*, & *æquor*.
UR, neutrum. Mas *turtur*, *vultur*; jungito *furfur*.
AS, ES, IS, muliebre. *As*, & sua turba, virile.
Vas Vasis neutrum. Hic *elephas*, *adamas*que, *tiaras*.
Hic *aries*, *paries*, *pes*, *verres*, *meridies*que:
ES *plurale*: ES, ITIS crescens: ESque addito Græcum.
Hic *pollis*, *fascis*, junge *ensis*, *piscis*, & *axis*,
Glis, *cucumis*, *mensis*, *vermis*, cum *sanguine*, *postis*,
Et *torris*, *caulis*, *follis*, *vectis*, *lapis*. *unguis*,
Et *tenebris*, *retis*, *vomis* seu *vomer*, & *anguis*,
Fuste, *orbis*, *callis*, *collis*: Finita NIS adde.
OS, US, mas. Hæc *dos*, *cos*: Neutrum *os oris*, & *ossis*.
Hæc *humus*, hæc *alvus*, *vannus*, *domus*, & *colus*, *idus*.

Por-

Porticus, atque *tribus*, cum *ficus*, *acus*que, *manus*que.
Hoc *pelagus*, *pelagum*, *vulgus*, *vulgum*, Hoc quoque *virus*.
US ternæ neutrum. Mas *mus*, *grus*, *pus*, *lepus*, & *ſus*.
Hoc *æs*. Hæc capiunt Variata per UTIS, & UDIS.
S muliebre. Hic *mons*, *fons*, *dens*, *pons*: Græca, ut *hydrops*, *ſeps*.
X dato fœmineis. Hic *grex*: Polyſyllaba in AX, EX.
Fœmineum *fornax*, *balex*, *carex*que, *ſupellex*.
Mas *lynx*, *fornice*, *onyx*, *phœnix*, *calyx*que, *calix*que.

DE NOMINUM.

Declinatione.

In neutris primus, quartus, quintus ſimiles ſunt.
Tres iidem caſus plurales A retinebunt.
Eſt quintus recto ſimilis: S tollito Græcis.
Tertius & ſextus plurales aſſimilantur.

Prima Declinatio.

Prima dat A noſtris: AS, ES, E, Græca dabuntur.
E dabit ES patrio: quarto EN: atque E dato ſexto.
Auras aurai patrio dant ſæpe poëtæ.

Secunda Declinatio.

Altera ER, US, UM, *vir*que, *ſatur*que: EUS pone Pelaſgis.
Vir, *puer*, excreſcunt: velut R ſi RUS dedit olim.
US per E mutabit quintus: *Deus* excipe tantum.
Sed propium per IUS dabit I. Dic *mi* quoque *fili*.
Dique *Dei*, atque *Deis Diis*. Hic ſed ſæpe poëtæ
Orpheos, *Androgeo*, patrio, dantque *Orphea* quarto.

Tertia Declinatio.

Tertia dat varios fines, tamen is genitivo.
IS, nec E, crefcunt, *vates*, *verres:* ES, muliebre.
A, dat ATIS. Sed O, ONIS. *Nemo*, *cardo*, *homo*, *Apollo*,
DO, GO, fœmineum; *margo*, *ordo*, INIS. *Caro carnis.*
Unedo fert ONIS. *Anio Nerio*que dat ENIS.
Crefcit IS, L, N, R. *Lac lactis*, *Lacte* Hoc, olim.
MEN, CEN, pecten, INIS: *gluten* fimul, *inguen*, & *unguen*,
ON, aliquando ONTIS Græcis. *Cor* nataque *cordis*,
BER, BRIS. CER, CRIS, TRIS Latium in STER, TER; nifi *later.*
Robur, *ebur*, *femur*, atque *jecur* mittuntur in ORIS.
Poftulat AS, ATIS. Sed ADIS dat Græcus & ANTIS.
Vas vadis, & *vafis*, *as affis*, *mas maris* optat.
ES, dat ITIS. *Cereris*que *Ceres.* ETIS *ariete*, *perpes.*
Præpes, *hebes*, *paries*, *teres*, *indiges*, *interpres*que.
Inquies, & *locuples*, *magnes* & cætera Græca.
EDIS *pes*, *merces*, *hæres.* IDIS à *fedeo* ortum.
Sed *teges*, atque *feges*, *abies*que, *quies*que dat ETIS.
Græca IDIS: & *cufpis*, *lapis.* ITIS. *dis*que, *quiris*, *lis*,
Glis gliris. Cucumis, *pulvis*, *vomis*, *cinis*, ERIS.
Pollis, *fanguis*, INIS: *Simois*, *Pyrois*que dat ENTIS.
OS, ORIS, ceu *flos.* OTIS fed *compos* & *impos:*
Et Græca; atque *nepos:* tum *dos*, *cos*, atque *facerdos.*
Quædam OIS, ut *Minos*, *Cuftodis*, *bos bovis*, *offis.*
US, ERIS. *Stercus* ORIS, *lepus*, atque *decus facinus*que,
Et *nemus*, & *tergus*, *pectus*, cum *tempore*, *frigus*,
Hoc *pecus*, & *littus*, *corpus* cum *fœnore*, *pignus*,
UDIS dat *fubfcus*, *palus*, *incus.* Dat *falus* UTIS,
Intercus, *virtus*, *fervit*'que, *juvent*'que, *fenectus.*
Grus & *fus* dat UIS. *Tellus*, monofyllabaque, URIS,
PUS deducit ODIS. Sed in UNTIS oppida quædam.
Æs æris, *præs prædis*, habent. *Laus*, *fraus*, petit AUDIS,
S fine vocali (ut *frons*, *lens*, *puls*) vertitur in TIS.

Lens,

Lens, *frons*, *glans*, *nefrens*, *libripens*, DIS. *Aucupis auceps.*
I mediat, cum BS, PS, fyllaba finit: *byems*que.
E, per I, mutabunt polyfyllaba. Sed *caput* ITIS.
X, in CIS verte, ut *fax.* LECTILIS ede *fupellex.*
(Dempto *halex*, *vervex*) E, per I, polyfyllaba vertunt.
In GIS *lex*, *grex*, *rex*, *remex*, *Phryx*, *conjuge*, *maftyx*,
Frugis, & *impetigis*, *Styx*, *ftrix:* & pleraque Græca.
CHIS da *Onyx*. *Nox noctis* habet. *Nivis*, & *fenis*, edam.
Fœmineum IS non crefcens, EM, *five* IM, dato quarto.
IM *fitis*, & *tuffis*, *vis*, *buris*, *pelvis* habebunt.
Græca in IS, IM five IN mittunt parifyllaba, ut *Iris.*
Sextus E vult femper. Sed E aut I poftulat *imber:*
Atque adjectiva, ut *pugil* & TRIX: adde *fupellex*,
Amne, *ignis*, *poftis*, *vectis*, *rus*, *anguis*, & *unguis.*
Quartus in EM five IM, femper dabit I, vel E, fexto.
AL, AR, E, neutrum I, dat; fed E, *far*, *nectar*, *jubar*, *hepar.*
Plus pluri melius: fic IM aut IN dantia quarto.
ES, recto & quarto; fed IA, cum fextus habet I.
* Comparativa tamen per A folum, *plus*que, *vetus*que.

* [Metrum poftulat *Comp'rativa;* fed in hifce carminibus Autor fæpe metrum neglexit.]

UM patrius; fed IUM dabit *imber*, *uter*, *caro*, *linter:*
Quæque in IA mittunt rectum: queis addis *apluftra.*
ES, IS, non crefcens (*vates*, *juvenis*, *canis*) UM dant(
Sed monofyllaba IUM: præter *dux*, *nux*, *fus*, *grus*, *frux*,
Ren, *fur*, *flos*, *mos*, *Tros*, *grex*, *lex*, *rex*, *vox*, *laus*, *pes*, *prex:*
Atque *boum*, *bos: bubus*, *bobus*, pone dativo.
Tertius eft IBUS; fed ATIS mage neutra Pelafga:
Tres cafus Græco retinent hic fæpe poëtæ,
Si crefcat nomen, ceu *Pallados*, *Hectora*, *Troas.*

Quarta Declinatio.

Quarta dat US recto: dat & U prius invariatum.
Quattuor UBUS habent, *arcus*, *partus*, *tribus*, *artus*.

Quinta Declinatio.

ES olim patrius: sed & E: II, sæpe poëtæ.
ERUM, EBUSque caret pluralis, tolle *dies*, *res*.

DE VERBORUM

PRÆTERITIS ET SUPINIS.

Compositum Simplexque modo flectuntur eodem:
Quum geminat Simplex, Composto tolle priorem:
Præter *posco*, *disco*, *sto*, *do*: vult *currit* utrumque.
Nomina sunt *Pransus*, *cœnatus*, *potus*, *acutus*,
Et *lautus*, *lætus*, *mœstus*, cum *cautus*, *adultus*,
Gavisus, *solitus*, *falsus*, tum *cassus*, & *ausus*.

Prima Conjugatio.

Prima dat AVI, ATUM, Melius tamen hæc UI, ITUM,
Sunt, *domo*, (tum) *crepo*, (tum) *tono*, *cumbo*, *veto*: applicat *Ex*, *In*.
Et *seco* dans *sectum*: *neco nectum*, sic *frico frictum*.
Ast *lavo* dat *lavi lotum*: *luit* & *lutum* ab illo.
Dimicat avi atum: *micui micat* absque supino.
Do dedit, atque *datum*: *didi ditum* germina ternæ.
Sto stetit & *statum*: composta *stiti*, *itum* & *atum*.
Potum & *potatum poto*. *Juvo*, *juvi*, *adjutum*.

Se-

Secunda Conjugatio.

ES dat UI, dat ITUM: *Doceo doctum: Teneo tentum:*
Misceo mistum: Torreo tostum: Censeo censum.
Et *Careo cariturum: Strido, strideo stridi.*
DI, SUM, dant *Video*, cum *prandeo: Sedeo sessum:*
Mordeo, cum *pendeo*, *tondeo*, *spondeo* geminabunt.
SI, SUM, *rideo*, *suadeo*, *hæreo; ardeo*, *maneo.*
(Quod per *E*, *In*, *Præ*, *Pro*, MINUI facit, absque supino,)
Mulceo, *mulgeo*, *tergeo.* *Jubeo jussi jussum.*
Torqueo dat *tortum.* *Indulgeo indultum* habebit.
Urgeo, cum *fulget*, junge *algeo* absque supinis.
XI *luceo*, *lugeo*, *frigeo* tantum. *Augeo* XI, CTUM.
EVI, ETUM, *pleo*, *vieo*, *deleo*, & *fleo*, *neo:*
Quæque *Oleo* gignit, velut *obsoleo*, atque *abolevit.*
Cieo civi citum: cujus composita quartæ.
Dant VEO, VI, TUM. *Faveo fautum.* Sed *caveo*, atque
Flaveo, cùm *paveo*, *liveo* privabo supinis.

Tertia Conjugatio.

Composita à *Specio*, *Lacio*que, EXI, ECTUM habebunt.
Elicio elicui elicitum. *Rapio rapui raptum.*
Mejo minxi mictum. *Jacio*, *facio*, *eci*, *actum.*
Capio cepi captum. *Cœpi cœptum; cœpio* non est.
A *Quatio cussi cussum.* *Fodio fossum.*
Pario peperi partum. *Cupio cupivi cupitum.*
Fugio fugi fugitum. *Sapio sapui*, junge *sapivi.*
Verba per UO, divisas UI, & UTUM habebunt.
Sed *ruo* ITUM habet; UTUM tamen compositiva.
Fluo fluxi fluxum: Atque *struo struxi structum.*
I *Gruo*, & *Nuo*, & *Metuo*, & *Batuo*, absque supinis.
Bibo bibi bibitum. Vult *nubo*, *scribo*que PSI, PTUM,
Dico, *duco*, XI, CTUM. *Vinco* & *Ico*, *ici*, *ictum.*

Parco, *peperci*, *parſi*, *parſum* quoque mitte ſupino.
SCO, vi, tum vertas, ut *noſco*, *quieſco*, *ſueſco*.
Agnoſco, & *cognoſco* itum. *Paſco* quoque *paſtum*.
Compeſco, *diſpeſco* ui. *Diſco didici*. *Poſco popoſci*.
DO, di, sum. *Scindo*, (tum) *fundo*, *findo*que linquunt;
Sed geminant *pendo*, *tendo*: & *tutudi tundo*.
Pedo pepédi, carens. *Cado cecidi*. *Cædo cecídi*.
Dat *pando paſſum*, *panſum*. Dat *frendo*que *freſſum*:
Si, sum *claudo*, (*cedo ceſſi*) & *divido*, *plaudo*,
Vado, *ludo*, *lædo*, cum *rado*, *rodo*que, *trudo*.
GO, xi, ctum; ſed *fingo*, *ſtringo*, *pingo*que *pango*,
Deme ſupino n. Et *pepigi* dic quoque *pago*.
Figo & *frigo* xum. *Pungo punxi*, *pupugi*, *punctum*.
Tango tetigi tactum. *Frango* & *ago*, *egi*, *actum*.
Lego legi lectum. *Dego*, *prodigo*, egi, nec ultra.
Exi, ectum *intelligo*, *diligo*, *negligo* formant.
Si, sum dant *mergo*, cum *ſpargo*, jungito *tergo*,
Veho vexi vectum: *Traho traxi tractum* habebit.
LO, lui, litum. *Colo conſulo*, *occulo* ultum.
Præcello, *excello*, *antecello*que carento ſupinis.
Pello pepuli pulſum. *Percello perculi perculſum*.
Fallo fefelli falſum. *Vello velli vulſi*que *vulſum*.
Suſtuli ſublatum tollo. *Sallo ſalli ſalſum*.
MO, ui, itum. *Como*, *demo*, *ſumo*, *promo*, si, tum.
Emo emi emtum. Atque *premo preſſi preſſum*.
Cano cecini cantum: Cinui, centum, compoſitiva.
Cerno crevi cretum. Atque *ſperno ſprevi ſpretum*.
Temno tempſi temptum. Ac *ſterno ſtravi ſtratum*.
Lino levi litum, raro *lini*, dat quoque *livi*.
Pono poſui poſitum. *Gigno genui genitum*. *Sino ſivi ſitum*,
Po, psi, ptum, *Rumpo rupi ruptum*, *Strepo ſtrepui*.
Coquo coxi coctum. Et *linquo liqui relictum*.
Verro verri verſum. Et *curſum curro cucurri*.
Gero geſſi geſtum. *Fero tuli latum*. *Uro uſſi uſtum*.
Sero ſevi ſatum: nata evi, itum, & erui, ertum.
Tero trivi tritum. Et *quæro quæſivi quæſitum*.

ES-

ESSO, dat si, sivi, situm. Dat *visoque visi.*
Pinsuit à *pinso*, *pistus*que, & *pinsita*, *pinsa.*
CTO, xi, xum. *Necto* quoque xui. *Peto* ivi, itum.
Mitto misi missum; sed *meto messui messum.*
Verto verti versum. Sterto stertui absque supino.
Sisto stiti statum, *Solvo*, *volvo in* vi, & in utum.
Vivo vixi victum; sed *texo texui textum.*

Quarta Conjugatio.

Ivi, itum, quarta. *Sepelio*, *singultio*que ultum.
Xi, ctum *vincio*, *amicio*, *sancio*, quod & ivi, itum.
Aperio, *operio*, ui, ertum; sed eri *comperio*, *reperio.*
Si, tum, *farcio*, *fulcio*, *sarcio*, *sepio. Haurio haustum.*
Sentio dat *sensum. Salio salui*, *salii*, *saltum.*
Venio veni ventum. Veneo venivi, dic quoque *venii.*

De Finitis in OR.

Ex OR finitis activam fingito vocem:
Ut, *lætor*, *læto lætatum:* hinc excipe pauca.
Commentus, *comminiscor. Loquor* & *sequor* utus.
Et *Labor lapsus. Queror questus. Utor* & *usus.*
Passus dat *patior. Adipiscor* poscit *adeptus.*
Mortuus à *morior. Nascor natum. Ortus oriri.*
Dat *fateor fassus. Ratus* à *reor. Ordior orsus.*
Experior, *Misereri*, ertus. *Pactus*que *paciscor.*
Atque *fruor fruitus. Mensus*, *gressus*que, *profectus*,
Ultus, & *experrectus*, *nactus*, *nixus*, *oblitus.*

Carentia Præteritis & Sipinis.

Quæso, *aveo*, *ferio*, *furit*, *ajo*, *polleo*, *glisco*,
*Ambigo*que, & *vergo*, *calvo*, cum *mæreo*, *turget*,
Connivet, *psallo*, *fido*, *lambo*, *scabo*, *glubo:*

In

In SCO inceptivum, *conquinisco*, *hisco*, *fatisco.*
Et *ringor*, *vescor*, *liquor*, *medeor*, *reminiscor.*

DE QUANTITATE

Syllabarum.

Simplicis observant composta createque normam.
Compositi pars prima brevis, quum I definit, aut O.
Deme *dies* * medius, *tibicen*, *ubique*, & *ibidem.*

* h. e. *meridies.*

De Diphthongo & Positione.

Diphthongum produc; & curtam consona duplex,
Post curtam muta & liquida anceps carmen habebunt.

De vocali ante vocalem.

Est brevis ante aliam Latiis. E ducito quintæ,
Deme *fides*, *res*, *spes*. *Fio* cum R breviabit.
JUS anceps patrius: brevis *Alter*, profer *alius.*

De Præt. & Sup. dissyllabis: & geminatis.

Præteritum produc dissyllabon, atque supinum.
Sed *fidit* à *findo*, & *scidit*, & *bibit*, & *tulit* arctant.
Do dedit atque *datum*: *steti status*: adde *quitum*, *citum*:
Et *ratus*, & *rutus*, & *situs*, & *statum*, *itum*que *litum*que.
Quod geminat, binas breviat: nisi *cædo*, *pepêdi.*

De Præpositione in Compositione.

Longa A, DE, E, SE, DI, PRO. Sed RE curtat ubique.

Cur-

Curta A, PRO, Græcorum: *procul*, atque *propago*, *protervus*,
For, *feſtum*, *fanum*, *fundus*, *propero*, *profiteris*.
Et *profugit*, *proneposque*, *profecto*, *procella*, *ficiſcor*,
Propello variat, *propino*, *profundo*, *procuro*.

De Incremento Nominis.

Caſum, qui rectum tranſcendit, creſcere dicas:
Hæc breviant monoſyllaba; *bos*, *crux*, *daps*, *duce*, *fax*, *grex*,
Lar, *Lybs*, *mas*, *nex*, *nix*, *nux*, *ops*, *par*, *pes*, *phryge*, *pix*, *prex*,
Sal, *ſcobs*, *ſcrobs*, *ſtips*, *ſtryx*, *ſtyx*, *trabs*, *trux*, *vir*, *vade*, * *Vix*, hæc. * [Unde *Vicis vicem*, &c.]
Corripe A: junge O, INIS. Duc neutrum AL: EL quoque junges.
Duc N: præter INIS latium. Ex ON conſule Grajos.
R brevis. AR neutrum tendit; ſed corripe *baccar*.
Et *jubar*, & *nectar*. TER Græcum duc: & *iberos*.
OR tendit. Breve neutrum: Græcum: tum *memor*, *arbor*.
ATIS ab AS, produc. Sed, *anas*, & ES, breviabunt.
Longa *hæres*, *merces*, *locuples*, *quies*: Attica in ETIS.
IS brevis: abſque INIS. Duc OS: breve *compos* & *impos*.
US retinens U, longum eſt: *intercus*, *pecus* aufer.
S breviat; ſed PS Græcum mage tendit, ut *hydrops*.
X in GIS breviat. Longum AX: hic conſule Grajos.
EX retinens E, longum eſt: IX, OX, UXque ſequuntur.
Curta *filix*, *fornix*, *coxendix*, *hiſtrice*, *natrix*,
Tum *cilix*, & *erix*, *calicisque*, *larixque*, *varixque*.
Cappadocis, *præcoxque*, *ſalix*, & *onyx*: *Caput* adde.
Creſcens plurale A, E, O, produc: I. U. curta.

De

De Incremento Verborum.

Ultima vocalis, quam dat perſona ſecunda
Primi præſentis, tibi ſit primum incrementum.
A longum eſt. Ram, rim, ro, cum beris & bere curtant,
Et *lego*, & *legerem*, in primis *legere* imperat, infin.
I breve, ut *crimus*, *eritis;* perfectaque prima.
I longum ante V: mox quartæ incrementa priora.
Anceps ſit rimus, rinis. Duc *volo*, *velim*, *ſim.*
O creſcens ſemper producitur. U breviatur.

De Accentu.

Accentum in ſe ipſa monoſyllaba dictio ponit.
Exacuit ſedem diſſyllabon omne priorem.
Ex tribus extollit primam penultima curta.
Extollit ſe ipſam, quando eſt penultima longa.

De Figuris in Carmine.

Vocalem perimit verbi Synalœpha prioris.
M perit Ecthlipſi, cum vocali præeunte.
Synereſis binas jungit, *cui deerit*, & *iisdem.*
Syllaba (ut *aulai*) diviſa, Diæreſis eſto.

De Ultimis Syllabis.

O anceps. Longa AS, ES, OS, monoſyllaba. N, A, V, C, I.

Exceptiones.

B, D, T, *An*, *In* breve, *Es*, *is*, *quin*, *cis*, *fac*, *bis*, *quis*, *os oſſis*,
Nec, *ne*, *que*, *vel*, *ve*, *per*. Aſt *fer*, *vir*, *hic* maſculus, anceps.

Cur-

Curtat A per casus: hinc tamen excipe sextum
Et quintum, cujus rectus producit, ut *Hyla.*
Et breviabis *ita*, *eia*, *quia.* * Ginta sit anceps.

* h. e. *Triginta* &c.

E Græcum: & quintæ casus, ut *postridie*, duc.
Adde *fame* longis, *valdè*, *fermèque*, *ferèque*.
Junge secundæ adverbia, (sed *malè* cum *bene* demtis)
Longa *doce*, & similes. *Vide*, cum *vale*, *cave* anceps.
I Græca in terno & quinto brevia: addito *Moly.*
Sed *nisi*, *ubi*, *quasi*, *ibi*, *mihi*, cum *tibi* sitque *sibi* anceps.
O Græcum: Oque secundæ duc. Adverbia curtant.
En dat inis curtum, velut ON non ternæ, ut *Abydon:*
Attamen & *tamen*; an quartus, modo rectus A præstet.
ER, eris, Græcum (addis *iber*) duc: *Celtiber* anceps.
Græca AS, adis, breviant: as & es pluralia Græca.
Curta ES inis: *penes:* haud *aries*, *abies*, *paries*, *Ceres.*
IS inis duc: plurale is: is verba, quæ in inis.
OS breviat Græcis: latinis *compos* & *impos.*
US, retinens u, longum est: Græcaque cuncta:
Et quartæ casus. Sed rectum deme priorem.

DE CONSTRUCTIONE.

Constructio (quæ Græcè *Syntaxis* dicitur) est debita partium orationis inter se compositio.

Dividitur in *Concordiam* & *Rectionem*.

Concordia triplex est, Substantivi & Adjectivi: Nominis & Verbi personalis: Relativi & Antecedentis.

Substantivum & Adjectivum numero & casu consentiunt; ut, *mali corvi malum ovum.*

Sœpissimè desideratur substantivum, ut, *Non posteriores feram. Triste lupus stabulis. Dicenda tacendaque calles.*

Sæpe plura adjectiva uni adduntur substantivo; ut, *Superioribus proximis diebus. Charissimus tuus parvus filius,* [Vide II. 8.]

No-

Nominativus in numero tantum cum verbo perſonali convenit; ſed omnis nominativus eſt tertiæ perſonæ verbalis, præter *ego*, quod eſt primæ, & *tu* ſecundæ; ut, *Deus eſt. Illi ſedent. Virtus laudatur. En Priamus; Ecce homo;* ſcilicet *adeſt* vel *venit*. [Vide II. 2.]

Relativum eſt ſignum rei antecedentis, ut, *qui, hic, is, ille, ipſe*. Relativum ſemper collocatur inter duos caſus nominis unius, quorum antecedentem refert in genere & numero tantùm, cum altero convenit ut adjectivum; ut, *Vidi hominem, qui homo ſedebat*. [Vide II. 9.]

Sed Ellipſis alterius caſus hic frequentiſſima; ut, *Odi ſapientem, qui ſibi non ſapit. Quam quiſque norit artem, in hac ſe exerceat;* Syntaxis eſt, quiſque ſe exerceat in hac arte, quam artem norit. Hujus generis ſunt parentheſes illæ: (*quæ tua eſt humanitas*) (*quæ veſtra libido eſt.*) [Vide II. 9. 5.]

Si relativum, vel verbum, vel participium inter duo nomina propria vel appellativa poſteriori reſpondeat, Græcum eſt; ut, *eſt ſtella, qui Mars dicitur. Hæc urbs vocantur Athenæ. Ludi fuerunt Megaleſia appellata.* [Vide IV. 12. 8.]

Tantus, quantus, talis, qualis, tot, quot, non ſunt Relativa, ſed quodlibet ſuis verbis adaptatur, ut, *Vidi caſeum tantum, quanta eſt rota.*

De Sui, & Suus.

DUo ex Relativis propriè Reciproca ſunt, *Sui* & *Suus:* quibus tantummodo utemur, cùm verbi ſuppoſitum prius aut principalius referimus; ut, *Arioviſto Cæſar dixit, non ſeſe Gallis, ſed Gallos ſibi bellum intuliſſe*. [Vide II. 12.]

Sed ſi nulla poteſt contingere ambiguitas, hoc præcepto non aſtringimur; nunquam autem continget, ubi eſt prima vel ſecunda perſona, ut, *Cepi columbam in nido ſuo*, vel *ejus*, vel *ipſius:* nec etiam in his, & ſi-

ſimilibus, *Regis eſt gubernare ſuos. Natura admonet homines ſuæ ſortis.*

Hoc nomen QUISQUE trahit ad ſe reciprocum; ut, *Juſtitia tribuit ſuum cuique.* Cum hac præpoſitione INTER dicimus; *Contendunt docti inter ſe, & contentio eſt doctorum inter ſe;* vel *inter ipſos.*

De Rectione Caſuum.

GEnitivus poſſeſſorem ſemper ſignificat, idque activè aut paſſivè. Semper à nomine regitur, ut *Lectio librorum Ciceronis.* Sed nomen, unde regitur, ſæpiſſime ſubticetur: quod ignorantes Grammatici docuerunt, verba poſſe regere genitivum; ut, *Accuſo te furti, Magni emiſti; Regis eſt gubernare;* deeſt *crimine, pretio, officium.* Dicimus item, *Venit in mentem illius diei; caſtra aberant bidui; cum in animo haberem navigandi;* ſupple *recordatio, iter, propoſitum.* [Vide II. 3.]

Quinque ſunt verba, quæ genitivum regere videntur, *miſeret, tædet, pudet, piget, pœnitet:* ſed genitivus à nomine, quod in his verbis intelligitur, dependet; eſt enim (teſte Priſciano) *Miſeret me tui*, miſeratio tenet me tui: & *pœnitet me peccati*, pœna peccati me tenet. [At vide II. 3, 4.]

Illa vero Græca omnino ſunt; *Deſine querelarum. Abſtine irarum. Implere ollam denariorum. Eges medici. Eo ad Minervæ* [Vide II. 3. 6.] Græco item more in genitivis locorum, deeſt *locus, urbs*, vel *oppidum;* ut, *Natus Romæ. Ægypti educatus. Domi manet. Humi ſedet.* Item, *domi bellique clarus*, ſupple, *tempore:* Sed ſi addas adjectivum, genitivo locus non erit, ut, *Natus in magna Roma. Cubat in dura humo.* Dicimus tamen, *domi meæ, tuæ, ſuæ, noſtræ, veſtræ, alienæ.*

Aliquando genitivi duo ab eodem nomine pendent; ut, *Magna eſt hominum querela ſuperbiæ:* ſed frequentius alterum genitivorum in poſſeſſivum mutamus; ut, *No-*

ſturna lectio librorum: In Ciceronis Tuſculana villa: Mea præceptoris officia. Veſtra multorum diligentia. Meum prædium Priſciani. Contra Vallam; nam *meus, tuus, ſuus*, nihil differunt à cæteris poſſeſſivis. [Vide II. 3. 15. & 16.]

Dativus ſemper acquiſitionem ſignificat, ſeu ultimum finem, quare cuivis orationi aptè jungitur; ut, *Ariſtoteli ſpongiæ ſentiunt. Utilis capiti. Amicus mibi. Petitur tibi argentum. Mibi ita videtur. Non cernitur ulli. Cede*, vel *decede majori. Væ victis. Tibi expedit. Mibi non convenit.* [Vide II. 4.]

Duplex etiam dativus reperitur; ut, *Sum tibi dicto audiens. Delegi mibi locum domicilio. Reliquit mibi pignori veſtem. Datur tibi hoc vitio. Tu tibi id laudi ducis. Habes me tibi deſpectui, deſpicatui, fruſtratui.*

Accuſativus aut eſt infiniti ſuppoſitum, aut activorum appoſitum; aliter ſemper à præpoſitione pendet: Nam in tempore, & menſura, & locorum propriorum nominibus, deeſt præpoſitio; ut, *Vixit annos centum*, vel *per annos centum. Natus ante annos centum. Pendet aries libras triginta. Latus* vel *longus ulnas duas. Eo Romam. Tendit Italiam;* ſic *Rus*, & *Domum.* [Vide II. 5.]

Duos ejuſdem rei accuſativos multa verba recipiunt. Duos diverſæ rei accuſativos nullum verbum admittit, ut mox dicetur. [Vide II. 5. 6. & 7.]

Vocativus nullius eſt perſonæ verbalis, ſed rem deſignat, cum qua ſermonem communicamus, ideo non regitur; eſt enim veluti extra contextum orationis. [Vide II. 6.]

Ablativus à præpoſitione pendet, ſed eleganter illa multis modis ſubticetur. Nam in comparatione (ut, *doctior Cicerone*) deeſt *Præ:* in inſtrumento, vel modo, *Cum*; ut, *Saxo percuſſit; Egit inſidiis:* in pretio, *Pro*; ut, *Magno emiſti:* in tempore, *De*, vel *In*, ut, *Hora prima; Tribus annis.* Vide II. 7.]

In ablativo quem falsò *abſolutum* vocant, ſi ſit perſonæ, deeſt *Sub*, ut, *Philippo rege; Me præceptore:* ſi verò

rò aliarum rerum; deest A, vel *In*; ut, *Lectis tuis literis cœnavimus. Legendis carminibus fies poëta.* [Vide II. 7. 3. pag. 195, 196.]

Huic adverbio, UNDE, respondet *A*, vel *Ab*; ut, *Palleo metu. Vacuus curis. Præditus virtute.* Sed in frequentiori usu hæc solent amittere præpositionem,

*Prosequor, impertit, caret, affice, dignor, eget*que,
Victito, utor, vescor, fungor, potior, fruor, alget.
*Implendi, ornandi, spoliandi, judicii*que.

De Nominibus Adjectivis, Comparativis, & Superlativis.

A*Djectiva* nomina (Participiis [At *vide ad* I. 15.] exceptis) nullum casum regunt: Nam quando dicimus *Romanorum primi; Romanorum doctissimi;* deest *ex numero.* [Vide II. 3. pag. 169.] Illa verò, *plenus rimarum; lassus viarum; integer vitæ; sceleris purus; cupidus honoris;* Græca sunt, quibus deest græca præpositio ἐκ: quæ apud illos genitivum regit. [Vide II. 3. 6.] *Dignus honore; Vacuus curis; Viduus pharetra; Frumento copiosus;* supple *Ab.*

In *Comparatorum* ablativis deest *Præ*; ut, *Sanctior Catone:* quo in loco particula, QUAM, nominativum vel accusativum tantum juxta verbi naturam postulat. [Vide II. 10.]

In *Superlatis* & *Comparatis* genitivus ille partitionis est, non comparationis; ut, *Romanorum priores; Græcorum doctissimus;* id est, Ex numero Græcorum maximè doctus. [Vide II. 10. & 11.]

De Constructione Verbi.

DIximus Constructionem dividi in Concordiam & Rectionem. Si concordiam spectes, omnia verba

sunt *Personalia*, aut *Impersonalia;* ut, Ego lego. Me legere. Si verò rectionem, *Activa*, aut *Passiva*.

De Verbis Personalibus.

PErsonale, seu *Finitum* verbum est, quod personas, numeros, tempora finit; ut, *Amo. Legissem.* Personale verbum semper & necessario habebit ante se nominativum; ut, *Tu doces. Nos percutimur. Illi frigent. Vos piscamini. Abite. Adesdum.*

Aliquando infinitum, vel alia oratio, verbi suppositum est; ut, *Fugere vitium est virtus. Quæritur, quis primus naves invenerit.* Tribus autem modis suppositum solet intelligi: primo, in primis & secundis verborum personis; ut, *legis, vivimus:* secundo, in verbis ad famam pertinentibus; ut, *ajunt, ferunt, prædicant:* tertio, quum in verbo latet suppositum ejusdem rei; ut, *pluit, lucescit,* scilicet, pluvia, lux. Quibus adde quinque illa verba (quæ falsò dicuntur impersonalia) *miseret, tædet, pudet, piget, pœnitet*, scilicet, misericordia, tædium, pudor, pigritia, pœna, ut diximus. [At Vide II. 3. 4.]

Multi recti singulares per Syllepsim figuram plurale verbum exoptant dignioris personæ; ut, *Si tu & Tullia valetis, ego & Cicero valemus.*

Si post verbum personale sequatur nomen ad suppositum pertinens, erit nominativus; ut *Lego invitus.*

De Verbis Activis.

ACtivum verbum est, quod actionem significat; ut, *Vivo, Amplector, Memini.* Semper & necessario transit in accusativum; ut, Amo literas: Sic *delectat, juvat, decet, oportet, refert;* ut, *Hoc refert mea negotia,* id est, repræsentat. [At Vide III. 5. 3.] Sæpe pro accusativo infinitum, vel alia oratio, ponitur; ut, *Nolo tuum velle. Dico tibi ne temere facias.*

Ver-

Verba activa duplicia sunt, quædam enim transeunt in varios accusativos; ut, *amo*, *lego*, *percutio:* alia (quæ falsò *Neutra* dicuntur) uni tantum accusativo cognatæ significationis adhærent, ut, *vivo*, *servio*. [At Vide ad III. 2. & 3.]

Hic autem Accusativus cognatus (ut Pleonasmum effugiamus) rectius subticetur; ut *Filius tuus dormit*, *currit*, *gratulatur*, *jocatur*, *gaudet;* scilicet, somnum, cursum, gratulationem, jocum, gaudium: [At Vide III. 3. ad Verba *Æstuare*, *&* *ambulare*.] Sic *egeo*, *indigeo*, *vapulo*, *nascor*, *orior*. Qui tamen accusativus necessariò apponitur, si addendum sit adjectivum; ut, *Duram servies servitutem. Hilarem vitam vivis. Cantilenam eandem canis. Consimilem luserat ille ludum. Indicavit judicium inclytum. Endymionis somnum dormis.*

Aliquando proprius accusativus transit in metaphoricum; ut, *Coridon ardebat Alexin. Nubes pluant justum: terra germinat Salvatorem.* [Vide III. 2. 11. & IV. 5. 7.]

Accusativi *me*, *te*, *se*, ferè non apponuntur, quoties suppositum & appositum idem sunt; ut, *Illa jam lavit*, *Nupsit regi*; *Nox præcipitat*; *Emersit ex malis*; *Bene res vertat*; *Volventibus annis;* deest *se*, [Vide ad III. 2. & IV. 3.] vel etiam accusativus cognatus. *Credo tibi*, *Indulgeo tibi*, scilicet, *me*.

Multa verba per cumulum geminant ejusdem rei accusativum; ut, *Deum vocamus patrem. Præsta te virum. Facimus te arbitrum. Dedit agrum dotem*, & similia.

Duos verò diversæ rei accusativos nullum verbum regit. Nam in altero illorum Græco more deest κατὰ, id est, *circa*, *juxta*, vel *secundum*. Tales verò accusativos nullum verbum respuet; ut, *Quid me accusas? Quid me horres? Nihil me timeas. Plurimum te amo. Multa me incusas. Multa gemens ignorantiam. Nunc id operam do. Insuevit pater hoc me.* [Vide II. 5. 6. & 7.]

Dicimus *spargo*, vel *sterno solum herbis*, & *herbas solo. Defendo*, vel *prohibeo æstum capellis*, vel *à capellis*, & *ca-*

pellas ab æstu. Dono te corona, & *tibi coronam. Celo*, vel *doceo te hoc*, & *te de hoc*, & *celo tibi hoc. Posco te veniam*, & *à te:* sic omnia verba *poscendi. Invideo te multa. Hoc decet te*, vel *tibi. Præsto, præstolor, antecedo, antesto te*, vel *tibi. Deficiunt*, & *latent me pecuniæ*, & *mihi pecuniæ. Eripio tibi*, & *à te pecunias. Impertio te bono*, & *tibi bonum.*

De Verbis Passivis.

PAssivum verbum est, quod passionem significat, ut, *Vivitur, Curritur*. Passivum verbum nihil præter suppositum desiderat; ut, *Virtus laudatur. Tua res agitur*. Accusativus activorum hic semper erit suppositum, nec unquam aliter: Sed si supprimitur in activa, etiam in passiva subticetur: ut, *Curritur. Vivitur. Egetur.* [Vide ad III. 2. init. & ad cap. 4. & 8.]

Si duo sunt ejusdem rei accusativi, ambo mutantur: ut, *Voco te poëtam: Tu vocaris poëta. Video te tristem: Tu videris tristis.* Si verò sunt diversæ rei accusativi, ille tantum mutatur, qui non dependet à præpositione; ut, *Doceo te artes: tu doceris artes. Moneo te justa: Tu moneris justa. Moneo tibi justa: Justa monentur tibi.* Nam falsò quidam docent, dativum in nominativum posse verti.

De Verbo Substantivo.

SUm, es, fui, (cui *fio* vel *fuo* adnumerantur) nec activum nec passivum est, sed utriusque radix & fundamentum, habet utrinque nominativum, [Vide III. 5.] ut, *Deus est charitas. Fili, esto sobrius. Esto tu Cæsar amicus.* Dicimus, *Patris est*, vel *patrium est, castigare; Regis est*, vel *regium est, gubernare;* & subintelligimus, officium, munus, negotium, sive consilium. Non tamen dicimus, *Mei est*, sed *meum est;* quia genitivi *Mei, tui, sui, nostri, vestri*, primitivorum in hac parte locum non habent, ne pariant ambiguitatem. [Vide ad II. 13. Notas.]

Quod

Quod si accedat præpositio INTER, dicimus, *Patris interest castigare; & Regis interest gubernare;* & subintelligimus accusativum pluralem, negotia, officia, sive consilia: Nec tunc illis quinque genitivis utimur, sed accusativis *mea, tua, nostra, vestra, cuja* vel *cujus*; ut *Non mea, sed regis interest gubernare*, id est, gubernare non est inter mea, sed inter officia regis. [Vide III. 5. 3.]

Sæpe uni aut duobus dativis acquisitionis adhæret; ut, *Sunt mibi amici. Tacendum est tibi. Dicenda mibi causa est. Hoc erit tibi lucro, honori, curæ*, Cum nomine *Opus* dicimus; *Opus est mibi libris*, & *libri sunt mibi opus:* & *opus est facto*, & *facere*. [Vide IV. 15. 7. &c.]

De Verbis Impersonalibus.

IMpersonale, seu *infinitum* verbum est, quod neque numeros, neque personas, neque tempora finit, & determinat; [At Vide I. 12. extr. & III. 2. init.] ut, *Amare. Legisse.* Et est duplex: *Perpetuum*, & *Participiale.* Perpetuum est, ut, *amare, amavisse, amari.* Participiale, ut, *amandi, amando, amatum.*

Impersonale verbum semper antecedit accusativus, sæpius subintellectus; ut, *Volo legere libros; Volo libros legi.* A nulla parte determinatur, ut putant Grammatici: semper enim pro nomine capitur; ut, *Virtus est vitium fugere*, id est, fuga vitiorum. *Tempus est abire*, id est, abitionis. *Et cantare pares, & respondere parati*, id est, cantui & responsioni, vel ad cantandum, & respondendum. *Non tanti emo pœnitere*, id est, pœnitentiam. *Dignus amari*, id est, amore. [Vide III. 6.]

Si post verbum impersonale nomen sequatur ad suppositum pertinens, erit accusativus; ut, *Malo dici divitem, quàm avarum haberi. Præceptoris interest esse probum. Non expedit tibi fieri judicem. Utor amico cupiente justum.* Sed hic frequentissimè Græcos imitantur; ut, *Cupio dici doctus. Vis haberi probus,* [Vide III. 7.] Illa verò, *Non* va-

vacat mihi esse quieto; *Licet esse beatis*; Latinos canones excedunt, ut in Hellenismo dicitur. [Vide II. 6. 2. & IV. 12.]

De Verbis Participialibus, Gerundis, & Supino

A*Mandi*, *amando*, quum accusativum habent, *Gerunda* verba dicuntur, eo quod à passivo participio, in *dus*, *gerantur* & gubernentur. [At Vide ad I. 15. init. & ad III. 8.]

Olim à participio in *dus* quatuor voces gerebantur, quæ regerent accusativum; ut, *Petendum est causas: Petendi causas: Ad petendum causas: Petendo causas.* Nunc verò vocibus in *di*, & *do*, dabis accusativum. Nam *habendum est canes*, & *ad legendum libros*, nimis antiqua sunt.

Cæterùm voces in *di*, *do*, *dum*, si accusativum non habeant, passivè significant, sunt enim participia passiva in neutrali terminatione: [Vide ad III. 8. init.] In quibus deest substantivum aliquod, aut nomen verbi, quod est infinitum; ut, *Legendum est*, scilicet, *legere:* nam quemadmodum (teste Prisciano) *bona est lectio*, & *bonum est legere*, non differunt; sic *tempus est legendæ lectionis*, & *tempus est legendi*, idem sunt. Aliquando tota oratio pro substantivo est; ut, *Creditum est*, vel *credendum est*, *Ciceronem fuisse poëtam.*

Deest quoque substantivum illis, quæ solent conturbare Grammaticos; ut, *Missus est Athenas erudiendi gratia*, scilicet *erudire*, quod est *eruditionis*. *Virgo maturuit nubendo*, scilicet, *nubere*, id est, *nuptui*. *Cantando rumpitur anguis*, id est, cantando carmine. *Uritque videndo fœmina*, id est, visu facto, quasi videndo videri, dum videtur. Salluft. *Quum Jugurtha vocaretur ad imperandum*, scilicet, imperare, id est, ut imperaretur, vel, ad sibi imperium imperandum: dicimus enim, *Imperare alicui pecunias*. *Inter agendum capras*, & *ante domandum boves*, non

non dicimus: sed *ante domandum*, scilicet, domare. [Vide III. 8. 1. pag. 441. &c.]

Amatum, Verbum *Supinum* dicitur, quod *supine*, id est, negligenter agat, ac penè otiosum ac supervacuum sit: semper jungitur verbis motum ad locum significantibus; ut, *Cur te is perditum? Latebras quæsitum venisti. Admitte spectatum.* [Vide III. 9.].

Vox *iri*, in passiva tantum huic supino conjunctum, non significat motum, sed idem quod passivum infinitum, cujus est supinum; ut, *Credo librum, vel carmina, lectum iri*, id est, legi. [At Vide III. 11.]

De Participiis.

Participia suorum verborum casum admittunt. [At Vide ad I. 15. init.] Junguntur aliis verbis, sed præcipuè Substantivo, per omnia tempora: & cujus temporis verbum fuerit, ejusdem ferè & participium erit; ut, *Excita dormientem; excitavi dormientem; excitabo dormientem. Dicturus fui, dicturus ero. Jussus feci, jussus faciam. Abstinui à causis agendis; abstinebit à causis agendis.* [Vide I. 15. 2. &c. & III. 10. 2.]

Primum participium passivum significat passionem: præter pauca, quæ ab activis in or descendunt; ut *Amplexus hominem; Pertæsus ignaviam:* Quædam actionem & passionem, sed diversa syntaxi; ut, *Comitatus illum*, & *comitatus ab illo. Pransus, cœnatus, potus*, nomina sunt.

Participium in *dus* perpetuò passionem significat, ut, *Plectendus, pœnitendus: veniendum est; dicendi; cantando; ad orandum.* Frustra quærit Valla, quando admittat, aut respuat præpositionem; nam sequitur suum substantivum; ut, *Accepi puerum docendum: & accepi ad puerum docendum pecunias. Currit iterandam viam; & currit ob præmia obtinenda.* [III. 10.]

De Participialibus.

PArticipia tribus modis fiunt nomina: Constructione; ut *Doctus juris. Juris peritus. Alieni appetens. Amans uxoris. Tempus est legendi librorum:* [Vide III. 8. & 10.] Comparatione; ut, *doctior*, *amantior*: Compositione; ut, *indoctus*, *indiligens*.

Sunt quædam nomina quæ participia videntur, ut, *Populabundus agros; Vitabundus castra hostium:* item alia, *Ocreatus*, *Laureatus*, *Tunicatus*; sed hæc à nomine, non à verbis, dicuntur. Et illa antiqua; *Quid tibi hanc tactio est? Quid tibi hanc rem curatio est?* forte deest *κατὰ*.

De Præpositione.

PRæpositio ante verbum non semper intrat compositionem, sed fertur in casum ulteriorem; [At Vide ad III. 3. 6. & 10. in extr. & 5. 2. p. 413.] ut, *Hercules interfuit homines*; & *Homines interest societas.* Cicero, *Quæ si quos inter societas aut est, aut fuit, aut futura est.* Seneca, *Nihil interest, hos, & illa.* Horat. *Villa, quæ superest Claudi cauponas:* idem, *Ne quid medios intercinat actus:* idem, *Cum sol Oceano subest.* Cicero, *Hic tibi Cato rostra advolat.* Tacitus, *Advolvitur genua illius.* Horat. *Utinam intererrem nuda leones;* idem, *Desine interludere virgines.* Cæsar, *Exercitum Rhenum traducere.* Livius, *Hæ Siculorum querelæ domos primùm nobilium circumlatæ.* Sic, *Interfluere urbem*, *mœnia*, *exercitum*, apud Curtium: sic *Mea interest; Vestra interfuit*; pro, est inter mea, scilicet negotia. Et hæc ad Anastrophen sunt referenda.

Præpositionum quædam semper *accusativo* hærent, ut, *ad*, *apud*, &c. quædam semper *ablativo*, ut diximus: hæ vero sunt dubiæ, *in*, *sub*, *super*, *subter*, & *clam*.

In, significans motum seu transitum, accusativum regit, ut, *Via ducit in urbem. Hanc mihi in manum dat:* & cum actio differtur, ut *In diem istuc erit. Præsens in tempus*

pus omitttat: & cum capitur pro *contra* vel *erga*, ut, *Ingratus in præceptorem; In parentem pius.* Cum significat aliquid in loco fieri, regit ablativum, ut, *Ego in portu navigo.*

Sub, si motum significat, accusativum amat; ut, *Sub terras ibit imago. Sub galli cantum. Sub eas literas recitatæ sunt tuæ.* Sine motu frequentius ablativum; ut, *Sub pedibus. Sub judice.* Dicimus, *sub idem tempus* & *sub ipsa die.* Aliquando subintelligitur; ut, *Cæsare duce; Platone magistro;* id est, sub Cæsare, sub Platone.

Super, pro de, ablativum poscit; ut, *Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.* Cic. *Sed super hac re nimis.* In reliquis ferè accusativum; ut, *Fama super æthera notus.* Dicimus *super fronde*, & *super arbore*, si quietem significamus: *super arborem*, si motum.

Subter, poëtice tantùm reperitur cum ablativo; ut, *Subter densa testudine.*

Clam, & *Clanculum*, Accusativo junguntur; ut, *clam uxorem*, apud Plautum; *clanculum patres*, apud Terentium: cæterùm ablativo magis gaudent. [At Vide I. 16. 1. pag. 149, 150.]

De Adverbio.

Adverbia nullum omnino casum regunt, nisi pro nomine capiantur; ut *Crurum tenus. Abunde gloriæ.* [Vide II. 3.] *Ubique gentium. Satis testium. Pridie ejus diei. Postridie ludorum.* In reliquis est ellipsis; ut, *O curas. Hei mihi. En Priamus. Ecce homo. Heu me. Væ victis.*

Ubi significat locum sine motu: cui respondent, *hic, istic, illic, ibi, intus, foris, utrobique, passim, nusquam, infrà, subtus, nec*, [f. *necubi*] *ubiubi.* Respondent etiam genitivi propriorum locorum finiti in æ, vel i, ut *Romæ, Toleti, Ægypti, Cypri, Siciliæ.* Item, *domi, militiæ, belli, humi;* in cæteris respondemus per ablativum, expressa vel tacita præpositione; ut, *Rure est;*

in

in toga; in pace; Athenis, Carthagine, Elide, Ptolemaïde.

Quò significat motum ad locum: cuì respondent *huc, istuc, illuc, eò, illo, intrò, foras, quoquò, peregrè, obviam:* & accusativi locorum, expressa vel tacita præpositione; ut, *Eo Romam*, vel *in Romam. Venit Italiam.* Sic *rus, & domum*, vel, *in domum, urbem, hortum, larem.*

Qua, significat motum per locum: cui respondent *hac, istac, illac, quaqua, quacunque, quavis, quaqua versus:* & ablativi cujusvis loci, tacita præpositione; ut, *Vagatur Italia. Vehitur flumine*, vel *per flumen.*

Unde, id est, à quo loco: cui respondent *hinc, istinc, illinc, inde, eminus, cominus, alicunde, necunde, foris, undecunque:* & ablativi cujusvis loci, expressa vel tacita præpositione; ut, *Cælo, de cælo. Roma, de Roma.* Sed si ablativus sit personæ, non erit sine præpositione; ut, *Unde emisti? à mercatoribus. Unde est puer? à fratre.*

Quorsum, ad locum & ad alia refertur: cui respondent *horsum, istorsum, sursum, deorsum, rursum, prorsum, dextrorsum, sinistrorsum, aliorsum, retrorsum, introrsus, quoque versus, venum, pessum.*

De Conjunctione.

CONjunctionis officium est, *sententias* connectere, non similes casus, aut verba, ut, *Emi librum drachma*, & *minoris*, scilicet, pretio emi. [Vide I. 18. & II. 14.]

L A U S D E O.

I N-

DIATRIBE
DE
VERBO
CERNO:

In qua cùm omnes verbi ejus ſignificationes juſto & debito ordine proponuntur, auctoritatibuſque firmantur : tum etiam phraſis illa ſingularis, & multùm vexata, *cernere hæreditatem*, accuratè exponitur.

DIATRIBE
DE
VERBO
CERNO.

ERNO, *crevi*, *cretum*, *cernere*, propriè est separare, vel sejungere; quod non solùm composita, *discerno*, *excerno*, *secerno;* sed etiam derivata, *crinis* (sic dictus nimirum, quod acu & pectine discernatur) & *cribrum*, satis ostendunt. Eadem est notio verbi κρίνειν apud Græcos; à quo Latinum *cerno*, per literarum metathesin, formatum est. Homer. Il. E. v. 511. Κρίνει καρπόν τε καὶ ἄχνας. i. e. *separat frumentum & paleas:* ventilabro scilicet. Nam de ventilatione ibi loquitur poëta. Χωρίζει interpretatur brevis Scholiastes Homeri: Eustathius διαχωρίζει. Utrumque significat *separare*, ut constat. Vide etiam Hesych. v. Κρίνειν, & v. Κρινεῖς. Notandum autem est, & κρίνειν apud Græcos, & *cernere* apud Latinos, tantum dici de separatione illarùm rerum, quæ malè mixtæ & confusæ sunt, & separatione indigent: veluti si dicas, *Cernere frumentum cribro: Cernere litem*, &c. Hinc invenustè & barbarè quis dixerit, *Cernere concordiam fratrum*, pro dirimere: aut, *Mors crevit amantes*, pro separavit: & alia hujus generis. Ejusmodi enim res rectè & bene junguntur; malè autem separantur. Et ne ad omnia quidem, quæ malè mixta & confusa sunt, pertinet verbum *cernendi;* sed (quod quidem ad res corporeas attinet, quæ vel manu, vel instrumentis manu factis separantur) usu tantùm refertur ad separationem illam, quæ fit *cribro:* unde phrases illæ, *Cerne-*

nere cribro, & *per cribrum*. Plin. H. N. 33. 5. *Tunditur in pila, deinde tenui cribro cernitur.* Idem lib. 18. c. 11. *Gypsi pars, quæ transit, arctiore cribro cernitur.* Ovid. de medic. fac. vs. 62. *Protinus innumeris omnia cerne cavis.* Ubi per *innumeros cavos* (i. e. foramina) cribrum designat. Sic idem ibid. vs. 89. *Hæc ubi contrieris, per densa foramina cerne.* Cato de R. R. c. 107. [al. 108.] *Quàm minutissimè per cribrum cernere.* Pallad. in Novembr. Tit. 22. *Cinis bene cretus.*

(2) *Cernere* absolutè & simpliciter pro dividere, vel separare, usurpasse videtur Manil. lib. 1. vs. 634. ubi de Circulo meridiano inquit: *Et paribus spatiis occasus cernit & ortus.* I. e. (ut exponendum videtur) dividit, separat, discernit. Sed cùm proximè præcedat: *Discernitque diem, sextamque examinat horam:* insuavem ταυτολογίαν admisisset poëta, si proximo post versu *cernit* iterasset pro *discernit*. Quare videndum annon potiùs locus ille sic interpretandus sit: *A paribus intervallis spectat, vel adspicit ortus & occasus:* id est, pari intervallo distat ab ortu & occasu. Nam præpositio *à*, vel *ex*, in talibus loquendi generibus interdum omitti solet.

(3) A notione *cribrandi* verbum hoc ad alia transfertur: veluti ad visum; notatque claré & distinctè aliquid videre; sive rem à re visu discernere. Hinc *cernere* plus est quàm *videre:* quoniam potest quis e. g. hominem è longinquo *videre*, licet eum nondum *cernat*, id est visu dignoscat. Loquor autem hîc de propria ejus verbi vi & notione. Quin enim sæpe pro *videre* simpliciter & sine discrimine ponatur, dubium non est. Terent. Adel. 3. 3. vs. 85. *Est ne Hegio tribulis meus? Si satis cerno, is hercle est.* I. e. si visu hominem satis dignosco. Horat. 1. Sat. 3. vs. 26. *Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum.* Propert. 1. 5. vs. 14. *An mihi sit tanti doctas cognoscere Athenas, Atque Asiæ veteres cernere divitias.* I. e. oculis lustrare, vel visum ire. Cic. 1. Tusc. Q. c. 20. *Nos ne nunc quidem oculis cernimus ea, quæ videmus.*

No-

Notandum hîc eſt, *crevi* & *creveram*, pro *vidi* & *videram*, non dici; ſed tempora illa pertinere ad notiones eas, de quibus infrà, num. 8. 9. & 10. agetur. Scio quidem Priſcianum *crevi* pro *vidi* accipere in loco illo Titinnii: *Ut pueras has noctu ſuſpirare crevi.* Sed an Priſciani interpretatio rectè ſe habeat, ex tam brevi fragmento hodie judicare non licet. Id ſaltem affirmare non dubito; apud eos, qui hodie adhuc exſtant, Scriptores Latinos, *crevi* pro *vidi* nuſquam legi; quamvis *cernere* pro *videre* in aliis temporibus plus millies apud eosdem occurrat. Nam quod idem Priſcianus *crevi* pro *vidi* uſurpari putat in Plauti Ciſtellaria; manifeſtô fallitur: ut monebitur infrà num. 8.

(4) Per tranſlationem à viſu ductam dicitur etiam, *cernere animo*, ſive *mente:* quod vel ſignificat, rerum, quæ re verâ non exiſtunt, neque unquam exſtiterunt, imaginem cogitatione ſibi fingere: vel rerum, quæ exiſtunt, tam corporearum, quàm incorporearum, formam, vel ſpeciem (quam ἰδέαν Græci vocant) animo informare & concipere. Cic. 4. in Catil. c. 6. *Cerno animo ſepulta in patria inſepultos acervos civium.* I. e. videor mihi videre; ut pauló antè dixerat. Vel, animo & cogitatione mihi fingo. Non loquitur enim de re, quæ re vera evenerat, ſed quam eventuram fuiſſe dicit, ſi Catilina patriam oppreſſiſſet. Idem ad Famil. 5. 12. *Cerno jam animo, quantò omnia uberiora futura ſint.* Idem 1. de Nat. Deor. c. 18. *Non ſenſu, ſed mente cernitur.* Idem in Topic. c. 5. *Sunt quæ tangi, demonſtrarive non poſſunt, cerni tamen animo atque intelligi poſſunt.* Et abſolutè, *Cernere*, pro animo cernere. Petron. c. 122. *Cerno tua, Nile, gementia cloſtra, Actiacoſque ſinus.* i.e. animo cerno. Propert. 2. 13. vſ. 37. *Cerne ducem, modò qui fremitu complevit inani Actia.* I. e. animo reſpice, vel animi cogitationem refer ad Antonium, qui, &c.

(5) Eſt & altera tranſlatio à viſu ducta; per quam *cerni* dicuntur ea, quæ per indubitata experimenta, in-

dicia, five argumenta evidenter nobis apparent, feu clarè à nobis cognofcuntur; adeo ut de iis æquè certi fimus, ac fi oculis eadem cerneremus. Hoc fenfu & verbum *video* frequentiffimè ufurpari conftat. Sic quamvis cœco dicere liceat, *cerno*, vel *video Deum effe:* i. e. liquidò mihi apparet, vel clarè cognofco & intelligo Deum effe. Item, qui amici alicujus fidelitatem re ipsâ experitur, dicere poffit: *Nunc cerno, te effe fidelem amicum*. I. e. experimento cognofco. Ovid. 1. Pont. 5. vf. 5. *Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus*. Liv. 37. 33. *Ea res Romanis auxit animos, conceffum fibi tranfire cernentibus in Afiam*. Idem lib. 25. c. 3. *Cùm rem invifam infamemque cernerent*. I. e. certis indiciis compertam, vel cognitam haberent. Ennius apud Cicer. de Amicit. c. 17. *Amicus certus in re incerta cernitur*. I. e. experimento cognofcitur. Cic. Partit. Orat. c. 23. princ. *Atque hæ quidem virtutes cernuntur in agendo*. I. e. pofitæ funt in agendo. Terent. Andr. 1. 1. vf. 108. *Tum illa, ut confuetum amorem facilè cerneres, rejecit fe in eum flens*. I. e. perfpiceres. Cic. 1. de Offic. c. 20. princ. *Fortis animus duabus rebus maximè cernitur*. I. e. fpectatur, cognofcitur, apparet.

(6) Per tertiam translationem à vifu ductam, *Cernere* interdum ponitur pro refpicere, vel rationem habere. Cic. 1. de Leg. c. 18. *Gratus eft, qui in referenda gratia non fuum commodum, fed eum ipfum, cui refert gratiam, cernit*. Idem 5. Tufc. Q. c. 8. *Hæ res genere, non numero cernuntur*. I. e. in his rebus fpectandis habetur ratio generis, non numeri. Idem in Topic. c. 21. *Caufa certis perfonis & locis cernitur*.

(7) Si Nonio (cap. 4. n. 69.) credendum eft, *cernere* pro *audire* etiam ufurparunt veteres. Sic enim verbum hoc interpretatur in loco illo Accii: *Quid agam? vox illius certè eft: idem omnes cernimus*. Fateor quidem, verbum *cernere*, fi propriam ejus vim & notionem fpectes, non minùs ad auditum, aliosque fenfus, quàm ad vi-

visum transferri posse. Uti enim *cernere*, cùm ponitur pro *videre*, propriè est, oculis objecta visu discernere: sic etiam, qui clarè aliquid audit, per eandem metaphoram dici posset, *auribus sonos cernere*, i. e. discernere. Sed tamen, quoniam significationes vocum non ex analogia, sed usu æstimandæ sunt, & nusquam alibi notionis hujus vestigium apud veteres exstat; Nonium (qui sæpe in vocum interpretationibus delirat) minimè hîc audiendum esse censeo. Cæterùm, *cernimus* in dicto loco Accii, non tam significat *judicamus*, ut vir Clariss. ad Sanctium, p. 588. interpretatur (nam significationem illam verbo isti malè tribui, posteà ostendetur) quàm, *intelligimus*, vel *clarè cognoscimus*: de qua notione egimus paulò superiùs num. 5. Quod si tamen quis interpretationem illam *judicamus* eo hîc defendere velit, quod *vox* auribus *judicari* rectè dicatur: eâdem ratione vicero, verbum *cernere*, ubicunque ponitur pro *videre*, simpliciter etiam exponi posse per *judicare*; quoniam & *oculis judicari* res dicuntur, Imò, si hæc ratio procederet, pro quibusvis aliis sensuum verbis (ut *videre*, *gustare*, *olfacere*, &c.) *τὸ judicare* vicariam operam præstare posset: quoniam in nullo non sensu mens judicat; dum res sensibus perceptas à se invicem discernit. Sed falsum est posterius: ergo & prius.

(8) *Cernere* interdum idem est, quod decernere, constituere; sive de re, antè nobis ambigua, certâ voluntate & consilio aliquid statuere: quo sensu ei contrarium est *τὸ deliberare*: uti *certum* (quod est à *cerno*) opponitur dubio & incerto; quale est id, quod in deliberatione versatur. Qui enim deliberat, nondum certi quid statuit, vel elegit; sed postquam deliberare desiit. Tunc enim demum consilio, vel certâ voluntate discrimen statuit inter res anteà dubias, & quasi confusas: sive discernit res, quas in animum induxit, seu facere constituit, ab iis rebus, circa quas indifferenter se habet. Unde apparet, quàm male viri docti notionem *delibe-*

randi verbo huic *cernere* tribuant: qua de re iterum mox monebimus, ubi phrasin illam, *Cernere hæreditatem*, exponemus. Notandum autem est, *τὸ cernere* dictâ notione Scriptoribus Latinis ante Ciceronem potiùs usurpari, quàm ipsi Ciceroni, aliisque, qui ipsius tempore, & posteà vixerunt: quippe qui compositum *decerno* ejus loco adhibere solent. Plaut. Cistell. 1. 1. vs. 1. *Te mibi amicam esse crevi.* I. e. apud animum meum statui, vel (ut Varro de L. L. lib. 6. hunc ipsum locum Plauti exponens, interpretatur) *constitui.* Malè autem Priscianus, & qui eum sequuntur, *crevi* in hoc loco Plautino interpretantur, *vidi*, vel *perspexi.* Nam verbum *cernere*, cùm ad visum oculorum (ut num. 3.) vel per translationem inde ductam, ad liquidam rerum cognitionem (ut num. 5.) refertur, non agnoscit præterita *crevi*, & *creveram:* quod & supra jam monuimus; & vel aurium judicio quilibet facilè deprehendere poterit. Lucilius apud Nonium c. 4. n. 69. *Postquam præsidium castris educere crevit.* I. e. decrevit. Cic. 3. de Leg. c. 3. ubi priscas legum formulas imitatur: *Cùm Senatus creverit, populusque jusserit.* Et paulò antè: *Quodcunque Senatus creverit, agunto.* Tacit. 15. Ann. c. 14. *Illum locum, tempusque destinatum esse, quid de Armenia cernerent.* I. e. decernerent.

Huc etiam pertinet phrasis illa celebrata, multùmque vexata, *cernere hæreditatem*, quam ex antiquissimo jure civili posterior ætas retinuit. Hujus vis ut rectè percipiatur, sciendum est, nomine *hæreditatis* apud JCtos non solùm designari bona hæreditaria; sed etiam jus adeundæ hæreditatis; sive (ut definitur in Leg. 24. ff. de V. S. & Leg. 62. ff. de R. J.) successionem in universa bona, quæ defunctus habuit. Hinc uti *cernere bellum*, *expeditionem*, &c. idem est, ac bellum, expeditionem, &c. decernere: sic, *Cernere hæreditatem* propriè nihil aliud est, quàm successionem in bona defuncti decernere, seu constituere. Varro lib. 6. de L. L. *Hæres cùm constituit se hæ-*

hæredem esse, *dicitur* CERNERE; *& cùm id fecit*, CREVISSE. Ad hanc notionem propriam & principem (rariùs tamen usitatam) referri potest illud Livii lib. 40. c. 8. *Vivo & spirante me hæreditatem meam ambo & spe & cupiditate improbâ crevistis.* i. e. hæreditatis meæ aditionem per cupiditatem improbam decrevistis: quòd est (si sensum spectes) hæreditati meæ improbè inhiastis. (b.) Et sicut compositum *decernere* non solùm ad nudam animi destinationem refertur; sed sæpe etiam significat, id, quod apud animum statueris, verbis declarare, sive (ut exponit Donatus ad Terent. Andr. 1. 5. vs. 3.) *certam de rebus sententiam proferre*: & *Decretum* plerumque est, sententia verbis prolata, vel scripto consignata: ita etiam *Cernere hæreditatem* apud JCtos significat, consilium suum de adeunda hæreditate solenniter, seu certâ verborum formulâ declarare. Ulpian. Instit. Tit. 22. n. 28. *Cernere est*, *verba cretionis dicere ad hunc modum: Cùm me Mævius hæredem instituerit*, *eam hæreditatem adeo cernoque.* Plin. Jun. lib. 10. epist. 79. *Rogavit me testamento*, *ut hæreditatem suam adirem cernerem que.* Ubi *adire* & *cernere* ex vetere & recepta formula, modò ex Ulpiano tradita, conjunguntur; & quidem ita, ut *adire* ponatur ante *cernere:* quod notandum propter eos, quibus *cretio* olim *aditionem* præcessisse existimatur. Nimirum *cretio* non aliter differt ab *aditione* hæreditatis, quàm species à genere. Nam *aditur* hæreditas quovis modo: id est, tam animo & consilio; quàm verbis, & ipso facto: (nam fallitur utique Bosius in Notis ad Cic. ad Attic. 13. 46. qui *aditionem* potiùs animi & consilii, quàm facti esse putat) at *cernitur* solenni tantùm & certo quodam modò. Hinc qui hæreditatem *cernit*, etiam *adit;* sed non semper qui *adit*, etiam *cernit.* Nam *adire* etiam dicitur, qui verbis simpliciter declarat, se hæredem fore: at qui *cernit*, id ipsum facit solenniter, id est, certâ verborum formulâ, & præterea testibus præsentibus: ut discimus ex Varrone lib. 5. de L.

L. p. 60. & Cicerone ad Attic. 13. 46. ubi consule Interpretes, & præcipuè Malaspin. qui licèt ex Varrone rectè observet, *τὸ cernere*, in phrasi illa *cernere hæreditatem*, propriè significare *constituere*; postea tamen, quod miror, jus *deliberandi* & *cernendi* planè confundit; quasi *deliberare* & *cernere* idem sit: quod tamen falsissimum est. Sed redeo ad exempla. Cic. ad Attic. 11. 12. *Literas tuas accepi pridie Nonas Februar. eoque ipso die hæreditatem crevi.* Absens nimirum, & per epistolam, in qua formula *cretionis* scripta erat. Idem ad Attic. 13. 46. *Nunc mittendum est, ut meo jussu cernat.* Idem 2. contra Rull. c. 15. *Quam hæreditatem crevimus.* (c.) Hinc autem apparet, *cernere hæreditatem* veteribus non fuisse simpliciter idem, quod *adire hæreditatem:* quamvis non nesciam, apud Festum legi: *CREVI*; *modò hæreditatem adii: modò* &c. Ex illa enim interpretatione nihil certi colligi potest: quoniam & qui *cernit* hæreditatem, laxiore notione eam *adit:* ut jam suprà diximus. Nihilominùs *cretio* differt ab *aditione:* ut itidem suprà expositum est. In metaphoricis tamen, sive allegoricis locutionibus, phrases illæ, *cernere*, & *adire hæreditatem*, promiscuè & sine discrimine adhiberi possunt: veluti apud Ciceronem Epist. ad Famil. 9. 14. *A te peto, ut me hanc falsam quasi hæreditatem alienæ gloriæ cernere sinas.* Ubi ad sensum nihil interest, sive *cernere* hæreditatem dicas, sive *adire*. Idem ad Attic. 6. 1. *Is fratris Appii erga me amorem cum reliqua hæreditate crevit.* I. e. hæreditario jure adeptus est. Liv. 40. 8. *Vivo & spirante me hæreditatem meam ambo & spe & cupiditate improbâ crevistis.* Quam phrasin jam suprà exposuimus.

Obiter hîc monendus est Lector, viros doctos, tam JCtos, quàm Criticos, vulgò existimare, (*) *cernere hæreditatem* propriè esse, deliberare, utrùm expediat hæ-

(*) Vide Sanctium in Minerva, p. 586. & seqq. Edit. Franequer.

hæreditatem adire, nec ne; & plerumque, vel sæpe (ex consequenti nimirum) hæreditatem adire. Et quidem dictam notionem *deliberandi* phrasi huic propriè inesse, probare conantur auctoritate Ulpiani, qui Instit. Tit 22. n. 27. *Cretionem* his verbis definit: *Cretio est certorum dierum spatium, quod datur instituto hæredi ad deliberandum, utrum expediat ei hæreditatem adire, nec ne, veluti, Titius hæres esto, cernitoque in diebus centum proximis: nisi ita creverit, exhæres esto.* Sed ne dicam (quod jam supra demonstravimus) notionem *deliberandi* à verbo *cernere* alienam esse, neque ei rectè accommodari posse; quis non videt, definitionem Ulpiani laxiorem esse, & ad vulgarem popularemque notionem tantùm accommodatam, neque tam ipsam *cretionem*, quàm adjuncta ejus tangere? Quis enim alioqui ferret, *cretionem* dici *certorum dierum spatium*; cùm nulla omninò temporis notio vocabulo huic per se insit? Certe ipse Ulpianus paulò post, ubi notionem verbi *cernere* arctioribus finibus circumscribit, nullam *deliberationis* mentionem facit; ut ex loco ejus suprà adducto patet. Sed quid multa? Si *cernere hæreditatem* propriè est, de hæreditatis aditione deliberare; mirum est, veteres ne semel quidem phrasin hanc eo sensu usurpasse. Dic enim, sodes, apud quem veterum, formulæ huic simile quid unquam tibi lectum fuerit: *Titius hæreditatem repudiavit, postquam centum diebus eam crevisset:* i. e. de ejus aditione deliberasset. Sanè qui ejusmodi sermonis striblìginem auctoritate veterum defendendam suscipere velit; incassum planè laboret. Quare formulæ illius apud Ulpianum: *Cernito in diebus centum proximis: nisi ita creverit, exhæres esto:* sententia hæc est: *Decernito*, vel *constituito* (vel potius ex sensu juris, atque adeò ex consequenti, *solenniter & conceptis verbis hæreditatem adito*) *intra dies centum proximos: & nisi ita constituerit*, vel *adierit*, *exhæres esto.* Sane si *cernere* ibi propriè significaret *deliberare* (significare autem debebit, si superioribus verbis Ulpiani, cum qui-

quibus dicta formula per particulam *veluti* connectitur, accurata definitio *cretionis* continetur:) hæres, qui statuto tempore deliberasset quidem, sed nondum constituisset, seu solenniter adiisset, non foret exhæres; sed integrum ei foret, etiam post elapsum centum dierum spatium hæreditatem adire: quia scilicet satisfecisset voluntati defuncti, qui eum deliberare, non autem constituere, vel adire intra illud tempus jussisset. Sed hanc fore ridiculam dictæ formulæ interpretationem, & sensui juris prorsus contrariam, quis non videt?

(9) *Cernere* interdum significat, controversiam, vel litem dirimere; sive rem aliis ambiguam, & in controversia positam, dijudicare: quo sensu Judex, Sors, & Mars rem *cernere* dicuntur. Pacuvius apud Nonium c. 4. n. 69. *Æquum est quod postulas: jurati cernant.* Ubi *cernere* est, sententiâ, vel decreto rem dijudicare. Liv. 43. 12. *Priusquam id sors cerneret.* I. e. rem ambiguam quasi dijudicaret, & suam cuique Consuli provinciam assignaret. Ennius apud Cicer. lib. 1. de Offic. c. 12. *Ferro vitam cernamus uterque.* I. e. controversiam de vita ferro dirimamus. Potest tamen hoc exemplum etiam referri ad num. seq. Sic etiam dicere licebit, *Mars*, vel *arma hanc rem cernent:* quo sensu compositum *Decerno* eleganter adhibet Livius lib. 32. c. 31. ubi ait: *Omissâ spe per unam dimicationem rei decernendæ.* Et lib. 5. c. 55. *Rem dubiam decrevit opportunè emissa vox.*

(10) Et quoniam dimicatione & armis controversiæ *cernuntur*, i. e. dirimuntur: hinc posito consequente pro antecedente, *cernere* etiam significat pugnare, dimicare, armis contendere: quo sensu Græci quoque verbum *κρίνειν* adhibent: veluti cùm dicunt, *κρίνειν πόλεμον, μάχην*, &c. vel, ut Homerus loquitur, *κρίνεσθαι Ἄρηϊ*: de qua re consule Lexica Græca; itemque Joh. Fr. Gronov. ad Liv. 7. 9. Dicitur autem vel absolutè *cernere*, pro dimicare: vel cum accusativo cognato, *cernere certamen*, *bellum*, &c. vel cum accusativo rei de qua certatur; ut,

cer-

cernere vitam: vel cum ablativo instrumenti, quo pugnatur; ut, *cernere armis*, *ferro*, &c. vel denique cum ablativo, & præpositione *pro*, & *de*; ut *cernere pro patria: cernere de vita.* Cœlius Ciceroni lib. 8. ad Famil. epist. 14. *Quamdiu civiliter sine armis cernetur.* Sic enim accuratiores Editt. ibi habent pro *certetur*. Ennius apud Serv. ad. 12. Æn. vs. 709. *Olli cernebant magnis de rebus agentes.* Plaut. Trin. 2. 4. vs. 78. *Ibi de divinis atque humanis cernitur.* Priscian. in Argum. 2. Amphitr. Plaut. *Pro patria Amphitruo dum cernit cum hostibus.* Virg. 12. Æn. vs. 709. *Inter se coiisse viros, & cernere ferro.* Senec. Epist. 58. hunc ipsum locum Virgilii adducit, ut probet, olim *cernere ferro* dictum fuisse pro *decernere ferro:* unde discere licet, ipsius ævo simplex *cernere* eo sensu non ampliùs frequentatum fuisse. Accius apud Nonium cap. 4. n. 69. *Qui armis secum vellet cernere.* Plaut. Cas. 3. 1. vs. 2. *Nunc specimen specitur, nunc certamen cernitur.* Sic, *Cernere bellum*, apud Lucret. lib. 4. vs. 969. & lib. 5. vs. 393. quod eodem modo dictum est, quo κρίνειν πόλεμον apud Græcos. Ennius apud Cicer. lib. 1. de Offic. c. 12. *Ferro, non auro vitam cernamus uterque.* Idem apud Nonium cap. 4. n. 69. *Ter sub armis malim vitam cernere, quàm semel parere.* Quo in loco Nonius *vitam cernere* ineptè interpretatur *vitam amittere*. Nam *cernere vitam* ibi significat, *cernere de vita;* sive litem de vita armis dirimere: ut jam exposuimus num. præced. Par est constructionis ratio, cùm dicitur, *Certare aliquam rem*, pro, certare de aliqua re: quo genere loquendi usus est Volcatius Sedigitus apud Gell. 15. 23. [al. 24.] *Multos incertos certare hanc rem vidimus, Palmam poëtæ Comico cui deferant.* Item Horat. 2. Sat. 5. vs. 27. *Magna minorve foro si res certabitur olim.*

(11) Singulare est loquendi genus apud Sil. Ital. lib. 4. vs. 607. *Inhonoratam cernere mortem.* Pro oppetere mortem: ex consequenti nimirum. Nam *cernere mortem*, propriè est, mortem decernere, sive moriendi certum es-

esse: quam destinationem, sive consilium, ipsâ mors demum consequitur. Confer suprà num. 8. Notandum tamen est, in quibusdam Editt. Silii pro *cernere mortem*, legi, *perdere mortem:* quam lectionem agnoscit etiam J. Fr. Gronovius ad Senec. Agamemn. vs. 519. ubi locum hunc Silii citat.

(12) Et quoniam verbum κρίνειν apud Græcos (cui nostrum *cerno* originem suam debere suprà diximus) præcipuè significat *judicare;* hinc Festus, Nonius, & omnes, quod sciam, recentiores, *cerno* eandem significationem simpliciter tribuunt. Sed (ut accuratiore examine deprehendi) notio verbi *judicare* rectè accommodari nequit nostro *cerno:* quod proinde hac in parte ex usu verbi Græci κρίνειν minimè judicandum est. Sic ex. gr. tritum est loquendi genus, *quid judicas de hac re?* i. e. quænam est tua hac de re opinio, vel sententia: pro quo barbarè dixeris, *quid cernis de hac re?* Pariter pro illo, quod est apud Terent. in Eun. 1. 2. *Judicare aliquem ex aliorum ingenio:* dicere non liceat, *cernere aliquem ex aliorum ingenio.* Præterea notandum est, interdum quidem pro *cernere* salvo sensu adhiberi posse *judicare:* attamen alterum ab altero non parum differre, si singula ex propria notione & significationis vi spectes. Sic e. g. in loco illo Terentii suprà citato (num. 5.) *Tum illa, ut consuetum amorem facilè cerneres, rejecit se in eum flens quàm familiariter:* si quis pro *cerneres* dixerit *judicares;* ad sensum parum; ad propriam autem vocum notionem multùm interest. Nam cum dico *cerneres;* translatio sumpta est à visu oculorum (ut num. 5. exposuimus) hoc sensu: Ut consuetum amorem facile cognosceres & perspiceres; vel, ut consuetus amor non minùs evidenter tibi appareret, quàm si oculis eum cerneres: quæ vis & notio verbo *judicare* minimè inest. Unde falleretur utique, qui in ejusmodi generibus loquendi *cernere* propriè idem esse censeret, ac *judicare.* Pariter in loco illo Terentii, suprà (num. 3.) adducto: *Si rectè cerno, Hegio est:* à sen-

ſenſu quidem non aberrabit, qui pro *rectè cerno*, dixerit, *rectè judico* (nam & *oculis judicari* res dicuntur) attamen magnopere erraret, qui, ubi propria vis & notio vocis *cerno* explicanda eſſet, eam non ad viſum oculorum, ſed ad judicium animi ibi referre vellet. Quare (ut rem in pauca conferam) ſic cenſeo; notionem *judicandi* verbo *cernere* non convenire, niſi quatenus *judicare* etiam ponitur pro, rem controverſam, vel litem dijudicare: ut in Epiſtola Cœlii ad Ciceronem lib. 8. ad Famil. 14. *Has diſcordias ferrum & vis judicabit:* i. e. dijudicabit, vel dirimet. Et quamvis *τὸ cerno* videatur etiam exponi poſſe per *judico*, quatenus refertur ad notionem illam, de qua num. 8. egimus: minùs rectè tamen quis notionem illam ſpecialem per verbum multò generalius exponat: præſertim cum in promptu ſint verba *conſtituere*, & *decernere*, quæ propiùs rem tangunt. Quod autem ad verbum Græcum *κρίνειν* adtinet (unde Latinum *cerno* ortum eſt) fateor quidem illud notione *judicandi* maximè frequentari; ſed hac in parte verbum *cerno* matrem non referre, vel inde apparet, quod Latini id, quod Græcis eſt *κρίνειν*, appellare ſoleant *judicare;* & qui Græcis eſt *κριτὴς;* Latinis non dicatur *cretor*, ſed *judex;* & *κρίσις*, non *cretio*, ſed *judicium*. Quare uti hîc uſus (penes quem eſt jus & norma loquendi) notionem, quæ *τῷ κρίνειν* vel præcipuè ineſt, verbo *cernere* abjudicavit; ita viciſſim eidem tribuit notionem *videndi*, quâ Græcum *κρίνειν* caret.

Hæc de verbo *Cerno* paulò fuſiùs exponere volui: eam præcipuè ob cauſam, ut ſpecimen aliquod exhiberem, ſecundùm quod novus, & (nî fallor) accuratus linguæ Latinæ Theſaurus (quo nomine hodie vulgò *Lexica* inſigniri ſolent) confici poſſet. Fateor quidem rem difficillimam eſſe, cùm principem & propriam vocis cujuſque notionem ſemper eruere; tum reliquas ſignificationes inde, velut à capite ſuo, deductas, rite diſtinguere, ordinare, & inter ſe connectere: ſed & hoc affirmare non dubito, nullâ aliâ viâ ad intimam linguæ alicujus co-

cognitionem pervenire posse. Multæ enim sunt locutiones & phrases, quarum vim rectè intelligere nequeas, nisi universum vocis alicujus systema, rite constructum & dispositum, ob oculos habeas. Sic φράσεως illius, suprà à nobis expositæ, *cernere hæreditatem*, vis & indoles ex totius verbi *cerno* conspectu, omniumque ejus notionum connexa serie verè demum elucescit. Quin quod interdum contingat, ut propter anceps aurium judicium statuere nequeas, an phrasis aliqua, per se, & separatim à reliquo quasi verbi sui corpore considerata, Latina sit, nec ne. Si enim ex. gr. in disquisitionem veniat, an Latinè dici queat, *Magnitudo leonis ex ungue cerni potest;* non dubito quin plerique id negaturi sint; ideò scilicet, quia putabunt, *cerni* ibi nihil aliud significare posse quàm *judicari;* quo sensu mirum non est, aures Latinas phrasin illam pro barbara rejicere & aspernari. At verò si quis omnium notionum verbi hujus contextum quendam habuerit, & inde didicerit, per metaphoram à visu ductam, *cerni* etiam dici res, quæ menti evidenter apparent, seu animo clarè intelliguntur; licèt oculis non conspiciantur: aures ejus cum memorata phrasi, quâ priùs offendebantur, facilè in gratiam redibunt. Sunt sexcenta alia hujus generis, quæ hîc memorare possem, si id nunc agerem. Sed illis suus erit locus in Observationibus Miscellaneis in Ling. Lat. quas aliquando, si Deo O. M. ita visum fuerit, in lucem edere constitui.

F I N I S.

IN-

INDEX

Verborum & Rerum Memorabilium, ut & Auctorum, qui explicantur, cum in ipsa *Minerva Sanctii*, tum in *Notis* ad eam.

In quo Primus & Major Numerus *Librum*, Secundus *Caput*, Tertius *Notam* denotat, *Paginam*, quæ aliquando additur, litera p. præmissa declarat.

Ac-

Ad-

I N D E X.

Ani-

B.

C.

E.

F.

F.

Ju-

N.

Per-

R.

S.

Se-

III.

FINIS.

